SEXTA

PARTIDA

EN SALAMANCA

1506

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

Vitrina
Q.P

UNIVERSIDAD EAFIT
Biblioteca
Sala de Patrimonio Documental

SEXTA
PARTIDA

EN SALAMANCA,

En casa de Domingo de Portonarijs Impressor de su
Catholica Magestad.

M. D. L. X.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

SEXTA PARTIDA

EN SALAMANCA,

En casa de Domingo de Portonarijs, Impressor de su Catholica Magestad.

1506.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

349.463
A388p6
1506

TABLA DE LOS TITVLOS
de la Sexta Partida.

TITVLO. I. Que cosa es testamento. Folio. 2.

¶Titulo. II. Como deuen ser abiertos los testamẽtos q̃ son fechos en escripto en poridad. Fol. 11.

¶Titulo. III. Como deuen ser establescidos los herederos en los testamentos. Folio. 12.

¶Titulo. IIII. De las condiciones que pueden ser puestas quãdo establescen los herederos en los testamentos. fol. 21.

¶Titulo. V. Como pueden ser establescidos otros herederos en los testamentos en lugar de los que y fueren puestos primeramente a que dizen en latin substitutos. fol. 26.

¶Titul. VI. Como los herederos pueden auer plazo para conseiarse si tomarã aquel heredamiẽto en q̃ fueron establescidos herederos, o non, e como se deue fazer el inuentario. Otrosi como deue la muger ser guardada despues de muerte de su marido quando dizen que finco preñada del. fol. 35.

¶Titulo. VII. Como e porq̃ razones puede ome desheredar en su testamẽto a aquel q̃ deue heredar sus bienes. E otrosi porq̃ razones puede perder la herencia aquel q̃ fuesse establescido por heredero en el, maguer non lo desheredassen. fol. 44.

¶Titulo. VIII. Como puede quebrantar el testamento aquel que es desheredado en el a tuerto a que dizen en latin, querela inofficiosi testamenti. fol. 53.

¶Titulo. IX. De las mandas que los omes fazen en sus testamentos. folio. 56.

¶Titulo. X. De los testamentarios que han de cumplir las mandas fol. 76.

¶Titulo. XI. Como se puede menguar la manda e fasta que quãtia a que dizen en latin, falcidia, o debitum bonorum subsidium, o Trebellianica. folio 79.

¶Titulo. XII. De los escriptos que fazen los omes a sus finamientos a que llaman en latin, codicillus. fol. 86.

¶Titulo. XIII. De las herencias q̃ ome puede ganar por razõ de parẽtesco, quãdo el señor della muriere sin testamẽto. fol. 87.

¶Titulo. XIIII. Como deue ser entregada la herencia, o el Señorio de la heredad del finado al heredero quier la demãde por razon de testamento, o de parentesco. folio. 95.

¶Titulo. XV. Como deue ser partida la herencia entre los herederos despues qne fueren entregados della. E otrosi de como se deuen amojonar las heredades quãdo contienda acaesciesse sobre ellas en esta razon. folio. 98.

¶Titul. XVI. Como deuẽ ser guardados los huerfanos, e los bienes que heredan despues de la muerte de sus padres. fol. 102.

¶Titulo. XVII. Porque razones los q̃ son escogidos para guardadores de los huerfanos se puedẽ escusar q̃ lo nõ seã. fo. 110.

¶Titulo. XVIII. De las razones porque deuen ser sacados los huerfanos e sus bienes de mano de sus guardadores por razõ de sospecha que ayan contra ellos. folio. 111.

¶Titulo. XIX. Como deuen ser entregados los menores si algũ daño, e menoscabo recebieren en sus bienes por culpa de si mismos, o de aquellos que los tuuieren en guarda. fol. [illegible]

¶*Incipit sexta partida.*

Sabian ordenar. V tinã saperẽt & intelligerent, & nouissima prouiderent. Deutero. 32. capi. nota tamen q̃ omnis testatio præsumitur prudens, & ita debet coniecturari. argumen. l. Lucius. in fine. ff. de hæredi. Instit. & notat Bald. in. l. pen. columna prima. C. de impuber. & alĩs substitu.

Aqui comiença la Sexta partida deste libro: que fabla de los testamentos, e de las herencias.

Esudamente dixeron los sabios antiguos, que passan su tiempo, aquellos que biuen faziendo bien su fazienda, tomando guarda en las posturas, e en los pleytos, que ponen vnos con otros. Mas mayormente tuuieron, que auian grand seso los que al su finamiento sabian ordenar[a], e poner lo suyo en tal recabdo, de que ellos ouiessen plazer[b]: e fiziessen pro de sus animas[c], e fincaua despues de su muerte lo suyo, sin dubda; e sin contienda[d] a sus herederos. Onde despues que en la quinta partida deste libro, fablamos de todas las posturas, e pleytos, e conueniencias, que los omes fazen entresi en su vida, queremos aqui dezir de los testamentos, que fazen a su fin, porque esto es encerramiento de su fecho. E desi diremos de las herencias, que los otros heredan dellos, despues que mueren, tambien por testamento como por manda, o por otra manera qualquier. Otrosi mostraremos, de como los huerfanos, e los niños chiquitos, e sus cosas deuen ser guardadas, e puestas en recabdo, despues de la muerte de sus padres. E todas las otras cosas que pertenescen a estas rozones.

Titulo primero, Que cosa es testamento.

Testamẽto es vna de las cosas del mundo, en que mas deuen los omes auer cordura[e] quãdo lo fazẽ, e esto es por dos razones. La vna, porque en ellos muestran, qual es la su postrimera voluntad. E la otra porque despues que los han fecho, si se murieren, non pueden tornar[f] otra vez a endereçar los, nin a fazer los de cabo. Onde pues que en el comiençó desta partida, fezimos enmiẽte dellos. Queremos aqui dezir en este libro, de la guarda que deuen auer los omes quando los quisieren fazer. E mostrar que quier dezir testamento. E a q̃ tiene pro. E quantas maneras son del. E como deue ser fecho. E quales non pueden ser testigos en el. E como, e quiẽ lo puede fazer. E quando, e porque razones se puede desatar. E que pena deuen auer los que embargan a los otros, que los non fagan.

¶*Ley. I. Que quiere dezir testamento, e a que tiene pro, e quantas maneras son del, e como deue ser fecho.*

Estatio & mens, son dos palabras de latin, que quiere tanto dezir en romance como testimonio de la voluntad del ome. E destas palabras[g] fue tomado el nome del testamento. Ca en el se encierra, e se pone ordenadamente la voluntad de aquel que lo faze, establesciendo[h] en el su heredero, e departiendo lo suyo en aquella manera, que el tiene por bien que finque lo suyo, despues de su muerte. E tiene grã pro a los omes el testamẽto, quãdo esfecho derechamẽte, ca luego fuelgã el coraçon[i] de aquel que lo fizo, e tuelle se

[a] ¶*Sabian ordenar.* Vt inã saperẽt & intelligerent, & nouissima prouiderent. Deutero. 32. capi. nota tamen q̃ omnis testatio præsumitur prudens, & ita debet coniecturari. argumen. l. Lucius. in fine. ff. de hæredi. Instit. & notat Bald. in. l. pen. columna prima. C. de impuber. & alĩs substitu.

[b] ¶*Plazer.* Quiescit enim cor testantis condito testamento, vt infra titulo primo. l. prima.

[c] ¶*Almas.* nam in testamento ponitur, vt solu antur debita testatoris, & vt læsis ab eo satisfiat: & ponuntur etiam legata pro anima sua. vt ĩ. l. 102. titu. 18. partita tertia.

[d] ¶*Sin contienda.* Hæc fuit vna de causis permissiõis testandi. vt adducit Guillel. Bene. in repetitione cap. Raynũt. de testament. super verbo, testamentum. el primero. colũ. tertia. vbi ponit alias rationes. & adde infrà titulo primo. l. prima. ibi, por el desacuerdo. & qui secundas nuptias cõtrahũt difficulter hoc facere possunt ob innumerabiles lites & rixas quæ inter filios & vxores primi & secundi matrimonij sequuntur.

¶*Titulus primus.*

[e] ¶*Cordura.* Hoc ne alias arguãtur de furore si irrationabilia iubent, nã eo ipso præsumuntur non compotes mentis tali tempore fuisse, nisi probetur contrarium. vt est text. iuncta gloss. in verbo, mentis. in. l. quidam in suo. ff. de condi. instit. & probatur in. l. 32. ad fin. titulo nono. infrà eadem partita. l. 13. titul. 13. partita prima. vnde vt dicit Bart. in dict. l. quidam in suo. cautela tabellionis esse debet, vt seriatim verba testatoris, quæ exprimit, ponat: vt ex eis colligatur: an sanæ vel incongruæ mentis fuerit. adde in materia text. & ibi Alberic. in. l. seruo. §. ineptas. ff. de legatis primo.

[f] ¶*Tornar.* Vltima enim voluntas immobilis perseuerat. 13. q. 2. capit. vltima. capit. cum Matthæ. verficul. cæterum. de celebra. missa. l. prima. C. de sacrosanct. eccle. vnde lex reputatur. in authentico. de nupt. §. di sponat. collatione quarta.

¶*Leo prima.*

Testamentum est quasi testatio mentis, & est duplex nũcupatiuum scilicet, & inscriptis, & eo facto cor testantis quietatur scandalaque inter succedentes remouentur, & debet testamentum in scriptis fieri coram septem testibus per testatorem vocatis & rogatis, & quilibet eorum scribat propria manu testatorem illud testamentum eo præsente condidisse, & si nõ scit scribere, eius mandato alius scribat: sigillẽt insuper illud quilibet proprio sigillo, vel alterius, si sigillum non habeat, & in fine literæ testator suum nomen scribat referendo se illud testamentum fecisse: & si nescit aut nequit alius eius mandato hoc scribat. hoc dicit.

[g] ¶*Palabras.* Vna let ergo argumentũ ab etymologia vocabuli. vt hic & insti. de testa. ĩ prin. & in. l. 1. vbi Bartol. & doct. ff. de acquirend. poss. l. prima. vbi Bart. ff. de fur. idem Barto. in l. prima. colũ. tertia. ff. admunicipa. Abb. in capitu. cum secundum Apostolũ. 5. nota. de præben. vbi declarat, quando procedat istud argumentũ. adde quæ not. Alexan. in. d. l. prima. ĩ principio. de acqu. possess. colũ. 7. hinc dicit Bal. in capitulo primo. §. si quis de manso. colum. finali. de controuer. in uesti. quod etymologia est resolutio vociũ in proprium effectum rei quæ demonstratur, & bene: quia vt dixi Esau de Iacob fratre suo, iustè vocatum est nomen eius Iacob, supplantauit enim me, vt habetur Gene. cap. 27.

Ad tit. ff. &. C. de testa. & in decretal. instit. & ĩ l. 4. tit. 1. 3. & in. l. 6. & 7. tit. 3. 3. & cad. par.

[h] ¶*Establesciendo.* Est inim institutio hæredis caput & principium testamenti. vt in. §. ante hæredis. in fi. de lega. & in fra titu. 3. in sum. & testamentum sine hæredis institutione non tenet. vt in. l. fin. ff. de inr. codicill. & in. §. 1. Inst. de fideicõ. hæred. hodie vero per. l. 1. prin. rega. tit. 2. lib. 5. ordina. tenet testamentum absq; hæredis institutione.

In nota rec. est. l. 1. titu. 4. lib. 5.

[i] ¶*Coraçon.* Nota hoc verbum.

4 a ¶ *Ante siete testigos.* Hodie per. l. ordinamen. Regis Alfonsi, quæ seruari iubetur in. l. 4. Taurisufficiunt quinque testes, quando testamentum nuncupatiuum fit sine tabellione. Et si cum tabellione sufficiunt tres. Exigitur tamen vtroque casu, quod sint vicini loci, vbi fit. & tales testes debent esse omni exceptione maiores, etiam in alio casu illius legis, vbi propterpenuriam hominum non possunt haberi vltra tres testes. Nam cum illa lex sit extraordinaria et minuat numerum testiũ requisitorũ hic, & de iure communi debeant intelligi & limitari, vt testes de quibus ibi, sint omni exceptione maiores: vt late tradit consulendo Decius. consil. 105. pro tenui facultate &c. colum. secunda. &. 3. vbi plura allegat. inter cætera allegat consiliũ Petri de Ancha. 178. vilis & diligenter inspectis. quitamen ibi loquitur in casu valde differenti: & si illud dictum Decij & aliorum quos ibi allegat intelligatur de teste infami infamia iuris: vel de eo qui alias non potest esse testis, vt habetur in. l. 9. &. 10. infra eodem plane procedit eius dictum. Si verò intelligatur de alijs, qui possunt esse testes in testamentis, non sunt tamen omni exceptione maiores, iuxta notata per glossam & Bart. in lege. cunctos populos. C. de summa Trinita. & fide catholi. colum. quinta. & quæ dixi in. l. 8. titul. 16. parti. 3. dictum Decij est multum singulare, & tenendum menti, & secundum illud in auditorio regali pronuntiari audiui in causa cuiusdam testamenti facti in loco deserto, vbi tantum tres testes potuerunt haberi, quorum vnus non erat omni exceptione maior: ego vero semper fui dubius super isto dicto saltim in casu vbi ex natura vel qualitate loci alij testes haberi non potuerunt: cùm non sit quid culpæ imputetur testatori, cur alios non adhibuit, iuxta ea quæ tradit Alexand. consilio. 152. columna. 5. &. 6. volumine. 6. & Ioan. de Plat ea in lege. quotiens. C. de naufra. libr. 11. esset tamen attendendum an obiectus testis ex quo non potest esse omni exceptione maior: sit publicus vel non: vt in. l. prima. C. de testamen. & iuxta id quod habetur in dict. l. 8. titul. 16. ibi, de mala fama conoscidamente. alias durum est dicere, quod obiectus occultus testanti faciat, vt inualidetur eius testamentum. Sed quæro cum illa lex ordinamenti exigat, q̃ testes sint vicini, an in dubio si non constet de alio domicilio præsumantur vicini? videtur quod sic, vt in simili notat Bart. in. l. de iure. ff. ad municipal. Ange. in. l. si cum exceptione. §. in hac. ad finem. ff. quod metus causa. vbi allegat. l. 1. in fi. ff. ad municipa. Et quod not. Angelus de Areti. in suo tractatu Maleficio. in parte, de Bononia. verticulo. quid autem si dicta verba. & Felin. in capit. quoniam. de offic. ordina. vbi dicit, quod in dubio nullas præsumitur fore ensis. vide etiam Hippolyt. consil. 57. nume. 2. volumine primo, sed an sufficiat quod sit familiaris, vel seruiens alicui ex vicinis loci? videtur quod sic: nam & seruidicuntur de plebe. vt not. gloss. in capit. rogationes. de consecrat. dist. 3. Sed quid si testamentum fiat coram quatuor tabellionibus, an sufficiat? videtur quod sic per id quod not. glos. in authen. de hæredibus & falcid. §. hinc nouis. collatio. 1. super verbo, tabelliones. Bald. vbi hoc notat in authen. sed cum testator. versiculo quæro pone. columna penul. C. ad legem Falcidiam. & ante testamentum imperfectum propter defectum testium posit per principem cõfirmari tradit Lucas de Pẽna in. l. penulti. C. de decurio. lib. 10. & latius. in. l. 1. C. de his qui in exilium dati sunt. vbi diffinguit an res non sit integra: vt quia ex sententia vel alias hæres ab intestato hæreditatem possidet, & tunc non possit: aut res est integra, & tunc possit de plenitudine potestatis, non tamen sine causa, vide ibi latissime per eum. & vide quæ tradunt Bartolus & doctores in. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liberis & posthumis. in quæstione ibi ad finem mota per Bartolum.

Et. l. 1. tit. 4. libr. 5. nouæ recopil.

5 b ¶ *O por escripto.* Potest enim testamentum nuncupatiuum fieri per scripturam tabellionis. vt in. l. 1. tot. titulo. decimooctauo. partita. tertia. & notat glossa in. l. hac consultissima. §. per nuncupationem in glossa. 1. C. de testamen. & debent scribi nomina propria testium cum duabus qualitatibus, circunstantijs, seu accidentijs: alias non dicuntur legitime descripti, & certitudine demonstrati: vt notat Bartol. in. l. demonstratio falsa. in princip. quæstione. 7. ff. de conditio. & demonstratio. allegat. l. hac consultissima. in principio. C. de testamen. & tenet Ioannes Andre. in additio. ad Specul. titulo. de instrumento. edit. §. breuiter. in additione incipienti. Accursius. vbi dicit de nominibus & cognominibus testium. & tradit Alexander consilio. 153. videtur prima consideratione. columna prima.

dena, o departe las otras sus cosas. La otra manera, es a que dizé en latin, testamentum in scriptis, que quiere tanto dezir, como manda que se faze por escrito, e non de otra guisa[c]. E tal testamento como este, deue ser fecho ante siete testigos, que sean llamados, e rogados[d], de aquel que lo faze: e ninguno destos testigos, non deue ser sieruo: nin menor de catorze años: nin muger, nin o me mal enfamado[e]. Otrosi dezi-

c ¶ *E non de otra guisa.* Id est, cùm testator vult testari in scriptis, non ad probationem voluntatis: sed ad substantiam testamenti, ita quòd scriptura sit de substantia, vt in lege. contractus. C. de fide instrumento.

d ¶ *Que sean llamados e rogados.* Quid in testamento nuncupatiuo? de iure communi idem est, quod debent testes esse rogati. vt in lege. hæredes palam. §. fi. ff. de testamen. & lege. hac consultissima. §. per nuncupationem eodem titulo. & tradit Alexand. consilio. 70. volumine secundo. per istam tamen legem videtur, quod hoc solum exigatur in testamento in scriptis: cùm supra cum dispositi de testamento nuncupatiuo, nihil dispositi de rogatu testium: hic vero dispositi esse necessarium in testamento in scriptis: & sic per locum ab speciali videtur hæc lex hoc decidere: cuius fundamentum potuit esse quia etiam de iure canonico dubium est, an exigatur quod testes sint rogatii in testamento nuncupatiuo. Cum Anto. tenuit quòd non in capitulo cùm esses. de testamen. licet Alexander in dicto consilio. 70. aliter voluerit, allegans Ioannem de Imola in dicto capitulo. cum esses. vbi de hoc per eum. colum. quinta. post Franciscum de Albergo. de Aretio. Tene, quod etiam in nuncupatiuo exigatur, quod testes sint rogati, vt habetur in. l. 32. titulo. decimooctauo. partita tertia, & infra eodem lege quarta & sexta. nota tamen, quod licet notarius non attestetur de Rogitu testium poterit tamen probari per duos testes, quod fuerunt rogati secundum Baldum, quem vide in lege secunda. columna secunda. C. de bonorum possessio. secundum Tabulam. imò secundum eũdem Baldum in lege. hac consultissima. in principio. C. qui testamen. facere possunt. si testis subscripsit, vel passus est testator, quòd describeretur testis ex hoc videtur rogatus argumento legis. cũ ostendimus. §. fina. ff. de fideiussor. tutor. & tenet etiam Paulus de Castr. in dicta. l. hac consultissima. in principio.

e ¶ *Nin. ome mal enfamado.* Videtur hic esse casus, quòd in testamento in scriptis non solum repellitur testis, qui est infamis infamia iuris: verum etiam si sit infamis infamia facti: dum tamen talis infamia sit multum nota. facit lex octaua. titulo decimosexto. partita tertia. Baldus tamen in capitul. primo. an removeri debeant testes, qui pares sese defiet. dicit, quòd si testis est notatus infamia facti tantum, valet eius testimonium, si alij quid testi suffragatur. verbi gratia dicit Baldus. si testamentum fuit scriptum manu testatoris, & testes subscripserunt: nam licet ista privata scriptura non faciat plenam fidem, facit tamen adminiculum, quod viua voce testium confirmatur. allegat legem primam. C. de testamen. quando vero talis testis notatus infamia facti, non habet prosse adminiculum tunc in civibus solennibus non admittitur, vt nota. ff. de senato. lege. Cassius. sed in alijs admittitur: adhibetur tamen ei minor fides: si grauiter infamatus sit apud bonos & graues. Sed si ex causa leui non putat, quod iudex debeat hoc multum ponderare, quæ verba Bald. tu multum nota. & certe de mente huius legis multum videtur, quod in testamento in scriptis non admittatur testis grauiter apud bonos & graues infamatus, ex graui crimine: licèt tantum sit infamia facti. & licet alias habeat talis testis pro se adminiculum testamenti subscripti à testatore & testibus vt hic habetur. Tu hæc considera, & tene menti. pro quo etiam facit, quia ista videtur causa grauis, quæ æquiparatur criminali: & in criminalibus grauibus repelli. tur testis infamis infamia facti, vt dixi in dicta lege octaua. vbi vide & quæ dixi supra eadem lege. in glo. in verbo, siete testigos.

9 a ¶ *Otrosi dezimos.* Ista. l. vt vides & sequentes ponunt formam testamenti in scriptis, & istis legibus non cauetur, quod fiat ante tabellionem: imò quòd potest fieri sine tabellione sed. l. 3. de Toro, quæ hodie est in vsu, circa formam istorum testamentorum in scriptis, exigere videtur tabellionem, & ita intellexit. l. illam Michael de Cifuentes vnus interpretũ dictarum. ll. dicẽs ex hoc corrigi istas leges partitarum. & ll. iuris cõmunis vt asserit ipse parum post principiũ commenti illius. l. 3. alius vo glosator Didacus de Castello aliter sentit, & messus iudicio meo. in glo. sui perverbo, testamẽto cerrado, versicu. sed quæro fortè non reperitur tabellio, & ad hoc ponderat & bene verba illius legis in fine, inquantum inualidat testamentum in scriptis, in quo dicit numerus septem testium & nõ alias, & sic à contrario sensu si deficit tabellio, illa lex non inualidat testamentum: subdit tamen & etiam bene, quod quando non interuenit tabellio, erit necessaria publicatio testamenti coràiudice & attestationes testium partibus quæ possent lædi citatis, rediguntur in publicam formam: q̃d non erit necessarium quando sit coram tabellione, vt dicit gloss. ad hoc semper allegabilis in. l. secunda. ff. quemadmod. testa. aperi. Tene ergo quod non sunt correctæ istæ. ll. partitarum, & si deficiat tabellio: quia non reperitur, vel dato quòd reperiatur, si testator testari voluit secundum formam harum legum, & non cum tabellione expedit enim iura iuribus concordare. c. cum expediat. cum concordant. de electio. libro sexto. & euitanda est legum correctio: nam lex Taurina tantum voluit tollere dubium, quod oriebatur ex lege ordinamẽti, scilicet an illa lex (minuens numerum testium requisitorum à iure communi, & per istas leges) procedat in testamento in scriptis, in quo lex tauri disposuit quod non innouauit in aliquo solenitatem testandi in scriptis, dict. l. ordinamenti. illud ergo dubium, dicta. l. noua tollere voluit: non vero corrigere istas leges in casu suo.

In noua rec. est. l. 1. titu. 4. lib. 5.

10 b ¶ *Dizjendo assi.* Adde. l. pe. ff. eodem.

11 c ¶ *Lo que de hazer.* Nota bene, quia de iure communi, quòd vnus possit subscribere per alium non ita expressum erat. Sed quid si testis nequit subscribere nimia senectute, vel tremore, an tunc eius manus capietur per aliquem peritum & dirigetur ad scripturam? Lucas de Penna in. l. omnes. C. de numera. & actua. libro duodecimo. tenet q̃ sic: Si is cuius manus tenetur sit sanus mente. & fiat ipso mandante in præsentia testium. Quod dictum fortè alibi non reperies.

12 d ¶ *Conselle de otro.* Adde. §. possunt. institu. de testamen. & l. si vnus. C. eodem.

13 e ¶ *Fazer otro.* Adde. l. hac consultissima. in principi. in versic. quod si literas. C. qui testa. facer. pos. & l. cum antiquitas. in versic. cum autem. C. eod. vbi declaratur & corrigitur in parte dispositio. d. versi. quod si literas. & vide. d. l. 3. in ordina. tauri.

Et. d. 2. tit. 4. lib. 5 nouæ rec.

¶ *Lex. II.*

30 Si quis vult in scriptis testari, & secretè claudat literam vbi scripta est dispositio, & apprehendat septem chordulas pro sigillis testium ponendis relicta parte chartæ munda vbi testatoris & testium subscriptiones apponantur: dicatque testator testibus, quod intra continetur fore suum testamentum, rogans eos quod sint testes, deinde sigillent ipsi, & subscribant, & testator coram eis, vt supra. l. proxima. hoc dicit.

f ¶ *En poridad.* Potest ergo fieri testamentum in scriptis, ita quòd testes sciant contenta in eo, vt innuitur hic, sed an tale testamentum, in quo testator totam voluntatem suam expressit coram testibus & nihil omnino de ea fecit scripturam manu sua vel alterius, & ipsam clausit: & fecit eã subscribi à testibus & sigillari & seruauit cõtenta in lege precedenti, an istud dicetur in scriptis ob obseruationem formæ, vel nũcupatiũ? Cyn. in lege. hac consultissima. §. per nuncupationem. dicit, quòd tale testamẽtum habens duplicem formam dicetur testamentũ in scriptis: & eriam nuncupatiũ: nam non est de substantia testamenti in scriptis, q̃ testes ignorent ibi contenta, & poteri hoc esse vtile, quia si testes ignorarent & sic esset mere in scriptis si deficeret subscriptio vniustestis, vel aliquid aliud, testamentum esset nullum: si vero haberet istam duplicem formam, poterit tali casu valere, vt nuncupatiuum: & poterunt testes examinari, p eo & ita etiam tenet Paulus de Castro. in dicto. §. per nuncupationẽ. Quod tamen videtur debere intelligi quãdo testator non se arctauit, vt vellet testamentum suum valere, vt in scriptis, vt est de mente Angel. in. l. prima. §. fin autem. ff. de hæred. instit. & satis probatur in ista l. partitarum superius. cum dixit. e non de otra guisa. & adde Bart. in l. h. ff. de iur. codicillo. & Alberic. in dict. §. per nuncupationem. Si vero testator non expressit voluntatem suam coram testibus, tunc testamentum in scriptis quod ex aliquo defectu solennitatis esset nullum non potest valere, vt nuncupatiuum, vt voluit Cynus & Albericus in dicto. §. per nuncupationem, & habetur in quandam decisione Neapolitana. numero. 143. colum. secunda. aduerte tamen quia sufficeret ista expressio voluntatis etiam implicite. vnde si dicere coram testibus velle talem scripturam esse suum testamentum, licet coram testibus nõ exprimat nomina hæredum, vel legata, quæ facit, tenebit dispositio, vt testamentum nuncupatiuum, licet non possit valere, vt in scriptis ex aliquo defectu, quando non alias contraret: quòd voluit testator se arctare ad testãdum in scriptis, vt concludit Paul. de Castr. in. l. hæredes palam. in prin. ff. de testa. & latè tradit Alex. consi. 176. volu. 5. & Socì. consi. 142. volu. 1. sed quid in dubio an dicetur q̃ noluit se astringere, vel aliud? Ioan. de Blinosco doctor antiquus relatus ab Alber. in. d. §. per nũcupationẽ. vult recurrendum tunc esse ad coniecturas, nam si testator scruauit aliquas ex solennitatibus, quæ non exiguntur nisi in testamẽto in scriptis veluti subscriptiones & sigillationes, tunc si deficiat aliquid ex solennitatibus, non valebit, vt nuncupatiuũ, quod Albe. ibi limitat q̃n testator nomen hæredis exprimeret coram testibus: quia tunc si testamentum non valet ex vna forma, valebit ex alia. cum nõ sint formæ contrariæ, sed diuersæ quæ se simul cõpatiũtur. Cùm ergo idem sit nominare nomẽ hæredis implicitè, q̃ explicitè iuxta doctri. Bart. in. l. sista scripsere. ff. de cond. & demõ. & dixi supra. videtur ex mente Alberici q̃ in dubio non sit recurrendũ ad dictas coniecturas, an seruauerit dictas solẽnitates vel ne. & isfud etiã voluit Socì. in. d. consi. 142. & ibi respon. ad. d. l. hac cõsultissima. in prin. nam dicit q̃ illa. l. tantũ. declarare intendit q̃n valeat testamentũ in scriptis & dicatur solẽniter factum, & quando non non intendit declarare aliquo modo quando testator

dicatur voluisse testari in scriptis, & quando non. Vnde dicit, quòd non est absurdum dicere, quod illa. l. intelligatur quando apparet, quod in scriptis testari voluit: alias autem non præsumatur hoc voluisse, quando non potest valere vt in scriptis quod disposuit, licèt posset vt nuncupatiuum per. l. miles qui destinauerat. ff. de testamen. milit. & istã partem dicit probari manifestè: nam testamẽtum est actus, qui potest fieri in scriptis & sine scriptis. vt in dict. l. hac cõsultissima. in principio. & in. §. per nuncupationem, & etiã habetur ĩ istis legibus partitarum. Itẽ valid̃ est argumẽtum de contractibus ad vltimas voluntates. l. seruum filij. § cum qui chirographũ. cum concordant. ff. de legatis primo. Sed in contractibus, qui possunt fieri in scriptis & sine: non censentur partes voluisse celebrare in scriptis, licèt voluerint scripturam confici nisi expresserint se velle in scriptis contrahere. glo. nota. in. §. 1. instli de empt. & vendi. quæ cõmuniter approbatur, secundum eum. ergo idem dicendum in testamento, vt non dicatur in dubio testator se restringere ad testamentum in scriptis, ex quo hoc nõ expressit, & maxime ista procederent, si esset apposita clausula consueta, q̃ testamẽtum vult testator valere meliori modo, quo potest: vt ibi latius pe eu. Pau. tamen de Castr. in. d. l. hæredes palam. in fi. vult testatore se voluisse restringere ad testandũ in scriptis, quando fecit testes sigillare (vt dixi) & idem vult Alexan. in. d. consi. 176. vbi hoc limitat quando adesset dicta clausula, testamentum valeat meliori modo quo potest. Et sic Doctores sunt varij in hoc: mihi vero magis placet, vt in dubio quando testator palam non expressit coram testibus nomen hæredis, & voluntatem suam, (prout fit in testamento nuncupatiuo: sed adhibuit solennitates testamenti in scriptis, licèt implicitè declarare videatur iuxta doctrinam Bart. in dicta. l. si ita scripsero,) quod tunc videatur restrinxisse se ad formam testandi in scriptis: neque valebit vt nuncupatiuum, vt videtur esse communis intentio doctorum in dicto. §. nec nuncupationem. & Pau. & Alexan. vbi suprà, & satis probat hoc illa lex partitarum, cum suprà proxima, ĩ cum dixit, e non de otra guisa, quasi velit quòd qui vtitur forma testamenti in scriptis, eo ipso probatur quòd non vult testari nuncupatiue: & etiam probari videtur in dicta. l. tertia tauri cum vult, quod testamentum factum sine testibus modo de quibus nullam fidem faciat in iudicio vel extra, facit etiam quod dixi in. l. sexta. infra eod. qui enim eligit vnam viã, videtur renunciasse alteri. l. pantonius. ff. de acquiren. hæredi. l. multum. C. si quis alter. vel sibi. Si tamen ex aliis coniecturis elideretur ista præsumptio, & appareret testante aliud voluisse: vt est, vbi adest dicta clausula, vel alia quæ hoc ostenderet: tunc valeret etiam vt nuncupatiuum ex communi mente doctorum. Tene hoc menti, quia est passus quotidianus & in contingentia facti dabit tibi honorem.

Et in. l. 2. titu. 4. li. 5. nouæ re copil.

2 a ¶ *Su nome.* Quid autem hodie in testamento nuncupatiuo facto iuxta. l. ordinamentorum, an requiratur testatoris subscriptio multotiens dubitari vidi in regio auditorio: nam videbatur, quod non ex quo. l. tertia. in ordina. tauri subscriptionem tantum exigit in testamento in scriptis, in nuncupatiuo autem vult seruari solennitatem l. ordinamen. vbi nihil habetur de subscriptione testatoris. & si nuncupatiuum testamentum fiat coram tabellione, neque obstare videtur pragmatica de Alcala exigens subscriptionẽ partis in instrumento: nam illa debet procedere generaliter in omnibus alijs instrumentis extra testamenta, non vero in testamentis, quibus est per alias leges certa forma data. non enim generalis prouisio extendi debet ad ea, de quibus specialiter est prouisum, vt in. l. tertia. titul. 10. infrà eod. parti. l. sed & si per prætorem. §. deinde. ff. ex quib. caus. maio. Bartol. in. l. talis scriptura. §. fi. ff. de legatis primo. & in. l. sanctio legum. ff. de pœn. item dicta. l. Tauri facta fuit, post dictam pragmaticam de Alcala. Et cum non exigat istam subscriptionem in testamento nuncupatiuo: sed quod seruetur tantum dispositio. d. l. ordinamẽti. videt decidisse istud dubium, vt non sit necessaria in testamentis nuncupatiuis talis subscriptio. In contrarium tamen videtur quod dict. pragmatica de Alcala exigit subscriptionem partis in omnibus instrumentis, & appellatione instrumẽtorum cõtinentur testamenta & vltimæ voluntates, vt patet in l. si idẽ. in prima glos. C. de codici. Præterea militat eadem, imò fortior ratio: ne falsitas cõmittatur, quæ ratio magis vrget in testamẽtis, quàm in alijs instrumentis, & bene facit ad hoc, q̃ not. Lucas de pen. in. l. Mediterraneæ. C. de anno. & tribu. libro decimo. versic. sed pone constitutio regni, & quasi in terminis, videtur pro ista parte decidi in decisio. Neapolita. 166. quam vide vbi pulchre allegatur pro vtraque parte. & istud credo verius & tutius nec obstat dicta. l. tauri quæ solum venit ad declarandum numerum testium. vt dixi suprà in glos. super verbo otroſi dezimos. nec fuit eius intentio corrigere dispositã per dict. pragma. de Alcala. neque etiam obstat primũ quòd non procedit in casu isto ex quo hæ solennitates veniunt ex diuersis legibus: quia tunc etiam in alibi speciales prouisis seruari debet. l. generalis aliam solennitatem addens, contraria vero loquuntur quando specialis & generalis prouisio est in eadem dispositione.

Et. d. l. 13. tit. 25. li. 4. rec.

Ad. tit. ff. & C. & in sti. de mi lita. testa.

Quæ in noua rec. est l. 2. tit. 4. lib. 5.

b ¶ *Otros testigos.* Quid autem si coram testibus subscribat in fine scripturæ testamenti, quia scriptura illa non fuit inuoluta seu tecta alio papyro albo, vt vidi de facto, an sufficiat? videtur quod sic: cum talis præsumptio ratione non vitiet actum & quia hoc probatur ex. l. hac cõsultissima. in principio. C. qui testamẽ. facer. poss. de qua ista sumpta est, & quia subscriptio operatur, vt videatur, totum instrumentum a subscribente. vt notat Bald. in authentica contra quipropriam. C. de non numera. pecunia. & quando est scriptum propria manu non exigitur subscriptio alia, vt in. l. cum antiquitas. in fine. C. de testament. ergo idem operabitur, si subscripserit in fine scripturæ, vt dixi. Item ex quo coram testibus subscribit in eodem contextu ordine intellectus, perinde est ac si in fine testium subscribat argumento. l. lecta. ff. si certum petatur. Item neque ad hoc repugnare videtur l. tauri. 3. licet testamentum in scriptis fiat coram tabellione. ex quo reperitur subscriptio testatoris, & testium super scriptura testamenti, & ita fuit pronunciatum.

3

Quæ in noua rec. est. d. l. 2.

¶ *Lex. III.*

In confessione testamenti non diuertat testator antequàm perficiat ad alios actus extraneos nisi naturæ aut infirmitatis necessitate hoc dicit. Concord. cum. l. cũ antiquitas. C. eodem. titu. &. ff. eodem tit. l. hæredes. §. fina.

1

c ¶ *Estraños.* Si ergo fiat contractus vel donatio inter viuos, licet tenebit contractus, vel donatio iuxta gl. ff. in. l. hæredes palam. §. final. ff. eodem. vitiabitur tamen testamentum, si excepto testamento diuertatur ad conctractum super re extranea ab his, que tractantur in testamento. vide per Ioannem de Imol. post Baldum in dicto. §. fina. & per Oldraldum consilio. 114. & quid si legetur aliquid parti cuilibet alicui, & dicatur quòd si reuocauerit testamentum, ex nunc donat inter viuos. an adhuc possit reuocari tanquam impeditiuum liberi arbitrij? vide per Bald. in. l. sanctimus. in fine. C. de testamen. & in. l. cum antiquitas. in principio. C. eodem. & Socin. in consilio 73. difficultatem faciebat. columna secunda. volu. 3.

¶ *Lex. IIII.*

Miles in castris cum duobus testibus vocatis & rogatis in prælij discrimine constitutus quando possit & velit etiam cum sanguine

in armis vel in terra vel arena scribens testari potest: & valebit quod disposuit: dum tamen duobus testibus probetur: sed non occupatus in expeditione testabitur, vt quilibet paganus. h. d.

a ¶ *En hueste.* Id est in expeditione militari.

b ¶ *Llamados.* Adde legem. Diuus. ff. de testamen. milit.

c ¶ *Dos omes buenos.* Adde legẽ Lucius. ff. de milita. testam. & in. l. milites. C. eodem.

d ¶ *Que se acertasse y.* Quivident verbo vel scripto, vt supradictum est eum testãtem. & videtur velle hæc lex in isto verbo, q̃ non sufficeret, quod probaretur per duos testes, q̃ talis scriptura erat manu talis militis: ex eo q̃ cognoscũt formam literæ manus eius, vel si probaretur p comparationẽ literarũ. licet Ioannes Faber in. §. planẽ. Instituta eodem. de testamẽ. milita. aliud voluit. ita intelligens. l. Lucius. ff. eodem. & in tellige istam. l. procedere quando miles decessit in bello vel statim post quam fuit extractus à bello, secundum Angelũ & Alexan. in. l. milites. C. eodem.

e ¶ *En seruicio de Dios e del Rey.* Procedit ergo hoc priuilegiũ, q̃si milites vadũt ad bellum licitũ, vt hic & tangit Ioã. Fab. in rubr. de testa. militis. An aũt illud priuilegiũ competens militibus extendi tiã possit ad peregrinos, qui peregrinãtur Romã, vel ad sanct. Iacobum, vel alias? Ange. voluit q̃ sic in authentico. de non alienan. §. quod autem. colla. 2. & in authentic. omnes peregrini. C. cõmu. de succes̃io. vide per Alexã. d. l. fi. C. de testam. & pro isto dicto facit etiam ista. l. in quantum dicit, en seruicio de Dios. nota bene ad limitationem. l. ordina.

Et di. l. 1. tit. 4. li. 5.

¶ *Lex. V.*

f ¶ *Fulamanera que los otros omes.* Concordat cum. l. si quando. in princ. C. de inofficio. testa. vbi vide per Bal. & doct. & hoc ideo, quia ait concessio super prohibitis de iure communi secus si concessio fieret super ampliatione, aliascõcessorũ, vt declarat Bald. in. l. milites. col. 2. C. de testa. militis. loquens de statuto Venetorũ. & adde, q̃d notat Bal. in. l. fi. col. 2. C. de fide ei com. vbi dicit, q̃ quando talis licentia testandi concedit, intelligitur secũdũ consuetudinẽ loci, & vide eundẽ Bal. in plud. seu. co. 9. & cũ his quæ dicit Bal. i. d. l. milites. cõcordare videt Albe. in d. l. si q̃n. in pri. & nota ex ista. l. q̃ rescriptum principis in quantũ possibile est, debet reduci ad ius cõmune adde. c. causam quæ. de rescript. & ibi per Abb. & vide Alex. consi. 3. volu. 1. versi. 3. probatur.

g ¶ *El Rey tan solamente.* Principe enim auctorante nulla potest esse fraus

dissuspicio, vt & alias tradit Ioan. de Plat. in. l. fi. C. de vendẽd. nõ. nita. l. 11. & in. l. fi. C. de locatio. prædio. ciui. eo. lib. & præfertur honoratus, vel electus à principe. l. 1. & ibi idem Platea. C. de protectõ. & domest. lib. 12. & qui residentin præsentia principis, sunt digniores cæteris, vt dicit Bald. in. l. 1. ff. de offic. proconsul. Adde circa ea quæ operatur præsentia principis. Ioã. de Plat. in l. probatorius. C. de diuer. offi. lib. 12. & qd si testamẽtum fit coram Duce vel Marchione, seu alio dño interris suis, videt idẽ dicendũ: si ille aliũ in temporalibus non recognoscit superiorem. & q̃ ita debeat intelligi, quod dicit Baldus in l. Sancimus. in princip. C. de donationib. & qd dicit Guillel. Benedi. in repeti. ca. Raynuntius. de testa. in parte, testamentum. la 1. col. 10. versi. 8. fallit.

¶ *Lex. VI.*

Indultum est rusticis vt in rure deficientibus septem testibus cum quinque subscribentibus, vel vno pro alijs testẽtur. & in eorum præsentia, testamẽtum ordinetur hoc dicit.

20

h ¶ *En poridad.* Nota hoc: nã per hoc verbũ reprobat opinio Azonis in l. fi. C. de testa. posita ibi per glo. volentis illam. l. loqui de testamento in scriptis, & nõ in nũcupatiuo. Sed an haberet locum ista lex in testamento nuncupatiuo, de quo non est confecta rogatus? gloss. in. l. qui testamẽto. 3. fi. ff. eod. tenet q̃ nõ. & ista opinio videtur probari hic. Cõtrarium tenet glo. & opinio illa communiter approbatur. in. d. l. fi. hoc. licet tamen per. d. l. ordinamenti sufficit solennitas testiũ ibi posita: quæ procedit à in testamentis rusticorũ, q̃ aliorũ. Sed an in testamento in scriptis rustici, sufficant hodie quinque testes, vel exigatur q̃ seruetur dispositio. l. 1. Tauri? videtur q̃ nõ: imò q̃ adesse debeant septẽ testes & seruari debeat q̃d in illa. l. Tauri disponitur. nisi contenta in eo palam dicantur coram testibus. & tunc valeret vt nuncupatiuum, vt dixi suprà eod. l. 2. forte tamen dici potest, quod vbi non possent haberi septẽ testes. qui subscribãt sufficerent quinque testes literati, qui subscribãt & quod isto casu non sit hæc lex correcta.

In no. re. est. l. 1. tit. 4. lib. 5.

Et. l. 2. tit. 4. libro. 5. nouæ rec.

i ¶ *Y ser fecho con engaño.* Nota hic, q̃ licet in testamento in scriptis implicitè dicatur testatorem declarare voluntatem suam, vt dixi suprà eod. lege. 1. tamen plus cauitatur fallitas, quando aperte dicitur quam quando implicitè.

2

¶ *Lex. VII.*

Potest quis testari inter liberos solũ cũ duobus testibus, sed relictain tali testamento alijs extraneis sunt inualida: nisi testator & omnes filij subscribant testamentũ laudãtes, vel si ipse testator totum testamentũ scribat, & in fine dicat omnia in eo contenta volo fore firma. h. d.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

de per Bal. in l. 1. C. quemadmo. test. aperian. vbi tenet quòd valebit testamentum ibi factũ, secundum merum ius gentium, quod presumi turibi vigere, nisi contrarium probetur. & quod ita de facto respondit in testamento cuiusdã mercatoris de Anchona. & sic ibi vult, quod valeat cum duobus testib^9. & de isto dicto Bal. meminit doctor de palat. Rubeos in sua elegan. repetitione. c. 9 vestras. in introductione. colu. 7. & qd si testamentũ esset factum in portu maris iuxta terrã sarracenorum, vide per eundẽ Bald. in rubrica. ff. de rer. diuis. colu. 4. versic. sed quæritur an port^9 maris

2 b In no. re. est. l. 2. tit. 4. lib. 5.

¶ *A los fijos.* Hodie verò ex. d. l. 3. Tauri eadẽ solẽnitas debet seruari inter filios, quæ inter extraneos, quæ lex procedit & si testetur in scriptis ex mente & verbis illius legis & ita ibi dixit Michael de Cifuentes. & bene in gl. illius legis.

c ¶ *Dos testigos.* De iure communi sufficiebãt duo testes mares, vel fœminæ & non rogati, vt notat gloss. in authentica. q^9 sine. C. de testa. & in. l. fina. §. in omni. C. de codicil. hodie tamen per. l. ordina. & d. l. Tauri videtur, q^9 etiam in testamento inter liberos testes debeãt esse masculi. Et nõ fœminæ vt vult Didacus de Castello in gloss. d. l. 3. super verbo, siete testigos. eius tamen fundamenta non multum vrgent. Et forte in puncto iuris in testamento inter liberos verius esset contrarium, cum istud fuerit omissum, tam in. l. ordinamenti, quàm in. l. Tauri. quæ tantum locutæ fuerunt in numero testium: non autem in qualitate masculinitatis. Et sic tanquam casus omissus deberet remanere sub dispositione iuris communis. l. commodissimè. ff. de liber. & posth. l. si verò. §. de vi ro. ff. solut. matri. l. præcipimus. C. de appell. l. Sancimus. C. eod. cogita tamen, quia ex quo dict. l. ordinamenti communiter semper fuit in telleãta de testibus masculis, & rectè quia mulieres non possunt esse testes in testamento. vt infra eo. l. 9. l. Taurina, quæ ad illam se refert, & si testetur inter liberos, satis videtur velle, quod & testes sint masculi, & istud est tutius.

Et ĩ dictis ll. 1. & 2. titu. 4. lib. 5 nouæ rec.

Quę est. l. 3. & d. l. 2. nouæ rec.

4 d ¶ *Rogados.* Nota q^9 quando fit diuisio hæreditatis à patre inter filios testes debent esse rogati. quod nota ad. l. fina. C. famil. hercis.

5 e ¶ *Heredasse.* Large accipe siue per viam legati vel institutionis, vt in. l. fin. C. famil. hercis. & l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. & hoc etiam innuitur in ista. l. ad finem.

6 f ¶ *Seria valedero.* Limita & intellige, quando filij essent æqualiter instituti: secus si inæqualiter, vt consuluit Ludouicus Roman. consilio. 385. mouetur ex dicto Speculatoris. titulo de instrumento. edit. §. compendiosè. versicu. quid si pater habens tres filios, dicens quòd priuilegia quæcunque quæ habet paternum testamentum factum inter liberos, procedunt quando pater habens plures filios, in omnium fauorem disposuit: secus si in fauorẽ vnius, & in odiũ aliorũ. & dicit Decius consil. 105. ad finem, q^9 ista decisio multũ videtur æqua & naturalis, quo ad me tamen non caret scrupulo. & contra eam tenet Paul. de Castr. in. l. hac cõsultissima. ad fi. C. quit. test. face. poss. sed quia parum momẽti est hodie ista quæstio, propter dispositionem. d. l. Tauri, non in

Cabado testamento es aql que es fecho en algunas de las maneras que diximos en las leyes ante desta, e si de otra guisa lo fiziesse non seria valedero[a] pero si el padre fiziesse testamento, en que estableciesse por herederos a los fijos[b], e a los nietos que descendiessen del: o partiesse lo suyo entre ellos, maguer en tal testamento non fuessen escritos mas de dos testigos[c], valdria bien assi, como si fuesse fecho acabadamẽte ante siete testigos, que pusiesẽ y sus nomes, e sus sellos. Esso mismo seria quando desta manera el padre, o el auuelo partiesse lo suyo, por palabra tan solamẽte entre sus fijos, e sus nietos, faziendolo ante dos testigos, rogados[d] e llamados para esto. Otrosi dezimos, q̃ si en tal testamento como este, fuesse ayuntada otra persona estraña q̃ heredasse[e] al padre en vno con los fijos, que quanto tañe en la persona del estraño, non valdria el testamento, como quier que en todas las otras cosas que fuessen y escritas o dichas, seria valedero[f]. E aun dezimos q̃ si el padre faze testamento en escrito[g], nõ guardando todas las cosas que diximos, q̃ deuen y fazer e ser guardadas, poder lo ya fazer en dos maneras. La primera es, que despues que el testamento es escrito, deue soescreuir el padre diziẽdo assi, este testamento q̃ fize quiero que sea guardado: otrosi deuen dezir, e soescreuir los fijos, este testamento que fizo nuestro padre otorgamos lo. La segunda manera es, que si el padre supiesse escreuir, que lo puede fazer de su mano, diziendo en el los nomes de todos sus fijos, e todo su testamento en que manera lo faze, e como lo ordena, e sobre todo deue el assi escreuir, todo quanto en este testamento escreui, quiero q̃ sea guardado. E en el testamento que fuesse fecho en alguna destas dos maneras, puede el padre mandar algo a ome estraño, e si quisiere puede franquear sus sieruos, pero ha menester que tal testamento sea fecho ante dos testigos[h] a lo menos, rogados[i], e llamados para esto.

¶ *Ley. VII. Como puede mudar e reuocar el padre el testamento que ouiesse fecho entre sus fijos.*

Mvdar e reuocar puede el padre, o el auuelo, el testamento, o la manda que ouiesse fecho entre sus fijos en alguna de las maneras [k] que diximos en la ley ante desta, faziendo despues[l] otro testamento acabadamente, ante siete testigos, e diziendo en el[a], como muda e reuoca el otro que fiziera primero. Ca si el segundo testamento non fuesse assi acabado, non se desataria porende el primero.

3 a ¶ *Diziendo en el.* Nota bene: nã non sufficeret generalis clausula cassans & reuocans omne aliud testamentum nisi etiã expresserit, q^9 cassat quicunque testamentum etiam factum inter liberos. ita dicit Paul. de Castr. in. d. authenti. hoc inter liberos. quod nota. & hoc etiã est de mente Balibi, ĩprin. & tenet Socinus consil. 164. colu. 8. volu. 1. & rectè: quia ex quo istud testamentum inter liberos habet tacitam clausulã derogatoriã, oportet fieri istam mẽtionẽ. Sed an testamentum inter liberos videatur etiam habere clausulam derogatoriam ad præcedentia testamenta, sicut intelligitur habere ad sequentia? doctores non tanguntin. d. authen. Socinus in. d. consil. vult q^9 non, quando exigeretur specialis derogatio primi testamenti, vt quia ibi esset clausula derogatoria dicens hoc nõ reperiri iure cautum. limita tamen istam. l. & d. authenticam, nisi in secundo testamento etiam filij essent instituti, & esset eis fauorabilius quam primum. nam tunc reuocatur prima ubique alia specialis derogatione. glo in authenti. de testa. imperfect. colla. 8. Bald. in. d. authen. hoc inter liberos. Alex. consil. 40. volu. 2. Paul. etiam de Castr. in. d. authen. & nota etiam q^9 lapsus decennij post testamentum inter liberos idem operatur quod clausula derogatoria. l. sancimus. C. de testa. Alex. consil. 105. volumi. 4. col. antepe. & si in. 2. testamento esset instituta pia causa, & filij in alia parte, non esset necessaria clausula derogatoria prioris testamenti etiam facti inter liberos, vt adducunt Alexand. in. d. consil. 105. & Iaso. in. d. authen. hoc inter liberos. versi. 4. singulariter limita. An autem quod hic dicitur procedat quãdo in primo testamento fuit instituta pia causa, vt in sequenti sit necessaria clausula derogatoria ad primum. vide Soc. in. consil. 129. volumi. 2. col. fin. versic. postremo. volentem quod sic: quod est singulare dictũ. Allegat Oldral. consil. 119. titius condidit testamentum. &c. Item nota quod si superueniat causa reuocandi primum testamentum, tunc non requiritur in reuocatione clausula derogatoria, secundum Bald. in di. authentica. hoc inter liberos.

In no. re. est. l. 1. tit. 4. lib. 5. Et. d. l. 2. nouę rec.

¶ *Lex. VIII.*

7 Testamentum factum inter liberos non reuocatur per secundum testamentum non solenne, in quo non adsint septem testes. Item & requiritur q^9 testator dicat, quòd reuocat primum. h. d.

g ¶ *En escripto.* Qd ergo dictũ est in principio huius. l. p cedit in testamento nuncupatiuo verbo ten^9 vel cũ scriptura, in qua adfuerunt duo testes, quæ verò sequuntur, procedũt quãdo testamentũ fit per scripturã nõ nuncupatiuè: sed in scriptis: sed minus perfectè. ita declarat Azo. C. eo. in summa. col. antepe. versicu. Sed nostri doctores. gl. in authentica. quod sine. C. eod. titu.

h ¶ *Dos testigos.* Quid in testamento ad pias causas, vide in. c. relatum. de testa. & in. c. cum esses. eod. titu. & quid si testamentum fiat tempore pestis. vide Alex. in. l. fin. C. eod. & latẽper Franciscum de sancto Nazario in suo tractatu de peste. fo. 37. cum sequenti. quid si testamentũ fiat in mari. vide Cepol. in tractatu de seruitu. in ca. de portu. & quod habetur in. l. 1. titul. 2. lib. 5. ordina.

8

i ¶ *Rogados.* Exigebatur ergo etiam inter liberos isto iure partitarum, q^9 testes essent rogati: à fortiori ergo hoc erit hodie stante. d. l. Tauri.

k ¶ *En algunas de las maneras.* Ex isto verbo reprobatur opinio Angeli in authentica. hoc inter liberos. C. eod. vbi dixit, quod tunc testamentum inter liberos non tolleretur per secundũ etiam perfectum, nisi in secundo fieret reuocatio prioris testamenti, quando primum testamẽtum erat scriptum manu patris, prout disponitur in authentica. qd̃ sine. C. eod. & supra. l. proxima. ad finem. Secus verò secundum eũ si testamentum primum inter liberos fuisset nuncupatiuum. & hoc idem voluit ibi Alberic. in prin. illius auth. nam vt hic videsistud procedit etiam si primum testamentum fuerit nuncupatiuum, vt hic patet iuncta. l. supra proxima. & ista erat etiam comm̃unis opinio in. d. authen. hoc inter liberos tenementi, quia tex. vnde sumitur. d. authen. hoc inter liberos. multum faciebat pro opinione Angeli, & Alberi.

¶ *Lex. IX.*

9 Regulariter quilibet non vetitus potest esse testis in testamento: sunt tamen aliqui qui non possunt esse testes: vt damnatus de famosi libelli confectione: ac de furto, de homicidio, vel de simili, vel ima

deroget primo? Videt q^9 nõ sufficiat, imò quòd requiratur vtrumque aliud, scilicet testamentum & derogatio prioris, & idem videtur probari. in. d. authen. hoc inter liberos. vbi Paul. de Castr. mouet hãc quæstionẽ: & concludendũ videtur, q^9 si ideo derogauit primum, quia volebat decedere intestatus, istud solum sufficiet, iuxta notata p Bart. in l. si iure. ff. de lega. 3. & Alexand. in. l. nostram. col. 1. C. de testa.

¶ *Malas çantigas.* Adde. l. 1 scui. §. fi. ff. eod.

b

te testigos, e diziendo en el[a], como muda e reuoca el otro que fiziera primero. Ca si el segundo testamento non fuesse assi acabado, non se desataria porende el primero.

¶ *Ley. IX. Quales omes non pueden ser testigos en los testamentos.*

Estiguar non puedẽ en los testamentos, aquellos que son condenados por sentẽtia que fuesse dada contra ellos por malas cãtigas[b] o ditados que fizieron contra algunos, con entenciõ de en famarlos. Nin otrosi, el que fuesse condenado por juyzio de los judgadores, por razon de algund mal fecho, que fiziesse, assi como por furto, o por homicidio, o por otro yerro semejante destos[c], o por mas graue de que fuesse dada sententia cõtra el. Nin otrosi ninguno de los que dexan la fe de los christianos, e se tornan Moros o judios: maguer se tornassen[d] despues a nuestra fe que dizẽ en latin apostatas. Nin las mugeres[e], nin los que fuessen menores de catorze años. Nin los sieruos[f]. Nin los mudos. Nin los sordos. Nin los locos mientra que estuuieren en la locura. Nin aquellos a quien es defendido que non vsen de sus bienes: porq̃ son desgastadores dellos en mala manera: ca estos atales nõ pueden ser testigos en testamẽto. Otrosi nõ lo puede ser ome que es sieruo de otro. Pero si alguno de los testigos, que se acertaron quãdo se fizo algund testamento, andaua en aquella sazon por ome libre[g], maguer despues fuesse fallado en verdad q̃ era sieruo, nõ se embarga el testamento por esta razon.

¶ *Ley. X. Si puede ser testigo, o nõ en el testamẽto el que ha natura de varon & de muger.*

Hermafroditus en latin tanto quiere dezir en romance, como aquel que ha natura de varõ e de muger. E este atal dezimos que si tira mas a natura de muger q̃ de varõ, non puede ser testigo en testamento, nin en todas las otras mandas q̃ome fiziesse. Mas si se acostasse mas a natura de varon, estonce bien puede ser testigo en testamento, e en todas las otras mandas que ome fiziere.

¶ *Ley. XI. Si aquellos a que manda algo en el testamento pueden ser testigos en el, o non.*

Contienda nasciendo sobre el testamẽto, entre el heredero q̃ era escrito en el[h], e los pariẽtes del finado q̃ quisiessẽ desatar el testamẽto, estõce dezimos q̃ biẽ puedẽ testiguar aq̃llos aquiẽ fuesse algo mãdado en el si

c ¶ *Semejante de a dos.* Vid. l. 5. titu. 6. partit. 7. & in. l. 1. ff. de his qui notant. infa. vbi habetur qui notentur infamia iuris etiã pro crimine prius to: & in illis etiam intellige procedere quod hic habetur. An autem dãnati ex contractu, ex quo irrogatur infamia, possint esse testes in testamento videtur quòd sic ex quo ista. l. eos non excludit. In contrarium tamen facit, quia repelluntur à testimonio ex qua cunque causa sint infames, vt in cap. licet ex quadã. de testi. & in cap. præterea. de testib. cogen. & notat glos. vbi communiter docto. in. l. 1. C. de summa trinita. & fid. catho. & dixi in l. 8. titu. 16. supra. parti. 3. à fortiori ergo debẽt repelliri in testamentis, vbi de maiori præiudicio agitur. & istud videtur verius & ista. l. suppleri debet in hoc per alias. & sic infamis infamia iuris qualitercunque sit non potest esse testis in testamento.

d ¶ *Se tornassen.* Adde. l. hi qui sanctam. C. de apost. 3

e ¶ *Mugeres.* Adde. §. testes. inst. de testa. 4

f ¶ *Los sieruos.* Idem dic de monachis, sine licentia abbatis, vt tradit Ioan. Fab. in. d. §. testes. inst. de testa. & ibi dicit, quod ex hoc possunt impugnari multa testamenta, in quibus religiosi sunt testes scripti sine abbatis licentia. sed teue contrarium, quia monachi bene possunt esse testes instrumentarij sine licentia Abbatis, vt tradit Socin. consil. 17. volu. 1. Cardinal. in terminis istis. consil. 100. incipit testator habet & Felin. in cap. cum nuntius. de testib. 5

g ¶ *Por hombre libre.* Adde. l. 1. C. de testa. & §. sed cum aliquis. instit. eodem titulo. 6

¶ *Lex. X.*

10 Si sexus virilis in hermafrodito sit potentior, erit testis in testamento: aliàs secus. hoc dicit.

¶ *Lex. XI.*

11 Si est contentio super testamento inter hæredem scriptum, & testantis consanguineos vel legatarium possunt esse testes legatarii, sed hæres vel eius consanguinei vsque ad quartum nequaquam. hoc dicit.

h ¶ *Escripto en el.* Ex hoc verbo videtur velle hæc lex quòd eius dispositio procedat, quando legatarius adducitur in testem super valore testamenti facti in scriptis, vel de quo fuit facta publica scriptura: & legatarij fuerunt descripti in tali testamento,

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

Non ergo procederet in testamento nuncupatiuo, de quo non fuit facta scriptura. & huius opinio fuit Nico. de Mathare. relatus à Bald. in l. dictantibus. C. de testa. & idem voluit Abb. in capitu. insuper. colu. penulti. de testib. Si tamen in omnem euentum siue valeret institutio hæredis, siue non: legatarij essent consecuturi legatum, tunc indistincte admittuntur in testes, vt volunt Io. Andr. Anto. Abb. post alios antiquos in d. ca. insup. vnde cum hodie de. l. regni 1. titu. de los testamentos. libro. 5. ordina. & si vitietur testamentum, vel non adeatur hæreditas ex eo adhuc legata debentur, dicendum esset, quòd indistincte hodie legatarij admitterentur in testes. vide etiam Ioann. Fab. in §. legatarijs. institu. delega. & per Alexã. consil. 177. col. pe. volu. 1. & per Io. de Imol. in. l. qui testamento. in princ. ff. de testa.

Quæ in noua ec. est. l. 1. tit. 4. lib. 5.

a a ¶ *Los otros.* Nó ergo ipse legatarius litigans vide per Ang. in §. legatarijs. inst. delega.

b b ¶ *Por heredero.* Adde. §. sed neq. inslit. de testa. & tenementi istam. l. quatenus dicit de fratribus & consanguineis intra quartum gradum quia non memini me vidisse. per. ll. iuris communis. vide tamen quæ notat Salicet. in. l. parentes. C. de testib. vbi etiam vult, quod isto casu fiat computatio graduum, secundum ius ciuile, de quo in lege. 3. titu. 6. partita. 4.

4 c ¶ *Fasta el quarto grado.* Vide quæ notat Alex. consil. 47. in prin. volu. 2. & ex ista. l. videtur probari quod si vnus ex testibus requisitis in testamento esset inhabilis, vel non omnie exceptione maior, quod non suppleatur eius defectus ex integritate aliorum, eo quod requiratur q̃ omnes sint integri testes. vide Iason. in. l. si quis ex argentarijs. §. cogentur. col. 1. ff. de eden. & Decium. consil. 105. & quæ dixi supra eod. l. 1. in glo. ante fiete testigos. & q̃d notat Ioa. de Imol. in. l. qui testamento. in prin. ff. de testa. vbi vult quod si sunt duo testes non omnie exceptione maiores, habentur loco vnius.

5 d ¶ *Escrito.* Ex hoc verbo videtur quòd etiam si testamentum iuuetur scriptura tabellionis, vel aliàs, consanguinei hæredis, non possunt esse testes intra quartum gradum. Contra quod videtur id quod dixi supra in glos. 1. ad quod potest dici, quod aliud sit in legatarijs, qui non repelluntur. imo admittuntur de iure. secus in istis qui repelluntur iure. & ista lex etiam facit contraid quod notat Salicetus in lege. parentes. C. de testib. vbi volui, quòd si frater fuit rogatus testis in testamento fratris: bene possit esse testis: quia testator habet authoritatem conficiendi factum suum. allegat. l. qui testamento. §. per contrarium. ff. de testa. neque vt hic vides etiam si sit rogatus, potest esse testis in testamento: sed procedit quando hæres in stitutus esset frater testis: dictum verò Salicè. procedit, quando extraneus esset institutus.

¶ *Lex. XII.*

Potest scribi testamentum in pergameno papyro vel tabula etiam cerea, vel alia re in qua scribi potest: & possunt eiusdem tenoris fieri plures chartæ testamenti: quarũ vna defectuosa, nõ nocet aliis pfectis. h. d.

c ¶ *Non empece.* Nota hoc verbum. & hoc ideo est, quia ratione abundãtioris probationis in pluribus chartis scribitur, vt in. l. vnũ. versi cu. idq; interdum. ff. eod. vnde si in aliis chartis bene sit scriptũ eis statur, & non nocet charta defectuosa: quia abundãs cautela nõ solet nocere. l. testamẽtum. C. eo. gl. & doct. in. l. fi. C. secũ. tabul. c. cũ. L. & A. de re iud. Ad tit. C. qui testa. fa. pñt.

¶ *Ley. XIII. Quien puede fazer testamento e quien non.*

TOdos aquellos a quien non es defendido por las leyes deste nuestro libro, pueden fazer testamento: e los otros que non le pueden fazer son estos. El fijo q̃ esta en poder[g] de su padre, maguer el padre gelo otorgasse. Pero si fuesse cauallero o ome letrado qualquier destos fijos que aya delos bienes, que son llamados peculio castrense, vel quasi castrense, puede fazer testamento dellos. Otrosi dezimos, que el moço[h] que es menor de catorze años, e la moça que es menor de doze años, maguer non sean en poder de su padre, nin de su auuelo, non pueden fazer[i] testamento. E esto es porque los que son desta edad, non han entendimiento complido. Otrosi el que fuesse salido de memoria[a], non puede fazer testamento, mientra que fuere desmemoriado[b]: nin el desgastador[c] de lo suyo, a quiẽ ouiesse defendido el juez[d], que nõ enajenasse sus bienes. Pero si ante[e] de tal defendimiento, ouiesse fecho testamento valdria. Otrosi dezimos, que el que es mudo[f], o sordo desde su nasçencia[g], nõ puede fazer testamento. Empero el que lo fuesse por alguna ocasion, assi como por enfermedad, o de otra manera este a tal si supiesse escreuir, puede fazer testamento, escreuiendo lo por su mano misma[h]. Mas si fuesse letrado*, e no supiesse escreuir: non podria fazer su testamento. Fueras ende en vna manera, si le otorgasse el Rey, que lo escriuiesse otro alguno en su lugar. En esta manera misma, podria, fazer testamento, el ome letrado, que fuesse mudo de su nasçencia, maguer non fuesse sordo: e esto acaesce pocas vezes[l]. Empero aquel que fuesse sordo desde su nasçencia, o por alguna ocasion, si este atal pudiere fablar[k], bien puede fazer testamento.

¶ *Lex. XIII.*

Testari potest quilibet nõ vetitus: nõ tamẽ possunt testari filiusfamilias. etiam de patris consensu nisi de peculio castrensi vel quasi. Itẽ nec masculus minor. xiiij. ãnis, aut fœmina minor. xij. qa intellectũ nõ habent. Itẽ nec stultus durante stultitia, aut prodigus cui est bonis interdictũ: ante interdictionẽ verò testamẽtum valet.

Item nec mutus & surdus simul à natiuitate: secus si à casu, quia tunc bene potest, si ipse scribat illud, aliàs non, nisi de permissu principis: nec etiam solum mutus à natiuitate potest testari: quod raro accidit: surdus verò tantùm bene potest testari. hoc dicit.

f ¶ *Todos.* Adde. l. ab ea parte. ff. de proba. & l. si quæramus. ff. de testa. In no. re. est. l. 4. ti. 4. lib. 5.

g ¶ *Que sea enpoder.* Hodie testatur ac si sui iuris esset ex. l. 5. in ordi. tauri. quæ corrigit istam. l. & similes. De iure communi vero, vide in illa materia, quæ latè tradit Guillel. Benedict. in repetitio. c. Raynuntius. de testa. in verbo, & matrem insuper Clerã. & quæ habentur. in ca. licet. de sepultu. lib. 6. non tamẽ poterit hodie filius familias testari in aduẽtitijs quatenus esset in præiudicium vsus fructus parentis, secundũ Io. de Imo. in. c. quia ingredientibus. de testa. col. 6. cũ prin. 7. sic & fructus bonorũ aduenti. ioũ remanent patri: & sic filius ingrediatur religionẽ, secundùm Ioan. Fabr. & Salic. in authentica. ingressi. C. de sacrosan. eccles. quidquid dixerit Abb. in. c. in præsentia. col. 19. de proba.

h ¶ *El moço.* Extende istã. l. & si puer. illus testetur ad pias causas, vt probatur in. c. si pater. de testa. lib. 6. & est cõmunis opinio doctorũ, quam tenet Bar. in repet. l. 1. C. de sacrosan. eccles. & tenet etiam ibi Bal. in repet. quæst. 11. vbi etiã Salicet. cõtra Richardũ eius auunculũ. vbi etiam Alex. tradit etiã latè Guillel. Benedicti. in repet. c. Raynuntius. de testa. in verbo. Adiecit in puberi. & ibi ad finem adducit illud, q̃d est notandum q̃ testamentũ præsumitur factũ à pubere: vnde cõtrarij asserenti incumbit probatio. allegat Innocen. & alios qui eum sequuntur in cap. in præsentia. de proba. vbi ad hoc est tex. notabilis.

i ¶ *Non pueden fazer.* Si tamen impubes esset doli capax, posset cum eo princeps dispẽsare, vt faciat testamẽtũ. vi. Alex. in. l. fi. C. de test. mili. & in. l. si frater. C. q̃ testam. facer. possl. Bar. in. l. si quæramus. ff. de test.

5 a ¶ *Salido de memoria.* Quid de fatuo? Ioan. Faber. in. §. præterea. inst. quibus non est permiss. facer. testa. tenet quòd potest testari. & sequitur ibi Angel. facit tex. in. l. si frater. C. qui testa. facer. poss. & ibi notat Paul. de cast. & Alex. q̃ maior. 14. annis, licet habeat imbecillitatẽ sensus potest testari: quia talis imbecillitas post. 14. annum, non consideratur à lege & intellige de fatuo. qui iudicium rei recipit, vt dicit Ioã. Faber vbi supra. Y sido. tamẽ in libr. 10. etymologiarum, & retert. S. Tho. 2. 2. q. 46. art. 1. fatuũ vult dici eũ qui caret sensu iudicandi: stultũ autẽ qui habet sensum sed hebetatum: furiosus verò nõ testatur, vt hic etiã si ad pias causas testet. vt in cap. fi. de successio. ab intest. & idem de ebrio dum est ebrius: quia furioso comparatur, vt in. c. à crapula: cum ibi notatis de vit. & honest. clericorũ. & vid. gloss. in capit. vnusquisque. 22. quæst. 4. & idẽ erit in dormiente, vt in clementina si furiosi. de homici. & tradit Barba. in. c. 2. de testa. & in cap. fi. de successio. ab intest. & idem dic infrenetico. arg. d. clementinæ. si furiosus. vid. per. Bal. in l. 2. colũ. 7. versi. 10. quæro. C. de rescin. venditi. & tex. notabilis in. c. cum dilectus. de succes. ab intestato.

6 b ¶ *Mientras que fuesse desmemoriado.* Sed quid in dubio, an præsumatur factum testamentum tempore furoris vel dementiæ, vel tempore dilucidi interualli? vide gloss. in. c. iudicas germanũ. 3. q. 6. & in. c. fin. in verbo compotem. de successio. ab intest. & per Bar. in. l. 2. ff. de bonor. poss. infan. furio. dela. ad finem. & per Bal. Alex. & Iaſ. in. l. furiosum. C. qui testa. facer. poss. & videntur doctores se resoluere, quòd si furor non fuit instantaneus vel paruo tẽpore durans: imò duret per aliquod tempus vel per menses, licet aliquando aliqua interualla habuisset, quòd tunc actus præsumatur factus tempore furoris: nisi pars aduersa aliud probet. vide etiam de hoc Roderic. Suarez allega. 1. & Iaſo. in dict. l. furiosum. versic. quid autem si non apparet quo tempore. & Socin. consil. 42. volum. 1. Alex. consi. 41. 1. volu. & consil. 85. volũ. 2. vbi notabiliter, & consi. 91. col. 4. volu. 5.

7 c ¶ *Desgastador.* Adde. l. si cui. ff. eod. & §. item prodigus. inst. quib. non est permiss. facer. testa. Sed an testetur ad pias causas, vide per Bal. in. l. 1. C. de sacrosan. eccle. & per Ioan. de Imo. in. c. quia ingredientibus. colu. 5. de testa. & tenent q̃ non. teneret tamen testamentum factum ante interdictionem vt ibi per eos & habetur hic.

8 d ¶ *Defendido el juez.* Non ergo loquitur hic lex in interdictione facta a lege: quia testamentum talis non teneret etiam factum antea, quod non est interdictione facta a iudice, vt subditur hic.

9 e ¶ *Pero si ante.* Si fiat quis intestabilis an tenebit testamentum antea factum? vide per Ioan. de Imo. in. d. l. is cui.

10 f ¶ *Que el fuesse mudo.* Ortum habet a lege si mutus. ff. eodem. & a lege discretis. C. qui testa. facer. poss. & §. item mutus. inst. eodem & a notatis per Azo. in summa. C. qui testa. face. poss. versicul. item mutus.

g ¶ *Desde su nasçencia.* Hoc intellige quando mutus caret intellectu alias secus, vt tradit Alexand. in. l. discretis. C. qui testa. facer. poss. vbi vide quid de milite muto, & quid si mutus testetur ad pias causas. 11

h ¶ *Escriuiendolo por su mano misma.* Qui ergo in infirmitate constitutus perdidit loquelam, non potuit testari hæredem signis instituendo: debet ergo tali casu nomen hæredis propria manu scribere, vt hic patet: & vide per Ang. in. l. discretis. C. q̃ testamẽ. face. poss. Paulus de Castr. in. l. hac consultissima. §. at cum humana. C. de testa. 12

Letrado. idest, legere sciens.

¶ *Pocas vezes.* Quia secundũ naturam qui mutus est, debet necessario esse surdus. vt in dicta. l. discretis. Azo. vbi supra. & nota quod eum muto, & surdo à natiuitate, neq; principes dispensat, vt possit testari: quia nullo modo potest concipere conceptum mentis; cum non censetur habere mentem vel intellectum, quoad exercitũ secũdũ Paul. de cast. qui ita declarat in. l. si mutus. ff. eod. q̃d intellige, vt prædixi in gl. 4 proxima. 2. quando mutus caret omnino intellectu, alias secus. & dicit Bald. in. l. humanitatis. colu. 11. C. de impube. & alijs, quod contra mutum & surdum a natiuitate non potest fundari processus: quia caret sensu: vide tamen Bald. in. l. vnica. colum. 6. C. de confes. 13

k ¶ *Pudiere hablar.* In surdo a natiuitate videtur hoc impossibile a natura quia si est surdus a natiuitate est mutus: secũdum Azo. vbi supra. 14

¶ *Lex. XIIII.*

In testamento cæci debent septem testes & vnus tabellio, vel eius loco testis octauus ad subscribendum adhiberi, qui subscribant & sigillent testamentum, & debet coram eis cæco dicente scribi, vel si iam est ordinatum legi, & cæcus dicet illud fore eius testamentum. h. d.

l ¶ *Fueras ende desta manera.* Probatur hic cæcum non posse testari in scriptis, ita quòd testes & tabellio nesciant eius dispositionẽ: posset enim cæcus qui testaretur in scriptis faciliter decipi, & subijci sibi vna scriptura pro alia. 1

m ¶ *Siete testigos.* Hodie sufficiunt. 5. vt in. l. 3. in ordina. Tauri. In no. rec. est. l. 2. tit. 4. li. 5.

n ¶ *Ante escriptas.* Possunt enim ante scribi sine testibus etiam per plures dies. in. l. hac consultissima. §. at cũ humana. C. qui testa. face. poss. & ibi Paulus de Cast.

o ¶ *Escriuir su nome.* An etiam hodie stante. l. 3. Tauri seruanda sit ista solennitas, & aliæ in ista. l. de scriptæ in testamento cæci? videtur quod sic quia per legem Tauri nihil est immutatum circa hoc, nisi in numero testium. in alijs ergo seruari debet ista lex. l. sancimus. C. de testa. ita tenet Michael de Cifuentes, & licèt istud videbatur iuridicũ: credo tñ q̃ in practica nõ possit obtineri, vt ex omissione istius solennitatis & sigillorũ testiũ testamentũ cæci vitietur tum quia ista sigilla testium deficrunt esse in vsu, & subscriptiones tantum exiguntur per. l. Tauri in testamento in scriptis & cum dicta. l. Tauri veniat ad 4 & d. l. no. rec.

declarationem legis ordinamenti, & voluit tollere illud dubiū, quod causabatur ab illa lege, an per eam derogatum fuisset huic legi partitarum specialiter disponenti circa testamentum cæci, & declarauit in testamento cæci debere interuenire quinq; testes videtur voluisse quod in omnibus alijs seruari sufficeret formam dict. l. ordina. secundum quā ista subscriptio & sigillatio non est necessaria, videtur ergo quod. d.l. Tauri voluit corrigere istam. l. disponentem circa formam testamenti cæci, & reducere ad formā. d. l. ordinamentorū: dum tamen interueniant quinq; testes, potuit enim d.l. huic derogare cū sit de iure positiuo, cum & p statutum dicat Bar. posse. fieri in. l. si quæramus. ff. de testa. & licet p d.l. ornina. nō poterat rectè dici illā. l. quatenus ad testamentum cæci esse correctā, vt notat Bald. in. d. l. si quæramus. ff. de test. vbi dicit q̄ p statutū, quo disponitur q̄ sufficiant quinq; testes in testamentis, non videt tolli quod à iure communi est dispositum in testamento cæci: tamen stante. d.l. Tauri. quæ expresse dispo nit sufficere quinq; testes in testamento cæci. videtur tenendum q̄ ista solennitates huius legis, non sint hodie necessariæ: imò quòd ex mente. d.l. videtur quod vbi non possit haberi tabellio, teneret testamentum cæci nuncupatiue factum cum quinq; testibus, coram quibus cæcus expressit suam voluntatem: licet nulla fiat inde scriptura, articulus tamē iste est dubius. Tu cogita, procederet tamen sine scrupulo quod dico, si cæcus testaretur inter liberos ex communi opinione doctorum in. l. hac consultissima. quod illa lex non procedat quando cæcus testaretur inter liberos, posset etiam cæcus testari ad pias causas cum duobus testibus, iuxta capitulum. relatum. & capitulum, cum esset. de testa. vt etiā voluit Alex. in dict. l. hac consultissima. colū. fi.

&. d. l. 1. ti. 4. li. 5. no. recop.

&. d. l. 2. titul. 4. li. 5. no. rec.

¶ *Ley. XV. Como los que son judgados a muerte o son desterrados para siempre, non pueden fazer testamentos.*

HVgado, seyendo alguno a muerte, por yerro que ouiesse fecho, pues que tal sentencia fue dada contra el, non puede fazer testamento [b]. Esso mismo dezimos, del que fuesse desterrado para siempre, en alguna ysla, si le tomasse el rey todo lo suyo: mas si non le tomasse todo lo suyo, o fuesse desterrado a tiempo, bien puede fazer testamento de los bienes que le fincaron. Otrosi aquel cōtra quien fuesse dada sentencia de muerte, e se alçare della, bien podria despues fazer testamento de lo suyo: e si āte que fuesse confirmada la sentencia finasse, valdria el testamento que assi ouiesse fecho. Mas si este que fuesse condenado a muerte es cauallero, fizieronlos sabios antiguos departimiento en razon del yerro porque era judgado. Ca si el auia fecho yerro en caualleria, assi como está do [c] en hueste, vendiendo o baratando las armas, o fuesse desmandado al cabdillo, faziendo lo que le vedaua, o non cumpliendo sus mandamientos, assi como deuiesse, si por tal razon como esta fuesse dada contra el sentencia de muerte, non podria despues fazer testamēto. Fueras ende si en taluyzio fuesse otorgado que lo pudiesse fazer. Ca estonce en los bienes que son llamados castrēse peculium, puede fazer testamēto, o mā da: mas de los otros non. E si por auentura el cauallero fuesse judgado a muerte porque quebrātasse su fe [d], o por algūd yerro, que cupiesse en traycion, estonce non podria fazer testamento en ninguna manera. Pero si el yerro que fiziesse el cauallero, non fuesse de fe quebrantada nin tāxessen en pleyto de caualleria. Mas fuesse atal, en que caen los otros omes, comunalmēte a las vegadas, assi como por razon de adulterio, o de furto, o de otro yerro qualquier semejante destos, estonce bien podria fazer [e] testamento, despues que fuesse judgado a muerte, guardando, e poniēdo en el todas aquellas cosas, q̄ los otros omes deuen guardar, e poner en los testamentos. Cala mayoria, e el preuilejo q̄ el ouiere por razō de la caualleria, en fazer como quisiere, pierde lo por tal sentencia, que fuesse dada contra el.

¶ *Ley. XVI. De los omes que son dados por rehenes e los judgados por enfamados por cātigas que fizieron, e los que fuessen siervos e de los otros, que non fazen testamento.*

Rehenes dan a las vegadas los omes por si alos enemigos por salir de catiuo [a]. E porq̄ estos atales, q̄ son dados en rehenes, nō son en su poder, por ende non pueden fazer testamento. Otrosi dezimos que aquel contra quien fuesse dado juyzio por razō de cātiga [b], o por rāzō de ditado, que ouiesse fecho cōtra otro, en quel dixesse a tal mal, por que pudiesse ser enfamado, este atal nō podria despues fazer testamento. Otro tal seria, si alguno fiziesse testamēto, cuydādo que era libre, si despues fuesse prouado que era sieruo, que non valdria su testamento. Esso mismo seria, que non valdria el testamento que fiziesse el que cuydasse ser salido de poder de su padre si fuesse prouado despues que non era

a ¶ *Catiuo.* Idem si dentur pro pace componenda, vel tenenda secūdum glo. in. l. obsides. ff. eodem. & intellige vt ibi declarant Bald. & Angel. quando darentur obsides his, qui non sunt subditi apud quos nullū est cōmercium vel hospitium veluti Turcis.

b ¶ *De cantiga.* Adde. l. lex cornelia. §. fina. ff. de iniur. & l. is cui. §. primo. & l. cum lex ff. eodem.

c ¶ *Despues.* Imò & testamentū antea factum irritatur, si crimen hæresis vel maiestatis committant. l. manichēos. C. de hæreti. declarat Paul. de Castro. in. l. is cui. ff. eodem. & probatur i l. eius qui. §. 1. ff. eod. & expeditum est tam de iure canonico, quàm ciuili, q̄ hæretici cuiuscūque secte & credentes & fautores, & receptatores, sunt priuati factione testamenti. vt in authentica. credētes. C. de hæreti. c. excommunicamus. §. credentes. eodem titulo. & eorum bona à die commissi criminis sunt confiscata. vt in capi. cum secundum leges. de hæreti. libro sexto. & tradit Alberic. in. l. cognouimus. C. de hæreti. an autem infamis ex alio crimine possit testari: Paul. de Cast. in. d. l. is cui. §. 1. dicit quòd sic & rectè. vt dicit text. in. d. l. eius qui. §. 1. & in. l. prima. C. de secund. nup. adde etiam quòd damnatus propter carmen famosum non potest testari. vt in. d. l. is cui. §. 1. & l. lex cornelia. §. fi. ff. de iniur. sed quid si cōmittat delictum Sodomiticū an possit testari? Phil. Decius in. l. 1. C. de secund. nup. numero. 7. dicit quòd non ex eo, quia dato q̄ non sit condemnatus ipso facto, videtur infamis. J. palam. §. quæ in adulterio. ff. de ritu nup. priuatus enim intelligitur bonis, vnde non potest testari. & ita dicit fuisse consultum per quendam Anastasium doctorem, vt habetur insertum in libro consiliorum Barba. in fine. & q̄ bona Sodomitæ confiscentur habetur iure huius regni in pragmatica Regum catholicorum.

¶ *Lex. XV.*

Non potest testari cōdemnatus ad mortē, vel in insulam deportatus ademptis bonis nisi pēdente appellatione facto testamento moriatur aut sit miles qui de militari crimine ad mortem sit dānat[a], q̄ potest postea de castrensibus, si ibi in sententia concedatur testari nisi pro fidei factione vel proditione dānetur: sed si pro alijs criminibus non militaribus dānetur, vt de adulterio, furto, vel de alijs criminib[a], quæ etiā non milites committunt tunc potest vt paganus testari: sed non iure militari quia priuilegium illud perdidit per sententiam. h. d.

1 a ¶ *Iudgado.* Ottum habet a nō tatis per Azonem. C. qui testa. facer. pos. in summa. verti. item dixinus.

2 b ¶ *Non puede fazer testamento.* Hæ. ll. & aliæ. ll. iuris communis à quibus ista sumpta fuit corrigantur hodie in regno per. l. 4. Tauri. quinimo & dicunt doctores quod per statuta & consuetudines locorum damnati ad mortē naturalem vel ciuilē, faciunt testamenta, vt dixit Ioan. de Imol. in. c. quia ingredientibus. colū. 8. de testa. Alberi. in. l. ei[a] qui. §. 1. ff. eod. vnde & poterūt donare causa mortis, vt in. l. cum hic stat[a]. §. si miles vxori. ff. de dona. inter virū & vxo. Sed an sicut per dictam. l. Tauri, ita sic damnati habilitātur ad testamēti factionē actiuā, videantur habilitati ad passiuā, vt sic capere possint ex testamētis aliorum: dic q̄ non, vt & in cōmento illius legis dixit Michael de Cisuentes. Cui adde id qd habetur p glo. & docto. in. l. is cui. §. 1. in glot. fi. ff. de testa. In contrariū tamen videtur, q̄ cum per istā. l. possit testari actiue, per consequens videtur habilitatus. q̄ & sit testabilis passiue. Itē quia cum non sit seruus pœnæ ad testandum actiue, sic nec passiue. & fortè ista lex ideo hoc sanciuit, quia non reputauit seruum pœnæ damnatum ad mortem, prout & voluit Salic. etiam de iure communi loquendo in authētica sed hodie. C. de don. inter virum & vxo. post alias quas glos. quæ idem voluerunt, quæ opinio videtur a[a] probari in. d. l. Tauri. Tu cogita, & an possit testari de illis bonis quæ de iure communi confiscabantur, sed per authenticam. Bona damnatorum reseruantur certis personis, vt etiam habetur in. l. 6. tit. 7. partita. 7. & in. l. 8. titu. 10. & l. 7. titu. 31. ead. partita. vide per Roderic. Suarez in repetitio. l. 9. titu. de las mandas. lib. 3. foro. ll. 10. limitatione. & tu vide quæ dixi in. l. 7. titu. 31. 7. partita.

& no. rec

c ¶ *Anssi como estando.* Nota hic quod crimen, dicatur militare crimen, 3 adde. l. 1. & 3. ff. de re milita. & l. fi. titu. 21. partita. 2.

d ¶ *Que brantasse su fe.* Idest iuramentū qd præstitit, cum fuit assumptus 4 ad militiam, vt habetur in. l. ex militari. ff. de testa. milit. Paul. vero de Cast. in. l. & militibus. C. de testa. militis exponit, vt quia fecit prodi tionem duci belli vel transfugit ad hostes.

e *Podria fazer.* Communiter gloss. & doctores dicunt contrarium ita 5 intelligentes. l. 1. de veter. & milit. successio. dicunt enim quod miles damnatus de crimine communi non potest facere testamentum, ita Azo. in summa. C. de testa. milit. ad finem glo. & doctores in. l. & militibus. C. eod. ista vero lex partitarum dicit quod miles damnatus de communi crimine ad mortem naturalem, vel ciuilem poterit testari: non tamen gaudebit priuilegio militari in testando: sed testabitur jure communi.

¶ *Lex. XVI.*

Obsides qui dati sunt loco captiuorum populi Romani testari nō possunt. Item damnatus ob crimen famosum intestabilis efficitur, ideo testamentum facere non potest, nec est capax testamenti. Item in statu suo dubitans vel errans non potest testari: vt quia nescit se manumissum vel emancipatum. Item hi quibus à. l. interdicuntur bona vt hæretici & rei perduellionis. Item nec seruus. h. d.

In no. rec. est. l. 1. tit. 4. li. 5.

talis potest condere testamentum. vt Albericus dicit in authentica. ingressi. columna penultima. ad finem. C. de sacrosanct. eccle. gloss. in. c. qui verè. 16. quæst. 1. Abb. in. c. cum monasterium. de electio.

f ¶ *Emparedado.* Intellige vt prædixi in alijs, si profitentur sub aliqua ex religionibus approbatis: & de istis sit mentio in. l. 29. in quaterno gabellarum.

asi. E aun dezimos, que los hereges despues [c] q̄ son cōdenados por sentēcia de heregia, non puedē fazer testamēto, nin aq̄llos q̄ son judgados por traydores.

¶ *Ley. XVII. Como los que entraron en religion non pueden fazer testamento.*

RElegiosa vida escogiēdo algun omę, o algūa muger de fazer, assi como entrando [d], en algū monesterio, o faziēdose hermitaño [e], o emparedado [f], o tomādo otra ordē, este atal nō puede fazer testamēto, mas todos los bienes q̄ ouiesse, deuen ser de aquel monesterio, o de aquel lugar do entrasse [h], si non ouiesse fijo, o otros que descendiessen [i] por la liña derecha que hereden lo suyo. Mas si este atal ouiesse fijos, o otros herederos que descendiessen del,

g ¶ *Otra orden.* Quid si nō ingrediatur monasteriū, sed ī manu episcopi profitetur regulam monasticā in genere? vide Baldum in authē tica, nili rogati. C. ad Treb. Inno. & Abb. in capi. porrectum. de regu. & itellige istā l. quādo ingreditur monasterium, seu ordinē, qui habet proprium in communi & non in particulari, secundum Alberic. in dict. authē. ingressi. ad fi.

h ¶ *Do entrasse.* vide plenè in authentica. ingressi. & in authentica. si qua mulier. C. de sacrosanct. eccle. vbi per glo. & doctores, & latè per Abb. in ca. in præsentia. de probatio. col. 21. cum sequētibus, vsq; ad finem. & quid si post ingressum inde recedat. vide per Abb. & doctores in. c. quod te. de cleric. conīuga. & Socin. consilio. 52. volu. 4. viso instrumento syndicatus, &c. & volu. 2. consi. 222. Bal. in. l. si vt proponis. C. de nupt.

i ¶ *Descendiessen.* Innui videtur hic, quòd posito quòd haberet ascendentes legitimos & naturales, propter eos, non excluderetur monasterium: imò monasterium excluderet eos quæ fuit opinio Azonis, de qua per glo. super verbo, liberos. in dicta authentica. si qua mulier. ex eo quòd monasterium reputatur pro filio. §. sed & hoc præsenti. in authē. de sanctissi. episc. colla. 9. & eandem opinionem tenet glo. in. c. si qua mulier. 19. q. 3. & Specul. in titu. de statu monacho. versic. 53. Ioan. Fab. in dicta authētica. si qua mulier. & in. §. mortuo. Insti. de acquisi. per arroga. per tex. ibi. contrarium tenuit Placentinus glossator. vt refert glo. in dicta authentica. si qua mulier. in prima opinione glos. ibi posita quam ibi tenent Alber. Iacob. Butrica. Paul. de Castr. & Salic. & ibi dicit Pau. de Cast. quòd ista opinio, quòd parentes seu alij ascēdentes debeant habere legitimam, tenetur communiter per doctores. & ista etiam opinio communiter tenetur per canonistas in capit. in præsentia. vbi Abb. col. 18. de proba. versi. sed dubium. vbi etiam dicit ita communiter teneri per doctores canonistas. idem etiam tēnet Iaso in dicta authētica. si qua mulier. & concordando opiniones vult, vt opinio Azonis procedat, vt illam dispositionē (quam permittit illa authentica) non possit tacere filius ingressus, quando nō haberet liberos, licèt haberet parentes: respectu verò legitimæ, vt debita sit parentibus procedat prima opinio Placentini posita in gloss. vt & parētibus legitima debeat & ista opinio, q̄ & parētibus debeat legitima, & non excludant in hoc à monasterio, videt verior, & æquior. & ad illud q̄ dicitur monasteriū haberi loco filij, nōdeo q̄ non procedit vbi q.: sed tantum in casibus expressis in iure, vt latè ibi doctores adducūt, & in. c. in præsentia. vbi Felin. col. 21. & procedit hęc opinio hodie maximè stante. l. 6. in legibus de Toro. neq; obstabit ista. l. ga non debet sumi argumentum à contrario sensu: quia contra id quod expressum est in iure non debet sumi tale argumentū: cùm istud sit decisum per. l. nam & si parentibus. ff. de inoffic. testa. l. 4. titu. 13. infrà ead. part. & ,p. d. l. 6. de Toro facit. l. si filius. C. de inofficio. donat. & idē q̄ in ista. l. partitarū dicitur, habet in auth. si qua mulier. & nihilominus magis cōmuniter tenetur prædicta opinio per docto. imo & Specu. idem voluit vbi suprà, nō enim firmat primā opinionē, imò videt residere in opinione, quā vltimo recitat ibi tertij dicunt, &c. quæ fuit opinio cōcordans & distinguens, quā posuit & tenet Iaso. vbi suprà. & si quis dicat q̄ Specu. inferius, in versi. ad præmissorū. vbi se remit-

tit videtur tenere primam opinionem, sufficit quòd in contrarium se habet communis opinio, tam legistarum quàm canonistarum, & vt dixi pro ista parte multùm vrget dict. l.6. de Toro. neque obstat. d.§. mortuo. Insti. de acquisi. per arroga. quia debet limitari, nisi respectu legitimæ debitæ patri naturali, in illa enim non fuit præiudicatum patri naturali per arrogationem, prout tetigi in l.fi. titu. 16. parti. 4.

a ¶ *Puede partir.* Sūpta est ista lex ex authēti ca. si qua mulier. C. d̄ sacro sanct. eccl. vbi plenè per glo. & docto. & 19. q.3. c. si qua. vbi bona gloss. vide plenè per Abb. in. d. c. in præsentia. per 10. fi. col. de ꝓba. & reuocare & mutare pōt testamentum ante professionem factum inter liberos vel monasterium aliter disponendo: nō vero fauore extranei. vt tradit Bald. in. d. authēti. si q̄ mulier. dum modo non sit professus ordinem minorū, vbi & Paul. de Cast. & Salic. & Deci⁹ in. d. c. ī pñtia. de proba. nume. 68. licet Abb. ibi voluerit q̄ post ꝓfessionē nullo modo possit.

puede partir[a] entre ellos lo que ouiere, de manera, que de a cada vno dellos su legitima parte e non mas. E si por auentura mas les quisiere dar de su parte legitima, essonce tanta parte deue ser dada al monasterio quanta cayere al vno dellos[b]. E a esta parte legitima, dizen en latin, parte debita iure naturæ. Empero si despues que entrasse en la religion, se muriesse ante q̄ partiesse lo suyo a sus herederos, assi como sobredicho es, sus fijos[c] deuen auer su legitima parte, e el monesterio todo lo otro. E la legitima parte que deuen auer[d] los fijos es esta, q̄ si fuere quatro o dende ayuso, deuen auer de las tres partes la vna, de todos los bienes de aquel aquien heredan. E si fueren cinco o mas, deuē auer la meytad, e por esso es llamada esta parte legitima, porque la otorga la ley a los fijos, e deuē la auer libre: e quita sin embargo e sin agrauamiēto[e], e sin ninguna cōdicion. E los obispos, e los otros clerigos, como, e de que cosas pueden fazer testamento, muestra se en la primera partida deste libro, enel titulo que fabla del peguntar delos clerigos.

b ¶ *Vno dellos.* Si partes fuerūt æquales inter filios planè procedit: si verò fuerunt inæquales, tunc glo. in dicta authen. si qua mulier. super verbo, connumerata, intelligit, quòd tantum detur monasterio quantum fuit datum illi filio, cui plus fuit datum. cum quæ glo. transit ibi Bart. intelligens hoc quando pater disponit diuidendo inter liberos facta iam professione ex priui legio illius tex. non ergo posset pater, qui religionem fuit ingressus, facta iam professione per eum meliorare in tertio bonorum vnum ex filijs iuxta. l. fori. cùm hoc esset lædere monasterium, cui non potest aliud tertium melioriæ assignari: quia grauarentur alij filij in legitima, intellige etiam & limita istam. l. ita quòd monasterio nō assignetur vltra quintum bonorum patris, cum omnia alia bona ex. l. fori sint legitima filiorum in qua non possunt grauari.

c ¶ *Sus fijos.* Sed an teneantur expectare mortem naturalem patris, vel possint statim filij petere suam legitimam? gloss. penul. in. d. authēt. si qua mulier. dubitauit, super hoc legistæ cōmuniter tenēt, q̄ expectetur mors patris q̄n fuit ingressus ordinē q̄ potest habere propriū in cōmuni. vt tradit Sali. & Ias. post alios in. d. authē. si qua mulier. doct. verò canonistæ cōiter tenent cōtrarium per text. in. c. cùm scimus. de regula. q tñ hoc non ꝓbat. & mihi plus placet legistarū opinio, cui fauet tex. in. d. auth. si qua mulier. & etiā ista. l. prout dicūt Albe. & Iacob. Butri. in. d. auth. si q̄ mulier. & Deci. in. c. in pñtia. de ꝓba. nu. 67.

d ¶ *Que deuen auer.* Cōcor. cū auth. de triē. & semis. 9.1. colla. 3. & in auth. nouissima. C. de inoffic. testa. de lege tamen fori, quæ seruatur in isto regno oīa bona parentis sunt legitima filiorū, præter quintā partem, vt habet in. l. 9. tit. de las mandas. libr. 3. foro. ll. & q̄ teneat ista taxatio legitimæ etiā respectu eccleſiarū, & clericorū. vide per Feli. in. c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. 37. & 38. de constitu. vbi notabi. quinimò si pater reliquit filijs titulo institutionis legitimam eis debitā: & in reliquo instituit hæredē extraneū, & tempore mortis patris bona valebant tantū. 50. & sic quadraginta debebant filijs ex legitima, postea bona aucta fuerūt, ita q̄ valebāt cētū an in isto augmento filij aliquid habeāt, & sic eis ꝓfit ita q̄ possint petere octogita iure legitimæ, vel an tale augmētū profit hæredi extraneo? de hoc est tex. notabilis. in. l. si patronū. §. fi. ff. de bo. liber. q̄ tale augmētū ēt si habeat originē à causa anteriori, & q̄ retro fingit ad tēpus vitæ patris, non fit filiorū, sed hæredis in totū ꝓ quā. l. itatenet Paul. de Cast. in. l. in ratiōe. in princi. vers. vltimò quæro. ff. ad l. Falci. & in. l. in quantitate. in prin. ff. eod. vbi etiam ponit rationē cur aliud sit ī legatis in casu in quo augmē tū facultatum testatoris prodest legatarijs & dicit hoc ió esse, quia in legitima eius valor referri debet ad tempus mortis. l. cum quæritur. C. de inoffi. testam. vbi vide Iaso. hoc limitantem, sed quid si pater non reliquit integram legitimam filijs, & ideo agant ad supplementum, an istud debeat suppleri tam ab hærede, quàm à legatarijs, quibus defunctus legata reliquit? vide per Bart. & Paul. de Castr. in. l. in quartam. ff. ad. l. Falcid. vbi Barto. vult, quòd ab omnibus pro rata debet suppleri. & limitat Paul. de Castr. quando legata essent in speciebus: secus si in quantitate, vide ibi per eum.

e ¶ *Sin agrauamiento.* Adde. l. n. titu. 4. infrà ead. partit. & quæ ibi dicam.

¶ *Ley. XVIII. Como se puede desatar el testamēto por mudar se el estado de aquel que lo fizo.*

MVdar se puede el estado del ome en tres maneras, que por cada vna dellas se desataria el testamento que ante ouiesse fecho. La primera es, quando aquel que faze el testamento es dañado para siempre a soffrir alguna pena[f]. Ca este a tal non osa despues beuir en otro lugar, si non en aquel, o ha de ser penado, e es como sieruo[g], e non ha despues sus fijos en su poder como auia antes. E esso mismo seria, quando alguno que fuesse franqueado, lo tornassen a seruidumbre, porque fuera desconoscient e a su señor quel aforro, e perdiesse la libertad por otra razon e a este mudamiento dizen en latin, maxima capitis diminutio: que quier tanto dezir, como el mayor mudamiento de estado que a ome puede acaescer, porque por ella pierde la libertad, e la cibdad, e su familia. La segunda manera es, quando alguno es desterrado para siēpre[h] en alguna ysla, por juyzio, que nunca ha de salir della, quier le sean tomados todos sus bienes o non. E a esta dizen en latin, media capitis diminutio, que quier tanto dezir en romance, como mediano mudamiento del estado del ome, ca por este pierde la cibdad e la familia. La tercera es, como si aquel que nones en poder de otro, se dexa porfijar, e cae porende en poder de aquel q̄l porfijo: ca muda su estado. E a este mudamiēto dizen en latin, minima capitis

f ¶ *Pena.* Vt si esset damnatus in metallum. vt in. §. primo. Institu. de capit. diminu.

g ¶ *Como sieruo.* Hodie tamen per. l. Tauri. 4. non rumpetur neque irritabitur testamentum damnati ad hanc mortem ciuilem, quia cum dict. l. permittat tali testari, permittit etiam à fortiori, vt testamētum eius ante factum non irritetur, sed valeat ipso perseuerante in eadem voluntate. l. si quis filio exhæredato. §. irritum. versic. qua ratione. ff. de iniust. rupt.

h ¶ *Para siempre.* Hodie dic de isto deportato, vt dixi suprà eodem. in gl. proxima. de damnato in opus publicum.

a ¶ *Minima capitis diminutio.* Sed cum ista etiam contingat per emancipationem. vt in. §. 3. Institu. de capit. diminu. & per istam testamentum filij familias de iure communi, qui poterat testari de castrensibus, vt suprà eodem. l. 13. irritetur, vt in. §. alio. & in. §. non tamen. Inst. quib. mod. testa. infirmen. an hodie stante. l. 5. Tauri. qua permittitur cuicunque filiofamilias testari, irritabitur per emancipationem testamētum ab eo factum? videt quòd sic. vt in. §. pen. & ibi Ioan. Fab. Insti. de testa. milit. qui vult q̄ requiratur aliqua expressa renouatio testamenti, vt teneat. glos. tñ ibi vult, quòd sufficiat tacita, ex quo persistit in eadem voluntate. Et hoc puto verius. Et nota bene ad. d. l. Tauri, & probatur hoc expressè in. l. si quis filio exhæredato. §. fi. ff. de iust. rup. cùm eñ mutet status in melius, nō rumpitur testamentum.

¶ *Lex. XIX.*

Recuperato statu, per capitis diminutionem perdito conualidatur testamentum eius prius factum: si expresse coram testibus dicat velle validari. hoc dicit.

b ¶ *Puede lo confirmar.* Adde. l. qui ex liberis. §. testamento. ff. de bonorū possſ. secundum tabul. & dicit Ioan. Fab. & etiam Angel. in. §. non tamen. Institu. quib. mod. testa. infirmen. quòd istud testamentum reconualescit de iure prætorio, & sic etiam hodie erit vnus de casibus, in quibus erit necessaria bonorum possessio secūdum tabulas. & voluit Azo. C. eod. in summa. quia tale testamētum reconualescit prætorio iure. Ego verò attento isto iure partitarum, quod nō curauit de istis bonorum possessionibus, credo quòd non erit necessaria talis bonorum possessio, & hæres poterit adire ex tali testamento sic confirmato, & quòd procedit siue testamentum fuerit in scriptis: siue nū cupatiuum, cùm. l. ista generaliter loquatur, & militet eadem ratio, neq; erit locus disputationi an tabulæ testamenti extent, vel non, de quo per Ioan. Fab. in. d. §. non tamen.

c ¶ *Testigos.* De iure communi requirebātur quinq;, vt not. glos. & ibi Barto. in. l. qui ex liberis. §. testamento. ff. de bono. poss. secundum tabu. Bald. in. l. fi. colum. sexta. C. vnd. legiti. Paul. de Cast. in. l. hæredes palam. §. si quid post. ff. de testa. Ange. in. d. §. non tamen. hodie de iure regni seruandum esset quod habetur in prælegal. l. prima. titu. de los testamentos. lib. 5. ordina. & in. l. 3. Tauri.

¶ *Lex. XX.*

Infirmatur testamentum posthumi agnatione si in eo non fuit institutus, quia dicitur præteritus post testamētū vel mortē patris natus. Item etiam infirmatur per arrogationem vel adoptionem postea factam. hoc dicit.

d ¶ *Posthumus.* Sumptum est hoc principium à dictis Azonis. C. de posthu. hæredib. insti. in summa.

e ¶ *En esta manera.* Impropriè tamen vt in. l. tertia in principio. ff. de iniust. rup. testam.

f ¶ *Quebrantan.* Adde. l. posthumo nato. C. de bonor. possess. contra tabul. & l. tertia. ff. de iniust. rupt. & §. posthumi. & §. post humorum institut. de exheredat. libero. & non rumpitur testamentum vsque quo nascatur posthumus: licet sit in vtero, quia non est antea suus hæres, cùm nec homo. vt in. l. fi. ff. de asignan. liber. l. fi. ff. de colla. bonorum. bene tamen aperit edictum alij iam nato. vt in. l. illud. §. fi. ff. de bono. possess. contra tabul. & nota quòd licet posthumus approbet testamentum patris: tamen adhuc testamentum non valet quia non adest voluntas testantis nascente posthumo, de quo ipse non cogitauit secundum Bald. qui dicit hoc nouum & mirabile. in. l. si cum vol ī vtero. C. de testa. milit. & an debeant legata ad pias causas rupto testamēto præteritione posthumi? vi. Bart. in. l. i. colū. 12. versicu. secundo, quæro. C. de sacrosanct. eccl. vbi tenet q̄ sic: quando pater ignorauit posthumū quod Baldus in. l. i. column. penulti. C. de inoffic. dona. limitat quantū attinet ad legitimam.

¶ *Lex. XXI.*

Per secundum testamentum infirmatur primum, sed si testator falso rumore prolato de morte hæredis dicat, quia talis non potuit meus hæres esse quia mortuus, instituo talem, tunc prior est hæres si viuit, non autem secumdus, sed legata vtriusq; testamēti amore Dei facta vel consanguineis, vel amicis debētur. h. d.

i ¶ *Por otro.* Adde. l. cum in secundo. ff. de iniust. & rupt. §. posteriore. institut. quib. mod. testa. infirmen. cum. §. sequen: i. & l. si iure. ff. de legat. 3. & procedit hoc etiam si ex secūdo testamento non adeatur hæreditas, quia sufficit, q̄ fuerit possibile posse ex eo adiri, vt in. d. l. cū in secundo. & in. d. §. posteriore. & l. pater filio. ff. de hære. insti. Paul. de Cast. in. l. sancimus. C. de testa. & tenet Bal. Angel. Ioan. de Imol. in. l. sed & si in cōditione. §. fi. ff. de hæred. insti. Alex. cōsi 37. vol. 1. co. 2. ꝓ si. & licèt Bart. & facit hoc ad q̄stionē, vt si quis in testamēto fecit maioriā de. 3. & 5. bonorū, vel de oībus bonis in casu quo posset sine priuilegio principis: q̄ si postea in. 2. testō aliter tetlet, & nō perficiat istud secūdū testm, q̄ forte nō videt ex hoc reuocata maioria facta in primo testamēto. si tñ prima maioria facta esset ex facultate regia vī q̄ incipiēs aliter testari, & si nō perficiat videatur reuocata prima maioria, per. l. eius militis. §. si militia. ff. de testa. milit. ꝓcedit etiā ista lex. & si ꝓ legato facto in primo testō hæres cauisset legatario, vt in. l. cū quis decedēs. §. fi. ff. de. lega. 3. & tenet Bar. in. l. statius florus. in princ. ff. de iur. fisci. vbi etiā dicit, q̄ si testator in primo testō reliquit alicui fundū sub onere, ne alienet extra familā, & in secūdo testō eundem fundū relinquit simpliciter, q̄ nō vi def repetitū onus de non alienādo, de quo in primo testō. allegat. d. l. fi iure. Quid autē si testator nō fecit testm aliud, sed corā septē testibus dixit, q̄ nolebat testm primū valere, an ex hoc irritabit testm? tex. in. §. pe. cū gl. insti. quib. mod. testa. infirmen. vult expresse quòd non: quod Bart. in. d. l. si iure. intelligit procedere, quādo testator nō adiecit, q̄ideo reuocabat primū testm.

quia volebat decedere intestatus. si autem hoc adiecisset, tunc quia tacitè sunt instituti venientes ab intestato, revocatur primum testamentum. pro quo facit licèt ipse Bartol. non alleget. l. 1. §. si hæres. ff. si tabul. testa. null. æ. extab. & ad text. qui videbatur obstare. in. l. militis. §. Veteranus. ff. de testa. mili. respondet Ioan. de Imol. in. l. si ita. §. regula. ff. de liber. & posth. ꝙ ibi illa verba fuerũt prolata non interueniẽte legitimo numero testium ꝓferrẽtur. & ista opinio Bart. est magis communis prout attestatur Alex. cõsi. 30. volumi. 3. in. 2. dubio, & consil. 140. volu. 2. incipienti. paucis vtar. & in l. sancimus. C. de testa. colũpen. vbi, vid. sed qd si testator nõ vtatur verbis in revocando primũ testamentum:

te [a]: fueras ende quando alguno ouiesse fecho su heredero a otro enel primero testamento, si despues oyendo nueuas que aquel que auia establescido por heredero era finado, e nõ lo fuesse, E el creyendo que era assi, fiziesse despues otro testamento, en que dixesse, pues que yo non puedo auer a fulan mio heredero, que es muerto segun que me es dicho fago a otro fulan mio heredero: si despues fuesse fallado que el primero heredero era biuo, tal testamento como este postrimero, nõn deroga al primero[b]. E el heredero que era fecho en el primero testamento, deue auer la heredad, segund que fue escrito en el. E el otro que fue escrito en el segundo, non deue auer nada: pues que non era verdadera la razon, porque el testador se

in. l. 1. C. si quis ali. testa. phi. & per Bar. in. l. fi. ff. eo. & cũ isto casu maioria nõ quæreretur fisco, neq; secundo genitus sit soluendo interesse, videtur ꝙ auocet primogenitus ab eo. potest etiam induci ista. l. & d. l. fi. ff. de hære. instit. ꝙ si pater fecit suũ testamentũ & in eo maioriã fecit in filium maiorem etiã vltra tertiã bonorũ, & supplicauit principi vt confirmaret eius dispositionẽ, & postea ignorans, ꝙ princeps ad eius supplicationẽ iam confirmauerat faciat secundum testamentũ ih quo eidem filio iure maioriæ relinquat tertiã bonorum, ꝙ per hoc non videatur revocata primamaioria, ex quo intentio eius erat fauendi huic filio. vid. consil. Alexã. 103. volumi. 4. & quia inducta ad argumentum non debent operari diminutionẽ. & quid si

mouio [c] a fazerlo heredero. Empero las mandas que fizo enel [d] primero e en el segundo [e] testamento por Dios o a sus parientes, o a sus amigos, deuen valer.

¶ Ley. XXII. Por quales razones el testamento que fue fecho primeramente, non se desataria por otro que fiziessen despues.

RAzones señaladas ya, por que maguer el testamẽto postrimero sea fecho acabadamente, non se desataria porende el otro, que ante fue fecho. E la primera es, quando el padre fiziesse el testamento, en que establesciesse por herederos los fijos que descendiessen del: ca si despues fiziesse otro testamento, e non fiziesse mencion del otro primero, non se desataria porẽ de, el ꝙ ante ouiesse fecho, assi como de

mater fecit maioriam in filium secundum dicens quia pater tuus fecit maioriam in fratrem tuum maiorẽ vt tu possis honestè viuere facio in te maioriam de talibus bonis, an si pater iam revocauerat maioriã reducens filios ad æqualitatem tenebit institutio facta a matre? & videtur ꝙ sic per tex. not. iuncta glos. communiter ibi approbata in. l. si ita legatum sit. ff. de condi. & demon. in contrarium videtur ista. l. & qd notat Bar. in. l. i. C. de sacro. eccle. dicens ꝙ si testator relinqt aliqd alicui tamẽ paupi q in veritate erat dives sed ignorabat testator ꝙ non debet illi reliqui & facit. l. alteri. ff. ad adi. lega. & ista pars videt æquior videas Soci. post Cuma. in. d. l. si ita legatũ. & cogita latius super hoc.

[a] ¶ *Complidamente.* Concordat. d. §. posteriore. cum sequenti. & d. l. si iure. ff. de leg. 3. q̃ est lex singularis. & ibi Bart. notat, ꝙ licet in secũdo testamento inualido sit illa clausula derogatoria cassans & irritans oẽ aliud testm̃ non ꝓ hoc videtur revocatũ primum validũ, quod etiã notat Pau. de Cast. per illam. l. singularem in. l. sancimus. C. de testa. in fine.

[b] ¶ *Non deroga al primero.* Approbat ista. l. opinionem. Specula. tit. de instrumen. editio. §. compendiose. col. 11. versiculo. quid si is. qui ita intelligit dispositionem. l. si. ff. de hæredib. instit. à qua ista sumpta, est volẽtis primũ testamentũ non rũpi. & adde. l. eam q̃. C. de fideicommiss. & quæ ibi notat Bald. col. 6. versic. mõ quæro. & versiculo sequẽti. & an stetur verbo testatoris circa cõm ab eo insertã, cur aliqd faciat? vide tex. notabilẽ. ꝙ sic in. l. diui. ff. de adimẽ. lega. nisi ꝓbaret testatorẽ errasse. vt dicit Bar. ibi argu. d. l. si. & vi. l. epistola. ff. ad Trebe. in prin.

[c] ¶ *El testador se mouio.* Expressa illa causa vt suprà: si tamen causa esset in mente retenta non rumperet primum testamentum, vt voluit glo. in. d. l. fin. in glo. pen. & quid si falsa causa propter quam testator motus fuit, non fuit expressa in testamento sed coram testibus? vide per Ioan. de Imol. in. d. l. fi. colum. 4. volentem ꝙ non sufficiat, nisi exprimatur coram tot testibus, quot requiruntur ad validitatem testamẽti: non cum sufficeret secundum eum si expressisset coram duobus testibus. & facit ista. l. vt si instituens maioriam in filium secundum dicat, quia fortuna fuit, quòd non potui eam facere in filium primo genitũ: ꝙ si in hoc fuit errore ductus, ꝙ retractet institutio in secundum, & videatur facta in primogenitum: aduerte tñ qa differt casus iste à casu. l. hui? qa in ista. l. interuenerat prima institutio in casu nõ non, sed tacitè etiam hic videtur eã facere. argu. l. 3. C. de inoffic. testa. cogita. & quid si cum filius primogenitus esset extra regnum secundo genitus publicari fecit illum esse mortuum: cùm re vera non esset: & ita pater fecit maioriam in secundo genitum, an auferatur ab eo, & detur primogenito venienti? decides ex notatis per Bald

intestatõ successurus instituatur consanguineus, infirmatur prius solennitet factum in quo extraneus extitit institutus. hoc dicit.

a ¶ *Desuso diximos.* Vt suprà eodem. l. octaua.

b ¶ *Señaladamente.* Adde. l. si quis in principio testamenti. ff. de legat. 3. nõ ergo sufficeret, ꝙ diceret in genere. Non obstante quocunq; testõ neq; etiã regri tur, ꝙ indiuidualis expressio d hoc fiat, sed sufficit specialis, dicens, Non obstante quacũq; clausula derogatoria huius vltimi testamenti dispositionẽ valere volo, & ita est de mente Bart. in. d. l. si qs in princi. & tenet Paul. de Cast. in. l. si mihi & tibi. §. in legatis. ff. de lega. 1. vbi Soci. dicit istã esse cõmunẽ opinionẽ q̃ approbat ꝑ istã l. partitarũ. tenetñ vnã generalẽ conclusionẽ, ꝙ ex q̃buscunq; conie cturis iudici constare possit, quòd testator voluit secundum testamẽtum prævalere ꝙ tolletur primum etiam si secundũ esset simpliciter factũ nõ faciens mentionẽ magis expressam de clausula derogatoria in primo testamento expressa: hoc ideo, quia tota hæc materia fundata est in præsumptione voluntatis testatoris. ita tenet Socin. dicens, ita esse de mente oĩm docto. in. d. §. in legatis. col. 11. ex qua conclusione deducitur secundũ eum ꝙ si post lapsum decem annorũ factum fuerit secundũ testamentũ, præsumitur testatorem velle illud prævalere. secundũ Bald. & modernos in. l. sancimus. C. de testam. & idem si post primum testamentũ interuenissent graues inimicitiæ inter testatorem & hæredem. argu. l. 3. ff. de adimẽ. lega. & idẽ si diceret ꝙ volebat secundum valere, & ꝙ contenta in eo fortiantur effectum, secundum Bald. in quodam consi. incipienti reperitur, ꝙ quidam dixit. refert & sequitur Soci. in. d. §. in legatis. vbi etiã dicit, ꝙ idem esset si dixisset ꝙ volebat secundum testamentũ esse prætium. allegat Iacob. de Raue. in. l. omnes populi. ff. de iust. & iur. & Abb. in. c. ex parte. de rescript. de his tamen duobus ego dubito, saltim attentis verbis huius legis, quæ vult in specie fieri debere mentionẽ de clausula derogatoria. dicit etiam ibi Socin. ꝙ si in secundo testamento diceretur, non obstante quocunq; testamento, sub quibuscunq; verbis etiam si de eis specialem mentionem facere oporteret: nam hoc sufficeret, vt secundum testamentum præferatur, & ita dicit esse de mente Frede. de senis. consi. 46. & satis placet, & est de intentione huius legis. subdit etiam ibi Soci. ꝙ ad materiã hanc plurimũ operatur magna affectio ad personam instituti in secundo testamento ad coniecturandam mentem defuncti, iuxta id q̃ not. Bal. in. l. si iure. C. de testa. manumi. & adde ꝙ si secundũ testamẽtũ esset inter liberos, hoc videtur sufficere etiã absq; speciali derogatione primi ex mẽte Bal. consil. 22. volu. 1. cuius contrarium non allegato Bald. in. d. consi. tenet Socin. d. §. in legatis. & consi. 163. volu. 2. vbi dicit non reperiri iure cautũ, ꝙ testamentũ inter liberos habeat vim clausulæ derogatoriæ ad præcedẽtia testamenta, maximè qñ præcedens testamentũ haberet specialẽ clausulã derogatoriã. vid. de ista materia. latè per Laso. in. l. sancimus. C. eod. & doctorẽ à Couarruuias in rubri. de testa. parte. 2. fol. 10. cum multis sequẽtibus. & ꝓcedit qd in ista. l. habetur siue pręceſſerit vnũ testamentum habens clausulam derogatoriam, siue plura testamenta, vt not Bal. in authen. hoc inter liberos. C. de testamen.

c ¶ *Dañó.* Vide Socin. de istis verbis, & simil. in. d. consi. 163. volu. 2. colũ. tertia. cum aliis sequentibus & omnino per eundem Socin. consil. 2. volum. tertio. vbi videtan sufficiat, si de hoc per aliqua verba testatoris mentaliter colligatur, licèt non ita exprimat. & eundem consi. 37. col. 2. eod. volu. & quid si in secundo testamento sit appositum iuramentũ? vide Soci. consi. 53. vol. 3. col. 2. & Alexan. consil. 34. volu. 1. & adde in materia Alexand. consilio septimo. & consi. 44. volu. 4.

d ¶ *Estraño.* Non ergo procedet ista. l. si in primo testamento essent instituti venientes ab intestato. quod etiam tenet Alexan. in. l. hac consultissima. §. si quis autẽ. C. eod. ad fi. de qua ista lex sumpta est. licèt Pau. de Cast. alias voluerit consi. 327. volu. 1. incipit dubiũ facit in suprascripto pũcto &c. & facit ista. l. ad. q. ꝙ si pr̃i testamẽto fecit maioriã in filiũ q posteà poenitẽtia ductꝰ in secũdo testamẽto revocat ma ioriam & instituit æq̃liter filios suos ꝓterito tamen filio maiore in quẽ fecerat maioriam vel nepote ex filio maiori si filius erat mortuꝰ, ꝙ non censetur revocata maioria ex quo ex secundo testamento nõ potest hæreditas adiri de iure ciuili. vt dixi suprà. l. proxima. & sic nõ est revocatum primũ. glos. & Bart. in. l. si filius qui in potestate. ff. de liber. & posthu. & ad intellectum huius qualiter procedat & latiorẽ declarationem videas ibi per Alexand. Sed iuxta hoc pone ꝙ quis fecit maioriã per testm̃ in filiũ (suũ maiorẽ virtute facultatis regiæ, posteà in alio testõ facit aliam maioriã in alium filium sine licentia principis, an per hoc videtur revocata prima maioria? & videtur ꝙ sic ex quo vittute legis potuit facere maioriam in secundum filium, in tertia & quinta bonorum & præsumitur ex secunda constitutione maioriæ ꝙ voluit revocai e primam, vt filij minus ꝑderentur, neq; est vꝛ risimile ꝙ filios vellet duplici onere maioriæ grauare. argu. c. mandatum, de rescript. & l. nauis onu tæ. ff. ad l. rhodi. de iactu.

e ¶ *Cinco testigos.* Hodie parũ vtilitatis in hoc haberet dispositio hui⁹. l. cũ per. l. ordina. titu. 2. lib. 5. hodie iã nõ requirant septẽ in testamẽtis: sed sufficiat numer⁹ quinq; testiũ, vel triũ cũ tabellione. posset tñ forte practicari, qñ in prio testõ solẽni secũdũ solẽnitatẽ. d. l. ordina. vꝛ l. 3. tauri. in prio esset institut⁹ extraneus in secũdo autẽ venientes ab intestato corã quinq; testib⁹ etiã nõ vicinis, & sine tabellione, qd est notandũ, vel etiã, si primũ testm̃ esset factũ corã. 7. testib⁹, & nõ vicinis: cũ & illud teneret etiã hodie. d. l. ordin. nõ obstãte, q̃ imo potius permittit, cũ nõ velit tollere dispositiões harũ legũ, imo expresse in fine dicit, ꝙ valeat testm̃ cũ bonis testimonijs. i. cũ nu. 7. testiũ. ſi testator nolit seruare dispositionẽ. d. l. q̃ permittit cũ tabellione, vel si minore numero testiũ, vt ibi habetur. item in primo ita solẽni cũ. 7. testibus instituerit extraneus, & in secũdo instituerent venientes ab intestato corã quinq; testibus, etiã non vicinis, & etiã si tabellio haberi poterat tenebit secm̃ ex dispositione huius text. & tollet primũ, qd nota bñ, & sic adhuc qd in ista. l. dispone poterit esse magnæ vtilitatis, debet enim dicta. l. ordina. & tauri restringi & limitari secundum dispositionem iuris communis. argumen. reg. l. si serui vestri. C. de noxa.

f ¶ *Valdria.* Non vt testm̃, sed vt intestati volũtas. vt in. d. l. hac cõsultissima. §. si qs autẽ. & debebunt legata in hoc. 2. testõ relicta. secm̃ Bal. in d. §. si qs autẽ. sed qd si in primo testõ fuit facta repetitio fideicõmissi ab intestato, nũqd faciet valere fideicõmissum in primo testõ relictũ, ex quo per istud testm̃ secm̃ minus solẽne, in quo sunt instituti venientes ab intestato, res est redacta ad causam intestati? die ꝙ nõ, qa facto testatoris primũ testm̃ corruit, cũ oĩbus clausulis suis, illa enim clausula subintelligitur nisi testator pœnituerit. vt. d. Bal. in. l. cã qã. colũ. 5. C. de fideic. post Iaco. de Aret. & Nicol. de Matha. alle gati. eum qui. §. fi. ff. de his quib. vt indign. ¶ *Lex. XXIII.*

Pero secũdũ testm̃ imperfectũ nõ rũpit primũ, sed si obijs de nõ descendentibus est in primo institut⁹ postea corã quinq; testibus testator dicat nolo eũ meũ hæredẽ esse qa ingratus, vel contra me erraui tel similia, perdet institutus hæreditatem & applicatur regi, nisi eius loco alium instituat in suo testõ quia tunc subrogatus erit hæres. h. d.

g ¶ *Acabasse.* Intellige siue imperfectione voluntatis. vt in. l. si is q. ff. de

testa.siue imperfectione solennitatis,vt in.l.2.ff.de iniust.rup.& in.§. posteriore.cũ sequẽti.inst.quib.mo.testa.infir.sed an teneat testamẽtũ ad pias causas,& si sit imperfectũ rõne voluntatis? Bal.in repe.l.1. co.18.C.de sacrosanct.eccle.v fi.sup.7.q.tenet q nõ: qa esset ridiculũ dicere, q̃ p parte quis decedat testatus & pro parte intestatus, seu q decedat quis semitestatus. Bar. verò in.l. in testõ. ff. de fideicõ. libert. tenuit contrariũ, & etiã Io. de Imol.in.l. si is qui.ff.de testa.& Abb.in capit.1.de succes.ab intesta. & hoc vt verius intelligendo, prout præ dicti docto. intelligũt, q̃n dispositio ad pias causas fuit perfecta,vt potè, si iam testator ad alia legata transiuit, prout exemplificat Abb. in.d.c.1.& tradit Deci⁹ cõsi. 159.& fortè idẽ dicendũ videt in dispositiõe inter liberos, secũdũ Abb. vbi suprà. qd limitandũ videtur secũdũ Ioan.de Imol. in.d.l.si is qui. nisi dispositio inter liberos posset inducere scandalum ꝓpter inæqlitatẽ,quia tunc non tenebit dispositio imperfecta ratione voluntatis, inter liberos, quod est bene notandum, vide ibi per eum.

testamento acabado,en q̃ dexasse a otro por su heredero,que nõ fuesse su fijo [a], nin delos q̃ descendiessen del,e despues dixesse [b] ante cinco testigos, quiero que fulano que era escrito en el testamento por mio heredero,que lo non sea, porq̃ non lo meresce,porque me fue descono sciente:e erro cõtra mi,ca por tal razon [c] o por otra semejante della, que despues el testador assi dixesse, pierde [d] el heredero la herẽcia del finado:e deue ser del rey pues que el testador nõ quiso que la ouiesse,aquel que establescio por heredero,por el yerro que auia fecho,e non dexo en su testamẽto otro heredero que heredasse lo suyo.Mas si otro ouiesse dexado por heredero [e] en su testamẽto, en lugar de aquel,deue lo esse auer,e el Rey non ha y ninguna demanda.

¶Ley. XXIIII.Como se desata el testamento,quando el fazedor del rompe la carta, en que era escrito,o quebranta los sellos.

QVebrantando a sabiendas el fazedor del testamento, alguno delos sellos dela carta, en que ante ouiesse fecho su testamẽto en escrito, o tañando algunas de las cuerdas,o rayendo las señales [f], que ouiesse fecho enla carta el escriuano publico, o rõpiendo las desata se [g] el testamẽto por ello. Pero si fuesse prouado, que alguna destas cosas sobredichas auiniessen en la carta del testamento,por ocasion,e que non fuesse fecho asabiendas,non se embargaria el testamento porende.

¶Ley. XXV. Como todo ome fasta el dia de la muerte; puede mudar su testamẽto e fazer otro.

LA voluntad del ome es de tal natura,q̃ se muda ẽ muchas maneras:e porẽde ningun ome non puede fazer testamento tan firme, q̃ lo nõ pueda despues [h] mudar,quando quisiere,fasta el dia que muera, solamente que sea en su memoria,quando lo camiare, e que faga otro acabadamente.

¶Ley. XXVI. Que pena deue auer aquel, que embarga a otro, porque non pueda fazer testamento.

MAlamente yerran algunos omes,embargando a las vegadas a otros, que non puedan fazer testamento. E porende es guisado,que non finquen sin pena aquellos q̃ lo fizierẽ. Onde dezimos q̃ qualquier q̃ tal embargo fiziere a otro,q̃ deue perder el derecho, [a] q̃ deue auer en los bienes de aql q̃ destoruo, en qual manera quier q̃ los deuiesse auer. E aquello q̃ el perdiere por esta razon deue ser de la camara del Rey. E esta pena deue auer,por el grand yerro q̃ fizo a Dios,e por el atre uimiento e el tuerto q̃ faze al Señor de la tierra,e al alma del finado, [b] e a todos los otros omes,en dar mal exẽplo etc si.

¶Ley. XXVII. Que razones mueuen los omes a embargar a los otros, q̃nõ fagã testamẽtos: e quantas maneras son deste embargo.

VAnas e malas razones mueuẽ a los omes a las vegadas a embargar a otros: q̃ non fagan sus testamentos. Ca algunos ya dellos, q̃ fazẽ esto, porque los ayan establescido sus herederos en sus testamentos,e veyendo q̃ quieren fazer otro testamento,embargan q̃ lo nõ fagan,nin cãbien, [c] aquel q̃ auian ya fecho. Otros ya, [d] que son tan propincos, que atiendã de heredar los bienes de sus pariẽtes,si acaesciere que mueran sin mãdar:e porende embargan los que non lo puedã fazer. Otros ya, q̃ maguer, [e] cõsientã q̃ fagã testamẽto, cõ todo esso, quierẽ q̃ lo ordene a su guisa e a su plazer,e este embargo fazen en muchas maneras,assi como faziẽdo fuerça, [f] a aq̃llos mismos q̃ quieren fazer sus testamentos,de guisa que los non pueden fazer.E otros ya, que amenazan los escriuanos e a los testigos,con quien lo han de fazer,en manera que non osan venir a aquel que quiere fazer su testamento de lo suyo. E porende mandamos: que qualquier que embargasse a otro en alguna destas maneras sobredichas, o en otra semejante dellas, si l fuere prouado : que pierda, [g] el derecho que podia auer en los bienes de aquel, a quien fizo este embargo, en qual manera quier. Empero si fuerça, nin premia ninguna nol fiziesse, mas rogandole, [h] por buenas palabras:lo aduxesse,a que non fiziesse testamento,estonce non perderia lo que deuia auer,o heredar de los bienes del, maguer el otro por su dicho, o por sus palabras, se dexasse de fazer el testamento: o de cambiar, [i] el que ante auia fecho. E otrosi dezimos que si los fijos, [k] embargaren al padre, que non faga su testamento , que non puedan despues heredar en los bienes del padre, maguer muera sin manda. Mas si fuessen dos fijos o mas: e el vno dellos embargasse que non fiziesse el testamento: non los otros, aquellos q̃ lo non embargassen, deuen auer cada vno su parte, e la parte de aquel que lo embargo deue ser del Rey. E esso mismo seria, si el padre embargasse al fijo, que non fiziesse su testamento, de las cosas que lo pudiesse fazer.

tu p:turbati præsumit lex eos non intelligere,quæ agãtur. & ideo statuit sivi detinent nõ valere testamẽtũ:testatorverò licèt coact⁹,intelligit tñ qd agit:& coacta volũtas,volũtas est regulariter,vt l.c. meritò. 15.q.1.&.c.Abbas.&.c.ad audiẽtiam.qd met.caus.vnde dicit Bald.in. l.1.§.sed si qs.C.cõmu.delega.col.fi.q leges quæ dicũt,q coacta volũtas, voluntas est, ꝓcedũt in negotio proprio: nõ verò in alieno. vnde nõ ꝓcedit in actu gesto p administratorem,vt dicit idem Bald.in ru. de controuer. inuestitu. ad finẽ. & sic dissimilis est actus coactæ, volũtatis in teste, ab actu coactionis ipsius partis. An aũt debeantur legata ex testamẽto facto p vim? vide Bal. in.l.1.C.si quis aliquem testa. prohibue.col. 2. & qd si non interuenit metus sed dolus vi.per.Bal.ibi co.fi.&.j.cod. l.sequenti.

a ¶*Deue perder el derecho.* Concordat cũ.l.1.1.resp.ff.si quis aliquem testa. prohibuc.& in.l.2.C.eo.& de practica huius mate.vi.notata per Barto.in.l.fi.ff.eo.& aduerte q & vltra istam pœnam punitur prohibẽs extra ordinem vt voluit glo.& Bart.in.d.l.1. si tamen interuenit violentia,tunc pœna ordinaria de vi publica vel priuata. l. qui dolo.§. fin.ff.ad.l.Iul. de vi. publ. & l.1.ff.ad. l. Iul. de vi.priua. & tenet Guillel. de Cug. Paul. & Alex. in. d. l.1.

b ¶*El alma del finado.* Fit enim grauis offensa ei qui vult testari, si prohibeat, vt in.l. testamenti.C. de inofficio. testa. propter quam potest exhæredari , vt habetur & est hodie vna de. 14. causis exhæredandi in.l.4.tit.7. in frã.ead.partit.

¶*Lex. XXVII.*

Si quis prohibeat aliquẽ testari minas testaturo , vel tabellioni, vel testibus ne veniant inferendo : siue sit filius siue alius incurrit pœnam de qua su prà. l. proxima: secus si ei⁹ rogaminibus testator testamẽtũ facere omittat. h. d.

c ¶*Nin cambien.* Iste primus casus ponitur in l.1.1.respon.ff. si quis aliquẽ testa. prohib. & vide de isto casu per Bar.in.l.fi.col.pe.versi.4.casu.ff.eod.

d ¶*Otros ya.* De isto casu vide per Bar.in.d.l.fi.col.pe.versi.3.casu.

e ¶*Que maguer.* De isto.3.casu.vide.per Barto.ibi co.1.super. 1. &. 2. casu. per eum posito.

f ¶*Haziendo fuerça.* Videtur velle ista.l.ex hoc verbo & ex illis,q̃ sequuntur.&.l.3.proxima,q si qs cogit aliquẽ ad se instituendum vel aliũ,q institutio teneat & auferantur bona ab eo per fiscũ,tanq̃ ab indigno: cuius contrariũ tenet.Ioã.de Imol.in.l.1.col.1.ff.de testa.p gl. ibi. Imo dicit,q tunc institutio sit nulla.& mouet:quia liberũ debet esse arbitrium & volũtas testantis,vt in.l.1.cũ similibus.C.de sacrosc.eccle.& q coactio interueniẽs annullet actũ ipso iure sicut & alias annullat matrimoniũ.eo quia debet ibi esse plena libertas: vt in.c. cum locum. de sponsali.l.1.C.de sacrosc.eccle.& ꝓ hoc dicit videri esse casum in.l. qui testamento.§.fi.ff.de testa.vbi dicit,q coactio facta testib⁹ reddit testamẽtũ nullũ.Multo ergo erit hoc à fortiori,si sit facta testatori: & hoc etiam tenet Iaso.in.l.1.C.si q̃s aliquẽ testa.prohibu.docto. tamen in. l. 1.C.eo.vt ꝓ reserunt,volunt contrarium:imo q talis etiã casu veniat fiscus auferens hæreditatem,vt ab indigno:& sic q institutio teneret l.ex facto.§.Iulian⁹.ff.de vulga.& pupilla.& idẽ volunt istę.ll.partita rũ vt prædixi & fortè etiam de iure cõmuni nõ procederet dictũ Imo læ:cùm non repriatur expressum institutionẽ vi vel metu factã esse ipso iure nullã.& quia.l.q testamẽto.§.fi.p eum,p casu allegata hoc nõ probat.& dissimile est vim fieri testibus,vel testatori:nã testes metuunt ꝓpter se,vel suos,& ideo non cadunt in constantem virum.

g ¶*Perda.* Et applicabitur fisco.vt suprà.l. ꝓxima & dixi.in glos.præcedẽ. si tñ prohibitio vel coactio fuit in damnum alterius, quẽ testator instituere volebat succurritur læso vt in authen. vt nul.it.dic.§. & hoc ꝓcedit colla.9. & l. Lucius.§. Sem pronia.ff.de lega.2. & pẽ Bartolũ in. l. fin. ff. si quis aliquem testa. prohibue.Bald.in.l.1.column.2.C.eod.versicu.sed quæro hic. & vid.j. co.l.29.

h ¶*Rogando le.* Adde etiã.l.fi.ff.si quis aliq. test. ꝓhi.& C.eo.l.fin.& vide qd not.glo.in.§.Itẽ sacramenta.in verbo sponte.de pace.iura. firmã. vbi de minore blanditijs illecto p tutorẽ finita tutela,& adde etiam quod not.Bal.& Salice.in.l.quidquid.C.arbit.tute.Abbas in ca. 2. de pecul.clerico.& Alex.in.l.dedi.§.fi.ff.de condi.ob caus.sed quid si nõ per blanditias: sed p pecuniã se faciat quis hæredẽ instituiꝰ vid. Paul. de Cas.in.l.titio centũ.§.filio.el.1.ff.de condit.& demõst.sed quid si qs vòlebat decẽ relinquere pupillo,& eius tutor blando sermone attraxit testantẽ,vt sibi relinqueret.vid.glo.in parte incidisset.in.l.titio.ff. ad municipa.& vid.quæ dixi in.l.2.tit.8.j.ead.partit.

i ¶*Cambiar.* Quid si blãditijs & ꝓsuasionib⁹ reuocasset primũ et persuadentem instituere? vid.Ias.in.l.1.C.si quis aliquem testi.prohibue.

k ¶*Los fijos.* Adde.l.testamenti.C.de inofficio.testa.&.l.2.§. fratris.ff.si quis aliq.testi.prohib.&.Azo.C.eod.in summa.

l ¶*Si el padre embargasse.* Facit ad quæstionem.de qua per Bald. in.l. testamenti.C.de inofficio.testam.de filio volente testari, qui prohibitus fuit à matre, & testes examinati dicunt , q mater filium dicentem,ego volo relinquere bona Titio coram legitimo testium numero,impediuit ne per notarium scriberetur,& expulit notarium, & testes.vide ibi per eum.

¶Lex. XXVIII.

Si dominus serui instituti impediat instituentem suum testamẽtum mutare, vel aliud facere: licet postea seruus manumittatur ante testatoris mortem, non erit hæres. sed propinquior defuncti consanguineus, nisi & ipse impediuit, tunc succedit Rex.

a ¶El señor. Adde l.1. §. si dñs ff. si quis aliq. testa. prohib.

¶Ley. XXVIII. Que pena ha el Señor o el sieruo a quiẽ alguno ouiesse establescido por su heredero si el embargo q̃ nõ faga otro testamẽto.

EAziendo algund ome su testamento en que establescieſſe por su heredero sieruo de otro si despues desto quisiesse tazer otro testamẽto e el Señor[a] del sieruo le fiziesse engaño[b] en alguna manera, o embargo porq̃ lo nõ pudiesse fazer, maguer despues desto afforrasse este a tal a su sieruo, porque pudiesse here dar[c] los bienes de aq̃l q̃ lo ouiesse establescido por su heredero, pierde porẽde aq̃l que fue sieruo el heredamiẽto, por el engaño, o por el embargo q̃ fizo su Señor, maguer que el sea sin culpa.[d] E estos bienes deuen ser del mas propinco pariẽte[e] de aq̃l quel auia fecho su heredero en el testamento, fueras ende, si este que lo embargasse fuesse el mismo el mas propinco pariente.[f] Caestonce non lo auria el: mas deue ser del Rey.

b ¶Engaño. Vides hic q̃ dispositiões istæ & titu. si quis aliq. testa. prohib. habent locum in prohibente dolo, vide tñ per Bal. in.l.1. col. fina. versi. extra q̃ritur. C. eod.

c ¶Heredar. Istud verbum non habetur in. d. l.1. §. si dñs. de qua ista sumpta est, & crederem q̃ & si hoc respectu non manumiserit, idem sit dicendum.

d ¶El sea sin culpa. Nota hoc verbũ: nam facit ad quæstionẽ glos. in.l.2. C. si quis aliq. testa. prohib. an coactio vel dolus tertij cõpellentis aliũ instituere, noceat instituto? cõmunis conclusio contra glossã. ibi est q̃ noceat. solus Bas. ibi limitat communẽ opinionem procedere, q̃ndo talis institutus fuit sciens aut volẽs: secus vero, si erat ignorans volens ita esse de mente doct. sed revera docto. lo quuntur indistinctẽ, & rationes suæ militant etiam si sit ignorans. & laso fuit in hoc inaduertenter locutus, motus forte ex.l. non interest. C. q̃ inet. cau. ibi sciẽte emptore. nõ videns, q̃ ibi suppletur, maximè per.g. & doct. confirmatur ista cõmunis opinio sic intellecta per istã l. Sed cui[g] erit tali casu hæreditas, an fisci vel venientiũ ab intestato? doct. communiter volunt, q̃ fisci: & declarat Salicet. in.d.l.1. C. si quis aliq. testi. prohib. ista tñ lex in verbis proximè sequentibus vr̃ aliud velle, vid. quæ dixi in gl. sequenti.

e ¶Del mas propinquo pariente. Si referas ad præcedentia, q̃n seruus factus fuit liber, prout debet referri, decidit hic vnus casus, qui non erat decisus iure communi: & destraitur cõmunis opinio, de qua per Barto. in.l. fi. col. penult. versi. quarto casu. ff. si quis aliq. testa. prohib. qui voluit, q̃ quando instituti per coactionem vel dolum meum, erant in mea potestate tpe, phibitionis: licèt nõ essent tpe additionis hæreditatis, auferetur ab eis hæreditas, & applicabit fisco: & vt hic vides, decidit contrariũ. & facit ad id quod dixi in glo. §. proxima, q̃n ad compulsionem tertij fuit institutus alius extraneus, vt isto casu hæreditas deferatur venientibus ab intestato propinquioribus & non fisco licèt docto, cõmuniter voluerunt contrariũ, vt ibi dixi: cum enim hæreditas sit apud eum qui nullã coactionem nec fraudem adhibuit, videtur iusta prouisio, vt deficiente instituto in dignitate potius venientibus ab intestato, quam fisco deferatur: si vero institutus participaret in coactione, vel fraude per alium adhibita, tunc procederet opinio communis. & ita intelligitur l.1. C. eo.

¶Ley. XXIX. Como aq̃l q̃ embarga el q̃ quiere fazer testamento, que nõ lo faga, deue pechar doblado, el que lo fizo perder, a aquellos aquiẽ el testador quiere mandar algo.

QVoluntad auiendo algund ome de establescer a otro por heredero en su testamẽto. O de mandar le alguna cosa en el: si otro tercero lo embargasse por fuerça, o por engaño, que lo non fiziesse: si el embargo, o el engaño podiesse ser prouado: deue aquel que lo fizo pechar[g] al otro aquien deue ser fecha la manda, doblado, todo aquello quel fizo perder por tal razon como esta.

¶Ley. XXX. Que pena mereſcẽ aquellos q̃ embargan a los pelegrinos & a los romeros que non pueden fazer sus testamentos.

ENferman a las vezes los pelegrinos[h] e los romeros andando en sus romerias: de manera q̃ sintiẽdo se muy cuytados de las enfermedades, hã de fazes sus testamẽtos & sus mãdas: & porq̃ acaesçio ya en algunos logares, que aquellos en cuyas casas posauan, los embargauan malicioſamente, que non pudiesſen esto fazer, con intẽcion que si muriesſen que se fincassen en ellos todas las cosas q̃ trayan. Porẽde defendemos, q̃ ninguno ome de nuestro Señorio, nõ sea osado de fazer tan grãd maldad como esta de los embargar, nin contrallar en ninguna manera, que ser pueda, que non fagan sus testamẽtos & sus mandas, en la manera que quisieren. Ante tenemos por bien, e mãdamos: que ayan libre poder[i] para fazer lo & como quier q̃ ellos ordenarẽ, g e establescieren: e mandaren fazer de sus cosas con razon, & con derecho assi lo otorgamos e tenemos por bien que vala: e ninguna costumbre mala, o priuilejo q̃ ouiesse en algund logar cõtra esto non gelo pueda embargar. E si alguno contra esto fuere mandamos, q̃ rescriba pena en aquello mismo[k], en q̃ erro, de manera, que de alli adelante testamento, nin mãda que fiziesse nõ vala en ninguna guisa. E demas desto mandamos que el judgador del logar do acaesciere, le faga escarmiento por ello en el cuerpo e en el auer, segund entendiere que merescе, catando qual fue el yerro que fizo, e la persona contra quien fue fecho.

¶Lex. XXX.

Peregrini liberã habent testamẽti factionẽ, cõsuetudine cõtraria non obstante, & eos testari impediẽs efficit intestabilis, & est puniẽdus in eo, in q̃ delinquit insup arbitrio iudicis, corporaliter punietur. h. d.

h ¶Pelegrinos. Non sumas nec intelligas hoc de peregrinis, put sumitur in auct. vt differẽt. iudic. in prin. colla. 9. & ibi not. Bart. sed de peregrinis qui cã deuotionis peregrinantur, qd̃ patet hic, cùm dicit, e los romeros &c. & ita etiã intelligit Ange. & Pau. de Cast. in auct. omnes peregrini. C. commun. de succesio.

i ¶Libre poder. Ex isto verbo quod etiam ponitur in.d. auct. omnes peregrini. C. cõmun. de succes. dicebat ibi Ange. q̃ per hoc verbũ vr̃ tolli omnis solennitas iuris ciuilis, circa testamenta peregrinorum, & quòd tenebunt eorum testamenta cum duobus testibus tantùm, vt & dixi suprà. eod. l.4. Crederem tamen istud dictum procedere, quãdo plures testes haberi non possent, aliàs seruanda esset dispositio. l. ordina. nota tamen in practica bene dictum Angel.

k ¶Mismo. Pupitur quis in eo in quo deliquit. vt in.d. authentica. omnes peregrini. sic & torquetur quis in eo in quo peccauit. vt tradit beatus

Grego. 24. lib. mora. c. 4. gl. in. §. itẽ mutus. inst. quib. non est permiss. facer. testa.

¶Lex. XXXI.

Caupo seu stabularius vbi peregrinꝰ sine testamẽto moriẽ eius bona corã bonis hominibꝰ ostẽdat, & rescribat, & dẽtur episcopo dioceſano, vel eius vicario, qui scribat cõsanguineis succeſſuris, vt veniant vel mittãt p̃ bonis & eis mittẽtibus tradat ea. Siverò non mittãt: nec sciatur, nec appareat, si habent hæredes, eius bona Episcopi arbitrio in pia opera conuertãt: cauponẽ cõtra faciẽtẽ in triplũ eiꝰ qd̃ occultauit puniãt, & istd̃ triplũ & alia bona distribuanẽ p̃ eius anima. h. d.

a ¶Sea dado en guarda. Per iudicem loci, intelligemam si iudex in vita eorum eis tenetur impertire auxiliũ: aliàs punitur. vt in.d.3. tit.9. li.1. ord. mixto fortiusipsis mortuis iudex ad hoc tenebit.

b ¶E el embie a dezir. hoc ergo pertinet ad curã epi, vt hic & i.d. auct. omnes peregrini. C. cõmun. de succes. non tñ vt dixi, reputarẽ absonũ, si hoc fiat per iudicẽ seculare loci: & facit ad hoc. j. eo. l. proxima.

c ¶Pudiessen saber. Sic etiã sit restitutio pauperibꝰ, cũ non reperiatur ille nec hæredes eius, cui debet restitui, vi. per doct. in. ca. cũ tu. de vsu. & in c. cũ sit. de iudæis.

d ¶Obras de piedad. Non ergo bona peregrinorũ, vt vacantia applicabũtur fisco sed expendentur in pijs causis arbitrio episcopi, vt hic. & in.d. auct. omnes peregrini. & ibi not. Angel.

¶Lex. XXXII.

Causa peregrinorum, aut eorum succeſſorum super bonis quæ secũ in peregrinatione deferunt, est breuiter terminanda.

e ¶Luego. Ex hoc verbo, & etiam ex sequentibus, videtur velle ista. l. q̃ procedatur in his causis peregrinorum summariè, sine strepitu & figura iudicij. iuxta ea quæ habentur in clem. sæpè. de verbo. signi. & cum dicit statim, intellige de exactiſsima diligentia, & omnibus frustrationibus amputatis: necessarium tamen interuallum inest omnino, quod patet, dum subdit, lo mas ayna &c. l.2. §. confestim. ff. ad Tertull. Bald. in. l. nequicq̃ §. de plano. colum. 2. versic. quid si sub ad uerbio statim ff. de offi. proconsu. & cùm hic subdit, sin escatima, videtur idem importare, acsi dixisset, de plano: abbreuiabuntur ergo dilationes & dabitur libellus in modum posſeſſ. vt in.d. clem. sæpe. Bald. in dicto. §. de plano. in principio. & cum dicit, sin alonga miento, est dicere leuato velo, vt in. l. de submersis. C. de naufra. 5. libro. u. Bar. tol. in. l. ne quid. colum. fin. ff. de incend. ruina, naufrag. sufficit ergo, si iudex procedat salua iustitia & æquitate. argumẽ. l. creditor. §. fi. ff. mand.

¶Titulo. II. Quemadmodum testamenta aperiantur.

¶Ley. XXXI. Como deuẽ ser puestos en recabdo los bienes de los romeros e delos pelegrinos quando mueren sin manda.

MVriẽdo algun pelegrino, o romero sin testamẽto, o sin manda en casa de algũ alberguero: aquel en cuya casa muriere, deue llamar omes buenos de aq̃l logar e mostrarles todas las cosas q̃ trae: e ellos estando delãte, deue las fazer escreuir, non encubriendo ninguna cosa dello: nin tomando para si, nin para otro fueras ende aquello que deuiere auer cõ derecho por su ostalage, o sil ouiesse vendido algo para su vianda. E porque las cosas dellos sean mejor guardadas, mandamos, que todo quãto les fallarẽ, sea dado en guarda[a] al obispo del logar: o a su vicario: e el embie a dezir[b] por su carta a aq̃l logar onde el finado era: q̃ aq̃llos q̃ cõ derecho pudierẽ mostrar, q̃ deuen ser sus herederos, que vengã: o embien vno dellos, con carta de personeria de los otros e q̃ gelo darã. E si tal ome viniere e se mostrare segũd derecho que es su heredero, deuẽ gelo todo dar. E si por auẽtura tal heredero nõ viniere, o nõ pudiesse saber[c] onde era el finado, deuẽ lo todo dar e despẽder ẽ obras de piedad[d] allido entẽdieren q̃ mejor lo podrã fazer. E si algun ostalero cõtra esto fiziesse, tomãdo, o encubriendo alguna cosa mãdamos q̃ lo peche tres doblado, todo quãto tomare e encubriere, e q̃ faga dello el obispo o su vicario assi como sobre dicho es.

¶Ley. XXXII. Como son tenudos los aportellados de los logares de guardar e de amparar su derecho a los pelegrinos e a los romeros.

TOdos los judgadores e officiales de nuestro Señorio, mãdamos, que señaladamẽte, seã tenudos, cada vno de llos, en su logar, de guardar, e amparar, a los pelegrinos, e los romeros, que non reciban tuerto, nin daño, en sus personas, nin en sus cosas, e que guarden ellos, e fagã guardar, a todos los otros, todas estas cosas, en fecho de los romeros: assi como sobredichas son. E demas desto, les mãdamos, que si acaeciere, que algunos romeros, o los herederos dellos, que vinieren por razon de sus testamentos, o de sus bienes ante ellos, q̃ los oyan luego, e los libren lo mas ayna, e lo mejor q̃ pudieren, e sopieren, sin escatima e sin alongamiento. De manera que su romeria, nin su derecho, nõ se les embargue, por alongãça de pleytos escatimosos, nin en otra manera que ser pueda.

Titulo: II. De como deuen ser abiertos los testamentos que son fechos en escrito en poridad.

EScriuen algunos omes sus testamẽtos en poridad, [f] de guisa que los testigos, que escriuen y sus nomes, non saben que es lo que esta escrito en ellos. Onde pues que en el titulo ante deste mostramos las maneras de como se deuen fazer: queremos aqui dezir de como deuẽ ser abiertos despues que fueren assi fechos, porque los omes a quien fuere mãdada alguna cosa en ellos sepan ciertamẽte quanto es. E otrosi, que las poridades que son en ellos pueſtas, sean mejor guardadas. E mostraremos quiẽ puede mandar q̃ se abra el testamento. E ante quiẽ. E quãdo puede pedir que lo abran. E en que manera deue ser abierto, e mostrado. E ante quales.

f ¶En poridad. Ex hoc videtur, quòd iste Titulus non procedat, nisi in testamento in scriptis: dic tamẽ idẽ esse in testamento nuncupatiuo vel codicillo redacto in scriptis per notarium. gl. et Bartolus in. l.1. in principio. ff. eodem.

¶Lex. I.

¶Ley. I. Quien puede demandar ante el juez que abrã el testamento que es escrito en poridad.

Hi quibus in testamento in scriptis aliquid relinquitur, pñt testamẽtũ petere aperiendũ: quia sua interest: & hoc petere debẽt corã iudice, post mortẽ testatoris, præstito prius iuramento q̃ non malitiosè, sed credentes sibi aliquid relictum petunt eius aperturam, nec pactum super relictis in eo factum, valet ante aperturam. h. d.

Archivo de Patrimonio Documental

a ¶ *Mandado algo.* Et etiam illi quibus nihil est relictũ hoc petere possunt, si eorum interfit, vt pote si filius sit præteritus, & velit dicere testamentum nullum, secundum Ange. in l. 1. in prin. ff. eod. & sufficeret iuramentum ad probandũ, q̃ sua interest, vt voluit glo. & ibi Bar. in l. 1. in princ. ff. eod. Paul. in l. 1. C. eo.

b ¶ *Seyendo muerto.* Debet igitur priusquã testamentum aperiatur & publicet constare de morte testatoris, vt hic & in l. 2. §. si dubitetur. & l. pupillares. ff. eod. & si notarius dicat, q̃ etiam mortuo testatore nõ debet publicare: qa testator præcepit non ostendi testamẽtũ, nisi certis annis elapsis, dic q̃ nõ creditur notario de hoc, nisi aliter de tali commissione appareat, secundum Ange. in d. §. si dubitet. & adde ad istam l. l. 102. titulo. 18. partita tertia.

c ¶ *Iurar.* Vide l. 3. C. eod.

d ¶ *Cuydar.* Ex hoc apparet sufficere iuramentum absq; alia probatione interesse, vt dixi supra.

e ¶ *Pleyto.* Habes hic expressũ, q̃ sicut non tenet transactio, nisi inspectis & cognitis verbis testamenti, vel codicillorũ: sic nec pactum gratuitum. & hoc etiam tenuit glos. in l. de his. ff. de transactio. & ibi Bar. Bal. Angel. & Alberic. contrariũ tamen ibi tenuerunt Guillel. Iacob. de Rauc. Rayne. Paul. & Iason.

f ¶ *Nin composicion.* i. transactio, vt in d. l. de his. & in l. non est ferendus. ff. de transact. quid autem in sententia, an teneat non visis verbis testamenti? glo. in l. 3. §. 1. ff. de transact. voluit q̃ in sententia non habeant ista locum per. l. si mater in princ. ff. de execut. rei iudica. & tenet Bal. & Guillel. & Iacob. de Arena. in d. l. de his. Bal. in d. § 1. Contrarium tamen tenet Paul. de Castr. in d. l. de his. vbi etiam idem tenet Iason asserens se mirari de glos. & docto. tenentibus contrariũ: Cũm contra eos sit tex. expressus secundum eum in l. 1. in princ. ff. quemadmod. testa. aperian. ibi neque apud iudicem exquiri veritas aliter potest. Tu tene opinionẽ glos. Bal. & aliorum in quam etiam inclinat Alberic. in d. l. de his. per tex. in d. l. si mater. in princ. daretur tamen restitutio ex clausula generali propter iustum errorem, vt declarat ibi glos. Bar. & alij. Tenet tamẽ sententia de mero rigore. & ad d. l. in princ. quam allegat pro se Iason. & etiam eam allegauit Albericus. Respõ. quòd ibi non deciditur, quòd non possit proferri sententia non cognitis verbis testamenti, sicut disponitur non posse aliter transigi: sed tantum dicit tex. quòd veritas per iudicem aliter inquiri non potest, inter quæ verba longè interest. & pro hoc bene facit ista l. partitarum, quæ tãtum annullat pactum, & transactionem initam non inspectis & cognitis verbis testamenti, & nihil de sententia iudicis dicit. alia in ista materia vide per glossas & docto. in dict. l. de his. & per Bartol. in l. qui Romæ. §. duo fratres. 4. 5. & 6. q. ff. de verbo. obliga. & in l. Scyphi. ff. de opt. lega. & an possit renuntiari huic legi cum iuramento? Iason tradit latè in. dict. l. de his. quòd sic. cui adde Decium consil. 345. visis his quæ supra. & Alexã. consil. 11. viso vt oportet. &c. volumi. 2. vbi etiam vid. quid si hæres transigat cum debitoribus hæreditarijs non viso testamento.

g ¶ *Abierto.* Aperto ergo testamento, sufficit q̃ sciant per relationẽ notarij, vel testiũ, seu aliàs certè sciatur, licet non inspiciantur verba testamenti, secundum Paul. in. d. l. si de his. & sufficit, quòd in instrumento transactionis partes dicant quòd habuerunt notitiam contentorum in testamẽto, vt not. Bal. in d. l. de his. Si tamen ex relatione ista pendereturver ror: quia amplius sit in testamento, quã refertur. seu aliter disponitur quàm dicatur à parte, tunc non teneret transactio, vt not. Angel. in d. l. 1. in princ. ff. quẽadmo. testa. ape. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. obliga. & licet Ioan. de Imol. ibi reprehendat Angel. tamen Alex. & Francis. de Aret. ibi tenẽt dictum Angel. & vide Socin. consil. 214. volu. 2. in secunda dubitatione.

¶ *Ley. I.*

Cõpellit iudex tenẽtẽ testamentũ ad eius ẽditionẽ vt aperiat. Et si in illo loco nõ est testamentũ, assignabit terminũ ad portandũ: qd̃ si tenens dare nolit, tenẽtur perentibus ad relicta & interesse. h. d.

h ¶ *Deue pechar.* Adde. l. 3. §. condemnatio. ff. de tabul. exhiben. & de legatario furante testamentum. vide. l. 1. §. fi. tit. 7. infra eod. partita.

¶ *Ley. II.*

Aperiri debet testamentũ testibus iuratis, sua sigilla & subscriptiones cognoscentibus: & iudex ordinarius aperit illud, & dat copiã illis quorum interest: sed si omnes testes non sint præsentes: hoc fiat coram maiori parte, & etiam coram minori: si iudex viderit quòd est necesse q̃ aperiatur: & hoc faciat coram hominibus probis, & postea mittat testibus testamentum: si sunt infirmi, vel personæ egregiæ, aut absentes: vt subscriptiones & sigilla cognoscant: & negatio alicuius de testibus non impedit aperturam: licet reddat testamentum suspectum. h. d.

i ¶ *Abierto.* &c. de forma publicationis testamenti, vltra istam l. & sequentem. vid. Speculato. titu. de instru. & dit. §. ostensio. col. pe.

a ¶ *Sin gran trabajo.* Seu sine magno incommodo, vt in l. sed & si quis & ibi Bart. post glo. ff. eod. non enim debet officium suum sibi esse dãnosum, vt ibi habetur.

b ¶ *Ante si omes buenos.* L. sed & si quis de qua ista sumpta est, dicit optimæ opinionis viris. vbi Ioannes de Imol. notat q̃ non sufficit aperturam fieri coram viris bonæ opinionis, si alij essẽt optimæ opinionis: & ideo dicit q̃ cautum est vt notarius in instrumento attestationis de hoc fiat mẽtiõ, licèt qs præsumatur bonus, non tamẽ præsumitur optimus seu non reperitur, q̃ de iure præsumat optimus, stãte verò ista l. clarum est q̃ sufficerent testes seu viri bonæ opinionis, prout á iure præsumuntur, vt tradit Bart. in auct. de testi. §. 1. colla. 7. & facit ista l. ad ea q̃ tradit Ange. & ẽt Ioan. de Imol. in l. 1. §. fin. ff. quẽadmod. testa aperi. an si per statutum requirãtur testes optimæ opinionis, debeat probari q̃ sint tales: nam ex hac. l. videtur q̃ ex quo sunt boni reputentur optimæ opinionis, qd̃ etiã voluerũt Ioã. de Ligna. & Francis. Rampon. Prout refert Ioann. de Imol. in d. §. fin. col. 4. ad finem. licet ipse post Ange. vult contrarium.

c ¶ *Deuen les mostrar.* Quando testamentum in scriptis fit fine tabellione debent ista seruari, si verò fiat cum tabellione, prout communiter hodie fiunt in istis regnis, maximè post l. 3. Tauri, ista non requiruntur cùm propter auctoritatem tabellionis ipsa scriptura sit publica, & fidem faciat prout voluit glos. notabilis, quæ communiter approbatur in. l. 2. in princi. in verbo publicum. ff. quemadmodo testa. aperi. tenet etiam glos. in l. quæstionem. in verbo, ostenditur. C. de fideicommiss. Bald. in l. hac consultissima. ad fi. C. qui testa. facer. pos. & in l. 1. ad fin. C. de testa. & in l. omnium. eodem titul. & qualiter debeat tabellio conficere instrumentum publicationis, & de eius forma vid. Ioann. de Imol. in dict. l. 2. in princi. & hoc nota, quia errant alii qui, qui talia instrumenta facta coram tabellione faciunt coram iudice publicari vt aliquando vidi: nam non est necessarium. & adde Ange. in. dict. l. 1. & 2. C. de testa.

d ¶ *Deuen los jurar.* Habes hic q̃ etiam in causis summarijs requiritur, quòd testes iurent. vid. per Barto. in extraua gan. ad reprimendum. in parte summarie, & in parte sine figura iudicij. & in l. filius familias. ff. de donatio.

e ¶ *Dar traslado.* Sed an credatur huic exemplo per iudicem auctenticato seu publicato, etiam si originale testamentũ non appareat. vid. per Specul. tit. de instrumẽ. edit. §. ostensio. versiculo. 2. quoq; & versiculo sequẽti. & per Albe. in l. publicati. C. de testa. & satis hic probari videtur, vt tale exemplum faciat fidem neq; requiritur q̃ probetur amissio originalis, prout aliqui dicebant in. l. publicati p text. ibi vbi Albe. post relatas opiniones ponit hæc verba, puto autem & sic vidi in iudicio seruari, q̃ si originale extat debeat exhiberi si petatur: quia multa possent esse vitia visibilia & inuisibilia in originali, quæ nõ fuerunt visa tempore publicationis: sed si q̃ deret originale, tũc staretur autẽtico, siue publicato iurante eo, q̃ vtitur dicto autentico, q̃ originale non habeat neq; dolo defierit habere, vt in l. fi. C. de fid. instrumen. & ita ẽt practicatur q̃tidie in regali b^a auditorijs, q̃cunq; petitur originale exhiberi.

¶ *Ley. IIII. Que puede fazer el judgador quãdo el testamẽto es fecho ante testigos sin escrito.*

¶ *Lex. IIII.*

Facto testamẽto sine scriptis iudex recipit in scriptis dicta testiũ: q̃ interfuerũt si fuerunt septẽ numero, & illa dicta valebunt sicut testamentum in scriptis: etmortealicuius vel omnium post secuta non infirmabitur testamẽtũ. h. d.

f ¶ *El juez.* De ordinario intellige, vt in l. testamẽta oĩa C. de testam. Bal. in d. l. publicati. C. eo. & in l. gesta in princ. C. de re iudica. & vide de ista publicatione testamenti per Abb. in cap. fi. in fi. de fid. instru. & satis bene habetur in ista l. & adde Specul. tit. de instru. editio. §. ostenso. col. 9. ver. fiebat autem olim.

g ¶ *Hazerlo anssi.* Citatis tamen his quorum interest, scilicet his qui abintestato succederent, si testamentum non esset, secundum Barto. & Bal. quem vid. in l. publicati. C. de testamentis. limita vt per eum in l. 1. in fin. C. eodem. sed quid si diu est, quòd facta est publicatio testamenti, an præsumatur, quòd interuenerit citatio eorum, qui citandi essent? vid. Specul. in. di. §. ostenso. versic. sed quid si post publicationem. & Ioann. Andre. & doctores in capitulo. Albericus. de testib. & communis opinio videtur ibi quòd sufficiat longum tempus ideſt decennium vt præsumatur ista solennitas interuenisse, maxime quando in instrumento fit mentio de citatione. quod ibi limitat Felin. ad fin. nisi ageretur de graui præiudicio tertij: nam tunc requireretur decursus triginta annorum. vt in capitul. peruenit. vbi per Imol. de emptio. & venditio. & intellige quando illa diutina obseruantia fuit scientibus partibus quibus hæreditas defuncti (si testamentum non esset) pertinet vt est de mente docto. & tradit Feli. in ca. ficut. de re iudica. col. 14. Decius consil. 409. & vid. etiam per Alex. consil. 9. volu. 3.

h ¶ *Escrito.* Intellige quando fuit publicatum testamentum in scriptis vt supra eodem. l. proxima. vel fuit factum manu publica tabellionis vt ibi dixi.

i ¶ *Despues.* Secus si antea: nam tunc corrueret testamentum vt in l. pu-

FAEDT Biblioteca Digital Universitat Pompeu Fabra

blicati.C.de testa.& in.l.cum in initio.ff.quemadmod.testa.aper.& tenet Albe.in.l.1.§.si quis neget.eod.titu. & satis videtur hic probari à sensu contrario.Imò & si vnus tãtum de testibus necessarijs moreretur ante publicationem testamenti idem esset. argumento. l. si vnus.C.de testa.& tenet Abb.in.c.fi.de fid. instru. quod etiam videtur ,pbari hîc vt dixi, & licet per duos vel tres testes probaretur q̃ ille vel illi qui mortui sunt fuerunt rogati in testamento idem esset dicẽdũ quãdo venientes ab intestato negarent nedũ solennitatem verum etiã veritatem testamenti, de quo vide per gloss. in verbo docere potest. in. l. 2. C. de bono. posse. secũdũ tab. & ibi latè per Bar. & docto. & adde ad prædicta gloss. in. l.2.in verbo . publicum. ff. quem admod. testa. aper. & per gloss. vbi Bar. in. l. gesta. C. de re iudi.

a ¶ *La escritura.* Quæ licet postea perderetur casu fortuito posset probari tenor & eius amissio p duos testes, vt in. l. testiũ. C.de testi. vbi Bal. & Salice. notant Alexan. etiam & Iaſ. in. l. 2. C. de bonoſ. poſſe. ſecundũ tabulas.

b ¶ *Desechar.* Vt supra ead. parti. tita. titu. proximo. l. 9. & quæ dixi in. l. 1. illius titu.

¶ *Lex. V.*

Hæredi datur copia totius tenoris testamẽti, legatario autem solum sui legati sine die & anno: vt falsitas euitetur: si tamen aliquã partem aperiri testator vetuit: vel vsq; ad certũ tempus: eius volũtas debet seruari: nec debet iudex copiam dare eorum, in quibus periculum sequi posset: licet testator dari non prohibuerit. h. d.

c ¶ *A los herederos.* Approbat opinionẽ glossatoris pilei de qua p glo. in l. 3. C. quẽadmod. testa. aper. & voluit etiã gl. vt declarat ibi Bart. in. l. 2. §. diẽ. ff. eo. quid autẽ, si is q̃ petit ædition ẽ nõ sit hæres scriptus , sed hæres legitimus qui alias testamẽto nõ obstãte succederet abintestato vel fortè qui petit est filius exhæredatus? dic q̃ tunc debet ædi tamen sine die & consule, secundum Bal. in. d. l. 3. & adde ad istam legẽ l. ipsi autem hæredi. cum. l. sequenti. ff. eod.

d ¶ *De lo que a ellos pertenece.* Adde. l. argẽtarius. §. ædi. ff. de æden. & quod habeſ & etiã notaſ p docto. in. c. contingit. de ſnd. inſtru. & quæ not. Bar. in rubr. ff. de nou. oper. nũtia. & dari debet particula talis cum in stitutione hæredis, vt scire possit legatarius quẽ habeat cõuenire, vt ẽt

ra[a] dellos, biẽ assi como si fuesse testamẽto acabado , seyẽdo las personas de los testigos atales, q̃ nõ los puedẽ desechar[b].

¶ *Ley. V. En que manera deue el juez dar traslado del testamento a quien fue mandado algo en el.*

EL juez deue dar traslado del testamẽto a los herederos[c], biẽ assi como esta escrito el testamẽto original: mas a los otros a quiẽ es mãdado algo en el, nõ deue dar traslado, si nõ solamẽte de lo q̃ a ellos pertenece[d]: pero nõ deuẽ en el escreuir el dia[e], nin el mes, nin la era en q̃ fue fecho. E esto deue fazer assi, porq̃ aq̃l q̃ rescibiere el traslado, nõ pueda fazer falsedad en el testamẽto. Pero si aq̃l que fiziesse el testameto, vedasse q̃ nõ abriesse alguna parte, como si dixesse: tal cosa q̃ yo establezco en el mio testamẽto, mãdo q̃ nõ sea abierta, ninguna cosa, nin publicada fasta a tal tiẽpo, o fasta a tal dia: o si dixesse: maguer lo abrã, mãdo q̃ nõ den traslado de tal cosa q̃ y esta escrita, a ome del mũdo, ca en aq̃lla manera q̃ el mandare[f], assi lo deue el juez guardar. Otrosi dezimos, q̃ el juez nõ deue dar traslado de aquello que el entendiesse en el testamento, de q̃ podria nacer peligro alguno, maguer el fazedor del testamẽto nõ lo ouiesse vedado.

¶ *Ley. VI. Porque razon se podria mouer el testador a defender que non abriessen el testamento fasta tiempo cierto.*

DVdarian algunos, porque razon se mouería el fazedor del testamento a vedar que lo nõ abriessen todo, o parte del, assi como diximos en la ley ante desta. Onde para sacar los desta dubda, queremos lo aqui dezir: e dezimos, q̃ si el testador ouiesse su fijo, q̃ fuesse menor de catorze años, si le estableciesse por su heredero ẽ tal manera, q̃ si el moço muriesse antes deste tiẽpo, que heredasse todo lo suyo otro alguno que sobrasse señalada mẽte en el testamento, porq̃ sospechasse el fazedor del que esse a tal se trabajasse de muerte del moço, porque heredasse ¶ sus bienes, quãdo esto sopiesse, por esta razon veda ria q̃ lo nõ abriessen fasta q̃l moço ouiesse catorze años. E la manera q̃ mostrarõ los sabios antiguos[h], para esto mejor fazer es esta: assi como si el testador escreuiesse, o fiziesse escreuir encima de la carta del testamento, aquella razon que vedasse que nõ abriessen, e la cerrasse, e la sellasse, e escreuiesse[i] sobre la plegadura de la carta, como defiende que aquella parte del testamento, que nõ la abriessen fasta algund tiempo, o dia cierto, e dende ayuso[k] de la carta escriuiesse aquella parte que el quisiesse que fuesse abierta despues de su muerte: ca en aq̃lla manera deue ser guardado, e abierto el testamento, como mandara aquel que lo fizo, e non en otra manera.

Titulo. III. De como deuen ser establescidos los herederos en los testamentos.

declarat Ioan de Imo'. in. d. l. 2. §. diem. ff. quemadmo. testa aperian.

e ¶ *El dia.* Cõcordat. d. l. 2. §. diẽ. ff. eod. & l. 3. C. eo. & intellige etiã quando petitur officio iudicis: à tabellione qui tenetur reddere ratione officij, intellige etiã quãdo petitur, vt legatarius inspiciat q̃d in tesla mẽto scriptũ est, tunc enim debet fieri sine die & cõsule, vt hic & in dictis concordan. & sic vt sciatur, an eorũ interfit. vbi verò cõstaret de eorũ interesse, tũc etiam cũ die & cõsule ædi debet etiã legatario qui in re legata habeſ loco hæredis. l. id tempus. ff. de vsucapio. secundum Iacob. de Areti. Cyn. Albe ric. & Bald. in. d. l. 3. C. eo. Bart. etiã in. d. §. diẽ. & est ratio secundũ q̃ ibi declarat Ioan. de Imol. quia ratione officij tabellionis spectat adeũ dare in publica forma, & per consequens cum die & consule cũ talia requirãtur ad solennitatẽ instrumenti, vt in. l. 38. tit. 18. parti. 3. & quia debet fieri ad finẽ, vt possit, pbare de iure suo & probatio aliter fieri non posset, ni si exhiberetur sibi instrumẽtum in publica forma, & circa illã ædition ẽ instrumenti sine die & consule dixi aliqua notabilia in. l. 11. titu. 18. §. allega. vide ibidem.

f ¶ *Que el mandare.* Not. bene quia non ita expressum est de iure cõmuni, si bene memini, licet satis probetur. in. l. pupillares. ff. eo. & ibi Ioã. de Imol. & satis expresse probatur in. l. 3. C. eo.

g ¶ *Peligro.* Latius est verbum hoc quam id qd̃ habetur in. l. 3. C. eod. tit.

¶ *Lex. finalis.*

Ne substitutus captet in mortem pupilli instituti: potest testator in fine testamenti apponere substitutionẽ & claudere eam, vetareq; ne pars illa testamẽti vsq; ad certũ tẽp⁹ aperiat: vt substitut⁹ ignoret substitutionem factam, & iudex adimplebit testatoris voluntatem. h. d.

h ¶ *Los sabios antiguos.* Vt in. §. sin autem. inst. de pupilla. substi. & l. pupillares. ff. quemadmo. testa. aperian.

i ¶ *Escriuiesse.* Ex sola enim clausura & sigillo tabularũ pupillarium, videtur hoc velle testator, vt in. l. pupillares. ff. eo. & intellige quando de per se essent tabulæ pupillares.

k ¶ *Dende ayuso.* Vide. Ioã. Fab. in. d. §. sin autẽ. qui etiam ponit qualiter ista substitutio pupillaris quæ aperiri vetatur à testatore posit fieri in medio testamenti, vel in alia charta.

1 a ¶ *Fundamento rayz.* Concordat cum hoc text. §. ante hæredis. Institu. de lega. & adde, quod honor est & confirmatio famæ defuncti habere hæredem. vt tradit Bald. in. l. prima. colũ. fina. C. si quis omiſ. cauſ. testa. & not. bene, q̃ hic dicitur, fundamentum rayz. nam ex hoc colligitur q̃ alias dicitur in. l. non codicillum. C. de testa. quod qui instituit hæredem non codicillari, sed testari videtur: hodie verò per legẽ ordinamẽ. primam tit. 2. lib. 5. etiam si desit ſ institutio hæredis & sic fundamentum istud deficiat adhuc debentur relicta in testamento & quæ alias in eo dispositæ sunt. sed an etiam stãte. d. l. ordina. requiratur q̃ hæreditas adeatur ab intestato? videtur, q̃ sic ex verbis illi⁹. l. & facit. l. 2. ff. de fideicom. libert. & l. qui filio. §. seruus. ff. de hæredib. instituẽ. & q̃d not. Bald. in. l. hac consultissima. §. pen. C. de testa. vide tamen quæ di xi in. l. 37. titu. 9. infra ea. parti. in glo. super verbo. los frutos. de los frutos. & ibi quod habetur quasi legatum nullam requirit aditionem etiam ab intestato. gl. & ibi etiam not. Angel. in. l. filiæ cuius. C. fami. hercisc. und.

In noua rec. est. l. 1. tit. 4. li. 5.

Ad tit. ff. & C. & in ſti. de here. inſti. & ad titu. Inſti. de here. quali. & diferentia &. j. l. 21.

¶ *Lex. I.*

Vndamento e rayz[a] de todos los testamentos de qual natura quier q̃ sean es establecer herederos en ellos, como quier que alas vegadas se comiençan de otra manera, segund es voluntad de aquellos que lo fizieren. Onde, pues que en los titulos ante deste, mostramos quien puede fazer testamento: e en que manera, e como lo deue fazer: conuiene que digamos en este titulo del establecimiento de los herederos, que fazen los homes en los testamentos. E demostraremos que cosa es establecer heredero. E que pro viene ende. E quiẽ lo puede ser. E por que palabras ha de ser establescido. E en que manera. E en quãtas partes puede partir el fazedor del testamento su heredad entre los herederos. E de si[1] diremos, todas las otras cosas, q̃ pertenecen a esta razon.

¶ *Ley. I. Que cosa es establescer herdero ,e a quien tiene pro.*

HAeredẽ instituere, en latin tãto quiere dezir en romãce, como establescer vn ome a otro por su heredero, de manera que finque Señor b despues de su muerte de lo suyo, o de alguna partida dello: en logar c de aquel quel establescio . E tiene muy grand pro a aquel que lo establecido, porque dexa lo suyo a ome que quier bien e parte se su anima deste mundo mas folgada porende. E otrosi tiene pro al hedad Dei seruitium institutus & quilibet qui non inuenitur prohibitus siue liber, siue seruus dum tamen eius dominus institui posset alias non valet institutio: nisi dominus ante aditam hæreditatem eum manumittat: vt adeat & sibi ipsi quærat vel si alienet alij qui sit capax. Item potest institui hæres seruus hæreditarius iacente hæreditate, non tamen potest sine iussu hæredis adire. h. dicit.

redero, porque se le acrecen mas los sus bienes deste mundo por ello.

¶ *Ley. II. Quien puede ser establescido por heredero de otri.*

ESTablescido puede ser por heredero de otro Emperadore: o Emperatriz, o Rey, o Reyna. E otrosi la camara de cada vno dellos, e la eglesia[f] de cada vn lugar honrrado[g] que fue fecho para seruicio de Dios , e obras de piedad. Otrosi cibdad[h], o villa , o concejo, o todo ome quier sea padre, quier sea fijo, o cauallero, e quier sea cuerdo , o loco, o mudo, o sordo, o ciego, o gastador de sus bienes, clerigo, o lego, o monge. E bruemente dezimos, que todo ome aquien non es defendido ; por las leyes deste nuestro libro, quier sea libre, o siervo[k] puede ser establescido por heredero de otri : pero si el sieruo fuesse de tal ome en que el Señor del non podria ser establescido por heredero, estonce non lo podria el ser. Fueras ende si el Señor aforrasse[l] tal sieruo como este , en ante que entrasse en possesiõ de la heredad. Ca estonce este atal , bien podria heredar[m] aquello, en que fuesse establescido por heredero , e non se le embargaria por la razõ sobredicha de su Señor. E esso mismo seria , si el Señor vendiese tal sieruo como este a ome que podiesse ser establescido por heredero segun derecho. Ca estõce el sieruo biẽ po h dria auer la heredad , en q̃ fuesse establescido por heredero, cõ otorgamiẽto de ste nueuo Señor. E aun dezimos, que el

¶ *Emperador.* Adde. l. cum hæredes. C. q̃ testa. fac. pos. vbi glos. dicit idem in Papa

¶ *E la eglesia.* Adde. l. 1. C. de sacrosan. eccl. & ca. quicũq; 17. q. 4. vbi habetur de consilio. B. Augustini non esse exhæredandũ filium vt detur ecclesiæ q̃d dictum intelligitur respectu legitimæ secus si alias. vide per Alexand. in. l. pactũ quod dotali. C. de pac. & per Deciũ in. l. licet inter priuatos . tertio nota. eodẽ titul.

g ¶ *Cada vn lugar honrrado.* Adde legẽ. 1. C. de sacrosanct. eccles. & l. hæreditatis. C. de hæredib. instituẽ. & in. §. testamenti. Inſtit. de hæred. qualit. & differen. & vide quod habetur in. l. collegium. C. eodẽ.

h ¶ *Ciudad.* Adde dictam legem. hæreditatis. C. eo. cũ concordã. ibi positis in glo.

i ¶ *Aquien no es defendido.* Sumptum est à dictis Azo. C. eodem. in summa. col. fin. & qui sunt capaces & qui capere prohibentur, aut quibus non est testamenti factio passiue. vide per gloss. in. §. legari. Institu. de lega. & infra eodem. l. 4.

k ¶ *Sierua.* Adde. l. non minus. ff. eodem.

l ¶ *Aforrasse.* Adde. d. l. si seruus eius. ff. de acqui. hæredit.

m ¶ *Bien podria heredar.* Adde. l. si seruus. sed hoc videtur mirum cum & vt supra hac. l. dicitur. capacitas vel incapacitas consideretur respectu personæ serui, vt habetur in dicta. l. non minus. ff. eodem. & in. l. si mihi & tibi. §. regula. ff. de lega. primo. & sic videtur quod non possit reconualescere ratione manumissionis vel alienationis. l. quod ab initio. ff. de regulis iuris. & quia in institutione debet adesse capacitas tribus temporibus, vt in. l. si alienum. §. in extraneis. ff. eodem. & in. §. in extraneis. Institut. de hæred. qualita. & differen. & l. 22. infra eodem. non ergo sufficit capacitas tempore aditionis. vnde gloss. & docto. in d. l. si seruus. multum laborant in solutione huius difficultatis. Bartolus intellexit quando seruus fuit institutus, sur contemplatione & non quando contemplatiõe domini vel simpliciter, quia cum simpli

1 b ¶ *Finque señor.* Intellige vt habeat id ius quod defunctus habebat: nam id quod quis habet hæredi suo relinquit non plus. l. publia. §. Titia codicillis. ff. de condit. & demonstra.

2 c ¶ *En lugar.* Nam hæres & defunctus reputantur vna & eadem persona vt hic. & in authen. de iurei. à mor. præsti. in princi. alia tamen est conscientia defuncti alia hæredis. vt per Bald. in authen. si tamen. C. de tempo. appel. in notabili quæstione, de qua ibi per eum. & not. quòd hæres censetur tenuisse & possedisse rẽ eo modo & forma qua defunctus possedit vt per Paul. de Cast. in nota. quæstione in. l. neque fructuarius. C. de vsufruct.

3 d ¶ *Aquel que lo establescio.* Nostra enim interest habere hæredem vt hic & in. l. & quia. ff. de interrogato. actio. & tenet Bald. in. l. qui se patris. colum. 1. C. vnde libe.

¶ *Lex. II.*

Potest hæres instituirex : regina aut eius camera vniuersitas locus

citer perinde habetur acsi contemplatione domini, vt in lege. cùm aliquis. C. de iure deliberan. & Bartol. sequuntur Paul. de Castr. & Ioã. de Imol. licet non bene declarat: Angel. vero reijcit intellectum Bartol. tanquam diuinatorium, & per alia fundamenta quibus respondent Paul. de Castr. & Ioan. de Imol. mihi placet intellectus Bartol.

At tit. C. de necess. hære. instituris. Et. j. in. l. 21. & l. 23. & 24. & in tit. 4. l. 7. & in tit. 8. l. 3.

qui videtur magis communis quam intellectus Angel. & Iacob. de Aren. qui dicebant. d. l. si seruus. loqui in seruo qui omnino erat incapax, sed hæres scribi poterat licèt vt abindigno fiscus poterat auferre cõfunditur ex verbis dictis. l. si seruus. & apertius ex verbis huius legis partitarũ cum superius dixit, que el Señor del nõ podria ser establescido por heredero.

9 a ¶ *Fuesse muerto.* Adde legem. seruus hæreditarius. ff. eodẽ. &. §. seruus alienus. & ibi gloss. Institu. eod. in verbo, testamenti factio.

siẽruo puede ser establescido por heredero de otri, maguer su Señor fuesse muerto[a]. Pero non puede ganar la tenencia del heredamiẽto, fasta que lo mã de el heredero de su señor.

¶ *Ley. III. Como puede el testador establescer su siẽruo por heredero si quisiere.*

Si el Señor ouiesse tan gran amor con algun su siẽruo, que non auiendo fijos, lo fiziesse heredero de lo suyo, poder lo ya fazer, e seria porẽde heredero, e libre, maguer nõ lo ouiesse aforrado: ca entiende se b que lo faze libre, pues quel dexa todo lo suyo faziẽdolo heredero. Pero si alguna dueña q̃ ouiesse siẽruo, fuesse acusada q̃ fazia adulterio[c] cõ el, e en ante q̃ fuesse librado del pleyto de la acusaciõ, lo establesciesse ella por su heredero, nol valdria, porque fuerte sospecha seria cõtra ella, q̃ era verdad lo que della acusaron, pues tanto lo

¶ *Lex. III.*

10 Non habens filios potest seruum suum hæredem instituere: & licet de manumissione non fecerit mentionem, consequitur libertatem & hæreditatem. si tamen domina de adulterio cum proprio seruo commisso accusetur: non potest eum instituere donec sit absoluta. hoc dicit.

1 b ¶ *Entiendese.* Si tamen seruum expresse instituit purè liberatem tamen ei dedit sub conditione tunc non erit liber ex institutione, sed eam debet sperare ex dispositione expressa quã testator fecit, ita dicit glo. notabi. in. l. quotiens. §. fi. super verbo, die veniente. & ibi not. Ioan. de Imo. ff. eod. & adde ad istam. l. §. idemq; iuris. Instit. quib. ex caus. manu. non licet. &. l. penulti. C. de necessar. seru. hæredib. instituendis.

2 c ¶ *Adulterio.* Adde. l. his verbis. §. interdum. ff. eod. & facit. l. prima. C. de mulier. quæ seru. propr. sei immis. & in. c. si quã cum seruo. vbi bona glo. 12. quæst. 2. §. est autem casus. vbi bona glo. Instit. de hæredib. instituen. & mulier incontinens inter seruos dedecus est totius cognationis eius. l. vnica. C. de senatusconsult. claudia. tollen. & ibi Bald.

3 d ¶ *Ante que fuese librado.* Postea ergo teneret manumissio, vt hic & in dicta lege. his verbis. §. interdum. ff. eod. & in. §. est autem casus. Instit. eod. sed quid si pendente accusatione fuit institutus, & postea fuit se quuta absolutoria, an tenebit institutio? gloss. videtur velle quod non in. l. cum filius. §. seruus. ff. de lega. secundo. & videtur de mente huius. l. ibi, porque fuerte sospecha, quæ suspicio non videtur purgari per sententiam, & hoc videtur tenendum, licet aliud voluit Raphael in. d. l. his verbis. §. interdum. & Ange. in. d. §. est autem.

¶ *Lex. IIII.*

4 Non potest hæres instituti deportatus vel in metallum vel opus metalli. vel alterius operis principis perpetuò damnatus, legata tamen particularia potest habere taliter damnatus: nec potest hæres instituti de hæresi condemnatus: aut baptismum scienter bis recipiens: nec apostata fidem dimittens: aut contraternitas, seu collegium cõtra ius vel principis voluntatem facta, vel de damnato coitu procreatus: vt ex religiosa vel consanguinea. h. d.

e ¶ *Deportatus.* Habes hic text. expressum pro opinione communi, de quam in. l. t. C. de hære. instituen. contra gl. fin. ibi. licet gl. illam multis modis conetur sustinere Ioan. de Imo. post Iacob. Butri. in. l. si seruus eius qui. ff. de acquiren. hæredi. colum. penulti. & fin. habes ergo hic, quòd institutio deportati est pro non scripta, & sic hæreditas venit

Ad tit. ff. de his quæ pro non scrip. hab.

amaua, quel fazia su heredero.

¶ *Ley. IIII. Quien non puede ser establescido por heredero.*

Non puede ser establescido por heredero ningũ ome q̃ sea desterrado por siempre, aquien dizen en latin deportatus[e]: nin otrosi, los q̃ son judgados a pena de cauar en las mineras de los metales del rey para siẽpre[f], por yerro q̃ fizieron. Ca estos atales q̃ fuessen cõdenados en los metales, o lauores del Rey, biẽ podriã auer otras mãdas[h] q̃ les algũos mãdassen o fiziessen en sus testamẽtos. Otrosi dezimos, q̃ el que es judgado por heresc[i], non puede ser establescido por heredero de otri: ni aq̃llos q̃ se fazẽ baptizar dos vezes[k] a sabiẽdas. Nin los apostatas[l] q̃ fuerã christianos, e tornarõ se moros o de otra ley. Otrosi, nõ puede ser establescido por heredera ninguna cofradia, nin ayuntamiento[m]

nõ ad fiscum: sed ad venientes ab intestato, secundum dictam communem opinionem quæ approbat hic, quod etiã patet quia quantum ad hoc æquiparat ista l. deportatum damnato in metallum, in quo nullum est dubium, quod eius institutio sit pro nõscripta. vt in. l. si in metallum. ff. de his quæ pro non script. haben. & adde. l. fin. tit. 7. infra ead. partit.

g ¶ *Para siempre.* Hoc dicit, qa si ad tempus hoc faceret, non videtur in metallum damnatus, vt in l. capitalium. §. diuus autem Adrianus. ff. de pœn. & quid de damnato ad mortem vel ad perpetuum carcerem vide Barto. in dicta. l. 3. ff. de his quę pro non scrip. & l. 4. in ord. taurinis.

h ¶ *Otras mandas.* Adalimenta intellige, vt habetur in. d. l. 3. & notatur in l. si deportati seruo. ff. de lega. 3.

i ¶ *Hereje.* Adde. l. fin. C. de hæreti. & authenti. credentes. eod. titul. & l. fina. titu. septimo. infra eadem partita. Sed an possit Iudæus hæres instituì vel ei aliquid legari? fuerunt variæ opiniones: nam gloss. in lege prima. C. de iudæis. tenuit quòd sic, & idem voluit Cynus, Albericus & Salycetus in lege prima. C. de sacrosanct. ecclesiis. & Bartol. in lege cum senatus. ff. de rebus dub. Angel. verò in dicta lege prima. prout refert Anan. in capitul. Iudæi. el segundo. de iudæis. tenet contrarium. & idem tenet gloss. & in hoc videtur inclinare Ioanes de Anania in dicto capitulo. Iudæi. el segundo. de iudæis. allegant capitul. multi. vigesimaquarta quæstione secunda. sed illa litera, prout dicit Socin. in dicta lege. cum senatus. loquitur in hæretico. allegant etiam capitulum. si quis episcopis. de hæretic. cum sequenti. cui respon. Socinus in dicta lege. cum senatus. & inducit pro contraria parte. vide ibi per eum, & certè in ecclesiasticis personis casus ibi videtur, quod ab eis Pagano vel Iudæo, nil possit relinqui: de laicis verò non ita reperitur, imò ista. l. patitarum. cùm enumerat incapaces, non dicit aliquid de Iudæis in particulari vniuersitati tamen Iudæorum relinqui non potest. dicta lege. prima. C. de Iudæis. quòd tamen Iudæus vel Paganus non possit hæres instituì habetur in lege fina. titulo septimo. infra eadem partita. & in. l. 16. titul. sexto. libro. 3. foro. ll.

k ¶ *Baptizar dos vezes.* Azo. C. eodem in summa. ad finem. dicit baptismatis iteratores: est enim hæc vna species hæresis, vt habetur vigesimaquarta quæstione tertia. capitulo penultimo. versicu. neuatiani. & capitulo. non licet. & capitu. rebaptizare. & capitu. quiuis. de consecratio. distinctione quarta. & capitul. qui in aliquo. 51. distinctione. & lege prima. C. ne sanct. baptis. reite. & tenemur istam legem partitarum ad hoc, & an idem sit dicendum de reordinato, & de reconfirmato scienter? videtur idem dicendum. pro quo facit quòd notat Archidia. in dicto capitul. qui bis. in contrarium facit, quia l. æquè est. l. pœnalis, vnde non videtur extendenda.

l ¶ *Apostatas.* Adde. l. tertia. C. de aposta.

m ¶ *Ni ayuntamiento.* Adde. l. collegium. C. eodem.

9 a ¶ *Contra derecho.* Regulariter de iure communi omnia collegia sunt reprobata, vt habetur in lege tertia. §. in summa. ff. de colleg. illic. fallit in aliquibus quæ de iure gentium, vel ciuili sunt approbata, de quibus vide Barto. in lege fina. ff. de colle. illic. versicul. videamus. & adde §. contenticulas. & quæ ibi dicit Bal. de pac. iuramen. firm. & de collegiis approbatis vide in. l. 1. & in. l. sicut. ff. quod cuiusq; vniuersi. nom. & in. l. fina. C. de iurisdictio. omn. iudic.

que fuesse fecho contra derecho[a], o contra voluntad[b] del Rey, o del principe de la tierra. Nin puede establescer por heredero a ninguna persona que fue nascida ne dañado coitu[c], que quiere tanto dezir, como de vedado ayuntamiento: assi como de parienta, o de muger religiosa[d].

10 b ¶ *Contra voluntad.* Nota ergo collegia non posse heri principe inconsulto, vt hic & ad de, quòd habetur in capit. fin. de religio. domib. lior. 6. & quæ habentur in. l. 1. & secunda, & fina. tit. 11. li. 8. ordina. rega. & q̃ tradit Bart. in extrauagant. qui sint rebelles. in glo. super verbo, occulte.

¶ *Ley. V. Como la muger que casa ante que se cũpla el año que murio su marido non puede ser establescida por heredera.*

In noua rec. est. l. 1. & 3. tit. 14. lib. 8.

Muguer q̃ casa tie ante de vn año despues de muerte de su marido, no la puede nin gun ome estraño establescer por heredera, nin otro que fuesse su

pariente del quarto grado[e] en adelãte. E defiendẽ las leyes a las mugeres q̃ nõ casen ante deste tiẽpo por dos razones[f]. La vna porq̃ nõ dubdẽ los omes si aniniere q̃ encaesce ella en esse mismo año, de qual de los maridos del muerto, o del biuo es el fijo, o la fija q̃ nasciere della. La otra es porque el marido segundo non aya mala sospecha contra ella, porque tan ayna quiso casar.

11 c ¶ *Nascida de dañado coitu.* Ex generalibus verbis huius. l. videtur quod non possit spurius seu natus ex damnato coitu instituì hæres ab aliquo, & si non sit pater, sed & si sit alius extraneus ille qui instituat: cùm enim æquiparet istos nefarios & spurios hæreticis, & alijs qui à quocunque capere non possunt iure institutionis: sic videtur velle in istis vt æqualis sit determinatio. l. iam hoc iure. cum similibus. ff. de vulgari & pupilla. sed contrarium videtur dicendum & quod ista. l. intelligatur, quòd isti ex coitu damnato nati nõ possunt instituì à parente: & quod non prohibeat quod à fratre vel alio possunt instituì: cùm hoc ita sit decisum iure communi, vt probatur in. l. si is qui ex bonis. ff. de vulgari & pupillari. & not. glo. singularis in authentic. quib. mod. natura. efficì. sui. §. fi. super verbo, participium. colla. 7. quæ communiter approbatur, & etiam ita intellexit Azo. ex cuius dictis sumpta est ista. l. C. de hæredib. instituen. in summa. in fine. & patet ex locis vnde se remittit. & ita etiam tenet Bart. in. l. 1. in princi. ff. de iure fisci. & adde ad prædict. l. 10. tit. 13. infra ead. partita.

d ¶ *Muger religiosa.* Gratia exempli ponit, vnde idem est dicendum, in alijs spurijs ex damnato coitu natis, vt dixi in. l. 14. titu. 7. ead. partita. vbi vide quæ dixi de filio adulterino respectu successionis matris & quomodo liceat aliquid relinquere filio spurio, vide per Alberic. in l. humanitatis. C. de natura. libe. & in. l. si is qui ex bonis. ff. de vulgari & pupillari. & per Bartolum in. l. fin. colum. secunda. ff. de his quib. vt indig. Ioan. de Plate. in. l. prima. in fine. C. de delato. lib. decimo. alios casus vltra hic expressos, in quibus quis est incapax vide in auth. de raptu mulie. collat. 9. & ibi not. Bartol. vbi habetur, quod mulier rapta nubens raptori non potest aliquid capere ex testamento raptoris, quod forte etiam de iure canonico procedet: cùm lex possit tollere tale lucrum: non tamen caret scrupulo, quia ex hoc tollitur libertas matrimonij contrahendi, seu intimidat contrahì quod not. glos. in. c. de puellis. 36. quæst. 2. quam sequitur Abb. in capitu. primo. de sponsal. & in capit. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu. Alexand. in. l. Seius & Augerius. ff. ad leg. Falcid. & licet glo. in. c. cum secundum leges. de hæreti. lib. 6. in verbo. certaq;. dicat contrarium eius quod dixit glos. in. d. c. de puellis. aduertendum est, quia loquitur circa pœnam amissionis dominij bonorum raptoris, quæ lex propter raptum de ulterat mulieri raptæ: quia sub hac conditione visa fuit lex dedisse, & nimirum si lucrum quod ipsa lex dedit, possit auferre: in nostro vero casu lex nihil in hoc dederat mulieri raptæ, & imponere pœnam, vt non possit capere ex testamento viri raptoris est mera pœna, annexa prohibitio ni matrimonij igitur de iure canonico non potest procedere: & hoc videtur verius, quanto magis quòd etiam in casu glos. c. cum secundum leges. communior est opinio contra illam & docto. magis communiter sequuntur gl. in. d. c. de puellis. confirmantur prædicta ex eo quòd pœna imposita de iure ciuili mulieri secundo nubenti infra annum luctus, vt non possit capere ex testamento, vt in lege prima. C. de secund. nup. & infra. l. proxi. sublata est de iure canonico: & aliæ pœnæ in hoc impositæ, vt in cap. fin. de secun. nupt. & tenet gloss. in. d. l. 1. & docto. communiter. in dicto capi. fina.

¶ *Lex. X.*

Mulier secundo intra annum luctus nubens non potest hæres instituì per non consanguineũ nec per consanguineũ vltra quartum gradũ, & ideo prohibetur intra dictum annum nubere ne sit dubium an primi vel secundi mariti sit soboles quam anno illo habuit: & quia secundus vir de ea tam breuiter nubente suspicaretur. h. d.

¶ *Ley. VI. Porque palabras se en que manera puede ser establescido el heredero.*

Certamente deue el fazedor del testamento nombrar aquel q̃ quiere establescer por su heredero, diziẽdo[h]:

e ¶ *Del quarto grado.* Adde legẽ primã. versic. eadem. & ibi glo. & Azo. in summa. C. de secun. nupt.

f ¶ *Por dos razones.* Sumpta est ex. l. liberorũ. ff. de his qui notã. infa. & à. l. consensu. C. de repud. & ex authen. de resti. & ea quæ par. colla. 4. & vide per gl. in. c. omne. 27. q. 1.

g ¶ *Porque no dubden. &c.* Hæc fuit vrgentissima ratio, scilicet perturbatio sanguinis, vel seminis: intantum quod & secundum quod refert Petrus de Anchara. in capit. cum secundum leges, de hæreti. lib. 6. Rayne. de Forli. & Petrus de leaza. decretorum docto. consuluerunt, quod quando talis perturbatio adesset, habere locum & de iure canonico pœnas à iure ciuili mulieri sic festinanter nubenti impositas: quia non est verisimile, quod ius canonicum voluerit dare filium vnius alteri. lege prima. §. quanuis. ff. de vent. inspicien. & quod idem videtur tenere Roffre. in titul. de bonorum possessione. & idem tenet Bald. in dicta lege liberorum. §. si tales. & hanc opinionem dicit Abba. in dicto capitu. fina. de secundis nuptijs. prima fronte multum probabilem, pro qua etiam facit quia ex causa interdicitur ad tempus vsus matrimonij contracti. quinta distinctione. capitul. ad eius vero concubitum. & notatur tertia quæstione quarta. in summa. fortius ergo ex prædicta causa posset ad tempus interdici matrimonium contrahendum: sed tandem ipse Abb. tenuit contrarium. & tenuit gl. in dicta lege liberorum. in verbo collocare. Abb. & tin. c. ecclesia sanctæ Mariæ. numero vigesimo. de constit. vbi Aretin. & Felin. num. 57. quæ opinio videtur tutior & comprobatur per id, q̃ habetur in lege fin. tit. 12. 4. par.

¶ *Lex. VI.*

Debet testator hæredem & partem hæreditatis in qua hæres instituitur declarare: & siue dicat talis sit hæres meus aut talis sit hæres: vel qui testamento reperiatur scriptus talis sit: etiam si non dicatur hæres operatur institutionem quia minus scriptum quam fuit dictum præsumitur idem si dicat talis sit dominus mearum hæreditatum: aut bonorum meorum, aut relinquo tali omnia bona mea vel mãdo aut volo quòd sit hæres vel per æquipollentia verba. h. d. Habuit ortum à. l. quoniam. C. de testa.

h ¶ *Diziendo.* Adde. l. iubemus. C. de testa. vbi glossa notabiliter dicit sufficere, si alius coram testatore exprimat nomen hæredis, & ipse disponens ita agnoscat profitendo verbis, quòd sic: & licet aliqui docto. antiqui prout refert Specula. in titul. de testa. §. primo versicul. quid si is. voluerunt contrarium, quam opinionem dicit veriorem Iason. in dicta lege. iubemus. & etiam Roderi. Snarez. in suis allegatio. allega. prima. vbi allegat istam legem partitarum. sed opinio gloss. communiter approbatur in dicta lege. iubemus. & eam tenet Ioannes Andreas in additio. ad Specula. in loco suprà allegato in additio. incipienti. quidam Pileus. & Ioannes de Imol. vbi di-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

di hanc esse communem opinionem in capitul. cùm tibi. columna secunda. de testa. quàm tamen communem opinionem limita & intellige, quando testator habebat bonum intellectum, & memoriam: secus ergo esset si testator ita oppressus erat infirmitate, & mortis pressura, quod non poterat articulate loqui: nam tunc non valet testamẽtum. quia talis disponens mortuo similis est vnde si interrogaretur, interficisti hominem? diceret sic, ita tenuerunt Petrus Cyn. Bartolus in dicta lege. iubemus. & voluit Albertus Papiensis relatus à Ioanne Andre. in. d. additio. ad Speculatorem. cuius verba sunt notabilia, & vera, & cum magna discretione dicta, prout attestatur Paul. de Castr. consilio cẽtesimo quinquagesimoquinto. viso puncto & allegatio. volumine primo. & vide Alexand. consilio trigesimotertio ponderatis volumine tertio. & tenet Ioan. de Imol. in dicto capitul. cùm tibi. & ita tenent docto. communiter in dicta lege. iubemus. & ad declarationem huius limitationis, vt scias quando testator dicatur non loqui articulè. vide Socinum consilio vigesimo. incipien. abundè & subtiliter volumine quarto. Limita etiam dictam communem opinionem, quando tabellio est ille, qui interrogat testatorem, an talem velit suum esse hæredem: secus si ad suggestionem alterius responderit, vt videtur de mente Bartol. & Bald. in dicta lege. iubemus. & in specie ita limitat Roderic' Suarez. vbi supra. sed ego crederem, quòd etiam si alius interrogaret, dum tamẽ non suspectus, quod tenebit testamentum: nec enim docto. loquuntur stricte de tabellione interrogante: sed ideo mentionem de tabellione faciunt ob omnem suspicionem tollendam. Si ergo alius esset ita non suspectus, idem esset, quod etiam videtur de mente Alexand. in dicto consilio trecentesimotertio. & Socin. consilio vigesimooctauo. volumine tertio. columna penultima. & Paulus de Castr. in lege prima. §. si quis ita. ff. de verborum obligationibus. nam & idem esset in tabellione adhibito à persona suspecta, vel si ipse alias esset suspectus, vt etiam tradit idem Socin. consilio. 92. in causa Antonij volumine tertio. columna decima. tertio limita dictam communem opinionem, quando tabellio vel alia persona non suspecta de scientia & voluntate testatoris scripsisset testamentum, & postea præsente testatore & testibus exprimat nomen hæredis, vel hæredum: nam tunc sufficit quòd testator dicat sic, & ita quotidie seruatur sed si aliquis fecit scribi testamentum sine scientia & voluntate testatoris, & postea conuocatis testibus notarius in præsentia testatoris illud legit, & interrogat testatorem, an ita velit: nam licet respondeat quòd sic, & petat articulate loqui, tale testamentum nihil valet, maximè quando testator erat grauatus infirmitate, secundum Ludouicum Romanum consilio trigesimo sexto. in vltimis verbis ita intelligens opinionem Albertum Papiensem de qua supra. & idem videtur velle Bald. in dicta. l. iubemus. & Paul. de Castr. in lege. hac consultissima. §. at cum humana fragilitas. C. qui testamen. facere possunt. & tenet Ison in dicta lege. iubemus. ad finem. dicens hanc opinionem esse valde æquam: & per eam occurri fraudibus quæ multotiens committuntur, & idem tenet Rodericus Suarez. in dict. prima allega. charta sina. qui dicit ad hoc esse casum iuncta gloss. in dicto. §. at cum humana fragilitas. super parte, testandi: & ista est magna limitatio ad dictam communem opinionem, & quasi ad nihilum illam redigit: & forte in puncto iuris non est vera, quando ille qui interrogat est homo fidelis, & non suspectus: & testator loquitur intelligibiliter, & habet sanam memoriam & intellectum pro tunc nam satis ore proprio exprimit nomen hæredis, ex quo exprimit per relationem ad aliud. l. prima. §. si quis iter. ff. de verborum obligatio. & contra istam limitationem in his terminis tenere videtur Alexand. dicto consilio trigesimotertio. & idem etiam vult Alberic. post Petrum & Cynum in dicta lege. iubemus. dicens repetitum videri per testatorem. quod interrogator dixit. argumento legis. cõtra nurum. §. primo. ff. rerum amotarum. & ff. de cõdictio. indebiti. l. si reus. & l. fideiussor, sufficere ergo debet, quòd aperte de testatoris voluntate appareat, prout & ista lex partitarum inferius subdit. ibi, fulano sea &c. & si rectè inspiciatur verba Bald. in dicta lege. iubemus hoc idem vult dum dicit: sed quid si ipse dicat &c. & sic contradicere videtur verbis Nico. de Mattha. quæ supra posuit Paul. etiam de Castr. loquitur etiam in casu differenti, vt patet eius consil. centesimoquinquagesimoquinto. ad quod se refert vbi plura alia concurrebant: vnde stantibus alijs præsumptionibus, quod testator non ex voluntate: sed oppressus infirmitate, & suggestionibus non rectè intelligens, neque volens dixerit, quod sic: rectè procederet dict. limitatio, prout vult Alexand. dicto consilio trigesimo tertio. & Socinus consilio nonagesimosecundo. in causa domini Antonij volumine tertio. columna nona & decima. cessantibus autem talibus forte non procederet talis limitatio, vt arguitur ex mente docto.

fulano quiero que sea mio heredero, nombrandolo por su nome[a], que sea heredero en todo, o en parte: como el testador touiere por bien. E si por auentura[b] el testador dixere en su testamento: fulano sea heredero: cumple esta palabra maguer non diga mio. E aun dezimos, que si fallassen escrito en el testamento, que fulano heredero, nombrandolo el testador, non dixesse sea, o se fallasse escrito fulano sea, e non fuesse y puesto mio, nin hereredero, valdria el estableſcimiento que fuesse fecho en alguna destas maneras. E esto es porque sospecharon los sabios antiguos, que el fazedor del testamento auria dichas todas las palabras, que deuẽ dezir ẽestablescer el heredero, como quier que se non fallen assi escritas. Otrosi, si por auentura non las ouiessen assi dichas, sospecharon que esta mengua auiniera por agrauiamiento[c] de la enfermedad, e non por otra cosa, pues que el testamento se falla acabado en todas las otras cosas. Mas si vna palabra tan solamente se fallasse escripta en el testamento como si dixesse el testador fulano, e dixesse hiredero, e non nombrasse quien, non valdria estonce el testamento: porque por tales palabras nõ podria tomar ome cierta sospecha[d], nin entendimiento verdadero del fazedor del testamento. E sobre todo dezimos, q̃ el estableſcimiẽto del heredero, se puede aun fazer por otras palabras[a], assi como si dixesse aquel que lo fazia, fulano sea mio heredero, o quiero, o mãdo que lo sea, o si dixesse fulano sea Señor[b] de todas mis heredades[c], o aya todos mis bienes, o dexo todo lo q̃ hed, o otras palabras quales quier semejantes destas, porque se pudiesse mostrar su voluntad en esta razon.

a ¶ *Nombrando lo por su nombre.* Sed an ad pias causas valebit testamentum nutu factum? Ioann. Andre. in additionibus ad Speculatorem. titu. de testamen. versicu. quid si is. dicit quod licet valeat legatum nutu factum, non tamen tenet testamentum. Bald. tamen in lege prima. C. de sacrosanct. eccles. ijs. columna decimaseptima. allegans gloss. in capitu. cum tibi. de testamen. cõcludit quod ad pias causas, valet testamentum nutu factum: & sic quod tenebit institutio hæredis nutu facta, quod etiam placet Abb. in dicto capitul. cum tibi. ad finem. vbi subdit notabile verbum, quod etiam in alijs extra pias causas, si constaret de voluntate testantis per signa vrgentia, quod valebit testamentum per signa vrgentia, sed certè dictum capitulum, cum tibi. hoc non probat prout etiam dicit Ioannes de Imol. in dicto capitu. cum tibi. columna secunda. & vt dicit Bald. in repetitio. dictæ legis primæ. decimaoctaua colum. non potest facere ius canonicum quod testamentum non solenne valeat de iure ciuili, debet ergo intelligi, quòd habetur in dicto capitul. cum tibi. quando dispositio est ad pias causas, in quibus est consideranda forma testamenti, secundum ius canonicum: in alijs vero seruandum est, quod disponit iure ciuili.

b ¶ *E si por auentura.* Sumpta est hæc. l. à lege prima. §. primo. ff. eodem. & à dictis Azo. C. eodem. in summa. & quid in sententia an perficiatur ex verbo subaudito, vbi aliud verbum non potest intelligi salua ratione recti sermonis? tangit Barto. in dicto. §. fina. vbi vide Alexan. in additio. & Ioan. de Imo. in lectura.

c ¶ *Por agraviamiento.* Facit hoc verbum ad ea quæ dixi supra in gloss. proxima.

d ¶ *Cierta sospecha.* Si enim talis potest capi pro expresso habetur vt hic. & in. l. vnum ex familia. §. fi. ff. de legatis secundo. expressum dicitur quod colligitur ex expressis. Bald. in lege prima. columna fina. C. de his qui ante apert. tabu. & in. l. si mater. C. de institu. & substitu.

Oldral. consil. 224. Decius consi. 367.

6 a ¶ *Por otras palabras.* Adde legem. quoniam indignum. C. de testamentis.

7 b ¶ *Sea señor.* Adde legem. his verbis. in princip. ff. eod.

8 c ¶ *De todas mis heredades.* In dicta. l. his verbis, dicitur hæreditatis meæ dominus esto. vnde tu nota hoc verbum quia secũdum vulgare Hispanem illud verbum (heredades) refertur ad fundos: & fortè in hac. l. melius esset. d toda mi heredad: nam si poneretur præcedens verbũ, & daretur hæres vniuersalis ille cui relinquuntur hæreditates, non esset hæres vniuersalis sed legarius, secundum communem Hispanorum vsum loquẽdi, non in statuto tamen alio hærede isse esset hæres vniuersalis. lege prima. §. si ex fundo. ff. eodem. & infrà eodem. l. decimaquarta.

d ¶ *O dexase todo lo que he.* Verbum (habeat) & verbum (relinquo) adiectis vniuersitati bonorum, inducit institutionem, vt hic, & in capitulo Raynuntius. de testa. & ibi not. Abba. Barto. in. l. Centurio. fin. columna. ff. d vulgar. & pupilla. vide plenè per Guiliel mum Benedictum in dicto capitulo. Raynuntius. super verbo reliquit. & adde gloss. & Bartol. indicta lege. his verbis. in principio. & Alexan. consil. septuagesimo volu. 1. & consil. 105. volumine quarto. columna secunda & penultima.

¶ *Ley. VII.*

2 e Hæres non potest institui directo in codicillis, bene tamen potest in eis hæres rogari post mortem alicui restituere omnia bona testatoris & debet hoc hæres adimplere excepta quarta quam ipse habebit. h. d. Concor. Instit. de codicil. §. pen. & vlti.

e ¶ *Codicillos.* Adde legem secundam. titulo duodecimo. eadem partita. & vide quæ ibi dicam.

¶ *Ley. VII. Como el estableſcimiento del heredero, deue ser fecho en el testamento e non en otra escriptura.*

EL estableſcimiento del heredero deue ser fecho en testamento acabado e non en otra escritura que es llamada en latin codicillus: que se faze ante cinco testigos fueras ende en vna manera, como si aquel que fiziesse cobdicillo dixesse assi, que el rogaua, o mandaua a los herederos, que deuen heredar lo suyo por qual manera quier que sea, que despues de su muerte diessen e entregassen todos sus bienes a alguno que fuesse nombrado señaladamente en el cobdicillo. Ca estõce tenudos son de los dar, e entregar, a aquel que assi fuesse nombrado en el, sacando ende la quarta parte[f] de todos los bienes, que pueden tener los herederos para si.

¶ *Ley. VIII. Como despues quel heredero es estableſcido ſimplemente en el testamento, nol pueden ser pueſta condicion en el cobdicillo.*

SImplemente e sin condicion estableſciendo vn ome a otro por heredero en su testamento, si despues desto fiziesse cobdicillo, nõ le empesceria la condicion que fuesse puesta en el. Otrosi non puede vn ome estableſcer por su heredero en el cobdicillo a otro, en lugar de aquel que ouiesse estableſcido en el testamẽto: maguer dixesse, que si morriesse este sobredicho ante que ouiesse su heredad, que la ouiesse el otro aquien la mandaua dar en el cobdicillo. Pero si alguno fiziesse su testamẽto acabado, en que dixesse, que aquel queria que fuesse su heredero, quel nombrasse: e dixesse en el cobdicillo: si despues desto fiziesse cobdicillo en que señalasse alguno por su heredero, o lo nombrasse tan solamente, valdria. E esto es, porque en el testamento acabado dixo, que lo faria assi. E porende, maguer la persona del heredero sea nombrada, o escrita en el cobdicillo, nol empesceg.

f ¶ *La quarta parte.* Adde. l. in. titu. vndecimo. eadem partit. & quæ ibi dixi.

¶ *Lex. VIII.*

2 g Hæredi puré institutio non potest in codicillis appõi cõditio: nec valet substitutio directa in codicillis facta: si tamen instituitur in testamẽto is quem in codicillis dicit testator se nominaturũ nominatus in eis erit hæres. hoc dicit.

g ¶ *Non le empesce.* Adde. l. institutio talis. ff. de condit. in stitutio.

¶ *Ley. IX. Quando el heredero que es señalado en el testamento, que aya en los bienes del testador la parte que le señalaren en el cobdicillo, si non fuere puesta, si aura los bienes del finado.*

¶ *Lex. IX.*

2 h Si testator in testamento dixit se declaraturum in codicillis, p quã parte esset hæres in testamẽto instit utus non declarata parte erit in totum hæres: nisi in reliquis aliis personis: & si sunt duo vel plures sic instituti succedunt æquali terti: tamen in codicillis partem declarauit stabit declarationi. h. d. Habuit ortum à lege. si quis ita scripserit hæredem. ff. de hæredibus instituẽ. & à. l. si alterius. eodẽ titu. & à text. in. l. asse toto. eodem. titu.

LVbda podria acaescer, si el fazedor del testamento dixesse assi: yo fago a fulano mio heredero, en aquella parte que escriuiere en mi cobdicillo, si acaesciesse, que quando lo mandasse fazer, non escriuiesse[h] en el, nin señalasse parte ninguna para aquel heredero que nombrare en el testamento: si este ha de manda despues en los bienes del testador. E por toller esta dubda dezimos, que maguer despues non escriua la parte sobredicha en el cobdicillo, que este a tal sera heredero en todos los bienes del testador, en aquellos que el non mãdasse dar a otri. E si fuessen dos omes aquellos a quien estableſcieſſe por sus herederos, en esta manera sobredicha: heredaran estos a tales los bienes del fazedor del testamento egualmente[i]. Pero si escriuiesse en el cobdicillo el testador alguna parte señalada, sera heredero en ella aquel, o aquellos, a quien la señala-

h ¶ *En escriuiesse.* Adde. l. si quis ita scripserit. ff. de hæredibus instituen. & l. penul. C. de institu. & substitu.

i ¶ *Egualmente.* Si ergo testes sufficientes numero ad testamentum dicant se vidisse, q̃ quis duos vel tres hæredes instituit, & tamen dicunt q̃ non recordantur pro quibus partibus hoc fuerit: & erunt hæredes pro æquali parte, secundum Bald. in. d. l. si quis ita. in fin.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

¶ *Lex. X.*

Si duo sunt eiusdem nominis: quorum vnus instituitur nec potest apparere de quo sensit testator vitiatur institutio & succedunt venientes ab intestato. Item vitiatur, si in testamento species malefici

hæredis exprimitur: vt si testator dicit: instituo talē hæreticum aut proditorē vel similia, secus si generaliter dicat illū malum vel male dictū aut inimicum. Sed si dixerit instituo vnum de fratribus meis qui cum Berta nupserit ille erit hæres. h.d.

ta, e non en mas.

¶ *Ley. X. Como el testador dene dezir, o escreuir paladinamente el nome e sobrenome del que faze su heredero, o las señales que en el auia, de guisa que non pueda acaescer dubda.*

DOs amigos a auiendo el testador q̄ ouiessen vn mismo nome, si quisiesse establescer alguno dellos por heredero suyo de tal manera deue nombrar e señalar aquel aquien quiere dexar lo suyo por su nome, o de su padre, o por otras señales, que pueda ser sabido ciertamente, quiē es aquel que dexa por su heredero. Casi de otra guisa lo fiziesse, tal establescimiento como este non valdria: e aurian los bienes del testador los parientes mas propincos, bié assi como si muriesse sin testamento. Pero dezimos, que por tales señales deue nombrar el heredero, que non sea deshonrrados, nin mal enfamado. Casi dixesse el testador: dexo por mio heredero a fulano, q̄ judgo el Rey por traydor, o que es herege, o dixesse del otro gran mal señaladamente: porque el otro fuesse deshōrrado, o mal enfamado, non valdria tal establescimiēto de heredero. Mas si el testador dixesse generalmente[d], mal dizié

1 a ¶ *Amigos.* Ortum habet à not. per Azo. C. eod. in summa. col. 2. ver. in institutione faciendā. & vide. l. in tēpus. §. queriēs ff. eod. & intelige istam. l. quidā de duobus erant amici æquali amicitia ipsius testatoris: nam si vnus esset magis dilectus ille videretur tantum institutus, per id quod habetur in. l. si quis seruum. §. inter duos. ff. de lega. secundo. & tenet Ioan. de Imo. in. d. §. quotiens.

2 b ¶ *Non valdria.* Propter defectum probationis nam in substantia bene tenet institutio, secundum Ange. & Ioan. de Imol. in. d. §. quotiēs. sic & alias dicitur deficit probatio, non autem ius. l. duo sunt titij. ff. de testa. tute. l. si quis seruum. §. si inter. ff. de leg. secundo. & idem dicas in sententia citatione, vel banno, secundum Angel. in. d. §. quotiēs. vbi etiam Bal. vide glo. in. l. eum quem tenere. ff. de iudic.

3 c ¶ *Deshonrrado.* Adde. l. quotiens. §. si quis nomen. ff. eo. & . l. turpia. in princip. ff. de lega. 1.

4 d ¶ *Generalmente.* Adde. l. his verbis. §. 1. ff. eod. & q̄uod habetur in dicta l. turpia.

5 e ¶ *Que casare.* Adde. d. l. quotiens. §. si quis nomen. ff. eod.

¶ *Lex. XI.*

Institutio vel legatum non potest instituiin alterius voluntatem: si tamen coram septem testibus testator nominat in præsentia notarij hæredem vel legatarium: & mandet quòd vadat notarius ad vnū peritum qui ordinet suum testamentum secūdum ius: & quod ipse ordinauerit vult quòd valeat: tunc sic ordinatum testamentum per peritum erit validum. h.d.

1 f ¶ *Quisiere.* Idem si dicat quem arbitratus fuerit, vel quem putauerit, vel alia verba importantia arbitrium boni viri: licet in legatis secus esset, vt in. l. fideicommissa. §. quanquam. ff. de lega. 3.

2 g ¶ *Aluedrio de otro.* Non enim tenet institutio, quæ in alterius arbitrium conferturiest enim captatoria, vnde improbata. l. captatorias cūm. l. sequenti. & . l. illa institutio. ff. de hæredib. instituen. l. captatorias. C. de testa. milit. l. 29. tit. 9. l. ea parti. & dicitur captatoria, non cuius sola dispositio neq; cuius sola declaratio ab alio dependet: sed illa cuius essentia & existentia est posita in alterius voluntate, vt probatur in. l. vtrum. §. cùm quidam. vbi bonus tex. ff. de reb. dub. l. si filiæ. ff. de lega. 1. Bald. in. l. 1. colum. penult. C. de sacrosanct. eccle. & in 1. lectura. & intellige & limita hoc, vt procedat quādo expressè committitur in alterius voluntate: secus si tacitè & velate committeretur. 1. Limit.

do assi, establesco por mio heredero a fulano, maguer que se que es malo, e non dixesse señaladamente aquella maldad de qual yerro descendiera valdria el establescimiento. Esso mismo seria si dixesse, sea mio heredero aquel maldito mio fijo: maguer non me fizo nūca seruicio porque lo meresciesse. Otrosi dezimos, q̄si el testador dixesse assi, establezco por mi heredero el vno de mis hermanos, nombrandolo aquel que casare e cō fulana muger, que el que casasse con ella, seria heredero del testador.

¶ *Ley. XI. Como el testador deue nombrar por si mismo a aquel que establescio por heredero, e non poner lo en aluedrio de otri.*

DEclarar deue e nombrar el fazedor del testamento por si mismo el nome de aquel que establesciesse por heredero. Casi el otorgasse poder a otro que lo establescisse en su lugar, non valdria, maguer dixesse assi, aquel sea mio heredero que fulano quisieres, o establesciere por mio que lo sea. Esto es porq̄ el establescimiēto del heredero e de las mandas, non deue ser puesto en aluedrio de otro[3]. Pero si alvalebit libertas, vt patet exilla. l. & declarat Ioan. de Imol. in. d. l. captatorias. col. a. ff. eo. idem quando confertur dispositio in voluntatem legatarij, vbi in relicto libertatis nullum est speciale, prout ibi etiam dicitur: quando verò relinquitur libertas in voluntatem hæredis est maxima varietas inter docto. superintellectu illius. l. cùm in principi. l. per verba satis aperta consultus vult propter fauorem libertatis, tenere talem dispositionem: inferius autem in ver. q̄ si ita per verba etiam aperta voluit contrarium eius, q̄ primo dixerat in prin. l. vnde docto. diuersimo dē intellexerunt ibi illam. l. nam glossa. ibi intelligit quod principium. l. corrigatur per ver. q̄ si ita seu quòd principium. l. & quæstio proposita decidatur in. d. ver. q̄ si ita, contra quod apertè videtur facere. d. l. nam decidit quæstionem propositam in princip. & cum ibi decidatur, non est dicendum quod decidatur per. d. versi. neq; etiam est præsumendum quod statim se correxerit consultus. istum tamen intellectum glo. communiter videntur docto. tenere, vt tradit Alex. & Iaſ. in. d. l. captatorias. C. de testa. milit. sed litera illius tex. vehementer aduersatur & repugnat: vnde Alex. & Iaſ. ibidem referunt alios intellectus ad illam vide ibi per eos. mihi placet intellectus Andreæ de Pisis in. d. l. captatorias, relatus à Bal. ibi cum quo ipse transire videtur. & etiam Salycet. quem etiam intellectum tenuit Iacob. de Aren. & Angel. in. d. l. fideicommissaria scilicet q̄ sit regula q̄ libertas relicta, si hæres voluerit debeatur. & non sit fauore libertatis dispositio captatoria. & ita disponitur in principio illius. l. quod tamen debet limitari per. d. versi. quòd si ita nisi ex alijs verbis seu ex alijs adiunctis conslet testatorem se retulisse ad liberam hæredis voluntatem, vt si adieceri, si ei libuerit vel si dixerit & si noluerit non detur libertas: nam tunc libertas non debebitur, & sic, quòd licet m alijs legatis verbum si voluerit intelligatur de libera voluntate, vt in. l. cum quidam ita. in princip. ff. de lega. 2. tamen 2. Limit.

in legato libertatis verbum, si voluerit hæres, intelligatur. i. si velle debuerit, sicuti si essent alia verba importātia arbitrium boni viri: & ille intellectus est val de amicus ille ius sit eræ, & antequam vidissem prædictos docto, mihi ita videbatur, licet Ioan. de Imo. in dicta lege. illa institutio. dicat ilium intellectum aliqualiter diuinare, & illum etiam reprobat Alexan. post Benedict. de plūbino ab eo relatum in dic. l. captatorias. limita tertio in dispositiōe ad pias causas, de quo vide per Alexā. & Iaſo. in. d. l. captatorias. quod fortè esset intelligendum vt suprà de libertate dictum est, secundum intellectum Andreæ de Pis. quem tenui: non enim reperitur expressum neque iure canonico, neque ciuili aliquid, quod ad dicendum contrarium cogat, standum ergo est regulæ de qua in. ll. iuris communis, & in istis. ll. partitarum. & in hanc opinionem, quod idem fit dicendum in relictis ad pias causas, quod in relicto libertatis multum inclina: se Ioan. de Imol. in dicta lege. captatorias. ff. de hæredibus instituen. Limita quarto, quando testator dedit alicui potestatem faciendi testamentum pro eo: nam tunc talis commissarius poterit facere secuata dispositione. l. 12. in legibus de Toro, quæ lex est multum notanda, & tollit magna dubia, quæ erant de iure communi: nam de iure communi videbatur, quòd testator non posset committere factionem testamentalem: quia quis debet testari de animo suo: nō autē de alieno, vt in dicta lege. illa institutio. & notat Baldus in lege. executorem. columna prima. C. de execu. rei iudica. Sed pulchrum dubium est circa illam legem. an quod ibi habetur procedat, quando testator non verbis importantibus arbitrium boni viri: sed liberę voluntatis vtatur, vt si dixisset extremam voluntatem meam committo in voluntatem Titij, an tunc commissarius poterit facere ea, quæ in dicta lege continentur? & videtur quod non: quia istæ leges paritarum, & aliæ ll. iuris communis reprobant talem dispositionem, tanquam captatoriam. & hoc vult Bartolus in repetitio. d. l. a. C. de sacrosanct. eccles. penult. charta. vbi tenet quòd talis dispositio non teneat quando non est set expressum quod talis potestas detur ad pias causas: sed Cardin. Floren. in capit. cum tibi. de testa. videtur velle contrarium, quod etiam tali casu procedat. d. ca. cùm tibi. vt sic intelligatur, quod ille commissarius est institutus & grauatus de restituendo ad pias causas, quod dictum Ioannes de Imol. in. d. l. captatorias. col. 4. dicit tenendum mentis: sed subijcit quòd re vera dictum eius non probatur per dictum cap. cum tibi. quia non loquitur quando quis commisit extraneo voluntatem suam extremam per verba importantia meram voluntatem: sed quando commisit in dispositionem alterius: & sic per verba importantia arbitrium boni viri. vnde dicit de iure veriorem videri opinionem Bart. quando non fit expressum, vt facultas esset ad pias causas, sed attenta dicta. l. Tauri videtur dicendum, quod procedat & si testator dicat quòd committit factionem sui testamenti in voluntatem commissarij ex verbis generalibus illius legis, & quia vult talem commissariū solum posse extendere manus ad pias causas: & sic videtur ac si in facultate testatoris esset expressum ad pias causas, iuxta doctrinam Bart. & quia vt superius dixi secundum opinionem quam tenui in libertate & in pia causa, verbum (voluerit) non debet referri ad meram voluntatem: nisi aliud constet ex adiuncto. vt superius declarau. alias limitationes: & dicta notabilia in ista materia vide per Ioannem de Imol. in dicta lege. illa constitutio. & in dicta lege. captatorias. & per Alexand. & Iaſo. in dicta lege. captatorias. C. de testa. mili. & nouissimè per Rodericum Suarez. in tractatulo de voluntate captatoria, post lecturam. ll. aliquarum fori vide ibi. & ex prædictis patet, quod non valeret institutio maioriæ à patre facta sub conditione si mater illam faceret in filium communem conferendo verba in futurum. lege secunda. & . l. illæ institutiones. ff. de hæredibus instituen. & procedet etiam si ita fuerit facultatem regiam, vt faceret cum omnibus conditionibus & submissionibus quibus vellet nam intelligitur de non improbatis à iure & quia tunc non ipse facit. sub conditione tamen de præteritoide est si mater fecit bene valeret vt in dictis iuribus. Sed an tunc sufficeret quòd mater maioriam fecisset in filium alium forte minorem & eius descendentes & in defectum ipsorum in filium maiorem & videtur quòd sic per text. in. l. mulier. §. fina. & ibi Barto. ff. de condi. insti. ibi aliquo gradu, repugnat tamen intentio testatoris ideo tu cogita.

Et. d. l. 6. nō. rec.

2. quæst.

3. limit.

guno rogasse al testador, que fiziesse su heredero a otri, nombrandolo, si el que fizo el testamento q̄ere caber su ruego[a], e lo establesciere por su heredero valdra. Otrosi dezimos, que si el fazedor del testamento dixesse a algun escriuano de concejo[b], ruego te, e mādote, que escrivas como establezco por mio heredero a fulano: e q̄ mando tantos marauedis: o tantas cosas, o tāto heredamiento, que

4. limi.

In no. rec. est. l. 6. ti. 4. lib. 5.

1. quæsti.

a ¶ *Caber su ruego.* Adde legem. captatorias. ff. eodem. & suprà eadē par 3 ti. ituprimo. l. 27.

b ¶ *De concejo.* Te 4 ne mēti istam • legem partita aum per quam probatur testamentorum instrumēta cō fici debere per tabellionē numeri seu concilij, quod hodie plenius habetur in. l. 4. ti. 18. libro secundo ordinamē. regal. nota tamen, quòd si defuisset vel abesset tabellio de numero, aliusfortè regius tabellio vel similis posset recipere scripturam testamēti, per text. in lege fina. verficu. eodem. obtemperando & ibi not. Ioan. de Plat. C. de rem. lit. lib. 12. vbi vide per eum.

In no. rec. est. l. 1. ti. 25. libro. 5.

c ¶ *Como sabio.* Non ergo requiritur, quod nominetur, quod bene nota. 5 nam alij qui contrarium dixerunt, vt refert Alberic. in authenti. nouissima. colum. 5. C. de inofficio. testamen.

d ¶ *Lo que assi fuesse fecho.* Approbat glossin lege illa institutio. ff. eo 6 dem. non tamen ex verbis huius legis videtur sublata illa antiqua quæstio, an talis sapiens, cui ista commissa sunt poterit addere ad relictum factum à testatore certæ quantitatis, vel rei fisco vel filiæ, iure scilicet institutionis: vel si præcesserat testamentum habens clausulam derogatoriam, an possit sapiens addere clausulam non obstante quocunque alio testamento, in quo sunt talia vel quæcunque verba derogatoria, neque etiam aperitur hic an possit talis sapiens addere in relicto facto spurio hæc verba, scilicet cùm capere poterit, vel pro alimentis: nam quoad primum Iacobus de Arena tenuit, quòd sapiens possit. Bartolus verò in dicta lege. illa institutio. post multa fundamenta hinc inde adducta, tenet contrarium post Richardum Mulumb. qui hanc quæstionem disputauit, cuius verba refert Albericus late in dicta authentica. nouissima. columna secunda, tertia, quarta. C. de inofficiolo testamento. & pro opinione Bartol. aliquatenus facere videtur hæc. l. partitarum, cùm expressè dispositi, quòd hæres debet institui & nominari à testatore. Ioan. Andre. in additionibus ad Speculatorem. titulo de instrumen. edit. §. postremo. alias incipit instrumentum. columna quinta. super verbo, quid si à contrahentibus. incipien. institutio. tenet quod illa opinio, quod possit facere hoc sapiens, seruatur de facto: quia secundum eum illud non est addere, sed declarare. & dicit, quod ista opinio habet æquitatem, & in hanc opinionem, vt æquam inclinat Ioannes de Imol. in dicta lege. illa institutio. columna quarta, & quinta. dicens idem ibi velle Bald. & ibi respon. ad ea quæ ad ducuntur pro opinione Iacob. de Aren. per Bartolum fatetur tamen articulum esse dubium valde propter authoritatem tantorum docto. & etiam propter perplexitatem rationum, quę hinc inde adducuntur. & ista opinio mihi placet: & ad istam legem partitarum potest responderi vt respon. Imol. ad legem. iubemus. C. de testamen. quòd loquitur in institutione vniuersali, quæ debet exprimi per testatorem: nos verò loquimur in institutione particulari, quæ habetur loco legati præterquam quo ad quærelam alio vniuersaliter instituto. vt in lege. quotiens. ff. de hæredibus instituendis. & notat glossin lege. si quis priore. ff. ad Trebellianum. & ideo nō est absonum, quòd arbitrio sapientis committi possit, quòd talem titulum declaret, argumento legis primæ. ff. de lega. secundo. sicut & si testator reliquisset omnia bona sua Titio, posset sapiens addere illa verba, scilicet iure institutionis. l. his verbis. & illa glossa. & Bartolus. ff. de hæredibus instituendis. glossin authentico de hæredi. & falcid. §. si verò nulla. collatione prima. & cùm ista opinio faueat testamento, in dubio illa est tenenda. l. si pars. in principio. ff. de inofficioso testamento. capitulo fina. de re iudica. & idem crederem dicendum de clausula derogatoria: cùm hæc sit testatoris intentio, vt omnia illa ponantur ex cuius defectu voluntas eius posit inualidari. & in istā opinio. inclinat Ioā. de Imo. in. d. l. illa institi

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

tur so. columna sexta. in princip. licet Barto. ibi tenuit contrarium, quod dicit esse magis secundum, si clausula de consilio sapientis ordinaretur, sicut gl. ibi dicit, licet volo te scribere prout dixerit talis sapiens, vt ea quæ testamento reliqui magis valeant. & quod etiam possit addere sapiens in relicto facto spurio pro alimentis, vel cum capax fuerit tenet Ioannes de Imola. in dicta. l. illa institutio. colum. quinta, & satis placet: cum tendat ad robur relicti, qua de causa iussit **consulere sapientem**. & conferunt ad prædicta notabilia verba Bald. in. l. captatoris quinta oppositi. C. de testa. milit. cum dicit, q̃ aut id quod addit sapiens, fuit omnino à testatore omissum, & nõ potest sapiens facere: quia de nullo non potest facere aliquid, aut est conclusum sub expresso: & potest quia non est nouum rẽ facere: sed inclusam detegere. l. adeo. §. cum quis. ff. de acquir. rer. dominio. vnde secundum eum, si omnino constat quod testator voluit legata deberi, poterit sapiens declarare clausulam codicillarem: nesciunt enim rudes aptum proferre sermonem. l. fin. C. de testa. & ideo indigent ope interpretum sapientum, reliqua circa illam materiam vide in Bartolum & docto. in dicta lege illa institutio. & aliquid per Abb. in capitu. clericus. de iureiur. & per Iason. in. l. 1. §. si quis ita. colum. prima. ff. de verbo. obligatio. & vide alias remissiones per Alexand. in. 1. ex ea parte. & in. l. quid quid astringendæ. ff. de verborum obliga. & quod not. Barto. in. l. impuberem. §. eadem. ff. ad legem Cornel. de falsi. Ioan. de Plat. in. l. quicunque. la prima. C. de omni agro deser. libr. 11.

¶ Ley. XII. Como non vale el establescimiento del heredero quando es fecho por yerro.

ERrando el testador en la persona de aquel aquien establescio por su heredero, cuydando establescer a vno, establesciesse a otro, tal establescimiento non valdra porque erro en el. Esto seria, como si alguno quisiesse fazer su heredero a otro ome que ouiesse seydo su señor, e estouiesse otro ante el, que non fuesse aquel su señor: mas otro que le semejasse, e cuydando el testador que lo era, dixesse assi: este q̃ fue mio señor, e me aforro, e esta ante mi, establesco por mio heredero. Ca estõce non seria heredero aquel su señor, aquien cuydaua establescer[a], porq̃ non fue nombrado, nin escrito en el testamẽto. Nin lo seria, otrosi el otro, maguer era presente quando lo establescio, porq̃ el testador erro en la persona del, cuydando que era su señor. Esso mismo seria, en las cosas que el testador mandasse, cuydando mandar a vno vna cosa, e errasse mandando la a otro assi como so bredicho es.

¶ Ley. XIII. Como vale el establescimiento del heredero, maguer el testador non lo nombre pues que es cierto de la persona del.

AMistad muy grãde han los omes vnos con otros, de manera que se aman bien, assi como si fuessẽ hermanos e dexa el vno al otro lo suyo diziendo assi a sabiendas, este mi hermano establezco por mi heredero: tal establescimiento como este, dezimos que deue[b] valer, maguer non fuesse su hermano, ca non deue ser contado por yerro aquella palabra que dixo hermano: porquẽ deuemos sospechar que selo dixo por razon del gran amor[c] q̃ auia cõ el pues q̃l dexaua todo lo suyo. Otrosi dezimos, q̃ seyendo cierto el fazedor del testamẽto, qual es aq̃l q̃ establesce por su heredero, o aquien mãda algo en el testamẽto: maguer errasse en el nome[d], o en el sobrenome del, valdria lo que assi ordenasse, o mãdasse. Ca por tal yerro como este no se tuelle la verdad, pues que cierto es de la persona, de aquel aquien faze la manda, o dexa por su heredero.

¶ Ley. XIIII. Si alguno fuesse establescido por heredero de alguna partida de los bienes del testador, e non dexa otro heredero en lo al como lo puede heredar todo.

ENuna cosa señalada, assi como en viña, o en otra cosa qualquier, establesciendo vn ome a otro por su heredero, si en este mismo testamento, o en otro[a] q̃ fiziesse despues el testador, nõ fallasse q̃ el ouiesse otro[b] establescido por su heredero, este atal deue auer todos los bienes[c] del testador: maguer fuesse establescido ẽ vna cosa señalada tãsolamẽte quando es el institutus in re certa habet totum non dato coherede, sic debet esse secundum eum, quando prohibetur expresse ne plus petat neque obstare dicit prædictis. l. peto. in principio. ff. de legatis secundo, quam pro se allegat Salycetus, quia dicit Imo. quòd illud procedit, quando precedit institutio super toto & postea iubetur quis esse contentus certa re pro sua legitima portione: quia tunc non est aliquid quod repugnet, casus verò nostræ quæstionis est, quando à principio non est super totum testatus: sed super certa re vel parte adijciendo dictam prohibitionem, contra formam iuris volentis, ne quis decedat pro parte testatus & pro parte intestatus, contra. l. ius nostrum. ff. de regulis iuris. & ideo tunc reijcitur illa exceptio, vel prohibitio, & habetur perinde ac si esset simpliciter institutus per dict. l. si ita quis. & per dict. §. si ex fundo. & pro ista ratione addicit etiam, q̃ voluit Salycetus in dicta lege quotiens. 8. quæstione, vbi dicit, quod si instituo Titium in semisse, & Seium in alio semisse. & grauo Seium vt pro sua portione sit contentus habere certam rem, quòd isto casu vterque erit hæres vniuersalis pro dimidia: sed cogetur Seius restituere partem suam cohæredi per dictam legem peto. de legat. secundo. in principio. neque obstat secundum eum. l. quotiens. iuncta gloss. C. eodem. quia loquitur quando à principio iussi sunt aliqui hæres contenti esse pro certis rebus neque præcedit alia institutio de eis: hic verò secus. & sic patet secundum Imol. aliud esse, quando à principio præcedit dispositio super toto: aliud quando à principio institutio sit in re certa. Ego verò adhuc resideo in opinione, & limitatione Salyce. cùm dubium non sit quin ex coniecturis verisimilibus inducatur fideicommissum ex coniecturata mente testatoris, & quomodocunque constet de eius voluntate, inducitur fideicommissum. l. cùm proponebatur. ff. de legatis secundo. l. vnum ex familia. §. finali. & ibi Bartolus eodem titulo. & in fideicommissis prædominatur mens & voluntas testatoris. l. in conditionibus. ff. de conditio. & demonstratio. l. ex facto proponebatur ff. de hæredibus instituendis. quid ergo aliud potest coniecturari de mente testatoris, cùm prohibuit institutum in re certa plus accipere, nisi quòd hoc fuit fauore venientium ab intestato, quando non esset alius cuius fauore hoc fecisset? vt in dicta lege. peto. in principio. & quomodo tolerandum est, attenta opinione Imol. vt contra expressam prohibitionem testatoris, & contra eius voluntatem institutus succedat in omnibus bonis: cùm possit capi alius modus, quo neque leges prohibentes quem pro parte testatum, & pro parte intestatum decedere, ostendantur, neque etiam contra voluntatem testatoris eatur? facit ad hoc quod notat Abbas in capitulo secundo de testamen. verficu. sed est dubium. vbi tunc demum concludit in foro animæ dispositionem dicti. §. si ex fundo. & aliorum disponentium in stitutum in re certa succedere in totum, locum habere quando non dolosè testator fuisset inductus ad instituendum in re certa aliquem, cum sibi fuisset persuasum ex hoc institutum non habere regressum ad alia bona: & sic contra voluntatem testatoris non esset tutus in foro animæ hæres, qui habet contrariam voluntatem defuncti: cum igitur huic parti faueat opinio Salycet. licet articulus sit dubius, tenenda est opinio quæ fauet animæ. capitulo. iuuenis. de sponsalibus. neque huic opinioni refragatur. l. si ita quis institutus fuerit hæres excepto fundo. iuncta gloss. ff. eodem. prout inducit Imol. quia etiam fatetur idem Salycetus. quòd totum habebit hæres institutus in re certa, sed restituere tenetur quod ita habet contra defuncti voluntatem, & contra eius expressam prohibitionem, si non restitueret & longè interest an quis fuerit institutus in re certa sine prohibitione, quòd plus non petat, vbi ex mente testatoris capere totum videtur: cùm præsumat testator illud voluisse, quod lex vult. vt notat Bald. in lege. precibus. penulti. char. C. de impuber. & alijs. argumento. l. si duo. ff. de acquirenda hæreditate. vel quod quis instituatur in re certa, cum prohibitione, quòd plus petere non possit: vbi licet videatur ex dispositione legis vel le, quod totum accipiat: teneatur tamen restituere residuum illi, cu-

[a] ¶ *Grand amor.* Si ista affectio non esset, in dubio præsumendum esset, quod testator errauit credens eum fratrem, prout dicit gloss. notabil. in. d. §. qui frater. præsumitur enim quis credere id quod loquitur, vt tradit Ioannes de Imola. & probatur in. l. labeo. ff. de supellecti. lega. si tamen probaretur, q̃ testator bene sciebat illum non esse fratrem, tunc licet cessaret amicitia vel alia affectio, non vitiaretur institutio: ex quo testator non erauit, quod satis hic, & in. d. §. si frater. probatur. & tenet ibi Ioann. de Imo. qui dicit hãc scientiam testatoris probari per publicã vocem & famam viciniæ quod ille non erat frater, qa tunc testator præsumit scire, per id quod not. glo. in. l. si tutor. C. de pericul. tuto. & per Bart. in. l. is pet. testl. ff. de acqui. hære. licet fama aliquando à veritate discordat, vt tradit Feli. in. c. si diligenti. de præscript. col. 3. & adde ad dictũ Imo. q̃ tradit Io. de Plate. in l. 2. C. de fund. & salti. rei domini. libr. 11. & in. l. super seruis. C. qui milit. non poss. lib. 12. & in. l. 1. C. de deser. eodem. lib. Bald. in. l. quicunque. colum. penul. C. de seruis fugi. Decius. consi. 154. casus de quo quæritur. & consi. 327. ad fin. & Alexand. consi. 65. volu. 3

[b] ¶ *Erraße en el nombre.* Adde l. si in nomine. C. de testa. & inst. de legat. §. si quis in nomine. & quid si testator opponeret nomen proprium, & nomen officij, & in altero eorum erraret: vide text. notabilem in lege. qui habebat. ff. de rebus dub. & quid si esset erratum in nomine patris eius, qui instituitur: vide. l. verbis. §. fina. ff. eodem. & quæ tradit Angelus Areti. in suo tractatu maleficiorum in parte Caium Sempronij. columna penultima. & per Barto. in. l. demonstratio falsa. ff. de condi tio. & demonstra.

[c] ¶ *Como este.* De errore regionis & prouinciæ, vide. l. his verbis. §. fina. ff. eod. & l. ostronus. §. libertus. ff. de lega. 3. & in cap. significante. de rescript. vbi vide late per Fely. & quid si erretur in nomine appellatiue? vide. l. quotiens. in princi. vbi Angel. & Ioan. de Imol. ff. de hęre. instit. & l. si quis in fundi vocabulo. ff. de legat. 1.

¶ Lex. XIIII.

Vnus solus in certa re institutus alio non instituto habebit totam hæreditatem: & si sunt duo instituti vnus in vna alius in alia re succedunt æqualiter: & habebit præcipuam quilibet rem in qua fuit institutus. Si verò sunt tres, vnus in vna re: alij duo coniunctim in alia dicitur inter eos hæreditas vt vnus habeat medietatem & duo coniuncti aliã medietatem nisi dicatur quod succedant omnes æqualiter & ea res in qua quilibet est institutus sit sibi precipua. Si autem vnus in vna re: alius sine re sit institutus: tunc ille institutus sine re erit hæres, alius verò habebit rem illam tanquam legatarius. hoc dicit.

[a] ¶ *Lo enotro.* Tunc enim per posterius testamentum rumpitur primum. vt supra titu. 1. l. 21.

[b] ¶ *Otro.* Tunc enim procederet quod habetur in. l. quotiens. C. eodem. & infrà ista. l. quando vnus est institutus in re certa, & alius est vniuersaliter institutus in tota vel in quota hæreditatis: quia institutus, in re certa alio adeunte, habetur loco legatarij, & hinc est quod si quis recipe ret emphyteosim pro se & hæredibus suis, quòd appellatione hæredis veniet hæres vniuersalis: non verò institutus in re certa dato alio cohærede: secundum Baldum in lege. quædam. §. nihil. ff. de eden. vbi ad hoc allegat nota. per Specula. titulo de testamen. §. primo. versiculo finali. Baldus etiam in lege. liberti. columna septima. C. de oper. liber. & Angel. in lege. Gallus. §. etiam si parente. ff. de libe. & posthu. Salycetus in lege secunda. vigesima quæstione. C. de iure emphyteo. & saltim hoc procedit secundum Angelum cõsilio. 151. ex forma & serie, vbi esset dictum in emphyteo si de hæredibus vniuersalibus. Ioannes de Imola. in. cap. potuit. de loca. versiculo septimo tangit, si tamen tractarent de successione feudi forte aliud esset dicendum: cùm in materia feudali verbum (hæredibus) intelligatur de filijs masculis: & licet requiratur quod filius sit hæres, vt in capitulo primo. an agnat. vel fili. tamen institutus in re certa concurreret in feudo cum alio fratre vniuersaliter instituto: & ita tenet Baldus in capitulo primo. in princi. colum. fina. versicu. quæro vtrum filius institutus in re certa. &c. de successio. feud. dicit etiam Baldus in dicta lege. liberti. colum. 8. in fin. quòd in hoc distinguitur inter contractus, & vltimas voluntates: nam in contractu si quis recipit emphyteosim pro se & suis hæredibus procedunt prædicta, vt sicut non obligatur institutus in re certa ad pensionem: sic nec actiuè nec passiuè descendit in eum ius emphyteoticum: in vltimis verò voluntatibus latè intelligitur etiam de filio in re certa instituto, vt fiat diuisio viriliter, de quo etiam vide per Specula. vbi supra. nam ab illo habuit Bald. hanc distinctionem. & ibi etiam vide quid si emphyteosis sit concessa per contractum ab ecclesia. & vide etiam per Ioannem de Imol. in lege. ex facto. ff. de hæredibus instituendis. nota tamen quòd si hæres vniuersaliter institutus repudiaret, ei[3] portio accresceret instituto in re certa: imo & si institutus in re certa decederet ante additionem hæredis vniuersali, transmitteret ius accrescẽdi ad hęredem suum, vt tradit Alex. consilio. 58. volumine tertio. habita (super narratis in themate. intellige tamen si decederet post agnitionem illius institutionis in re certa, vt vult. idem Alexand. & notat Bartolus in. l. ex facto la segunda. ff. de hæredibus instituen.

[3] c ¶ *Todos los bienes.* Concordat cum. l. prima. §. si ex fundo. ff. eodem. & l. quotiens. §. si duo. eodem titu. vbi Barto. hoc limitat & intelligit, nisi testator prohibuisset institutum in re certa ne quid amplius caperet de bonis suis: nam tunc vitiatur institutio, secundum eum: & si non est alius cuius fauore appareat testatorem hoc prohibuisse, hæreditas eius applicabitur venientibus ab intestato, quorum fauore censetur testator hoc fecisse, vt latius ibi adducit Bartolus. Dynus tamen tenet contrarium, imò, quòd non obstante prohibitione testatoris institutus in re certa succedat in totum, fuerunt etiam in hoc opiniones aliæ quas latè ibi adducit Ioannes de Imola, tam in lectura quam in repetitione d. §. si ex fundo, vbi per ex columnam prosequitur hunc articulum: & tandem residet in opinione Dyni. & ibi latè respondit ad fundamenta Bartoli, & aliorum ibi poteris videre neque expedit hic transplantare, & cũ ista opinione Ioan. de Imo. transit etiã Alexander in. l. quotiens. C. eodem ad finem. & certè iste articulus est multum dubius, & in contingentia facti ego vidi in hoc magnam controuersiam in casu arduissimo. Mihi multum placet opinio Cyni cum limitatione: quæ ad eam colligitur ex verbis Salyceti in dicta lege. quotiens. sexta & septima quæstione. scilicet vt talis institutus non obstante prohibitione habeat totam hæreditatem: sed teneatur restituere venientibus ab intestato, quorum fauore verba ista prohibitionis intelliguntur prolata, & loco quartæ trebellianicæ retinebit sibi illam rem, in qua fuit particulariter institutus: & licet Ioannes de Imola in repetitione dict. §. si ex fundo. ante penul. column. reprobet istam limitationem Salyce. ad opinionem dini, dicens quòd licet opinio Salycet. prima facie videatur æqua & colorata: quæ tamen videtur esse contra casum in. l. si quis ita hæres instituatur excepto fundo. ff. eodem. nam secundum opinionem Salyce. in casu dict. l. deberet institutus in re certa habere totum: sed tenebitur restituere fundum venientibus ab intestato, cuius contrarium videtur probari in dicta lege. iuncta gloss. nam ibi dicitur quòd in dict. casu perinde est ac si fuisset exceptione facta: & sic esset institutus: & sic esset institutus solarum est, quòd haberet totum in effectu, & nihil restitueret, ergo eo modo, secundum Imol. ex mente. d. l. in casu Salycet. nihil restituet. pro quo etiam secundum eum facit, quia tacitum & expressum æquiparantur. l. cum qd cum simili. ff. si certũ pet. sicut ergo quando prohibetur tacitè plus petere, quod est contra dicta. l. peto. in principio. & quomodo tolerandum est, attenta opinione Imol. vt contra expressam prohibitionem testatoris, & contra eius voluntatem institutus succedat in omnibus bonis: cùm possit capi alius modus, quo neque leges prohibentes quem pro parte testatum, & pro parte intestatum decedere, ostendantur, neque etiam contra voluntatem testatoris eatur? facit ad hoc quod notat Abbas in capitulo secundo de testamen. verficu. sed est dubium. vbi tunc demum concludit in foro animæ dispositionem dicti. §. si ex fundo. & aliorum disponentium in stitutum in re certa succedere in totum, locum habere quando non dolosè testator fuisset inductus ad instituendum in re certa aliquem, cum sibi fuisset persuasum ex hoc institutum non habere regressum ad alia bona: & sic contra voluntatem testatoris non esset tutus in foro animæ hæres, qui habet contrariam voluntatem defuncti: cum igitur huic parti faueat opinio Salycet. licet articulus sit dubius, tenenda est opinio quæ fauet animæ. capitulo. iuuenis. de sponsalibus. neque huic opinioni refragatur. l. si ita quis institutus fuerit hæres excepto fundo. iuncta gloss. ff. eodem. prout inducit Imol. quia etiam fatetur idem Salycetus. quòd totum habebit hæres institutus in re certa, sed restituere tenetur quod ita habet contra defuncti voluntatem, & contra eius expressam prohibitionem, si non restitueret & longè interest an quis fuerit institutus in re certa sine prohibitione, quòd plus non petat, vbi ex mente testatoris capere totum videtur: cùm præsumat testator illud voluisse, quod lex vult. vt notat Baldus in lege. precibus. penulti. char. C. de impuber. & alijs. argumento. l. si duo. ff. de acquirenda hæreditate. vel quod quis instituatur in re certa, cum prohibitione, quòd plus petere non possit: vbi licet videatur ex dispositione legis vel le, quod totum accipiat: teneatur tamen restituere residuum illi, cu-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

ius fauore prohibuit, neque satisfacit responsio assignata per Imo. ad dictam legem. peto. in princip. quia eius responsio est diuersificare causmon autem reddere rationem in diuersitatis inter eos, neque enim est ratio diuersitatis inter vnum casum, & alium: quia cùm institutus in re certa habere debeat totum, perinde est ac si esset institutus in totum, & prohibitio plus habendi & quod certa re contentus sit idem debet operari in vtroque casu. Et dictum Salyceti quod Imol. adducit pro ratione sua est in casu multum differenti, vt poteris videre per eum: loquitur enim vbi erat datus alius cohæres, non in certa re: sed in dimidia vniuersaliter institutus, qui in totum residuum excluserat institutum in re certa: vt tantum haberet tur loco legatarii. & ideo ponit quòd alius nó

Pero las mandas[a] del testamento, deue las cumplir, assi como las fallaré y escritas. E si por ventura el testador fiziesse despues[b] otro heredero[c], estonce aquel que diximos de suso que era establescido en la cosa señalada, deue auer essa tan solamente: e todos los otros bienes deuen fincar al otro que fue despues establescido. Otrosi dezimos, que si dos omes fuessen establescidos por herederos en vn testamento: el vno en vna cosa, e el otro en otra señalada, si el fazedor del testamento non departiesse nin mãdasse dar a otro los bienes que ouiesse, estos amos los deuen auer todos egualmente[d], e cada vno dellos deue auer ante aquella cosa, en que fue establescido por heredero, pero amos de so vno, son tenudos de responder a las debdas del fazedor del testamento. E si por auentura el testador establesciesse en vna cosa señalada por heredero a vn ome, e a dos ayuntadamente en otra cosa cierta si non mandasse los otros bienes, deuen los auer estos herederos partiendo los entre si en esta manera, la meytad a aql que fue establescido por heredero en la vna cosa: e la otra meytad a los dos[e] que fueron establescidos en la otra, fueras ende si el fazedor del testamento dixesse[f] que heredassen todos egualmente. Pero cada vn[g] destos deue auer adelantada[g], aquella cosa, en que fue establescido por heredero.

¶ Ley. XV. Como non empesce a aquel que fuesse establescido por heredero, tiempo nin dia cierto que sea puesto en el testamento.

El tiempo cierto non puede nin gun ome establescer a otro por su heredero, esto seria como si dixesse quiero

in extimatione fundi alieni, quæ de hæreditate debetur testatoris. lege. si alienus. ff. ad legem falcidiam. & tenet Baldus singulariter in dicta lege. humanitatis. columna duodecima, ad finem. An autem institutus vniuersaliter, qui restituit omne patrimonium hæreditarium, vi

4. quæst.

goretransactionis, retenta re certa, habeatur loco legatarij? vide gloss. in lege. controuersia. ff. de transactio. in glossa magna post medium. an autem capiens ex stipulatione: si stipulatio succes sit loco tituli vniuersalis habeatur loco legatarij? dic q non. vide Baldum in lege. si arrogator prima lectura, penultima columna. ff. de adoptio. & an huic, qui habetur loco legatarij, debeantur fructus à tempore moræ? vide Paulum de Castro in lege. si quis bonorum. ff. de legatis primo. An autem institutus in parte bonorũ

5. quæst.

6. quæst.

7. quæst.

alijs vniuersaliter institutis, habeatur loco legatarij, sicut si in re certa esset institutus? vide Bartolum in lege. si quis seruum. §. finali. versi culo. sed quæro aliquis. ff. de legatis secundo. not. etiam quòd omnis ille qui non habet ius accrescẽdi inter hæredes habetur loco legatarij. Baldus in dicta lege. si arrogator. tertia columna. ad finem. ff. de adoptio. Quid autem de eo cui relinquitur vsusfructus omnium bonorum, vel legantur omnes res, an censeatur hæres vel legatarius? vide Bartolum in lege multum interest. ff. de vsufruct. legato. an autem per secundum testamentum, in quo quis animo reuocandi primum instituit aliquem in re certa, talis sic institutus habeatur loco legatarij, vt residuum derelinquat apud hæredem, in primis tabulis nominatum vel loco hæredis, vt aduocet ad se totum? vide Paulum de Castro in lege. si quis priore. ff. ad Trebellianum.

8. quæst.

a ¶ *Pero las mandas.* Vide Bartolum in lege. si nemo. in fine. ff. de testa. tutel. 4

b ¶ *Despues.* In eodem testamento intellige: alias secus vt dixi. vide. l. si quis priore. ff. ad Trebellia. 5

c ¶ *Otro heredero.* In tota hæreditate vel in quota hæreditatis. vt in dicta lege. quotiens. & ibi Bald. & Paul. de Castr. & probatur etiam in. §. hæredibus. instit. de hæredibus instituendis. 6

d ¶ *Egualmente.* Adde. l. ex facto. la segunda. ff. eodem. & legem. si alterius. eodem titu. 7

e ¶ *Alos dos.* Adde legem. Titius. ff. eodem. & quid si vnus institueretur 8
in tertia parte certæ rei: & alius in duabus partibus eiusdem rei vide. l. quotiens. §. si duo. ff. eodem.

f ¶ *Dixesse.* Ex Azone sumptum est. C. eodem in summa. colum 9
na tertia. qui allegat dictam legem. Titius. & legem. interdum. ff. eodem.

g ¶ *Adelantada.* Adde dictam legem. ex facto. la grande. ff. eod. 10

¶ *Lex. XV.*

10. Hæreditas ad diem vel ex die certa dari non potest imo non expecta ta die institutus statim est hæres: nisi testator sit miles & in militia teste tur tunc enim expectatur dies, in incertã autem diem potest quis insti tui, vt in die mortis: quia & si certum est quem mori: est tamen incertũ quando. hoc dicit.

1 a ¶ *Fasta tal dia.* Certam vel incertam intellige, quia licet possit dari à tempore incerto, non autem ad tempus incertum, vel diem incertam: quia postquam quis est hæres non potest ex dispositione testatoris, directo desinere esse hæres. l. ei qui soluendo. ff. eo. licet per fideicommissum possit desinere esse hæres effectu. l. ex facto. ff. ad Trebellia. vnde si quis instituit vxorem, vel alium donec vixerit, institutus remouebitur temporis adiectio. & durabit hæres etiam post mortem. & sic remanebit hæreditas penes hæredem instituti. & ita tenet Baldus in l. hæreditas ex

q̃ fulano sea mio heredero fasta tal dia[a] o si dixesse sea fulano mio heredero desde tal tiempo[b] en adelante. Ca maguer assi lo dixesse, aura el heredero luego la herencia en que fue establescido, e non aura porque esperar el tiempo, nin el dia que fue señalado en el testamento, fueras ende si el que lo fiziesse fuesse cauallero[c], que biuiesse en seruicio de Dios, e del Rey, o de la tierra. Ca estonce deue valer el establescimiento: assi como lo ouiesse ordenado: esperando el heredero el dia, o el tiempo quel cauallero ouiesse puesto en esta razon. Pero en dia non cierto[c] bien podria ser alguno establescido por heredero. E esto seria, como si dixesse el testador, establezco que sea mio heredero fulano el dia quel mismo muriere[f]. E tal establescimiento como este vale quier lo faga ca

tolum, imò quòd institutio valeat, & prohibitio vitietur: ego verò sentio idem in ista quæstione, sicut & dixi in dicta glosf. in quæstione illa de instituto in re certa per easdem rationes: quia & vt dicit Alexander in dicta lege. extraneum. decisio huius quæstionis pendet ab illa. Quid etiam si in pœnam hæredis scripti testator post

2. quæst.

tempus alium instituit, veluti si instituit fratrem hæredem, & reliquit vxori vsumfructum suorum bonorum, & adiecit & prohibuit, ne frater molestaret vxorem in ipso vsufructu, & qd si alias priuabat eum hæ

1. quæst.

die. ff. eo. quid tamen, si alius post ea instituatur, vt puta, si vxor instituitur donec vixerit, & post mortem instituitur alius? fuerunt in hoc opiniones de quibus per Ioann. de Imol. in. d. l. hæreditas. colum. sexta. vbi ipse inclinat in opinionem Martini Syllæ. quòd vxor erit hæres perpetuo detracto tempore appositoin institutione eius, & videbitur rogata de restituendo hæreditatem alij post mortem instituto. quod Imol. dicit esse mentis tenendum, propter similes institutiones, quæ sæpe de facto fiunt per testatores, & attenta ista opinione Marti. Syllæ. quam sequitur Imola. idem videretur dicendũ, & si institutio fieret ad diem certam, veluti si testator institueret Titium vsque ad Pascha, & Sempronium post Pascha, vt sic intelligatur, quòd Titius sit grauatus de restituendo Sempronio post Paschã per fideicommissum, quòd tenuit Baldus in lege extraneum. C. eo. vt voluntas scilicet defuncti seruetur quæ præ cæteris seruanda est lex tertia. C. de libe. præteri. & idem tenet Baldus in lege. miles ita. in principio. ff. de testamen. milita. Baldus, Angelus, & Imola, in lege. filius à patre. in principio. ff. de liberis & posthumis. Paulus de Castro in lege. certi. C. de testamen. milita. & istud etiam voluit Ioannes de Imola in dicta lege. hæreditas. columna quinta in principio. Bartolus tamen in dicta lege. hæreditas. tenet, quòd imo omne tempus subducatur de medio in persona vtriusque: & quod sit perinde ac si quilibet esset pure institutus per dictam legem. hæreditas. cui consonat ista lex partitarum & opinionem Bartoli tenet Salycetus in dicta lege. extraneum, & etiam Alexand. dicens quod fundamentum Bald. & sequacium, non videtur procedere: quia talis dispositio testatoris facta per verba directa in testamento, non potest trahi ad fideicommissum, etiam vt deseruiatur voluntati testantis, vt latius ipse comprobat: vide ibi per eum, qui tamen subdit se fateri, quod opinio Bald. est æquior, mihi magis placet opinio Bald. & sequacium, quæ est magis communis. & ad motiua Alexandri potest responderi, quòd licet reperiatur iure cautum: quod in persona vnius tantum instituti non possit hæreditas dari ex die certa, vel ad diem certam vel incertam: non tamen hoc reperitur cautum, quando essent plures instituti, scilicet vnus vsque ad pascha & alius post pascha, scilicet vt post pascha institutus censeatur pure institutus, sicut & primus: licet enim hoc reperitur cautum in persona primi: non tamen in persona secundi, vt perpendit Decius consilio ducentesimo septuagesimo octauo. columna prima. Cum igitur Sempronius post pascha institutus, cùm sit paganus, non possit esse hæres directo: quia institutio de eo facta non potest valere iure directo: quia videtur fieri post aditam hæreditatem: & postquam Titius fuit hæres, quod non potest esse in pagano, vt in. §. finali. in fin. de pupil. substitutio. & in lege. ei qui soluendo. ff. de hæredibus instituen. ex quo eius institutio ab initio non habet valere iure directo, videtur quòd valeat & trahatur ad fideicommissum iuxta notata in lege. verbis ciuilibus. ff. de vulga. & pupilla. & in lege. precibus. C. de impuber. & alijs subscriptis. & ista responsio ad fundamenta Alexand. est ex verbis Imol. in dicta lege. hæreditas. columna quinta. Sed quid si testator instituit quem vsque ad pascha, vel donec vixerit, & nullo alio instituto prohibuit expresè quod sic institutus amplius non esset hæres ad diem seu tempus? Bartolus in dicta lege. hæreditas. ad fin. tenet vitiari talem institutionem, & nullam esse rationem perplexitatis, sicut & dixit in instituto in re certa, & prohibita amplius habere in lege. quotiens. §. si duo. ff. eod. de quo dixi in lege proxima. in glosf. super verbo, todos los bienes. Baldus verò & Salycetus in dicta lege extraneum. tenent contra Bar

b ¶ *Desde tal tiempo.* Certo intellige: nam ex die incerta bene potest dari hæreditas, sicut potest dari sub conditione, quia dies incertus pro conditione habetur. l. dies incertus. ff. de conditio. & demonstratio. tunc enim cum conditio trahatur retro, ipsa euenien te, vt in lege. quod dicitur. ff. de testamen. milita censetur semper testatorem decessisse testatum, vel si conditio deficiat intestatum, & sic non resultat inconueniens, ne quis dicatur pro parte testatus & pro parte intestatus: quòd non est in die certa: quia illa non trahitur retro. l. miles ita. §. & quod diximus. iuncta. l. sequenti. ff. de testamen. milita. & ista est vna ratio differentiæ, aliam posuit Iacobus de Areti. in dicta lege. hæreditas. vide ibi Bartolum, & Ioannem de Imola. 2

c ¶ *Cauallero.* Miles nanque potest pro parte temporis decedere intestatus, & pro parte testatus. l. miles ita. §. quòd ita diximus. ff. de testamen. milita. & idem posset fieri per statutum Bartol. in lege finali. ff. ad Tertullia. 3

d ¶ *Que viniesse.* Vide quæ dixi in lege quadragesima nona titulo quinto, partita quinta. 4

e ¶ *En dia no cierto.* Si est incertus an & quando de plano procedit. l. dies incertus. ff. de condition. & demonstration. & dixi supra. & idem de certo an: sed incerto quando, vt dies mortis alicuius tertij. lege extraneum. C. eodem. secundum vnum intellectum. 5

f ¶ *El dia que el mismo muriere.* Ex præcedentibus patet quòd intelligatur quando scilicet ipse hæres institutus morietur, qui fuit vnus intellectus, qui datur ad legem extraneum. C. eodem. vbi glossa & Doctores communiter hoc intelligunt, quòd isto casu valet institutio perinde ac si pure esset institutus sublato vitio temporis: quia certum est, quòd ipse institutus morietur: & sic ex die certa videtur institutus & quia certum est illam conditionem euenturam viuo hærede, eo quòd viuens moritur. lege qui duos. §. primo. de nuncupatiis. testamen. & secundum hoc in effectu nulla est diuersitas inter istum casum & præcedentem supra eadem lege positum quando quis instituitur ad diem certam. & dicit scilicet in dicta lege. extraneum. quòd talis institutio sit trufatoria & vitiosa: qui dum hæres vult adire, non potest: quia conditio nondum venit, neque etiam post eius mortem adire potest impossibilitate facti obstante: neque etiam poterit adire eius hæres: quia hæreditas non adita non transmittitur. lege vnica. §. fin autem. C. de caducis tollendis. lege prima. C. de his qui ante apert. tabulas. & sic obstat impossibilitas iuris vt

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

tamen hic vides in ista lex aperte disponitur valere talem institutionem, & aduertisti his quæ dicta sunt in principio. l. dum dicit, pero en dia no cierto. dictio enim ista (pero) quæ latine dicitur, sed, vel si autem, aduersatur tam in iure quam in facto. l. 2. ff. si quis in ius voca. nõ ierit. Bartolus post gloss. in. l. qui vsumfructum. ff. de verbo. obligatio. & in. l. prætorius. §. 1. ff. de præto. stipula. glo. & Bartolus in. l. hoc amplius. §. 1. ff. de damno. infect. dicendum est ergo hanc institutionem valere, vt conditionalem: & qđ talis dies incertus mortis quando, licet certus, an etiam in isto casu faciat cõditionem, & suspendatur institutio in eũ tum conditionis: cum hæres incipiat mori, seu erit in articulo mortis, & hæcdẽ voluit Azo. relatus per gloss. in. d. l. extraneum. & tenere videtur. C. eod. in summa colu. 1. & cum Azo. tenuit Oldrald. vt refert Albericus in. d. l. extraneum & operabitur talis institutio, vt si institutus adiuit hæreditatem in tali articulo eãm transmittat ad hæredes, vel saltim si non adiuit trãsmittet ius deliberãdi, ex quo sciuit sibi delatã iuxta. l. cum antiquioribus. C. de iur. deliber. & poterit tali modo ista institutione vti, quando testator timeret dilapidationem hæredis in vita, & velit in hoc cautum esse hæredibus, seu descendẽtibus institutis: & idem quod ista. l. tenet gloss. in. §. hæres. institu. eo. vbi per Ioan. Fabr.

uallero, quier lo faga otri, porq̃ maguer es cierta cosa que deue morir. Pero non es cierto el dia en que acaesce al ome la muerte.

¶ Ley. XVI. En quantas partes puede partir el fazedor del testamento su heredad entre los herederos.

PArtir puede el fazedor del testamento su heredad, en tantas partes quantas quisiere. Pero comunalmente touieron los sabios antiguos, que deue ser departida en cuenta de doze onças[a], que cada vna dellas ha su nome departido en latin. La primera della es llamada sexcunx: que quiere tanto dezir como onça e media. E la secunda llaman sextans: que es tãto como dos onças. E la tercera quadrans: en que ha tres onças. E a la quarta triens: que es por quatro onças. E a la quinta dizen quincunx, que es tanto como cinco onças. E la sesta semis, que es seys onças. E a la septima septunx, en que ha siete onças. E a la octaua llaman bes, que es tanto como ocho onças. E a la nouena dodrans, en que ha nueue onças. E a la decima dextans, que es tanto como diez onças. E la onzena deunx, que es por onze onzas. E la doze llaman, as: en que se comprenden todas doze. Otros dos nomes y ha, en que se encierran todas estas doze partes sobredichas, assi como lo faze en la postrimera dellas aque dizẽ as: e llaman a la vna dellas pondus, e la otra libra.

¶ Lex. XVI.

30 Potest testator in quot partes voluerit diuidere hæreditatem suam sed communiter diuiditur in duodecim. quarum prima vocatur sexcũx: secunda sextans: tertia quadrans: quarta triens: quinta quincunx: sexta semis: septima septans: octaua bes: nona dodrans: decima decunx: vndecima deunx: duodecima as. & clauduntur omnes istæ sub nomine pondus vel libra. h. d. Habuit ortum à. §. hæreditas: institu. de hæredi. instituen. & à. l. seruum. §. vult. ff. eod. tit.

1 a ¶ *De doze onças.* Aduertetamen, quòd quædam sunt nomina numeralia, vt duæ partes vel tres partes &c. & tunc in dubio intelliguntur duæ vel tres partes de duodecim, vt hic, & in lege. interdum. §. 1. ff. de hæredibus instituendis. & l. cum quæstio. C. de lega. §. hæreditas. institi. de hære. insti. nisi aliter appareat de disponentis voluntate. quædam sunt nomina quotæ, vt tertia, quarta vel decima. & tunc debet intelligi de tertia, vel quarta, vel decima, totius hæreditatis, scilicet cùm dicit tertia, vt fiant tres partes totius hæreditatis. & sic de alijs. dicta lege. interdum. §. fina. & not. Bartolus in. l. codicillis. §. qui sempronia. ff. de vsufructu lega. si quis ergo peteret duas partes hæreditatis, vel fundi, non aliter declarando intelligitur, quòd petit duas partes de duodecim, vt & not. Bartol. in. l. interdum. §. 1. ff. eodem. & ibi etiam Ioãnes de Imo. & idẽ est in hoc dicendũ in alijs, quòd in hæreditatibus per dictã legẽ. cũ quæstio. C. de lega. si tamen peteret partẽ simpliciter, non dicendo vnam vel duas intelligeretur petere dimidiam totius. l. nomen filiarum. §. portionis. ff. de verborum significatio. aliter tamẽ dicit Angelus in. §. hæreditas. Institi. eodem. sed q̃ dixi est verius.

¶ Ley. XVII. Como deue ser partida la heredad entre los herederos quando son muchos.

TRes o quatro omes establesciẽdo el testador por sus herederos ayuntadamente, non diziendo quanta parte de la herencia da a cada vno: dezimos, que seran herederos todos igualmente[b]. Mas si su entenciõ del testador fuesse a tal que quisiesse dar mas a los vnos que a los otros, estonce deue señalar en quanta parte establesce a cada vno dellos. E si lo fiziere assi, cada vno dellos se deue tener por pagado, con aquella parte que señalo, e non deue mas demandar, nin auer. E si acaesciesse que establesciesse a omes ciertos por herederos en partes ciertas a cada vno, e demas dellas dixesse que establesciesse a otro heredero non le señalãdo cierta parte: estonce cada vno dellos heredara aquella parte, que le señalo. E el otro, quier sea vno o mas, aquien non señalo parte heredara todo lo que fincare[c] de mas de la heredad, e de las mandas, e de las debdas. Otrosi dezimos[d], que si algun ome establesciesse en su testamento a quatro omes por herederos, en esta manera mandando a vno la meytad de la heredad: e al otro la otra meytad, e a los otros dos nõ les señalasse parte ninguna. En tal caso como este, aquellos aquiẽ establesscio por herederos en partes ciertas, heredarã la meytad, e non mas, e partir la han entre si egualmente. E los otros dos aquien non señalo parte, heredaran la otra meytad de todos los bienes del testador, e partir la han entresi egualmente, quier sean escritos assi por herederos en el comiẽço, o en medio, o en la fin del testamẽto. E aũ dezimos[a], q̃ si el testador partiesse su heredad en quatro partes, de manera q̃ establesciesse en las tres partes herederos egualmẽte, nõ dando al vno mayor parte q̃ a los otros, si nõ fiziesse mençion de la quarta parte que remanescliesse, leuẽ la partir entresi essos mesmos a quien establescio por herederos en las tres partes tomando cada vno dellos tanto el vno como el otro. Mas si establesciesse por heredero alguno dellos en mayor parte que a los otros, estonce deuẽ partir la quarta parte sobredicha, segun la quantia en que fue cada vno establescido por heredero.

¶ Ley. XVIII. Como el testador que parte sus bienes en cuenta de mas de doze onças quanta parte deue auer cada vno de los herederos.

EN doze onças deue ser partida, e contada la herẽcia del testador, assi como de suso dixi mos. Pero si alguno fiziesse mas partes della, como si establesciesse quatro herederos, a cada vno dellos en quatro onças: estõce dezimos, q̃ deuen aduzir[b] la herencia a cuento de doze onças, descõtando a cadavno dellos vna onça, assi q̃ ayã todos quatro a tres onças. Ca bien assi como diximos en la ley ante desta, q̃ quãdo el testador establesciesse tres herederos en las tres partes de su heredad, si nõ fize mencion de la quarta, q̃ la deuẽ estos mismos herederos partir entre si egualmente, tenemos otrosi por biẽ, que quãdo acaesciere que la departe en mas, que mengue a cadavno delos herederos, aquello que fue demas mandado assi como sobredicho es.

¶ Ley. XIX. Como puede ser partida la heredad del testador en mayor cuẽto de doze onças.

4 a ¶ *Et aun dezimos.* Adde. l. interdum. §. primo. ff. eodem. & institu. eo. §. videamus.

¶ Lex. XVIII.

30 Si quatuor sunt hæredes instituti quilibet in quatuor vncias, habebit quilibet tres ne vltra duodecim vncias hæreditas diuidatur. h. d. Concor. l. itẽ quod sabin⁹. cum. l. seq. ff. eod. tit. & l. Iulianus. ff. eod. tit.

1 b ¶ *Aduzir.* Ad. l. interdum. §. primo. ff. eod.

¶ Lex. XIX.

30 Si testator primum in duodecim vncias instituit secundum in. vj. vncias, vel econtra: vnus habebit duas partes alius tertiã hæreditatis, & si primum in tota hæreditate, secundũ in tota, succedũt æqualiter, sed si vnum in tota aliũ in partem quam primus habere ne quiuit si tituat & primus non est capax tũc secũdus habebit totã hæreditatem. h. d.

1 c ¶ *La voluntad.* Hoc ideo dicit propter cõtrarium, quod posset formari de. l. cũ quæstio. C. de legnam in dubio cùm vni reliquetotum: alij partem, videtur adimere à primo quod dat secundo instituto, vt in. d. l. cùm quæstio. vi. distinctio. Azo. C. eo. in summa. colũ. pe. & per Bar. & Imol. in. l. interdum. §. deniq3. ff. eod.

2 d ¶ *En seys.* Intelligeita q̃ constet ex coniecturis, q̃ intellexit dẽ alijs vncijs, & sic videatur q̃ voluit excedere assẽ, vt supra dixi. vide per Bartolum in dict. §. deniq3.

3 e ¶ *Las doze.* Hic enim constat quòd voluit excedere assem: quia totum non potest adimi à parte.

4 f ¶ *Segundo.* Adde legem. si quis hæredes. ff. eodem. vbi hoc ponitur in fortioribus terminis.

5 g ¶ *Egualmente.* Et sic primo nominatus non habet plus iuris, quam secundo vel tertio loco nominatus, q̃d inducit Bald. & Angel. in. d. l. si quis hæredes, ad quæstionẽ, vt si primus canonicorũ habet primã vocem in eligendo episcopum, non tamen erit per hoc sua vox potentior alijs vocibus canonicorum, & idẽ dicit Angel. in antianis ciuitatis, quorum prima vox est vexilli feri iustitiæ. vid. hodie quod in hoc

• dispositur per. ll. huius regni.

h ¶ *Que fincaua.* Add. l. itẽ quod Sabinus. in versi. alter. ff. eo. not. ergo q̃ 6 appellatiõe relicti vel reliqui nihil continetur, si nihil superesset, & fuit lecũdum Ioan. de Imol. ad notab. in. l. sumus quoq;. ff. eo. quòd quando instituitur filius in re quæ non est in rerum natura, vel in re sacra, vel religiosa, vel in re propria, quod institutio sit nulla, & filius tanquam præteritus possit dicere testamentũ nullum, quod est notabile secundum Bald. & Ange. in. d. l. sunt quoq;.

i ¶ *Heredar.* Bene tamen potest institui in capax in tempus, quo capere possit. l. in tempus. ff. eo. l. sicut. & ibi glos. ff. quib. mod. vsusfructus amit. Vide dicit Bald. in l. si quis instituatur. ff. eod. quòd si instituatur spurius, cũ legitimabilẽ ideft cum capax erit, quòd tenet institutio per dictã l. in tempus. & q̃ videtur quòd interim antequàm legitimetur potest bonorũ possessionem agnoscere tanquam institutus sub conditione & potest bona administrare tanquam curator si tamen non legitimetur, tenetur reddere rationem de gestis illis ad quos hæreditas pertinet secundum Baldum, & Angelum ibidem, & licet ibi Ioannes de Imola. dicat istud menti tenendum idem tamen (in dicta. l. in tempus. col. 1.) dicit q̃ hoc forte nõ procedit, qa esset facere fraudẽ legi quæ vult q̃ spurius non possit se immiscere paternis bonis. l. 1. & 2. C. de natura. libe. & sub tali colore non videtur posse se immiscere neq3 vt curator: per id quod habetur in simili. in capit. auaritiæ. de electio. lib. 8. imo & plus voluit Bald. in. l. eam quam. colum. vndecima. C. de

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

tidelcom. versicu. & ex hoc ipsertur, quod si pater legat spurio cum capere potuerit, non valet legatum ex quo prohibetur testator vitio suo & non alieno testari circa spurium. allegat in argumentum. l. si minor. ff. de seru. exportã. sicut neq; põt secundũ eũ donare vir vxori irreuocabiliter etiam dicendo cum vidua erit neq; damnato in metallum dicendo

bleciesse despues a otro, diziendo assi, quel fazia su heredero en aquella parte: quel primero non podria auer: estonce heredara el segundo[a], toda la heredad, e el primero non aura ende nada, quando tal fuesse como sobredicho es.

¶ Ley. XX. Quando el testador dexa por sus herederos todos los pobres de alguna cibdad, entre quales dellos deue ser partida la heredad.

DIziendo el testador, establezco por mis herederos a los pobres de tal cibdad, o de tal villa, o mando por mi anima, q̃ sean dados todos mis bienes a pobres: porque dubdarian algunos en quales pobres deuen ser departidos los bienes, del que fiziesse su testamento en esta manera: queremos lo departir e

aliunde, & non a testatore, sed quidquid sit de iure ista opinio, quòd spurius possit instituia patre cũ legitimabitur est cõmunis, & eam tenent cõiter Doct. in. l. Gallus. §. instituens. ff. de libe. & posth. vbi vide Alex. defendentẽ hanc opinionẽ, & respondentem ad fundamẽta Bald. & ibi etiam impugnat dictũ Imol. in. d. l. in tempus dicens, non multũ stringere vbi etiam respõdet ad. d. c. auaritiæ. mihi tã multum probabilis videtur opinio Imol. & obuians fraudibus, pro qua etiam facit, quia vt notat gloss. in parte, cogũtur in. Leã q̃. C. de fideicõ. & in l. cogi. §. hi qui solidum. ff. ad Trebel. filius spurius cum sit incapax, in totum non potest instituti etiã si grauetur per fideicommissum, vt restituat hæreditatẽ alij, etiam si fideicõmissarius esset persona quæ verisimiliter acceptaret, vt & dicit Alex. in. d. §. instituens. colũ. 1. Nota etiã quòd si filius esset incestuosus nõ potest instituti etiam cum capere poterit, ipse neq; eius filius licet legitimus, secundũ Bal. per tex. ibi in. l. si quis incesti. C. de incest. nupt. & in hoc etiam videtur inclinare Alexan. in. d. §. instituens. adde Bal. in. c. in præsentia. de proba. & proceditilla. l. quando est incestuosus, & natus ex matrimonio incestuoso, vnde idem esset si nasceretur ex quolibet matrimonio a iure inter dicto, vt dicit glo. in. d. l. si quis inceili. & adde ad prædicta Corsetum in singularibus in verbo hæres, non poterit ergo instituti maioria in incestuosum filium vel eius filium etiam sub cõditione si legitimabitur per supradicta. Dubitari etiã potest circa materiã. d. l. in tempus. an mulier constante matrimonio possit alienare rem dotalem conferendo alienationem in tempus soluti matrimonij, & Ioan. de Imola. vult quòd non in repetitio. c. cum contingat. col. 14. de iureiur. & contrarium tamen vult Bal. nouel. in tractatu. de dote. charta. 28. colũ. 4. ad fi. mihi plus placet opinio Imol. cum lex ab ipso initio rescissa tur cos filio mulieris alienantis. arg. l. si minor. ff. de seru. exportan. & vt dos sibi conseruetur in casu soluti matrimonij, vt iterum nubere possit, licet in casu in quo alienatio fieret in tempus soluti matrimonij per mortem ipsius vxoris forte posset procedere opinio Bald. nouell. ex quo cessat ista ratio, quod tamen saltem intelligerem si alienatio esset vtilis mulieri per tex. in. l. ita constante. ff. de iur. dot. limita etiã quod habetur, in. d. l. in tempus. per. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verbo. obliga. & ibi Iaso. col. 4. vide etiã in materia quod not. Bart. in. l. 1. §. nuntiatio. ff. de nou. oper. nunti. col. 5. & Bald. in. l. 1. C. de contrab. emptio. & in. l. 1. C. de nundin.

g a *¶ El segundo.* Adde. l. 2. C. eo. & Azo. C. eo. in summa. colum. pe. in fin.

¶ Lex. XX.

Testatore Christi pauperes instituente aut bona sua eis relinquente debet ea haberepositi in hospitali illius ciuitatis vel villæ quam testator nominauit, & intelligitur de his pauperibus qui exire nequeunt ad mendicandum: sed si nullam designauit ciuitatem habebunt bona pauperes hospitalis loci vbi conditum est testamentum. h. d.

b *¶ Los deuen auer.* De omnibus bonis dicit, tam mobilibus quam immobilibus quæ omnia debent vendi, & pauperibus erogari pretium eorum, non ergo procedit hodie quòd habetur in. l. si quis ad declinandam. C. de episcop. & cleri. vbi dicit quòd immobilia non debent vendi, sed dari hospitali illius loci, vt ex redditibus pauperes sustententur, quod etiã tenẽt Bar. Bal. & Paulus de Castr. ibi p text. in authẽ. de ecclesiastĩ. tit. §. si quis autem pro redẽptione.

mostrar. E dezimos, q̃ los deuen auer[b], e dar[c], a aquellos que fuessen fallados en aquellos hospitales[d], de aquella cibdad, o villa q̃ el testador mãdo: e señaladamẽte a aquellos, que por algunas enfermedades en que yazen non pueden salir[e], de los hospitales, a pedir de que biuan: assi como cõtrechos, o los coxos o los ciegos, o los niños desamparados[f] que crian en ellos, o los muy viejos[g], o los [illegible] otras enfermedades a tales porque non podiessen andar nin salir de los hospitales: porque estos lo hã mas menester que los otros que puedẽ andar a pedir onde biuan. E si por auentura el testador non señalasse los pobres de qual cibdad, o de qual villa son, deuẽ ser departidos entre los pobres de aql lugar[h], do fiziesse el testamento.

¶ Ley. XXI. Que departimiento ha entre los herederos del fazedor del testamento.

DIfferencia e departimiento ha entre los herederos. Ca algunos ha dellos que son llamados suyos del testador. E otros ya que dizen necessarios. E ya otrã manera dellos a que llaman estraños. E suyos son llamados aquellos que son fijos, o nietos[a] o visnietos del fazedor del testamento, si fueren en poder del, a la sazõ[c] que los fiziere herederos. E llamarõ los sabios antiguos a tales herederos como estos suyos, porque son como vna persona e vna cosa con el testador. E aun demas dixeron que son como Señores[d] de la herencia, biuiendo cõ sus mayorales, porque en su vida, han todo lo que les es menester de los bienes, tambiẽ como los padres e los abuelos. E otrosi,

porque a la su fin, non los pueden desheredar[e] sin cierta e derecha razon. E necessarios herederos son dichos los fieruos[f] a quien sus Señores fazen herederos de lo suyo, en todo, o en parte, e son llamados assi porque son tenudos de otorgar se por herederos de su Señor, maguer non quieran. E por tal establescimiento como este, son luego libres[g] e han de pagar luego las debdas, e las mandas del fazedor del testamento, tambien de los suyos proprios bienes dellos, que auian ganado ante de la muerte del testador, como de los otros que ganassen despues[h] quando la herencia non cumpliesse a pagar los. E estraños herederos son llamados todos aquellos, q̃ nõ son de ninguna destas maneras sobredichas de herederos, a que dizen suyos necessarios.

a testatore potestas alienandi. vt tradit Salicet. in dicta. l. si quis ad declinandam. versi. item vides hic. col. 2.

d *¶ A aquellos hospitales.* Non ergo bona, seu bonorum pretium dabitur hospitali pauperiori illius loci. vt dicebat. d. l. si quis ad declinandam, neque similiter erit in arbitrio episcopi, vel executorum testamẽti distribuere illud inter pauperes, quos ipsi vellent, prout & dicebat Bar. ibi imo distribui & erogari debent inter pauperes hospitalium illius loci vbi testator iussit, & signanter inter debiles & claudos, vt statim subdit, & in hoc voluit ista. l. disponere secundum, quòd disponitur in. d. l. si quis ad declinandam. in versicu. vbi autem. & in versicu. quis enim pauperior, dico circa modum distributionis.

e *¶ Que non pueden salir.* Istis & cũdior pietas debetur, vt & fecit dominꝰ infirmo qui triginta & octo annis fuerat in grabato ante probaticam piscinam, quem sanauit dominus cognoscens quia iam multum tempus haberet quòd exire non poterat ad motum aquę, vt legitur Ioannis cap. 5. & ex verbis huius. l. colligi potest, quòd erogari possit etiam inter incarceratos, etiam pro maleficio, vt & voluit glo. in. c. sacrorũ. 12. q. 2. tenet Bal. in. l. illud. col. 1. C. de sacrosanct. eccles. & in. l. sed & si ideo. ff. solut. matri. licet contrarium voluerit Bald. in authen. cõtrogatus. C. ad Trebellia, dicens. Carceratos pro maleficio non esse dignos misericordia, quia dignum est, vt male meriti egestate laborent. l. bona fides. ff. deposit.

f *¶ Los niños desamparados.* Adde Ban & Docto. in. l. quidam cum filium. ff. de verborum obligationibus.

g *¶ Muy viejos.* Decrepiti ergo inter infirmos numerantur, vt hic, nam vt dicit Terentius, ipsa senectus morbus est. adde Abba. in. c. magnæ. de vot. 5. nota. vbi infert ad statutum disponens de infirmatis casu, an procedat in senectute. & adde. l. 35. titulo. 16. parti. 3.

h *¶ De aquel lugar.* Si ille locus est vbi testator habebat domicilium intellige, vt in lege. si quis ad declinandam. C. de episcopi. & cleric. & in authentic. de ecclesiasti. titul. §. si quis in nomine, collatione nona. & vide. l. quæ conditio. §. fina. ff. de conditio. & demonstratio. glo. in capitu. si pater. de testamentis, in sexto. in verbo, pauperes. & Speculator titulo. de instrumento editio. §. nunc vero aliqua. columna trigesima prima. versiculo. Sed quid si testator. & ibi Ioannes Andreas in additione incipienti. constat quòd tenet institutio pauperum, & per Ioannem de Platea in lege secunda. C. de annon. ciuilib. libro vndecimo. quod dicit limitandum, nisi ex coniecturis aliud appareat vt si iussit testator distributionem fieri in die sepulturæ, & ipse decedat extra locum domicilij in loco, vbi non potest ita portari in locum habitationis. Quid autem si testator nominationem pauperum commisit suo commissario, an ipse teneatur eligere pauperes domicilij testatoris? vide per Ioannem Andream in dicto capitulo.

si pater. in nouella. in glo. licet certa. colũ. 5. qui disputat quæstionem ad partes & concludit q̃ possit eligere vnde velit in tali casu & dicit se ita consuluisse per. l. cum quidam. primo respon. ff. de legat. 2. & ibi etiam quærit an religiosi pauperes sint alijs pauperibus præferendi, & inclinat q̃ hoc procederet arbitrio episcopi, vt ibi per eum, & quid si testator iubet aliquid dari ecclesiæ & í loco sunt plures ecclesiæ de qua intelligatur? vid. Spec. vbi supra col. 30. vers. quid si quis legauerit. & ibi Ioã. Andr. in addit. & Ioã. de Plat. in l. 1. C. de muni cip. & origin. libr. 10. Bartol. & docto. in. d. l. quæ conditio. §. fi. Iaso in l. qui insulam. ff. de vb. obli. & si leget monasterio & nõ cõuent de que, potius debebitur monasterio moniali ũ q̃ virorum. vi. Bald. in. l. cum multe. co. 2. C. de donat. ant. nupt. & in. l. in multis. ff. de stat. hom. & adde ad prædicta Ioan. Fab. & Ange. in. §. fedius quidem ciuille. in fi. de iure natu. gen. vel ciui.

¶ Lex. XXI.

Triplex est heres, aut suus, aut necessarius, aut extraneus. suus dicitur descendens quia in vita parentis est quasi dominus hæreditatis, nam de bonis eius gubernatur, nec potest sine causa exhæredari. necessarius est seruus testatoris in toto vel in parte institutus, quia necessario tenetur hæreditatem agnoscere & tam de suo quam de hæreditate, si non sufficit tenetur creditoribus & legatarijs satisfacere & per hoc consequitur libertatem. extraneus est alius præter supra dictos. hoc dicit.

r a *¶ Nietos.* Ex filio intelligе, vt in. §. fin aut. inst. de hæred. quali. & differen. & intelligе etiam, quando nepos succedit auo ex voluntate defuncti, nam si succedat contra vel præter eius voluntatem, & pater nepotis fuit exhæredatus à patre, eodemq; auo tunc nepos non dicitur suus, ex quo præcedit eum pater. nec q̃ potest dici quo dammodo dominus bonorum aui, cùm exhæredatio sumat effectum post mortem l. filiũ. §. sed eum exhæredatio. ff. bono. poss. cont. tab. vnde auus non habet necesse instituere, vel exhæredare eum, vt dicit Barto. & docto. in. l. qui in aliena. §. interdum. ff. de acquir. hæredi.

2 b *¶ En poder.* Clericus tũ vel monachus, licet non sit in potestate patris vel aui non desinit esse suus hæres patris. l. deo nobis. C. de epis. & cleri. l. ex causa. §. papinianus. ff. de mino. cum ibi nota. Bald. in. l. penul. in fin. prin. C. de adop. & not. q̃ licet hodie sit sublata differentia patriæ potestatis, & emãcipationis in successione ab intestato. vt in authen. de hære. ab intest. venien. §. 1. versi. nullam. colla. §. 1. meminim⁹. C. de legit. hære. tñ adhuc in aliis durant effectus suitatis, vt est in continuatione dñi & transmissione hæreditatis non agnitæ. de primo in. d. l. in suis. ff. de libe. & posth. & in. §. sui. insti. de hære. q̃li. & differẽ similiter. de. 2. in. l. apud hostes. C. de suis & legi. hære. l. si fratris. vbi docti. C. de iur. de libe. & per Bar. in. l. liber homo. §. 1. ff. de stipul. seru. & in. l. ventre. ff. de acqui. hære. & durat etiã in casu. l. 12. titu. 6. ea. par. & in casu. l. fi. tit. 6. ea part. vbi vid. quæ dixi. & vid. etiã alios casus per Alber. in. d. auth. in successione. & durat etiã in his quæ non à patria potestate, sed à natura seu naturali causa dependent quo ad ius rumpendi testamentum, vt dicit Bal. quem vid. in auth. in successione. C. de suis & legi. hære. & in. l. si nemo. ff. de testa. tut. idem vbi cumq; existentia suitatis est filio proficua non enim est etiam hodie sublata per beneficium abstinendi Bart. in. l. 1. C. si mino. ab hæred. se absti. vbi per eum & per eundẽ in. l. si filius q̃ patri. ff. de vulg. & pupil. & in. l. filius qui se paterna. ff. de acqui. hære. & in. l. si nemo. ff. de testa. tute. & per Bal. l. qui se patris. colum. 1. C. vnde libe. & vid. in dicta. l. liber homo.

§. primo. & non videtur sine hærede decedere qui suum hæredem filium reliquit, licèt se abstineat. l. cũ quasi. §. fed & si quis. ff. de fideicõ. liber. Bar. in. d. l. liber nõ. §. 1. durat etiã & haberlocũ talis exitẽtia in filijs adoptiuis & legitimatis. vt tradit Bald. in. l. eam quam. 1. colũ. C. de fideicom. & cum existentia sui hæredis sit quoddã intellectuale ex reliquis. ff. duodecim tabularum insertum suis hæredibꝰ, an possit suus hæres expresse renuntiare omni iure suitatis? Bal. dicit q̃ non in. l. qui dã eulogio. C. de iur. deliber. col. 4. vide ibi Alexan. in addi. dicit etiam Bald. in. l. vnica. col. 4. C. q̃n nõ peten. partes, q̃ contra exitlentiã suitatis nõ potest præscribi.

c *¶ Sazon.* i. tempore quo moritur testator. vt in. §. fuí autem. insiit. de hæred. qualit. & differen. sic in successione abintestato an quis sit suus tempus mortis inspicitur. & si testamentum destituitur inspicitur tempus quo testamentum destituitur, vt habetur in. l. prima. §. sciendum. ff. de suis & legiti. hæred. vbi Bart. 3

d *¶ Como señores.* Concordat. l. in suis. ff. de liber. & posthu. & cum dict. §. sui. in fi. tit. de hæred. l. in suis. ff. de suis, & le. hæred. & per hoc filius regis dicitur rex, vt not. glo. in. c. fin. 2. q. 1. & si pater est diues, etiam filius reputat diues, vt in nota. quæ ibi de dicit Albe. in. d. l. in suis. vnde si gabella sit soluenda de hæreditate, quæ de nouo acquiratur non habebit locũ in filio succedenti in hæreditate parentis, quia magis acquisitum cõseruat quam de nouo adeundo acquirat, secundum Angel. & Ioan. de Imol. ibi & Banedi. Capra. conf. 41. & si venatius, &c. hinc dicit glo. in. c. pastoralis. de decim. quod filius nõ tenetur soluere decimas, de hæreditate patris, quia de nouo acquisita non videtur & propter hoc a filiis succedentibus, in emphyteosi non debetur laudemiũ secundum Baldum in capitu. quæ in ecclesiarum. colum. penulti. de constit. filii nanq; pene ad bona propria veniunt. l. 1. §. pe. ff. de succes. edict. glo. in. c. prædicator. 16. q. 1. hinc etiam filius viuo patre dicit habere spem successionis, vt not. Bal. in. l. neq; ei. ff. de adoptio. & si per statutum esset soluenda gabella, de donationibus, vel alijs rebus, quæ titulo lucratiuo trasferũtur non haberet locum de his, quæ transferuntur inter ascendentes, & descendentes: quia non videtur lucrum, sed magis solutio debiti, secundum Barto. & Ioan. de Plat. per text. ibi in l. 1. C. de imponen. lucra. descrip. lib. 10. non tamen per hoc filius posset obligare rem patris, vt in. l. neq; si maior. & ibi Bald. C. fi res alien. pigno. dat. sit.

e *¶ Desheredar.* Exhæredatus tamen perdit iura suitatis, vt in. l. sed si plures. §. ex asse. & etiam ibi Ioannes de Imola. & Alex. ff. de vulga. & pupill. Barto. in. l. prima. §. sciendum. de suis & legiti. hæred. 5

f *¶ Sieruos.* Non reperies vltra seruum aliquem dici necessarium hæredem, vt hic vides licet aliquando hæres liber cogatur adire, vt in. l. quia poterat. & in. l. cogi. cum similibus. ff. ad trebell. dicebat etiam Christophor. por. instituta ad legem fal cid. in principio. quòd hæres militis cogetur adire ex priuilegio militari, tanquam necessarius heres. Cuius contrarium tenet Iason in. l. in testamento. la secunda. C. de testament. milit. 6

h *¶ Son luego libres.* Adde. l. tertiam. supra eodem. & l. cum quidam. C. de necessa. seru. hæred. institu. & inst. quib. ex caus. manumit. non pos. §. licet autem, &c. 7

i *¶ Ganassen despues.* Contrarium videtur disponi in. §. primo. instiru. de hæred. quali. & differen. versi. & per hoc tamen. sed dic, vt ibi in glo. quæ fuit Azo. in summa. insti. eod. 8

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

¶ *Lex. XXII.*

Sufficit hæredem suum tempore mortis testatoris esse capacem: sed in necessario requiritur capacitas tempore institutionis & mortis testatoris, in extraneo autem tempore institutionis & mortis & additionis hæreditatis, aliàs defertur hæreditas substitutis vel coniunctis & eorum defectu venientib⁹ ab intestato. hoc.d.

¶ *Ley. XXII. Qual tiempo deue ser catado en q̃ el heredero puede ser establescido o non.*

1 a ¶ *Herencia.* Approbat opinionem Ioannis de qua per gl. in.l. Italienum. §. in extraneis. ff. eod. in verbo hæreditatẽ vt in hærede suo etiam respectu capacitatis, & etiam si nitatur ex testamẽto sufficiat capacitas tempore mortis patris. glos. tamen ibi. & docto. communiter licet hoc fateatur sufficere q̃ ad hoc vt sit suus hæres, non tamen concedunt respectu capacitatis, imo exigunt capacitatem et aim tempore testamenti, si nitat succedere ex testamento. teneergo menti illã l. partitarum, quæ est contra illam communẽ opinionẽ. & sic limitatur. l. penult. ff. de regul. iur. & attenta dispositione huius l. partitarum non procedit dictum Bald. in dict. §. in extraneis. cùm dicit, quòd si pater instituit filium, qui tẽpore institutionis erat frater minor, & sic fundit⁹ incapax hereditatis, vt in clemen. exiui. versic. eunq̃. de verbor. signi. quod & si postea auctoritate Papæ fiat monachus, vel episcopus, ita quòd sit capax, quod nihilominus non tenebit institutio, cùm exigatur capacitas tempore testamenti. & idem dicit si filius esset incapax ex forma iuris vel statutorum, nisi forte dicas quòd in filio fratre minore adhuc procedat dictum Bald. ex eo, quia habetur pro mortuo iuxta not. per eundem Bal. in authen. si qua mulier. C. de sacrosanct. eccles. & in. l. Deo nobis. columna quinta. C. de episcop. & cleric. & sic non poterit dici suus hæres. quod etiam exigit ista. l. partitarum. Sed ad hoc potest responderi, quòd cum ista suitas inspiciatur tempore mortis, vt hic. & in. §. fi. institu. de hæred. quali. & differen. & iste tũc reperitur capax, quod erit suus hæres. pro quo facit quod not. Ang. in. l. his verbis. §. interdũ. ff. eo. vbi allegauit illud dictum Bald. & in fine postea subdit, de fratre autem minore dubito quia relictam ei videtur relictum religioni. vnde licet religio sit incapax, si postea ipse efficiatur capax ex benignitate, videtur institutio confirmari, & per hoc videtur casus in. l. si seruus eius qui capere non potest. ff. de acquir. hæred.

2 b ¶ *Necessarios.* Sequitur opinionem glo. & cõmunem in. l. si alienum. §. in extraneis. ff. eod.

3 c ¶ *Temporales.* Limita nisi quis instituatur in tempus, cum erit capax: tunc enim vnum tantum tempus. s. acquisitionis inspicitur, vt in. l. in tempus. ff. eo. Secũdo limita q̃ capacitas reducitur ex causa, quæ retrotrahitur, vt in hæretico, vel rebelli restituto, vel spurio legitimato testatore viuo, vt not. Bald. & Ioan. de Imo. in. d. §. in extraneis. & Angel. in. l. his verbis. §. interdum. ff. eod. vid. per Bald. in. l. prima. C. qui non pos. ad liberta. perueni. versic. pone damnato ad perpetua vincula, &c. Sed quid u heres institutus, qui tempore conditi testamenti & mortis testatoris erat secularis, intrauit religionem fratrum minorum ante aditam hæreditatem & eam professus est, deinde absolutus est à regula per Papam, vel factus est episcopus, nunquid potest adire hæreditatem? videtur q̃ sic, ex quo istis tribus temporibus reperitur capax: contrarium tamen in hoc casu tenet Ioann. Fab. in. §. in extraneis. instit. de hære. quali. & differen. vide ibi per eum.

¶ Ley. XXIII. Quãdo vn sieruo es de muchos como q̃ vno dellos lo puede fazer su heredero.

SI el vno[f] de los Señores de algun sieruo, lo faze su heredero, e lo aforra, e lo dexa por su heredero, solamente con entencion[g] que sea franco, tenudo es el otro[d] tomar el precio por razõ de la parte q̃ el auia en el. Mas si lo fiziesse heredero cõ entencion q̃ fuesse[h] despues sieruo, ganaria por ende el otro señor la herẽcia del testador, e de mas sin caria el sieruo todo suyo: pero si amos los señores quisiessen fazer el sieruo q̃ auia en vno heredero necessario, nõ lo podria fazer fueras ende por alguna destas dos razones. La vna es, q̃do ellos amos a dos lo fiziesse su heredero, e libre, e muriesse despues los señores todos en vno; assi como en mar, o cayendoles la casa desuso, o de otra manera. E la otra es, de la herẽcia, e auer la yen los otros q̃ fuessen establescidos en su lugar dellos, a q̃ dizẽ en latin substitutos[d], o los otros[e] q̃ fuesse establescidos en vno cõ ellos en el testamẽto. E sin ninguõ destos nõ ouiesse y, estõce tornaria la herẽcia a los parientes mas propinquos del finado.

¶ *Ley. XXIII. Quãdo vn sieruo es de muchos como q̃ vno dellos lo puede fazer su heredero.*

SI el vno[f] de los Señores de algun sieruo, lo faze su heredero, e lo aforra, e lo dexa por su heredero, solamente con entencion[g] que sea franco, tenudo es el otro[d] tomar el precio por razõ de la parte q̃ el auia en el. Mas si lo fiziesse heredero cõ entencion q̃ fuesse[h] despues sieruo, ganaria por ende el otro señor la herẽcia del testador, e de mas sin caria el sieruo todo suyo: pero si amos los señores quisiessen fazer el sieruo q̃ auia en vno heredero necessario, nõ lo podria fazer fueras ende por alguna destas dos razones. La vna es, q̃do ellos amos a dos lo fiziesse su heredero, e libre, e muriesse despues los señores todos en vno; assi como en mar, o cayendoles la casa desuso, o de otra manera. E la otra es, de la herẽcia, e auer la yen los otros q̃ fuessen establescidos en su lugar dellos, a q̃ dizẽ en latin substitutos[d], o los otros[e] q̃ fuesse establescidos en vno cõ ellos en el testamẽto. E sin ninguõ destos nõ ouiesse y, estõce tornaria la herẽcia a los parientes mas propinquos del finado.

d ¶ *Substitutos.* Substitut⁹ nan que incapaci imo & venientes ab intestato, si non esset substitutus excludunt fiscũ. vid. in. l. 3. ff. de his quæ pro non script. haben. & tenent cõmuniter doct. in. l. i. C. de hære. instit. & dixi supra eo. l. 4. si tain institut⁹ nõ esset incapax, sed indignus tunc fiscus admitteretur excluso substituto, vt tenet Bar. in. l. prima. colu. 6. versiculo. item quæro quid si hæres. ff. de vulgar. & pupilla. & i. l. si sequẽs in princi. ff. ad sillan. & procedit siue adiuerit institut⁹ siue nõ adiuerit. & est communis sententia vt attestatur Alexand. in dict. l. prima. co. 11. versi. quærit hic Bart.

e ¶ *Otros.* Si non esse: substitutus admittũtur cohæredes: si tamen esset substitutus, præfertur cohæredi, vt in. l. pe. ff. de iniust. rup. & in. l. vnica. §. in primo. & §. pro secundo. C. de caduc. toll. & hic: deficiente vero substituto cohæredes veniunt per ius accrescendi, quia quis non potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. & q̃ illud quod non datur incapaci applicetur coniunctis, & non venientibus ab intestato, tenet Bald. in. l. eam quam. co. fi. C. de fideicõ. versi. modo iuxta prædicta. allegat. l. si titio, & mæuio. §. Iulianus. ff. de lega. 2. sed melius probatur in ista. l. partitarũ, dum subdit, e si ninguno destos, &c. licet hæc. l. loquitur in hæreditatib⁹, in quibus de necessitate portio incapacis debet accrescere capaci adeunti ex regula, quam dixi. Bal. vero loquitur in legato cessat ista ratio. adde nota. per Alexan. in. l. si is qui. ff. de vulgar. & pupilla. colum. secunda, & tertia. circa illius legis intellectum.

¶ *Lex. XXIII.*

Vnus ex dominis potest instituere seruũ communem cum libertate hærede necessarium, & tenetur alter dominus recipere suę partis æstimationem, sed si sine libertate instituatur habebit alter dominus hæreditatẽ testatoris & remaneret seruus tot⁹ eiusdẽ domini. Ambo tñ domini nõ possunt eũ sibi hæredem facere necessarium nisi ambo insimul impleantur, instituunt eum cum libertate. h. d.

f ¶ *Si el vno.* Sumpta est hæc. l. ex dictis Azo. C. de necessa. seru. hæred. instit. in summa. col. 2. versi. si autem quis instituat.

g ¶ *Con entencion.* Hoc scilicet expresso. vt dicit Azo. vbi suprà.

h ¶ *Con entencion que fuesse.* Simpliciter scilicet eum instituendo sine libertate, vt ponit Azo. etiam vbi suprà.

i ¶ *Todos en vno.* Adde. l. duo socii. ff. de hæred. instit. vbi Angelãinducit ad currentes simul ad brauium. & ibi etiam Ioan. de Imol. inducit ad alia. vid. ibi & per Bar. in. l. hoc articulo. eo. ti.

5 a ¶ *Se cumpliere.* Intellige si dies libertatis & hæreditatis ex testamento amborum simul cedat, vt quia extitit conditio viuo vtroque testatore, vt patet in. l. duo socij. & ibi Paul. de Castr. ff. eod.

6 b ¶ *Las condiciones.* Sequitur Azo. vbi suprà qui dicit hoc procedere, quando illæ duæ cõditiones simul extiterint, & intellige simul, id est, ante mortem vtriusq̃ domini, ita vt pariter cedat dies libertatis, & hæreditatis, vt dixi in gl. præcedenti.

¶ *Lex. XXIIII.*

Debitis oneratus bona sua, vel maiorem partem habẽs in seruis potest aliquos ex eis cum libertate instituere hæredes & erunt necessarij. hoc dicit.

1 c ¶ *Non podria.* Hæc fuit lex Eliascentia de qua instit. qb ex caus. manumi. non poss. in princip.

2 d ¶ *Algunos dellos.* Quãdo esset soluendo planè procedit, licet plures instituat, si autem non esset soluendo, tunc tantum vnum & non plures, vt dicit Azo. C. de necessar. seru. hæredi. institu. in summa. & glo. in. §. primo. instit. quib. ex caus. manumi. non pos. & vi. l. qui soluendo non erat duos apollonios. ff. eodem.

Adtit. in sti. quib⁹ ex caus. manu. nõ poss.

¶ *Lex finalis.*

Seruum suum hæredem instituẽdo postea alienans videt pœnitere de libertate donata, & si moritur cum illo testamẽto, ille cui⁹ est seruus erit hæres: sed si plures domini habeant seruum & ab aliquo alio fuerit institutus omnes acquirunt eius hæreditatem pro partibus dominicis. h. d.

1 e ¶ *Enagenasse.* Concordat. cum. §. seruus. Institu. de hæred. instit. & vide ibi per gloss.

2 f ¶ *Segun cabe a cada vno.* Concordat cum. §. seruus autem plurium.

quando los señores q̃ han vn sieruo de so vno, a quiẽ establescieesse el vno dllos por su heredero con tal condiciõ, diziẽdo assi, establezco por mio heredero a fulano, q̃ es mio sieruo, e de fulano mio compañero, que sea heredero e libre, si tal ome que es ydo en romeria a Santiago tornare, si el otro cõpañero establescieesse aquel mismo sieruo por su heredero en esta manera sobredicha, e so essa misma condicion, valdra el establescimiento, si la condicion se cumpliere[a]. E esso mismo seria, maguer lo establescieesse el vno so vna cõdicion, e el otro so otra, si acaescieesse que amas las condiciones[b] se cumpliessen.

¶ *Ley. XXIIII. Como el señor non puede fazer todos sus sieruos herederos e libres quando non ouiesse otros bienes de que pagar las debdas que deuia.*

OBligado seyendo algund ome a muchos, por debdo, o por otras cosas que deuiesse dar, o fazer, si este tal ouiesse todos los bienes suyos, o la mayor partida dellos en sieruos, e los q̃ siesse todos tornar libres, por fazer engaño a aquellos a quien deuia algo, nõ podria[c], pero biẽ podria algunos dellos[d] establescer por sus herederos en su testamẽto. Ca derecho es que aquellos q̃ son pobres, o encargados de debdas, q̃ puedã establescer por herederos algũos de sus sieruos, que les defiendã su fama, e responden por ellos, e finquẽ en su lugar despues de su muerte,

¶ *Ley. XXV. Si el señor que establescio su sieruo por heredero, lo vendio despues, como puede auer el comprador la herencia en que era establescido el sieruo.*

SI algun testador establescieesse su sieruo por heredero en su testamẽto, e despues desto lo vendiesse, o diesse, o lo enagenasse[e], en qualquier manera, semeja q̃ pues lo enageno, q̃ se arrepẽtio, porq̃ le auia fecho libre. E porẽde aq̃l a cuyo señorio passo el sieruo, heredara los bienes del testador sobredicho, si nõ fiziesse despues otro heredero. E si muchos omes ouiessen vn sieruo, e non todos egualmente, a quien establescieesse algũo otro en su testamento por su heredero, cada vno de los señores heredara en los bienes que fueron dexados a tal sieruo como este, segũ cabe a cada vno[f] la parte que auia en el.

Titul. IIII. De las condiciones que pueden ser puestas quando establescen los herederos en los testamentos.

COndiciones ponen los omes a las vegadas en sus testamentos, e mayormẽte en aquel lugar do establescen los herederos. E pues q̃ en el titulo ante deste fablamos de los establescimientos dellos, queremos aqui dezir d las cõdiciões q̃ puedẽ ser y puestas. E mostraremos q̃ quiere dezir condicion. E quãtas maneras son delas. E en q̃ manera deuẽ ser fechas. E puestes. E entendidas en los testamẽtos. E quales deuen valer. E quales non.

¶ *Ley. I. Que cosa es condicion, e quantas maneras son della, e como se pone.*

COndicion es vna manera[g] de palabra, que suelen los fazedores de los testamẽtos poner, o dezir en los establescimiẽtos de los herederos, que les aluẽga la pro dela herẽcia, o dela mãda, fasta que aquella condiciõ sea cũplida. E los fazedores de los testamẽtos, alas vegadas, ponen cõdiciones paladinas é establesciẽdo los herederos. E a las vegadas, maguer nõ las ponẽ entiendẽse calladamẽte[h], biẽ assi como si fuessen y escriptas e puestas. E aũ entre aq̃llas condiciones que ponẽ los omes señaladamente en sus testamentos, dellas[i] y a, q̃ pertenescen al tiẽpo passado

Adtit. C. de condi. quædam sunt inser. & C. de insti. & substi. & siir. & 3. mixtæ, vt in inti. 3. l. 9. sequentibus le & ff. de gibus determinatur. hoc dicit. mõstr. & j. in tit. 9. ex. l. 21.

1 g ¶ *Manera.* Sequitur diffinitionem Azo. C. de condi. tio. insert. in summa. i principio. & gloss. in rubrica. ff. de conditionibus & demonstrationibus. quam tamen impugnat Bar. in. l. prima. eiusdem titul. Socinus verò defendit eam in dicta rubrica: vide pos & Abb. etiam in rubrica, de conditio. appositi. & ante eum Cardina. Florenti. in capitulo. verum. eodẽ titulo. qui dicunt, quòd cõditio est adiectio appositavel subintelecta in dispositione, suspendens vel resol-

uens dispositionem.

2 h ¶ *Calladamente.* Vt in. l. generaliter. C. de institu. & substitu. l. 1. §. fi. ff. de condit. & demonstra. & vid. infra eo. l. 10.

3 i ¶ *Dellas.* Adde. l. cùm secundo. ff. de iniusto rupt. & ibi vide Concordantias in gloss.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

4 a ¶ *Tiempo presente.* Impropriètamen dicuntur conditiones, quæ ad præsens tempus referuntur, secundum Barto. in.l.1.colum.1.ff.de condit. & demõst. & habetur infrà eod.l.2.

5 b ¶ *De natura.* Vide infrà eod.l.3.

6 c ¶ *El derecho.* Vide in.d.l.3.

7 d ¶ *Fecho.* Vide infra eod.l.4.

8 e ¶ *Escuras.* Vid. infrà eod.l.5.

9 f ¶ *En poder.* Vi. infrà. eod.l.7.

10 g ¶ *En auentura.* Vt.5. eod.l.8.

11 h ¶ *Mezcladas.* Vide.5.eo.l.9.

12 i ¶ *Si el dicre.* Habes hic, quod dictio, si, facit cõditionẽ, qđ etiam voluit glo.in.l.1.ff.de condit. & demonstra. vbi vid.Bart col.1. verſicu. primo ergo quæro.ad de etiã: l. 1. & 2.tit. 4. partit. 4.& limita, nisi esset casus in quo dictio, si, potius saperet monitionem, quam conditionẽ, vt not. Ioan. de Imol. in.c. venerabilis. de offic. de lega. tradit Alexan.consi.1. volu.2.

13 k ¶ *Entra manera.* De alijs dictionibus, & verbis, quæ inducunt conditionem, vt de dictione cum, ita, secundum, & alijs multis, vid.per Barto. in dicta.l.1. & de dictione secundũ, vid.per Bald.in.l.pen. C. de institu. & substitu. & de dictione, vt, vid.p Bald. in.l.si mulier. C.de iur.dot.de dictione, ita.vid.per Bal.in prælud.feudorũ.11.colũ. gerundum etiam adiectum verbo, vel participio futuri temporis, inducit cõditionẽ. vt in.l.si tu ex parte.vbi vi.Bar.ff.de acquir.hæred.

e otras al tiempo presente [a], e otras ya q̃ pertenescen al tiempo que es por venir. E aquellas que pertenescen al tiẽpo que es por venir algũas y a que puedẽ ser, e algunas que non, que son dichas en Latin, imposibiles. E destas que nõ puedẽ ser: a tales y a dellas, que se nõ puedẽ cũplir por embargamiento de natura [b]: e a tales y a, que las embarga el derecho [c], e otras que se embargã de fecho [d], e otras y a q̃ non pueden ser, porq̃ son dubdosas, e escuras [e]. E de las cõdiciones q̃ pueden ser: algũas y a dellas, que son en poder [f], de los omes para cũplirlas. E otras y a, que son en auentura [g], si seran, o nõ. E otras y a, que son mezcladas [h], que en parte cuelgã del poder de los omes, e en parte está en auẽtura. E fazẽ se por estas palabras diziendo, fago a fulano mi heredero, si el diere [i], o fiziere tal cosa a tal eglesia, o ẽ otra manera [k], semejãte dẽsta.

¶ *Ley. II. De las condiciones del tiempo passado e del presente, e del que es por venir, como se deuen poner en los establescimientos de los herederos.*

HOniendo algund ome cõdició del tiempo passado, o del presente, quando esta establesciesse a otro por su heredero, si aquella cosa en q̃es puesta la cõdicion fuere verdadera: vale el establescimiento luego [l], que es fecho. E esto seria como si dixesse: establezco por mi heredero a fulano, si el Rey fizo a tal ome adelãtado, o si dixesse fago mi heredero a fulano, si tal ome biue. Pero tal condicion como esta que se faze por palabras del tiempo passado, o del presente, non es llamada propriamente condició: porque aquella cosa en que la ponen, non es en dubda. Ca o es verdadera, o non, como quier que es dubdosa a aquel q̃ la pone, porq̃ non sabe si es assi, o non. Mas aquella es condició propriamente, que se faze por palabras del tiempo que es por venir [m], porque es dubdosa si se cumplirá o non. E esto seria como si dixesse: fago mi heredero a fulano si eligeren a tal ome por obispo de tal eglesia. Ca non sabe si lo elegiran, o non. E en estas maneras sobredichas, o en otras semejantes, se puedẽ poner, e dezir, las cõdiciones, en los establescimiẽtos de los herederos, e en las otras maneras.

¶ *Ley. III. De las condiciones que non pueden ser por natura, o por derecho.*

LAs condiciones que ponẽ los omes en establescer los herederos, por palabras dl tiempo que es por venir [n], a tales ya dellas, que nõ pueden ser: por que son embargadas đ natura. E esto seria, como si dixesse el fazedor del testamento a algund ome: fago te mi heredero si alcãçares [o] alcielo con la mano. Ca por tal condicion [p] como esta, nõ se embarga el establescimiẽto đl heredero, como quier que la condicion non se puede cumplir, ante dezimos que valdria tambien como si non fuesse y puesta. E esto mesmo seria, en todas las mandas q̃ que fiziesse el testador, en que fuessen puestas a tales condiciones, o otras semejantes dellas. Otrosi dezimos, que las cõdiciones que son imposibles de derecho [a], quando son puestas en los establescimientos de los herederos, o en las otras mandas, que non embargã a los herederos, maguer non se cumplã. E esto seria como si dixesse el testador a fulano: establezco te por mio heredero, si non sacares a tu padre de captiuo [b], o si non le dieres que coma. Esta tal establescimiẽto como este, non vale, de manera, que maguer non fuesse guardada [c] la condicion, aura el heredero la herencia, e otrosi la manda que le fuesse assi dexada. E generalmẽte son llamadas imposibles, segund derecho todas las condiciones, que son cõtra honestad [d] de aql aquien son puestas, e contra buenas costumbres, o contra obras de piedad, o contra derecho natural.

¶ *Ley. IIII. De la condicion que es imposible de fecho.*

IMposibiles son llamadas de fecho algunas condiciones que los omes ponen a las vegadas en establescer a los herederos. E esto seria cõmo si dixesse el testador en el testamento: establezco por mio heredero a fulano, si diere a tal eglesia vn mõte de oro [e]. Ca tal establescimiento como este, nõ vale, porque es puesto so tal condicion, que non se puede cumplir de fecho, maguer que los alquimistas cuydan, que pueden fazer oro quanto quisieren, lo que fasta este tiempo non fue cosa manifiesta a los otros ómes. E porende dezimos, que el que fuesse puesto por heredero so tal condicion, que non aura la herencia, que assi le fuesse dexada.

¶ *Ley. V. De las condiciones que son dubdosas, e non ciertas.*

DVbdosas e non ciertas y hao tras condiciones, que son llamadas en latin, perplexas. E esto seria como si dixesse el testador: establezco por mio heredero a fulano, si tal ome fuere mi heredero. E si este ome fuere mio heredero: establezco a fulano el sobredicho por mio heredero, a tal establescimiẽto como este, nõ vale, por que non podria serlo en ninguna manera, que cada vno dellos començasse ante del otro a ser heredero, lo q̃ auia menester para valer e cumplirse la condició.

¶ *Ley. VI. Quando el fazedor del testamẽto establesce a otro por heredero, so condicion que jure de fazer alguna cosa como deue auer la herẽcia, o non maguer non jure.*

QVando h algund testador establesce a otro por su heredero, so tal condicion, si jurare que de a fulano tantos marauedis, o tal viña, o otra cosa semejante, tal condicion, en quanto tañe al juramento, pues es de cosa que ha de venir: aque dizen en latin, de futuro, deue ser auida por non puesta [i], empero non deue ser heredero, nin auer los bienes del finado, fasta que de, o faga la cosa que el testador manda

5 a ¶ *De derecho.* Adde.l.conditiones quæ contra edicta.ff.de condit.instit u.&.d.l.1.eod.titu.vbi per Bar.& Ioan.de Imol.colum.pen.vbi limitãt hoc quinq; modis.vid.ibi per eos. An autem illud quod adiicitur sub cõditione, vel modo, impossibili, de iure debeat conuerti in aliud, quod sit iustũ & honestum, traduntibidem Ange. & Imol. præcipue Imol. col. 2.& vide, q̃ habet in.l.si quis ita institutus.ff.đ conditio.instit u.

6 b ¶ *De captiuo.* Ad quod filius tenetur, vt in l.3.tit.24.part. 2. & infra eadẽ partita.titu.7. l.6.

7 c ¶ *Non fuesse guardada.* Si tu de facto seruaretur non deberet hereditatem.l.reprehẽdenda. & ibi no.Bald.C.de instit. & substitu.

8 d ¶ *Contra honestad.* Adde le gẽ. cõditiones quæ cõtra bonos mores. ff. de condition. institu.& l.conditiones. la.2. eo.tit. & facit ista. l. vt ite- stator cõdens maioriam in armis vel insignijs deferendis aliquid in honestum de ferri iubeat sub pœna perditionis maioriæ: q̃ non teneat talis dispositio. l. facta.§. si sub cõditione. ff. ad Trebellia. & ibi glo.& Paul. de Castr. quando vero arma sunt honesta, & alia quæ iubet conditer maioriæ: implenda sunt & si copulatiue iubentur, copulatiuè sunt adimplenda. l. 13. infra eo.& tradit in bono casu Socinus in.l.quibus diebus.§.termilius.colum.antepe.ff.de condi.& demonst.vers.& prædicta faciunt, vbi & de præcepto, q̃ in tumulo suo eligeret sepulturam. & adde etiã Guido. Papæ in decisionibus Delphinatus, decisione. 251. licitæ sunt conditiones quæ apponuntur ad conseruationem domus & familiæ. l.legatum.& ibi notant docto. ff. de vsufru. lega.1. lexque tutores. C. de administra.tuto.& limitandum videtur hoc de sepulchro nisi iubeatur, vt aliquid ibi fiat quod sapiat gentilitatem. vt in.l. seruo alieno.§.fi.ff.de lega.1.vbi Ange.& Ioan.de Imol. Andr. Siculus in capi. 1.de iura.calum.colũ.10. & contra illos qui depingi vel poni faciũt arma sua in ecclesijs vel ornamentis, quas construunt, vel donant. vide Domini.in capit.duo sunt.circa medium.45.dist.& Felin.in capi.1 et tioloco.de proba.vbi volunt q̃ illi qui hoc faciunt perdant meritum si faciant ad inanem gloriam secus si faciant ad incitamentum virtutis alion[illegible], vel ob alium rectum finẽ, vide ibi per eos.

¶ *Lex. IIII.*

20 Conditio impossibilis de facto, vt si mõtem aureum dederis vitiat in

e ¶ *Vn monte de oro.* Idem dixit glo.in.9.impossibilis, instit.de hared.in 1 fin. & vt patet ex ista.l. loquitur de monte aureo artificiali: si enim sentiret testator de naturali, tunc conditio esset impossibilis à natura, & reijceretur & remaneret institutio pura, secundũ Ioan. de Imol. in dict.la.ff.de cõdit. instit.u. col.fin.vid.qđ dixi latius in l.fi.titu.4.part tit.4.

f ¶ *Alquimistas.* Vide infra.7. partita.titu.7. l.9. & quæ ibi dicam.

¶ *Lex. V.*

20 Impossibilis conditio ratione perplexitatis: vt si titius hæres erit, seyus hæres esto: & si seyus hæres erit Titi hæres esto vitiat: quia nõ potest vnus esse hæres antequam alius qđ requirunt verba prædictę cõditionis.h.d.

g ¶ *No podriaser.* Imputet sibi testator, qui ita est pplexe loquutus: non tamen semp vitiat perplexitas, vt dicit Barto. & Ioan. de Imol.in.l.1.ff. de conditio.instit. & in.l.si Titius.eo.titu.

¶ *Lex. VI.*

20 Si testator reliquit tibi aliquid: si ires quid factum vel datum remittitur insiurandum: nisi seruo relinquat libertatem: aut cõmunitatem sub tali conditione instituat: quia tunc oportet iurare alias relictum non soluetur. hoc dicit. Habuit ortum à.l.quæ sub conditione.ff.de conditio.institu.§.primo.

h ¶ *Quando.* Prosequitur dicta Azo. C. de institu. & substitu. colum. prima. vers. c. neque est prætermittendum.

i ¶ *Per non puesta.* In vltima voluntate procedit hoc, vt hic.& in.l.quæ sub conditione.in principio.ff.eodem. Si tamen à lege vel à minist ro legis, vel a iudice, vel a contrahentibus apponatur, non omittitur talis conditio. vide per gloss. Bald. & Paulum de Castr. in. l. si cum pa truo. C. commun. vt iusque ei iudic. de iure huius regni non potest ap ponijuramentum in contractibus, vt habetur in.l.6.tit.primo. ordina.& in pragm.80. nisi esset in his contractibus, qui alias non te nerent sine iuramento, vt ibi & in pragma. de Talauera. iuramenta nãque necessaria non videtur lex tollere, vt not. Bartol. & doct. in. d. l. quæ sub conditione. de condit. institu. & in.l.si quis libertatem. ff. d manumiss. testa.

† In no. re cop. est.l. m.t.1. lib. 4.

† In no. re cop. est.l. 12.tit.1.lib.

† Vi. in. d.

lega.2.& l.quidam relegatus, in principio.ff.de reb.dub.

¶ *Lex. III.*

20 Conditio impossibilis de natura: vt si cœlum digito tetigeris vitiatur & non vitiat in institutionem vel legatum: idem de impossibili de iure: vt illa q̃ est cõtra honestatem vel bonos mores vel contra opus pietatis, vel cõtra ius naturale.

n ¶ *Por venir.* Si enim esset cõditio de præterito, vel de præsenti impossibilis si aliquã do fuit possibilis, nõ reiicitur: sed vitiat. quia potius est falsa quam impossibilis, vt l.1.cũ in scdo ff. de iniust. rupt. si tamen nunquã fuit possibilis, reiicitur, vt nugatoria. l. si mæuia. ff. de hære. instit.

o ¶ *Alcançares.* Quid si non apponat conditio impossibilis in personam honorati, vt hic: sed in personam grauati, an tunc etiam cõditio reiiciat & institutio remaneat pura? Azo. C. de instit. & substit. in summa, dicit quòd non reijcitur tunc: imò vitiatur relictum a grauato sub conditiõe impossibili, per text. in. §. fina. inst. de lega. & istã opinionem Azo. refert gl. i. d. l.1. sed ista opinio Azo. cõmuniter reprobatur per Docto. in. d. l. prima. vbi Ioan. de Imol. eam defendit contra Barto. & alios & satis probabiliter dicit posse defendi, vid. ibi late per eum. colum. 3. & 4.

p ¶ *Por tal condicion.* Adde.l.1.ff.de cõdit.instit.u.& §. impossibilis. inst. de hæred. instit. quid autem si non esset conditio: sed modus impossibilis de natura vel de facto? dic quòd idem est dicendum „vt in dicta l.1. secundum intellectum Angel. ibi subducit enim tali casu, de medio talis conditio vel modus, neq; requiritur aliquod implementum, secundum eum & Ioann. de Imol. ibi & in conditione est text. hic, ibi. como si no y fuesse puesta. & idem vt prædixi, dic de modo ita impossibili. & intellige iliam. l. & sequent. quatenus disponunt de reijcienda conditione impossibili, quando testator sciebat eam impossibilem: nam si putabat possibilem, vitiat institutionem. l. seruo manumisso. cum ibi nota. fr. de condict. indebi. & per Bar. in. l. ab omnibus. §.1.ff. de legat.1. quod declara & intellige, vt per Ioan. de Imol. in. d. l. 1. col. 6. vers. quod intellige. ff. de condit. & demonst.

q ¶ *Las mandas.* Adde l. obtinuit. ff. de cõdi. & demõ. & d. §. impossibilis. inst. de hære. instit. & vid. quod habet in. l. qui dotis. ff. de don. præ lega. vbi bonus casus. & adde. l. ab administratione. C. de lega.

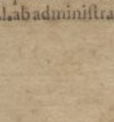

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

3 a ¶ *Pero dos cosas.* Adde.d.l.quæ sub conditione, §.quotiens.
4 b ¶ *Mando.* Adde.l.quæ sub conditione.in principio.ff.eod.versicu. hoc dictum.
5 c ¶ *La vna.* Adde.l.si quis libertatem.ff.de manu.test.
6 d ¶ *La otra.* Adde.l.municipibus.ff.de condit. & demõstra. secundum opinionem secundam glo. ibi positiuam, quæ fuit Azo. vt patet. C. de institu. & substitu. in sum. col.1.tene mẽti: quia cõmuniter ibi per doctos. approbatur opinio. 3. posita ibi in glos.
7 e ¶ *Tiempo passado.* Non enim remittitur cõditio iuris iurandi, neq; in vltimis voluntatibus, nec etiam in contractibus quã do fuit apposita circa ea, quæ sunt de præterito vel de præsenti glos. & communiter docto. in dicta.l. quæ sub conditiõe. in principio. Bal. in d.l. si cum patruo. C. communn. vtriusq; iud.

jurar:e esto ha lugar tambien en las mãdas como enel establescimiẽto de los herederos. Pero dos cosas[a] y ha, en que cõuiene en todas guisas que juere aquel a quien mandasse el testador jurar, de dar o de fazer alguna cosa, si quisiere auer lo quel mando[b]. La vna[c] es si dixesse que franqueaua alguñd su sieruo si jurasse de dar a alguñd ome alguna cosa señalada. E la otra[d] es, si establescieſſe por su heredero al comun de alguna cibdad, o de alguna villa, o le mandasse algo si jurasse de dar, o de fazer alguna cosa, que el testador mandasse. Ca en qualquier destas dos razones, non puede auer aquello aquel a quien es mandado algo so tal condicion, si non jura primeramente de fazer lo quel testador mando. E mas dezimos que si el testador faze algũ heredero, o manda alguna cosa a alguno so condicion si jurasse alguna cosa del tiempo passado[e], o del presente que estonce non deue auer la herencia, nin la mãda quel fuere dexada ante que jure lo que el testador mando.

¶ *Lex. VII.*

Conditio potestatiua in dando vel faciendo consistens est adimplenda antequam soluatur relictum: sed si in non dando vel non faciendo est: præstetur cautio de non faciendo: & soluetur statim relictum. h. d.

1 f ¶ *En poder de los omes.* Vide.l.suus quoque.§.1.ff. de hæred.institu.l.1.§. sin autem ali quid sub conditione. C. de caduc. toll. & potest dici cõditio potestatiua, quæ mere dependet à potestate implere debentis. & non est mixta cum viribus fortunæ. vid.l.fi. C. de necessar. serv. hæred. institu. & Azo. ibidem in summa. col.3.

2 g ¶ *Si me fiziere vna eglesia.* Idem si dicat si manumiserit seruum, nam & hæc mere potestatiua est cum etiam seruitus inuicti libertatem consequãtur, vt notatur. in.l.fi. C. de manu. testa. & adde.l.14. infra eo. & tenet Bal. in.l.1. colum.3. C. de institu. & substitu. Sed quid si episcopus non vult dare licentiam ædificandi ecclesiam, an cõditio habeatur pro impleta. Bal. tenet q̃ sic in. d.l.1. col.2. & vide per eum ibi colu.3. versic.3. quæro. & per eundem in.l. deberi. C. de fideicommiss. liber.

3 h ¶ *Si dieren cient marauedis.* Habes hic quod ista conditio, si decem dederis est potestatiua. & idem tenet gloss. in.l. suus quoque. ff. de hære. in fin. & in.§. si plures. in fi. eod. gloss. tamen in.l. prima. C. de institu. & substitu. dicit esse mixtam. & ita tenent ibi communiter doct. Potest dici q̃ in habente facultatem adimplendi, prout est in homine diuite dicatur potestatiua, vt voluit glo. in.l. fi. ff. de condit. institu. super parte, decem. & voluit Ioan. de Imol. in. d.l. suus quoq;. super gloss. 3. vid. per Barto. in.l. in testamento, l.2. ff. de condit. & demonstra. Bald. in l. fin. C. de condit. insert. & quid si sit conditio dandi non capaci. vide eund. Bald. in.l. vnica. §. fin autem. C. de caduc. tollen. & an conditio si fundum deferit sit conditio dandi vel faciendi. vide Bald. in.l.1. col.3. C. de institu. & substitu.

4 i ¶ *Si fe cumplere.* Et potest ista conditio potestatiua impleri quandocunq; in vita instituti, neque desinit posse impleri, nisi per mortem, vt in. d.l. suus quoque. & ibi Ioan. de Imol. 1. nota. ff. de hæredi. institu. nisi fuerit apposita dies in conditione ipsa. l. thais. §. intra. ff. de fideicommiss. liberta. & ff. de hæredib. institu. l. sed si in conditione: & licet in institutionibus conditio ipsa quandocunque in vita instituti impleri possit, vt dixi, & not. gloss. in.l. si quis hæres instituatur eodem titu. tamen in legatis statim debet impleri, vt ff. de condit. & demonstra. l. hæc cõditio. glos. in. d.l. si quis hæres instituatur Bal. in. l. si pater. col. fi. C. de institu. & substitu. An autem conditio dandi posita impleri per aliam, quando ille cui fuit apposita laborat in extremis, & est sine intellectu? Bal. vult q̃ sic in. l. vna. §. sin autem. versicul. extra quæro. C. de cadu. coll. l. fi. cum ibi nota. ff. de condit. institu. Nota etiã q̃ tempus adimplendi conditionem potestatiuam vel mixtã nõ currit ignorãti. l. 2. ff. de condit. & demõst. Bal. in. l. 1. co. §. versicu. nono quæro. C. de institu. & substitutio. & vi. ad prædicta Bal. in. l. si plures. pe. col. versic. quæritur vlterius vtrũ cõditio possit perpetuo impleri. C. de cõdit. insert. & an si decesserit ille in cui[n] persona debet impleri conditio possit impleri eius hæredi. vide ibidem per Bald. versicu. 10. quæro. & l. sticho libertas. §. 2. ff. de statu liber.

¶ Ley. VII. Como las condiciones que pueden ser, si fueren puestas en los testamentos deuen ser complidas.

POsibiles condiciones son llamadas en latin, aquellas que son en poder de los omes[f] de las cumplir. E esto seria como si dixesse el testador, quiero que fulano sea mio heredero, si me fiziere vna eglesia[g], o vn hospital ẽ tal logar. O si dixesse, establezco a mi heredero a fulano, si non fiziere tal cosa, diziendo la señaladamente. O si dixesse, fago mio heredero a tal ome si diere cient marauedis[h] a tal eglesia, o si non diere tal castillo a fulano ome. E tal establescimiento que es fecho so algũa destas condiciones sobre dichas: vale si se cũpliere; la condicion. Pero aquel q̃ fuesse establescido so tal condicion, que non fiziesse alguna cosa señaladamente este atal ha menester, que de atal recabdo[k] q̃ sean seguros, q̃ non faga aquello q̃ le defendio el testador[l]. E si esto non quisiere fazer[m], nõ deue auer la herẽcia[n] en que era establescido por heredero.

k ¶ *Atal recabdo.* Hoc fuit remedium cautionis mutianæ, de qua in. l. mutianæ. ff. de condit. & demonstra. vbi vid. per Bar. & docto. in materia circa istam formam adimplementi in conditiõibus negatiuis. & ibi etiam, vid. an ista cautio habeat locum in contractibus & per Bal. in. l. prima. C. de pact. glo. & doct. in. l. siue apud acta. C. de transactio. vbi vid. quid in iudicijs, & tenebitur restituere rem cum fructibus, s. venerit contra istam cautionem. vt in. d.l. mutianæ. & ista cautio erit cum fideiussoribus, vt in authẽtica, cui relictum. C. de indict. viduita. tollen. & dic vt ibi.

l ¶ *El testador.* Quid autem in contractibus modalibus, an possit impleri modus per cautionem. vide Alexand. in. l. siue apud acta. C. de transact. & Socinum in. d.l. mutianæ.

m ¶ *Non quisiere fazer.* Si tamen vellet & esset casus, in quo cautio præstari non posset tunc fauore libertatis relictum debetur, & ita potest intelligi. l. libertas. §. primo. ff. de manumiss. testa. & secundum opinionem Guilliel. de qua per Bar. in. d.l. mutianæ. illud procedit speciali fauore libertatis, idemq; esset dicendum in legatis pijs seu institutionibus ad pias causas, cum vt alias dixi priuilegia libertatis concessa sint pijs causis, vt tradit Barto. in.l. prima. C. de sacrosan. eccles. & in leg. si vnus. C. de testa. & in. l. proinde. ff. de his quæ in testa. delen. & in terminis tenet Socinus in. d.l. mutianæ. 1. nota. In alijs vero casibus extra libertatem & pias causas dato, quòd cautio præstari non posset non consequeretur hæreditatem, seu legatum & in quantum ista. l. dicit, si non quisiere. Supplerì debet idem & si non potuerit, si tamen non posset præstari cautio cum fideiussore propter paupertatem videtur sufficere iuratoria cautio, vt in authenti. cui relictum. C. de indict. viduita. toll. & ibi Bald. colum. 2. quem vide.

n ¶ *Non dene auer la herencia.* Si verò accipiat præstita cautione, & postea contraueniat, an auferatur ab eo hæreditas tanquam ab hærede, an vero quasi nunquam fuisset hæres est magni effectus propter legata. Barto. disputat in dict. l. mutianæ. quæ disputatio pro vel nul lius effectus est quoad nos attento iure huius regni disponente, vt etiam hæreditate non adita legata debeantur, vt in. l. prima. titulo secũdo. lib. 5. ordina. rega.

In secu co. est. l. tit. 4. li

¶ *Lex. VIII.*

Si conditio est casualis non potest subesse hæres institutus ante eius cõplementum quærere hæreditatem, sed conditio quæ sit certa vt si moriatur non suspendit hæreditatis acquisitionem. h. d.

1 a ¶ *De ser cumplida.* Adde.l.is qui hæres. ff. de acquir. hæredita. & quid si sit conditio cuius euent[o], vel defectus, nihil operatur. vide l. qui fandũ. §. fin ex parte. ff. ad. l. Falcid.

2 b ¶ *Nasciere el sol.* Est enim omnino extitura, & sic institutio remanet pura. l. si pupillus. §. qui sub conditione. ff. de nouatio.

3 c ¶ *Simuriere.* Illa enim ,ppriè dicitur conditio quæ suspẽdit, & potest se habere ad esse & ad non esse vt not. Azo. C. de institu. & substitu. in summa. colũna secunda. l. ex facto. §. fin. ff. ad Trebelli. & per Iasonẽ in. l. conditio in præteritum. ff. de verborũ obligatio. l. 2. supra eodem.

¶ *Lex. IX.*

Mixta conditio quæ partim est in potestate hominis & partim in viribus fortunæ suspendit hæreditatis additionem donec impleatur in extraneo instituto licet nõ in suo. hoc dicit.

¶ Ley. VIII. Que quando la condicion que es fecha o puesta en los establescimientos delos herederos, es de tal natura, que non es en poder de los omes de la complir, que non puede el heredero auer la heredad fasta que se cũpla.

CAsuales condiciones son llamadas aquellas, que nõ son en poder de los omes delas cumplir: mas que acaescen por auẽtura. E esto seria, como si dixesse el testador establezco a fulano por mio heredero, si llouiere cras, o si fiziere sol e dia claro sin nublo. Poniendo el fazedor del testamento tal condicion como esta, o otra semejante della, q̃ fuesse puesta a mas alongado tiẽpo, o a menor, nõ puede este a tal entrarla heredad del testador, nin ser heredero, a menos de ser cumplida[a], primeramente la condicion. Pero casuales condiciones ya, que son de tal natura, que maguer sean puestas, non embargan el establescimiento del heredero. E esto seria como si dixesse el testador: establezco a fulano mi heredero, si cras nasciere el sol[b], o si dixesse, fago mi heredero a tal ome si muriere[c], non señalando fasta que tiempo. Esto es por razon que tales condiciones como estas, tan sin dubda son, e tan ciertas, que en todas guisas son. E porende luego que son puestas, vale el establescimiento del heredero, e non se embarga, nin se aluenga por ellas.

a ¶ *Asi mismo.* Vide.l.cum acutissimi. C. de fideicom.

b ¶ *Nasciere el sol.* Et licet ista conditio sit casualis, tamen non est ita casualis, quin sit in potestate hominis, quia sol oritur omni die, & ideo non est ita casualis, quin sit in potestate hominis, & ideo non suspendit hæreditatis additionem. Et ita tenet Bal. in. l. si pater. C. de institu. & substitu. & ibi per Bar. & Alexand. & Iaso in dict. l. si pater. qui omnes mouentur, per textum in. l. scimus. §. cum autem. C. de inofficio. testament. & istam partem tenet Roderic. Suarez. in repetitio. dictæ. l. quoniam in prioribus. in secunda ampliatione, qui etiam dicit istam opinionem, per istas. l. partitarum approbari, scilicet per. l. 17. incipit. religioso. a vide supra titu. primo. & per. l. 11. infra isto titu. & non allegat istam l. quæ hoc clarius dicit, & expressius. nota bene, quia vt affirmat Socinus consil. 97. præsens consultatio. volu. 3. & in consi. sequenti communis opinio erat in contrarium, vt latè refertur in dictis consilijs.

¶ Ley. X. Delas condiciones que en parte cuelgan del poder de los omes, e en parte estan en auentura.

MEzcladas[d], condiciones son llamadas aquellas, que en parte cuelgan del poder de los omes, e en parte estan en auentura. E esto seria como si dixesse el fazedor del testamento: establezco por mi heredero a fulano, que es, y do a vltra mar, si tornare aqui a morar a esta tierra. E tal condicion como esta, en parte es en poder deste heredero a tal. Ca puede logar algund nauio en que venga, e en parte esta en auentura. Ca maguer lo el alogue, puede acaescer peligro en la venida. E si el heredero que assi era establescido fuesse delos descendientes[e], de aquel que establescieſſe, valdria el testamento[f], maguer nõ se cumpliesse la condicion. Mas si fuesse estraño, nõ valdria a menos de ser cumplida.

¶ *Lex. X.*

Tacitè intelligenda est conditio: vt videlicet duobus filijs legitimis naturalib[u] institutis & vno alteri præmoriente substituto intelligatur tacita conditio, scilicet, si præmoriatur sine liberis: quia ipsi præferuntur: secus est extraneis institutis prædicto modo substitutis: quia etiã præmortuis liberis expulsis admittitur ad substitutiõem superstes. hoc dicit. Habuit ortũ, â. l. cum auus. ff. de condit. & demon.

¶ Ley. X. Que condiciones se entienden en los establescimientos de los herederos, maguer nõ sean puestas, e que dizen en la tin Tacitas.

TAcita conditio, en Latin, tãto quiere dezir en romãce, como callada cõdicion q̃ es de tal natura, que maguer non sea puesta señaladamente, entiende se de derecho[g]. Esto seria como si algund testador[h], q̃ quisiesse dos hijos, a. promatisuus. Vellem. cum acutissimi. C. de

g ¶ *Entiende se de derecho.* Sunt multæ conditiones quæ tacitè subintelliguntur à iure, vt hic, & in. l. hæc verba. ff. de lega. primo. & in. c. quẽ admodum. vbi glo. 2. & etiam Ioan. Andre. de iure iurand. & in. l. cum quid. ff. si certũ peta. l. conditiones quæ extrinsecus. ff. de conditio. & demonstra.

h ¶ *Algund testador.* Siue pater, siue mater, vt dicit glo. in. l. generaliter. §. cũ autẽ. in verbo substituir. C. de institu. & ibi per omnes. Bart. in. l. cum auus. ff. de condit. & demonst. vnde in contractibus qui celebrantur gratia vtriusq; non procedet huius. l. dispositio secundũ Bald. in. l. cum acutissimi. in fine. C. de fideicom. procederet tamen in donatione causa mortis. glos. in. l. 1. C. de dona. causa mortis. & etiam in donatione inter viuos quæ fieret gratia donatarij, secundum quòd vult Decius in. l. generaliter. col. 4. C. de insti. & substi.

i ¶ *Descendientes.* Fillj vel nepotes, siue sint in sua potestate, siue sint emancipati, neque erit hodie saltim attento isto iure partitarum necessarium, quod emancipatus institutus sub conditione casuali, vel mixta petat bonorum possessionem secundum tabulas, de qua in. l. 3. §. si sub ea. ff. de bonorum posse. cont. tabu. esse. §. sub cõditione. ff. de bonor. poss. secundum tabul. licet glo. in. l. 2. C. vnd. cogna. dicat in casu dictarum. ll. adhuc hodie necessariam dictam bonorum possessionem.

j ¶ *Valdria el testamento.* Tene menti istam. l. quæ decidit illud magnũ dubium, de quo per gl. & Doct. in. l. si pater. C. de institu. & substitu. An etiam stante dispositione. l. quoniam in prioribus. C. de inofficio. testa. testamentum in quo filius est institutus sub conditione casuali, vel mixta. & in cuius defectum non est exhæredatus sit nullum vel an tenet reiecta conditione, & approbat ista. l. opinionem gloss. id dict. l. si pater. & in. l. suus quoq; in principio, in verbo contrar. ff. de hæredib. institu. quam & ibi tenet Barto. post Ricardum Malumb. Ioan. de Imol. in dicta. l. suus quoque. & in. l. fina. ff. de condit. institu. Salicet. in dicta. l. quoniam in prioribus. Paulus de Castro,

condit.& demõstr.col.1.& Decius consi. 43.contrarium tamen dicit Barba.in.d.l.cũ acutissimi.per aliquam motiua quibus respondet Socinus vbi supra.colũ.2.similiter neq; procederet in vxore instituta ge-
nata de restituendo,quæ decedat cũ filijs cõmunibus.per.l. qui filiũ. §.sabinus.ff.ad trebell.vid.Socin.in.d.l.cũ auus.col.3.versi. ita tertur
neq; etiam habebit locum quando parẽtes instituunt à filijs, secundũ Bar.in.d.l. cum auus. & est cõmunis opinio electa distinctiõe Angel.in.l.ex facto.§.si qs rogatus.ff.ad trebell.& procedit dicta cõmunis opinio siue decedat cũ liberis pater,vel sine liberis cum parente auo instituentis,vt concludit Socinus in.d.l.cũ auus.colũ.5.& ipse ita.dicit de filijs, idẽ dic de alijs descendẽtibus.gl.in.d.§.cum autẽ.l.cum acutissimi.C.de fideicõmiss.Adde.l.generaliter.§.cum autem.C.de institu.& substitu.

4 a ℂ *O naturales.* Adde.l.generaliter.§.cum autem.C.de institu.& substitu.& an procedãt istæ leges nedũ in filio naturali grauato, verum etiã in nepote naturali vel pronepote.videtur dicendum q̃ sic cũ militeteadẽ ratio.argumẽto.l.fi.C.de natura.libe.vbi circa institutionem ex testamento vel abintestato,q̃ statuitur in filijs habet locum in nepotibus naturalibus ex.d.l.extensione.& ita tenet Socin.in.d.l.cum auus.col.23.versic.octauum corollarii.Sed quæritur in istæ leges procedant in filijs adoptiuis grauatis.Rayner.& Albert.in.d.§.cum autem. tenent q̃nõ eo q̃ maiorem affectionem habet pater ad filium naturalẽ quam ad adoptiuũ.& hanc opinionẽ approbat Alex.in.l.ex facto. §.si quis rogatus.ff.ad Trebell.non enim adoptiui dicũtur proprie filij, sed quidquid à patre habent habere videntur ex mera liberalitate. vt in.d.l.cum in adoptiuis.cũ ibi nota.C.de adoptio.vbi etiã dicit Ang. q̃ statutũ vult q̃ filij nõ soluant gabellã de hæreditate paterna filij adoptiui soluere teneãtur:contrarium tẽet Cuman.in.d.l.cũ auus.& Fulgo.in.d.§.cum aũt.Soci.verò in.d.l.cũ auus.col.24.tenet primam opinionem quando filij adoptiui fuerunt adoptati ab extraneo,eo q̃ nõ trãseunt in familiã seu potestatẽ adoptantis.vt in.d.l.cum in adoptiuis.In adoptatis tamen ab ascendente naturali cũ tranſeant in familiam adoptantis,& in eius potestate.vt in.d.l.& etiam in filio arrogato,qui & eius filij transeunt in familiam arrogantis,vult q̃ habeant locum leges istæ,licet vltimo loco relin quat cogitandũ. Ego vero indistincte adhærerẽ primæ opinioni ex eo:quia hoc casu, neque patria potestas nec transitus in familiã consideratur, sed affectio naturalis, quæ nõ ita cadit in adoptiuis sicut in naturalibus:& quia non reperitur in iure talis extensio ad adoptiuos,prout reperitur in naturalibus in dict.§.cum autem.& hic & licet ista lex partitarum super his dicat, quier ambos fuessen legitimos,non intelligas de legitimis adoptiuis, sed de legitimis & naturalibus,prout istæ.ll.partitarũ filios legitimos intelligunt,vt patet in.l.1.titu.13.part.4. quando vero casu naturalis & accidentali cõcurreret in adoptiuo grauato, prout est in adoptato ab ascendente plane procederent istæ leges. Patet etiam ex ista.l.q̃ nõ procederet eius dispositio,si filij grauati essent spurij,secundum Albe ric.& alios in.d.§.cum autem.nihilnit legitimati,cum per legitimationem iura filiorũ legitimorũ cõsequat,vt in authentico. quibus mod. natura.effici.iui.§.illud.l.ii.titul.15.partita.4.tenet Socin. quo ad casum nostrum in.d.l.cum auus.col.24.versi. infertur ex præmissis.

5 b ℂ *Que murieſſe primeramente.* Quid si hoc nõ fuit dictum sed institutio delcendentis fuit facta in vita tantum, & post mortem alter directo instituitur hæres,an procedet huius.l.dispositio,videt q̃ nõ per.l.fin. C.de lega.& quia Ioan.de Imol.in.l.filio præterito.ff.de inoff.& rupt.dicit q̃ ista.l.est exorbitans,& ideo non extendenda. contrarium tamen tenet Socin.in.d.l.cum auus.col.10.& 11.& ita refert fuisse cõsultum,vid.ibi late per eum.Not.etiam ex ista verbo.l.q̃ non procederet ista.l.in grauato pure,scilicet non adijciendo post mortẽ,& consonat in hoc ista.l.cum communi opinione docto.contra quam videtur tenere Socin.in.d.l.cum auus.col.12.&.13.

6 c ℂ *Los bienes del muerto.* Et sic loquitur ista.l.in substitutione vniuersali: dic tamen idem esse in relictis particularibus factis filijs si grauantur de restituendo post mortem,vt est casus in.d.l.generaliter.§.cum autem.versic.quæ omnia.C.de institu.& substitu.& procedit siue filius fuerit vniuersaliter institutus,vel in quota,& grauatus de certa restituenda siue ei erat relicta certa res vel quantitas & grauetur post mortem de ea restituenda,secundum Baldum.in.l.cum acutissimi.C.de fideicommiss.col.1.de quo vid.Soci.in.d.l.cum auus.col.13.&.14.cũ consequenti.& per Decium in dict.§.cum autem.versi. 4.limitatur. vbi vult quod quãdo institutus vniuersaliter grauatur in re certa post mortem non habet locum dispositio illius.§.cum autẽ.in fi.& tenuit Albericus in.d.l.cũ acutissimi.C.de fideicommiss.& hoc satisplacet maximè cum ista.l.partitarum non loquatur in legatis particularibus,sed successione vniuersali,& quod habetur in.d.§.cum autem. in fi.restringendum est ad proprium casum in quo loquitur, scilicet in legatis particularibus inijs nijs grauatis relictis.

d ℂ *Quemuriesse.* Loquitur de filio instituto grauato morĩẽte: non enim procederet ista.l.quando non ipse filius honoraretur,sed alius tertius

7

grauaretur à testatore post mortẽ filij, vt in.l. qui filiũ. §.Sabinus. ff. ad Trebell. & ibi Bar. Ange. & Ioan.de Imol.quid tamen si fit bannitus?Bald.in.l.cum acutissimi. colum.fin.C.de fideicommiss.dicit,quòd adhuc non esset locus fideicommisso.& quòd in hoc casu filij eius excluderent substitutum,& si peteret sibi caueri de fideicommisso restituendo:quia quæ tiens condi tio est in medio,illa cautio non potest præstari.Ita tamẽ.§.primo.ff. ad Trebellia.

e ℂ *Dexasse fijos.* Non exprimit an naturales & legitimos vel naturales tantum,& sic videtur velle q̃ & si decedat cum filijs naturalibus,tantum excludant substitutum sicut & habetur in.l.ex facto.§.si quis rogatus.el primero.ff.ad Trebell.vnde hic probatur,q̃ etiam si filius naturalis sit ille qui fuit grauatus fideicommisso qui decedat cum filio naturali, talis filius excludit substitutum:cuius contrarium proba ri videtur in.d.l.generaliter.§.cum autem.C.de institu.& substitu. & ita ibi docto.magis communiter intelligant illum text. vt requiratur tali casu ad excludendum substitutum datum filio naturali, quòd debeant extare filij legitimi & naturales ex naturali,& ad.§.si quis rogatus.respondẽt,q̃ procedat quando illa conditio, si sine liberis decesserit fuit expressa a testatore.d.§.cũ autem.intelligatur quando talis conditio fuit à lege tacite subintellecta,quæ fuit.§.solu.glo.in.d.§.cũ autem.in parte.sobole.in fin.Sed Bart.ibi tenet primam solutionem glossibi.scilicet,quod.d.§.cum autem.quatenus dicit de iusta sobole intelligatur,secundum dictinctionem posita nin.d.§.si quis rogatus, & sic q̃ nihil nouiinducatur in hoc per.d.§.cum autẽ. & ita opinio fuit Azo.& idem tenet Bart.in.d.§.si quis rogatus.& tenẽt etiam Angel.& Ioan.de Imol.qui dicunt istam communem opinionem, & idẽ dicit Alexan.& Decius,in istam partem inclinat in.d.§.cum autem. sed re vera communior est opinio primo posita,quæ fuit.§.dict.glos. quam etiam dicit verissimam Socin.in.d.l.cum auus.colu.20. tenen da est opinio Barto.per istam.l.partitarum, quæ declarat verba.d.§. cum autem.dum dicit sine iusta sobole,vt isto casu intelligatur,secun dum subiectam materiam,vt etiam naturales comprehendantur, & spurij scilicet excludantur,secundum iura antiqua, nam iusta dicitur. i.legitima.l.3.§.de illo.ff.pro soc.l.si vxor.in princip.ff.de adulter.& naturales filij in excludendo substitutum dicuntur legitimi.vt in dicto.§.si quis rogatus. An autem filij excludant ecclesiam, seu piam

Quæſt. 1.

Quæſt. 4.

cõiunctum patruum suum testatoris,vt hic habetur & in dict.l.cum auus.& ex quo filium prætulit ecclesiæ continuata affectione censetur voluisse præferre omnem eius posteritatem.tenet Bald.in dict.l. cum acutissimi.columna.3.& ibi etiam Paul.de Castr.circa finem.& istud teneas quidquid in contrarium tenuerit Barba.in commento.d. l.cum acutissimi.& Iason in dicto.§.cum autem.quorum fundamentis late respondet Socin.in dict.l.cum auus.columna.19.&.20. & Decius in dicta.l.generaliter.columna tertia.vide tamen quæ adducit Felin.in capi.ecclesia.S.Mariæ.columna.8.de constitu.vbi referens cõ silium Ancharra.limitat nisi filij ex hoc non de pauperarentur. Item quid si grauatus ingressus est religionem, an monasterium habeatur loco filij,& sic excludat substitutum Bald.in.d.l.cũ acutissimi.colũ.si na.C.de fideicom. distinguit, an ingrediatur religionem minorum fratrum,qui sunt incapaces hæreditatis, & tunc non excludatur substitutus,si vero ingrediatur aliam religionem capacem excludatur.vi de de hoc per Iasonem Bapti.de.S.Seueri.in repetitio.dict.l.generaliter.§.cũ autem.casus.27.& per Socinum in.d.l.cum auus.9. quæstione.Aduerte etiam quod in casu huius.l. quando est grauatus restituere alteri filio testatoris,nullo casu excluditur substitutus,vt probatur hoc per casum in authentico. de sanctissi. Episcop.§.sed hoc præsenti.collatio.9.vbi monasterii non facit deficere conditionẽ, de qua ibi quando contendit cum alio monasterio substituto, vt dicit etiam glos.in capit.in præsentia.de probat.igitur idem erit dicendum, si contendat cum alio filio testatoris substituto,quia non est minoris fauoris,sed similis & fortioris, cum dilectio maior videatur in filijs quos testator cognouit,quam in nepotibus quos non cognouit,& ita in facto consuluit & obtinuit Maria.Socin.vt refert eius filius in dict. lege.cum auus.col.19.& in.9.q.ad finem.quod si esset verum esset singulariter notandum,sed caue,quia ista.l.destruit istud dictum : nam

in ea filius erat grauatus restituere fratri suo, & tamen adhuc habet locum ista tacita coniecturata conditio, vt nepotes ex filio præmortuo grauato excludant patruum filium testatoris. & idem probatur in tex.dict.l.cum auus. vbi patruus non excludit pronepotem nepotis grauati, ideo intellige dictum Socin. quando instituerẽtur filius & grauarẽt de restituendo vni filio eiusdem

bienes de su padre[a], e nõ su tio dellos,

grauati,quia tunc alij fratres illius filij, non possent ex coniecturata mente auocare fideicommissum, quia sunt in pari gradu:& sic procedit fundamentum Socini.dum arguit de monasterio,& vbi est expressa voluntas de restituendo vni nepoti cessat coniecturata contra mentẽ expresse. Adquæ autem filij adoptiui quos reliquit grauatus excludãt substitutum,dic quòd non,quia esset in potestate grauati adoptando filium excludere substitutum:quod in filio naturali non potest dici, cum non tantum ab eius voluntate,sed à dei dono sibi agnascatur, & quia liberi adoptiui non sunt in consideratione in præiudicium substituti.l.fideicommissum.ff.de condi.& demõst.l.si ita quis.§. fin. ff. de lega.2.Ange.in dict.§.cum autem.Socinus in dict.l. cum auus. colu. 24.& Decius in dict.§.cum autem.versi.7. ista lex.& quod hic dicitur quando reliquit filios:idẽ est quando reliquit filios vel pronepotes,seu alios vlteriores descendẽtes,vt probatur in .d.§.cum autẽ.& in.d.l.cum acutissimi.& tradit Socin.in dict.l.cum auus.colu.17. Procedit etiam ista.l.siue filij sint masculi,siue fœminæ seu nepotes ex fœmina.l.si ita quis.in princ.ff.de testa.tutel.Bar.plene in.l.i.C. de ver. signifi.l.1.C.de condit.insert.Si tamen testator expresserat in conditione qualitatem masculinitatis tunc deficientibus masculis propter fœminas,nõ excluderetur substitutus,vt dicit Bar.in.d.l.cũ auus. 4. q.& eius opinio tenetur comuniter,& à nullo reprobatur, vt attestat Socin.in.d.l.cum auus.char.9.colu.2.& circa hoc,vide eundẽ Socin. ibi chart.10.col.4.cum sequenti.Procedit etiã hæc lex,siue filij sint nati,siue nascituri tẽpore conditionis,secũdũ Rapha.Cuma.in.d.l.cum auus.& videtur de mente Bar.ibi.3.q.& tenẽt aliqui moderni.in.d.§. cum aũt.prout est Ioan.Bapti.de.S.Seueri.qui late ibi istam quæstionẽ examinauit,& in hanc sententiã inclinat Socin.in.d.l.cum auus. fol.9.col.3.&.4.& sequenti. & illud videtur tenendum , licet contrariũ tenuerit Ludoui.Roma.cõsil.370.in proposita consulatione,cui videntur adhærere Iason,& Decius in.d.§.cum autem. & pro ista opinione Rapha.multũ cõfert ista.l.partitarũ, quæ indistinctè excludit substitutum per liberos grauati,si extent & lignanter,cum dicitur esto es porque siempre se entiende por derecho , magner el padre, no lo diga palabinamente,q̃ muriendo el vno y dexando fijos q̃ el otro hermano q̃ finca biuo,no deue heredar lo suyo. Ponderandũ est verbũ semper,& sic intelligit,siue filij sint iam nati,siue nascituri. Nam ista dictio semper importat q̃ idem sit in omni casu , & in omni tempore,vt dicit glos.nota.in verbo.semper in.l.1.ff.solut.matri. Quid ergo si ille grauatus decedat cũ filijs, qui tamen sunt incapaces, vt quia sunt deportati vel damnati in metallum,an tales filij faciant deficere fideicommissum? dic vt per Bar.in.l.filius familias.§. cum quis. de lega.1. Aduerte etiam,quia sufficit liberos extare , & si non sint hæredes quia nolunt adire patrem hæreditatem, vel fuerunt exhæredatiivt in.d.§.cũ quis.de hoc tamen vid. quæ infra statim dicam in glo.quæ incipit,lo deuen auer. Not.etiã q̃ & si filij isti præmature habeantur à minore.14 annis viri potente,q̃ etiam isti non tantum facient cessare substitutionem fideicommissariã,de qua hic, & in dictis iuribus:sed etiã pupillarem, Bar.in.l.gallus.§.etiam si parente. ff.de lib.& posth.& idem Bar. & postila.in.l.in pupillari. nina.verb.ff. de vulg.& pupil. idem est si talis pupillus relinquat vxorem prægnantem, nam talis posthumus,ex eo faciet cessare pupillarem substitutionem, vt notanter tenet Bal.in.l.neque ei.ff.de adopt.ibi dum dicit. Item si malitia supplet ætatem &[a] acciperet vxorem & conciperet.argum.l.ex facto.ff.de vulg.& pupil. licet tantum ipse loquatur de extinctione pupillaris substitutionis. Not.etiam istum text.in quantum dicit, dexasse hijos,quia vult q̃ non sufficiat habuisse liberos,si decesserunt ante mortem grauati , vt est casus singularis in. l. ex facto.§.penulti.ff.ad trebell. Requiritur ergo q̃ extent tempore mortis eius & hoc sufficiet,licet post ea moriantur.vt excludatur substitutus,vt probatur in.d.§.penul.& habetur in capit. Raynuntius.de test.& in cap.in præsentia.de probatio.l.cum vxori. C. quando dies legat.ced.Item intelligeistam.l.in filijs qui nascuntur non monstruosi , &tendentes ad prodigium:nam illi & si viui nascantur non faciunt deficere conditionem.l. non sunt liberi.ff.de stat.homin. Similiter intellige quando tales filij perfectè nascuntur: nam si in actu natiuitatis moriantur puta dum fuit totus extractus præter vnum pedem secus esset.l.quod dicitur.ff.de libe.& posth.pe.& ibi Alberi.Bal. & alij.C. de posthu. heredi. instit. Si tamen inciso aliquo perfecto membro nasceret viuus,tũc ille excluderet substitutũ, sicut

a quiẽ auia establescido el testador por

lex notabilis.

In non.re co.est.l.2. tit.& li.5.

a ℂ *Los bienes de su padre.* Ex hoc verbo patet quòd loquitur ista. l. in substitutione fideicommissaria , quia non sequuta aditione vel immixtione non dicerentur bona patris qui fuit grauatus , sed primi testatoris qui grauauit.argumento. l. post aditam. C. de impuber.& alijs subst.it.ex quo videtur inferri quod ista.l.& similes non procederent in substitutione directa vulgari, & ita dicit Albericus in dicta.l.generaliter. §.cum autem. vbi gloss.in verbo. substituit. videtur hoc velle,& hanc dicit esse communem opinionem Socinusin dicta.l.cum auus.columna septima. vbi etiam notabiliter didicit hoc debere intelligi & limitari , nisi essemus in casu in quo institutus filius transmitteret ius adeundi ad nepotes: nam licet alias sit magna dubitatio nunquid ille qui admittitur ex vulgari substitutione excludat illum qui venit per iusadeundi transmissum, de quo per Barto. & doctores in.l.prima. ff. de vulg. & pupilla. tamen in hoc casu indubitanter,secundum eum substitutus excluderetur per text.in. l. vnica. C. de his quæ ant.apert.tab. & argumento tex.in.l.cum acutissimi. C. de fideicommis. Limitat etiam Socinus istam communem opinionem , quando vulgaris substitutio esset iuncta cum compendiosa , vt si dixit testator quandocunque decesserit,nam cum in compendiosa contineatur vulgaris , secundum doctrinam Barto. communiter approbatam in.l.centurio. columna decima.versicul.quæro vtrum substitutio compendiosa facta.& ff.de vulga.& pupilla.& in.l.precibus. C. de impube. & alijs substitu. quia licet in fideicommissaria, quam etiam amplectitur compendiosa intelligitur tacita conditio,si decesserit sine liberis , vt hic & in dicta. l. cum auus. pariter idem est dicendum de vulgari substitutione in compendiosa comprehensa , vt æqualis fiat determinatio.argumento.l.iam hoc iure.ff.de vulg.& pupill.l.quanuis.C. de impuber.& alijs.Contra istum tamen dictum Socini consuluit Decius consil.416.in testamento illustris & magnifici domini capitanei. &c.motus inter cætera ex eo quod licet sit verum quòd à principio & potentialiter substitutio compẽdiosa applicati possit ad vulgarem vel fideicommissariam,secundum quod casus occurrit , si tamen talis compendiosa resolutã sit in vulgarem vel fideicommissariam de tali vulgari , vel fideicommissaria,in qua compendiosa resoluitur iudicari debet tanquam de vulgari vel fideicommissaria simpliciter & absolute ex notat.per Bar.in.l.heredes mei.§.cum ita.ff.ad trebel. & sequitur Alex.consi.1.perspectis verbis eis.col.fi.volu.1. Si ergo occurreret casus de vulgari iudicaretur simpliciter & absolute , secundũ eum,& sic quod non subintelligetur in ea talis tacita conditio si decesserit sine liberis,& ita fiat comprehensio,quòd vtraque substitutio cõseruetur in statu suo, & vtraque propriam naturam retineat , quia illa determinatio quæ æqualiter debet fieri respicit illud quod exprimitur & non videtur habere locum in eo quod tacitè intelligitur prout est dicta conditio liberorum , de qua nihil fuit dictum , ad ducit etiam alia quæ videas per eum , & ista. l. partitarum satisfacit pro ista parte quam tenuit Decius. Nam videtur loqui in compendiosa substitutione in quantum dicitur , quæ el que muriere primeramente, & quòd fuerit facta hoc casu substitutio per verbum commune,sicut & de verbo succedat,dicit Barto.in.l.centurio.colu.fina. ff. de vulga. & pupilla. hæreditare enim tantum est dicere quantum succedere,vt in.l.nihil aliud est hæreditas.ff.de verbo. signifi. & tamen.l.ista vult quod vt conditio liberorum subintelligatur,quod succedant ex fideicommissaria,vt dixi in principio,& patet etiã ex alijs verbis istius.l.inferius positis ex quibus constat bona paterna iam fuisse filij grauati,& sic q̃ iam erat factum suum patrimonium , per aditionem seu immixtionem.l.sed si plures.§.filio.ff.de vulga.& pupilla.& instituta.de hæred.qualit.& differen.in princ. Pro opinione tamen Sonin.multum vrget coniectura pietatis & parentis affectio præsumpta,quæ fuit originarium motiuum harum dispositionum,& q̃ quis præponere voluit extraneum suæ post eritati quæ ratio ita militat , si succedatur ex vulgari , secut si fideicommissaria , & pro ista parte potest induci ista. l.partitarum , neque obstarent verba supra ponderata:nam etiam ante aditionem vel immixtionem bona patris dicuntur filij.l.in suis.ff.de libe. & posthu. l.21. supra titulo primo. & multum interest ad coniecturandam istam voluntatem defuncti : an facta fuerit substitutio per verba compendiosa: an solum per verba directa , importantia tantum vulgarem

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

condit.& demõstr.col.1.& Decius consi. 435.contrarium tamen dicit Barba.in.d.l.cũ acutissimi.quæ aliqua motiua quibus respondet Socinus vbi supra.colũ.2.similiter neq; procederet in vxore instituta dotata de restituendo,quæ decedat cũ filijs cõmunibus.per.l. qui filiũ. §.sabinus.ff.ad trebell.vid.Socin.in.d.l.cũ auus.col.3.versi. .in tertium neq; etiam habebit locum quando parẽtes instituunt à filijs,secundũ Bar.in.d.l. cum auus. & est cõmunis opinio reiecta distinctiõe Angel.in.l.ex facto.§.si qs rogatus.ff.ad trebell.& procedit dicta cõmunis opinio siue decedat cũ liberis pater,vel sine liberis cum parente auo instituentis,vt concludit Socinus in.d.l.cũ auus.colũ.5.& q̃ ista.l.dicit de filijs, idẽ dic de alijs descendẽtibus.gl.in.d.§.cum autẽ.l.cum acutissimi.C.de fideicõmiss.

4 a *Co naturales.* Adde.l.generaliter.§.cum autem.C.de institu.& substitutio.& an procedãt istæ leges nedũ in filio naturali grauato, verum etiã in nepote naturali vel pronepote.videtur dicendum q̃ sic cũ militeteadẽ ratio.argumẽto.l.si.C.de natura.libe.vbi circa institutionem ex testamento vel abintestato,q̃ statuitur in filijs habet locum in nepotibus naturalibus ex.d.l.extensione.& ita tenet Socin.in.d.l.cum auus.col.23.versic.octauum corollariũ.Sed quæritur in ista leges procedant in filijs adoptiuis grauatis.Rayner.& Alberi.in.d.§.cum autem. tenent q̃nõ eo q̃ maiorem affectionem habet pater ad filium naturalẽ quam ad adoptiuũ.& hanc opinionẽ approbat Alex.in.l.ex facto. §.si quis rogatus.ff.ad Trebell.non enim adoptiui dicũtur proprie filij, sed quidquid à patre habent habere videntur ex mera liberalitate. vt in.l.cum in adoptiuis.cũ ibi nota.C.de adoptio.vbi etiã dicit Ang. q̃ si statutũ vult q̃ filij nõ soluant gabellã de hæreditate paterna filij adoptiui soluere tenebunt:contrarium tẽet Cuman.in.d.l.cũ auus.& Fulgo.in.d.§.cum aũt.Soci.verò in.d.l.cũ auus.col.24.tenet primam opinionem quando filij adoptiui fuerunt adoptati ab extraneo,eo q̃ nõ trãseunt in familiã seu potestatẽ adoptantis.vt in.d.l.cum in adoptiuis.In adoptatis tamen ab ascendente naturali cũ transeant in familiam adoptantis,& in eius potestate.vt in.d.l.& etiam in filio arrogato,qui & eius filij transeunt in familiam arrogantis,vult q̃ habeant locum lege istæ,licet vltimo loco relinquat cogitandũ. Ego vero indistincte adhærerẽ primæ opinioni ex eo:quia hoc casu, neque patria potestas nec transitus in familiã consideratur, sed affectio naturalis, quæ nõ ita cadit in adoptiuis sicut in naturalibus:& quia non reperitur in iure talis extensio ad adoptiuos,prout reperitur in naturalibus in dict.§.cum autem.& hic & licet ista lex partitarum super his dicat, quier ambos fuessen legitimos,non intelligas de legitimis adoptiuis, sed de legitimis & naturalibus,prout ista.l. partitarũ filios legitimos intelligunt,vt patet in.l.i.titu.13.part.4. quando vero casu naturalis & accidentalis cõcurreret in adoptiuo grauato, prout est in adoptato ab ascendente plane procederent istæ leges. Patet etiam ex ista.l.q̃ nõ procederet eius dispositio,si filij grauati essent spurij,secundum Alberic.& alios in.d.§.cum autem.nisi fuit legitimati,cum per legitimationem iura horũ legitimorũ cõsequat,vt in authentico. quibus mod. natura.efficit.fin.§.illud.l.fin.titul.13.partita.4.tenet Socin. quo ad casum nostrum in.d.l.cum auus.col.24.versi. .infertur ex præmissis.

5 b *Que muriesse primeramente.* Quid si hoc nõ fuit dictum sed institutio descendentis fuit facta in vita tantum, & post mortem alter directo instituitur hæres,an procedet huius.l.dispositio,videt q̃ nõ per.l.fin. C.de lega.& quia Ioan.de Imol.in.l.filio præterito.ff.de iniust.& rupt.dicit q̃ ista.l.est exorbitans,& ideo non extendenda. contrarium tamen tenet Socin.in.d.l.cum auus.col.10.& .11.& ita refert fuisse cõsultum,vid.ibi late per eum. Not.etiam ex illo verbo.l.q̃ non procederet ista.l.in grauato pure,scilicet non adiciendo post mortẽ,& consonat in hoc ista.l.cum communi opinione docto.contra quam videtur tenere Socin.in.d.l.cum auus.col.12.& .13.

6 c *Los bienes del muerto.* Et sic loquitur ista.l.in substitutione vniuersali: dic tamen idem esse in relictis particularibus factis filijs si grauantur de restituendo post mortem,vt est casus in.d.l.generaliter.§.cum autem.versic.quæ omnia.C. de institu.& substitu.& procedit siue filius fuerit vniuersaliter institutus,vel in quota,& grauatus de re certa restituenda siue ei erat relicta certa res vel quantitas & grauetur post mortem de ea restituenda,secundum Baldum.in.l.cum acutissimi.C. de fideicommiss.col.1.de quo vid.Soci.in.d.l.cum auus.col.13.& .14.cũ consequenti.& per Decium in dict.§.cum autem.versi. 4. limitatur. vbi vult quod quãdo institutus vniuersaliter grauatur in re certa post mortem non habet locum dispositio illius.§.cum autẽ.in fi. & tenuit Albericus in.d.l.cũ acutissimi.C.de fideicommiss. & hoc satis placet maximè cum ista.l.partitarum non loquatur in legatis particularibus,sed successione vniuersali, & quod habetur in.d.§.cum autem. in fi.restringendum est ad propriũ casum in quo loquitur, scilicet in legatis particularibus ipsius filijs grauatis relictis.

d *Quemuriesse.* Loquitur de filio instituto grauato morĩẽte: non enim procederet ista.l.quando non ipse filius honoraretur,sed alius tertius grauaretur à testatore post mortẽ filij, vt in.l. qui filiũ. §.Sabinus. ff. ad Trebell. & ibi Bar. Ange. & Ioan.de Imol.quid tamen si sit bannitus? Bald.in.l.cum acutissimi. colum.fin.C.de fideicommiss.dicit,quòd adhuc non esset locus fideicommisso.& quod in hoc casu filij eius excluderent substitutum,& si peteret sibi caueti de fideicommisso restituendo:quia quo tiens condicio esset in medio,illa cautio non posset præstari.l.ita tamẽ.§.primo.ff. ad Trebellia. 7

e *De casse fijos.* Non exprimit an naturales & legitimos vel naturales tantum,& sic videtur velle q̃ & si decedat cum filijs naturalibus,tantum excludant ipse substitutum sicut & habetur in.l.ex facto.§.si quis rogatus.el primero.ff.ad Trebell.vnde hic probatur,q̃ etiam si filius naturalis sit ille qui fuit grauatus fideicommisso qui decedat cum filio naturali,talis filius excludit substitutum:cuius contrarium probari videtur in.d.l.generaliter.§.cum autem.C.de institu.& substitu. & ita ibi docto.magis communiter intelligunt illum text. vt requiratur tali casu ad excludendum substitutum datum filio naturali, quòd debeant extare filij legitimi & naturales ex naturali,& ad.§.si quis rogatus.respondẽt,q̃ procedat quando illa conditio,si sine liberis decesserit fuit expressa à testatore.d.§.cũ autem.intelligatur quando talis conditio fuit à lege tacite subintellecta,quæ fuit.,solu.glo.in.d.§.cũ autem.in parte.sobole.in fin.Sed Bart.ibi tenet primam solutionem glossi.ibi.scilicet,quod.d.§.cum autem.quatenus dicit de iusta sobole intelligatur,secundum dictinctionem positam in.d.§.si quis rogatus, & sic q̃ nihil noui inducatur in hoc per.d.§.cum autẽ. & ista opinio fuit Azo.& idem tenet Bart.in.d.§.si quis rogatus.& tenet etiam Angel.& Ioan.de Imol.qui dicunt istam communem opinionem,& idẽ dicit Alexan.& Decius,in istam partem inclinat in.d.§.cum autem. sed re vera communior est opinio primo posita,quæ fuit.§.dict.glos. quam etiam dicit verissimam Socin.in.d.l.cum auus.colu.20. tenenda est opinio Barto.per istam.l.partitarum,quæ declarat verba.d.§. cum autem.dum dicit sine iusta sobole.vt isto casu intelligatur,secundum subiectam materiam,vt etiam naturales comprehendantur, & spurij secluin excludantur,secundum iura antiqua,nam iusta dicitur. i.legitima.l.4.§.de illo.ff.pro soc.l.si vxor.in princ.p.ff.de adulter.& naturales filij in excludendo substitutum dicuntur legitimi.vt in dicto.§.si quis rogatus. An autem filij excludant ecclesiam ,seu piam causam substitutam [illegible] excludit. cõiunctum patruum suum testatoris,vt hic habetur & in dict.l.cum auus.& ex quo filium prætulit ecclesiæ continuata affectione censetur voluisse præferre omnem eius posteritatem.tenet Bald.in dict.l. cum acutissimi.columna.& ibi etiam Paul.de Castr.circa finem.& istud tenet,a quidquid in contrarium tenuerit Barba.in commento.d. l.cum acutissimi.& Iason in dicto.§.cum autem.quorum fundamentis late respondet Socin.in dict.l.cum auus.columna.19.& .20. & Decius in dicta.l.generaliter.columna tertia.vide tamen quæ adducit Felin.in capi.ecclesia.S.Mariæ.columna.8.de constitu.vbi referens cõ filium Ancharra.limitat nisi filij ex hoc non de pauperarentur. Item quid si grauatus ingressus est religionem ,an monasterium habeatur loco filij,& sic excludat substitutum Bald.in.d.l.cũ acutissimi.colũ.fina.C.de fideicom. distinguit,an ingrediatur religionem minorum fratrum,qui sunt incapaces hæreditatis, & tunc non excludatur substitutus,si vero ingrediatur aliam religionem capacem excludatur.vide de hoc per Ioannem Baptist.de S.Seueri.in repetitio.dict.l.generaliter.§.cũ autem.glas.d.7.& per Socinum in.d.l.cum auus.9. quæstione.Aduerte etiam quod in casu huius.l. quando est grauatus restituere alteri filio testatoris,nullo casu excluditur substitutus,vt probatur hoc per casum in authentico. de sanctiss. Episcop.§.sed hoc præsenti.collatio.9.vbi monasterium non facit deficere conditionẽ, de qua ibi quando contendit cum alio monasterio substituto, vt dicit etiam glos.in capit.in præsentia.de probat.igitur idem erit dicendum, si contendat cum alio filio testatoris substituto,quia non est minoris fauoris,sed similis & fortioris, cum dilectio maior videatur in filijs quos testator cognouit,quam in nepotibus quos non cognouit,& ita in facto consuluit & obtinuit Maria.Socin.vt refert eius filius in dict. lege.cum auus.col.19.& in.n.9.q.ad finem.quod si esset verum esset singulariter notandum,sed caue,quia ista.l.destruit istud dictum: nam 8

in ea filius erat grauatus restituere fratri suo, & tamen adhuc habet locum ista tacita coniecturata conditio, vt nepotes ex filio præmortuo grauato excludant patruum filium testatoris. & idem probatur in tex.dict.l.cum auus. vbi patruus non excludit pronepotem nepotis grauati,ideo intellige dictum Socin. quando instituebatur filius & grauarẽ de restituendo vni filio eiusdem grauati,quia tunc alij fratres illius filij, non possent ex coniecturata mente auo care fideicommissum, quia sunt in pari gradu:& sic procedit fundamentum Socini.dum arguit de monasterio,& vbi est expressa voluntas de restituendo vni nepoti cessat coniecturata contra mentẽ expresse. An autem filij adoptiui quos reliquit grauatus excludãt substitutum,dic quòd non,quia esset in potestate grauati adoptando filium excludere substitutum:quod in filio naturali non potest dici, cum non tantum ab eius voluntate,sed à dei dono sibi agnascatur,& quia liberi adoptiui non sunt in consideratione in præiudicium substituti.l.fideicommissum.ff. de condi.& demõst.l.si ita quis.§. fin. ff. de lega.2.Ange.in dict.§.cum autem.Socinus in dict.l. cum auus.colu.24.& Decius in dict.§.cum autem.versi.7. ista lex.& quòd hic dicitur quando reliquit filios:idẽ est quando reliquit nepotes vel pronepotes,seu alios vlteriores descendẽtes,vt probatur in.d.§.cum autẽ.& in.d.l.cum acutissimi.& tradit Socin.in dict.l.cum auus.colu.17. Procedit etiam ista.l.siue filij sint masculi,siue fœminæ seu nepotes ex fœmina.l.si ita quis.in princ.ff.de testa.tutel.Bar.plene in.l.i.C.de vers. signifi.l.i.C.de condit.insert.Si tamen testator expresserat in conditione qualitatem masculinitatis tunc deficientibus masculis propter fœminas,nõ excluderetur substitutus,vt dicit Bar.in.d.l.cũ auus. 4. q.& eius opinio tenetur comuniter,& à nullo reprobatur, vt attestat Socin.in.d.l.cum auus.char.9.colu.2.& circa hoc,vide eundẽ Socin. ibi chart.10.col.4.cum sequenti.Procedit etiã hæc lex,siue filij sint nati,siue nascituri tẽpore conditionis,secũdũ Rapha.Cuma.in. d.l.cum auus.& videtur de mente Bar.ibi.3.q. & tenẽt aliqui moderni.in.d.§. cum aũt.prout est Ioan.Bapti.de.S.Seueri.qui late ibi istam quæstionẽ examinauit,& in hanc tententiã inclinat Socin.in.d.l.cum auus. fol.9.col.3.&.4.& sequenti. & illud videtur tenendum , licet contrariũ tenuerit Ludoui.Roma.cõsil.370.in proposita consulatione,cui videntur adhærere Iason,& Decius in.d.§.cum autem. & pro ista opinione Rapha.multũ cõfert ista.l.partitarũ, quæ indistincte excludit substitutum per liberos grauati,si extent & lignanter,cum dicitur esto es porque siempre se entiende por derecho , magner el padre, no lo diga paladinamente,q̃ muriendo el vno y dexando fijos q̃ el otro hermano q̃ finca biuo,no deue heredar lo suyo. Ponderandũ est verbũ semper,& sic intelligit,siue filij sint iam nati,siue nascituri. Nam ista dictio semper importat q̃ idem sit in omni casu, & in omni tempore,vt dicit glos.nota.in verbo.semper in.l.i.ff.solut.matri. Quid [illegible] si ille grauatus decedat cũ filijs, qui tamen sunt incapaces, vt quia sunt deportati vel damnati in metallum,an tales filij faciant deficere fideicommissum? dic vt per Bar.in.l.filius familias.§. cum quis. de lega.1. Aduerte etiam,quia sufficit liberos extare , & si non sint hæredes quia nolunt adire paternam hæreditatem, vel fuerunt exhæredati,vt in.d.§.cũ quis.de hoc tamen vid. quæ infra statim dicam in glo.qui incipit,lo deuen auer. Not.etiã q̃ & si filij isti præmature habeantur ẽminore.14 annis viri potente,q̃ etiam isti non tantum facient cessare substitutionem fideicommissariã,de qua hic, & in dictis iuribus:sed etiã pupillarem, Bar.in.l.gallus.§.etiam si parente. ff.de liber.& posth.& idem Bar. & postilla.in.l.in pupillari. tina.verb.ff. de vulg.& pupil. idem est si talis pupillus relinquat vxorem prægnantem , nam talis posthumus,ex eo faciet cessare pupillarem substitutionem, vt notanter tenet Bal.in.l.neque ei.ff.de adcpt.ibi dum dicit. Item si malitia suppletætatem &'acciperet vxorem & conciperet.argum.l.ex facto.ff.de vulg.& pupil. licet tantum ipse loquatur de extinctione pupillaris substitutionis. Not.etiam istum text.in quantum dicit , dexasse hijos,quia vult q̃ non sufficiat habuisse liberos,si decesserunt ante mortem grauati , vt est casus singularis in. l. ex facto.§.penulti.ff.ad trebell. Requiritur ergo q̃ extent tempore mortis eius & hoc sufficiet,licet postea moriantur.vt excludatur substitutus,vt probatur in.d.§.penul.& habetur in capit. Raynuntius.de test.& in cap.in præsentia.de probatio.l.cum vxori. C. quando dies legat.ced.Item intelligeistam.l.in filijs qui nascuntur non monstruosi , &tendentes ad prodigium:nam illi & si viui nascantur non faciunt deficere conditionem.l. non sunt liberi. ff.de stat.homin. Similiter intellige quando tales filij perfectè nascuntur: nam si in actu natiuitatis moriantur puta dum fuit totus extractus præter vnum pedem secus esset.l.quod dicitur.ff.de libe.& posth.l.pe.& ibi Albe ri.Bal. & alij.C. de posthu. heredi. instit. Si tamen inciso aliquo perfecto membro nasceret viuus,tũc ille excluderet substitutũ, sicut accidit in eo,qui sine aliquo mẽbro perfecto nasceretur: quia est perfectus homo,vt adducit Socin.post Ioan.de monte sper.in dict.l.cũ auus.char.penultim.column.2. intellige etiam de nato ex pertu qui vinere posset.secus si fit quinque vel sex mensium quia non est perfecte natus vt in.d.l.pen.Socinus vbi supra vbi refert se in hoc cõsuluisse.et ideetiã super his de iure regni.l. 13. tauri. quæ est lex notabilis.

Quæst. 3.

Quæst. 4.

Quæst. 1.

Quæst. 2.

a quié auia establescido el testador por

a *Los bienes de su padre.* Ex hoc verbo patet quòd loquitur ista. l. in substitutione fideicommissaria , quia non sequuta additione vel immixtione non dicerentur bona patris qui fuit grauatus , sed primi testatoris qui grauauit.argumento. l. post aditam. C. de impuber.& alijs subsilit.ex quo videtur inferri quod ista.l.& similes non procederent in substitutione directa vulgari,& ita dicit Albericus in dicta.l.generaliter. §.cum autem. vbi gloss.in verbo. substituit. videtur hoc velle,& hanc dicit esse communem opinionem Socinus in dicta.l.cum auus.columna septima. vbi etiam notabiliter didicit hoc debere intelligi & limitari , nisi essemus in casu in quo institutus filius transmitteret ius adeundi ad nepotes: nam licet alias sit magna dubitatio nunquid ille qui admittitur ex vulgari substitutione excludat illum qui venit per ius adeundi transmissum, de quo per Barto. & doctores in.l.prima.ff. de vulg. & pupilla. tamen in hoc casu indubitanter,secundum eum substitutus excluderetur per text.in. l. vnica. C. de his quæ ant.apert. tab. & argumento tex.in.l.cum acutissimi. C. de fideicommiss. Limitat etiam Socinus istam communem opinionem , quando vulgaris substitutio esset iuncta cum compendiosa , vt si dixit testator quandocunque decesserit,nam cum in compendiosa contineatur vulgaris , secundum doctrinam Barto. communiter approbatam in.l.centurio. columna decima.versicul.quæro vtrum substitutio compendiosa facta.& .ff.de vulga.& pupilla.& in.l.precibus. C. de impube. & alijs substitu. quia licet in fideicommissaria, quam etiam amplectitur compendiosa intelligitur tacita conditio,si decesserit sine liberis, vt hic &in dicta.l. cum auus. pariter idem est dicendum de vulgari substitutione in compendiosa comprehensa , vt æqualis fiat determinatio.argumento.l iam hoc iure.ff.de vulg.& pupill.l.quanuis.C. de impuber.& alijs.Contra istum tamen dictum Socini consuluit Decius cons il.416.in testamento illustris & magnifici domini capitanei. &c.motus inter cętera ex eo quod licet sit verum quòd à principio & potentialiter substitutio compẽdiosa applicari possit ad vulgarem vel fideicommissariam,secundum quod casus occurrit , si tamen taliscompendiosa resolutá sit in vulgarem vel fideicommissariam de tali vulgari , vel fideicommissaria,in qua compendiosa resoluitur iudicari debet tanquam de vulgari vel fideicommissaria simpliciter & absolute ex notat.per Bar.in.l.heredes mei.§.cum ita. ff.ad trebel. & sequitur Alex.consi.1.perspectis verbis eis.col.fi.volu.1. Si ergo occurreret casus de vulgari iudicaretur simpliciter & absolute , secundũ eum,& sic quod non subintelligeturin ea talis tacita conditio si decesserit sine liberis,& ita fiat comprehensio,quòd vtraque substitutio cõseruetur in statu suo, & vtraque propriam naturam retineat , quia illa determinatio quæ æqualiter debet fieri respicit illud quòd exprimitur & non videtur habere locum in eo quod tacitè intelligiturprout est dicta conditio liberorum , de qua nihil fuit dictum , adducit etiam alia quæ videas per eum , & ista. l. partitarum satisfacit pro ista parte quam tenuit Decius. Nam videtur loqui in compendiosa substitutione in quantum dicitur , que el que muriere primeramente, & quòd fuerit facta hoc casu substitutio per verbum commune,sicut & de verbo succedat,dicit Barto.in.l.centurio.colu.fina. ff. de vulga. & pupilla. hæreditare enim tantum est dicere quantum succedere,vt in.l.nihil aliud est hæreditas.ff.de verbo. signifi. & tamen.l.ista vult quod vt conditio liberorum subintelligatur,quod succedant ex fideicommissaria,vt dixi in principio,& patet etiã ex alijs verbis istius.l.inferius positis ex quibus constat bona paterna iam fuisse filij grauati,& sic q̃ iam erat factum suum patrimonium , per additionem seu immixtionem.l.sed si plures.§.filio.ff.de vulga.& pupilla.& instituta.de hæred.qualit.& differen.in princ. Pro opinione tamen Sonin.multum vrget coniectura pietatis & parentis affectio præsumpta,quæ fuit originarium motiuum harum dispositionum,& q̃ quis præponere voluit extraneum suæ posteritati quæ ratio ita militat , si succedatur ex vulgari , sicut si fideicommissaria , & pro ista parte potest induci ista. l.partitarum , neque obstarent verba supra ponderata:nam etiam ante additionem vel immixtionem bona patris dicuntur filij.l.in suis.ff.de libe. & posthu. l.21. supra titulo primo. & multum interest ad coniecturandam istam voluntatem defuncti : an facta fuerit substitutio per verba compendiosa: an solum per verba directa , importantia tantum vulgarem

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

subſtitutionē & ſic q̄ debeat eſſe diuerſitatis inter vnū caſum & alīū & attenta iſta æquitate, & teſtatoris affectione potius inclinarem in opinionem Socin. tu cogita. quia paſſus eſt certe dubius, quid autem ſit dicendum in ſubſtitutione pupillari. vide latē Socin. in. d. l. cum ānuus. col. 7. 8. & 9. Cuius reſolutio videtur quōd pupillaris ſubſtitutio non firmatur ſuſceptione liberorū prout dixit Barto. in dicta. l. impupillari. ff. d̄ vulga. & pupilla. neq; etiam poteſt dici, q̄ ſubſtitutio pupillaris rūpitur natiuitate poſthumi, prout eſt magis communis concluſio in dict. l. in pupillari. ſed bene verū eſt & poteſt dici quōd expiret mortuo pupillo cum filijs. argu. d. l. cum auus. quid autem ſi teſtator duobus pupillis filijs ſubſtituerat pupillariter per adiectionem nominis collectiui & primus deceſſit pubes relictis filijs, & poſtea deceſſit impubes alius, an filij puberis excludāt extraneum ab hæreditate impuberis? vid. Bal. q̄ ſic in. l. pe. col. 1. C. d̄ impuber. & alijs ſubſti. & Alexan. in. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad trebell.

10 a ¶ *Siempre ſe entiende por derecho.* Nota hoc verbum, nam ex eo tollitur magnum dubium quod eſt inter doctos. in. d. l. cum auus. An illud q̄ ibi & hic diſponitur ſit fictio legis, vel an ſit præſumptio iuris: nam Raphael. Cuma. ibi vult, q̄ ſit fictio ex q̄ fingāt ſcriptum vltra id q̄ apparet. Paul. vero de caſt. dicit, q̄ ſit præſumptio & rationes pro vtraque parte diſcutit late ibi Socinus. col. 30. &. 31. & 32. effectus eſt magnus, nam ſi eſſet fictio non admitteretur probatio in contrarium, ſecus tamen eſſet ſi eſſet præſumptio iuris tantū, & non præſumptio iuris & de iure. & q̄ ſit præſumptio iuris tantum tenet Iacob. ßutri. Cynus, Bal. in. d. l. cum acutiſſimi. C. de fideicommiſſ. & ſic admitteretur probatio in contrarium per coniecturas vel alias: tene ergo mentē iſtā l. partitarum, quæ diſponit q̄ hic ſit iuris præſumptio ſeu tacita conditio à iure ſubintellecta nō fictio: nā ſi voluerat q̄ eſſet fictio non dixerat entiendeſe por el derecho, magner el padre no lo diga, ſed dixerat ius fingit fuiſſe dictum, ſed quia, p̄cedit ex coniectura pietatis ideo dicit, entiendeſe por derecho.

11 b ¶ *Lo deuen auer.* Quid ſi nolunt & repudient, an erit locus ſubſtitutē? Alberic. mouet iſtam quæſtionem in. d. l. generaliter. §. cū autē. C. de inſtitu. & ſubſtitu. & refert opinionem quorūdā dicentiū q̄ ſufficit liberos extare, licet nō ſuccedat, vt excludāt ſubſtitutū arg. l. filius familias. §. cum quis. ff. de lega. 2. & in. l. Iulius. ff. de hæredi. inſtitu. l. cum pater. §. voto. de lega. 2. Sed in contrarium dicit. q̄ videtur text. in. §. ſi vero teſtamentum. inſt. de ſucceſſ. liber. & quia negare nō poſſumus exiſtiſſe fideicommiſſum conditionale, licet deſcendentes ex priuilegio iſto ſubſtitutū excludant, vt in. d. §. cum autem. cum dicit liberis eam excludentibus ergo alij de tali priuilegio non opponent, nili ipſi. l. qui liberis. §. fin. ff. de bonor. poſſ. ſecundum tabul. alij vero dicunt ſecundum eum q̄ aliud eſt quando conditio expreſſa apponitur ab homine, & tunc ſufficiat liberos extare, vt excludatur ſubſtitutus: aliud quādo à lege ſub intelligitur. nam tunc oportet eos hæredes eſſe per. d. §. cum autem. aliàs ceſſaret ratio quæ mouet coniecturam, de qua in. d. §. cum aūt. & in. d. l. cum acutiſſimi. & in hac reſidet Alberi. in. d. §. cum autem. cuius opinioni adhærere videtur Socin. in. d. l. cum auus. char. 8. col. 2. & Ia. in. d. §. cum autem. col. pe. & vid. in hoc Socin. conſil. 182. volu. 2. incipit licet ſilia fœmina.

12 c ¶ *El otro hermano.* Quid ſi deceſſit ille frater fideicommiſſarius anteq̄ grauatus, an tranſmittat in ſuperſtites fideicommiſſum ad hæredes. Paul. de caſtr. in. d. l. cum auus. in fi. dicit q̄ non, ex quo iſtud fideicōmiſſum erat conditionale, licet conditio eſſet tacite ſubintellecta, & ſit conditio legalis, quia tamen non eſt neceſſaria, imò prouenit ex coniecturata mente defuncti, ita q̄ eam teſtator tollere poteſt, ſi vult iudicatur conditio non neceſſaria, & ſic dicit ceſſare q̄d habetur in. l. conditiones quæ extrinſec⁹. ff. de condit. & demonſt. Tu vero dic q̄ iſta quæſtio eſt facilis, ex quo hic interuenit conditio ex præſſa à teſtatore. ſ. cum moreretur. l. dies incertus. ff. de condit. & demonſt. & ſic nō conueniunt propriè verba Paul. de caſt. dictum tamen eſt verum.

d ¶ *Dos omes eſtraños.* Approbat gloſſ. l. cum acutiſſimi. C. de fideicom. &. d. §. cum autem. quæ ſunt communiter approbata: ceſſant enim in extraneo rationes, quæ ſunt in filio & eius liberis: coniectura, ſcilicet pietatis & ſanguinis, de qua in. d. l. cum auus. & etiam euitatio abſurditatis in teſtāte ne videatur alienas ſucceſsiōes ſuis præponere. Quid autē ſi filius & extraneus eſſent inſtituti. & de reſtituendo poſt mortē grauati, an in perſona filij ſubintelligatur tacita conditio? Socin. tradit i ſtam quæſtionem in dict. l. cū auus. char. 6. colum. 2. ver ſicu. 7. infertur & eſt pulchra quæſtio. & refert ibi Cuma num æquentem, quod nō intelligatur tunc iſta condicio, licet in fine relinquat ſub dubio, dicens æquitatem ſuadere contrariam opinionē Socin. ibi poſt Ioan. Baptiſ. de. S. feuer. in. d. §. cum autē. & in. l. in teſtamento. C. de teſta. milit. tenet q̄ in perſona filij ſubintelligatur, vi. ibi per eum, & pro iſta opinione ſatisfacit i ta. l. partitarum. dum in hoc verſi. ponit hæc verba, dos omes eſtraños, quaſi ſecus velit eſſe quando non ambo eſſent extranei.

¶ *Lex. XI.*

a Non poteſt teſtator filij ſapponere conditionem in legitima. In eo tamen quod eſt plus etiure inſtitutionis relictu n poteſt apponi conditio poteſtatiua. Caſualis autem vel mixta nequaquam, ſed habetur pro non appoſita. h. d. Habuit originem à. l. quoniam in prioribus. C. de inoff. teſtamento.

e ¶ *Libremente.* Non ergo poterit à parente filio relinqui legitima, vt cō penſet cum debito, ad quod filio tenebatur, veluti dotis maternæ, vel aliàs, vt in ſpecie not. Cynus, & etiam Bal. in fi. in. l. 2. C. d̄ iur. dot. Et quid ſi pater relinquat filio iure inſtitutionis aliqua bona vel quantitatem pro legitima & dote materna & bona non ſufficiant ad ſolutionem dotis & legitimæ? vid. notabile conſilium Socin. 2. volu. conſilio. 225. diligentiſsime & ſubtiliter, vbi etiam vide, an acceptando hoc filia ſibi præiudicet, & quæ habentur in. d. conſil. Adde ad dicta Roderic. Suarez. in. l. quoniam in prioribus. C. de inofficio. teſta. 7. ampliatione vbi vid. de hoc & quid ſi filius inſtituatur in ſua legitima & iubetur reſtituere titio, qui recuſans adire & reſtituere compellitur à iudice: an tunc habeat locum iſta. l. vt adhuc reiecto grauamine conſequatur, & retineat legitimam? Paul. de caſt. dicit, q̄ non imò tunc limitabitur iſta. l. & ſimiles. per text. quem ipſe ad hoc ita intelligit in. l. ita tamen. §. ſi patronus. ſi. ad trebell. vbi Roman. dicit hoc eſſe nouiſsimū dictum, ſed Alex. ibi reprobat illum intellectum, & dicit eſſe contra tex. in. l. pe. §. ſi patronus. ff. de bon. liber. vid. ibi per eum cuius dicta ſatis placent. Si tamen filius ſic grauatus recuſans adire, adiret & reſtitueret: tunc videtur, q̄ cum agnouerit iudicium defuncti n ōpoſſit repetere legitimam per tex. in. d. l. pe. §. ſi patronus. & videtur de mente Alex. vbi ſupra. An autem grauamen quod per iſtas. ll. recipitur in perſona filij de legitima reſ ciatur etiā in perſonā eius in quē filius tranſmiſit ius adeundi: iſtam quæſtionem tractat Soci. conſil. 116. vol. 1. incipit non poteſt negari. col. 7. neque memini alibi me legiſſe vbi concludit, q̄ non per pulchra verba. vid. ibi per eum: & in materia quod ipſe ibidem dicit. col. penult. verſic. 6. & vltimo. Aduerte etiam quia ſi pater ex facultate regia poſſet grauare filius in legitima iuxta ea quæ tradit Roderi. Suarez. in. d. ſua eleganti repertitio. l. quoniam in prioribus. 18. limitatione: & in lectu. l. fori. conſequenti. in ſecunda limitatione, adhuc debet conſtare de voluntate expreſſa patris volentis grauare, & quōd in dubio potius coniecturare debemus grauare no luiſſe, ad quod bene facit, quod dicit Oldral. conſil. 28. viſa donatione vbi cōſuluit, quōd ſi pater dat aliquid filio in vita, cum onere reſtitutionis. & poſtea in teſtamento aliquid ſibi legat iure inſtitutionis, & vult illum eſſe contentum eum eo, & cum eo quod ſibi donauit in vita, quōd videtur propter hoc remittere onus reſtitutionis appoſitum in donatione, quod eſt bene notandū, neq; dicit obſtare conſuetudinem loci, ex qua permittitur grauare in legitima, quia locum habet ſecundum eum, quando de expreſſa voluntate teſtatoris appareat aliàs ſtabitur iuri communi. l. 2. C. de noxa. cap. cum dilectus. de conſuetu. & teneas ſemper menti ad iſtas regias facultates, ex quibus permittuntur

Quæſt. 1.

Quæſt. 2.

Quæſt. 3.

Queſt. 4.

mittuntur fieri maioriæ in vnum ex filijs, licet alij grauentur in legitima dummodo eis relinquantur alimenta prout eſt de forma dicta rum facultatem regaliū, quod debes intelligere dū tamen id quod relinquitur filijs pro alimentis, relinquatur eis in proprietate ita q̄ iudicetur ſuum proprium, patrimonium non ſubiacens regulis alimentorum & ita eris tranſmiſsibile ad hæredes, put volunt hiſpani doct. noſtri doctor de Pala. Rube. in re petit, c. per veſtras. in text. colū. 250. Roderic. Suarez. vbi ſupra. i. d. ſecunda limitatione illius. l. fori. ſub repetione. l. quoniam in prioribus. fol. 62. & 63. licet contrarium voluit Bal. in. l. i. §. ius natura. circa. fi. ff. de iuſti. & iur. qui tamen loquitur in caſu in quo per ſtatutū tollitur legitima non tamen vbi minuitur ſalua alimētis, & ſic nō rectē poteſt allegari in contrarium quia de mente principis in iſtis facultatibus maioriæ nō eſt in totum tollere legitimā ſed tātū minuere, inter quæ lōge intereſt vt patet ex nota. per Paul. de Caſtr. in. d. l. quoniam in prioribus. verſ. item quæritur. & q̄ iſtæ facultates regiæ ſic debeant intelligi, vt non tollant, ſed minuant legitimam confert notabile dictum Bald. in. l. cum lege. C. de epiſco. & cler. vbi loquitur in terminis quando ſtatutū ratione primogeniti excludit ſecūdo genitum. & ſi pr̄ ſe habeat ſeuere contra alios filios vel filias in taxatione talis legitimæ ſic diminutæ pro ſuſtentatione filiorum & cētra pietatis officium: tunc iudex in hoc ſuccurrere debet, & bono arbitrio taxare & moderare potest iuxta qualitatem perſonarum & patrimonij quantitatem, & alias circunſtantias ſicut & ego pluries fieri vidi in regali auditorio, nam cum pater valde enormiter, & contra boni viri arbitrium minuit occaſione talis facultatis legitimas filiorum, idem eſt ac ſi in totum tolleret, vt adducit Soci. conſil. 150. volum. 1. co. 5. & Domini de Rot. deciſio. 78. in nouis, in princi. 2. colu. & tenebitur pater ita prouidere alijs filijs, licet ipſi habeant aliunde vnde poſſent alimentari cum principis intentio non ſit in totum tollere, ſed diminuere legitimam: & ſic ceſſat quod in contrarium ſentit Abb. in. c. raynuntius. de teſta. vlti. nota. an autē filius contra quem fuit impetrata facultas, vt poſsit ſibi diminui legitima poterit iſto iure vti contra patrem ſuum diminuendo patri legitimam. Bald. dicit quōd non in. l. ſi. verſi. pone princeps. C. de fruc. & liti. expen. cætera ad iſtam materiam pertinentia. vid. laté per Roderi. Suarez. in. d. ſua repet. l. quoniam in prioribus. & per Guil. Bene. vbi ponit. 10. limitationes in repe. capituli Raynūtius. de teſt. f. 351. col. 4. & ſo. ſequenti eſt ſuper verbo reliquit, quibus adde quid dicēdum ſit in milite an ex directa militari (de qua in. l. centurio. ff. de vulg. & pupil. & l. precibus. C. de impub. & aliis ſubſtitu. & in. l. in teſtamento. C. de teſta. mili.) poſsit priuare filium legitima, quæ dicam in. l. 12. incipit compendiola, infra titul. 1. Adde etiam q̄ ſubſtituere filio vulgariter non reputatur grauamen, vt in ſpecie dicit Paul. de Caſtr. in. d. l. quoniam in prioribus. per. l. ſi poſthumus, §. quod vulgo. ff. de vul. vbi etiam Alex. quem vide.

Quæſt. 5.

Quæſt. 6.

a ¶ *Condicion.* Sed cum ſubſtitutio dicatur conditionalis inſtitutio, vt in. l. cohæredi. §. cohæres. ff. de vulga. & pupil. in ratione. §. quod vulgo. ff. ad. l. falcid. ſi filius ſubſtituatur vulgariter, vel compendioſe & a primo gradu ſit præteritus, an videatur inſtitutus reiecta conditione in quam fuit facta ſubſtitutio? & videtur quōd ſic per. l. ſi filius familias ſubſtituatur. ff. de hære. inſti. & . l. ſi pater filium. & . l. ex facto. §. Iulius. ff. de vulga. & pupil. & per. d. l. quoniam in prioribus. & per iſtam. l. & videtur fuiſſe de mente Roder. Suarez. in. d. l. quoniam in prioribus, in. 15. limitatione, & expreſsius habetur per Alexand. in. l. ſi pater impuberes. ff. de vulga. & pupil. ſuper glo. in verbo ſubſtituit & probari etiam videtur in. l. ſciunus. §. cum autē. C. de inofficio. teſtamen. & ſic ſi alter filius ſit inſtitutus in primo gradu & ei ſit datus ſubſtitutus vulgariter vel pupillariter, vel compendioſe alter filius talis filius ſubſtitutus reiecta conditione concurret cum inſtituto quod eſt tenendum menti, quia non ita declarat Roder. vbi ſupra, ſed aduerte quia neque Alexand. nec Roderic. faciunt mentionem de Oldrald. conſil. 171. thematale eſt titius filium. column. 3. verſic. ſed quæritur, vbi ſic oppoſitum loquens in caſu ſuo in filio ſubſtituto pupillariter qui fuit apræcedenti gradu præteritus, & dicit non obſtare. d. l. quoniam in prioribus. neq; d. §. cum autem. quod oſtendit, quia dict. l. quoniam in prioribus. commemorat. l. omnimodo. eiuſdem tituli. at dict. §. cum autem, & l. ſancimus. commemorat vtranque, ergo oportet quod ānbæ intelligantur eo caſu quo loquitur: l. omnimodo. ad cuius interpretationem factæ ſunt, & authen. de libis ānr. dota. inſtru. naris. colla. 9. Sed. l. omnimodo. circa præteritos filios nihil immutat, vt ibi dicitur in text. ergo. & c. l. rem. l. omnimodo. tinuit petitionem ſupplementi, & circa illud verſatur intentio illarum triū. ll. & hoc nomē ſupplementum dicit duo vnū præexiſtens aliud ei accedens ſine prioris tāmen interitu. arguunen. l. fi. ff. de diuerſ. & tempora. præſcrip. l. pomponius. §. cum quis. ff. de acquir. poſſ. item hoc ſupplementum fit dupliciter, vere ſcilicet, per acteſſionem quantitatis, ad quantitatem vel ſpeciem, vel ſpeciei ad quantitatem, vel ſpeciem vt loquitur. l. omnimodo. & interpretabitur per amotionem conditionis adiectæ inſtitutionifactę ex legitima y el modi, vel dilationis, vel alterius cuiuſcunque grauaminis capiendi tanti modus non mutatur, ſed repreſentatur. argu. l. hæreditas. ff. de hære. inſtitu. vnde ſi quis aduertat ad. l. ſciunus. §. cum autem. legitima quæ ibi repræſentatur non expectata die vniuer. ali ſi fideicommiſſo adiecta, non capitur iure directo, ſed iure fideicommiſſi, & per reſtitutionem de manu hæredis faciendam, vt ibi dicit litera dum ſubdit quartæ quidem partis reſtitutio, &c. & ſic non mutatur tapiendi modus neque primus interimitur, ſed in propoſito per amotionem conditionis adiectæ pupillari ſubſtitutioni non ſoluti ſuccedendi modus repræſentatur, ſed gradus ipſe perimitur. l. fina. §. ſecundo. ibi ſed ſi extiterit conditio. ff. de vulgar. & pupilla. vt hæc & alia in iſto prop ſito adducit Oldrald. vbi ſupra, confirmatur hoc quia illud quod dicitur quōd teſtamentum poteſt incipere à tacita vulgari contenta in expreſſa pupillari, & ſi filius ſuccedat ex tali tacita vulgari ſatis dicitur inſtitutus, vt probatur in. l. ſi pater filium. & ibi Bartol. ff. de vulga. & pupilla. tamen hoc procedit ſecundum terminos dicti. l. ſi pater filium. ſcilicet, quando filius naſcitur qui fuit filio iam nato ſubſtitutus inuenit tempore quo naſcitur purificatam conditionem ſub qua eſt ſubſtitutus, quia tunc non poteſt dici præteri tus per. l. cum poſthumus. ff. de liber. & poſthum. non ergo procedet quando filius aliquo tempore reperiretur præteritus à primo gradu conditione non purificata. Sed quicquid dicat Oldrald. qui in hoc adhæret dictis antiquorum in quæſtione illa, an conditio caſualis vel mixta ſub qua filius fuit ſubſtitutus reijciatur de legitima iuxta nota. per docto. in. l. ſi pater. C. de inſtitutio. & ſubſtitutio. & in. l. ſuus quoque, in principio. ff. de hæred. inſtitu. & in dicta. l. quoniam in prioribus. pro eo quod ptius dixi, videtur caſus in dicto. §. cum autem ex cuius deciſione infertur quod cum hodie legitima debet relinqui filio, titulo inſtitutionis. ſecundum iura autenticorum & iſtarum. ll. partitarum. ſi filius ſubſtituatur in euentum alicuius conditionis alteri hæredi inſtitutio reiecta conditione concurrere debet cum inſtituto prout habetur in. d. §. cum autem.

b ¶ *El hijo.* Idem dicin nepote, vel pronepote primum locum obtinente, vt probatur in dicta. l. omnimodo. & dicta. l. quoniam in prioribus. C. de inofficio. teſtamen. vbi vid. Roderi. quarta ampliatione, & idem dic de aſcendentibus & patronis, & etiam in fratribus quando turpis perſona hæres inſtituitur ab eo, nam iſti etiam non poſſunt grauari in legitima. vt dicit gloſſ. nota. in autentica. de hæredib. & falcid. §. ſi vero expreſſum. colla. prima. in gloſſ. prima. l. panthonius. §. hinc. ff. ſi quis à paren. fuer. manu. vide etiam per Roderic. in dicta. l. quoniam in prioribus. 16. ampliatione, & probatur optimè in. l. 6. in ordina. tauri.

In nona rec. eſt. l. 1. tit. 8. libr. 5.

c ¶ *Que eſto poder.* Probatur ergo hic quod in legitima quæcunque conditio poteſtatiua etiam ſi ſit facilis reiicitur de legitima ſuſtentatur vero in reſiduo vltra legitimā, vnde & illa conditio ſi volet reijcitur de legitima vt hic, tenet Bald. in dicta. l. quoniam in prioribus. Ioannes de Imol. in. l. ſina. ff. de conditio. inſtitu. & in. l. iam dubitari. columna ſeptima. ff. de hæredi. inſtituen. & Roderic. in. d. l. quoniam in prioribus. 5. & 6. ampliatione.

d ¶ *No empezen al hijo.* De hoc vid. Roder. vbi ſupra ſecunda ampliatione. qui legens iſtam intelligit quando ſcilicet ille filius erat hæres inſtitutus ne obſteret. l. ſciunus. §. cum autem. C. de inofficio. teſta. cui adde Paul. de Caſtr. in. l. ſuus quoque. in principio. & l. 2. ff. de hæred. inſtit. vbi in iſto caſu quærit reiecta conditione de legitima quid erit de reſiduo, & reſpondet quod ſi non habebat cohæredem vel ſubſtitu-

Biblioteca Nacional de España. Sala de Patrimonio Documental

tum totum sibi accrescit: quoniam in omnem euentum est illud habiturus siue deficiat conditio siue non, si tamen haberet cohæredem, vel substitutum spectabitur euentus conditionis quæ si non existat illud residuum perueniet ad cohæredem vel substitutum, si tamē existat accresci sibi sine noua additiõe sicut videmus in eo qui est substitut' partim' pure partim sub conditione, vt ff. de hære. instit. l. si liber homo. §. titius ex semisse. & licet Rode. Suarez, post multaita velit intelligi istam. l. partitæ. semp tamē visus est remanere cũ aliquo scrupulo erga intellectum verũ huius. l. subdẽs fe nõ determinate asserere, sed vt peritiori daret occasionẽ, aut probandi aut corrigendi dicens hoc esse magnæ importantiæ in practica, ego vero, licet impetitus, cogitabam istum intellectum non conuenire huic. l. partitarum: tum quia diuinatorius cum in hac. l. nulla mentio fit quòd habuerit filius cohæredem, vel substitutum, vel quod non habuerit, tum etiam quia ista l. iuxta. l. suus quoque. & alias leges iuris communis facit differẽtiam an filius instituatur sub conditione potestatiua, an sub casuali, vel mixta vt primo casu reiecta conditione potestatiua de legitima, iuxta dictam. l. quoniam in prioribus. & istam. l. teneat institutio conditionalis in residuo, & expectetur conditio. Secundo verò casu non solum reijciatur conditio de legitima, sed neque etiam respectu residui expectetur, & si tota ista lex intelligi deberet quando non fuit datus cohæres, vel substitutus dicendum esset nullam in vtraque conditione faciendam esse differentiam, quia vtroque casu non esset expectandus conditionis euentus cum in omnem euentum illud esset habiturus. restat ergo quod vt ista differentia inter conditionem potestatiuam, & inter casualem vel mixtam possit hic applicari de necessitate debemus intelligere quod fuerit datus in ista. l. substitutus, vel cohæres & tunc verlatur labor in respondendo ad dictam. l. scimus. §. cum autem. vbi habetur quod in residuo vltra legitimam non reijcitur conditio casualis, vel mixta. forte posset non improbabiliter dici quòd cum ille. §. cum autem. quatenus innuit, quod legitima possit filio relinqui titulo fideicommissi, sicut & aliæ. ll. illius tituli dispo fuerunt, vt habetur in. l. omnimodo. eodem titulo. sit correctus per ius authenticorum ex mente docto. ibi cum legitima hodie relinqui debeat titulo institutionis, vt in authen. vt cum de appella. cognos. §. aliud quoque capitulum. colla. octaua. & in. l. 5. titulo octauo. infra eadem partita. per quæ iura reditur ad antiquas. ll. secundum quas filius instituì non poterat sub conditione casuali, vel mixta, & licèt. d. §. cum autem. sit incorrectus, quatenus etiam disponit quod conditio casualis, vel mixta reijciatur de legitima, & testamentum teneat, vt in. l. 9. supra eo. & ibi dixi tamẽ nõ potest negari quin in legitima, simul & in residuo legitimæ pater hodie non possit filium instituere sub conditione casuali vel mixta sicut erat per. ll. antiquas ante. ll. C. si ergo institutio peccet in forma, vt si fiat sub conditione casuali, vel mixta reiecta conditione tenebit testamentum, & euentus talis conditionis etiam dato cohærede, vel substituto non expectabitur, & quod per. d. ll. antiquas disponebatur, vt filius taliter institutus possit dicere testamentum nullum hodie per istas. ll. partitarũ, licèt hoc non possit dicere & testamentum teneat tamen dicere poterit filius conditionem talem sibi non potuisse apponi, & eius euentum nulla tenus esse expectandum. oportet ergo patrem esse cautum, vt filium instituat in legitima. vel parte legitimæ pure non sub conditione casuali, vel mixta, vel in residuo instituat alium, vel si instituat filium in omnibus bonis grauet, si velit vt alteri restituat residuum pure, vel sub cõditione, & similiter poterit filiũ instituere in legitima, & in residuo sub cõditiõe, casuali vel mixta dato sibi cohærede: vel substituto, vt hæc omnia probantur in. d. l. 5. titu. 8. infra ea. parti. si autem filium instituerit sub conditione casuali vel mixta, tam in residuo quam in legitima, vel simpliciter, tunc procederet huius. l. dispositio etiam dato sibi cohærede, vel substituto, & forte idem esset dicendum attentis ll. iuris communis, & sic quòd non procedant dicta Paul. de Castro. in. d. l. suus quoq;. & Cin. in. l. si pater. C. de instit. & substitu. & sic q̃ in hoc. l. ista partitarum, non corrigat ius commune, sed declaret. nam supposito q̃ talis conditio reijcitur de legitima & testamẽtum tenet secundũ Bart. & docto. vt dixi in dict. l. 9. supra eo. erat necessaria declaratio quid erat faciẽdum de residuo q̃d non reperitur declaratum ẽ iure communi, & ista. l. partitæ declarat. neque obstabit. l. si te solũ. & l. si quis ita scripserit. ff. de hæredi. instit. quia loquuntur in casu in quo nullum peccatum fuit in forma institutionis, & ibi etiam extraneus est ille qui instituitur non filius, vt hoc casu. Præterea & in istis legibus. & in dict. l. si liber homo. §. titius, institutio fuit pro parte pura & in parte conditionalis: & nullum, vt dixi fuit peccatũ in forma: in institutione verò filij aliter sit etiam de iure communi dicendum quod ista. l. partitarum optimè declarat. in conditione vero potestatiua recte distinguitur habuerit filius in residuo legitimæ cohæredem vel substitutum, vel non: quia institutio nõ peccat in forma, & in tali conditione loquitur Ioann. de Imo. relatus à Rode. in. l. iam dubitari. 7. col. ff. de hæred. instit. versic. & hæc opinio tutior videtur intelligendo eam sane, &c. & non in conditione casuali, vel mixta. confirmatur ista autoritate insignis docto. Anto. de Bur. consi. 69. incipit visis actis & iuribus, vbi vult q̃. d. §. cum autem. nihil de iure antiquo immutet quando filius haberet iure institutionis. cum ergo per. ll. antiquas filius institutus sub cõditione casuali vel mixta habebat totã hæreditatẽ, neq; curabar in aliquo de talibus cõditionibus etiã in residuo vltra legitimã etiã si daretur sibi cohæres, vel substitutus, idẽ erit etiam hodie dicendũ, nec obstabit. §. cum autem. qui loquitur secundũ iura. C. secundum quæ sufficiebat quoquo relicto titulo legitimam filio relinqui absq; honorabili titulo institutionis, & videtur ad confirmationem prædictorum. quòd hæc. l. approbare voluit opinionem Oldrald. in. d. l. quoniam in prioribus. quam ibi refert Alber. colu. 1. ver. vel posses dicere. quatenus dicit quod etiam si filius instituatur sub conditione casuali, vel mixta in legitima, & vltra legitimam quod vt legitima manere debeat integra filio, tales conditiones remouentur seu habentur pro non appositis.

¶ Ley. XII. Como aquel que es establescido por heredero, sin condiciõ ninguna, puede entrar la herencia, maguer la condiciõ que es puesta a su compañero, non sea cumplida.

SI el testador a establesciere a dos omes por herederos, al vno so cõdicion que puede ser, [b] e al otro simplemẽte. Este atal a quiẽ nõ fuesse puesta cõdiciõ, luego q̃ sea muerto el testador, puede entrar en sus bienes, en aq̃lla parte, en q̃ le establescierõ por heredero, e el otro que es establescido cõ la cõdiciõ sobredicha nõ puede entrar [c] en la su parte, a menos de ser cũplida [d] primeramẽte la cõdiciõ, so que fue establescido por heredero.

¶ Ley. XIII. Como deuen ser cumplidas las condiciones que son puestas en los establescimientos delos herederos ayuntadamente, o so de partimiento.

POnen los testadores a las vegadas muchas condiciones a los herederos ayuntadamẽte, a las vegadas las ponẽ so departimiẽto. E ayũtadamẽte pueden ser puestas en esta manera, como si dixesse el testador, establezco a fulano por mio heredero, si fiziere tal eglesia, o tal ospital, e diere tantos marauedis a pobres. Quando el testador pone tales condiciones [a] como estas, o otras semejãtes dellas todas en vno, estonce cõuiene en todas guisas que las cumpla el heredero para valer tal establescimiento. E el ayũtamiento destas cõdiciones se haze por esta palabra. e [b]. E las cõdiciones puedẽ ser puestas departidamente en esta manera: como si dixesse el testador: establezco por mi heredero a fulano, si diere tãtos marauedis por mi anima: o si fiziere tal eglesia: o tal monasterio. E estonce dezimos: que abonda para valer tal establescimiento, si el heredero cumple alguna dellas [c]. E el departimiẽto destas cõdiciones se faze por esta palabra. o. Otrosi dezimos, que si el testador pone vna cõdiciõ sobre muchos omes q̃ establesciesse por sus herederos: si qualquier dellos cũpl[e]da la condiciõ, valdra el establescimiẽto, maguer todos nõ lo cumplã. E esto seria, como si dixesse el testador: establesco a mis sieruos por mis herederos, si fueren mios quando yo finare. Ca maguer estonce non fuessen suyos todos, si acaesciere que lo sea el vno, [e] aquel heredara los bienes del testador, que era suyo a la sazon.

¶ Ley. XIIII. Como deue el heredero auer la herẽcia, si non finco por el de cumplir la condicion, so que fue establescido.

SI manda o en establescimiento del heredero, poniendo condicion el testador, dezimos, que si la condicion fuesse a tal, que es en poderio de aquel aquien es puesta de la cumplir, si la non cumple por alguna ocasion que acaesce, de guisa que non finque por el de la cumplir, valdra el establescimiento [f] del heredero, o la manda. E esto seria, como si el testador dixesse, establezco a fulano por mio heredero, o mando le tal cosa, si aforrare tal sieruo que ha. Casi este atal ouiere voluntad de cumplir, lo que el testador mando, e non finco por el, mas por alguna ocasiõ que acaescio en la persona del sieruo, muriendose, o perdiendose en otra manera, sin culpa [g] del que le deuia aforrar, por tal razon como esta, non se embargaria el heredamiento, nin la mãda que assi fuere fecha. Pero si el testador, que faze el testamento, dixesse, mando a tal muger cient marauedis: o fago la mia heredera, si casare con tal ome, [h] si acaesciere condit. & demonstra. & in. l. 2. §. fin. ff. eo. secus si vnum tantum effectum producit, & sic intelligitur. l. quanuis. C. l. penul. C. de impub. & aliis substitu. secundum Ang. in. d. l. falsa. §. fi.

¶ Lex. XIIII. Si conditio potestatiua hæredi vel legatario apposita casu non potest adimpleri habetur p̃ impleta, si autem est mixta vt lego tibi centum si cum tali nupseris: & ipsa moriatur antequam impleri potest vel tu moriaris nõ habetur pro impleta, vbi verò ipsa velit sed tu nolis habetur pro defecta nisi ipsa sit talis cũ qua tibi non licet de iure contrahere. h. d. Habuit ortum. à cap. sicut ex literis. de spon.

1 a ¶ *Tales condiciones.* Ex hoc sume quod conditiones plures debent esse tendentes ad diuersa implementa & diuersum finem attenta nĩe te testatoris qui vtrãq; conditionem voluit adimpleri, nec eius mens & intentio verificatur vna tantum conditione impleta secus nanq; esset si plures conditiones etiam copulatiue positæ tenderent ad vnum finem & qualibet earũ impleta verificaretur & impleretur quod ex earum implemento prætendebat testator nam tunc sufficeret, cuiuslibet earum implemẽtũ veluti, si testator dicat si ille mortuus sit sine liberis & presbiter fuerit talis sit hæres, vel talem substituo nam tũc cum mens testatoris fuerit prouidere de substituto ꝓpter carentiam liberorum quæ ita inducit ex presbyteratu sicut ex morte sine liberis sufficeret conditionẽ p̃sbyteratus extare vt latè consuluit Alex. consil. 100. volu. 4. incipien. Visa parte testamenti, &c. tali enim casu in effectu ex mẽte testatoris ambæ conditiones sunt purificatæ, & quod hic dicitur in institutione idem dicas in substitutione, si plures conditiones in ea copulatiue ponantur cum & substitutio sit secunda institutio, & ita in substitutione consuluit Petr. de Anchara. consi. 266. incipi. iste magister Gerardus, & Iudo. Roma. consi. 41. prima dubitatio, &c. & consil. 138. noua superuenit. Decius consi. 89. & consi. 417. visis cõsilijs clarissimorum docto. &c.

2 b ¶ *Esta palabra. e.* Et an substitutio vulgaris facta duob[s] copulatiue habeat locum in personam vnius vel intelligatur in persona vtriusq; vi. Bar. & Deci. in. l. quanuis. C. de impub. & alijs substi. & adde ad istã. l. l. 24. & ibi dixi tit. 11. 5. parti. si tamen non esset vna institutio sub duabus conditionibus copulatiue positis, sed sint duæ vel plures institutiones eiusdem personæ eodem contextu factæ tunc purificabitur in stitutio ex ista conditione q̃ prius euenerit, vt in. d. l. si plures. ff. de cõdit. institu. si verò ex interuallo facta fuerit. secunda institutio in eadem portione sub diuersa conditione, tunc videtur recessum à prima & purificabitur existente conditione secundo loco posita. l. quod traditum. & l. non adea. ff. de condit. & demonstra. secundum Paul. de Cast. in. d. l. si plures. gl. tamen ibi, & Bar. volunt q̃ fiat hoc vltimo casu differentia inter legata, & institutiones. vi. ibi, & in opinionẽ glo. & Bar. inclinat Ioan. Fab. in. §. si plures. inst. de hære. instit.

3 c ¶ *Alguna dellas.* Sufficit enim ad veritatem disiunctiuæ alterã esse veram, vt hic, & in. l. si hæredi plures. ff. eod. & in. §. si plures. institu. de hæred. institu. quod limita nisi aliud esset de mente testantis. vt. in. l. generaliter. in princ. C. de instit. & substitu. cuius. l. dispositio, an procederet, si daretur capacitas in institutio. vid. per Roder. sua. allega. 27. vbi latè c[n]atur probare q̃ non, & de illius. l. intellectu. vltra docto. ibi, vid. elegans consilium Soci. 51. volu. primo.

4 d ¶ *Qualquier dellos cumple.* Et sic habes hic & in. l. 2. §. fi. ff. eo. quòd vna pluralitas geminat plures singularitates, vbi pluralitas recipit plures & varios effectus in singulis subiectorum. adde. l. falsa. §. fin. ff. de

1 *Si conculpa.* Videtur ex ista. l. probari q̃ si seruus occidatur ab alio tertio conditio habeatur pro impleta ac si naturaliter moreretur cum dicit moriendose, o perdiendose, en otra manera sin culpa, &c. Et sic si seruus occidatur à tertio viuo testatore, licet non competat actio contra occisorem ad extimationem hæreditatis tamen respectu consequẽdi hæreditatem conditio habetur pro impleta, licet contrarium voluit gl. communiter ibidem approbata in verbo retrorsum. in. l. inde neratius. §. idem Iulianus. ff. ad. l. aquil. sed quod dixi tenẽt Io. de Imo. & Soci. in. l. in testamento. la segunda. ff. de condi. & demon. & satis probatur hic: si tamen seruus à tertio occideretur post mortem testatoris, tunc si occisor esset soluendo pretium hæreditatis, conditio non habetur pro impleta: sed agitur contra occisorem. vt in. d. §. idem iu'ianus & ibi glo. Soci. tamen vbi suprà vult q̃ etiã isto casu habeatur pro impleta, licet & hoc casu detur actio contra occisorem in eius odium veluti non impleta conditione. vide per eum in prima, & secunda col. sed tu vide. l. 22. tit. 9. infra ead. parti. & quæ ibi dicam.

2 3 h ¶ *Si casare con tal ome.* Quid econtra vt si dixerat si talis homo cum ea matrimoniũ cõtrahat, an hæreditas debeat si nõ stat per mulierẽ, sed per illũ hominẽ? videtur q̃ non ex quo cõditio apposita est principaliter in personam talis hominis, & sic in eius potestate esse debet siue velit nubere, vel non, vt in. l. cum ab eo. ff. de cõtrahen. empt. & ita tenet Iacob. de Raue. & Cin. in. l. 1. C. de insti. & substi. Ioan. de Imol. & Rapha. Cuma. in. l. in testamento. la segunda. ff. de condi. & demon. glol. tñ in. l. inde neratius. §. idẽ Iulianus. el primero. in ver. quoniam retrorsum. ff. ad. l. aqui. tenet cõtrariũ Alex. in. d. l. 1. licet prio allegetpro. d. gl. tãdem dicit turius esse tenere cũ opi. Iacob. de Raue. & aliorũ, tene in hoc considerari debet cuius intuitu & fauore testator voluit vt ma trimonium contraheretur nam si fauore mulieris instituit vel ei i fuit legatum hoc fiat si non stet per ipsam consequi debet hæreditatem vel legatum, si vero testater hoc fecit intuitu & fauore ipsius hominis si contraheret cum ista muliere: tunc cum eius volun-

tatirelinquatur,& eiusfauore fecit si ipse nolit contrahere non debebitur hæreditas, vel legatum,& facit ad hoc.l.seruo legato.§. si testator. ff. de lega. 1. & ad istam distinctionem facit etiam quod dicit glosl.in.d.l.1.in prin.glo.magnę.in quantum distinguit. Erat testator, alias relicturus, vel non.facit etiam.l.illis libertis.in fi.ff.de condit.& demonst.

4 a ¶ *Semuera.* Et sic si conditio mixta deficit per casum, habetur pro nõ impleta. l. legatum. C. de condit. insert. l. in testamento.la.2.ff. de condit. & demõst. & quid si pro parte cõditio impleat pro parte deficiat casu. vi. l.pen.§.ff. de cõd. & demõ. & quid in legato libertatis, vel ad pias causas, vide. l. cum ita datur. ff.eod.& in legato alimentorum. vide. l. annua. ff. de annuis lega. & Bart.in.l.illis libertis. ff. de condit. & demonst. & quid si mulier impediat ab aliquo tertio ne possit contrahere, & nõ ab illo cum quo debebat cõtrahere? gl. in.d.l. in testamento.la.2.ff. de condit. & demõst. dum allegat.l.3.§. fi.ff. de condi. ob caus. vult tunc idem esse ac si casu fortuito conditio defecisset. Bar. ibi distinguit an ille tertius impediat directo, vel per consequentiam, aut dubitatur. vide ibi per eum. & per Ioan. de Imol. & Socin. col. 6. versicul. 7. casus. & vid. bonũ tex. & ibi Bar. in.l. si titius. Statuas. ff. co. tit. de condit. & demonst. & l. mæuio. in prin. & ibi Bar. ff. de annuis lega. tamẽ illa.l.mæuia. loquitur. quando conditio deficit propter factum illius in cuius persona debebat impleri, vt etiam est casus huius.l. partitarum. Item etiam in.d.l. si titius. conditio impeditur ab eo, sine quo conditio impleri non poterat: cum eius licentia requireretur, secus si impediretur à tertio cuius consensus non requirit ad implementum nam tunc videtur perinde iudicandum, ac si conditio deficeret casu fortuito, & ita considerat Socin. vbi suprà. prędicta intellige quando tertius iniuste non impediret, nam si iniuste tunc recurrendum est ad ea quæ habentur. in.l. inde neratius. §. idem Iulianus. el primero. ff. ad.l. aquil. & dixi suprà in glo. 2.

5 b ¶ *La condicion.* Quid si non sit relictum sub conditione, sed sub modo & modus deficiat per casum fortuitum: vid. l. si titio. & ibi Bartol. ff. de lega. primo. & per Bald. in.l. generaliter. 5. 6. 7. col. C. de episco. & cleri.

6 c ¶ *El otro no quisiese.* Sed an possit pœnitere: Docto. in dicta.l. 1. C. de institu. & substitu. instant super hoc, & satis placet resolutio Socin. in dicta.l. in testamento. la segunda. col. 4. versic. sextus casus. vide per te. & nota, quod vbi non esset conditio sed modus, tũc haberet locum pœnitentia, & agi posset ad impletionem modi, secundum Bartol. in.l. quibus diebus. §. termullius. in fi. ff. de condit. & demõst.

que la muger se muera a, o aquel con quien la mandaua casar, ante que se cumpla la condicion: estonce, non vale el establescimiento, o la manda, que assi fuesse fecha. Mas si aquel cõ quien la mãdaua casar, cõriendo ella cumplir el mandamiento del testador, e el otro non quisiesse: c estonce sera la muger heredera: o aura tal manda, e non sele embargara d, por esta razon. E si la muger non quisiere cumplir la condicion: non queriendo casar con aquel con quien le mandaua el testador: non aura el heredamiẽto, nin la manda. Fueras ende, si aquel cõ quien la mandaua que casasse, fuesse pariente della, o tal ome con quien non deuia e, nin podria casar segund derecho.

¶ *Ley. XV. En que manera se puede cumplir o nõ la condicion que es puesta en el establescimiento de los herederos, que son en poder de otri.*

Seruo algũo seyẽdo esta blescido por heredero de otri, cõ quien non fuesse su Señor, so condiciõ, este atal nõ puede cũplir la condiciõ, sin mandado, de su Señor, e si la cũple, nõ vale. Mas si otro algũo cõ quien fuesse libre, e menor de veynte e cinco años, maguer estouiesse en guarda de otro: si lo establesciesse algũd testador por su heredero, so alguna cõdicion, puede la cũplir sin mandado de su guardador: f e aura porende h la heredad, o la manda.

¶ *Ley. XVI. En que caso la cõdicion que es puesta en el establescimiẽto del heredero, vale, si la cumple de fecho, maguer estonce non se puede cumplir de derecho.*

Cvmplir se pueden algunas condiciones ya de fecho, maguer se nõ pueden cumplir de derecho. E esto seria i como si dixesse el testador, establezco a fulano o me por mio heredero, si el tornare libre tal mio seruo cõ que he. Ca maguer este a tal de derecho non puede tornar libre a aql seruo, porq es ageno, si el fiziere quanto es en el, e lo tornare libre puede despues entrar la heredad del testador e auer la, e por esta razõ, k sera verdaderamẽte libre el seruo, e aura el otro la herencia.

Titulo. V. De como pueden ser establescidos otros herederos en los testamẽtos, en logar de los que y fueren puestos primeramente, aque dizen en latin substitutos,

Establescen sus herederos los omes en los testamentos, e ponen y condiciones, assi como mostramos enel titulo ante

vide Alexan. consi.102. col.2. volu.1.

d ¶ *E non sele embargara.* Sed an dispositio huius.l. & similium procedat in contractibus? Docto. fuerunt varij. in.d.l.1.C. de institu. & substit. sed tenenda videtur opinio Cyni. quod non. cũ qua tenet ibi Alexan. col.fi. & etiam Iaso. qui dicit esse magis communem. col.3.

e ¶ *Nõ deuia nin podria.* Adde.l. cũ ita legatũ. ff. de cõdit. & demonst.

¶ *Lex. XV.*

1a Alienus seruꝰ cui est apposita cõditio non potest eam sine iussu domini implere aliàs pro non impleta habetur, minor tamen. xxv. annis libere põt conditionem ei appositam citra curatoris volũtatem adimplere & hæreditatem, vel legatũ habere. l.d,

f ¶ *Sin mandado.* Concordat cũ l. sub conditione. ff. eod. vbi glos. opponit. de l. conditionibus. ff. de cõdit. & demon. & secunda so. glo. ibi videt approbari hic.

g ¶ *Mandado de su guardador.* Adde. l. si pupillus. ff. eod. & l. conditionibus pupillꝰ. ff. de condit. & demonstr. & intelligese cundum Bart.

2 Ad.tit.ff. & inst. de vulga. & C. deimpub. & alijs subst. & C. de cadu. toll. & ĩ. tit. j. & j. tit. 9. l. 33. & 34. & 35.

ibi quando implementum conditionis non contineat alienationem rerum minoris, nam si alienationem facere deberet necessario requiritur auctoritas tutoris vel curatoris.

h ¶ *Aura porende.* In filio suo qui est hæres necessarius, plane procedit, vt in dicta.l. conditionibus. ff. de condit. & demonstra. & declara vt ibi per Paul. de Castr. in alio vero licet ad purificandum conditionem ipse minor possit parere condirioni non tamen possit adire sine auctoritate tutoris vel curatoris, vt in.l. potuit. C. de iur. delibe. l. cum quidam. C. de administra. tuto.

3

¶ *Lex finalis.*

1a Si instituo quem hæredem sub conditione si seruum hæreditarium manumiserit: licet de iure ante quàm sit hæres manumittere non possit quia est alienus, tamen si de facto manumittat, acquirit hæreditatem hoc dicit.

i ¶ *Esto seria.* Adde.l. mulier. §. 1. ff. eod.

k ¶ *Por esta razon.* Et sic sufficit conditionem impleri de facto. de quo vide Bal. in rubrica. C. de substitu. & institu. in fine. & in.l. si pater. penul. column. versicul. sed nunquid ista conditio, eodem titulo. Si tamen conditio potest impleri de iure non sufficit, hic implementum de facto. l. si seruus. ff. de solut. vide per Doct. in.l. mæuius. ff. de conditi. & demonst.

1 2

¶ *Titulus. V.*

3 a ¶ *Herederos.* Et non solum in hæreditatibus sed etiam in legatis potest fieri substitutio. l. vt hæredibus. ff. de lega. 1. vnica. §. in primo. & §. pro secundo. C. de cadu. tollen. & etiam in donatione causa mortis. dicta.l. vnica. §. fin. sed etiam in contractibus & actibus inter viuos, vt in.l. quotiens. C. de dona. quæ sub modo.

4 b ¶ *En lugar.* Dicitur enim substitutio secũdus gradus vel tertius omnium eorum qui in locum institutorum deficientiũ vel non adeuntiũ instituũtur, & sic dicitur secundus gradꝰ quia sequitur primũ & substitutio, quia sub prima institutione stat vt in.l. 1. ff. de vulg. & pupil. l. 1. §. prio gradu. ff. de bonorum pos. secũdũ tabu. Azo. C. de institu. & substi. in summa. in princi. & infra eod. l. prima.

¶ *Lex. I.*

1a Substitutio ẽ secunda institutio, seu secũdus gradus, vel tertius eorum qui in locum institutorum deficientium, vel non adeuntium institutus fuerit: & sunt sex genera substitutionum, vulgaris, scilicet, pupillaris, exemplaris, compẽdiosa, breuiloqua, fideicommissaria. h. d.

1 c ¶ *Dezir.* Habes hic quare dicitur vulgaris, quia à quolibet de vulgo fieri potest actiue & cuilibet de vulgo fieri potest. l. in ratione. §. quòd vulgo. ff. ad. l. falc. fit enim à milite vel pagano patre vel extraneo, fœmina, vel masculo, dummodo sit habilis ad testandum secundum Azo. C. de impube. & aliis substitutio. in summa. & quia potest fieri cuilibet vt hic dicitur, & in. §. fi. instit. de vulg. substi.

2 d ¶ *Substitucion.* l. ista, enumerat species substitutionum, de quibus etiam per glos. in rubri. ff. de vulga. & pupill. & per glo. in. §. qua ratione. in stitu. de pupilla. substitu. & per glos. in capitu. raynuntius. de testam. in gl. quarta.

3 e ¶ *Breuiloqua.* Habes hic q breuiloqua est species substitutionis de per se. quod not. contra glos. in. c. raynuntius. de testam. quæ non enumerat istam inter alias. Soci. in rub. ff. de vulg. & pupil. concludit quod substantialiter & essentialiter non sit ista noua species substitutionis quia nihil aliud est quam vulgaris & pupillaris vel vulgatis tantum. iuxta ea quæ not. Bart. in. l. lucius, colum. prima. ff. eod. formaliter tamen bene dicitur noua species nam in forma, in duobus differt à simplici vulgari, primo, quia breui loqua, de necessitate fit pluribus, vulgaris vni tantum. Secundo quia vulgaris vel est omnino expressa vel omnino tacita: breuiloqua vero semper est expressa: y bis generalibus.

f ¶ *Fideicommissaria.* Dicitur ergo substitutio illa quæ est fideicommissaria, vt hic vides, & in. §. fin. vbi glo. magistralis. in ti. de pupil. substitu. quæ aperte, argum. text. ibi vocat hanc substitutionem fideicommissariam & facit ad id qđ doct. tradunt an in statutis appel latiõe substitutionis veniat fideicommissaria, de quo la tẽ per Soci. in rubr. ff. de vulga. & pupil. 2. col. 4

¶ *Lex. II.*

2a Per verba negatiua fit substitutio vulgaris vt instituo talem hæredẽ, & si hæres nõ erit, Titius sit hæres. tunc si institutus antea adita hæreditate moriatur: vel rolit aut repudiet hæreditatẽ erit tidius hæres, & etiam tacite fit vulgaris substitutio vt talẽ, & talẽ instituo & quorum sit vnus, sit hæres, quia tacite intelligitur q si vnus sit mortuus vel nolit adire alius habeat hæreditatem. h. d.

¶ *Negatiuas.* 1

Sequitur dicta Azo. C. de impube. & aliis substitut. in sum. colu. 1. & gl. in. §. quarõne. in tit. de pupilla. substitu. gl. of. tamen in. d. c. raynuntius. de testa. dicit q concipitur verbis affirmatiuis. & vtrumq; dictum potest esse verum & procedere secundum extremũ cui verba applicãtur secundum Bart. o. in. l. prima. ff. de vulga. & pupil. col. 4. verb. vlterius quæro. cum quo communiter docto. transeunt.

h ¶ *Heredero.* Quid si dicat rogo, vt restituat hæreditatem titio an erit ad huc vulgaris? Bart. tenet q sic in. l. quærebatur. ff. de testa. mili. limitatẽ & intellige nisi dicat rogo, vt restituat ex fideicommisso nam tunc esset fideicommissaria & hæres institutus cogeret adire & restituere & ita procedit dictum Guillel. de Cugn. in. l. precibus. C. de impuber. & aliis substi. secũdum Soci. in. l. 1. ff. de vulg. & pupil. co. 15. versi. circa tertiam quæstionem Bar. vi. etiam per Bal. in. l. humanitatis. C. de impu. & aliis substitu. col. 11. versi. mirabile dicam.

2

i ¶ *Primeramente.* Procedit etiam si viuo testatore decedat. vt in. l. pater filium. ff. de vulg. & pupil. & Thais. §. splẽdorus. ff. de fideicommiss. liber. gl. & Bar. in. l. gallus. §. quidam recte. ff. de liber. & postliu.

3

Biblioteca Nacional de España
Sala de Patrimonio Documental

4 a ¶ *Segundo.* Qui habebit hæreditatem cum fructibus qui augent hæreditatem, vt in.l. ita tamen.§.primo.ff.ad trebell.l.centurio.in fi.& ibi Ang.& doct.ff.eodem.

5 b ¶ *Esso mismo seria.* Habes hic quòd substitutio vulgaris si hæres non erit comprehendit non tantum casum nolũtatis, sed etiam casum impotentiæ, ad-de.l.cum proponas.C.de hæredi.instit. aliquando tamẽ illa verba si hæres non erit solum includũt casum nolũtatis & non casum impotentiæ. vt in quæstione gl. in.l. si mater.§.si filius. ff. de vulga.& pupil.& ibi vi. per Bar. de ratione. ad uerte etiam q̃ substitutio vulgaris facta in vno exitis casibus nolunta tis, scilicet, & impotẽtiæ cõprehendit aliũ. vt in.l.gallus.§.& quid si tantum.ff.de liber.& posth.l. fi.sedm lecturam Raine.& Bart.C.de instit.& substit.tradit Bart.& post eum moder.in.l.i.col.4.ver.hoc præmisso quæro.ff.de vulg.& pupi. vbi Socin.colligit.11.limitationes à col.11.vsq; ad colu.15. vide ibi per eum & etiam per Alex.& Iaso.& Guillel.Bene.in repeti.ca.Raynuntius.de testa.super verbo, si absq; liberis moreretur.la.2.fo.4.5.6.

6 c ¶ *La desechasse.* Admittitur ergo substitutus statim q̃ hæres repudiat. qd̃ procedit etiam si institutus possit restitui aduersus repudiationem secundũ Bar.in.l.1.ff.de vulg.& pupi.in.2.q.pricipa.col.5.illius repetitio. & idem si ex beneficio suitatis possit reuocare abstensionem intra triennium iuxta.l.fi.C.de repudi.hære.Bar.in.l.3.ff. de aqui. hæred.vid.per Socin.in repeti.d.l.1.fol.4. columna quarta. verficul. circa primam quæstionem. an tamen ille in quem trasmissit institutus ius deliberandi excludat substitutum. vid. ibi per Bartol. concludẽtem quo potentior sit ius transmissionis quam ius substitutionis & sic q̃ præferatur hæres hæredis substituto & opinio Barto. com muniter tenetur licet passus sit disputabilis, secundum Alexan. & So. ibi. quid autem si filius familias institutus repudiet: an admittatur pater, vel substitutus? Bartol. tenet q̃ pater. vt in.l.fi.§.similiq; modo.C. de bon. quæ lib.& tenet gloss. in principio illius.l.super verbo recensãte filio. Bar.in.d.l.1.cc iu.6. Cuius opinio communiter approbatur ibi per docto. morienteve ro filio ante adiam hæreditatem substitutus admitteretur excluso patre secundum Bar.& cõiter docto. ibi quod tamen limita. 7. modis de quibus per Socin. ibi Char.7.co.4. cum prin. sequen. Sed an fideicommissarius præferatur substituto vulgari repudiante instituto? Bar. ibi tenet q̃ sic: si fideicommissum sit repetitum à substituto. sed tu dic idem esse & si nõ sit repetitũ secũdũ Ioã. de Imo. ibi per text. in.l. facta.§. iulianus. ff. ad Trebell. vbi idem tenet Bartol. & Alexan. & est communis opinio quod ius restitutionis præferatur iuri substitutionis secundũ Soci. ibi. colu.1, Char.8. versic. circa.6. quæstionem Bar. Si tamen ipse hæres esset indignus fisci us præferetur substituto, quasi potentior fit ius indignitatis quam ius substitutionis secundum Bar. ibi col.9. & eius opinio est communis. procedit tamen in hærede indigno aliud in incapace vt notatur per docto. in.l.1. C. de hæred. instit. & idem quãdo indignus mortuus fuisset ante defunctũ, vel ante aditam hæreditatem cessante fraude, secundum Soci. & alios moder. fol.4. colu.2. versi. circa.7. quæstionem Bart. vel nisi institutus repudiaret antequam esset indignus. l. si antequam. ff. ad Sillania. vel nisi fit datus substitutus hæredi indigno in eo q̃ capere non posset secundum Ange. perillum tex. in.l.2. C. de hære. instit. & sequuntur ibi moderni & idem Angel. in.l. in tempus. ff. de hæredi. instituen.

7 d ¶ *Calladamente.* Istud exemplum tacitæ vulgaris ponit. l. Titius, & Seyus. ff. de hæredi. instituen. cum. l. sequenti. aliud exemplum est de vulgari tacita q̃ est comprehensa sub pupillari expressa, vt in. l. iam hoc iure. in principio. ff. de vulga. & pupill. & in. l. quanuis. C. de impube. & alijs. & per Bart. in. l. prima. column. 3. ff. de vulga. & pupilla. & extincta pupillari expressa eo quod filius decesit in vita testatoris extinguitur etiam ista vulgaris tacita; vt in. l. quod si filius. & ibi vid. Barto. ff. de capti. & postli. reuer. & tradit Pau. de Cast. cõsi. 13. volu. primo. super primo dubio, sciendum, &c. versic. venio nunc ad quintum dubium. vbi dicit secus esse in tacita vulgari contenta in compendiosa vel reciproca, vide per Barto. in. l. prima. colu. 2. versi. 2. principaliter quæro. ff. eod. de vulga. & pupil. & per Guillel. in repeti. ca. raynũtius. sup verb. si absq; liberis moreretur el. 1. fo. 5. co. 2. v. sed dubitaf. apud doctor. cui adde Bart. in. d. l. 1. ver. vlterius q̃ ro. col. 8. & Soci. fo. 14. co. 1. & 2. & qd si pupillaris expressa expiret per filij emancipationẽ, an etiã tũc extinguatur tacita vulgaris? Bart. tenet q̃ sic in. d. l. 1. col. penver. vlteriꝰ quæro. vbi sequenti quæstione. vide quid si pupillus efficiatur pubes, & ibi ad fi. vide quid si pupillaris fiat maiori, vel extraneo an contineat tacitam vulgarẽ, & nota q̃ licet per dationem substituti vulgaris expressam tollatur suitas. vt in. l. si filius hæres. ff. de liber. & post, non tamen tollitur per tacitam vulgarem secundum communem conclusionem doctorum in. d. l. si filius hæres. & in. l. si filius qui patri. ff. eo. & in. l. apud iulianũ. §. idem iulianus. ff. ad trebe.

¶ *Lex. III.*

2 Partes adiectæ in institutione censentur repetitæ in substitutione. h. dicit.

e ¶ *Si algun.* Concordat cum. l. qui liberis. §. fi. ff. eod. & cum. l. si plures. 1
eod. titu. & cum. l. 1. C. de impub. & alijs. & cum. §. & si ex disparibus. institu. de pupil. substitu.

f ¶ *En tal manera.* Licet ista. l. ponat exemplum in substitutione directa 2
idem tamen dicendum est in fideicommissaria. l. lutius. §. pater. in fi. & §. mæuia. & . l. quotiens. in princip. ff. ad trebel.

g ¶ *Que los otros.* Non aperit vtrum testator istos substitutos nomina- 3
uerit proprijs vel appellatiuis nonminibus. l. nonnũquàm. ff. ad trebellia. in hoc distinguit, & gloss. & communiter docto. in. l. prima. C. de impube. & alijs. & ibi Salice. versiculo. tertio casu principali. vbi declarat in fine quod dicantur nomina appellatiua omnia illa, quæ non sunt propria: vt si dicat vos inuicem, vel quos inuicem substituo vel alios hæredes substituo, vel fratrem suum substituo, vt in dicta. l. lutius. §. mæuia. ff. ad trebell. & ratio differentiæ secundum Raph. Fulgo. in dicta. l. prima. est quia nomina propria exprimuntur cum copula, & quæ diuidit pro virili. l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duob. reis. l. prima. C. si plures, vna senten. fue. condemna. ex quo infertur secundum Philip. dec. & alios moder. in dicta. l. prima. quòd data paritate terminorum non est differentia inter nomina propria & appellatiua, vt concludit Raph. Cuma. in. l. turpia. §. fina. ff. de legatis primo. vnde si substitutio de hæredibus sit facta cum copula & non haberet locum ista. l. sed pro virili concurrẽt in substitutione quod est bene notandum sed quia ex communi vsu loquendi ista copula nunquàm ponitur inter nomina appellatiua, sed inter propria ideo l. fecit differentiam, si ergo testator in appellatiuis nominibus vtatur copula, idem videtur dicendum quod in proprijs, vt si diceret primum & secundum hæredem substituo: secus tamen si diceret quos hæredes, scilicet, Petrum & Ioannem substituo, quia tunc pro hæreditarijs portionibus succederent ex quo in nomine appellatiuo hæredes, quod præcesit, deficit copula. vt vult Bald. in dicta. l. prima. & idem si in proprijs nominibus deficeret copula vt si duo hæredes eiusdem nois essent veluti Ioannes, & diceret q̃s Ioãnes substituo, secundũ q̃d declarat Iaso. in dicta. l. 1. quia tunc succederent pro hæreditarijs portionibus, & ista differentia proprij nominis, vel appellatiui procedit in institutionibus secus in legatis, vt in. l. vnica. §. sed vt manifestius. & ibi gle. C. de caduc. tollen. in parte pro virili, quam sequitur Alexand. & Iaso. in dicta. l. prima. & idem Alexand. in dicta. l. quotiens. ff. ad trebel. & vide etiam in ista materia decisio. Neapo. numer. 309. incipit pater quidam.

4 a ¶ *Segund la quantia.* Limita nisi ex onere iniuncto hæredibus æqualiter, aliud colligatur. l. quotiens. ff. ad Trebel. l. vtrum. §. fin. ff. de reb. dub. Limita etiam istam. l. per casum singularem. in. l. eo hæredi. §. qui discreras. ff. de vulga. & pupi. de quo vltra Docto. ibi vide Alexand. consi. 66. volu. 2. Detium. consi. 186. & consi. 304. Limita etiam nisi cõ staret de mẽte testatoris. aliud. vt est videre in quæstione illa, de qua per Bart. in. l. fina. ff. ad Trebel. Scilicet de filiis masculis vniuersaliter institutis, filia verò in re certa. & per eundem in. l. Lucius. colu. pen. verli. sed quæro circa hoc d pulchra quæstione. ff. de vulg. & pupi. & facit ad quæstionem maioriæ quod, phibitiones & vincula apposita in prima substitutione cẽ. tur repetita in seda. vide. l. Cayo. in prin. ff. de ali. & cibaria lega. l. si tibi. & l. sequen. ff. de adi. lega. a. l. cum pater. §. ab instituto. ff. de lega. 2.

¶ *Lex. IIII.*

2 Expirat substitutio vulgaris adita hæreditate per institutum. hoc dicit. Habuit ortum à. l. post aditam. C. eo. titu.

1 b ¶ *Vulgaris.* Si tamẽ esset substitutio militaris, id est à milite facta (quã Alexan. in. d. l. in testamento. C. de testa. milita. vocat militarem) ne ri posset etiam post aditam hæreditatem, nam miles substituere potest etiam directo post aditam hæreditatem si constat, quod vt velit priuilegio militari. vt in. l. Centurio. ff. de vulg. & pupi. & idem erit in alijs personis priuilegijs militum gaudentibus, vt Doctores regentes, & in vniuersitate approbata legentes aduocati etiam & sacerdotes. vt addu cit Guillel. Bene dicti. in repetitio. ca. Raynuntius. de testa. fol. 17. colu. 3. in parte si absque liberis moreretur. ia. 2. vbi vide in. 4. col. quid in substitutione ad pias causas.

2 c ¶ *Entra la heredad.* Gerendo se pro hærede. & not. quod per additionẽ primi gradus, omnes gradus expirant, vt probari videtur hic. & in. l. cum in testamento. ff. de hære. instit. & in. l. si mater. §. fin. ff. de vulg. & pupil. & si substitutio fiat pluribus, an vno tantũ adeunte expiret quo ad omnes? vide Bart. in. l. 1. in prin. col. 11. ff. de vulga. & pupil. & latissimè per Socin. Considerantem in hoc plures casus ibidem fol. 17. colu. 4. versicu. circa secundam quæstionem Bar.

3 d ¶ *Ante que muera.* Quia si non adita hæreditate moreretur, admittere tur substitutus nisi institutus transmisisset ius adeundi in eius hæredẽ: quia tunc præferetur eius hæres substituto. vt dixi. l. eod. l. 1. glo. mag.

4 e ¶ *Esso se prueua.* Dicit Azo. in summa. C. eo. in prin. col. 1. hoc patere lipis, & tonsoribus.

5 f ¶ *La heredad.* Quid in institutione facta in vsufructu, si sic instituto detur substitutus usus, & institutus agnoscat vsumfructũ, & moriatur an expiret substitutio? vide Alexand. quòd non in. l. prima. in prin. 14. col. ff. de vulg. & pupil. per tex. in. l. 1. §. fina. ff. de vsufruct. accresce.

¶ *Lex. V.*

2 Substitutio pupillaris fit quando que expresse per verba si talis hæres erit & infra ætatem pupillarem decesserit. Titium sibi substituo: si eni infra dictã ætatem moritur succedet ei substitutus etiam in bonis pupilli aliunde quæsitis. Item fit tacite sic, quisquis mihi hæres erit sit hæres filio meo. aut sic: si filius meus in pubes non erit hæres talem ei substituo: nam licet ista sit vulgaris expressa, continet tamen tacitam pupillarem, quia & si hæres fuerit si moriatur in pupillari ætate admittitur substitutus. sed quando vulgaris fit disparibus in ætate vt vni pubeti alij impuberi instituto: tunc non continet tacitam pupillarem quia non posset ambos comprendere: & idem si talis sit substitutus cui non potest testator pupillariter substituere. h. d.

1 g ¶ *Que de juso.* Supra eod. l. prima.

h ¶ *Los padres.* Mater verò cum non habeat filium in potestate non po- 2
terit pupillariter substituere. l. si mater. ff. de vulg. & pupi. quid autem si pater sit monachus qui & testatur inter liberos iuxta formam athenti. si qua mulier. C. de sacrosanct. eccles. & supra eade in partita. titul. 1. l. 17. an possit filius substituere pupillariter. Specula. in titulo de stat. monacho. versiculo. 14. adicit simpliciter q̃ non: ex quo filios non habet in potestate. & idem tenet Bal. in authen. ingressi. col. 2. C. de sacrosanct. eccle. & in authent. si qua mulier. col. 5. versic. 5. quæritur eod. tit. vbi & dicit quòd vulgaris ter reciproce, & per fideicõmissum, & ẽt compendiosè quantum attinet ad prædictas substitutiones, poterit ei substituere, & etiã exẽplariter si casus eueniat, vide ibi per eum. nota etiam quod & si adsit patria potestas, sitamẽ pater esset vilis persona, non posset filio pupillariter substituere, quia sicut auferturei administratio bonorum in vita: sic & in morte. secundum Bartolum in. l. sed si vnius. §. filio familias. ff. de iniur. Bal. in. l. humanitatis. col. 7. versi. 7. differentia. C. de impuber. & alijs substit. vbi de patre malè viuente. & ibi vide in additio. Sed aduerte, quia secundum Alex. & Iaso. in. l. 2. ff. de vulga. & pupi. communis opinio est in hoc est contra Barto. duobus tamen casibus saluari potest opinio Barto. de quibus vide Ioan de Imo. in. c. Raynuntius. de testa. & in. d. l. secunda. vbi etiam Alexand. substitutio tamen pupillaris facta extraneo bene continet tacitam vulgarem. secundum Barto. in. d. l. 1. in princ. ff. eod. & Bald. in. l. fina. col. fi. C. de institu. & substitu. poterit etiã pater pauper & mendicus filio etiam valde diuiti substituere. vt etiã voluit Bal. in. l. 1. C. de iur. fisc. lib. 10.

i ¶ *A los fijos.* De legitimis & naturalibus intellige. vt inst. de pupil. sub- 3
sti. in princ. l. 2. & ibi Bar. col. 1. ff. de vulg. & pupil. & idem dic de legitimis tantum. vt in arrogatis. l. si arrogator. ff. de adopt. l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulg. & pupi. non sic in filio adoptiuo. quando non transit in potestatem adoptantis. vt inst. de adopt. §. sed cum nostra. & in. l. cum in adoptiuis. C. de adopt. naturalibus tamen filijs pater non potest substituere. l. Lutius. ff. de vulg. & pupi. neque alijs filijs spurijs, nisi sint legitimati etiam post mortem patris de voluntate tamen patris. secundum Bar. in. l. Gallus. §. & quid si tãtum. ff. de libe. & posth. Ioan. de Imo. Iaso. in. d. l 2. ff. de vulga. & pupil. post. Bart. ibi colu. 3. & ita intelligit verba Bar. Socinus. ibi. col. 5.

k ¶ *Que descienden dellos.* Nepotibus scilicet pronepotibus & vlterioribus liberis, qui essent in potestate aui, secundum ius commune, & etiã secundum ista iura partitarum, secundum quæ filius per contractum matrimonij nõ liberabatur à patria potestate: & sic eius filij erãt in potestate aui, vt habetur in. §. 1. inst. de patria potesta. & §. permissum. instit. de tute. in princ. inst. quib. mod. ius pat. pot. solu. in prin. versi. hi verò. & . l. 1. titu. 18. part. 4. & si vxor. & ibi Bart. C. de cõdit. inser. l. 1. idem ait. & ibi. Barto. ff. de iniur. & si filia fœmina transit in potestatẽ mariti. adhuc tũ pater retinebat patriã potestatem in ea. vt in. l. si in vita. & ibi Bal. C. de nupt. hodie tamẽ cũ de iure huius regni filius per contractũ matrimonij liberetur à patria potestate. vt in. l. fina. titu. 11. lib. 1. fori. & . l. 1. tit. 9. lib. 3. eiusdẽ fori. & tradit Doctor de Palat. Rub. in sua repetitione rubricæ de donat. inter vir. & vxor. col. 186. in formis minoribus. & habetur hodie clarius. in. l. 47. in. ll. de Toro. nõ potest auus in regno isto substituere pupillariter nepotibus seu liberis vlterioribus: exigitur tñ q̃ sit velatus. vt dicit. d. l. Taurina: & sic q̃ recte perit solennẽ benedictionẽ nuptiarũ iuxta ea quæ habentur in. c. nostrates. & . c. fœminæ, 30. q. 5. & in. c. vir autem. de secund. nup. & . l. 2. titulo. 10. partit. 4. & tenent aliqui ex glossatoribus illarum. ll. Taurinarũ,

In no. rec. est. l. 8. ti. 1. lib. 5.

Et nouæ recopi. de qua. §. &c.

ad liberandum à patria potestate copulatiuè exigat illa. l. contractum matrimonij, & solennem nuptiarum benedictionem illa tamen Taurina. l. in illo verbo, y velado, semper mihi ingessit scrupulum, quę fuerit motiua & finalis ratio illud statuendi: cum ante illam nihil de hoc erat cautũ per. d. ll. fori. neq; in ordinatione de Sepulueda, neque in cõ

suetudine & practica aliud exigebat, quã contractus matrimonij, vt perinde filius à nexu patriæ potestatis liberaretur, & potius videtur illud verbum y velado, seminarium fuisse futurarum litium, prout audiui à quodam de etiſsimo viro, dũ essem iuuenis in studijs, quam ali quid vtilitatis produxisse: nisi forte dicas legẽ illã in verbo illo nõ tam habuisse respectum ad solẽnem nuptiarũ benedictionẽ quã q̃ post illam, vt experiẽtia docet, filius seorsum habitare solet à patre, & vxorem ducit in propria domũ. Et quia tunc nõ alitur de bonis patris, & ad se tota cura domus spectat, nisi rum si illa. l. Tauri voluit antiquas leges fori & veteren. regni ex vsu interpretationem ita declarare, ne quis intelligeret ex solis ponsalibus de præsenti nõ sequuta dicta separatione domus, filium à patria po e ate liberari: nõ enim hæc consideratio est parui momenti: nam & secundũ iura antiqua, si filius familias, qui dotem recepit cum vxore, seorsum à patre recedens habitabat cum vxore, fructus dotis non adquirebantur patri: sed erãt filij. nam æquum est quod ibi esset dos, & de tis fruct⁹ vbi erant onera matrimonij. l. cum his. §. vbi dos. ff. de iur. dot. Si tamẽ filius habitaret cũ patre: & sic pater onera matrimonij subiret. limentando filiũ & vxorem: consequenter fructus dotis erunt ipsius patris. vt adducit Baldus nouell. in tractatu suo de dote. fol. 19. col. 1. circa in effectũ eorum, quæ tradit Bar. in. l. contra nutũ. §. quotiẽs. ff. rerum amota. Bene tamẽ crederem, q̃ attenta diuisitione. d. l. Tauri. h aliquãdo filius ita solẽniter ducta vxore: & nuptiarum benedictione recepta, n ancat in domo patris, q̃ liber esset à patria potestate, licet legislator motus fuerit dicta consideratione: quia licet aliquãdo nõ concurrat non ideo minus veri ficabitur illius. l. dispositio. h nam ad ea. ff. de le. i. & eius q̃d not. gl. & docto. in. l. 1. §. sexum. versic. origo. ff. de postul. Credere ẽ iam q̃ pbato, q̃ filius vxorem duxit, & cum ea habitauit in propria domo seorsum à patre: q̃ hoc sufficeret ad ereptionem eius à patria potestate: tã cum ista traductio communiter fiat præmissa velatione & benedictione nuptiali, satis per hoc probabitur exemptus à potestate, absque eo q̃ grauetur filius in probãda velatione in individuo: cum etiam in ista materia probationum valeat argumentum à communiter accidẽtibus vt adducit Ba. in. l. neque natales. col. 1. C. de pict. a. & in. l. cum dctẽ. C. de iur. dot. not. Socin. consi. 213. volum. 2. colo. antepenul. & consil. 249. ad fi. eo. volu & præsertim quando factum esset antiquum. & vbi ex cursu diuturni temporis dicta solemnitas præsumeretur, iuxta nota. in. l. sciendum. ff. de verbo. obliga. late per Feli. in. c. sicut de rejudi. Similiter si filio pater omnem substantiam, aut filię tradidit in dotem & matrimonio & nuptijs solenniter factis, pater remaneat in domo quasi gubernator patrimonij translati in filium, vel filiam, etiam si in aliam domum vir & vxor non separentur, erit liberatus aut liberata à patris potestate filius vel filia. Cũ etiam sit in domo patris nõ vt subiectus, sed vt dominus esset. Aliquo tẽ casu etiam stante dispositione. d. l. Tauri. posset hodie i regno auus substituere nepoti pupillariter, scilicet quando fuisset conceptus filio cum vxore sua habitante in domo patris, ante nuptiarũ benedictionem: vel si cõtractis spõsalibus de præsenti, filius haberet filium ex vxore manente apud eius patrem, antea quam eam traduceret, & benedictionem nuptialem reciperet: nam cũm tunc nepos sit in potestate aui, dato quod posset a filius sequutis benedictionibus liberaretur à patria potestate: tamen eius filius remaneret in potestate aui, & posset sibi pupillariter substituere. argumento. §. illud. institu. quib. mod. ius patr. potest. solui. iuncto principio instit. de pupilla. substitu. intellige tamen nepotis tenere substitutionem, quando per mortem auũ substituentis non est recasurus filius in patris sui potestate, fortè quia erat mortuus: alias secus. de quo dic. vt per gl. in. d. princ. instit. de pupilla. substi. & per gloss. in. l. 2. §. posthumus. ff. de vulga. & pupil.

a ¶ *En su poder.* De hoc vid. per Bart. in. l. 2. colu. 2. ff. de vulga. & pupilla. versicu. 4. dixi. & opinio glo. Bar. Ang. Imol. ibi q̃ sufficiat, q̃ sit in potestate tempore mortis testatoris, tenetur communiter, & seruatur in practica, prout attestatur Angel. Aren. in suo tractatu testamentorum, in verbo pupillariter. licet ipse in. §. 1. instituta. de pupill. substitu. tenuit contrariam sententiam, scilicet quòd duo tempora requirerentur, tempus scilicet factæ substitutionis, & tempus mortis: quæ opinio à multis iunioribus sequuta est, & a Paulo de Castr. Cuma. Imol. & Iaso. in. l. secunda. ff. de vulga. & pupill. prout etiã refert Doctor de

heredero[c], e muriere ante q̃ sea de edad de catorze años: establezco a fulano que sea su heredero[d]. Ca si se muriere[e] el fijo, o el nieto, que assi fuesse puesto por heredero, ante dela edad en que puede fazer testamento: aura este sustituto en logar del, la herẽcia del padre o dl auuelo. Otrosi calladamente se faria

Couarruuias studiosus vir, & laude dignus in lectura sua. c. Ruynuntius. §. 5. de testa. verũ, quia ex ista. l. partitarum, non bene perpẽditur vtrunque tempus requiri nõ recedere à cõmuni opinione: cum enim testamentum morte confirmatur, & tunc filius reperitur in potestate, tunc videtur etiam fieri substitutio pupillaris. Ex hoc re quisito infertur, q̃ pater hæreticus non poterit filio pupillariter substituere: cum non habeat filios in potestate. c. 2. de hereti. lib. 6. neque etiam pater schismaticus, secundum Bal. in. l. nam ciuium. ff. de his quæ sunt sui alie. iur. posthumo tamen, bene potest substitui pupillariter, si natus esset in potestate. l. 2. §. posthumus. versi. plane. ff. eo. l. fi. de colla bono. miles etiam potest filio emancipato substituere pupillariter. l. miles ita. §. ex hæredato. ff. de testa. mili. licet tũc tantum valeat substitutio, quoad bona militis, non quoad bona pupilli. vt ibi dicitur paganus verò licet filio emancipato non posit pupillariter substituere: potuit tamen pater habens vnum filium emancipatum, & alium in potestate, vti medio. l. cum ex filio. in principio. ff. de vulg. & pupil. vbi vide Bar. & docto. not. etiam quod licet non possit filio non existenti in potestate pupillariter substituisse: valebit tamen substitutio iure fidei commissi. glo. vbi Bart. & Alex. & est communis opinio in. l. verbis ciuilibus. ff. eo. Aduerte etiam, quia requiritur quod tempore mortis patris filius sit in eius potestate. vt in. l. cohæredi. §. cum filiæ. ff. eo. Quid tamen si exeat à potestate per dignitatem? vide per Bart. in. d. l. 2. col. 3. versicu. quæro quid si exeat.

b ¶ *De aquella edad.* Vt supra eo. l. 1. & per Bar. in. d. l. 2. ff. de vulg. & pup. in. 2. requisito. Requiritur etiam quod pater prius sibi faciat testamentum. l. 2. §. prius. ff. eo. vbi vid. per Alex. Requiritur etiã q̃ filius instituatur vel exhæredetur. d. l. 2. §. sed si eos. & infra proxima. Requiritur etiam quod hæreditas adeatur ex primis tabulis, seu ex patris testamẽto. l. 2. versi. adeo. ff. eo. de vulga. & pupi. quod vltimum fortè hodie de iure regni attenta. l. 1. titu. de fos testamentos. libr. 5. ordina. rega. non erit necessarium. Requiritur etiam, quod impubes post mortem testatoris, sui iuris efficiatur: neque recasurus sit in alterius potestatem. vt in. d. l. 2. in prin. ff. eo. vbi Bar. in. 4. requisito. & etiam de isto & de alijs requisitis. 7. necessarijs ad pupillaris substitutionis essentiam, vide magistraliter per Ba:. & docto. ibi. 6

In no. n est. l. 1. t 4. lib. 5.

c ¶ *Si fuere mio heredero.* Ista forma verborum ponitur in. l. 1. §. 1. ff. de vulga. & pupi. non tamen ista verba sunt de substantia pupillaris substitutionis: quia ad ipsam sufficit dicere, si decesserit in pupillari ætate. vt notat Bar. in. d. l. 1. quando tamen ista verba ponuntur, faciunt quod ista sit mere pupillaris substitutio, quo ad verba, & quo ad mẽtem: ita quod quoad verba & quoad mentem, non continet tacitam vulgarẽ, licet ex legis interpretatione tali casu contineatur tacita vulgaris. vt in l. iam hoc iure. ff. de vulga. & pupil. 7

d ¶ *Que sea su heredero.* Quid si dixit testator? si filius meus in suam tutelã non venerit, talis sit mihi hæres, vel tali bona mea obueniant? dic q̃ adhuc dicitur pupillaris substitutio. vid. tex. & ici Bar. l. 1. sista scriptũ. §. pe. ff. de bonor. posse. secũdum tabu. gl. notabi. sup verbo. Caius Seius. in. l. 1. ff. de vulga. & pup. Et quid si testator dixit Titius & Seius filij mei vterve eorum viuat hæres mihi esto. quæ est forma. l. Titius. ff. de hære. institu. an contineatur sub talibus verbis pupillari? Bar. n. l. Lutius. 1. colu. ff. de vulg. & pupil. volt istam substitutionem reciprocã esse: & sic cõtinebitur pupillaris, illa enim verba (mihi hæres esto) nõ impediunt pupillarem. l. 1. ff. de vulga. & pupilla. 8

e ¶ *Si se muriere.* Nõ repetit illud si hæres esset: & caute, nam sufficeret q̃ decederet in pupillari ętate, dato q̃ pater na hæreditate se abstinuisset, vt hic probatur. & in. l. Julian⁹. ff. de acqui. hære. & in. l. pater. ff. de priuileg. credi. Bar. in. l. 2. in prin. col. 5. versi. sed quæro. ff. eo. & cui incumbat onus, pbãdi, q̃ pupillus decesserit, vel nõ decesserit in pupillari ætate? videtur q̃ sit fundata intentio substituti, dicẽtis pupillũ in pupilla. not. in. l. ex facto. §. pe. ff. ad Trebel. & tenet Bal. cõsil. incipi. ex parte cõtingẽte. quẽ refert & sequit Deci⁹ in. c. in præsentia. de ꝓba. nu. 50. 9

10 a ¶ *Calladamente.* Approbat opinionem Azo. C. de impuber. & alijs substi. columna. 1. scilicet q̃ hæc verba (quisquis mihi hæres erit, sit filio meo impuberi hæres) continent vulgarẽ expressam, & pupillarẽ tacitam. per. l. cũ filio. & l. qui liberis. §. hęc verba. ff. eo. glo. tamẽ in. §. qua ratione institit. de pupil. substi. vult q̃ ista sit expressa pupillaris, & tacita vulgaris, & sic totũ ecõtra. & idem tenet Bart. in. d. §. hæc verba. posset pro cõcordia dici, q̃ aut testator dixit, quisquis mihi fuerit hæres, sit filio meo impuberi hæres, prout fuit in casu dic. l. qui liberis. §. hæc verba. prout loqtur Bart. & d. gloss. ad illum fere referentes. & ista sit pupillaris expressa: si verò non dicatur impuberi: sed filio meo sit hæres, tunc procedat dictum Azo. & ista. l. quæ ita loquitur. bene tamen credo q̃ respectu excludis matris, etiã si substitutio fieret modo de quo in hac. l. non adiecto illo verbo impuberi, quod excluderet substitutus matrem: cũ quo ad mentem & quoad verba partim sit expressa, sicut aliàs dici solet, per Barto. & docto. de substitutione reciproca, vel de compendiosa. in. l. Lucius. & in. l. centurio. ff. eo. & per eundem Bar. in. d. l. 2. in prin. col. 5. in fi. ff. eo. & facit ad dictam concordantiam notabilis doctrina Bar. in. d. l. centurio. col. 10. versi. sed quid si dixi filio meo impuberi. ff. de vulg. & pupill. 11

b ¶ *Los que nombro.* Hoc intellige vt habetur in. d. l. cum filio. & in. l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulg. & pupill.

c ¶ *Sino fuere mio heredero.* Et sic cõprehendit casum voluntatis & etiam impotentiæ. idem tamen dic, quando in vnum casum ex his concideretur. vt in. l. fi. C. de instit. & substitu. vbi vid. per Bart. & docto. 12

d ¶ *La calladas sustitucion pupilar.* Habes hic q̃ in vulgari expressa continetur tacita pupillaris. adde. l. iam hoc iure. ff. de vulga. & pupi. & procedit ista conclusio, etiam si mater sit in medio: quia adhuc tacita pupillaris cõprehenditur in vulgari. secũdũ gl. in. l. precibus. C. de impube. & alijs. quam ibi communiter docto. sequũtur: est tamẽ dubia & incerta talis tacita pupillaris matre extante in medio: quia si mater superuiuat filio, & velit ei in pupillari ætate decedenti succedere, tunc talis tacita contentain vulgari non sortitur effectum: si verò nolit succedere aut filius superuiuens matri decedat adhuc in pupillari ætate, tunc tacita pupillaris consequitur suum effectum, secundum q̃d not. Iason. in. d. l. precibus. col. 4. & Alex. in. l. centurio. ff. de vulg. & pupill. & si mater ex negligens in non petendo tutorem filio, seu non acceptando eius tutelam, propter q̃d privatur successione filij, per. l. 2. §. confessim. ff. ad Tertul. l. sciant. C. de legit. hære. §. sed quemadmodum institutis. & Bartul. l. sciant. C. de legit. hære. & in. l. pater. ff. de priuileg. credi. & magna. successi. hoc etiam casu admitteretur substitutus ex tacita pupillari. secundum. Paul. de Castr. in. d. l. precibus. & vide ad præ dicta Guilliel. Benedict. in dict. repet. cap. Raynuntius. super verbo. si absque liberis moreretur. la segunda, in materia substitutionis vulgaris. fol. 293. col. 1. &. 2. &. 3. & q̃d dixi in vulgari contineri tacitam pupillarem, limita nisi de contraria testatoris voluntate appareat. vt in leg. quãuis. C. de impub. & alis substitu. & secũdum quod tradunt Bal. & Alex. ibi ad istã declarationẽ voluntatis sufficerent duo testes. Cõtrarium tamẽ vult Bar. in. d. l. 2. in prin. col. pe. ver. quæro ergo. ff. de vulga. & pupi. imo q̃ requirunturtot testes, quot requiruntur in probatione vltimæ voluntatis. & cum Bar. transit Decius in. d. l. quãuis. colũ. 1. sed tenenda est opinio Bald. & Alex. & idem voluit Bart. vbi supra. licet in contrariũ & non rectè referatur à Decio. qualiter autẽ dicatur cõstare de tali testatoris voluntate. vi. Dec. ibi. Limita etiam vt statim subditur i hac lege. 13

e ¶ *Diziendo assi.* Secus ergo si separatim cuilibet substitueret vulgariter nã tũc in persona pupillicõtineretur etiã tacita pupillaris, vt voluit gloss. & ibi docto. communiter in. d. l. quãuis. C. eo. & in dic. l. iam hoc iure. 14

f ¶ *Por razon de la sustitucion.* Cõcordat. l. iam hoc iure. ff. de vulga. & pup. & in. l. in testamento. la. 1. C. de testa. milit. l. quãuis. C. de impuber. & alijs substitu. siue ergo substitutio vulgaris fiat personis imparibus, siue reciproca, siue breuiloqua nõ continet pupillarẽ tacitã, vt in dictis iuribus. Quid autẽ si & cũ reciproca iniungatur substitutio cõpendiosa, an tunc continebit substitutionem pupillarẽ in persona pupilli? videtur dicẽdũ q̃ non ex ratione istarum. ll. propter vniformẽ determinationẽ. & ita est de mente Bar. in. l. Lucius. 2. col. versi. sed quæro quando ista substitutio fit duob⁹. ff. de vulg. & pupi. iunctis his quæ dicit in præcedenti quæst. dicit enim, q̃ etiã si cum substitutione reciproca coniũgatur compendiosa adhuc nõ cõtinẽtur sub ea substitutiones imparis numeri, nisi aliud appareat de mente testantis. & idem voluit Angel. consi. 152. incipit quidã Nicolaus. & dicit esse punctum nouũ, & istam dicit communem & verã cõclusionem Socinus cõsi. 190. col. 1. vol. 2. incipit q̃m præsens cõsultatio. 16

g ¶ *Propinquo pariente.* Ab intestato intellige si iple reperiaf proximior tempore mortis pupilli, non aliàs vt probatur in. l. hæreditatem. C. de impube. & alis substitutio. 17

h ¶ *Igualdad.* Not. de æqualitate seruanda. vid. cõcordantias per gloss. & docto. in. d. l. iam hoc iure. versicu. sed si alter. & de multis, in quib⁹ attenditur æqualitas. vid. per Ioa. de Plate. in. d. l. in sacris. versicu. fin. C. de proxi. sacror. scrinio. libro. 12. & q̃ seruanda sit etiã in numero iudicum. adde Bal. in. c. 1. per tex. ibi de cõtrouer. feudi. apud paresten. Ad de etiã de æqualitate cõcordię inter fres. l. cũ pater. §. euidẽtis. ff. d leg. 2. cũ glo. & voluntas p̃ris testantis inter filios taliter est interp̃tãda, q̃ in ter eos resultet æqualitas. l. cũ pater. §. patet pluribus. & ibi gloss. & docto. ff. de lega. 2. tic etiã in successionibus inte stato seruatur æqualitas, vt cui nõ succedatur, neq; possit succedere, vt in auth. quib. mod. natura. efficiã. fui. §. nullũ. colla. 7. & ibi Bar. similiter. & in cõtrarijb⁹ tã in eis interpretandis, quàm iustificadis seruãda est æqualitas. Bal. in. d. 2. colu. 9. C. de rescindend. vendi. facit. l. si socius pro filia. ff. pro socio.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

mas la vulgar tan solamente: guisada cosa es [a] que aquella sola sea guardada en el menor, e esso mismo deue ser guardado si otra persona[b] qualquier fuesse assi establescida para heredar con el fijo del testador, que fuesse huerfano, e de tal edad.

¶ Ley. VI. Como el padre puede dar sustituto alfijo en los bienes que heredare de la madre: maguer lo ouiesse desheredado de lo suyo.

PVede el padre establecer otro heredero en logar de su fijo, que fuesse menor de catorze años en la manera q̃ es llamada en latin substitutio pupillaris: faziendo su heredero [c] al moço sobredicho, assi como de suso diximos. E aũ puede esto fazer, maguer lo desheredasse[d] de lo suyo, por alguna derecha razon diziendo assi: desheredo tal mio fijo, por razon de tal tuerto[e], o yerro que me fizo, e establesco por su heredero a fulano, en los bienes que a aquel mio fijo vinieren, de parte de su madre, e de los otros sus parientes[f]: assi que si el muriere ante que sea de edad de catorze años, q̃ este q̃ establezco por heredero, aya en su lugar los bienes sobredichos. Pero para poder el padre desheredar tal fijo como este, ha menester que el mo o aya mas de diez años e medio[h] aquella man en latin proximus pubertati: que quier tanto dezir como que es cercano a ser de edad, e ha entendimiento. Ca si menor fuesse non lo podria desheredar de lo suyo: porque non semeja[i] que puede fazer tuerto su padre maliciosamẽte: mas que lo fara por necedad, e por mengua de entendimiento.

¶ Ley. VII. Que fuerça ha la sustitucion pupillar.

TAl fuerça ha la sustitucion que es dicha pupilar, que aquel que gana la heredad por razon della, deue auer los bienes del moço, en cuyo logar fue establescido por heredero: tambien, como si el mismo lo ouiesse establescido por su heredero, en tiempo que pudiesse fazer testamento. E por estas razones, tal sustitucion como esta, es como otro testamento [k], que faze el padre al moço sobredicho. E heredara tal sustituto, como este todos los bienes [l] quod declarant glos. & Bart. & Paul. de Castr. in l. patris & filij. ff. eo. & declarat etiam plenè Ange. Aretin. in. §. i. Iust. de pupilla. substitu.

18 a ¶ *Guisada cosa es.* Cum enim vna determinatio respiciat plura determinabilia, pariformiter debet ea determinare, vt hic, & in. d. l. iam hoc iure. ff. eo. & l. Lucius. d. l. hæreditatem. & l. quanuis. C. de impuber. & alijs substitu. l. in testamẽto. l. a. vbi vid. Deciũ. 3. not. C. de testa. mili.

19 b ¶ *Otra persona.* Quicunque extraneus, qui non sit de liberis existentib⁹ in tẽstatoris potestate. vt in. d. l. quãuis. & in. d. l. Lucius & huic. l. vltra prædictos casus adde, q̃ vbi substitutio vulgaris fit cũ dictione taxatiua, non continet tacitam pupillarem. vt in. d. l. iam hoc iure. versi. sed si alter. ibi in vulgarẽ tantũmodo casum Salicetus in. l. precibus. co. l. C. de impub. & alijs substi. vbi Alex. col. a. Item adde, q̃ quando prohibitus succedere testator da ref substitutus vulgariter, veluti si filio legitimo testatoris substituere tur spuri⁹ eiusdem testantis q̃ tunc non includeret tacitam pupillarẽ, cũ substitutio sit nulla, propter incapacitatem substituti. vt tradit Guilliel. Benedict. in repet. c. Raynuntius. de testa. super verbo. si absque liberis moreretur. la secunda. fol. 193. col. 4. ¶ *Lex. VI.*

20 Potest pater etiam ex hæredato filio pupillariter substituere & succedet substitutus in bonis aliunde quæsitis pupillo: sed oportet q̃ ex hæredatus sit maior decem annorum cũ dimidio qui dicitur, proximus pubertati, aliàs ex hæredatio non valet. h. d.

1 c ¶ *Faziendo su heredero.* Ponit aliud requisitum in pupillari substitutione, scilicet q̃ filius instituatur, vel nominatim ex hæredetur. adde. l. 2. §. sed si eos. ff. de vulg. & pupil. & vid. circa hoc quæ ponit Bar. in. l. 2. in prin. in. 7. requisito. ff. eo.

2 d ¶ *Lo desheredasse.* Adde. §. non solum. inst. de pupil. substitu.

3 e ¶ *Por razon del tuerto.* Debet em exprimi causa. vt. l. 4. ti. 7. §. ea. parti.

4 f ¶ *De los otros sus parientes.* Vel etiam ex donatione amicorũ, vt quia forte pupillus erat gratiosus. vt dicit glo. in. d. §. non solum. inst. de pupil. substitu. An aũt ab isto substituto filij ex hæredati possit aliquid relinqui, seu possit à testatore grauari. vid. l. 1. titu. 9. infra ea. partita.

5 g ¶ *Que este.* An autem ab isto substituto filij ex hæredati possit aliquid relinquiseu an possit ille à patre testatore grauari? vid. in. l. 1. titu. 9. in fra. ead. partita.

6 h ¶ *Diez años y medio.* Semper istæ. ll. partitarum taxant istam ætatem, de qua hic tad declarandũ ius commune quãdo pupillus dicatur proximus pubertati, vt hic, & in. l. 4. titu. fi. infra. ea. par. & l. 9 infra titu. 1. & l. 8. titu. 3. 7. partita.

7 i ¶ *Porque no semeja.* Adde. l. si quis in suo. §. legis. C. de inofficio. testa.

¶ *Lex. VII.*

20 Per pupillarem substitutionem succeditur pupillo in omnibus bonis ei vndecunque quæsitis sicut si ipse met hæredem instituisset: nisi substitutus sit incapax bonorum aliunde venientium, h. d.

1 k ¶ *Otro testamento.* Et hic reputatur diuersum testamentum a paterno. Sed intellige quoad quædam: nam quoad quædam etiam est vnum, an in ea veniant bona pupilli, sicut veniunt ex expressa pupillari? quæstio fuit valde disputata inter Docto. antiquos. prout late tradit Alberic. in rubrica. ff. de vulg. & pupill. columna. 14. & sequen. versicu. vlterius quæritur. &c. & ibi dicit quod opinio Dyni, quod omnia veniant, tenetur communiter per docto. moder. quod tamen debet declarari secundum Iaco. de Areti. vt repudiante pupillo hæreditatem patris statim admittatur substitutus ad bona paterna, & decedente postea pupillo impubere, capiet bona eiusdem ex pupillari tacita. vt in l. si pupillus. ff. de acquir. hæred. & ita tenet Bar. & Docto. communiter in. l. prima. col. 9. in. 4. effectu vulgaris substitutionis. ff. eo. Aduertendum etiam quod in ista substitutione pupillari, per quam succeditur pupillo, veniunt etiam bona testatoris, quanuis esset casus in quo in tali tradit Barto. & Alexand. in. l. 2. in princ. in. §. principali quæstione. ff. eod. Hoc probatur in. l. paterfamilias primis tabulis. & ibi Bar. in princi. ff. eod. & tenet Alex. in. d. §. ad substitutos. & nimirum ex quo per additionem impuberis bona cœperunt esse vnita. l. sed si plures. §. filio. eodem titu. quid etiam si succederetur ex vulgari tacita comprehensa in expressa pupillari, an etiam veniant bona impuberis? Dynus tenuit quod sic per tex. in. l. qui fundum. §. cohæres. ff. ad. l. falci. Bart. in. d. l. infra. in prin. col. 10. tenet idem in hoc dicendum, q̃d dictũ supra fuit: quando succeditur ex expressa vulgari, & cũ Bar. cõmuniter docto. tenent prout attestatur Socin. in. d. l. 1. col. 5. fol. 15. veniet etiam in pupilari legitima filij cum prælegatis. l ex tribus. C. de inofficio. testa. non tamẽ habebit substitutus bona per pupillũ alienata ante suã mortẽ, secundum Angel. & Imol. in. l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Trebe. dũmodo alienata sint ex iusta causa, & debito modo: alias nõ tenet aliena tio. l. 1. §. sed nonnullos. ff. de tute. & ra. distra. vid. per Alex. in. d. §. res quę. & Bal. in. d. nec ei. §. eorũ. ff. de adopt. Item si bona alienata erãt talia, quæ sine causa & solennitate alienari potuissent, iuxta. l. lex quæ

1 ¶ *Todos los bienes.* Procedit hoc etiam si fuerit substitutus in re certa: 2 non dato alio cohærede vniuersali, vt est casus in. l. cohæredi. §. fina. ff. de vulg. & pupil. & intellige etiam quando fuit facta talis substitutio, verbis directis: de quibus in lege. verbis ciuilibus. ff. eo. vt declarat Alexan. in l. 2. colũ. 10. ff. eo. titu. procedit etiam & si substitutus succedat ex tacita pupillari. vt notat Bar. per text. ibi indistinctè loquentem. in. l. sed si plures. §. ad substitutos. ff. eo. & ne detur inconueniens, ne pupillus pro parte decedat testatus, scilicet si substitutus tantum admittatur ad bona paterna: & pro parte intestatus, si non admitteretur ad alia bona pupilli. Quid autem si succedat ex expressa vulgari, quæ continet tacitam pupillarẽ,

tutores. C. de administra. tuto. alienatio non reuocaretur: nam vt dicit Francis. de Aret. substitutió pupillaris, quæ inuenta est fauore pupilli. vt in. dict. l. ex tribus. C. de inofficio. testamen. non debet pupillo tollere facultatem disponendi inter viuos, de rebus suis, & sibi præiudicium inducere. l. quod fauore. ff. de legi. quòd etiam patet: quia tacita substitutio est testamentum pupilli, vt dicit ista lex, & nemo ex proprio testamento obligatur ad non alienandũ. vt in. l. nemo. ff. d regul. iur.

3 a ¶ *Del moço.* Probatur hic matrem pupilli, etiam quoad legitimam excludi per expressam pupillarem. adde. l. Papinianus. §. sed neque impuberis. ff. de inofficio. testamen. & clarius habetur in ca. si pater. de testa. lib. 6. in fi. & hoc tenet Bar. & cæteri Docto. communiter. in. d. l. 2. in princ. in. 3. effectu pupillaris substitutionis. ff. eo. Archidiaco. ibi. in. d. cap. si pater. dicit hoc procedere iure fori, non iure poli. argu. c. si. 17. q. ti. iuncta. l. nam & si parentibus. ff. de inofficio. testa. Socin. in. d. l. 2. colum. 8. versi. circa tertium effectum. refert hoc dictum Archidiaco. in confirmationem eius adducit, quòd videtur contradicere æquitati naturali, quod mater excludatur in totũ, vt patet ex pulchrè adductis per Bal. in. l. precibus. post principium. versicu. circa terthreadductis per Bal. in. l. precibus. post principium. versicu. circa tertium. C. de impub. & alijs. & q̃ lex politiua contradicit naturali æquitati non ligat in foro conscientiæ, vt voluit notabiliter Inno. in ca. quia plerique. de immunit. eccles. vnde infertur, quòd nõ possit substi tuere in foro conscientiæ retinere legitimam debitam matri, & quod tutus in foro conscientiæ teneatur per denuntiationẽ euangelicam ad eam præstandam cogi possit, argumento notato per Bar. in extrauagan. ad reprimendum. in verbo per denuntiationem. Idem tamen Socinus ibidem dicit istam opinionem Archidiæ. esse valde dubiam. quia lex positiua, quæ non est nutritiua peccati ligat & debet seruari in foro conscientiæ. allegat Ioan. Andre. post S. Thomam. in. c. quanquam. de vsur. lib. 6. & quod non peccat, qui authoritate canonis aliquid facit. 23. q. 4. c. qui peccat. nec lex canonica permittit aliquid cum peccato. vt in cap. fin. de præscriptio. bonaglo. in cap. cum contingat. de iure iuran. Subdit tamen Socinus, quòd tenetur mente dictum Archidia. propter eius authoritatẽ: quia potest aliquando ratione concordiæ aliquid consequi. & certe istud dictum Archidiæ videtur durũ. Cum legitima etiã filio debita potest tolli per statutum, vt est cõcluſio Bar. in. l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condit. & demonst. Cum quo multi Docto. tenent, licet communis conclusio sit, quod possit minui non tamen in totum tolli, vt attestatur Decius. cõsi. 106. & pro tenui, &c. quæ debet limitari, quãdo filius non haberet vnde se aleret: nam si haberet in totum tolli posset, secundum Abb. in. c. Raynuntius. col. 5. de testa. & cum cõmuniter matres habeant ad alimenta aliàs, & prout in plurimum transeunt ad secundas nuptias, iustum fuit & æquitati consonum remedium legale & canonicum prouidendi filio, & patri & eius familiæ per paternam pupillarem substitutionem, & multo fortius hæc procederent in legitimam debita matri, vt in totum possit excludi, cui non est ita debita legitima sicut descendentibus. vt in. d. l. nam & si parentibus. & tradit latè & pulchrè Guilliel. Benedi. in repeti. d. c. Raynũtius. in verbo. & vxo rem nomine Adelasiã. fol. 51. cũ sequẽti. Si tũ mater esset valde pauper ita quod non haberet alimenta, tunc posset agere contra substitutum pupillarem ad alimenta, qui est hęres filij. vt in. l. 5. quisa liberis. §. ite ¶ *Dezimos.* Ortum habet ista lex à. l. quidam eulogio. C. de iur. de libe. & à. l. quæritum. & à. l. si pupillus. ff. de acquir. hæred. & à. l. pater. ff. de priuileg. credito. & à nota. per Azo. in summa. C. de impub. & alijs substi. col. 3. versi. an autem in substitutus.

c ¶ *Con el moço.* Idem esset dicendum, si pupillus esset ex hæredatus: & iste alius siue sit extraneus, siue frater pupilli, fuisset institutus in totũ, quia in tali casu acceptando paternã, cogitur acceptare pupillarem, secundũ Ioan. de Imol. in. l. qui patri. ff. de acquir. hære. & in. l. quod supra quadrantem. ff. ad. l. Falcid. vbi glo. reputata singularis voluit contrariũ, sed cũ Ioã. de Imo. tenẽt Alex. & Ias. in. d. l. quidã eulogio. quia militat ratio. l. sed & si plures. §. quos possum. ff. de vulga. & pupi. quę fuit ratio fundamentalis illarum. ll. secundum Bar. post Dyn. in. l. ff. de acqr. hæred. vbi Bart. plenè discutit per latã distinctionẽ. quã facit in tribus fina. col. vbi videbis alios casus vltra positos per istam. l.

f ¶ *Sustituto.* Procedit hoc siue sit expressa pupillaris siue tacita contẽta in vulgari, quia etiã militat ratio. d. §. quos possum, de qua in precedẽ. gl. & satis probat ibi a. l. cùm generaliter loquat. & l. 2. patri. ff. de acqr. hære. vbi Alexã. post Roma. & in. d. l. quidã eulogio. vbi etiam laso.

g ¶ *Heredero.* Ipse si viuat tunc ille, & etiã si decesserit ante pupillum, quia adhuc eius hæres cogitat adire seu acceptare pupillarẽ hæreditatẽ, vt est casus singularis in. d. l. qui patri. ff. de acquir. hære. Quid si adiuit coactus ad petitionem fideicõmissarij hæreditatem paternã, an etiã tunc procedit ista. l. vid. Alex. post Bar. & Rapha. Cuma in. l. ita tũ. §. quisquis. ff. ad Trebel. tenẽtes q̃ sic: gatũc etiã militat rõ. d. §. quos possũ. licet Ias. in. d. l. q̃dã eulogio. dicat q̃ hoc nõ est sine magna dubitatiõe.

h ¶ *Todos.* Id est, vt nec paternã, nec q. pupillarẽ substitutionẽ acceptaret: nã si prius acceptaret paternã, nõ poterit postea deserere eã pupillarẽ l. sicut. C. de repud. hære. Bar. tũ in. d. l. fi. col. 3. ff. de acqr. hæred. per. l. cum hæreditate. ff. eo. vult, q̃ si obuenẽtia pupillari hereditate, vellet repudiare paternã, q̃ põt hoc facere ne & habeat pupillaren: cuius dictũ videf approbari per istã. l. ptita. sed tene cõtrariũ, put etiã tenuit ipsemet Bar. sibi cõtrarius in. l. testõ. C. de imp. & alijs. & Ang. in. l. q patri. ff. de acquir. hære. le. de Imol. in. d. l. fi. col. 1. Paul. de Cal. in. d. l. quidã eulogio. col. 4. C. de iur. deliber. vbi etiam respõdet ad. d. l. cũ hæredi tate. & ista. l. partitæ, intellige vt dixi. vel etiam potest intelligi: q̃ si est minor cum adiuit, & restituatur contra additionem, sic restitutus vtranque hæreditatẽ deferat. sed quid si in istitutus, qui erat minor restituatur contra additionem paternæ hæreditatis, & sic restitutus velit habere pupillarem ex substitutione, an possit? videtur hic probari q̃ nõ. Cõtrarium tũ videtur de mẽte Azo. in summa. C. de impuber. & alijs substitu. col. 1. vbi dicit: q̃ si impubes adiuit paternã hæreditatẽ & decessit in pupillari ætate, & eius substitutus velit integrũ restitui: vt fecundiet portionẽ paternæ hæreditatis delatæ sibi ex persona impuberis: q̃ fortè restituetur sicut etiam pupillus posset restitui. vt in. l. non solum. ff. de integ. restit. licet Azo videtur loqui in casu in quo erat alius cohæres pupilli: seu in casu in quo per existentiam sui hæredis

vbi Barto. & Docto.

d ¶ *Deste libro.* Forte dicit, propter ea quę habentur in. l. 8. tit. 11. infrà ea. partita. & in. l. si is qui ex bonis. ff. de vulga. & pupi. & l. 12. titu. 3. eadẽ partita. ¶ *Lex. VIII.*

20 Si pater instituat hæredes duos filios, & vno instituto aliũ substituat, & moriatur in stitut⁹, necesse habet substitutus pupillariter omnia bona pupilli agnoscere nec paterna potest repudiare & alia adire vel e contra, si tũ ali⁹ tertius fuerit in testamẽto patris substitutus, & mortuus dum viueret conuenit cum superstite substituto de repudiãdo bona paterna, tunc mortuo pupillo substitut⁹ succedit pupillariter in bonis pupilli mortui, & põt si velit paterna bona repudiare & in tali casu habebit paterna bona tertius hæres patris, aliàs non. h. d.

1 ¶ *Con el moço.* Ortum habet ista lex à. l. quidam eulogio. C. de iur. de libe. & à. l. quæritum. & à. l. si pupillus. ff. de acquir. hæred. & à. l. pater. ff. de priuileg. credito. & à nota. per Azo. in summa. C. de impub. & alijs substi. col. 3. versi. an autem in substitutus.

20 Si pater instituat hæredes duos filios, & vno instituto aliũ substituat, & moriatur in stitut⁹, necesse habet substitutus pupillariter omnia bona pupilli agnoscere nec paterna potest repudiare & alia adire vel e contra, si tũ ali⁹ tertius fuerit in testamẽto patris substitutus, & mortuus dum viueret conuenit cum superstite substituto de repudiãdo bona paterna, tunc mortuo pupillo substitut⁹ succedit pupillariter in bonis pupilli mortui, & põt si velit paterna bona repudiare & in tali casu habebit paterna bona tertius hæres patris, aliàs non. h. d.

¶ *Lex. VIII.*

20 Si pater instituat hæredes duos filios, & vno instituto aliũ substituat, & moriatur in stitut⁹, necesse habet substitutus pupillariter omnia bona pupilli agnoscere nec paterna potest repudiare & alia adire vel e contra, si tũ ali⁹ tertius fuerit in testamẽto patris substitutus, & mortuus dum viueret conuenit cum superstite substituto de repudiãdo bona paterna, tunc mortuo pupillo substitut⁹ succedit pupillariter in bonis pupilli mortui, & põt si velit paterna bona repudiare & in tali casu habebit paterna bona tertius hæres patris, aliàs non. h. d.

d ¶ *Dezimos.* Ortum habet ista lex à. l. quidam eulogio. C. de iur. de libe. & à. l. quæritum. & à. l. si pupillus. ff. de acquir. hæred. & à. l. pater. ff. de priuileg. credito. & à nota. per Azo. in summa. C. de impub. & alijs substi. col. 3. versi. an autem in substitutus.

e ¶ *Con el moço.* Idem esset dicendum, si pupillus esset ex hæredatus: & iste alius siue sit extraneus, siue frater pupilli, fuisset institutus in totũ, quia in tali casu acceptando paternã, cogitur acceptare pupillarem, secundũ Ioan. de Imol. in. l. qui patri. ff. de acquir. hære. & in. l. quod supra quadrantem. ff. ad. l. Falcid. vbi glo. reputata singularis voluit contrariũ, sed cũ Ioã. de Imo. tenẽt Alex. & Ias. in. d. l. quidã eulogio. quia militat ratio. l. sed & si plures. §. quos possum. ff. de vulga. & pupi. quę fuit ratio fundamentalis illarum. ll. secundum Bar. post Dyn. in. l. ff. de acqr. hæred. vbi Bart. plenè discutit per latã distinctionẽ. quã facit in tribus fina. col. vbi videbis alios casus vltra positos per istam. l.

f ¶ *Sustituto.* Procedit hoc siue sit expressa pupillaris siue tacita contẽta in vulgari, quia etiã militat ratio. d. §. quos possum, de qua in precedẽ. gl. & satis probat ibi a. l. cùm generaliter loquat. & l. 2. patri. ff. de acqr. hære. vbi Alexã. post Roma. & in. d. l. quidã eulogio. vbi etiam laso.

g ¶ *Heredero.* Ipse si viuat tunc ille, & etiã si decesserit ante pupillum, quia adhuc eius hæres cogitat adire seu acceptare pupillarẽ hæreditatẽ, vt est casus singularis in. d. l. qui patri. ff. de acquir. hære. Quid si adiuit coactus ad petitionem fideicõmissarij hæreditatem paternã, an etiã tunc procedit ista. l. vid. Alex. post Bar. & Rapha. Cuma in. l. ita tũ. §. quisquis. ff. ad Trebel. tenẽtes q̃ sic: gatũc etiã militat rõ. d. §. quos possũ. licet Ias. in. d. l. q̃dã eulogio. dicat q̃ hoc nõ est sine magna dubitatiõe.

h ¶ *Todos.* Id est, vt nec paternã, nec q. pupillarẽ substitutionẽ acceptaret: nã si prius acceptaret paternã, nõ poterit postea deserere eã pupillarẽ l. sicut. C. de repud. hære. Bar. tũ in. d. l. fi. col. 3. ff. de acqr. hæred. per. l. cum hæreditate. ff. eo. vult, q̃ si obuenẽtia pupillari hereditate, vellet repudiare paternã, q̃ põt hoc facere ne & habeat pupillaren: cuius dictũ videf approbari per istã. l. ptita. sed tene cõtrariũ, put etiã tenuit ipsemet Bar. sibi cõtrarius in. l. testõ. C. de imp. & alijs. & Ang. in. l. q patri. ff. de acquir. hære. le. de Imol. in. d. l. fi. col. 1. Paul. de Cal. in. d. l. quidã eulogio. col. 4. C. de iur. deliber. vbi etiam respõdet ad. d. l. cũ hæredi tate. & ista. l. partitæ, intellige vt dixi. vel etiam potest intelligi: q̃ si est minor cum adiuit, & restituatur contra additionem, sic restitutus vtranque hæreditatẽ deferat. sed quid si in istitutus, qui erat minor restituatur contra additionem paternæ hæreditatis, & sic restitutus velit habere pupillarem ex substitutione, an possit? videtur hic probari q̃ nõ. Cõtrarium tũ videtur de mẽte Azo. in summa. C. de impuber. & alijs substitu. col. 1. vbi dicit: q̃ si impubes adiuit paternã hæreditatẽ & decessit in pupillari ætate, & eius substitutus velit integrũ restitui: vt fecundiet portionẽ paternæ hæreditatis delatæ sibi ex persona impuberis: q̃ fortè restituetur sicut etiam pupillus posset restitui. vt in. l. non solum. ff. de integ. restit. licet Azo videtur loqui in casu in quo erat alius cohæres pupilli: seu in casu in quo per existentiam sui hæredis

2 ¶ *Del moço.* Probatur hic matrem pupilli, etiam quoad legitimam excludi per expressam pupillarem. adde. l. Papinianus. §. sed neque impuberis. ff. de inofficio. testamen. & clarius habetur in ca. si pater. de testa. lib. 6. in fi. & hoc tenet Bar. & cæteri Docto. communiter. in. d. l. 2. in princ. in. 3. effectu pupillaris substitutionis. ff. eo. Archidiaco. ibi. in. d. cap. si pater. dicit hoc procedere iure fori, non iure poli. argu. c. si. 17. q. ti. iuncta. l. nam & si parentibus. ff. de inofficio. testa. Socin. in. d. l. 2. colum. 8. versi. circa tertium effectum. refert hoc dictum Archidiaco. in confirmationem eius adducit, quòd videtur contradicere æquitati naturali, quod mater excludatur in totũ, vt patet ex pulchrè adductis per Bal. in. l. precibus. post principium. versicu. circa tertium. C. de impub. & alijs. & q̃ lex politiua contradicit naturali æquitati non ligat in foro conscientiæ, vt voluit notabiliter Inno. in ca. quia plerique. de immunit. eccles. vnde infertur, quòd nõ possit substituere in foro conscientiæ retinere legitimam debitam matri, & quod tutus in foro conscientiæ teneatur per denuntiationẽ euangelicam ad eam præstandam cogi possit, argumento notato per Bar. in extrauagan. ad reprimendum. in verbo per denuntiationem. Idem tamen Socinus ibidem dicit istam opinionem Archidiæ. esse valde dubiam. quia lex positiua, quæ non est nutritiua peccati ligat & debet seruari in foro conscientiæ. allegat Ioan. Andre. post S. Thomam. in. c. quanquam. de vsur. lib. 6. & quod non peccat, qui authoritate canonis aliquid facit. 23. q. 4. c. qui peccat. nec lex canonica permittit aliquid cum peccato. vt in cap. fin. de præscriptio. bonaglo. in cap. cum contingat. de iure iuran. Subdit tamen Socinus, quòd tenetur mente dictum Archidia. propter eius authoritatẽ: quia potest aliquando ratione concordiæ aliquid consequi. & certe istud dictum Archidiæ videtur durũ. Cum legitima etiã filio debita potest tolli per statutum, vt est cõcluſio Bar. in. l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condit. & demonst. Cum quo multi Docto. tenent, licet communis conclusio sit, quod possit minui non tamen in totum tolli, vt attestatur Decius. cõsi. 106. & pro tenui, &c. quæ debet limitari, quãdo filius non haberet vnde se aleret: nam si haberet in totum tolli posset, secundum Abb. in. c. Raynuntius. col. 5. de testa. & cum cõmuniter matres habeant ad alimenta aliàs, & prout in plurimum transeunt ad secundas nuptias, iustum fuit & æquitati consonum remedium legale & canonicum prouidendi filio, & patri & eius familiæ per paternam pupillarem substitutionem, & multo fortius hæc procederent in legitimam debita matri, vt in totum possit excludi, cui non est ita debita legitima sicut descendentibus. vt in. d. l. nam & si parentibus. & tradit latè & pulchrè Guilliel. Benedi. in repeti. d. c. Raynũtius. in verbo. & vxo rem nomine Adelasiã. fol. 51. cũ sequẽti. Si tũ mater esset valde pauperem ita quod non haberet alimenta, tunc posset agere contra substitutum pupillarem ad alimenta, qui est hęres filij. vt in. l. 5. quisa liberis. §. ite

4 b ¶ *Heredar.* Debet enim substitutus esse capax tempore testamenti & mortis pupilli, & etiam tempore aditæ hæreditatis. vt in. l. si is qui hæres. & ibi Barto. ff. de vulg. & pup. & quid si substitutus sit filius naturalis, vel spurius testatoris? vide. l. si is qui ex bonis. ff. de vulg. & pup.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

tabulæ pupillares etant confirmatæ. vt in.l.si filius qui patri.ff.de vulga.& pupil.hodie de iure regni videtur idem dicendū,& si ex testamēto paterno hæreditas maneret sine aditione.per.l.t.tit.6.lib.5.ordi. & quia eriā de iure cōmuni loquēdo, si quis restituat contra hæreditatis additionē cum tū nudo nomine hæres remaneat. vt in.l.& si fine.§.sed q̄ Papinian⁹. ff.de minо.ex eō solo remanent confirmatæ tabulæ pupillares, vt tenet Bart.in.d.l.fin.& est etiā de mente eius in.d.l.si filius. qui pri. vbi etiā Ioan. de Imol. & Cuma.& alij moderni illud declarat super.l. lectur. illius.l.

In no. re. est.l.1. tit. 4.lib.5.

6 a ¶ *A otro alguno.* A contrario ergo, si nullus esset datus coheres, cuius additione cōfirmaretur tabulæ pupillares non posset substitutus habere pupillarē hæreditatē, vt ꝓbatur hic & in.l. sed si plures. §. ex asse.ff. de vulga. & pupi. sed opponitur de.l.si filius qui patri.eo.titu. nam cum institutus hic fuerit pupillus, cui datus fuit substitutus coh̄res cum eo in stitutus, licet vterq; repudiauerit paternā hæreditatē, substitut⁹ habere debet pupillarem: cū existētia sui hæredis pupilli, cōfirmatæ fuerūt tabulæ pupillares: sed dic, q̄ talis existentia per dationē coh̄redis extranei fuit sublata. vt in.l. apud Iulianū.§. idem Iulianus. ff. ad Trebel. & sic de iure communi: cum non adeatur hæreditas ex testamento pater no, tabulæ pupillares euanescunt: si verò coh̄res fuisset, alter hæres suus. vt filius in potestate, tunc procederet qđ habetur in. d.l. si filius qui patri. & ita declarat gl. & doct. in. d.l. sed si plures. §. filio. ff. de vulga. & pupi. hodie tamen de iure regni, cum etiam hæreditate nō adita, valeant relicta & quęcunque in testamento contenta, videtur q̄ etiam si non esset coheres qui adeat, substitutus habere possit pupillarem hę reditatem, per. d. l. titu. 2. lib. 5. ordina.

In no. rec. est.d.l.1.ti tu. 4. li. 5. b ¶ *Entrare en ellos.* Est enim tūc iuncta & facta vna hæreditas patris & pupilli: & ideo nō potest illam substitutus separare. vt.l. sed si plures. §. filio impuberi. ff. eo. l. si pater. ff. de priuileg. credito. vers. at cum substitut⁹. si vero pupill⁹, q̄ solus fuit institut⁹, abstinuit se à paterna: tunc substitutus bene pōt habere pupillarē. d.l. si pr̄. & .l. si pupillus. in prin. ff. d acq. hęre. si tn pupillus q̄ adiuit, poterat restitui, cōtra immixtionē vel additionē, poterit hoc bñficio vti eius hæres. vt in. d. l. non solū. ff. d in integ. restit. Azo. vbi. 3. Bar. post Dynū. in. l. fin. co. 5. ad fi. in primo mēbro distinctionis. ff. de acqui. hære. sed aduerte in hoc: q̄ gl. mag. in vers. vel meli⁹. in. d. l. si pater. tenuit cōtrariū per tex. ibi. imo q̄ ex quo substitutus approbauit voluntatem testatoris ad eundo ex pupillari, videtur etiā approbasse additionē factā per pupillū, secundū voluntatem testantis, & sic q̄. d. l. non solum habeat locū in successione ab intestato pupilli, non autē in succedente sibi ex substitutione pupillari, & illā gl. sequitur. ibi Bar. dicēs esse necessariā ad declarationē. d. l. non solū. & idem vult Ioan. de Imol. in. d. l. fi. col. fi. ff. de acquir. hære. vbi dicit istā esse singularem limitationē ad. d. l. non solum. & casum in. d. l. si pater. esse in hoc singularē, & nō alibi. Alberi. etiā in. d. l. si pater. transit cum dicta glo. post Dynū. Idem tenet Ioa. de Imol. sibi cōtrarius. in. d. l. si filius qui patri. & in. l. sed si plures. §. filio. ff. eo. vbi etiā Pau. de Cast. tenet primū dictū Azo. & Bar. in. d. l. fi. Alex. perpendit istā contrarietatem in. d. l. quidam eulogio. col. 2. vbi ipse pro concordia opinionū distinguit, quod aut sumus in casu in quo absque additione seu immixtione pupilli, substitutio pupillaris erat confirmata: vt quia filius erat in substitutus in potestate absque datione coh̄redis extranei: & sic existentia suitatis confirmata erat pupillaris substitutio: & tunc non sequitur ex necessitate, quòd substitutus agnoscendo hæreditatem pupilli ex substitutione pupillari, videatur confirmare immixtionem factam à pupillo: & quòd tunc meritò procedat opinio Barto. in d. §. filio. & in. d. l. fin. secus verò, si erat necessaria immixtio pupilli ad confirmationem substitutionis, vt quia datus erat filio pupillo coh̄æres extraneꝰ. Certè iste articulus est valde mihi dubius: neq; ista concordia domini Alexan. multum stringit, licet videatur colorata, & fortè in puncto iuris verior est opinio Bar. in. d. §. filio. seu in. §. si ex asse. & in d. l. fin. quæ vt dixi fuit opinio Azonis. cum dict. l. nō solū procedat siue hæres minoris succedat ab intestato, seu ex testamento: neque de necessitate sequitur, q̄ adeundo ex pupillari substitutione, videatur approbare additionē factam per pupillum de hæreditate patris: cū posset dici q̄ ꝓbat, ita tamen, vt saluum sibi remaneat beneficiū restitutionis sibi cōpetēs ex persona minoris, per. d. l. non solum. & .l. si pater. in qua se fundat glos. ibi non probat, q̄ per hoc excludatur substitutus à beneficio restitutionis: quo & ipse minor in casu, in quo esset necessaria immixtio ad confirmationem tabularum pupillariū, posset restitui. ergo & eius hæres. & procedit maximè stante hodie. d. l. ordina. ex qua non egent aditione ex testamento paterno tabulæ pupillares.

Et. d. l. no recopi. 8

c ¶ *Non lo podria auer.* Habita tamen vtr̄aque hęreditate ex agnitione pupillaris poterit ex persona minoris restitui. vt dixi in gl. supr̄a. proxima.

¶ *Le. IX.*

3 a Arrogato filio potest arrogans pupillariter substituere in quartam solum bonorum arrogātis & ea quæ intuitu arrogationis ab amico eius arrogatus est consequutus: in cæteris verò bonis succedent pupillo venienteas ab intestato. hoc dicit. Habuit originem ista. l. à. l. sed plures. §. in arrogato. ff. de vulga. & pupill.

d ¶ *En latin arrogatio.* Idem si esset adoptio, ex qua filius transiret in potestatem adoptantis, vt si detur à patre naturali suo, iuxta. l. cum in adoptiuis. C. de adopt. §. sed hodie. inst. eo. l. 9. titu. 16. 4. partita.

e ¶ *La quarta parte.* Quæ debetur arrogato. vt in. l. 8. tit. 16. parti. 4. & in. l. si arrogator. cum concordan. ff. de adopt. & aduerte, q̄ tunc debetur ista quarta, quando filius arrogatus esset impubes: secus autem esset, si esset pubes: quod satis probatur hic in ista. l. & in. d. l. si arrogator, & in §. cum autem. in. ista. de adopt. & ita tenet & declarat Salicetus in lege pen. in prin. in. 2. colu. C. de adoptio. & in. l. 2. eo. tit. lex tamen. 8. titu. 16. parti. 4. de qua. 3. indistincte loquitur, vt arrogato filio debeatur ista quarta, neque distinguit siue sit pubes vel impubes, vnde videtur fortè dicendum, quòd illa sit intelligenda, secundū istam, scilicet quādo impubes fuit arrogatus, & quòd aliàs ista quarta non debeatur: sed q̄ tunc debebitur arrogato filio puberi. tradit Salicet. in. d. l. 2. vid. quę dixi in. d. l. 8.

f ¶ *Su amigo.* Adde. d. §. in arrogato. l. sed si plures. ff. de vulga. & pupill. dicitur ergo profectitium quidquid habet filius contemplatione seu occasione patris, vel aliàs vt hic, & in. d. §. in arrogato. & ibi Bar. & doct. latè. Adde Bar. in. l. annua. §. 1. de annuis lega. A bb. in capit. sedes. columna. 5. de rescript. Ioan. de Plate. in. l. 1. C. de castren. pecu. li. bro. 12. Bal. in. l. cùm te. C. de donat. ant. nupt. adde. l. pe. & ibi Bal. C. de iur. deliber.

g ¶ *Non uiesse.* Potuit enim pater naturalis, & legitimus ei substituere. vt supra eo. l. 5.

4

¶ *Lex. X.*

4 a Expirat pupillaris substitutio per maximam, mediam vel minimam capitis diminutionem pupilli: idem si in vita instituentis efficitur sui iuris pupillus, aut iusta ratione ab hæreditate patris se abstineat hæres: sed si iniusta: cogitur agnoscere eam: & si ab abstinentia in integrum restituitur, reintegratur substitutio quæ per abstensionem expirauerat. Itē expirat si testamentum filij posthumi agnatione vel alias infirmatur: aut si pupillus ad ætatē. xiiij. & pupilla ad ætatē xij. anno. peruenerint. hoc dicit.

1 a ¶ *Desfasse.* Ortū habet à notatis per Azo. C. de impube. & alijs substitu. in summa. col. 3. verſic. expirat pupillaris substitu. & à gloss. in. l. in pupillari. ff. de vulg. & pupil.

2 b ¶ *Viene a edad.* Id est, quā primū attigerit. 14. annorū vltimū diem in masculo. & 12. in fœmina. vt in. l. quæ ætate. ff. de testa. gloss. in. l. 2. ff. eo. Bart. & Alexan. in. l. in pupillari. ff. de vulga. & pupil. posset etiam pater minori tempore taxare ętatem pupillaris substitutionis. l. si quis ita. ff. eodem.

3 c ¶ *Fuesse captiuo.* Si intelligas filium fuisse captum viuo patre, planè procedit, vt in. l. lex cornelia. versi. si vero viuo patre. ff. de vulga. & pupil. notat glo. in. l. pater. ff. de capti. & in. l. quòd si filius. eo. tit. non tamen expirabit tacita vulgaris contenta in expressa pupillari, vt vult gloss. & ibi Bar. in. d. l. lex cornelia. idē Bar. in. l. 1. col. 8. versi. vlterius quæro. eo. ti. si verò intelligeres mortuo patre pupillū fuisse captū: tunc licet de rigore iuris, videbat substitutionē pupillarē expirasse vt in. l. si quis filio ex hæredato. §. irritum. ff. de iniust. rupt. tamen de æquitate confirmantur tabulæ pupillares. vt in. d. l. pater. in fin. & in. d. l. lex cornelia. hoc siue in captiuitate decedat impubes, siue pubes: quia si non reuertatur, fingitur decessisse præambula hora captiuitatis.

4 d ¶ *Enemigos de la fe.* Sentit ista. l. inter christianos non habere locū iura captiuitatis, quo ad personas vid. per Bar. in. l. hostes. in fi. ff. de capt.

5 e ¶ *Al padre.* Adde. d. l. lex cornelia. in principio. & . d. l. pater. in prin. si vero pater & filius sunt capti. vide. l. si pater. ff. de vulga. & pupilla.

6 f ¶ *Quando pierda la ciudad.* Hæc est media capitis diminutio. vide. l. neque ei. §. eorum. de adopt. possunt enim hæ pœnæ cadere in pupillum doli capacem. l. si arrogati. ff. de tute. l. impuberem. ff. de fur. l. impuberem. ff. ad. l. cornelia. de fal. ratio est secundum Bar. post Guiliel. de Cugn. in. l. in pupillari. ff. de vulga. & pupil. quia etiā si pupillus esset pubes, in tali statu non posset testari. l. eius qui. §. fina. ff. de testam. l. 15. titu. primo, supra ead. parti. vnde testamentum factum irritaretur. vt in. d. §. irritum. Sed cum hodie per. d. l. 4. Tauri possit testari, videtur q̄ non procedat quod hic habetur, & sic quod substitutio pupillaris non expirer.

In no. rec. est. l. 1. ti. 4. lib. 5.

7 g ¶ *Quando pierde la familia.* Hæc est minima capitis diminutio. & vi. l. neque ei. §. eorum. ff. de adopt.

8 h ¶ *Que le pudiesse otro.* Tunc tamen in effectu nō expirat pupillaris substitutio: quia ex stipulatione debetur hæreditas illis, qui succedunt ex substitutione, si facta non esset arrogatio. l. nō aliter. & l. his verbis. ff. de adoptio. & quid si moriatur arrogator, an reconualescat pupillaris substitutio facta à patre naturali? vide glos. vbi eleganter. Bald.

colū. 5. ff. de adopti. & quid si ex dispensatione Papæ pupillus ingrederetur monasterium, vel traderetur monasterio à parente, an tunc expiret pupillaris substitutio? vide per Bart. & Imola. in. d. ta. l. in pupillari. vbi vid. Alexan. & Iaso.

i ¶ *Qualquier manera.* Et sic videtur, quòd & si per dignitatem exeat, 9 substitutio pupillaris expiret: cuius contrarium tenet Barto. in. l. 2. in princi. colū. 3. versic. vlterius quæro. quid si exeat &c. ff. de vulga. & pupi. & secundum hoc etiam videtur intelligenda ista lex partitarum. vt etiātetigit in. l. 14. tit. 8. partit. 4. est enim cōmodū filii impuberis, vt pr̄ fibi faciat testamētū. per legē ex trib⁹. C. de inofficio. testa. licet fortè ex verbis generalibus huius l. posset dici cōtrarium, quantum ad substitutionem pupillarem. & text. in authē. consti. quæ de digni. in. §. illud. colum. 6. liberās filium à patris potestate, in quo se fundat Bart. non loquitur in substitutione pupillari: non tamen auderem recedere à dicto Barto. cum quo communiter docto. transeunt: quia (vt dixi) substitutio pupillaris est fauor & commodum filij. glos. in. d. l. ex tribus.

k ¶ *No quiere ser heredero.* Habes hic, quòd substitutio pupillaris euanescit pupillo repudiante paternam hæreditatem: & sic quòd existentia sui hæredis non confirmat tabulas pupillares. Cuius contrarium probatur in. l. pater. ff. de priuileg. credito. & in. l. si filius qui patri. ff. de vulgari & pupi. & in. l. si pupillus. ff. de acquiren. hære. vnde videf cor rigere ius commune, quod non credo verum, quia vbi istæ leges partitarum hoc non exprimunt, non est de earum intentione ius commune corrigere: nō debēt suppleri intelligi & limitari per iura communia. vnde intellige istam. l. quando pupillo fuit datus coh̄eres extraneus: quia tunc suitas tollitur, vt in. l. apud Iulianum. §. idem Iulianus. ff. ad Trebellia. quando verò existentia sui hæredis non esset sublata, fatendum est ex ea confirmari tabulæ pupillares: cum neque per istas ll. partitarum iura suitatis sint sublata in his, in quibus suitas est fauor filiorum suorum, vt in. l. 21. & ibi dixi. titu. 3. supra eadem partit. & fauor est, q̄ confirmetur testamentum pupillare, vt Inslit. de pupi. substi. in princi. vide latè in ista materia Bar. & Alexan. & do cto. in. d. l. si filius qui patri. vbi etiam vide an reuiuiscat suitas, si extraneus coh̄æres repudiet, vt ex ea pupillaris substitutio confirmetur, & communis conclusio est quòd non, vt etiam tradit Socinus, ibi. colum. 10. quem vide, an autem hodie etiam non adita hæreditate conseruetur pupilla ris substitutio. ex. l. ordina? vid. quæ dicam infra in gloss. super verbo, se desataria.

10 admitte bey

Quæ in no. rec. est. d. l. 1. ti. 4. lib. 5.

l ¶ *Engañosamente.* Concordat cum. l. secunda. versi. planè. el. 2. ff. de vulgari & pupillari.

m ¶ *Del testamento.* Volens ab intestato habere. & vide, quæ in hoc notat Barto. in. l. si arrogator. in fi. ff. de adopt.

n ¶ *Del testador.* Et etiam hæreditatem pupilli. vt probatur in dicta. l. 2. verſicu. plane. & ibi Paul. de Cast. notat.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

el moço desechasse la herencia de su padre, se arrepentiesse, diziendo q̃ queria ser heredero: e pidiere a algũ judgador del lugar q̃ le entregue de la heredad: estõce bié puede ser heredero, e maguer desfallescio la sustitucion, porque non quiso a primas entrarla heredad, afirmasse[a] por tal razon como esta, luego que sea entregado della, de guisa que si muriesse el moço ante q̃ sea de edad de catorze años heredara el sostituto los bienes del testador, e del moço. Otrosi dezimos, que seyendo quebrantado por alguna razon derecha el testamento que ouiesse fecho algun testador, en que ouiesse dado sustituto el padre a su fijo, o alguno otro en la manera que es dicha pupillar, que se desataria[b] la sustitució pupillari: quæ non tenet sine testamento paterno. l. 2. §. adeo. & §. prius. ff. de vulga. & pupil. & supra. eod. l. 9. & ita tam opinio. approbat ista. l. partitarum, quæ etiam videt fuisse opinio Azo. C. de impuber. & aliis subst. in summa. col. 3. ad fin. qd tene menti. namlicet ex. l. 11. tit. 7. & l. fi. tit. 8. ea. parti. approbetur id, qd habetur in. d. auth. ex causa. tamen in substitutiõe pupillari procedet hodie in regno ista. l. & opini. etiã Dini cõtra cõmunitur comprobare Iason. in. d. l. 1. §. 1. vbi vide per eum. opinionem etiam Dini tenet Bal. in authẽ. ex causa. col. 9. & 10. C. de liber. præteri. nec obstabit. l. 1. tit. de los testamẽtos. lib. 5. in ordi. rega. quia illa. l. tantũ decidit casum illũ, quando deficit hæredis institutio. quia testator illam non fecit, vel si fecit hæres non adiuit hæreditatem. & iste casus, de quo in ista. l. partitarum quando testamentum dissoluitur ex causa præteritionis vel exhæredationis, non deciditur ibi: ideo remanet sub dispositione iuris communis. l. commodissime. ff. de liber. & posthum. l. si extraneus. ff. de condit. ob causam. nisi ad hoc respõdeat quòd paria sunt institutionem non fecisse vel inutilem fecisse. c. inter cõporalia. de translatione epis. vel ele. & facit bonus text. in. l. si aut nullum. C. de legi. hæ re. & paria sunt nullo modo facere vel ineptè facere. l. 2. & ibi notat Bal. in prin. C. de succes. edi. Præterea si substitutio pupillaris teneret vigore illius. t. ordi. etiam quando nullum instituit hæredem ex verbo enlas otras cosas. ibi posito nam ista appellatio cæterorum etiam continet tabulas pupillares vt tradit Barto. in. d. §. 1. à fortiori tenebit quando instituit & ex causa præteritionis rumpatur ex his quæ dicit glo. in. d. §. 1. Item q̃ procedit illa. l. ordina. in his quæ necessario institutionem hæredis exigunt & non debet restringi ad ea quæ ab intestato in codicillis fieri possent de quo vide quæ dixi in. l. 2. tit. 7. eadẽ partita. in glos. super verbo no quisiera. quid autem in substitutione exemplari Bal. vult in. l. humanitatis col. 5. C. de impub. & aliis substi. q̃ non possit fieri filio præterito. & vide ibi additionator.

Et. d. l. 1. tit. 4. li. 5. no. recop.

16 c ¶ *Otro testamento acabado.* Concord. cum. l. si quis eum. §. 1. ff. de vulga. & pupilla.

17 d ¶ *Otro si.* Et sic agnatione posthumi substitutio pupillaris expirat eo quia rumpitur paternum testamentum quod Barto. in. l. in pupilla ri. ff. de vulga. & pupil. dicit quòd procedebat olim: & quòd hodie nõ expirabit per. d. auth. ex causa. contra cuius dictum habes casum hic de iure partitarum, & dixi in glos. præceden. adde etiam q̃ si pupillus moriatur viuo testatore, quod expirabit pupillaris substitutio, vt in. l. quòd si filius. ff. de capt. & not. Ioan. Andre. in additio. ad Specul. tit. de testa. in princip. in prima additio. magna. in tertia colum. versicul. ex quo sumus. vbi dicit, quòd substitutus non veniet neque ex pupillari neq; ex tacita vulgari: quod tamen intellige, vt per Bartol. in. l. Iex Cornelia. in. fi. ff. de vulg. & pup. & in. l. cum patronus. ff. de lega. 2. & in. l. pater. ff. de adoptio.

¶ *Lex. XI.*

Exemplariter substituit pater filio fatuo, sic: instituo filium meum hæredem & si in stultitia moriatur Titium sibi substituo: sed si descendentes habet mente captus illi sunt substituendi: aliàs eius frater: & si fratrem non habet quilibet extraneus potest substitui: & dicitur exemplaris exemplo pupillis: quia veraque propter sensus defectum fit & si in furore moritur admittitur substitutus. Eo resipiente: vel ei nato filio: aut testatore per aliud testamẽtum substitutionem reuocante: expirat dicta substitutio. hoc dicit. Habuit ortum à. l. humanitatis. C. de impuber. & aliis substitu. & à lege. ex facto. ff. eod. tit.

¶ *Ley. XI. Como se faze la sustitució que es llamada exemplaris e como desfallesce.*

v. cod. de esta. c. raynuntius §. 6.

Exemplar sustitucion diximos que es aquella, que pueden fazer los padres, e las madres e a sus fijos[f] que son locos, o sin memoria[g]: e faze se en esta manera[h] diziendo assi: establezco por mio heredero a fulano mio fijo, e si el muriere en aporende. E aun dezimos, que desfallesce esta sustitucion pupillar, si el padre fiziere despues otro testamento acabado[c]. Esso mismo seria, si despues que el padre fizo testamento e dexo sustituto a su fijo, le nasciesse otro hijo[d], o fija.

e ¶ *La madres.* Extende hoc etiam si mater transierit ad secundas nuptias, secundum Bal. in. l. humanitatis. col. 8. C. de impub. & aliis substi. contra Bar. in. l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. cũ quo contra Barto. transit Io. de Imo. in. d. l. ex facto. & Saly. in. d. l. humanitatis. & idem Imol. in. c. Raynuntius. de testa. in materia exemplaris substitutiõis, quod in dubie procedit, si mater humaniter & honestè circa filium testata sit, non si corrupto animo tali, quòd filius si esset sanæ mentis aliter testaretur, vt tradit Angel. Aret. in. §. qua ratione. insti. de pupil. substitu. cuius verba valde placent Guiliel. bene. in repe. d. c. Raynuntius super verbo. si absq; liberis moreretur. la. 2. in materia exemplaris substitutionis. Poterit etiam mater filiis suis bastardis non natis ex damnato coitu, iuxta id qd habetur in. d. 9. Tauri. exemplariter substituere, vt vult Bal. in. d. l. humanitatis. col. 10. ver. 2. videamus de personis. & tradit Guiliel. Benedict. vbi supra colum. 4. quid autem si mater vel auus maternus concurrant in substituendo exemplariter, quis præferatur? vide per Bal. in. d. l. ex facto. col. 8. ver. quæro si auus. vbi etiam in quæstione antecedenti vid. per eũ. Quid si pater & mater ambo substituerint, qualiter & in qb⁹ bonis substituti succedent?

In no. est. l. 7. tit. 8. lib. 5.

f ¶ *Fijos.* Sed an filio exheredato posit exemplariter substitui. l. ista inferius. in forma huius substitutionis videtur velle, quòd non, & idẽ probari videtur in. d. l. humanitatis. vbi Bar. hoc tenet & in. d. l. ex facto, & vtrobiq; doct. cõmuniter. Sed in puncto iuris fortè verior est opinio, q̃ posit filio exheredato ita substitui: cùm etiam furiosus recte exheredari posit ex causa ingratitudinis commissa ante furorẽ. l. nõ nunquã. §. si vi. ff. de vsucapio. l. fi. §. sed cum antiquitas. C. de cura. furio. Bar. in. d. l. ex facto. sicut enim pupillariter substituitur filio exheredato, vt in. l. 6. supra. eo. sic etiã poterit exemplariter: cum etiã ista substitutio illam imitetur, vt hic habes, nec obstabit ista. l. in modo formali: quia ex hoc non potest id inferri: cũ idẽ dixit in. l. 5. supra. eo. in forma pupillaris. neq; d. l. humanitatis. ita vrget q̃ ex ea fundet cõmunis opinio, & contra communẽ tenet Decius. ibi co. 4. & Didacus a Couarruuias: in suo commento. c. Raynuntius. §. 6. de testa.

g ¶ *Locos y sin memoria.* Adde. l. ex facto. & d. l. humanitatis. & l. fi. §. fin. C. de cura. furio. poterit ergo substitui exemplariter furioso, vel mente capto, vt mutis & surdis, qui testari non possunt: & etiam prodigis, quibus facta est interdictio, vt omnes dicunt in. d. l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. Bal. etiam in. d. l. humanitatis. C. de impub. & aliis substitu. col. 11. versic. 6. quæritur.

h ¶ *Faze se en esta manera.* Fit etiam verbis generalibus, vt si dicat: instituo titium & sempronii filios meos hæredes, & eos inuicẽ substituo: nam si vterq; est furiosus, vel mẽte captus, sub his verbis inest exemplaris substitutio, secundum Bart. in. l. Lucius. ff. de vulg. & pupil. vbi etiam Alexan. colum. penult. Iason. colum. 11. vel si diceret, substituo filio meo Titium, licet nulla fiat furoris mentio, vt voluit Bartol. in. l. ex facto. ff. de vulga. & pupilla.

¶ *Lex. XII.*

Substitutio compendiosa fit in hæc verba: talem filium meum instituo: & quandocunque moriatur talis sit hæres: quæ fit a milite, mortuo filio infra pupillarem ætatem admittitur substitutus pupilli exclusa matre: sed post pubertatem: habebit mater tertiam bonorum patris & omnia eius bona aliunde obuenientia: & iura sepulchrorum patris. Sed alia bona habebit substitutus. Si vero miles eandem substitutionem extraneo hæredi fecit: ad omnia bona quando cunq; decedit admittitur substitutus. Si autem per dicta verba eam fecit paganus admittitur substitutus matre exclusa infra pupillarem ætatem: postea autem repellitur in totum substitutus: sed si eam fecit per verba substitutoria aut dixit volo q̃ sit talis hæres: tunc post pupillarem mortuo habebit mater tertiam bonorum patris & alia de qb⁹. §. & substitutus alia bona. h. d.

¶ *Titor.* Quæritur an substitutus pupillaris succedat matri ab intestato? & videtur quòd sic. quia substitutus succedit in locum substituti. l. 1. §. 1. ff. de bonis eorum. & substitutus succedit in locum substituti. l. 1. §. 1. ff. de bonis eorum. & substitutus succedit in locum substituti. l. 1. §. 1. ff. de bonis eorum.

plaris substitutio, secundum Bart. in. l. Lucius. ff. de vulg. & pupil. vbi etiam Alexan. colum. penult. Iason. colum. 11. vel si diceret, substituo filio meo Titium, licet nulla fiat furoris mentio, vt voluit Bartol. in. l. ex facto. ff. de vulga. & pupilla.

5 a ¶ *Muriere en aquella locura.* Institutio sub hac forma concepta complectitur vulgarem, si filius restituta sibi sana mente non luerit esse heres, vel adhuc in furore existenti fuerit eius nomine hæreditas legitimè repudiata: comprehenderetur etiam pupillaris, si ipse filius decesserit antepubertatem in furore: erit enim tunc verè exemplaris, cum decesserit post pubertatem in furore secũdum Bartolum. cuius opinio est communis in dic. l. ex facto. colum. 3. ff. de vulga. & pupilla. Sed est pulchrum dubium an substitutione concepta sub forma huius. l. scilicet si filius meus decesserit in furore, si contingat, quod filius intra pubertatem cessante furore decedat, an succedet substitutus ex pupillari contenta in exemplari, & sic an tali casu in exemplari contineatur pupillaris? quæ inuestigatio magni est effectus, & vtilitatis: quia in exemplari solum potest substitui, qui debet succedere aliàs ab intestato, vt ita tam habetur in ista. l. In pupillari vero substitui potest quilibet extraneus. & Alexan. in dicta lege. ex facto. col. 6. post. Salic. in. l. humanitatis. colum. 7. C. de impube. & aliis substitu. ver. nunc quæro vult quòd isto casu taliter facta substitutio nullo modo valeat: ex quo testator expresit casum, si filius decesserit in furore, qui tamen non euenit, quod est bene notandum. An autem hoc posit limitari, nisi in taliter facta substitutione, datus esset substitutus extraneus, & non de illis de quibus hic, & in. d. l. humanitatis, nam tunc videtur de mente testatoris substituere pupillariter: ex quo non posset substitutus capere ex exemplari. & qualis sit substitutio, ex mente & potestate testatoris dependet. l. in testamento. C. de testa. milit. l. si ita quis. ff. de vulga. & pupilla. Cogita, quia etiam videtur posse dici quòd etiam isto casu tunc videatur substituere pupillariter, si filius decedat in furore: non si sanæ mentis. vtilius ergo erit, vt exemplaris substitutio sic fiat: si filio meo furioso talem substituo, tunc enim comprehenditur expresse pupillaris, si filio impuberi facta sit exemplaris, secundum Barto. & docto. vbi. 3. & quòd non se astringat testator ad formã hac. l. positam. nota tamen q̃ etiam si exemplaris concipiatur in casu furoris, vt hic: trahetur etiam ad casum, si filius prodigus vel mutus, vel surdus decesserit. l. gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. Bar. & Alex. in. d. l. ex facto.

6 b ¶ *Fijo, o nieto.* Non distinguit sit sapiens seu sanæ mentis, vel ne: intelligendum tamen est de sapiente, prout habetur in. d. l. humanitatis. C. de impube. & aliis substitu. nam mente capti excluduntur ab ista substitutione, licet non excludantur à legitima: vt dicam in glos. sequenti. & tenet Ange. in. d. l. humanitatis. vbi etiam Decius colum. penulti.

c ¶ *Deue los sustituyr.* Et si plures sint filij furiosi, posset vnum tantum ex eis substituere, vt in. d. l. humanitatis. C. de impuber. & aliis substitutum tamen alios instituat in legitima, vel exheredet, prout voluit glo. fin. in. d. l. humanitatis. cum qua resident Alex. & est communis opinio secundum Angel. in. §. qua ratione. insti. de pupil. substit. in hoc etiam resident Decius in. d. l. humanitatis. in fin. vbi respondet ad. l. Papinianus. §. sed neq; impuberis. ff. de inofficio. testa.

8 d ¶ *Otro si trato.* Qui etiam matrem pupilli furiosi excludet, vt satis hic innuitur & tenet Barto. in. l. ex facto. ff. de vulg. & pupilla. col. 6. vers. iuxta hoc quæro. & columna septima. versi. vltimo quæro. cuius opinio est communis, & eam defendit Decius contra Bald. & alios in. d. l. humanitatis. in. 6. nota.

c ¶ *Tornar en su memoria.* Quid si furor rediret? dic quòd adhuc substitutio capiet vires, vt tradit Barto. in dict. l. ex facto. columna penulti. ff. de vulga. & pupill. & probatur in. l. cum filius. ff. de curato. furio. & in. l. qui tertiana. ff. de ædilit. edict. & præederet plane, si furor in breui reuerteretur, q̃ si posit multum tempus, dubia esset opinio Barto. & Forte nõ præederet, put voluit Bald. in dicta. l. humanitatis. circa finem. vers. 4. quæro. & Ang. in. §. qua ratione. insti. de pupil. substitu. 9

¶ *Le nasce fije.* Cõcordat cum. l. ex facto. in princ. ff. de vulga. & pupil. & intellige de filio legitimo, & naturali: putà ex matrimonio ante furorem contracto. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alien. iur. & vide per Iason. in. d. l. humanitatis. colũ. fin. dicit etiam Guliel. m. benedict. in repeti. c. Raynuntius. de testa. super verbo. si absq; liberis moreretur. la secunda. in materia exemplaris substitutionis, q̃ intelligi debeat de filio sapienti: quia si nasceretur demens, & in dementia perseueraret, non rumperet secundum eum substitutionem patri suo factam. Mouetur, quia eo casu filij iam nati, eam non rumperent, si dementes essent, vt in. d. l. humanitatis. cuius dictum in hoc non videtur verum, propter generalitatem huius. l. & d. l. ex facto. in princip. nihil in hoc distinguentium. Et quia vt dixi quod disponitur in. d. l. humanitatis. debet intelligi, dum tamen alij filij mente capti instituantur in legitima, vel exhæredentur: & imputet sibi testator pater, qui non prouidit circa istũ casum, si filius furiosi demens nasceretur, relinquendo ei legitimã. 10

g ¶ *La tercera.* Quartam adde ex defectu eius, cui est facta. tradit Bart. in. l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. in fi. principij. quem alii docto. seq. 11

h ¶ *Se faze desta guisa.* Potest etiam fieri verbis generalibus, & si non adiciatur verbum (quandocunq;) vt si dicat, si decesserit filius meus, substituo petrum: hæc enim indefinita æquipollet vniuersali. l. si plus ribus. ff. de lega. 2. tenet glo. magna. in. l. in testamento. la. 1. C. de testamilli. item si dicat, si sine liberis filius meus decesserit. glos. fin. in. c. si pater. de testam. libr. sexto. item etiam ita fit, si filius meus decesserit intra pupillarem ætatem, vel post: vel intra vicesimum quintum annũ. l. centurio. & ibi Barto. ff. de vulg. & pupil. 12

i ¶ *Mio fijo.* Rectè ponit exemplum in filio: vt appareat sub compendio istam substitutionem amplecti diuersa tempora pupillaris. s. ęta 13

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sede de Patrimonio Documental

tis &pubertatis.l.precibus.& ibi glos.C.de impuber.& alijs. & in capitu.si pater.in verbo,absque deductione.detesta.libro. 6. fit etiam à milite hæc substitutio extraneo.vt infra.ea.l.& ibi dicam.

3 a ¶ *Sea su heredero.* Ista sunt verba directa,vt dicit glos.in.l. verbis ciuilibus.& in.l.Centurio.ff.de vulgar.& pupilla.vide per glos.in.l. eam quam. in verbo directis. C. de fideicommiss. & Barto. in lege secunda.C. communia.de leg.

quier que el muera, sea su heredero[a] tal ome:en tal caso como este dezimos: q̃ si es cauallero[b] aql q̃ la faze por tales palabras, e el fiso aquien dan el sustituto ha madre esi se muriere el moço ante de catorze años[d], e la fisa ante de doze: estõce el sustituto heredara todos los bienes dl: e la madre nõ aura ningũa cosa[e] ede-

4 b ¶ *Cauallero.* Idem in Doctore, vel aduocato, & clerico. tenet Alexand. qui latè hoc examinat in lege.Centurio.1.& secunda colum.cum sequentib.ff.de vulgar.& pupilla.qui licet in hoc ibidem impugnetur à Socin.tenen da videtur opinio Alex. cum istud priuilegium non detur militibus ratione simplicitatis, sed ratione exercitij militaris:quod militabit in Doctore actu legente,& aduocato aduocationis officium exercente:& clerico,qui est miles cęlestis militiæ.vide legem octauam.& quæ ibi dixi titul. fina. secunda partita.& de quo milite intelligatur.vide ibidem per Alexan. & Bal. in.l.in testamento.in fine.C. de testamen.mili.nam intelligitur de militantibus causa reipublicæ.& quæ dixi in.l. 49.titul.quinto. partita quinta.

5 c ¶ *Ha madre.* Idem si haberet auiam vel alios ascendentes, quibus debetur legitima,vt in.l.nam & si parentibus.ff. de inofficio.testamen. l. 6.in ordina. Tauri.

In no. rec. est.l.1.tit. 8.lib.5. d ¶ *Ante de catorze años.* Et sic patet, quòd in casu huius.l.substitutio cõpendiosa facta fuit filio impuberi. Quid autem si per verba directa de quibus hic substituerat miles filio puberi,an etiam matre existente in medio,valeret iure directo, & excluderet matrem etiam à legitima? glos.in lege.precibus.super verbo, fideicommissi.C.de impuber.& aliis substi.vult quòd sic.& est de mente Azo.C.eodem.in summa. & opinio illius glos.est communiter approbata. & ibi per eam vide rationem diuersitatis.

7 f ¶ *Ninguna cosa.* Concord.cum.l.precibus.C.de impube.& alijs substi. &.l.Papinianus.§.sed neque impuberis.ff.de inoffic.testa.

8 f ¶ *Muere despues.* Sine liberis intellige.l.cum auus.ff.de cõdition.& demonstratio.l.cum acutissimi.C.de fideicom.l.10.titu.4.ea. parti.vbi vide quæ dixi.

9 g ¶ *Aura la madre.* Sed an habebit, vt succedens ab intestato in bonis filii,cum onere fideicommissi restituendi,reliqua bona paterna substituto:vel an habebit ex eo quòd directa militaris post pubertatem non comprehendat legitimam filij,nec alia de quibus hic fauore matris,licet ex directa militari substitutus succedat in bonis patris,priuilegio militari:non satis aperit ista lex.imo cùm hic non exprimat, q̃ substitutus capiat reliqua bona patris de manu matris, prout expressit in casu fina.huius.l.videtur isto casu voluisse quod substitutus directo per se capiat:& ista inuestigatio magni est effectus ob ampliores vtilitates,quas habet directa substitutio,quam fideicõmissaria.vt tradit Barto.& Angel.in.l.Centurio.columna secunda.ff.de vulga.& pupilla.vbi etiam Alexand.& latius Guiliel.m.Benedict.in repetitio.capitu.Raynuntius.de testa.in verbo.si absque liberis moreretur. la segunda.in tractatu compendiosæ.vide quæ dicam in glos.f sequenti.& in glo.super parte,de linaje de su padre.

10 h ¶ *La tercera parte.* Hæc erat iure isto partitarum & de iure communi legitima filii.l.17.tit.primo.6.partita.& in authenti.nouissima.C.de inofficioso testamento. & ex hoc videtur reprobari hic communis doctorum opinio,in lege.Centurio.ff.de vulga.& pupilla.qui sequentes ibi Barto.volunt,quòd substitutio compendiosa verbis directis facta à milite filio impuberi, post pubertatem valeat, vt directa militaris & substituta succedat in omnibus bonis patris exciusa matre etiam à legitima filij: licet Paul. de Castr. in dicta. l.precibus.columna penulti.concludat,nec per directam militarem post pubertatem posse legitimam tolli:nedum matri si ipsa existat:sed nec̃ alijs venientibus ab intestato ad succesionem filij,quod etiam tenet Alexander de iure nouissimo authenticorum hodie procedere,licet non de iure antiquo digestorum quo poterat miles filium priuare legitima:quia etiam illo tempore poterat filium,etiam sine causa exhæredare.l.fina.C.de inofficioso testamento.sed hodie dicto iure nouissimo statutum fuit, quòd non possit exhæredari, etiam à milite, vt est magis communis opinio iuxta glos. in lege. aduersus. & in l.fina. C. de inofficio.testament.tenent Barto. & docto.in authentica.ex causa.C.de liber.præte.vnde videtur,quòd hodie non possit filio militis legitima tolli ex directa militari.Socinus verò in dicta lege.Centurio. respondens ad hoc fundamentum Alexand. tenet opinionem Bartol. & aliorum dicens, quòd licet facta sit correctio in actu odioso, vt non possit filius exhæredari: non sequitur, quòd etiam facta sit correctio quando filius est in stitutus & grauatus per substitutionem directam: & in materia correctoria stricte proceditur. Decius etiam in dicta lege.precibus.colum.penulti. numer. 25. tenet idem cum Socin.dicens, quòd etiam videtur quod alia sit ratio, vt possit miles ex directa militari filium priuare legitima, quam illa quę colligitur ex dictis Alexand. videlicet quòd hoc sit ex natura ipsius directæ substitutionis: quæ est, quòd omnia bona absque diminutione in substitutum transferantur. hæc enim videtur peculiaris natura directæ substitutionis. vnde secundum eum opinio quod ex hac directa filius priuetur legitima, indistincte videtur verior etiam de iure nouissimo vide ibi per eum & per Socinum in dicta lege. Centurio. char. penult. columna tertia, approbatur ergo hic in ista.l.partitarum fauore matris existentis in medio opinio Azo. in summa. C. de impuber. & alijs substitu. colum. tertia. versic. compendiosa substitutio, vt directa militaris fauore matris obliquetur post pubertatem, & valeat iure fideicommissi: quam etiam tenet glos. in dicta lege. precibus. in qua.l.satis hoc probatur, cui nulla responsio doctorum tenentium cõtrarium satisfacit. & sic in fideicommissaria substitutione non comprehenditur legitima filij, vt in lege. quoniam in prioribus. & in. l. ex tribus. C. de inofficioso testamento. l. 11. titu. 4. eadem parti. Aduerte tamẽ quòd cum hoc sit fauore matris, si mater non existat aliis hæredibus filii existentibus, quibus non debetur legitima, tales hęredes in totum excludentur a bonis patris militis ex directa militari, etiam quo ad legitimam debitam filio: per rationes de quibus supra si tamẽ miles substitueret per verbum commune, veluti per verbum (substituo) tunc post pupillarem ætatem etiam matre non existenti in medio, traheretur ad fideicommissum. vt tradit Alexan. in dict. l. Cẽturio. 14. colum. versicu. ex prędictis. Aduerte, etiam quia in casu quo mater debet habere legitimam filii, videtur intelligi debere si filius hę rediratem patris adiuit, prout etiam habetur in dicta lege. precibus. nam si non adiisset, succederet substitutus ex vulgari in compendiosa contenta: & matrem etiam à legitima excluderet scum per vulgarem succedatur defuncto, non ei cui facta est substitutio. Institu. de vulga. substitu. in princip. & quæ notantur per glos. & docto. in. l. fi. C. de institu. & substitu.

i ¶ *De linage de su padre.* Intelligi debet de omnibus sepulchris tam familiaribus, quam hæreditariis.l.quia perinde.§.restituta.ff.ad Trebellia. l.familiaria. &.l.vel quæ.ff.de religios.& sumpt.fune.&.C.eodem.l.si sepulchrum.& sic substitutio compendiosa de qua in isto primo casu huius legis post pubertatem filii, fauore matris, obliquatur & valet vt fideicommissaria : quia si valeret vt directa militaris : iura sepulchrorum, tam quæ habentur a genere paterno, quam reliqua transirent in heredem directum, vt habetur in dicta lege, vel qua. &. in dicta lege. si sepulchrum. quia tamen. l. ista isto casu voluit, quòd ista substitutio obliquaretur, & valeret iure fideicommissi inde est, quòd iura sepulchrorum ex parte patris siue hæreditaria, siue familiaria manere debeant apud matrem succedentem filio, & non transeant in substitutum : eo quia venit iure fideicommissi, vt in dicta lege. quia perinde. quia fideicommissarius non est hæres, licet loco hæredis habeatur, idemque erit dicendum in iure patronatus ecclesiæ : vt non transeat in substitutum fideicommissarium, vt not. Bartol. in dicta lege. quia perinde. & ibidem Alexand. legens dictam legem sub lege. quanuis. §. nihil. eodem titulo. & in lege. Centurio. columna nona. de vulgari & pupillari. Ioann. de Imol. in lege. si patroni. in principio. ff. ad Trebellianum.

k ¶ *Todos los otros bienes.* Sed an prælegata, & donationes, quas pa-

ter fecit filio, venient ad substitutum, vel manebunt apud matrem, colliges.ex.l.Marcellus.§.quidam.& ibi per Alexan.ff. ad Trebellianum.& ex.l.cum virum.C. de fideicommiss.& nota.hic cum dicit, todos los otros bienes. nam probatur expresse matrem non posse deducere Trebellianicam, vt etiam voluit glos. in lege.precibus.in gloss. final. C. de impuber. & aliis substitu. & sic habes ex testamento militis non deduci Trebellianicã contra opinionem Bartol.& docto.in.l.prima.§.i filij.ff. ad Trebellia. quorum sententiam Soci. & Ripa asserunt communem in.d. §. in filij. Iason in.l. in testamento. la primera. C. de testa. milita. & in hoc sequuta fuit ista.l. opinionem glos. in dicta lege. precibus. in gloss. fin. cuius opinionem etiam asserebat esse communem Alexand. in lege Marcellus. in princip. in tertio notabi. ff. ad Trebellianum. vide quæ dicam infra eadem lege. gloss. fina.

finado[a], deue auer el sustituto. Mas si el cauallero non auiendo fisos estables ciese en su testamento por heredero alguno que non fuesse de los que descendiessen del[b], estonce el substituto q̃ fuesse y puesto por las palabras sobredichas[c], auria toda la heredad[d] del heredero, quando quier q̃ muriesse. E si aql que fizo la sustitucion, por las palabras sobredichas[f], non es cauallero, e aquel a quien dan el sustituto, es menor de catorze años, si muriere este atal ante, que sea de edad de catorze años, seyendo varon: o muger de doze: aura el sustituto la heredad, e la madre non aura ende ninguna cosa. Mas si muriere despues desta edad, estõce el sustituto non heredara ninguna cosa[g] de los bienes de aquel en cuyo lugar fue sustituto: ante los deue auer la madre, si la ouiere, o sus pariẽtes del muerto los mas propincos. Pero si este que non es cauallero dixesse assi, quando fiziesse su testamento: estable zco tal mio fijo por mio heredero, e quando quier que el muera sin fijos[h], dexole por sustituto en su lugar a fulano ome, o quiero que sea su heredero fulano: estõce si el muriere de

18 a ¶ *Dessinado.* Existo verbo poteris dicere, quòd fructus inuenti in hæreditate tempore mortis testatoris, pertinent ad substitutum, vt in lege. Centurio. ff. de vulga. & pupilla. si verò percepti fuerunt per hæredem & recollecti post mortem testatoris, licet reperiantur non consumpti tempore mortis hæredis, non pertinent ad substitutum : cum illa non fuerunt bona defuncti: sed hæredis, quæ non veniunt in restitutione. l. in fideicommissaria. in principio. &. l. mulier. §. si hæres. cũ §. sequenti. ff. ad Trebellianum. nec pertinẽt substituto ex directa militari, secundum magis communem conclusionem doctorum, Ange. Paul. Alexand. & aliorum in dict. l. Centurio. contra Bar. ibi quæ opinio satis probatur hic.

14 b ¶ *Que non fuessen de los que descienden del.* Prosequitur dicta Azo. C. de impub. & alijs substitu. in summa. columna tertia. versicu. compendiosa. cum dicit ar vbi miles homini extraneo puberi posteaq; hæres existit, substituit directo, non habetur illa consideratio, habet vel non habet matrem: nam nihil ad legem vel ad testatorem de matre eius.

15 c ¶ *Por las palabras sobredichas.* Ex hoc collige & ex dictis Azo. quæ retuli in gloss. precedenti substitutionem à milite factam extraneo per verba quandocunque decesserit, dici compendiosam: licet non sit ibi temporis diuersitas pubertatis, vel impubertatis: sed adicionis, vel nõ additionis hæreditatis: imo isto casu in milite est propria species compendiosæ: vt tradit Ioannes de Imol. in.l. Marcellus. §. quidam. ff. ad Trebellianum.

16 d ¶ *Toda la heredad.* Non tamẽ venient prælegata, quæ relicta sunt à milite ppiino hæredi, secundum Alexan. contra Ioan. de Imol. ibi in lege. Marcellus. §. quidam, col. 2. ff. ad Trebell.

17 e ¶ *Quando quier que muriesse.* Potest enim miles ex priuilegio etiã post aditam hæreditatem directo substituere, & pro tempore habere vnũ hæredem, & pro tempore alium. l. milites. & ibi glo. &. l. miles ita. in princip. & in. §. ex hæredato. ff. de testamen. mili.

18 f ¶ *Por las palabras sobredichas.* Id est verbis directis quæ posuit supra. Si verò verbis obliquis conciperet substitutionem, omni tempore substitutio esset fideicommissaria, vt in. l. cohæredi. §. cum filiæ. ff. de vulga. & pupill. Bar. in. l. Centurio. eod. titu.

19 g ¶ *Non heredara ninguna cosa.* Et sic post pubertatem talis substitutio expirat: ita vt neque valeat, vt fideicommissaria: quia compendiosa facta a pagano per verba directa non valet vltra tempus pubertatis neque iure fideicommissi. l. verbis ciuilibus. ff. de vulga. & pupilla. & approbatur hic opinio Azo. C. de impub. & alijs substi. in summa. col. 3. versi. compendiosa. quam etiam tenet gl. in. l. 2 pupillari. & in. d. l. ver bis ciuilibus. & in. l. Centurio. ff. de vulga. & pupilla. & in. l. precibus. C. de impube. & alijs substitu. & in. §. quarationc. Instit. de pupil. substi. & glo. in. c. si pater. in verbo, absque deductione. de testa. lib. sexto & istam opinionem, vt communem tenet Alexand. in. d. l. Centurio. colum. 16. cum sequenti. & Iason nume. 19. cui opinioni satis fauet dictum capitulum. si pater. vbi habetur, q̃ compendiosa verbis directis facta ob causam trahitur interdum ad fideicommissariam, innuens, quòd regulariter non possit esse fideicommissaria, reprobatur ergo hic opinio. Ioan. Andr. in dicto cap. si pater vo lentis, quod imo tunc trahatur ad fideicõmissum : quã pleriq; docto. sequuti sunt, quos refert Alexand. in dicta. l. Centurio. vbi latè insistit Decius etiam in. d. l. precibus. col. 6. nume. 17. dicit istam opinionem Ioan. And. maiori nitiæquitate: quia conseruatur voluntas testatoris, qui voluit: etiam facere substitutionem fideicommissariam, faciendo compendiosam : in qua etiam fideicõmissaria includitur, vt probatur in dicta lege. precibus. & licet vtatur verbis directis, quæ non conueniunt fideicommissariæ verba testatoris, debent potius impropriari : vt voluntas testatoris seruetur, vt dicit Bar. in. l. in ambigua. ff. de reb. dub. & subdit, qi ista opinio Ioan. Andre. maximè deberet seruari in curia Delphinali, vbi vt plurimum æquitas abundat, & voluntas testatoris inspicitur, etiam coram arbitratore, vel si persona substituta esset multum dilecta testatori, vel esset pia causa substituta : vt tradit Ioann. Baptist. de S. Seuerin. in dicta lege. precibus. quem Decius refert. limita tamen istam leg. partitarum tenentem primam opinionem: nisi testator in substitutione compendiosa adiecerit verbum (sine liberis) vt si dixisset. quandocunque sine liberis decesserit : tunc enim & si concipiat substitutionem sub verbis directis traheturpost pubertatem ad fideicommissum. vt infra. in ista. l. vbi dicã. Secundo limita nisi in testamento apponatur clausula codicillaris quę hodie communiter apponitur in testamento : nam tunc trahetur ad fideicommissum, vt notabiliter voluit Bal. in. d. l. verbis ciuilibus. vbi etiã Angel. Imo. & Alexan. Decius in. d. l. precibus. col. 10. & probatur in l. si frater tuus. C. de fideicom. & ibi Paul. de Castr. & idem vult Guiliel. Benedi. in repeti. ca. Raynuntius. de testa. super verbo. si absque liberis moreretur. la. 2. in tractatu compendiosæ. col. 18. si testator verbã æquipollentia clausulæ codicillari apponat, vel fauore liberorum subintelligeretur. & vide per Io. Baptis. vbi supra. & ex prædictis bene infertur, q̃ si substitutio compẽdiosa fiat in testamento puberi à pagano per verba directa, q̃ erit funditus nulla, & nihil habebit substitutus. vt etiam voluit glo. in. §. extraneo. insti. de pupilla. substi. tradit Alex. in. d. l. centurio. col. 19. ver. & ex prædictis.

h ¶ *Sin hijos.* Iste fuit vltimus casus, quem in materia huius compendiosæ posuit Azo. vbi supra. quid autẽ si istud verbũ non fuerit adiectum : sed per verbum commune, putà (substituo) paganus feciſſet istam substitutionem : an tunc infra tempora pubertatis valebit iure directo, & post pubertatem iure fideicommissi? vel an omni tempore erit fideicommissaria ista. l. non aperit : quia non potuit istum casum, si substitutio tantum esset facta quandocunque decesserit, non addens si sine liberis decesserit. & Azo vbi supra. dicit hanc substitutionẽ omni tempore esse fideicommissariam: quia verbum (substituo) adaptatur ad fideicommissum. l. generaliter. §. fin. C. de institu. & substitutio. & quia talis interpretatio rem omni tempore valere suader. l. quotiens. ff. de rebus dub. & idem vult gloss. in. l. centurio. ff. de vulgar. & pupilla. & in. l. precibus. C. de impube. & aliis substitu. etiam gloss. in dicto capitu. si pater. & istam dicit communem opinionem Bald. in. l. iam hoc iure. ff. de vulga. & pupilla. & in

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

ali quibus consilijs relatis, à Decio in dicta lege precibus. vbi etiam refert alios istam opinionem tenentes. glosſ. tamen in. §. qua ratione. Instit. de pupilla. substitutio. tenet quòd si impubes moriatur in pupillari ætate, sit directa substitutio iure pupillaris ætatis. & ita valeat & matrem excludat: post pubertatem tamen obliquetur. & istam opinionẽ comprobat & sequitur post alios quamplures, quos refert Alexand. in. d. l. Centurio. columna. 2. & sequenti. & multi alij à Decio relati in dicta lege. precibus. columna. vndecima. Bartol. in dicta lege. Cẽturio. & in dict. l. precibus. tenet primam opinionem, quando mater est in medio. & Bal. in dict. l. precibus. columna secunda. & multi alij: ita quòd Franciſc. de Are. consi. 159. dicat istam esse magis communem opinionem: alij verò dicunt magis communem opinionem esse contra Bar. contra quos insurgit Decius in. d. l. precibus. dicens, quòd non facilè iudicari potest, quæ sit communis opinio referentibus; ibi quàm pluresopinionem Bart. tenentes subdens quòd hæc opinio Barto. habet magnam æquitatem: & per illam iusto fœdere distinctionis opiniones concordari possunt. & quia incertum est de communi opinione, iudex qui habet iudicare de æquitate, deberet si posset componere cũ matre, quòd ipsa habeat solam legitimam debitam iure naturæ: & non Trebellianicam. & quòd talis concordia, videtur iuridica in rebus valde dubijs, Guliel. Benedict. vbi supra colum. 24. & 25. audacter asserit opinionem glosſ. in dicto. §. qua ratione esse communem ibiq; eam latè defendit, inducens aliquas absurditates, quæ resultarẽt, si opinio contraria teneretur. Vt dixi lex ista partitarum non decidit istum casum: sed casum quando fuit in compendiosa adiectum, si sine liberis moreretur, in quo casu etiam loquitur. d. capitulum. si pater. de testa. lib. sexto. voluit q; l. ista in hoc multum esset ponderis, vt etiam si substitutio tali casu concipiatur, etiam per verba directa, obliquetur post pubertatem iure fideicommissi: quæ tamen non obliquaretur, si non addito dicto verbo (substituo compendiosa) etiam cum verbo (quandocunque) cõciperetur, vt ista. l. dixit in præcedenti casu. Ergo videbatur concludendum, quòd casus iste remaneat sub dispositione iuris communis, & quòd ista. l. non decidatur: imo ista. l. in fina. casu posset induci contra opinionem glo. in dicto. §. qua ratione. eum velle videatur, quòd verbum (substituo) quod est commune, tunc intra tempora pubertatis inducat directam substitutionem: post pubertatem verò fideicommissariam, quando fuit facta si sine liberis moreretur, & non alias. Ego verò arbitror opinionem glosſ. in dicto. §. qua ratione. esse verorem, & magis accedentem voluntati testatoris, & dispositioni iurium & menti huius. l. partitarum nam si cum testator concipit substitutionem compendiosam sub verbo, si sine liberis moreretur, per verbum commune: vel directum: & posset dici sensisse de tempore post pubertatem, & non de tempore ætatis pupillaris, in quo non est verisimile pupillum habere liberos: nihilominus disponit intra pubertatem valere iure directo. & posteà iure fideicommissi: à fortiori idem videtur dicendum, quando hoc verbum non fuisset adiectum & verba communia conueniunt tam directæ quam obliquæ substitutioni: vnde nimirum si mutatis temporibus muteturipsa substitutio ex mente testatoris.

21 a ¶ *Despues de la edad sobredicha.* Ideſt post pupillarem ætatem: à contrario ergo vult, quòd si decedat intra pupillarem ætatem, substitutus admittatur in omnibus bonis exclusa matre & cæteris venientibus ab intestato ex pupillari contenta in compendiosa: reprobat ergo in hoc ista. l. opinionem Azo. in summa. C. de impube. & aliis substitutio. circa finem. qui interpretatur talem substitutionem omni tempore fideicommissariam: quia talibus verbis non directa: sed fideicommissaria substitutio consueuit de iure, & de facto fieri. Et nisi verba directa traherẽtur ad fideicommissum, nullo tempore valeret magis, quàm alio: quia etiam illud verbum (sine liberis) innuit, quod etiam in pupillari ætate substituerit per fideicommissum: quia tunc liberos habere non potest. & istam opinionem Azo. tenet glosſ. in lege. precibus. C. eodem. & pro ista opinione Azo. & glosſ. satis facit text. in lege. credendum. §. si verò matrimonium. ff. qui pet. tuto. allegatus ad hoc per Baldum contra quendam repetentem, vt refert Paul. in dicta. l. precibus. ista verò lex partitarum. videtur sequi dispositionem capituli. si pater. de testamẽ. libro sexto. vbi idem videtur probari. & ista conclusio de qua hic in ista. l. tenebatur etiam per glosſ. & Barto. in dicta lege. Centurio. ff. de vulgar. & pupilla. & Alexand. colum. 5. &. 6. Salycet. in dicta lege. precibus. & est de iure communi opinio cõmunis, vt attestatur Guliel. Benedict. in. d. repeti. capituli. Raynũtius super dicto verbo (si absque liberis) la segunda. in tractatu compendiosæ. ante penult. foli. & etiam Alexand. dict. colum. sexta. & istam etiam partem tenet Oldrald. consilio. 125. vbi vide.

fuerça ha.

BReuiloqua substitutio ẽn latin, tãto quier dezir en romance, como segũdo estableſcimiẽto de heredero que es techo breuemente[d]. E tal sustitucion como esta se faze[e] en esta manera. Como si algund testador ouiere dos fijos menores[f] de catorze años, aquien estableſcieſſe por sus herederos diziendo assi: fago vos mios herederos a amos a dos: e estableszco vor por sustitutos al vno del otro de so vno. E en la sustitucion q̃ es fecha desta manera contienense quatro sustitutiones[a]: dos vulgares e dos pupilares. Ca qualquier destos mocos sobredichos, que non quiera entrar la heredad, o si la entrare, e muriere ante que sea de catorze años, aura el otro toda la heredad.

b ¶ *Las otras cosas.* Bona scilicet filij & iura sepulchrorum, de quibus dixi supra. 22

c ¶ *Todos los otros bienes.* Ex hoc videtur, quòd etiam in testamento pagani de iure istо partitarum non poterit mater vltra legitimam filij deducere quartam Trebellianicam, licet grauatus fuerit filius sub conditione, vt hic fuit si sine liberis decesserit: & licet diuersis temporibus legitima & Trebellianica veniant deducendæ, vt est quando filius non grauatur purè: sed sub conditione, vel ad diem incertum, quod videtur contra communem doctorum assertionem in lege. Cẽturio. ff. de vulga. & pupil. dum ponunt effectus directæ substitutionis, quos non haberet substitutio fideicommissaria: vnde infertur, quòd attento istо iure partitarum, & fori & legum Tauri: quibus permittitur libera dispositio patri in quinta bonorum, vel filio habenti ascendentes legitimos, in tertia, non sit locus illi disputationi, an filius vel pater grauatus a filio possent deducere duas quartas, legitimam scilicet & Trebellianicam, in quo articulo magis communis erat Canonistarum & Legistarum opinio, vt tali casu possint duæ quartæ deduci ex dispositione capituli. Raynuntius. de testamentis. quod plenius tangam in lege prima. & fina. titulo vndecimo. infra ea dem partita. & licèt a filio legaretur, vel restitui iuberetur per patrem testantem quinta pars bonorum, vel a filio tertia non posset filius vel pater deducere Trebellianicam: quia ille cui relinquitur iudicatur legatarius, vt tradit Bartolus in lege. si quis seruum. §. fina. cum. l. sequẽti. ff. de lega. secundo. glo. in. l. mulier. §. fina. ff. ad Trebellia. Et no. re. l. 1. & l. 7. & 8. cum aliis. tit. 8. lib. 5. & l. 12. tit. 6. li. 5. in. d. no ua recop.

¶ *Lex. XIII.*

30 Breuiloqua substitutio fit sic̃: talem & talem filios meos hæredes instituo & eos inuicem substituo & tunc si ambo sunt impuberes continet duas pupillares & duas vulgares substitutiones: ita quod aliquo eorum non adeunte admittitur alius pro vulgari: & si adeat & in pupillari ætate decedat admittitur substitutus per pupillarem substitutionem. h. d.

d ¶ *Breuemente.* l. cum in testamento. §. hæc verba. ff. de hæredibus instituendis. 1

e ¶ *Si faze.* Fit etiam reciproca verbis de quibus in. l. si fundum sub conditione. §. his verbis. ff. de legat. primo. Bartolus in lege. Lucius. colũ. 1. ff. de vulgar. & pupilla. vbi etiam vult quòd fiat etiam iuxta formã. l. Titius. ff. de hæredib. instituen. quid autem si fiat vltimo morienti. an ex hoc inducatur reciproca substitutio. vide. l. Titia Seio. §. Seia. ff. de legat. secundo. plene per docto. signanter Socinum in. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellianum. & . l. vel singulis. ff. de vulga. & pupilla. & §. vel singulis. Instit. de pupilla. substitutio. & vltra prædicta ad materiam. d. §. Seia liberis. quæ est multum practicabilis vide Socin. consilio. 113. ad fin. volu. primo. & consi. 238. penul. & fin. colum. 2. volu. & eodem volu. vbi latissime consil. 249. colum. 4. 5. 6. & 7. & cõsil. 104. col. 5. & 7. 3. volu. vbi vide etiam Decium consi. 238. in prin. dubio. & vide q̃ not. Bar. in. l. quandiu. la tertia. ff. de acquir. hæredita. & not. consilium Alexan. 51. volumi. 1. & eo. volu. consil. 105. & consil. 14. volu. 4. col. pen. & fi. 2

f ¶ *Dos fijos menores.* Adde legem. iam hoc iure. ff. de vulgar. & pup. & ponit de filijs gratia exempli, & vt ostendat quatuor substitutiones sub ista breuiloqua cõtineri, nam etiam extraneis ita substitui potest. l. cũ tus. ff. qui pet. tuto. allegatus ad hoc per Baldum contra quendam repetentem, vt refert Paul. in dicta. l. precibus. ista verò lex partitarum. videtur sequi dispositionem capituli. si pater. de testamẽ. libro sexto. vbi idem videtur probari. & ista conclusio de qua hic in ista. l. tenebatur etiam per glosſ. & Barto. in dicta lege. Centurio. ff. de vulgar. & pupilla. & Alexand. colum. 5. &. 6. Salycet. in dicta lege. precibus. & est de iure communi opinio cõmunis, vt attestatur Guliel. Benedict. in. d. repeti. capituli. Raynũtius super dicto verbo (si absque liberis) la segunda. in tractatu compendiosæ. ante penult. foli. & etiam Alexand. dict. colum. sexta. & istam etiam partem tenet Oldrald. consilio. 125. vbi vide. 3

in testamento. §. hæc verba. ff. de heredib. instit. item ideo hic dixit menores de quatorze años: quia aliud esset, si vnus filiorum esset pubes. alter vero impubes, vt in. d. l. iam hoc iure. & l. 2. & l. quanuis. C. de impube. & alijs substi. l. in testamento. la. 1. C. de testa. mili. & põt contingere ista disparitas tripliciter: nam aliquando hæc substitutio fit personis disparib[9] ab initio & semper, aliquando personis disparibus ab initio sed non semper: putà, qa eis postea supeuenit æqualitas, aliquãdo fit personis paribus ab initio, quibus postea inæqualitas cõtingit, quæ singula prosequitur Guliel. benedict. in repe. c. Raynuntius. de testa. super verbo si absq; liberis. la. 2. in tractatu breuiloquæ. colum. 13. cum sequentibus. Et aduerte, quia quando vnus filiorum esset pubes, alter impubes, licet in breuiloqua seu reciproca substitutione adiungeretur compendiosa: vt quia testator dixerit, quandocunq; decesserint: tamen propter vniformẽ determinationem talis reciproca cum compendiosa non continebit pupillarem substitutionem, vt est de mente Bar. in. l. Lucius. col. 2. versi. sed quæro quando. ff. de vulg. & pupill. & tenet Ang. in consi. 151. incipit quidam Nicolaus. & Petrus de Anch. consi. 68. incipit subtiliter, & ad plenum. & Socin. consi. 290. incipit qm̃ præsens consultatio. volu. 2. col. 2. vbi dicit istam esse veram & communẽ conclusionem. & adde in ista materia, quæ dixit Alex. post Bart. in. d. l. Lucius. col. 3. versi. quid autem si testator.

3 a ¶ *Quatro sustituciones.* Item etiam poterit esse, q̃ contineat octo, vt si fieret duobus filijs impuberibus mente captis, si substitutio concipereturper hæc verba quandocunq; decesserint eos inuicem substituo nam contineret duas vulgares & duas pupillares & duas exemplares & duas fideicommissarias. Bar. in. d. l. Lucius. col. 2. ff. de vulga. & pupil. & est communis conclusio secundum Alex. ibi. & istæ substitutiones sunt expressæ generaliter licet tacitæ specialiter secundũ Bart. in. d. l. Lucius. & limita secundũ Alex. ibi in verbo subsequenter quæ ait hic Bar. Quid autem si cum reciproca non iungeretur compendiosa est tamen clausula codicillaris in testamento vbi tãtum continetur reciproca, an virtute clausulæ codicillaris substitutio reciproca comprehendat fideicommissariam? Socinus consi. 6. volu. 3. incipit in præsenti consultatione. tenet q̃ sic in prima. & in. 2. col. quem vide distinguentem in hoc post Philip. Corn. in. l. si frater. C. de fideicommiss. & volentẽ, q̃ in clausula codicillari dicatur, q̃ si non valet vel valebit iure directo, valeat iure fideicommissi, vide ibi per eum.

¶ *Lex. XIIII.*

30 Fideicommissaria substitutio fit sic: talem hæredem instituo & rogo vel mando seu volo q̃ post tãtum tempus restituat hæreditatem Titio: tunc institutus restituens potest sibi quartam Trebellianicam retinere: sed si adire recuset vel restituere, cogitur per iudicem ad instantiam substituti hoc facere. h. d.

1 b ¶ *Ese.* Adde. §. 1. & §. fi. instit. de fideicommiss. hæredi. & q̃d habetur in. l. si. C. de fideicom.

2 c ¶ *Establezco.* Est enim necessaria hæredis institutio, vt in. §. in primis. inst. de fideicommiss. hæred. & hoc quando constat voluisse testatorem facere testamentum: alias secus. vt in. §. præterea. instit. eod. hodie in regno indistinctè tenebit fideicommissum & si constet testari voluisse, & nullam fecerit hæredis institutionem, vt colligitur ex. l. 1. tit. 2. lib. 5. ordina. rega.

In nou. reco. est. l. 1. tit. 4. li. 5. d ¶ *Ruego.* Quecunq; verba siue deprecatiua siue præceptiua sufficiunt, vt hic. & in. l. omne verbum. C. commu. de lega. & in. §. fi. iust. de singul. reb. per fideicommiss. relict. l. scæuola. ff. ad Trebellia.

4 c ¶ *Tanto tiempo.* Intellige si testator ita voluit nam si iuberet statim hereditatem restituit, adimplendum ita esset, vt in. §. cum igitur. inst. de fideicommiss. hære. quid autem, si quis grauetur de restituendo post certum tempus, veluti post mortem suã alteri: & interim sic grauatus deportetur, seu eius bona publicẽtur, an fiscus capiet bona vsque ad mortem naturalem condemnati. & postea restituet, vel an fideicommissarius posset statim condemnatione facta petere bona iure fideicommissi? text. est q̃ interim fiscus capiat in. l. statius florus. §. Cornelio feli ci. ff. de iur. fisci. & . l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Trebellia. facit. l. diui fratres. ff. de iur. patro. & q̃ hui[9] l. argu. & . d. §. Cornelio Feli ci. no. Bald. in l. antiquitas. in fi. C. de vsufru. Limita tamen istam cõclusionẽ, nisi testator prohibuerit alienationem præcipiens, vt bona remaneãt in familia, seu si constaret ipsum voluisse, quod bona etiam viuente instituto non transirent in alium: nam tunc statim admitteretur fideicomm issarius, & fiscus excluderetur. l. imperator. in princ. & ibi Barto. ff. de fideicomiss. liberta. & tradit latè & notabiliter Alexand. quem vide primo volumi. consilio. 23. incipit optime consideratis. Item & si grauatus restituere hæreditatem post mortem suam, intret monasterium licet censeatur mortuus mundo, vt in. l. deo nobis. C. de episcopis & cleri. non tamen admitteretur substitutus, nisi eo naturaliter mortuo. l. cùm pater. §. hæreditatem. ff. de lega. secundo. Bartol. in. d. §. Cornelio Felici. quod intelligit & limitat Bartol. in. d. §. hæreditatem. nisi intrasset monasterium minorum, qui nec in particulari nequeunt in communi possunt habere proprium. per Clementinam. exiui de paradiso. de verbo. significa. & idem vult Ioan. de Platea in. l. 1. C. pœn. fisca. credi. præferr. ad fin. libr. decimo. C. & fideicommissum relictum simpliciter post mortem aliquorum, an intelligatur post mortem omnium vel an admittatur substitutus statim ad partem cuiuslibet morientis vide. l. Lucius. §. Caio. ff. ad Trebellia. &. l. codicillis. in princip. & ibi Barto. notabiliter. ff. de legat. secundo &. l. hæredes mei. §. cùm ita vbi Barto. & docto. ff. ad Trebellia. & communis videtur resolutio: quòd si substitutio fiat post mortem plurium, etiam in tota hæreditate substituus admittatur: post mortem cuiuslibet ad illius partem: cùm hęc pluralitas resoluatur in plures singularitates. l. falla. §. fina. ff. de condition. & demonstratio. l. secunda. ad finem. ff. de condit. institu. quæ tamen conclusio limitatur, nisi adsit persona, quæ ex verisimili mente testatoris sit substituto præferenda: tunc enim mors omnium erit expectanda & inter substitutos censebitur substitutio reciprocè facta, ex ratione. l. penul. C. de impuber. & alijs substitutio. vbi Alexand. & Decius colum. penultima. Barto. & Imol. in dicto. §. cum ita. vbi Socin. fatetur hanc esse communem opinionem. & adde Curtium Iuniorem consilio quadragesimotertio. numero nono. Aduerte etiam quod fideicommissum in dubio videtur relictum ab ipso instituto, licèt post eius mortem relinquatur. l. cohæredi. versicu. quod si hæredem. & ibi not. Barto. ff. de vulga. & pupilla. & probatur in. l. duodecima. 3 eodem. An autem, fideicommissum relictum post certum tempus, vel sub conditione possit restitui ante diem, vel nendente conditione? vide notabi. & magistralem text. in. l. filius familias. §. Diuus Seuerus. ff. de legat. primo. & ibi Bart. & . l. post mortem. C. fideicom.

f ¶ *Todo ome.* Ita quòd habeat testamenti factionem actiuam, vt subñcit: de quibus habes in. l. 13. titu. primo. ead. partita. & per glosſ. in. l. si quæramus. ff. de testa. per Abb. in rubri. de testa. 5

g ¶ *Acada vno del pueblo.* Et etiam ipsis ciuitatibus & populis, l. omnibus. ff. ad Trebel. & etiam collegijs vel ecclesijs cæteris q; pijs locis. l. 1. C. de sacrosc. eccle. Itẽ & fratrib[9] ordinis minorũ, nõ vt bona retineãt: sed vt illa vẽdãt, vt pretiũ in alimẽta, seu aliã necessitatẽ suã eõuertãt, secundum Bar. Alex. & docto. in. l. apud Iulianũ. §. fin. ff. de legat. 6

emptorem non reperirent, tenerentur illa bona dare pro Deo, vel alter extra manus ponere & omnino dimittere. Et aduerte, quòd si relinqueretur fideicommissum omnibus hominibus talis ciuitatis, vel loci: videtur relictum nõ ipsi ciuitati, sed singulis habitatoribus ciuitatis. l.1. in fin. ff. de colleg. illici. & per istum textum. hoc asserit Guliel. Benedict. in repeti. capi. Raynũtius. de testamẽ. super verbo, si absq; liberis moreretur. la. 2. col. 4. sed contra hoc est tex. in. l. ciuibus. ff. de rebus dub. vbi habetur q̃ legatum factum ciuibus, ipsi ciuitati videtur relictum: per ciues nanq; ciuitatis ciuitas repræsentatur. l. Lucius. §. ciuibus. ff. de lega. 2. & tenet Abb. in. c. requisisti. circa fin. de testa. & vt considerat Socinus in. d. l. ciuibus. cum legata fiant ob merita præcedentia vt in. l. nec adiecit. ff. pro soc. & in. l. qui filiabus. in princi. ff. de lega. 1. ideo potius cẽseretur factum legatũ ciuitati, in qua possunt cadere merita præcedentia: quæ tamen non possunt considerari in particularibus ciuibus omnibus, vnde in dubio hoc est sequendum, secundum: eum. Procederet ergo dictum Guilielm. quando ex coniecturis alias constaret non ciuitati: sed hominibus ciuitatis fideicommissum fuisse relictũ: qñ tamen vniuersitas seu collegium esset reprobatum: tunc non collegio: sed ciuibus deberetur. l. cùm senatus. ff. de reb. dub. si verò fideicommissum relinquatur canonicis talis ecclesiæ: tunc non ecclesiæ: sed ipsi collegio canonicorum acquireretur secundũ Abb. & Cardina. q. 10. in. d. c. requisisti.

7 a ¶ *Defendido.* Vt quia est incapax pasiuè iuxta id q̃ habetur in. l. 4. titu. 3. supra ead. parti. & per glo. in. §. legari. inst. de lega. & ex ista. l. videtur approbari opinio glo. in. l. eam quam. super verbo coguntur. C. de fideicom. quæ ibi approbatur per docto. communiter vt non valeat fideicommissum vniuersale relictum ab incapace instituto, quando in totum erat incapax, & si grauetur, vt statim restituat. qđ etiam videtur fuisse de mente Azo. in summa. C. ad Trebellia. col. 1. versi. quid si institutus. licet non bene se firmet. & eius fundamenta realsumpsit glo. in. d. l. eam quam. vbi Bal. hoc tenet expresse in spurio à patre instituto. & idem tenet Ioan. de Imo. in. l. si quis solidum. ff. de hæred. instit. & Alexan. in. l. cogi. §. hi qui solidum. ff. ad Trebellia. contra Nico. de Neapol. qui tenebat contrarium. Aduerte tamen: quia cum præcipuum fundamentum gl. & doctorum sit, q̃ cum institutio non valeat, quæ est initium & caput testamenti, vt inst. dele. ga. §. ante hæredis. & supra. ead. parti. tit. 3. in summa, nihil in testamẽto scriptum valere debeat. l. proxime. ff. de his quæ in testa. delen. attẽta ista ratione, videtur q̃ attento iure regni, de quo in. l. 1. titu. 2. de los testamentos. lib. 5. ordina. rega. q̃ illa opinio communis non procedat: cum velit dicta. l. ordinamen. q̃ etiam deficiente hæredis institutione legata, & fideicommissa debeantur: & licet illa. l. dicat, si el heredero no quisiere acceptar. &c. idem videtur velle, & si adire non potuerit propter incapacitatem, vel alias sicut videmus subintelligi in illo verbo (substitutionis vulgaris) si hæres non erit: illue hoc eueniat ratione noluntatis, vel impotentiæ: cum eadem sit ratio, vt tradit Barto. in. l. 1. §. fina. ff. de libe. & posthumis. vbi pohit exemplum in spurio instituto. Item etiam, quia substitutio in casu noluntatis includit casum impotentiæ. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthumis. l. fina. secundum lecturam Rayne. & Barto. C. de in stitutio. & substitutio. & dixi in lege secunda. supra eodem. in gloss. super verbo, esso mismo. & quod dixi in filio spurio instituto, attenta æquitate canonica capituli. cum haberet. de eo qui dux. in matri. quam poll. per adul. quam etiam visa fuit sequi. l. quinta. titul. decimonono. quarta partita. & ibi dixi non procederet dicta communis conclusio, eo quod sit capax respectu alimentorum. & ita tenet Alexan. in. d. §. hi qui solidum.

8 b ¶ *Este que es rogado.* Et si conditio fideicommissi veniat post mortem grauati, tenentur hæredes grauati. vide per Bartol. in. l. sed si sic. ff. de lega. tertio. & Alexand. consi. 22. ad finem. 3. volumi. & quid si dies cedat viuente fideicommissario, qui postea decesit ante aditionem vel coactionem? vide. l. ille à quo. §. 1. vbi gl. & docto. ff. ad Trebel. & 1. Seyus fat. eninus. eod. titu.

9 c ¶ *La herencia.* Et an in restitutione talis fideicommissi veniant prælegata? vide. l. Marcellus. §. quidam. & ibi Barto. & l. Lucius. §. pluribus. ff. ad Trebellia. & tetigi supra eodẽ in. l. 12. & vide. l. cum virum. C. de fideicom. vbi glos. distinguit: an prælegata præcedant fideicommissum, vel sequantur: quę ibi communiter approbatur. & idem per glos. in. d. §. quidam liberis. vbi Alexand. dicit istam esse communem opinionem. Et aduerte quod eo casu, quo alias prælegata non veniunt in restitutione fideicommissi, vt est quando facta fuit mentio de portione hæreditatis, vt in dicto. §. quidam liberis. tamen quando maior pars hæreditatis continetur in prælegatis, veniunt prælegata in fideicommissum: quia talia prelegata in effectu succedunt loco portionis hæreditatis secundum Bartolum in dicta. l. quid ergo. la. 2. per illum tex. ff. de lega. 1. & in. l. ex parte. §. intestatus. ff. famil. hercis. & in. d. §. quidam liberis. Bald. in. d. l. cum virum. colũ. 2. & ità dicit esse communem opinionem Decius consil. 254. incipit, viso puncto. vbi hoc eleganter extendit & si prælegata facta sint aliquibus, vt faciant de eis ad voluntatem suam. vide ibi per eum debita tamen ãtestatore hæredi. licet prælegentur non veniunt in restitutione fideicommissi: nisi specialiter dicatur. & tunc quarta Trebellianica ad talia debita sufficiat, vt in. l. Lucius. §. maritus. ff. ad Trebellia. donationes verò, etiam, quæ morte defuncti confirmatæ fuerunt, non veniunt in restitutione fideicommissi. l. sequens quæstio. ff. de lega. 2. nisi sint testamento confirmatæ vel sit specialiter dictum, quod verò datur hæredi causa conditionis implendæ, non venit in tali restitutione. l. qui hæredi. §. 1. & ibi Barto. ff. de conditio. & demonstra. & quid in donatione inter viuos, quæ fit filio vide per Bald. in. d. l. cum virum. versic. quæro nunquid. in substitutione hodie per. l. 17. in ordi. Tauri. in tertio teneret donatio facta filio in potestate, vt dixi in lege terria. tit. 4. 5. partita. vnde non veniret in restitutione fideicommissi. Item non veniunt in restitutione fideicommissi ea, quæ quis iudicio defuncti, non percepit. l. cùm quis. & ibi Bart. ff. de dot. præleg. & non veniunt nisi ea, quæ quis habet ex vltima voluntate. l. vxorem. §. testamento. ff. de lega. 3. & per Iaso. in dicta lege. cum virum. venit tamen quod hæres debebat defuncto vide. l. penulti. in principio. ff. ad legem Falcid. Quid autem de eo, quod capitur ex substitutione vulgari, pupillari, vel exemplari, compendiosa vel ex iure accrescendi? vide per Bartolum in dicta lege. Marcellus. §. quidam. vbi etiam videper Paulum de Castr. quid si captum sit ex alio fideicommisso vniuersali. & adde quod not. Bartol. in. l. liberto. §. filium. ff. de annu. lega. & Decius consilio. 80. incipit, vilis duobus consilijs. & Bartolus in lege. ita tamen. §. quæsuspectam. ff. ad Trebellianum. Bald. in lege. ex tribus. C. de inofficioso testamento. & in dicta lege. cum virum. & an veniat hæreditas delata seruo hæreditario? vide. l. quidam ita. §. si quis. ff. ad Trebellianum. & an veniant fructus percepti iacente hæreditate? vide per glossam in lege. in fideicommissaria. ff. ad Trebellianum. & glo. in. l. ge. in fideicommissi. in princip. in verbo (non lucrum). ff. de vsur. & per Alexand. in dicta lege. in fideicommissaria, columna quinta. vbi concluditur, quod veniẽt tales fructus in restitutione fideicommissi. & vide in materia regulam, quam ponit Bartol. per glossam ibi in lege. si patroni. ff. eodem. & eodem titulo. l. debitor. §. fina. & an veniat dos per patrẽ & data, vel promissa filiæ? vide. l. à filia. & ibi Paul. de Castro. ff. eodem. & vide omnino quod not. Bartol. in. l. sequela. ff. eodẽ, an autem veniat, quod ex pacto de reuendendo hæres habuit? vide per Decium consil. ducentesimo trigesimo octauo. incipit, proponitur, quod nobilis domina. columna fina. vbi consuluit quod sic: quia facta recuperatione dicuntur esse apud hæredem ex causa prima. allegat Barto. in. l. in diem. ff. de aqua pluuia arcend. debet tamen fideicommissarius secundum eum soluere pretium quod dedit hæres: quia videtur reemisse de suis pecunijs, prout in dubio præsumitur, vt not. Barto. per illum tex. in. l. secunda. C. pro socio. & an quæ reperiuntur in hæreditate grauati præsumantur fuisse hæreditatis, quæ fuit relicta per fideicommissum, tangit Socinus consilio ducentesimo quadragesimo nono. columna fin. secundi voluminis. incipit, materia præsentis consultationis, faciunt nota. per Andream de Isser. de controuer. inter mascul. & fœmi. de beneficio. columna fina. & per Specula. titu. de loca. §. nunc aliqua. versicu. quinquagesimo nono. & 62. & quæstione. 76. & quæ Decius consilio. 146. tertio dubio. & Alexan. consilio. 55. columna octaua. quarti volumi. Socinus consil. 167. antepenul. & penul. colum. secundo volu. & an id, quod filius percepit, agens ad supplementum legitimæ, computetur in eo quod sibi debet restitui iure fideicommissi? vide Barto. q̃ sic per text. ibi in. l. liberto. §. filium. ff. de ann. lega.

d ¶ *Al otro.* Et si viuente fideicommissario fideicommissum sit delatũ, transmittitur ad hæredes. secundum Bart. qui bene hanc conclusionẽ probat, & sequuntur ibi doct. in. l. cũ filio. in prin. ff. de leg. 1. & limita & intellige, vt per Bar. & Pau. de Castr. in. l. quidà ita. in princi. vbi bonus tex. ff. ad Trebel. fideicommissum verò conditionale ante euentum conditionis, non trasmitteretur, vt in. l. vnica. §. finautem sub conditione. C. de cadu. toll. quod etiã gl. in. l. vnica. C. de his quæ sub aperto tabu. voluit procedere, etiã si esset de liberis ad liberos. & ita cõiter tenetur contra glos. quæ contrarium voluit in. l. is cui. §. fi. ff. de actio. & obligatio. vt adducit Bald. in. l. si in personam. C. de fideicommiss. & Guiliel. Benedict. in repeti. cap. Raynuntius. super verbo si absque liberis. la. 2. in tractatu fideicommissariæ substitutionis, folio totius repetitio. 342. columna secunda: non potest tamen ius fideicommissi vniuersalis cedi & delegari. & sic procuratori in rem suam non potest fieri restitutio fideicommissi, vt probatur in. l. si mulier ita dotem. §. ex asse. ff. de iure dot. dicit tamen Ange. in. l. apud Iulianum. §. vtrũ. ff. ad Trebellia. & sequitur Paul. de Castr. in. l. restituta. in princ. eodem titul. quòd procurator in rem suam vt cessionarius, cui fideicommissarius cessit iura sua, bene potest petere vt cedenti fiat restitutio ad commodum cessionarij, licet non possit petere, vt fiat sibi per. d. §. 1. ex asse. & quod ita obtinuit Bononiæ. Aduerte tamen, qđ de æquitate iuris canonici, vt interius tangam: non videtur opus esse aliqua actuali verbali, vel reali restitutione fideicommissi: imo illo die fideicommissi cedente hæreditas transit ipso iure in fideicommissarium substitutum, vt est text. & ibi ad hoc ponderauit eum Bald. col. 6. in capit. in præsentia. de probatio. & secundum hoc iura iam competentia fideicommissario cedenti transirent in cessionarium, qui posset petere: vt actualiter sibi tradatur. Cogita tamen, quia per hoc non videtur recedendum à dispositione. d. §. ex asse & à doctrina Angel. ad quòd faciunt dicta Paul. de Castr. in. l. qui ita. §. primo. ff. ad Trebellia. super glo. quæ incipit ergo. procuratori tamen fideicommissarij habenti ad hoc speciale mandatum, bene potest fieri fideicommissi restitutio: & tunc iura recta via in fideicõmissarium transeunt: nec mamento resident apud procuratorem. d. l. qui ita. §. 1. ff. ad Trebellia.

11 a ¶ *La quarta parte.* Hæc vulgo dicitur Trebellianica, quæ is ducta fuit per senatusconsultum Pegasianum, vt in. §. sed quia. Inst. de fideicommiss. hæredi. & de ista habetur. ff. &. C. ad Trebellia. & in capit. Raynuntius. de testa. & c. Raynaldus. de hac etiam habetur in. l. fin. tit. n. 3. ea. parti. vbi vid. quæ in materia huius quartæ deo dante dicã.

12 b ¶ *Apremiar el judgador.* Et sic iudicis officio sit ista coactio, vt est in §. quia autẽ. inst. de fideicommiss. hæredita. l. quia poterat. ff. ad Trebellia. q̃ si adiret sponte cogeretur hæreditatem restituere, actione directa vel vtili ex eo testõ. glossin. l. restituta. §. 1. ff. ad Trebellia. & in. l. ex ea. C. eod. tit. Barto. in. l. si legatarius. §. 1. & in. l. non est cogendus. ff. ad Trebellia. & quando seruus institutus posset cogere hæredem adire. vide distinctionem Barto. in. l. si resaliente. §. seruus. ff. ad Trebellia. & hæres qui coactus adiuit, potest cogere fideicommissarium, & eius hæredem, vt hæreditatem recipiat: & si hæredem non reliquit, bona vendi debent, & creditoribus assignari. l. postulante. in princip. ff. eod. hæres nanque debet manere sine incommodo. l. quia poterat. eodem titu. vbi etiam habetur, q̃ hæres, qui coactus adijt, non habet quartam Trebellianicam adde. l. ita tamen. §. qui suspectam. ff. eod. & ab illa. l. quia poterat. vsq; ad. l. ex facto. videbis multa circa istam coactionem hæredis. & in. l. nam quod. §. qui compulsus, videas per Pau. de Castr. vsq; ad quod tempus possit pœnitere recusans adire, vt possit habere hanc quartam. & legit illum. §. fub. l. apud Iulianũ. an autem qui coactus, adijt, non solũ perdat quartam. Adtit. C. sed etiam ius dicendi fideicommissum esse nullum, videtur de mẽte Barto. in. d. l. apud Iulianum. §. si de testamento. ff. ad Trebellia. q̃ etiã perdet istud ius dicẽdi nullum, qđ Paul. de Castr. dicit ibi esse singulare: fi tamen esset verum. & de veritate huius dicti, dicit se dubitare: & non decidit. tu vide illum text. nã ex eo decidi tur ista quæstio meo iudicio, vt licet hæres coactus adeat, adhuc possit dicere de nullitate fideicõmissi: hodieverò in regno isto propter dispositionẽ. l. 1. ordina. ti. 2. & &. ff. de iudicendi fideicommissi de delibe.

13 ¶ *Defendido.* Et si conditio fideicommissi veniat post mortem grauati, tenentur hæredes grauati. vide per Bartol. in. l. sed si sic. ff. de lega. tertio. & Alexand. consi. 22. ad finem. 3. volumi. & quid si dies cedat viuente fideicommissario, qui postea decesit ante aditionem vel coactionem? vide. l. ille à quo. §. 1. vbi gl. & docto. ff. ad Trebel. & 1. Seyus fat. eninus. eod. titu.

14 ¶ *La herencia.* Et an in restitutione talis fideicommissi veniant prælegata? vide. l. Marcellus. §. quidam. & ibi Barto. & l. Lucius. §. pluribus. ff. ad Trebellia. & tetigi supra eodẽ in. l. 12. & vide. l. cum virum. C. de fideicom. vbi glos. distinguit: an prælegata præcedant fideicommissum, vel sequantur: quę ibi communiter approbatur. & idem per glos. in. d. §. quidam liberis. vbi Alexand. dicit istam esse communem opinionem. Et aduerte quod eo casu, quo alias prælegata non veniunt in restitutione fideicommissi, vt est quando facta fuit mentio de portione hæreditatis, vt in dicto. §. quidam liberis. tamen quando maior pars hæreditatis continetur in prælegatis, veniunt prælegata in fideicommissum: quia talia prelegata in effectu succedunt loco portionis hæreditatis secundum Bartolum in dicta. l. quid ergo. la. 2. per illum tex. ff. de lega. 1. & in. l. ex parte. §. intestatus. ff. famil. hercis. & in. d. §. quidam liberis. Bald. in. d. l. cum virum. colũ. 2. & ità dicit esse communem opinionem Decius consil. 254. incipit, viso puncto. vbi hoc eleganter extendit & si prælegata facta sint aliquibus, vt faciant de eis ad voluntatem suam. vide ibi per eum debita tamen ãtestatore hæredi. licet prælegentur non veniunt in restitutione fideicommissi: nisi specialiter dicatur. & tunc quarta Trebellianica ad talia debita sufficiat, vt in. l. Lucius. §. maritus. ff. ad Trebellia. donationes verò, etiam, quæ morte defuncti confirmatæ fuerunt, non veniunt in restitutione fideicommissi. l. sequens quæstio. ff. de lega. 2. nisi sint testamento confirmatæ vel sit specialiter dictum, quod verò datur hæredi causa conditionis implendæ, non venit in tali restitutione. l. qui hæredi. §. 1. & ibi Barto. ff. de conditio. & demonstra. & quid in donatione inter viuos, quæ fit filio vide per Bald. in. d. l. cum virum. versic. quæro nunquid. in substitutione hodie per. l. 17. in ordi. Tauri. in tertio teneret donatio facta filio in potestate, vt dixi in lege terria. tit. 4. 5. partita. vnde non veniret in restitutione fideicommissi. Item non veniunt in restitutione fideicommissi ea, quæ quis iudicio defuncti, non percepit. l. cùm quis. & ibi Bart. ff. de dot. præleg. & non veniunt nisi ea, quæ quis habet ex vltima voluntate. l. vxorem. §. testamento. ff. de lega. 3. & per Iaso. in dicta lege. cum virum. venit tamen quod hæres debebat defuncto vide. l. penulti. in principio. ff. ad legem Falcid. Quid autem de eo, quod capitur ex substitutione vulgari, pupillari, vel exemplari, compendiosa vel ex iure accrescendi? vide per Bartolum in dicta lege. Marcellus. §. quidam. vbi etiam videper Paulum de Castr. quid si captum sit ex alio fideicommisso vniuersali. & adde quod not. Bartol. in. l. liberto. §. filium. ff. de annu. lega. & Decius consilio. 80. incipit, vilis duobus consilijs. & Bartolus in lege. ita tamen. §. quæsuspectam. ff. ad Trebellianum. Bald. in lege. ex tribus. C. de inofficioso testamento. & in dicta lege. cum virum. & an veniat hæreditas delata seruo hæreditario? vide. l. quidam ita. §. si quis. ff. ad Trebellianum. & an veniant fructus percepti iacente hæreditate? vide per glossam in lege. in fideicommissaria. ff. ad Trebellianum. & glo. in. l. ge. in fideicommissi. in princip. in verbo (non lucrum). ff. de vsur. & per Alexand. in dicta lege. in fideicommissaria, columna quinta. vbi concluditur, quod veniẽt tales fructus in restitutione fideicommissi. & vide in materia regulam, quam ponit Bartol. per glossam ibi in lege. si patroni. ff. eodem. & eodem titulo. l. debitor. §. fina. & an veniat dos per patrẽ & data, vel promissa filiæ? vide. l. à filia. & ibi Paul. de Castro. ff. eodem. & vide omnino quod not. Bartol. in. l. sequela. ff. eodẽ, an autem veniat, quod ex pacto de reuendendo hæres habuit? vide per Decium consil. ducentesimo trigesimo octauo. incipit, proponitur, quod nobilis domina. columna fina. vbi consuluit quod sic: quia facta recuperatione dicuntur esse apud hæredem ex causa prima. allegat Barto. in. l. in diem. ff. de aqua pluuia arcend. debet tamen fideicommissarius secundum eum soluere pretium quod dedit hæres: quia videtur reemisse de suis pecunijs, prout in dubio præsumitur, vt not. Barto. per illum tex. in. l. secunda. C. pro socio. & an quæ reperiuntur in hæreditate grauati præsumantur fuisse hæreditatis, quæ fuit relicta per fideicommissum, tangit Socinus consilio ducentesimo quadragesimo nono. columna fin. secundi voluminis. incipit, materia præsentis consultationis, faciunt nota. per Andream de Isser. de controuer. inter mascul. & fœmi. de beneficio. columna fina. & per Specula. titu. de loca. §. nunc aliqua. versicu. quinquagesimo nono. & 62. & quæstione. 76. & quæ Decius consilio. 146. tertio dubio. & Alexan. consilio. 55. columna octaua. quarti volumi. Socinus consil. 167. antepenul. & penul. colum. secundo volu. & an id, quod filius percepit, agens ad supplementum legitimæ, computetur in eo quod sibi debet restitui iure fideicommissi? vide Barto. q̃ sic per text. ibi in. l. liberto. §. filium. ff. de ann. lega.

15 d ¶ *Al otro.* Et si viuente fideicommissario fideicommissum sit delatũ, transmittitur ad hæredes. secundum Bart. qui bene hanc conclusionẽ probat, & sequuntur ibi doct. in. l. cũ filio. in prin. ff. de leg. 1. & limita & intellige, vt per Bar. & Pau. de Castr. in. l. quidà ita. in princi. vbi bonus tex. ff. ad Trebel. fideicommissum verò conditionale ante euentum conditionis, non trasmitteretur, vt in. l. vnica. §. finautem sub conditione. C. de cadu. toll. quod etiã gl. in. l. vnica. C. de his quæ sub aperto tabu. voluit procedere, etiã si esset de liberis ad liberos. & ita cõiter tenetur contra glos. quæ contrarium voluit in. l. is cui. §. fi. ff. de actio. & obligatio. vt adducit Bald. in. l. si in personam. C. de fideicommiss. & Guiliel. Benedict. in repeti. cap. Raynuntius. super verbo si absque liberis. la. 2. in tractatu fideicommissariæ substitutionis, folio totius repetitio. 342. columna secunda: non potest tamen ius fideicommissi vniuersalis cedi & delegari. & sic procuratori in rem suam non potest fieri restitutio fideicommissi, vt probatur in. l. si mulier ita dotem. §. ex asse. ff. de iure dot. dicit tamen Ange. in. l. apud Iulianum. §. vtrũ. ff. ad Trebellia. & sequitur Paul. de Castr. in. l. restituta. in princ. eodem titul. quòd procurator in rem suam vt cessionarius, cui fideicommissarius cessit iura sua, bene potest petere vt cedenti fiat restitutio ad commodum cessionarij, licet non possit petere, vt fiat sibi per. d. §. 1. ex asse. & quod ita obtinuit Bononiæ. Aduerte tamen, qđ de æquitate iuris canonici, vt interius tangam: non videtur opus esse aliqua actuali verbali, vel reali restitutione fideicommissi: imo illo die fideicommissi cedente hæreditas transit ipso iure in fideicommissarium substitutum, vt est text. & ibi ad hoc ponderauit eum Bald. col. 6. in capit. in præsentia. de probatio. & secundum hoc iura iam competentia fideicommissario cedenti transirent in cessionarium, qui posset petere: vt actualiter sibi tradatur. Cogita tamen, quia per hoc non videtur recedendum à dispositione. d. §. ex asse & à doctrina Angel. ad quòd faciunt dicta Paul. de Castr. in. l. qui ita. §. primo. ff. ad Trebellia. super glo. quæ incipit ergo. procuratori tamen fideicommissarij habenti ad hoc speciale mandatum, bene potest fieri fideicommissi restitutio: & tunc iura recta via in fideicõmissarium transeunt: nec mamento resident apud procuratorem. d. l. qui ita. §. 1. ff. ad Trebellia.

16 ¶ *La quarta parte.* Hæc vulgo dicitur Trebellianica, quæ is ducta fuit per senatusconsultum Pegasianum, vt in. §. sed quia. Inst. de fideicommiss. hæredi. & de ista habetur. ff. &. C. ad Trebellia. & in capit. Raynuntius. de testa. & c. Raynaldus. de hac etiam habetur in. l. fin. tit. n. 3. ea. parti. vbi vid. quæ in materia huius quartæ deo dante dicã.

17 ¶ *Apremiar el judgador.* Et sic iudicis officio sit ista coactio, vt est in §. quia autẽ. inst. de fideicommiss. hæredita. l. quia poterat. ff. ad Trebellia. q̃ si adiret sponte cogeretur hæreditatem restituere, actione directa vel vtili ex eo testõ. glossin. l. restituta. §. 1. ff. ad Trebellia. & in. l. ex ea. C. eod. tit. Barto. in. l. si legatarius. §. 1. & in. l. non est cogendus. ff. ad Trebellia. & quando seruus institutus posset cogere hæredem adire. vide distinctionem Barto. in. l. si resaliente. §. seruus. ff. ad Trebellia. & hæres qui coactus adiuit, potest cogere fideicommissarium, & eius hæredem, vt hæreditatem recipiat: & si hæredem non reliquit, bona vendi debent, & creditoribus assignari. l. postulante. in princip. ff. eod. hæres nanque debet manere sine incommodo. l. quia poterat. eodem titu. vbi etiam habetur, q̃ hæres, qui coactus adijt, non habet quartam Trebellianicam adde. l. ita tamen. §. qui suspectam. ff. eod. & ab illa. l. quia poterat. vsq; ad. l. ex facto. videbis multa circa istam coactionem hæredis. & in. l. nam quod. §. qui compulsus, videas per Pau. de Castr. vsq; ad quod tempus possit pœnitere recusans adire, vt possit habere hanc quartam. & legit illum. §. fub. l. apud Iulianũ. an autem qui coactus, adijt, non solũ perdat quartam. Adtit. C. sed etiam ius dicendi fideicommissum esse nullum, videtur de mẽte Barto. in. d. l. apud Iulianum. §. si de testamento. ff. ad Trebellia. q̃ etiã perdet istud ius dicẽdi nullum, qđ Paul. de Castr. dicit ibi esse singulare: fi tamen esset verum. & de veritate huius dicti, dicit se dubitare: & non decidit. tu vide illum text. nã ex eo decidi tur ista quæstio meo iudicio, vt licet hæres coactus adeat, adhuc possit dicere de nullitate fideicõmissi: hodieverò in regno isto propter dispositionẽ. l. 1. ordina. ti. 2. & &. ff. de iudicendi fideicommissi de delibe.

In nou. reco. est. d. l. 1. ti. 4. li. 5.

In nou. reco. est. l. ti. 6. li. 5.

Et. d. l. 1. tit. 4. lib. 5. nou. recopil.

como el testador mando: sacãdo éde la quarta parte[a] de toda la herencia, q̃ puede tener para si. E esta quarta parte es llamada, en latin trebellianica. E si este que assi fuesse establescido por heredero, nõ quisiesse rescebir la heredad, o despues que la ouiere rescebido non la quisiere ẽtregar al otro, puede le apremiar el judgador[b] del logar, que lo faga.

Titul. VI. De como los herederos pueden auer plazo, para consejarse, si tomaran aquel heredamiento, en que fueró establescidos herederos o non: e como se deue fazer el inuẽtario. Otrosi como deue ser la muger guarda da, despues de muerte đ su marido, quãdo dizen quo finco preñada del.

Eligros e trabajos muy grãdes a las vezes vienẽ a los herederos, quãdo son dañosas las herẽcias en que fueró establesci dos: e mayormẽte si las debdas, e las mãdas, que son a pagar, son mayores, e mõ tan mas, de quãto vale el heredamiẽto.

E por desuiar los herederos deste peligro e deste daño: touieron por bien los sabios antiguos, que pudiessen ãte auer consejo que rescibiessen la heredad, si les era pro, o daño en tomarla. Onde pues mostramos en los titulos ante deste, de como los herederos, puedẽ ser establecidos en los testamentos, q̃remos aqui dezir, de como pueden demãdar plazo, para demandar consejo, si rescibirã la heredad en que los establescieron. E mostraremos que cosa es este plazo. E a que tiene pro. E quien lo puede demãdar. E a quien. E quãdo: e quãto tiẽpo deue ser otorgado, para tomar consejo. E en que manera deue tomar la herencia del finado, si el entẽdiere q̃ le es prouechosa o desechar la, si la non quisiere.

¶ Ley. 1. Que cosa es plazo quel heredero deue auer para consejarse si tomara la herencia, o non e a que tien pro, e a quien lo puede demandar e a quien non.

Deliberare en latin, tãto quier dezir en romãce, como auer ome acuerdo por si mismo, o con sus amigos[c], si es bien de fazer aquella cosa, sobre que tomo plazo para consejarse. E tiene grand pro[d] este de

¶ *Titulus. VI.*

¶ *Lex. I.*

1 Deliberare idẽ est quòd cũ amicis consilium an recipiat hæreditatem quis habere: & prodest vt informẽ deliberans an sit ei lucrosa vel dãnosa hæreditas: qm̃ deliberatione pẽt habere is cui hæreditas est delata: sed si seruus est institutus eius dñs petere debet deliberationẽ & si minor, eius curator: & debet peti ante aditionem hæreditatis. h. d.

c ¶ *Con sus amigos.* Sequitur dicta Azo. in summa. C. de iure deliber. col. 1. ver. deliberare. 1

d ¶ *Gran pro.* Deliberatio indiscussos hominũ calores refrenat: & à malo iudicio retrahit. c. anteriorũ. in prin. & ibi Archidia. 2. q. 6. & in auten. de appella. & intra q̃ tempo. colla. 4. in princ. & vide Aristotel. 6. ethicorũ. c. 7. & dicit Bal. in. l. cùm precũ. C. de libera. cau. q̃ vbi præcessit deliberatio præsumitur, q̃ confessio fuit facta ex certa scientia. & adde Bal. in. l. accusationẽ. col. 3. C. de accusatio. & glos. in. c. si quis iratus. 2. q. 5. dicentem per tex. ibi q̃ ibi non erratur vbi ex deliberatione aliquid fit. 2

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

3 a ¶ *Alos otros.* Idem dic in fideicommissario vt iuersaui, in quem transeunt omnia onera, secundum Barto. & Paul. de Castr. quem vide in l. 1. §. ait prætor. ff. de iur. deliber. licet legatario non detur, vt ibi dicit glo. ff.

4 b ¶ *La mayor partida dela herencia.* Not. hoc quia non ita bene aperiebatur per. ll. iuris communis, q̃ terminus ad deliberandum peti debeat coram iudice, vbi est maior pars hereditatis. facit l. si fideicommissum. in principio. ff. de iudi.

libramiento a los que son estableſcidos por herederos en testamento de otri, e aun a los otros[a] que hã derecho de heredar, por razon de parenteſco, los bienes de alguno que muriesse sin testaméto. Ca en tal plazo como este, puedé versi tomando la herécia, les viene ende pro, o daño. E deuen demandar los herederos plazo, para esto al Rey, o al juez del logar, do es la mayor partida dela herencia[b] del finado. E este plazo deuen demandar, ante que se otorguen[c] por herederos de palabra o de fecho. Otrosi, les pueden pedir, que les fagan mostrar las cartas[d], e los escritos que pertenescen a la herencia, porque ellos se puedan mejor conſejar. E estas cosas dezimos, que puedé pedir los herederos, quãtos quier que sean vno, o muchos. Fueras ende, si alguno dellos fuere sieruo[e] de otri. Ca el

7 e ¶ *Ante que se otorguen.* Adde. l. si curatoris. C. de iure delibe.

6 d ¶ *Las cartas.* Intellige tam de debitis quam de creditis. & vt exhibeantur instrumẽta creditorũ hæreditatis fiet proclama, vt infra tale tempus exhibeantur vt hæres de liberans posit inspicere vel dicit glo. Bar. & Paul. in. l. A. isto. ff. eo. & post terminum non audientur creditores si non exhibuerint. l. §. cum igitur. ff. si cui plus quam per. l. Falc. & facit secundum Ange. in. d. l. A. isto, q̃ si actor in libello facit mentionẽ de aliquibus instrumentis, possit petere reus: vt illa exhibeat: vt deliberare possit, & q̃ alias non tenebitur respondere. & est practica Innocen. in. c. 1. de probat.

dem suum vel extraneum: hodie tantum dentur nouem menses per tex. in. l. fi. §. seq̃ quia quidam. C. de jur. de libe. Ad quem tex. respondent Alex. & Iaso. vbi supra. quod loquatur in extraneo hærede, vide mente huius. l. partitarum, q̃ tam hæredi de liberis, quam extraneo tantum assignentur nouem menses: & non annus ille, qui datur de iure pratorio ei: quia ista. vt patet ex fine loquitur in vtroque casu ille. ff. partitarum non curarunt de his bonorum possessionib⁹ inductis à iure pratorio.

que tal fuesse nõ lo puede fazer ante lo deue demandar su señor por el. Otrosi, quando alguno de los herederos fuesse menor de veynte e cinco años[f], non podria el demandar, por ti tiempo, para demandar, e auer este conſejo: mas deue lo demandar por el, aquel que lo ouiere é guarda.

¶ *Ley. 11. Quanto tiempo deue ser otorgado por plazo a los herederos para auer el conſejo sobredicho.*

a. VN año[g] de plazo puede el Rey dar a los herederos, en q̃ se cõsejen, si quisieren tomar la herécia, é q̃ son estableſcidos o nõ: mas los otros juezes, les deuẽ dar nueue meses[h]. Pero si entédierẽ que en menor tiempo, se podria acordar, bien les pueden mẽguar este plazo, dãdo les cient dias[i] alomenos[k]. E si por

¶ *Cient dias.* Ad l. 3 de. l. itaque. ff. eodem. sed an post lapsum termini ad assignari poterit, si adhuc viuat adire. text. cum gloss. est qd̃ non in. l. quandiu in istitutus. ff. de acquir. hære. licet nullo assignato termino perpetuo possit adiri. l. licet. C. de iure deli. glo. in l. cum antiquioribus. C. eo. & tenet Azo in summa eiusdem tit. C. Bal. in. d. l. licet. in hoc tamen differt alias, q̃ si ibi terminus assignatur petitione illi exhæredati, seruandum est q̃ habetur in. l. in diem. C. Iud. C. de inoffic. test. tamẽ si vero ad petitionem creditorum, fuit positum tempus præfixum videtur adiri vt in. l. fi. in. §. penul. C. de iure deliberan. dixit tamen in hoc Bald. in rubri. C. de succes. edict. vbi verbum singulare, quod hoc non prodest omnibus, sed solũ creditoribus ad quorum petitionem est terminus assignatus. argumẽ de ætate. §. qui tacuit. ff. de interro. actio. verũ. contumax autẽ. &. l. fin. tenementi hoc dictum Baldi. non enim reperio docto. ibi qui in hoc ei contradicant: si vero terminus statuatur ad petitionem scholastici, tũc elapso termino videtur hæres repudiasse, seu habeatur pro repudiante vt in dict. l. quandiu. & ibi glo. & Barto. ex idem Barto. in. l. quis suus ff. de iure delib. & in. l. filii mater. ff. ad Tertul. Adde etiam, quod si hæres sit de liberis, videtur quod ex lapsu termini sibi præfixi ad deliberandum, non excludatur à successione per illam legem partitarũ. in fine. vbi idem. quid aũt si motu proprio hæredis, & non ad instantiam alterius petita esset dilatio ad deliberandum. Cynus & Fulgosi. in lege fina. vers. ic. fin autem hoc. C. de iure del. berand. dicunt, quod tunc procedet ille text. scilicet, quod habeatur pro adeunte elapso termino, quod limita & intellige vt per Alexand. ibi quando tempus ad deliberandum fuit datum in tertium sectum, si fuerit per iudicem abbreuiatum: quia tunc secundum eum etiam ibi datum esset ad instantiam subsistunti, non videtur repudiare. vide ibi per eum qui & alios modis etiam dictam limitat conclusione n. Aduerte etiam, quod si hæres dicat: credo hæreditatem esse tres vendam: si cum his verbis transeat cursus trium mensium, inducitur repudiatio, vide in. l. fin. in principio. cum glo. ibi super verbo mensus. & ibi Barto. & Paul. & Alexand. C. de iure deliber.

1 g ¶ *Vn año.* Ortum habet à. l. si. §. & hæc quidem. C. de iure deliberan.

2 h ¶ *A nueue meses.* An procedit hoc, etiam si hæres sit de liberis testatoris, quibus ad ætatem ascendam bonorum possessionem dabatur annus. vt in. l. prima. per totum. & in. §. largius. ff. de succesſo. edict. & iubetur iudici in præfixione huius termini imitari prætoris edictum, vt in lege. si quis instituatur. §. 1. ff. de hæredi. instituen. docto. communiter vsle videnf, q̃ non possit minus anno dari liberis: vt tradunt Alexã. & Iaso. in rubrica. C. de succes. edict. sed Ludo. Roma. in. l. quãdiu instituta. ff. de acquire. hæredi. & consil. 493. incipit, in casu consultatiõis propositæ aduertendum. vult, q̃ non habita distinctione inter hæreLex. 11.

1 Quando tempus deliberandi petitur à rege: Rex concedit annum: sed si petatur a iudice loci, vbi est maior pars bonorum hæreditatis: indulget nouem menses: vel minus, si sibi visum fuerit: non tamen minus, quam centum dies: & si hæres intra tempus deliberationi indultum moritur eius hæres habebit reliquum tempus quod superest. Si verò post tempus illud moritur, si non erat mortuus de liberis eius hæres repellitur, si autem erat de liberis admittitur hæres eius tempore lapso non obstante. hoc dicit.

7 c ¶ *Sieruo.* Etsi delata sit hæreditas monacho, Abbas & non monachus petet tempus ad deliberandum: cum iura loquentia in seruis, locum habeant in monachis secundum Innocent. in capitu. cum olim. de priuile. maxime quia & Abbas solus potest adire hæreditatem sine monacho, vt not. Innocen. in. c. 1. n. de probat. in fin. glo. magnæ. Paul. de Castr. in. l. ff. de iure deliber.

8 f ¶ *Menor de veynte e cinco anos.* Non ita bene expressum reperies de iure communi. nam l. ait prætor. ff. eodem. loquitur in pupille, & non in adulto. imo videbatur, quod sicut adultus per se poterit adire hæreditatem. vt in. l. puberem. C. de iure delib. l. 15. infra eo. in fi. ita etiam posset petere terminum ad deliberandum: vnde videtur q̃ ista. l. debeat intelligi in adulto habente curatorem. l. si curatoris. C. de in integrum resti. imo. nam si non haberet. sicut posset adire, posset etiam a iudice petere tempus ad deliberandum.

¶ *Ley. 11.*

9 Quando tempus deliberandi petitur à rege: Rex concedit annum: sed si petatur a iudice loci, vbi est maior pars bonorum hæreditatis: indulget nouem menses: vel minus, si sibi visum fuerit: non tamen minus, quam centum dies: & si hæres intra tempus deliberationi indultum moritur eius hæres habebit reliquum tempus quod superest. Si verò post tempus illud moritur, si non erat mortuus de liberis eius hæres repellitur, si autem erat de liberis admittitur hæres eius tempore lapso non obstante. hoc dicit.

1 g ¶ *Vn año.* Ortum habet à. l. si. §. & hæc quidem. C. de iure deliberan.

2 h ¶ *A nueue meses.* An procedit hoc, etiam si hæres sit de liberis testatoris, quibus ad ætatem ascendam bonorum possessionem dabatur annus. vt in. l. prima. per totum. & in. §. largius. ff. de succesſo. edict. & iubetur iudici in præfixione huius termini imitari prætoris edictum, vt in lege. si quis instituatur. §. 1. ff. de hæredi. instituen. docto. communiter vsle videnf, q̃ non possit minus anno dari liberis: vt tradunt Alexã. & Iaso. in rubrica. C. de succes. edict. sed Ludo. Roma. in. l. quãdiu instituta. ff. de acquire. hæredi. & consil. 493. incipit, in casu consultatiõis propositæ aduertendum. vult, q̃ non habita distinctione inter hære-

k ¶ *Alomenos.* Innuit, quod ille terminus non possit per iudicem abbreuiari: non enim hæredes sunt præcipitandi. vt in lege prima. §. largius. ff. de succes. edict. & ita tenet Bartol. in leg. si quis instituatur. ff. de hæredibus instituendis. dicens, quod ex hoc mille præcessus deua stabuntur. & Bartol. sequitur ibi Ioannes de Imol. & idem tenet Barto. in lege. quandiu instituta. ff. de acquirenda hæreditate. quod tamen limita & intellige, vt procedat quo ad habendum hæredem pro adeunte, vel repudiante, iuxta id quod dixi in gloss. præcedenti: sed quoad hoc vt curator detur bonis, qui respondeat creditoribus, minor terminus posset præfigi vt in lege prima. §. fine. ff. de succes. ff. edict. l. si curatoris. C. de iure deliberan. & tenent docto. communiter, vbi etiam Iason, & Alexand. in rubrica. C. de succesio. edict. vbi

Alexan. & Decius volunt quòd ex causa posit iudex etiam istum terminum abbreuiare ex regul. quam tradit Bart. in. l. 1. ff. de reiudi. capitu. cum sit romana. vbi etiam Decius de appella. & causa posset esse si aliquid celeritatis requireret, ita vt hæredis longa deliberatio damnum afferat: vt si iustus sit hæres dare alicui alimenta ex die post quam hæreditatem adierit qui interim periret fame, vel alius casus occurreret desiderans celeritatem, vt etiam tradit Bartol. in dicta lege secunda. & satis hoc placet.

aũctura alguno de los herederos muriesse, ante que se cumpliesse el plazo, q̃ les era puesto[a]: aquel tiẽpo que le fincaua[b] despues de su muerte, deue lo auer su heredero para conſejarse. Pero si se muriesse despues del plazo[c], ante q̃ se otorgasse por heredero, si este atal era estraño, el su heredero, non aura derecho ningũo

5 a ¶ *Que le sera puesto.* Idem dic & si nullus terminus esset à iudice datus: tunc enim succedit respectu transmissionis iuris adeundi annus legalis, de quo in. l. cum antiquioribus. C. de iure deliberandi. & ibi gloss. in verbo, meruerit. quæ communiter approbatur: sed pone, quod aliquis scjens hæreditatem sibi delatam, stetit per decem menses, quibus neque admisit, neque repudiauit: quia tamen intra duos menses, qui restabant ad complendum annum, petijt a iudice dilationem ad deliberandum, iuxta terminos huius. l. & sic iudex dedit ei nouem menses, vel centum dies nunquid infra istum terminum a iudice præfixum, licet annus legalis sit elapsus transmittet ius adeundi ad suum hæredem, vt hic dicit? Baldus in dicta lege. cum antiquioribus. in quinta quæstione determinat, quod sic vbi idem tenet Paulus de Castro. & idem Paulus in lege fina. §. finali. C. de iure deliberandi. Iason tamen ibi tenet contrarium dicens in contrarium esse text. clarum & apertum in dicta lege. cum antiquioribus ibi. cum dicit ita tamen vt vnius anni spatijs eadem trãsmissio fuerit concluſa, iunctis præcedentibus, in quibus imperator loquitur etiam quando nouum spatium est impetratum a principe, vel a iudice. & ita dicit quod tenuit expresse Raphae. & Alexand. in lege fina. §. fina. vbi dicit Alexand. in fin. gloss. in verbo, minimè positam. in dicta leg. cum antiquioribus. hoc ita voluisse. Tu tene menti istam legem partitarum, quæ videtur approbare dictum Baldi, & Paul. cum nullam mentionem faciat, quod transmissio ista concludatur an no: & quia dict. l. cum antiquioribus. nõ clarè & apertè, vt dicit Iaso. est contra dictum Bal. imo vult illa. l. quòd & si dilatio maior anno detur a iudice, quòd posset ex causa per iudicem fieri ex nota. per Bartolum in lege secunda. ff. de re iudicata. & per Abbatem in capitu. primo. columna secunda. de dilatio. sicut etiam posset minuere ex causa, vt dixi supra in gloss. super parte, alomenos. tamen respectu transmissionis, non poterit prorogari annus ille per dictam legem: non vero negabit illa. l. quod si beneficium iudicis iungitur cum beneficio legali, procedat dictum Baldi.

6 b ¶ *Que le fincaua.* Et sic si fuerunt assignati centum dies, & decessit hæres post quinquaginta, hæres eius poterit adire intra alios quinquaginta, & non postea: quia vbi habetur terminus a iudice ad deliberandũ non est tractandum de termino legali anni: & tantum transmittitur residuum illius temporis, quòd defunctus a iudice habuit, vt etiam declarat Paul. de Castr. in dicta. l. cum antiquioribus. vbi etiam vult gl. in verbo, meruerit.

7 c ¶ *Despues del plazo.* Intellige de dilatione à iudice statuta. vel si nõ fuit statuta de annali dilatione a die scientiæ delatæ hæreditatis, iuxta dictam legem. cum antiquioribus. C. de iure deliberandi. & nota, quod vehemens opinio habetur profcientia. l. in summa. §. idem labeo. ff. d aqua pluuia arcenda. licet ei non congruat diffinitio scientiæ, quę tũc habetur, cum quis nouit causas & principia vsque ad elementa. vt tradit Aristotel. in princip. Metaphy. ita Angelus in dicta lege. cum antiquioribus.

8 d ¶ *Descendiesse de la linea derecha.* Nam hæreditatem suorum parentum ex paterna vel materna linea, quilibet de liberis perpetuo potest adire: & perpetuo potest transmittere, etiam ignorans delatam sibi esse hæreditatem. l. licet. C. de iure deliberandi. & l. vnica. C. de his qui ant. apert. tabul. Et aduerte: cum hic dicit, descendiesse: nam ex hoc videtur decidere quæstionem illam, an liberi transmittant hæreditatem ad ascendentes ex dispositione. d. l. vnicæ. de qua per gloss. in. l. secunda. C. ad Orficia. quæ voluit, quod transmitteretur etiam ad ascendentes: sed communiter Doctores tenent contrarium ibi & in dict. l. vnica. & in. l. si infanti. C. de iure deliberandi. & hoc quando transmissio consideratur ex potentia sanguinis, vt est in casu huius legis. & dict. l. vnicæ. nam si esset ex potentia suitatis, filius suus hæres nedum transmitteret hæreditatem patris ad matrem vel alios ascendentes: imò etiam ad quoscunque hæredes extraneos vt in. l. apud hostes. vbi gloss. C. de suis & legiti. hæres.

en la herécia, sobre quel finado auia tomado plazo para cõsejarse. Mas si aquel que fino descẽdiesse de la liña derecha[d] del testador que lo estableſcio por su heredero[e]: estonce su heredero puede auer la herécia maguer aquel aquien heredaua, sea muerto despues del plazo, que le fue dado[f] para conſejarse.

Bartolus, & Alexan. in dicta lege. si infanti. & alij multi relati à Decio consilio. 31. colum. tertia. incipit, pro resolutione casus propositi. & consilio ducentesimoquinquagesimo. incipit, antiqua. & satis nota.

9 e ¶ *Su heredero.* De filio vel alio ab eo descẽdenti intellige, qui etiam debet esse hæres: nam si esset exhæredatus, licet esset de liberis nõ fieret in eum ista transmissio. gloss. & docto. in dicta. l. vnica. & propterea ista. l. dixit, su heredero. Item intellige de liberis legitimis & naturalibus: nam ad adoptiuos non fit hæc transmissio, neque ad naturales nõ legitimos: quia appellatio liberorum in legali dispositione, non refertur ad naturales. l. generaliter. C. de in. ſtitutio. & substitu. secundum Angelum in dicta. l. vnica.

10 f ¶ *Muerte despues del plazo que le fue dado.* Tene perpetuo mẽti istam legem, q̃ vult quod ille qui est de liberis testatoris, & si decedat post terminum sibi a iudice præfixum ad deliberandum, non per hoc censetur exclusus ex lapsu termini: imo & adhuc transmittit ius adeundi ad suos descendentes ex potentia sanguinis, prout hic habetur, & in dicta lege. vnica. C. de his qui ante apertas tabul. & sic ista. l. partitarum in hoc videtur aduersari dictis Azon. C. de iure deliberandi. in summa. columna tertia. versicu. præter hæc sciendum est. & glo. in dicta. l. cum antiquioribus. super parte, beneficio. vbi gloss. dicit, quòd suus seu qui est de liberis testatoris: perpetuo adit & perpetuo transmittit ad liberos suos. vt in lege. vnica. §. in nouissimo. C. de caducis tollẽd. & in dicta lege. vnica. hoc ita dicit gloss. nisi repudiauit vel certum tempus adeundæ hæreditatis non præteriit, per text. quem gloss. allegat in. l. quandiu institutus. ff. de acquirend. hæredita. Barto. etiam in lege. ex militari. §. primo. ff. de testamen. milit. quando terminus ad deliberandum est statutus a iudice. vult idem esse in suo, quòd in extraneo, vbi verò nullum tempus est statutum, tunc dicit ipse, quòd remanet differentia inter suum & extraneum: quia suus ad quoscũq; & quandocunque transmittit: extraneus infra annum tantum. & idem vult Alexand. in dicta lege. cum antiquioribus. numero quarto. & cum sic tam gloss. quam docto. distinguunt, an terminus ad deliberandum sit legalis, vt annus: de quo in dicta lege. cum antiquioribus, vt tunc suus vel qui est de descendentibus perpetuo transmittat, etiam elapso anno illo: vel an sit terminus statutus a iudice & tũc etiã in suo procedat, vt elapso termino habeatur pro adeunte, vel repudiante, secundum quod habetur in dict. l. quandiu. cum gloss. & dixi supra super gloss. in verbo, ciẽt dias. & vt dixi tam gloss. quam docto. mouentur per textum in dict. l. quandiu. intelligẽtes eam tam in suo, quam in extraneo. & vt in ista. l. partitarum vides deciditur contrarium, imo quòd in hoc sit differentia inter suum seu descendentem testatoris, & extraneum. Ludouic. vero Roma. quem etiam refert Alexand. in dicta lege. cum antiquioribus. in lege. ventri. ff. de acquirenda hæreditate. relinquebat cogitandum, an decisio Barto. in dicta lege. eximilitari. sit vera. & adducebat contra Bartolũ. quia licet filius petisset terminum ad deliberandum, potuisset illi renuntiare, & venire recta via per facultatem adeundi sibi perpetuo concessam, lege suum. iuncta. l. licet. C. de iure deliberandi. ergo hæres eius debet etiã idem posse facere: quia est eiusdem conditionis, cuius erat transmittens. l. si quis filium. §. primo. ff. de acquirenda hæreditate. & idem tenet Fulgosius vbi vide Iaso. in. l. qui sepatris. C. vnde libe. & vide per Iasonem in. l. fina. C. de repudian. hære. in. 9. limitat. & dictis Roma. satis fauet ista. l. partitarum, mentitigitur eam cõmenda & non potest dici, quòd in hoc corrigat aliquam. l. iuris communis. d. l. enim. l. quã diu licet indistincte loquatur: non tamen exprimit de suo hærede, seu de descendente, qui perpetuo potest adire & transmittere. & quatenus dict. gloss. & docto. intelligebant eam etiam in tali suo hærede, reprobatur hic per istam. l.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

¶ *Lex. III.*

Deliberatione pendente non potest hæres vendere rem hæreditariam nisi ex mandato iudicis & ex iusta causa. h.d.

1 a ¶ *Vender ni enagenar.* Innuit prohibitionem venditionis non comprehendere omnem speciē alienationis: in contrarium videtur text. in.l. statu liberi. §.1. ff. de statu liber. vide per Bal. & Ias. in. l. fin. ff. de cōdi. ob causam. per Abb. in cap. 1. de his quæ fiunt à præl. & in. c. 1. de rer. permuta. & Ioan. de Plate. in. l. quē admodum. in princip. C. de agricol. & cens. lib. 11. & dixi. supra. 5. parti. titu. 5. l. 43.

2 b ¶ *Nō deue.* hoc dicit quia si aliter faceret hæres, videretur adire. vnde ne sibi præiudicet, ita ad alienationē, & cedere debet. l. Aristo. §. si maior. ibi fine præiudicio. & ibi Bart. ff. de iur. delibe. vbi etiā dicit Paul. de Cast. quod & requiratur vt protestetur expresse q̄ non facit animo adeundi, argu. l. 4. ff. quib. mod. pignus vel hypothe. solui. quod non credo, quia satis est adire super hoc iudicem, ex quo videtur tacite hoc protestari, vt probatur in. d. l. Aristo. § 1. & hic. si tamen hæres infra tē spus deliberandi esset constitutus curator hæreditatis, quod fieri posset iuxta. l. si quis instituatur. ff. de hæredibus instituend. §. fin. posset etiam sine iudicis licentia ista facere, vt declarat Bartolus in. l. ait prætor. ff. de iur. deliberan. & hoc quando hæres est maior: si tamen sit pupillus, licet datus sit curator hæreditati nihil posset minuere sine licentia iudicis, vt in. d. l. ait prætor. & ibi Bar.

3 c ¶ *Enterramiento.* Sumptum est à. d. l. ait prætor. versiculo ergo & funeris causa. ff. de iure deliberan. vbi etiam de his quæ statim subijcit ista. l.

4 d ¶ *Las casas o para labrar la heredad.* Angel. in. d. l. ait prætor. §. primo. induxit, vt pro bonibus emendis ad culturam agrorum & pro ædificiis sarciendis, quæ sunt destructa possit prælatus ecclesiæ vendere de bonis ecclesiæ: & intelligitur etiam de prælatis, qui non possunt alienare inconsulto principe, seu papa: vt sunt communiter omnes magni prælati.

¶ *Lex. IIII.*

Si deliberans repudiet tenetur bona hæreditaria creditoribus vel successoribus restituere vel præuia iudiciali taxatione iurabunt ipsi in litem super bonorum quantitate. h.d.

1 e ¶ *De tornar.* Innuit ista. l. q̄ pēdēte dilatione, q̄ daf hēdi ad deliberādū res hæreditarias dēt esse penes se. l. dē. pbaf i. l. fi. ver. si aūt hoc & ibi no. Alex. post ful. g. C. de iur. deli. & in verbo q̄ si post deliberationē.

5 f ¶ *Los bienes del testador.* Quæ defunctus reliquit tempore mortis: non tamen ea quæ per donationē inter viuos, seu alio contractu hæres habuit à defuncto: sed contractus firmi permanent, licet hęres repudiet. l. sicut. C. de actio. & obliga. et iam si fiant in testamento iuxta glossā in. l. hæredes palam. in fin. ff. de testamen. quantumcunque postea irritetur testamentum. argu. l. fin. ff. de rebus eorum. secundum Bal. in. l. hæredes. C. de omni agr. desert. lib. vndecimo. vbi etiā Ioann. de Platea. imo capere posset etiam prælegatum. l. qui filiabus. §. fi. & l. sequenti. ff. de lega. 1. & donationes ratę manent, vt in authē. vnde si parens. C. de inofficio. testa. cuius tamen est specialis in dict. l. vnde si parens. C. de inofficio. testa. cuius tamen est specialis in dict. l. hæredes. in quo hæreditati renuntians perdit omnia, quæ quocunque titulo à defuncto perceperat. s. in hærede scripto à debitore tributario fisci, quam. l. Barto. & Ioan. de Plat. inducunt in argumentum, quod in statutis hæres à debitore cōmunis percussi, si repudiet eius hæreditatem, priuetur omnibus bonis, quocunq; titu. à testatore acquisitis. Lucas tamen de Pen. in. d. l. hæredes, intelligit aliter illam. l. scilicet q̄ nulla sit specialitas in hærede: nec illa. l. dicat q̄ hæres nolēs pro minus idoneis prædijs præstare tributa fisco amittat alia bona, quæ alias quocunq; titulo sibi à testatore obuenerunt: imò vult illa. l. q̄ amittat alia bona vtilia, quæ à fisco quocūq; titulo susceperat, & cùm text. dicit ex eisdem bonis, exponit, scilicet fiscalibus non testatoris: quia sic esset etiam in alio possessore. l. qui fundos. & l. sequenti. eo. titu. & l. quæ vtilia. quæ statim sequitur post. d. l. hęredes. cum aliis concordantijs allegatis ibi per eum Ange. etiam in. l. i. ff. de acquiren. hær. vbi glo. allegat. d. l. hęredes. dicit istam. l. esse peregrinam, & quòd loquatur cum ex dispositione legati aliquid defertur. quo casu licet illud sit diuiduum: non tamen est licitum pro parte acceptare: & pro parte renuntiare, & ideo secundum eum si ex forma statuti bona immobilia patris condemnati: filijs conseruantur: nec cogantur mendicare, non possunt acceptare partem eorum, & partem repudiare: quinimo si ciuitas statuens habet priuilegia fiscalia, vt Florentia, coguntur filij talia bona agnoscere, si obnoxia sunt debitis fiscalibus: & nisi illa agnoscant, priuantur alijs bonis iam quęsitis à paterna substantia, exalio capite. Alex. in d. l. intelligit. d. l. hęredes. prout Bart. & Platea. intelligunt, quando bona obuenerunt iure hęreditario. & q̄ sit specialis casus fauore fisci. vnde non posset ad alium casum extendi. Tu cogita: quia lex illa vtrunq; intellectum patitur.

g ¶ *Por jurar.* Intellige quando hæres non fecit inuentarium, prout loquitur. l. fin. §. pen. versi. q̄ si post deliberationem. C. de iure delibe. de qua ista sumpta est. 3

¶ *Lex. V.*

Inuētarium debet incipere hæres infra. xxx. dies postquam scit se hæredem & tenetur perficere infra tres menses: sed si omnia non sunt in eodem loco datur ei anni spacium vltra illos tres menses: & conuocatis legatarijs debet scribi per notarium eis præsentibus: & si absunt vel præsentes non veniunt fiat coram tribus probis testibus hæredem cognoscentibus. Et in eius principio faciat hæres signum crucis: deinde omnia bona hæreditaria scribantur: & in fine subscribat hæres ei bi omnia bona scripsisse. hoc dicit.

h ¶ *Los herederos.* Quid de vsufructuario omnium bonorum, an teneatur ad confectionem inuentarij, ne alias in solidum teneatur creditoribus, & legatarijs? videtur q̄ sic: cùm onus ęris alieni eum sequatur, licet non onus legatorum, vt tradit Bar. in. l. fi. ff. de vsufruct. lega. & vide per Decium consil. 418. incipit visa & iterum lecta in. 4. dubio. 1

vbi an possit sibi per testatorem remitti confectio inuentarij de veritate tamen dicti Bar. in. d. l. 11. videas omnino p Alexā. in. l. vsufructus ff. ad. l. falcid. & per Guil. Bened. in repetit. c. raynuntius. de testamen. in verbo cætera bona. 6. & 7. fol. Et nota bene cum hic dicit heredes, nam succedentes non hæreditario iure, vt illi quibus bona adjciūtur causa libertatū conseruādarum, vel monasterium occupās bona ingredictis, pter ingressū religionis, vel pater occupās bona filij iure peculij, vel fiscus occupans bona confiscati, & si non faciant inuentarium, nō tenebuntur in solidum, & idē de executoribus hæreditarijs, qui tenent vicem hæredum vt tradit Io. Andr. in addi. ad Specu. titu. de instrumen. editio. §. nunc aliqua. in additione incipien. Iacob. de Aren. & Angel. in. l. 1. §. hæc stipulatio. col. 2. ff. si cui plus quàm per legem falcid.

2 a ¶ *Las dendas.* Adde etiam legata, vt in auf. de hære. & falci. §. si vero nō fecerit. colla. 1. & infra eod. l. 7. & ex ista ratione, quam dicit ista. l. videtur probari, q̄ hæres cohæredi, neq; vniuersali fideicommissario, non teneatur facere inuentarium, quod etiam tenuit Io. An. in addit. ad Specu. titul. de instru. editio. §. fin. in additio. super verbo fecerit: contrarium tamen, respectu vniuersalis fideicommissarij, tenet Soci. consil. 51. 3. volu. incipit viso testamento, vbi non allegato hoc dicto Ioan. Andre. dicit q̄ licet lex non caueatur, quò hæres fideicommissario vniuersali teneatur facere inuentarium, tamen concludendum est ex mente doct. quod teneatur hac ratione: quia tenetur reddere rationē vt est casus. & ibi glo. Bart. & docto. in. l. cū tale. §. titius. ff. de cōdit. & demon. sed inuentarium est caput rationum. l. 1. §. officio. ff. de tute. & ratio. dicta. igitur tenetur facere inuētariū, & satis hoc placet ex quo militat eadem & maior ratio, quam in legatis particularibus. Adde Alber. in. d. l. fin. versi. fin autē dubius. col. 2. versi. item quæritur. vid. quod dicit Alex. in. l. in ratione. §. q̄ vulgo. col. 8. ff. ad. l. falci. post ita pha. Cuma. vbi vult q̄ licet hæres ad instantiam fideicommissarij vniuersalis teneatur facere inuentarium tamen si non faciat non tenebitur vltra vires hæreditarias neq; poterit ob hoc iurari in litē, cōtra hæredem.

3 b ¶ *Bienes.* Adde. l. fin. versicul. & si præfatam. C. de iur. deliber. vbi etiā ponitur aliud commodum quod sentit hæres ex confectione inuentarij, scilicet q̄ sibi non imputatur, si soluat primo venientibus, quod an procedat etiam si aliquibus defunctus extorserat vsuras (quibus dicebat Archie. in. c. sane. 14. q. 5. priusse solucdum, quàm legatarijs, licēt primo veniant) vid. per Alex. in. d. §. & si præfatam. ver. item nota. vbi etiam quid de executore dato ad emendationem damnorum datorum per testatorem an possit soluere primo venientibus.

4 c ¶ *Treynta dias.* Quid si non incipiat inuentarium infra triginta dies, sed postea in alijs duobus mensibus inchoauit, & perfecit? Cin. Barto. & Bald. in dict. l. fi. C. de iure deliber. tenent q̄ sufficiat, quia inchoare infra mensem est omissio leuis solemnitatis. Albericus tamen & Angel. ibi tenent contrarium, quod etiam tenuit Ioann. Andr. in addi. ad Specu. titu. de instrumen. editio. §. fin. in additio. incipien. quid si perficiat & etiā post multos antiquos, quos ibi refert. sed Alexand. in dict. l. fin. §. fi vero post quam, dicit quod post factum tenetur opinionem q̄ valeat: sed reintegra seruaret opinionē Io. An. & sequacium.

5 d ¶ *Sopieren.* Gloss. in. l. fi. in prin. super verbo delatā. C. de iur. deliber. supplet & postquàm adita sit hæreditas, volens vt tempus confectionis inuentarij non currat ante aditam hæreditatem. allegat gloss. §. si vero postquam. in eadem. l. qui text. non concludenter hoc probat quia ibi non dicitur quando incipiat tempus conficiendi inuentarij: & ideo ibi facit mentionem de additione, quia si non adiuisset, non posset hæres conueniri in solidum. Bart. etiam in. d. l. fi. & in. l. statu liberos. §. si quis hæredi. ff. de statu libe. per illum text. tenet opinionē gloss. quia tex. re vera hoc non probat: quia in casu illo non poterat legatarius dare hæredi, vt iussit testator nisi esset hæres per additionem. & ista c. mo glo. & Bar. est magis cōmuni secundū Alex. in. d. l. fin. in prin. col. 3. vbi refert tenentes istam opinionē, & illā etiā tenet Alb. ibidem in verb. fin autē dubius. qui etiā refert Marti. Silla. dicētē, q̄ cōficiēdo inuentariū, hæres videtur adire per tex. in. l. 1. pe. ff. de acquir. hære. quod tamē non credo verum, neq; dict. §. pen. hoc probat & cōtrarium probatur in. d. l. fi. §. pe. versi. q̄d si post deliberationem. C. de iure delibe. potest nanq; fieri inuentarium citra additionem hæreditatis, vt tibi colligitur. & in. s. in aut. hoc aliquis. eiusdē. l. contrariam opinionē & q̄ istud tēpus currat à die scientiæ delatæ hæreditatis, tenuit Richard. Malū. in. d. l. fi. in prin. Specu. & Io. And. titu. de instru. editio. §. fi. Salic. in. d. l. fina. vbi etiā Paul. de Cast. quod cautum esset obseruare istā opinionē, mihi satis placet opinio glos. & cōmunis, maximè cū temperamēto Bar. to. in. d. l. fi. quando non malicioſe, & inculpabiliter hæres distulit additionem, pro qua satisfacit ista. l. partitarum. ibi, fazen los herederos, tal escritura como esta porque despues, &c. Sentit enim de hærede, qui iam adiit. & qui alias astrictus esset omnibus oneribus hæreditarijs, & clarius, & expressius probatur in. l. decima. infra eodem ibi, de que cuiere entrado la heredad del testador. & idem videtur dicendum de substituto per fideicommissum, vt curet sibi istud tempus à die acceptationis fideicommissi, & non à die scientiæ, licet Ioann. Andr. in dict. §. fi. in additio. ad Speculato. colum sexta. in addi. incipien. secundum Vber. aliud voluerit.

6 e ¶ *Tres meses.* In. l. fin. in prin. de qua ista sumpta est, dicitur de nonagin ta diebus: & sic vult ista. l. partitarum. quemlibet mensem continere 30. dies cum sit mentio mensis, & glo. voluit aperte in dicta. l. fina. in prin. super verbo sexaginta, vide de hoc per gloss. in. c. quamsit. de electio. libr. 6. super verb. mensem, & per alios relatos per Alexand. in. d. l. fina. quibus adde Barto. in auten. vt fact. nou. constitu. colla. 5. & in autenti. vt cum de appella. cognos. §. primo. colla. octaua. & Rochum in tractatu de iure patrona. Char. q. columna secunda. & notatur per Alexand. consi. 114. column. penul. & fo 5. volu. & per Bal. in. l. prima ff. si quis cautio. videtur tamen ex quo ita lex, vsq; est hoc termino trium mensium, quod etiam si inuentarium perficiatur non agesimo primo die, quòd satis sit, vt in. l. vbi lex. ff. de reg. iur.

f ¶ *Llamados.* Sufficit vnica citatio, & si non sit peremptoria, cum iudex nullam debeat ferre sententiam: sed tantummodo coram eo debet explicari actio inuentarij, secundum Angel. in. l. prima. §. hæc stipulatio. colum. quinta. ff. si cui plus quàm per. l. Falcid. vbi etiam vult q̄ ista requisitio posset fieri per iudicem laicum, & si legatarij vel creditores sunt sacerdotes prælati vel iudices asistentes in magistratu. licet tutiorem dicat esse viam, q̄ iudex laicus scribat superiori illius sacerdotis, vel prælati, si eius copia de facili haberi potest, q̄ moneat talem sacerdotem vel prælatum, q̄ si sua putauerit interesse, compareat coram tali iudice laico ad videndum fieri inuentarium.

g ¶ *El testador.* De citatione creditorum, non reperitur text. qui de hoc faciat mentionem, sed gloss. in dicta. l. fin. in principio. super verbo cæterorum. idem voluit quod in legatarijs, & gloss. in autent. de hæredi. & falcid. in. §. sancimus. in verbo in fideicommissarios. & istæ gloss. magis communiter approbantur secundum Alexand. in dicta. l. fina. in principio. in quarta columna, qui etiam concluit quando sunt certi creditores, & legatarij, non sufficere generalem citationem, secus si essent incerti, & si aliqui fuerunt citati alij vero non, tenebit inuentarium, quo ad non citatos, vt adducit Baldus in autentica. si omnes. C. si minor ſeab hæred. abili. & an sufficiat citatio procuratoris absentium, vel vna tantum citatio. vid. per Bald. in dicta. l. fin. §. cum igitur. columna quinta. quid autem si plene & fideliter hæres fecit inuentarium, defuit tamen ista citatio: vid. per Bald. in auten. sed cum testator. column. secunda. C. ad. l. falcid. qui vult nō tenere inuentarium. vide tamen in hoc Barto. consilio. 154. incipit maritus. columna fina. vid. omnino. & ponit etiam Bald. ibi vnum bonum verbum: nisi alia sit consuetudo loci in confectione inuentarij, & vide eundem Bald. in fine principij dicti. l. fin. & Paulum in. c. cum igitur. columna secunda & aduerte quod hæres debet facere inuentarium, coram iudice non ratione decreti, quia non est necessarium: sed propter citandos creditores & legatarios, vide Bald. in. l. prima. columna secunda. C. qui bon. ceder. possi. & Specula. titul. de instrument. editio. §. fi. col. 3.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

9 a ¶ *Fuesse a otra parte.* Idest absens esset. adde in auctentico de hæred. & falci. §. si verò absunt. colla. prima.

10 b ¶ *E no quisiere.* Nota hoc verbum, & sumptum est à dictis Azo. C. de iur. deliber. in summa. col. 2.

11 c ¶ *Tres testigos.* Sumptum est ex dicto §. si verò absunt.

12 d ¶ *Que conozcan.* Sũptũ est ex d. l. fi. §. cũ igitur. vbi vide p glos. & Barto. casus in quib⁹ requiritur, q̃ testes cognoscant cõtrahentes seu personas, de quibus testificantur. & ibi per Iaso. de tabellione vero, an debeat cognoscere contrahentes, vid. l. 54. titul. 18. 3. partita. & quæ ibi dixi.

13 e ¶ *La señal de la cruz.* Omissio istius solennitatis non vitiaret inuentariũ, Bart. & Bal. & Paul. & Alex. in dict. §. cum igitur. & ista opinio est æquior & benignior, secundum Alexan. in. l. 2. §. prius. vbi late discutit hũc passũ. ff. de vulga. & pupil. opinio verò cõtraria, quòd requiratur de necessitate ista solennitas, est magis communis, mihi placet opinio Bart. per adducta per Alex. in. d. §. prius. & maximè per istas. Il. partitarum, quæ conditionaliter non faciunt mentionem huius solẽnitatis, prout videbatur fieri in §. & si præfatum. d. l. fi. C. de iur. delib. quod erat præcipuum fundamentũ doctorũ tenentiũ partẽ cõtrariã: & sic bene facit pro ista parte. l. 1. §. fi. ff. de ventr. inspici.

14 f ¶ *En el nombre de Dios.* Similiter & si hoc omitteretur non vitiaretur inuentarium ex his, quæ dixi & in gl. præcedenti.

15 g ¶ *Todos los bienes de la herencia.* Et si res non sit suæ. l. & non tantum. ff. de petitio. hære. Bal. in. d. §. cum igitur. co. 4. l. fi. C. de iur. delibe. & p Alexand. in. l. si de eo. §. si fortè. ff. de acquir. posse. & instruenta ponentur in inuentario iuxta formam. l. chirographis. in fin. ff. de admnist. tuto. Bald. in auctẽ. sed cum testator. col. fi. C. ad. l. Falci. & adde Bald. in. l. si quis intra. C. de bonis damnato. & ibi vid. quod tunc dicitur inuentarium legitimum, quando omnia cõtinet distinctè & clarè. Et si hæres vnã rem subtrahit, an per hoc corruat totum inuẽtarium. glos. in auctẽ. de hære. & fal. §. si verò non fecerit. super verbo lucrari. dicit quòd sic, quod intelligit Bald. in. d. auctẽ. sed cum testator. co. pen. si interuenit dolus: secus si culpa, nam culpa non nocet, nisi eatenus, quatenus. quinimo secundum eum nec nocebit culpa leuissima, & multo minus iustus error. vide ibi per eum qui dicit vtile esse facienti inuentarium protestari, quòd si quid inuenerit in posterum in inuentario ponet: nam protestatio repellit doli præsumptionem. quod nota, quia aliàs præsumeretur, quod fraus interuenerit, si poste res aliquæ reperiantur, vt in. d. l. si quis intra. & rangit Ioann. de Plat. in. l. fin. ad fi. C. de bon. vacanti. dib. 10. nisi dolus excluderetur, ex aliis coniecturis. vide tamen quæ dico in. l. 10. infra. eo. in prima gl. Et quid si non seruaret protestationem: imò quòd postea deuenit in notitiam non posuit in inuentario? Bald. vbi supra dicit quod non perdet beneficiũ, nisi quo ad illam rem. vide ibi per eum. Item quòdo nihil reperitur in bonis defuncti, protestatio de hoc habetur loco inuentarii, secundum Bal. in. l. fi. col. 2. C. qui bon. ceder. poss.

16 h ¶ *De sumano.* In aliquibus tamen locis de consuetudine istud non obseruatur, prout dicit Speculator. titu. de instru. editio. §. dicto. verfic. ff. & credo, quod in isto regno ista subscriptio non est de consuetudine. & istam. d. intellige, quando hæres per seipsum conficit inuentarium: & si verò conficeret per procuratorem, quod potest, vt in. l. fin. versicul. si verò absunt. super parte inuẽtariũ. debet sin autem dubius. in fi. C. de iur. deliber. & notat Bartol. in auctẽ. de hæred. & falci. §. si enim. colla. prima. tunc ipse procurator faciet istam subscriptionẽ, vt declarat Paul. de Castr. in. d. §. cũ igitur. col. 2. Intelligit tũ Paul. de Cast. & sequitur ibi Iason. qũ res non erant præsentes in loco vbi est hæres, vt tunc demũ possit inuentarium cõfici, per procuratorem, vt cantat dic. §. cum igitur. in fin. & quod aliàs inuentarium fieri non posset per procuratorem, & nota bene, quòd nõ requiritur, quod inuentariũ fiat vno contextu, vt not. glos. in. d. auctẽ. de hæred. & falci. §. si vero absunt. super parte inuẽtariũ. debet tamen fieri per eundem tabellionem, vt dicit. d. glo. quam ad hoc dicit Bald. notabilem in. l. 1. in. q. 17. ff. de offic. consu. & alibi dixit Bal. quòd confectio inuetarij: dicitur quid individuum. in §. vasallus. ff. de feud. fuer. contro. inter domi. & agn.

Egatarios llaman en latina quellos, aquiẽ manda el testador alguna cosa en su testamento. E si estos a tales non se acertassen, i quãdo escriuiessen el inuẽtario, e por auẽtura dubdassen, q̃nõ eran escritos enel todos los bienes del testador: estonce k puedẽ pesq̃rir, para saber la verdad, tomãdo la jura del heredero, q̃ nõ encubrio ningũa cosa, nin fizo engaño ninguno en aq̃l escrito. Otrosi puedẽ fazer jurar a los testigos q̃ se acertaró, quãdo se fizo el inuẽtario, si fue fecho bien e lealmẽte. E aun de mas desto, puedẽ pesquerir en los seruos de la heredad, metiendo los a pena, e a tormento: que les muestren toda la heredad, e les digan todos los bienes del testador quantos erã. E por esta carrera, pueden entẽder, si fue fecho por el heredero lealmente el escrito, o non. E esta pesquisa, deue fazer el judgador del logar, a la demanda de los legatarios sobredichos.

¶ Ley. VII. Como mientra faze el inuentario el heredero, non le deuen mouer pleytos los q̃ha de rescebir las mãdas, e que fuerça ha el inuentario, e que pro viene ende al heredero.

¶ *Lex. VII.*

17 a Si legatarij in confectione inuentarij non affuerint possunt iudicem requirere vt per sacramentum hæredis & testium requirat an legaliter fuit confectum, & etiã per quæstionẽ seruorum hæreditariorum. h. d.

i ¶ *Nõse acertassen.* Siue quia erant absentes, vel quia venire noluerint, vt supra. l. proxima. & melius probatur in auctẽ. de hære. & falci. §. si vero absunt. colla. 2.

k ¶ *Estonce.* Non ergo procedit, quod hic habetur, si legatarij fuerunt præsentes confectioni inuentarij: vt postea admittantur ad petẽdum ea quæ disponit ista. l. Bal. tũ per tex. ibi in. l. fi. §. licentiam. in fin. C. de iur. deliber. vult contrarium, notans expresse ex illa. l. q. præsentia legatariorũ, vel creditorũ, vel eorũ absentia repleta pũitia trium testium idoneorũ, non impedit contra inuentariũ posse probari. & est ratio secundũ eũ: quia res possunt eis insciis occultari. l. tres fratres. ff. de pact. & l. de his. ff. de transactio. pòt dici, q̃ ista. l. partitarum. & d. §. si verò absunt, de quo sumpta est suppleatur à dispositis in. d. §. licentiã. l. fin. C. de iur. deliber. & sic remediũ de quo hic, etiã competat legatarijs, & creditoribus qui fuerint præsentes, si eo vti velint: maxime si de nouo superuenit scientia, quod aliquæ res fuerunt occultatæ. argu. c. in ſnuante. de offic. de lega.

¶ *Lex. VII.*

18 a Durante tempore concesso ad confectionem inuentarij, non tenetur hæres creditoribus vel legatarijs respondere: saluum tamen remanebit eis debitum à testatore: nec tenetur hæres ante legatarijs satisfacere quàm omnibus creditoribus satisfecerit. Item vt etur falcidia contra legatarios si ei non remanet quarta pars hæreditatis: & si primo legatarijs quàm creditoribus satisfaciat si non remanet de quo extra quartam satisfaciat creditoribus non contra eum sed contra legatarios creditores agent, & his non sufficientibus contra hæredem quatenus accedit falcidia retenta. li. d.

1 a ¶ *No pueden mouer.* Extende etiam si hæreditas sit locupletissima, secundum Baldum in. l. fina. §. cum igitur. in prin. C. de iure deliberan. extende etiam & si scriptura inuentarij sit redacta in publicam formam si ibi dicatur inchoatum fuit præsens inuentarium, si ibi non dicatur, quod fuit perfectum & consummatum, si adhuc tres menses ad hoc dati, nõ sint elapsi ex quo nõ apparet, q̃ hæres habuerit pro perfecto & absoluto. secundum Ioan. de Imol. in. l. 1. §. hæc stipulatio ff. si cui plus q̃ per. l. falci. col. 5. post Angel. ibi col. 6. & satis placet, ex q̃ ibi nõ est subscriptio hæredis iuxta formã. l. 5. supra eod. licèt Alexan. in. d. §. donec. dicat in cõtrarium facere. l. si is qui ff. de testam.

2 b ¶ *Mandado algo.* Idem dic in creditorib⁹ hæreditarijs: de vtrisq; em̃ loquitur. l. fin. §. donec. C. de iur. delibe. de qua ista sumpta est, & vult etiam ista. l. cum inferius subdit, a ninguno de aquellos que han de auer algo. Et limita istam. l. & dictum. §. donec. in his qui agunt, vt contra hæredem non audiantur durante isto tempore confectionis inuentarij, & secus est in his quæ conueniunt nõ vt hæredem: sed vt quemlibet alium, vt veluti, si agant rei vendicatione. l. de eo. §. fi. ff. ad exhiben. l. Nenfenius. §. fundũ. ff. de reiudi. ite limita in hærede conuento ad restitutionem vsuraru ũ, quas defunctus iussit restitui, vel cauit secũdum formam capituli. quanquam. de vsur. li. 6. quia agitur de periculo animæ secundum Alberic. post Richar. in d. §. donec. & idem si hæres conueniretur pro expensis funeris. vel pro alimentis relictis pauperibus, qui fame perirent, secundum Angelũ & Ioan. de Imo. in. l. prima. §. hæc stipulatio. ff. si cui plus quàm per. l. falcid. limita etiam si ipse hæres voluntariè conueniat debitores inæreditarios, quod facere potest etiam durante dicto tempore, secundum Barto. in. d. §. donec. nam tunc poterit reconueniri à conuentis, secundum Ang. in dict. §. hæc stipulatio. col. 6. versi. fallit per. l. secũdam. §. sed si agant. ff. de iudi. secus si necessitate compulsus eos conueniret, vt quia debitores hæreditarij fugiebant, cum pecunia: vel domus vicinæ minabantur ruinam, super domum hæreditariam, vt tradit Ang. ibid.

3 c ¶ *Su derecho.* Impedito namq; impedimento iuris vel facti, non currit effectualiter præscriptio, vt hic. & in. d. §. donec. & in. l. 1. §. fi. C. & anna. except. & in. c. quia diuersitatem. de concessio. præben. & vid. notan. in tractatu præscriptio. fol. 31. colum. secunda. & tertia. & Char. 57. co. quarta. & Char. 62. colum. tertia. & quarta. vbi late, & vid. quod tradit ad li. initationem Alexan. consilio primo. ad fin. 5. volum. limita etiam, vt notatur per Iaso. in. l. si stipulatus fuerim. §. primo. colum. prima. ff. de verb. obli.

4 d ¶ *Las debdas.* Adde. l. fi. §. & si præfatam. C. de iur. delibe.

5 e ¶ *A los que mandasse.* Adde. §. si vero nõ fecerit. in autentic. de hæredi. & falcid.

6 f ¶ *Quanto montaren.* Et not. quod illud quod hæres soluit in pœnam cõtumaciæ, non nocebit legatarijs, & licèt conficiat inuentarium non proderit sibi quominus teneatur soluere de suo, si nihil restat in hæreditate, solutis debitis, & legatis, vt in. l. cum pater. §. primo. & ibi not. Paul. de Castr. ff. ad legem falcid. limitat etiam istam. l. ex eo. quod notabilit. ... voluit Angel. cõsilio. 31. incipit dominus Philippus colum. tertia. vbi dicit, quod illud beneficium inuentarij, quod datur hæredi competit, quando agitur contra hæredem immediate ex causa hæreditaria, secus si debitum hæreditarium sit reformatum ex concordia & conuentione facta cum hærede: quia si hæres postea conueniatur immediate virtute conuentionis, non habebit beneficiũ inuentarij, quia istud solum datur, cùm ex causa hæreditaria hæres conuenitur, & talis causa renouata non dicitur hereditaria, aliegat. l. cùm hæreditas. ff. ad trebell. & in simili casu tradit Areti. nus consilio 148. incipit in quæstiõe proposita. col. pe. & tradit. Decius ista resfens. consilio 117. incipit & dili genter propenui facultate mea, colum. penult. numer. quarto. an autem hæres vendens res hæreditarias, p̃ soluẽdis debitis, vel legatis teneatur se obligare ꝺ euictione: cùm fecerit inuẽtarium vide notabiliter per Ioann. Andre. in addi tio. ad Specul. titu. de instrumen. editio. §. fi. colum. 4. & §. in additione super parte fecerit. ex cuius dictis colligit hæredem tali casu non compelli vendere proprio nomine, sed vt hæres, cum beneficio inuentarij, ne damnum patiatur, propter periculum euictionis & vid. per Cin. in dict. §. & si præfatam. vbi etiam vid Iaso. in versic. quarta vtilitas est. vbi etiam Alber. colum. fi. versi. item quæritur. vbi etiam vide per eum quòd ista exceptio beneficij inuentarij, si omissa fuit ante sententiam, non poterit opponi in executione sententiæ, vide ibi per eum. versic. solet etiam quæri. vbi dicit quod communiter docto. tenent: sed contrarium tenet Ioann. And. in addit. ad Specu. tit. de instrumen. editio. §. fi. column. 7. in additio. incip. secundum Vber. & ista opinio Ioan. And. est magis communis. vide per docto. in. l. ex diuerso. §. primo. ff. solu. mat. im. per Bald. in. l. ab executione. colum. pen. C. quorum appe. non reci.

7 g ¶ *Las debdas.* Adde. l. final. §. & si præfatam in verbo licentiam, & ibi gl. in verbo accomodare. C. de iur. deliberan.

8 h ¶ *Falcidia.* Vide in. l. 1. tit. 11. infra. ead. part.

9 i ¶ *Que las debdas.* Vel si soluisset creditoribus primo venientibus, vt in d. §. fi. & si præfatã. hæc em̃ est vna ex vtilitatibus inuẽtarij, q̃ sibi non imputatur si soluat primo venientibus, & intellige, q̃n hæres ignorabat alios creditores potiores, & nec soluit bona fide: aliàs secus, si cautionem nõ exigeret, vt in. l. dolo. ff. ad. l. falc. & tenet gl. parua. in. d. §. & si præfatam. & ibi Bar. vñ etiã Paul. de Cast. in. d. §. & si præfatã. referens Archi. in. c. nõ liane. 14. q. 5. dicit q̃ hæres vsurarij, licet cõfecerit inuẽtariũ, nõ debet soluere primis venientibus, nisi recepta cautione, de restituẽde: quia fcit vel scire pòt alios subesse, & sic esset in dolo quo ad illos: & non haberet dictum bñficiũ inuentarij. quod dictũ intellige, q̃n dolo vero vel præsumpto hæres solueret, secus si bona fide ignorans alios creditores vsurarij, secũdũ Alex. in. d. §. & si præfatã. refert. tenetem Lapũ, & Domini. in. c. quãquã. de vsur. lib. 6. & Host. in sum. de teit. §. at quid hæres. quid autẽ executoribus datis ad restitutionẽ damnorũ, vel ablatorum per testatorẽ, vel hæredibus ad hoc cauatis, an possint soluere primo venientibus? Ioan. And. in addi. ad Specu. titu. de instr. editio. §. nunc verò aliqua. colu. 3. in additione incipi. incidit quæstio facti. Refert Iaco. de Raue. dicentẽ fatuũ talẽ executorẽ soluẽtẽ primo venienti simpliciter, vel sine cautione. vid. ibi, cuius dictũ sequit Paul. de Cast. in. d. §. & si præfatam innuẽs eãdẽ ratioẽ ex eo, quia scire debet alios subesse dãnificatos, & intelligẽ dicta declaratione ꝑ ea debtis dicti, nũquid autẽ alij creditores possint retractare solutiones factas aliis creditoribus? vid. in. d. §. & si præfatam. & q̃ dicit Paul. de Cast. in. l. ttores. ff. de condi. indeb. Et quid in creditoribus qui postea admitti ad cõtunionẽ cõ his quib⁹ facta est solutio, an possint petere se admitti ad cõtunionẽ cõ his quib⁹ facta est solutio

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

tio. Oldra. dicebat q̃ si per. l. & si non expedierit. §. 1. ff. de bon. autorita. iudi. possiden. Alber. vero in. d. §. & si præfatã. inducit in contrariũ. l. quibus. in fi. ff. de his q̃ in fraud. credi. & sic q̃ nihil abstrahatur à creditoribus qui vigilauerunt ad suũ debitũ consequendũ. dictũ Oldra. procederet quando vtroq; creditore instante, hæres vni gratificauit, alias procedere posset dictum Alberic. per. d. l. pupillus & ita est de mente Bal. in. d. §. & sic præfatam. in fina. §. bis, licet paulo ante referẽs dict. Oldrald. simpliciter pertãserit, & ista inducit Ange. in. l. fin. §. licentia. C. eod. pro mercatoribus qui confluũt, & concurrunt contra mercatorẽ cessantẽ fugitiuũ si sũt aliq; interesso q̃ de pximo an fugam solutio nẽ receperũt, an debeant receptum cõmunicare cũ alijs prout plureis dicit se vidisse de facto peruſij. vide quæ dixi in. l. 11. titul. 14. 5. partit. & in. l. 9. titu. fi. ead. partit. & an contra emptores rerum hæreditariarum quibus hæres vendidit creditores habeant recursum? vid. in dic. §. & si præfatam. & vid. ibi, Paul. de Cast. in vers. quinta vtilitas.

10 a ¶ *Quarta parte.* Not. istam. l. per quam limitatur, quod not. Cin. in. l. 2. C. qui potio. in pigno. habean. & Bar. in. l. iscui. §. postquam. ff. vt in posset. legato. vel fideicom. vbi dicitur q̃ quando hæreditas est soluendo, dato q̃ hæres fecerit inuẽtarium, creditores non possunt inquietare legatarios, quibus primo solutum est, sed agere debent contra hæredem: nam procedet quando apud hæredem solutis legatis remanet plus quarta falcidia: secus si apud hæredem tantum remaneat quarta ista, nam tunc agent contra legatarios, & non contra hæredem, ni si quando quod redderent legatarij non sufficeret ad solutionem debitorum, vt infrà subditur: videtur tamen q̃ tali casu legatarij haberent recursum contra hæredem, vt concurrant cum eo in dict. 4. ita vt solutis debitis de residuo hæreditatis soluantur legata deducta falcidia, de quolibet legato.

11 b ¶ *Quarta parte.* Nam quando hæreditas non est soluendo, neq; valent legata, neq; hæres detrahit falcidiam. l. prima. §. pe. ff. ad trebel. glos. in. l. fi. §. & si præfatam. C. de iur. de liber. super parte falcidia.

12 c ¶ *Las dendas.* Legata enim debentur ære alieno deducto. l. creditorib⁹. ff. de separat. bono. l. si vniuersæ. C. de lega.

13 d ¶ *Sabia.* Vel debebat scire idem enim & si ignoraret, nam creditores agunt contra eum ratione talis quartæ, etiam si non per modum quotæ: sed in vna re, vel in certa quãtitate hæredi remanthisset, vt declarat Paul. in. l. prima. §. si is qui. & in. §. si hæres. & in. §. idem iulianus. ff. ad trebel. nam æs alienum præfertur quartæ. l. in imponenda. & l. irritum. C. ad. l. falcid.

¶ *Lex. VIII.*

14 Expensis funeris testatoris vel alias iustas non tenetur hæres scribere in inuentario: sed probet eas per testes vel proprio iuramẽto, & quod hæredi debetur à defuncto consequitur hæres facto inuentario, sicut cæteri creditores. h. d. Habuit ortum. a. l. fina. §. in computatione. C. eodem tit.

15 e ¶ *Soterrar.* Idem in expensis, quas fecisset in curando defunctum. Bal. in. l. in restituenda. C. de petitio. hæredita. vel in inuinuatione testamẽti, vt in. l. fin. §. in computatione. de qua ista sumpta est. C. de iur. deliberan. vel in ¢, quod soluit hæres proxenetis, vel similibus cum venderet res hæreditarias, secundum Barto. in. l. vbi pure. §. fi. ff. ad trebellia. & quid de expensis, quas hæres fecit litigando cum alio contendente, se hæredem, vel creditorem hæreditarium? vid. per Ange. Pau. & Alexand. & Iason. in dict. §. in computatione. tenentes quod deducantur, quando hæres obtineret, & hæreditas non esset soluendo ad omnia contra Bal. ibi aliter volentem.

16 f ¶ *Sin jura.* Approbat opinionem gloss. in. d. §. in computatione. super a verbo approbauerit. contra quam ibi tenebant Cinus, & Albericus. & intellige quando expensæ essent paruæ, secus si magnæ: nam tunc requirerentur testes vel instrumenta secundum Bart. & communiter doct. ibi, & appellat Angel. ibidem minutas expensas, sumptus quotidianos: putà carnium, oleris, porrinæ & similium, nã ad hoc difficulter habẽtur testes continuo & tandem cõcludit arbitrio boni viri hoc relinquẽdum: omnibus hinc inde pensatis.

heredero de poner en el inuentario.

As despensas que el heredero fiziere en razon de soterrar [e] aquel cuyo heredero es, o las que fiziere derechamente en otra manera qualquier, nõ es tenudo de las cõtar, nin escreuir en el inuentario, pero si acaesciere alguna cõtienda sobre estas despensas, deue el heredero prouar con testigos ante quien las fizo, o por su jura [f]. E si aquel que es establescido por heredero, ouiesse alguna demanda, o le deuiesse alguna cosa, aquel que le establescio por su heredero en saluo le finca [g] la demanda, o aquello quel deuia el testador, si el inuentario fiziere, assi como sobredicho es.

¶ *Ley. IX. Que pena deue auer el heredero, que maliciosamente faze el inuentario.*

vide ibi per Alex an. & in. l. debitori. C. de pact. vbi tenet opinionem glos. & dicit magis communiter teneri per docto. si tamen aditio hæreditatis facta sit cum beneficio inuentarij, vel ante aditam hæreditatem fiat inuentarium, tunc confusio actionum impediri videtur ipso iure, quia si confectio inuentarij resoluit, quo ad effectum confusionem factam, a fortiori, videtur impedire confusionem fieri. argumento. l. patre furioso. ff. de his qui sun sui vel alien. iur. secundum Decium in dicta. l. debitori. & nota dictum Bald. in dict. l. debitori. columna secunda. quod hæres, qui solenniter fecit inuentarium citatis creditoribus, & legatarijs, potest implorare officium iudicis, super separatione bonorum, vt pro eius debito aliqua res sibi assignetur, imò etiam secundum Bald. in. d. §. in computatione. columna prima. versic. ex hoc sequitur. hæres possit sibi ipsi soluere eligendo rem, in qua vult sibi esse solutum, pro debito. argumento. l. creditoris. ff. de distract. pigno. quod secundum Decium, vbi supra de plano procedit alijs creditoribus consentientibus, si verò contradicerent nullam deberet hæres in hoc habere prærogatiuam, imo similem cum alijs creditoribus debet habere fortunam, vt in dicto. §. in computatione. limita istam. l. nisi hæres in institutus sit animo compensandi, cum eo quod sibi testator debebat. l. si compensandi. C. de hæredib. instituendis. limita etiam in quasi debito ex dispositione legali, vt est illud quod pater tenetur dotare filiam. l. qui liberos. ff. de ritu nupt. nam si filia institueretur à patre, & grauaretur legatis non deduceret primo dotem: & postea falcidiam: sed primo falcidiam & si ad dotem sufficeret de illa deberet se dotare: & si non sufficeret, detraheret quatenus deficeret, per nota. in. l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad trebelli. ita tenet Paulus de Castro. in. l. si debitor. ff. ad legem falcidiam. & vide etiam quod idem paulus not. in. l. quod de bonis. §. quod auus. ff. ad legem falcidiam. ibi nota istud verbum & tenementi. Aduerte etiam quod contra fideicommissarium vniuersalem, etiam non confecto inuentario, hæres detrahit quod sibi defunctus debebat. vide Paulum de Castro. in. l. ita tamen. §. si ex trebelliano. ff. ad trebellia. & Socinum consilio. 44. volum. tertio. incipit. Non parua difficultas. alia in ista materia vide per Alexand. & docto. post gloss. in dicto. §. in computatione.

¶ *Lex. IX.*

17 Si quid extra inuentarium fraudulenter occultat hæres tenetur ad eius duplum his qui aliquid iuris habent in bonis testatoris, & causa inuentarij non durat vltra annum: licet aliæ ciuiles instantiæ vsque ad triennium: criminales vsque ad biennium durẽt. h. d. Concord. l. finalis. C. eo. tit. §. licentia. cum. §. sequen.

3 a ¶ *Arrendando.* Ex eod. §. fi. sumptum est. & ibi not. Bal.

4 b ¶ *Desfrutandola.* Adde. l. si filius. ff. de tutelis. & ibi Bart. & not. hoc q̃ colligere fructus hæreditatis inducit additionẽ, quod limita nisi possit capi alia coniectura, quod non animo adeundi forte fecisset, prout declarat Bartolus in lege. gerit. colu. 6. versi. ad secundum. & colum. 7. ibi fructus colligi fecit & reponi. ff. de acquiren. hered. & probatur in l. prima. C. de repudian. hæredita. & tenementi ista. l. partitarum in Barto. d. colũna. 7. volebat, quod cum iste actus colligendi fructus posset fieri licitè vtroque modo, nomine. s. suo, vel nomine alieno, q̃ staretur super hoc declarationi hæredis: nam ista. l. vult contrarium: imò quòd cessante protestatione, de qua infra in ista. l. probaretur aditio. & ita etiam Ioan. de Imol. tenet contra Barto. in dicta. l. gerit. columna pen. per. d. l. r. C. de repudian. hæred. oporteret ergo probari de protestatione. vt dixi, vel quòd probetur quòd actus iste colligendi fructus, non fuit animo adeundi, vt expresse habetur in dicta. l. prima. & tradit Barto. in. d. col. 6. versic. ad secundum. & Bald. in. d. l. r. quem vid.

5 c ¶ *Semejante desta.* Vt si possideat res hæreditarias. vt in. l. gerit. ff. de acquirend. hæredita. & in. l. eum qui bonis. eo. titul. & not. Bald. in. l. r. colu. 11. C. qui admit. in secunda quæst. Alexand. cõsi. 32. volu. 3. incipit viso processu. & aduerte, quod licet filius accepta pecunia facit pacem cum occisoribus patris, non per hoc videtur se immiscere seu adire hæreditatem paternam, neque propter illud quod accepit posset conueniri à creditoribus patris. secundum Nico de Neapo. in. l. cum tutor. ff. de tute. & ratio. distrah. limitat tamen nisi statutum diceret, quòd occisores debent habere pacem ab hæredibus defuncti: quia tunc filius accipiendo illi quid, videtur hæreditatem adire. adde. l. quæsitum. & ibi per Bart. ff. de sepulc. vio. la. quod faciens pacem accepta pecunia de morte patris, seu agens actione iniuriarum, pro iniuria illata patri nõ videtur adire. vide etiam per Salicetum in lege. eum qui. C. arbitri. tute. & ibi etiam per Baldum, & alios. vbi est text. elegans quod etiam si filius consequatur interesse a tutoribus suis, pro eo quod abstinuerunt eum ab hæreditate paterna locuplete, non tenetur creditoribus patris, & adde Bart. in. l. si filius qui patri. in fi. ff. de vulg. & pupilla. & vide Ioan. de Plate. in. l. fi. C. de primipil. libro. 12. adde Iaso. in. l. eadem. §. cato. pe. column. ff. de verbo. obliga. nota etiam, quod & legatarius ex facto non videtur acceptare legatum, nisi sit factum tale, quod fieri non posset citra ius & nomen legatarij. secundum Bartolum in lege. vero procuratori. §. sed si non vero. ff. de solut. sed an pater, qui mortua vxore retinuit diu pensè dotem materna, videatur per hoc adire nomine filiorum. Baldus ne. bi. liter dicit, quod non in lege. dos à patre profecta. C. solut. matri. contra Bart. in. l. gerit. ff. de acquiren. hæredi. columna. 8. versic. venio ad quartum. videtur, quia ista mens est in corde retenta, quæ non accommodatur actibus hominum. & quia aditio hæreditatis requirit actum verbi, vel facti, in casu autem isto nihil simpliciter gestum est à patre, inducit etiam. l. si præteritus. ff. de bonorum possess. contra tabu. vide ibi per eum & per eundem in lege. cum antiquioribus. columna prima. C. de iur. deliberan. & in lege. si certis annis. ad fin. C. de pact. per Bart. in dict. l. gerit. & ibi vide distinctionẽ Ioa. de Imol. columna penul. & fin. d. cetiam quòd similis modus erit si. luat creditoribus: nam ex hoc videtur adire. l. r. C. de iur. deliberã. & vide q̃ not. Iason. in. l. frater à fratre. col. 17. ff. de condi. indebi. & idẽ si solutio facta, vel soluere promittat nam videtur adire secundum Paulũ de Castr. in. l. quod de bonis. §. 1. ff. ad legem falci. filius etiam: e

o arrẽdando [a] la, o desfrutãdola [b], o vsando della en otra manera qualquier semejante destas [c]. Ca por tales señales, o por otras semejantes, se prueua q̃ quiere ser heredero: e es tenudo de guardar e de fazer todas aquellas cosas, que heredero deue fazer. E esto ha logar, non tan solamente en el que es establescido por heredero: mas en otro qualquier, que ouiesse derecho de heredar algund ome que muriesse sin testamento. Pero si algund ome que ouiesse derecho de heredar los bienes de otri vsasse de la heredad, o de los bienes del muerto, non con entencion de ser heredero: mas mouiendos̃ por piedad [d], assi como en fazer guarescer los sieruos, que fuerõ del testador, si fuessen enfermos, o en darles a comer, o les dar otras cosas, que cipiendo, quod patri erat debitum, licet naturaliter tantum videtur adire, vt vult Bartolus. & vide ibi per Iason. columna. 17. in dicta lege frater à fratre. ff. de condict. indebi. & ibi multum exaltat dictum Bartol. & nota bene quod oportet, vt allegetur quod hæres fuit visus adire seu adiuit. quia ita demum prædicta procederent, quòd ex actibus quæ fieri nequeunt, citra ius & nomen hæredis inducatur aditio, si hoc allegetur. vt tradit Alexand. consil. 94. volu. 2. colum. 2. verificul. plus dico. incipit consilium in causa & lite vertente coram arbitris. vide ibi per eum. Et quid si hæres det eleemosinas p̃ anima defuncti, an ex hoc videatur adire? vide per Bart. in dicta l. gerit. colũ. 7. verificul. sed quæro. & verificul. quæro. & per Bal. in. l. cum te. in prima lectura. col. fi. C. de donatio. ante nup. quid autem de tutore gerente pro hærede? vide Bald. in. l. potuit. C. de iur. delibe.

les fuessen menester, o en guardar la heredad, e los bienes della, porque se non perdiessen, nin se menoscabassen, por tal vso como este dezimos, que non se muestra que quiere ser heredero: pero porque de tal vsança como sobredicha es non nazca ende dubda, e si la fizo con entencion de ser heredero o non: este atal deue dezir [e] e afrontar manifiestamente ante algunos omes, como lo faze por piedad, e non con voluntad de ser heredero.

¶ *Ley. XII. Como el fijo se otorga por heredero del padre por algunas cosas que faze, maguer non lo diga por palabra.*

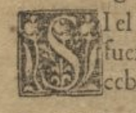

Si el fijo de algund ome, que fuesse finado, non quisiesse recebir [f] la heredad de su padre

d ¶ *Per piedad.* Concordat cum. l. pro hærede. versic. cæterum. & versicu. 6
seruos. ff. de acqui. hære.

e ¶ *Deue dezir.* Sed an si ita protestetur, præsumatur aditio? glo. in hoc 7
fuerunt contrariæ. in. d. l. pro hærede. & quod docto. magis cõmuniter tenent est, quòd hoc perpendatur ex qualitate personarum, & casuum super quo Bart. facit longum tractatum in. d. l. gerit. ff. de acquiren. hæred. vide ibi per eum. & per Ioan. de Imol. & hoc idem videtur velle ista. l. cum dicit, porque de tal vsança non nazca ende dubda: & sic innuit quòd ne veniant in dubium, an fecerit causa pietatis vel animo adeundi, vtile erit q̃ protestetur.

¶ *Lex. XII.*

18 Si quis de descendentibus in potestate testatoris constitutus fraudulẽter abstinens bona hæreditaria per eum aut alium subtrahi fecerit: videtur per hoc adire alia bona: sed si hæres fuit extraneus, vt fur de subtractione tenetur. h. d.

f ¶ *Non quisiere rescebir.* Videtur in istis verbis lex ista approbare intel- 1
lectum gloss. & Dyn. in. l. fi. is qui bonis. ff. de acquiren. hære. ad illam l. scilicet quòd illa. l. loquatur, quando ante absten sionem filius mercatus est bona patris, quasi velit, quòd secus esset si post abstentionem & merito, quia etiam si post abstẽsionem furto surripiat res paternas, non videtur se immiscere hæreditati, & abstensionem reuocare, vt in lege. si seruum. §. fina. ff. de acquirenda hæredita. à fortiori debet hoc procedere, si non surripiat: sed emat post abstensionem. licet mala fide & malicioſe emat. & cum dict. l. dicit se abstinuit dicebat Dynus. i. abstinere potuit. Sed docto. communiter in dicta lege. fi is qui bonis. & in lege. 2. C. de repudi. hæred. tenent contrarium, & intelligunt dictam. l. si is qui. prout iacet non violando literam abstinuit. & sic quod dispositio illius. l. procedat etiam post abstensionem, quod etiam voluit gloss. in dicta lege. 2. C. de repud. hære. ex eo enim, quod filius licet post abstensionem emit res hæreditarias præsumatur, mala fide fecisse in damnum creditorum, & abstensionem præcedentem non fuisse veram, sed fictam & simulatam: & quod censeatur reuocata abstensio. & ad. l. si seruum. §. fina. respondet, quod ibi non constabat, q̃ mala fide abstinuit, sicut constat in casu isto, ex quo infert Alexan. in d. l. 2. in fin. quòd si in casu. d. l. si seruum. §. fina. hereditas vel meliora bona hæreditatis consistebant in illis rebus, quas filius furto subtraxit post abstensionem: præsumeretur similiter abstensionem fuisse facta mala fide, & quod intelligi debeat reuocata sicut in casu dict. l. si is qui. quod dicit esse notandum & à docto. non ita tradi, volunt que

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

docto. quòd etiam ista mala fides in tribus casibus præsumatur. Primus quando post abstensionem reperiatur omnia bona possidere. vt dicta lege. si is qui. l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in fraud. credit. Secundus quando aliquid clam per interpositam personam mercatus est. dict. l. si is qui. Tertius, quando inuenitur incontinenti post abstensionem possidere. ita Cynus, & Albericus post Iacob. de Aren. in dicta l. 12. vbi etiam addit Angel. quartum casum, scilicet & si non omnia bona emisset: sed tantum meliora, vel pretiosiora: quia par ratio fraudis est per. l. summa cum ratione. in principio. ff. de pecul. Alexand. ad hoc dicit melius facere notata per gl. & Barto. in. l. nomen. §. 1. ff. de lega. 3. Aliàs etiam præsumptiones malæ fidei vide ibi per Bal. tu nota istam. l. partitarum quæ sumpta fuit à dicta. l. si is qui bonis. videtur certe approbare intellectum glos. ibi licet illa glos. communiter à docto. reprobetur. bene tamen esset concedendum, quòd si ex aliquibus coniecturis constaret de simulata abstensione, idem esset dicendum: cum ficta & simulata abstensio perinde haberi debeat ac si facta non esset, & ex quibus præsumatur simulata relinquendum esset arbitrio iudicis ex coniectuis istraditis per docto. vbi supra. & non quælibet earum sufficeret, prout etiam inferius dicam in ista. l.

entendiendo que era mucho cargada de debdas, e maliciosamente[a] comprar se los bienes [b] del padre: faziendo esta compra[c] fazer a otri para si, o si trasputasse, o furtasse[d] algunas cosas de la heredad, o de los bienes della: dezimos, que por razon de aquello que encubrio o furto, se entendio que rescibio la heredad de su padre, e que es obligado por ella, de manera que non la puede despues desechar[e], si alguna cosa destas le fuere prouada. E esto ha logar en el fijo[f], o en los otros herederos, q̃ desciendẽ por liña derecha del finado: e que eran en su poder [g] a la sazon que fino: mas en los otros herederos, que son dichos estraños[h], que non desciendẽ por la liña derecha, nõ seria assi. Ca maguer alguno esto fiziesse, non seria obligado porende a rescebir la heredad, como quier que les seria mandado, que tornẽ a la herencia lo que tomaron della, assi como en manera de furto.

¶ Ley. XIII. Quales omes que son estableſcidos por herederos, pueden tomar, e ganar la herẽcia por si: e quales por otorgamiento de otri.

PVede ganar[i], e entrar la herẽcia quel pertenesce por testamento, o de otra manera derecha, todo ome que non es fieruo: e que non es en poder de padre: e que non es desmemoriado, e que es mayor de veynte y cinco años[k], e que sabe que aquel cuya heredad quiere entrar que es muerto. Ca maguer el fieruo puede ser estableſcido por heredero, nõ puede el[l] para si ganar, nin auer la heredad, mas para su señor, e con otorgamiẽto[m] del. E esso mismo dezimos del

Ad tit. instit. per quas perſo. nob. acquir.

li, contra rigorem iuris ciuilis. vt in. §. sed his permittit prætor. inst. de hæred. quali. & differ. facilius amittit filius ius abstinendi[n], quàm extraneus ius repudiandi, cum facilius perdatur beneficium ex iure speciali, quàm concessum ex iure communi. l. eius militis. §. militia missus. ff. de testa. milit. istam rationem ponit gl. in. l. si quis extraneus. in principio. ff. de acquir. hære.

1 a ¶ *Maliciosamente.* Secus ergo si bona fide. vt in. l. 2. C. de repud. hære. & ista fraus præsumitur, vt subijcit ex emptione bonorum per interpositam personam.

3 b ¶ *Los bienes.* Idem si meliores res seu maiorem partem bonorum. vt dixi in glos. prima.

4 c ¶ *Faziendo esta compra.* Duo ergo requirit. l. ista. vt eius dispositio procedat, omnium bonorum emptio, & quod per interpositam personam fiat, & idem videtur per. l. si is qui bonis. de qua sumpta est. Iacobus tamen de Aren. Cynus, Albericus, Bartolus, & communiter docto. in dicta lege. 2. C. de repud. heredi. & in dicta lege. si is qui. tenent quodlibet istorum sufficere. Primum de emptione omnium bonorum, per dictam. l. omnes. §. Lucius. ff. quę in fraud. credi. Secundum per. l. pupillus. §. sed & si per interpositam. ff. de adminitt. tuto. & per dictam. l. si is qui. l. tamen ista partitarum. imo & dict. lege. si is. volunt contrarium. non obstat. l. omnes. §. Lucius. neque. l. 7. titu. fina. 5. partita: quia loquuntur in eo, qui iam erat obstrictus creditoribus: hic verò filius nec dum eis obligatus: quia vel non adierat, vt in casu huius. l. vel se abstinuerat in casu dict. l. si is qui. secundum quod communiter docto. intelligunt, & sic non videtur trahenda dispositio dicti. §. Lucius. ad nostrum casum. præterea, quia dispositio. d. §. Lucius. procedit, quãdo omnia bona sunt empta valde minori pretio, quàm valeant, vt dixi in dict. l. 7. neque etiam text. in dict. §. sed & si per interpositam. inducipotest ad casum huius. l. neque dict. l. si is qui. quia ibi prohibitũ erat rem pupilli tutorem clam emere, quod hic cessat. & licet filio nolenti se immiscere, vel abstinenti, emere per se, vel per interpositam personam, aliquas res ex hæreditate, & licet prohibitum reperiatur emere omnia per interpositam personam, non reperitur ei prohibitum emere vnam vel aliquas particulares res per interpositam personam: vnde non sine mysterio. d. l. si is qui. & hæc lex duo ista copulatiuè requirunt: aliqua tamen possunt concurrere cum quolibet istorum, quæ probarent seu arguerent fraudem, & tali casu hoc relinquerem arbitrio iudicis: cùm dolus ex perspicuis indicijs probetur.

d ¶ *Trasputesse o furtasse.* Concord. cum. l. si seruum. §. fina. ff. de acquir. hæred. & in hoc etiam clare patet, quod. l. ista in casu præcedẽti loquitur, quando filius non se abstinuerat.

e ¶ *Desechar.* Not. hoc ad limitationem. l. fin. infra. eod. & l. 2. C. de repud. hære. vt dispositio illius. l. non procedat, è contra si filius velit reuocare immixtionem. & adde. l. suus hæres. & ibi Iaſ. col. 1. C. de repud. hær. imò & plus probatur hic, q̃ etiã si talis immixtio sit inuoluntaria, vel quæ à lege potius inducitur, non possit à filio reuocari.

f ¶ *En el fijo.* Cũ enim filio in potestate beneficium abstinendi fuit indultum ex beneficio speciali, quòd ipso iure non succedat, nisi adeundo hæreditatem, vt. §. sed his permittit prætor. inst. de hæred. quali. & differ. Sed contra, quia filius non tenetur de ære alieno, nisi succedat. l. 1. C. de bonis quæ liber. Respondeo, quòd filius tenetur de ære alieno, quia ipso iure succedit, sed non tenetur ad soluendum, quia beneficio abstinendi potest se tueri, & ideo non tenetur ultra vires hæreditarias. l. quæ dotis. ff. solut. matrimo. l. 1. C. de bonis. C. de iure deliber. & quia in pupillo cessat dicta præsumptio vsurpationis, & nihilominus in pupillo etiam non doli capace procedit, vt teneatur vltra vires hæreditatis. §. pupillis. in dicto autentico. de hæredi. & falcid. vt etiam adducit ibi Alexand. in. l. 1. §. fina. C. de iure. delibe. in illa quæstione, an ecclesia non conficiens inuentarium teneatur vltra vires hæreditarias, hoc etiam probari videtur ex. §. si vero non fecerit. in autentico. de hæred. & falci. ibi licet præsubstantię morientis transcendat mensuram legatorum dati, & ibi licet dabitei pœnam exactio sue malignitatis: cum transcenderit leges ex quibus caute omnia agens nihil poterat damnificari. forte posset distingui inter creditores, & legatarios, vt dictum Baldi procedat in legatarijs prout re vera ipse loquitur, & non in creditoribus: & est ratio differentiæ maximæ: quia creditores tractant de damno: legatarij vero de lucro. Item qua hæres reputatur eadem persona cum defuncto, vt in autentico. de iure iurando. à mori. præsti. & sicut defunctus tenebatur in solidum, sic & eius hæres, qui non fecit inuentarium, quæ ratio cessat in legatarijs, quibus defunctus in nihilo tenebatur, & quia de iure communi antiquo ita erat constituta in hoc differentia inter creditores, & legatarios, nam respectu creditorum hæres tenebatur in solidum, etiam si constaret hæreditatem non esse soluendo. dict. l. quę dotis. legatarijs vero non tenebatur vltra vires hæreditarias, vt in. l. prima. §. Iiis qui ante. ff. ad trebel. ia. l. iu ratione. §. quod vulgo. ff. ad legem. falcid. gloss. in dicto. §. fi vero postquam. deinde retamen. tentiẽ rũ additum fuit, vt etiam similiter legatarius teneretur in solidum.

g ¶ *En su poder.* Vide quæ dixi in. l. 22. tit. 5. supra ea. partita. de aliquibus effectibus suitatis, qui etiam adhuc hodie durant.

h ¶ *Estraños.* Concor. cum. l. si quis extraneus. in prin. ff. de acquir. hære.

¶ *Lex. XIII.*

Paterfamilias compos suę mẽtis maior viginti quinque annis, qui scit eũ cuius fuit hereditas iam defunctũ, & sibi delatã hereditatẽ põt adire. Filius tũ familias: vel seruus iussu patris vel dñi præcedente adire debet hæreditatem: aduentitiã tñ hæreditatẽ bene põt filius familias adire sine iussu patris, & filio absente pater põt adire: furiosus vero vel demens hæreditatem non adit, nec infans, sed pater nomine infantis, vel curator nomine furiosi, & mortuo infante, adire potest pater & acquirere sibi minor aũt quatuordecim annorũ maior infante, adire debet cum authoritate patris, vel curatoris, vel iudicis, si patrem, vel curatorẽ habeat. Si vero sit maior quatuordecim annorum, sed minor. 25. & careat curatore adire potest saluo sibi restitutionis beneficio. h. d.

i ¶ *Pueden ganar.* Prosequitur. l. ista dicta Azo. C. de iur. delibe. & de acquir. hære. in summa. col. 4. versi. potest hæreditatem adire.

k ¶ *Mayor de veynte e cinco años.* Hoc dicit: quia minores non possunt hæreditatem adire: nisi vt infra ista. l. sequitur.

l ¶ *Non puede el.* Concor. cum. §. item vobis. versi. sed si seruus. instit. per quas pers. nob. acqui. & cum. l. si quis mihi bona. in prin. & §. 1. ff. de acquir. hære. & l. placet. ff. eo.

m ¶ *Otorgamiento.* Otorgamiento in vulgari nostro idem est, q̃ licentia. l. 32. titu. 4. 1 part. & licentia idem videtur, q̃ iussus vel præceptum, vt declarat Bar. in. l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquir. hære. vbi Bar. voluit, q̃ si licentia debet in aliquo actu interuenire requiritur, q̃ præcedat sicut etiã iussum, bene facit text. in capitu. licet. de regul. & adde Ioan. And. in. c. cum veteri. de elect. vbi dicit, q̃ vbi requiritur licentia satis est quòd intercedat ante, etiam ex interuallo ab ipso actu. Habes ergo hic, & in dicto. §. iussum. quòd non potest seruus hæreditatem adire, nisi præcedat licentia seu iussus domini. & idem dic in repudiatione hæreditatis. secundum Bart. in. l. qui aliena. in principio. & in lege. is qui hæres. §. fina. ff. de acquiren. hæredit. & est conclusio. secundum Alexan. in dicto. §. iussum. quamuis Salicet. teneret contrarium in. l. fina. in principio. C. de bon. quæ libe. facit bene text.

1 a ¶ *Rescebir.* In. l. si. §. licentia. versicul. illo videlicet. de quo ista. l. supra est, adijcitur vel hæreditatis quantitati imputare compellantur. finge enim hæreditatem lecupletẽ ita, vt ex ea etiam vltra rem illam occultatam, vel surreptam ab hærede, remanet: vnde integre satis fiat creditoribus & legatarijs. & sic melius erit hæredi, quod istud duplũ imputetur hæreditati, quia sic manebit si pœna, quã q̃ ipsis creditoribus, et legatarijs solnat istã pœnam dupli vt exponit ista l. partitarum. videtur tamen q̃ ista. l. supplere debeat ex illa cum ista pœna sit inducta vt amplius sit in hæreditate ex quo legatarij & creditores consequantur suum debitũ, quod etiã sua deri videf ex ista. l. eum dicit maliciosamente, & sic quando hæres animo fraudandi creditores vel legatarios surripit vel occultat rem hæreditariã: secus quando nullum ex hoc generaretur præiudicium, & sic fraus seu occultatio non induceret detrimentum. argu. l. pen. C. de reuocã. his quæ in fraud. alie. sunt. & l. 7. titu. fin. §. parti. & quæ ibi dixi. Adde etiam q̃ & vltra pœnam dupli punitur hæres surripiens, vel occultans, vt perdat falcidiam quo ad omnes legatarios, vt in autentic. de hæredi. & falcid. §. sancimus. & ibi gloss. super verbo forte, & illud ius autenticorum est rationabile: quia cùm talis subtractio inducat & augmentet falcidiam, quo ad omnes æquum est vt respectu omnium puniatur: & sic à nemine falcidiam detrahat, & bene potest stare pœna huius dupli, de qua hic cum pœna amissionis falcidiæ, de qua in. d. §. sancimus. vt declarat Sali. quem vid. in. d. versi. illo videlicet.

2 b ¶ *De l inuentario.* Not. hoc verbum, ex quo declararatur textus in autẽ. de hæred. & falcid. §. illud quoque. colla. prima. de quo ista. l. sumpta est, nam largius, quàm hic disponitur, gl. & docto. intelligunt illum. §.

3 c ¶ *Tres años.* Nota bene: quia habes hic approbatam de isto iure partitarum decisionẽ. l. properandũ. in prin. C. de iudic. & nõ reperies alibi in isto libro partitarum. Video tamen ista in desuetudinem abijsse & sicut obseruatur in curijs ecclesiasticis, vt instantia nõ expiret triennio, vt voluit gloss. in. d. l. properandum. in parte triennii. in fi. & glos. in. c. fi. de dol. & contu. gl. & docto. in. c. venerabilis. de iudic. sic etiam video in curijs regalibus, & certè bene, cum per hoc parcatur laboribus, & expensis partium & breuiori via iustitia ministretur.

4 d ¶ *Dos años.* Adde. l. septimam. titu. 9. par. 7. cuius dispositio, & etiam istius in hoc in desuetudinẽ abierunt. vide quæ ibi deo dante dicam.

¶ *Lex. X.*

Hæres intra tempus iuris inuentarium non conficiens tenetur creditoribus & legatarijs etiam vltra vires hæreditatis, & falcidiæ commodo priuatur. hoc dicit. Habuit ortum à. l. fina. C. de iure delibe. §. fin vero postquàm.

e ¶ *El inuentario.* Quid si fecit, sed omisit ponere aliquam rẽ in inuentario fraudulenter, vel maliciose, an tenebitur in solidum creditoribus, vel legatarijs, ac ĩ nullum fecisset? Bartol. in. l. Paulus. ff. ad legem falcid. tenet quod ex hoc hæres perdat beneficium inuentarii in omnibus. Angel. vero ibi tenet, quod solum perdat beneficium inuentarii quo ad falcidiam, non vero vt ex hoc teneatur vltra vires hæreditarias, & idem tenet Pau. de Castr. & Ioa. de Imo. & Alex. & idem tenet Sali. in. l. si. §. illo videlicet. C. de iur. delibe. in fi. vbi dicit de hoc fuisse quæstionem arduam: & ita se consuluisse, solum ergo tenetur creditoribus & legatarijs in duplo rerum occultatarum, vt supra. eod. l. proxima. & in amissione falcidiæ, quid autem si imperfecte fecerit inuentarium, quia non detignauit res prout habetur in. l. 22. titul. 18. tertia partita sed simpliciter dixit ponere in inuentario res, quæ sunt in tali loco, an gaudebit beneficio inuentarij? videtur dicendum quod non, cum hoc ita sit [illegible] essentiale, & probatur in. l. si. §. si vero postquam. C. de iur. deliberan. ibi secundum formam præsentis constitutionis pari enim sunt non facere vel inutiliter facere. c. inter corporalia. de translatio. epiſcopi. vel elect. cum similib. & adde quod supra dixi in. l. 5 in gloss. super verbo. todos los bienes.

f ¶ *La mandar.* Limita nisi agentes contra hæredem, in solidum conſtiterentur, quod in hæreditate non remanſit vltra id quòd hæres asserit. quia contra omnem præsumptionem iuris, & de iure facientem contra hæredẽ non conficientem inuentarium, quod occultauerit bona, admittitur probatio ĩ cõtrariũ per confessionem partis, vt notant Cinus, & Barto. in autentica. sed iam necesse. C. de dotnat. ant. nupt. & gloss. in corpore vnde sumitur, illa auctẽ. et ita tenet Bald. singulariter. in. l. filiũ quem habentem. colum. pe

nos, fasta tres años[c], e los criminales, fasta dos años[d].

¶ Ley. X. Como deue pagar las mandas, e las debdas complidamente el heredero, si non fizo el inuentario al plazo que le fue puesto.

SI el heredero de q̃ ouiere entrado la heredad del testador, no fiziere el inuẽtario, fasta aq̃l tiempo, que de suso diximos: dende adelante fincan obligados tãbien los bienes, que ouiere de otra parte, como los q̃ ouo del testador, para pagar complidamente las debdas e las mandas[f] del fazedor del testamen-

nult. C. famil. hercis. & licet Bald. ibi loquatur de legatarijs ex eius mente & ex dicta ratione, idem vult in creditoribus, & ita etiam vult Alexan. in. l. fina. §. & si præfactam. columna prima. C. de iure deliber. vbi etiam Iaso. columna secunda. versicul. limita tamen. dictum Baldi, non caret scrupulo. prout etiam tradit Socin. in. l. prima. §. his qui ante. ff. ad trebell. & Alexand. in. l. in ratione. §. quòd. vulgo. secolumna octaua. numero. 5. ff. ad legem falcid. & quia hæres adeundo videtur quasi contrahere cum creditoribus & legatarijs. l. apud iulianum. §. fina. & l. sequenti. ff. quib. ex caus. in possess. eat. & in. § hæres. instit. de obligationib. quæ ex quasi contractu nascuntur. & sic ex suo quasi contractu ex propriis bonis tenetur. hoc etiam vult ista. l. partitarum ibi cum dicit, tambien los sus bienes que ouiere de otra parte, como los que ouo del testador.

¶ Præterea. §. sancimus. in autentico. de hæredib. & falcid. qui videtur esse fundamentum dicti Bald. non videtur se omnino fundare in illa præsumptione subtractionis, vt patet: cum dicit forte, & sic innuit quod idem sit, si non subtraxerit, & videtur illa ratio impulsiua, & non finalis. text. cum gloss. & ibi Ioannes de Imol. in clementina prima. de appellatio. gloss. in. l. in commodati. §. sicut. ff. cõmoda. hoc etiam suaderi videtur ex. l. fin. §. si vero postquàm. C. de iure deliber. vbi non fit fundamentum in præsumptione surreptionis, & occultationis rerum hæreditariarum, imò quia ex quo non fuit hæres vsus beneficio inuentarij, remanet in antiqua dispositione iuris communis, ex cuius dispositione tenebatur creditoribus, etiã vltra vires hæreditarias. l. quæ dotis. ff. solut. matrimo. l. ite bonis. C. de iure deliber. & quia in pupillo cessat dicta præsumptio vsurpationis, & nihilominus in pupillo etiam non doli capace procedit, vt teneatur vltra vires hæreditatis. §. pupillis. in dicto autentico. de hæredi. & falcid. vt etiam adducit ibi Alexand. in. l. 1. §. fina. C. de iure. delibe. in illa quæstione, an ecclesia non conficiens inuentarium teneatur vltra vires hæreditarias, hoc etiam probari videtur ex. §. si vero non fecerit. in autentico. de hæred. & falci. ibi licet præsubstantię morientis transcendat mensuram legatorum dati, & ibi licet dabit ei pœnam exactio sue malignitatis: cum transcenderit leges ex quibus caute omnia agens nihil poterat damnificari. forte posset distingui inter creditores, & legatarios, vt dictum Baldi procedat in legatarijs prout re vera ipse loquitur, & non in creditoribus: & est ratio differentiæ maximæ: quia creditores tractant de damno: legatarij vero de lucro. Item qua hæres reputatur eadem persona cum defuncto, vt in autentico. de iure iurando. à mori. præsti. & sicut defunctus tenebatur in solidum, sic & eius hæres, qui non fecit inuentarium, quæ ratio cessat in legatarijs, quibus defunctus in nihilo tenebatur, & quia de iure communi antiquo ita erat constituta in hoc differentia inter creditores, & legatarios, nam respectu creditorum hæres tenebatur in solidum, etiam si constaret hæreditatem non esse soluendo. dict. l. quę dotis. legatarijs vero non tenebatur vltra vires hæreditarias, vt in. l. prima. §. Iiis qui ante. ff. ad trebel. ia. l. iu ratione. §. quod vulgo. ff. ad legem. falcid. gloss. in dicto. §. fi vero postquam. deinde retamen. tentiẽ rũ additum fuit, vt etiam similiter legatarius teneretur in solidum.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

non facto inuentario: vt in.d.§.si vero non fecerit. & in auctē. sed cū testator. C. ad leg. Falc. & dictum auctē. quodammodo se fundat in præsumptione subtractiōis. & sic legatarijs habere possit locū dictū Bald. attente iure communi. istā tamen. l. partitarum resistit cū æquiparet in hoc creditores & legatarios nihil asserens de tali præsumptione: imò exīsse disponens, vt de proprijs bonis hæres teneatur, & in rigore iuris istud videtur verius tam in legatarijs quā in creditoribᵃ. tu cogita, quia dictum Bald. fulcitur maxima æquitate. & Docto. magis communiter cum eo trā seunt. & adde Paul. in. l. in ratione. §. quod vulgo. ad fi. ff. ad leg. Falci. An autem in foro conscientiæ hæres teneatur ad debita vltra vires hæreditarias? Barto. tenet quod non in rubrica. ff. de acquir. hered. versi. & ex hoc sequitur. allegat Hostien. in summa. de testa. §. pe. verticul. quid si bona. & Ioann. And. in. ca. quā quā. de vsur. li. 6. in nouella. & quod ita tenent Theologi, vt dicit se vidisse in multis sententijs eorum. & idem tenet Bald. in. d. l. filiusᵘ quem habentᵉ. col. pe. allegat. c. parrochiano. de sepultu. subdens quod si legatarius plus extorqueret, tenetur ad restitutionem in foro conscientiæ: quia ille forus non sequitur ius ciuile fundat se in fictione non in veritate. & ibi subdit q̄ licet ad petitionem hæredis, super talibus articulis, quōd nulla alia bona manserunt, nisi talia non cogantur legatarij respondere: tamen iudex optime faciet, si interroget ex officio, vt obuiet iniquæ extorsioni. illicitas. in prin. ff. de offic. præsid. Ioan. de Imol. in. d. rubrica. ff. de acquir. hære. postquā retulit Ang. in. l. a. §. hæc stipulatio. ff. si cui plusquam per legē Falci. volentē quōd etiam in foro conscientiæ hæres teneatur vltra vires hæreditatis, distinguit, quod si hæres sciebat vires hæreditatis, non sufficere, & nihilominus adiuit: quia tunc videtur obligari ex suo quasi contractu, teneatur etiam in foro conscientiæ: cum videatur se creditoribus obligasse, si autem ignorauit, vel dubitetur, an sciuerit vel ignorauerit, & tunc non teneatur vltra vires hæreditarias: quia tunc non videtur se obligasse vltra vires, cum sententia Bar. transit Alexan. in. d. rubrica. vbi Iason. dicit ita esse communem opinionem. Fredericus vero de Senis. consi. 21. & Ioā. de Imol. sibi contrarius in. l. ge. it. ff. de acquir. hæred. & Paul. de Castro in. d. rubrica tenent contrarium dicentes nullam in hoc esse differentiam inter forum cōscientiæ & iudiciale. lex etenim humana quæ iusta est etiam in foro animæ est seruāda, sedm §. Tho. 1. 1. q. 96. art. 4. gl. cōmuniter approbata in. c. quæ in ecclesiarum. de constitu. articulus iste est satis disputabilis. & totum pondus ad decisionem consistit, an lex humana se fundet in præsumptione, vel non: quia si ex præsumptione non obligaret in foro animæ, vbi veritas attenditur, quōd autem istæ leges de confectione inuentarij disponentes non se fundent ex sola præsumptione, satis liquet ex supradictis. Aretin. in dict. rubrica distinguebat inter creditores & legatarios, vt etiam dixi in. q. præceden. ti, quæ distinctio fortè posset procedere attento, quod dictus. §. si vero non fecerit. moueatur ex præsumptione. & quod saltim suspicans ita statuit: sed attenta dispositione huius. l partitarum, quæ non se fundat in tali præsumptione, videtur de rigore idem debere dici in legatarijs, quod in creditoribus, beniqnior tamen est sententia ita distinguens: cum forte ista. l. partitarum habuerit eundem intentum, quem dictus. §. si verò nō fecerit, d quia ista sumpta est, tu cogita. Alios casus in quibus hæres non conuenitur in solidum, licet non fecerit inuentarium, vide per Alexand. in dic. §. & si præfatam. & quid de ecclesia, vide eundem. in. d. l. fina. §. fin. & per glo. & Docto. in capit. primo. de testamen.

3 a ¶ *De las mandas.* Non ergo perdet Trebellianicam, vide per Bartolum & Doct. in. l. Marcellus. §. quod autem. ff. ad Trebellian. & Bald. in auctenti. sed cum testator. C. ad. l. falcid. column. prima. neq; obstat. §. Sancimus. &. §. si vero non fecerit. in auctent. de hæredib. & falci. cum dicit de fideicommissarijs: nam intelligitur de fideicommissis particularibus, non de fideicommisso vniuersali: vnde constitutiones loquentes de falcidia amittenda, corrigentes in hoc ius commune, non sunt trahendæ ad Trebellianicam. vide late per Alexand. in. d. l. Marcellus. in prin. column. pe. & fin. versi. 3. quæsuit hic Bart. vbi refert plures, qui tenuerunt contrarium, sed ipse retinet quod non amittat Trebellianicam dicens esse magis communem opinionem & satis in illam partem confert hæc. l. partitarum. & vide quæ dixi supra eodem. l. 5. in glo. prima. contrariam tamen opinionem, imo quod hæres non conficiēs inuentarium, priuetur Trebellianica, dicit magis communem & veriorem Deciᵃ consi. 236. in. 5. dubio vbi plures istam partem tenentes refert. & idem vult Didacus a Couarruuias. in. c. Raynuntius. §. 11. numero. 10. de testa. neque perdet legitimam debitam iure naturæ, glossa in. §. si verò non fecerit. in auctentic. de hæredi. & falcid. tenebitur tamen dato, quod non perdat legitimam soluere debita, & credita de suo, vt declarat Bartol. in dicto. §. si vero non fecerit. & adde glossi. in dicta. l. fin. §. pen. in glossi. fina. in fin. C. de iure deliberandi. vbi Alexan. dicit istam opinionem magis comuniter teneri, quæ opinio approbatur per. l. 7. titul. 11. infrā ead. partita. diminuuntur ergo legata ratione legitimæ sed sic diminuta soluentur vltra vires hereditarias, vt per Bartolum, & Albericum, in dicta auctenti. sed cum testator. C. ad leg. Falcidiam vbi declarat Albericus, quæ vtilitas erit filio detrahere legitimam? cum de residuo & proprio teneatur soluere legata integraliter. Adde etiam Baldum in. l. prima. C. de bon. auctorit. iudic. possi. grauato ergo filio legatis deducetur legitima, & tenebunt legata respectu quintæ partis, & integraliter soluet illa filius, licet excedant quintum, interesse ergo affectionis ad bona paterna erit vtilitas quam ex hoc consequetur filius, & quia propria bona filij augentur ex deductione legitimæ.

¶ *Lex. XI.*

Potest hæres declarare se verbis hæreditatem adire vel etiam factis, vt colendo prædis & alia quæ citra ius & nomen hæredis & domini fieri non possunt. sed si quis non vt hæres sed pietatis causa faciat, vt seruos hæreditarios curare, vel res ne perdantur custodire non videtur propter hoc adire: debet tamen (ne de hoc dubitetur) prædicta nō vt hæres se facere protestari. h. d.

b ¶ *Deue lo dezir llanamente.* An autem aditio hæreditatis solo animo cōsistens non declarata per actum verbi, vel facti, obliget hæredem in foro conscientiæ vltra vires hæreditarias? tangit Angelus Aretin. in. §. fina. instituta. de hæredum qualita. & differentia. & vide quæ dixi in præcedenti. l. requiritur ergo vt hic vides, quod animus adeundi declaretur per actum verbi vel facti. gloss. & Bartol. in. l. gerit. ff. de acquir. hæredi. gloss. & in dicto. §. fina. & requiritur actus exterior ad declarandum animi motum: nam consilium in corde retentum non facit quem hæredem: quia consensus mentalis tantum nec que verbo, neq; facto demonstratus non accommodatur actibus hominum, neque reddit actus ipsos essentialiter perfectos, verba sunt Baldi in. l. potuit. column. prima. C. de iure deliberandi. & ibidem. column. tertia. versiculo nono quæritur. dicit, quod si positio fiat alicui quod animo adiuit hæreditatem, non tenetur ei respondere, nili positio sonet de animo aliqualiter declarato, & an per hæc verba (ego sum hæres talis) inducatur aditio? Bald. tenet quod sic, in dicta. l potuit. column. secunda. versiculo sexto quæritur post Bartol. in. l. si filius familias. ff. de tutelis. & ibidem vide per Baldum. column. tertia. versicu. octauo quæritur de aditione facta per hæc verba, adeo si de iure possum, vel si prædecessor meus non adiuit. & post tempus datum ad deliberādum, si quis dicat, puto mihi hæreditatē expedire: videtur ex hoc adire. l. omnes. & ibi not. Bartol. ff. ad Trebellianum. & idem si dicat volo adire. gl. & Barto. in. l. serui electione. in princ. ff. de legatis primo. vide Bar. & Docto. in dicta. l. gerit.

c ¶ *Labrando la heredad.* Sumptum est à. §. fina. institu. de hæredum qualitate, & differentia. facit quod not. gloss. in. l. tertia. C. finium regundorum.

in. l. seruus dotalis. ff. solut. matrimo. Satis autem dicitur præcedere, si dominus & seruus simul agnoscant, vel repudient hæreditatem. l. is qui hæres. §. fin. ff. de acqui. hæredi. & tenet Angel. in. d. §. iustum. & satis probatur hic, & quæ sit ratio, quōd iste iussus, seu licentia debet præcedere neque sufficiat ratihabitio sequens. vide per Bart. & Alex. l. l. qui aliena. in princip. ff. de acqr. hære.

5 a ¶ *Para su padre.* Add. l. aditio. ff. de acquirend. hæredit. & l. sed & si plures. §. in arrogato. ff. de vulga. & pupi. & gloss. in. l. cū oportet in pri. sup verbo. ex eius substantia. C. de bon. quæ liber. & ibi vide p Bal. colum. 2. versi. quæro quando dicatur delinqui filio contēplatione patris. & vide. l. filio. ff. de condit. & demonstrat.

fiso, que es en poder de su padre: ca si aquel que lo establesçio por su heredero, lo faze con intencion q̄ gane la heredad para su padreᵉ, estōce nō puede el fisoᵇ: ganar la heredad para si, mas para el padre, e con su otorgamientoᶜ. E tal heredad como esta es llamada en latin profectitia. Pero si tal fiso como este sobredicho, touiesse herencia de parte de su madreᵈ, o de otro algūo que le establesciesse por su heredero, con intencionᵉ, quel fiso aya la heredad: e non el padre, estonce bien puede el fisoᶠ, ganar la heredad, e auer la sin otorgamiento de su padre: e aun si el fiso non fuesse en el logarᵍ, puede el padre entrar la heredad en nome de su fijo: e tal heredad como esta dizen en latin aduentitia: de la qual es el Señorio del fiso, e el vsofructo del padre mientra biuiere, por razon del poderio que ha sobre el. E tal heredad como esta non puede el padreʰ, fazer que la non aya el fijo: e otrosi el fiso non puede contrastar al padreⁱ, que non aya el vsofructo della. Mas si el heredero fuesse desmemoriado, o locoᵏ, o menor de siete añosˡ, non podria ganar por si mismo la heredadᵐ, quel pertenesciesse, nin auer la, pero aquellos, que lo ouiessen en guardaᵐ, la pueden entrar en nome del, si entendieren que les es prouechosa. Esi el menor de siete años que es establesçido por heredero de otri, fuesse en poder de su padre, e non puede retener: nin sacar para si la su quarta parte de los bienes del testador de las mandasᵃ, ante las deue pagar enteramente, pues que non fizo el inuentario a la sazon que deuia.

¶ *Ley. XI. En que manera deue el heredero tomar la heredad si entēdiere q̄lle es prouechosa.*

Ad tit. ff. de acqui. hæredit. vsque in finem huius tit. & C. de repu. hær. j. in. l. 18. cū aliis huius ti. iūcta. l. fin.

TOmado auiendo acuerdo el heredero, si le plaze de resce-

6 b ¶ *Non puede el fijo.* Approbatur, vt hic vides communis opinio gloss. & Docto. q̄ in profectitia hæreditate iura antiqua remanent incorrecta. glo. in. l. 1. C. qui admit. & in. l. fi. ff. quis ord. in bono possess. f. ruc. Bart. & communiter Docto. in. l. is qui hæres. §. fi. ff. de acquir. hære. & Ioa. de Imol. & Paul. de Castr. in. d. §. iussum. licet contrarium voluit Bart. in. l. fina. §. similiq; modo. C. de bon. quæ liber. quem ibi sequitur Paul. de Castr. in prin. illius. l. col. 3. idem tamē Paul. in. d. l. is qui hæres. §. fi. & in. d. §. iussum. sequutus est communem opinionem. & hinc dicebat Bal. in. d. l. cum non solum. in prin. col. 3. ver. quæro filius meus. q̄ quando filius meus est institutus mea contemplatione, si filius nō vult adire, pater non habebit beneficiū illius. l. vt recusante filio pater possit adire. Subdit tamen ibi Bal. vnum verbum satis notabile, quōd si fi lius esset furiosus, succurrendum esse patri de æquitate illius, l. allegat in argumentum. l. neque infantes. §. fi. ff. de fideicommiss. liberta.

7 c ¶ *Consu otorgamiento.* Adde. d. §. iussum. & l. qui in aliena. in prin. ff. de acquir. hæredi.

8 d ¶ *De su madre.* Vel ab auo vel auia ex linea materna, seu proauo vel proauia. l. 1. & 2. C. de bon. mater. l. a. C. de bon. quæ libe. & idem videtur si ab auunculo vel alio cognato ex parte matris. l. sed & si plures. §. in arrogato. & ibi Bart. & Docto. ff. de vulga. pupil. & adde authen. item hæreditas. C. de bon. quæ libe.

9 e ¶ *Con intencion.* Quia non fuit contemplatione patris, vt supra dixit in profectitia, sed contemplatione ipsius filij, vel matris filij.

10 f ¶ *Puede el fijo.* Concordat cum. l. h. C. de bon. quæ libe. & sic correcta est hodie, l. qui in aliena. in prin. ff. de acquir. hæred. quatenus ille quitur in hæreditate filij sibi delata per Officianum. & ita post Dyn. ibi tenet Paul. de Cast. & adde glo. in. d. l. fi. super verbo recusante. in prin. & distingue in hoc circa ætatem filij, vt habetur in. d. l. fi.

11 g ¶ *En el lugar.* De longa absentia intellige. vt in. l. fi. §. vbi autem voluntas. C. de bon. quæ liber. absens enim, & infans æqui parantur: vnde sicut adit pater filio constituto in infantili ætate, vt in. d. l. fina. §. vbi autem puerilis ætas. & l. si infanti. C. de iur. delib. sic etiam si longè sit absens.

12 h ¶ *Non puede el padre.* Quid in alia hæreditate, in qua esset institutus pater an possit pater excludere ab ea filium repudiando, vel nolendo eā adire, vel an tali casu filius possit eam adire, sicut pater potest recusante filio in casu huius. l. & dictę. l. fina. vid. per Iason in. l. cum ponas. col. 8. C. de hæred. instit.

13 i ¶ *Non puede contrastar al padre.* Vide in dicta. l. cum non solū. in prin. & in. §. fin autem. C. de bon. quæ liber. & l. is qui hæres. §. fina. ff. de acquirend. hæredit. & quod hic dicit. que non aya el vsofructo. Adde. l. quod imo recusante filio adire hæreditatem adustitiam sibi delatam, pater potest eam adire, & pleno iure sibi querere. vt in dicta. l. fina. in principio. & §. fin autem in secunda. quid autem in querela inofficiosi testamenti delata filio an pater recusante filio, possit illam intenta-

re? Paulus de Castr. in lege. Papinianus. in principio. ff. de inofficio. testamē. relinquit super hoc cogitandum, eo quod querela sit odiosa: videtur quod hanc quæstionem decidat text. ille, vt inuito filio, pater non possit mouere querelam inofficiosi, cui legi videtur standum etiam in hæreditate aduentitia. Cum quo ad querelam non reperiatur correcta. vnde per illam l. dicebat Angel. ibi quōd inuito monacho exhæredato à patre, monasterium non intentat querelam. & ibi etiam in alia quæstione, dicit Angel. quod dicta lege fin. corrigens iura antiqua non est extenda etiam ad casum similem. limitat etiam Bal. in. l. secunda. C. ad Orficia. dictam. l. fina. volentem patrem posse adire hæreditatem aduentitiam delatam filio, recusante filio: vt procedat quando filius fuit institutus in totum: secus si pro parte tunc enim cum vocetur coheres per ius accrescendi, ipse præferetur patri venienti ex priuilegio dicti. l. fina. cum potentius sit ius commune, quàm priuilegium: hoc tamen dictum impugnat Ioan. de Imol. in. l. si paterfamilias Titium. columna septima. ff. de hæredibus instituendis. & inducit dictam gloss. in verbo recusante. in dicti. l. fina. in principio. quæ vult patrem præferri substituto. vide ibi per Imol. qui etiam respondit ad dictam. l. secundam. §. si quis ex liberis. ff. ad Tertul. in qua Bald. se fundat. vide ibi per eum.

k ¶ *Mas si el heredero fuesse desmemoriado, o loco.* Adde. l. qui seruum. & gloss. in. l. is potest. ff. de acquirenda hæreditate. & gloss. in lege. mutuum. primo responso. ff. eodem. adibit tamen hæreditatem eius curator. vt in lege fina. §. tali itaque. & ibi gloss. C. de curato. furio. & vide ibi in. §. fin autem. vbi patet, quōd hoc debet intelligi agnoscendo bonorum possessionem, & sic in propriè. gloss. ibi. & in lege. pupillus. ff. de acquirend. hæredita. dixit adit. vt declarant Angel. Imol. & Alex. in dicta lege. pupillus. vbi Alexand. quōd istō casu hodie erit necessaria bonorum possessio, & si furiosus in furore decedat, habetur pro nō agnita. vide in dicto. §. tali. qui est valde notabilis. si tamen furiosus esset sub potestate patris, cùm pater sit eius legitimus administrator, poterit adire hæreditatem pro furioso, sicut tutor infanti secundum Bar tolum quem se quuntur ibi Angel. Alexand. & alij in. l. si infanti. C. de iure deliberandi, super gloss. in verbo. quæsita. vide ibi per Alexand. & adde. Bald. in lege. infantis. in fine. C. qui admitti ad bonorum possessionem poss. & not. bene ad limitationem eorum, quæ habentur in dicto. §. tali.

14

15

l ¶ *O menor de siete años.* Adde. l. pupillus si fari potest. ff. de acquirenda hæredita. & l. si infanti. C. de iur. deliberandi.

16

m ¶ *Pero aquellos que lo ouiessen en guarda.* Adde dictam. l. si infanti. C. de iure deliberandi. sed an ipse infans tutore authore possit adire? communiter concluditur, quod ficti si pupillus fari possit. gloss. Barto. & Alexand. in dicta lege. pupillus. ff. de acquirend. hæredita. & non repugnat. l. ista partitarum: cum dicit, no podria ganar por si mismo: nā intelligi debet quando ipse solus sine tutore, nō quando tutore authore. Si vero infans, neque tutorem, neque patrem habuit & in infantili ætate decesit. vide quæ habentur in dicta. l. si infanti. C. de iure deliberandi. vbi vide per Baldum in quarta colum. an transmittat per existentiam suitatis, vel per beneficium restitutionis. vide per eum vbi supra. columna quinta. & in lege vnica. §. in nouissimo. C. de caducis tollendis, & an transmittat, per. l. vnicam. C. de his quę ante apertas tabulas. vide ibi per Bald. notabiliter.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

su padre[a], bien puede el padre[b] entrar la heredad en nome del fiso. E si por auentura muriesse el moço, ante que fuesse de edad de siete años, ante que el padre la entrasse: estónce puede aun el padre entrar, e tomar la heredad que era dexada al fiso e, e auer la para si. Esto es por razon del fiso que la auia ya como ganada. E otrosi dezimos que ningund moço que fuere menor de catorze años, q̃ estouiesse en poder o en guarda de otro non puede ganar, nin tomar la herencia en que le establescissen por heredero, a menos de otorgamiento de su padre[d], o de aquel que lo ouiesse en guarda[e]. E si por ventura non estouiesse en poder de ninguno, nõ la puede otrosi ganar, sin otorgamiento del juez del logar. E si el que fue establescido, es menor de veynte e cinco años, e mayor de catorze años, e non esta en guarda, ni en poder de otro: estonce bien puede por sí entrar la heredad e auerla: mas si por auentura despues que la ouiesse entrada, entendiesse que non era su pro de la tener, bien se puede arrepentir e desampararla. E esto puede fazer por derecho de restitucion[h], porque non era de edad complida de veynte e cinco años, quando la rescibio.

17 a ¶ *Fuesse en poder de su padre.* Idem dic si infans esset emancipatus. vt in l. si infanti. versic. a vero. C. de iur. delibe.

18 b ¶ *Bien puede el padre.* Adde. l. si infanti. C. de iur. delibe. & idem dic in auo, vel allio ascendente per lineam paternam, vt ibi habetur.

19 c ¶ *La heredad que era dexada al fijo.* Videtur velle ista. l. quòd pater debeat adire hæreditatem delatam filio infanti, non aditam viuente filio: dic tamẽ quòd satis erit, quod pater adeat hæreditatem infantis absque eo, quòd aliter adeat hæreditatem, quę delata erat infanti, quæ nunquam fuit adita, vt intelligunt Angel. & Paul. de Castr. & Alexan. in. d. l. si infanti. vbi Alexan. in. 4. nota. Si verò neq; hæreditatem infantis, pater adiret nõ trãsmitteret hæreditatem sic delatam, si moreretur pater post annum datum ad deliberandum, vt vult Baldus in. l. cum antiquioribus. colũn. 3. versic. 7. quæritur. C. de iur. deliberãd.

20 d ¶ *De otorgamiento de su padre.* Concor. cum. l. finali. §. sin autem in secũda ætate. C. de bon. quæ libe. & in. §. vbi autem voluntas. & l. is qui. §. fi. ff. de acquir. hære.

21 e ¶ *En guarda.* De tutore dicit. adde. l. pupillus. ff. de acquir. hære. & l. potuit. C. de iur. delibe.

22 f ¶ *Sin otorgamiento del juez del logar.* Concor. cum. l. bonorum. C. qui admit. & l. si infanti. in fi. C. de iur. & libe. & approbatur hic opinio illa, quòd etiam quo ad additionem hæreditatis authoritas iudicis supplet defectum tutoris, quæ fuit opinio Azo. C. de iur. deli. in summa. celupe. licet non allegat. ll. prædictas. tenet etiam Bart. in. l. si curatore. C. de in integr. resti. mino. Bal. & salicet. in. l. potuit. C. de iur. delib. gl. in §. neque. inst. de authori. tuto. Alexan. in. d. l. bonorum. licet cõtrariũ tenuit Pau. de Castr. ibi & Angel. in. l. fina. C. vnd. legiti. & in. l. restituta. §. fina. ff. ad Trebellia. & nota quòd si pater recuset adire hæreditatem aduentitiam de lata filio familias pupillo, tunc ipse pupillus etiã sine tutore neque authoritate iudicis, poterit adire. vt est tex. in. l. fin. §. sin autem in secunda. C. de bon. quæ libe. & tenent Alexand. in dict. l. bonorum. in prima limitatione. & est communis opinio. secundum Decium ibi. licet Iason contradicat.

23 g ¶ *Por si.* Adde. l. impuberibus. & l. ei qui se. & l. necessarijs. ff. de acquir. hære. & l. puberem. C. de iur. delibe.

24 h ¶ *De restitucion.* Adde. l. necessarijs. ff. de acquir. hære. & l. i. C. si minor se ab hæredita. abstii. & an detur istud beneficium restitutionis minori, & sinõ probet hęreditatem esse damnosam? istam quæstionem tractat Ioannes Andreas in additio. Specul. titul. de restitu. in integ. §. quis autem. in principio. in secunda additio. super parte minores. & ibi refert opiniones contrarias, dicit enim quod Guillielm. in dicta. l. prima. C. si minor se ab hæredita. abstin. tenet minorem qui adiit restitui etiam si de bonis suis nihil diminuatur, Allegat. l. si hereditatem. ff. manda. & l. quia poterat. ff. ad Trebellia. & quod dicit, q̃ aliqui contra: sed male. Refert etiam quod Cynus post Iacob. de Are. tenet contrarium: & ibi refert eorum motiua, & tandem dubius videtur residere Ioan. Andr. neutram sententiam firmans, licet respondeat aliquibus motiuis Cyni. & Iacob. de Aren. primam opinionem tenuit Bald. post Iacob. Butrica. in dicta. l. 1. & etiam Salicet. in authentica. si omnes. eod. titu. qui pro hac opinione allegat textum in. l. defendente. ff. de authoritate tutor. Ioan. de Imol. vero in dict. l. necessarijs. tenet secundam opinionem Cyni, & Iacob. de Are. & vult quòd non sufficiat minori probare, quòd sunt creditores in hæreditate quia non sequitur, sunt creditores ergo ego sum lęsus, quia potest esse quòd hæreditas sit locuples: subdit tamen Imol. quòd si minor probasset aliquos creditores esse in hæreditate, quorum creditum ascendit vsque ad mille. & in hæreditate non dicit esse vltra centum, quòd obtinebit & volens dicere cõtrarium probet. allegat text. cum glo. in. l. cum de lege falcidia. ff. de probatio. & in ista sententia Imolæ residere videtur Alexand. in. d. l. necessarijs. per text. ibi dicens istam opinionem esse veriorem. ista. l. partitarum satis facit pro prima opinione ibi cum dicit, mas si despues que la ouiesse entrada, entendiesse que no era a su pro de la tener. & c. & sic innuit in hoc stari arbitrio petentis restitutionem, an hæreditas sit damnosa, vel non.

¶ *Ley. XIIII. Como deue ser cierto el heredero de la muerte de aquel quel establescio, ante que entre la herencia, otrosi si es a tal ome que ge la podria dexar.*

Cierto deue ser el que es establescido por heredero o ha derecho de heredar los bienes de otri, por parentesco, de la muerte i de aquel a quiẽ quiere heredar. Ca de mientra que dubdare[k], si es biuo o muerto: non puede entrar, nin ganar la heredad del, nin la puede renũciar, maguer quiera. E otrosi, el que fuesse establescido por heredero so alguna condició: nõ puede entrar la heredad, nin desamparar la[l], fasta que lo cõdicion sea cõplida[m]. E aũ dezimos que todo ome que establesciere por heredero, deue ser cierto de la persona de aquel q̃ lo establesce, si es ome que pueda fazer testamẽto[n], o non. Ca si tal ome fuere a quien defiendã las leyes deste libro, que nõ pueda fazer testamẽto, nõ puede el heredero entrar la herencia de tal ome. E como quier que la entre, nõ gana derecho ninguno en ella. Mas si el heredero dubdasse de la condicion de si mismo[a], si por si segund derecho podria ganar la heredad, o non, tal dubda nõ le empesce. E esto seria como si dubdasse, si era salido de poder de su padre, o non, o si era sieruo o forro. Ca maguer dubdasse en alguna destas cosas, o en otra semejante dellas non se le embarga porende, que non pueda entrare ganar la heredad, pues que cierto es, q̃ el testamento vale, e que lo fizo aquel q̃ auia poder de lo fazer.

¶ *Ley. XV. Como el heredero deue rescebir la herencia llanamente sin condicion, e por si mismo e non por otra persona.*

Seyendo algund ome establescido por heredero en parte cierta, maguer el non sepa quanta es: bien puede entrar la herencia[b], solamente q̃ la entre cõ cõdicion[c] de la auer quanta quier que sea. Esto deue fazer puramente sin ninguna condicion[d]: ca si condicion alguna y pusiesse, como si dixesse, quiero entrar la herẽcia de fulano, que me establescio por heredero, so tal cõdicion q̃ si yo fallare que es atal, que me puedo aprouechar[e] della, sere heredero, o si dixesse so heredero della fasta tal tiempo, o otra condicion qualquier, que el pusiesse semejante destas, quando la entrase, non valdria, nin ganaria porende la heredad. Otrosi dezimos, que el heredero non puede ganar la herencia por procurador[g]. Fueras ende, si fuesse Rey[h], o concejo[i]: ante ha menester que el por si mismo venga dezir, e otorgar, si la quisiere recebir, o non. Mas despues que ouiere el otorgado, que quiere ser heredero: bien podria entrar e tomar la possesion della[k] por personero.

¶ *Ley. XVI. Como quando algũd ome muere sin testamento: e dexa a su muger que es preñada, nõ deuen los parientes del finado tomar la herencia, fasta que sean ciertos si es assi, o non.*

Si testamento muriendo algund ome dexando su muger preñada, o cuydando q̃ lo era[m]: dezimos q̃ nin ser mano nin otro pariẽte del muerto, nõ deue entrar[n] la heredad del finado, ante deue esperar, fasta q̃ la muger encaesca[o]. E estonce si el fijo o la fija nasciere biuo[p]: el aura la heredad, e los bienes del padre.

Si dubitatur an vxor intestati remansit prægnans, vel non nullus potest ingredi hæreditatis bona: & si peperit filium ille erit hæres: aliàs proximior. hoc dicit. Habuit ortum à lege. cum quidam. §. quod dicitur. cum sequen. ff. de acquiren. hæredita.

6 a ¶ *De si mismo.* Adde. l. sed & si de sua. ff. de acquir. hære. & eo. titu. l. is qui putat. §. fina. & l. qui se pupillum.

¶ *Lex. XV.*

Non valet adi tio sub conditione facta, nec potest fieri per procuratorem, nisi sit res vel communitas hæres instituta: sed aditione facta potest possessio bonorum per procuratorem recipi. hoc dicit.

1 b ¶ *Puede entrar la herencia.* Cõcordat cum. l. si quis extraneus. §. sciendum. & l. ex semisse. ff. de acquir. hæredi. & ibi gloss.

2 c ¶ *Con condicion.* Idest eo proposito. vide. l. qui. iure. ff. de milita. test. & glo. in. d. §. sciẽdum. & in dic. l. ex semisse. quę communiter approbatur. Quid tamen si de tali proposito non constaret? dic q̃ in dubio si sibi vtile erat habere etiam aliam partem præsumẽdum est, q̃ illam voluerit: secus si esset damnosum illam habere. vbi autẽ non apparet de vtilitate vel damno præsumitur, q̃ si adiuit minorem velit adire maiorem. vt in. d. l. ex semisse voluit glos. secus è contra. secundum Bar. & Ioan. de Imo. in. d. l. ex semisse. licet Bal. ibi isto vltimo casu voluit contrarium. eo quod in maiori pariesit minor, & procedit dispositio huius. l. siue dubiter de quota, siue erret nam quando adiens talis erat propositi. vt hic dicitur, error nihil nocet. vt tenuit glos. & Docto. communiter in. d. §. sciendum. & tale propositum, seu voluntas ex eo ostendetur, si is qui fecit additionem, dixerit, q̃ eam facit omni via iure modo & forma, quibus melius potuisset. vt tradit Decius consil. 14. & pro tenui facultate mea diligenter consideratis. & ibi allegat ad hoc quoddam consilium Anchar. vid. ibi per eum.

3 d ¶ *Sin ninguna condicion.* Nam actus legitimi non recipiunt conditionẽ, neque diem. l. actus. ff. de regul. iur. & cap. actus. eo. titu. lib. 6.

4 e ¶ *Que me puedo aprouechar.* Sumptum est à l. cum qui. §. fin. ff. de acquir. hære. & procurator constitutus ad adeundum sub tali conditione, nõ acquiret etiam si simpliciter ipse procurator adeat secundum Baldum in rubrica. C. qui admit. ad fin. 4. columna. & ibi in additio. posset tamen constitui sub ista conditione ad petendum bonorum possessionem. secundum Baldum ibi, & Ioan. de Imol. in. l. Paulus. ff. de acquir. hæredi.

5 f ¶ *Fasta tal tiempo.* Vitiatur quia hæreditatis aditio, quæ fit vsque ad talem diem, vel tempus. d. regula. actus. ff. de regul. iur.

6 g ¶ *Por procurador.* Concordat cum. l. Paulus. alias incipit per procuratorem. ff. de acquir. hæredi. & intelige siue sit generalis, siue specialis.

7 h ¶ *Rey.* Adde. l. 1. §. fi. ff. de officio procura. cæ. sa.

8 i ¶ *Concejo.* Nota bene, quia non memini ita vidisse expressum in iure communi. Bene tamen facit quod notant Bart. & Angel. in dicta lege. per procuratorem, quod vbi aliqua opera requiritur in additione, vt est quando monachus vult adire hæreditatem, quod non potest nisi præcedat iussus abbatis, vel pupillus, qui non potest nisi cum tutore authore, vel filius, qui non potest sine iussu patris, posset tunc constitui procurator. & idem dicit Bald. in muliere, quæ non potest adire sine consensu coniugis. torum. in lege. 1. in. 30. oppo. C. qui admit. vbi etiam idem dicit in ecclesia: cum enim non possimus aliquid facere sine ministerio, & adminiculo. lieno, licitum est constituere procuratorem: bene tamen esset concedendum quòd ciuitas vel collegium posset per se contrahere, & sic etiã adire hæreditatem absque eo, quòd ad id constituat syndicum. vt notat Paul. de Castr. post Bartol. in l. §. fuit quæsitũ. ff. ad Trebellia.

9 ¶ *La possesion della.* Idem si constitueretur procurator ad agnoscendam, & petendam bonorum possessionem, quę iuris est. l. 3. §. adquirere. ff. de bonorum possess. & per glos. & docto. in. d. l. per procuratorem.

10 k ¶ *Lex. XVI.*

1 ¶ *Sin testamento.* Idem dic si cum testamento, si posthumus fuit præteritus, vel exhæredatus, cuius exhęredatio pro præteritione habetur: cum posthumus non possit committere causam ingratitudinis. lege. si quis in suo. §. legis. C. de inofficio. testamen. l. non putarit. §. non quæ uis. ff. de bonorũ poss. contra tabul. gl. in. l. si posthumus. ff. de libe. & posthu. in gloss. Cum enim posthumus si nasceretur rumperet testamentum. vt in lege. 20. titul. proximo supra eadem partita. cum ibi allega. ita & antequam nascatur impediet institutum adire. vt in lege. cum quidam. §. quòd dicitur. ff. de acquiren. hęred. si verò posthumus fuisset cum alio institutus: tunc adire posset. quod gloss. & Ioan. de Imol. & Paul. de Castr. declarant in dict. §. q̃ dicitur si esset extraneus pro quinta parte, secundum leges regni, nam reliqua bona sunt legitima filiorum. l. 9. tit. 5. li. 3. fori. l. 9.

m ¶ *O cuydando que lo era.* Item si sciret esse prægnantem: nam in hoc non est vis. vt in dict. §. quòd dicitur. sed hoc posuit ista. l. gratia exempli innuens, ideò non testatus pater: quia sciebat vel credebat vxorem prægnantem. & ita tau. & in nota reco. l. 7. & 8. tit. 8. lib. 5. & l. 11. tit. 6. in d. lib. 5. no

n ¶ *Non deue entrar.* Vt in. d. §. quod dicitur.

o ¶ *Encaesca.* Vulgare antiquum Hispanorum. i. pariat.

p ¶ *Nasciere biuo.* Hodie per legem Tauri. requiritur, quòd etiam sit baptizatus, & viuat per. 24. horas, & quòd tali tempore nascatur, ux recup. quòd sit possibile eum viuere naturaliter. vt in lege. 15. in ordina. Tau in no. c. ri. per quam legem fuerunt sublata multa dubia quæ erant de iure est. l. 2. tit. communi, & propter illam legem partitarum. & l. 3. titulo. 6. libro. 8. libr. 5. for. ll.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

Pero si supiere cierto[a] que la muger nõ finca preñada: estonce puede el mas propinco pariente, entrar la heredad del muerto, como heredero del, parando se a pagar las debdas, e fazer las otras cosas, que era tenudo de dar, e de pagar el Señor cuyos fueron los bienes. E esto deue fazer con otorgamiento[b] del juez del logar.

¶Ley. XVII. Que guarda deuen poner los parientes del finado, quando su muger dize que es preñada del.

MVgeres y ha algũas, que despues que sus maridos son muertos, dizẽ que son preñadas dellos: e porque en los grandes heredamientos q̃ fincan despues de muerte de los omes ricos, podria acaescer que se trabajarian las mugeres de fazer engaño en los partos, mostrando fijos agenos, diziendo que eran suyos: porende mostraron los sabios antiguos manera cierta, porque se puedã los omes guardar desto. E dixeron, que quando la muger dixesse que fincaua preñada de su marido, q̃ lo deue fazer saber[a] a los pariẽtes mas propinquos[d] del, diziẽdoles, de como era preñada de su marido. E esto deue fazer dos vezes en cada mes, desde el tiẽpo que su marido fuesse muerto, fasta que ellos embiẽ catar si es preñada, o nõ. E si por auentura los pariẽtes dubdaren en esto deuen embiar cinco buenas mugeres que sean libres, q̃ le caten el vientre, de manera q̃ nõ la tangan contra su voluntad[c], e de si puedan embiar quien la guarde, si quisierẽ. E la guarda desta muger, deue ser desta guisa. Ca el juez de aquel logar, do esto acaesciere, si los parientes del muerto lo demandaren, deue catar casa de alguna buena dueña e honesta, en q̃ more esta muger fasta que para. E ella morando en casa desta buena dueña, quando asmare que deue parir, deue lo fazer saber a los parientes del finado, treynta dias, ante que encaezca: porq̃ ellos embié otra vez algunas buenas mugeres e honestas, q̃ le caté el vientre. En aquella casa do ouiere a parir, nõ deue auer mas de vna entrada: e si mas tuuiere, deuen la cerrar: e a la puerta de aq̃lla casa, do esta la muger q̃ dizen que es preñada, pueden poner los parientes del finado tres omes, e tres mugeres libres, e ayan ellos dos compañeros, e ellas dos compañeras que la guarden. E cada que ouiere esta muger a salir de aquella casa a otra que sea dentro en aquella morada, para entrar en baño, o por otra cosa qualquier, que sea menester: deuen catar aq̃llas que la guardã, toda la casa, do quier que entrare, o el logar do se quisiere bañar: de guisa q̃ non sea dentro otra muger, que fuere preñada: o algund niño ascondido, o otra cosa alguna, en que pudiessen rescebir engaño. E quando algũ dome o muger quisiere entrar a ella, deuen la escodriñar[f], de manera que en su entrada, otrosi non pueda ser fecho engaño. Otrosi dezimos que sintiendo la muger en si misma tales señales, porque entẽdiesse que era cerca el parto, deue lo aun fazer saber a los parientes otra vez que la embien a catar e guardar si quisieren. E quãdo fuere cuytada, por razõ del parto, nõ deue estar en aquella casa do ella esta ome ningũo[g]: mas pueden estar y, fasta diez mugeres buenas, q̃ sean libres, e fasta seys sirvientas[h], q̃ non sea ninguna dellas preñada[i], e dos o tres mugeres sabidoras[k], que sean vsadas de ayudar a la muger, quando encaesce. E deuen arder en aquella casa cada noche tres lumbres, fasta que para, porque non pueda y ser fecho algund engaño ascondidamente. E quando la criatura fuere nascida deuen la mostrar a los parientes del marido, si la quisieren ver. E seyendo guardadas estas cosas en la muger, de que fuere dubda, si era preñada o non, heredara el fijo que nasciere della,

Ad tit. ff. de ventre inspi.

¶Lex. XVII.

Hæc. l. latè ponit formam quæ debet seruari quando mulier post mortem viri dicit se prægnantem: vt euitetur dolus & fraus ne alienus partus supponatur. h. d. Habuit ortum à l. 1. ff. de ventre inspi. §. de inspiciendo.

a ¶*Supiere cierto.* Quia mulier dicebat se non prægnantem, & ita etiã attestatur obstetrices. vid. in. d. §. quod dicitur, vel erat de hoc communis opinio, vide ibi per Paul. de Castro.

b ¶*Otorgamiento del juez del logar.* Istud non habetur in dict. §. quòd dicitur. neque doctõs quos ego viderim, id tangũt: ideo tene mẽti istã l. quæ hoc addit, forte ne ex additiõe huius consanguinei, & occupatione bonorũ, oriri possit discordia. Cũ forte vxor, quæ à defuncto reputata fuit prægnans, esset in possessiõe bonorum vnde opportunum fuit, vt iudici constaret: an vxor prægnanssetset, vel ne: vt sic eius authoritate hęres institutus ingrederetur hæreditatem.

c ¶*Sedene hazer saber.* Si non malitia: sed imperitia mulieris hoc factum nõ esset, remittendum esset vt in. l. edictum. ff. de vẽt. inspi. cum videam[m] istud non esse in vsu nisi quãdo peteretur à propinquis defuncti, & mos regionis inspiciendus est, & secundum eũ, obseruari ventrem & partum & infantem oporteret l. edictũ. ff. eo. & infra ea. l. in fi.

d ¶*Mas propinco.* Hi, scilicet quos proxima spes successionis contingit, non autem substituto. l. 1. §. denuntiari. ff. de vent. inspic. facit ad quæstionem, an sententia lata contra possessorem maioriæ, & bonorum eius præiudicet alijs post eum vocatis ad maioriam: de quo vide quę di xi in. l. 20. titu. 22. 3. partita.

e ¶*Que non la tangan contra su voluntad.* Concor. cum. l. 2. versi. mittatur. ibi cum dicit, & nequa earum dum inspicit inuita muliere vẽtre tãgat, & hoc forte ne sequatur abortus ex tactu ventris, datur enim licẽtia inspiciẽdi ventrẽ, etiã inuita muliere, sed nõ tãgendi ventrẽ ea inuita.

f ¶*Escodriñar.* Facit vt custodes qui ponuntur in limitibus regni possint trascuntes perscrutari, ne secum deferant extra regnũres vetitas extrahi. vide per Ioa. de Plate. in. l. 3. C. de curs. publ. lib. 12. per text. ibi dũ tenet q̃ resistentes tali scrutinio debent acriter puniri. facit etiã vt officiales possint de nocte perscrutari deferentes arma prohibita deferri. vide l. omnis seruitus. & ibi Ioa. de Plat. C. de aquę ducẽ. lib. 11. & quæ tradũtur per Bar. Bal. & alios in l. requirẽdi. C. de seru. fugiti.

g ¶*Hombre ninguno.* Not. hoc quia nõ ita clarè dicit in. l. 1. ff. de vent. inspic. vi. in vers. mittatur autẽ mulieres. & facit q̃ viri seu masculi non debeãt adesse in partu mulierũ, sed tantum fœminæ.

h ¶*Sirvientas.* In d. l. 1. versi. mittantur. has vocat ancillas.

i ¶*Preñadas.* Et ideo omes mulieres, quæ ibi futurę sunt, debent excutine quã earum prægnans sit, vel ne aliquẽ paruulum possit secum deferre, & submittere. vid. in. d. §. mittantur.

k ¶*Mugeres sabidoras.* De obstetricibus dicit. nam & scięntia & experiẽtia requiritur in obstetricando, vt hic & habetur etiam Exodi. c. 1. ibi non sunt Hebreæ sicut Aegyptiæ mulieres, ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & confert vt ad pretor medicos regni, illarum sicut & medicorũ examinatio competat. l. 1. vers. sed obstetrices. ff. de variis & extraordinaria cognitio. l. item si obstetrix. ff. ad l. Aquil.

l ¶*Tres lumbres.* Qua tenebra ad subijciendum partum aptiores sunt d. l. 1. vers.

despues de la muerte de su marido los bienes del. E si esta muger sobredicha, de que fuere dubda, si era preñada, o nõ, non se quisiesse dexar catar el viẽntre, o non quisiere q̃ la guardassen, assi como sobredicho es, o en otra manera q̃ fuesse guisada e vsada en el lugar do biue maguer pariesse e biuiesse el fijo, non le entregarian[a] de los bienes del muerto, a menos de ser prouado, que la criatura nasciera della, en tiẽpo, que pudiera ser fijo, o fija de su marido.

¶Ley. XVIII. Como puede el heredero desechar la herencia que le pertenesce por testamẽto, o por razon de parentesco.

REnunciar puede el heredero la heredad en dos maneras, por palabra, o por fecho, por palabra como si dixesse ante q̃ entrasse la heredad, q̃ non la q̃ria recebir[b] e de fecho como si fiziesse algun pleyto, o postura, o algũa cosa en la heredad, o en los bienes della nõ como heredero, mas como estraño, e como ome q̃ lo quiere auer por otra razõ[c], o si fiziesse alguna cosa en la heredad, por q̃ se entendiesse, q̃ nõ auia volũtad[d] de la recebir como heredero. Otrosi dezimos que auiẽdo el heredero desechada la heredad q̃ le pertenesciesse por testamento, o por razon de parentesco non la puede[e] despues demandar, nin auer. Fueras ende si el heredero fuesse menor de veynte e cinco años. Ca si este a tal entẽdiere q̃ fizo mal en renunciar la, e la quisiesse demandar, e cobrar despues: bien lo puede fazer[f], por razon que non era de edad cumplida, quando la desecho. E otrosi dezimos que aquel que se ouiesse vna vez otordado por heredero de otro: nõ puede despues desamparar[g] la herẽcia. Pero quãdo dos omes[h] fuessen establescidos en vno por herederos e el vno dellos otorgasse[i], que lo queria ser e el otro nõ la quisiesse[k], non auiendo sustituto[l]. Dezimos, que este que

a ¶*Non le entregarian.* Ex facto ergo matris generatur filio præiudicium in possessorio non in petitorio iudicio, vt hic, & in. l. 1. §. si cui. vbi glo. & docto. ff. de vent. inspi. ¶*Lex. XVIII.*

b Potest hæres verbis vel factis hæreditati renunciare & si vnus ex hæredibus adit & alius repudiet nec sit substitutus potest is qui adit eligere si vult partem repudiantis & totam habere hæreditatẽ. Vel dimittere partẽ quã prius adiuit. Item semel repudians hæreditatẽ non potest amplius illam rehabere nisi sit minor. hoc dicit.

c ¶*Recebir.* Non autem videtur repudiare hæreditatẽ, q̃ importunatus à creditoribus dicit nolo istas brigas, secundũ Baldũ in. l. secunda. C. qui bon. ced. pos. nota tamen, quòd qui repudiat on[m] hæreditati annexum, videtur repudiare hæreditatem. vide in. l. proinde. ff. si cert. peta. vbi Salic. repudiare etiam videtur hæreditatem qui post terminũ ad deliberandũ dicit sibi non expedire, seu q̃ non putat sibi expedire hæreditatem adire. l. sed & si alio, & ibi Bart. ff. ad Trebellia. & repudians hæreditatem simpliciter videtur repudiare, tam ex testamento quam ab intestato. vide gl. singularem in. l. prima. §. sed videndum. in verbo, succedat. ff. de successo. edict. & per Baldum in. l. 1. columna secunda. C. quando non petent. partes. & Paul. in. l. quandiu. la primera. ff. de acquirend. hæredi. l. pe. infra eod. quam vide non tamẽ videtur repudiari hæreditas si repudietur officium cõmissarii relictum in testamento, secundum Bal. in. l. cum proponas. C. de fideicommiss. libera.

d ¶*Razon.* Vnde si petat sibi debitũ videtur repudiare hæreditatem. l. si præteritus. ff. de bono. pos. contr. tabul. vide per Baldum in. l. vt debitum. C. de hæred. actio. vbi bonus tex. vel si soror permisit fratres diu possidere hæreditatem patern am, & cum aliquo egebat parebat ab eis vt a fratribus exclusa intelligitur renunciando tacite potentiæ succedendi, licet solus cursus longi temporis, non sufficeret. l. licet. C. de iur. delib. si autem siluit diu cum fratribus ac nunquam quicquam habuit commune ab eis petendo, vel cum eis rationem calculando de alijs gestis inter eos, hoc solum diuturnum silentium tacitam repudiationem non inducit, secundum Bartolum, & Angelum in. l. recusare. ff. de acquiren. hæredi. vbi etiam Ioan. de Imol. per dict. l. licet. quod videtur bene notandum ad limitationem. l. 2. titu. 11. lib. 2. foro. ll. quæ est inserta in ordinatio. regalibus. libr. 3. titul. de las prescriptiones. & adde. l. fi. & quod ibi not. Bart. & Paul. ff. pro dote.

Inno. rec. est. l. 5. tit. 15. lib. 4.

e ¶*Voluntad.* Vt si patiatur rem hæreditariam perire vel destrui. l. 2. C. de infantib. exposi. Albe. & Ioan. de Imol. in. d. l. recusari.

f ¶*Puede.* Adde. l. ficut. C. de repud. hæred. & quæ ibi notant Bar. Paul. & Alexand. & de sorore renunciante hæreditati in vnum ex fratribus, an prosit omnibus, vel illi tantum? vide Paulum de Castr. in lege prima. §. inde neratius. ff. ad Trebellianum. vide in hoc. l. fuit quæstionis. ff. de acquirend. hæredi. & Bald. in. l. si defunctus. C. de suis & legitim. hæred. & in. l. pactum. secunda quæstione. C. de collatio. & Ioan. And. r. in addition. ad Specula. titu. de testamen. §. primo. in additione incipienti Vbertus & vid. Soci. consi. 91. colum. tertia. primo volumi. & consil. 147. & consi. 91. in quinto dubio. tertio volumi. & vide. l. si a uiam. C. de iure deliberand.

f ¶*Fazer.* Adde. l. primam, & secundam. C. si vt omis. hæredit. vel bono. post. & l. ii. C. si minor se ab hæredita. abstinu.

g ¶*Desamparar.* Adde. d. l. ficut. C. de repudian. hæredi. & limita nisi ex beneficio minoris ætatis, vt supra in casu præcedenti. l. 1. C. si min. se ab hæred. abstinu. & l. necessarijs. ff. de acquir. hære. & supra eo. l. 13.

h ¶*Omes.* Siue sint sui, vel extranei, vel vnus suus hæres, alter extraneus. glo. & doctor. communiter in l. cum hæreditate. ff. de acq. Ad tit. C. hæred. de qua si minor se ista supta est: ab hæredinã. pptcr bene abstin. ficium abstinẽdi, idem habet. C. si vt obtentu. quòd miss. hæ- red. vel bo. nam neque- mancipatus. ff. & j. in. l. de lega. 1. l. pro fi. & in. l. hærede. §. Pa- pinianus. ff. de tu. proxi- acquir. hæred. mo.

i ¶*Otorgasse.* qd si repudiasset partem suam, & postea coheres simil re pudiasset partem suam, an possit primus repudians adire totam hæreditatem? videbatur, q̃ sic quia aditio, & repudiatio sũt conuertibilia. l. is potest. ff. de acquiren. hæredi. quod bene procederet in suo, qui abstinuit, & postea vellet adire, seu abstensionem reuocare iuxta. l. fi. infra eod. & l. fi. C. de repudian. hæred. in emancipato vero, seu extraneo hærede non videtur, quod possit procedere, vt supra ista. l. ibi, otrosi dezimos, & l. ficut. C. repudian. hære.

k ¶*Quisiesse.* Post additionem cohæredis: nam si cohæres adiisset post repudiationẽ alterius, tunc nõ procederet ista. l. sed in distincte cogeretur habere vtrunq; portionem. l. si duo. ff. de acquiren. hæredi. intel lige etiam quando cohæres postea repudiet ipso iure, sine aliquo beneficio restitutionis: nam si adiuerat, & postea repudiet beneficio restitutionis: non cogitur cohæres, qui adiuit habere portionem repudiantis, vel dimittere suam. Sed potest habere suam, & aliam dimittere creditoribus. l. si minor. ff. eodem, quid autem in fideicommisso. vid. l. an tepenultimã, & penultimam. ff. ad trebellianum, & ibi. Barto.

l ¶*Substituto.* Nam substitutus præferretur coniuncto. l. secunda. §. si duo. ff. de bonor. possessi. secundum tabul. l. penultima. ff. de iniust. rupt. & in auth. hoc amplius. C. de fideic. & in. l. vnica. §. in primo. & in. §. pro secũdo. C. de cadu. tol. & notatur in. l. qui patri. ff. de acq. hære. & nõ solũ expẽsa substitutio: verũ etiã tacita potẽtior est. q̃ ius accrescendi. glo. in. l. fi. & ibi Bal. C. de institu. & substitu. si tũ substitutus repudiaret (q̃a & tũc accresceret ei la portio cohæredi, vt in. d. §. si duo) procederet adhuc tũc ista. l. quid autẽ si & ipse conçres, qui prius adiuit, erat substitutus cohęredi repudianti, an etiam tunc procederet huius. l. dispositio? Bar. in. l. in testo. C. de impub. & aliis substitu. vult q̃ tũc nõ procedat ista dispositio, q̃a tũc deuoluit ex expressa dispositione defuncti, quã ignorare non potuit. & sic ei inuito illa portio repudiata accrescet, quia eo ipso, q̃ adiuit, censetur obligatus seu se obligasse ad recipiendũ aliam partẽ, in qua erat substitutus vulgariter, sicut etiam obligatur ad recipiendũ hereditatem pupilli, in qua est substitutus pupillariter. l. qui patri. ff. de acquir. hęred. & idem tenet Angel. in dicta. l. cum hereditate. non allegans Bartol. & sibi hoc dictum approprians forte vt dicit Paul. quia non vidisset ibi Bartol. & est singularis limitatio. secundum Paulum de Castro. ibi, idem etiam tenet ibidem Ioannes de Imola. motus ex eo, quia iste casus potuit per heredem prouideri, & non fuit inopinatus. aduerte tamen quod glos. in dicta. l. in testamento. tenuit contrarium: imo q̃ etiam

si eohæres sit substitutus, adhuc habeat locum dispositio dict. leg. cũ hæredirate. intelligens dict. l. testamẽto. cum dicit inuitis accresceret, scilicet si nolunt dimittere partem suam iuxta dispositionem istius l. & d. l. cum hæreditate. & opinio glo. confirmatur, quia si ratio istius dispositionis, vt docto. volunt, est casus inopinatus, ita hoc est, inuocato pius substitutionis, sic vt etiã in iure accrescendi cũ qualibet via hæres sciret, seu scire debere partem hæredis repudiatam sibi accrescere: & expsio eorũ, q̃ tacite insunt, nihil operatur. l. 3. C. de fideiusso. l. hęc verba. ff. de lega. 1.

¶ Præterea etiam succedere p ius accrescẽdi ex dispositione testatoris venit: sicut & quando ex substitutiõe. l. si titio & mæuio. §. iulian[a]. ff. de lega. 2. licèt huic rationi posset responderi, quòd non exprimitur per eundem modum, qui tacite inest quando cohæres est substitutus imò additur sibi ius ex substitutione vnita cum iure accrescendi, nam & si repudiaret partem suam, posset venire ad partem cohæredis per ius substitutionis: & ita de num habebit partem suam per ius accrescendi. l. situ ex parte. ff. de acquirend. hæredi. & tamen si non esset substitutus, & repudiaret partem suam, perpetuò esset exclusus. opinionem etiam glo. ali quibus rationibus defendit Aretinus in dicta. l. cum hæreditate. Et rationibus, quas adducunt docto. tenentes cum Barto. respondet etiam Decius in dicta. l. testamento. & licet iste articulus sit dubius, mihi magis placet opinio glos. in dicta lege. testamento. cum enim substitutio hat inter hæredes ad commodum ipsorum, non debet redundare in odium. l. quod fauore. C. de legib. & in odium esset, si præcise cogeretur acceptare portionem repudiantis, & ista opinio videtur æquior licèt tu posses etiam istam. l. parti. inducere pro opinione Barto. Angel. & aliorum cum dicit, nõ audendo sustituto. Si intelligere velis, & ti ipse cohæres esset substitutus. Sed nõ vitur sensus germanus literæ. &. l. octaua. titul. 5. supra ead. parti. potest induci pro opinione dict. glos. nisi intelligas, vt ibi dixi in glo. super verbo, o los desampare todos. nihilominus opinio Bar. est magis communis. & pro se habet dict. l. testamento. quæ multum facit. Vnde in practica non esset ab opinione Bart. recedendum.

n a ¶ *Escogencia.* Intellige quãdo erãt creditores, à quibus iste hæres posset conueniri, & vexari: cum & hæc videatur ratio finalis huius. l. vt patet in. d. l. cum hæreditate. à qua ista sumpta est, si verò nulli essent creditores neq; legatarii, hoc non procederet secundũ Barto. & Paul. in. d. l. cum hæreditate. ex quo Bart. ibi infert ad quæstionem notabilem. vid. ibi per eum, & an si confectum esset inuentarium, procedat dispositio huius. l. Bart. & Paul. quòd non in dicta. l. cum hereditate. vbi contrarium tenet Ioan. de Imol. & magis mihi placet: cum hæc l. non distinguat, fiat vel non inuentarium: & quia vt dicit Imol. licèt fecit inuentarium pro sua parte, non tamen fecit pro parte cohæredis, in quo sentit Imol. quod si de qualibet portione factum fuit inuentarium, non procederet illa. l. neq; ista: & sic isto casu procederet opinio Barto. & Paul. de Castro. & quia adhuc militat alia ratio, ne sumptibus & laboribus in respondendo creditoribus hęres vexetur: & verecundi & honesti viri est lites execrari. l. quarta. ff. de alienatio. iudic. mut. causf. fact. & hinc dicebat Bal. in. d. cum hæreditate. quod etiam si essent creditores, licet non tot, quod absorbeant vires hæreditatis: quod adhuc habebit locum beneficium illius. l. quia interest hæredis ad euitandas vexationes. l. minoribus. ff. de mino. vide ibi, per Imol. qui vult in hoc contrarium, & docto. in dict. l. cum hereditate. ponũt duplicem practicã circa istam electionem. vide ibi per eos signanter Pau. & Ioan. de Imo. post Barto.

b ¶ *Lasaya.* l. cum hæreditate. addit de creditoribus, vt si dicant, se contentos portione adeuntis, & quòd non conuenient eum vltra vires hæreditarias in casu quo non conficit inuentarium, nisi pro illa dimidia, & quòd repudiatam accipient ipsi creditores, vel dato quòd maneant apud hæredem, non conuenient eum pro illa vltra vires hæreditatis: quòd tunc compelletur hæres habere vtranque portionem, vel dimittere repudiatam creditoribus, & respondere pro altera quam adiuit secundum duas practicas positas ibi p gl. & docto. & est bene aduertendum, quòd. l. ista partitarũ. nihil de hoc dixit, & merito, nam vtitur illa. l. cum hæreditate. in hoc verbis obscuris, & quæ vix bene intelligi possunt, sup plendum tamen videtur huic. l. cum vt dixi ratio finalis recedendi à regula iuris fuit, ne ex inopinato casu hæres vexetur à creditoribus & legatariis, & conueniatur vltra vires hæreditatis, quæ ratio cessat, si creditores contententur iuxta prædicta. Solum enim ppter creditores defert hæredi ista electio. vt vbi patet. ex quo infert Bart. quod si non essent creditores, neque legatarij, licèt in hæreditate essent aliæ implicationes, quæ forte requirunt laborem animi & personæ, non tamen propter hoc deferetur hæredi ista electio. cum enim ex benignitate hæc electio concedatur contra regulas iuris disponentes, quod qui semel est hæres, non potest desinere esse hæres. l. & si fine. §. sed quòd papinianus. ff. de mino. & quòd pars cohæredis repudiantis cohæredi inuito accrescat. l. qui ex duabus. §. fina. ff. de acquirend. hæredi. restringenda est, vt locum non habeat si creditores contententur prædictis, & tene menti circa materiam huius. l. notabile dictum Baldi in. l. mater. in fine. C. ad Tertullia. vbi voluit, quòd in casu, quo mater priuatur proprietate bonorum filii: cui succedit propter transitũ ad secundas nuptias: & tantum sibi remanet vsusfructus, q̃ si mater sit grauata soluere legata relicta in testamento filii de propria barsa, quæ postea nubat: quod tunc cedendo vsufructui, liberetur. allegat dict. l. cum hæreditate. quod dictum non video, quòd possit esse aliquis effectus, cum mater succedens ex testamento. succedat pleno iure, vt in authentica. ex testamento. C. de secun. nupt.

¶ *Lex. XIX.*

2 a Si institutus in testamento alterius sit eius propinquior consanguineus: & hoc sciendo repudiet hæreditatem ratione propinquitatis si statim non adeat ratione testamenti excluditur vtraque via, si autẽ ignorans se scriptum hæredem renuntiet ab intestato, non excludi tur ex testamento, quia non potuit quod sibi ignorans competebat renuntiare. h. d.

c ¶ *Se entiende.* Probatur hic dictum glos. in. l. prima. §. sed videndum ff. de succesſo. edict. de quo dixi supra eodem. in. l. decima octaua. in glos. prima. patet etiam hic, quòd ad destructionem consequentis sequitur etiam destructio antecedentis. l. illud. ff. de acquirend. hæredi. l. ad rem mobilem. &. l. ad legatum. ff. de procurator. & ad istum Brocardum, qui vult consequens &c. vide notabile consilium Decij. 77. incipit viso puncto supra scripto. 1

d ¶ *La podria.* Adde. l. neque is. §. hæres institutus. ff. de acquirend. hæredi. excluſus enim ab vno remedio, non videtur excluſus ab alio. l. si filius qui patri. ff. de bon. liber. l. si domus. ff. de seruitu. vrbano. prædior. 2

e ¶ *Nõ sabia.* Quia non videtur quis renuntiare iuri, quòd quis ignorabat sibi competere, vt hic. & in. l. mater. ff. de inofficio. testament. l. Clodius. ff. de acquirend. hæredi. & idem si dubitaret sibi competere. l. manifestissimi. §. sin autem nescius. C. de furt. 3

4 a ¶ *De renunciar.* Hæreditati enim nondum delatæ renuntiari non potest: vt hic, & l. si ita scriptum. §. si sub conditione. ff. de legatis secũdo. l. is qui hæres. ff. de acquir. hæredi. nisi talis renuntitio fiat per pactum. l. prima, C. de pactis. l. de fideicommisso. C. de transact.

¶ *Lex finalis.*

Filius vel nepos maior ætate ascendentiũ hæreditatẽ repudiãs potest eam habere si bona non sunt alienata vsque ad triẽniũ, sed si alienata sunt non potest nisi sit minor. hoc dicit.

1 b ¶ *Desechando.* Et sic. l. ista loquitur in repudiatiõe expressa. qd autem in tacita per lapsum tẽporis datũ ad se immiscendum vel abstinendum[2] glos. & Bart. in. l. 3. C. de iu. & fa. igno. volunt, quòd non habeat locum dispositio. l. fin. C. de repudiã. hæred. de qua ista sumpta est & tenet Bald. & Paul. in. l. si quis suus. ff. de iur. delibe. Alexand. & Iaso. in. 6. limitatione. in. d. l. si. contrarium tamen videtur probari. in. l. secunda. in fi. supra eo. titu. vide quæ ibi dixi in glo. si. quid autem si filius repudiaret legitimam, an habeat locum ista lex: Bal. vult q̃ non. in. d. l. fi. vide tamen Ioan. de Imo. qui vult contrarium. in. l. quia poterat. ff. ad trebell. per. lata tamen. §. si patronus. ff. eodem.

2 c ¶ *El fijo.* De suo in potestate loquitur iuxta l. si. C. de repudian. hære. de qua sumpta est hæc. l. & l. h quis suus. ff. de iure deliberand. licet glo. in dict. l. fina. voluit, quòd procederet etiam in filio emancipato per. l. nonnunquàm. ff. de collatio. bonor. quæ satis vrgebat: communiter tamen docto. tenent contra illam glos. & quòd illa. l. fina. non procedat in filio emancipato, vt tetigit Alexand. ibi. & idem voluit glos. in. l. si emancipata. vbi bonus text. C. de iur. & fact. ignor. Paul. de Castr. in. d. l. si emancipata. tenet contra communem opinionem, quia emancipato ita de æquitate prætoria debita est hæreditas patris, sicut filio in potestate, & quia hodie præterito filio emancipato, ita redditur testamentum nullum, si præteritio facta fuit sine causæ expressione, sicut si filius in potestate esset præteritus sine causa, vt in authẽtico. de hæred. & falcid. §. exheredatos. quæ tamen fundamenta dicit fragilia Alex. in. d. l. fi. fatetur tamẽ post Cynum & Ray. in. d. l. fi. & Bal. in. d. l. si emancipata. quòd emancipatus infra annum poterit reuocare repudiationem suam. argumen. d. l. nonnunquàm. idemque esse in quocunq; descendente qui non esset suus vel emancipatus eadem ratione, sicut in hæreditate materna potest repudiatio reuocari per filium intra annum. l. filii mater. §. primo. ff. ad Tertullia. & ibi Barto. & idem Barto. in dict. l. si quis suus. licèt contrariũ tenuerit, in dict. l. fina. Primum tamen tenet Alexand. in. l. qui separatis. columna quarta. C. vnde liber. & in dicta. l. fina. post Cyn. & Fulgosi. ibi, & Iacob. de Raue. Cin. & Bald. in. l. secunda. C. de iur. & fact. ignor. & ad. l. secundam. C. de iure & fact. ignoran. quæ videtur obstare, respondet, vt per Alexand. ibidem post glos. in dicta. l. secunda. quòd ibi erat elapsus annus vel sequens adiuerat.

3 d ¶ *El nieto.* Intellige de eo, qui est suus hęres, auo: veluti quia est in potestate auij vt in. §. primo. institu. de nupt. tenet Bartol. in. l. si quis suus. ff. de iure deliber. & in dicta. l. fina. vnde cum hodie per. l. Tauri filius per matrimonium liberetur a patria potestate filii ab eo geniti: cum non sint in potestate aui, non habebunt in successione aui beneficium huius. l. habebunt tamen beneficium. l. nonnunquàm. ff. de collatio. bonor. vt & ibi tenet glos. & vt hic vides: cum istud priuilegium detur descendentibus ratione suitatis non procedet hæc. l. è contra in successione descendentium quo ad ascendentes, quia cessat ibi suitas, tenet glo. fi. in fine. in. l. non iustam. C. ad Trebellia. possent tamen vsque ad annũ reuocare abstensionẽ per dict. l. filij mater. §. primo. ff. ad Tertulli. tenet Iason in dicta. l. fi.

nos de renunciar[a] primeramente el derecho, que auia en ella, por razon del testamento. E porende tal renunciacion, non le empesce, si quisiere auer la heredad despues.

¶ *Ley. XX. Fasta quanto tiempo puede el fijo, o nieto cobrar la heredad que ouiesse desechada.*

D[b] Esechando el fijo[c], o el nieto[d] la heredad de su padre, o de su abuelo, despues dela muerte dellos, seyendo mayor de edad de veynte e cinco años[e], si la heredad, o los bienes della nõ fuessen enagenados, biẽ los puede despues cobrar[f], e auer fasta tres años. Mas si las cosas de la herencia[g] fuessen enagenadas, non las podria despues cobrar, nin auer. Fueras ende, si fuesse de menor edad, assi como de suso diximos[h].

Titulo. VII. De como e porque razones puede ome deshere dar en su testamento a aquel que deue heredar sus bienes. E otrosi, porq̃ razones puede perder aquel que fuesse estableſcido por heredero en el maguer non lo desheredasse.

GRauemente yerran los omes a las vegadas contra aquellos en cuyos bienes deuẽ ser herederos, porq̃ los han a su finamiento a desheredar dellos. Onde pues q̃ en los titulos ante deste mostramos de los estableſcimiẽtos de los herederos, como puedẽ ser fechos, e de todas las otras cosas q̃ les pertenescen, q̃remos aqui dezir de los desheredamiẽtos q̃ los omes fazẽ a las vegadas a su fin cõ pesar, que reciben de aquellos, de quien deuen recebir seruicio e plazer. E mostraremos primero que cosa es desheredamiento. Equien lo puede fazer. E a quien. E como deue ser fecho. E por que razones. Eque fuerça ha. E o-

¶ *De veynte e cinco años.* quid si esset minor tẽpore absensionis? dic vt in dict. l. fin. à qua ista sumpta est, & aduerte, qa ista l. videtur reprobare opinionem glos. & Barto. in. d. l. fina. volentium per tex. ibi, vbi etiam idem tenet Alberic. & Bald. quòd etiam si maior viginti quinq; annis, repudiet hæreditatem pater nam: si tamen repudiet intra vigesimum nonum annũ & sic intra quadriennium, quòd adhuc habebit aliud trienniũ. quod etiam tenet ibi Paulus de Castro, reprobata opinione aliorum, qui dicebant, tunc non dari nisi tantum triennium: quæ videtur fuisse opinio Azo, quam approbat ista. l. tẽe ergo menti istam. l. partitarum. & text. in dict. l. fina. non probat opinionem glos. & Bartol. & Paul. quia loquitur in tempore, quo filius vult absensionem, vel repudiationem reuocare, & sic quòd si reperitse in minori ætate, vel intra quadriennium tempore talis reuocationis, non vero si tempore repudiationis cum erat maior, & fecit illum intra quadriennium, quia cum turse nulla tempora restitutionis ei superfinsi, illico currit triennium, vt etiam habetur in. d. l. fi. 4 Ad tit. C. & libe. pt. & l. in tit. 8. l. ii. & tit. 9. l. 1. & in stit. de exhe. libe. & fi. & C. de bon. poss. contra tabu. & ff. & lib. & posthu.

¶ *Titulus Septimus. De exheredat. libero.*

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

¶ *Lex prima.*

Exhæredatio est consanguinei ab hæreditate in qua iushabet succedendi expulsio, & fit per hæc verba, exhæredo filium meum propter talem causam, & alienum eum facio à bonis meis. h. d.

1 a ¶ *Deseredar.* Sequitur dicta Azo. C. de liber. præteri. in summa. versic. exhæredare.

troſi diremos, por quales yerros puede perder la herencia, aquel que fue eſtablescido por heredero, en el teſtaméto, maguer non fuesſe deſeredado.

¶ *Ley. I. Que cosa es deseredamiento.*

Eseredara, es cosa, q̃ tuelle a ome el derecho, q̃ auia de heredar los bienes de su padre, o de su abuelo, o dotro qualquier quel tãga por parẽtesco. E esto seria, como si el teſtador[b], dixesſe deseredo mio fijo, o mando q̃ sea estraño[c], de todos mis bienes, porq̃ tal yerro me fizo. E esſo misſmo seria si tales palabras dixesſe contra su nieto, o contra otro qualquier, que le deuiesſe heredar, d derecho[d].

2 b ¶ *El testador.* Siue sit masculus, siue fœmina: cũ neq; patri neq; matri permittatur hodie exhæredare vel præterire filium sine insertione iustæ causæ, vt in authen. non licet. C. de liber. præte. & in authẽ. vt cũ de appellatio. cognosci. §. aliud quoq; capitulũ. colla. 8. vnde hodie etiam contra testamentum matris, in quo filium non rite exhęredauit, daretur bonorum possesſio contra tabulas. licet enim de iure antiquo. ſſorum. filius contra testamentum matris non habebat bonorum possesſionem contra tabulas, vt in. ll. illud. §. ad testamenta. ff. de bonor. posſe. contra tabu. &. §. liberi. inſt. de exhæred. libero. tamen posſt iura authenticorũ, & iura ista partitatum cum eodem iure detur bonorum possesſio contra tabulas, quòd datur ius dicendi nullum, vt inquit Bar. in. l. posſt mortem. §. fi. ff. de bonor. posſ. cont. tabul. per l. 1. in prin. eod. titu. & filio exhæredato à matre sine expreſsione causæ deturius dicendi nullum, per. d. §. aliud quoq; capitulum. & infrà eod. l. 10. & dict. authen. non licet. dabitur ergo etiam bonorum posſesſio contra tabulas contra testamenta fœminarum, & hoc etiam voluit Alexand. conſi. 89. colu. 2. volu. 2. incipit viſo puncto.

3 c ¶ *Que sea estraño.* Adde. l. ſi quis filium. C. de liber. præte. & facit ista. l. quod per exhęredationem fiat extraneus exhæredatus etiam a bonis q̃ titulo maiori æfratrimaiori fuerunt relicta & eius descendẽtibus, & his deficientibus alijs fratribus: vt in tali ſubſtitutione non veniat exhæredatus. vide ad hoc bonum text. in authen. de hæredi. & falci. §. & hæc quidẽ. in verſ. exhæredatos. Et quid ſi maledicat filium cum expreſsione causæ, an ex hoc dicatur rite exhæredatus? Bal. quòd nõ in proœmio decretalium. col. fi. verſi. item quæro nunquid pater maledicendo ſilium. quòd dictum retulit & ſequutus fuit Iaſon in dicta authen. non licet. colũ. 1. C. de liber. præteri. & in aliis locis relatis per Guilielm. Benedict. in repetitio. c. Raimuntius. de testa. ſuper verbo in eodem testamento relinquens. num. 213. Idem tamen Iaſon. in. l. ſi pater tuus. C. de hæredib. inſti. col. 2. tenet contra dictũ Bal. ex quo maledictio non eſt in genere, ſed in ſpecie. Allegat. l. Quotiens. §. ſi quis nomen. ff. de hære. inſti. & ibi glo. & forte hoc eſſet verius dum tamẽ ex coniecturis conſtet patrem animo exhæredandi filium maledictionem protuliſſe, cum lex non ſit imponenda verbis, ſed rebus. l. 2. C. communia de lega.

4 d ¶ *Que le ouiesse de heredar de derecho.* Ex iſta. l. videtur comprobari dictũ Bal. in repeti. l. pater filiũ. col. 6. ff. de inofficio. testa. & in repetitio. l. in ſuis. ff. de liber. & posth. & in. l. posthumorũ. ad fi. ff. de iniuſt. rupt. testa. quòd quando exhæreatur vel præteritſine causæ expreſsione, ille qui non tenet primum locum in ſucceſsione: valeat exhæredatio vel præteritio. & ratio huius dicti eſt, quia ille qui nõ tenet primum locum non eſt inſtituendus, neq; exhæredandus. l. Gallus. §. in omnibus. ff. de liber. & posth. l. ſi quis ſilio exhæredato. in prin. ff. de iniuſt. rup. ex quo dicto reſultat, quòd ſi filius emancipatus exhæredauit ſilium: & etiam exheredauit, ſeu præteriit patrem: cuius præteritio habetur pro exhæredatione, vt in dicta. l. pater filium, & ibi not. Bart. & mortuo teſtatore filius in iudicio inofficioſæ querelæ fuit excluſus perſententiam a querela, & per hoc fuit aperta via querelandi patri qui tempore mortis non tenuit primum locum, cum præcederetura filio teſtatoris, quòd pater non poterit ſuccedere abinteſtato, neque dicere teſtamentum nullum: & habebit neceſſe intentare querelam inofficioſi teſtamenti, tanquam rite exhæredatus quanuis in ſua exhæredatione vel præteritione non fuerit inſerta cauſa, vt etiam tradit, & not. Alexan. in authen. non licet. numer. quinto & ſexto. C. de liber. præteri. & eadem ratione idem videtur dicẽdum, ſi pater filium rite exhæredet cauſa inſerta: nepotem vero ex eo exhęredet ſine expreſsione cauſæ, quòd excluſo filio a querela, nepos non poterit rumpere teſtamẽtum per ius dicendi nullum, vel p cõtra tabulas. Sed habebit re ceſſe intentare querelam inofficioſi teſtamẽti tanquam exhæredatus. cũ exhæredato etiam de iure antiquo ſine cauſæ expreſsione non dabatur contra tabulas, neq; ius rumpendi teſtamentum, vt in. l. non putauit. in prin. ff. de bono. posſe. contra tabulas. ſi vero nepos eſſet præteritus a patre: tunc eius præteritio non haberetur pro exhæredatione, imo cõpeteret nepoti ius dicendi nullum, vel cõtra tabulandi, vt not. gl. in. l. illud. §. 1. ff. de bono. posſe. contra tabulas. & in. l. ſi is qui. ff. de inofficio. testamen. & quæ habentur in. l. Gallus. in prin. & per totam l. ff. de liber. & posthu. & procederet hoc, ſi filius exhæredatus deceſſerit viuo patre, auo, nepotis: ſecus ſi ſuperuiuere: nam tunc nepoti opus eſſet querela, vt in. l. ſi quis filio exhæredato. in princ. & ibi glo. ff. de iniuſt. rupt. & tradit nouiſſime latè & plane Rodericus Suarez in repetitione. l. quoniam in prioribus. in. 10. ampliatione. fol. 11. verſ. ſupereſt. & fol. ſequenti poſt Bald. & Docto. in. l. ſi quis filium. C. de inofficioſo. testa.

¶ *Lex. II.*

Euacuato testamento ſeu annullato vel infirmato euacuatur exhæredatio in eo facta & poteſt fieri exhæredatio cuilibet aſcendẽtium & deſcendentium, dum tamen ſit maior. x. annis cum dimidio. Item collateralis poteſt præteriri. h. d.

c ¶ *Ha poder de desheredar.* Proſequitur dicta Azo. C. de liber. præter. in ſumma. colum. prima. verſi. poteſt exhæredare, & colligitur hic ad validitatem exhæredationis opus eſſe, quòd fiat in testamento: quia in codicillis neq; dari neq; adimi hæreditas poteſt. l. quidam. §. fina. ff. de conditio. inſtitu. & Inſt. de codicillis. §. codicillis. & l. non codicillum. C. de testa. quid autem ſi exhæredatione facta in codicillis, codicilli testamento confirmentur: an tenebit exhęredatio? Azo. videtur velle quòd non, vbi ſupra verſi. quòd dixi in testamento. quod eſt dictum ſingulare: cui adde quòd notabiliter tradit Ioan. And. in additi. ad Specula. titu. de inſtrumen. æditio. §. compendioſe. colu. 15. in additio. ſuper parte habetur. & Azo. ibi loquitur ſub dubio forte. & vidi ſemel hoc in cauſa arduiſsima, in caſu quo pater filiam exhæredauerat extra testamentum in quadam ſcriptura: & poſtea contentum in dicta ſcriptura approbauit in testamento, & refricabatur in dubium validitas dictæ exhæredationis. & pronuntiatum fuit valere dictam exhæredationem: & bene, ex quo testator in testamento in hoc expreſsè se retulit ad exhæredationem contentam in ſcriptura, per. l. aſſe toto. & ibi Ioann. de Imol. ff. de Imol. ff. de hæredib. inſti. Alex. & Iaſon in. l. hæreditatem. C. de codici.

f ¶ *Se rompiesse.* Modis de quibus. in. l. ff. de iniuſt. rupt. & in. l. 18. & 19. cum ſequentibus. titu. 1. §. ead. partita. abſurdum enim eſt vigere exhæredationem, vbi testamentum non valet. l. ſi patronus. §. ex testamẽto. ff. de bon. liber. & adde quæ habent. in. l. fi. ff. de liber. & posth.

g ¶ *Entrar la heredad.* Concord. cum. l. filium. §. ſed cum exhæredatio. ff. de bono. posſe. contra tabulas. & cum dicta. l. ſi patronus. §. ex testamento. ff. de bon. liber. hodie tamen de iure regni ordinamentorum. libro quinto. titulo ſecundo. l. prima. tenetur exhæredatio: licet non adeatur hæreditas ex testamento: niſi dicas, quòd illa. l. tantum procedat in his, quæ abinteſtato ſine testamento poterant fieri, prout dicebat Dynus ibi relatus a Bartol. & docto. in lege ſecunda. ff. de vulgari & pupillari. quæ certè eſſet magna reſtrictio ad dictã. l. ordinamenti. de cuius intentione fuiſſe videtur idem velle diſponere in caſu, quo non adeatur hæreditas per hæredem ſcriptum, quod diſponebatur a iure antiquo iuris communis & partitarũ in caſu, quo testamentum rũpebatur ex cauſa præteritionis, vel exhæredationis: vt in authenti. ex cauſa. C. de libe. præter. & in corpore vnde ſumitur, & l. ſi. titu. §. ead. partit. nã etiã tutela non poterat ab inteſtato relinqui. l. 1. ff. de testa. tutel. & tamen tutelæ datio conſeruatur p d. authenti. ex cauſa. &. §. ſi ueigitur, in authẽ. vt cũ de appella. cogn. neq; videtur iuſtum neq; conſonum rationi, vt in manu hæredis ſcripti eſſet eludere exhæredationẽ filii ingrati non adeundo: licèt iſtam rationem parui pendebant. ll. iuris communis & partitarum. ſtante tamen. d. diſpoſitione ordina. vrgere videtur iſta ratio, & quia nemo auderet aſſerere ſtante dicta. l. ordinatione. vti arbitrationem turelæ non adita hæreditate, quæ tamen vt dixi, non poterat abinteſtato relinqui, cogita tamen, quia articulus eſt dubitabilis. & vide quæ dixi in. l. quarta. titu. infra proximo. & quod not. Bartol. in. l. illud. in principio. ff. de bono. poſſ. contr. tabu.

Et no. re. de qua ſupra proxime.

4 a ¶ *Deziocho.* Proſequitur dicta Azo. vbi ſupra.

5 b ¶ *De diez años e medio.* Nam ante iſtam ætatem non poteſt committere ingratitudinem: & ſic neque poterit exhæredari. l. ſi quis in ſuo. §. legis. C. de inofficioſo testamen. & poſt decimum annum cum dimidio. l. iſta reputat eum dolicapacem, quia cõmittere poſſet omne delictum præter vitium carnis, vt in. l. auxilium. §. 1. & ibi per glo. & doct. ff. de mino. l. 9. titu. 1. patri. 7.

6 c ¶ *De trauieſſo.* Concor. cum. l. fratres. & l. fratris. C. de inofficio. testa. & in fratre. vide. l. 12. infra eodem.

¶ *Lex. III.*

Certus & indubitatus debet eſſe exhæredandus ſiue nominatim ſiue per ſigna, idem ſi habeat vnicum filium dicendo filium meum exhæredo: ſed ſi haberet plures per hæc verba nullus eſſet exhæredatus, poteſt etiam pater cum conuitio filium exhæredare: vt ſi dixerit nõ nominandus vel non filius meus, latro, gladiator, ex adulterio natus, & exhæredatio debet fieri pure ſine cõditione a tota hęreditate alias nõ valet. h. d.

1 d ¶ *Ciertamente.* Concor. cum. l. prima. ff. de liber. & poſthu. & inſtit. de exheredat. libero. §. nominatim.

2 e ¶ *Quier sea varon, o quier sea muger.* Adde legem. maximum virium. C. de liber. præteri.

3 f ¶ *Poder o non.* Adde. d. l. maximum vitium. &. §. ſed hęc quidem vetuſtas. inſtituta. de exhæredatio. libero.

4 g ¶ *Vn fijo.* Adde. l. ſecundam. ff. de liberis & poſthu. per quam dicebat ibi, Bart. quod quando non præceſsit niſi vnicum tantum testamentum, ſufficit generalis reuocatio, & ſi nihil dicat de clauſula derogatoria, in primo testamento contenta, quod dictum reprehendunt ibi, Angelus, & Ioannes de Imola, & Paulus de Caſtro. & Alexand. conſilio. 25. volumi. vbi dicit communiter teneri contra Bart. in hoc

In no. rec. eſt. l. 2. tit. 4. lib. 5.

Sed aduerte. quia Barto. in dicta. l. ſecunda. refert ſe ad id quod dixit in. l. ſi quis in principio teſtamenti. ff. de legatis tertio. columna quarta. vbi formaliter dicit, ſed quæro ſi eſſet ponere caſum, in quo ſufficeret reuocatio generaliter facta, dicens caſſans omne aliud testamentum, in quo ſunt verba derogatoria, & hoc voluit præualere: reſpondeo ſic, ſi vnũ tantum præceſsit, & ĩ iſtis terminis rectè loquitur Bart. vt probatin. l. 22. titu. 1. ſupra eadem partita. & quæ ibi dixi. vide etiã Soci. conſil. 2. volumi. 3. incipit, in cauſa teſtamentaria. vbi in fin. col. tertia. & in. 4. colum. defendit dictũ Bart. in dicta. l. ſecũda. ſed ego reſtringerem ad formã & modum, quo poſuit i. d. l. ſi qs. in principio teſtamenti. & p hoc, quod hic dicitur, & in dicta. l. 2. dicit etiam Bart. in l. §. & ideo. ff. de his quæ in teſta. delen. q̃ licet quando in inſtrumẽto ſunt plures ſuperſcriptiones, vt tollatur ſuſpicio inſtrumenti requiritur, quod notarius dicat quæ ſupra ſcripta ſunt in tali, & tali parte, mea propria manu ſubſcripſi, & addidi, ſi tamen eſt vnica tantum ſupraſcriptio, ſufficit, ſi dicit, quod ſupraſcriptum eſt, nam ad illum tantum refertur. vide etiam in ſimili, quod not. Bald. poſt Gulielm. in. l. in ipſius, in fine. C. famil. hercisc. dicit etiam Bart. in. l. prima. §. inter. ff. ad legem Cornel. de falſ. quòd generalis ſubſcriptio habet vim ſpecialis ſubſcriptionis quando teſtamentum haberet ſolum vnum caſum. Adde etiã in ſimili, quod not. Paulus de Caſtro, ſic limitans illum textum in leg. Lucius. §. maritus. ff. ad Trebellianum. in verſicul. iſtud, faciebat dubium. & vide. l. fundus quem. cum. l. ſequenti. ff. de vſufructu. legat. quando enim non de alio, niſi de vno neceſsitas nos cogit ſentire, clauſula generalis ad illud refertur, vt in quæſtione notabi. tradit Baldus in lege. eam quamnona columna. C. de fideicommiſſ. verſiculo. demum quæro. & dicebat Baldus in lege. liberti. columna octaua. C. de oper. liber. quòd ſi filia quæ ceſsit ius, quod habebat ſuper bonis patris nullum aliud ius habebat, niſi ius dotis maternæ, quod illud videtur cedere per l. fundus qui locatus. ff. de fundo inſtruct. & licet alias ſtipulatio intelligi debeat de eo, quod de præſenti debetur pure, & non de debito conditionali, vel in diem, vt in lege. ſi ſtipulatus fuerim. §. primo. ff. de verborum obligationibus. ſi tamen nullum aliud debitum purum ſubeſſet, tunc comprehenderetur debitum in diem, vel ſub conditione, alias diſpoſitio reddatur inutilis, vt tradit Iaſon in dicto. §. ad finẽ. columna prima. verſiculo tertio principaliter limita. argumento dictæ. l. fundus qui locatus. vide etiam in ista materia multa alia per Felinum in capitulo primo. columna quinta, & ſexta. de reſcrip. quitamen non adducit præ dicta, quæ tu nota ex longo ſtudio collecta.

h ¶ *Palabras.* Adde dictam. l. ſecundam. 5

i ¶ *El malo, el ladron.* Concordat cum. l. & ſi pepercerit. in principio. ff. de liber. & poſthum. 6

k ¶ *Ser llamado mio fijo.* Quid ſi exhæredet eum dicens, non eſſe ſuum filium? vide. l. primam. §. idem ait. & ibi glo. ff. & Barto. ff. de carbonia. edicto. & l. ſi poſthumus. §. fi. ff. de liber. & poſthum. & dict. l. & ſi pepercerit. in principio. 7

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

8 a ¶ *Sin ninguna condicion.* Prosequitur notata per Azo. vbi supra colum. secunda, versicu. exhæredatio autem debet fieri pure: & etiam si conditio tacite insit, non tenet exhæredatio conditionalis. l. si quis sempronium. ff. de hæredib. institu.

9 b ¶ *En non de vna cosa.* Concord. cum. l. cum quidam. ff. de liber. & posth. & sic in exhæredatione non est locus iuri accrescendi. secundum Bald. ibi eo, quia exhæredatio inducit priuationem, non positionem: & ideo nõ est habilis ad recipiendũ incrementum. vide ibi per Alexã. duas limitationes in ista materia.

Ad auth. vt cum de appe. cog. §. causas. cum sequentib⁹. & ĩ. l. 11. cum alijs.

ñaladamẽte quãdo le deseredasse, e qualquier a quiẽ desheredassen deue ser desheredado sin ninguna condicion a e de toda la heredad lo deue desheredar, e nõ de vna cosa b tan solamente, e si assi non lo fiziessen, non valdria.

¶ Ley. IIII. Porque razones puede el padre, o el abuelo desheredar a los que desvienden dellos.

Ciertas razones son porque los padres c pueden desheredar d sus fijos, assi como quando el fijo a sabiendas, e sañudamente, mete manos y radase en su padre, para ferirle, o para prenderle: o si le deshonrasse de palabra graue mẽte e maguer non lo fiziesse: o si lo acusasse g sobre tal cosa, de q̃ el padre deue morir, o ser desterrado h o si gelo prouassen: o enfamãdolo i en tal manera porque valiesse menos. Pero si el yerro de que le acusaua fuesse a tal, q̃ tanxesse ala persona del Rey, o al pro comunal dela tierra, estonce, si lo prouasse el fijo, non lo puede el padre desheredar por ende. Otrosi dezimos, q̃ el padre puede deseredar al fijo, si fuere fechizero a, o encantador b, o fiziesse vida cõ los que lo fuessen, o si se trabajasse de muerte de su padre c, cõ armas: o con yeruas d, o de otra manera qualquier: o si el fijo yoguiesse con su madrasta, o con otra muger que touiesse su padre paladinamente por su amiga e, o si enfamasse f el fijo a su padre, o si le buscasse tal mal g, por que el padre ouiessea perder gran partida de lo suyo, o a menoscabar. Ca por qualquier destas razones, q̃ sean puestas en el testamẽto h del padre c, o del auuelo si fuere prouado, deue el fijo, o el nieto perder la herencia, que pudiera auer de los bienes dellos, si nõ ouiesse fecho por que. Otrosi dezimos: que seyendo el padre preso por debda q̃ deuiesse, o de otra manera, si el fijo nõ le quisiere fiar en quanto pudiere i, para sacar lo de la prision k, que le puede desheredar el padre. E esto se entiende de los fijos varones, e nõ de las mugeres. Ca a las mugeres l dehe dixit. en famado lo, &c. licet de iure communi hoc non ita reperiatur cautum, quando infamia sequeretur circa accusationem: sed potest dici, quod cum diffamare aliquem, sit eum iniuriari, vt in. l. item apud Labeonem. §. ait prætor ne quid infamandi causa. ff. de iniur. hoc idem comprehendebatur de iure communi. cum in dicto. §. causas dictum fuit, si grauem & inhonestam iniuriam eis ingesserit: bene tamen placet vt dixi quod diffamatio de crimine leui non sufficiat ad exhæredationem p prædicta.

de les el derecho, que non puedan fiar a otri. E aun puede el padre deseredar el fijo, si le embargare que non faga testamento. Ca si el padre fiziere despues otro testamento, puede lo deseredar en el, por esta razon. E de mas dezimos, que aquellos a quien tiene el padre en voluntad de mandar algo, e non lo puede fazer m por embargo q̃ le fizo el fijo g puedẽ lo acusar por esta razõ, e si lo prouaren, deue perder el fijo n aquella parte que deuia auer dela herencia del padre, e ser del Rey. E cada vno delos otros a quien queria mandar algo en el testamento, deue lo auer segund que fallaren en verdad, que el testador auia voluntad de les mandar, si el testamento ouiesse fecho.

¶ Ley. V. Como el padre puede desheredar al fijo si se fiziere jugiar contra su voluntad, e de las otras razones porque lo puede fazer.

Lex. IIII.

10 Ingratitudinis multæ sunt species, xiiij. assignantur quibus liberi exhæredantur, vel prætereuntur a parentibus, vt in hac. l. cum duabus legibus sequentibus. h. d.

1 c ¶ *Padres.* Intellige de omnibus parentibus ascendentibus, vt in authẽtic. vt cum de appella. cognoscitur. § aliud quoq; capitulum. colla. 8.

2 d ¶ *Desheredar.* Et ad de, quòd etiam istæ causæ excludunt filium a iure agendi ad supplementum, & a remedio. l. hac edictali. in principio. C. de secund. nupt. secundum Bald. ibi columna tertia. & ex eisdem causis non cogitur pater ad alimenta filij, vt in. l. si quis a liberis. §. idem iudex. ff. de liber. agnoscend. l. 6. titu. 19. quarta partita. & ex illis etiam causis filius perdit priuilegium filii. vnde si pater eum occideret, non teneretur. l. pompeia. de parricidiis, & idem si pater committeret aliquam causam ingratitudinis, ex qua posset a filio exhæredari, quia vt in dicta. l. sexta perderet ius petendi alimenta: & etiam perdet ius paternum, & filius patrem occidens non tenebitur pœna parricidij, secundum Bartolum in. l. diuus. ff. ad legem Pompei. de parricidijs. vbi idem dicit de collateralibus. An autem extra istas causas hic expressas, ex alijs æquè grauibus, vel grauioribus filius possit exhæredari? vide per Iasonem in authentica. non licet. C. de liber. præteri. colum. 2. vbi dicit communiter teneri quòd sic, vide ibi late per eum. licet Alexand. ibi teneat contrarium. & pro dicto Alexand. satis vrget. l. octaua. infra eodem. & ibi dicam. An autem sit iusta causa exhæredationis, si filius ignominiosam vxorem duxerit? vide glossa. & Barto. quòd non in. l. tertia. §. si emancipatus. ff. de bonorum possess. contra tabul. & vide quæ dixi in. l. 10. & 11. vbi bonus textus, titulo primo. quarta partita. & quid si post ingratitudinem commissam filius fuit gratus patri, faciens sibi magna seruitia? vide per Baldum, & Salice. in. l. liberi. C. de inofficio. testamento. & si pater exhæredauit filium ex ista causa, & postea se reconciliauit cum eo, quòd videtur adempta exhæredatio, vide per Bartol. in. l. tertia. §. non solum. in fine. ff. de adimendis legatis.

3 e ¶ *Manos yradas.* In. §. causas. in authenti. vt cum de appellatio. cognos. vnde ista sumpta est, dicitur si quis parentibus suis manus intulerit, ex quo videtur, quòd non sufficeret, si leuaret manus minando, si non esset inferendo: sunt enim hæc diuersa, vt patet ex. l. item apud Labeonem. §. si quis pulsatus. ff. de iniur. & ibi Angelus qui dicit non teneri tanta pœna, manus leuans contra aliquem, sicut si actum consummasset per nota. per Cynum & Doctores in. l. si quis non dicam rapere. C. de episcopis & clericis. in contrarium tamen facit ista lex partitarum, cum subdit, para ferirle, o para prenderle. & etiam. l. sexta. titul. 9. partita septima. ibi, alcando la mano con palo, o con otra cosa para lo ferir, maguer non lo fiera, faze le muy gran deshonrra. Primum videtur verius cum. ll. istæ requirant manus iniectionem, seu illationem: quæ non verificatur in minatione, vel leuatione manus: quæ non est ita grauis iniuria, & illud verbum, mete manos y radas, non bene verificatur, nisi realiter manus inferantur in parentem. facit etiam capitu. fina. de donatio. ibi impias manus iniecerit, & etiam ista. l. cum loquitur de iniuria verbali inferius dicit, maguer non le firiesse. & sic sentit primum procedere, cum actualiter manus sunt iniectæ. facit etiam. l. prima. ff. de obseq. a liber. & liber. paren. & patro. præstan. ibi vel impias manus eis infert.

4 f ¶ *Palabras grauemente.* In dicto. §. causas. dicitur si grauem & inhonestam iniuriam eis ingesserit. vnde tenet mentio istam. l. partitarum, quę hoc exponit in iniuria verbali grauj. sic etiam Ioannes Andreas in dicto cap. fina. de donatio. super glos. in verbo, atroces. columna tertia, exponit illum text. cum dicit Atroces iniurias de verbali contumelia, quem ibi sequuntur alij docto. sic etiam intelligit. d. §. causas. Alexand. consilio. 103. volumi. secundo, incipit super themate. quæ autẽ sit grauis iniuria & balis, collige ex notatis in. §. atrox. insti. de iniur. & in. l. 20. titu. nono. 7. parti. & vt hic vides non quælibet iniuria verbalis facta per filiũ sufficeret, sed debet esse grauis, & si vocauit patrẽ p ditorem, dicitur grauis iniuria, secũdum Alexan. in. d. consilio dicẽs, quod tali casu non potuisset esse quasi grauior iniuria, cum ex hoc, iuerum esset, patẽ esset decapitandus, nam censetur quid esse graue, vel leue ex qualitate pœnæ. l. secunda. ff. de public. iudic. l. auxiliũ. ff. de minor. glo. in. l. adeo. ff. de regulis iuris. cum aliis ibi per Alexã. allegatis, & multum est in hoc attendenda consuetudo regionis, vt cognoscatur quæ sit leuis, vel grauis iniuria. Angel. in. l. leuia. ff. de accusatio. l. seculari. §. fiunt quædam. ff. de extraordin. crimini. qui est ad hoc melior text. quam sit in iure. secundum Baldum in. l. secunda. in fine. C. de noxalib. idem si filius vocaret matrem affacturatricem, quę vulgo dicitur, hechizera. vide glo. iuncto text. in. l. prima. ff. de obseq. a liber. parenti. præstã. & adde de iniuria facta parentibus. l. primam. titu. nono. libro octauo. ordinam. rega.

In no. re. est. l. 1. tit. 10. lib. 8.

g ¶ *Si le acusasse.* In dicto. §. dicitur si eos in criminalibus causis accusaue rint, quæ non sunt aduersus principem vel rempublicam.

h ¶ *Morir, o ser desterrado.* Non ponitur hoc verbum in dicto. §. causas. & per hoc videtur, quòd loquitur de accusatione in capitalibus causis, iuxta. l. secundam. ff. de public. iudic. requiritur ergo quod delicti accusatio sit talis, ex qua veniat imponenda mors naturalis, vel ciuilis: ita quòd perdatur vita vel ciuitas. vnde etiam si esset pœna absciſionis membri, cum impropriè dicatur pœna capitalis: cum ex eo non perdatur vita vel ciuitas: vt not. Bartol. in dicta. l. secunda. non posset filius exhæredari, licèt de crimine inferente amissionem membri parentem accusaret, in contrarium tamen facit. l. 3. titulo secundo. tertia partita. ibi, fuerasen si entendiesse, que la demanda era tal, de que pudiesse nascer muerte, o perdimiento de miembro, o enfamamiento. &c. Item etiam. l. 18. titulo quarto, eadem partita. ibi, de muerte, o de perdimiento de miembro, o de echamiento de tierra. Itẽ etiam. l. duodecima. titulo quinto. eadem partita. ibi, sobre que pueda venir sentencia de muerte, o de perdimiento de miembro, o desterramiento de tierra para siempre. Item & expressim in. l. octaua. infra eod. ibi, o perder algun miembro. & in multis alijs legibus istarum partitarum. vbi reperies semper æquiparari pœnam mortis, vel absciſionis membri. Facit etiam ista eadem. l. cum inferius dicit enfamandole, vnde istam partem credo veriorem. & quia text. in. d. §. causas. non dicit in capitalibus, sed in criminalibus causis, & si pro iniuria verbali grauj potest exhæredari filius, quanto fortius ex accusatione ad membri absciſionem? vnde supplenda est in hoc. l. ista per alias leges, & quod dicit, desterrado. intellige de perpetuo exilio: hæc enim est mens istarum legum partitarum cum loquuntur de exilio, & si crimen esset leue: de quo accusaret filius patrem: non videtur quòd procederet hæc pœna, si ex eo non sequeretur infamia argum. l. si magnum. & l. si sororem. C. qui accusa. non poss. & etiam istius. l. partitarum.

i ¶ *Enfamandolo.* Ex hoc patet, quòd si ex accusatione, seu condemnatione posset sequi infamia contra patrem, potest filius exhæredari, vnde procedit hoc, etiam si parens non accusetur de crimine capitali, sed de alio inferente infamiam, & forte procederet ex generalitate huius. l. & ex eo quod habetur in lege. sed si hæc. §. prætor air. ff. de in ius vocando. & si sequeretur tantum infamia facti apud bonos & graues. & facit. i. secunda. titulo quinto. & l. secunda. titu. [illegible] exto, in tra septima partita.

10 c ¶ *Se trabajasse de muerte de su padre.* In dicto. §. causas. habetur vel vitæ parentum suorum per venenum, vel alio modo insidiari tentauerit. & punitur hic attentatum, licet non sit sequutus effectus.

11 d ¶ *Con yeruas.* Venenosis. f. vt in. l. eiusdem. §. primo. vbi Barto. distinguit triplex genus veneni. ff. ad. l. Cornel. de Sicar. l. quod sæpe. §. venena. ff. de contrahend. emptio. l. capitaliũ. §. veneni. cũ gl. ff. de pœn.

n c ¶ *Por su amiga.* Vide quæ dixi in. l. fin. titu. 24. supra. 4. partita. in glo. antepenul.

13 f ¶ *O si enfamasse.* Supra dixit de ista infamia quæ sequeretur ex accusatione criminali: nunc vero loquitur de infamia extraiudiciali. Aduerte tamen quod in. d. §. causas. vnde ista. l. sumpta est, hoc non sic habetur: sed dicitur ibi, si delator contra parentes filius extiterit: & per suam delationem grauia eos dispendia fecerit, & subsistineri. vnde videtur dicendum, quod ista. l. partitarum restringatur ad formam, & dispositionem illius, de qua sumpta est. vel dic, quòd hæc. l. aptius declaret illam: & sic si ex diffamatione, vel ex delatione filij parens sustineat magnam iacturam suorum bonorum: filius possit exhæredari: & iste videtur verus sensus huius litteræ. vel dic, quod etiam hæc. l. velit, quòd non solũ quãdo ex tali diffamatione vel delatione actua liter parens sustinuit talem iacturam, verum etiam si ex parte filij diffamantis, vel deferentis fuit data occasio, vt hoc fieri posset, filius possit exhæredari. & probaturi bi cum dicit, porque el padre ouiesse a perder, &c. & idem crederem, si ex tali diffamatione vel delatione immineret periculum parenti sustinendi aliquam pœnam corporalem à iudice per sententiam: cum talis pœna sit maior quauis pecuniaria. l. in seruorum. in fi. ff. de pœn. si vero crimen, de quo filius diffamaret parentes, esset leue, vnde ista sequi nõ possent: nõ videt, q̃ filius possit exhæredari ex diffamatione extraiudiciali circa accusationem argu. l. 8. titu. 6. 7. partita. & huius. l. supra cum dixit de iniuria verbali grauj. tu cogita quia passus iste in terminis, quibus. l. ista loquitur, dignus est cõsideratione. vel dic. quòd si ex diffamatione filij etiam extraiudiciali parenti sequeretur infamia facti iuxta formam. l. 2. titulo sexto infra. 7. partita. quòd etiam ex ista causa filius posset exhæredari ex verbis, & mente istius. l. partitarum. hic & superius. cum

*Franchis. Decis. 538. nº 14.

14 *Le buscasse el mal.* Deferendo parentem vt dixi: & habetur in. d. §. causas. & ex gñalitate huiꝰ l. partitarum idem esset, si alio modo, q̃ ex delatione, hoc damnũ, peteret parentibus.

15 h ¶ *Fuessas en el testamento.* Et nõ tenetur ex hæredans in testamẽto, ex primere locũ, & tempus cõmissæ ingratitudinis, vel de li per filium, quia hoc non reperitur iure expressum: hæres tamen debet probare locum, & tempus. argu. l. item exigit. ff. de dol. & l. prætor ait. in princ. ff. de iniur. & c. præsentium. de testib. libro sexto. & secundum Alexand. vbi refert consilium quoddam Bal. in consil. 203. 2. volu. versi. confirmo. & idem tenet Socinus tertio volum. cons. 105. colum. fina.

16 i ¶ *Enquanto pudiere.* In dicto. §. causas. dicitur in quantum esse quipetitur, probatur idoneus. vnde non esset inspiciendum an se obliget vltra quintam partem bonorum, dato quod habeat filios legitimos. non enim hoc est donare, sed id facere, ad quod filius ex debito pietatis, & ne exhæredetur, tenetur. facit. l. non vsq; adeo. ff. si quis a parente fuer. manumiss. vide per Bald. in. l. secunda. C. si in fraud. patro.

17 k ¶ *De la prision.* Idem si ab excommunicatione, cum sit grauius ligamen animæ quàm corporis secundum Ioann. Fabr. in aucten. si captiui. C. de episco. & cleri.

18 l ¶ *Ca a las mugeres.* Nota istum tex. ad id quod dixi in. l. tertia. titu. 12. 5. partita. in glos. quòd obpiam causam mulier non possit pro alio fideiubere. not. etiam quod licet renunciando velleyano, & legibus disponentibus mulierem non fideiubere pro alio perdat hoc beneficium, vt in dicta. l. tertia. non tamen licet non renunciet, poterit à patre in hoc casu exhæredari per istam. l. quæ noluit eam adstringere ad talem renuntiationem, quod multum nota ad similia.

19 m ¶ *En no le puede fazer.* Quia decessit in ipsa prohibitione sine possibilitate faciendi libere testamentum, vt declaratur in dicto. §. causas. ibi si autem in ipsa prohibitione.

20 n ¶ *Perder el fijo.* Sequitur glos. in dicto. §. causas. & l. prima. ff. si quis aliquem testa. prohibu. & l. secunda. C. eodem. & vide supra eandem partita. titu. 1. l. 26. & 27. & quæ ibi dixi.

Lex. V.

20 Octaua causa exhæredationis est: si quis se secit ioculatorem: patre hoc officium non exercente. nona si pro pretio cum homine aut cum fera bestia pugnauit. decima si patre filiam maiorem vigintiquinque annis maritare nolente ipsa meretricalem vitam elegit. vndecima si filius patrem furiosum alimentare seu custodire noluit. hoc dicit.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

1 a ¶ *Juglar.* Istos in dict. §. causas. appellat mimos, vt sunt saltantes & repræsentantes in scena, vt in. l. 2. §. ait prætor. ff. de his qui notant. infa. & hos ibi Angel. vocat ioculatores, & repelluntur isti a promotione ordinum: vt in capit. maritum. 33. distinct. ibi. aut in scena, &c. quod Bal. in. l. si fratres. C. ex quib⁹ caus. infa. itro. intelligit in maiorib⁹ ætate, & quòd

parcèdum sit minoribus, vt illipossint promoueri ad ordines. & istos Baldus vocat ioculatores. & idem videtur, quo ad istam l. vt intelligatur de maioribus, non de minorib⁹ per dic. l. si fratres. & donare istis histrionib⁹ vitium est immane. cap. donare. 86. distinctione. & vide Chrysosto. super Matthæum homil. 49. colu. pen. & fina. & intellige istam. l. quando filius in hac professione permanserit, prout etiam habetur in. d. §. causas. videtur etiam ista. l. limitanda in his ioculatoribus, qui sine delectu sui ludibrium faciunt, isti enim sunt infames, vt in. d. §. ait prætor. qui autem cum delectu ex eo quòd in loco omnes intrare non possunt ad videndum, vt est exemplum cum in militia & actu doctoratus alicuius, magna fiunt conuiuia, & intra domum canitur, vel salitur: tales enim non sunt infames, vt declarat Ange. in. d. §. ait prætor. & hoc etiam probatur in. l. 4. titu. 6. 7. partita. vbi declaratur de istis ioculatoribus pretio recepto, seu causa quæstus: requiritur enim, quod assuefecerint se in arte ista: vt declarat Innocen. & ibi Abb. loquentes quoad promotionem ordinum in capi. cum decorem. de vit. & honesta. clerico. secus autem secundum eos, vbi in occulto hoc fecissent, maxime ad complacentiam infirmi. Idè dicit Innocent. si semel, vel pluries in publico hoc fecerit: dummodo non assuefecerit se quod Abb. ibi limitat nisi in publico saltim bis illam artem causa quæstus exercuerit: nam efficeretur infamis. argumento. l. palam. ff. de rit. nuptia.

2 b ¶ *El padre fuesse juglar.* Nam nihil doloſus doloſo, nihil Cathilina Cethego, vt etiam tradit glos. in. d. §. causas.

3 c ¶ *Lidiasse por dineros.* Vt erant athenarij. l. in arenam. C. de inofficio. testa. & in. d. §. causas. sunt enim infames, qui causa quæstus in certamina descendunt. d. l. 2. in fi. ff. de his, qui notant. infa.

4 d ¶ *Segund la riqueza quel viniesse e segund que pertenesciesse, &c.* Tenementi istam. l. vt scias qualiter dicatur, quod pater dotet competenter filiam. & adde. l. si filiæ pater. ff. de lega. 3. non ergo legitima erit meta dotis. vide quod dixi in. l. 8. titu. 4. in glo. super parte a otro, circa finem. §. partita.

5 e ¶ *Que no querria casar.* Hoc idem habetur in. d. §. causas. ibi & illa non consenserit. quid tamen si hoc non contigit. scilicet quòd pater antea quàm filia peruenisset ad ætatem. 25. annorum, non se obtulit maritare, & dotare filiam: quia forte facultas non se obtulit, vel alias hoc fieri non potuit: seu factum non fuit etiam negligenter per patrem: an tunc filia luxuriosam vitam eligens ante. 25. annos, possit exhæredari à patre: Ista litera videtur innuere quòd non, quæ vero subditur (pero si el padre alongasse el casamiento) innuit contrarium, cum pater non videatur negligens, neque culposus vsque ad illam ætatem. & ita intelligit hoc glo. in. d. §. causas. & est glos. fin. super parte si alicui: & est de mente glos. in cap. quintauallis. de iur. iur. & probatur in. l. si filiam. cum authentica ibi posita. C. de inofficio. testa. & ad istam. l. & ad dictum. §. causas. in verbo si alicui. potest dici, quod intelligantur, quando pater hoc fecisset, etiam quando filia haberet ætatem. 25. annorum: & per eam stetisset nolens nubere cum eo, quem pater volebat, & si filia esset minoris ætatis supplendum ad hoc esset, maximè, quia idem esset si pater ante dictam ætatem ad hoc se non obtulisset.

6 f ¶ *En puteria.* In. d. §. causas. non ponitur istud verbum: sed dicitur luxuriosam vitam degere elegerit. vnde videtur quod. l. ista paritatum requirat, vt locum possit habere exhæredatio, quod filia in lunanariturpiter viuat adhoc. l. ancillarum. ff. de petitio. hære. & sic q in loco publico meretricetur, quod videtur durum, cum sufficere debeat ad causam exhæredationis, quòd filia vitam luxuriosam etiã extra locum lupanaris faciat: & istud videtur verius, & iuxta. ll. iuris communis & mentem ipsarum, de qua ista sumpta est, intellige ergo istam legem iuxta d. ætas. ll. iuris communis. d. l. si filiam. C. de inofficio. testamen. & dict. §. causas. & quod hic dicit (en puteria) non in telligas p. loco publico lupanaris, sed intellige, quod filia faciat malam vitam meretricando, & sic quod intelligatur (en puteria) idest luxuriose viuendo, seu meretricando. & probabitur filiam luxuriosè viuere per locum à communiter accidentibus, vt quia passim iuuenes accedebant ad iuuenculam cum fama publica, secundum Bal. 2. volum. consiliorum, consil. 253. neque excusabitur secundum eum: si dicat quòd non potuit cognoscì, quia erat arcta: nam licet stuprum non sit consummatum, sufficit conatus, allegat capit. 1. §. item si fidelis. quibus mod. feud. amitta. & quod sine contactu corporalis immixtionis potest vita luxuriosa, indecens, & inhonesta interuenire. l. nõ tantum. §. si emancipatus. ff. de cont. tabu. l. athletas. §. pomponius. ff. de his, qui notan. infa.

7 g ¶ *Desheredar.* Sed an mater, quæ similiter esset meretrix, posset filiam ob meretricatum exhæredare? Bal. post Bar. per tex. ibi in. l. in arenam. C. de inofficio. testa. dicit quod non. idem tamen Bald. in. l. si filiam. C. eo. dicit, q si tempore mortis mater erat correcta, & ad honestam vitam redacta, quòd tunc poterit filiam exhæredare, cum non debeat tunc reputari turpis persona: & vltima consuetudo inspicienda sit. l. meita. §. 1. ff. de adimen. lega. & idem tenet ibi Angel. post Guillielm. per. l. imperialis. in princ. &. §. tales. C. de nupt. quid autem in ipsa filia: quæ ob luxuriosam vitam poterat ex hæredari, si ipsa ante testamentum patris, eo viuo, ad honestam vitam rediit, an etiam tunc poterit exhæredari? videtur quod non ex nota. per Specula. titu. qui filij sunt legiti. §. 1. colu. 4. versic. quid si ipsa poeniteat de peccato. vbi concludit tali casu patrem teneri ad alimenta: & sic vult, quòd non possit exhæredari: cum ista ambulent pari passu. l. si quis à liberis. §. si quis ex his. ff. de liber. agnos. & similiter tali casu pater tenebitur eam dotare, secundum Abb. in cap. quinta uallis. columna. 2. de iur. quia causa dotis non minus fauorabilis est, quàm causa alimentorum. Bal. nouel. in suo tractatu. de dote. fol. 13. colum. 2. in. 16. specili priuilegio. vult idem in dote: licet non alleget Abba. vbi supra. & respondit ad. d. §. causas. versic. si alicui, dicens q illa dispositio non debet extendi ad istum casum dotis, ne matrimonium impediatur: & sic innuit, quod licet filia tali casu adhuc possit exhæredari, deberet tamen dotari: ne matrimonium impediatur, Alexan. vero de Imol. relato. d. Hostien. in. l. 1. col. 9. nume. 33. infert ex eo, quòd filius, qui ingratitudinem commisit, adeo quòd exhæredari possit: si tamen viuo patre pœnitentiam agat, vel ante testamentum conditum: non poterit exhæredari: satis facit pro hoc dicto seu illatione Alexan. d. §. causas. in versicul. si præter. ibi & in hac professione permanserit. & facit quod not. Bal. in. l. fratres. versi. quæro quid si institutus. C. de inofficio. testa.

8 h ¶ *Que ella passasse de edad de veynte y cinco años.* Quid si de consuetudine patriæ, filię maritantur vsque ad vigesimum annum, & filia post istud tempus nupsisset, patre ignorante vel contradicente, cum indigno: an propter hoc possit exhæredari? Bal. nouell. in tractatu de dote. in. 16. speciali priuilegio. fol. 13. colum. 2. tenet, quod non: ne alias per indirectum tollatur ipsi filię libertas matrimonij, quam libertatem non potest impedire ius ciuile, vt notatur in capitulo primo, de sponsa. vbi Abb. hoc tenet. secus tamen secundum eum, si filia non expectauit tempus consuetum, secundum morem patriæ. vide ibi per eum: (licet non in ista materia) quod attendi debeat consuetudo patriæ circa ætatem, qua mu

lieres maritentur? vide per Alex. consil. 10. colum. 2. volu. 2. incipit, viso processu, ætas tamen ista. 25. annorum expectabitur, adhuc etiam stante dicto more regionis, si filia inhonestam vitam elegerit meretricando, secundum Bal. no. eius vbi supra.

9 a ¶ *Otro estraño se mouiesse.* Quid si nullus procuraret furiosum? dic quòd etiam adhuc hæreditas est auferenda filijs. vt not. gl. in authentica liberi. C. de episcopa. audien.

10 b ¶ *No deuen ellos.* Intellige si sint maiores decem & octo annorum. vt infra eo. l. proxima.

¶ *Lex. VI.*

In hac. l. ponitur. xij. causa exhæredationis, si filius patrem captiuum redimere valens nolit. hoc dicit.

1 c ¶ *Captiuando.* Siue capiatur ab hostibus, siue à latronibus seus piratis, seu alia priuata persona, quia ille qui patitur quem in carcere mori, videtur eũ necare: secundum Bald. in authentica. si captiui. C. de Episcopis & cleric. & idem dic, si condemnatus à iudice detineatur in carcere, vt tædio carceris affectus veniat soluturus. l. prima. C. qui bonis ceder. poss. l. tertia. §. tutores. ff. de suspect. tuto. Bal. ibidem. colũ, prima. quia ex quo carcer pecunia redimitur, habebit locum ista l. secus si detineatur in carcere, vt quia est ei inflicta pœna perpetui carceris, vel ad tempus: quia non cadit luitio, nisi inueniatur compositio: vel si detineatur pro inuestigatione delicti. l. 2. C. de exhiben. reis. Bald. in dict. authẽtica. si captiui. & etiã Paulus de Castr.

2 d ¶ *Negligentes.* Quid si ipse carceratus vel captiuus, fuit similiter negligens, quia ipse poterat se redimere sine aliorum auxilio, & neglexit? Bal. in. d. authẽtica. si captiui. dicit q tũc parcendũ est alijs, si eum nõ redimãt. argu. l. quintus. ff. mãda. &. c. 1. de fideiuss. Si tamen constaret q ipse noluisset redimi: tũc dicere ẽt filius vel cõiunctus negligẽs, si ipse non redimat: & ipse vel hæres scriptus priuaret hæreditate eius, argu. l. is qui reipub. causa. la segũda. & quod ibi nota. ff. ex quib caus. maio. secundum Bal. vbi supra.

e ¶ *No deue heredar.* In. d. §. causas. versic. vnum de prædictis. dicitur, illos ad successionẽ eius venire non patimur, in authẽtic. si captiui. C. de Episcopis & cler. dicitur sed etiam lege denegatur ei successio. ex quo patet, q tales filij, vel coniuncti, seu hæredes scripti, sunt inhabiles ipsi captiuo, ipso iure absque alia sententia, vnde superuacua est quæstio quam in hoc ponit Bal. in dict. authẽtica. si captiui. an isti sint indigni, & inhabiles successibiles ipso iure, vel per sententiã, vt etiam aduertit ibidẽ Paul. de Castr.

3

Captiuando c algund ome, o muger que ouiesse fijos, si los fijos fuessen negligentes, non auiendo cuydado de redemir su padre, o su madre: o lo dexassen captiuo, pudiendo lo redemir, si despues desto saliere este atal de poder delos enemigos, puede por esta razon desheredar sus fijos. Mas si por auentura muriesse en poder de los enemigos, aquellos que le deuien heredar, que fueron negligentes d en sacarle de captiuo, non deuen heredar e ninguna cosa de los sus bienes. Mas el obispo de aquel logar, onde era natural este que murio en la captiuidad, deue entrar todos sus bienes, e fazer ende escripto cierto de quantos son: e despues desto deue los vender todos, e dar el precio en redencion de captiuos f. Capues que este que era Señor, non se aprouecho de sus bienes, nin fue redemido dellos: bien es que sean otros redemidos g en su logar. E lo que diximos en esta ley de los fijos: entienda se tambien de los otros parientes, que auian debdo de parentesco con el captiuo. Otrosi dezimos, que si alguno ante que cayesse en captuuidad ouiesse fecho testamento, en que ouiesse establescidos algunos por sus herederos, si muriesse en poder de los enemigos, non lo querien do ellos redemir, non valdria el testamento, quanto en el establescimiẽto de los herederos: mas valdra h en las otras cosas, segund diximos en la ley ante de g sta, que fabla del furioso. E la pena que diximos en esta ley, e en la que fabla del furioso, deuen auer tan solamente los parientes, e los herederos, que son mayores de diez e ocho años i, e non los otros que fuessen menores

d ¶ *El precio en redencion de captiuos.* Non ergo hæreditas deuoluitur ad sequentem in gradu: ex §. l. illa aufert existenti in primo gradu, ad quẽ hæreditas pertinet & defert eam ad episcopũ vel ecclesiã in redemptionẽ captiuorũ: quia cũ l. priuat, põt, in quem vult, conferre secũdum qđ declarat Paulus de Castr. in. d. authẽ. si captiui.

4

f ¶ *Bienes que sea otros redemidos.* Nota istam rationem, quæ etiam ponitur in iuribus, vnde ista. l. sumpta est. scilicet in dict. authẽ. vt cum de appellatio. cognosc.

5

§. si vnum de prædictis. & potest ad alia induci.

h ¶ *Mas valdra.* Tenet enim eius testamentum, licet captiuab hostibus, quia fingitur decessisse præambula hora captiuitatis. l. lex cornelia. ff. de vulga. & pupil.

6

i ¶ *Mayores de diez e ocho años.* Et non competit eis restitutio in integrũ si post istam ætatem, etiam ante. 25. annum negligant, secundum Bal dum in dict. authentica. si captiui. col. 2. & sufficit, si patre existẽte captiuo, ista ætas compleatur, secundum eum ibidem. quia obsequium filij, erga patrem habet fructum successiuum, non instantaneum.

7

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

8 a ¶ *Prender.* Istud verbum non ita exprimitur, in d. §. si vnum de prædictis. neq; in d. auctẽtica si captiui. vbi dicitur: qui autem redimere studeat, si proprias non habeant pecunias super rebus ipsius, in eã causam recte contrahunt. Et sic limita istam. l. quando isti filij vel coniuncti propriæ non haberent pecunias, & inducit Bal. in. d. auctentica si captiui. ad fidei iussorem, non habentẽ vnde soluat, & timẽtem se ponit in carcerem, q̃ possit vendere bona principalis. l. si procuratorem. §. si ignorantes. ff. manda.

9 b ¶ *En las leyes.* Non ita bene sicut hic ibi hoc explicat.

¶ *Lex. VII.*

Hæc. l. ponit xiij. causas ex hæredationis. s. si filius fiat hæreticus, Iudeus: vel Maurus. h. d. Habuit originem ab authent. vt cum de appel. cog. §. causas. versic. si quis de parẽtibus.

1 c ¶ *Herege.* Adde. d. §. causas. versic. si quis. de prædictis. & c. excõmunicamus. §. credentes. de hæretic.

1 d ¶ *Catholicos.* ad de legem. cognouimus. C. de hæretic. & in. d. §. si quis. de prædictis. & sic habes, q̃ filij catholici succedunt patri hæretico. Contrarium tamen cauetur de iure canonico. vt in capi. vergẽtis. de hæretic. & in. c. filij. & in. e. quicunq;. §. hæretici. de hæretic. lib. 6. habetur etiã in authentica gazaros. C. de hæreti. idem tamen q̃ in l. ita. l. partitarum. habetur etiã in. l. 2. titu. 26. 7. partita. An autem in hoc seruabimus ius canonicum, vel istas. ll. partitarum? diuersæ opiniones fuerunt circa hoc. Nam glos. 23. qõ. 7. in summa dixit correctas esse leges in hoc disponentes, vt orthodoxi filij haberent bona parentum hæreticorũ. Et sequuntur ibi Archidiaco. & Ioã. de Fantu. Gofred. autem tenuit contrarium, scilicet quod in bonis temporalibus seruentur leges, & non canones, nisi in terris subiectis Romanæ ecclesiæ, etiam quoad iurisdictionem tẽporalem. ita notauit in summa. titul. de hæretic. §. quid si hæretici filios habeant. & istud etiam voluit Ioan. And. in. d. cap. vergentis. vbi dixit, q̃ in terris imperij seruentur in hoc. ll. seculares, quæ maiori æquitati nituntur. Abb. verò ibi idem dicit, mirandum esse de opinione. Ioan. Andr. quia non habet in se rationẽ, & probabilitatem cum in. d. cap. vergentis. Papa expresse faciat mentionem de terris imperij, & mandet principes seculares ad hoc compelli: neque curandum est in hoc casu de legibus cum crimen hæresis sit mere ecclesiasticum, vt in capi. inquisitionis. §. prohibemus. de hæreti. libr. 6. & pœnæ impositio spectat ad iudicem ecclesiasticum, non ad secularem. §. in hoc. 24. quæst. 2. & illud etiam tenet Alberic. in dict. l. cognouimus. C. de hæreti. & tenet glos. quam ibi docto. communiter sequuntur in dict. ca. vergentis. hoc etiam voluit glos. fina. in cap. cum secundum leges. de hæreti. lib. 6. Aduerte tamen, quia de iure antiquo minus dubitationis ista quæstio habere videbatur, stante dispositione. d. authenticæ gazaros. Attentis vero istis. ll. partitarum status dubium videbatur: sed adhuc tenendum est quod iuris canonici dispositio in hoc seruetur: cum istud crimen sit merè ecclesiasticum: & ius canonicum hanc penam filijs infligit, considerans pœnam filiorum esse parentum. l. isti quidem. ff. quòd met. caus. & cum idem sit in crimine læsæ maiestatis temporalis, quantò magis diuinæ, vt in. d. copi. vergentis. & ita in practica seruatur. & adde Ioan. Lup. de palat. rub. in repetitione capit. per vestras. super tex. colu. 340. in formis minoribus. versic. ex istis. vbi vide p eũ an filij debeãt alimenta habere à fisco, vel filiæ dotes? & ibi etiã quid in filijs ante delictũ hæresis à patre commissum natis.

¶ *Lex. VII.* Como el padre puede desheredar al fijo que se tornare Moro, o Iudio, o Herege.

HErege[c], o Iudio, o Moro tornandose el fijo, o el nieto, si el padre fuesse Christiano biẽ lo puede desheredar por esta razõ: mas si el padre fuesse herege, o de otra ley, e los fijos, e los nietos fuessẽ catholicos[d], estõce el padre es tenudo de establescer[e] a estos fijos atales por herederos, maguer non quiera. E si por auentura el padre ouiesse fijos que fuessen Christianos, e otros que lo non fuessen. Otrosi los catholicos deuẽ heredar del padre, e los otros non auran ende ninguna cosa. Pero si despues desto se tornassen a la fe[g], deuen les dar su parte de la heredad. Mas los frutos[h] que ouieren lleuado los catholicos, entre tãto que los otros fijos fuessen hereges, e non creyan en la nuestra fe, non los pueden demandar. E si por auentura el padre e los fijos fuesse hereges, e los otros parientes[i] mas cercanos fuessen catholicos: estonce los que creen bien, auran la heredad, e non los otros. E si por auentura alguno fuesse herege, el e todos los otros parientes, q̃ quiere, tambiẽ los que descienden por la liña derecha, como los que suben por ella. E otrosi los de las liñas de trauesso, fasta el dezeno grado: si este herege atal fuere clerigo[k], estõce heredara la eglesia todos sus bienes, si los demandare fasta vn año[l], despues q̃ fuere dado por herege. E si passare vn año, e la eglesia non los demãdare, estõce auer los ha el Rey. E si este atal fuere clerigo, aura el Rey otrosi todos los bienes.

¶ *Ley. VIII. Que fuerça ha el desheredamiento quando es fecho derechamente.*

SI el padre deshereda su fijo por alguna razõ qualquier de las q̃ diximos en las leyes ãte desta, si fuere prouada[m], dezimos q̃ deue perder porẽde el fijo la heredad del padre. Otrosi dezimos

1 e ¶ *Establescer.* Innuit hæreticum posse condere testamentum. vide. l. 16. titu. 1. supra ea. partita. & quæ ibi dixi.

1 f ¶ *Los catholicos deuen heredar.* Vide supra in glos. 2.

1 g ¶ *Tornassen a-lase.* Innuitur hic, q̃ bona debent restitui hæreticis reuersis ad fidem. adde gl. 22. quæst. 7. in summa, quæ dicit, quòd licet bona sint ablata hæreticis: si tamẽ reuertantur ad fidem, ex misericordia eis restituuntur. vt in cap. ipsa pietas. 23. q̃. 4. & non cum dicit (de misericordia) nam de rigore non sunt eis restituenda, vt voluit Archidia. in ca. si vos. 23. q. 5. Adde etiam quod habetur in cap. ad abolendam. de hæretic. & in. c. vt officium. §. si verò. de hæretic. lib. 6. & c. vt commissi. §. necnon. & ibi Archidia. eod. tit. & lib. & vide Domi. in ca. cum secundum leges. de hæretic. libr. 6. & pragmaticam regum catholicorum datam Cordubæ. anno domini. 1487.

1 h ¶ *Los frutos.* Facit vt ei cui iubetur bona restitui, veluti bannito, vel alias damnato non debeant restitui fructus. & adde Alberic. in authentica. idem de nestorianis. C. de hæretic.

1 i ¶ *Parientes.* Hoc etiam corrigitur per ius canonicum: quia nec filijs reseruantur bona parentum hæreticorum. vt dixi supra in glo. 1.

1 k ¶ *Clerigo.* Adde cap. excommunicamus. §. 1. de hæretic. vbi vide Abb. & Ioan. de Ana. vbi videbis quid faciendum de bonis clericihæretici.

1 l ¶ *Fasta vn año.* Nota de annali præscriptione, vt etiam not. glo. in dict. §. causas. versicu. si quis de prædictis. An autem leges istæ Regiæ hoc tempus ecclesiæ præfinire possint, non est sine dubio ex his, quæ habenturin. c. quæin ecclesiarũ. & in. c. ecclesia. S. Mariæ. de constitu. licet in contrarium adduci possent ea, quæ cumulat Guillielm. Benedict. in repet. ca. Raynuntius. super verbo, & vxorem nomine Adelasiam. numero. 240. cũ sequenti. vide quæ dicam in. l. 2. titul. 26. part. 7. in glo. pen.

¶ *Lex. VIII.*

2 a Legitima causa exhæredationis à testatore inserta & ab hærede probata tenet exhæredatio: & si plures causæ inserantur, sufficit vna legitima probari. h. d.

1 m ¶ *Si fuere prouada.* Adde. l. omnimodo. C. de inofficio. testamẽ. & in authẽ. nõ licet. C. de liber. præte. & in corpore, vnde sumitur in authẽ.

vt cũ de appella. cognos. §. siue igitur. & dicit Ang. in authẽ. de nupt. §. ingratitudinem. collatione. 4. quod sit cautus aduocatus, vt semper contra filium exheredatum faciat causam ingratitudinis probari: nam etiam si pater in exhæredatione filij, causam ingratitudinis non inseruerit, licet testamentum ob hoc non teneat. & succedatur ab intestato, vt pote exhæredatione non legitimè facta: tamen adhuc filius exhæredatus, probata causa ingratitudinis, excludetur à successione intestati per text. in. d. §. ingratitudinem. Et istud dictum Ang. dicit singulare Iason in. d. authẽ. nõ licet. iseptima limitatiõe, & transit ibi cũ eo. ¶ Ego tamen semper dubitaui de veritate huius dicti, quia videtur contra textum in dicto authẽ. vt cũ de appell. cognos. §. aliud quoq; capitulũ. colla. 8. & 9. §. siue igitur. & contra. l. 4. & 10. titul. 7. partit. 6. & quia ingratitudo non excludit à successione intestati. l. cognatis. ff. vnde. cognati. & tenẽt Guilielm. Bar. Bal. & alij in. l. fratres. C. de inofficio. testa. vbi respondent. ad. d. §. ingratitudinem. & tenet etiam & latè probat hoc Franciscus de Areti. in. l. 3. §. filius quoq;. ff. de liber. & posthu. tenet etiam Socin. consi. 165. incipienti, vilo processu. in causa quærele. 3. volũ. col. fin. de iure tamen partitarum ingratitudo excludit fratrem etiam à successione intestati. vt in. l. 12. infra eod. vbi vide & quæ dixi in. l. 10. infra eod.

2 a ¶ *Vna cosa.* Adde. d. §. siue igitur. & §. si tales. in authenti. vt cum de appella. cognos. & facit ad illud dictum singulare Innocent. in capitu. in præsentia. de renunti. quod sententia lata expressa duplici causa, si vna sit vera, licet alia sit falsa, tenet sententia ex causa vera. & adde Bal. in. l. 2. §. ignominię. ff. de his qui notant. infa. & inducit Bart. dict. §. siue igitur. quod si in libello plura simul narrantur, vel mandantur: quorum alterum per se sufficit non esse necesse omnia probari: sed alterum tantum. & remittit ad nota. in cap. licet causam. de probatio. & in ca. 2. de script. vbi vide Abb. & late per Fel. in. col. 16. & 17. cũ se quenti. An autem videatur quis se astringere ad probandum eo modo, quo in libello narrat: vide Bar. in. l. habebat. in princi. ff. de instito. & in dubio nemo videtur se adstringere, nisi quatenus agere desiderat. vt tradit Bald. in. l. edita. in. 2. lectu. col. 1. C. de eden. & nota etiam quòd licet quis se adstringat ad probandum, non per hoc fundat intentionem aduersarij agentis. Bald. in. l. 1. C. si aduers. credito. & vide quod not. Iason post Salice. in. l. cum vitum. C. de fideicom. Item not. quòd licet pars se astrinxerit ad probandum per testes, & instrumẽ. poterit congruo tempore facere positiones. Bald. in. l. secunda. §. quòd obseruari. C. de iura. columnia. vide ne rab. in ista materia per Bal. in l. prima. pe. co. C. de condi. indeb. vbi ad intellectum. d. c. licet causam in verbo, se astringit. & ibi dat regulam, quòd ad qualitatem probãdam, nunquã videt quis adstringere, nisi qñ qualitas mutat speciem actionis, vel exceptionis vel facit aliquẽ admitti ad id, ad quod alias non admitteretur. & dat etiam aliam regulam, quod quando plura requiuntur loco vnius causæ finalis: tunc omnia sunt probanda con nexim. Secus si resultent plures causæ finales. vide ibi per eum. & in causa criminali adstringere se ad ea, quæ non sunt de natura punitionis, nihil operatur. gl. in. d. c. licet causam. & Bal. in dicta. l. penu. vide etiam in ista materia quod not. Bald. in. l. secunda. colum. prima. C. d proba. & in. l. secunda. col. sexta. C. de seruitu. & in. l. fruitra. & in. l. cũ te minorem. C. eod. titu. & in. l. testium. colum. 3. C. de testib. & in. l. si non. C. de contra. empt. & Barto. in. l. qui vxori. §. quid tamen. ff. de adulte. & quod dicit Bald. in. l. 1. 14. & 15. colum. C. qui accusa. non pos. & in. l. fina. C. de fal. & in. l. fin. colum. 11. C. de edict. diui Adria. toll. & in. l. minoribus. C. de his quibus vt indignis. & Ioan. de Plat. in. l. secũda. C. de iudicio. libro decimo. nota hæc, quia collegi longo studio & poterunt prodesse, cum casus se obtulerit.

3 b ¶ *Otra razon qualquier.* Nota valde istam legem, nam per eam videtur reprobari illa communis opinio, de qua dixi in. l. quarta. in gl. prima. supra isto titulo. scilicet quod ex aliis causis æque grauibus vel grauioribus: quàm in istis legibus expressis, filius possit exhæredari: nam hic aperte confunditur illa communis opinio, cum dicit, otra razon qualquier. & satis bene etiam quod dicitur in dict. §. aliud quoq; capitulum. in princi. in authen. ff. cum de appella. cognos. per quem tex. hoc idem voluit Alexand. in dicta authen. non licet colli. secũda.

GRados llamã en latin, al establescimiento del heredero, q̃ es fecho primeramẽte en la substitucio q̃ fazẽ despues q̃ndo dã substituto a aql heredero, e esto es puesto por semeiãça[c]. Ca assi como ha ẽ la escalera muchos grados q̃ el vno esta ante del otro, assi en los establescimiẽtos de los herederos ha grados, q̃ estã vno ante q̃l otro en q̃ son llamados substitutos, õde si el padre desereda su fijo: ẽ ante dl primero grado[d], o despues[e], de todos los grados delos herederos instituidos, e sus substitutos sẽ su testamẽto, entiẽdese q̃es desheredado de todos estos grados sobredichos.

¶ *Ley. IX. Como quando el fijo es desheredado en el comiençamiento del testamento, o en la fin, se entiende que es desheredado en todos los grados de la herencia.*

MAs si por algũa otra razõ qualquier[b], que nõ fuesse delas sobredichas en estas leyes, desheredasse el padre a su fijo, non le valdria tal desheredamiento. que como quier q̃ el padre pusiesse muchas razones destas sobredichas, contra su fijo, quãdo lo desheredare: si nõ pudiere todo prouar gelo el, o el heredero, q̃ fuesse escrito en el testamento, abõda q̃ sea prouada la vna cosa[a], tan solamente. Mas si por algũa otra razõ qualquier[b], que nõ fuesse delas sobredichas en estas leyes, desheredasse el padre a su fijo, non le valdria tal desheredamiento.

2 a Exhæredatus ante substitutionem vel post omnes gradus substitutionis videtur ob omnibus gradibus exhæredatus. h. d.

1 c ¶ *Por semejança.* Adde. l. iurisconsultus. §. gradus. ff. de gradib. affinita.

1 d ¶ *Ante del primero grado.* Azo. C. de liber. præte. in summa. dicit. Itẽ fieri debet exhæredatio ab omnibus hæredibus, non ab vnius persona tantum. ff. de liber. & posthum. l. 3. §. filius. Item fieri potest ab omnibus gradibus hæredum. quod est si fiat exhæredatio ante gradus omnes, vel post gradus omnes, vel intra gradus, & est tunc inter gradus quando persona præcedens exhæredationem, est in alio gradu quã persona quæ sequitur exhæredationem. d. §. filius. & §. ante. & §. in eodem. & C. eod. l. 1. & vide de hoc per glo. & Docto. in. d. l. 1.

1 e ¶ *O despues.* Adde. d. §. filius. & d. l. 1. C. de liber. præte.

1 f ¶ *Entiende se.* Ita quòd dicebat glos. fin dict. l. prima. quòd nec probatio in contrarium admitteretur, cum exhæredatio facta fuit post omnes gradus. Sed communiter Docto. ibi tenent contrarium. & in. d. §. filius. Si verò exhæredatio fiat à persona vnius ex hæredibus, non valet, vt dixi in glo. prima. cum enim exhæredatio sit ab hæreditate exclusio, vt in. l. quidam cum filium. ff. de verborum obligatio. non valet si à persona tantum fiat. argu. l. cum quidam. ff. de liberis & posth. & quia si respectu illius à quo fit, valeret: & respectu alterius non valeret: esset dicere quòd quis decederet pro parte testatus. & pro parte intestatus. contra regul. l. ius nostrum. ff. de regul. iuris. Si tamen vnus tantum esset institutus, tunc valeret exhæredatio, licet ab illius persona etiam proprio nomine nominata fieret, arguendo à contrario ex dispositione dicti. §. filius. & l. non putauit. §. si ab vno ex hæredibus. ff. de contr. tabul. l. si à primo. ff. de liberis & posthumis. & idem esset, si plures essent instituti, & ab omnibus etiam proprio nomine nominatis fieret exhæredatio. vt probatur in. l. penulti. ff. de inius to rupto. item exista. l. cum eius concordan. Nota, quòd clausula in principio, vel in fine apposita refertur ad cæteria in scriptura cõtenta. & adde. l. si quis ex argentariis. §. si initiũ. ff. de eden. & l. talis scriptura. & ibi plenè notata. ff. de leg. 1. itẽ clausula in medio capitul.

EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

rum posita refertur ad præcedentia & sequentia. vt in.d. §.filius &.c. 2.requiris. de appella. & procedũt prædicta etiã in pœnalibus dispositionib⁹, quandoipsamet clausula cõtinet dispositionẽ pœnalẽ, adeo q̃ nõ potest dispositio cenieri repetita sine pœna, sed quando pœna esset distincta à dispositione, tunc nõ refertur ad capitula sequẽtia. gl. magna. ĩ Cle. 2.ad fi. iunct. glos. fi. de vita & honest. clerico. est tamen glo. cõtraria in c. de multa. de præbẽ. quam dicit veriorem ibi Abb. colũ. fin. vbi not. q̃ si in fine alicuius statuti pœnalis fit aliqua aditio, q̃ pœna apposita in principio videtur repetita in illa aditione, ex quo enim adijcitur, videtur q̃ sit pars illius statuti, quod intelligit cũ ponitur in statuto verbum adijciẽtes vel simile. vide late in materia per Alex. in.d.l. talis scriptura. & per Felin. in.c. causam quę. de rescript. vbi etiã Abb. col. 2. vide etiã per Abb. in.c. ecclesia vestra. 6. not. vbi bonus tex. de electio. & q̃ dicit glo. in.c. cõstituimus. 3. q. 5. & vide qđ dicit Bal. notabiliter in l. 1. C. de legiti. hæred. & in. §. pe. si de feu. fuer. contro. inter domi. & agnatum & per Bar. in. l. si seruus. §. erit q̃ differẽtia. ff. vi bonorũ rapto. & in. l. mariti. §. hoc quinquẽniũ. ff. de adulte. & in. l. si legatum. ff. de annuis legat. & in. l. in. §. pe. ff. de libera. lega. Adde etiam de pœna in fine apposita Ioa. de plat. in. l. pe. C. de aquæ ductu. lib. xi. Et q̃ etiã de clausula in fine apposita dicit Bar. in aucten. vt liceat matri & auiæ. §. fi. colla. 8. & notabiliter per eundẽ Bar. & Paul. in. l. fin. vbi bonus tex. ff. de reb. dub. & Bal. in. l. 1. ff. de cõstitu. princip. & quod dicit Bal. in. l. quisquis. C. si cert. pet. & adde quod habetur in. c. in quisitioni. de appel. Et nota quod quando cõmode non possunt referri verba clausulæ sequẽtis ad præcedẽtes non fit ista relatio, seu repetitio. l. 1. §. hoc edicto. ff. de postul. glo. & docto. in. l. fi idẽ cum eodẽ. ff. de iurisdictione. iudi. Itẽ quãdo præcedentes clausulæ habent suã propriã & specialẽ determinationẽ generalis clausula sequẽs, non refertur ad illas. l. doli clausula. ff. de verbo. ob. l. talis scriptura. & ibi Bart. ff. de lega. 1. c. cum dilecti. de dona. vbi Cardi. & Imola Bal. in. l. 1. C. de leg. hære. & quãdo verba quæ sunt in vltima clausula, nõ sunt per se principaliter posita, sed ad aliam dispositionẽ qualificandã, vt quia conditionalis modus inseritur legato vltimo loco appositio, tunc ad vltimo loco positũ, tantũ refertur. dilium. ff. quãdo dies lega. cedit. Bar. in. l. fi. ff. de reb⁹ dubi. Itẽ neq; referuntur quando ex tali relatione annullaret præcedẽs dispositio. Paul. de Cast. in. d. l. fi. & in. l. 1. C. de libe. præte. Item si clausula apponitur in medio alicuius cæpi. tunc ad solũ illud cap. refertur dict. l. 4. §. filius. glo. Bar. & docto. cõmuniter in. d. l. 1. C. de libe. præte. Abb. in. d. c. 2. requiris. & eleganter consi. 75. iuci pit illud de iure quæritur. In his locis reperies in ista materia multa notanda, quæ sparsim dispersa hic collegi: quæ cum casus occurrerit, dabunt tibi honorem.

¶ Ley. X. Como el testamento en que el padre non deshereda a su fijo, non fabla del, non vale.

PRæteritio, en latin, tanto quiere dezir en romance como passamiento, que es fecho calladamente, non faziendo el testador mencion enel testamento, de los que auian de heredar lo suyo por derecho. E esto seria como si el padre estableciesse algũd estrañoa, o otro su pariente por su heredero, non faziendo enmiente de su fijo, heredandolo, nin desheredãdolob. Pero el testamento, que fuesse fecho en esta manera, non valdriac, e porende ha menester q̃ quando el padre quisiesse que vala su testamẽto, e ouier sabor de desheredar su fijo enel, q̃ muestre razon cierta porque lo faze nombrandola: diziẽdo señalada mente, a que por aquella razon lo desereda. Ca de otra guisa non valdriab el testamento. Pero dezimos, q̃ maguerdiga el padre en su testamento razon cierta, porque desereda su fijo, o su nieto, q̃ non deue ser creydo, a menos de la prouarc el mesmo: o aquellos que establescio por sus herederos. E si por ventura el padre non dixesse en su testamento razõ cierta, porque deseredaua a los q̃ descienden del: o porque nõ fazia enmiente dellos den su testamento, non la podria despues mostrare el heredero: nin deue ser oydo sobre esta razon, maguer diga que el prouara contra el fijo, q̃ erro en tal manera contra el padre, porq̃ deuia ser deseredado, ante dezimos, que el fijo deue auer la heredad de su padre. E el otro estraño que fue escrito en el testamento, non deue auer ninguna cosa.

&istud videtur verius, tam in filijs quàm in fratribus.

c ¶ *Non valdria.* Intellige siue filius præteritus sit in potestate. vt in. l. in ter cætera. ff. de liber. & posth. & l. 1. ff. de inius. rupt. siue sit emancipatus, hodie per iura auctenticorum, & per istã. l. in dissincte loquentem. & tenet Bart. ol. in. d. l. 1. & in. l. gallus. §. in omnibus. ff. de liber. & posth. Limita tamen istã. l. per tex. singulare. secundũ Barto. ibi in. l. si duo bus. §. si prius. ff. de bo. pos. contra tabu. & per illũ text. inferebat quidã solẽnis aduocatus & satis doctus, quod si pater habens facultatem faciendi maiorią in primũ filiũ vel secundũ: & eorũ descendentes q̃ si fecit per viã testamẽti maioriã in primũ filiũ, & eius descendentes. Et deinde mortuo isto filio, relicto nepote eius filio, pater fecit secundum testamentum, in quo præterijt quendam alium filium monachum noti. iũ forte in ordine sancti Francisci: & fecit illã maioriã in secundum filium, q̃ tenebit maioria secundo loco facta, & non prima per illum text. quod procederet, si teneremus opinio Paul. de Cas. consil. 327. incipit dubium facit. volu. 1. q̃. §. si quis tutẽ. l. hac consultissima. C. de testa. procedat, & si in primo testamento essent instituti venientes ab intestato. cuius contrariũ tenet Alex. in. d. §. si quis autem. in fi. vt dixi in. l. 2. 1. titu. 1. supra eadẽ parti. forte tamen conteruaretur maioria secundi testamẽti, quando non esset facta per viã institutionis, per authenticam ex causa. C. de libe. præte. secus si per viam institutionis. cogita. Et quid si pater tendens ad mortẽ fecit maioriam in filiũ ipsum q̃ grauauit, vt daret mille filio spurio: contigit, q̃ testamentum, in quo facta est maioriam rumpitur ex causa præteritiõis vl allegatur alias, q̃ ille spurius non potest habere: quia haberet plusquã filius legitimus. & hic est obtentum cuius lucro cedent ista mille, an maioriæ vel ad lucrum aliorum filiorum. & videtur q̃ lucro filiorum per tex. in. l. hi quibus. secundũ secundã lecturã. glo. & Bart. in. l. 3. §. item si quis. ff. de lega. præst. Quid autẽ si filius præteritus taceat per annũ an excludatur a iure dicendi nullũ? glo. in. l. si impubes. §. fi. ff. de cat bonia. edict. vult q̃ excludatur: & cum illa glo. transit Barto. in. l. filio præterito. col. pe. versic. si vero tanto tẽpore nõ taceat. & hoc etiam tenet idẽ Bar. in. l. vxoris. C. de posth. hære. inst. & l. nõnunquã Bal. vero in. l. C. de legit. hæred. argumento illius. l. dicit Bar. pessimẽ locutum in hoc in. d. l. filio præterito. & ponderat, q̃ glos. in. d. §. fi. l. si impubes. dixit interim, ex quo patet fuisse de mente glos. quòd adhuc dici posit testamentum nullum, interim tamen donec dicatur nullum, & post quam per cursum anni præteritus est exclusus a cõtra tabulas, bene valet testamentum æquitate prætoris: ita quod interim institutus etiam meuet actiones, & lucratur fructus hæreditatis: & istum dicit esse casum singularem in. d. §. fina. incipienti quæritum. & idem tenet Bal. in. l. 2. col. 1. C. de bonorum poss. cont. tabu. vbi Alex. col. 9. versic. iuxta prædicta est videndum. tenuit idem post Bald. Angel. Paul. de Cast. & Ludouic. & Francis. de Rampo. & Imol. in. d. l. filio præterito. & alios per eum relatos. vbi late de intellectu. d. §. quæritum. & cum per præteritionẽ filij, testamentũ sit nullũ: nõ potest hæreditas adiri. vide in. l. ventre. ff. de acquir. hered. & in. l. illud. §. fi. ff. & cont. tabu. & quę not. gl. & ibi docto. in. l. 2. C. de bonor. possess. contr. tabu. in glo. fi. Et quid si filia præterita nolit dicere testamentum nullum an possit petere dotem ab extraneo hærede instituto? vide Bald. q̃ sic in. l. fi. C. de dot. promisso. an autem præteritus possit approbare testamentum in præiudicium fratrum, quibus est aperta via? vide per Bal. in dicta. l. 2. C. de bonor. possess. contra tabu. colu. 1. vbi tenet, quòd non per. l. si post mortem. 9. fina. ff. de bonorum possess. contra tabu. in quo sunt opiniones. vide per Alex. an. in. d. l. 2. colu. 2. versicu. subsequenter quæritur.

a ¶ *Señaladamente.* Adde. d. auten. non licet. & in corpore, vnde sumitur: & intellige, & limita quando filius venit per modum hæredis: secus enim si beneficio. l. vocetur ad aliquid: nam tunc repellitur ingratus. & si nulla fieret expressio causæ vt in. l. fin. & ibi Bald. in. lectu. C. de secund. nupt.

b ¶ *Ca de otra guisa non valdria.* Approbatur hic opinio Ioann. de q̃ in auten. ex causa. C. de liber. præteri. & est opinio cõmunis, de qua per Barto. & a Fosin. l. 1. ff. de testam. & per Bal. & Saly. in dicta autẽ. ex causa, & reprobatur opinio Fulgosi. ibi & Ioan. de Imol. in. d. l. 1. qui dicebant, quòd etiam hodie, quando filius est ex hæredat⁹ sine expressione causæ legitimæ, nihilominus valet testamentum: & opus sit illud per querelam rescindere.

c ¶ *De la prouar.* Vide quę dixi in. l. 8. supra. eo. & est liquido probãda ingratitudo, vt in dict. l. fi. C. de secun. nupt. vbi Bal. q̃ non posit in detectum probationis deferri iuramentum, ex quo lex exigit liquidam probationem: & ratio huius. l. est ideo, quia filij habent legitimam à lege: & ideo est probanda: & non statur solo dicto testatoris, alias vero staretur etiam sine alia probatione, vt in. l. diui. & ibi Bart. ff. de adimen. lega.

d ¶ *O porque nõ fazia enmiente dellos.* A contrario ergo si præteritio fieret causa legitima ingratitudinis inferta, teneret testamentum, & probata causa filius excluderetur. vide per gloss. in autent. de hæredib. & falcid. §. exhæredatos. & formam apponendi causam in præteritione ponit Bald. in auten. ex causa. col. 6. C. de liber. præte. vt si testator dicat, talem filium meum ideo non instituo, quia me vulnerauit: vel si dicat, ideo eum prætereo, vel non instituo, neq; exhæredo quia &c. si enim apponeret verba priuatiua, tunc esset exhæredatio, & nõ præteritio. & cum ista. l. partitarum indistincte loquatur, videtur quod etiam hoc procedat, & si filius in potestate sit præteritus: dummodo causa legitima præteritionis inferatur. gloss. tamen in. d. §. exhæredatos. super verbo noluit tenet contrarium in filio in potestate: imo q̃ testamentum, ipso iure, non valeat, si prætereatur filius in potestate etiam causa expressa. quam gl. ad hoc dicit singularem Alex. in. d. auten. non licet. col. 4. vbi dicit, hanc esse communem opinionem: licet asserat bene esse fatendum secundum Angel. ibi & Paul. de Cast. in auten. ex causa. C. de liber. præte. & in. l. 3. eo. tit. quod si causa expressa in præteritione probaretur, excluderetur filius à iure dicendi nullum: sicut excluditur à querela, quando probatur causa expressa in exhæredatione. vide late ibi per Alex.

e ¶ *Nõ la podria despues mostrar.* Not. bene ad id quòd dixi in. l. octaua supra eodem. in gloss. 1. & adde in auten. vt cum de appella. cognosci. §. siue igitur. quid autem si nullo condito testamento, pater decedat: an ingratitudo probata per succedentes ab intestato repellet filium integratum à successione intestatii? ista. l. non aperit, quia loquitur quando fuit conditum testamentum, & in eo non fuit seruata forma in exhæredatione, vel præteritione filij, quo casu vult quod licet res reducatur ad causam intestati, filius succedat patri, & non hæres scriptus. quando vero non fuit à patre factum testamentum, sed decesit ab intestato. l. ista nihil dicit. quo casu videtur dicendum, q̃ si ingratitudo possit probari per succedentes ab intestato, repellitur filius. & cur etiam repelleretur frater, in successione ab intestato fratris, ingratitudine probata. vt infra eo. l. 12. in fin. & isto casu saluari

potest dictum Angel. in. §. ingratitudinem. in autenti. de nupt. de quo dixi supra eodem in. l. octaua. in contrarium tamen falcit. l. omnimodo. C. de inofficio. testamento. vbi habetur expresse, quod ingrati non repellantur à successione, nisi testator eos exhæredauerit: nam si nullam eorum, quasi ingratorum, fecerit mentionem: non licebit eius hæredibus, ingratos eos nominare. sed potest responderi, q̃ illa. l. similiter loquitur, quãdo fuit conditum testamentum: & non loquitur, quando succeditur ab intestato, quia testator non fecit testamentum: licet adhuc possessio instare, si filius non repellitur à successione redacto testamento, in quo filius non fuit rite exhæredatus ad causam intestati. & sic in casu, quo pater ostendit signa ingratitudinis, vt in. l. si

¶ Ley. XI. Por quales razones puede el fijo desheredar al padre, de los bienes que oniesse aparta damente, e por quales non.

OCho razones son ciertas, porque los fijos pueden por qualquier dellas desheredar sus padres, e sus madres: o los parientes de quien descendẽ, de aquellos bienes que fuerõ suyos propriamẽte. E pues que en las leyes antes desta, mostramos las razones, porque los padres pueden deseredar los fijos: porẽde cõuiene que mostremos, quales son estas ocho razones. E dezimos, q̃ la primera razõ es: si el padre se trabaja de la muerte de su fijo, acusandole que auia fecho tal yerro, porque deue morir o perder algun miembro, fueras ende si la acusacion fuesse fecha sobre cosa que tocasse a la persona del Rey. E la segũda razon es, si el padre estableciesse algũd estraño, o otro su pariente por su heredero, non faziendo enmiente de su fijo, heredandolo, nin desheredãdolo. Pero el testamento, que fuesse fecho en esta manera, non valdria, e porende ha menester q̃ quando el padre quisiesse que vala su testamẽto, e ouier sabor de desheredar su fijo enel, q̃ muestre razon cierta porque lo faze nombrandola: diziẽdo señalada mente, a que por aquella razon lo desereda. Ca de otra guisa non valdria el testamento. Pero dezimos, q̃ maguerdiga el padre en su testamento razon cierta, porque desereda su fijo, o su nieto, q̃ non deue ser creydo, a menos de la prouar el mesmo: o aquellos que establescio por sus herederos. E si por ventura el padre non dixesse en su testamento razõ cierta, porque deseredaua a los q̃ descienden del: o porque nõ fazia enmiente dellos den su testamento, non la podria despues mostrare el heredero: nin deue ser oydo sobre esta razon, maguer diga que el prouara contra el fijo, q̃ erro en tal manera contra el padre, porq̃ deuia ser deseredado, ante dezimos, que el fijo deue auer la heredad de su padre. E el otro estraño que fue escrito en el testamento, non deue auer ninguna cosa.

Hæc lex ponit octo casus ingratitudinis, quibus filius potest parentem exhæredare: & habuit ortum ab auten. vt cùm de appel. cogno. §. & hoc quidem.

f ¶ *O perder miembro.* Hoc non dicitur in. §. siue igitur. in autenti. vt cum de appellatio. cognos. à quo ista. l. sumpta est. solum dicitur, si parentes liberos in interitum vitæ tradiderint. vnde tu nota istam. l. in hoc. & ad id quod dixi in lege quarta supra eodem. An vero etiam sit iusta causa exhæredationis in filio contra parentem, si parens eum criminaliter de graui crimine accusauerit inferente exilium vel infamiam, licet non posit sequi mors, vel membri mutilatio: prout etiam habetur in filijs supra eodem. in dicta lege quarta. & in. §. causis. in autenti. vt cum de appellat. cognos. videtur quòd sic ex natura correlatiuorum: nam pater & filius sunt correlatiua. quia non potest stare vnum sine alio, quæ est regula cognoscendi correlatiua. vt tradit Iason in. l. quarta. §. cato. columna. decima nona. ff. de verborum obligatio. vbi ponit exemplum de patre & filio: & domino & seruo: & etiam in pœnalibus, & in correctoriis fit extensio de vno correlatiuo ad aliud, vt late dicit Iason in. l. fina. C. de in dict. viduit. tollen. in contrarium tamen facit ista. l. & dic. §. siue igitur. quæ voluerunt diuersificare istum casum inter patrem & filium: & quia maior reuerentia debetur à filio patri: & grauius est filium accusare parentem, quam parentem filium. & quando in correlatiuis est diuersa ratio dispositum in vno non extenditur ad aliud. Bartolus in dicta lege fina. per. l. fin. C. de rescinden. venditio. vnde etiam dicebat Bald. in. l. quicunq;. column. quarta. C. de seru. fugiti, quod si statuto cauetur, quod filij bannitorum expellantur de ciuitate, non expellentur filiæ fœminæ: quia non est eadem ratio præsumenda. Ex quo minor audacia est in mulieribus vt in. l. quisquis. C. ad. l. Iul. maiest. præsumitur etiam, patrem non ita prauè filium accusaturum: cum nullus amor vincat paternum. l. fina. C. de cura. furio. l. isti qui-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

dem.ff.quod iner.cauſ.facit optime.l.ſi filius.& quod ibi Bald.C.de patri.poteſta.

2 a ¶ *Se trabaja.* Adde quod habetur ſupra.eo.l.4.&in.d.§.ſiue igitur.

3 b ¶ *Amiga.* Adde.§.ſiue igitur.& ſupra.eo.l.4.

4 c ¶ *La quarta.* Adde.d.§.ſiue igitur.& ſupra.eo.l.4.

5 d ¶ *Desheredar.* Not.illã cauſam & an poſſit hoc caſu filius accuſare parẽtem, qui tale delictum commiſit? vide quæ no. Salycet.in.l.iniquum. C. qui accuſ. nõ poſ. & quæ dicam in.l.a.titu.17. partit.

6 e ¶ *Desmemoriado.* Adde.d.§.ſiue igitur.l.& autẽ.liberi. C. de epiſcopa. audi. & ſupra eo.l.5.

7 f ¶ *En las leyes.* Supra eo.l.6. & in.d.§.ſiue igitur.& autenticam. ſi captiui. C. de epiſco.& cleri.

8 g ¶ *Herege.* Adde d.§.ſiue igitur. &.§.eo.l.7.

9 h ¶ *Señaladamente.* Adde dic.§. ſiue igitur. & in auten. nõ licet.C. de libe. præteri.

10 i ¶ *Non valdra el teſtamento.* Approbat opinionem communẽ de qua per Alexan.in auten. ex cauſa.co.3.C.de liber.præte.contra Io.de Imola. qui aliud voluit in.l. filio præterito.ff.de iniuſt.rupt.

11 k ¶ *Mas las mandas e las otras coſas.* Adde.d.§.ſiue igitur ad fin.& in auten. ex cauſa.C.de liber.præte.vel exhæredat.&.l.ſi.ti.8.infra ead.par.

¶ *Lex. XII.*

Poteſt frater fratrẽ ſuum in teſtamento ſuo præterire ſeu exhæredare cum cauſa: vel etiam ſine cauſa: niſi malæ vitæ aut diffamatum inſtituat: vel ſeruum: tunc enim per querelã inofficioſi. rupto teſtamento ſuccedet frater niſi in fratris morte captault, aut eum criminaliter de caſu mortis vel meritbi accuſauit, vel maiorem partem bonorũ eum perdere fecit aut poſſe ſuum ad hoc poſuit: nec in aliquo iſtorum caſuum viuus poteſt ſuccedere fratri ab inteſtato, ſi probetur.h.d.

1 l ¶ *Sin razon.* Adde.l.ſecũdã ſupra.eo.& l.fratres.& l.fratris.C.de inoffi. teſta.& in auten. de hæredi.& falcid.in prin.& in.l.prima.ff.de inofficio.teſta.& inſt.eo.§.ſorore.

2 m ¶ *Demala vida o infamado.* Adde.d.l.fratres. ibi ſi ſcripti hæredes infamiæ vel turpitudinis, vel leuis notæ macula aſperguntur.& l.i. tit. infra proximo.& dicuntur turpes perſonæ meretrices vt in. l. panthonius in prin.ff.ſi quis à paren.fuer.manu. & omnes infames: ſiue ſit infamia facti, vel iuris.glo.& docto.in.d.§.ſoror.& in.d.l.fratres.Ioã. Faber etiam in dicto.§. ſoror. dicit comprehendi etiam excoriatores equorum, luſores, ebrij, brigoſi, diſſoluti,& malæ vitæ & inhoneſtæ. vnde etiam mulier, quæ paſſa eſt ſecum commiſceri, licet ſine queſtu, ſed ſolum ardore libidinis, dicetur turpis ſecundum eundem Io.Fabr. item & vſurarij ſecundum Bald.& Saly.in.l.improbum.C. de his, qui notan.infa.item filius ex ſacerdote ſecũdum Iaſ. qui alios refert in.d. l.fratres.ad finem.& idem ſi frater inſtituerit ſuam concubinam, vel aliquem exbannitum, aut damnatum de vulnere, ſeu aliqua violentia, vel de alio maleficio infamiam irrogante, vt tradit Ang.in.d. l.fratres.i prin cip.& in.l.i.in fi.ff. d inoffi. teſta. & aduerte cum Ange. dicit condemnatum de vulnere: nam ſi non eſſet condemnatus ex eo quod tantum vulneratuit,non cenſetur vilis perſona: quia hoc non probatur iure, vt dicit Philip.Corn. conſil.176. in cauſa querelæ.4. volumi. nu.8.

n ¶ *El hermano.* 3
De vtroq; conſuncto intelligẽ, vel ſaltim conſanguineo ex eodem patre,non de vterino tantum, prout habetur in.d. l. fratres de q̃ iſta ſumpta eſt. item intellige de fratre nato ex legitimo matrimonio ſecundum Bald. & Salycetum. & Iaſ.in.dic.l.fratres. & Angel. in.l.ff.eo.nõ ergo procedet in fratre naturali, licet legitimato per reſcriptum principis ſecundum Salycetum,& Iaſo.in.d.l.fratres.per.l.communium.in prin.C.de natura.liber. Intellige etiam de fratre primi gradus, non de filijs fratrum.l. fratris. C. de inofficioſo teſta.

o ¶ *El teſtamento.* Idem dic, ſi faciat frater donationem in officioſam turpi perſonæ.vide gloſſ.& ibi Bartol.in auten.de immens.donatio.coll. ſeptima. in glo.ſuper verbo filiorum: & intellige ſiue frater ſit præteritus, ſiue exhæredatus ſecundum Salycet.& Paul.de Caſtr.& alios in dicta lege fratres. an autem rupto teſtamento per querelam à fratre præterito vel exhæredato, debeantur legata per autenti. ex cauſa. C. de liber.præteri.& vt habetur ſupra eo.l.proxi.& l.ſi.titul.8.infra.ea. parti.Salycet.diſputat.in.d.l. fratres.q. quarta. & dicit de rigore iuris non deberi. ſed quod pars contraria eſt æquior: & q̃ iſte articulus egeret deciſione principali.vide ibi late per Iaſo. dum tenet communem opinionem eſſe, quod legata non debeantur.& ſic quod.d. auten. ex cauſa, non habeat locum in fratribus turpi perſona inſtituta. & bene facit ad hoc.d.l.ſi.tit.8.infra eo.

p ¶ *La heredad.* Approbatur hic opinio Guliel.relati à Paulo de Caſtro in dic.l.fratres.vt non ſolum reuocetur teſtamentum per querelam, quo ad legitimam fratri debitam: ſed etiam, quo ad omnia bona. & idem tenet Bartol.ſeu ille, cuius eſt illa lectura.in authen. de hæredib. & falci.in princip.colla.3.per.l.Pantonius.ff. ſi quis à paren.fue.ma-

dezimos, que quando el fiſo quiere deſeredar a ſu padre, que ha meneſter, que diga ſeñaladamente[h] alguna delas ocho razones ſobredichas, porque lo faze, e q̃ ſea aueriguado: e ſi non lo fiziere aſsi, nõ valdra el teſtamento,[1] quanto en el deſeredamiento del: mas las mandas e las otras coſas,[k] que el teſtador eſtableſciеſſe en el teſtamento, ſon valederas.

¶ *Ley. XII. Como el ome puede deſeredar a ſus hermanos con razon, o ſin ella*

PAs razones porque puedẽ ſer deſeredados los parientes que deſcienden, e q̃ ſuben por la liña derecha mo ſtramos faſta aqui. E agora queremos moſtrar, en que manera pueden ſer deſeredados, los que eſtã en la liña de trauieſſo, aſsi como los hermanos. E dezimos, q̃ el vn hermano puede deſeredar al otro con razõ, e ſin razon[l]. E aun que nõ fizieſſe mẽcion del, en el teſtamẽto, puede dexar lo ſuyo a quien quiſiere, quando nõ ouiere fijos: nin otros que deſcendieſſen del, de la liña derecha: nin padre nin auuelos, fueras ende ſi eſtableſciеſſe por ſu heredero a tal ome, q̃ fuеſſe de mala vida, o enfamado.[m] Ca eſtõce non valdria el eſtableſcimiento de tal heredero, ante dezimos, q̃ el hermano[n] puede que brãtar el teſtamẽto,[o] e auer la heredad[p] de ſu hermano, prouãdo eſte ante el judgador aſsi como deue. Pero tres razõesa ſon, porque ſe non quebrantaria el teſtamento en q̃ el hermano ouieſſe eſtableſcido por ſu heredero a ome maguer fuеſſe enfamado[b], o de mala vida. La primera[c] es: ſi el teſtador ouieſſe deſeredado a aq̃l ſu hermano, por razon que ſe ouieſſe trabajado de ſu muerte en alguna manera. La ſegũda es ſi en algũ lugar o tiẽpo le ouieſſe acuſado criminalmente a muerte, o perdimiẽtõ de miembro. La tercera es: ſi le ouieſſe fecho perder la mayor partida de ſus bienes, e aunque los non perdieſſe, ſi non finco por el de gelos fazer perder. Ca por qualquier de ſtas tres razones ſobredichas, que fuerẽ aueriguadas, puede el vn hermano deſeredar al otro, maguer eſtableſcieſſe a ome mal enfamado por heredero. E aũ dezimos, q̃ ſi pudiere ſer prouado quel numiſſin princ. & quid ſi aliquid fuit fratri relictum, an tunc agat tantum ad ſupplementum, ſicut etiam agit filius.per.l. omnimodo. C. de inofficio.teſta.& l.j.tit.8.ea.partita.gloſſ.quod tantum agit ad ſupplementum in dict.l. omnimodo. ſuper verbo perſonis.& iſta eſt magis communis opinio, vt atteſtatur Corneus conſil. 176. in cauſa querelæ.4. volumi. & tenet Barr.d.authẽ. de hæredib. & falci. in princ. col.3. licet contrarium tenuerint Guliel. & Salyce.in.d.l. fratres.

6 a ¶ *Tres razones.* Sumptum eſt ex authẽti. de nup.§. ingrati tudinẽ.coll.4. an autem vilitas vitæ & infamiæ, quę ante dictum.§.in gratitudinem. repellebat fratrem agentem querela vt in l.in arenã. C. de inofficio. teſta.hodie eũ repellet? Salyce.diſputat, in d.l. fratres. in tertia oppo. & concludit q̃ ſic, & quod talis cauſa non ſit correcta, cum ſit quædam cauſa intrinſeca.à lege inuenta, per correlationem ad turpitudinem inſtituti, vnde poteſt dici innata per regulas iuris naturalis,& ciuilis: quibus dicimus nihil doloſus doloſo, licet ergo repellantur ſecundum eum aliæ cauſæ ſimiles iſtis expreſsis, quæ ex rei natura non veniunt, ſed à facto extrinſeco, non repellitur dicta cauſa intrinſeca & velut innata.

7 b ¶ *Enfamado.* Approbat quod gloſſ.in tertio intellectu dicit in.d.§.ingratitudinem.

8 c ¶ *La primera.* Aliquantulum latius ponuntur hic iſtæ tres cauſæ, quã in dic.§.ingratitudinem.vbi tantum dicitur, qui mortem voluit fratri, aut criminalem inducere contra eum inſcriptionem, aut ſubſtantiæ eius properauit inferre iacturam, ideo tene menti iſtam.l.

9 d ¶ *Sin teſtamento.* Habes hic quod ingratitudo ex cauſis ſupra ſcriptis repellit fratrem etiam à ſucceſsione ab inteſtato: & ſic approbat iſta l. primum intellectum gloſſ. in dic.§.ingratitudinem. quem etiam ibi tenuit Angel.Barto.tamen & Bal.& alij poſt Guliel.in.l.fratres.C.de inoffi.teſta. reprobant communiter dictum intellectum: & tenent quod ingratitudo non repellat fratrem à ſucceſsione ab inteſtato. & etiam Ange.in.l.i.in fi.ff.de inofficio.teſta.vt etiam dixi in.l.8.ſupra. eo.in gl.prima.Ideo tu tene menti iſtam.l. partitarum approbantem dict.gl. cuius opinionem etiam tenet Saly.in.d.l.fratres.q.8.de cuius mente etiam eſt, quod hoc procedat, ſi frater oſtendit ſigna ingratitudinis contra fratrem ingratum.per.l.ſi defunctus. C. de legiti. hære.& ſi ingratitudo duraуit, quæ eſſet magna reſtrictio ad iſtam. l. indiſtincte & generaliter loquentem, & forte ſufficeret q̃ ingratitudo tacitè vel expreſsè non ſit à fratre remiſſa: & quia.l.ſi defunctus, non loquitur in fratre, ſed in auia: vbi requiritur exhæredatio vel præteritio cum inſertione cauſæ, vt in authen.de hære.& fal.§.exhæredatos.& ſupra.eo.l.4.&.10.& vt hic vides iuſta.l.10.ſupra.eo.ll.iſtę partitarum aperte voluerunt conſtituere differentiam inter exhæredationem vel præteritionem, quæ fit inter aſcendentes & deſcendentes abſque inſertione cauſæ: & inter eam, quæ inter fratres vt primo caſu & ſi ingratitudo probetur, non excludantur deſcendentes vel aſcendentes à ſucceſsione ab inteſtato, quando non fuit facta exhæredatio vel præteritio cum inſertione cauſæ: frater vero repelliatur propter ingratitudinem a ſucceſsione inteſtati, & ſi in præteritione nulla ſit in ſerta cauſa. & adde, quæ dixi ſupra.eo.in.l.10. in aliis vero cognatis, in gratitudo non repelleret a ſucceſsione inteſtati vt in.l.cognatis.ff.vnde cognati. & per Saly.in.l.d.fratres.

¶ *Lex. XIII.*

Ponuntur in hac.l. ſex caſus in quibus hæres inſtitutus perdit hæreditatem. primus ſi quis ope vel conſilio familiæ interficitur & ante additionem hæres ſciens querelam iudicialem non appoſuit. Si autem ab extraneo interficitur: poteſt hæres adire & intra quinquennium conqueri alias auferetur ei hæreditas & applicatur regi.

¶ *La primera.* 1
hic tractat materiam ſenatꝰ conſulti Syllaniani, in quo conſtituit, q̃ neq; adire hæreditatẽ, neq; bonorum poſſeſſionem petere hæres debet, niſi vindicauerit necẽ defuncti, & quæſtionem habuerit de familia, & ſuppliciũ exacta ſumpſerit, ideſt pœnã capitalẽ poſtulauerit imponi cũ domino potuerit ſuccurrere? neq; cum hęresper compendiũ ſuum familiæ facinꝰ debet occultare in.l.3.§. q̃ ad cauſam. cum ſequentibus. & §.nõ tantũ. ff.ad Syllania. & in.l.ſi ea. C. de his quib. vt indig. & licet.l. iſta præcepit, dedit tamen beneficium hæredibus, vt ſi ipſi interim deceſſiſſent, tranſmittant ius adeundi ad ſucceſſores ſuos.l.pe. C. de his quibus vt indig. & in.d.l.tertia.§.eleganter.&.§.fi.& tradit Azo. C. de his quib. vt indig. in ſumma.

Ad.tit.ff. ad ſenar. cõſ. ſillã. &C. d his quibꝰ vt indig. & j.ex.l.15.

f ¶ *Muerto.* Quid ſi non appareat? vide.l.& ſi certus.§.ſi vnus.& ibi Ange.ff.ad Sylla. 2

g ¶ *Sabiendo.* Nam ſecus ſi ignoraueritvt in.l.ſi ideo.& in.l.cum fratrem. C. de his quib.vt indign. 3

h ¶ *Entraſſe la heredad.* Approbat opinionem Hugo. relatam per gloſſ. in.l.in cognitione.ff.ad Sylla.& reprobat opinionem Ioann. & Azo. de qua etiam ibi per gloſſ.& opinionem Hugo. approbat gloſſa in.l. ſi ea.C. de his quibus vt indign.& in.l.tertia.§.quod ad cauſam.ff. ad Syllania.& pro iſta opinione eſt text.in.l.neceſſarios.§. non alias.ff. eodem. 4

i ¶ *Querella.* Innuit ſufficere accuſationem proponi abſq; eo, quod expectetur quod ſupplicium ſumatur ab occiſoribus vel ſeruis, qui dominum non iuuarunt. aduerte tamen, quod Saly c.in.l.eum fratrẽ C. de his quib. vt indig.in.2.oppo. quærit de hoc an quando defunctus necatur a familia, ſufficiat quæſtionem prius haberi de familia, & ea habita ſtatim hæreditas adiri poſsit, an vero neceſſe ſit ſupplicium expectari? in quo dicit quod text. videntur contrarij: nam in.l. 3.§. quod ad cauſam. & in.l. neceſſarios. §.1.ff. ad Sylla, videtur text. requirere quod ſuppliciumexpectetur: ſed in.d.l.4.§. non tantum. & in l.ſi ea. C. de his quib. vt indig. videtur tex. exigere ſolum quæſtionem haberi, & refert quod quidam illos text. ſupplent per primos. & ſic volunt q̃ ſupplicium ſemper debet expectari in necato palam, ſi vero clam, quod tunc ſufficiat quæſtionem haberi, ipſe vero Saly. quando necatur palam a familia, vult quod ante vendicatam mortem defuncti, hæres non poſsit adire: & ſic q̃ ſupplicium expectetur, ſi vero clam, dicit neceſſario prius haberi quæſtionem de familia, & quæſtione habita, ſi confeſsio aliqua ſufficiens habetur: tunc expectetur ſupplicium, alias ſi nihil ſufficiens ex tortura ab eis haberetur, tunc poſsit adire impune, neq; aliter fit de ſupplicio quærendum. & cum dictis Salycet. tranſitibi Alexan. & certe hæc diſtinctio eſt ſatis æqua ad concordiam dictarum.ll. & ſecundum eam videtur hæc. l. intelligenda, & limitãda & ſupplenda per alias leges. & nota hoc bene, quia iura & docto. videntur loqui diuerſimode, & etiam iſta.l. breuiter in hoc tranſit: & ſi caſus occurrerit, cum hac notula tibi euadis laborem in intellectu dictarum.ll. & docto. & etiam huius.l.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

queria heredar. Mas si al testador ouiesse muerto otros estraños,[a] que nō fuessen de su compaña: bien podra su heredero entrar la herēcia, e despues fazer querella de la muerte del fasta cinco años.[b] E si fasta este tiempo non lo fiziere, deuela perder,[c] e deuegela tomar el Rey, assi como a ome q̄ la non merece.[d] La segunda razon es, quando el heredero abre el testamento[e] de aq̄l q̄ lo establescio, ante que fiziesse la acusacion de los matadores del, seyendo sabidor de los que le auian muerto. Pero si non lo supiesse o fuesse aldeano necio: estonce non perderia la herencia por esta razon. La tercera es, si fuesse sabidor en verdad, q̄ el testador fuesse muerto por obra, o por cōsejo, o por culpa del heredero.[f] La quarta es, quando el heredero yoguiesse[g] a con la mugerh de aquel q̄ le establescio por heredero. La quinta es: si el heredero acusasse el testamento, o la escritura en que fuesse establescido, diziendo que era falso,[i] siguiēdo esta acusaciō fasta que diessen juyzio[d] sobre ella. Ca si fuesse fallado el testamento por verdadero perderia el porēde la herencia. Esso mismo seria si el heredero fuesse personero, o abogado,[e] para seguir tal acusacion como esta contra el testamento, en que fuesse establescido. Fueras ēde si lo fiziesse por pro, o por mandado del Rey,[f] o si fuesse guardador[g] de algund huerfano, e razonasse cōtra el testamento por pro del ca estonce non le empesceria. La sesta[h] razon es: quando el testador rogasse al heredero en poridad[i] que diesse aquella heredad en que le establescie sse a algun

a ¶ *Estraños.* Non distinguit ista. l. siue clam siue palam occisus sit ab extraneo: & sic videtur, quōd vtroque casu ante vindicatam mortem defuncti hæres possit adire, cuius sententiæ fuit Azo. vt patet ex dictis eius. C. de his quibus vt indign. & refert glo. in. l. cum fratrem. C. de his quib. vt indign. sed opinio Azo. videtur esse contra casum in l. minoribus, ad fin. C. eod. vt in. d. l. cum fratrem. dicūt Bart. Salyc. & Pau. de Castr. Et sic volunt, q̄ quando occiditur palam ab extraneo, hæres non possit adire ante vindicatā mortem defuncti, & supplicium sumptum, & cum ista. l. non dicit siue palam siue clam occisus fuerit ab extraneo, limitari & intelligi debet iuxta id, qd̄ habetur in dict. l. minoribus. & ita limitatur & intelligitur infra. ea. l. ibi la segunda razones.

b ¶ *Fasta cinco años.* Illud quinquennium non arctat hæredes eius, qui occisus fuit à familia sua: quia solum tali casu statuitur, q̄ hæredes non adeant ante quæstionem de familia habitam & inortem vltam, vt dixi supra in gl. super parte querela. & ita vult Pau. de Castr. in. l. r. C. eod. a. C. de his quib. vt indign. ibi eum dicit ante autem quā adeat, non videtur, quōd debeat sibi aliud tempus prælegi: cum sena. suis consulerum imponat sibi hanc necessitatem, antequam adeat, vnde sufficit sibi abstinere ab abitione, absque eo q̄ compellatur citius vindictam facere, & idem videtur dicendum quando occisus fuit palam ab extraneo: quia cum sibi iubeatur, ne adeat ante vltam mortem defuncti vt dixi supra in glos. proxi. idem erit tunc dicendum, sicut in occiso à familia. & idem tenet Salyce. in. d. l. r. in. 4. oppo. ibi ante aditam hæreditatem statuere non potest, quia totum tempus anterius est ei pro dilatione datum ad accusandum: neque punitur si nō accusat, nisi adeat. & tene mentis istam. l. partitarum præfigentem hoc tempus quinquennij hæredi quando defunctus occisus fuit ab extraneo à die aditæ hæreditatis: nam de iure communi hoc nō ita reperitur: imo vt dicit Azo. C. de his quib. vt indign. in summa. quod cum non sit determinatum tempus, iudex statuet suo arbitrio vel q̄ forte inerit tempus, quo quis potuit accusare vel esse tempus quinquennii, vt. ff. ad Syllani. l. in cognitione. & istud vltimum approbatur hic, glos. etiam in. d. l. r. voluit tempus esse arbitrarium. vide ibi per doctos. tene ergo menti istam. l. partitarum. ita prolixum tempus statuentem. & forte ex causa posset à iudice arctari. l. si quis homicidij. C. de accusatio. & in. l. prætor edixit. §. si dicatur. ff. de iniur. & quia ex causa dilationis a iure statutæ moderantur iuxta nota. in capitul. primo. de dilatio. vbi Abb. column. secunda. & in capitul. cum sit Romana. de appellatio.

g c ¶ *Dende la perder.* Adde. l. propter venerem. ff. ad Syllania. & l. primam. & l. cum fratrem. C. de his quib. vt indig. & l. a. titul. tertio libr. quinto ordina. rega. vbi etiam ab hac pœna. l. illa excepit minores & fœminas, & requirit, quod occisor sit in prouincia, ita q̄ possit accusari. & adde. l. minoribus. C. de his quibus vt indign. & l. tertiam. §. si quis ignorans. ff. ad Syllania. vbi idem habetur in rustico: licet contrarium & male tenuit Paulus de Castro. in dicta lege prima. secundum Alexand. ibi ad fin. & Iason. in. l. si ea. C. eod. & habetur in rustico infra eadem. l. ibi la segunda razon. Item limita, nisi sit præuentus ab alio in accusando. l. sororem. C. eodem. limita etiam in filio instituto hærede: quia si eius pater occidit testatorem, filius institutus non debet accusare patrem, nec tenetur vlcisci necem defuncti contra proprium patrem, & si adeat, nece inulta, non redditur indignus secundum Alberic. post Pileum ab eo relatum in rubrica. C. de his quibus vt indig. allegat text. notabilem. in. l. si adulterium cum incestu. §. liberto. ff. de adulter. quod dicit singulare Iason. in dict. l. prima. column. secunda. dicens, quod ab alio, non didicit nisi ab Alber. ego etiam didici à Ioann. Andrea. in additic. ad Specula. in rubrica. de successio. ab intest. colum. prima. vbi refert. d. quæstionem Pilei. & addit Iason in dict. l. idem dicendum econtra, si filius occidisset, & pater fuisset institutus per rationem dict. §. liberto. in fin. & limita etiam vt infra eo. l. proxi. quid autem si ipsemet hæres occidit, an teneatur se deferre? Bald. dicit q̄ non in. l. r. C. in quibus causis in integ. restit. non est necessa. & ibi quod nullus nisi fiscus potest referre istam quæstionem hæredibus vindicantibus necem defuncti: hæres tamen qui occidit, licet non iudicetur indignus ex eo, quōd se non defert: erit tamen indignus ex eo, quod occidit secundum Bald. vbi supra. & habetur infra ista. l. ibi la tercera. vide etiā in illa materia. l. 15. & 16. infra eo. fiscus vero non tenetur vlcisci mortem defuncti secundum glo. singularem in. l. recusare. §. si fisco. in verbo vindicauerit. ff. ad Trebellia.

f ¶ *Aldeano necio.* Not. bene, quia non parcitur rustico: nisi quando est ignorans, seu quando est rusticus opere & conuersatione. l. athletæ. §. de rusticis. ff. de excusatio. tuto. l. fina. C. de testa. Bald. in. l. r. columna quinta. C. de rescindenda venditio. rusticus nanque, qui sagax est, non excusatur prætextu rusticitatis secundum glos. nota. in dict. §. de rusticis. & not. Bal. in. l. prima. C. de interdict. matri. inter pupil. & tut. in vtraque lectu. vbi glos. ornatissimè sumit contra rusticum facientem actum etiam.

g ¶ *Del heredero.* Azo. in summa. C. de his. quib. vt indig. colu. r. sic dicit, multo magis auferetur hæreditas hæredi: si ipsemet occiderit testatorem: nam auferetur ei, si eius negligentia, & culpa testator decesserit. ff. eodem. l. indignum. tu adde. l. cum ratio. in fin. de bon. damnatorum. & l. Lucius Titius. in fin. ff. de iurisdi. & ibi Bartol. & l. sequens. in princi. & §. fina. ff. ad Sylla. & ibi Bartol. & l. 8. titu. 1. infra septima parti. & l. penult. titul. nono. libr. 3. for. li. & l. his consequente. §. primo. ff. famil. hercisc. vn. vbi colligitur, quod licet hæreditas possit ab occisore defuncti auferri, velut ab indigno: nihilominus interim antequam fiscus auferat, ipse est hæres cum effectu, & exercet actiones hæreditarias. & not. Bald. in. l. hæreditas. colū. 3. C. de his quibus vt indign. vbi etiam ait, quōd si non occidit, sed vulnerauit: succedet efficaciter. ex quo nō reperit exhæredatus, vt in aut. ut cū de appe. cognos. §. causas. & in. l. fi. C. de reuo. dona. vi. etiam ibi per eū, quid si nō occidit testatorē, sed eius vxorem, vel liberos, vel fratrem testatoris: & an portio fratris interuenientis accrescat alteri fratri, vel an cōsequatur vi. ibi per eum. Aduerte etiam, quia si frater occidit fratrem: hæreditas occisi debet confiscari, non venire ad sequentes in gradu: vt etiam ex ista. l. partitarum colligitur, quia ipsum ius adeundi transit ad fiscum, vt in. d. l. his cōsequenter. §. 1. nam ira sanguinis non absorbetur propter crimen, sed succedit fiscus seu dū Bal. in. l. eam quā. col. 3. ver. hæc faciunt ad cōn. C. de fideicō. & idem secundū dū si filius patrē interfecit, quia non succedit nepos, sed fiscus: in feudo tū pater tenuit, frater occiderit fratrem suū, feudum non confiscaretur, sed transiret ad alios agnatos: vt nor. glo. in. c. 1. si vasal. feu. priuetur cui defera. Bal. in. c. 1. §. similiter. nu. 4. quib. mod. feud. amit. ex quo infertur ad maiorlam, & Non intuenti eam in nouarec.

si filius occisoris succedet in maioria. vide bonum text. in. l. post legatum. §. si pater. ff. de his quibus vt indign. & . l. in seruitute. §. si quis bonorum possessionem. ff. de bon. liber. & in ea. l. in. §. si patroni filius. & . l. diui fratres. & ibi Bartol. ff. de iure patro. & . l. r. §. si filium. ff. de bon. pos. contra tabu. & Bartol. in authē. vt cum de appel. cog. §. si quis de prædictis. colla. 8. glo. & Bart. in l. 1. ff. si qs ali. test. prohi. sed an si filius occisoris moriatur sine filijs succedet pater occisor? & tex. videtur q̄ non in. d. l. Lucius. ff. de iure fis. aduerte tamen quia ille. l. loquitur i bonis quæ habentur à patre non in his quæ habentur ab antiquioribus titulo maioriæ sed ad ea quæ habentur à progenitoribus antiquis: quōd indignus paterna hæreditate perdat illa facit. l. si ex patronis. §. Iulianus. ff. de bon. liber. Item ex quo pater fuit exclusus propter delictum perpetuo debet esse exclusus quia causa exclusionis fuit perpetua. facit ad hoc quod notat Bald. in. §. quin etiam. epis. vel abbatem Soc. cons. 92. vol. col. 10. Petrus paris. cons. 72. vol. 4. nu. 101. cum tribus seq.

h a ¶ *Yo guiesse.* Azo. in summa. C. de his quib. vt indig. col. secunda. dicit fore idem, & si grauissimam iniuriam ignoranti testatori fecerit, puta cum vxore sua concubuit: nam etiam tunc adimeretur ei legatum: & forte adimetur ei hæreditas, vt. ff. de adimen. lega. l. 3. §. fin. sed argumentum contra est in eo. tit. l. ex parte. Bal. etiam in. l. fideicommissum. C. de fideicommiss. dicit, quōd si non offenderit testatorem viuum, sed eius memoriam, vt quia stuprauit viduam? & concludit post glos. quōd perdit legatum, & multo fortius, si testatore viuente, cum ea adulteretur siue ergo hoc fiat testatore viuente, siue eo mortuo: videtur q̄ procedit, quod hic habetur. & ista. l. loquitur in distincte. vnde vtrunq; casum complectitur. Bart. etiam in. d. l. ex parte, concludit, quōd propter causas inimicitiæ tantum possit quis à successione repelli quando hæres instituit us præbuit causas inimicitiæ, vt quia occidit filium testatoris, vel fecit sibi aliquid grauissimum, si tamen testator vel extraneus dedit causas inimicitiæ, & non ipse institutus, tunc habet locum, quod habetur in. d. l. ex parte. quia non reppellitur ab hæreditate. & ita soluit, quod Azo. reliquit insolutum, hoc etiam quod in ista. l. disponitur, tenuit glos. in. l. sororem. C. de his quib. vt indign. Aduerte tamen pro intellectu huius. l. quia videtur, quod intelligi debeat, quando hæres post mortem defuncti concubuit cum eius vxore: nam si viuente testatore hoc fieret, & eo ignorante: tunc reuocaretur institutio, & legatum ex præsumpta voluntate testatoris: quōd si scisset reuocasset, vt no. glos. in. d. l. fideicommissum. C. de fideicommiss. & quia tunc legatario vel hæredi instituto ad huc non erat aliquid quæsitum, neque testamentum confirmatum, non potest dici, quod auferatur ab eo, tanquam ab indigno, ita dicit notabiliter Barto. in. l. r. ff. de his quib. vt indig. Bart. tamē loquitur ibi in legato: & aliud videtur dicendum in hæreditate, quæ non potest adimi voluntate nuda, sine solennitate: vt in. d. l. ex parte. & in. l. militis codicillis. §. veteranus. ff. de testa. mili. & tenet Pau. de Castr. in. l. fideicommissum. C. de fideicommiss. vbi vult, q̄ hæreditas tunc applicetur fisco, auferendo ab hærede, vt ab indigno: prout etiam voluit Bald. Alex. vero in. l. sororem. C. de his quib. vt indign. dicit hoc, q̄ applicetur tunc fisco, esse contra tex. in dict. l. ex parte. & contra mentem glos. & docto. in. d. l. hæreditas. C. de his quib. vt dixi. & est de mente Bar. in. d. l. ex parte. & de mente doctorum in. d. l. fideicommissum. vbi vt dixi Bald. tenet expresse. & fuit etiam de mente Azo. & quia. l. ista generaliter loquitur: & quia videtur absurdū, vt hæreditas maneat apud hæredem ita indignum.

14 b ¶ *Con la muger.* Idem videtur si cum filia, vel nuru: vt in. l. 9. titul. 26. 4. parti. & quæ ibi dixi.

15 c ¶ *Que era falso.* Adde. l. qui cum maior. §. accusasse. ff. de bon. liber. & l. alia causa. C. de his quib. vt indign. & vide per Azo. C. de his quib. vt indign. in summa. col. 4. versic. est secunda causa. vbi hoc intelligit in hærede maiore viginti quinque annorum: nam minori ætati eius qui accusauit parcitur post. l. legatum. §. ærati. ff. de his quib. vt indign. & arg. l. minoribus. C. eod. quid autem si non dicat falsum, sed intentet bonorum possessionē contra tabulas, an procederet quod hic habetur: vide per Alexan. in. d. l. alia. & glo. & doct. in. d. l. is qui contra. ff. de vulg. & pupil. & not. quod in impugnante illud instrumentum extra testamentum, vel codicillos non procederet quod his disponitur l. qui Romæ. §. Scia. ff. de verbo. obliga. Paul. & Alexand. in dicta l. alia.

d ¶ *Juyzio de sentencia.* Imponente finem liti intelligenam si appellauit, & pendente appellatione, distitit: idem est, ac si in prima instantia distitisset. arg. l. qui cum maior. §. accusasse. ff. de bon. liber. glos. in. l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inofficio. testa. ita etiam declarat Azo vbi supra: sufficit enim, vt euitet istam pœnam siue à principio siue pendente appellatione desistat, & ita est intelligenda & limitanda. l. ista partitarum ad terminos iuris communis, vnde sumpta est. Quid autem si desistat post conclusionem in causa? Cynus in dict. l. alia. voluit idem esse, ac si lata esset sententia: quia causa censetur consumpta post conclusionem in causa per. l. quanuis indubitati. C. de adulter. vnde caute est secundum eum, quod expectet sententiam, & postea appeller: & deinde ante conclusionem in causa renuntiet, seu desistat: quia sic non patietur pœnam priuationis. per dic. §. accusasse. & idem tenet ibi Bald. allegans glos. notabilem. in lege prima. in princi. in glos. secunda. ad fi. ff. de actio. empt. si tamen ille, qui desisteret ante sententiam post conclusionem in causa non agebat litem improbam & ita ex actis appareat excusaretur renuntians post conclusum in causa secundum Pau. de Castr. & Alex. in. d. l. alia. per text. in. dic. §. meminisse. ibi lite improbata, perseueraueritque per quem text. etiam dicitur, quid si sententia esset lata contra absentem contumacem.

17 c ¶ *Personero o abogado.* Adde. l. post legatum. §. sunt qui putant. ff. de his quib. vt indignis. & . l. fi. r. ff. de inofficio. testa.

18 f ¶ *Del Rey.* Vide in dict. §. sunt qui putant. ver. aduocatum fisci. & nota istam. l. partitarum, cum dicit por pro o mandado del Rey. nam ex diiunctiua vult, quod & si non necessitetur ex necessitate officij, excusetur procurator vel aduocatus fisci assumens hoc officium solū pro vtilitate fisci. excusabitur ergo quicūq; procurator vel aduocatus, & si non sit ille, qui ad ista est deputatus à rege. & sic extenditur dispositio. d. ver. aduocatum fisci.

19 g ¶ *Guardador.* Adde. §. si tutor. inst. de inoffici. testamen. & . l. cum quæ dam mulier. ff. de administra. tuto. vbi vide Bal. idem volētem in quo liber legitimo administratore.

20 h ¶ *La sesta.* Adde quę tradit Azo. C. de his quib. vt in dig. in summa. co. 4. versi. est alia causa tertia.

21 i ¶ *En poridad.* Secus si palam. vt in. l. non intelligitur. in princip. ff. de iure fisci. vbi vide bonum textum quando dicatur fieri clam vel palam. & not. quod licet fiat promissio de restituendo incapaciin publico instrumento: si tamen rogantur testes & tabellio, vt teneant in secreto: dicitur fieri clam secundum Barto. in. l. nō intelligitur. §. tacite. ff. de iure fisci. & in. l. infraudem. ff. de his quib. vt indign. vbi ponit hæc verba. Idem dicerem, si fieret instrumentum publicum adhibitis testibus, & notario: in quorum fidem posuit, quod hoc secretum tenerent: tunc enim satis est tacitum fideicommissum, id enim dicitur fieri clam quod taliter fit, quod non potest deuenire in notitiam aduersarij secundum Barto. in. d. §. tacite. & adde Decium consil. 399. column. fina. & in dubio quando non certificauit personam, cui restitueretur, est aliqualis præsumptio, quod reliquerit incapaci: non tamen tanta quod sufficiat, nisi aliter probetur. secundum glos. in. l. Lucius. §. in testamento. ff. de lega. primo. & ibi Barto. & idem Bar. in. l. quem hæredi. in fin. ff. de reb. dub. & licet non sufficiat hoc ad probandum tacitam fidem fuisse accommodatam: si tamen testator rogat hæredem, vt restituat, cui vellet: non poterit hoc casu spurium eligere: quia tunc videtur capere a testatore. l. vnum ex familia. in princip. ff. de lega. secundo. & tenet Bartol. in lege finali. colūna secunda. ff. de his quibus vt indign. vide etiam in ista materia per Salycet. in. l. etiam. versic. Item quæro. C. de fideicommiss. qualiter hoc probetur: & quid si testator habens filium spurium in-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

sfinar vxorem, & toget, vt post mortem restituat quibus velit: quæ postea instituit spurium filium testatoris am præsumatur, quod per eam fuit tacita fides ad hoc accommodata? Bartol. dixit quod non in dict. §. in testamento qui etiam ita consuluit per multas rationes in consilio quod incipit Cæchus despoleto. adde quę not. idem Bart. in l. 1. is qui. ff. de vulga. & pup. & tradit Alexan. consilio. 51. incipit visto themate ad fi. in secundo vo lu. & quæ not. Bal. in l. eam quam. col. 10. versi. subiungitur talis. q. C. de fideicom.

su fisoª, o a otro, que lo non podia heredarᵇ, porq̃ le era defendido por la ley. Ca si el heredero cõplisse tal ruego, ᶜo mãdamiento del testador, e la entregasse al otro, perderiaᵈ porende el derecho q̃ auia en la heredad. E por qualquier defecto de otro.

22 a ¶ *Sufijo.* Spurio & incapaci vt sequitur & adde. l. nõ intelligitur. §. tacita. ff. de iur. fisci. & Bald. in. l. etiam. versi. modo quæro. C. ad. l. fal. Sed an si testator si filio spurio reliquit palam applicetur fisco? vel remaneat apud hæredẽ scriptum, vel ad quos bona debeant deuenire? vide Bart. in l. fi. col. 2. ver. quæro & reuoco in dubiũ. ff. de his quib. vt indig. vbi etiam tractat, an sit aliquis modus relinquendi filio spurio. vide ibi per eum.

23 b ¶ *Que lo non podia heredar.* Quid si poterat caperet tempore testamẽti, sed non tempore mortis: vel contra? vi. l. non intelligitur. §. quãdo autem. ff. de iure fisci. & l. in fraudem. §. 1. ff. de his quib. vt indig.

24 c ¶ *Cumpliesse tal ruego.* Et inf. ius dicit. e la entregasse. innuit aperte ista. l. q̃ ex sola accommodatione tacitæ fidei de dando incapaci, si hæres ei non traderet hæreditatem: non auferetur hæreditas ab hærede, vt indigno, neq; perderet hæreditatem. & secundum hoc superflua esset disputatio Barto. in. d. l. fi. ff. de his quib. vt indig. quid debeat facere in conscientia ille, qui est tacitè rogatus de dando incapaci? vbi concludit legaliter, vt ipse dicit: loquendo salua ratione theologorum, q̃ debeat dare fisco secundũ cõsciẽtiam, neq; potest dare spurio vel retinere: quia tenendo, dicitur malæ fidei possessor. l. eum qui. ff. eod. male fidei est omne, quod non est ex fide, peccatum est vt in c. fin. de præscript. ex quo Bar. vult aperte, q̃ ex sola tacita fide, etiam absq; traditione, hæres patiatur istam pœnã, quod tũ dictũ Bart. cũ dicit non posse retinere in cõscientia, & quod tenetur pãdere fisco, nõ caret scrupulo: cum verus hæres sit, & in pœnam. ll. hanc hæreditatem fisco deferunt: & pœna in foro conscientiæ nõ soluitur glo. vulg. & nõ tabi. in. c. fraternitas. n. q. 2. & contra hoc dictum tenet Didacus à Couarruuias in suo epito. matrimoniali. 2. parte. c. 8. §. 5. ver. quinto. hinc constat, q̃ secundum eum ipse spurius posset in foro conscientiæ talia bona retinere, si illi ab hærede traduntur, etiam si præcesserit fides de restituendo. vide ibidem versi. 1. infertur. sed fortè dictum Barto. verius est, ex quo iste hæres non habet voluntatem defuncti, neq; sibi relinqueret, nisi fidem tacitam præstitisset. vnde non potest dici, q̃ sit verus hæres. Item q̃ subdit dictus Didacus q̃ spurius potest retinere, salua conscientia, si sibi ab hærede tradatur, videtur contra ea quæ dixi supra ea. l. in glos. super parte en poridad. q. 5. ille spurius non ab hærede videatur capere: sed à testatore: & cum sit incapax etiam in foro conscientiæ tinebitur restituere, prout etiam ipse Didacus fatetur, quod spurius non potest cum bona conscientia retinere res sibi à patre donatas, vel relictas, vt tradit vbi supra ver. primum. & respondet ad glo. d. c. fraternitas. Tu cogita super his. & adde Lucam de penna. in. l. 1. C. de his qui se defe. li. 10. co. 2. ad fi. vbi ponit quæstionem an ille qui commisit aliquod crimen propter quod debeat perdere bona sua si crimen sit occultum teneatur ipse se deferre in foro conscientiæ & hoc reuelare. & ibi refert distinguentem Bartol. an bona publicentur ipso iure vel per sententiam. tu vide in hoc de confiscatione ipso iure quod non liget in foro conscientiæ vt teneatur se prodere quæ tradit Didacus à Couaruuias in dicto suo tracta. matrimoniali. parte. 2. capitul. 6. §. 8. & Iaco. septimacensis in suo tract. de hæresi. capitul. 9. numero. 27. cum sequẽtibus. & hoc etiam probari videtur ex l. non intelligitur. in prin. ff. de iure fisci. vbi totum pondus sit in accommodatione tacitæ fidei de restituendo incapaci. & idem probatur in. §. quando autem. probatur etiam in dict. l. eum qui. in prin. ff. de his quibus vt indig. vbi habetur, eum qui tacitum fideicõmissum in fraudem legis suscepit, eos quoque fructus, quos ante litem motam percepit, restituere cogendum, respondi, quia bonæ fidei possessor fuisse non videtur: pondera verbum (quoque) nam expresse sentit de hærede, qui possidebat, & adhuc non restituerat conuento, item quia reputat eum malæ fidei possessorem. & sic teneatur ad fructus etiam ante litem motam, hoc etiam probat text. iuncta secunda expositione glos. ibi in. l. etiam. C. ad legem falcid. & ibi Saly cetus expresse notat, dicens nor. quod non expectatur, vt fidei accommodator soluerit, sed sufficit, vt solum fidem accomodauerit, vt patet ex secunda expositione, quam facit glos. super verbo administrasse, quod tene cordi. hæc sunt verba Saly cet. probatur etiam hoc in. l. imperator. §. fi. ff. de fideicommissa. liberta. hoc etiam probatur. in. l. in tacitis. ff. de legat. 1. vbi Ioan. de Imol. notat tria requisita per illam. l. vt quis dicatur in fraudem fidem accommodare, scilicet quod factum sit clam, & q̃ hæres secreta cautione se obligauerit, & quod sit fides accommodata de restituendo non capaci, & q̃ nisi prædicta interueniant, non habet locum aliqua pœna. & sic quod soluat incapaci vel ne, non est in considerationem, ibiq; refert Iacob. de Are. Rayner. & Bald. inferentes q̃ si non interueniat cautio aliqua, sed forte nuda pollicitatio, vel nulla penitus appareat cautio, quod tunc non habebit locum aliqua pœna & quod sic doctores prædicti videntur sentire q̃ licet hæres accomodasset tacite fidem: si tamen se non obligauit cautione priuata vel chirographo, non habebit locum pœnæ: & per consequens non applicabitur fisco, quod dicit esse singulare in materia si esset verum, ipse tamẽ tenet in hoc cõtrarium per. d. l. nõ intelligitur. §. tacite. cũ ibi nota. per Bar. & per Bar. in. l. fi. ff. de his quib. vt indig. vbi glo. & Bart. videntur velle q̃ nedum per cautionem priuatam recognitam potest probari de accõmodatio ne tacitæ fidei: sed etiam per confessionem eius, qui dicitur rogatus & istud dictum Imol. videtur verius maxime stante. l. ordina. huius regni incipienti e cõmo quier. hæc omnia probant peccatum hæredis, à quo pœna priuationis descendit consistere in sola fidei accommodatione tacita de restituendo non capaci. vnde videtur q̃ ista. l. partitarum supplenda sit iuxta. ll. iuris communis, de quibus sumpta est cum in hoc nulla diuersitas opinionum fuit inter glossatores neq; alios scribentes in iure communi. Et sic q̃ si hæres rogatus soluit non capaci, confiscetur hæreditas, vt hic. & idem si non soluit. sed tacitam fidem accommodauit de dando non capaci per dictas leges & sic secũdum vtranq; expositionem glo. in. d. l. etiam. & quod ista. l. in hoc non lit corrigere, quæ erant de iure communi, patet ex. l. 5. titu. 11. infra. ex parti. vbi ponitur hæres ex sola accommodatione tacitæ fidei, nisi fit filius in potestate, vel seruus testatoris, vel dic quod ista. l. partitarum decidat casum singularem, qui non ita clare reperiebatur decisus de iure communi, scilicet q̃ si hæres secreto fuit rogatus de restituendo incapaci, non tamen constat quòd hæres suam fidem ad hoc accommodauit: si tamen hæres processit ad actum restitutionis in persona indigni: tunc talis hæreditas restituta applicatur fisco: & hæres perditius, quod in hæreditate habebat: vt enim hic vides non dicitur, quod hæres fidem accommodauit, sed quod rogamen tacitum testatoris implebit, restituendo incapaci. & licet de hoc videatur casus singularis in. l. si postulante. §. fina. fi. ad Trebellia. non tamen est ita clarus. & Bald. illum tex. ad hoc allegauit in. l. eam quam. col. 6. C. de fideicom. versicul. sed quæro. vbi quæritur, quid si dignus rogatus est restituere indigno vel in minori parte digno? & respondet, quod si rogatus accomodauit tacitam fidem, succedit fiscus: sed si non accommodauit, non succedit, quod dicit esse verum, si res stet in actu verbi, sed si rogatus processit ad actũ restitutionis in persona indigni seu incapacis, tunc illud quod restitutum est indigno applicatur fisco per. d. l. si postulante. §. fi. quem tex. dicit vnicum in iure. casus ergo ille, quãdo hæres accomodauit tacitam fidem de restituendo incapaci, non decidi tur hic, & remanet sub dispositione iuris communis. l. commodissime cum similibus. ff. de libe. & posthu.

d ¶ *Perderia.* Libertates tamen in testamento relictæ deberentur. l. imperator. §. fina. ff. de fideicommiss. liberta. & nõ veniunt prælegata in bonis, quæ auferuntur ex causa fideicommissi. l. eum qui. §. final. ff. de his quibus vt indign. & nunquid ille, qui tacitam fidem accommodauit in vno nummo, censeatur indignus tota hæreditate? Bald. quod sic in. l. etiam. C. ad legem falci. sed in cõtrarium est textus in. l. hæres qui certam. ff. de his quibus vt indign. Quid autem si testator, qui tale rogauit, erat presbyter: hæres vero institutus laicus, qui bona restituit, seu tacitam fidem accommodauit: cui fisco, an ecclesiæ vel imperij bona applicentur: Baldus in. l. si quis presbyter. C. de episcopis & cleric. versicul. secundo inducitur ista. l. dicit, quòd fisco regio, ex quo bona auferuntur de manu hæredis laici, & cui erat ius quæsitum: si tamen hæres esset presbyter, applicarentur ecclesiæ secundum eum, qui arguit à sententia iudicis ad sententiam legis: quia cum per sententiam iudicis bona eclericorum non possint fisco imperij applicari, sic idem est dicendum in sententia legis: & cum dictis Bal. transit ibi Pau. de Castr. & Ioan. de Platea in. l. 1. col. 2. C. de bon. vacan. lib. 10. & nota, quod licet testator roget secreto hæredi. vt de bonis proprijs det tantum incapaci, habebit locum hæc pœna, si tantundem hæredi à testatore relinquitur, quantum rogatur restituere secundum Ioan. de Plat. in. l. 1. circa fi. ver. item limita. C. de delato. li. 10. per l. sed si hoc. §. 1. ff. de condit. & demonstra.

25 a ¶ *Las mandas.* Nota bene istam regulam, quæ etiam probatur ex iuribus allegatis superius in qualibet ex prædictis causis.

¶ *Ley. IIII.*

Si incapaci testator aliquid relinquat fraudulenter iure institutionis, siue alias & is antequam recipiat Regis curiæ hoc reuelet: habebit in præmiũ medietatem hæreditaris, vel legati ad minus. hoc dicit.

1 b ¶ *A la corte del Rey.* Non aperit coram quo delatio sit facienda, & de iure communi ista delatio fieri debebat coram procuratore cæsaris. vt in. l. prima. C. de his quise defe. libro. 10. & in lege prima & secunda. C. vbi cau. fiscal. forte in regno sufficiet, seu fieri deberet coram, his qui præsident in iudicijs rerum fiscalium, & patrimonij regni: qui vulgo dicuntur contadores maiores, qui videnẽ succesisse in locum procuratoris cæsaris cum cognoscant de causis fiscalibus, & inter fiscum & priuatum, prout de iure communi faciebat procurator cæsaris, & sic in audientia istorum debet fieri ista delatio: & non videtur sufficere si fiat coram procuratore fiscali, prout etiam tradit Lucas de Penna in. l. 1. ad fin. C. de his qui se defer. libro. 10. vel dic, quoe potest fieri ista delatio coram procuratore Regis vulgo dicto mayordomo mayor: ad istum namque pertinet inquirere, & scire reditus & iura Regis. vt habetur in. l. 17. titu. 9. 2. partit. & videtur succesisse in locum procuratoris cæsaris, & huic dicto consonare videtur. l. 16. infra. eo. non tamen vt videmus de facto cognoscit de causis, sicut cognoscebat procurator cæsaris. vel dic quod sufficiet, si delatio fiat in regio consilio: & cum ista. l. non exprimat coram quo fiat, sed tãtum dicat, ad curiam Regis: videtur quod sufficeret in quocunque auditorio regali se deferat ita quod etiã procuratori fisci notificetur, vt causam prosequatur. vt not glos. d. in lege. 1. in principio super parte recessum. ff. de iure fisci.

Adde. C. de his qui se defe. libro. 10.

2 c ¶ *Endefcobrir.* Statuitur præmium se deferenti, vt hic & in. l. 1. C. de his qui se defer. lib. 10. & in. l. edicto. ff. de iure fisci. & in. l. senat°. §. 2. & in l. cum tacitũ. ff. de iure fisci. sic etiam reuelantibus proditionem præmium assignatur in. l. quisquis. C. ad. l. Iul. maiest. in. l. in testamẽto. & ibi Bal. vbi etiam de renelãtibus occisores. ff. de hæredi. instit. Aduerte tamen q̃ quidam sunt ita totaliter incapaces, quòd & si se deferant, nõ cõsequuntur præmiũ, vt hæretici: damnati in metallum: deportati. vt no. glo. 1. in. l. 1. in prin. ff. de iure fisci. & vide eo. tit. l. edicto. §. eos.

3 b ¶ *Quel non quiso refcebir.* Innuit quod si iam recepit, quod & si se deferat nõ consequatur præmium: contrarium tamen habetur in. l. edicto in principio. ff. de iure fisci. & ita etiam est intelligenda ista. l. cũ sit eadẽ. 2. mo & maior ratio, cum dutius sit relinquere iam habita & possessa, quam habenda. & nota, quod ista confessio sufficit quo ad sui præiudicium, licet quoad præiudicium aliorum, non sufficiet absque alia probatione. vt declarat Bar. in. d. l. edicto. in principio.

¶ *Ley. XV. Porque razones se puede escusar el heredero que non pierda la herencia, maguer non sea vengada la muerte del testador a quien hereda.*

Engança diximos que es tenudo de demandar el heredero de la muerte del testador. E si non lo fiziesse assi, que pierde porẽde la heredad q̃ deuia auer del. Pero cosas y ha en q̃ la non pierde por tal razõ. Esto seria como si el heredero querellasse la muerte, mas el juez o el señor de la tierra, non quisiesse llegar la q̃rella a derecho. Esso mismo seria si acusasse a aq̃llos q̃ sospechasse q̃ le auian muerto, e diesse la sentencia cõtra el heredero, assoluiẽdo los acusados e quitandolos de la acusacion q̃ auian fecho dellos. Ca maguer nõ se alçasse de tal juyzio, non perderia porende la heredad: otro tal seria, si el heredero fuesse menor de veynte e cinco años: o si aq̃llos q̃ ouiessen muerto al testador, nõ pudiessen ser fallados para fazer justicia dellos. Ca por qualquier destas razones sobredichas en esta ley, q̃ non fuesse toma da vengança de la muerte del testador, non perderia la heredad porende, porq̃ se entiende que non finco por el.

4 c ¶ *La meytad.* Adde. d. l. cũ tacitũ. & l. senatus. §. fenatus Adriani. ff. de iure fisci. l. tamen. 1. C. de his qui se defer. dicit tertiã quæ loquitur in hærede rogato, non in fideicõmisso: ideo distingue. vt per Alber. & Bart. in d. §. senatus. & per Ioa. de Pla. in. d. l. 1. & per Angel. Are. in princi. inst. de fideicommi. hæredi.

5 ¶ *Herencia.* Intellige dimidiam dodrantis. vt in dict. l. cum tacitum. & vide in materia distinctionem Barto. & aliorum quos supra in glo. proxi. retuli.

¶ *Ley. XV.*

Si hæres accusat occisorem eius cui succesit & iudex ei iustitiam non administrauit: aut succumbens non appellatur vel si occisor non inuenitur: aut hæres est minor. xxv. annorum nec accusauit non aufertur ei hæreditas propter hoc. hoc dicit.

1 ¶ *Non quisiesse.* In supremo domino vel iudice ex cuius negligentia nõ esset superior, cui fieret querela de negligentia, vel iudicis malitia plane procedit. si vero esset iudex inferior, querelandum esset coram superiorem si inferior grauat denegando ius, potest adiri superior: vt cogat iudicem, vt parti petenti reddat ius. vt in authenti. vt differen. in dic. §. si vero. colla. 9. vel vt ipse sibi iustitiam faciat cum ex negligentia denoluatur iurisdictio ad superiorem. vt in authenti. de quæstio. §. si vero forsan. & ibi Bar. colla. 6. & per Ioan. de Pla. in. l. nemo carcerẽ C. de exactori. tribu. lib. 10.

2 h ¶ *Non se alçasse.* Adde. l. propter veneni. §. fina. ff. ad Syllan. & in tel lige secundum Bartolum ibi quando sententia est bene lata: vel est dubiũ, quia tunc præsumitur pro sententia: vel si excusaretur propter inopiam, alias si male esset lata appellare tenetur. & etiam tenetur si pars aduersa appellauit, ei respondere secundum gloss. & Angel. ibi & si appellauit prosequi tenetur. l. minoribus. C. de his quibus vt indign.

3 i ¶ *Si el heredero fuesse menor.* Adde. l. minoribus. C. de his quibus vt indign.

4 k ¶ *Non podiessen ser fallados.* Adde. l. tertiam. §. si quis ignorans. ff. ad Syllania.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

¶*Lex. XVI.*

Hæreditate per regem ab hærede defuncti necem non vendicante eiq; hæres facti faciet creditoribus iuxta vires hæreditarias & legatarijs retenta falcidia quam erat hæres habiturus.h.d.

2 a ¶*Dicimus.* Prosequitur nota.per Azo.C.de his quibus vt indign. in summa. col.fi. versi.& est tic̃ dum.

b ¶*El mayordomo.* Facit ad id qđ dixi. 3. eo.l.14.in gl.1.

3 c ¶*Las debdas.* Add.l.nō pos sunt.ff. de iur. fisc.

4 d ¶*Lo que el rescibio.*& sic fiscus licet non conficiat inuentarium, non tenebitur vltra vires hæreditatis. vt hic & in.d.l. nō possunt.& in.l.1. §. an bona. ff. de iure fisci, vbi hoc notat Bart.&Alb.in dict.l.non possunt. colligit, quod si alicuius malefactoris bona ad fiscum perueniant, non tenet vltra quã ad eum peruenit, & intelligе quando inre deuolutionis quia vacantia seu confiscationis fiscus succederet:quia tũc non dicitur in hæreditate succedere.l.3.§.eadem constitutio.ff. de fideicommissa.liber.cum gloss.ibi & ideo non tenetur vltra vires hæreditatis.vt in.d.l.1.§.an bona. & hic. & ita intelligit Barto.in in rub.ff. de acquir.hære.versi.& ex hoc apparet:vnde secus esset, quã do fiscus succederet, vt hæres & iure hæreditario.

5 e ¶*Las mandas.* Adde.l.cum fisco.ff.ad Syllania.&.l.dicitur. ff. de iure fisci.

6 f ¶*La quarta parte.* Adde.l.Marcellus.§.fi.ff.ad Trebell.

¶*Lex. XVII.*

1 a Si legatarius constitutus tutor in testamento recusет officium perdit legatum pupillo applicandum: & si testamentum celat perdit legatum hæredi acquirendum. Item hæres tanquam filius institutus si apparet non esse filium perdit hæreditatem consanguineis defuncti proximioribus applicandam, quibus non existentibus regi applicatur. idem si infidelis vel hæreticus instituatur. Item filio patrem furiosum alimentare nolente applicatur hæreditas extranea de eo curante, & hę rede captiuum non redimente distribuitur hæreditas in redemptione captiuorum. hoc dicit.

1 b ¶*Cuydarian.* Prosequitur notata per Azo.in summa. C. de his quib. vt indig. col. fi. ver. præter hoc ad maiorem notitiam huius tituli. & vide not.ab.per Bart.in.l.fin.pen. &fi.col.ff.de his quib. vt indig. & per gl. in.l.hæreditas.C.eo.

2 h ¶*Cosas yha.* Regula ergo erit ex ista.l.quod quidquid aufertur ab indigno, applicatur fisco.adde.l Papinianus.§. meminisse. & ibi gloss. & Bart.& Paul.ff. de inofficio.testamẽ. vbi Paul. limitat, & intelligit, quando propter suum delictum erat indignus, alias secus. vt in.l.penul.C.de lega.1.C.de secundis nupt.l.fi pater.C. de hæredibus instituend.idem tenet Barto.in.l.aufertur.in principio.ff. de iure fi.& adde ad.d.regulam.l.qui contra.& ibi Bald.C. de incest.nupt.hæc regula, limitatur, vt hic vides in multis casibus: tu etiam limita in hærede indigno instituto, qui non adeat, sed repudiet hæreditatem: nam tunc hæreditas non applicatur fisco ita Barto. per text. ibi in.l. eius.§. primo.ff. de iure fisci. cum enim indignus non acquisierit, non potest dici, quod auferatur ab eo. Bald. tamen in.l. eam quam. C. de fideicom. col.2.ver.quæro quid si testator. limitat hoc nisi indignus repudiauerit in fraudem fisci. quod dicit præsumi si hæreditas erat locuples vel expediens fisco allegat.l. cum fisco. ff. ad Sylla. qđta men ipse limitat, quando indignus viuat adhuc tempore mortis testatoris: secus si decesit ante mortem: quia ratione indignitatis, nihil posset auferri: cum dies indignitatis non cesserit.l. fin.§.fin. ff. de his quib. vtin dig. quod habetur tamen per gloss. & Bar.in.l. si sequens. in princi. ff. ad Syllã. videtur his dictis obstare: cum loquitur ibi qtando hę res fuisset iam negligens in vindicanda nece defuncti: & sic ex negligẽtia iam erat ius quæsitum fisco: & sic est præsumptio, quod in fraudem fisci non adeat: & sic vult quòd hæreditas indistincte auferatur ab indigno, siue adeat, siue non adeat. Idem etiam tenet Bart.in.l.1.in.4.q. prin.versi.itẽ quæro. quid si hæres institutus esset indignus. ff. de vulg. & pupil. vbi Alexan. col.11. dicit istam esse communem opinionẽ. Soci. etiã ibidem.§.4.col.ver.circa.7.q. Bar. asserit hanc esse communem conclusionem, q̃ fiscus auferat hęreditatem ab indigno etiam exclusо substituto: quam limitat vt non procedat in eo, qui nullo modo est capax, quia tunc fiscus non succedit.l.1.C. de hære. instit. Secundo limita, vt procedat quãdo institutus recusauit vel in fraudem fisci distulit adire: secus si mortuus fuisset hæreditate sine fraude non adita: quia tunc fiscus nõ admittitur, sed substitutus. Tertio limita nisi institutus repudiaret, ante quã fieret indignus. l. ante quam. ff. ad Sylla. & voluit Bart. in.d.l.si sequens. Quarto limita, nisi datus esset substitutus hæredi indigno in eo, qđ capere non posset. vt tenet Ange. per illum tex. in.l.2. de hæred. instit. & in.l. in tempus. ff. eo. & licet Soci. contra istam vltimam limitationem arguat ex eo, q̃ expresio eius qđ tacite inest, nihil operatur: & non soluat: potest dici, q̃ ista expresio est per aliũ modũ quam tacite insit, cũ dicit in eo q̃ capere non possit, quod verbum potest comprehendere etiam incapacitatem superuenientem ex indignitate: quod non comprehendit id quod tacite inest, scilicet si non adierit, vel adire non potuerit qđ refertur ad aliam incapacitatem, quæ nõ proueniat ex indignitate ad quam.l. in isto tacito non habuit considerationem: testator vero exprimens sic.

i ¶*Sera de los huerfanos.* Adde.l.post legatũ.§.amittere.ff. de his quib. vt indig. qñ em indignitas alicui⁹ respicit fauorẽ certæ personæ: illud qđ sibi aufertur à lege, applicat illi personę.l.pe.C. de lega.& in.d.§.amittere. vbi Bar. quid aũt si pœna priuationis imponatur à testatore? vi.l. vxorẽ.§. hæres. de lega.3.& quid si testator alias erat legaturus & si nõ esset tutor? vide per Ang.& Alex. posi glo. ibi in.l.pe.C. de lega.

k ¶*La pierde.* Concord.cum.l.si legatarius.C. de lega.

3

4

se podiesse entregar della.

¶*Ley. XVII. Por quales razones la herẽcia que el heredero perdiesse por yerro que ouiesse fecho, non la deue auer el Rey.*

Cuydariã algũos, que todas las cosas que son tomadas a los q̃ las nõ merescen, que deuẽ ser de la camara del Rey. E porende dezimos, q̃ cosas ý ha en q̃ nõ seria assi. E esto seria como si dixesse el testador, e mãdasse a algũd ome alguna cosa señaladamẽte: e despues desto dixesse que rogaua a aquel ome que fuesse guardador de sus fijos, aquel llamã en la tin tutor. Ca si este atal non quisiesse ser guardador de los moços, non merescia auer la manda. Pero tal manda que se toma a este por razõ que era desconoscidente al fazedor del testamento, sera de los huerfanos si sobredichos, e non del Rey. Otrosi dezimos, que si algund ome fur tasse el testamento, en que le ouiessen fecho alguna manda, que la pierde por esta razõ, e que deue ser de los herederos del testador e non del Rey. E aun dezimos, que si el testador estableсciere por su heredero a alguno cuydando sin dubda ninguna que era su fijo, que si despues de la muerte del testador fuesse sabido en verdad que non lo era, perderia a porende el heredero tal heredad, porque non la merescе auer, pues que sabido es verdaderamente, que non es su fijo del finado. Pero tal herencia como esta nõ seria del Rey, mas de los pariẽtes mas propincos del testador si los ouiesse. E si parientes non ouiesse, estonce deue ser del Rey. Esso mesmo seria si algũ christiano estableсciesse por su heredero a algun herege, o moro, o judio b. Ca la heredad en que fuesse estableсcido por heredero algũo destos sobredichos auer la yan los mas propincos parientes del testador, e nõ el Rey. Maguer estos atales nõ la merescielse auer. Otrosi dezimos, que quando algun fijo fuesse sin piedad, que non quisiesse pensar de su padre que fuesse furioso, o desmemoriado, podiẽdo lo fazer: e pensasse otro estraño del, segund diximos de suso en las leyes c, q̃ fablan en esta razõ, que porende pierde la heredad como ome que la non merescе auer. Con todo esso, tal herencia como esta non seria del Rey, mas de aquel estraño sobredicho, que pensso del, dandole lo que le era menester en su vida. Esso mismo seria, si algũ ome yoguiesse en catiuo, e el fijo o el otro que lo ouiesse a heredar, non lo quisiesse sacar de catiuo: assi como de suso diximos. Ca maguer este atal perdiesse la heredad, e non la merescielsse auer, por tal razõ como por esta nõ seria del Rey: mas deue ser dada para sacar captiuos, assi como ya diximos d.

Titul. VIII. De como puede quebrantar el testamento aquel q̃ es desheredado en ela tuerto, a que dizen en latin querela inofficiosi testamenti

Deseredan a tuerto a las vegadas los que suben por la liña derecha a los que descienden dellos. Otrosi los que descienden por la liña derecha, deseredan en essa manera mesma a los que suben por ella. E porende despues que en el titulo ante deste mostramos las razões, por que ome puede desheredar a aquellos que auiã derecho de desheredar sus bienes, si les pusiesse errado. Queremos mostrar en este las razones porque el heredero puede quebrantar el testamento, en q̃ fuesse desheredado a tuerto. Otrosi como puede cobrar su derecho. E diremos quien es aquel que puede fazer la g querella para desatar el testamento. E q̃ quiere dezir tal querella. E contra quiẽ deue ser fecha: e ante quien. E porque razones, e en que manera. E otrosi por quales razones nõ se quebrantaria el testamento, maguer fiziesse querella para quebrãtarlo. E que fuerça ha tal quebrãtamiento como este sobredicho.

¶*Ley. 1. Quienes aquel que puede fazer la querella para desatar el testamento, e cõtra qual ome, e ante quien, e porque razones, e de que manera.*

El fijo o el nieto del testador o alguno de los otros que descienden del, por la liña derecha que ouiessen derecho de heredar le si muriesse sin testamẽto, si lo ouiessen desheredado a tuerto e sin razon: puede fazer querella delante el juez e, para quebrantar el testamento en que lo ouiesse desheredado, e el juez deue oyr su querella, e fazer emplazar h al q̃ es estableсcido por heredero en el testamẽto d su padre, e si fallare

5 a ¶*Perderia.* Adde.l.si pater.&.l.nec apud.C. de hæredib. instituẽ. vide in matria.d.1.titu.1.ca.parti.& quæ ibi dixi.

6 b ¶*Heregie, Moro, o Judio.* Habes hic expressum quod iudeus nec paganus non potest hæres institui. nota ad ea quæ dixi in.d.4.titu.3.ca part.

c ¶*Los mas propincos parientes.* Nota bene nã text. in authen. idem de nestorianis. C. de hæreti. quẽ ad hoc allegat Azo. C. de his quib. vt indig. in summa. col.fi. non ita bene probat.

d ¶*Leyes.* Vid.3. eo.l.1.ibi, e otrosi dezimos.

e ¶*Diximos.* Supra eo.l.6.

¶*Titulus. VIII. De inoffi. testa.*

¶*Lex. I.*

1 a Possunt apponere querelam inofficiosi testamenti descendentes ex hæredati & est querela sic dicta: quia parens fecit contra pietatis officium, & idẽ de ascendente iniuste exhæredato, & proposita querela contra hæredem scriptum citabit eum in dex & pronũciabit q̃ testamentũ non valet & hæreditas sit querelantis: sed si est prætertius descendens vel ascendens non est necessaria querela: quia ipso iure est nullum testamentum. h.d.

1 f ¶*Que ouiesse derecho de heredar.* Nam querela inofficiosi testamenti datur filio & nepoti & omni descendenti, qui tempore mortis abintestato posset succedere, non obstante præcedẽte persona. vt tradit Azo. C. eodem in summa. columna. 2. versi. datur autem querela. & not. gl. in.l. pater filium. ff. eod. nam qui non tenet primum locum, non est instituendus, neque exhæredandus. l. gallus. §. in omnibus. ff. de libe. & posthu. l. si quis filio exhæredato. in princip. ff. de iust. rupt. vide quæ dixi in.d.1. titu. supra proxime. in glo. super parte que lo ouiesse de heredar. & non potest quis admitti ad querelam, nisi pro ea parte, quæ sibi ab intestato desertur. l. mater decedens. & ibi Bar. & Paul. ff. eodem. vbi vide quid si de facto admittatur? si ergo filius præcedat, nepos ex sua persona, non potest agere querela: licet ex persona patris poterit. si pater decesit etiam querela non præparata, ante aditam hæreditatem. vt in lege. si quis filium. C. de inofficioso testamento. & in querela locus est succedentio edicto. l. si is. in principio. ff. eodem. & tunc si querela est iam in ea producta: quia adita erat hæreditas, aget nepos etiam ex persona sua per successorium edictum. Adde. C. & ff. de in officiosi testa. vt declarat la son post Rapha. in dict. l. si parti. in ti quis filium. tul. 4. l. 11. in fine. de iure tamen ordina. In no. rec. huius regni, qđ l. 1. tit. cum ad validi 4. lib. 5. tatem ex hæredationis nõ requiratur aditio hæreditatis vt dixi supra tit. proxi mo in. l. 2. semper sequens in gradu poterit intentare querelam ex persona sua.

¶*Querella delante del juez.* Ista querela potius dicitur officium iudicis, quã actio. Pau. de Castr. in.l. nam & si parentibus. §. 1. & l. q repudiatis. §. 1. ff. de inofficiosi. testa. vbi gloss. & an ista querela possit obiici modũ exceptionis per viam reconuentionis. vide Bal. in. l. cũ Pa. in fin. C. de sentẽ. & si filius conueniatur petitione hæreditatis ab hærede scripto debet ei opponere de ista q̃rela, alias nõ posset postea sententiam latam querelare. vide Bald. in. l. 2. colum. 2. C. sententiam rescindi non posse.

h ¶*Emplazar.* Et contra absentem contumaciter poterit procedi ad definitiuam, etiam lite non contestata. vt tradunt Bartolus & Paulus de Castr. in lege qui repudiantis. §. 1. ff. eodem. licet gloss. ibi contrarium voluit.

i ¶*Por herederos.* Aliquando tamen querela ista intentatur contra alium, quam contra scriptum hæredem, vt in casu. l. filium. ff. de bonorum possessione contra tabul. & in lege prima. C. de inofficioso testament.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

5 a ¶ *Mentiendel.* Vid. supra titu. proxi. in. l. 10.
6 b ¶ *Non vala.* Adde. l. Papinianus. §. fina. ff. eod.
7 c ¶ *La herencia.* Intelligepro ea parte quæ sibi ab intestato defertur. vt di xi supra & natura querelæ est, q̃ nõ detur contra illum qui erat succes surus ab intestato, & non habet vltra quam sibi tangat ab intestato. d. l. mater decedẽs. & ibi Pau.

8 d ¶ *Contra officio de piedad.* Adde. l. secũdã. ff. de inofficio. testa. cum. l. sequenti. & ista q̃rela est quasi accusatio q̃dã dãnans quasi memoriam defuncti, quasi de animi feritate fecerit testamentum, si cut belluę quę deuorant filios proprios secũdum Bal. in. l. 2. col. 3. C. qui. res iudica. non noce. & nota hic q̃ officium inter patrẽ & filium dicitur pietas. adde. l. pe. ff. de obse. à libe. paren. præstan.

9 e ¶ *Nin es nada.* Adde. l. inter cætera. ff. de li be. & posthu. & l. 1. ff. de iust. rupt. & in tellige in filio etiam emancipato præterito fine insertione causæ vt in auth. de hæredib. & falci. §. exheredatos & p Bart. in. d. l. 1. & 3. tit. proxi. l. 10. & idẽ erit in præterito à matre, vel ascendentibus per lineam maternam: nã licet pteritio matris habeat pro exhęredatiõe. vt in. §. fi. instit. d exheredat. libero. si tamen prætereant sine causa testamentum est nullum. vt in authent. vt cum de appella. cognoscitur. §. aliud quoque capitulum. colla. 8. glo. & docto. in. l filiam. C. de inofficio. testa.

10 f ¶ *Non se puede quebrantar.* Nam euacuari & rescindi nõ potest id quod nullum est. vt hic, & in. l. nam & sub conditione. versic. post defectum ff. de iniust. rupt.

11 g ¶ *Ascendientes.* Adde. l. pater filium. cum. l. sequenti. ff. eo. &. §. siue igi tur. authen. vt cum de appella. cognoſ. colla. 8.

¶ *Lex. II.*

12 Testator non habens liberos descendentes licet habeat fratres, potest libere quẽ velit hæredem instituere & etiã si in testamẽto nil fratri relinquat non potest de inofficioso agere. nili hominem infantẽ vel seruum testatoris manumissum; blanditijs hoc suadentem, alij autem cõ sanguinei transuersales de inofficioso agere non possunt. h. d.

13 h ¶ *Maguer ouiessen hermanos.* Adde. l. secundam, &. l. 12. supra tit. 1. & l. 1. ff. de inofficio. testa.

i ¶ *De mala fama.* Vide supra titu. 1. l. 12. & quæ ibi dixi. c 3

k ¶ *Por falago.* Sequitur expositionẽ glo. in. l. fratres. C. de inoffic. testamẽ. Bal. vero ibi intelligit de liberto ingrato erga patronũ, qui reputatur vilis persona propter ingratitudinem assecutæ libertatis. & ita etiã intelligit ibi Ias. & sic cum ibi dicitur per peram, & non bene merẽtes: intelligunt de ingratis: q̃ certe videt bona expositio: cũ cessante ingratitudine blanditiæ nonvidẽtur ad hoc efficaces, imo concedũtur. vt in l. fi. C. si qs aliquem testa. p hibu. l. 27. ti. 3. ea. partit. q̃n quis blanditur alij ad suũ cõmodum tãtũ, si enim blandiretur in perniciẽ alterius sug gerendo fallas causas testatori ad hoc vt testator priuet hæreditate cũ, cui illam volebat relin quere aliud esset vt in. l. nõ est em ff. d inofficio. testa. vbi Ange. dicit p hoc se obtinuisse. semel circa q̃dam magnam hæreditatẽ in fauorem pauperum, quib' erat relicta: & agnati testatoris psuaserunt ei q̃ eleemosyna nõ erat bona neque acceptabilis deo. & q̃ illi quibus reliquebat nõ erant bonæ cõditionis: & in duxerunt testatorẽ, q̃ mutauit propositum, & ipsos hæredes relinquit, & quod ab illis hæreditas ob hoc fuit reuocata, & illis pauperibus concessa, allegat ad hoc nota. per Cyn. in l. quidquid. C. arbi. tute. tutene mentiis tam. l. partitarum volentemq̃ non requiratur, quod libertus fuerit ingratus, sed quod sufficiat, q̃ non sit ita meritus, q̃ defunctus ei hæreditatem reliquerit, si blanditijs ipse testatorem induxit: cum testator habeat fratrem vtrinq; cõiunctum vel consanguineum tantum. & nota bene & sic blanditiæ sunt reprobatæ in liberto non bene merente, qui blanditur testatori ad exclusionem fratris.

1 ¶ *En el titulo.* Vide in. l. 11. supra titu. primo. 4

m ¶ *Liña de trauiesso.* Adde. l. secundam supra titu. 1. & ibi dixi. 5

¶ *Lex. III.*

14 Seruo testatoris necessario hærede instituto non admittitur frater ad inofficiosi querelam. h. d.

n ¶ *Sufierno.* Concord. cum. l. fratres. in fin. C. eod. 1

ce al hermano de fazer querella del testamento que el otro su hermano ouiesse fecho, nin lo puede quebrantar. Fueras ende, si aql q̃ fuesse establescido por heredero fuesse ome de mala fama[i], o o uiesse seydo sieruo del testador, o otro quel ouisse aforrado, e despues lo establesciesse por su heredero, por falago[k] q̃ le fiziesse el aforrado, non lo meresciendo el nin auiendo derecha razon porq̃ lo deuiesse fazer. Ca seyendo el heredero tal como sobredicho es, estonce bien podria el hermano querellarse ante el juez, e quebrantar el testamento en que fuesse establescido por heredero. Pero si este hermano sobredicho, ouiesse fecho contra el testador algũa de las cosas porque los hermanos pueden ser desheredados, segund diximos en el titulo[l] de los deseredamientos: estõce non se podria querellar nin desatar el testamento del hermano. E sobre todo dezimos, que los otros parientes que son de la liña de trauiesso[m], non puedẽ fazer querella para desatar el testamento, nin hã que ver en sus bienes, auiendo fecho manda o otro ordenamiento dellos.

¶ *Ley. III. Porque razones non puede el hermano quebrãtar el testamẽto de su hermano maguer establesciesse su sieruo por heredero.*

Como quier q̃ diximos en la ley ante desta, q̃si el testador establesciesse por su heredero ome q̃ fuesse de mala fama, q̃l hermano se puede q̃rellar e q̃brãtar el testamento: razon y ha en que lo non podria fazer. E esto seria como si el testador establesciesse por su heredero algun su sieruo[n]: ca este atal, maguer

2 a ¶ *Necessaria.* Vide in. §. 1. instit. de hæred. qualit. & differ. & C. de necessar. serui. hæred. instit. per totum. & l. pignori. cum alijs. ff. de hæredibus instituen.

3 b ¶ *E non de buena fama.* Quid tamen si iste seruus blanditijs testatorem induxit, vt eum institueret: an erit idem q̃ in liberto. de quo supra. l. proxima? videtur quòd sic ne melioris cõditionis esset seruus præsertim vilis & malæ famæ, quã libertus. Tu dic contrà: cũ hæc. l. nequeil la de qua sumpta est in hoc nõ distinguãt: & quia ppter interesse honoris defuncti statutum fuit, vt seruus institutus esset necessarius hæres, vt creditores habeant quem conueniant. l. & quia ff. de interroga. actio.

¶ *Lex. IIII.*

4 Iusta exhæredationis causa opposita & probata remanet testamentum firmum: idem si iniuste exhæredatus infra quinquennium post additionem hæreditatis querelam nõ proponat nisi minor sit qui infra ætatem xxv. anno. & postea per quadriennium potest eam proponere. h. d.

1 c ¶ *Liña de trauiesso.* De fratribus intellige vt supra eo. l. 1.

2 d ¶ *Cinco años.* Adde. l. si quis filium. in fi. & l. fcimus. §. illud. C. eo. quid autem in iure agendi ad supplementum, an excludatur quinquennio, sicut excluditur querela? communis opinio est, quod non: sed competet perpetuo ad. 30. annos. vt tradit Iason. in. d. l. si quis filium. licet Bar to. ibi, & in consi. incipi. an ius agẽdi ad supplementum. tenuit contrarium. s. quod excludetur quinquennio.

3 e ¶ *Entrado en la heredad.* Non enim nascitur querela ante aditam hæreditatem. l. Papinianus. §. si conditioni. ff. eo. & ratio secundum Angel. ibidem, quia ordinatur ad rescisionem testamenti, quod non habet effi cacitam ante aditam hæreditatem: ideo proprie non cadit impugnatio. vnde secus est in iure contra tabulandi, quod etiam non adita hæreditate proponitur. l. vt liberis. C. de collatio. l. quòd vulgo. ff. de bonorum possel. cont. tabu. & est ratio, quia in tali iudicio de iure testamenti non quæritur, sed solum de iure contra tabulantis. vt in. l. filio. §. 1. ff. de inofficio. testament. & sic poterit inferri, q̃ cum hodie de iure ordinario regni ad subsistentiam contentorum in testamento non requiratur aditio hæreditatis: quia tunc querela non ordinatur ad rescisionem testamenti: sed tantum pro iure querelantis, poterit querela etiam non adita hæreditate proponi, sicut etiam de iure antiquo poterat bonorum possessio contra tabulas, dabitur ergo curator hæreditati iacenti, contra quem filius exhæredatus proponet querelam. & sic ftarim à die mortis testatoris vel dationis curatoris in cipiet hodie iure regni currere istud quinquẽnium. vel die & melius, q̃ si hæres scriptus in testamento, in quo filius est exhæredatus, repudiet: poterunt adire hæreditatem alij venientes ab intestato, prout vult. d. l. ordina. in. c. fin quo, in testamento nullus est hæres scriptus. cum idem sit nullum esse scriptum, vel scriptum: & non adire. & contra tales adeuntes ab intestato exhæredatus mouebit querelam infra quinquennium à die hæreditatis aditæ per eos, neque debet esse mirum, vt querela detur contra alium, quam contra hæredem scriptum contra. l. primam. & l. circa. ff. de inofic. testa. & habetur supra co. l. 2. qui tales succedentes ab intestato, succedunt in locum hæredis scripti, cui propter eius repudiationem, hæreditatem habuerunt. & ex beneficio. d. l. ordina. succeditur in locum hæredis: & ideo potest contra eos dari querela: sicut etiam potest dari cõtra fideicõmissarium vniuersalem. l. 1. C. de inofficio. testa. & sicut etiã in casu. d. filiũ. §. sed cũ exhæredatio. ver. sed quæ admodum. ff. de bono. poſ. cont. tabu. datur exhæredato querela contra præteritum, qui euocauit hæreditatem: & successit in locum hæredis scripti. vt ibi declarat Barto.

4 f ¶ *Menor de veynte y cinco años.* Adde. l. adolescentiæ. C. in quibus cau. in integ. restit. nõ est necẽ.

¶ *Lex. V.*

5 Si pater legitimam iure institutionis reliquit filio & omnibus alijs bonis põt ad libitum facere sed si iure legati legitimam ei relinquat. si eã filius non accetat vel acceptãs protestet saluã esse querelam poterit rũpere testm per querelam nisi inter liberos testator citra testamenti factionem disponat. Si vero iure institutio nis minus legitima sibi relinquat poterit ad supplementum agere. h. d.

g ¶ *Su parte legitima.* Excluditur à querela filius, cui est relicta sua legitima pars, vt hic, & in. l. cum quæritur. C. eo. & inst. eo. §. igitur quartam & l. penul. C. de collatio. adde que dixi in. l. 10. in glo. 1. supra titu. 1. & not. q̃ si simpliciter instituatur filius in legitima, talis institutio dicitur vniuersalis: & perinde habetur ac si esset institutus in omni hereditate, excepta quinta iuxta. l. fori. & l. Tauri. ita probat tex. secundum Ange. ibi in. l. ita tamen. §. si patronus. ff. ad Trebellia. vbi ipse & Pau. de Castr. refert, quod alij tenuerunt contrarium. quia legitima non dicitur quota pars hæreditatis. sed quota bonorũ, quod patet q̃a non debetur nisi de eo, q̃ remanet deducto ære alieno. l. Papinianus. §. quoniam autem quarta. ff. de inofficio. testament. sed institutio in quota bonorum non est vniuersalis, daro alio cohærede in hæreditate vel in vniuerso. l. cogi. §. generaliter. ff. ad Trebellia. sed primum probatur in dict. §. si patronus. secundum Ang. est autem effectus maximus secundum Paul. ibi quia si videtur institutus in quota hæreditatis, acceptando, potest pro rata conueniri à creditoribus: & secus esset si in quota bonorum, & dictum Ang. tenet ibi Pau. qui respondet ad illud quòd legitima non debetur nisi deducto ære alieno: quia licet hoc sit revera, tamen est quota hæreditatis. Alexand. tamen ibi dicit, quòd magis communis opinio est, quõ legitima sit quota bonorum, & quæ ad effectum per dict. l. Papinianus. §. quarta, & tenet Bartol. in. l. ex facto. la grande. ff. de hæredib. instituend.

h ¶ *Como a heredero.* Habes hic q̃ legitima debet relinqui filio titu. institutionis. idem in legitima debita parentibus. vt tradit Bart in authent. vt cum de appel. cogno. in. §. siue igitur. colla. 8. & ista est communis opinio secundum Ial. in authen. nouissima. columna. 11. C. de inofficio. testa. contra Bart. ibi, qui tenuit ibi cõtrarium, sed an in dubio aliõ nõ expresso cum filio à patre relinquitur aliquid pro legitima, intelligatur tit. institutionis? communior videtur opinio inter docto. loquẽtes de iure communi, q̃ sic prout dicũt Bar. Bal. & Rapha. Fulgo. in authen. vnde si parẽs. C. de inof. testa. Bal. in. l. humanitatis. vbi bonẽ tex. C. d impub. & alij subsllitu. & hanc esse communẽ opinionẽ attestatur ibi Alex. & Decius. cõtrariam opinionẽ tenet Saly. in. l. quotiẽs. C. de hæredib. instituẽ. quę. fi. Ioã. de Imol. in. l. his verbis. & in. §. fi. ex fundo. ff. de hæredib. institu. Alex. in. l. nam quod. §. nõ omnis. ff. ad Trebel. Iaso. in authenti. nouissima. C. de inofficio. testamen. Guillel. Bened.

In no. re. est. l. 1. tit. 4. lib. 5.

L. 9. tit. 5. lib. 3. & fori. l. 9. & Tau. & in no. rec. est l. 7. & vi tu. 8. lib. 5. & ibi. l. 11. tit. 6. in. d. libr. 5. no. recopi.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

in repe. capitul. Raynuntius in verbo delinquens. el. 1. de testa. & huic opinioni fauet ista. l. partitarum in verbo isto, & inferius cum subdit mas si aquella parte le dexasse en el testamento nõ como a heredero. &c. Et hanc conclusionem, quòd filius debeat instituí multipliciter limitat Guillielm. vbi supra vide ibi per eum per totam illam partam. quærit etiam Bald. in capit. per tuas. de probatio. de quæstione quam dicit tunc esse de facto si primo pater instituat aliquem tanquam verum filium ex vxore, & postea mutauit testamentum, & instituit eum in modica quantitate non nominando ipsum vt filium, sed tanquam nutritum in domo: nunquid possit tãquam præteritus rumpere testamentum? vide ibi per eum qui arguit ad partes, & relinquit indecisam: quia pendebat de facto: & quia erat quæstio multum ardua. & de isto dicto Bald. meminit Alexand. consi. 87. incipit in causa mota contra Angel. tertio volu. Aduerte etiam quod filia potest instituí in dote. gloss. in lege. j. §. sed vtrum. ff. de mino. & est communis opinio, prout attestatur Alexand. consilio. 179. 5. volumine. columna penult. & in consi. 168. eo. 5. volu. & quid si testator in codicillis declaret, q id quòd reliquit filio in testamento, valeat iure institutionis? Bald. in. l. non codicillum. C. de testa. vult quod nõ sufficiat, quod multum nota & forte secundum leges regni quando testamentum fuit nuncupatium: & in codicillis interuenerunt tot testes, quot in testamento, contrarium esset dicendum. quid autem si pater substituat filio vulgariter dicendo. si filius meus hæres non erit, talem substituo. an tunc filius dicatur præteritus, vel institutus? vide Baldum post gloss. & Bartol. in. l. antequam. C. communia. de succesio. Quid autem si pater reliquit filiæ centum, neque dicit iure institutionis: & prohibuit eã plus petere, vel habere: nunquid filia dicetur pr̃terita? Bal. dicit quòd non in. l. si adulta. C. de hęredita. actio. cum videatur reliquisse animo compẽsandi cum legitima. allegat. l. si debitor. ff. ad legem falcidiam. alij etiam tenuerunt cum Bal. vt refert Guillielm. vbi supra in tertia limitatione Saly cet. tamen tenet contrarium in dict. l. si adulta. & sequitur Guillielm. & videtur verius. & probatur apertè in ista. l. partitarũ, quid autem si pater diceret, relinquo centum filio meo, iure falcidiæ, an importet idem quod ti. institutionis? gloss. dixit quòd sic in lege. si patronus. §. 1. ff. de donatio. super verbo de illo. quam ad hoc allegat Bartol. in. l. fina. ff. de peculi. lega. quæ hoc non probat: sed tantum probat quod etiam legitima debita iure naturæ dicitur falcidia. dictũ Barto. tendit ad suam opinionem, quod satis dicitur relinquí iure institutionis, quando relinquitur pro legitima, & secundum hoc inducit illam gloss. saris tamen placet dictum Barto. cum testator diceret relinquo iure legitimæ quod videtur tit. institutionis, ex quo se refert ad ius quod debet relinqui legitima: & non ad legitimam tantum iure legati: & adde quæ dicam infra ead. l. in gloss. super parte como a heredero.

3 a ¶ *Quebrantar.* Dicendo de nullitate contra testamentum: cum tale testamentum, in quo deficit institutio filij est nullum. vt in authen. vt cum de appellatio. cognos. §. aliud quoque capitulum. &. §. quæ igitur. colla. 8.

4 b ¶ *Casila rescibiesse.* Adde. l. si pars. §. fin. &. l. nihil. &. l. penult. & fin. ff. de inofficio. testa. &. l. & si ex modica. §. fi. cũ. l. sequen. ff. de bonis libe&. Bal. in. l. prima columna. fin. ver. item pone filio legatum. C. de iure fisci. lib. 10. & limita, nisi tale legatum recepisset, vt alij, illico resti tueret: vt habetur in dict. §. fina. qui text. secundum Angel. ibi allegatur pro casu q filius exhæredatus, vel pr̃teritus relictus executor in testamento, licet acceptet fideicommissariam, non excluditur: proinde à iure querelandi, vel dicendi nullum. & hoc dicit ibi Angel. quod tenebat Bald. ipso Angel. audiente. idem tamen Ange. ibi tenet contra

rium volens, quod si ex hac acceptatione inducatur agnitio & approbatio testamenti, licet non acceptet fideicommissariam, vt quærat sibi, sed vt impleat votum testantis: mihi vero magis placet opinio Baldi. cum enim ex causa præteritionis, vel exhæredationis rumpatur testamentum, quoad institutionem, non quo ad legata, & cætera in testamento contenta: vt in authenti. ex causa. C. de libe. præteri. & infra isto titu. l. fina. possunt ita stare simul agnoscere testamentũ quo ad executionem relictorũ, & impugnare quoad institutionem. & qa videtur, p hoc casu in. d. §. fina. vbi etiam Paul. inclinat in opinionem Bald. allegans pro eo determinationem Ioan. Andr. in addit. ad Speculа. tit. de instru. editio. §. nũc vero aliqua. in additio. quæ incipit admittatur.

c ¶ *E non lo protestasse.* Not. hoc de protestatione, quia nõ ita exprimebatur clare in. ll. de quibus ista sumpta est. & induci potest ad quæstionem de filio recipiente rem à patre sub certo grauamine quæ tamen erat res antiquæ maioriæ quod ex hoc sibi filius præiudicet de qua quæstione vide quod not. Bal. in capitu. vnico. de feu. guardiæ. §. fi. verific. modo quæro. vbi dicit q si talis recognitio fiat per errorem vel impressionem aliter quam more solito non nocet sibi neque posteris. & dicit etiam Bald. in cap. 1. qualiter iurare debet vassa. domi. fideli. quod noua iuramenta exorta contra antiquam consuetudinem præsumuntur impressiua. quod tu nota.

d ¶ *La querella.* i. ius dicendi nullum, quia non fuit relictum iure institutionis, vt in. d. §. aliud quoque capitulum. vel dic, quod intelligatur proprie de querela inofficiosi testamenti: & sic quod per istam. l. limitetur conclusio docto. per. d. tex. quòd testamentum sit nullum, si filius non instituatur, licet aliquid sibi relinquatur iure legati vel fideicommissi: vt non procedat quando filius simpliciter acceptauit legatũ sibi relictum pro legitima: nam tunc tenebit testamentum, neque poterit rescindi per querelam, nisi protestetur, cum recipit q saluum sit sibi ius querelę. imo etiam vlterius probari videtur ex ista. l. quòd etiã si filius non accepet legatum relictum sibi pro legitima: tamen adhuc ad rescisionem testamenti opus erit intentare querelam. & sic quòd non competat sibi ius dicendi nullum. & isto casu poterit procedere opinio communior, de qua dixi supra in gloss. secunda. obstat tamen adhoc text. in. d. §. aliud quoque capitulũ. ibi nec si per quamlibet donationem vel legatum vel fideicommissum, vel alium quemcunque modum eis dederint legibus debitam portionem. vnde cum ista. l. superius dixit (quebrantar.) expone vt dixi supra in glo. 3. dicendo testamentum nullum.

e ¶ *Partiesse.* Prosequitur nota. per Azo. C. de inofficio. testamẽ. in summa. columna fina. versicu. si autem non faciat pater perfectum testamentum & concordat cum lege. parẽtibus. C. eod. &. l. final. C. famil. hercis. & vide per Alexand. consi. 168. quinto volum. incipit pondera tis narratis in themate. columna secunda. vbi probat, quod talis diuisio non requiritur, quod fiat titu. institutionis. & quod ita debeat limitari. d. §. aliud quoque capitulum. & distingui per. d. l. final. & ita approbatur hic.

f ¶ *Como a heredero.* Approbatur gloss. in. l. omnimodo. C. eodem. in verbo vel fideicommisso. quid autem, si testator, qui per verbum relinquo aliquid, dat filio suo, adijciat quod vult quod testamẽtum valeat omni meliori modo, via & forma &c. an per hoc fuissent tetur testamentum, & censeatur relinquí iure institutionis? Baldus notabiliter vult quod sic in. l. quotiens. columna secunda. C. de hæredibus instit. ex eo, quod verba sunt trahenda & aptanda personis, quibus loquimur secundum qualitates personarum allegat. l. qui iure militari. ff. de desta. milit. & alia quæ ibi videbis: & quia vulgares homines illiterati

terati nesciunt vulgarizare aliud verbum, quàm relinquo, & durum & contra æquitatem est dicere, quòd verbum generale non aptetur in ea specie, in qua magis saluatur. Subdit tamen, quod si testator expresse diceret relinquo iure legati: tunc filius esset præteritus. Et satis placet istud dictum Bald. quia consonat rationi. &. l. ista partitarum non repugnat imò confert, cum superius dixit (mas como en razõ de manda.

9 a ¶ *Gelo cõplisse.* Concordat cũ l. omnimodo. C. de inofficio. testa. & procedit etiam si pater, qui instituit minus legitima prohibeat plus petere, nam adhuc agitur ad supplemẽtum, vt in. §. cæterum. in authẽ. vt cũ de appella. cognos. & doct. cõmuniter in d. l. omnimodo. Et si relictum minus legitima fit acceptatum. Et ade Paul. in. l. q p de bonis. §. cũ fideicõmissum. ff. ad. l. Falci. Itẽ procedit hoc non solùm in liberis sed etiam in parẽtibus, & in fratribus instituta turpi persona. glo. & ibi vide Iaso. in. d. l. omnimodo. & aduerte q licet istud ius agendi ad supplementum successit loco querelæ. vt in dicta. l. omnimodo, non tamen tollitur quinquennio, sicut tollitur querela. vt supra. l. proxima. & ita est communis conclusio contra Bar. in l. si quis filium. C. de inofficio. testa. vt dixi supra. l. proxima. & tradit nouissimè Roderi. Suar. in commẽto. l. fori posita sub repet. l. quoniã in prioribus. in tertia limitatione. fo. 66. colum. tertia. erit ergo hoc remedium perpetuum vsq; ad triginta annos, etiam stante. l. 1 aurina. 6; qua cauetur actionẽ personalem competentem ad petendum debitum præscribi viginti annis, nam talis lex non extenditur ad supplementum legitimæ. vel ad legitimam, pro qua datur petitio hæreditatis: & ita loquendo in simili statuto concludit Philip. Corneus. consi. 274. in hac consultatione. colum. 1. &. 2. in primo. volu. & Balb. in suo tractatu præscriptionum. fol. 36. colum. 4. versic. 23. quæro. & istud ius agendi ad supplementum transmittitur ad hæredes. vt not. Bald. in. l. vnica. §. in nouissimo. C. de caduc. tollend. Salicet. in. l. scimus. in princip. versi. quæro. cum glo. C. de inoffic. testamen. Decius vbi refert alia consilia Alexand. consilio. 81. numero. 1. vt tamen excluditur hæres triginta annis, si non petat supplementum: sic excluderentur & hæredes: quia cursu talis temporis induci videtur repudiatio, vt tradit Roderic. vbi supra qui laborat in respondendo, quomodo excludi posset lapsu temporis hæres, cum repletio fiat ipso iure, tu vero posses etiam respondere adhoc, quòd repletio ita fit ipso iure: dum tamen petatur a parte, vt dixit gloss. notabilis, in dict. l. scimus. in principio. quam ibi approbant Alber. Bartol. & Paul. de Cast. & idem vult Bal. ibi quoad immutabilem acquisitionem, quæ non fit nisi per agnitionem. Solus Salice. ibi vult, quòd suppletio fiat ipso iure, & si nihil petatur a parte, & sic quòd fiat pure, & non conditionaliter si petat, moueretur quia si aliter diceretur, grauamen inesset: quòd est cõtra. l. quoniam in prioribus. C. eod. neq; tunc secundum eum transmitteretur ad hæredem si supplementum non fuisset petitum. l. si ita legatum. §. illi si volet. ff. de lega. 1. tandem fatetur Salicet. quod in essentia repletionis non prodesset: nisi petatur per filium vel eius hæredem, in quẽ transmittit: & ita simpliciter transit ibi Iaso. & vt vides opinio gloss. est magis communis. vnde admirari non desino, qualiter Roderic. vbi supra dixerit gloss. illam communiter reprobari: cum solus Salice. reprobet eam, motus forte fragili fundamento, illa nanque tacita conditio a lege subintellecta, si filius petierit, non impedit transmissionem, vt in. l. conditiones extrinsecus. ff. de conditio. & demonstratio. Sed pone quòd pater per viam legati fecit maioriam in vnum filium, & alium filium hæredem vniuersalem instituit, & filium monachum forte præteriuit vel ei minus legitima reliquit: modo iste filius monac[illegible] vel qui alias vult agere ad supplementum vult agere tam contra illum cui fuit relicta maioria quam contra hæredem vniuersaliter institutum, vt suppleatur legitima, an possit? & videtur quòd sic, imò quòd ab vtroq; repetat per text. singularem in. l. si

Inno. rec. ell. l. 6. tit. 15. lib. 4.

guaua de la su parte, que deuia auer, que gelo complissen a, e los otros que son escritos por herederos b en el testamento, son tenudos de lo fazer.

¶ *Ley. VI. Como aquel que otorga, o consiente en el testamento en que lo desheredan su padre, non lo puede despues desatar despues.*

EN qualquier manera que otorgasse o consentiesse el fisjo, o el nieto en el testamento en q̃ le ouiessen desheredado, assi como si le ouiesse dexado mãda en el, o a su fisjo c, o a otro alguno que fuesse en su poder, e la recibiesse d, o si el fuesse abogado e, o personero en defendiendo el testamẽto, o alguna de las mandas que fuessen en el escriptas, o cõsentiesse en el testamẽto en alguna otra manera semejante destas f nõ podria despues querellarse g, para quebrantar el testamento, nin deue ser oydo.

¶ *Ley. VII. Que fuerça ha el juyzio que es dado para quebrantar el testamento.*

QVebrantado seyendo el testamento por alguna de las razones sobredichas, en las leyes deste titulo h, tal fuerça ha este quebrantamiento, que luego que la sentencia es

libertus sub conditione. §. libertus. in fine. ff. de bonis libertor. neque obstat. ij. C. si certum peta. quia illa procedit respectu creditorum: hic vero loquitur de supplemento legitimæ.

b ¶ *Herederos.* Et sic videtur velle ista. l. quòd onus supplementi spectet ad hæredes tantum, prout etiam vult text. in authẽ. vt cum de appel. cognos. §. cæterũ. sed Bart. in. l. Papinianus. §. quarta. ff. de inofficio. testa. tenet, q p debeat fieri tã ab hæredibus quàm a legatariis pro rata & ibi respondet ad. d. §. cæterum, quòd non dicat simpliciter ab hæredib⁹, sed subiungit secundum alias nostras leges secundum quas debet fieri tam ab hæredibus quam a legatariis: vt habetur in legitima patroni: in. l. si libertus sub conditione. §. libertus. ff. de bonis libertorum. Vt hic vides. l. ista partitarum loquitur, simpliciter, videtur dicendum cum Saliceto post alios quòd cum legitima filiis debita censetur vt æs alienum, vt in dicto. §. quarta. omne æs alie num primo ab hæreditate deducetur, secundo verò ad æris alieni similitudinem legitima filij deducetur, ex residuo vero soluentur legata de rasta falcidia iure institutionis hæredi debita & per hunc modum potest dici, quòd detrahitur de vtroque: vbi vero portio remanet sura hæredi ita sit. opulenta, quòd sufficiat ad repletionem legitimæ filii, & pro sua falcidia: tunc integra legata soluentur, & nihil eis minuetur. Et ita videtur intelligenda ista. l. partitarum.

¶ *Lex. VI.*

10 Qualitercunq; ex hæredatus consentiat testamento, vt puta legatum recipiendo, ei vel suo iuri subiecto relictũ, vel si testamẽtũ vt procurator vel aduocatus defendat excluditur ab ista querela. h. d. Habuit ortum a. l. parentibus. C. eo. titu. &. l. penultima. & fina. ff. eod. titu.

c ¶ *A su fisjo.* Adde. l. nihil interest. ff. eod. 1

d ¶ *Resebiesse.* Add. l. supra proximam ibi. ca si la recibiesse. cum concordan. ibi allega. 2

e ¶ *Abogado, o personero.* Concord. cum. l. fin. ff. eod. 3

f ¶ *Semejante destas.* Vt in casu. l. penulti. §. si hæres. ff. de inofficio. testamen. in verb. diuersum. & versic. quid ergo. & in casu. l. si proponas. §. si. eod. titu. & in casu. l. parentibus. C. eod. 4

g ¶ *Querella se.* Et in fine etiam subditur (ni deue ser oydo) & sic exhæredatus agnoscens iudicium defuncti repellitur a querela, & nihil habebit de bonis testatoris, & si petat legitimam. Nam, quod dicitur quod agnoscens iudicium defuncti, non præiudicat sibi in legitima, vt habetur in. l. si quando. §. & generaliter. C. de inofficio. testamento. procedit. vt ibi habetur, quando filius fuit in aliquo institutus: tunc enim & si recipiat, quod fuit relictum sine aliqua protestatione, remanet sibi saluum ius legitimæ, prout nouissime post alios adducit Roderic. Suarez in repet. l. quoniam in prioribus. in nona ampliatione. Requiritur enim tunc specifica renuntiatio legitimę secundum Baldum. & alios, in dict. §. & generaliter. & secundum Alexand. consilio octauo. volumine tertio. & vide in materia elegans consilium Petri de Anchara. consilio. 152. incipit, plura sunt dubia. si verò filius fuisset exhæredatus, tunc agnoscens iudicium defuncti repellitur a querela, & etiã a iure petendi legitimam seu supplementum legitimæ, vt declarat Pau. de Cast. in. l. Papinianus. §. si conditioni. ff. de inoffi. testam. 5

¶ *Lex. VII.*

20 Rupto testamento per sententiam quæ trãsiuit in rem iudicatam hæredis institutio remanet nulla, & succedunt venientes ab intestato: legata tamen & libertates valida remanent. h. d.

h ¶ *Deste titulo.* Siue ex causa exhæredationis, siue ex causa præteritionis, vt supra eodem. l. prima. & in authentica. ex causa. C. de liber. præteri. & quod hic dicit, quebrantado, intellige largo modo, vt procedat etiam euacuato, seu annullato testamento ex causa præteritionis. 6

dada por el juez, para quebrantar lo, si non se alçare, o alçando se si fuere dado el suyzio del alçada contra el heredero: contra quien fuere dada, pierde[a] por ende aquella parte en que era establescido por heredero. Fueras ende si fuesse fijo, o nieto[b] del que fiziesse el testamento. Ca estonce este a tal, maguer se quebrantasse el testamento por querella de alguno de sus hermanos, aura, la su parte que deuia auer segũ derecho[c]. Otrosi dezimos, que como quier que el fijo[d], o el nieto, que fuesse desheredado[e] en el testamẽto, lo quebrãtasse[f] por algunas de las razones sobredichas, con todo esso, las mandas[g] que fueron y escritas, e las libertades que fuessen y mãdadas, e otorgadas a los sieruos, non se embargan, nin se desatan por esta razõ. E sobre todas las razones q̃ auemos dichas en este titulo, dezimos que el yerro que el padre pusiere al fijo en el testamẽto, para desheredallo, quel heredero que establescierẽ, es tenudo de lo prouar, assi como diximos en el titulo de los desheredamientos.

2 a ¶ *Pierde.* Adde. l. Papinianus. §. fin. ff. eod. & l. mater decedens.
3 b ¶ *Fijo, o nieto.* Adde. l. mater decedens. ff. eodem.
4 c ¶ *Segund derecho.* Non aperit quam partem, intellige ergo de ea, quam habiturus esset ab intestato, secundum opinionem Ymerij, de qua per gl. in dicta. l. mater decedens, quam approbant ibi Alberi. & Pau. de Castr. & satis hoc vult. l. ista partitarũ cũ rescisso testamẽto, & redacto ad causam intestati, deiure debent filij in viriles partes succedere.
5 d ¶ *El fijo.* In patre vide. l. 11. ad fin. supra titu. primo. & qd in fratre præterito vel exhæredato turpi persona instituta? Bald. in. l. fratres. in. 3. q. C. de inofficio. testamẽ. tenet quòd idem erit: & quòd legata conseruent Angel. verò in authen. vt cum de appella. cognos. §. fi. colla. 8. & Imo. in. l. filio præterito. tenet contrarium, quia cum istæ. ll. sint correctoriæ. & solum loquantur in filijs & parentibus, non debent extendi ad fratres: & sic isto casu rumpentur etiam legata. l. Papinianus. §. fin. ff. de inofficio. testamen. idem tenet Paul. de Castr. in. l. si patroni. §. fi. ff. ad Trebell. vbi etiam idem tenet Alexand. colum. pen.
6 e ¶ *Desheredado.* Vide quæ dico in glo. sequenti. & quid si pater, vel mater prætereat filium, quem ignorabat habere, an procedat ista. l. & d. authenti. ex causa. in hoc fuerunt contrariæ opiniones, de quibus late vide per Alexand. in dict. authen. ex causa. columna decima. vndecima, & duodecima. vbi concludit æquiorem esse opinionem Barto. & aliorum tenentium, quòd tunc legata non conseruentur cum limitationibus. Angel. quas ibi refert, sed veriorem esse opinionem cõtrariam in puncto iuris, quæ fuit Bald. & aliorum, vide ibi late per eum.
7 f ¶ *Lo quebrantasse.* Siue per querelam, siue per ius dicendi nullum, vel per bonorum possessionem contra tabul. sic etiam docto. communiter intelligunt text. in. §. siue igitur. in authen. vt cum de appella. cognos. dum loquitur de recisione, vt accipiatur diuersimode, idest, ipso iure quando a principio testamentum fuit nullum. Et de re[illegible] per remedia rescisoria, quando fuit validum, facit text. cum glo. in. secunda. ff. de offic. proconsu. & satis hoc probatur in. l. vndecima. titul. supra proximo. ad finem legis, verbum enim semel positum aliquando proprie, vel improprie ponitur. glosse. in dicta. l. secunda. & sic etiam si filius in potestate præteratur, conseruãtur legata per istã legem. & per dictam authenticam ex causa, & in corpore, vnde sumitur. licet Oldraldus consilio. 138. incipit thema tale est. Durandus habens quatuor filios in prima quæstione contrarium tenuit per fundamenta, quæ ibi videbis: & tenuerunt etiam alii docto. antiqui, inter quos fuisse videtur Azo. C. de inofficioso testamento. in summa. columna penultim. verticulo. hodie autem non videtur. Et fundamentum istorum est. quia cum tunc legata non pendeant ab institutione per se ipsa detecta nullitate subsistere non possunt. & quòd text. in dict. §. siue igitur. dum tractat de conseruatione legatorum, non loquitur de præteritis, sed de exhæredatis, vel de emancipatis præteritis: qui laborant in rumpendo per contra tabulas, magis communis opinio tamen est in contrarium, secundum Alexand. in dicta authentica ex causa. columna decima. versi. extra glosse. est videndum, qui respondet motiuis antiquorum, & Ioan. de Imol. qui tenuerunt contra co. nmunem, & sustentat opinionem communem, ista tamen. l. partitarum videtur velle, q̃ tunc legata & cætera hic contenta conseruentur, quando filius fuit exhæredatus, patet expresse, cum dicit (que como quier que el fijo, o el nieto fuere desheredado.) Et sic aperte videtur approbare opinionem Azo. & Oldraldi, & aliorum antiquorum nisi fuit tantando communem opinionem dicas, quòd istud verbum, exhæredatio, large sumitur pro exclusione ab hæreditate facta tacite vel expresse, prout respondet Bartolus in lege. filio præterito. colum. secunda. ff. de inoffic. testa. & quia negari non potest, quin ista l. & dict. §. siue igitur. in versicu. sin autem hæc obseruata. habeant locum, quando filius fuit exhæredatus a patre sine expressione causæ, quòd tunc legata conseruentur. vt dicit glosse. in dicta authentica. ex causa. vbi late hoc probat Barto. versic. expediti sunus de contrarijs, circa verbum præteritionis. & quia. l. prima. supra isto titu. æquiparat exhæredationem perperam factam, & præteritionem, & ita est quòd exhæredatio facta sine causa, tanquam non solennis haberi debet pro præteritione paterna. l. non putauit. §. non quæuis. ff. de bonorum possessio. contra tabu. ergo ista. l. & d. §. siue igitur. habent locum in præteritione paterna, quæ vt largo modo dixi dicitur exhæredatio: & ga hoc expresũ habem[illegible] in patre exhæredato à filio sine causa, q̃ conseruentur legata. & cætera præter exhæredationem in l. 11. titul. 7. supra eadem partita. igitur idem dicendum in filio non rite exhæredato, vel præterito: & hoc videtur tenẽdum. quid autem si pater fecit testamentum, in quo filium præterijt? & neminem hæredem instituit, an habebit locum ista. l. & dict. authent. ex causa. glo. in. l. prima. §. fi. ff. de vulga. & pupilla. vult quòd non, quam ibi not. Barto. & sic quòd authentica ex causa. non habeat locum, quando quis fecit testamentum, & nemo in eo fuit hæres institutus. Et idem tenet Bartol. allegãs dict. glo. in dict. §. siue igitur. & Alexand. post alios in dicto. §. fina. & idem si testamentum sit nullum ratione nõ exhæredationis, vt in quæstione Angel. in. l. Gallus. §. ille casus. ff. de liberis & posth. hodie tamen per. l. ordina. titu. de los testamentos. l. prima. etiam nemine in. §. fi. stituto, conseruantur legata & alia in testamento contenta. & sic non procedet dispositio illius glo. & cum. l. ibi dicit, quebrantasse, intelli ge quo ad institutionem, vt in dicta authentica. ex causa. de qua sum pta est, sed est pulchrum dubium, an saltem quo ad quintam partem, in qua poterat institui extraneus. filio exhæredato vel præterito, conseruabitur institutio? & videbatur quòd sic per textum in. l. filiũ. §. sed si portio. ff. de legat. præstan. contra tabu. bono. poss. peti. tu dic quòd in nullo conseruabitur quo ad institutionem, quando exhæredatio non fuit rite facta. vel filius fuit præteritus, qui erat in potestate, vel si erat emancipatus, fuit præteritus sine causa, quia cum istis casibus testamentum sit nullum, vt not. glosse. in authentic. de hæredib. & falcid. §. exhæredatos. in nullo tenebit quo ad institutionem, & hæreditas æquis portionibus veniet ad liberos, vt ibi habetur, & ita vult Alexand. in. d. authentica. ex causa. colum. fina. versic. limitatur etiam ista authentica. & adde Bald. in. l. & in epistola. C. de fideicõ. dum tenet, quòd etiã si pauperes sint instituti, filio præterito, præteritus filius dicet testamentum nullum: & pauperes instituti nihil consequentur. allegat. d. authenticam. ex causa.
8 g ¶ *Mandas.* Extende etiã in legatis relictis sub falsa demõstratione iux ta. l. si non designata. C. de falsi. causi. adiect. lega. secundum Salice. ibi licet ibi contrarium voluit Ange. & opi. Salice. approbat Alexã. in. d. authen. ex causa. col. antep. Vtrum autem legata relicta filio præteri to qui testamentum rupit, debeantur? glosse. mouit istam quæstionem. in. l. maximũ vitium. C. de libe. præter. super verbo. totius substantiæ & ponit opiniones non se firmans. Bart. in. l. filium. §. 1. ff. de lega. præstan. refert q̃ Marti. Silla. disputauit hanc quæstionẽ & tenuit, q̃ non debeantur ei, q impugnauit testamentum: cuius opinionem tenet ibi Bart. quẽ videas plenius in hoc loquentẽ, & idem tenentẽ in. d. authẽ. ex causa. col. 9. & in prin. 10. & ista opi. Bar. tenetur per Alexã. post alios q̃ plures per eum relatos in. d. l. maximũ vitiũ. ad fi. quid etiam si vnus ex filiis esset institutus, & ab eo legatum relictum [illegible] filij præteriti, vel exhæredati rumpant testamentum: an tale legatum debeatur ab omnibus vel solum ab institutore? vide tex. cum glo. in. l. nonnunq̃. §. 1. ff. de lega. præstan. quid etiam si testator fecerit primũ testamentum

validum & secundum fecit inualidum propter vitium præteritionis: vtrum hoc casu hæredes scripti in primo testamento tenebuntur præstare legata relicta in secundo? Barto. in. l. si iure. ff. de legat. 3. simpliciter tenet q̃ sic volens q̃ authen. ex causa. etiam habeat locum in isto casu: contrarium tamen tenet Angel. in consil. 86. incipit, berta habens virũ, motus ex eo. q̃. d. auth. & in corpore, vnde sumitur, corrigit iura antiqua eo casu, quo rupto testamẽto vadit hæreditas ad succedentes ab intestato. Ergo cũ simus in correctorijs, non debet fieri extensio ad similem casum. Et istam opinionẽ Angel. post alios sequitur Alexan. in. d. authen. ex causa. col. fin. limitans post Bart. nisi in secundo testamento esset clausula codicillaris, licèt in hoc contrarium etiam tenuit Bald. in. l. si filius qui in potestate, in vltimo dicto. ff. de libe. & post hu. & in dict. authen. ex causa. col. 12. versi. 5. quæro. & Ioan. de Imol. in cap. cum esses. de testament. quinta charta. Quid autẽ in donationibus causa mortis. an conseruentur similiter sicut legata? vide de Bald. quòd sic in. l. licet. ad finem. C. de pact. vide etiam Bald. in. l. secunda. colu. tertia. C. quib. res iudi. non nocet. & Barto. in dict. authentica. ex causa. columna antepenult. de substitutione pupilli. vide. l. decimã. titu. quinto. supra ead. partita. vbi etiam vide quæ dixi in exemplari substitutione, de fideicommisso vniuersali, an conseruetur? Bartol. tenet quòd sic in. l. ita tamen. §. quotiens. ff. ad trebel. post glosse. ibi. & idem tenet Bald. in dicta authentica. ex causa. columna decima. versic. secũ do oppono. & ibi dicit quod filius habebit legitimam, & reliquum vigore fideicommissi restituet, & hãc dicit communem opinionem Alexand. in dicta authentica. ex causa. columna quinta. & in dicto. §. quotiens. columna quarta. dicit hanc esse magis communem opinionem. mouentur ad hoc docto. quia per dictam authenticã cætera firma manent & appellatione cæterorum venit fideicommissum vniuersale, vt in dict. §. quotiens. & l. si seruum. §. primo. ff. si quis omiss. caus. testa. & hoc videtur tenendum etiam stante ista. l. partitarum, quæ non ita dicit de cæteris in testamento contentis, & supplri debeat in hoc per alias. ll. iuris communis quibus ista noluit derogare, & bene confert ad hoc. l. vndecima. in fine. supra titu. primo ibi cum dicit (*assi las mandas, e las otras cosas.*) & de aliis etiam quæ veniunt sub appellatione cæterorum, vide per Bald. in dicta authentica ex causa. columna decima. alias etiam limitationes ad istam. l. & d. authẽt. vide per Guliel. Benedict. in repetione capituli. Raynuntius. de testament. in verbo, in eodem testamento relinquens. fol. 227.

Titulo. IX. De las mandas que los omes fazen en sus testamentos.

Adde. ff. de legat. & in insti. & C. vlt. 44. titu. 5. part. 5.

MAndas fazen los omes en sus testamentos por sus animas, o por fazer biẽ a algũos cõ quiẽ han debdo de amor, o de parenteseo. E pues q̃ en los otros titulos ante deste, fablamos de los herederos, q̃ heredan todos los bienes de aquellos q̃ los establescieren. E otrosi de los desheredamientos q̃ se fazẽ a derecho, o a tuerto, contra aquellos que deuen heredar. Queremos aqui dezir de las mãdas que dexa el testador de cosas señaladas en su testamento. E mostrar que cosa es manda. E quien la puede fazer. E quien non. E en que manera. E de q̃ cosas. E como se puede reuocar, o desatar. E quien la puede demandar, despues que fuere fecha. E en que tiempo. E en que lugar.

Ley. I. Que cosa es manda, e quien la puede fazer e a quien, e en que manera.

MAnda es vna manera[b] de donaciõ que dexa el testador en su testamento, o en cobdicillo a alguno por amor de Dios, o de su anima, o por fazer algo aquel a quien dexa la manda. Otra donaciõ fazẽ a q̃ dizẽ en latin, donatio causa mortis, q̃ quier tãto dezir, como cosa q̃ da el testador a otro, cuy dãdo se morir. E deste fablamos en el titulo de las donaciones[c]. E puede fazer tal mãda, o tal donaciõ todo ome q̃ ha poder de fazer testamẽto, o codicillo[d]. Otrosi dezimos: q̃ a todos aq̃llos puede ser dexada manda q̃ puedẽ ser establescidos por herederos[e], e quales son los que pueden esto fazer e quales non mostramos cumplidamente en las leyes que fablã en esta razon, en el titulo de los testamẽtos[f], e en el titulo de los establescimientos de los herederos[g]. Pero dezimos, que maguer acaescie sse que algũo ouiesse tal embargo en el tiẽpo q̃ le mãdassen algo en el testamento, que estonce nõ lo pudiesse auer de derecho, si en el tiempo que muriesse[h] el testador fuesse libre de aquella razon que gelo embargaua, non deue perder la manda que le fue dexada, ante la deue auer.

¶ Ley. II. Quando muchos herederos son establescidos en el testamẽto, como el vno dellos pue de auer la manda que le dexasse el testador, maguer non quisiesse ser heredero.

MVchos herederos de so vno dexando algun ome en su testamento, si mandasse a alguno dellos señaladamente alguna cosa de mas que a los otros herederos, dezimos q̃ este atal, maguer desamparasse la heredad del fazedor del testamẽto que deue auer por razon que era establescido por heredero, non se puede escusar de non auer la manda. Ca assi lo mandan las leyes de suso dichas. Pero si el testador mandasse a aquel heredero que non quisiesse ser heredero, alguna cosa de mas de su parte, que non fuesse tanto como la parte que auia de auer en la herencia, non le deue auer la manda, ca en tal caso entiendese que la mandaua a los otros herederos, e non a el. Mas si la manda fuesse tanto como la parte que auia de auer en la herencia, o mas, entonce puede auer la manda, e puede escusar se de ser heredero. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. III. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e non dize si es suya o agena, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e non dize si es suya o agena, si el heredero o los herederos del testador dizen que es suya, e el que demanda la manda dize que es agena, deue ser prouado por parte del que demanda la manda, que es agena. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. IIII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la vende, o la enagena, o la cambia, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la vende, o la enagena, o la cambia, si el heredero o los herederos del testador dizen que la vendio, o la enagenara, o la cambiara, e el que demanda la manda dize que non la vendio, nin la enagenara, nin la cambiara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la vendio, o la enagenara, o la cambiara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. V. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la empeña, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la empeña, si el heredero o los herederos del testador dizen que la empeñara, e el que demanda la manda dize que non la empeñara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la empeñara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. VI. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la da, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la da, si el heredero o los herederos del testador dizen que la dio, e el que demanda la manda dize que non la dio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la dio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. VII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la cambia, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la cambia, si el heredero o los herederos del testador dizen que la cambiara, e el que demanda la manda dize que non la cambiara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la cambiara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. VIII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la enagena, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la enagena, si el heredero o los herederos del testador dizen que la enagenara, e el que demanda la manda dize que non la enagenara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la enagenara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. IX. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la vende, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la vende, si el heredero o los herederos del testador dizen que la vendio, e el que demanda la manda dize que non la vendio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la vendio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. X. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la da, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la da, si el heredero o los herederos del testador dizen que la dio, e el que demanda la manda dize que non la dio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la dio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XI. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la cambia, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la cambia, si el heredero o los herederos del testador dizen que la cambiara, e el que demanda la manda dize que non la cambiara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la cambiara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la enagena, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la enagena, si el heredero o los herederos del testador dizen que la enagenara, e el que demanda la manda dize que non la enagenara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la enagenara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XIII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la vende, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la vende, si el heredero o los herederos del testador dizen que la vendio, e el que demanda la manda dize que non la vendio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la vendio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XIV. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la da, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la da, si el heredero o los herederos del testador dizen que la dio, e el que demanda la manda dize que non la dio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la dio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XV. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la cambia, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la cambia, si el heredero o los herederos del testador dizen que la cambiara, e el que demanda la manda dize que non la cambiara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la cambiara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XVI. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la enagena, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la enagena, si el heredero o los herederos del testador dizen que la enagenara, e el que demanda la manda dize que non la enagenara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la enagenara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XVII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la vende, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la vende, si el heredero o los herederos del testador dizen que la vendio, e el que demanda la manda dize que non la vendio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la vendio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XVIII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la da, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la da, si el heredero o los herederos del testador dizen que la dio, e el que demanda la manda dize que non la dio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la dio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XIX. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la cambia, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la cambia, si el heredero o los herederos del testador dizen que la cambiara, e el que demanda la manda dize que non la cambiara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la cambiara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XX. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la enagena, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la enagena, si el heredero o los herederos del testador dizen que la enagenara, e el que demanda la manda dize que non la enagenara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la enagenara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXI. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la vende, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la vende, si el heredero o los herederos del testador dizen que la vendio, e el que demanda la manda dize que non la vendio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la vendio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la da, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la da, si el heredero o los herederos del testador dizen que la dio, e el que demanda la manda dize que non la dio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la dio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXIII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la cambia, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la cambia, si el heredero o los herederos del testador dizen que la cambiara, e el que demanda la manda dize que non la cambiara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la cambiara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXIV. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la enagena, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la enagena, si el heredero o los herederos del testador dizen que la enagenara, e el que demanda la manda dize que non la enagenara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la enagenara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXV. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la vende, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la vende, si el heredero o los herederos del testador dizen que la vendio, e el que demanda la manda dize que non la vendio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la vendio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXVI. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la da, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la da, si el heredero o los herederos del testador dizen que la dio, e el que demanda la manda dize que non la dio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la dio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXVII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la cambia, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la cambia, si el heredero o los herederos del testador dizen que la cambiara, e el que demanda la manda dize que non la cambiara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la cambiara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXVIII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la enagena, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la enagena, si el heredero o los herederos del testador dizen que la enagenara, e el que demanda la manda dize que non la enagenara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la enagenara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXIX. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la vende, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la vende, si el heredero o los herederos del testador dizen que la vendio, e el que demanda la manda dize que non la vendio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la vendio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXX. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la da, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la da, si el heredero o los herederos del testador dizen que la dio, e el que demanda la manda dize que non la dio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la dio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXXI. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la cambia, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la cambia, si el heredero o los herederos del testador dizen que la cambiara, e el que demanda la manda dize que non la cambiara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la cambiara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXXII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la enagena, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la enagena, si el heredero o los herederos del testador dizen que la enagenara, e el que demanda la manda dize que non la enagenara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la enagenara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXXIII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la vende, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la vende, si el heredero o los herederos del testador dizen que la vendio, e el que demanda la manda dize que non la vendio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la vendio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXXIV. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la da, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la da, si el heredero o los herederos del testador dizen que la dio, e el que demanda la manda dize que non la dio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la dio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXXV. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la cambia, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la cambia, si el heredero o los herederos del testador dizen que la cambiara, e el que demanda la manda dize que non la cambiara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la cambiara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXXVI. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la enagena, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la enagena, si el heredero o los herederos del testador dizen que la enagenara, e el que demanda la manda dize que non la enagenara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la enagenara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXXVII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la vende, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la vende, si el heredero o los herederos del testador dizen que la vendio, e el que demanda la manda dize que non la vendio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la vendio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXXVIII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la da, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la da, si el heredero o los herederos del testador dizen que la dio, e el que demanda la manda dize que non la dio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la dio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XXXIX. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la cambia, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la cambia, si el heredero o los herederos del testador dizen que la cambiara, e el que demanda la manda dize que non la cambiara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la cambiara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XL. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la enagena, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la enagena, si el heredero o los herederos del testador dizen que la enagenara, e el que demanda la manda dize que non la enagenara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la enagenara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XLI. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la vende, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la vende, si el heredero o los herederos del testador dizen que la vendio, e el que demanda la manda dize que non la vendio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la vendio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XLII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la da, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la da, si el heredero o los herederos del testador dizen que la dio, e el que demanda la manda dize que non la dio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la dio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XLIII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la cambia, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la cambia, si el heredero o los herederos del testador dizen que la cambiara, e el que demanda la manda dize que non la cambiara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la cambiara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XLIV. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la enagena, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la enagena, si el heredero o los herederos del testador dizen que la enagenara, e el que demanda la manda dize que non la enagenara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la enagenara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XLV. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la vende, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la vende, si el heredero o los herederos del testador dizen que la vendio, e el que demanda la manda dize que non la vendio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la vendio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XLVI. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la da, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la da, si el heredero o los herederos del testador dizen que la dio, e el que demanda la manda dize que non la dio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la dio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XLVII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la cambia, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la cambia, si el heredero o los herederos del testador dizen que la cambiara, e el que demanda la manda dize que non la cambiara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la cambiara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XLVIII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la enagena, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la enagena, si el heredero o los herederos del testador dizen que la enagenara, e el que demanda la manda dize que non la enagenara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la enagenara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. XLIX. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la vende, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la vende, si el heredero o los herederos del testador dizen que la vendio, e el que demanda la manda dize que non la vendio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la vendio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. L. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la da, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la da, si el heredero o los herederos del testador dizen que la dio, e el que demanda la manda dize que non la dio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la dio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. LI. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la cambia, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la cambia, si el heredero o los herederos del testador dizen que la cambiara, e el que demanda la manda dize que non la cambiara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la cambiara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. LII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la enagena, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la enagena, si el heredero o los herederos del testador dizen que la enagenara, e el que demanda la manda dize que non la enagenara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la enagenara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. LIII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la vende, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la vende, si el heredero o los herederos del testador dizen que la vendio, e el que demanda la manda dize que non la vendio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la vendio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. LIV. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la da, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la da, si el heredero o los herederos del testador dizen que la dio, e el que demanda la manda dize que non la dio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la dio. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. LV. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la cambia, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la cambia, si el heredero o los herederos del testador dizen que la cambiara, e el que demanda la manda dize que non la cambiara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la cambiara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. LVI. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la enagena, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la enagena, si el heredero o los herederos del testador dizen que la enagenara, e el que demanda la manda dize que non la enagenara, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la enagenara. Ca assi lo mandan las leyes que fablan en esta razon.

¶ Ley. LVII. Quando el testador manda alguna cosa a alguno, e despues la vende, como deue ser prouado.

MAnda algun ome alguna cosa a alguno, e despues la vende, si el heredero o los herederos del testador dizen que la vendio, e el que demanda la manda dize que non la vendio, deue ser prouado por parte del heredero o de los herederos que la vendio.

1 a ¶ *La manda.* Concord.cum.l.qui filiabus.§.fi.cum.l.sequenti.ff.de legat.1.eod.titul.l.filio quem pater.& cum.l.miles.§.pro parte.ff.de lega.2.& cum.l.cum responso.C.de lega.& istud est vtile quando hæreditas est multum implicata, & hæres institutus vult potius prælegatum: quia lites execratur secundum Bald. & Ioan. de Imol. in.d.§. fin. hinc orta fuit decisio l.Tau.21.q filius meliorat⁹ in tertio & quinto bonorum pōt acceptare meliorationē, & repudiare hæreditatem: & habetur etiā in.l.29.de dote & aliis donationibus.tū in casu.d.l.21. detrahitur pro rata æs alienū siue melioratio facta fuerit in certa re, siue in certa pte bonorum. & in hoc est illa.l.singularis & notanda.& bene facit.l.si quis seruum.§.fina.cū.l. sequenti.ff.de legat.2.& certe qñ melioratio est in quota bonorum, satisratio sua detquòd meliorat⁹ pro rata teneatur ad debita.cum bona dicantur deducto ære alieno.l.subsignatum.§.bona.ff.de verbor. signi.l.mulier bona.ff.de iur.dot. quando vero fuit melioratus in re certa, non militat ista ratio: & cum sit legatum rei particularis, legatarius non videbatur teneri ad debita.argu.l.r.C.si cert.pet.& bene confert, quòd not.Barto.in.l.fina.ff.de vsufruct.lega.versi.quæro quid si legatur.vbi dicit, quòd si legatur tertia pars bonorum mobilium & immobilium, videtur legatum certarū rerum: quia tūra, & actiones non continet. & sic talis legatarius non debet grauari oneribus creditorum.vt in.§.si quis vna.inst.de fideicōmiss.hæredi.l.si hæreditatem.§.1.ff.manda.& in donationibus donatarius non obligat creditoribus hæreditariis. Sed hæres donatoris.l.æris.& l.si pater C.de donatio.& l.2.C.de renoc.his quæ in frau.credito.aliena.sunt. quod procedit nec dum in donatione rei particularis, sed etiam in donatione tertiæ vel quintæ partis bonorum prout late consuluit Decius consi.237.incipit in casu proposito.& forte ratio illius decisionis fuit, quia cum omnia bona, excepta quinta parte, sint legitima filiorum, ita xta.il.huius regni, si legatarius vel donatarius partis bonorum haberet talem partem liberam ab onere creditorum, filiis fieret præiudicium in sua legitima, ex qua deberēt solui creditoribus: cum legitima intelligatur deducto ære alieno. l. Papinianus.§. quarta. ff.de inofficio.testa. Et ideo ne fiat præiudicium filiis in legitima legatarius vel donatarius tertiæ partis vel quintæ bonorum in effectu tenetur ad debita, quia debet prius detrahi omne æs alienum, vt tradit Paul.de Castr.in.d.l.si quis seruum.§.fin. ficut enim reuocantur legata propter æs alienum.vt in.l.si.§.licentia.C.de iur.delibe.sic etiā reuocātur propter debitum bonorum subsidium.l.ex facto.versi.vnde scio.ff.de hæred.instī.& not.glo.in.d.l.1.C.si cert.peta. quæ ratio ita militat, si tertiam vel quintum assignetur in omnibus bonis, siue in certa re particulari. Et hæc not. pro declaratione & intellectu dict.l. Tauri & eorum, quæ tradunt Docto.in locis de quibus suprà. nam vbi cessaret istud præiudicium in legitima filiorum: si donaretur vel legaretur certa res, tunc nihil detraheretur de re donata, vel legata ratione æris alieni. Sed hæres teneretur, quando hæreditas esset soluendo, na n si non esset soluendō, tunc procederet quod habetur in.d.l.fina. §.& si præfatam.versi.licentia.C.de iur.deliber. nō ergo est dicendū, quod.d.l.Taurina.corrigat.l.iuris communis.& dicta Docto. prout in hoc dixit quidā ex interpretibus dictarū.ll.tauri, imo eius dispositio conformis est cum iure communi, & caue ne decipiaris., cum legeris dictum cōsilium Decii: cum vult quod dedonatione tertiæ vel quartæ partis bonorum non detrahatur æs alienum pro rata: sed q totum onus spectet ad hæredem: quia hoc esset falsum, & contra tex.in dicta.l.si quis seruum.§.fina.cum.l.sequenti.& contra glos.ibi communiter approbatam: quæ licet loquatur in legato, idem est dicendum in donatione, cum legatum sit donatio, supra eodem.l.r. & quia est eadem ratio: cum bona intelligatur deducto ære alieno. & Barto. quem ad suum propositum allegat Decius in dicto.§.fin.non negatimo assentit, quod de tali legato deducendum sit æs alienum,

In no. re. est.l.5. tit. 6.lib.5.

In no.rec. est.l.3. tit. 8.lib.5.

Quæs po sul.3. ti.p ximo. sup glo.1.l.5.il lius tituli.

62. nauar.cz c.10. an⁹ 63

Et. d.l.no næ rec. ei 3. proxi meaddita

& quando facit differentiam in legato omnium bonorum, & partis bonorum est, respectu Trebellianicæ, & respectu deducendi pro rata æs alienum, vt in legato omnium bonorum, intelligatur non deducto ære alieno. Et sic vniuersaliter transeant in eum debita & credita: secus autem in legato partis bonorū, vt tunc deducatur æs alienū.

b ¶ *Que non ouiesse la manda.* Add. l. sed si non ff. de lega. 1. cū ll. sequētibus. quas vide.

ſcido por heredero con los otros, non ſe le embarga porende q̄ nō aya la māda[a], de la coſa ſeñalada q̄ le dexo el teſtador, Fueras ende, ſi le fueſſe defendido ſeñaladamente en el teſtamēto, q̄ non ouieſſe la manda[b], ſi dexaſſe la herencia, nō q̄riendo ſer heredero della.

¶ Ley. III. Como el fazedor del teſtamento puede obligar a aquellos a quien manda algo en el que den a otri faſta en aquella quantia que les dexa.

PVede el teſtador mandar, e obligar en ſu teſtamento, o cobdicillo a aquel que eſtableſciere por ſu heredero[c], que de o pague alguna coſa a otri. Eſſe miſmo mandamiento puede fazer todo ome a aquellos que han derecho de heredar lo ſuyo ſi muriere ſin teſtamento[d]. Eſtos herederos lo deuen cumplir luego[e], que ſon apoderados de la herencia del finado. E aun dezimos que ſi el teſtador mandaſſe a alguno de aquellos, a quien el ouieſſe dexado de lo ſuyo ſeñaladamente, que de aquello que le mandaua, que dieſſe alguna coſa a otri: tenudo es de lo cumplir, [f] faſta aquella quantia., [g] que montaſſe aquello que el auia dexado por manda. E non tan ſolamente ſon obligados a cumplir eſto que diximos los ſobredichos en eſta ley: mas aun los herederos dellos[a]. Fueras ende, ſi el teſtador deſeredaſſe ſu fijo menor de catorze años, e mayor de diez años e medio[b], por alguna razon derecha: e eſtableſcieſſe a otro por heredero del moço, en los bienes que le viniеſſen de parte de ſu madre, en tal manera, que ſi el moço murieſſe ante que fueſſe de edad de catorze años, eſte que fueſſe eſtableſcido por heredero lo heredaſſe e mādaſſe a eſte a tal que de los bienes que heredaſſe del moço dieſſe alguna coſa a otro, tal mandamiento como eſte, non obliga al ſubſtituto[c] nin es tenudo de lo cumplir. Ca aſſaz abonda[d] al padre de poder desheredar ſu fijo e eſtableſcer otro por heredero en lugar del, en los bienes que el fijo gano de otra parte.

¶ Ley. IIII. Como el fazedor del teſtamento puede obligar a los herederos de aquellos a quien manda algo en que den a otro faſta en aquella quantia que les dexa.

SI el teſtador quando eſtableſcieſſe por ſu heredero a alguno, dixere en ſu teſtamento aſsi, quienquier que ſea heredero de mi heredero mando que de a fulano tantos marauedis, o ſi dixeſſe ruego a aquel que ha de heredar lo mio, que mande a ſu heredero que faga, o de tal coſa[e] a otro, q̄ tal manda dezimos q̄

c ¶ *Cumplir luego.* Nam hæreditatis aditio moram legati quidem petitioni facit licet ceſſioni dieinon.l.hæredis.ff. quando dies lega. ced. & rei legatæ vere dominium tranſit ab adita hæreditate, & quæ rei legatæ accedunt. l. ſi tibi homo.§.cum ſeruus.ff.de lega.primo. & ibi vide per Bartol. quid de fructibus & acceſsionibus rei legatæ ante aditam hæreditatem, & vide etiam in materia Barto. late. in. l. in fideicōmiſſaria. in princi. ff. ad Trebellia. &. l. ſi quis bonorum. & ibi Bartol. Ang. & Imol. ff. de legatis primo. & Barto. & Imol. in. l. ſeruo legato. in prin. ff. de legatis primo. & Bald. in. l. grege. ff. de legat. primo. & in l. fin. §. ſed quia. C. communia de lega.

d ¶ *Sin teſtamento.* Adde dict. l. i. l. ſi non fuerit. & l. ſi quis. & l. conſiciuntur. in prin. ff. de iur. codicillo. a filio tamen præterito licet ſuus hæres erit, fideicommiſſum relinqui non poteſt. l. ex filio. & ibi vi. Bart. ff. de lega. tertio. l. quidam. C. de fideicommiſſ. dicebat tamen Bal. in l. prima. C. de bonor. poſſe. contra tabu. in ſecunda oppo. quòd ſi teſtator grauat præteritum ſub conditione, ſi hæreditas ad eum perueenit, quòd valet: ſecus ſi eum non putat ſucceſſurum, & tamen grauat. argum. l. ſed ſi ſic. ff. de lega. 3. quod dictum videtur contra. d. l. ex filio. & idem Bal. contrarium ibi voluit, quia ex quo præteritus nominatim eſt grauatus, non tenet legatum, neq; conſeruaretur per authen. ex cauſa. & l. fina. ſupra titu. primo. Si tamen generaliter grauaret venientes ab inteſtato, vt puta, ſi appoſuit clauſulam cobicillarem, tunc præterito ſuccedente, valeret etiam legatum. Et idem vult Ang. in dicta. l. prima.

e ¶ *Cumplir luego.* Add dictam. l. primam. §. ſciendum. ff. de leg. tertio. & inſtit. delegat. in pr. n.

f ¶ *Tenudo de cumplir.* Add dictam. l. primam. §. ſciendum. ff. de leg. tertio. & l. ab eo. C. de fideicom.

g ¶ *Faſta aquella quantia.* Adde. l. 6. §. eo. nam in eo quòd excedit non tenet grauamen, vt in dicto. l. ab eo. & in. l. cum quis vxori. §. primo. ff. de dot. prælega. & l. facta. ff. ad Trebell. quid autem de fructibus, quos habuit: an etiam in illis poſsit grauari? videtur quòd ſic vt in dicto. §. primo. & ibi vide Bar. hoc intelligentem, quando conſtaret hoc fuiſſe de mente teſtatoris, alias ſecus, vt in. l. quod his verbis. in princi. ff. de legatis. 3. & adde. l. filius familias. §. apud Marcellum. ff. de legatis primo. & l. ſtichus. §. titia. ff. de alim. & cibar. lega. & tex. nota. vbi vide glo. ſi. & ibi Paul. de Caſt. in. l. quòd de bonis. §. quòd auus. ff. ad leg. falci. & adiſtam. l. adde etiam. l. Imperator. §. ſi centum. ff. de legat. ſecundo. vbi ponit regulam, quòd oneratus in quantitate non poteſt vltra grauari, quam ſit quantitas & eius vſuræ. & l. ſi cui. ff. de fideicommiſſ. liberta. & eodē titulo. l. generaliter. §. ſi quis alienum. vbi bonus tex. & l. ſi debitor. in prin. & in. §. in fideicommiſſaria. & in iſtis. ll. habet vna limitatio in iſta materia, vt procedat, quando quantitas cum quantitate compenſatur. ſecus ſi cum ſpecie propria. veluti ſi pecunia accepta, rogatus ſit ſeruum proprium manumittere, vel rem propriam quanquā maioris pretij reſtituere: nam legato pcepto, teneſ: & ſi plus res ſua vel ſeru⁹ valeat. vt. j. eo. l. 6, & in. d. §. ſi centū. & in dictis legibus. ff. de fideicōmiſſ. liber. & idē dicendum

2 a ¶ *Los herederos dellos.* Dupliciter poteſt hæc litera intelligi, vel q̄ hæres hæredis teneatur ad legata, ſicut etiam ipſe hæres, quia hæres hæredis teſtatoris eſt hæres. l. ſi quis filium. §. fi. ff. de acquirend. hæredi. l. fina. C. de codicil. vel quòd etiam ab hærede hæredis vel legatarii poſſit legari, vel fideicommitti. l. ſi fuerit. §. primo. cum. l. ſequenti. ff. de legatis tertio. & in hunc ſenſum loquutus eſt Azo. C. eod. in ſumma ad fin. prima col. cuius dicta proſequitur iſta lex.

b ¶ *Dieziños e medio.* Nam ante iſtam ætatem non poſſet committere cauſam ingratitudinis, vt habetur ſupra titulo ſeptimo. in. l. ſecunda. & not. glo in. §. non ſolum. inſtituta. de pupillari ſubſtitu.

c ¶ *Subſtituto.* Concordat cum. l. ab exhæredati ſubſtituto. ff. de legatis tertio. & cum. l. cum quidam. C. de lega. & aduerte, quia iſta. l. non ex primit, an hoc procedat, & ſi pater filio exhæredato aliquid legauerit, vt neque reſpectu talis legati ſubſtitutus exhæredati poſsit grauari. quod tamen clare exprimit dict. l. cum quidam. & l. quiſ fundum §. qui filios. ff. ad legem falcidiam. quæ extenſio ita fuit mirabilis doctoribus ſcribentibus in dictis legibus, quòd neque ipſi neque gloſſ. ſciuerunt dare rationem illius diſpoſitionis, & merito. Cum illa diſpoſitio aduerſari videtur iuribus diſponentibus, quòd quando pater filio exhæredato legat, poteſt eum grauare ratione talis legati. l. cōhæredi. §. cum filia. ff. de vulgar. & pupilla. & l. ab eo. C. de fideicōmiſ. ſi ergo poteſt legare ab exhæredato, multo fortius ab eius ſubſtituto. l. ſi fuerit. §. primo. ff. de legatis tertio. & ſupra in iſta. l. hoc ſatis colligitur. ex quo forte videretur dicendum, quòd cum talis extenſio cat[illegible]ione, & iſta. l. partitarum illam hic non expreſsit, q̄ non ſit ſeruanda, in his regnis talis diſpoſitio tanquàm ratione carens & non approbata in iſtis. ll. partitarum. in contrarium tamen vide tur, quia iſta. l. ſumpta eſt a dictis Azo. C. de legat. in ſumma. ad fin. prima columna. nam cum tractat, a quo poſsit legari, ſubiungit. Item ab hærede hæredis mei, & ab hærede legatarii mei. vt. ff. de legat. ter tio. l. ſi fuerit. §. primo. niſi in caſu quando filium impuberem exhæredaui, & eidem ſubſtitui, item ei legatum reliqui: nam licēt exhæredatum, cui reliqui legatum, poſſum onerare: non tamen onero ſubſtitutum eius, vt infra eodem. l. cum quidam. hæc ſunt verba Azo. & ſic iſta. l. cum poſuerit dictam regulam, quod ab hærede hæredis, vel legatarij poſſu legare, excipit illum caſum. & licēt non exprimat quando datū fuit legatum exhæredato, ſatis hoc videtur includere, cum iſtum caſum ponat pro fallentia regulæ, quia aliàs nó eſſet caſus fallentiæ in caſu, quo ab hærede legatarij legaretur, & cum. l. iſta non reprobet talē diſpoſitionem iuris communis, neque hoc dicat, videtur velle quòd illud remaneat: nam ſi aliud voluiſſet, expreſsiſſet: put fecit in caſu. l. nonæ. titu. 14. infra eod. partita. & limita iſtam. l. dupliciter. Primo per text. in. d. l. qui fundum. §. qui filios. Secundo per text. in. l. in ratione, la primera. §. fi. ff. ad legem falcid. ſecundum Baldum, Angelum, & Alexandrum in dicta. l. cum quidam. vbi etiam Iaſon addu cit aliam limitationem, quæ ſecūdum eum fuit Ioan. Fab. in. §. non ſolum. inſtituta, de pupil. ſubſtitu. quando filius fuit exhæredatus bona mente, & ad protuitionem filii, vt tunc poſsit legari etiam eb eius ſubſtituto in relictis ſibi quod Ioan. Fab. non dicit, ſed Ange. de Areti. hoc infert attenta ratione. d. l. cum quidam. quæ fuit in exhæredantis odium. & licēt laſo. ibi dubitet de hoc dicto ex eo, quia ratio iniuriæ exhæredationis non videtur bona ratio, nam cū filius exhæredatus ſit ille: qui immediate patitur iniuriam exhæredationis, ipſe eſt a quo non deberet poſſe legari attenta iniuria exhæredationis, non ab eius ſubſtituto, qui nulla iniuria afficitur. tamen dictum Ange. videtur ſuſtentabile, ex quo. l. iſta partitarū approbare videtur dictam rationem, vt dicam in gloſſa ſequenti.

d ¶ *Abonda al padre.* In iſtis verbis, quæ hic ponuntur, videtur appro bari illa ratio, q̄ diſpoſitio. d. l. cū quidam. & d. §. qui filios. l. qui fundum. ff. ad. l. falcid. ſit in odium exhæredantis: quæ fuit opinio Azo. quam ibi ponit glo. quæ ſecundum Alex. ibi eſt magis cōis. Et certe ratio iſta applicata ad caſum huius. l. in qua nihil exprimitur de legato facto filio exhæredato, ſatis concludit, qū vero legatū eſt relictum non ſolū non cōcludit, imo auget difficultatē, quia ſi hoc eſt in odiū exhæredantis, a fortiori nō deberet valere fideicōmiſſum ab ipſo ex hæredato, quā ſi fieret ab eius ſubſtituto, vt dixi in glo. præcedenti.

¶ Ley. IIII.

3 a Poſſum meum hæredē vel legatariū grauare vt hæredi ſuo quid dare vel facere mandet, ſed ſi dico, mando quòd ſi talis fuerit hæres mei hæredis de tali tantum non valet, quia non iudicio meo eſt hæres, & quia quem non honoro, onerare non queo. h. d.

e ¶ *O de tal coſa.* Et dato quòd ipſe hæres rogatus a teſtatore non roget hæredem ſuum, vt det vel faciat, debetur fideicommiſſum, vt iſta. l. vult & etiam. ff. de legat. tertio. l. ſi fuerit. §. ſi quis. & ibi not. Bal. & facit ad quæſtionem. vt ſi condens maioratum grauet ſucceſſorem, vt etiam ipſe talem rem, vel quantitatem ponat in maioratu, quòd licēt ipſe ſucceſſor non ponat haberi debeat pro oppoſita: ex quo ſucceſſor habuit maioratum, vel ſaltim compelletur ipſe vel hæres eius, vt ponat. quod videtur intelligendum, iuxta ea quæ dixi ſupra in. l. proxima. in glo. ſuper verbo, faſta aquella quantia.

Patrimonio Documental

3 a ¶ *Non vale.* Adde.l.sed & si sic.ff.de lega.3.& sic habes, quòd nominatim a persona non honorata, non potest relinqui fideicommissum: licet postea a casu fortunæ ille succedat præter iudicium testatoris. ex quo infert Bal.in.d.l.sed & sic. quam legit sub.l.si fuerit. §. si quis. quod si testator dicat instituo filium meum hæredem, & si decesserit cum filia hærede, rogo quòd illa filia det cẽtũ. quod nõ tenet istud fideicommissum. debet ergo secundum eum verba grauaminis dirigere in ipsum filium institutũ hoc modo. si decesserit cum filia hærede, rogo ipsum filium institutũ, quod det cẽtum. quod dicit multum esse aduertendum in forma grauaminis. quod dictum vel est corruptum in meo libro, vel non videtur esse verum. nam ex quo ego possum legare, & fideicommittere ab hærede hæredis mei, vt supra. l. proxima. & in dicta.l.si fuerit. §.1. talis filia hæres potuit sic grauari. quanto vero non adiiceretur, cum filia hæredes: sed tantum, cum filia, tunc procedere posset dictum Bald. & in materia maioriæ multum debet attendi ad formam grauaminis, & fideicommissi iuxta ea quæ not. Bart. in dicta.l.sed & si sic. & in.l.centuriocolumna.12. versicu. quæro vlterius. ff.de vulg.& pupil.& quia est dubia illa decisio Bartol. vide late per Alexã. cõsi.105. primo vol. & cõsi.185. secũdi volu. & Corne. cõsil.184. vers.& licet Bar.& 3. volu. consi.24.& Decium.con.27. dicẽte, quòd in illo puncto communis opinio est contra Bart. & idem dicit. consi. 421. Paulus tamen in consil.3. primo volu. consuluit secundum illam doctrinam Bart.& Alexan. licet se fundet ex aliis etiã mediis. consil. 64. quinto volu. vbi refert Rapha. dicentem opinionem Bar. esse cõmunem. sunt etiam considerandæ verba fideicommissi, an grauamen videlicet sit scriptum in rem, & sic hæreditas sit grauata vel ne: naturale grauamen in rem scriptum afficit rem ad quemcunq; vadat: vt in eleganti quæstione tradit Bald.in.l.precibus.col.pen.versic. extra quæritur. C. de impube. & aliis substi. & bene facit. l.plane.la.1. §. qui rogatus.in fi.ff.de lega.primo. quod quando ab initio fideicommissum est vtile: quia est impositũ ei, cui potuit imponi: licet alii acquiratur hæreditas facto illius, cui erat impositum: non ideo expirat onerisimpositio.argu.l.a patre.ff.de lega.tertio. & l. si alien°.ff. de lega. secundo. & not. Alberic. post Din. in dicta. l. sed & si sic. & aduerte q quando aliquid est relictum alicui ad certum tempus: & post illud tempus alii, videtur grauari primus legatarius: licet verba grauaminis ad eum non referantur.l.codicillis.in prin.& ibi Barto.ff. de vsufruct.lega.

¶ *Por auentura.* Sic & alias.not.glo.quòd non proficit fieri fato. in.l.2. ff.de condit.& demõstra.& tradit glo.in capitulo remittũtur. §. hinc notandum. super parte non nisi.13. quæstio. 5. & ignoranter præsentans bannitum non gaudet præmio statuti.l.si is qui. versi. quòd si seruus.& ibi Bartol.ff.de acquir. rer. domi. & in.l.genero. ff.de his qui notant.infa.& per Bald.in.l.si quis hæredem.C. de institu. & substitu. vide tamen in hoc, quod de interficiente exbannitum, etiam si ignoret bannum. notat Barto. per text.ibi.in.l.inter omnes. §. recte. versi.vltimo hunc.§.allego.ff.de furt.& adde de eo, qui in veritate est iudex delegatus: sed ipse non scit, an teneat sententia. Bart.in.l.multum.ff.de conditio.& demonst.& Nicho.de Neapo.in.l.quæro.ff.de eo q pro tuto.& de processu contumaciæ punitiuo, an valeat, quando iudici non constitit de contumacia? Barto. tenet quòd non, quia ignorat fundamentum sui processus. vide per eum. in dicta. l. multum interest.& in.l.si finita.§. Iulian°.ff.de dãno infect. per Abb. in capitul. quoniam contra falsam. col. 6. de proba. & an in cõtractibus oporteat conditionem potestatiuam impleri ex proposito? vi Iaſ. quòd non in l. cum filius fãmilias. in. §. in hac. in princ. ff. de verborũ obligationib.

Dixi-mos[d], ẽ las leyes ante desta q̃ todo heredero es tenudo de cũplir las mãdas, de aq̃l cuyos bienes hereda, quier los herede por razõ de testamẽto, o sin testamento. Pero casos y a, en q̃ nõ seria assi. E esto seria como si algund ome q̃ nõ fiziesse testamẽto dixesse assi ante testigos: a fulano[e], q̃ es mi pariente mas propinco, q̃ ha derecho de heredarme lo mio, mãdole q̃ de tantos marauedis, a tal ome, casi este a tal, nõ q̃siesse ser heredero, d̃ los bienes d̃ aq̃l q̃ le esto mãdaua, e lo ẽtrasse otro q̃ fuesse mas cercano pariẽte despues del, nõ seria obligado este postrimero heredero de pagar tales mandas: como quier q̃ lo fuera el primero, a quiẽ el auia nõbrado si ouiere recebido la heredad. Mas si estes q̃ tomo la herẽcia del muerto, era en egual grado de parẽtesco q̃ el otro q̃ la d̃ fecha: estõce dezimos, q̃ es tenudo[h] de cũplir la mãda sobredicha, tãbiẽ como lo fuera el otro si ouiesse tomado la herencia del finado. Otrosi dezimos[a], que si algũ ome q̃ fuesse aforrado de su Señor, nõ ouiesse fisos[b], q̃ heredassen lo suyo, nin fiziesse testamẽto: mas dixesse assi, ruego a fulano que fue mi señor, que ha derecho de heredarme lo mio, que de tãtos marauedis, o tal cosa a tal ome. Casi acaeſcieſſe que este señor atal muriesse, en ante que entrasse la heredad del aforrado, maguer la entrassen sus fijos despues: non son tenudos de pagar las mãdas que el aforrado ouiesse assi dexadas, como quier que lo fueran, si su padre o uiesse entrado tal herencia ante que muriesse.

¶ *Ley.V.Porque razon el heredero non es tenudo de pagar las mandas, que el Señor de la herencia ouiere dexadas.*

vale. E es tenudo de la cumplir aquel que heredare los bienes del heredero del testador. Mas si en el establesçimiento del heredero dixesse el testador: establezco a tal ome por mi heredero. E si acaeſcieſſe que fulano, nõbrãdolo señaladamente heredare los bienes deste mi heredero quando muriere, mando que de tal cosa, o tantos marauedis a tal ome dezimos que tal mãda non vale[a], nin es tenudo aquel a quien nombro de la pagar. E esto es porque este a tal, non es heredero del otro por suyzio del testador mas por auentura[b], e por ende aquel nõ es obligado de pagar tal manda. Ca nin gund ome non puede obligar a otro, q̃ de alguna cosa por el, si non le ouiere el dado algo[c] de lo suyo.

c ¶ *El dado algo.* vide supra in l.proxima. 4

¶ *Lex. V I.*

5 Legato seruo vt illatim legatarius eũ manumittat non potest legatario huius prætextu aliquod onus imponi: secus si post tẽpus est manumittẽdus: tunc potest apponi eius consideratio seruitij commodo nec etiam seruo in testamẽto manumisso, cui nil aliud relinquitur potest onus imponi: sed legatarij rogat° seruũ suũ manumittere, si legatũ recepit, etiã si minus valet: tenetur. sed si ei alienus, nõ tenetur pro eo plusquã recepit, dare. Item legatarius quã titatis non potest in maiori quãtitate grauari. h.d.

¶ *Lex. V.*

6 Si quis ab intestato moriturus dicat coram testibus q̃ Titius qui est ei ab intestato successurus det. p. c. aureos: si ille nolit esse hæres alius vlteriorius gradus succedens non tenetur soluere secus si sit eiusdem gradus. idem dicendũ est de liberto. hoc dicit.

6 a ¶ *Dezimos.* Cõcord. cum. d.l. 1. §. fin. ver. sed & si a patrono ff. de legat. 3.

7 b ¶ *Fijos.* Vide in l.10. titul. 22. 4. partit. vbi etiã ponit d fratre.

8 c ¶ *Heredar.* vid. in dict. l.10. & l.5. sed nostra. insti. de succe. liberto.

¶ *Dezimos.* Prosequitur dicta Azo. C. eo. in summa. col. 2. versi. si tamen seruum tibi legauero.

1 d ¶ *Dezimos.* Prosequitur dicta Azo. C. eod. in summa. col. secũda versi. licet autem dixerim.

1 e ¶ *Non es tenudo.* Concor. cum. l. planè si filium. §. fi. ff. de lega. 1. nam nõ est locupletior qui libertum habet, vt ibi per gloss. his enim demum pecuniam ex causa fideicommissi præstare cogendus est, qui aliquid eiusdem generis vel simile ex testamento conſequitur. verba sunt illius. l. quæ regula secundum Bal. ibi non ita bene alibi reperitur. Ioan. de Imol. Paul. etiam de Cast. ibi notat, q̃ ex iure patronatus non dicitur quis locupletior vt propter ipsum possit pecuniariter grauari. Ad de qã nota. in. l. naturalis. §. fi. ff. de præscrip. verb.

1 f ¶ *Fasta algund tiempo.* Concord. cum. l. si mulier. §. Iulianus. ff. de leg. 3.

1 g ¶ *Fasta aquella quantia.* Adde. l. tertiam supra eod.

1 h ¶ *Por razon del aforramiento.* Adde dict. l. plane si filium. §. fi. ff. de leg. 3. cum enim libertas sit res inextimabilis, non potest grauari onere pecuniario vel extimabili: & ex hoc allegatur illa. l. q̃ finiti ad innini ũ nulla est proportio secundum Bald. & Paul. ibi.

1 i ¶ *Asforralle.* Cõcor. cũ. l. si legatario. & cũ. l. q̃aliter. §. si qs alienũ. ff. d

grauaminis: q̃ in casu huius. l. cessat cum hic viuebat, sed repudiauit hæreditatẽ. vide plenè per Alex. in. d. l. licet imperator. col. 2. & 3. vbi refert Rapha. & Christofor. de Cast. idem tenentes cum paul. & dicit vtranq; opinionẽ esse sustentabilẽ. Sed q̃ non sit recedendũ a cõmuni opinione, tene ergo menti istam. l. partitarũ, quæ decidit istud dubium contra dictã cõmunẽ opinionem.

7 Porro. Otrosi dezimos, que si el señor franqueasse por si su sieruo, e non le diesse ninguna cosa de sus bienes, que por razon del aforramiento[h], non lo puede agrauiar mandando le que de algũa cosa a otro en razon de manda. E aun dezimos, que si algund ome rogasse a otro, q̃ aforrasse su sieruo dexando le en su testamento alguna cosa de lo suyo, por que lo fiziesse, si despues desto recibiesse el señor del sieruo, aquello que le auia mandado, maguer el sieruo valiesse mucho mas que aquello que auia recebido tenudo es de aforrarlo[1]: porque semeja[k], q̃ pues que lo recibio q̃ se tuuo por pagado dello. Pero si tal sieruo fuesse agenol, e valiesse mas que aquello que le dieron, de guisa que el señor non lo quisiesse dar par tanto: estonce aquel a quiẽ rogaron que lo aforrasse, nõ es tenudo de dar por el: mas de aq̃llo q̃ recibio. E si por esse precio non lo puede auer deue lo guardar e trabajarse[m] toda via, d̃lo auer por aq̃l precio, si pudiere: ca tales cosas son q̃ nõ puede ome acabar en vn dia q̃ las acaba en otro. Mas si algũ testador dexasse marauedis ciertos ẽ su testamento a algũd ome, e mãdasse a aquel aquiẽ los dexo, que diesse a otro mas de aquello que el le auia dexado, dezimos q̃ este a tal nõ es tenudo de pagar ninguna cosa, de mas de aquella quantia que recibio, maguer ouiesse recebido[n] aquello que el testador le mando.

¶ *Ley.V I I. Como el heredero deue caber el ruego del testador, mãdãdole dar a otro fasta en aquella quantia que recibio del.*

k ¶ *Porque semeja.* Adde. l. imperator. §. cẽtũ. ff. de lega. & in. l. sed si nõ seruus. ff. ad leg. Falci. & dixi supra eod. in. l. 3. & facit hoc secũdũ Bal. in dict. l. imperator. §. si centũ. q̃ dãnatus in testamento vendere rem nõ possit intẽtare remediũ. l. 2. C. de rescinden. vẽditio. quod limo. ibi Intelligit, & limitat: quando esset a testatore designatum pretium certũ vid. ibi per eũ. 7

l ¶ *Ageno.* adde l. si cui. & l. generaliter. §. si quis alienũ. ff. de fideicõmiss. liberta. 8

m ¶ *Trabajarse.* Adde. l. deberi. C. de fideicõmiss. liber. vbi ponitur etiã ista ratio. quã hic ponit ista l. q̃ potest induci, vt grauatus per fideicõmissum, vt emat talem rẽ & ponat eam in maioria, q̃ licet dominus rei ab eo requisitus vt vẽdat, nolit vendere: & ita res, q̃ ondeat, q̃ propter hoc nõ liberatur grauat° sed teneat ad tale grauamen si in posterum restalis possit haberi, vt ponatur in maioriã. vide ẽt per Bald. in. d. l. deberi, vbi hoc ducit ad alia, q̃ sunt notanda, neq; obstabit. l. pater filiũ. §. tusculanus. ff. de leg. 3. quia ibi defuit spes possibilitatis adimplẽdi iussa defuncti propter dissolutionẽ collegij. 9

n ¶ *Maguer ouiesse aquello recebido.* Nota hæc verba, & adde quæ habentur supra eo. l. 1. an autem possit deducere sumptus, quos fecit in conſequendo legatum? videtur, q̃ sic argu. l. si legatarius. ff. de legat. 1. an autem filius possit grauari in dote recepta, vt eam restituat. vid. l. fi. §. fideicommissis. alias incipit filiæ ff. de legat. 2. Et quod ibi dicit Barto. & Bald. in. d. cum vltimum. C. de fideicommiss. 10

¶ *Lex. V I I.*

8 Possum rogare illum, quem cum filio meo inst° tui hæredem, vt filium meum cum suis instituat: & tenetur quatenus ei accedit cum fructibus inde perceptis. Item legatarius certæ rei rogatus eam alij restituere, tenetur si eam habet: alias ad cedendum actionem tenetur substituto: & si plusquam res illa ei relinquitur, & habeat, & sua culpa res restituenda perditur vel negligẽtia in petendo imputetur, tenebitur substituto, sed si aliud ei legatum non sum, non tenetur nisi de dolo. hoc dicit.

EN vno con su fiso estableſciendo el fazedor del teſtamento a otro por su heredero diziẽdo asi: ruego te que quando tu murieres, que establezcas[a] a este mio fiso por heredero en vno contus fisos, si este a tal recibiesse la heredad del testador sobredicho, tenudo es de cõplir tal ruego como este, fasta quãto mõta la herencia, en que fue stableſcido por heredero, con los frutos que recibio della. Otrosi dezimos[b], que faziendo algund ome alguna manda a otro, de cosa cierta deziendole asi: ruegote que despues que auras recebida e auida tal cosa, que yo te mãdo dar, que la des a fulano, en tal caso como este dezimos, que tenudo es este a quien es fecha tal manda, si la ouiere, dela dar al otro a quien el testador mando que fuesse dada. E si auer nõ la pudiere, este que recibio el ruego del fazedor del testamento, deue otorgar al otro, el derecho que en ella ha, porque la pueda demandar e auer. E si acaesciere que a este atal ouiesse el testador mandado alguna cosa otra apartadamente para si, de mas de aquello que le ouiesse rogado quel diesse al otro, si ouiesse ya recebido aquella suya, e fuesse negligente en demandar, lo q̃ deuia auer por el otro, si se perdiesse por su culpa[c], dezimos que estonce tenudo es dela pechar. Mas si apartadamente non le ouiesse mandada ninguna cosa, maguer por su culpa se parasse mal la manda, quel deuia recabdar: e el otro deuia auer: estonce non seria tenudo dele fazer emienda ningũa por esta razon. Fueras ende, si le fuesse prouado que se perdiera por algun engaño[d] quel ouiesse fecho.

1 a ¶ *Que estableszcas.* Potest enim quis gravari, vt aliquem hæredem instituat: vt hic, & in l. imperator. §. cum quidã. ff. de legat. 2. de quo. l. ista sumpta est.

2 b ¶ *Dezimos.* Concordat cum l. imperator. in princip. de lega. & cum l. si legatarius. ff. de legatis tertio.

3 c ¶ *Por su culpa.* Concord. cum l. si seruus legatus. §. cũ quid. ff. de legat. 3. & intellige d culpa leui, quia est ad similitudinem contractus: vt ibi habetur. & tenet ibi Albericus habes ergo. hic. & in. d. §. cũ qd. de qua culpa teneat legatarius fideicommissario: de qua autẽ teneat hæres legatarijs, & fideicõmissarijs, dic vt in l. cum res. §. culpa. ff. eodẽ. de qua verò te neatur executor legatarijs, vide per Bald. in. d. §. cũ qd vbi cõcludit, q̃ si erat mixtus executor, vt quia aliqđ commodũ sibi remanebat ex testamento, tunc tenetur etiam de leui culpa: si autẽ sit merus executor, vt quia nullum commodum habebat ex testamento, & q̃ tunc solum teneatur de dolo & lata culpa. per illum text. iuncta. l. q̃ nerua. ff. de posit. & facit ista. l. vt posſessor maioricatus teneatur ipse & eius hæredes ad resarcionẽ damnorũ, quæ culpa sua euenerũt in rebus maioriæ. Sic etiã prælatus tenetur refarcire ecclesiæ omne damnũ quod cõtigit propter eius negligentiam. glo. in authen. idẽ de nestorianis. C. hæretic. Et not. Ioan. de Plat. per tex. ibi in. l. vnica. C. de colo. illirici. lib. 11. in fi. Adde etiã de prælato dimittẽte per negligẽtiã rem ecclesiæ, præscribi. gl. in. c. placuit. el segundo. 16. q. 3. & Abb. in. c. ex præsentiũ de pigno. in. 3. notabi. & in. c. 2. de dona. & in. c. 1. col. 3. de in integ. resti tu. & per Francis. Balb. in tractatu præscriptio. charta. 43. col. 2. & dicebat gl. in. c. sæpe fit. 11. qũ. 2. clericum posse priuari ecclesia, si negligit agros vel alias vtilitates ecclesiæ. An autem compensetur tale damnũ illatum in rebus maioriæ, vel ecclesiæ cum lucro siue melioramẽtis in alia re factis? vide quæ notanter in. l. si negotia. ff. de negot. gest.

4 d ¶ *Engaño.* Vel lata culpa, quia est ad similitudinem contractuum bonæ fidei, vt in. d. §. cũ quid. & l. si vt certo. §. interdum. ff. commoda.

¶ *Ley. VIII.*

Seruo hæredis non potest pure legari, sed ad diem, vel sub conditione sic: & si liber fuerit cũ cesserit dies legatj, habebit illud: sed si seruo instituto eius domino quid legetur: & ante additionem efficiatur liber, habebit dominus legatum, & seruus hæreditatem. h. d.

e ¶ *Al siervo del heredero.* Idem dic si legetur seruo testatoris, vt in. l. seruis. C. de lega. & idẽ dicẽdũ in monacho & monasterio, vel è contra: sicut hic dicitur de seruo, & hærede Io. Fab. in. §. an seruo. in fi. inst. de legat. sed an ad alimẽta valeat relictum ꝓprio seruo? vide. l. seruos. & ibi Bart. ff. de aliment. & cibar. lega. & an à patre pos sit legari filio? vide in. l. filiã. ff. de aur. & arg. lega. & in l. vbi purẽ. in princip. ff. ad Trebel. & in. l. cum filio. vbi per Bart. col. 1. in fi. ff. de leg. 1. vbi Bar. vult q̃ si pater ad quẽ pueni hæreditas, mediãte filio, grauet restituere hæreditatẽ filio, q̃ censetur rogatus restituere post mortem patris nõ ante allegat. l. epistolã. §. 1. ff. ad Trebellia. vbi etiam Paul. de Castro refert. hoc dictũ Bar. licet si pater esset institutus & grauatus restituere, videretur grauatus pure. Et sic non valeret de iure digestorum. per §. an seruo. instituta. de leg. de quo ista. l. sumpta est, nisi apposuerit verba, per quę voluerit differre in tempus, quo esset effectus sui iuris. de iure vero nouo tanquam aduentitia quo ad proprietatem filij quererentur, & sic valeret gravamen, vt etiam vult Ioan. Fab. in. d. §. an seruo.

¶ *Ley. IX. Como la persona de aquel a quien es fecha la mãda, deue ser nombrada ciertamẽte.*

LA persona de aquel a quien es fecha la manda, deue ser puesta e nombrada cierta mente, de guisa que puedan saber qual es: o por su nome: o por otras señales: ca si cierta non fuesse, non valdria la manda. E esto seria como si el testador ouisse dos amigos[g], que ouiesse el vno nome assi como el otro, e dixesse assi: mãdo a fulano mio amigo tãtos marauedis, o tal cosa, e non dixesse el sobrenome de aq̃l a quiẽ lo mandaua. Ca pues q̃ nõ se puede saber a ciertamente, qual de aq̃llos sus amigos quisiera el testador, q̃ ouiesse aq̃lla mãda: porẽde nõ vale, nin es el heredero tenudo[b] de la cũplir. Pero si fuesse cierta la persona de aq̃l a qen fuesse mãdada, maguer errasse[c] el testador en el nome, e é el sobrenome de aq̃l a quiẽ la fiziesse, non empesce tal yerro, nin se embarga porẽde la mãda.

f ¶ *Mas si el siervo.* Ratione diuersitatis inter istum & primum casum ponit tex. in dicto. §. an seruo, quia in casu isto hæreditas delata seruo est separata à legato mihi facto, quod non est q̃s seruo meo est legatum à me inst tuto: quia legatum non separatur ab hæreditate. Et ibi declarat Angel. scilicet q̃ quando dominus est hæres institutus & legatum eius seruo, hæreditas & legatum pendẽt à sola voluntate domini: quã do vero institutus est seruus. tunc non pendet à sola voluntate domini: quia etiam concurrere debet voluntas serui in adeundo vt in. l. cũ proponas. C. de hæredi. instit.

¶ *Ley. X.*

Si testator rem alienã quã legat sciat esse alienã tenetur hæres eã emere, & legatario de scientia testatoris probanti dare: & si nõ potest eam habere, soluat iuxta æstimationẽ arbitrio duorum bonorũ virorũ. Si vero ignorauit alienã nõ valet legatum, nisi seruo alieno libertatem: aut vxori vel consanguineo relinquat legatum. hoc dicit.

g ¶ *Dos amigos.* Concor. cum. l. si quis seruum. §. si inter. ff. de legatis. 2. &

cũ. l. si fuerit. ff. de reb. dub. & exponit Alberic. in. d. §. si inter. quando erant amici testatoris pari amicitia. bonus text. licet ipse non alleget in. d. l. si fuerit. vbi expresse not. Socinus q̃ debet maiori amicitia conjũcto: licet postea arguit in contrariũ. q̃. d. §. si inter. in fi. sic te loquatur, & non bene se firmat: secus vero si vnus non est amicus, alter sic: cum propter meritũ & amicitiam legef. l. neque adiecit. ff. ꝓ foc. & bene confert qđ not. idẽ Alberic. us in. l. si seruꝰ pluriũ. §. fi. co. 2. ff. de leg. 1. vbi inducit illũ text. ad quæstionẽ, q̃ dicit habuisse de facto de q̃dã, qui fuerat electus ad quoddã officiũ, qui vocabat Lanfrãcus fustini: & duo erant qui tali nomine vocabãtur, & petebant se admitti ad tale officium: q̃ si vnus erat consanguineus electoris, aiter nõ q̃ præferendus sit consanguineus. Capitur enim coniectura ex consanguinitate & amicitia. vt in. d. §. fin. & subdit ibi notabile verbum, quod quando elector declarat, de quo senserit, standum sit eius declarationi in dubio. arg. l. in prætorijs. ff. de prætor. stipulat. & in. l. in ambiguis. ff. de regul. iur.

Adiit. ff. de lega. 2.

2 a ¶ *Non sepuede saber.* Facit ad quæstionem de partu gemino, de qua teti gi in. l. 2. titu. 13. partita. 2. de incertitudine vero circa res, vide glo. & doct. in. d. §. si inter.

3 b ¶ *Nin es el heredero tenudo.* Posset tamẽ ipse si vellet eligere cui soluat, vt probat tex. cũ glo. in. d. §. si inter. Et si ita solueret hæres, legatarius posideret titu. pro legato, & nõ titulo pro donato, vt ibi declarat Bar to. quod optime confert ad quæstionem in materia maioriæ, vt si aliqua incertitudo oriatur ex verbis institutiõis maioriæ, quis sit vocatꝰ à constituente. & de cõmuni assensu illorũ qui prætẽdũt ius ad bona maioriæ, declaretur quis eorũ succedat, q̃ videtur succedere titu. maioriæ. & cum vinculis & grauaminibus in institutione maioriæ expressis, & non titu. pro donato: tenementi. & vt hic vides approbatur glo. d. §. si inter. cũ gl. exposuit dictum verbũ debet, idest, potest & est magis cõmunis expositio licet Bal. ibi q̃ necesse habeat hæres alterum eligere, seu alteri gratificari: quia conuictus est per probationes. Cuius dictum Io. de Imol. ibi dicit forte esse verius, quia probatio est facta cũ hærede, non autem est facta per vnum legatarium cum alio: & res inter alios acta alijs non nocet. l. 1. & 2. C. quib. res iudica. non noc. potest tamen ex dicto Imol. esse cautus, vt cum hæres super solutione talis legati vocetur in ius per vnum ex istis legatarijs, q̃ faciat alium legatarium euocari, & amborum processus cumulari, vt sic probationes fiant tam cum hærede, quam cum legatario. Quid autem si alter ex amicis petijt, alter non, vel repudiat? vide per Bart. in. d. §. si inter. & si quis opponat contra hoc q̃ in ista. l. habetur de. c. duobus. de rescript. lib. 6. vbi habetur q̃ si sunt duo impetrantes in eadem ecclesia, in omnibus pares, & eãdẽ datã habẽtes, q̃ capitulũ, debeat & teneatur alterũ eligere. solue vt per Paul. de Castr. in. d. §. si inter. q̃ ibi quilibet eorũ habebat voluntatẽ papæ: illic vero non quilibet habebat voluntatẽ testatoris, sed vnus tantum, de quo erat incertitudo.

4 c ¶ *Maguer errasse.* Concord. cum. §. si quis in nomine. insti. de lega.

¶ *Lex. X.*

Si testator rem alienã quã legat sciat esse alienã tenetur hæres eã emere, & legatario de scientia testatoris probanti dare: & si nõ potest eam habere, soluat iuxta æstimationẽ arbitrio duorum bonorũ virorũ. Si vero ignorauit alienã nõ valet legatum, nisi seruo alieno libertatem: aut vxori vel consanguineo relinquat legatum. hoc dicit.

1 d ¶ *De las personas.* Prosequitur nota. per Azo. C. eo. in summa. colum. 3. verſic. hucusq; satis de personis.

2 c ¶ *De aquel que establesce.* Concord. cũ. §. non solũ. insti. de leg. & l. vnũ ex familia. §. si rẽ tuã. ff. de leg. 1. vbi habetur, q̃ hoc ꝓcedit, etiã si testator leget rẽ hæredis, vt suã sciẽter vel ignorãter: & etiã si testator in tali re hæredis ius aliqđ vel partẽ habeat iuã & quoad totãrẽ valet legatũ. l. cũ filius. §. dñs. ff. de leg. 2. vbi Bar. & doct. qđ planè, ꝓcedit vbi te stator simpliciter legaret rẽ hęredis: secus si diceret rem talẽ meã lego, secũdũ Ioan. de Imol. in. d. §. si rem. & Bart. & Iason in. l. seruũ electione. §. fi. ff. de leg. 2. nõ tũ rei hęredis legatæ ipso iure transfiret dominiũ sicut quãdo legatꝰ res ꝓpria. vt not. gl. in. l. Papinian⁹. ff. de seruit. reprobata. glo. quæ voluit contrarium in. l. 2. C. communia. de lega. quæ communiter reprobatur p. l. si qs. inquilinos. §. cũ seruũ. ff. de leg. 1. an aũte stator possit obligare rem hęredis? variæ fuerũt opiniones de quibus per Alexand. in. l. si hæredis seruus. colum. 2. ff. de legat. 1. vbi Alex. d' cit cõclusiue, q̃ aut defunctus nosse hæredis, obligauit bona hęredis: & tunc ꝓcedat opinio, q̃ possit obligare: quæ fuit opinio Petri, & Ang. in. l. assiduis. C. qui potior. in pig. habeã. & Bal. & Ang. in. d. l. si hæredis. aut nõ obligauit nosse hæredis: & tunc procedat opinio cõtraria. quę fuit Cyni, & Salic. in. d. l. assiduis. per tex. in. l. si Titio ff. de pig. & per. l. rẽ alienã. 1. respõ. ff. de pignora. actio. idẽ tũ Alex. cõsil. 173. vol. 1. incipit. visis themate. Quod etiã est repetitũ. 3. vol. cõs. 91. in distinctẽ tenet testatorẽ posse obligare rẽ hæredis: & q̃ hæres adeũdo hæreditatẽ testatoris, vt dictã obligationẽ approbasse. l. cùm à matre. C. de rei vẽdi. l. si creditoribus. C. de seruo. pign. dat. manu. & pign⁹ solo cõsensu etiã absq; traditiõe cõstituitur. l. 1. ff. de pignora. actio. l. 3. ff. in quib. caus. pign. tacite cõtrahi. Põt & testator, plibere alienationẽ rei hæredis, sicut propriæ, vt probatur in. l. si qsita sit legatus. §. 1. ff. de manumiss. testa. quæ tex. ad hoc allegat Paul. de Cast. in. d. §. si rem tuam. Et facit vt testator possit grauare hæredẽ: vt rẽ ponat in maiori catu ſãcto per testatorem vel ab alio, à quo testator habuit: & prohibere eius rei alienationem, sicut si esset propria? facit. l. vxorem. in princip. ff. de leg. 3. facit etiam ista. l. vt habens à rege licentiam faciẽdi ma ioricatum sub vinculis & grauaminibus sibi placitis posit maioriam etiam facere de rebus hæreditis. quod bene nota.

f ¶ *De la comprar.* Cõcord. cũ. §. non solum. insti. de lega. & C. eod. l. cũ alienã. & ff. de lega. 3. l. nõ dubiũ. §. fi. & l. in mẽuius. §. fundo. ff. de leg. 2. vbi habetur, quãdo vsusfructus fundi legati erat alienus. An aũt dispositio istarũ. ll. procedat de iure canonico? dicto. late insistit in d. l. cum alienam. & in. c. filius noster. de testa. propter varios intellectus illius. c. & videtur q̃ prædicta dispositio procedat in vtroq; foro. vt in casi episcopus. 12. q. 3. & q. d. c. filius. procedat in suo casu specia li, in quo loquitur, videlicet quãdo res aliena est legata ecclesiæ in pretium sepulturæ, prout tex. ille cantare videtur, q̃ vẽ quodãmodo exe crabile iuxta tex. in. c. abolendæ. de sepultu. & ideo papa ibi noluit ta le legatum rei alienæ admittere, etiã quoad æstimationem ne locus sacer vel religiosus ad sepulchrum vendi videretur. Et licet non ita diu cide: istũ intellectũ voluit tenere Ang. in. d. l. cũ alienã. vult etiã, licet non ita clare, Didacus à Couarruuias in relectione sua. d. c. filius noster. ad fi. dicens ita colligi per lecta epistol. beati Greg. de qua illa decre talis sumpta est. & q̃ ad hoc ipse animaduertit, & certè Ange. vt credo iam animaduerterat in. d. l. cum alienã. Cõtra istum intellectũ tñ facit q̃ relinquere aliquid ecclesiæ etiã gratia sepulturæ, nõ est prohibitũ, vt probat text. in. d. c. filius. & ibi notat Abb. nec; hoc prohibetur ali quo iure: ex quo non interuenit vẽditio sepulturæ ex cõuentione, sed liberaliter testator elargitur. vnde nulla. l. diuina, neque canonica hoc vetat: papa tamen ibi mouetur, ne quid fiat contra leges Dei. & sic patet quod dictus intellectus procedere non posit. præterea si locus sepulturæ, de quo in dicto. c. erat sacer seu religiosus, etiam per. ll. seculi non potest vendi; quia non est in commercio. l. in tantum

Quæst. 1.

3 Sala de Patrimonio Documental

§.sacræ.ff.d rer.diuis.l.13.infra eo.& sic papa,ibi nõ potuit ex hoc mo ueri contra leges ciuiles execrando venditionem loci ad sepulchrum: cum etiam ipsæ.ll.hoc execrentur.vnde pro nũc magis placet intelle ctus Bal.quem dat ad illũ tex.in repetitione.l.1.col.14.versi.itẽ pono tertiũ casũ.C.de sacrosan.eccles.q licet attẽto iure ciuili legatũ factũ eccleſiæ diçat factũ coniunctę personę.& sic etiã si ignorãdo rem esse alienam, fiat à testatore debeatur, vt in d.l.cũ alienã. Hoc tamẽ nõ ꝓcedat de iure canonico, ex eo q Deus istas præsumptiones, & improprietates, q aliàs esset relictur[a], & si sciret rẽ alienã, non curat, ne eas per istas simulationes.& istũ dicit esse casum illius.c.q secundũ eum canonistæ simplices nõ intelligunt.& licet Abb.in.d.c.filius.in.5. lectura.reprobet istũ intellectũ motus ex quibusdã leuibus fundamentis, mihi satis placet:nã in primis iste intellect[s], nõ diuinat, licet enim ibi nõ fiat mẽtio de ignorãtia in dubio, illa præsumit,& nõ scientia. l. verius. ff. de proba.imò,vt in ista.l. habetur legatarius tenẽ probare scientiam. & sic de iure ignorãtia præsumit.Itẽ nihil repugnat, q etiã iura ciuilia intelligãtur etiã de coniunctione spirituali,quæ maior & fauorabilior est quã carnalis,vt in.c.inter corporalia.de trãsactio. episcopi,vel elect.& quia etiã si testator ignorãter leget rẽ alienã nõ coniuncto, si tamẽ diligit eũ,vt proximũ seu coniunctum,tenet legatum. vt dixit Guilliel.de Cug.in.d.l.cũ alienã.& sequit ibi Alex.procedit etiã,quãdo legatũ fit ad pias causas,seu pro anima: vt late tradit Alex.in.d.l. cũ alienã.col.2. Itẽ licet nõ reperiat expressum de iure ciuili, q debeatur æstimatio,quãdo lẽgatur res aliena ecclesiæ à testatore ignorante rẽ esse alienã, satis hoc cõstat:cũ expresserit in cõiunctis, & cũ expẽsse rit quãdo legat pro libertate.& placet iste intellectus, quãdo hæres à quo fieret,eccleſiæ legatum rei alienæ:erranter esset filius, & non ita diues,prout fuit in casu.d.ca.filius noster.argu.ca.fr.17.q.vlti.quia no luit papa tale lucrum cum damno filiorũ extorquere:licet de rigore iuris ciuilis poterat.& sic q cũ isto temperamẽto procedat intellectus Bal.tu qui maius ocium habueris labora,si possis aliũ meliorẽ intellectum inuenire ad illud.c.erga quod ita docto.illustres insudarunt, neq; obliuiscaris vnũ intellectũ,ex ibi traditis per docto.quem etiam tenet Archi.in.c.vna sola.13.q.5.secundum quẽ poteris inferre,q si legaretur res alicuius maioriæ non debeatur æstimatio,vide.l.si quis inquilinos.in principio.ff.de legati.1.&cogita circa prædicta si possit dici, quod aut res est prohibita alienari,ex facultate principis, & nõ debeatur æstimatio.l.apud Iulianũ.§.cõstat.& ibi gl. Bar. & doct. ff.de leg.1.si vero maioria esset facta sine facultate,in casu quo posset fieri,& tunc si legatũ factũ fuit,scikter debeat æstimatio, vt not.glos. & Bar.in.l.vnũ ex familia.§.si fundũ.ff.de lega.2.ibi vi. Pau. de cast. & in casu in quo nõ debetur æstimatio si legaret rẽ maioriæ,vel talem rẽ aliã,quæ nõ esset maioriç,teneret legatũ ꝑ tex.in.l.si.§.fi.ff.q & à quibus.glo.notabilis.in.c.multorũ.26.q.2.in verbo aut certè.&.l.nõ vtiq;.in prin.ff.de eo qđ cer.loco.& ad quæstionẽ prædictã, q legata re maioriæ sciẽter debeatur æstimatio.vi.Ioan.Fabri.in.§.non solũ in fi.instit.de lega.loquentẽ in re feudali.& ibi vi.ad intellectũ.d.c.filius. in.2.col.ibi in hoc põt dici.Sed pone q testator ꝑ viam legati reliquit possessori maioriæ aliquã rẽ,& grauauit eũ vt præstaret alteri aliquã rem maioriæ,& ꝑ aliàs si non præstet pereat legatũ:an teneat tale grauamẽ?videtur q nõ cũ hoc sit impossibile, & ipse incideret in pœnã stante diffositione maioriæ,q nõ possit permutari, tu dic q saltẽ debetur æstimatio,secũdum Bal.in.l.apud Iulianũ.§.constat.ff.de lega.1.vbi & Ioan.de Imol.dicentes,q licet grauamen sit de impossibile debet impleri voluntas testatoris in aliud simile,& sic dico q debebitur æstimatio,vt in.l.non dubiũ.§.fi.ff.de legat.3.& vide quę dixi in.l.10. tit.26.in gl.magna.ver.quid aũt si alicui.4.partit.Sed pone q pater fecit maioriam per viam testamenti,de re vnius filij qui erat in eius potestate in alium filium,moritur postea ipse filius cuius erat res, an reconualescet relictum hoc in maioriam?vide in ista quæstione ad eius decisionem Barto.& docto.signanter Paulum de Castr.qui subtiliter considerat post glos.i.ibi in.l.seruum filij.ff.de lega.primo. in princi. Quid autem si pater rem quam posuit in maioria emerat, & non soluerat pretium in totum,vel pro parte an teneatur ad pretium soluendum ille cui relinquitur maioria,vel hæredes defuncti? Bald. dicit q hæredes in.l.cum alienã.C.de legat.verſic.dubitatur tamẽ. Et si euincatur res maioriæ,an hæredes teneant.vi.tex.in.l.cũ pater.§.euictis.ff. de lega.2.Bal.in.d.l.cum alienã.C.de lega.verſic.vlterius.in fi. Quid autẽ si quis legat fundũ dotalẽ,an debeat æstimatio gl.in.l.dotalẽ. ff. de testa.mili.dicit q non.Bar.tñ ibi tenet contrariũ.& Bald.nouel.in tractatu. de dote parte. 7. priuilegio. 22. fol.m.34.col. 4.Paul.Alex. & Iason in. l. apud Iulianũ. §.cõstat. ff. de legat.1.Bal.in d.l.cum alienã. vbi hoc dicit communiter teneri:& ꝑcedit secundũ docto. vt Bal. dicit in.l.3.C. de iure doti.col.2.verſic.sed tunc quæro,& si maritus sit ille,qui legat rem dotalem.Idem tamen Bald.& Angel.in.d.l.dotalem. & Salicet. l.cum alienam.C.de legat.& Ioan.de Imol.in.d.§.constat.intelligunt quando extraneus legaret:secus si maritus,qui tantum videtur legasse ius suum:licet eius morte periturum iuxta illam opinionem, quæ est magis communis, de qua per Bartolum & Alexand.in.l. quod in rerum.§.1.ff.de legatis.1.quæ opinio,quando testator sciebat verè,vel præsumptiuè,ius suum per eius mortẽ expirare, mihi videtur in ſpida.vnde contra eam tenuit Ioan.de Imol.Et multi alij relati per Alexan.& ipsemet Alex.in.d.l.quòd in rerum secundum quam opinionem procederet,quod dixi:& si maritus sit,qui legaret fundum dotalem.Quid autem,si legetur res furtiua?dic quod tenet legatum, quia potest redimi à domino,secundum Bald.in.l.1.in fine.C.de vsucapio. pro empto.si vero legetur res feudalis per errorem iuris, credens se legare posse,nõ debetur aliquid.l.sticho.ff.de vsufruct.lega.si ex certa scientia valet legatum,vt debeatur æstimatio, secundum Baldũ.post Odofred.de feud.succesio.in principi.vide in hoc per eundem Bald. in capi.1.§.donare.qualiter feud.alien.po.co.1.versicu.sed ego quæro. vbi dicit nihil deberi,quia ex quo testator legat ius suũ, quod morte finitur,inutile est legatũ.l.vxor patrui.C.de lega. Et si quis tãtum habens habitationem,eam legat?dic q non valet,vt per Bal.in.l.habitatio.C.de vsufruct.per.d.l.vxor patrui.circa cuius.l. materiã vide per Alex.consil.9.2.volu.co.fi.& qđ not.Abb.in.c.quod aũt. de iure patro.& in donante,an videatur tantum donare ius q habet in re? vide Alex.consil.47.volu. quãdo tamẽ quis habet aliquam partem, vel aliquod ius in re q illud tantũ videatur legare.vide.l.ſerui electione. §.fin.ff.de lega.1.& tex.nota.in.l.qui concubinam.§.qui fundum. ff. de lega.1.&.l.sticho.& ibi Bart.ff.de vsufruct.lega.&.l.si domus. §. fi. ff.de lega.1.& eo.tit.l.q in rerũ.§.1.& limita istam.l.nisi testator credidisset rẽ,quã legabat,esse suã ex aliquo titu.ſpeciali, qui iã extinctus erat,vt in.l.sticho.ad fi.ff.de vsufruct.lega.& ibi gloſſ.& Bar. Et adde q tradit Abb.in.d.c.filius noster.de eo.qui habet ius pignoris tãtum, in re quam legat.Et aduerte,q leges disponentes, q videtur quis legare respectu iuris,quod habet,in re aliena procedunt quando testator sciebat illud ius,nam si ignorabat,totares,vel eius æstimatio debitur. tex.est,& ibi Bar.& Paul.de Castr.in.l.seruum filii.ff.de legat.1.in.§. 1.& vi.eundem Pau.in.l.si domus.§.de euictione &.§.fi.ff.eo.

a ¶ *Que lo pruene.* Et sic legatario incũbit probatio,q testator sciuerit rẽ esse alienam,vt hic.& in.§.non solum.instit.de leg.& quando præsumatur scientia vel ignorantia in testatore in ista materia.vide per Bal. in.d.l.cum alienam.col.fi.versi.dubitatur. 4

b ¶ *Quanto apreciaren.* Adde.d.§.non solũ.inst.de lẽga.& l.non dubiũ. §.1.&.l.qui concubinam.§.fi.ff.de lega.3.&.l.alienus.ff.ad .l.Falci. 5

c ¶ *Estonce non deue auer.* Limita nisi legauerat rem alienã,quã suam putabat animo cõpensandi,et cũ debitore naturali tm, quia censetur velle sibi deberi æstimationem,si res euincatur. & q in omnẽ casum voluerit eam habere.ita notabiliter. Paul.de Cast.in.l.hæres percepto.ff.ad Trebellia.per tex.ibi quem dicit esse expressum casum. 6

d ¶ *Allegança.* Cõcor.cũ.d.l.cũ alienã.& cũ.l.prædia.C.de fideicõm.& l.quint[s].§.fi.ff.d aur.& argẽ.leg.& vide per gl.in.d.l.cũ alienã.quę dicatur cõiũcta ꝑsona,& vsq; ad quẽ gradũ. vide ibi ꝑ Alex. & an sufficiat q sit cõiũcta ꝑsona tẽpore testamenti,licet postea defecerit?vide ꝑ Bal.in.d.l.prædia.colum.fi.vbi vult q sic.vide ibi per eum. & an si filius instituatur in re certa aliena, possit dicere testamentum nullum? vide Bal.notabiliter in.l.scim[s].in prin.C.de inofficio.test.col.2.verſ. extra quærit.vbi post Guilliel.vult q non,& si isto casu error iuduxit patrẽ ad relinquẽdũ rẽ alienã.qđ limitat nisi res nõ esset in cõmercio vel non esset in rerum natura, an autem re euicta agat legatarius de euictione?vide in.l.si dom[s].§.de euictione.ff.de leg.1.& in.l.cũ pater. §.euictis,& ibi Bar.ff.de lega.2.& per glo.& docto.in.d.l.cum alienã. Limita tñ singulariter & intellige qñ legans sciebat ius, quòd habebat in re legata.si vero credebat nullum ius habere, & legauit rem alienam: tunc nõ restringef ad ius, quod habebat,sed debebitur pleno iure secundum Bart. & Paul.de Cast. in. l.seruũ filij. §.si quis rẽ. ff.de lega.1.qđ nota ad maioriã, si aliquis forte habens ius pignoris, quod ignorabat: de alia re constitueret maioriam. Et uide etiam ꝑ Pau.in.l.si domus. §.de euictione.ff.de leg.1. Et vide omnino ad prædicta, q dicit Paul. in.l.vnum ex familia. §. sed si fundum. ff. de lega.2. 7

8 a ¶ *Aforrarlo.* Concord. cũ l.Paulus.1.respõ.ff.de fideicommiss.liber. ¶ *Lex. XI.*

Testatore rem suam pignoratam minori pretio valoris scienter legante tenetur eam hæres luere de bonis defuncti & legatario dare : idem si pro maiori quã valet vel pro tanto etiam ignoranter erat pignori data,tenetur enim hæres luere de bonis testatoris:sed si pro minori pretio erat pignorata,testatore ignorante luetur pecunia legatarij. hoc dicit,Habuit originem à.§.sed & si rem suam.institu.eod.titu. &.à.l.si res obligata.ff.de lega.primo.

1 b ¶ *Manda.* Concord.cum.l.si res obligata.ff.de lega.1.& cum.l.prædia C.de fideicommiss.& cum.§.sed & si rem.inst.de lega.

2 c ¶ *Suya.* Quid si legaret rem alienam,quæ erat obligata?vide per Barto. in.l.si tibi homo.in prin.ff.de lega.1.Et poteris illum tex. qui est singularis inducere ad quæst.an si possessor maiorię leget maioriam sequenti in gradu q operetur hoc vt si res maioriæ erat obligata iure pignoris alicui ex facultate regis q hæredes defuncti legantis teneantur luere rem per illum tex.qui non est alibi sedm Paul. de Castr. ibi post Dinum.

3 d ¶ *Que el sabia.* Et in facto proprio præsumitur scientia. l. quanquam. ff.ad Velleia.quod limita,nisi in facto antiquo vel multum implicito,secũdum Bar.in.d.l.si res obligata.Et istud de facto antiquo sublimita tripliciter,vt per Alexan.ibi. quid autem si testator obligauit rem post testamentum?dic quòd tunc hæres tenetur eam luere in distincte.l.tertia.C.de lega.

4 e ¶ *Empeñada.* Intellige siue sit obligata ꝑ debito hæreditario, siue ꝑ debito alieno alicui[s] terçij,sedm cõem opinionẽ cõtra Bar. in. d. l. si res obligata.cũ illa.l.& ista,indistincte loquant:& eo casu quo erat obligata pro debito alieno,& onus luendi spectat ad legatarium : tenetur hæres cedere legatario actionem, quam habebat hæres contra illum tertium.per.l.apud Iulianum.§.idem Julian[s].ff.de lega.1. Si vero res fuit obligata pro debito hæredis ante mortem testatoris: tunc distinctio huius.l.non habet locum: quia indistincte tenebitur hæres ad luendum,cum non luendo videatur esse in dolo & culpa. l. cum res. §.culpa.ff.eo.& ita tenẽt Angel.& Raphael.& Paul.de Cast. & Alex. in.d.l.si res obligata licet Ioan.de Imol. ibi voluerit, quod etiam in isto casu procedat distinctio illius.l.& eius dispositio.cum indistincte loquatur. Sed opinio prædicta videtur verior & æquior, quam etiã tenuit Bart.in.l.prædia.C.de fideicomm. & pro ista opinione facit ista.l.partitarũ.ibi cum dicit (de los bienes del finado) nam si pro debito hæredis fuerat obligata:etiam de propriis bonis hæres teneretur & sic erit ista vna limitatio huius.l.alias duas limitationes ponit Bal.

in.d.l.prædia.scilicet qñ res esset obligata facto legatarij, & quando, quid vniuersale vt peculium vel apotheca puta pannorum, legatum esset:nam tunc onus luendi non spectat ad hæredẽ,sed ad legatarium.

f ¶ *Cono.* Quia legatũ esset qñ inutile, si legatario incũberet onus luendi. Et ideo tunc spectat ad hæredẽ,etiã si testator ignorauit rem fuisse 5

se,q estõce la deuria ą tar el heredero del testador delos bienes dela herẽcia, quier sopiesse,q tal cosa era ẽpeñada[e],o nõ qñ do la mãdauã. Mas si por menor precio de quãto valia yazia tal cosa ẽ peños, si el testador nõ lo sabia quãdo la mando deue la quitar delo suyo, aquel aquien es fecha la manda[s].

¶ *Ley.XII.Como de las cosas que non son aun nascidas puede ser fecha manda.*

PVedẽ fazer mãda los fazedores delos testamẽtos, de las cosas q son nascidas a la sazon q las mãdã,e aun delas q puedẽ nascer [h], despues q las mãdarẽ,assi como los frutos dela tierra e delos arboles. Otro si delos fijos,delos sieruos,e delos ganados, e de las bestias. Pero dezimos, q si los fazedores delos testamẽtos, fiziessen mãda de tal cosa de q nõ fuessen ciertos, si era biuo nõ assi como de sieruo, o de otra cosa que fuesse en otra parte estõce el here

obligatam, & ita etiã intelligebat gloſſ.d. l.si res obligata. vbi ista est cõis opinio. doct. & Azo. C.eo. in ſũma col.3.licet contra dictã rõnẽ facit.l.& si æquo.ff. de le.1. ꝓrõne ꝓdicta tñ optimè facit.l.q cõcubina.§.q hortos. ff.de leg.1. vbi bonus casus. Ange.ꝑo quę sequuntur Rapha. & Paul. de Castro. & Alex.in.d.l.si res obligata. aliter intelligit illã.l. vide licet q si aliqd põt esse superfluum soluto çre alieno, tũc indistincte hæres luere teneatur, qm

vide[f] esse in culpa nõ luendo & faciendo,sicut quilibet diligens pẽfamilias faceret,licet testator hoc ignorauerit:qñ vero nihil supersit, de ducto ære alieno:tũc quia hæres nõ põt dici esse in culpa non tenebitur hæres luere:eo ꝙ in effectu esset legare rẽ alienã.& q quodãmodo vẽ ex iuisse de primonio testatoris, nisi qñ legatari[s] esset coniuncta ꝑsona,& occasionẽ huic varietati inter istos Docto. dedit litera illi[s] tex. vbi glo.supplet tex.cũ dictiõe nõ.cũ tex.dicit, vel põr aliquid esse superfluũ.supplet glo.vel nisi nõ põt aliqd esse superfluum, & sic, vt litera tex.intelligere ꝑplane Ange.dicesit à lectura gloſſ.sed re vera ibi in litera debet esse illud,nõ,& ita vidi in alia impresione. & illã literam cũ suppletione non sequitur ista.l.partitarum.tene menti.

g ¶ *Lamanda.* Limita & intellige,nisi esset cõiuncta ꝑsona , seu talis cui 6 alias testator relictur[a] esset:nã tũc hæres luere tenebit.vt in.l.ꝑdia.C. de fideicõ. & glo.& docto.cõiter in.d.l.si res obligata.

¶ *Lex.XII.*

Possunt legari fruct[s] nasciturí. Et si res de qua dubitat an vinat, legeſ, cauet hæres de ea restituẽda cũ eã habuerit,& q ret eã suis expẽs.h.d. Habuit originem ab instí.eod.titu.§.ead.quoq;.&.ff.de leg.1.l.quod in rerum.in prin.

h ¶ *Nasçer.* Prosequitur ista.l.not.ꝑ Azo.C.eo.in ſũma.co.3.vſi.itẽ legari 1 potest.& cõcord.cum.l.quod in rerum.in prin.ff.de lega.1.& ibi gloſ. allegat concordantias.

i ¶ *Ciertos.* Et sic tẽpore testamẽti iã dubitabat esse ĩ rerũ natura, vẽne. 2 vñ tũc sufficit cauere legatario:vt hic,& in.l.seruo legato.§.fina.ff.de leg.1.& no.gl.cõiter approbata.in.l.cũ seru[s].ff.eo.si aũt sciat, q res sit in rerũ natura:sed sit in loco remoto,debet hæres suo sumptu eã rem pquirere,& dare legatario.vt in.d.l.cũ seru[s].per quã limitat.l.cũ res. §.1.ff.eo.& q notat p glo.in.l.q legat.ff.de indi.q satis sit hæredi ꝑsta re legatario rẽ eo loco,quo erat tẽpore testamẽti:nã hoc fallit qñ res tũc tẽporis fuisset in loco multũ lõginquo:ne alias si diceremus legatariũ suo sũptu cogi,ꝑsequi rẽ legatã,inutile redderet legatum. & ita not.Ioã.de Imo.& Alex.in.d.l.cũ seru[s].vbi attest aſ Alex.ita cõiter neri.qđ tñ ibi limitat Pau.de Cas. vt,ꝑcedat qñ test. tor sciuit rẽ esse in lõginquo:sec[s] si ignorauerit:& ita intelligit.d.l.cũ res.§.1. & cũ ista limitatiõe Paul.de Cas.trãsit ibi Alex.asserẽs,pbari.in.l.seru[s] legat[s]. in prin.ff.eo.& mihi satis placet nisi in casu quo ꝓpter expensas prosecutiõis legatũ totaliter rederet inutile.argu.l.hires obligata.ff.cod. &.l.3.ꝑxime,& quæ ibi dixi:tunc enim sumptu hæredis debet perquiri:qñ vero seruus legatus fugit post testamentum, vel mortem testatoris,vide per glo.in.d.l.cum seruus.& ibi Bar.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

a ¶ *Asu costa.* Adde.d.l.seruo legato.§.fi.ff.eo.& facit ad id q̃d dixi.3. in fin.glo.præcedentis.

¶ *Lex. XIII.*

Res sacra aut principis, vel ædibus affixa, seu seruus christianus, in fideli non potest legari: nec debetur æstimatio: idem si res legata postea sine hæredis culpa venit ad casum, quo legari non possit. h.d.

b ¶ *Cosas sagradas.* Profectur dicta Azo. C. eo in sũma. co 4. ver. licet autem dexerim. & adde. l. & liberi hominis. ff. de cott. emptio &. l. apud iulianũ. §. constat. ff. de lega. 1. & l. 15. titu. 5. par. 5. & 3. par. l. 7. titu. 28.

dero deue dar recabdo a aquela quien fue mandada tal cosa, que si la pudiere auer por alguna manera que gela de. E a vn dezimos: que el heredero se deue trabaiar a su costa[a] por cobrarla.

¶ *Ley. XIII. De quales cosas non puede ser fecha manda.*

c ¶ *De los Reyes.* Rex habet duplex patrimonium, vnũ q̃d dicitur priuatum, & appellatur patrimonium Cæsaris q̃d habet tanquam Titius, nõ tanquam princeps seu rex vel imperator: aliud est patrimonium fiscale quod habet tãquam princeps. l. procurator. & ibi Cinus. C. d. eodẽ. l. 2. §. hoc interdictũ. ff. ne q̃d in loc. pub. & l. 1. ff. de officio. procu. cæsa. l. 1. & 2. cũ ibi notatis. C. si aduers. fiscũ. l. procurator C. vbi caus. fiscal. & tradit Alex. 4. vol. cons. 6. ponderatis his quæ in supra scripto. cui adde quæ dixit Lucas de pen. in rubrica. C. de fund. rei priua. lib. 11. dixit etiam Bal. in. l. 1. C. de hæredi. vel actio. vendi. de duplici patrimonio principis q̃ vnũ appellatur fiscale puta introitus & exitus cameræ fiscalis: aliud appellatur totius patrimonij regalis de rebus quæ sunt in æterno patrimonio principis. videtur ergo intelligenda ista. l. de his q̃ sunt in perpetuo patrimonio regis & non in his q̃ ad aliquem principẽ cõpeterẽt iure priuati patrimonij. veluti ad tium vid. l. 1. tit. 17. 2. par. & quæ ibi dixi. itẽ non procedet in his quæ iure confiscationis principi applicarẽtur: ita q̃ non essent redacta in formã patrimonij principis prout exprimit ẽt tex. in. d. §. constat. & in terminis q̃ ea q̃ confiscantur non dicãtur de dominio seu patrimonio principis tenet And. de Iser. de prohibit. feu. aliena. per Fede. ver. neq; dominus. col. 3. & idẽ vult Carolus molẽdinus in gl. sua cõsue. parisien. §. 3. nu. 14. vbi dicit q̃ dominiũ regis est inalienabile & extra cõmercium priuatorũ: q̃m non est principis sed maiestatis suæ & reipublicæ: tñ feuda & subfeuda & alia quæcunq; immobilia ab eodẽ dominio depẽdentia, quę iure confiscationis, vel cõmissi ad regẽ deferũtur possunt libere per eũ alienari, & in perpetuũ concedi: q̃m huiusmodi accessiones & obuentiones licet dependerent & mouerentur à dominio regio & p confiscationẽ vel commissum factę sunt principis: tñ nõ sunt de dominio antequam dominio incorporẽtur & ideo possũt per principẽ alienari. Allegat ẽt Andre. de Iser. vbi supra & in. c. 1. in princi. col. 2. de his qui feud. dar. pos. & constitutionẽ regni Siciliæ Federici secũdi q̃ incipit cõstitutionẽ. & ibi Mathęũ de Afflicto. & licet l. ista declaret aliqua eorum quæ sunt in patrimonio principis veluti palatia & hortos principis intellige vt dixi quãdo essent in perpetuo patrimonio principis non de alijs: licet sine eius consensu nõ possent alienari cũ in hoc nõ interueniat cõsensus, vt cõsensus principis: sed vt consensus cuiuslibet priuati & not. bene quia doct. nõ ita bene declarãt. Itẽ etiam rebus hic enumeratis. Adde reditus regales de quibus in. l. 6. tit. 28. 3. part. sunt enim & illa in perpetuo patrimonio regis & regni & sunt impræscriptibilia vt ibi habetur. & dixi latẽ. & quia magis furiosus videretur ille qui legat reditus tales quam ille qui legat fundum alibanũ vel ortos Sallustianos principis qui reputatur in. d. §. constat. videri furiosus & vt dicit Andr. de Iser. in dict. ver. neq; dñs feudi. colũ. 1. sub appellatione dominij principis etiã de eius numero sunt panes ciuiles do hanæ gabellæ demania ad victũ principis ordinata. prout etiam dixit. dict. l. 6.

d ¶ *Sin mandado dellos.* Adde. d. l. apud iulianum. §. constat. ff. eo. & à cõtrario videtur hic q̃ patrimoniũ regale posit alienari per principem seu de eius mandato. & sic arguebat Andr. de Iser. in dict. c. imperialem in. d. ver. neq; dominus feudi. col. 1. qui tamen cõcludit q̃ si in gratiã principis iudicium regni & dignitatis hæ alienationes fierent & dignitas regis grauiter læderetur non valerent, iuxta ea quæ habentur in cap. intellecto. de iur. iur. vide q̃ dixi in. l. 10. titul. 18. 3. par. & in. l. 18. tit. 11. ea. par. habes etiam hic & in dict. §. constat. q̃ reputantur impossibilia ea quæ dependent ex sola voluntate principis. & vide ibi per Bar. & Paulum de Cast. Alexand. & Iaso. inferentes ad aliquas quæstiones quas ibi vide per Baldum in. l. cum alienam. columna. 2. C. de legat. versi. item dubitatur. & adde Bal. in. l. 1. col. 3. C. de instit. dicẽtem q̃ si relinquitur sub aliqua conditione, q̃ nõ pot existere nisi per dispositionẽ principis q̃ talis cõditio habetur pro non adiecta, nisi quando esset talis conditio quæ esset de substãtia, vt si pater reliquit filio sub conditione legitimationis. l. in tẽpus. ff. de hæred. instituen. & adde Bar. in. l. continuus. §. cũ quis. in fi. ff. de verbo. obliga. q̃id quod non potest obtineri, nisi fiat noua lex per ciuitatẽ reputatur impossibile. quod doct. limitãt nisi in eis quę de facili princeps cõcedere cõsueuit, vt no. Pau. in. l. cõtinu°. §. cũ quis. ff. de verb. oblig. Alex. & Ias. in. d. §. cõstat. per. l. quidã relegatus. in pri. ff. de reb. dub. & l. intercidit. ff. de cõditio. & demõst. & per tex. in. d. §. cõstat. & per illã. l. & illã potest dici q̃ si possessor maioriæ legat rem aliquam maioriæ alicui etiam si leget eam scienter non debeatur æstimatio quando in tali maioria interuenit prohibitio principis, ne res illæ alienentur: quia cum sine principis licentia non possint alienari non debetur æstimatio. quid tamen si legaret talem rem & aliã quæ non erat maioriæ: sed libera alternatiuè? videtur q̃ tunc debeatur res illa quæ est libera per tex. in. l. fi. §. ff. qui & à quib. & facit gl. not. in. c. multorum. 27. q. 2. in verbo aut certe, & l. nõ vtiq;. post prin. ff. de eo quod cert. loc. licet in contrariũ faciat. l. quæ sub conditione. §. sed si sub iureiurãdo. ff. de condi. instit. & quod ibi Bart. dicit in fin. principij.

e ¶ *Que son comunales.* i. in publico vsu: vt platea: forum, & illa quibus p 4
miscue vtuntur vt hic & in dicto. §. constat. secus ergo de alijs cuius vsus non est publicus licet sint in patrimonio populi vt in. l. sed & celsus. ff. de contrah. emp. & l. fin. C. de venden. reb. ciuita. libr. 11. & vide quæ dixi in. l. 15. titu. 5. 5. parti.

f ¶ *Non pueden mandar.* Et sic neq; debebitur ęstimatio. quod limita nisi 5
de voluntate testatoris tacita vel expressa aliud constaret vt. in. l. si qs in quilinos. & ibi not. glo. ff. de lega. 1. & glo. in. §. non solum. in versic. sed si talis. in instituta de lega. & tenet Alberi. in dict. §. cõstat. sed illa gl. communiter reprobatur secundum Bald. & Ioan. de Imol. ibi. Aduertamen quia Alberi. vt dixi tenet illam glo. & idem vult in dict. l. si quis in quilinos. vbi idem videtur velle Paul. de Cast. tenet etiam Io. Faber in. d. §. non solum. & Azo. C. eo. in summa colla. 4. forte potest dici q̃ in re sacra cuius non est æstimatio si legetur non debetur æstimatio & si testator voluerit vt detur æstimatio: in alia vero re quæ de se esset æstimabilis nihil repugnat si talis res legetur licet non sit in cõmercio: quin debeatur æstimatio si de voluntate testatoris constet voluisse deberi æstimationem, de qua voluntate deberet constare manifeste vt dixit glo. in dict. §. non solum. vt si dixisset lego talem rem vel eius æstimationem.

g ¶ *Marmoles.* Et an appellatione saxorum contineantur marmora. gl. 6
q̃ sic & ibi not. Ioan. de Platea in. l. pe. C. de metalla. lib. 11. vbi vid. an liceat inuito domino prædij intrare & ibi quærere marmora? & adde. l. 8. titu. 11. lib. 6. in ordinatio. rega.

h ¶ *Ayuntadas a las casas.* Concor. cum. l. cætera. ff. de legat. 1. & l. nutu. In noc. 10
§. fi. ff. de lega. 3. vbi illa. l. singulariter limitat quãdo res affixæ sine de cop. est. l.
formatione ædium remoueri possent. & adde tex. nota. in. l. fideicõmissa. §. si qs illicite. ff. de leg. 3. vbi ẽt ista regula limitat in his q̃ illicite essent affixa. qd aũt in affixis paruæ domuculæ? vide. l. senatus. §. marcellus. ff. de lega. 1. item limitatur in casu. §. sed & si quis dicit. l. cętera. & in casu. l. marcellus. cũ ibi nota. ff. de donatio. inter vir. & vxo. 3. tit. 13. li. 6.

i ¶ *Nin las estimacion.* Reprobat opinionem glo. in dict. l. cætera. in princ. 8
super verbo non possunt q̃ voluit q̃ licet legatũ rei ædibus affixæ nõ valeat quo ad ipsam rem: valet tamen quo ad eius extimationem & illa glo. communiter tenetur ibi per doctos. vt attestatur Alexan. in. d. l. cætera. §. 1. & ibi etiam Iason. Rapha. verõ tenuit contrariam opinionem, imo quòd non deberetur extimatio per aliqua fundamenta quæ ibi referunt Alexan. & Iason, qui tamen fatentur per hoc non esse recedendũ à cõmuni opinione. tu tene mẽti illam. l. partitarum contra illam glos. & communẽ opinionem, & tene opinionem glos. quæ fuit Azo. in. l. qui dotem. ff. solu. mat. quã opinionẽ etiã aliqui alij tenebant prout refert Ioan. de Imol. in. d. l. cętera. in princi. & forte ratio huius. l. fuit ne hæres de facto videns se teneri ad extimationem aueller et res affixas domui, vt eas potiꝰ q̃ extimationẽ solueret & sic ciuitas deformaref, vt subdit. Et limita istã l. partitarũ in casu. d. l. cætera. in. §. item quæri potest. in versi. si duobus, vt sic sit il le casus specialis, prout etiã dicebat Rapha. i quo specialiter fuit statutum deberi extimationẽ, propter dubium quod in ea sua illo resultabat ex his quæ dicta erant in princ. illius. §.

9 a ¶ *Apuestas.* Adde. l. 16. titul. 2. 3. parti. & quæ ibi dixi. & l. 37. tit. 28. eadem part. & l. 20. & l. pen. tit. fi. ea. parti. & l. 2. C. de præd. & rebus nauicula. lib. 11. vbi etiam vide Ioa. de Pla. & vide in materia. l. fi. & ibi Ioan. de Plat. C. de iur. rei publi. lib. 11.

10 b ¶ *No es valedera.* Adde. l. vnicam. C. ne christian. mancip. & l. fin. tit. 21. quarta partita. & l. 22. titul. 11. quinta partita. & c. mancipia. 54. dist. & not. hic, q̃ dicitur de hæretico & etiam dicitur in. d. l. fi. & in rubri. C. ne christia. manci. & vide glos. notabilem in ista materia in. §. hoc tunc. 54. distin. & isto casu neq; extimatio debetur. l. mortuo. §. labeo. ff. de legat. 2. & glo. in. l. sed si res. ff. de lega. 1. hinc Bart. in. l. apud iulianum. §. constat. ff. de legat. 1. dicit ponens aliud exemplum q̃ si per statutum est prohibitus forensis acquirere immobilia q̃ si legetur forensi non tenet legatum etiam respectu extimationis, sed contra Barto. tenent communiter docto. in. d. §. constat. vbi vide per Alex. in forensi enim non est incapacitas ratione delicti, vt in iudæo vel hæretico cui legatur christianum maneipium, & satis facit pro dicta opinione communi quod disponitur, infrà eo. in. l. sequenti.

11 e ¶ *Tal manda.* Concord. cum. l. interstipulantem. §. sacram. ff. de verb. obliga. & cum. l. cætera. §. fi. cum. l. sequenti. ff. de legat. primo. quid autem è conuerso, si à principio tempore testamenti nõ potuit legari, vt quia res erat sacra vel ædibus affixa, & postea tempore mortis testatoris vel aditæ hęreditatis illud impedimentum cessabat? vide in dicta. l. cætera. §. primo.

apuestas[a] las villas e los lugares do son, e porende non se deuen por tal razon arrancar en ninguna manera. E aun dezimos, que quãdo el fazedor del testamẽto mandasse su fiervo christiano, a otro que fuesse judio o moro, o herege, q̃ tal manda non es valedera. b E si por auẽtura algun testador mandasse a otro en su testamẽto alguna cosa, que fuesse de tal natura, e de tal cõdicion, quando la mãdaua que lo podia fazer de derecho, e despues desto se camiasse a otro estado, q̃ fuesse atal, que si estonce fuesse por fazer el testamento, que la non podria mãdar, dezimos que non valdria tal manda[c]. E esto seria como si mandasse alguna cosa que non fuesse sagrada quando la mãdaua e acaescjesse que la sagrassen despues, sin mandado e sin culpa del heredero. d Ca estonce el heredero, nõ seria tenudo de dar la estimaciõ de tal mãda. E esso mesmo seria en las otras cosas semejantes destas, quando la cosa q̃ fuesse mandada mudasse su estado, o su condicion sin culpa del heredero.

¶ *Ley. XIIII. Como castillo, o otro lugar q̃ fuesse dado a algun ome por seruicio señalado q̃el fiziesse por ello, nõ puede ser fecha mãda del a otros que non supiessen fazer aql seruicio.*

Castillo o villa, o aldea, o alguna heredad, que diesse Emperador, o rey a algunos omes, porque le fiziessen algun seruicio señalado, e de las rẽtas que leuassen dende, obligando para siempre aquella cosa por aquel seruicio, assi como si la diesse a caualleros q̃ le seruiessen con armas, segun que cõuiene a ordẽ de caualleria, o si la diesse a marineros, que le fiziessen seruicio cõ nauios sobre mar, o almogauares, g o ballesteros, si la cosa fuesse dada por alguna destas razones sobredichas: o por otras que les semejan, si fiziesse manda alguno de aquellos aquiẽ era dada, atales omes, que nõ supiessen fazer aquel seruicio, aque era obligado, dezimos, que si aquel que faze tal manda, fuesse estonce cierto, que aquellos aquien mãdaua tal cosa como esta, que non eran omes que supiessen cumplir aquel seruicio, que semeja que su volũtad fue, que ouiessen tãto de sus bienes, quanto vale aquella cosa que les manda. E porende el heredero es tenudo de dar la estimacion[h] de tal manda, e e non la cosa mandada. Mas si non fuesse cierto quando la mando si eran omes para cumplir aquel seruicio, o nõ: estonce non seria tenudo el heredero de cumplir tal manda, nin de dar la estimacion della. Fueras ende, si aquellos aquien tal manda faze el testador, fuessen tan sabidores, e tan buenos, para cũplir el seruicio sobredicho, como era aquel que fizo la manda. Ca estonce deue se cumplir en todas guisas.

¶ *Ley. XV. Como pueden ser fechas mandas de las cosas que non son corporales.*

Fazer se puede manda non tã solamẽte de las cosas corporales, assi como de las heredades e de las otras cosas q̃ puede ome tañer e ver. Mas aũ, se pueden tener algunas cosas que non son corporales, assi como derechos, e debdas, e otras cosas semejantes destas, que son dichas incorporales. E por esto puede ome fazer manda de todas estas cosas, assi como de las corporales. E porende si alguno mandasse a otro todos sus derechos, o todas sus debdas, o todas sus acciones, o todas sus posturas, o todas sus seruidumbres, o todas sus prendas, o todas sus fiadurias, o todas sus fiadas, o todas sus cosas, o todos sus bienes, o todo su auer, o todo su mueble, o todo su oro, o todo su argent, o todo su dinero, o todo su pan, o todo su vino, o todo su azeite, o todo su ganado, o todo su pescado, o todo su cuero, o todo su sebo, o todo su lino, o todo su cannamo, o todo su lana, o todo su fierro, o todo su azero, o todo su plomo, o todo su estaño, o todo su cobre, o todo su alambre, o todo su vidrio, o todo su cristal, o todo su marfil, o todo su cuerno, o todo su hueso, o todo su madera, o todo su carbon, o todo su leña, o todo su cal, o todo su teja, o todo su ladrillo, o todo su piedra, o todo su arena, o todo su yeso, o todo su tierra, o todo su agua, o todo su fuego, o todo su aire, o todo su viento, o todo su tiempo, o todo su dia, o todo su noche, o todo su mes, o todo su año, o todo su siglo, o todo su eternidad, o todo su infinidad, o todo su nada, o todo su todo, o todo su parte, o todo su mitad, o todo su tercio, o todo su quarto, o todo su quinto, o todo su sexto, o todo su septimo, o todo su octauo, o todo su nono, o todo su decimo, o todo su vndecimo, o todo su duodecimo, o todo su centesimo, o todo su millesimo, o todo su infinito, o todo su finito, o todo su numero, o todo su cuenta, o todo su medida, o todo su peso, o todo su valor, o todo su precio, o todo su interes, o todo su vsura, o todo su ganancia, o todo su perdida, o todo su daño, o todo su prouecho, o todo su bien, o todo su mal, o todo su vicio, o todo su virtud, o todo su pecado, o todo su merito, o todo su demerito, o todo su premio, o todo su castigo, o todo su gloria, o todo su infierno, o todo su purgatorio, o todo su limbo, o todo su cielo, o todo su tierra, o todo su mar, o todo su rio, o todo su lago, o todo su estanque, o todo su pozo, o todo su fuente, o todo su arroyo, o todo su charco, o todo su lodo, o todo su polvo, o todo su ceniza, o todo su humo, o todo su llama, o todo su brasa, o todo su carbon, o todo su leña, o todo su cal, o todo su teja, o todo su ladrillo, o todo su piedra, o todo su arena, o todo su yeso, o todo su tierra, o todo su agua, o todo su fuego, o todo su aire, o todo su viento, o todo su tiempo, o todo su dia, o todo su noche, o todo su mes, o todo su año, o todo su siglo, o todo su eternidad, o todo su infinidad, o todo su nada, o todo su todo, o todo su parte, o todo su mitad, o todo su tercio, o todo su quarto, o todo su quinto, o todo su sexto, o todo su septimo, o todo su octauo, o todo su nono, o todo su decimo, o todo su vndecimo, o todo su duodecimo, o todo su centesimo, o todo su millesimo, o todo su infinito, o todo su finito, o todo su numero, o todo su cuenta, o todo su medida, o todo su peso, o todo su valor, o todo su precio, o todo su interes, o todo su vsura, o todo su ganancia, o todo su perdida, o todo su daño, o todo su prouecho, o todo su bien, o todo su mal, o todo su vicio, o todo su virtud, o todo su pecado, o todo su merito, o todo su demerito, o todo su premio, o todo su castigo, o todo su gloria, o todo su infierno, o todo su purgatorio, o todo su limbo, o todo su cielo, o todo su tierra, o todo su mar, o todo su rio, o todo su lago, o todo su estanque, o todo su pozo, o todo su fuente, o todo su arroyo, o todo su charco, o todo su lodo, o todo su polvo, o todo su ceniza, o todo su humo, o todo su llama, o todo su brasa,

d ¶ *Del heredero.* Adde. d. l. cęte ra. §. fi. & q̃ ibi not. Ioann. de Imol. & quæ habẽtur in. d. §. sacram.

¶ *Lex. XIIII.*

Si feudum in certo seruitio deputatum leget testator ei quæ scit illud seruitium facere non posset: valet legatum quantum ad æstimationem sed si legatarij impotentiam ignorauit, nihil debetur: nisi sicut testator posset legatarius deseruire. h.d.

¶ *Castillo.* Ortum habet à. l. fideicommissa. §. si seruo. ff. de lega. 3. & à. l. filius familias. §. cũ quid alicui. ff. de legat. primo. & à nota. per gl. i. l. sed & si res. eod. tit. & per Azo. C. eod. in summa. colu. quarta.

f ¶ *Señalado.* Habes hic q̃ castra & villa seu oppida regni possunt per regẽ dari aliquibus militibus vt ex redit ibus possint deseruire regi & regno aliquo seruitio designato neque tũc dicetur donatio, vt sic dicit dict. l. 6. & ibi Alexan. & Ias. & sic dixit Alexan. in. l. 1. in princi. ff. de lega. 1. & in. l. 1. C. de hæredi. vel actio. vendi. & in. l. 1. C. de iur. emphi. & in. l. 1. C. de iur. rei publi. lib. 11. & in. l. 1. C. de iur. fisci. lib. 10. & in. l. 1. C. de iur. patro. lib. 11. & in. l. 1. C. de iur. dotium. lib. 12. & in. l. 1. C. de iur. testamentorum. lib. 6. & in. l. 1. C. de iur. successionum. lib. 6. & in. l. 1. C. de iur. tutelarum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. curatorum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. minorum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. furiosorum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. prodigorum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. mentecaptorum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. surdorum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. mutorum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. cæcorum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. claudorum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. debilium. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. infirmorum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. senum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. pauperum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. miserabilium. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. orphanorum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. viduarum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. virginum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. sanctimonialium. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. religiosorum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. clericorum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. monachorum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. abbatum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. episcoporum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. archiepiscoporum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. patriarcharum. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. papæ. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. romani pontificis. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. sanctæ romanæ ecclesiæ. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. sanctæ catholicæ ecclesiæ. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. sanctæ apostolicæ ecclesiæ. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. sanctæ universalis ecclesiæ. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. sanctæ christianæ ecclesiæ. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. sanctæ fidei catholicæ. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. sanctæ trinitatis. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. sanctæ unitatis. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. sanctæ deitatis. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. sanctæ divinitatis. lib. 5. & in. l. 1. C. de iur. sanctæ majest

de fazer de aq̃llas q̃ lo nõ son[a], assi como de los derechos q̃ome ha contra sus deb dores.[b] Ca bien los puede mãdar a otro en su testamẽto si quisiere. Esso mismo dezimos q̃ puede fazer de los otros derechos, q̃ ouiesse por razon de seruidũbre[c] en personas, o en casas, o en cãpos a genos. Pero si aq̃lla debda, o cosa de q̃ fizo la mãda el testador en su vida, la ouiesse ya demãdada e recebida[d] de aq̃l q̃ gela deuia, estonce non le valdria tal mãda, nin seria tenudo el heredero de dar la estimacion della, porque se entiẽde, que la reuoco pues que la demando, e que gela dieron. Mas si el debdor de su grado[e] pagasse aquella debda al testador so bredicho, aquien la deuia nõ gela demãdando: estonce el heredero tenudo seria de dar la cosa, o la estimacion della, a aq̃l to. transeunt Nico. de Neapo. & Raphael ibi, & Petr. de Anchar. & Io. de Imol. in. c. filius. de testamen. Ange. vero & idem Imol. & Paul. de Castr. & Alexand. in dic. l. si tibi homo. in princ. tenent contrarium & istud videtur verius. maxime stante ista. l. paritatum, ita hoc generaliter disponente. ¶ Sed quid si debitor leget creditori rẽ pignoratam? Quæst. 1.

a aquien fue mandada. E esto es, porque pues el debdor gelo pago de su grado, non gela demandando el fazedor del testamẽto, semeja que su entencion fue de la recebir, como para guardar la, para a quel a quien la auia mandada.

¶ Ley. XVI. Como aquel que mãda la cosa que tiene en peños, nõ se entiẽde q̃ le quita la debda.

EN peños teniendo algũ ome cosa de otro, por dineros que ouiesse empréstado sobre ella si este a tal a quien fuesse obligada, fiziesse manda dẽ aquella cosa a aquel mismo que gela obligara, vale e tal manda. Pero a sus herederos en saluo les finca su derecho, para poder demandar a aquel que la empeño, los dineros [h] que el testador le auia prestado sobre aquella cosa dixi supra, in glos. 1. non em debitor videt legare animo compensandi vnde creditor habebit vtrunq;, & procedit etiam si vir leget vxori cui erat obligatus ad dotem, vt i l. 1. §. sciẽdum. C. de rei vxor. actí. nisi exprimat q̃ legat animo compensandi seu pro dote, vt ibi vel si dicat aliqd simile ex quo talis eius intentio colligatur, vt in. l. cum pater. §. qui dotale. ff. de lega. 2. Quæst. 2.

¶ Quid autẽ si vir legat vxori mancipia q̃ extimata recepit in dotem, an possit mulier habere mancipia & extimationem? gloss. dicit q̃ sic in. l. Licinius. in prin. ff. de lega. 2. & tenet Bar. quem vide in. l. 2. §. mela. ff. de dot. prælega. Et vult illa glo. quòd etiã hoc procedunt etiam si testator dixerit quòd legabat talem rem seu talia mãcipia quæ sibi in dotem data fuerunt: talia enim verba, secundũ Imo. ibi videntur ad ea cta causa demonstrationis non taxationis. ¶ Quid au tem si testator dicat q̃ petere non possit, an per hoc videatur legare animo compensandi? respondeo ex notatis per Bald. in. l. quoniam nouella. colum. fi. versi. 3. quæritur. C. de inofficio. testa. Et ex his quæ dicit in. l. si adulta. secundo nota. C. de hæredita. actio. in verb. sed nunquid per hæc verba. & idem Baldus in. l. liberti. colũ. octaua. C. de oper. liber. vide ibi omnino. ¶ Quid autem si pater legauit filiæ ducẽta pro ea maritanda qui postea eam maritauit datis centum nomine dotis, vtrum filia possit petere residuum? vide Bartol. in. l. lucius titius. ff. de legat. 2. vbi post Din. vult quod non, sed videas ibi per eum. & per Alexand. in additio. videas etiam per Alexand. in. l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de lega. 1. vbi vltra Oldra. refert multos qui tenuerunt contrarium, imo quod filia possit petere alia centum, sed opinionem Bartol. & Din. tenet ibi Ioã. de Imol. & in. c. filius. de testa. per. l. libertis quos. ff. de alimen. & cibar. legat. & idem tenet ibi Rapha. & etiam Nico. de Neapo. in dic. l. lucius. & videtur æqua opinio, licèt forte in puncto iuris contraria opinio possit esse verior. Et istam dicit esse communem opinionem Iaso. in. l. filia legatorum. C. de legat. & Soci. consil. 101. in princi. incipit visis duobus testamẽtis. 3. volum. inc. ¶ Quid vero si pater, primo dotat filiam & postea legat vide. l. titia. §. qui in vita. ff. de legat. 2. & vide. l. si cum dotem. §. si pater. & ibi Barto. ff. solut. mat. & quæ late tradit Iaso. post Bald. ibi in authen. præterea. C. vnde vir. & vxor. & vide etiam in. l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de legat. & adde quod not. Bald. in dicto. §. sciendum. & in. l. quoniam in prioribus. penul. & fin. colum. C. de inofficio. testa. fit enim distinctio an debitor sit necessarius qui legat, vel voluntarius: vt in. d. §. sciendũ. & in. d. §. cũ pater. & in. d. l. creditoré. vide etiã nota. per Bal. in. l. si vxor. C. de bon. auctor. iudic. possit. versi. quæro nunquid in dubio. vbi concludit quòd aut est debitum ex necessitate legis inductum, & videtur relictum animo compensandi. vt in. d. authen. præterea. & in. d. l. si cũ dotem. §. si pater. aut ex necessitate contractus, & secus: aut mixta ratione, legis & contractus, vt in statuto cõponente quod maritus lucretur tertiam partem dotis, & tunc aut legatum recipit functionem cum dote, & fit compensatio, secundum Iacob. de Aret. & Bart. sed secundum Freder. de Scal. cuius opinionem Bald. ibi dicit esse verior non fit cõpensatio quia ille qui cõsequitur cõmodũ ex contractu cõsequitur ex sua prouidentia: legatum autem consequitur ex prouidẽtia aliena, & sic separatæ sunt causæ. l. si debitor. ff. ad leg. fal. si autẽ non recipiunt functionem, vt quia dos est in pecunia legatum in specie tunc non fit compensatio, quia qualitas rerum non patitur. l. 2. §. 1. ff. si certum petat. ¶ Quid autẽ contra si debitum est volũtarium satio? Bald. ibidem q̃ non per casum illius. l. quem dicit singularem vide ibi per eũ Quæst. 3.

¶ An aũt hoc q̃d dicit in legato procedat in dato intervivos, vt videat dari animo cõpẽsadi quãdo debitor est necessarius? Ias. dicit q̃ sic in authẽ. præterea. colu. 11. C. vnde vir. & vxor. vers. item adde q̃ ex decisione Bald. (de quo etiam in hoc memi nit doctor. de segura. in repe titione. l. cohæredi. §. cum filiæ. fo. 17. colu. 2. ff. de vulga. & pupil. vide etiam nota. per Iaso. in. l. frater à fratre. colum. 18. in prima lectura. ff. de condi. indeb. versicul. & ex his habes colligere singularem doctrinam, vbi hoc declarat, limitat & intelligit. vide etiam de promittente dotem nomine mulieris, an videatur animo compensandi cũ eo quod sibi debet per Barto. in. l. vxorẽ. §. pater naturalis. ff. de lega. tertio. & vbi potest capi alia coniectura quam donationis non præsumitur donatio. vide per Bald. in. l. fin. C. de dot. promis. Aduerte tamẽ quia ad id qd̃ dictum est, quòd etiam data inter viuos computentur in debito necessario seu videantur data animo compensandi cum tali debito, obstare videtur text. in. l. etiam. §. si debita. in versic. sed & si non mortis. ff. de bon. libert. vbi videtur exigi quòd dentur contemplatione debiti & sic q̃ constat de animo compensandi. & l. si vero. §. cæterum. ff. eod. vbi bonus textus. & vide in hoc quæ eleganter tradit Soci. consil. 91. incipit Circa primum præsentis consultationis articulum in quinta & sexta dubitatione. primo volu. forte potest dici q̃ si præcesserit promissio dotis ab eo qui tenetur dotare obligatione legali, & sic necessario si postea donet inter viuos videatur donare animo compensandi. dict. l. huiusmodi. §. cum pater. Si verò nulla promissio præcesserit ne q̃ pater dotem iam datam filiæ exegerit, iuxta tex. in dict. l. si cum dotem. §. si pater. q̃ tũc aliud sit in donatione quàm in legato, & sic quod non videatur donare animo compensandi, per text. in dict. l. etiam. §. si debita. & l. si vero. §. cæterũ. ff. de bon. liber. & ad hoc confert quod not. Bartol. in dict. l. huiusmodi. §. cum pater. versicu. quæro, quid ecõtra. vbi dicit quòd si pater primo legat simpliciter, & postea dotat q̃ tunc filia debet habere vtrũq;. argumento. l. quinquaginta. ff. de probatio. & quòd notatur in. l. plane. §. primo. ff. de legatis primo. dictum tamen istud Barto. communiter reprehenditur secundum Iason. in. d. l. filia legatorum. quia pater simpliciter legãs filiæ in dubio, videtur legare pro dote, vt singulariter dixit Baldus in. l. quòd autem in stipulatione. per illum text. ff. de iur. dot. qui tamẽ nec. l. talis. §. 1. hoc nõ probãt in casu quo primo legaret quam dotaret, sed si dicit lego pro dote perinde est ac si diceret animo compẽsandi cum dote. text. est. in. l. vnica. §. primum. C. d̃ rei vxo. actio. & ibi not. Bal. vel dic q̃ aut donat, vel legat filiæ quæ tũc erat nubilis ætatis, & videtur donare, vel legare pro dote, si vero adhuc non erat talis ætatis tunc secus, & sic non potest dici q̃ animo compensandi: cum tunc pater non poterit cogi ad dotandum. l. q̃ pupillæ. ff. quãdo dies lega. ced. & tunc cessat necessitas legalis. vt in dict. §. si pater. ita Alexand. in dic. §. cum pater. col. 3. ver. 3. post limitari. & an maritus legans vxori videatur legare animo compẽsandi cũ arrhis sibi promissis: vide Rode. Suarez, in repe. l. 1. tit. de las arras. foro legum. versi. sed pone quæstionẽ valde quotidianam. teneo ista menti: quia sunt longa lectione collecta. Quæst. 4.

¶ Quid si testator legat creditori rẽ pignoratam? Quæst. 5.

¶ Quid si debitor legat creditori rẽ pignoratam? Quæst. 6.

¶ An aũt hoc q̃d dicit in legato procedat in dato intervivos, vt videat dari animo cõpẽsadi quãdo debitor est necessarius? Ias. dicit q̃ sic in authẽ. præterea. colu. 11. C. vnde vir. & vxor. versi. item adde q̃ ex decisione Bald. (de quo etiam in hoc memi nit doctor. de segura. in repe titione. l. cohæredi. §. cum filiæ. fo. 17. colu. 2. ff. de vulga. & pupil. vide etiam nota. per Iaso. in. l. frater à fratre. colum. 18. in prima lectura. ff. de condi. indeb. versicul. & ex his habes colligere singularem doctrinam, vbi hoc declarat, limitat & intelligit. vide etiam de promittente dotem nomine mulieris, an videatur animo compensandi cũ eo quod sibi debet per Barto. in. l. vxorẽ. §. pater naturalis. ff. de lega. tertio. & vbi potest capi alia coniectura quam donationis non præsumitur donatio. vide per Bald. in. l. fin. C. de dot. promis. Aduerte tamẽ quia ad id qd̃ dictum est, quòd etiam data inter viuos computentur in debito necessario seu videantur data animo compensandi cum tali debito, obstare videtur text. in. l. etiam. §. si debita. in versic. sed & si non mortis. ff. de bon. libert. vbi videtur exigi quòd dentur contemplatione debiti & sic q̃ constat de animo compensandi. & l. si vero. §. cæterum. ff. eod. vbi bonus textus. & vide in hoc quæ eleganter tradit Soci. consil. 91. incipit Circa primum præsentis consultationis articulum in quinta & sexta dubitatione. primo volu. forte potest dici q̃ si præcesserit promissio dotis ab eo qui tenetur dotare obligatione legali, & sic necessario si postea donet inter viuos videatur donare animo compensandi. dict. l. huiusmodi. §. cum pater. Si verò nulla promissio præcesserit ne q̃ pater dotem iam datam filiæ exegerit, iuxta tex. in dict. l. si cum dotem. §. si pater. q̃ tũc aliud sit in donatione quàm in legato, & sic quod non videatur donare animo compensandi, per text. in dict. l. etiam. §. si debita. & l. si vero. §. cæterũ. ff. de bon. liber. & ad hoc confert quod not. Bartol. in dict. l. huiusmodi. §. cum pater. versicu. quæro, quid ecõtra. vbi dicit quòd si pater primo legat simpliciter, & postea dotat q̃ tunc filia debet habere vtrũq;. argumento. l. quinquaginta. ff. de probatio. & quòd notatur in. l. plane. §. primo. ff. de legatis primo. dictum tamen istud Barto. communiter reprehenditur secundum Iason. in. d. l. filia legatorum. quia pater simpliciter legãs filiæ in dubio, videtur legare pro dote, vt singulariter dixit Baldus in. l. quòd autem in stipulatione. per illum text. ff. de iur. dot. qui tamẽ nec. l. talis. §. 1. hoc nõ probãt in casu quo primo legaret quam dotaret, sed si dicit lego pro dote perinde est ac si diceret animo compẽsandi cum dote. text. est. in. l. vnica. §. primum. C. d̃ rei vxo. actio. & ibi not. Bal. vel dic q̃ aut donat, vel legat filiæ quæ tũc erat nubilis ætatis, & videtur donare, vel legare pro dote, si vero adhuc non erat talis ætatis tunc secus, & sic non potest dici q̃ animo compensandi: cum tunc pater non poterit cogi ad dotandum. l. q̃ pupillæ. ff. quãdo dies lega. ced. & tunc cessat necessitas legalis. vt in dict. §. si pater. ita Alexand. in dic. §. cum pater. col. 3. ver. 3. post limitari. & an maritus legans vxori videatur legare animo compẽsandi cũ arrhis sibi promissis: vide Rode. Suarez, in repe. l. 1. tit. de las arras. foro legum. versi. sed pone quæstionẽ valde quotidianam. teneo ista menti: quia sunt longa lectione collecta. Quæst. 7.

¶ Quid autẽ si vir legat vxori mancipia q̃ extimata recepit in dotem, an possit mulier habere mancipia & extimationem? gloss. dicit q̃ sic in. l. Licinius. in prin. ff. de lega. 2. & tenet Bar. quem vide in. l. 2. §. mela. ff. de dot. prælega. Et vult illa glo. quòd etiã hoc procedunt etiam si testator dixerit quòd legabat talem rem seu talia mãcipia quæ sibi in dotem data fuerunt: talia enim verba, secundũ Imo. ibi videntur ad ea cta causa demonstrationis non taxationis. ¶ Quid autem si testator dicat q̃ petere non possit, an per hoc videatur legare animo compensandi? respondeo ex notatis per Bald. in. l. quoniam nouella. colum. fi. versi. 3. quæritur. C. de inofficio. testa. Et ex his quæ dicit in. l. si adulta. secundo nota. C. de hæredita. actio. in verb. sed nunquid per hæc verba. & idem Baldus in. l. liberti. colũ. octaua. C. de oper. liber. vide ibi omnino. ¶ Quid autem si pater legauit filiæ ducẽta pro ea maritanda qui postea eam maritauit datis centum nomine dotis, vtrum filia possit petere residuum? vide Bartol. in. l. lucius titius. ff. de legat. 2. vbi post Din. vult quod non, sed videas ibi per eum. & per Alexand. in additio. videas etiam per Alexand. in. l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de lega. 1. vbi vltra Oldra. refert multos qui tenuerunt contrarium, imo quod filia possit petere alia centum, sed opinionem Bartol. & Din. tenet ibi Ioã. de Imol. & in. c. filius. de testa. per. l. libertis quos. ff. de alimen. & cibar. legat. & idem tenet ibi Rapha. & etiam Nico. de Neapo. in dic. l. lucius. & videtur æqua opinio, licèt forte in puncto iuris contraria opinio possit esse verior. Et istam dicit esse communem opinionem Iaso. in. l. filia legatorum. C. de legat. & Soci. consil. 101. in princi. incipit visis duobus testamẽtis. 3. volum. inc. ¶ Quid vero si pater, primo dotat filiam & postea legat vide. l. titia. §. qui in vita. ff. de legat. 2. & vide. l. si cum dotem. §. si pater. & ibi Barto. ff. solut. mat. & quæ late tradit Iaso. post Bald. ibi in authen. præterea. C. vnde vir. & vxor. & vide etiam in. l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de legat. & adde quod not. Bald. in dicto. §. sciendum. & in. l. quoniam in prioribus. penul. & fin. colum. C. de inofficio. testa. fit enim distinctio an debitor sit necessarius qui legat, vel voluntarius: vt in. d. §. sciendũ. & in. d. §. cũ pater. & in. d. l. creditoré. vide etiã nota. per Bal. in. l. si vxor. C. de bon. auctor. iudic. possit. versi. quæro nunquid in dubio. vbi concludit quòd aut est debitum ex necessitate legis inductum, & videtur relictum animo compensandi. vt in. d. authen. præterea. & in. d. l. si cũ dotem. §. si pater. aut ex necessitate contractus, & secus: aut mixta ratione, legis & contractus, vt in statuto cõponente quod maritus lucretur tertiam partem dotis, & tunc aut legatum recipit functionem cum dote, & fit compensatio, secundum Iacob. de Aret. & Bart. sed secundum Freder. de Scal. cuius opinionem Bald. ibi dicit esse verior non fit cõpensatio quia ille qui cõsequitur cõmodũ ex contractu cõsequitur ex sua prouidentia: legatum autem consequitur ex prouidẽtia aliena, & sic separatæ sunt causæ. l. si debitor. ff. ad leg. fal. si autẽ non recipiunt functionem, vt quia dos est in pecunia legatum in specie tunc non fit compensatio, quia qualitas rerum non patitur. l. 2. §. 1. ff. si certum petat. ¶ Quid autẽ contra si debitum est volũtarium satio? Bald. ibidem q̃ non per casum illius. l. quem dicit singularem vide ibi per eũ Quæst. 8.

¶ An aũt hoc q̃d dicit in legato procedat in dato intervivos, vt videat dari animo cõpẽsadi quãdo debitor est necessarius? Ias. dicit q̃ sic in authẽ. præterea. colu. 11. C. vnde vir. & vxor. versi. item adde q̃ ex decisione Bald. (de quo etiam in hoc memi nit doctor. de segura. in repe titione. l. cohæredi. §. cum filiæ. fo. 17. colu. 2. ff. de vulga. & pupil. vide etiam nota. per Iaso. in. l. frater à fratre. colum. 18. in prima lectura. ff. de condi. indeb. versicul. & ex his habes colligere singularem doctrinam, vbi hoc declarat, limitat & intelligit. vide etiam de promittente dotem nomine mulieris, an videatur animo compensandi cũ eo quod sibi debet per Barto. in. l. vxorẽ. §. pater naturalis. ff. de lega. tertio. & vbi potest capi alia coniectura quam donationis non præsumitur donatio. vide per Bald. in. l. fin. C. de dot. promis. Aduerte tamẽ quia ad id qd̃ dictum est, quòd etiam data inter viuos computentur in debito necessario seu videantur data animo compensandi cum tali debito, obstare videtur text. in. l. etiam. §. si debita. in versic. sed & si non mortis. ff. de bon. libert. vbi videtur exigi quòd dentur contemplatione debiti & sic q̃ constat de animo compensandi. & l. si vero. §. cæterum. ff. eod. vbi bonus textus. & vide in hoc quæ eleganter tradit Soci. consil. 91. incipit Circa primum præsentis consultationis articulum in quinta & sexta dubitatione. primo volu. forte potest dici q̃ si præcesserit promissio dotis ab eo qui tenetur dotare obligatione legali, & sic necessario si postea donet inter viuos videatur donare animo compensandi. dict. l. huiusmodi. §. cum pater. Si verò nulla promissio præcesserit ne q̃ pater dotem iam datam filiæ exegerit, iuxta tex. in dict. l. si cum dotem. §. si pater. q̃ tũc aliud sit in donatione quàm in legato, & sic quod non videatur donare animo compensandi, per text. in dict. l. etiam. §. si debita. & l. si vero. §. cæterũ. ff. de bon. liber. & ad hoc confert quod not. Bartol. in dict. l. huiusmodi. §. cum pater. versicu. quæro, quid ecõtra. vbi dicit quòd si pater primo legat simpliciter, & postea dotat q̃ tunc filia debet habere vtrũq;. argumento. l. quinquaginta. ff. de probatio. & quòd notatur in. l. plane. §. primo. ff. de legatis primo. dictum tamen istud Barto. communiter reprehenditur secundum Iason. in. d. l. filia legatorum. quia pater simpliciter legãs filiæ in dubio, videtur legare pro dote, vt singulariter dixit Baldus in. l. quòd autem in stipulatione. per illum text. ff. de iur. dot. qui tamẽ nec. l. talis. §. 1. hoc nõ probãt in casu quo primo legaret quam dotaret, sed si dicit lego pro dote perinde est ac si diceret animo compẽsandi cum dote. text. est. in. l. vnica. §. primum. C. d̃ rei vxo. actio. & ibi not. Bal. vel dic q̃ aut donat, vel legat filiæ quæ tũc erat nubilis ætatis, & videtur donare, vel legare pro dote, si vero adhuc non erat talis ætatis tunc secus, & sic non potest dici q̃ animo compensandi: cum tunc pater non poterit cogi ad dotandum. l. q̃ pupillæ. ff. quãdo dies lega. ced. & tunc cessat necessitas legalis. vt in dict. §. si pater. ita Alexand. in dic. §. cum pater. col. 3. ver. 3. post limitari. & an maritus legans vxori videatur legare animo compẽsandi cũ arrhis sibi promissis: vide Rode. Suarez, in repe. l. 1. tit. de las arras. foro legum. versi. sed pone quæstionẽ valde quotidianam. teneo ista menti: quia sunt longa lectione collecta.

1 a ¶ *Que los non son.* Adde. l. cætera, in principio. ff. de legat. primo. & §. tã. autem. in instituta. eodem.

2 b ¶ *Contrahus de udores.* Et ex tali legato acquiritur vtilis actio etiam sine cessione. Cæo. l. ex legato nominis. & quid si legatario agente ppo nat debitor q̃ testamentum est falsum vel non solenne, an ad euitandum eius calũniam hæres possit agere directis actionibus? vide Bal. q̃ sic in. l. 1. col. fi. C. commu. de lega. & facit ista. l. q̃ maioria potest constituí istis reditibus annuis qui dicuntur iuros vel censos, & an si illi reditus deputentur ad maioriam veniãt reditus illi qui iã cucurrerant viuo testatore seu viuo eo q̃ condidit maioriam. vide. l. nomẽ debitoris. in prin. ff. de legat. 3. & Paul. de Castr. in. l. si tibi homo. §. cum seruus. ff. de legatis primo.

3 c ¶ *De seruidumbre.* Vide de hoc plenius in. l. pecoris. ff. de seruitu. rustico, prædio. & ff. de seruitu. lega. per totum. & in. l. fina. ff. communia prædio.

4 d ¶ *E recebida.* Concord. cum. d. §. tam autem. & ibi per glo. & nota cum dicit recebida, nam per solam petitionem etiam sequuta sentẽtia non diceretur legatum ad eptum. l. nepoti. §. 1. & ibi Barto. ff. de fund. inst. & ibi vide per Bar. an per nouationem extinguatur legatum nominis.

5 e ¶ *De su grado.* Adde. l. fideicommissa. §. si rem. ff. de lega. tertio. & glos. in dict. §. tam autem. ¶ *Lex. XVI.*

Creditor pignus debitori legans non videtur debitum legare sed pignus. h. d.

1 f ¶ *Este atal.* Quid è contra si debitor leget rem pignoratam creditori? vide. l. creditor. C. de lega. & l. creditorem. ff. de lega. 2. vbi habetur q̃ valet legatum, & per hoc creditor non repellitur a petitione debiti, & vide infra eo. in glo. fi. versi. & quid si debitor.

2 g ¶ *Vale.* Quo ad remissionem pignoris non quo ad liberationem debiti, vt subijcit nisi aliafuerit voluntas testatoris quæ non præsumitur nisi a legatario probetur. vt in. l. prima. §. 1. ff. de libera. lega. & in. l. si mulier. §. fi. ff. de lega. 3. de quibus ista. l. sumpta est. & à dictis ibi per glo. non tamen ob tale legatum debitor cui remissio pignoris legata vi detur potest grauari quia remissio pignoris non continet commodum pecuniarium. l. si pignus. ff. quæ in fraud. credito. & non dicitur donatio vt colligit Bald. in. d. §. fi. & adde. vt per gl. in. l. creditor. C. eo. quid autem si creditor legãs in casu huius. l. putaret eam rem esse suã, an tunc videatur remittere pignus? Bar. dicit q̃ non, in. l. si tibi homo. in princ. ff. de lega. 1. nisi quando legaret cõiunctæ personæ. per. l. cum alienam. C. eod. quam limitationem recte impugnat ibi Alexan. post Paul. de Cas. & facit optime tex. in. l. vnum ex familia. in. §. si rem in ratione sui. ff. de lega. 2. quia si testator habuit animum legandi dominium rei quanto fortius videtur ius pignoris legasse? Quid autem si tibi lego rẽ tuã quæ est alteri obligata? hic est casus. d. l. si tibi homo. in prin. vt legatum valeat, & hæres cogatur rem liberare qui casus non est alibi, secundũ Din. Bal. & Alex. ibi & procedit ille casus secundum Bar. ibi quando testator sciuit rem esse alienam & non ignorabat eam alteri esse obligatam, secus si putauit esse suam vel ignorauit alteri esse obligatam. vi. ibi per Barto. Paul. & Alexand. facit text. in ratione sui in. l. si res obligata. ff. de lega. 1.

3 h ¶ *Los dineros.* Barto. in. d. l. si tibi homo. in prin. limitat vt hoc non procedat quando æquualeret quantitas debiti extimationi rei legatæ, id est res esset obligata pro tanto quòd non sit verisimile quod debitor eam luat, quia tunc videtur testator etiam remittere debitum principale. Allegat text. in. l. qui habebat. in princi. ff. de legat. 3. & cum Bar-

¶ Si testator legat centum quæ putat in arca sua habere: siue sint tot vel minus, tenetur ea hæres legatario dare, & si plures sint quàm centum, nõ tenetur hæres plus dare. Item si tempore mortis testatoris dictæ cẽtum erant in arca, & postea fuerunt diminuta, tenetur hæres vsq; ad quantitatem legatam. h. d. Habuit originem à. l. fecus legatus. §. qui

non recipiunt functionem, vt quia dos est in pecunia legatum in specie tunc non fit compensatio, quia qualitas rerum non patitur. l. 2. §. 1. ff. si certum petat. ¶ Quid autẽ contra si debitum est volũtarium satio? Bald. ibidem q̃ non per casum illius. l. quem dicit singularem vide ibi per eũ

¶ An aũt hoc q̃d dicit in legato procedat in dato intervivos, vt videat dari animo cõpẽsadi quãdo debitor est necessarius? Ias. dicit q̃ sic in authẽ. præterea. colu. 11. C. vnde vir. & vxor. versi. item adde q̃ ex decisione Bald. (de quo etiam in hoc memi nit doctor. de segura. in repe titione. l. cohæredi. §. cum filiæ. fo. 17. colu. 2. ff. de vulga. & pupil. vide etiam nota. per Iaso. in. l. frater à fratre. colum. 18. in prima lectura. ff. de condi. indeb. versicul. & ex his habes colligere singularem doctrinam, vbi hoc declarat, limitat & intelligit. vide etiam de promittente dotem nomine mulieris, an videatur animo compensandi cũ eo quod sibi debet per Barto. in. l. vxorẽ. §. pater naturalis. ff. de lega. tertio. & vbi potest capi alia coniectura quam donationis non præsumitur donatio. vide per Bald. in. l. fin. C. de dot. promis. Aduerte tamẽ quia ad id qd̃ dictum est, quòd etiam data inter viuos computentur in debito necessario seu videantur data animo compensandi cum tali debito, obstare videtur text. in. l. etiam. §. si debita. in versic. sed & si non mortis. ff. de bon. libert. vbi videtur exigi quòd dentur contemplatione debiti & sic q̃ constat de animo compensandi. & l. si vero. §. cæterum. ff. eod. vbi bonus textus. & vide in hoc quæ eleganter tradit Soci. consil. 91. incipit Circa primum præsentis consultationis articulum in quinta & sexta dubitatione. primo volu. forte potest dici q̃ si præcesserit promissio dotis ab eo qui tenetur dotare obligatione legali, & sic necessario si postea donet inter viuos videatur donare animo compensandi. dict. l. huiusmodi. §. cum pater. Si verò nulla promissio præcesserit ne q̃ pater dotem iam datam filiæ exegerit, iuxta tex. in dict. l. si cum dotem. §. si pater. q̃ tũc aliud sit in donatione quàm in legato, & sic quod non videatur donare animo compensandi, per text. in dict. l. etiam. §. si debita. & l. si vero. §. cæterũ. ff. de bon. liber. & ad hoc confert quod not. Bartol. in dict. l. huiusmodi. §. cum pater. versicu. quæro, quid ecõtra. vbi dicit quòd si pater primo legat simpliciter, & postea dotat q̃ tunc filia debet habere vtrũq;. argumento. l. quinquaginta. ff. de probatio. & quòd notatur in. l. plane. §. primo. ff. de legatis primo. dictum tamen istud Barto. communiter reprehenditur secundum Iason. in. d. l. filia legatorum. quia pater simpliciter legãs filiæ in dubio, videtur legare pro dote, vt singulariter dixit Baldus in. l. quòd autem in stipulatione. per illum text. ff. de iur. dot. qui tamẽ nec. l. talis. §. 1. hoc nõ probãt in casu quo primo legaret quam dotaret, sed si dicit lego pro dote perinde est ac si diceret animo compẽsandi cum dote. text. est. in. l. vnica. §. primum. C. d̃ rei vxo. actio. & ibi not. Bal. vel dic q̃ aut donat, vel legat filiæ quæ tũc erat nubilis ætatis, & videtur donare, vel legare pro dote, si vero adhuc non erat talis ætatis tunc secus, & sic non potest dici q̃ animo compensandi: cum tunc pater non poterit cogi ad dotandum. l. q̃ pupillæ. ff. quãdo dies lega. ced. & tunc cessat necessitas legalis. vt in dict. §. si pater. ita Alexand. in dic. §. cum pater. col. 3. ver. 3. post limitari. & an maritus legans vxori videatur legare animo compẽsandi cũ arrhis sibi promissis: vide Rode. Suarez, in repe. l. 1. tit. de las arras. foro legum. versi. sed pone quæstionẽ valde quotidianam. teneo ista menti: quia sunt longa lectione collecta.

¶ *Lex. XVII.*

Si rem legatam donat testator, videtur reuocasse legatum, secus si vendat, aut permutet, quia debebitur æstimatio. h. d.

1 a ¶ *Semejante.* Et sic innuit quod non esset idem in re mobili, sed contrarium credo cum nulla sit in hoc ratio diuersitatis. & l. fideicommissa. §. si rem. quia ista sumpta est loquatur generaliter, & in quacunque re & etiam. §. si rem. instituta. de lega. & l. rem legatam. ff. de adimẽ. leg.

2 b ¶ *Vendiesse.* Ex necessitate rei familiaris, vel quia res esset peritura, vt dicit glos. in. d. l. fideicommissa. §. si rem. nam venderet causa negotiandi idem esset quod in donatione, vt dicit glos. in. d. l. rem legatam. ff. de adimen. legat. & ibi Barto. & Bald. in. d. §. si rem. & si res sub conditione legetur tunc non fit distinctio, alienet ex necessitate, vel ex voluntate, nam per alienationem legatum extinguitur. l. si filiæ. cum quibus. ff. de lega. 2. l. scribit §. 1. ff. d aur. & argẽ. lega. Barto. in. d. l. rem legatam. Bald. in. l. qui post testamẽtũ. C. de lega. vbi vide Alex. in additio. hoc notabiliter limitantem. Item si testator legaret fundum & postea alienat vsumfructum etiam ex necessitate in nullo videtur legatum reuocatũ quia non recipiunt functionem, vt quia dos est in pecunia legatum in specie tunc non fit compensatio, quia qualitas rerum non patitur. l. 2. §. 1. ff. si certum petat. ¶ Quid autẽ contra si debitum est volũtarium satio? Bald. ibidem q̃ non per casum illius. l. quem dicit singularem vide ibi per eũ

¶ An aũt hoc q̃d dicit in legato procedat in dato intervivos, vt videat dari animo cõpẽsadi quãdo debitor est necessarius? Ias. dicit q̃ sic in authẽ. præterea. colu. 11. C. vnde vir. & vxor. versi. item adde q̃ ex decisione Bald. (de quo etiam in hoc memi nit doctor. de segura. in repe titione. l. cohæredi. §. cum filiæ. fo. 17. colu. 2. ff. de vulga. & pupil. vide etiam nota. per Iaso. in. l. frater à fratre. colum. 18. in prima lectura. ff. de condi. indeb. versicul. & ex his habes colligere singularem doctrinam, vbi hoc declarat, limitat & intelligit. vide etiam de promittente dotem nomine mulieris, an videatur animo compensandi cũ eo quod sibi debet per Barto. in. l. vxorẽ. §. pater naturalis. ff. de lega. tertio. & vbi potest capi alia coniectura quam donationis non præsumitur donatio. vide per Bald. in. l. fin. C. de dot. promis. Aduerte tamẽ quia ad id qd̃ dictum est, quòd etiam data inter viuos computentur in debito necessario seu videantur data animo compensandi cum tali debito, obstare videtur text. in. l. etiam. §. si debita. in versic. sed & si non mortis. ff. de bon. libert. vbi videtur exigi quòd dentur contemplatione debiti & sic q̃ constat de animo compensandi. & l. si vero. §. cæterum. ff. eod. vbi bonus textus. & vide in hoc quæ eleganter tradit Soci. consil. 91. incipit Circa primum præsentis consultationis articulum in quinta & sexta dubitatione. primo volu. forte potest dici q̃ si præcesserit promissio dotis ab eo qui tenetur dotare obligatione legali, & sic necessario si postea donet inter viuos videatur donare animo compensandi. dict. l. huiusmodi. §. cum pater. Si verò nulla promissio præcesserit ne q̃ pater dotem iam datam filiæ exegerit, iuxta tex. in dict. l. si cum dotem. §. si pater. q̃ tũc aliud sit in donatione quàm in legato, & sic quod non videatur donare animo compensandi, per text. in dict. l. etiam. §. si debita. & l. si vero. §. cæterũ. ff. de bon. liber. & ad hoc confert quod not. Bartol. in dict. l. huiusmodi. §. cum pater. versicu. quæro, quid ecõtra. vbi dicit quòd si pater primo legat simpliciter, & postea dotat q̃ tunc filia debet habere vtrũq;. argumento. l. quinquaginta. ff. de probatio. & quòd notatur in. l. plane. §. primo. ff. de legatis primo. dictum tamen istud Barto. communiter reprehenditur secundum Iason. in. d. l. filia legatorum. quia pater simpliciter legãs filiæ in dubio, videtur legare pro dote, vt singulariter dixit Baldus in. l. quòd autem in stipulatione. per illum text. ff. de iur. dot. qui tamẽ nec. l. talis. §. 1. hoc nõ probãt in casu quo primo legaret quam dotaret, sed si dicit lego pro dote perinde est ac si diceret animo compẽsandi cum dote. text. est. in. l. vnica. §. primum. C. d̃ rei vxo. actio. & ibi not. Bal. vel dic q̃ aut donat, vel legat filiæ quæ tũc erat nubilis ætatis, & videtur donare, vel legare pro dote, si vero adhuc non erat talis ætatis tunc secus, & sic non potest dici q̃ animo compensandi: cum tunc pater non poterit cogi ad dotandum. l. q̃ pupillæ. ff. quãdo dies lega. ced. & tunc cessat necessitas legalis. vt in dict. §. si pater. ita Alexand. in dic. §. cum pater. col. 3. ver. 3. post limitari. & an maritus legans vxori videatur legare animo compẽsandi cũ arrhis sibi promissis: vide Rode. Suarez, in repe. l. 1. tit. de las arras. foro legum. versi. sed pone quæstionẽ valde quotidianam. teneo ista menti: quia sunt longa lectione collecta.

¶ *Lex. XVIII.*

Si testator legat centum quæ putat in arca sua habere: siue sint tot vel minus, tenetur ea hæres legatario dare, & si plures sint quàm centum, nõ tenetur hæres plus dare. Item si tempore mortis testatoris dictæ cẽtum erant in arca, & postea fuerunt diminuta, tenetur hæres vsq; ad quantitatem legatam. h. d. Habuit originem à. l. fecus legatus. §. qui quinq;. ff. de legatis primo,

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

1 a ¶ *En aquel arca.* Quid si dixit quæ habeo penes me deposita? videtur quod sit idem dicendum per tex. in. l. 1. §. adeo. versicul. nam & si quis. ff. de dot. prælega. vbi videtur casus de hoc. Bart. tamen ibi dicit post Oldrad. quod in dubio videatur testator se referre ad quantitatem, & non ad certum corpus quando non fuit designatus certus locus. l. Luci. §. quisquis. el. 2. ff. de lega. 2. & ideo & si nihil, vel minus reperiatur in deposito tota quantitas debetur. q̃ fuit opin. Roger. g̃ ossatoris ibi nisi probaretur ab hærede, quod testator errauit credens apud se deposita, nã tunc cum causa legandi erat obligatoria, cohæret legato, & vitiatur legatũ eo ipso quod error p̃batur, vt ibi p̃ Bar. & glos. in dic. §. quisquis. sed contra dispositionẽ huius l. & l. si seruus legatus. §. qui quinq. ff. de leg. primo videt tex. in. l. fina. in princ. ff. de vino tricol. & ole. lega. sed respondet. vt per gloss. & Bart. ibi. Et q̃d si testator dixit ex decem quæ legaui titio volo quod præstes quinq; Seio nunqd per hoc probetur aliquid legatum titio? vide per Bald. in. l. prima col. fi. ver. quæro testator. ff. de fals. caus. adiect. lega.

Ad tit. C. de fals. caus. adiect. lega. & ff. de libe. le 4.

q̃ estan en aquel arca a mia, mãdo los a fulano si los marauedis fueren tantos b vale la manda. E si por ventura fuessen menos, vale otrosi quãto en aquello que y fallaren, e el heredero non sera tenudo de dar mas. E si fuesse mayor quantia de diez marauedis, non es tenudo de dar mas. E si los diez marauedis sobredichos fuessen en el arca quãdo murio el testador: e por culpa del heredero se menoscabarõ despues, tenudo es el heredero de dar fasta en aq̃lla quãtia sobredicha,

¶ *Ley. XIX. Como deue valer la manda que el testador fiziesse a alguno, cuidando que le deuia algo, e non fuesse assi.*

Certa quantia c de marauedis mandãdo el testador en su testamẽto a otro diziẽdo assi, cient marauedis q̃ yo deuo da fulano, mãdo q̃ gelos dẽ: si por auẽtura acaesciere que le non deuiesse e ninguna cosa, tenudo es el heredero del testador, de dar la quantia sobre dicha, a aquel a quien la manda: porque se entiẽde que gelo quiso dar. E si gelos deuiesse el testador, por tal manda como esta non seria el heredero tenudo de darle mas, de aquello que le deuia por razon del debdo.

¶ *Ley. XX. Como nõ le empesce a la manda, falsa o mentirosa razon, que sea puesta en ella.*

Falsa o mentirosa razon diziendo el testador, quando fiziesse la mãda, non le empesce, nin se embarga por ella. E esto seria como si dixesse: mando a fulano ome q̃ me fizo tal honrra, o tal seruicio, tãtos marauedis: o tal cosa. Ca maguer nõ fuesse verdad q̃ le ouiesse fecho aquella honrra, nin aquel seruicio, non se embargaria la manda f por esta razon, ante es tenudo el heredero de la cumplir.

¶ *Ley. XXI. De las condiciones e razones, e maneras ciertas que pueden ser puestas en las mandas.*

Ondiciones e razones, e maneras ciertas ponen los omes quando fazen sus mandas, e las condiciones se fazen por esta palabra, si, h como quando dize el que faze la manda

2 a ¶ *Si me le ha fecho.* Nã etiã cõditio concipitur in præteritum. l. conditio in præteritum. ff. de verbo. obliga. vide. l. tertiam. ĩ princip. & ibi Bart. ff. de adimen. lega.

3 b ¶ *Venir.* Et licet cõditio cõcipiat̃ per verba futuri tẽporis sufficit q̃ fuerit impleta testatore ignorante tempore quo actus geritur, vt in. l. hæc conditio filiæ meæ. §. fi. cum. l. sequẽti ff. de conditio. & demonstr. l. si ita sit scriptum. §. fi. ff. de lega. 2. l. quidam relegatus. in princ. ff. de reb. dub. vnde si Papa mandat alicui prouideri in certa ecclesia de prima vacatura poterit prouideri de ea quæ tunc vacabat tempore datæ saltẽ si Papa ignorabat tunc vacare: vt tenet Cinus in. l. cum vxori. C. quando dies lega. ced. Angel. & moder. in. l. Titius. §. 1. perillum tex. ff. de libe. & posthu. & adde quod not. Bald. in. l. fi. colum. fi. C. de senten. quæ si necesse. quanti. profer. vnde si princeps concedat licentiam faciendi maiorem non comprehendet etiam iam factam. arg. l. 1. si quis filio exhæredato. §. irritũ. ver. qua ratione. ff. de inoff. test. vbi Bald. colligit q̃ permittens de nouo facere videtur confirmare iam factum nisi aliqua ratio in contrarium subesset, secundum Paul. de Castro, in dict. §. irritum. & in. d. l. hæc conditio. §. fi sic. vbi vide ad quæstionem quam dicit se habuisse de facto.

mando a fulano tal cosa, si me fiziere tal cosa, o si me fiziesse tal seruicio, o si me le ha fecho. a E tal condicion como esta, puede ser puesta en las mandas, tambien en el tiempo passado como en el por venir. E si se cumple, o es cumplida, vale la manda sobre que es puesta, e puede luego pedir la cosa mandada aquel a quiẽ la mandaron, mas ante que se cũpla la condicion, non la puede, nin deue demãdar. Otrosi los fazedores de los testamentos, ponẽ razones en las mandas quando las fazen. E a esta razon llaman en latin causa. d E esto es como quando dize el testador, mando a fulano ciẽt marauedis por seruicio que me fizo. E tal razon como esta, cata siempre al tiempo passado. E la mãda que es assi fecha, dezimos, que maguer la razõ que es puesta en ella, non sea verdadera e, vale, e puede luego demãdar tal manda aquel a quien es fecha, e deue ser entregado della. E a las vegadas fazen las mandas de otra guisa, aque llaman en latin modo, q̃ quier tanto dezir como manera. f E esto es como quando dize el testador, mando a fulana muger mil marauedis porque case con tal ome. E la manda que es fecha en esta manera, o en otra semejante della, vale, e deue ser luego entregado, g della aquel a quien es fecha, dando recabdo h que se trabajara de cumplir lo que el testador le mando, e gana el señorio i dela cosa que le es assi mandada, luego que cumpliere lo que le mãda fazer el testador. E esso mismo seria quando se trabajare quanto pudiere k, aquel a quien era fecha la manda, para cumplir lo que̊ manda el testador, maguer nõ se cumpliesse. E cada vna destas tres maneras sobredichas, ha su manera cierta en latin porque se pone. Ca la primera se faze con si, la segũda con quasi e la tercera con vt.

¶ *Ley. XXII. Como vale la manda o non, si la cõdicion que es puesta en ella non se cumple por occasion, o por otra manera.*

Si la condicion que es puesta en la manda, fuesse en poder de la acabar de aquel a quiẽ fue

1 a ¶ *Non fuesse verdad.* Hoc ideo est quia causa expressa erat talis quæ etiã si vera esset nõ cõpelleret testatorem inuitum ad dandũ l. in summa. §. id quoq; quod ob causam. ff. de condi. indebi. secus ergo si causa expressa esset talis quæ etiam sine legato cõpelleret addandum, vt si dicere t, lego tibi decem quæ in negotijs meis impendisti nã tunc præsumitur causa finalis l. si cum te. ff. de pact. & est ratio differentiæ, quia primo casu, etiam si causa sit falsa, non

non vitiat legatum. hoc ofcit. Habuit originem ab institu. eodem titul. §. longè.

curatur de errore testantis, sed tantum modo attenditur vtrũ testator esset alias relicturus, vel non, vt in. l. cum tale. §. falsam. & ibi Bar. ff. de condit. & demonstra. & Barto. in. l. demonstratio. §. 1. ff. de cõditio. & demonstra. Ange. Aretin. in. §. longe. inst. de lega. de quo. l. ista partitarum sumpta est, in secũdo vero casu probando simpliciter testatorem errasse vitiatur legatũ, vt in. l. 1. cum gl. C. de fals. caus. adiect. lega. Sed quid si testator poterat compelli addandum non tamen leget illud ad quod poterat compelli, sed aliud vt si diceret, quia expendisti decem in negotijs meis lego tibi fundum, vel librum? Ioan. Fab. in. §. huic proxima. inst. de lega. dicit quod illa causa videretur tunc impulsiua, & non finalis, si notabiliter excedat pretium ad quod credebat se teneri quia tunc videtur donare voluisse. arg. d. §. id quoq;.

g ¶ *La manda.* Quid autem in contractibus an falsa causa vitiet? vide per Bald. distinguentem in. l. fi. C. de fals. caus. adiect. lega. & Barr. in dic. l. demonstratiõ. §. 1. ff. de condit. & demonstr.

¶ *Lex. XXI.*

Potest legari purè vel sub conditione, quæ sit per si, & ante conditionis implementum non soluetur legatum. Item sub modo, & sit per vt: & debet stantim solui cauente legatario de modi implemento, & modo impleto, aut implere nequente legatario quærit legatarius dominium rei legatæ. Item legatur sub causa, quæ sit per quia, & respicit tẽpus præteritum, & debetur etiam si causa non sit vera, quia falsa causa non vitiat legatum. h. d.

h ¶ *Por esta palabra. si.* Adde. l. secundam. titu. 4. 4. partit. & late per Bar. in. l. 1. versi. videndum est ergo. ff. de cõdicti. & demõstra. & in. l. sub cõditione. ff. de solutio. l. qui promisit. ff. de condic. indebi. l. huiusmodi. in fin. ff. de verbo. obliga. & l. quodcunque. §. non ita. aliquando tamen dictio. si, potius importat monitionem quam conditionem, quã do apponitur in eo qđ est de ordine necessario, vt si papa mandet per rescriptum titiũ condẽnari Seiò, ad decẽ. Si Seius probauerit illa sibi deberi, nã valebit sententia condẽnatoria, licet illud nõ fuerit probatũ secũdũ Innoc. in. c. prudentiã. de offic. de lega. Bal. in. l. præcipiuõe. C. si contra ius vel vtilita. publi. tradit Alex. consi. 2. 2. volu. vbi vide. &

adde. l. muto. §. sub conditione. ff. de ture. & l. si decem cum petiero. ff. de verbo. obli. l. pe. C. quando dies lega. ced. l. q̃ puto. ff. eo. & de verbis seu dictionibus importantibus conditionem. vide per Bartol. in. d. l. 2. per totum, & de dictione, vt, adde Bald. in. l. si mulier. C. de iur. dot. & de dictione. Secundum, adde Bald. in. l. pe. C. de institutio. & substitutio. & de dictiõe, ita, adde Bald. in prælud. iis feudorũ. co. 11. adde etiã de dictione si & cum per Ia. in. l. stipulatio ista. §. incertã. ff. de verb. obli.

mandado el testador en su testamẽto a otro diziẽdo assi, cient marauedis q̃ yo deuo da fulano, mãdo q̃ gelos dẽ: si por auẽtura acaesciere que le non deuiesse e ninguna cosa, tenudo es el heredero del testador, de dar la quantia sobre dicha, a aquel a quien la manda: porque se entiẽde que gelo quiso dar. E si gelos deuiesse el testador, por tal manda como esta non seria el heredero tenudo de darle mas, de aquello que le deuia por razon del debdo.

¶ *Ley. XX. Como nõ le empesce a la manda, falsa o mentirosa razon, que sea puesta en ella.*

Falsa o mentirosa razon diziendo el testador, quando fiziesse la mãda, non le empesce, nin se embarga por ella. E esto seria como si dixesse: mando a fulano ome q̃ me fizo tal honrra, o tal seruicio, tãtos marauedis: o tal cosa. Ca maguer nõ fuesse verdad q̃ le ouiesse fecho aquella honrra, nin aquel seruicio, non se embargaria la manda f por esta razon, ante es tenudo el heredero de la cumplir.

¶ *Ley. XXI. De las condiciones e razones, e maneras ciertas que pueden ser puestas en las mandas.*

Ondiciones e razones, e maneras ciertas ponen los omes quando fazen sus mandas, e las condiciones se fazen por esta palabra, si, h como quando dize el que faze la manda

2 a ¶ *Si me le ha fecho.* Nã etiã cõditio concipitur in præteritum. l. conditio in præteritum. ff. de verbo. obliga. vide. l. tertiam. ĩ princip. & ibi Bart. ff. de adimen. lega.

3 b ¶ *Venir.* Et licet cõditio cõcipiat̃ per verba futuri tẽporis sufficit q̃ fuerit impleta testatore ignorante tempore quo actus geritur, vt in. l. hæc conditio filiæ meæ. §. fi. cum. l. sequẽti ff. de conditio. & demonstr. l. si ita sit scriptum. §. fi. ff. de lega. 2. l. quidam relegatus. in princ. ff. de reb. dub. vnde si Papa mandat alicui prouideri in certa ecclesia de prima vacatura poterit prouideri de ea quæ tunc vacabat tempore datæ saltẽ si Papa ignorabat tunc vacare: vt tenet Cinus in. l. cum vxori. C. quando dies lega. ced. Angel. & moder. in. l. Titius. §. 1. perillum tex. ff. de libe. & posthu. & adde quod not. Bald. in. l. fi. colum. fi. C. de senten. quæ si necesse. quanti. profer. vnde si princeps concedat licentiam faciendi maiorem non comprehendet etiam iam factam. arg. l. 1. si quis filio exhæredato. §. irritũ. ver. qua ratione. ff. de inoff. test. vbi Bald. colligit q̃ permittens de nouo facere videtur confirmare iam factum nisi aliqua ratio in contrarium subesset, secundum Paul. de Castro, in dict. §. irritum. & in. d. l. hæc conditio. §. fi sic. vbi vide ad quæstionem quam dicit se habuisse de facto.

mando a fulano tal cosa, si me fiziere tal cosa, o si me fiziesse tal seruicio, o si me le ha fecho. a E tal condicion como esta, puede ser puesta en las mandas, tambien en el tiempo passado como en el por venir. E si se cumple, o es cumplida, vale la manda sobre que es puesta, e puede luego pedir la cosa mandada aquel a quiẽ la mandaron, mas ante que se cũpla la condicion, non la puede, nin deue demãdar. Otrosi los fazedores de los testamentos, ponẽ razones en las mandas quando las fazen. E a esta razon llaman en latin causa. d E esto es como quando dize el testador, mando a fulano ciẽt marauedis por seruicio que me fizo. E tal razon como esta, cata siempre al tiempo passado. E la mãda que es assi fecha, dezimos, que maguer la razõ que es puesta en ella, non sea verdadera e, vale, e puede luego demãdar tal manda aquel a quien es fecha, e deue ser entregado della. E a las vegadas fazen las mandas de otra guisa, aque llaman en latin modo, q̃ quier tanto dezir como manera. f E esto es como quando dize el testador, mando a fulana muger mil marauedis porque case con tal ome. E la manda que es fecha en esta manera, o en otra semejante della, vale, e deue ser luego entregado, g della aquel a quien es fecha, dando recabdo h que se trabajara de cumplir lo que el testador le mando, e gana el señorio i dela cosa que le es assi mandada, luego que cumpliere lo que le mãda fazer el testador. E esso mismo seria quando se trabajare quanto pudiere k, aquel a quien era fecha la manda, para cumplir lo que̊ manda el testador, maguer nõ se cumpliesse. E cada vna destas tres maneras sobredichas, ha su manera cierta en latin porque se pone. Ca la primera se faze con si, la segũda con quasi e la tercera con vt.

¶ *Ley. XXII. Como vale la manda o non, si la cõdicion que es puesta en ella non se cumple por occasion, o por otra manera.*

Si la condicion que es puesta en la manda, fuesse en poder de la acabar de aquel a quiẽ fue

1 a ¶ *Non fuesse verdad.* Hoc ideo est quia causa expressa erat talis quæ etiã si vera esset nõ cõpelleret testatorem inuitum ad dandũ l. in summa. §. id quoq; quod ob causam. ff. de condi. indebi. secus ergo si causa expressa esset talis quæ etiam sine legato cõpelleret addandum, vt si dicere t, lego tibi decem quæ in negotijs meis impendisti nã tunc præsumitur causa finalis l. si cum te. ff. de pact. & est ratio differentiæ, quia primo casu, etiam si causa sit falsa, non

non vitiat legatum. hoc ofcit. Habuit originem ab institu. eodem titul. §. longè.

curatur de errore testantis, sed tantum modo attenditur vtrũ testator esset alias relicturus, vel non, vt in. l. cum tale. §. falsam. & ibi Bar. ff. de condit. & demonstra. & Barto. in. l. demonstratio. §. 1. ff. de cõditio. & demonstra. Ange. Aretin. in. §. longe. inst. de lega. de quo. l. ista partitarum sumpta est, in secũdo vero casu probando simpliciter testatorem errasse vitiatur legatũ, vt in. l. 1. cum gl. C. de fals. caus. adiect. lega. Sed quid si testator poterat compelli addandum non tamen leget illud ad quod poterat compelli, sed aliud vt si diceret, quia expendisti decem in negotijs meis lego tibi fundum, vel librum? Ioan. Fab. in. §. huic proxima. inst. de lega. dicit quod illa causa videretur tunc impulsiua, & non finalis, si notabiliter excedat pretium ad quod credebat se teneri quia tunc videtur donare voluisse. arg. d. §. id quoq;.

g ¶ *La manda.* Quid autem in contractibus an falsa causa vitiet? vide per Bald. distinguentem in. l. fi. C. de fals. caus. adiect. lega. & Barr. in dic. l. demonstratiõ. §. 1. ff. de condit. & demonstr.

¶ *Lex. XXI.*

Potest legari purè vel sub conditione, quæ sit per si, & ante conditionis implementum non soluetur legatum. Item sub modo, & sit per vt: & debet stantim solui cauente legatario de modi implemento, & modo impleto, aut implere nequente legatario quærit legatarius dominium rei legatæ. Item legatur sub causa, quæ sit per quia, & respicit tẽpus præteritum, & debetur etiam si causa non sit vera, quia falsa causa non vitiat legatum. h. d.

h ¶ *Por esta palabra. si.* Adde. l. secundam. titu. 4. 4. partit. & late per Bar. in. l. 1. versi. videndum est ergo. ff. de cõdicti. & demõstra. & in. l. sub cõditione. ff. de solutio. l. qui promisit. ff. de condic. indebi. l. huiusmodi. in fin. ff. de verbo. obliga. & l. quodcunque. §. non ita. aliquando tamen dictio. si, potius importat monitionem quam conditionem, quã do apponitur in eo qđ est de ordine necessario, vt si papa mandet per rescriptum titiũ condẽnari Seiò, ad decẽ. Si Seius probauerit illa sibi deberi, nã valebit sententia condẽnatoria, licet illud nõ fuerit probatũ secũdũ Innoc. in. c. prudentiã. de offic. de lega. Bal. in. l. præcipiuõe. C. si contra ius vel vtilita. publi. tradit Alex. consi. 2. 2. volu. vbi vide. &

Alexand. consil. 102. primo volu. col. 2. & eod. volum. consil. 119. colu. prima. & Oldra. consi. 18. col. 2.

g ¶ *Entregado.* Adde. l. liberto. §. lucius. ff. de annuis lega. & l. quibus die bus. §. fin. & l. eas. ff. de conditio. & demonstr. & per gl. in. l. prima. C. de his quæ sub mod. Et limita nisi testator expresse, vel tacitè voluit

nera. f E esto es como quando dize el testador, mando a fulana muger mil marauedis porque case con tal ome. E la manda que es fecha en esta manera, o en otra semejante della, vale, e deue ser luego entregado, g della aquel a quien es fecha, dando recabdo h que se trabajara de cumplir lo que el testador le mando, e gana el señorio i dela cosa que le es assi mandada, luego que cumpliere lo que le mãda fazer el testador. E esso mismo seria quando se trabajare quanto pudiere k, aquel a quien era fecha la manda, para cumplir lo que̊ manda el testador, maguer nõ se cumpliesse. E cada vna destas tres maneras sobredichas, ha su manera cierta en latin porque se pone. Ca la primera se faze con si, la segũda con quasi e la tercera con vt.

¶ *Ley. XXII. Como vale la manda o non, si la cõdicion que es puesta en ella non se cumple por occasion, o por otra manera.*

Si la condicion que es puesta en la manda, fuesse en poder de la acabar de aquel a quiẽ fue

ante impleri, quam emolumentum cõsequat. l. thais ancilla. §. fi. chus. ff. de fideicommiss. liberta. Bart. in d. l. quibus die bus. §. fin. col. secunda.

h ¶ *Recabdo.* Adde. d. l. quibus diebus. §. ti. & l. eas. ff. de condit. & demonstra. l. si tibi legatum est. ff. de lega. tertio. & debet esse cum fideiussore, vt in. d. §. fi. vbi vide p̃ docto. & vtrum indistinctè debeat cauere, si modo impleno? vide Bart. in. d. §. fi. colu. 2. versi. quæro. vbi vide casus in quibus non est necesse cauere, & quando modus nõ est causa finalis non cogitur quis cauere. l. Titio centum. in princip. ff. de conditio. & demonstra. & ex quo modus implendus reputatur commodum alterius, non dicitur continere causam finalem dispositionis. dict. l. Titio centũ. in principio. & per Bar. in. l. si fundum per fideicommissum. §. Iulianus. ff. de lega. primo. alias incipit. l. si Titio. & adde Pau. de Cast. in. l. fi. ff. de cõdi. ob caus. quod qui dicit causam finalem debet hoc probare.

i ¶ *Señorio.* Et infra luego que cumpliere, ex illis verbis innuitur, quod ante impletionem modi, legatarius, cui est sub modo relictum, & si præstiterit satisdationem, de qua hic non acquirit dominum rei legatę quod nullibi si bene meminiui dixi in iure cõmuni expressum: licet in legato sub conditione sic, vt in. l. si fur. ff. de vsufruct. l. 1. & post litem. §. res. ff. famil. hercis. l. prima. §. seruus. ff. ad Syllania. imò contrarium videtur de mente Barto. in. l. quibus diebus. §. termilius. colum. 4. ff. condit. & demonst. dum tractat, quæ remedia competant hæredi, quirem legatam sub modo tradit legatario, si legatarius non impleret modum. Facit etiam, l. prima. C. de donatio. quæ sub mod. per locũ ab speciali vbi in casu illo datur vtilis rei vendicatio, & non cõdictio ob causam. & not. gloss. in. l. prima. C. de his quæ sub mod. & in rubr. ff. de cõditio. & demõstr. dic ergo, q̃ista. l. intelligatur, quod tunc acquirat dominium, scilicet irrenocabiliter, nam si non impleret modum priuabitur legato cum fructibus receptis. vt in. l. liberto. §. lucius. ff. de annu. lega. reuocabiliter tamen bene transit dominium præstita satisdatione. d. l. quibus diebus. §. fi. l. i. Titio, cum similibus. ff. de fusf.

k ¶ *Pudiere.* Adde. l. si Titius. ff. de conditio. & demõst. & ibi glo. & l. primam. C. de institu. & substitu. l. si fundum per fideicommissum. §. primo. alias. l. si Titio. ff. de legatis primo. & in. l. in testamento. ff. de conditio. & demõst. l. seq. in prin.

l ¶ *Con quia.* Sumpta sunt hæc ab Azo. C. de fals. caus. adiect. legat. in summa.

¶ *Lex. XXII.*

Si cõditio potestativa per casum in personã implẽtis vel eius quo debet impleri deficiat, habetur p̃ impleta, sed si factor tertij casu venit, in persona eius quo impleri debet, habetur p̃ defecta, nisi sit cõditio libertati apposita, cuius favore habetur p̃ impleta, sed cõditio mixta casu aut facto legatarij deficiens habetur pro defecta, si aut̃ factor sus ciin

Sala de Patrimonio Documental

quo erat implenda defecit, habetur pro impleta. h. d.

1 a ¶ *Dezimos.* Prosequitur ista. l. dicta Azo. C. de conditio. Inser. in summa. ad fi. t. co. & column. 2. & glo. in. l. 1. C. de institu. & substitu. & vide supra ea. part. tit. 4. l. 14.

a b ¶ *Se muriesse.* Quid si legatarius decesserit, an poterit conditio ista de manumittendo seruum per hæredem eius impleri, quod est dicere, an ius implendi conditionem trãseat actiuè in hæredes implere debentis? est satis dubia quæstio, de qua p Bart. in. l. cui fund' &. l. à testatore. ff. de condition. & demonstra. & in. l. si pœnã. ff. quando dies lega. ced. vbi dicit, quod de ista quæstione in vltimis voluntatibus sæpe dubitauit, crederem quod i casu huius. l. ista facultas non transmitteretur in hæredẽ, licet conditio habuerit præcedentem dispositionem ex notatis per Salicet. in. l. si plures. versi. 3. quæro. C. de condit. insert. & per Ias. in. l. si decem cum petiero. ecclũ. 3 versic. in quantum. Bar. ff. de verbo. obliga.

c ¶ *Al siervo.* Nõ aperit ista l. an seruus occidatur à tertio viuo testatore, vel post mortem testatoris, & sic cum generaliter & indistincte loquatur, generaliter videtur intelligenda, & quia etiam ita intelligit glos. communiter approbata in. l. inde Neratius. §. idem iulianus. in verbo, quam retrorsum. ff. ad leg. aquil. & ita etiam videtur quod debeat intelligi. l. 14. titul. 4. suprà ead. partita. vbi vide quæ dixi. & adde Azo. C. de condi. insert. in summa. in princip. 2. col. & not. istam. l. ad intellectum. d. §. idem iulianus. Forte tamen dici posset quod lex ista partitarum non decidat casum illum, quando seruus à tertio fuit occisus, vivo testatore: sed illum tantum, quando post mortem: cum ista. l. prosequatur dicta Azo. vbi supra, ex cuius dictis expresse patet, q̃ loquitur quando fuit occisus post mortẽ testatoris, dicit enim, si impedior per alium, nihil consequor: sed impediens tenetur secundum qualitatem delicti, vel lege aquilia, vel condictione furtiua, vel actione in factum, vt. ff. ad leg. aquil. l. inde Neratius. §. idem Iulianus. & de condi. furti. l. 3. & de condi. caus. dat. l. 3. §. vlti. & ff. de cõdi. & demonst. l. quibus diebus. primo responso. & l. quæstum. sed illo non existente si quendo forte æquum erit me admitti ad legatum, vt. ff. de eo per quem factum erit. in. l. vlti. & sic Azo aperte loquitur de occiso post mortem: nam si testatore viuo, non competeret legatario actio contra occisorẽ, vt aperte dicit text. in dic. §. idem iulianus. vnde nõ potest dici, q̃ quæstio illa, si occidatur seruus viuo testatore, determinetur per istam. l. partitarum, neq; per. d. l. 14. quæ expresse nõ loquitur in isto casu, & non potest negari: quin sit magna æquitas, vt in casu quo non competit actio cõtra occisorem ad extimationem hæreditatis, q̃ conditio debeat haberi pro impleta, siquidem est in casu, quãdo occiditur post mortem testãtis, & occisor non est soluendo, & sicut etiam est in casu, quando seruus naturaliter moritur viuo testatore, vt in. d. §. idem iulianus. cum vtrobique eadẽ ratio æquitatis videatur, prout ponderant Ioa. de Imol. & Soci. in. l. in testamentõ. la segunda. ff. de condit. & demon. & ibi respondent ad. d. §. idem iulian' q̃ ille text. non dicat conditionẽ non haberi pro impleta, q̃n seruus occidit testatore viuo sed solũ negat actionem competere propretio hæreditatis, contra occidẽtem, & tñ tali casu conditio debeat haberi pro impleta: cum sit eadem ratio, ac si esset naturaliter mortuus, vel si esset occisus post mortem, & occidẽs nõ esset soluẽdo, ex quo illa litera illius §. ad hoc non repugnat, argu. l. illud. cũ similibus. ff. ad leg. aquil. & l. 1. §. hoc interdicto. ff. de sõte. cogita tñ: qa. l. ista aperte facit differẽtiam, an seruus moriatur naturaliter, vel occidat à tertio q̃ ad effectum an cõditio habeatur pro impleta, vel netet loquitur generaliter, & indistinctè, sed qd dixi post Imo

Ad tit. ff. de optio. lega. & j. l. 25. et dauro & arg. lega. vi. j.

lam, & Socin. fulcitur maxima æquitate.

d ¶ *Seria forro.* Adde. l. cum ita datur. ff. de cõdi. & demonstr. & l. fin. C. de condi. insert. & est fauore libertatis, vt sub ijcit. 4

e ¶ *Otrosi dezimos.* Prosequitur dicta Azo. vbi supra co. 2. versi. in. 2. casu. 5

f ¶ *Sicasare.* Adde. l. 14. ti. 4. ea. par. & quæ ibi dixi. ¶ *Lex. XXIII.* 6

g Seruo vel alio animali in genere legato, si testator habet vnum, ille est dandus, si plures eligat legatarius non meliorem, nec maiordomum. vel dispensatorem: quia sciunt hæreditaria negotia: sed si nullum habet, emet hæres mediocrem, quem ipse elegerit, domo autẽ in genere legata vel adiicio si vnam habet testator, illa debetur: si plures habet quam hæres elegerit, si vero nullam habet, non valet legatum. h. d.

h ¶ *Mas de vno.* Facit in argu. ad facultatem regiã alicui cõcessam, vt possit facere maiorias in vnum ex filijs, q̃ etiam si vnum tantum filium habeat possit in illius personam facere maioriam: & pro hoc optimè facit. l. 1. §. proxim'. ff. vnd. cogna. & melius facit. l. si tibi electio. §. 1. ff. de optio. lega. iuncta gl. ibi, & quod dicit Alex. allegando illam. l. in. l. seruie electione. in prin. ff. de lega. 1. neq; obstabit. l. vtrum. la segunda. ff. de assignan. l'ber. & gl. in. §. 1. inst. de assignan. liber. quia ibi ideo quia in vno tantum liberte assignatio nõ erat necessaria, & sic esset superflua, hic verò etiam in vnico filio ad effectum maioriæ & vinculationis bonorum, adhuc vno tantum existente est necessaria. 1

i ¶ *Aquel siervo.* Quia cum talis seruus reperiatur in patrimonio testatoris, ille videtur legatus, licet in genere seruus sit legat'. l. si dom'. in prin. ff. de lega. 1. facit. l. 3. & ibi expresse notat Bart. ff. de vino titi. vel oleo lega. & l. si quis argentum. in princ. & in versicu. similique modo. C. 2

de donatio. & ibi not. Bal. quod promittens certam quantitatem frumenti in genere. videtur promittere de suis fundi. si fundos habet: & q̃ legatum intelligatur de his, quæ sunt in domo seu hæreditate. ad de. l. Titia. §. sempronia. & l. si vxori. & ibi Bar. ff. de aur. & argen. lega. a. ri forte: quia esset mortuus: quia cùm homo in genere fuerit legatus, genus perire nõ potest. l. incendium. C. si cert. peta. Sed contra hoc videtur: quia cũ vnicum tantũ seruum habebat, perinde videtur ac si in legato illum specifice demonstrasset. l. ff. de liber. & posth. l. fundus qui legatus. ff. de fund. instr. vnde si quis legat seruũ in genere: & habeat seruos in patrimonio, & illa poste a perierint, extinguetur legatum. & ita expresse firmat Rapha. Cuma. in. d. l. legato generaliter. & in. l. si ita legatum. in principio. cod' tit. & Alex. post eum in. d. l. legato. col. 3 vel dic, quòd si talis seruus esset multum expediès hæreditati, veluti si erat actor vel castaldio quem dando totius domus hereditatiq; aduersionem induceret. vt. ff. de officio præsid. l. fin. & l. le gato gene. aliter. in princip. ff. de legat. 1. quòd tunc poterit hæres præstare alium æque bonum, vt hic. facit quod not. Paul. de Cast. in. d. l. si domus. in principio. vbi quærit, quid si testator legat domũ, & nõ habeat nisi vnam, & de illa non est verisimile, quod senserit, quia reliquit filios, qui illam domum ingrediebantur, & ea indigebant an valebit legatum in illa domo? & tenet quòd non, quòd est singulariter notandum, licet Alexand. ibi videatur hoc dictum impugnare, nec legatum domus fit eluforium, per illum text. tamen in legato seruj cessat istud inconueniens, quod esset in domo quæ consueuit habere fines facto hominis, & non à natura, vt homo vel equus.

4 b ¶ *Muchos siervos.* Quid tamen si testator habens plures equos legat dicens: lego Titio equum meum? vide per Bald. in. l. 1. versi. Sed quid si testator. C. de verbo. significa. vbi concludit, quòd intelligatur de eo quem testator habeat in vsu: per. l. si vxori mundus. §. primo. ff. de aur. & argen. lega.

5 c ¶ *Fecha la mauda.* Concor. cum. l. legato generaliter. ff. de legat. primo. & l. si seruus legatus. §. cum homo. eod. tit. & §. si generaliter. Institut. de lega. & ibi per gloss. limita, nisi verba executiua legati dirigantur ad hæredem. vt si testator dicat, quòd hæres det seruum quem legat in genere: quia tunc hæredis erit electio. secundũ Barto. in. d. l. legato generaliter. p. l. plane. §. si ita. ff. eod. & per. l. qui concubinã. §. 1. ff. de lega. j. & cum Bart. tranlit Rapha. Cuma. & alij moder. ibi. Anto. & Ioan. de Imol. in. c. indicante. de testa. Petrus tamen & Cynus tenuerunt contrarium, quibus videtur adhærere Alex. in. d. l. legato generaliter. Item limita, nisi testator senserit de certo, non tamen constat de quo. quia tunc electio est hæredis. vt in. d. l. legato generaliter. §. 1. & l. si quis à filio. §. si plures. eod. titu. quia tunc est potius declaratio, quam electio.

6 d ¶ *El mejor.* Poterit ergo eligere mediocrẽ. & etiam pessimũ si voluerit, etiam hærede inuito. secundũ Ioa. de Imol. Pau. & Alexan. in. d. l. legato generaliter. Licet Angel. ibi tenuit contrariũ, sed opinio Imol. & aliorum satis probatur in ista. l. partitarũ, cũ dixit, qual quisiere fueras ende que non pueda escoger el mejor. not. ergo. quod habens electionem rerum, non põt eligere mediocrẽ. quod fallit vbi duæ tantum essẽt res, super quibus fieri deberet electio: quia tunc melior capi poterit. l. qui duobus. ff. de lega. 1. Bal. in. l. si. §. 1. C. communia de lega. versic. pone, q̃ sunt in hæreditate. & procedet quod hic dicitur: q̃ nõ põt legatarius eligere meliorẽ: etiã si expresse per testatorẽ electio sit data legatario. secundũ gl. ibi & Bar. & tenẽt coiter Docto. in. l. 2. ff. de optio. legat. vide etiam per Bald. & docto. in. d. §. 1. C. coia de lega. & quia in hoc fuerunt opiniones dic pro concordia, quia aut testator qui dedit electionem legatario reliquit seruos in patrimonio, quia tunc posset ex virtute talis electionis expresse legatæ, eligere meliorem: si vero non reliquit tunc non posset: & sic procedat opinio glos. & Barto. in. d. l. a. ff. de optio. lega. istam concordiam ponit Imol. in. d. l. legato generaliter. columna. 2. vbi etiam tenet Iason referẽs que Aretin. & alios moderniores ita tenere. Alexand. tamen ibi videtur transire cum dictis Bart. in. l. 2. ff. de optio. lega. nullam faciens mentionem de ista concordia Ioã. de Imol. & mihi magis placet, vt indistinctè procedat, quod legatarius non eligat meliorem siue à testatore, siue à lege detur electio cum testator dando electionem legatario, de his seruis vel iumentis, quæ

7 e ¶ *Del heredero.* Adde. l. huiusmodi. §. si cui homo. cum ibi nota. ff. de legatis primo. & l. Titia testamento. §. primo. ff. de aur. & argen. lega. gl. in dicta. l. legato generaliter. quæ tamen non allegat dicta iuta. & vide per Bart. in. l. 4. ff. de vin. triti. vel ole. lega. quod limita, nisi verba executiua legati à testatore prolata dirigantur ri seu sint relata ad legatariũ, vt si dixisset, quod legatarius reciplat sibi seruum vel bouem, quem in genere legat. vt dixi supra in glos. super verbo. a quien fue fecha la manda. vide ibi.

8 f ¶ *Bueno.* Et sic non potest dare pessimum: sed mediocrem. vt hic. & in l. si hæres generaliter. ff. de lega. 1.

9 g ¶ *Essias.* Veluti equis, vel alijs iumentis, bobus, vel alijs similibus. & quid si dixit, lego equum meum, cum plures habeat? et dixi supra in gl. super parte. El mejor.

10 h ¶ *Semejates.* Quæ habebat terminos à natura, sicut homo, equ', vbos,

secundum Bart.in.l.si domus.in principio.ff.de lega.1.secus ergo erit, si legetur lanx vel scutella,seu quid simile inanimatum , quod facto hominis fines habere consueuit.vt in dict.l.legato generaliter.in fin. & per glos in ca.indicante.de testa.& nota.in.l.qui lancem.ff. de aur. & argent.legat.,neque in his hæres cogetur eligere mediocrem:sed po

potest dare id q̃ est minimũ gl. & communiter doctores in dict. l. legato generaliter. vbi late per Iaso. quid autem si testator, qui legauit scutellam vel vestẽ nullam scutellam vel vestẽ habeat in patrimonio? Alberic. tenet in l.si domus. in principio. ff.ad legatis.1.quòd tũc non valet legatum, nisi ex aliquo adiuncto possit constare ad q̃ possit termina

vnas casas[a],e nõ las señalasse, deue el heredero darle vnas casas de las del testador qual quisiere[b]:e si nõ ouiesse mas de vnas casas[c]:aquellas mismas deue entregar,a aquel a quien fuessen assi mandadas.E si por auẽtura el fazedor del testamento nõ ouiesse casas ningunas,estonce el heredero non es tenudo de comprar otras: ante dezimos, que non vale tal manda[d], ca semeja que lo fizo por escarnio, mas que por otra cosa: e lo que diximos de las casas, ha lugar en todos los otros edificios[e], que fuessen assi generalmente mandados a otri.

¶ *Ley.XXIIII.En que manera deue ser dado el gouierno a aquellos aquien es mandado en el testamento.*

legem.nota etiam q̃ si testator fecit maioriam de domo sua in qua habitabat venient etiã domus a ienæ quæ erant appendices istius dom[s], Bart.in.l.prædijs.§.qui domũ.vbi & bonus tex.ff.de legat.tertio.vbi etiam habetur de orto.& vi.per Alex.cons.26.vol.4.& Ioan.Cirier.in tracta.primogenituræ.lib.2.q.4.& Andream Tiraquellũ in tract. de nobilitate & iure primogeniorum.q.73.

d ¶ *Non vale tal manda.* Limita nisi testater daret legatario electionem de domo, quã velit: nam tũc etiam si nullas domos testator in patrimonio reliquerit, tenet legatum per.l.titia.§.1. in fine. ff. de aur.& argẽ.lega. & tenet Alberi. post Nicho. de Neapo. in dict.l. si dom[s]. in prin. limitat etiam secundum Paul. de Cast. in dict.l.si domus.in principio.q̃ non habeat locum in legato habitationis in genere:quia licet testator nullas reliquerit habitatiões in patrimonio,debet præstari habitatio,secundum qualitatem legatarij,& tenebitur soluere pensionem talis domus. per tex. in.l. cum antiquitas,C.de vsufruct.quod multum ibi exaltat Alex.dicens, quod multi dixissent contrarium.

14 Ad tit.ff. d alim.& cibaria.lega. & ff.de annuis lega.

¶ *el gouierno a aquellos aquien es mandado en el testamento.*

¶ Non vale tal manda. Limitanisi testater daret legatario electionem de domo, quã velit: nam tũc etiam si nullas domos testator in patrimonio reliquerit, tenet legatum per.l.titia.§.1. in fine. ff. de aur.& argẽ.lega. & tenet Alberi. post Nicho. de Neapo. in dict.l. si dom[s]. in prin. limitat etiam secundum Paul.

¶ Quien fuere[h] aquel aquien fuesse fecha la manda del gouierno, e segun fueren los bienes[i] que heredo del testador.

e ¶ *Otros edificios.* Nota bene & adde glo.in dicta.l.quòd in rerum.§.fi. in verbo tam. quæ hoc exemplificat in naui. 15

¶ *Lex.XXIIII.*

Legatis alimentis sine quantitate præstabuntur sicut testator consueuit:& si non consueuit secundum legatarij personam & facultatem hęreditatis.hoc dicit.

f ¶ *Dezimos.* Sumpta est ista.l.à.l.si cui annuũ.ff.de ann.lega.& à.l. cum alimenta.ff.de alimen.& cibar.lega.in principio. 1

g ¶ *Vsado en su vida.* Quid si est diuersitas in vsu nam aliter præstabat tẽpore mortis,aliter antea?dic quòd inspicietur tempus mortis.l.mella.§.1.ff.de aliment.& cibar.lega.& an comprehendet hoc legatum ea q̃ non ordinariè,sed extraordinariè testator solitus erat præstare? vid.l. Scio.§.medico.ff.de ann.leg.& vid.quod notabiliter per illam.l.consuluit Oldraldus consi.129.incipit in quæstione qua quæritur an illud quod solitum est præstari Archidiacono.&c.& quod etiam per illam l.not.in consi.216.incipit circa primum articulum,an obitus,in mensæ facultatibus computentur. 2

h ¶ *Qual hombre fuere.* Nam pro modo ætatis:quia aliter puero,& aliter iuueni.vide.l.cum vnus.§.finali.ff.de aliment.& cibar.lega.aliter militi,& aliter rustico.dicta.l.si cui annuum.& tradit Ioan. de Platea in.l. super creandis.C.de iure fisci. 3

i ¶ *Los bienes.* Adde.l.cum alimenta.ff.de alimen.& cibar.lega.& limita vt in casu.l.cum vnus.§.fi.ff.eo.& leges quæ dicunt,q̃ alimenta quęq; debent moderari,secundum facultatem patrimonij.vt in.l.ius alimẽtorum.ff.vbi pupil.educar.debet intelligi non respectu valoris,sed respectu reditus.l.imperator.in fin.& ibi not Bartol.ff.ad Trebel. & in dicta.l.ius alimentorum.in princi.vnde si fructus non sufficiunt ad alimenta non propterea hæres tenebitur immobile vẽdere,vt est text. singularis.in.l.qui bonis.versi.dummodo.ff.de cessio.bono.quem ad hoc dicit singularem Ioan.de Plat.in.l.super creandis.in fin.C.de iure fisci.libro.10.illam etiam.l.ad hoc dixerunt singularem Bald. & Angel.in locis relatis per Alexand.in dicta.l.imperator.in.4.nota.quod tamen limitabis secundum Ioan.de Imo.in dicta.imperator. quando debentur alimenta alteri, quam illi qui est futurus dominus bonorũ: nam si debeantur tali futuro domino, posset fieri alienatio & valeret per.l.primam.§.mulier.ff.de vent.in poss.mit.& sequitur Alex. ibidem.& potest induci ad maioriæ bona vt tali casu non obstante prohibitione alienationis possent vendi.facit authenti.res quæ.C.communia de lega.vbi Bar.contra glo.ibi.item si tractaretur de alendis seruis hæreditarijs,si fructus non sufficiunt,possunt vendi corpora hæreditatis.l.diuus.ff.de petitio.hæredi.vbi hoc not.Ang.limita etiam in casu authenticæ.contra rogatus.vbi etiam Angel.C.ad Trebel. 4

a ¶ *Vnas casas.* Idem est dicẽdum si legaret fundum:nam hæres debet dare vnum fundum ex his, quæ testator reliquit:vnde quod hic disponitur in domo,habet etiam locum in fundo in genere legato.ita vult gl. relata ad text.in.l.si domus.ff.de legat.1.de qua ista sumpta est.& hoc tenent Iacob.de Aren.Petrus.& Cynus,Bal.Rapha.Ioã.de Imo.Paul.de Castr. & Alexand.ibi & ita intelligunt.l.cum post.§.gener.ff.de iur.doti.contra glossibi licet opinionem glo.in.§.gener. sequuntur Bart.Angel.& Imol.in.l.ita stipulatus.in octaua oppo.ff.de verborũ obliga.& Angel.in dict.l.si domus.vt sit differentia inter legatum fundi, & domus: sed magis placet prima opinio,eo quia testator videtur sensisse de vno ex suis fundis, & in eo modo & forma prout erat in vsu testatoris. Quid autem si legaret planetã,vel zestem, vel quid simile? vide quæ dixi supra in glos. proxima.ad finem.contra id tamen quod ibi dixi,tenet Paul.de Castr.in dict.l.si domus.in principio dicẽs hoc esse durum,& vult quod in alijs rebus à domo generaliter legatis,legatum valeat & intelligatur secundum consuetudinem regionis.l.si seruus plurium.§.ti.ff.de lega.primo.l.Titia.§.1.ff.de aur.& argen.lega. illud tamen quod in dicta glo.dixi tenetur communiter,& tenet glos. in.l.quòd in rerum.§.fin.ff.eo.in verbo eam.limita tamen,nisi legatũ esset pium. vt dixi supra in glos. super parte,el mejor. Allegando. Bald.in.l.1.C.de verbo.significati.& pro opinione Paul.de Castr.videtur facere ista.l.partitarum.quatenus ad finem dicit,q̃ dicta in domo procedant in alijs ædificijs,& non extendit ad res mobiles in genere legatas,quæ fines habeant facto hominis, & certe dura videtur illa communis opinio,quòd legatum sit deriforium,sicut est in domo, si quis in genere vestem leget alicui,vel capsam vel quid simile.

b ¶ *Qualquisiere.* Concord.cum dict.l.si domus.in principio.si tamen testator duas habebat domos, vnam in domicilio : aliam extra legasse intelligitur illam, quam habebat in domicilio. argumen.l.quæ conditio,§.1.ff.de conditio.& demonst.secundum Bal.in dicta.l.si dom[s]. in principio.& sequitur ibi Alexand.

c ¶ *Cosas.* Not.istam.l.& videtur satis ratiõabile.ar.l.2.ff.de liber.& post & l. fundus qui locatus.ff.locati.& facit ista.l.contra id q̃d dixit Paul. de Castr.in.d.l.si domus.in principio.de quo dixi supra in glos.super parte.el mejor.quando testator reliquisset domum, & vnicam tantũ habebat,qua filij eius hæredes indigebant, quod illa non sit danda, & quòd legatum non valeat:nam hic probatur contrarium , & contra Paul.tenet Alex.in dict.l.si domus.ad fin.principij.& in dict.l. legato generaliter,& benè:vnde filij aliam sibi domum acquirent, vel conducent,nisi aliter de mente testatoris appareat.& ista conferunt ad quæstionem,testator habens duos filios fecit maioriam in primogenitum de certis rebus & postea ædificauit magnam domum quã dicebat q̃ volebat eam pro maioria & deinde in suo testamento dixit q̃ legabat filio secundo domum non designans quam domum : nam si constat de voluntate patris q̃ dictam domum voluit esse maioriæ legatum domus in secundo filio erit deriforium per di.l.si domus.in princip.si de hoc non constaret deberet domus dari secundo filio per istam & illã

¶ *Ley.XXV.*

Optione alicuius rei legata legatarius semel eligẽs non potest variare: sed si legetur in optione tertii eo intra annum non eligente eliget legatarius.hoc dicit.

a ¶ *Arrepentir.* Concor.cum.l.serui electione.in princi.ff.de leg.1. & l. apud Ausidiũ ff. de optio.legat. & sic habes, q̃ non licet variare electione semel facta, & plane procedit in vltimis voluntatibus, quæ nõ debent esse impendentis.l. fi. ff. communia prædio. secus verò est in contractibus. l. si quis stipulatus sit stichum. & l. eum qui certarum.§.fin.ff.de verbo.obliga.& intellige istam.l.quando electio valuit:nam si non poterit variare.l.2.ff.de optio.lega.& requisita vt electio teneat.ponit glossin dict.l.serui electione.in principio. vbi per Bart.& docto.& an possit variari ab eo,qui habet potestatem eligendi ex rescripto,seu ex literis ad beneficia:vide per glossin cap. gratia. de rescriptis.libro sexto vbi deciditur,quòd nõ.& ibi Ioannem Andr. in nouella.& an facta electione liceat variare?vide in capitul. publicato.de electio.& quæ tradit Alexand.in dict.l.serui electione.in principio.in colum.fin.vbi etiam vide quid in declaratione iudiciali & an quod disponitur in dict.capit.publicato,procedat in alijs officijs quæ deferuntur per electionem.vide per Abb.in capitu.penul.de postula. præla.& in capitu.cũ inter canonicos.columna.fina.de election.& de compromissarijs ad eligendum,adde Abb.in capitu. causam quæ.de electio.& an postulatione præsentata superiori, vel postulato, habeat locum pœnitentia?vide text.& ibi Abb.in decimo nota.in capitu.bone.el segundo.de postulat.prælato.& per Bald.in.l.secunda. columna 6.C.de seruitu.& an pater qui recipit emphyteosim pro se,& vno filio nominato , possit postea variando aliũ nominare? vide Bald. in.l. prima. columna finali.C.per quas person.nob.acquiri. & qui eligit viam contractus,non potest postea redire ad viam distractus,vel e contra.l.commissoriæ.& ibi Bald.C.de pactis.inter empto. & vencito. l. 38.titulo quinto.partit.quinta.& quando in electione rerum alternatiuè debitarum admittatur variatio,vide in dict.l. si quis stipulatus sit stichum.ff.de verborum obligationi.&.l.qui ex pluribus. & dict.l.eũ qui certarum.§.primo.eodem titulo.& ibi Bart.& an quod semel approbaui possim postea reprobare,vel è contra?vide per Bart.in.l. quo enim.§.Iulianus.ff.rem rat.habe.&.l.si cui simplici via. & ibi Paulus de Castr.ff.de seruitu.& vide etiam quod habetur in.l.21.titulo nono. septima partita.&in.l.fina.titu.secundo.libro sexto.ordina.regali. & de libello semel declarato.vide quod not. Bald.in.l.fina.columna.3. C.de codi.not.etiam quòd non potest variare, qui iam elegit locum, vbi conueniret eum,qui sibi erat obligatus respondere, omni loco.vide Bald.in.l.fina.§.sed & si quis. C.communia de legat. & an qui noluit recipere, quod sibi offerebatur, possit postea pœnitere? vide Bald. in.l.si plures. columna.fina.C.de conditio.insert.& de executore testamẽti,q̃ renuntiauit officio.vide Bald.in.l.deberi. C.de fideicõmissa.liberta.qui tenet,quod possit pœnitere,si episcopus assentiat, & nota quod in casibus,in quibus permittitur variatio,non permittitur,nisi semel.Bal.in authẽtica.habita.col.5.C.ne filius pro patre. tradit Alexand.in.l.si ex toto.§.fina.ff.de legatis.1. Rochus in tractat.de iur. patronatus.Char.7.colum.4.quod post ius quæsitũ alteri,non licet variare.vide Abba.vt supra in.d.cap.bonæ.el segundo.

Lex cum sequent. tit.ff.14. §.9. non. n.& vid. Lap. cum ibi.ti. in lib. 5. tit.a ibi. 9.no.re.

non se puede despues arrepentir[a]: maguer quiera dexar aquella que escogio e tomar otra. Mas si la escogencia de la cosa que mandasse a otri, el fazedor del testamento, fuesse puesta en aluedrio, o en mano de otro,si este a tal aquien fuesse otorgado poder dela escoger,nõ la escogiere fasta vn año, non podiendo, o non queriendo: del año en adelante[b] la puede escoger aquel aquien fue mandada la cosa.

¶ *Ley.XXV.Como aquel a quien es mãdada escogencia de alguna cosa de las del testador, non se puede arrepentir despues dela auer escogido.*

Escogencia otorgan los testadores a las vegadas a algund ome que escoja de dos cosas quel manda , la vna a qual quisiere. E quando la manda es fecha en esta manera dezimos, q̃ si escogere vna vez para si alguna cosa de aq̃llas q̃ el testador le ouiere mãdado, q̃ quæro testator.dicit contrarium , imo si rectè inspiciatur, vult idem. dicit enim,quæro testator reliquit vni ex familia,quem maritus elegerit,an post annum electio remaneat hæredi? respon. non vt.ff. de legatis secundo.l.cum quidam. quæ lex intelligitur , quando legatur amico vel consanguineo:secus si legatur pia causa ;

quòd in casu extra pias causas electio elapso etiam anno remaneat apud maritum,ex quo à iure non datur legitimus executor in eius negligentia:quinimo & sic relicto ad pias causas etiam elapso anno ante interpeliationem,per litis contestationem , facultas eligendi durat secundum Barto.in dicta.l.cum quidam.& alios quos refert Iason in dicto.§.primo. Angelus tamen ibi in eo quod attinet ad pias causas, vellet cum electio pauperum fuit commissa,tenet contrarium ,imo quod elapso anno deuoluatur ad episcopum,etiam si debens eligere nõ fuerit interpellatus:& dicit ita communiter teneri, & seruari de consuetudine:& in eandem sententiam videtur inclinare Bald. in dicta quarta columna.versicul.pone quod infra annum.sed quidquid sit in pijs causis,in quibus opinio Angeli & Baldi satis sustentabilis videtur : quia cum dies sit præfixus executioni relictorum piorum : percensequens videtur præfixus electioni sine qua executio fieri non possit, & sic cessat ratio dict.l.cum quidam. In quæstione supra formata nullum est dubium , quin lapsus anni non excludat dictam facultatem eligendi. quod etiam voluit Baldus in lege.captatorias.columna finali. C.de testamen.mili. neque prædictæ assertioni refragabitur.l.Taurinatrigesimatertia:quia in præfixione termini,de qua ibi non comprehenditur iste casus.imo.illa vult isto casu commissarium semper esse obligatũ ad faciendum declarationem sibi commissam à defuncto,& si fine declarationem potest aliure suppleri.Illa habet pro facta elapso illo termino talem declarationem: : si vero declaratio sit necessaria , ita quod à lege non possit suppleri ex mente illius legis. videtur quod stante huiusmodi casu etiam elapsis illis terminis,de quibus ibi. & ad istam legem partitarum & similes respondetur , quòd procedunt in electione rerum, non in electione personarum. Quid autem si mater decit matri to facultatem faciendi maioriam in vnum ex filijs an posset eligere filium in potestate & acquirere sibi vsumfructum? videtur quòd non ex dicto Baldi in.l.tutor.§.primo.ff.de excu.tuto. quod esset limitandum nisi omnes essent in potestate,vel si eligeretur filius maior , nam de mente matris & consuetudine videtur quod ille posset eligi & sic quòd etiam pater habeat vsumfructum.

In no. re. est l.7. ti. 4.lib.5.

b ¶ *De laño en adelante.* Adde.l.fin.§.1.C.communia de legat.& facit ista l.ad quæstionem quòd si mulier det marito facultatem eligendi vnũ ex filijs ad maioriam per eam institutam, vel meliorandi vnum ex eius filijs,quem maritus elegerit,quòd si maritus non eligat intra annũ, quòd sit exclusus à tali electione,& si post annum eligat,vel nominet filium,quod talis electio vel nominatio non teneat. sed cõtrarium est verius : quia quando datur electio personarum , non finitur anno facultas ad hoc data : sed durat perpetuò , quousque lis contestetur super tali electione. vt tenet Bartolus in dicta lege finali. §.1.per text.in.l. cum quidam. ff. de legatis secundo. vbi etiam Ioannes de Imol.neque in isto casu Bald.in dicta lege finali.§.1.columna.4.versi.

c ¶ *Lacosa.* Quæ consistebat in specie:nam secus si in genere: quia tũc non transfertur electio in legatarium , sed in arbitrium boni viri.l. prima.ff.de legatis secundo.habes etiam hic.& in dicta.l.finali.§.primo.vbi notat Angelus quòd si electio rerum,vel personarum concessa fuit tertio,nõ dicitur voluntas captatoria. Adde dict.l.cum quidam. ff.de legatis secundo.&.l.cum pater.§.hæreditatem.&.§.a filia.ff. de legatis secundo.& lege.vnum ex familia.in principio.&.§.primo. & ibi Bartolum. eodem titulo.l.cum quidam.§.vtrum.ff.de verborum obligationibus.optimus textus in lege.hæredes mei.§.finali.ff.ad Trebellianum.& lege.ex facto.§.si quis rogatus. eodem titulo. & lege fideicommissaria. §.finali. ff. de fideicommissari. libertat. Aduerte etiam quòd si electio est commissa per modum conditionis ,tunc nõ procederet ista lex,vt si dicat,si Titius arbitratus fuerit,vt in dicta lege prima.ff.de legatis secundo.&.l.qui hæredi.§.finali.ff.de conditionibus & demonstrationibus.l.centesimis.ff.de verborum obligationibus. & hoc si arbitrium per modum conditionis appositum respiciat substantiam ipsius negotij , secus ipsum totale negotium:alias eatenus vitiat,quatenus respicit non vltra.l.tertia.ff.de cati.Albericus in dicta lege finali.§.primo.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

¶*Lex. XXVI.*

20 Si duobus legatur seruj optio: & discordent in electione: mandet iudex sorte dirimi: vt quem sors prætulerit eligat, & habeat rem æstimationem partis alteri arbitrio bonorum virorum soluendo: idem est si vni optione legata (eo ante electionē relictis pluribus heredibus defuncto) si hæredes super optione discordent. h.d.

1 a ¶*A dos hobres.* Coniunctim vel diuisim, vt sequitur, & idem si separatim res duob⁹ legetur. ita q̄ vnt deberetur res, alteri æstimatio. l. si pluribus eadem. ff. de legat. 1. & vnus velit rem alter similiter & sic vterq, vel int rem: quia sorte dirimetur, cui res præstetur, & cui æstimatio tenet la. in. l. fin. in principi. C. cōmunia de leg. 2 b ¶*La suerte.* Ad de. d. l. fi. in prīci. C. communia de legat. & quæ ibi Bald. tradit de sorte. & etiā Pau. de Castr. in. l. in tribus. ff. de iudic. & q̄ habetur prouerbio 18. cōtradictiones comprimit sors, & interpotentes quoque diiudicat. & vide in ista materia Ioan. Cirier. in suo tractatu primogenituræ. libro. 2. quæstione. 9. vbi tractat, an in quæstione de partu gemino fiat iudicium sortis recurrendum, vbi multa accumulat.

3 c ¶*Finca a sus herederos.* Et sic legatum optionis non est conditionale. §. optionis. in fi. de lega. si enim fuerat conditionale, non trāsmitteretur ad hæredes. l. vnica. §. fin autem aliquid. C. de caduc. toll.

¶*Lex. XXVII.*

4 Licet ad hæredem legatarij transmittatur legatum, ex quo fuit legatario ius acquisitum. fallit in legato fossionis mineræ vel lapidicinæ in dendæ, quia non transit ad hæredem, nisi hoc testator specialiter exprimat. hoc dicit.

5 d ¶*Que tajasse piedra.* Adde. l. idem Iulianus. §. si quis. ff. de legat. 1. & sic habes q̄ concessio factii indeterminati tam qualitate quam tempore emanans à priuato censetur personalis, secus si tale factum esset determinatum, vt si testator concessisset facultatem incidendi decem curtus signorum, ex nemore suo: nam tunc talis facultas transiret ad hæredes legatarij, secundum Cyn. & Albe. & alios signanter per Alexand. in dicto. §. si quis. Quod tamen limitat Alex. nisi legatum esset annuū, quia ad hæredes non transit. l. 4. ff. de annu. leg. & per hæc dicit Alex. posse limitari doctrinam Bar. in. l. si sic, la grande. ff. de ver. obli. & doc. in. l. veteris. C. de contrah. & cōmitten. stipula. vbi dicūt, q̄ stipulatio facti affirmatiuē est transitoria ad hæredes per. d. l. veteris. cum similibus: quia hoc est verū, si factū erat determinatū, & certū secus si indeterminatū. Quid tū si ista concessio fieret Ciuitati in terminis huius. l. partitarum. vel similibus, an censeri debeat perpetua? videtur q̄ sic, vt probatur in. l. vectigalia. C. de vectiga. vbi Bald. not. quod priuilegia concessa ciuitatibus præsumuntur perpetua. facit bonus text. in. l. forma. §. quanquam. ff. de censi. est enim idem populus per surrogationem. l. proponebatur. ff. de iudic. l. sicut. §. in decurionibus. ff. quod cuiusque vniuersit. nosti. sic etiam priuilegium concessum ecclesiæ perpetuo intelligitur concessum: quia ecclesia nunquam moritur. decima secunda quæstione. 2. cap. liberti.

e ¶*En la vida de aquel.* Sed an poterit cædere lapidem, semel tantum, 2 vel an pluries per totum tempus vitæ? ista. l. innuit quod pluries per vitam. & hoc tenet Paul. de Castr. & post eum Ialon in dicto. §. si quis alicui.

cho es.

¶*Ley. XXVII. Como la manda que es fecha de minera de metales o de pedrera, non passa en los herederos de aquellos a quien la fazen.*

f ¶*A sus herederos.* Expressio ergo heredum ostendit concessionem esse realem nō personalem. & de materia quando concessio præsumatur realis vel personalis, vide pulchras remissiones per Alex. in. d. §. si quis & adde q̄ in dubio potius debet præsumi pactum reale, quā personale, secundū Alberi. in. l. iurisgentium. §. pactorum. 2. & fin. celiū. ff. de pact. Bar. in. l. paterfiliæ. ff. d seruitu. leg. & Ioan. Faber in §. æque si agat col. 2. instit. de actio. ver. quid si per pactum. & ibi vide qd in priuilegijs principum. de quibus vide etiam per Bald. in dic. §. si quis & per Ioan. de Imo. Quid autem si testator dixit lego Titio & hæredi suo, q̄ possit cædere lapidem in fundo meo nunquid transibit vltra primum hæredem? Cyn. dicebat q̄ non pertinet. Antiquitas. C. de vsufruct. contrarium tenet Alberi. in. §. si quis. & ibi respondet ad. l. antiquitas. q̄ ibi ideo est, quia alias proprietas redderetur inutilis: in casibus vero vbi hoc cessaret, transibit ad omnes hæredes: si tamen ex fundo nulla perciperetur vtilitas alia, quam cædendi lapidem: tunc idem esset quod in vsufructu, secundum eum. Aduerte etiam quia si concessio cædendi lapidem, de qua hic fieret contemplatione alicuius prædij, quod legatarius haberet vicinum, ad cuius vtilitatem fuisset factum dictum legatum: tunc & si non fiat mentio de hæredibus transiret ad eos, ratione prædij. l. veluti. & l. quid ergo. ff. de seruitu. rusti. prædio. Dynus & Alber. & Angel. in dict. §. si quis. intelligetamen, quod concessio fiat expresse ratione talis prædij: nam tunc dicetur seruitus prædialis, secundum quod declarat Paul. de Castr. in. l. pe. ff. de seruitu. rusti. prædio. Ialo. in. d. §. si quis alicui. super gl.

Ad ūt. ff. deleg. 3.

¶*Lex. XXVIII.*

Fiunt legata per verba intelligibilia, vt mando, vel credo te daturum centum Titio: vel volo quod des, & similia: & error in nomine cōtinui: vt argentum pro auro nominando vitiat legatum: secus in nomine proprio si de persona constat. h.d.

g ¶*Tanto quiere dezir.* Vide de hoc per gloss. ff. de lega. 1. in rubrica. & l. 3 ista potius sequitur dicta Odofred. quam illius gloss. dicit enim Odofredus (vt refert Albe. in rub. 1. de lega. primo) quod in illo titulo tractatur de personis legantium, & eorum quibus legatur, in titu. de lega. 2. tractatur de rebus prohibitis & concessis legari, in titulo de legat. 3. tractatur mixtim de personis, & rebus circa legata, & interpretatione verborum. & prosequitur ista. l. notata per Azo. C. de leg. in summa. columna. 6. versi. relinqui potest.

h ¶*Entendimiento.* Si verba tñ sunt ita obscura, q̄ nullū intellectū possūt 1

sustinere: non valet scriptura. l. quo tutela. §. pen. ff. de regul. iur. Bald. in. l. voluntatis. col. 2. C. de fideicommiss. & vide. l. secundam. ff. de his quæ pro non script. haben.

3 a ¶*Cuydando.* Concor. cum ista. l. l. si quis infundi vocabulo, in principi. ff. de lega. 1. vbi Angel. limitat quatuor modis. Primo si res in cuius appellatiōe erratur erat præsens & singulariter demonstratur, vt si dixerint lego tibi hunc equū demonstrato boue. glo. quæ nō est alibi in. l. quæ extrinsecus. ff. de verbo. obliga. secundo vbi nomia sunt multum conformia. vt in. l. librorum. §. si quid tamē. ff. de lega. 3. Tertio si ternio erantis sustineri posit per communem vsum loquendi alicuius ciuitatis, vel castri. l. labeo, versi. neq, mirum. ff. de supellectil. lega. & pro hoc facit ista. l. partitarum cum dicit, comunalmente en cada tierra. Quarto limitat si dixerit ponens ante dispositionem voluntatem suā declarasset, q̄ cum vteretur vno appellatiuo nomine, intelligeretur de vero & proprio conuenienti rei in dispositione deductæ. gloss. in dict. l. si quis in fundi vocabulo. Quinto limita, vt procedat in nominibus appellatiuis omnino diuersis, vt sunt equus, & mulus, bos & Asin⁹: sed si non essent omnino diuersa, sed haberent se, vt excedētia & excessa vt si testator voluerit legare ducenta, & dixerit centum, nam si constaret de errore valebit dispositio in ducenta. glo. in. l. qui quartā. in principio. & ibi Imol. Bald. & Pau. de Castr. & probatur in. l. quotiens. §. sed si non in corpore. ff. de hæredib. instituen. & not. bene istam. l. & d. l. si quis ad limitationem. l. non aliter. ff. de lega. 3. & quæ not. glo. in l. voluntatis. C. de fideicommiss.

4 b ¶*De algun nome.* Adde. l. si quis in fundi vocabulo, &. l. si quis in nomine. C. de testamen. & in. §. si in nomine. in fi. de lega. & limita tripliciter, vt per Alex. in. d. l. si quis. in principio. col. 1. & de errore continū. vide ibi per Imo. & Alex. & adde in ista materia tex. nota. & ibi Bar. in. l. pen. ff. de reb. dub. & l. 9. & quæ ibi dixi suprà eodem.

c ¶*Dezimos.* Concord. cum. l. secunda. C. communia de lega.

5 d ¶*La entencion.* Tantū ergo valet tacita voluntas cōiecturata, quātū ex pressa. adde. l. cū pponebat. ff. de leg. 2. l. inter vestē. ff. de auro. & arg. lega. & tradit plene Curti⁹ Senior cōsi. 51. in. 1. & 2. col. ¶*Lex. XXIX.*

6 Si legatum relinquatur in liberam voluntatem hæredis non debetur herede nolente: secus si in eius arbitrium, seu per verba importantia arbitrium boni viri: quia tunc debetur si hæres causam probabilem non ostenderit cum dare nolit. Item captatoria voluntas non tenet in legatis, neque in institutione hæredis. tenet tamen legatum vni factum si tertius tale quid fecerit. h.d.

1 c ¶*Si heredero.* Concor. cum. l. si sic legatum. in principio. ff. de lega. 1. & not. glo. in. l. senatus. §. pe. eo. titu. & adde nota. per Azo. quæ hic prosequitur ista. l. in summa. C. eo. colum. antepe. versi. item legari potest

la manda, e non se embargaria por tal yerro si fuere prouado q̄ su entencion era āl testador que aquella persona que nombro ouisse tal manda. Otrosi dezimos[c], que quando los fazedores de los testamentos vsan tales palabras en las mandas: diziendo, mādo e quiero, que fulano aya tal cosa, o plaze me, o tengo por bien que la aya, o dize al heredero, creo que tu daras tal cosa a fulano, o dexo lo en la tu fe, que lo cūplas, o dize el testador, quiero que el mio heredero faga tal cosa. Ca vsando el testador qualquier destas palabras sobredichas: quando fiziesse la manda, o otras semejantes dellas porque pueda ser entendida la entencion[d] o la volūtad del, valdria la mā da que assi fuesse fecha.

¶*Ley. XXIX. Como vale la manda, o non que es puesta en aluedrio del heredero.*

Vsando el testador a dezir tales palabras quando fiziesse la manda, dexo a fulano tal cosa, si entēdiere mi heredero[e], que es derecho q̄ la aya, o si dixesse, dexo lo en aluedrio[f], de mi heredero, q̄ si entendiere, q̄ sera bien que aya fulano tal cosa que le mando, que gela de. Ca en qualquier destas maneras, vale la manda que assi fuesse dexada. Fueras ende si el heredero sea tenudo de dar la cosa mandada, o su estimacion, segun dize la ley ante desta. Ca en tal caso como este, el heredero es tenudo de dar la cosa mandada, o su estimacion, segun dize la ley ante desta. Ca en tal caso como este, el heredero es tenudo de dar la cosa mandada, o su estimacion, segun dize la ley ante desta.

per Alexan. & adde Abb. in capitu. primo. co. 4. de sequestra. possess. & fruct. & Bar. in. l. alio. col. 3. de alimē. & cibar. lega. & Bal. in. l. 3. in. 2. lectu. C. de dot. promiss. & per Cardina. Alexan. in. c. humanū genus. col. 3. 1. distin. & p Bal. in. l. captatorias. C. de testa. mili & de illo verbo facias, q̄ tibi videbit expedire. Adde Bald. in verbo nomina. de pace cōstantiæ. & plenissime per Bal. in extrauagan. ad reprimendū. in gl. super parte videbitur. vbi etiā vide de verbis importātibus liberam voluntatē. & ibidē quid si apponantur verba significātia tā liberam voluntatē, quā arbitriū boni viri, & ibidē an ex concessione liberę facultatis, possit reijcere exceptionem præscriptiōis. & adde Bar. in. l. Lucio Titius. ff. de fideicō. liber. & de verbo si tibi placet. vide. l. Thais ancilla. §. sorore. eo. tit. & ibi Bar. & per Bar. in. l. 1. §. si plures. col. 7. in repe. ff. de exerci. & d illo verbo iudicio tuo. adde Bar. i. d. l. Thais. §. Lucio Titio ita testamētō. & q̄ tradit Feli. in. c. 1. 19. 20. & 21. col. de cōsti. vbi plene de his verbis cum aliquibus notabilibus declarationibus, vi. etiā ad declarationem q̄ not. Bal. in. l. 1. col. 14. ff. de lega. 2. & decisio. quandam Neapoli. & ex his qnādo casus occurrerit, poteris bñ instruideo nō puipēdas. & qd in contractibus. an hæc verba, si approbaueris, æstimaueris, vel iussū putaueris, vel similia importēt arbitriū boni viri vel liberā voluntatē. vide in. l. in vēdētis. C. de cōtrah. empt. & per Alber. in. d. §. sic fideicōmissum. vbi dicit, q̄ veritas est q̄ important in contractibus merā voluntatē, nā in cōtractibus substātialia cōtractus nō possunt cōmitti i arbitriū cōtrahētis, etiā ad arbitriū boni viri. l. q̄ sæpe §. ff. de cōtrahēd. empt. licet accidētalia fic. l. hæc vēditio. ff. eodem.

f ¶*En aluedrio.* Et sic verbū arbitriū iportat arbitriū boni viri, limita tū 2 secūm Imol. in. l. filius familias. ff. de dona. nisi daret arbitriū ei, q̄ alias haberet: quia tunc intelligetur de libero arbitrio, vt verba aliquid operentur. argu. l. si quā do. in princip. cum simili. ff. de legatis primo.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

& si per hæredem stat quìa non vult arbitrari, perinde est ac si arbitratus esset deberi. secundum Paul. de Cast. in. d. l. fisic. Sed vide ibi per Imo. col. 1. dicentem quod non sufficeret præceptum iudice factum vt arbitretur vt sic eo existente in mera dispositio habeatur pro purificata, sed aduerte quia Imol. loquitur quando in arbitrium tertij fuit collatum,

ro de muestra alguna derecha razon[a], porque nō la quisiere dar nin otorgar. Mas si dixesse el testador, mādo a fulano tal cosa si mi heredero quisiere[b] o touiere por bien[c] q̄ la aya estōce en voluntades del heredero de cūplir la māda, q̄ assi fuesse fecha, o de reuocar la si quisiere. E esto es, porque vsando el testador a dezir tales palablas, quādo hazia la māda, semejaua q̄ en todas guisas la ponia el enel aluedrio dl heredero. Mas si el testador dixesse, mādo a fulano o me mil marauedis, si quisiere tal o me[c] cierto, diziēdo el nome de cada vno dellos señaladamente, nō valdria tal māda, porq̄ es fecha a vno, e es puesta señaladamente en aluedrio de otro. E porende dixerō los sabios antiguos que las mādas e los establesçimientos delos herederos, deuē ser fechos segund sū voluntad del fazedor del testamento, e non deuen ser puestas en juyzio e en plazer de otri. Mas si el testador fiziesse la manda, diziendo assi, q̄ mandaua a vno mil marauedis, si otro que nombraua señaladamente fiziesse[e] alguna cosa, ciertamente, como quier que aquella cosa en voluntad e en aluedrio del otro, era de la fazer o non: valdria la manda, si aquella cosa que nombrasse se cumpliesse.

¶ *Ley. XXX. Si vale la manda que el testador faze, diziendo, mando que mi heredero de a fulano tantos marauedis, o tal cosa quando el quisiere.*

ECha seyendo la māda por tales palabras que dixesse el testador, mando a fulano ome mil marauedis, que los aya quando el mi heredero[f] quisiere, si acaesciere[g] que este heredero muriesse, e non pagasse estos marauedis en su vida, nin señallasse dia[h] a su heredero a que los pagasse aquel que ouiesse de heredar los bienes del heredero del testador: seria tenudo de pagar la māda, luego que entrasse la heredad, sin alongamiento ninguno: porque aquel cuyos bienes hereda, non lo contrasto[i] en su vida. Mas si el testador dixesse assi: mando a fulano cien marauedis, que los aya si quisiere: estōce valdra la manda. Pero si atal aquiē fuesse fecha la manda, nō dixesse en su vida que la queria[j] e se muriesse, estonce el su heredero, non ha derecho ninguno en ella, nin la puede demandar despues.

Si lego tibi mille quæ habeas quando hæres meus voluerit: nec heres in vita declarauit quando, eius hæres tenetur stare in ad legatum. Si autem lego tibi si volueris, nec in vita declaras te velle, non dabitur tuo hæredi. hoc dicit.

f ¶ *Quando el mi heredero quisiere.* Concordat cum. l. fideicommissa. §. sic fideicommissum. ff. de leg. 3. & cum nota. per Azo. C. de leg. in summa col. antepe. in vers. item legari potest.

g ¶ *Nin señalasse dia.* Et nota hoc verbū q̄ non ita declaratur in dict. §. fideicommissū ver. hoc autem de quo. l. ista sumpta est.

h ¶ *No lo cōtrasto* Et sic moriendo, videtur velle quod est fauore vltimæ voluntatis: quia secus in contra ctibus. vt in. l. centesimis. §. fi. ff. de verbo. obliga. Bar. & Bal. in. d. §. sic fideicommissum. in vers. hoc autem. & videtur velle ista lex, q̄ si hæres declarauit, se nolle dare legatum, q̄ tunc neq; ipse neq; hæres ei' teneat, q̄d nota: quia nō ita bene aperitur in dict. vers. hoc autem. In cōtrarium tamen videtur. l. vxorem. §. Scæuola. ff. de lega. 3. vbi habetur, q̄ hæres grauatus, cū volet vel voluerit, videtur grauatus post mortem, si ipse antea, non declaret se velle, & sic non est in potestate eius q̄ nolit. hoc etiam patet ex dictis Bart. in. d. l. centesimis. §. fi. ad fi. 1. colum. vbi dicit, q̄ in vltimis voluntatibus idē est dicere, cùm voluerit, vel cum volet hæres der, q̄ est dicere, det post mortem suam, & sic post mortem debetur, tanquam adueniente die per text. in dicto. §. Scæuola. & sic illud legatum dicitur conditionale. vt habetur in dict. §. sic fideicommissum est. propter diem incertum mortis. l. dies incertus. ff. de conditio. & demonstra. in contractibus vero facit tali casu diem & conditionem. vt declarat Bar. in. d. §. fi. quem sequitur ibi Ange. & fuerunt verba Petr. ibi. Sed certè ista. l. partitarū multum vrget, cōtra ista dict. Bar. & aliorum. & ad dictam. l. vxorem. §. Scęuola. potest dici, q̄ intelligatur, si hæres nō contradixerit in vita prout ista. l. dicit, & pro hoc facit, quia regulariter inter, si, & cum, non est differentia. l. qui promisit. cum ibi nota. ff. de condi. indebi. & tamē si testator dixerat, si hæres meus volet, vel voluerit, poterit contradicere. vt supra. l. proxima & vul. Bar. in dict. l. centesimis. §. fi. in principi. column. 2. igitur idem dicendum, si dixerit: cum voluerit: in hoc tamē erit speciale fauore vltimæ voluntatis, q̄ non contradicente hærede à quo sic fuit legatū, in vita, debebitur post eius mortem, vt hic & in dicto. §. Scæuola. cogita tamen: quia secundum istum intellectum, videtur fieri aliqua violentia dicto. §. Scęuola. qui vult hoc relictum videri post mortem.

i ¶ *Que la queria.* Concor. cum. l. si ita expressum. ff. de conditionibus, & demonstrationibus. l. si ita legatum. §. illi si volet. ff. de legat. 1. quid autem si dixerat cum voluerit? dic quòd tunc non est necesse, quod legatarius ante mortem suam declaret se velle. secundum Bart. l. 1. ff. de legat. secūdo. per. l. vxorem. §. Scęuola. ff. de legat. tertio. quę lex licet loquatur quando ista verba cùm voluerit fuerunt relata ad hæredem tamen eadem videtur ratio si referantur ad legatarium, secundum

Alex. in. d. l. 1. col. 5. licet Ioan. de Imol. ibi velit in hoc facere differētiam & tenere contra Bart. vt videbis ibi per eum & per Alexan. col. 4. & 5. & aduerte quod per istam. l. videtur non posse sustineri, quod Raph. Cuma. dicebat in. l. si ita. §. illi si voler. ff. de lega. primo. & in. l. 1. ff. de lega. secundo. & in. l. centesimis. §. fin. ff. de verbo. obliga. & sequitur enim Alexā. in. d. l. 1. col. 5. q̄ istud tale legatum, cum legitarius voluerit, censetur esse purum, sicut cum lego tibi cùm petieris. l. Titia. ff. de condit. & demonstr. l. si de cem cū petiero. ff. de verb. oblig. nam, vt hic vides, tale legatū nō est purum: quia si purum transmitteretur ad hæredem etiā nulla declaratione sequuta, quam tamen declarationem exigit ista l. & quod alias ei' hæres habere nō posit: sed dic, quod ista l. non loquit, quando dixit cum legatari' voluerit: sed si voluerit, vnde tenemenți in practica dictū Raphā. & sic erit differentia, an ista verba, cum volueris referantur ad hæredem, vel legatarium.

¶ *Ley. XXXI. Como se pueden fazer las mandas sin condicion, e a dia cierto.*

PVramente a pueden fazer los testadores sus mandas: que quiere tanto dezir, como sin ninguna condicion. E esto seria como si dixesse algun testador: mando a fulano tantos marauedis o tal cosa. E aun la podria fazer a dia cierto, o de dia cierto en adelante. E esto seria como si dixesse el testador: mādo q̄ den a fulano tantos marauedis el dia de sant Iuan Baptista este primero que verna: o si dixesse, mando que del dia de sant Iuan en adelante que gelos den. E aun las podria fazer so condició. E esto seria, como si dixesse: mando a fulano tantos marauedis si fiziere tal cosa. Otrosi dezimos, que si el testador quando fiziesse la manda dixesse tales palabras: mādo q̄ den a fulano mil marauedis, quando fuere de edad[b] de catorze años, si acaesciere que aquel a quien la faze, llegare a aquella edad, valdra la manda: e si muriere enante, non la puede demandar su heredero, nin ha derecho de la auer. Pero caso y ha en que valdria la manda que fuesse fecha por tales palabras, maguer non se cūplisse la condicion. E esto seria como si dixesse el testador: mando que a forren a fulano mi siervo, quando mi fijo fuere de edad de catorze años. Ca maguer el fijo non llegasse a aquella edad, nin se cumpliesse aquella condicion, valdria la manda, e seria forro por razon de la franqueza, que es otorgada a la libertad[c].

¶ *Ley. XXXII. Como las mandas deuen ser judgadas por las leyes deste libro, maguer el testador lo defendiesse.*

NON puede ningun testador fazer manda en ninguna manera, que por el derecho de las leyes deste nuestro libro, non deua ser judgada. E porende, maguer el defendiere señaladamē te, que ninguna ley, ni ningun derecho non pudiesse cōtrastar, nin embargar la manda que faze: con todo esso si la fiziere contra derecho[d], o como non detradit Alex. in. l. captatorias. C. de testa. milit. & dixi supra eo. l. 17.

¶ *Lex. XXXII.*

Non potest quis contra iuris dispositionem testari: nec de sepultura quid iniustum, vel inconsuetum ordinare: & habebit legatarius libere lictum, etiam si iniustum vel inconsuetum in sepultura non faciat. h. d. Habuit ortum ista lex a. l. nemo potest. ff. de lega. v.

¶ Purè & conditionaliter & ad diem vel post diem potest legatum fieri: & si legatur quod dentur petro mille quando fuerit. xiiij. annorum & ante moriatur: non habebit eius hæres legatum: sed si lego tibi libertatem, quando filius meus habebit. xiiij. annos: filio ante illam etatem mortuo valet legatum fauore libertatis. h. d.

a ¶ *Puramente.* Sequitur dicta Azo. C. eod. in summa. in fin. col. 6. ver. relinquitur legatum pure.

b ¶ *Quando fuere de edad de catorze años.* Concordat cum. l. si cui legatur. ff. de legatis. 1. §. hoc autem legatum. & l. si Titio. ff. quando dies lega. ced. & adde quod idem esset, si apponeretur tempus certæ ætatis, cuiusdam tertii. l. si ita scriptum. ff. de manumiss. testa. quod limita nisi apponeretur tale tempus ad extinguendum legatum, vt si dixerim lego Titio centum annua, quousque Titius erit ætatis. 14. annorū: nam tale legatum non est conditionale, ne q; extinguitur Titio ante dictū tempus decedente, vt est tex. qui non est alibi, secundum Bald. ibi. in l. ambiguitatem. C. de vsufruct. Sed quid si legetur in tempus certæ ætatis grauati? Barto. in. d. §. hoc autem tenet quod non sit conditionale, & quòd non pereat legatum, quanuis grauatus non perueniat ad talem ætatem per. l. liberis quos. §. ab hæredibus. ff. de alimen. & cibar. lega. & cum Bartol. transeunt Angel. Bald. & Paul. de Castr. in le ctur. Paduana. ibi & Ludouic. Roma. in. l. in illa. ff. de verborū oblig. Dynus vero, Rapha. & Ioan. de Imo. ibidem & Cynus & Bal. in. ll. ex his. C. quando dies lega. ced. & Paul. de Cast. in lectura Bononien. & Salycet. in. l. vnica. §. sin autem aliquid. C. de cadu. tollend. tenet contrarium per text. in dict. §. hoc autem. & respondent ad. q. §. ab hæredibus diuersimodè, prout videbis latè per Alexā. in. d. §. hoc autem. qui dicit istam vltimam opinionem esse veriorem per plura iura, quibus Bar. ibi nititur respondere: sed secundum Alexand. tales responsiones sunt cum maxima violentia, ibiq; Alex. allegat alia iura contra opinionem Barto. vt poteris ibi videre, & signanter alleg. l. si quis a

c ¶ *A la libertad.* Adde. l. si ita scriptum. ff. de manumiss. testa. & l. fideicommissaria. ff. de fideicommiss. libert. inf. §. etiā. & idem potest dici in legato ad pias causas: cum valeat argumentum de libertate ad pias causas. Bart. in l. proximè. ad fin. ff. de his q̄ in testa. delen.

d ¶ *Contra derecho.* Not. hic bona verba Angel. in. l. nemo potest. ad fin. ff. de leg. 1. de qua lex ista sumpta est q̄ legibus prohibitiuis non derogatur per testantem, neq; etiam per contrahentes. l. cum lex. ff. de fideiusso. similiter legibus respicientibus ordinationem testamenti & eius substantiam non derogatur: quia fine illis non potest esse testamentum. l. 2. ff. de testa. similiter neque derogatur legibus concernentibus durationem obligationis personalis, quæ contrahitur ad legata, vel fideicommissa: siue voluerit testator derogare per adiectionē temporis, siue loci, siue per adiectionem cōditionis, legibus autem aliquid introducentibus mere in fauorem testantis, renuntiari potest. l. secunda. C. vt in possess. lega. vnde etiam dixit Bald. in. l. 1. in fine. 4. colum. C. de his quæ pœnæ nomi. quod quando lex disponit ad executionē voluntatis, potest testator illud remittere: si vero ad necessitatem famoris hæredis, & non potest remittere: cum tamen ipse hæres posset expresse & tacitè, vt nota. in. l. 2. ff. de vsufruct. & hinc est, quod testator potest remittere tacitam hypothecam, quæ oritur pro legatis. glo. singularis. in. l. 2. C. vt in possess. lega. & illam lequuntur magis communiter docto. ibi & in dicta. l. nemo potest prout attestatur Alexan. ibi. col. 4. & per illam glo. dicit Bal. ibi quod testator potest remittere, ne dominium transeat in legatarium sine possessione. vide etiam ibi per Bald. nunquid testator possit facere, quod legatario currat præscriptio annalis, quæ de iure communi est perpetua, vel quod legatario non currat minor præscriptio centum annorum? de quo etiam vide per Bart. & Alexan. in. d. l. nemo potest. & exprædictis etiam deducitur, quod potest testator dare legatario licentiam capiendi rem propria autoritate cōtra. l. non dubium. C. de lega. vide per Bar. in. d. l. nemo potest. vbi etiam Alex. colū. 3. & si testator solum dicat, vim fieri veto legatarijs meis, videtur eis dare licentiam capiendi propria autoritate. Bal. in. l. 1. in lectu. antiqua. C. communia de leg. per textum sin

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

gularem,secundum Iacobum de Are.in lege.permisceri.ff.de acquirẽ da possessione.facit etiam textus,&ibi not.Ang.in lege.hoc si res. ff. de reivendicatione.& an possit remittere confectionem inuentarij? vi de ibidem Bartolum,quod sic in dicta lege.nemo potest.vbi Alexan. columna quarta.tradit etiam de inuentario hæredis,quatenus tangit prætudicium
legatariorum.

Quid autem, si testator prohibuit hæredem alibi conueniri pro legatis,quam in certo loco,si hæres dolo, vel mora interueniente non venit ad locum illum,dic quòd tunc poterit alibi conueniri.l.bonæ fidei.ff.de eo quod certo loco.& ibi Bartolus, Baldus,& Fulgo.poterit etiam testator præfigere tempus in testamento hæredi ad adeundum hæreditatem,vt post illud tempus mero iure excludatur,secundum Angelum in lege. si quis hæres ita scriptus. ff. de acquirenda hæreditate.per illum textum.& per nota.per glo.in lege.cretionum.C.de iure deliberandi.vbi etiam Paul.respondet ad dictam.l.nemo potest.& sequitur Alexand.in dicta lege.nemo potest. in fin.adde etiam quod neque possunt facere contrahentes, quod legum dispositio non habeat locum in actibus eorum.l.fin.ff.de stipula.seruo.& not.Bald.in capit.primo.§.& quia videmus.colum.sexta. de his qui feu.dare pos.

a a *O como non deuiere.* An autem si prohibeat leges non obstare suo testamento, operetur talis prohibitio, effectum clausulæ codicillaris? vide glo.& docto.quod sic in.d.l.nemo potest.

3 b *Non valdra.* Quia excepto principe omnis homo est sub lege. l. digna vox. C. de legibus.& ideo clausula non obstante, soli principi cõuenit,non alij:vt hic,& in dicta lege.nemo potest.vbi hoc nota. Angelus in lege.iuspublicum,ff.de pactis.lege secunda. ff. de testament. lege.codicillis.§.fina.ff.de legatis secundo.vbi glosse.prima vocat istum testatorem volentem contra leges disponere:hinc euenit, quod volentes condere maioriam in vnum ex filiis,vel nepotibus:cum ipsi non possint filiis imponere grauamen in legitima, vel eam diminuere.l.quoniam in prioribus.lege.quoniam nouella.C.de inofficioso testamento.l.17.titul.primo.supra eadem partita.etiam respectu bonorum quæ essent extra regnum licet ibi effet latior facultas disponendi ex his quæ notat Bart.per textum.ibi in lege.ex castrensi.ff.de castrens.pecul.adeunt principem,vt super hoc referibat: cum clausula non obstante,qui filius emanasse videtur,post editionem istarum.ll. partitarum.quod patet quia in istis legibus in titul.decimo octauo.tertiæ partitæ. nulla fit mentio formulæ talis licentiæ, &talem formulam consulit latè ordinandam Roderic.Suarez in repetitione.l. quoniam in prioribus.in secũda limitatione illius legis. folio sexagesimo quinto.columna quarta.totius repetitionis,vbi ipse illam ordinat subdens, quod si alias sub nube & implicitè aliquis impetraret à principe liberam testamenti factionem, non specifice ad supra dicta contenta in eius formula, neque cum derogatione dictarum.ll.non posset vigore talis facultatis facere maioriam in prætudicium filiorum, &ibidem parum antea. folio sexagesimoquarto. columna secunda. versiculo. ex ante dictis.damnat illam formulam consuetam,quatenus dicit,do os licencia y facultad,para que de todos vuestros bienes,o de qualquier parte dellos podays hazer y hagays majorazgo en vno de vuestros hijos qual quisieredes y por bien touieredes,&c. Quatenus enim dicit, de omnibus bonis: asserit talem licentiam esse valde iniustam,& conscientiæ concedentis onerosam:cum per eam expresse tollatur legitima aliis filijs, quod apertè est contra ius naturale, vt ipse in eadem limitatione ante hoc latè deduxit,& ibi allegat notanter Bald. in lege fina. columna secunda. C. de fructi.& liti.expen. quòd princeps potest alicui concedere potestatem testandi diminuta legitima,& quod priuilegium concessum ad minuendum legitimam, non est iniquum : sed ad tollendum in totum sic:cum legitima sit de iure naturali, loco alimentorum non tamen eius meta:sed de arbitrio legislatoris,ibi que.columna tertia.dicit, quod pater,qui vigore talis facultatis, faceret maioriam in vnum ex filiis, priuãdo alios bonis suis, sine iusta causa. de qua in.§.causas.in authentica. vt cum de appellatio. cognosc. peccaret,neque esset tutus in foro conscientiæ: neque excusaretur prætextu talis facultatis,allegat glosse.in capitulo. non est. de vot. & alia, quæ ibi videre poteris:tandem concludit colum.quarta. dictam clausulam esse iniustissimam, consulitque ab ea abstinendum, & idem ego consulerem,si in talifacultate non contineretur illud quod communiter solet etiam apponi.scilicet, quod ita hoc fiat, vt reseruentur alimenta aliis filiis, licet non sit tanta portio, quanta alias sibi iuxta. ll. regni competeret: hac tamen clausula apposita, vt semper apponitur non bene percipio, quid scrupuli esse possit: ex ea nanque euidenter constat principem nolle in totum tollere legitimam:sed diminuere,prout etiam dixi in lege.vndecima.titulo quarto.supra eadem partita.in glosse.prima.vbi vide. ¶Sed an vigore huius facultatis possit diminuere legitimam filii qui esset clericus in minoribus tempore datæ licentiæ? videtur quod non ex his quæ tradit Baldus in capitul.cum venissent.columna secunda.versicul. oppono dicitur hic de eo qui mitti. in posse. causa rei seruand. vide quæ habentur.in capitu.ecclesia Sanctæ Mariæ.de constitu. & quæ dixi in lege quarta.titu.decimoquinto.quarta partita.super glossam.in parte, en cuyo señorio. Et cogita in hoc nam ex hoc subuerterentur multæ facultates ad maioriam,seu ipse maioriæ : si tamen post datam facultatis regiæ fieret clericus vide capitu.si eo tempore.de rescript.libr.sexto.& quod notat Bartolus in lege.vsufructus.in fine.ff.de stipul.ser.

Quæst.1.

¶Sed quid si aliquis sine licẽtia principis fecit maioriam de bonis suis & etiam de aliquibus bonis filiorum, seu quæ aliquo modo ad filios spectabant qui filii ne de facto sibi prætiudicetur,impetrauerunt à principe reuocationem istius maioriæ respectu bonorum filiorum, an ex hoc videatur princeps approbare maioriam respectu bonorum patris:cum sciens princeps sine eius licentia factam maioriam reuocauit tantum quoad bona filiorum.videtur quod sic ex dictis Bartol.& Pauli de Castro in lege.legata inutiliter.ff.de legatis primo.vide ibi Paul.de Castr.ver.& inducitur per Dynum. ¶Aduerte etiam, quod ipse rex de bonis patrimonialibus extra regnum poterit cum non recognoscat superiorem facere maioriam inter filios.l.Cæsar.ff. de public.& vectiga.l.donationes quas.C.de donationibus inter virũ & vxorem.Baldus in.§.item sacramenta.de pace iura.firm.quarta columna.versiculo secundo.vtrum rex.bonus textus in capit. ii Romanorum.in principio.19.distinctio.l.omnium.C.de testament.

Quæst.2.

¶Et an habens facultatem ad faciendum maioriam de certis bonis ex authoritate regia possit vigore legis regni facere maioriam in tertia bonorum de aliis bonis? videbatur,quod sic per textum. & quod ibi notat Bald. in lege.fin.C.de repu.hære.quod priuilegium non confunditur cum iure communi,in contrarium tamen facit, quod non est verisimile principem voluisse grauare filios duplici onere.l.nauis onustæ.§.primo.ff.ad leg.Rhod.de iactu.cap.mandatum.de rescrip. ¶Et an teneat maioria facta cum facultate primogeniti filii regis patre viuente fi maioria fiat post quam primogenitus successit in regno. vide quæ notat Bartol.in.l.cum vir.ff.de vsucapio.& in.l.hæreditatem.ff.de castren. pecu. Et quid si detur facultas ad faciendum maioriam in vnum ex posteris suis,an videatur,data vt possit etiam in descendentes ex fœmina? tex.facit,quod non in.l.prima.ff.de iure immu. vide ibi per doctores. ¶Quid si rex dedit licentiam faciẽdi maioriam in secundum filium sub conditione si filius maior consenserit, & ante cõsensum filii maioris moritur rex, postea consensit filius maior & fit maioria in secundum an tenebit? dic quod sic quia non apponitur conditio concessioni, sed executioni actus.l.prima.in fine.ff.quod quisq; iur. vide Bald.in capi.primo.in princi.colum.2.hic finitur lex.Iaso.in.l.si quis neque cautam.ff.si certum petatur. ¶Aduerte etiam, quod videtur quod vt plenior sit facultas oportet quod in ea fiat mentio etiam de aliis filiis posthumis nascituris:quia licentia filios grauandi in legitima non extenderetur alias ad posthumos ex notatis per Bartol.in.l.Titius.ff.de liberis & posthum.in fine princip.reprobando glosse.ibi & videtur tex.in.l.ex facto.in princip.ibi nam verisimile est.ff.de vulg. & pupil. ¶An autem virtute talis facultatis, quod possit facere maioriam in vnum ex filiis, quem vellet,possit illam facere in filium spurium:& certè stantibus legitimis,crederem quod nõ per tex.nota.in capit.dicat aliquis.32.quæst.quarta.& quia princeps intellexisse videtur de filio legitimo & naturali.l.filium diffinimus.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.fina.ff.de iure deliberan.& ibi Paul.de Castr.& in authen.vt licear matr.& auiæ.§.ad hoc.& per Fabr.in.§.fina. Institu.de adoptio. ¶Quid autem,si princeps ex certa scientia & de plenitudine potestatis,dedit licentiam faciendi maioriam in quendam filium spurium,vel naturalem,non obstantibus filiis legitimis,quibus princeps tantùm voluit relinqui alimenta,an tenebit talis constitutio maioriæ per maximè si princeps potuit moueri ad id concedendum propter strenuitatem,& bonitatem talis filij bastardi? & videtur quod non teneat,neque princeps hoc posset:quia neque legitimatio filiorum spuriorum,neq; naturalium potest fieri,ex rescripto principis legitimis & naturalibus stantibus,vt in authen.quibus mod.natura effician.legiti.§.si quis ergo non habens.& dicebat Bald.in capitu.primo.§.filii nati.si de feud.fue.contro.inter domin.& agna. quod imperator qui legitimat spurios existentibus filiis legitimis,vt cum eis equaliter incedant, videtur quoddam pecus non habens præ oculis iustitiam publicæ honestatis,neq; cõsiderans,quod per solas nuptias cõseruat eles

Quæst.3.

Quæst.4.

Quæst.5.

Quæst.6.

Quæst.7.

Quæst.8.

gans genus humanum.

¶Præterea & hoc videtur de iure diuino prohibitum, Genes.21.capi. cum dicit eijce ancillam & filium eius,non erit hæres filius ancillæ cũ filio liberæ:& istud idem habetur in capitu.non omnis.32. quæstione secunda.vbi etiam adiicitur illud a domino constitutum,prius quam initium romani iuris extiterit, adducitur quoq; authoritas Apostoli ad Galatas.quarto capi.vbi etiam allegat illud Genes.21.facit ad idem quod habetur in summa. & in capitul. vnico. 35. quæst. septima.facit etiam quod not.Barto.Bald.& Paul.de Castr.in.l.tertia.ff.de testam. & tradit latè Paul.de Castr.consil.467.volu.2.incipit,viso dicto puncto. vbi concludunt non posse fieri per statutum, quòd spurii filij possint succedere,& inter alias rationes adducit Barto.illam,quod esset contra ius diuinum ,quo cauetur,non erit filius ancillæ cum filio liberæ. Bald. etiam adducit aliam , quæ multum confert in proposita quæstione,quia quòd spurius non possit in stitui est introductum propter turpitudinem testantis:& actus propter turpitudinem agentis re probatus nulla constitutione permitti potest,vt in dict.authen.vt nulli iudicum.

¶Item actus reprobatus,ppter turpitudinem æquiparatur actui prohibito de iure diuino.capitu.ex parte.de consuetu.& contra ius diuinum non valet statutum,quod enim spurii non possint succedere patri est inductum propter eius delictum, & vt refrænẽtur ab illicito coitu,vt in lege fina.C.de natura.libe.vnde contra bonos mores esset, quod princeps super hoc dispensaret maximè in exclusionem : & cum tam graui præiudicio legitimorum:imo & fortius est , quod voluit Ioann.de Imol.in dicta lege tertia. ad finem. quòd neque valeret statutum,quòd filii naturales tantum succedant patri : quia sic indifferenter habilitando naturalem præberet materiam delinquendi : & ideo non videtur valere.

¶Præterea tale priuilegium principis quodammodo alios alliceret ad illicitos coitus, videntes posse se impetrare tale priuilegium, & omnis consuetudo constitutio iuramentum & priuilegium per quę nutriri possunt peccata,non valent secundum Ioannem Andream in capitu.extirpandæ.de præbend.super verbo,consuetudine qualibet. pro parte verò contraria facit illa decisio Neapolitana collecta per Matthæum de Afflicto decisio.nonagesimanona,incipit,si pater.vbi refert bis in duabus causis fuisse iudicatum, quod si pater mediante pecunia recepit emphyteosim pro se,& Titio,& hæredibus dicti Titij filij sui spurii nati ex damnato coitu , quòd in tali emphyteosi succedet dictus spurius,exclusis hæredibus venientibus ab intestato , per nota.per Baldum in lege secunda.C.de iure emphyteo. columna prima.dat Bald.rationem:quia non vt hæres : sed mediante stipulatione veniunt.& sequitur ibi Iason.in sexagesimanona columna.totius tractatus retuli supra quinta partita.titulo octauo. in lege penultima. super glosse.segun se ouieren.sic ergo videtur, quod ad maioriam possit venire mediante gratia,& priuilegio principis.adducit etiam & Matthæus in dict.decisione, quod necdum spurio verum etiam seruo,potest de nouo dari feudum & emphyteosis, vt in capitu.primo. §. personam,per quos fiat inuesti.

¶Præterea (vt dixi superius) per principem potest minui legitima filii , licet non possit tolli in totum , secundum magis communem opinionem : poterit ergo princeps reseruata portione sufficienti ad alimenta filiorum dispensare : vt cætera bona per viam maioriæ veniant in spurium:neque repugnabit ius diuinum allegatum: quia vt dicit Ioannes de Imola in dicta lege tertia.ff. de testamen. illa auctoritas non multum vrget:quia illud erat quodam præceptum iudiciale legis veteris,& non videntur obligare in lege noua ista iudicialia,ni si quatenus sunt approbata per habentem authoritatem legis condendæ,vt habetur in capitu.translato. de constitu. & per Sanctum Thomam.prima secundæ.quæstione.104.articulo tertio.de quo etiam in capitulo fina.de successio.ab intesta.& in.§.hisita.6.distinctione.hoc etiam videtur de mente Hostien.in summa.in titu.qui filii sint legiti. vbi dicit,quòd licet Imperator possit legitimando spurios eos ad hæreditatem admittere:non tamen hoc posset legem generalem condendo statuere, quod admittantur ad successionem : quia multi essent qui non curarent: vnde filios haberent , si scirent eos sibi succedere debere:& sic si non esset legem generaliter condendo:sed in casu particulari dispensando videtur de eius mente , quòd hoc possit imperator.hoc etiam vult Bald.in lege.eam quam.columna nona.C.de fideic commiss.vbi dicit , quod non potest princeps facere legem generalem,quòd spurii succedant : quia est indirectè contra bonos mores, sicut neque constitutio valeret,quòd quilibet posset adulterari & incestum committere : & subdit quòd hac ratione non potest legitimare nascituros ex aliquo, qui nondum sunt concepti in vtero : quia est dolus de futuro : sed si essent nati , vel concepti , posset: quia est dolus de præterito,circa quæ non remouetur reatus, sed pœna,& pro ista parte etiam facit,quod not.Ioannes Andre.in additio. ad Speculato.titu.de successio.ab intesta. §.finali.versicul.sed ex facto.vbi dicit,quod princeps posit statuere, quòd tales succedant patribus,sicut statuit,quod succederent matribus potissimè cum generatione & natura sint filii,& consanguinei, licet ad comprimendum illicitos coitus primo excluserit illos per legem suam , vt in authentica.quibus modis natura.efficiun.sui.§.si oportet. si ergo ad primordium naturæ reducitur spurius , cessat causa querelandi. lege prima. C. de inponen.lucrati. descriptio. libro decimo.finaliter tantum refert Hostiens. tenere contrarium vbi supra , ista etiam quæstio latissimè tractatur per Præpositum Alexand. in capitul. per venerabilem. in versicul. quod autem. qui filii sint legiti. in quinta quæstione principali.versiculo octauo quæro.& in capitul. constitutiones. decima distinctione. & concludit necdum hoc posse statui per legem imperialem : verùm etiam per aliam legem ciuilem , vel statutum: nam ex quo per legem ciuilem matribus possunt succedere , vbi etiã militat ratio peccati vitandi:ita eaiam sit lex admittenda si statuat, quod succedant patribus. Adducit etiam , quòd iste successiones sint de iure ciuili delatæ,licet in filiis hoc suadeat naturalis ratio, vt in lege.cum ratio. ff. de bonis damna. ideo ius ciuile potest eas modificare , & augere & circa eas disponere , iuxta notata per Dynum in regul.indultum.de regulis iuris.libro sexto.nec erit facienda differentia inter natos ex damnato coitu , & alios secundum eum : quia prædicta fundamenta militant in vtrisque , licet Baldus in lege prima. C. de iur. aureo. annu. faciat inter istos differentiam : cum quo etiam videtur transire Decius in capitul. in præsentia. de probationi. numero quadragesimotertio , quia secundum eum cum differentia Bald. funderur super peccato , non procedit : quia in vtroque est peccatum mortale,licet in natis ex damnato coitu sit maius ibi;respondet ad principale motiuum tenentium statutum tale non valere,scilicet,quia dare videtur occasionem peccandi : nam secundum eum illud procederet,vbi lex directè disponeret ad peccatum:secus si à remotis : nam causa remota non ordinatur directè ad effectum : & ideo non habetur in consideratione. lege.qui domum habebat. ff. loca.in fin. leg. Neratius. ff. de seruo corrup. capitu. de occidendis. vigesimaquinta quæstione quinta. capitu. exhibita. de homici. alias dicemus, quod lex euangelica, quæ prohibuit repudium dari vxori, pervrum esset iniqua, si contingeret, quòd ob hanc causam in dissolubilitatis occideret aliquis vxorem suam, quam haberet ex osam, & illud dictum non erit hæres, &c. quod etiam retulit Apostolus ad Galatas .quarto. non obstabit: nam secundum eum Apostolus loquitur, secundum illas leges, quatenus erant & nunc sunt : per hoc tamen non dicunt legem imperialem super hoc de nouo edi non posse: facit etiam pro ista parte communis doctorum conclusio in lege. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liberis & posthumis. qui dicunt principem posse legitimare filios illegitimos in præiudicium filiorum legitimorum. & istud fuit sequutus Bald.in dicto.§.& quid si tantum.& in dicto.§.filii nati.si de feud. faerit controuer. inter domin. & agna.& in lege.cunctos populos. C. de summa Trinitate & fide Catholic.& in lege prima. C. de iure aureo. annulo. quinimo , & de iure isto partitarum,hoc est decisum per legem fina. titul. decimoquinto. quarta partita.vbi vide,quod dixi,& licet ista quæstio pro vtraque parte satis sit disputabili:mihi tamen magis placet prima opinio, velut iustior, & æquior,& bonis moribus & honestati congruens. & quia vt habetur in Euangelio, non est bonum sumere panem filiorum , & mittere canibus.& illud Apostoli,si filius ergo hæres.& quia licet exclusio legitimorum non habuerit fontem a iure diuino,vt supra dictum est , sed tantum a iure ciuili,& lege positiua : cum talis res ita sit rationabilis, & honesta princeps est obligatus ad obseruantiam talis legis à dictamine rationis : quia est animal rationale , & à tali dictamine rationis princeps non est solutus , sicut neque à lege æterna , vel naturæ. vt tradit Baldus in lege secunda. columna septima. C. de seruitutib. & alibi dixit idem Bald. quod licet principis sit suprema auctoritas : tamen naturalis ratio auctoritate eius mutari non potest, in lege. si non speciali. C. de testament. & quia si lex reputat absurdissimum , quod extantibus legitimis naturales sibi introducantur in successione , & si legitimentur, vt in authentica. quibus modis natura efficiun. sui. in. §. tribus. multò magis reputari debet absurdissimum , si ita spurius introducatur,vt legitimos excludat , quasi a tota successione : enormiter nanque lædere in legitima est idem, quòd in totum tollere,vt dixi in lege. vndecima. titulo quarto. supra eadem partita. Et in hanc sententiam inclinat ille vir summus seu dificia,& christianus vir Andreas de Isernia in. §. naturales. si de feud. fuer.controuer.inter domin.& agna.& quia illa opinio, quòd non valet statutum, quòd spurius succedat est magis communis opinio. & qui eam impugnant loquuntur , quando non essent filii legitimi: & licet Imol.& Franciscus de Areti.in dicta lege tertia. ff. de testamẽtis. conentur responsiones dare ad illud iuris diuini,eiice ancillam.

&c. video illam auctoritatem adductam per Sanctum Ambrosium & positam in volumine Decretorum in dicto capitulo. dicat aliquis. quam auctoritatem etiam Bald. in lege. cunctos populos. in quarto fol. C. de summa Trinitate & fide Catholi. exponit ideſt non erit hæres filius concubinæ cum filio vxoris legitimæ. & quia lex illa partitarum loquitur in filijs naturalibus legitimatis, vt patet ex serie illius tituli, & intelligitur vt ibi dixi de legitimatis ante natiuitatem filiorũ legitimorum, & naturalium, vt ibi dixi, quod etiam & hodie non admisit dicta. l. Taurina pro ista etiam parte bene facit doctrina Bartol. in extrauagan. ad reprimendum. in gloss. super parte videbitur. in vers. siculo. secundo casu principali.

In no. rec. est. l. 7. & 8. tit. 8. libro. 5.

¶ Bene tamen fateor, quod posset princeps concedere priuilegium facienti maioriam, quod posit vocare filios vel nepotes spurios ad maioriam, eo casu quo deficerent filij legitimi, sicut & alias in defectum aliorum lex habilitat spurios, ad honorem publicum decurionatus. lege. generaliter. §. spurios. & lege. spurij. ff. de decurio. & in proprijs terminis it a consuluit Decius in consilio ducentesimo septuagesimoprimo. incipit, in casu transmisso de Hispania. versicul. postremo. penultima colum. & fin. & intellige. & limita, vt dixi supra quinta partita. titul. octauo. l. penultima. in fine. gloss. super parte, segun se auiene. non tamẽ ex tali facultate posset vocari spurius ad maioriam dignitatis, veluti ad ducatum, vel comitatum ex eo, quod not. Bald. in l. eam quam. columna decima. C. de fideicommiss. versi. quæro vtrum legitimatus. vbi quærit, vtrum legitimatus ad feuda comprehendatur sub isto generali vocabulo ad feuda dignitatis. & respondet quod non: quia dignitas, vult dignos vtero, non impetrato beneficio indefinite: nam talis interpretatio non extenditur ad curata, neque ad dignitatem, quoniam in illis reddit se princeps difficiliorem in concedendo. ad quod vide bonum textum in capitul. cum in illis. de præbend. libro sexto. & capitul. fina. de præbend. in volumi. decretalium. & Socin. consilio ducentesimo sexagesimo. in causa nautensis secundo volumine. columna decima tertia. versicul. quarta principalis conclusio. quinimo. argument. dict. capit. cum illis. in principio. videtur dicẽdum, quod si in maioria essent castra, & villæ cum iurisdictione & vasallis, quod ex tali generali facultate, spurius ad ista non posset vocari: & quia habere vasallos est dignitas, cui iurisdictio inest, vt dicit Baldus ig versicul. Marchio. ad finem. de his qui feud. dare poss. hoc tamen non firmo ex eo quod hodie iurisdictiones vendantur cũ territorijs, & vasallis & rusticus posset esse capax: & quia maior ratio militat in cura animarum, de qua in dicto capitul. cum illis. quam in iurisdictione temporali.

¶ Et si filiũs qui in defectum legitimorum, vocaretur ad maioriam, esset filius naturalis: crederem non esse necessariam ad hoc specialem principis concessionem: cum de iure communi. & isto partitarum pater potest deficientibus filijs legitimis, relinquere bona sua filio naturali tantum, vt in authentica. licet. C. de natura. libe. & in. l. fina. tit. decimotertio. infra eadem partita. & si habeat ascendentes legitimos, vt in. l. 10. in ordina. Tauri. & satis bene hoc probatur in. l. vigesimaseptima. in ordina. Tauri. neque ad hoc obstat textus in lege. si is qui. ff. de vulgari & pupillari. cum gloss. ibi quatenus exemplificat illam legem in filio naturali vbi habetur, quod si pater substituat filio legitimo, & naturali impuberi filium naturalem patris, quod talis substitutus adueniente casu substitutionis, licet possit habere ex substitutione bona pupilli: non tamen bona patris, in quibus alias non poterat extantibus legitimis, succedere, propter eius incapacitatem: nam de necessitate lex illa debet intelligi prout Ioannes de Imol. eam intelligit in lege. Lucius. ff. eodem. quando vltra pupillum stabat alius filius legitimus: alias autem substitutus pupillaris admitteretur, etiam ad bona patris. quod Alexand. ibi. columna tertia. in principio. dicit summe esse notandum, pro limitatione illius legis. & licet iste intellectus aliqualiter diuinet secundum eundem Ioannem de Imol. tamen dicit esse tenendum, vt euitetur contrarium, quod alias posset formari de dicta lege. Lucius. & cum isto intellectu tenet etiã Alexander in dicta lege. si is qui. & ratio suadet, quia cum exclusio naturalis, quoad bona patris non sit propter fauorem pupilli: quia imo fauor pupilli esset, quod naturalis substitutus caperet etiam bona patris. argumento legis. si pupillus. ff. de acquirenda hæreditate. restat dicendum id statutum fuisse propter fauorem aliorum filiorum legitimorum, quibus non extantibus, nihil repugnat: quin etiam bona paterna naturalis capiat ex substitutione, & cum dicta tex. Lucius. permittat filium naturalem venire ad totam hæreditatem ex substitutione, legitimo repudiante: & sic, quod succedat ex vulgari, idem dicendum est in fideicommissaria substitutione: cum etiam per vtrangue succedatur testatori. lege. cohæredi. §. cum filiæ. ff. de vulgari & pupillari substitutio. Vnde non stante alio filio legitimo, poterit pater filium grauando ex facultate regia vocare naturalem in defectum descendentium legitimorum. & quod idem

In no. rec. est. l. 8. tit. 8. lib. 5. In no. rec. est. l. 5. tit. 6. lib. 5.

sit dicendum in fideicommissaria, quod in vulgari. tenet Alexand. in dicta lege. si is qui.

¶ Quid autem si cum haberem filium spurium quem ex errore iuris credebam legitimum, & communi opinione talis reputabatur, feci in eum maioriam an tenebit? vide quod dicit Baldus in lege. si arbiter. versicul. pone habebam. C. de senten. Quæst. 9.

¶ Aduerte etiam circa prædicta quod & si expresse non vocetur filius naturalis ad maioriam in defectum legitimorum, ex eo quod quis fecit maioriam in filium maiorem & cæteros descendentes ordine primogenituræ videtur, quod sit vocatus filius naturalis deficientibus legitimis. l. cognoscere. §. liberorum. & ibi gloss. & Bart. ff. de verborũ signifi. videnda tamen sunt in hoc quæ habentur & notantur in. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel.

¶ Aduerte etiam, quod licet vigore facultatis regiæ hoc concedentis, vt possit facere maioriam in vnum ex filijs, quem elegerit pater possit eligere talem filium, si ipse eligat inter filios, filius sic electus non poterit eligere vnum ex suis filijs: sicut poterat pater, videtur pro hoc casu in lege. liberi. ff. de assignan. liber. & quia concessio regia non extenditur vltra primum vicem. lege. boues. §. hoc sermone. ff. de verborum significa.

¶ Et potest dici, quod vigore talis licentiæ regiæ, quæ est in vsu, quod possit facere maioriam, cum vinculis, restitutionibus, & submissionibus, quibus vellet, quod poterit condens maioriam dare filio suo, in quem fecit maioriam potestatem eligendi vnum filium, quem vellet, vt in ipsa succedat, licet in casu quo non concederet, succederet maior, vt dixi, cum hoc sit de more maioricatuum Hispaniæ) cum princeps eius arbitrio hoc reliquerit, tenebit talis ordinatio. Non tamen poterit talis filius, quem elegerit eligere temporaliter, seu vsque ad certum diem: imo talis electus per filium, debet habere maioriam toto tempore vitæ suæ. hoc probatur per textum in lege fina. §. ex die. iuncta. lege prima. quam gloss. ibi allegat. ff. de assignan. liber. quod sine dubio procederet, quando ex verbis primi disponentis appareret, quod sic electi debebant possidere ad vitam, vt si inuestituræ tenor, seu maioricatus diceret: filius meus eligat vnum de filijs suis, tempore suæ mortis. & ille sic electus possit etiam tempore suæ mortis, vel in vita eligere vnum de filijs suis, idem tamen crederem, & si ista verba vel similia non essent in institutione maioriæ: nam talis electio non debet esse temporalis, vsque ad certum diem. argumen. dictæ legis final. §. ex die. cum gloss. ibi & quia tam princeps, qui facultatem concedit quam conditor maioriæ, in vocationibus & fideicommissis, quę faciunt habere videntur respectum ad consuetudinem maioratuum, Hispaniæ, quæ est vt succedatur ad vitam, non ad certum diem: vt in simili tradit Andre. Sicul. in consilio decimo. sapienter scribitur. in principio. & per totum. secundo volumine. & Decius in consilio. 397. viso puncto. tertio volumine. & iuxta nota. per Bartolum in lege. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellianum.

¶ Aduerte etiam. quòd vigore talis facultatis, non videtur princeps concedere, quòd faciat maioriam in fauorem filij, qui sit inimicus regis. bonus textus in lege. Lucius. §. Lucius Titius damam. ff. de legatis secundo. facit bene lex fina. C. de pact. inter empt. & vendi. per quam l. gloss. & Bald. in capit. primo. in principio. de proh. feu. alie. per Fredericum. vbi Baldus. columna tertia. dicunt, quod si dominus det licentiam vendendi feudum amico, non poterit vassallus vendere inimico domini, & facit quod not. idem Bald. in. §. porrò. columna prima. quæ sit pri. caus. beneficij amit. de vassallo fideiubente pro inimico domini, adde quod not. Bartolus in extrauagan. ad reprimendum. in gloss. super verbo, videbitur. versiculo. secundo casu principali. In contrarium tamen facit, quod not. Bald. in lege. id quod pauperibus. columna octaua. versicul. vigesimosecundo quæritur. C. de episcopis & clericis. in quæstione. an executor testamenti possit eligere pauperem inimicum testatoris, vbi dicit, quod si talis erat odiosus & indignus, quod tunc non possit eligi per nota. in lege. fideicommissum. C. de fideicommiss. secus si erat odiosus. & non indignus: quia cum testator decessit confessus, & contritus, istud odium remisit in extremis, vt notatur. Instit. de iniur. in fin. & subdit quod de hoc fiat articulus.

¶ Sed an comprehendatur filius posthumus in facultate ad faciendum maioriam in vnum ex filijs? videtur quod sic. vt in. l. si quis operas. ff. de oper. liber. Qu. 10.

¶ Sed pone, quod quis impetrauit à principe licentiam faciendi maioriam in vnum ex filijs suis simpliciter, non adiecto quod possit grauare in legitima alios filios, an poterit eos grauare virtute talis facultatis? dicendum est, quod non, & si rex in licentia ponere, vt liberè posset per textum notabi. in lege. si quando. in principio. C. de inofficioso testamento. & tradit in specie Roderic. Suarez. vbi supra folio. sexagesimoseptimo. columna prima, & adde quæ not. Abb. in capitul. dilecti. de iudic. versicul. quid si potestas. cum sequenti. non ergo vi- Quæst. 11.

In noua rec. est. l. 3. tit. 6. li. 5

gore talis simplicis facultatis poterit ponere aliquas conditiones, contra ius: vt patet ex prædictis. Quæst. 12.

¶ Sed an ille, qui habet licentiam regiam ad maioriam faciendam in filium, si non haberet filios legitimos possit illam facere in filium spurium. tetigi supra & crederem quod non: quia in tali generali licentia non comprehenditur incapax. vt in dicta lege Lucius. §. Lucius Titius damam. & quæ notat Baldus in lege. eam quam. C. de fideicommiss. & facit bene quod not. Paul. de Castr. in lege. Lucius. §. in testamento. ff. de legatis primo. in quæstione illa de testatore, qui instituit vxorem, & grauauit, vt post mortem suam restitueret, vel distribueret bona inter pauperes, quos sibi placuerit vni, vel pluribus. & dicit Paul. quod in tali generali grauamine, non includitur persona incapax. argumento dictæ legis Lucius, §. Lucius Titius damam. allegat etiam Speculato. titu. de instrumen. editio. §. nunc vero aliqua. in additio. incipien. continuatur etiam hic alia quæstio. & idem voluit Bart. in. l. fina. ff. de his quibus vt indign. in eadem quæstione. licet Paul. ibi referat Barto. in contrarium.

¶ Talis etiam licentia non prodesset, quantumcunque latissima esset data potestas, si ille cui datur, esset incapax factionis testamenti, vel di sponendi alias de suis bonis, vt est text. cum gloss. in. l. verbis. ff. de verborum significatio. facit. §. in extraneis. Instit. de hæred. qualita. & differ. & etiam dicta lex. si quando. in principio. adde pro hoc bonum textum in capitu. si gratiosè. in fin. de rescript. libro sexto. & capit. dudum. el segundo. de electio. & sic in hoc magis vincit, seu operatur im potentia, quam priuilegium. tex. & ibi Bal. in. l. Titius. §. Romæ. ff. de excusatio. tuto. quia secundum Philosophum actus actiuorum sunt in patienti bene disposito. capitu. venerabilem. de electio. quod intellige, nisi princeps sciens illum incapacem ea incapacitate, super qua princeps dispensare posset dedisset ei hãc facultatem: quia videretur cum eo dispensare. l. idem Vlpianus. ff. de excusatio. tuto. l. quidam consulebant. ff. de re iudica.

¶ Ex quo potest dici quod si rex facta sibi relatione quod quis possidebat aliquam villam titulo maioriæ dedit liberam testandi facultatem de tali villa ei qui illam possidebat quod ex tali licentia poterit disponere etiam in præiudicium sperantis maioriam: quia erat sequens vocatus & ad hoc vide bonum textum in lege. etiam in principio. ff. de bon. liber. quod procederet forte posset in maioria quæ habetur ex lege ciuili vel a solo principe non tamen forte in ea quæ haberetur ex contractu seu de iure gentium in quo princeps non dispensat vt plene deduxi in quadam mea allegatione in fauorem Marchionis de Monte mayor.

¶ An autem vigore talis facultatis, qua sibi conceditur, vt faciat maioriam in vnum ex filijs, possit duas maiorias facere, in duos vel plures ex filijs, vel plures filios vocare ad eandem maioriã? videbatur quod non per textum in capitu. recepimus. & capitu. porro. de priuileg. vbi habetur, quod in priuilegijs debet seruari iuxta eorum tenorem, pro hoc etiam videtur text. in lege. qui soluendo. la primera. ff. de hæredibus instituen. & ibi gloss. nota. ex qua videretur dicendum, quod teneret primæ maioriæ constitutio, non verò secundæ. in cõtrarium tamen est bonus textus in lege prima. in principio. iuncto. §. quanuis. ff. de assign. libert. cuius verba sunt. quanuis in singulari sermone Senatusconsultum scriptum est, tamen & pluribus liberis & plures libertos libertasue, posse assignari certum est. Item etiam si testator mandauerit restitui rem vni de familia, potest fieri restitutio duobus. l. vnum ex familia. §. si duos. de legatis secundo. & ibi Bartolus, & Ioannes de Imol. & Paulus de Castr. & Baldus in verbo ita que. eiusdem legis. & per Bartolum in. §. sed & si fundum. eiusdem. l. vbi idem vult esse econtra, vt si rogetur restituere pluribus, possit restituere vni tantum: & sic si data esset licentia ad maioriam in plures filios, poterit fieri in vnum tantum. & istam partem credo veriorem: nam licitum est recedere aliqualiter à forma data per disponentem: dummodo non recedatur à mente, vt not. Baldus in dicta lege. vnum ex familia. Imol. in dicto. §. si duos. cum enim mens principis sit dare in hoc istam facultatem, ita vt reguletur secundum voluntatem & dispositionem eius, cui dat: de mente principis est concedere in vnum vel plures, prout condens maioriam voluerit, sicut etiam in dicta lege. vnum ex familia. in principio. &. §. si duos, mens testatoris seruatur, quæ fuit ne res exiret de familia, quod conseruatur, siue restituat vni, siue pluribus de familia: & præsertim procederet vbi bona essent tanta, quod sufficerent ad vnam vel plures maiorias, prout etiam tradit Paul. de Castr. vbi supra. cum tractat de relicto pro hospitali fabricãdo, quod possunt per executorem fabricari plura, si bona sufficiunt. hoc etiam confirmatur ex. l. decimanona. in ordinamen. Tauri. vbi habetur, quod licet ex lege fori permissum fuerit meliorare in tertio vnum ex filijs, poterit pater si voluerit meliorare plures, cuius opinionis fuit doctor de Segura. in repetitione dict. §. sed & si fundum. folio. octauo. columna secunda. versiculo sexto. & folio decimoquarto. columna prima. in fine. & hoc planè procedit, quando licentia data fuit, vt possit maioria fieri in vnum filium: quia quod fiat in plures, maior fauor est filiorum, & mens concedentis non repugnat: quando verè licentia data fuit, vt possit facere in duos vel plures filios: tunc non videtur, quod possit tantum fieri in vnum: quia hoc esset in damnum alterius filij, cui etiam princeps voluit prouidere, vnde non videtur tunc posse à forma licentiæ recedi per supradicta. & non obstat, quod habetur in dicto. §. itaque. &. §. sed & si fundum. quia ibi non repugnabat mens testatoris, quæ fuit, vt bona remaneant in familia, quæ etiam isto modo conseruatur. & bene facit, ad hoc quod per illum textum not. Barto. in lege prima. ff. de opt. lega. vbi dicit, quod si testator iubet distribui bona sua inter pauperes, eligendos per talem, quod ille non potest eligere vnum tantum, & ci dare omnia. allegat etiam. l. tertiam. ff. de ann. lega. Ioannes de Imol. tamen in hoc de vno tantum paupere, an possit eligi? vult in dicto. §. si duos. insufficiendas esse aliquas coniecturas, vt ex eis constet de mente testatoris. vide ibi per eum. Et ex prædictis patet respon. ad dictam legem. qui soluendo. quia ibi tractatur de præiudicio creditorum, quod in quæstione prædicta an possint fieri duæ maioriæ, cessat.

¶ Et an virtute facultatis faciendi maioriam in vnum ex filijs possit facere filio qui est in potestate per viam donationis? videtur quod sic ex. l. decima septima. in ordinamen. Tauri. & ex dicto Bald. in authe. si quas ruinas. ver. iuxta hoc quæro vtrum. C. de sacrosanctis ecclesijs. Paulus in lege. si quando. in principio. ff. de legatis primo. & an possit fieri in posthumum vide. l. antepenult. ff. de legatis primo. quod sic. & an in filium extantem apud hostes. vi. l. illa. §. primo. ff. de hæredibus instituendis. & textum cum glos. in lege. hæredis. ff. quando dies legatorum cedit. Quæstio. 14. In nona rec. est. l. 1. tit. 6. li. 5

¶ Sed pone, quod rex concessit priuilegium faciendi maioriam in vnum ex filijs: cum pater plures filios haberet, an poterit facere maioriam in nepotem ex vno ex filijs? est aduertendum ad decisionem huius quæstionis, quod appellatione filij non comprehenditur nepos, quando agitur de præiudicio alterius, ita quod est merum priuilegium: secus si esset beneficium, secundum Bartolum in lege. libertorum. columna tertia. ff. de verborum significatio. textus & ibi Baldus in. l. sed & milites. in principio. ff. de excusatio. tuto. Bal. in. §. quia vidimus. de his qui feud. dare poss. vnde videtur, quod non possit fieri maioria in nepotem extantibus alijs filijs. ipsis tamen deficientibus, si euenerit casus, quod vnicum tantum haberet nepotem naturalem, & legitimum, ille comprehenderetur sub licentia, quatenus tamen tangeret in præiudicium legitimæ, necessarius esset consensus talis nepotis, iuridicè præstitus iuxta id quod habetur in lege. si quando. §. &. generaliter. C. de inofficioso testamen. & licet tali casu sine licentia principis, fieri poterat maioria: adhuc tamen multum esset regis licentia prohcua, vt vincula, & submissiones. & restitutiones extendantur vltra quartam generationem, iuxta ea quæ habentur in authentica. de restitu. fideicommiss. & ad alia veluti ad impediendum ex prohibitione alienationis, translationem dominij: si tamen nepos esset bastardus seu naturalis, tunc non comprehenderetur: cum vt superius dixi, princeps videatur intellexisse de filio legitimo, & naturali: vnde in dubio non comprehenderetur, nisi aliud constaret de voluntate regis, & quod superius dixi, quod stantibus alijs filijs, nepos non comprehenderetur in facultate, intelligere nisi pater talis nepotis iam decessisset: quia cum tunc intret in locum patris, videtur quod in eo possit vigore facultatis constitui maioria. ad quod facit bene doctri. Bartol. in dicta. l. libertorum. columna quarta. quod statutum, quod extantibus filijs fœmina non succedat, procedet stante nepote masculo, patre mortuo: & procederet hoc & si in licentia regia contineatur, quod possit facere maioriam in filium ex se natum: nam mortuo patre nepotis comprehenderetur nepos, ex notatis per Bartolum in dicta lege. libertorum. ad finem. quinta colum. & intellige iuxta prædicta, quando nepos existentibus alijs filijs, intraret locum patris, vel si esset solus, fieret de eius assensu quatenus tangit sibi præiudicium in legitima, per ea quæ dixi. & Barto. tradit in dicta lege. liberorum, columna tertia. & gloss. in lege. filij. ff. eodem. de verborum significatio. Imò & forte posset dici quod dato quod viueret pater talis nepotis si maioria fieret in nepotem teneret & videretur relicta filio ex quo eius contemplatione relinquitur nepoti filio eius. pro quo videtur bonus casus qui loquitur in fortioribus terminis in lege secunda. cum principio. &. §. primo. legis sequentis. ff. de assign. liber. & facit lex. decit dotem. ff. de collatio. bono. & ibi Bartolus, & . Il. quæ disponunt quod aliquid relinqui patri, sufficit si relinquatur eius filijs in potestate. l. tertia. ff. de legat. præs. & tuenda est dispositio patris, vt saluetur meliori modo quo possit. l. penultima. ff. de testamen. milita. & confert ad hoc. l. 18. in ordina. Tauri. & facit bonus textus in. l. secunda. §. si mater. versicu. & quid si nepotibus. ff. ad Trebellianum. qui text. etiam in materia pœnali loquitur crederem tamen idem esse verius quod stan- In noua rec. est. l. 2. tit. 6. lib. 5

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

te filio non posset facere in nepotem vide Alexand.in.l.hæredes mei. §.peto ff.ad Trebellianum. & quod non acquiratur patri videtur casus in l. si mortis.§.hoc autem.ff.de lega.præf.& ibi Bart. nisi fieret nomine patris conferendo acquisitionem patri vt est text.ibi in.§. sequen. & Bart.in dicto.§.hoc autem.& vide Socin.consilio ducentesimo quadragesimo primo.columna decima.volumine secundo.& ad de ad prædicta Bart.o. quod non posit fieri in nepotem filio stante in l.Gallus.§.etiam si parente.ff.de libe.& posthu.& Ioan. de Pla.in.l.1. C.de primi.eo.qui in sacro pala.mili.lib.12.

quæst. ¶Quid tamen si vigore regiæ licentiæ datæ in forma solita,pater inter viuos,seu per viam vltimæ voluntatis, constituit maioriam in vnum filium,post cuius mortem vocauit nepotem eius filium,& filius in vita patris decesit,nondum habita maioria,an tenebit cõstitutio in persona nepotis? Christopho.de Mieff.vir præclari ingenij & satis mihi venerandus,qui obijt sub religione Seraphici Francisci,qui compos fuit tractatum intitulatum,tricephus Christi,contra infideles:in quadam ex multis quæstionibus per eum motis in ista materia maioriæ, quas in discursu sui studij collegit succinctè & non pleno calamo : sed indigestè sperans dante Deo plenius tradere,in quæstione ista inclinauit,quod non teneret maioria in personam nepotis,nihil allegans:nisi tantum,quod videtur noua maioria in personam nepotis,ad quem facultas se non extendebat quando nepos esset solus:& non starent alij filij iuxta ea quæ supra dixi.solum allegabat nota.per glossam in dicta lege.filij.& per Bartolum in dicta lege.liberorum.columna tertia. Ego vero in quæstione ista contrarium tenerem:quia ex quo auus cõstituit maioriam cum facultate in filium,cui substituit ex vigore eiusdem nepotem,licet filius decedat viuo patre,& auo nepotis,nepos venit ex maioria facta per dictam facultatem,& in persona eius non est noua maioria:sed antiqua.argumento.l.vnum ex familia.§.primo.ff. de legatis secundo.& quia siue dicamus substitutionem huius nepotis vulgarem,vel compendiosam,non est quod obstet quin nepos succedat ex substitutione,licet pater eius in vita aui constituentis decesserit:licet enim institutus decedat in vita testatoris, substitutus nepos succedit ex vulgari,vt in lege.si pater filium.ff.de vulgari & pupillari. l. Thais.§.splendophorus.ff.de ideicommissa.liber.glosſ. & Bartolus in lege.Gallus.§.quidam rectè.ff.de liberis & posthumis.quod etiam procedit etiã si institutus vocetur ex vulgari contẽta in compendiosa: nam & si institutus decederet viuo testatore,substitutus admittitur ex vulgari:sic in compendiosa contenta,secũdum Cynum in.l.precibus. C.de impuber.& aliꝰ substitu.& Bartolũ in lege. Centurio.ff. de vulgari & pupillari. Baldũ quinto volumine.consilio centesimo septuagesimo.incipit,quidam Nicolaus.confirmatur etiam ex decisione. l. Lucius.quæ est antepenulti.in.§.filiam.ff.de legatis secundo. vbi habetur, quod relictum in defectum institutorum & substituorum, censetur repetitum ab hæredibus, etiam venientibus ab intestato: & si non apponatur alia clausula codicillaris. facit etiam lex. hæc conditio. in princip. ff. de conditionibus & demonstrationibus.

17. quæst. ¶Sed quid si res concesit facultatẽ faciendi maioriam in vnum ex filijs, quem vellet eligere & fecit in vnum ex pluribus qui viuo patre decesit sine filijs & maioria reuersa est ad patrem. an poterit eiusdem facultatis vigore eligere alium filium & in eum facere maioriam ? casus videtur quod non in lege. cuius bonis. ff. de cura. furio. & quia facultas expirauit in prima electione.l.boues.§. hoc sermone.ff.de verborum significatione. quod de plano videtur procedere si primus filius acceptauit & habuit maioriam & sic actus vigore facultatis fuit perfectus:si enim non venit in filium maioria & ante eius acquisitionem mortuus esset videtur quod posit eligere alium filium.argumento cap.si compromissarius.& capitu.si electio.de electi.libro sexto.& tradit Oldrald.consilio quinquagesimo septimo.incipit, papa reseruauit.& conferunt quæ tradit Felinus in capitul.innouamus. de treuga & pace in limitationibus ad dictum. §.hoc sermone. Item si conditor maioriæ reuocasset illam in casu quo potest iuxta. ll. Taurinas videtur quod non posit sine noua facultate iterum illam facere per dictum. §.hoc sermone.& l.multum notabilem in lege. matrimonij.ff. qui & a quibus manu.libe.non fiant.l.cum vir.ff.de conditionibus & demonstra.

Vtí.l.44 Tau. & in noua reco ꝺila.est. l. 4.titu.7.li bro.5. 18. quæst. ¶Quid autem si rex concesit licentiam faciendi maioriam, in talem filium,puta petrum an posit pater,eo mortuo facere maioriam,incipiendo a persona nepotis filij illius defuncti? & videtur tali casu dicendum,quod non per text. nota.in.l. si ita quis.in princip. ff. de testa.tute.in versicu.si quis filio.in glosſ.paruula ibidem:cum dicit non expresso proprio nomine,vbi etiam Bartol. colligit, quod appellatio filij expresso nomine proprio, non comprehendit alium, quam filium sic specialiter nominatum.facit.l. Gallus.§. instituens. & per totam illam.ff.de liberis & posthumis.vbi institutio facta de filio.non extenditur ad nepotes.& facit quod not.Bartol.in dicta lege. liberorum.columna secunda. versiculo aut tractamus. vbi allegat dictum.§.instituens.adde text.cum glosſ.in.l. Neratius.ff. de regulis iuris.

¶Et idem esset eadem ratione dicendum, vt concessa facultate in talem filium, quod illo mortuo, non posset fieri in alium per prædicta.

19. quæst. ¶Sed pone, quod dedit rex facultatem faciendi maioriam in filium Titium,qui mortuus est,& postea natus fuit sibi alius filius,quem vocauit pater similiter Titium,an poterit in illum constituere maioriam? videbatur quod sic,per textum nota.in lege.filiæ.§.à Titia.ff. de conditionibus & demonstrationib.qui videtur esse casus quæstionis.Cõtrarium tamen credo:quia destructare destruitur etiam priuilegium: & si reædificetur,non habebit illud priuilegiũ, nisi eiusdem priuilegiantis auctoritate fiat,per notata per doct.signanter per Ioannem de Imol.in lege.inter stipulantem.§.sacram.ff.de verborum obligationibus.ad finem.sic etiam videmus,castra vetera inhabitata reficinõ posse,nisi auctoritate principis secũdum Innocentium in capitu. Pisanis. de restitutione spoliatorum.Baldũ in lege prima.verticulo.in initio. ff.de offic.præfect.vrb.facit etiam.l.pater.§.Tusculanus.ff. de legatis tertio.neque obstat dicta lex filiæ.§.à Titia.quia ibi sumus in casu,qui tantum pendebat à voluntate testatoris,de cuius mente ideo præsumitur,non reuocasse legatum ancillæ Agatheæ.de qua ibi : quia aliam quam post alienationem primæ Agatheæ habuit,vocabit eodem nomine Agatheam.in quæstione vero nostra hoc non dependet à potestate patris constituentis maioriam:sed à potestate, & licentia regis, & huius sententiæ fuit dictus Christopho.de Mie.vir doctissimus in dictis suis quæstionib.

20. quæst. ¶Quid autem si rex concesit licentiam faciendi maioriam,prout ipse vellet, liberam ibi in hoc pætestatem concedens,an per hoc solennitates iuris ciuilis, & in capacitates hæredum videntur sublatæ, vt sic tali casu posit relinquere maioriam alicui incapaci? videtur, quod sic, vt in lege prima.iuncta. l. neque.in. §. deportati. & quæ ibi Bartolus. ff.de testamen.misita.cogita tamen & vide quæ superius dixi.& per talem clausulam non tolluntur ea quæ sunt iuris naturalis, sed quæ sunt iuris ciuilis.

21. quæst. ¶Quid autem si quis fecit maioriam cum licentia principis,quæ expirauit post factam maioriam,postea verò constituens cancellauit, seu incidit instrumentum maioriæ:postmodum pœnitentia ductus, vult illam valere,an posit? & videtur quod non:quia licentia expirauit per constitutionem validam,quæ facta fuit:vnde cũ pœnitet & vult,quod valeat reperiturfine licentia.facit tex.in lege penul.§.fina.ff. de bonorum possessio.contra tabu.ibi neque putauerit quisquam nuda voluntate constituitestamentum.

¶Præterea eadem solennitas requiritur in actu reparando,quæ in faciendo. l. si vt proponis.la segunda.C.de nupt.& quod ibi notat Baldus,& multa in materia cumulat Iason in repetitio.l.quominus. ff. de flumi.in fina.quæstione de Molendino in totum destructo. In contrarium tamen videtur quod notat Abbas per textum ibi in capitulo. per tuas.de donatio.in quarto nota.vbi not.quod qui reintegrat, non dicitur de nouo facere:vnde licentia prius concessa,durat in tali reintegratione, & dicta lex si vt proponis. non videtur obstare: quia ibi erat ius patri quæsitum ex diuortio ad dotem, quam dedit filiæ : in casu vero proposito nullum ius erat quæsitum regi, ita vt ab eo noua licencia requireretur. Præterea de mente principis fuit concedere licentiam, nedum ad primum actum constituendi maioriam, licet validum : sed etiam ad secundum actum, si primus ex aliqua causa corruerit:sciebat enim princeps istum actum de sui natura reuocabilem vsque ad mortem. l. quadragesima quarta. in ordinamen. Tauri.vnde iuxta naturam actus videtur dedisse licentiam. argumento.l.fina.& quæ ibi notantur. C. de non numera. pecun. & etiam de constitutione maioriæ, quæ effectum habere sensit non de reuocabili, iuxta ea quæ late tradit Felinus in capitulo secundo. de treug.& pac.ad intellectum.l.boues.§.hoc sermone. ff. de verborum significatione. & conferunt multum in ista materia notabilia verba Bald.per textum ibi in capitu.cum accessissent. de constitu.columna quinta.numero decimo septimo.vbi ponit hęc verba.Item not.quod vbi resurgit dignitas resurgit confirmatio dignitatis : quia resurgit per dispositionem iuris communis : neque est opus, quod papa de nouo confirmet statutum, super hoc editum ex quo non intelligitur noua creatio : sed quodammodo redire ad naturam suam. facit.l.deferre.§.fina.ff.de iure fisci.l.fina.ff. de mino.ibique respondet Bald.ad dictam legem.si vt proponis.& paulò inferius eodem numero dicit:oportet, quòd in noua creatione interueniat auctoritas summi pontificis:sed in reparatione non requiritur noua auctoritas Papæ, subditque notabilia verba. porrò non dicitur omnino extincta, quando supereset aliqua spes,vel indicium reparationis,vel aliquis habitus, vel figura remanet, vel memoria in codicibus ecclesiæ, non

In nouare copi.est.l. 4.tit.7.libro.5.

cancellatis.allegat.l.peculium.§.si opem.ff.de pecul. quod satis confert ad quæstionem istam : nam hic licentia regis non fuit incisa: sed mansit originalis & in registro, quam cum construens non incidisset seu incidi fecisset, non fuit actus maioriæ totaliter destructus: nam manserunt reliquiæ licentiæ (vide quæ dixi in lege vigesima quarta titulo primo eadem partita.& l.fina.ff. de his quæ in testa. delen.) imo & in fortioribus terminis ego induco dictum capitulum cum accelsissent : nam certum est quod noua dignitas non potest creari in ecclesia,sine licentia papæ.vt in capitulo primo vigesima secunda distinctione.& tamen ea ratione : quia ab antiquo illa dignitas primiceriatus, de qua ibi fuit in illa ecclesia licet postea authoritate papæ illa dignitas fuisset extincta : tamen potuit solum capitulum illam reparare ex primeua licentia,licet extinctio authoritate papæ facta fuisset, quod est singulare ad istam quæstionem vt & si Rex consensisset reuocationi maioriæ factæ, per constituentem tantum si constituens valet pœnitere & reparare maioriam,poterit ex primęua licentia.

11. quæst. ¶Et quid si licentia Regis detur Titio comiti, & sic sub nomine proprio & dignitatis:an si Titius comes illa non vtatur,poterit vti eius successor?decide ex his quæ dicit Baldus in capitulo primo.§. Marchio. versiculo. Pone concessum est priuilegium.de his qui feudũ dare possunt. Et facit quod notat Bald.in lege prima.§.si defunctus.ff.de rebus eorum.

13. quæst. ¶Sed quæro de pulchra quæstione, sæpe, vt ex more videmus,Rex solet concedere facultates ad vendendum,& alienandum aliquas res maioriæ, seu obligandi eas pro dote & arrhis : quod de iure videtur principem facere posse : cum ex eius priuilegio vires sumpsit maioria,iuxta nota.per Baldum in lege,qui se patris.C.vnde libe. columna antepenul.& traditur in plerisque locis, & facit ad hoc quod notat Baldus in capitulo primo.§.hoc quoque.columna secunda. versiculo., accidit quæstio,de successio.feud.& quia si lex mortua introduxit res prohibitas alienari pro restitutione dotis, vel alias, vt in authenti. res quæ.C.communia de lega.idem dicendum in lege viua, quæ est princeps. An sit dare aliquem modum, vt Regi tollatur potestas dandi talem facultatem,ex qua potest venire subuersio maioriæ? & videtur dicendum quod sic scilicet,quod licentia ad maioriam detur propter pecuniam,vel in remunerationem, seu solutionem alicuius seruitij, vel quia princeps sibi aliquid debebat,& principem liberauit hoc acto,vt daretur sibi talis licentia:quia cum tali casu habeatur licentia mediante contractu cum principe : erit irreuocabilis, & non poterit princeps in eius subuersionẽ dare prædictã facultatẽ vẽdendi seu extrahẽdi aliquã rem à maioria, quprobatur ex nota. per glo. in lege. quod semel. ff. de decre. ab ordin. facien. & in.l. secunda. ff. de iur. immunita. & Bartolum vtrobique. & idẽ Bartolum in lege. omnes populi. ff. de iustitia & iure.nu.29. Bald.in dicta lege.qui se patris. Paul. de Castr.in lege. digna vox. C. de legib.

¶Notabis tamen singulariter ad id quod dixi principem posse dare talem licentiam vendendi,vel alienandi,quod possessor maioriæ, cui data fuit talis facultas vendidit:sed adhuc pretium non recepit vel sire cepit, non consumpsit, quod eo mortuo talis pecunia pertinebit tantum ad successorem in maioria,vt in bonis maioriæ conuertatur, & non ad alios filios vel hæredes per text. nota.in lege.si operarum iudicio.ff.de ope.liberto.iuncta glosſ.ibi.sed quare in certa. Quæro præterea licet ex lege thaurina.42.licentia debeat præcedere ad maioriam tamen si sine licentia fiat & à principe cõfirmetur tenet maioria. quid si aliquis fecit maioriam sine licentia, supplicauit tamen Regi in suo testamento vt eam confirmaret & mortuus est ante confirmationem & hæreditate iam eius filijs delata an si princeps confirmet postea petente filio maiore tenebit maioria? videtur quod sic ex notatis per Bartolũ in lege. Gallus.§.& quid si tantum.colum. fina.verti.quandoque ipse filius petit se legitimari & tunc si pater hoc dispotuisset in testamento,& c.ff.de liberis & posthumis.& vide infra eadem glosſ.versic. sed an si quis.

14. quæst. Illa est.l. 3.ti.7.li.5. nouæ rec.

15. quæst. ¶Sed pone quod quis leget filio talem rem in tertia parte bonorum ex lege regni in maioriam qui etiam dicit vel lego illi tales res & tales de quibus facio maioriam, si Rex confirmauerit cui supplico vt confirmet, quo facto mortuus est ante confirmationem, item & moritur filius in quem fecit maioriam antequam princeps super hoc aliquid declararet, an transmittet ad suos descendentes primam partem legati, illam videlicet rem, quam reliquit in tertia parte bonorum, quæ non egebat principis confirmatione? & videtur quod neque illam transmittat, neque eius filius poterit petere confirmationem à principe alterius partis legati,scilicet rerum quas reliquit, si princeps confirmaret.& hoc per text.in lege.cum ita. in princi.ff.quando dies lega.cedit. & ibi Bartolum. & eodem titulo. l.cum illud.neque obstat ad hoc.l.si vsusfructus.eodem titu. quia loquitur quando vnum legatum deficit ex morte ipsius,cui legatur. vnde purificatur aliud seu prima pars alternatiuæ,ex quo sequitur quod si legatum fieret isto modo,relinquo filio meo talem rem in maioriã, vel talem & talem si filius meus se obligauerit soluere fratribus suis certas quantitates,vel quid aliud vel si voluerit hoc soluere: tunc enim si moriatur filius ante impleimentum conditionis,valebit prima pars legati seu alternatiuæ:quia purificatur primum relictum, vt habetur in dict.l.si vsusfructus.in princip.

¶Item si defunctus non ita alternatiuè legaret : sed per viam legati de pluribus rebus faceret maioriam in filium maiorem supplicando Regi,vt eam confirmaret.& quod si princeps non confirmaret, quod faciebat maioriam de vna ex illis in tertia bonorum:tunc enim & si moriatur filius ante quam princeps declaret, trãsmittet ad filium rem, quæ relicta est in tertia bonorum.l. si quis ita sic scripsit.ff. de hæredibus instituen. neque obstabit.l. huiusmodi.ff. quando dies legati cedit, quia in isto casu in omnem euentum res legata erat peruetura iure maioriæ:quod non est in casu.l. huiusmodi. & quia quando relinquitur iure maioriæ non solũ relinquitur primo : verũ omnibus descendentibus, & sic non est quid tractetur de iure transmittendi, seu de die legati cedentis. Imo cum in omnem euentum illa res debeat esse maioriæ, posset filius accipere eius possessionem statim, pro quo facit glosſ.in dicta lege.huiusmodi.& l. Iulianus. ff. de condictio. indeb. l. cum quidam.ff.de acquirenda hæredita.l.antiqui.ff.si pars hære. pet. l.si pater.ff.de solu.l.si duobus.§.fin.& lege.qui filiabus.§.primo.ff.de legatis.1.

¶Nota etiam in materia ista quod facultas principis data ad faciendum maioriam per viam testamenti, vel durationis inter viuos, vel vtivellet, intelligi debet dummodo ille cui datur sit capax factionis testamenti.l.verbis.ff.de verborum significatio.&.§. in extraneis. insti. de hæredi.qualita.& diffe.facit.l.si quando. C. de inofficio. testamen.

¶Item nota,quod si quis fecit maioriam,& misit ad Regem,vt confirmaret,& tempore confirmationis,qui maioriã fecit sit furiosus, quod non tenebit confirmatio.l.si quis alicui.ff.de acquir.hære.& vide.l.si. & ibi glo.& Bart.ff.de bono.posses.

¶Item & aduerte,quia & in illis facultatibus conceditur, quod possit addere,& augere in maioria,quicquid voluerit, & multotiens poterit dubitari,in his quæ addit,an videtur repetere titulo maioriæ & vt bona quæ addit sint maioriæ.ad quod vide text.notabilem.in.l.Scæuola.ff.de verborum significa.& .l.libertis.ff. de conditio. & demonstratio.& iunge dicta Bar.in.l.si tibi pure.in fine.ff.de leg.3.

26. quæst. ¶Sed quid si mercator huius regni exercet mercantias extra regnum, vbi nõ est necessaria ista facultas ad maioriam:quia legitima filiorum non est ita ampla,prout est in istis regnis, an poterit de talibus bonis consistentibus extra regnum disponere vt emantur ex eis bona quæ sint maioriæ vel vinculando illa prout possunt ciues regni vbi sunt mercantiæ? videtur dicendum quod non : & quod talia bona mobilia debent sequi personam ex eo quod Baldus vult in lege mercatores. C. de commer. & mercato.dicens quod mobilia concernunt personã: immobilia autem territorium, vbi ita sunt, & in istis mercantijs seu mobilibus,quæ non sunt perpetuò destinata ad locum,vbi sunt. Idem vult & pulchrè Salycetus in lege prima. C. de summa trinita. & fide catholi.l.ex facto.§.rerum autem.ff.de hæredi.instituen.l.vxorem.§. legauerat.ff.de lega.tertio.& tradit latius Ioan.lecirier in suo tracta.iuris primogenitur.libro secundo.quæstio.8.vbi allegat dictum Bald. quod facit in oppositum.& ipse allegat de pace iura.fir. & debet dicere de pace tenenda.colum.secunda.numero.9.vbi dicit, quod bona mobilia censentur de territorio vbi reperiuntur. & quod populo seu fisco illius loci confiscantur:sed tandem resident in conclusione Salyce.vbi supra.an sint ibi perpetuo destinata,vel ne. Quid autem esset dicendum si bona essent immobilia? vide per dictum Ioannem in.d.tractia.& libro.quæst,7.vbi late.

27. quæst.

28. quæst. ¶Et quid si habens facultatem ad faciendum maioriam cum eam facit dicit quod facit disponendo de tertia & quinta bonorum:bona tamen quæ ponit in maioria excedunt tertiam & quintam,an sustinebitur maioria,virtute facultatis? vide quod dicit Bartolus in lege.ambitiosa.in ff.ff.de decre.ab ordi.lib.6.& in.q.per eum disputata, quam ibi refert.& vide text.& ibi Abb.in.c.nisi essent.de præben.

¶Nota etiam quod si habens facultatem fecit maioriam, si postea impetret facultatem vt possit eam reuocare,non videtur ex sola impetratione ista illam reuocare.l.forma.§.fin.ff.de cen.sib.& tex.cum glosſ.in cap.ex tenore.de rescript.

29. quæst. ¶Item quid si ex facultate regia,vel ex dispositione legis thauri,reuocet quis maioriam factam,in filium maiorem cum certo onere de prestando alijs filijs certam quantitatem,& instituat maioriam in secundum filium non repetens dictum grauamen, an censeatur repetitum? videtur quod sic per text.& quod ibi notat Barto. in.l. Caio.in princi. ff.de ali.& cibaria.lega.

Quę est.l. 44.tau.& in no. ter. est.l.4.ti. 7.libr.5.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

0. quæst. ¶Sed quid si rex concesit faceltatem faciendi maioriam, sub conditione si vxor eius vel talis eorum filius consenserit: contingit quod is cui data fuit talis facultas, fecit maioriam de rebus designatis, dicens quod facit sub conditione prædicta, si vxor vel filius consenserit: & demum consensit, vxor vel filius eo tamen tempore, quo iam ille qui fecit maioriam erat deportatus, vel apud hostes, vel in articulo mortis carens loquela, an valebit constitutio ista maioria? & facit quòd nò valeat notabile dictum Bar. in. l. postquam. in principio. ff. vt lega. seu fideicommis. no. cauea. quod forte bene procederet in eo, qui de iure iam erat incapax ad faciendum actum, veluti in eo, cuius bona iam erant publicata, quo casu loquitur Barto. vel in capto apud hostes: non tamen forte procederet in eo, qui de facto non poterat, vt in eo qui perdidit loquelam: nam cum ille præsumatur in eadem voluntate durare. l. eum qui. ff. de proba. glo. in capitu. de neptis. 31. quæstio. 2. & accedat consensus tempore habili, de iure ad actum: videtur quod actus tali casu teneret: non tamen teneret si consensus accederet post mortem eius, qui fecit: vt probat text. per locum ab speciali in. l. si pater. ff. de manu. vindi.

31. quæst. ¶Sed pone quod data est facultas ad maioriam faciendam sub conditione, si dotauerit competenter filias, pater vero dotauit filias tradens eis certa bona in dotem, & fecit de aliis bonis maioriam, & postmodum illa bona fuerunt filiabus euicta, an filiæ poterunt agere de euictione, vel escindere maioriam, tanquam non seruata conditione? vi. text. cum glo. qui videtur probare quod sic. in. l. si verò. §. si patronus. ff. de bonis liberto.

32. quæst. ¶Item quid si princeps concesit facultatem faciendi maioriam in vnum ex filijs, quem elegerit, an posit eam facere in casu quo non haberet nisi vnum tantum filium? & videbatur quod non. per. l. i. in princ. iuncta. l. vtrum. ff. de asign. liber. glo. in fi. de asig. liber. in contrariũ facit: quia principis intentio in hoc non repugnat: imo magis fauet quando vnus tantum esset filius, ex quo præiudicium alijs non irrogatur, & quia dictæ. ll. proceduntin melioratione inter plures, quæ non cadit in vno: maioria vero bene cadit in vno.

In no. rec. est. l. 3. tit. 7. lib. 5. ¶Aduerte etiam quod ista licentia seu facultas regia, quando est necessaria ad maioriam fiendam, debet præcedere, vt cauetur lege thaurina. 41. bene tamen sufficeret si post factam maioriam, princeps eam confirmaret, vt eadem lege colligitur & probatur ex his quæ notant Hostien. Cardi. & Abb. in cap. innotuit. de elect. & præpo. Alexand. in. c. quicunque. el secundo. 50. distin. Sed dubium est an post talem confirmationem posset qui fecit reuocare maioriam si fecerat eam per viam donationis inter viuos? & videtur quod sic traditione non sequuta vel vel cum ex causa non onerosa facta fuit iuxta. l. 44. in ordina. thauri. illa tamen lex loquitur, quando præcesit licentia, non quando confirmatio fuit subsecuta: sed videtur dem dicendum: quia talis confirmatio intelligenda est, secundum naturam actus qui confirmatur. l. fina. C. de non nume. pecu. tu cogita. Sed quid si ille in quem facta fuit maioria, erat incapax, & Rex habilitauit eum, an qui constituit maioriam poterit reuocare in casu, quo potest reuocari maioria? & ex dictis Alexandri. ni vbi supra colligitur decisio quod aut ipse constituens maioriam ignorabat habilitatem, & potest reuocare cum sciat, aut sciebat & non potest. vide ibi per eum.

¶Aduerte etiam quod ex licentia ad faciendum maioriam in vnum ex filijs, si deficiat masculus potest fieri in fœminam filiam, vt dixi in l. 2. titu. 15. secunda partita, & vide. l. 2. §. filijs ibi vtique & filiabus. ff. ad Tertul. & ibi Barto.

35. quæst. ¶Et quid si conceditur facultas faciendi maioriam alicui in vnum de consanguineis suis, an posit in consanguineos ex parte matris? tex. vi detur quod non in. l. 1. ff. de iure immu. sed attenta consuetudine loquendi in vulgari in Hispania contrarium crederem.

36. quæst. ¶Sed quæro quid si Rex reuocet omnes facultates ad maiorias per se à tali tempore concessas, an effectus istius reuocationis extendatur ad maiorias iam factas & præsertim quarum iam est in donatarium translatum dominium? & videtur quod non ex dicto Bald. in. l. 1. col. 3. versicu. & facit ad quæstionem. ff. sol. mat. vbi videas, quia vult quod dominium non reuocetur iam translatum, & si princeps reuocasset etiam quo ad effectus sequutos.

37. quæst. Vi. ll. no. re. in ti. 6. & 7. lib. 5. ¶Item quæro an per talem reuocationem facultatum subuertantur, etiam maioriæ quæ ex lege regni in tertia & quinta fieri possunt abiq; aliqua facultate? & videtur quod non quia princeps suum non legis aufert priuilegium. & ad hoc facit bonus text. in lege. nam similes. ff. de iniust. rupt.

38. quæst. L. tau. 42. in no. rec. est. l. 3. tit. 7. lib. 5. ¶Item quæro cum ex lege thaurina licentia Regis debet præcedere maioriam, & non sufficit si subsequatur an hoc procedet, etiam si faciens maioriam vnicum tantum habuisset filium? & in hoc in quæstionibus illius viri doctissimi de Miesses reperi q̃ limitabat dictam legẽ thauri, nisi ille in quem fecit pater maioriã esset vnicus patri suo. & hoc dicebat esse singulare & verum, allegabat text. & ibi Barto. in. 3. oppo. in. l. posthumus. in prin. ff. de iniust. rup. de quo ego dubito cũ non reperiam rationem diuersitatis, an sit vnus vel plures filij cum eadem quantitas ligiti mæ debeatur vni, quæ & pluribus imo & maior: cum si vnus sit non cadat melioratio tertij, neque quinti & ex vinculis & prohibitionibus maioriæ eadem læsio inferatur quo ad grauamina filio vnico, sicut si essent plures. limitabat etiam dictam. l. thaurinam in casu quo ante maioriam sista data facultas: nam si eius vigore facta fuit si postea reuocetur, vel ex aliqua causa desinat, si postea Rex iterũ eam concedat reconualescet maioria. per. l. si quis filio ex hæredato. §. irritum. ff. de iniust. rupto. & ibi Bart. in princip. & in pe. oppo. & in dicta. l. posthumus. in prin. in. 3. oppo.

39. quæst. ¶Sed pone quod cauetur in maioriæ inuestitura, quod filius bastardus legitimatus possit succedere in maioria, si sibi à patre relinquatur, pater ante legitimationem reliquit maioriam filio bastardo nondum legitimato, legitimauit tamen cum postea, an succedet in maioria? videtur quod non: tam ex dictæ legis thaurinæ dispositione quæ facit in argumentum, quam per. l. in tempus. & l. si extraneum. §. a. ff. de hæredib. instituen. Et no. re. de qua. 3.

40. quæst. ¶Quid tamen si cum impetrat legitimationem vel alias cum legitimat vicit quod facit hoc vt succedat in maioria? videtur quod sufficiat arg. l. si quis hæres. ff. de iniust. rupto. & l. Pamphilo. §. propositum. ff. de lega. 3. & bene conferunt quæ tradit Iason in repetitione. l. quominus. ff. de flumi. 21. q.

42. & no. re. de qua supra. ¶Item nota quod si maioria fieret sub conditione si princeps eam cõfirmet tenebit si sequatur confirmatio ex. l. thauri. & vi. 12. q. 5. in capitu. quia Ioannes.

41. quæst. ¶Item pone quod habens facultatem fecit maioriam in filium, & cum haberet vxorem prægnantẽ, dixit, quod posthumo vel posthumæ quæ erat in vtero legabat mille pro alimentis, contigit quod nascuntur duo masculus, & fœmina ex eodem ventre, an vitiabitur, constitutio maioriæ? dic quod non, sed quilibet posthumorum habebit mille, quæ fuerunt relicta. l. si ita scriptum. in prin. ff. de libe. & post. glo. & Bar. in. l. 3. §. fin. ff. eodem. glo. in. l. 3. ff. de iniust. rupt. in verbo. si nascuntur.

42. & no. re. de qua supra. ¶Aduerte etiam, plicet ex. l. Taurina. licentia debeat præcedere, hoc procedẽt quando alias non esset valida constitutio maioriæ, si tamen sine licentia esset valida tamen ad valorem aliquarum vocationum vel prohibitionum alienationis, seu alias qualitates esset necessaria facultas regia, si talis facultas subsequatur constitutionem, bene tenebit & vna cum ertetur in aliam. vnde defuncto constituẽte cum prima maioria tenebit subsecuta facultate ad illas qualitates, quę erant necessariæ ad eius valorem. ar. tex. cum glo. & ibi Bar. colum. 2. in. l. 2. in prin. ff. de vulg. & pupil. licet enim prius fecerit maioriam sine regia licentia illa confirmabitur seu validabitur, si postea habeat licentiam regiam ad constituendum maioriam, vt probatur per text. in. l. si quis filio. §. irritum. ff. de iniust. rup. & ibi Barto. & vide multa quæ in proposito adduci possunt de quibus per Iaſ. in repetitio. l. quominus. ff. de flumi. q. 21. cogita tamen.

42. quæst. ¶Sed quæro iuxta ea quæ post principium huius glo. dixi quod Rex concesit facultatem alicui faciendi maioriam in quarta parte bonorũ suorum, an per hoc videatur sibi sublata facultas, ne faciat in tertia iuxta. ll. regni? in quo videtur dicendum quod non per textum in. l. non tantum. §. si emancipatus. ff. de bono. poss. contra tabu. & ibi Bar. & facit. l. legatum. ff. de fundo instru. neque obstat. l. si ita quis. ff. de vulga. & pupil. quia respondet, vt ibi per Bart.

43. quæst. ¶Quid autem si Rex dedit facultatem faciẽdi maioriam alicui in vnicum filium, quem tunc habebat & postea nascitur sibi alius filius, an poterit facere maioriam adhuc ex vigore facultatis? dic quod non per tex. in. l. ex facto. in prin. ff. de vulg. & pupil.

44. quæst. ¶Item aduerte, quod si non habens facultatem facit maioriam per viã donationis in vnum, & in eius defectum in alium, translato dominio in primum, non transfertur in secundum mortuo illo. vnde si primus alienaret, vel alij concederet teneret alienatio. ita colliges ex decisione quadam Guidonis in decisio. Delphinatus quæstione. 512. & intelige de carente facultate à principe vel à lege propter ea quæ habentur in. l. 7. titu. 4. partita. 5. & in. l. Taurina. de qua supra proxi.

45. quæst. ¶Quid autem si quis faciat maioriam de omnibus bonis suis, an veniant bona futura? & dic quod non. l. si ita. ff. de auro & argent. legat. Bald. in. §. similiter. de contro. inuest. in fine. sed quid si princeps legitimauit ad petitionem patris vel alias filium bastardum & concesit, vt posit in eum facere maioriam, an versa vice videatur data eadem licentia filio, vt forte ditatus de his, quæ acquisiuit faciat maioriam in patrem, ex vigore facultatis, si erat necessaria? vide per Felinum in capitu. postulasti. de rescript. in quæstione illa an extendatur dispensatio ex cuius dictis videtur quod non. ¶Pone autem, quòd Rex dedit licentiam faciẽdi maioriã in filiũ fratris: quia is cui dedit nõ habebat filiũ, an si postmodũ nascatur sibi filius, poterit ex ista facultate facere

in eum maioriam? & videtur quod non: quia esset extensio de psona ad personam in materia odiosa. ex notatis per Bald. in. l. sed & milites. in princip. ff. de excu. tuto. & per Francisc. de Are. in. l. gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posth. & quia hic est maior ratio prohibitionis, vt filius nõ grauetur in legitima. & sic princeps esset difficilior in concedendo. & facit p hoc: nã si rex concederet alicui castrũ, vt post vitam illius maneret iure maioriæ in quendã nepotem filium fratris donatarij, tunc propter natiuitatem filij, non excludetur ille nepos filius fratris, vt vult Bal. in. l. cum acutissimi. C. de fideicõ. in fi. sed considera si forte hoc potest limitari si concessio principis totaliter tenderet in fauorem patrui, vt quia princeps ad illum non ad filium fratris habebat affectionem. & probaretur ista limitatio ex dictis eiusdẽ Bald. in. d. l. cum acutissimi. in fine. & facit. l. sed & si plures. §. in arrogato. ff. de vulg. & pupi. & l. ciũ qui in eo. ff. pro socio. ¶Sed an si quis fecit maioriam sine licentia principis, an si princeps post illius mortem illam confirmet teneat? vide Ange. per tex. ibi quod sic in. l. pe. in ad di. ad Bar. C. de præpo. sacri. cubi. lib. 12. & vide text. not. in. c. quia Ioãnes. 12. q. 5. ¶Quid autem si in facultate regia ad maioriam dicitur, q̃ dotatis filiabus posit facere maioriam, qualiter hoc intelligatur quod sint dotatæ. vide quæ notat Bald. in lege fin. col. 3. in quibusdam quæstionibus. C. de pactis. & idem Bald. in. l. si plures col. pe. C. de condit. infer. & Bar. in. l. cum plures. §. pe. ff. de admi. tuto. & in. l. titio. §. titio cerum. ff. de condi. & demõstrati. & quia docto. amplo stilo commentati sunt dictã legem. nemo potest. de qua ista sumpta est ego simpliciter istam. l. his laboribus pro communi vtilitate ornare decreui, & laboresisti pro maiori parte fuerunt illius docti viri licenciati de Miesses in quibusdam suis recollectis quæstionibus in ista materia. & tam istæ quæstiões quam alię multæ sparsæ in ista materia per istos libros partitarũ fuerunt dicti domini aliquibus per me addictis eius ãnima requiescat in pace qui sperabat fauente deo in ista materia maioriæ ad nostrum modum hispanicum, pleniori stilo multa & practicabilia, & nota. digna tradere, sed morte præuentus & quia ante mortem monasticam vitam elegit non potuit. & ne mireris si aliqua ex his tibi videantur non ita digesta vt oportuit, tum quia ille in dictis recollectis non habuit rem istam pro perfecte absoluta sed tantum in progressu suorum studiorum induxit. ll. ad ista quæstiones, tum etiam quia mihi homini valde occupato deficit tempus ad maturius cogitandum. Tu lector amantissime cum casus occurrerit latius cogitabis & pro leuamine laboris tibi ista placebunt: sufficit enim si cui vel in paucis amici labore consulatur. l. tutori. C. de nego. gest.

4 a ¶*Mandasse fazer.* Concord. cum. l. seruo alieno. §. fi. & l. si quis in quilinos. §. si. & l. filius familias. §. ædes. ff. de lega. 1.

5 b ¶*Huessos.* Concord. cum. l. quidam. in principio. ff de conditio. institu.

6 c ¶*O en fecho de sepultura.* Vt si mandauit sibi fieri sepulturam magni sumptus, quæ statui suo non esset conueniens: alias hæredem priuat: nam talis voluntas non est seruanda, nec hæres perderet hæreditatem. ita exemplificat Paul. de Cast. in dicta lege. seruo alieno. §. fina. & facit ad eum, qui successorem in maioria tali onere grauaret, vel secundum Paul. de Castr. ibidem si mandaret, se sepeliri cum melioribus vestibus, quas habebat, vel annulis vt faciebant pagani, qui de alio seculo non cogitabant. & facit ad quæstionem quam latè tractat Alberic. in dicto. §. fina. de milite, qui more solito cum indumentis singulis & equis coopertis sepelitur apud monasterium prædicatorum, an de istis debeatur quarta presbytero parrochiali? vide ibi late.

7 d ¶*Contra ley.* Adde. l. conditiones contra edicta. ff. de conditio. institu & ea. titu. l. conditiones quę contra bonos mores.

¶*Lex. XXXIII.*

Si eadem res vni vel pluribus legatur coniunctim vel diuisim, valet legatum & æqualiter eam diuident: & si eorum aliquis ante testatorem moriatur: vel si in vita testatoris parti suæ renuntiet, vel alias ei non pertinet: tunc portio sua accrescit collegatarijs. h. d.

¶*E muchos.* Prosequitur nota. p Azo. C. eodem. in summa. col. 7. versicul. item legari potest vni & legari potest pluribus.

¶*Por si.* Quid si aliqui sunt coniuncti alij vero disiuncti? dic vt per glo. & Barto. in. l. planè. in princip. ff. de lega. primo. in glo. super verbo potestate. & intelige, vt per Paul. de Cast. in dicta lege. si plurib. us. columna prima. quod ibi coniunctifuerunt verbis tantum, vt quia testator dixerat æquis portionibus, licet non potest negari, quin sit diuinare ad illum text.

Quæst. 1.

Quæst. 2.

Quæst. 3.

Quæst. 4.

Quæst. 5.

Quæst. 6.

Quæst. 7.

Quæst. 8.

ANo o a muchos e puede ser fecha mãda de vna cosa. E quãdo la fazen a muchos, quier sea fecha a todos ay un tadamẽte, o a cada vno por sí vale la manda, è deuẽ la partir todos entre si egualmẽte. E si por auẽtura, alguno dellos muriere enãte q̃ el testador f o biuiẽdo renũciasse su parte h: o acaesciesse otra razõ algũa i, porq̃ non la ouiesse f aql aquié fuera mãdada: estõce acrescer seya k aqlla parte a todos los otros, aquiẽ

e ¶*E muchos.* Prosequitur nota. p Azo. C. eodem. in summa. col. 7. versicul. item legari potest vni & legari potest pluribus.

f ¶*Por si.* Quid si aliqui sunt coniuncti alij vero disiuncti? dic vt per glo. & Barto. in. l. planè. in princip. ff. de lega. primo. in glo. super verbo potestate. & intelige, vt per Paul. de Cast. in dicta lege. si plurib. us. columna prima. quod ibi coniunctifuerunt verbis tantum, vt quia testator dixerat æquis portionibus, licet non potest negari, quin sit diuinare ad illum text.

g ¶*En auance que el testador.* Adde. l. vnicam. §. pro secundo. C. de caducis tollen. & l. si titio & mæuio. §. Iulianus. ff. de lega. secundo. & quid si tempore testamenti iam legatarius cum alio coniunctus erat mortuus? vide in. d. l. vnica. §. in primo. & ibi glos. in parte ad illos.

h ¶*Renunciasse su parte.* Adde. §. si eadem res. inst. de lega. 4

i ¶*Otra razon alguna.* Vide per glos. in dicto. §. si eadem. super verbo defecerit. 5

k ¶*Acrescer seya.* Vt in. d. §. si eadem. & in dicta lege vnica. §. in primo & §. pro secundo. si tamen deficiat legatũ propter defectum legatarij. vel propter eius delictum tale quod legatum debeat fisco applicari: tunc non accrescit coniuncto vt in lege. si titio & ei qui capere non potest. ff. de legat. secundo. si vero legatum deficiat ratione rei legatæ. tunc etiam non accresceret coniuncto, vt in. l. huiusmodi. §. si titio. ff. de lega. primo. si vero legatum deficiat attenta persona legatarij, vel mixta consideratione rei, & personæ legatarij, vel ipsius legantis, tunc dic vt in. l. planè. §. si duobus. & §. sequenti. ff. de lega. primo. & vide in ista materia singulariter per Bartol. in dicta lege. huiusmodi. §. si titio. el primo. cum aliquibus ibi additis per Ioann. de Immol. & Alexand. q̃ quia. l. ista tractat de materia iuris accrescendi inter collegatarios. adde latius. in. l. vnica. §. his ita diffinitis. C. de caducis tollend. & in. l. re coniũcti. vbi Barto. latissimè. ff. de leg. tertio. Et aliqua ex multis, quæ in ista materia cumulaui hic annotare decreui: nam & si conditio adiecta vni coniunctorum in eius persona deficiat, non ex hoc minuitur: imo augetur ius alterius. l. si tibi & ei qui. ff. de lega. tertio. quæ lex est satis notabilis. not. etiam quod in habitatione pluribus relicta, habet locum ius accrescendi. vide. l. codicillis. in princip. & ibi Barto. ff. de vsufruct. lega. Item habet locũ inter duos correos, quibus est relicta liberatio. l. si is. & ibi Barto. ff. de libera. lega. Item etiam ius accrescendi habet locum in legitima. vide per Bald. in. l. vnica. §. in primo. columna tertia. C. de caducis tollend. & vide de hoc plenius per Alexand. in. l. planè. §. si duobus. columna tertia. ff. de legatis primo. Et vtrum filio instituto in legitimatantum accrescat totum residuum, per ius accrescendi? vide Bald. in. l. vnica. columna sexta. C. quando non petent. partes. habet etiam ius accrescendi locum in donationibus causa mortis. l. vnica. §. cum autem. C. de caducis tollen. adde Bal. quem vide in. l. vnica. columna decimatertia. C. quando non petentium partes. Aduerte etiam quod coniunctus per ius accrescendi præfertur venientibus ab intestato, in eo, quod non potest capere coniunctus ratione incapacitatis. vide per Bald. in. l. eam quam. columna fina. C. de fideicom. dixit etiam Bal. in. l. vnica. §. in primo. in princip. C. de caducis toll. quod etiam inutilis coniunctio parit ius accrescendi. Quærit etiam Bald. in dicta lege vnica. §. vbi autem. columna penultima. an si dispensatum sit cum patre, quod possit legare duobus filijs suis spurijs vsque ad certam quantitatem, vel quidquid pater voluerit, nun-

quidinter eos habebit locum ius accrescendi? & primo dicit videri quod non: quia dispensatio rodiota est restringenda: sed contrarium videtur secundum eum, quia voluntas testatoris fauorabilis est & ampliandа: demum dicit de hoc minimè dubitandum, si essent legitimati.

Quæst. 3. ¶ Et potest inducі ad quæstionem maioritæ, vt si ex priuilegio principis quis faciat maioratum in duos filios, vel nepotes spurios, quod in defectum vnius alter habeat totum per ius accrescendi, quando maioria fieret p modum vltimæ voluntatis: dixit tamen Bald. in l. senium. in fin. C. qui testamen. facer. poss. quod relictum quòd capit vires ex dispensatione non recipit ius accrescendi. vide etiam per Bald. in. d. §. vbi aũt. An in caducо per sententiam habeat locum ius accrescendi? dixit etiam Bald. in. l. vnica. columna quarta. C. quando non peten. partes. quod etiam contra exclusum per præscriptionem habeat locum ius accrescendi. & in. l. illa, quinta sexta. & alijs col. Bald. late tractat de ista materia iuris accrescendi, & ibi Bald. column. septima. dixit quod ius accrescendi est eiusdem conditionis, & prærogatiuæ, & rationis, cuius est suum principale, vide etiam ibi per eum in. 1. 2. columna. an ius accrescendi locum habeat in iurisdictione ordinaria, vel delegata vel arbitraria? & ibi per additionatorem, an habeat locum in salarijs, vide in additio. super parte contra tibus. & etiam ibidem per Bald. an in vocibus habeat locum ius accrescendi, & ius accrescendi est eodem iure aliquid accrescere, nec est necessaria noua agnitio. Bald. de duobus fratribus à capitaneo. inuesti. vide. l. secundam. §. si duo. ff. de bonor. possess. secundum tabu. & portio coniuncti non omnibus: sed coniuncto accrescit: disiuncti verò, omnibus. l. hæredes. ff. de hæred. instit. ¶ Nunc vero aduerte ad aliqua, in quibus cessat ius accrescendi. & primo cessat inter coniunctos coniunctione legali, in legatis text. notabi. in. l. & proculo. ff. de lega. secundo. quod limita nisi legatum esset pro non scriptum. l. verum. §. si seruo communi. ff. pro socio, & subiunita. per. l. filius. §. sequens quæstio. ff. de fals. in hæreditate verò inter coniunctos coniunctione etiam legali, locus est iuri accrescendi. l. seruus communis ab extero. ff. de acquiren. hæredi. & vide quod dicit Bald. in. l. hac edictali. column. fina. C. Quæst. 4. de secundis nup. & vide per Bald. in lege prima. columna octaua. C. quando non petent. partes. & in. d. l. hac edictali. §. primo. colum. secunda. in vsufructu etiam inter coniunctos coniunctione legali, locus est iuri accrescendi. lege prima. §. 1. ff. de vsufruct. accresc. Item ius accrescendi non habet locum post quæsitas portiones, nisi in vsufructu. d. l. 1. §. fi. vide glo. & Paul. de Cast. in. l. aquam. ff. quemadmo. seruitu. amittan. & p Bar. in. l. codicillis. ff. de vsufruct. lega. & in. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebell. Quid tamen si aliquis petijt restitutionẽ, vt absti ineat? vide per glo. & Bar. in. l. sed cũ patrono. in prin. ff. de bono. posses. & limita, vt in. l. vtrum. vbi glo. ff. de asignã. libert. Item in exhæredatione non habet locum ius accrescendi. Bald. in. l. 1. C. de liber. præte. & sic exhæredatus à patre non videtur exhæredatus à toto. Item licet accrescat ius, non tamen accrescit possessio sine noua apprehensione, secundum Bal. in. d. l. vnica. co. 2. C. quando nõ peten. partes. & ibi de Carboniana, & alijs bonorum possessionibus. Item ius accrescendi non habet locum in portione, quæ non deficit ipso iure sed ope exceptionis. glo. cum tex. & ibi Bar. in. l. si duo potroni. in prin. ff. de iureiur. vide per Iaso. in. l. si mihi & titio. colu. 3. ff. de verbo. oblig. Item non habet locũ ius accrescendi in acquisitorum resolutione, secundum Azo. in summa. C. de asignan. liber. nisi in duobus casibus. s. in asignatione libertorũ, & in vsufructu formali: non autem in dominio directo, vel vtili. adde Bal. in aut. si quas ruinas. colum. fi. ver. 1. casu. C. de summa trini. & fide Catho. & per Iaso. in. d. l. si mihi & titio. col. 5. Item ius accrescendi non habet locum de possessione naturali ad ciuilẽ. glo. & ibi Bart. in. l. sed & si nolit. ff. de acquir. poss. Item verba faxaxiua impediunt ius accrescendi. l. Lucius. §. qui habebat. ff. ad Trebel. vide Bar. in. l. pater filiũ. col. pen. ff. de inofficio. testa. Bal. in. l. 1. 14. col. C. de sacros. eccle. & In. l. vnica. col. 7. C. quãdo non peten. partes. & vide Bal. in. l. 1. col. 4. C. de secund. nup. Item non habet locum in relicto alimentorum. l. dominus. ff. de vsufruc. Bal. in d. l. 1. 14. col. C. de sacrol. eccle. & in. d. l. dominus. quod nota ad filios spurios. Quid autem de fructibus canonicatus vacantis, an accrescãt alijs canonicis, vel ecclesiæ: Bald. dicit quod ecclesiæ. in. l. non plures. C. de sacrosan. eccle. Item nota quod testator in legatis, potest tollere sua voluntate ius accrescendi. vide p Bart. in d. l. re coniuncti. colum. 10. ff. de lega. 3. & in. d. l. pater filium. colum. pen. ff. de inofficio. testa. in fepet. & vide per Bald. in. l. quotiens. ff. de hæredib. institu. & in. l. fina. C. si quis omiss. caus. testa. Et an iuri accrescendi possit renunciari, vide per Bald. in. d. l. vnica. columna. 9. C. quando non petent. partes. Item qui admittitur ad legatum, de iure speciali non habet ius accrescendi. l. mulieri. & titio. ff. de conditio. & demonstra. vide ibi per Bartol. & docto. non parcas ista, sed gaude cum laboribus meis: & hæc summula sit tibi gemmula. Quæst. 5. Quæst. 6.

miſmo testamento, que mandaua aque lla miſma viña a otro, e deſpues a otro, nombrando cada vno dellos por ſi: ca eſtonce todos la deuen partir entre ſi egualmente[c] como dicho es.

fuesse mãdado, como sobredicho es. E tal manda se faria ayũtadamẽte en esta manera, como si dixesse el testador: mãdo a fulano e a fulana tantos maravedis o tal cosa, nombrãdo los todos, vno a vno señaladamẽte, quantos fuessen aq̃llos aquiẽ lo mandasse. E apartadamente se faria la manda de vna cosa a muchos, como si dixesse: mãdo a fulano tal mi viña e despues desso, dixesse en aquel

¶ *Ley. XXXIIII. Como las mandas deuen ser dexadas en testamento o en codicilo: e como passa el Señorio dellas a los herederos e aquien las mandaren.*

1 a ¶ *Como si dixesse.* Nota istud, exemplum, & hic dicuntur coniuncti re & verbis, secundum gloss. in lege prima. §. fina. ff. de vsufruct. accres. & tenet Barto. in. l. re coniuncti. ff. de lega. tertio. columna sexta. versicu. tertio loco. principaliter quæro contrarium: imò, quod isti sint coniuncti verbis. sed disiuncti re: quia testator à principio videtur diuisisse inter eos, tenuerunt Petrus & Cynus. in. l. vnica. §. vbi autẽ. C. de caducis tollend. quam opinionem dicit veriorem in puncto iuris. Alexan. in. l. planè. §. si coniunctim. ff. de lega. primo. columna prima. ista. l. partitarum: neque facit pro opinione gloss. & Bart. neque pro contraria: imò posset dici, quod faciat pro opinione Petri & Cyni: nam ponit exemplum quando titio & Seio lego decem nam cum tunc intelligatur de eisdem decem, vt in lege si qui testamento. in princip. ff. de lega. primo. ergo æquis partibus videntur vocati, & sic erunt coniuncti verbis sed non re: sed dic quod imò & illo casu erunt re & verbis coniuncti. & facient sibi partes per concursum, sicut cum fundus legatur. 7

b ¶ *Apartadamente. &c.* Isti sunt coniuncti re: sed disiuncti verbis, vt hic & in dicta lege. re coniuncti. ff. de lega. tertio. vbi Barto. columna tertia. versicu. primo. de coniunctis re tantum, & si vnus istorum acceptat legatum: alter vero nondum acceptat, neque repudiat, possit ille qui acceptauit habere totam rem legatam, & illam vendere? vide per Bald. in. l. vnica. §. vbi autem. C. de caducis tollen. columna penulti. versicu. extra quæro. qui dicit, quod quando legatum est purum, cum ambo legatarij ipso iure sibi faciant partes per concursum agnoscens non poterit petere totum legatum: sed faciat assignari terminum collegatario ad acceptandum, vel repudiandum. a legat. l. cùm pater. §. furdo. ff. de lega. secundo. & l. cum quidam ita. cum. l. sequenti. eodem titul. si autem vni esset legatum purè, alteri sub conditione: tunc dies legati puri cedit statim in solidum, & ideo interim totum peti potest: quia cessat concursus. vide ibi per eum. Quid etiam in hæreditatibus, & an si pluribus promittatur aliquid in genere, an cuilibet debeatur in solidum vel concurrant? vide per Bald. in q æstione nota. in dicta lege vnica. §. cum autem. C. de caducis tollen. 8

c ¶ *Egualmente.* Nam inter disiunctos verbis, coniunctos re, vnus non præfertur alij. Quid autem de alijs coniunctis, vide per Barto. in. d. l. re coniuncti. versic. 6. principaliter. 9

¶ *Lex. XXXIIII.*

30 Si legatum est purum, vel in diem certum mortuo testatore dominium rei sic legatæ transit in legatarium: & transmittit eum ad hæredem suum post mortem testatoris, & si ante aditam hæreditatem decedat legatarius. Si vero sit legatum conditionale, moriens legatarius ante conditionis existentiam non transmittit, imò remanet legatum apud hæredem testatoris: nisi legatarius habuerit coniunctum vel substitutum: tunc impleta postea conditione admittitur substitutus, vel coniunctus. h. d.

1 a ¶ *Non valdria.* Limita, vt habetur, in. l. 25. titul. 11. 3. partita. & in. l. fina. C. de fideicom.

2 b ¶ *En las leyes.* Vide in. l. 7. & 8.

3 c ¶ *El señorio.* Nota bene: nam decidit circa varietatem opinionum, quæ circa hoc erant de iure communi, vt tradit in. l. si tibi homo. §. cum seruus. ff. de lega. primo. & in. l. ãtitio. ff. de furt. nam vt dicebat Petrus quẽ referunt Cynus & Ioann. de Imol. in. l. huiusmodi. §. ædes. ff. de leg. primo. q̃ ante agnitionem legati, etiã post aditam hæreditatem, verũ dominium rei legatæ est penes hæredem: sed fictum apud legatariũ, post agnitionem vero est verum dominium penes legatarium. allegat. l. si fundũ sub conditione. §. si titius. ff. de lega. 2. & l. titius. la prima. cum duabus sequentibus. ff. de actio. empti. communis tamen opinio est, quod vere ab adita hæreditate transit dominium in legatarium: si dicerò à morte testatoris, & hoc si legatarius acceptat: nam si repudiat nunquam videtur fuisse suum, vt in. d. §. cum seruus. & in. l. seruum filij. §. 2. ff. eod. & hoc quando legatum est purum, & tenẽdo communem opinionem Alex. in dict. §. cum seruus. concludit, quod aut quæritur quo ad transmissionem legati: & regulariter legatum acquiritur à tempore mortis testatoris. l. vnica. §. cum igitur. &. §. in nouissimo. C. de caducis tollend. aut quæritur de acquisitione dominij: & illa est triplex, quædam dominij ficti, & tale dominium adita hæreditate fingitur fuisse quæsitum à tempore mortis testatoris: & quod ita intelligetur dict. l. ãtitio. & l. legatum. la secunda. ff. de lega. tertio. cum simili ex eo: quia aditio hæreditatis sequuta post mortem testatoris, trahitur retro & fingitur facta à tempore mortis. l. hæres quandoq;. cum similibus. ff. de acquirenda hæredita. ante aditam vero hæreditatem non est verum, secundum Alexand. dicere quod aliquod dominium sit acquisitum legatarijs: quia hæreditate non adita legata non subsistunt. l. eam quam. cum alijs. C. de fideicom. Secunda acquisitio est dominij reuocabiliter veri, & istud acquiritur post aditam hæreditatem, ante agnitionem legati, neq; retro fingitur. & de tali dominio loquitur. l. seruo legato. in princip. ff. de lega. primo. &. l. cum pater. §. furdo. ff. de lega. secundo. vbi legatum acquititur ignoranti. Tertia est acquisitio veri dominij irreuocabilis, quæ causatur agnitione legati, vnà cum aditione hæreditatis, vt in. l. si quis ita hæreditatem. & ibi nota. ff. de conditio. institu. l. proinde. ff. si certum peta. sed vt hic videsapertissimè. l. ista partitarum. decidit, quod etiam ante aditam hæreditatem à morte testatoris dominium statim transit in legatarium. & hodie stante. l. ordina. libro quinto. titul. secundo. l. prima. hoc est magis in dubium: cum per dict. l. legata debeantur, & valeant etiam non adita hæreditate. tene ergo menti istam. l. intellige tamen vt dixi, quod sequuta repudiatione legati, fingitur nunquam fuisse acquisitum. Item intelligе istam. l. partitarum, quod ante aditam hæreditatem dominium, quod transit dicatur directè fictum & non verum, prout etiam dicebat glo. & Bald. & docto. in. d. §. cum seruus. quod patet: quia si verum dominium transierat legatarius haberet fructus rei legatæ habitos ante aditam hæreditatem, quos tamen non habet vt infra eodem. l. 37. igitur dominus non fuit verè: quia non facit tales fructus suos, iuxta nota. per glossin. l. vnica. §. libertatibus. C. de caduc. tollen. vbi habetur, quod fictum dominium tale non est sufficiens ad acquirendum, vide tamen circa fructus sic ante aditam hæreditatem perceptos, quod dicam infra eodem. in dicta. l. 37. Quid autem si legatum sit ad diem certum? die quod ante diem non transit dominium? glo. in. l. si ita sit scriptum. & ibi Bar. §. primo. ff. de lega. secundo. & per Paul. de Cast. in. l. Papinianus. ff. de seruitu. l. sempronius Atalus. ff. de vsufru. lega. & nota quod similiter transfertur dominium in sequentem in gradu, quando contra prohibitionem testatoris res alienatur. l. peto. §. si. ff. de lega. secundo. glosin. l. fi. C. de reb. alien. non alienan. & vide glo. nota. in authẽti. vt commutatio. rerum ecclesiasticarũ. collat. 3. super verbo licentiã damus. & q̃d ibi dicit Bart. an propria autoritate possit apprehendere possessionem & vide per Alexan. in. l. qui absenti. §. 1. colum. fi. in ver. alias cautelas. ff. de acquirẽ. possess. & de eo qui legat, vel vendit binas ædes vna contignatiõe tectas, qualiter legatarij

El entre la posſesſiõ de aquella coſa que le fue mandada, por todo esſo, heredara aquella manda el ſu heredero[d], q̃ quiere derecho de heredar los otros ſus bienes, de aquel aquien fue fecha. E esto seria[e] ſi la mãda fuesse de tal manera, que fuesse fecha pura mẽte, o a tiempo cierto: mas ſi fuesse fecha ſo condicion, non seria assi. Ca muriendo aquel aquiẽ fue fecha la mãda, en ante que le cumpliesse la condicion[f], non valdria la manda, nin la podria demandar el heredero de aql aquien fuesse fecha, ãte dezimos, q̃ la deue auer el heredero del testador. Fueras ende, ſi aquel aquiẽ fuesse fecha la manda ſo cõdicion, ouiesse compañero a que fuesse mandada cõel de ſo vno alguna coſa, o ſi ouiesse ſubſtituto en ella. Ca en qual

acquirant dominium tignorum. l. binas ædes. ff. de seruitu. viba. prædio. ſi vero quis legat seruitutem, tunc adita hæreditate quæritur legatario, etiam ignoranti, vt in. l. ſi partem. §. fin. ff. quemadmod. seruitu. amittа. vide per gl. & docto. in. l. vnica. §. libertatibus. in glo. fin. C. de caducis tollend. nam in seruitute reali, quo ad transmissionem cedit à morte testatoris. quod intellige quando legatur vni vel pluribus, non habentibus concordare circa vsum seruitutis: secus si habeant concordare, vt in seruitute itineris: tunc non acquiritur antequam concordauerint. l. itinere. & ibi Paul. ff. de seruitu. rusticо. prædio. Item & hoc limita quando seruitus fuit expresè legata: secus si tacitè hoc colligatur ex voluntate defuncti: quia tunc non transfertur dominium, seu ius seruitutis absque eo, quod de nouo imponatur. l. testatrix. ff. si seruit. vendice. & ibi Paul. de Castro. sic & in tacito legato non transfertur dominium. l. seruum filij. §. fina. & ibi nota. ff. de lega. primo. Item nota, quod in re legata hæres non habet titulum: sed illum proprie habet legatarius solus: nisi ipse repudiet legatum, secundum Bald. in lege prima. columna final. C. de vsur. & fructi. legato. vbi hoc intelligit post aditam hæreditatem: nam ante aditam neuter habet, secundum eum titulum efficacem vel si habet est ad rem non in re, quod fortè hodie de iure nostri regni non esset dicendum: imò dici debeat, quod cum aditio hæreditatis non sit necessaria, etiam ante aditam hæreditatem habeat ius & dominium in re legata. Quid autem si in proprietate res sit testatoris: sed vsusfructus sit hæredis? vide. l. si fructuarium. & ibi Barto. ff. de manu. testa. quod transit dominium. nota etiam quod in legato quantitatis dominium non transit recta via. vide per Barto. in lege si legatum. §. quod ita legatum. ff. de adimen. lega. Item si legatur vsusfructus pecuniæ, non transit. incontinenti dominium pecuniæ. l. prima. §. si decem. vbi vide Bart. ff. vt legatc. seu fideicommisso. nomi. cauea. & quid in lega to relicto seruo legato? vide. l. cùm legato. ff. quando dies lega. ced. & in. d. §. libertatibus. Quæst. 1.

In nou. reco pcit. l. 1. tit. 4. li. 5.

Quæst. 4.

d ¶ *El su heredero.* Adde. l. vnicam. §. cum igitur. C. de caducis tollen. & extende. vt in. l. fin. C. quando dies lega. ced. & limita, vt in ead. l. vnica. in. §. libertatibus. & in. l. sequenti. & in lege secunda. ff. quando dies lega. ced. & de fideicommisso vniuersali, vide Bart. in. l. cum filio. ad fin. ff. de lega. primo. 4

e ¶ *E esso seria.* Vide notabiliter in ista materia per Angel. Areti. in. §. si peculium. in fine de lega. 5

f ¶ *Ante que se cumpliesse la condicion.* An autem aliquo casu ius legati vel fideicommissi conditionalis transmittatur? glossi. in. l. si is cui. ff. de actio. & obligatio. dixit quod sic. f. per filios, illa tamen glos. vt Bar. ibi dicit. communiter reprehenditur: & etiam dicit hoc Bar. post 6

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

glo.ibi in.l.vnica.C.de his qui ante apertas tabu. Bald.in.l.si in personam. C.de fideicom. Item ex coniecturata voluntate testatoris, fideicommissum vel legatum conditionale ad hæredem transmittitur, vt not. Bal.in.d.l.i.colum.fina.ver.quæro de tali quæstione.C.de his qui ante aper.tabu.quia in vltimis voluntatibus sufficit voluntas testatoris, etiam tacita: quæ ex coniecturis in telligatur. l.licet imperator. ff.de legat.1.& ff.de legat.2.l. cum proponeretur. & quia sicut testator potest disponere, ꝙ illud quod est transmisibile non transmittatur.l.in conditionibus primum locum.§.hæc scriptura. ff. de condit.& demonstra. vbi Imol.ita etiam potest è contra facere, vt illud quod non transit in hæredem transmittatur. Bald. in.l.si pater. quæst.4.C.de insti.& in.l.1.in princip. C. vt actio. ab hæredib. & cont.hæred.& quòd istæ coniecturæ colligi debeant ex ipso testamẽto,tradit Soci.in.l.hæredes mei.§.cum ita.colum.5.ff.ad Trebel.& his adde quæ dico infra ea.l.in glos.fin.

7 a ¶ *El compañero, o el sustituto.* Cõcord.cum.l.vnica.§.sin autem aliquid sub conditione.C.de cadu.tollen.

8 b ¶ *Se cumpliesse la condicion.* An autem ius implendi conditionem, transeat in hæredes? vide per Bartolum in lege. cui fundus. ff. de conditionib.& demonstratio. vbi vult quod si legatarius antequam decederet obtulisset hæredi implementum conditionis, si hæres fuit in mora recipiendi: cum isto casu conditio habeatur pro purificata,& impleta, vt sic legatum sit purificatum.l.iure ciuili. ff.de conditionib. & demonstra.tunc transmittatur tale ius implendi conditionem. vt in.d.l. cui fundus.tamen licet ita sit secundum Paulum de Cast. post Petrũ & alios ibi.intelligitur ita tamen quod hæredes legatarij non admittãtur ad petendum: nisi conditionem impleant: quia quoad hoc non habetur pro impleta, vt est casus singularis secundum Paul.in dict. l. cui fundus. necesse ergo habebit legatarius si voluerit rem sibi legatã per fideicommissum, soluere quod testator iussit causa conditionis implendæ per text. multum notabilem in dict.l.cui fundus. idem etiam voluit Paul.de Cast.in.l.si hæres.ff.ad legẽ Falcidiam. vbi dicit quod etiam si hæres recuset recipere, quod sibi offertur gratia conditionis implendæ, si postea eum pœnitet: & vult recipere, quod audietur. alleg at dictã.l.cui fundus. secundum intellectum Petr.referto; idem tenere Iacob.de Aren. Bald. tamẽ in lege. si plures. C. de conditio. inser. columna fina. versic. sed statim quæritur. tenet contrarium dicens, quod cum semel fictè impleuerit conditionem, non cogitur vltetius offerre si ille cui fuit oblatum, non habuit causam non recipiendi: secus si habuit: puta quia ignorabat factum, & ita intelligit dict.l.cui fundus. sed est diuisuare ad illam.l. ideo tene intellectum Petri, cum quo etiam tenet Barto. & Ioannes de Imol.in dicta.l.cui fundus. & etiam videtur tenere idem Bald.in lege prima. columna secunda. C. vt actio. ab hæredi. & contrahere. ibi, intelligitur & tertio modo. vbi approbat dictum intellectum Petri. & quid si sit condicio, quæ a iure inest veluti, si dicat testator lego tibi decem, sub hac conditione, si Caius mihi hæres erit, an si decesserit antequam hæres adierit transmittas? Bald. dicit quod non in dicta lege vnica. in princip. columna secunda. ad finem. C. de cadu. tollen. ex eo quia eo animo fuit testator vt faceret conditionem allegat. l. in conditionibus primum locum. versicu. nisi. quem versiculum dicit non esse alibi. ff. de conditio. & demonstra. de cuius dicti veritate, vide ibi per Alexã. in additio. de conditione vero omnino extitura vide. l. huiusmodi. ff. quando dies lega. ced. & si legatum purum sub conditione transfundatur in aliud, vide. l. si pœnam. ff. eodem ti. & ibi Barto. & quid si conditio sit extrinseca, quæ non venit ex testamento vide. l. cum illud. eodem titu. in. §. fina. & quid si legatum fuit purum: sed declaratio eius alicui fuit commissa per testatorem? vide. l. primam. ff. de lega. secundo.

¶ *Lex. XXXV.*

35 Quod relictum est iam defuncto, vel ei qui in vita decedit testatoris, seu perpetuo exulat, non transmittitur ad legatarij hæredem. item legatum libertatis seruo testatoris relictæ, vel alterius rei ei legatæ cedit demum ab adita hæreditate: idem si seruus testatoris vel vsusfructus aut habitatio alicui legetur. h.d.

1 c ¶ *Estonce fuesse muerto.* Istud dicitur prononscriptum. & concordat ista l. cum. l. vnica. §. in primo. C. de caduc. tollend. & quid si legatum pro

Quyendo el testador que era biuo algun ome, a quien el fiziesse manda: si estonce fuesse muerto[c], non levaldria ni la podria demandar el heredero del. Esso mismo seria, si fuesse biuo quando fiziesse la manda, e se muriesse despues[d] naturalmẽte, o fuesse desterrado para siẽpre[e], en ante

non scriptum sit ad pias causas. vide Bartol. in. l. alio. col. 1. ff. de alimẽ. & cibar. lega. & vide ibi Alexand. in additione. & legatum pro nonscriptum remanet apud hæredem vel coniunctum, vel substitutum, sine onere, vt in dicto. §. in primo. exceptis casibus. de quibus ibi in gl. fin. & casum vltimum illius gloss. dicit ibi Angel. singulariter notandum. per quẽ infert quod legata prononscripta transeunt ad substitutum, vel coniunctum cum onere relictorum ad pias causas: ꝙd dicit mentì tenendum. & pro hoc facere optimè. l. cum vero. §. si prononscripto. ff. de fideicommissa. liber. quam. l. gloss. ibi allegauit pro primo casu. & idem tenet Paulus de Castro in dicto. §. in primo. allegans etiam Barto. in dict. lege. alio. vt supra retuli post glossam ibi. & vide quæ not. Bart. in lege. pater filium. §. Tusculanus. ff. de legatis tertio. Quid autem si onus pariter sit iniunctum in persona coniuncti, cui remanet pars, illius quæ habetur prononscripto? vide text. nota. in. l. ciuitatibus. §. Lucius. ff. de legat. primo. nam si pariter sunt coniuncti in onere, coniunctus tenebitur ad totum onus secundum Albericum, Bald. & Paulum in dict. §. in primo. licet Dinus ibi relatus ab Alberi. voluerit contrarium. & quod legatum prononscriptum remaneat apud hæredem, vel coniunctum seu substitutum sine onere, intellige quando est pro nonscriptum propter defectum substantiæ personæ, cui fuit relictum, vt in casu. d. §. in primo. secus autem si legatum deficiat ex alia causa: vt quia sibi adscripsit in testamento, vel quia prima voluntas fuit captatoria: nam his casibus remanet legatum cum onere, vt est casus in. l. fina. & ibi Bart. ff. de his quæ pro nonscript. haben. & eodem titul. l. prima. in fin. vbi & etiam dicit notabile verbum, quod si testator legauit vni coram duobus testibus centum, & grauauit eum de restituendo ecclesiæ, vel pauperibus: cum tale legatum in personam eius, cui legatur si. t prononscriptum propter defectum solennitatis numeri testium: tamen remanebit apud hæredem cum onere suo: & ad hoc dicit esse casum in illa. l. & ex hoc dari optimam limitatio. ad. d. §. in primo. & ad istud dictum Bart. adde cõsil. 78. 1. parte. inter consilia Socini incipit, in eandem sententiam. columna secunda.

d ¶ *Muriesse despues.* Istud dicitur quasi caducum. vt in. §. pro secundo. d. l. vnicæ. C. de caducis tollendis. & differt à prononscripto: quia remanet apud hæredem seu grauatum substitutum, vel coniunctum cum onere. vt ibi habetur. & in lege. si ab eo. ff. de vsufruct. lega. & debet impleri onus in diem iniunctum à testatore. l. vxori vsusfructus. ff. de vsufruct. lega. adde quod legatum transfatum in alium intelligitur cum onere suo. l. Caio. in princip. ff. de alimẽ. & cibar. lega. & l. legatum. la secunda. & l. alumnæ. in princi. vbi vide Barto. ff. de adimẽ. lega. & si adimatur, vide per Barto. in. l. si adimendi. vbi bonus text. ff. eodem. & eod. titu. l. penultim. §. primo. vbi vide Barto. Quid autem si testator legauit Bertæ pauperi centum si nupserit Titio: & moriatur dicta Berta: antequam nubat, an reuertantur dicta centum, sine aliquo onere ad hæredem: vel an teneatur erogare in similem causam? vide per Bald. nouell. in tractatu. de dote. fo. vigesimo sexto. columna prima. in. 71. priui. qui videtur concludere quod si legatum fuit ob piam causam hæres teneatur erogare in similem causam. vide ibi per eum nam loquitur late.

e ¶ *Desterrado para siempre.* De deportato vel damnato in metallum intellige, qui non sunt capaces extra causam alimentorum. lege. si in metallum. ff. de his qui prononscript. haben. lege prima. C. de hæredibus instituend. lege. si mandauero. §. is cuius. ff. manda. non de relegato etiam si perpetuo relegetur: nam & hic non est in capax, neque perdit ciuitatem, vt in lege. relegatorum. ff. de interdict. & relega. §. relegati. In stit. quibus mod. ius patr. potesta, solui. lege. tertia. titulo decimo octauo. quarta patita. & quod intelligatur ista l. de deportato patet in lege secunda. dict. titul. decimo octauo, quarta partita. ibi, la otra manera es quando desterran. Aduerte etiam, quia Barto. idem vult in eo qui esset damnatus ad mortem, vel ad perpetuum carcerem in dicta lege. si in metallum. neque hoc erit hodie reuocatum ex dispositione legis Tauri. quarta in ordina. Tauri. prout dixi in lege. decimaquinta. titulo primo. supra eadem partita.

In nou. rec. cos. est. l. 3. tit. 4. libr. 5.

4 a ¶ *Casos y ha.* Concord. cũ. d. l. vnica. §. libertatibus. C. de cadu. tollen. & l. 2. ff. quando dies lega. ced. rationem diuersitatis ponit Alberi. in. d. §. in nouissimo.

5 b ¶ *El vsufructo.* Quid, si alternatiuè legatus est alicui fundus, vel vsusfructus, & ante additionem hæreditatis decedat legatarius, an transmittat legatũ, ad hæredem? Ange. in dic. l. vnica. §. in nouissimo. tenet ꝙ sic, quia nõ est legatum cõditionale, cessabit tamẽ potentia optandi vsumfructũ, qui non transmittitur. facit l. illud. ff. de optio. lega. & l. cum illud. ff. quando dies lega. ced.

6 c ¶ *O la morada.* Vide in. d. l. 2. ff. quando dies lega. ced.

¶ *Lex. XXXVI.*

36 Non potest legatarius partẽ legati accipere, & partẽ repudiare, siue sit certæ rei, siue vniuersitatis. eo aũt mortuo die legati cedẽte, potest quilibet eius hæredũ partẽ suã capere, etiã si alius non recipiat. pluribus autem rebus ei legatis potest vnam recipere & aliã omittere, nisi vna cũ onere, alia sine legetur sibi. nã si legantur cẽtũ, & seruus vt manumittatur, si velit centum omisso altero nil habebit: & seruꝰ erit statim liber. h. d.

1 d ¶ *En escogencia.* Prosequitur dicta Azo. C. eo. in summa. col. pen. versic. est enim in legatarij potestate. & concordat cum. l. legatarius. ff. de lega. 1. & cum. l. 2. 4. 5. & 6. ff. de legat. 2.

2 e ¶ *De la dexar.* Et si repudiat, perinde habetur ac si nihil ei relictum esset. d. l. legatarius. §. si legatum. & l. seruum filij. §. si quis. & l. si tibi homo. §. cum seruus. ff. de lega. 1. & dixi supra eo. l. 34.

3 f ¶ *Dexar la otra.* Vt in dict. l. legatarius. & l. neminem. & limita nisi legata esset res, vel pars eius. l. lucio. ff. de leg. 2. Pau. in. d. l. neminẽ. qd autem si res legatur à pluribus hæredibus, an poterit acceptari quo ad vnum, & quo ad alium repudiari? Paul. in. d. l. neminem. vult ꝙ sic quia censetur legatum, quodammodo diuisum, nisi factum esset sub conditione dandi aliud hæredibus, quo casu dando partem vni non consequeretur partem alterius. l. qui duobus. ff. de conditio. & demõ. Et nota quòd per agnitionem partis rei legatæ, videtur facta agnitio totius. l. si cui res. ff. de legatis secundo.

g ¶ *Semejante.* Vt supellectilem, vel aurum, vel argentum, aut peculiũ instrumentum, aut vestem. l. gregem. ff. de lega. 2. Azo. vbi suprà. 4

fi ¶ *Dellos.* Et portio repudiata non accrescet acceptanti, quia ista cẽsentur coniuncti coniunctione legali, secundum Bartol. in. l. re coniuncti. 5

in versi. §. principaliter. ff. de legat. 3. Paulus Bal. & Alexã. in. dic. l. legatarius. ff. de lega. 1. vbi ex hoc Bald. sumit argumentum ad quæstionem ꝙ si sunt duo hæredes vnius emphiteotæ propter delictum vel repudiationem vnius, sua portio non accrescit alteri cohæredi: sed redit ad dominum, quod est notabile, & sequit ibi Alexand. & Iaso.

¶ *Agrauamien to.* Adde dic. l. neminẽ. ff. de legat. 2. & ibi Barto. inducit ad quæstionẽ de executore constituto à testatore, cui aliquid fuit legatũ, quod tenetur satisfidare & si velit repudiare legatum vide ibi p eũ. 6

k ¶ *Libre.* Adde l. si legatario. ff. de fideicommiss. liber. & l. si ea lege. & l. si is qui. C. si manc. ita fuer. aliena. vt manu. sed cur hic disponitur statim fieri liberũ seruum. cũ fideicommissaria libertas nõ competat ipso iure: sed sit ab hærede vel legatario præstãda, vt in. l. si testa. C. de fideicommissa. libe. dic hoc esse, quia fuit in mora: cum dicit, e non quisiere aforrar el sieruo. Vnde tũc habere debet libertatem, velut si directo ei a testatore esset relicta. l. ancillam. C. de fideicommissa libera. 7

¶ *Lex. XXXVII.*

37 Illud quod rei legatæ ædificatione, plãtatione, seu alluuione, accedit legatario debetur: & si res erat testatoris: debẽtur etiam fructus ab adita hæreditate, si autem res aliena, debentur fructus & a die qua requisitus fuerit hæres per legatarium, & eã noluit comparare, tenetur ad rem & fructus, vel ad æstimationem. h. d.

1 ¶ *Con todo lo al que le pertenesciesse.* Concord. cum. l. si ex toto. in prin. & cum. l. ꝙ in rerum. §. si quis. & l. seruum filij. §. si arcæ. ff. de leg. primo. 1

BIBLIOTECA Sala de Patrimonio Documental

& adde.l.si tibi homo,§.cum seruus.ff.eo.& facit in argu. quòd si possessor oppidi alicuius quod habet,vt bona maioriæ, acquirat tali oppido mercatum franeum ex priuilegio regis,q̃ similiter & tale mercatum cedet oppido vel castro. Si tamen postea pronuntiaretur tale oppidum non esse maioriæ vel alij adiudicaretur, vt bona libera an qui acquisiuit tale priuilegiũ possit petere pretium valoris priuilegij. vid. tex.in.c.1.ℜ si vassallus hic fin. l. do. fred. facit & ista. l. q̃ si quis addidit maioriæ antiq̃ aliqua bona nihil vltra addes de phibitionibus & vinculis quòd intelligatur sub eisdem vinculis & prohibitionibus. facit bonus tex. in.c.quia cognouim⁹.12.q.2.& tex.& ibi Ioã.de Pla.in.l.3.C.de agric. & censi.lib.11. Quid autem si testator legauit rem alienam,in qua post testamentum factum fuit incrementum. vi.l.si chorus.§.area.ff.de legatis.3.per Alex.& Soci.in.d.l.si ex toto.in prin.& limita,vt per glo. in.l.si ex toto. §. fi.ff.eo.f. si testator, qui partem habebat in fundo,legat sundum suum,& postea partem alterius redemit: quia tunc pars redempta non venit in legato: si verò non dixit quòd legabat fundum suum: sed quòd legabat fundum simpliciter, tunc secundum Bar.post Iacob.de Aren.est idem ac si diceret suum Bal.verò & alij relati per Alexan.dicunt contrarium. Socinus verò distinguit an portio fundi,quæ erat aliena,erat pro indiuiso, & procedat opinio Bartol. Si verò pro diuiso, tunc si fuit adiecta alteri portioni, includitur per l.cum fundus.in fin.ff.de lega.2.&.d.l.si ex toto.secus si à testatore se paratim esset possessa: quia tunc videtur potius accedere personę quã rei. Quid autem si totus fuudus erat testatoris. & dixit lego fundum meum,an tunc portio postea empta cedat legato? vide Bal.in.d.l.si ex toto.§.fin.& ibi per Alexan.& Socin.vbi etiam vide,quid si simpliciter legaret fundum. sed quid econtra an legando quis rem, propter quam est obligatus ad aliquod onus personale, an tranleat tale onus in legatarium? distingue, vt per Bar.in.l.quæro.ff.de vsufructu.lega.post gloss.in.l.pe.§.fi.ff.de lega.3. nam si est onus,ad quod quis tenetur habitare respectu fructuum,& tunc tale onus transit in legatarium , vt in.d.l.quæro. Si verò est aliud onus ad quod fuit obligatus pro habenda ipsa re legata,& tunc non trãsit tale onus in legatariũ, vt in.d.l.pe.§.3.fi.& adde pulchrum tex.in.l.qui concubinam.§.qui hortos. ff.de leg.2.vbi si conductor legat fructus rei conductæ,non videtur legare cũ onere soluendi pensionem: sed pensio est soluenda ab hærede testatoris,quem casum singulariter nota. Et quid etiam si legata res minuatur,an diminuatur onus iniunctum? vide tex.cum gloss.& ibi Bartol. in.l.plautius.ff.de conditio.& demonst.

2 a ¶ *Fizieſſe el teſtador caſa.* Adde.d.l.seruum filij.§.si arex.ff.de lega.1.vbi etiam vid.quid si legauit domum, quæ destructa est, an area veniat in legato? & quid si postea in tali area per testatorem vel hæredem ędificetur? vide ibi per Doctores.

3 b ¶ *O ſe ayuntaſſen.* Docto.in.d.l.si ex toto.in prin.trahunt in argumentum ad terram nouiter additam regno, quòd debeat regi cõsuetudinibus regni. & dixit suprà.

4 c ¶ *Los frutos.* Et infra ibi.entre la here lad.habes ergo hic, quod fructus rei legatæ debentur legatario, à die aditæ hæreditatis, & non à morte testatoris,prout dicebat gloss.in.l.q̃ seruus.ff.de lega.2.& idem tenuit Iacob.de Aren.Bart.& Ange.in.l.seruo legato.in prin.ff.de leg. primo.Bar.etiam in.l.in fideicõmissaria.ff.ad Trebell.quã opinionẽ Alexand.dicit esse multũ sustentabilem,attento q̃ dominiũ censetur legatarij à tempore mortis,adde etiam Alberic.in.l.huic scripturæ.in prin.per illum text.ff.ad.l.aquil.in contrarium tñ est cõis opinio,quã tenuit gl.in.l.Herennius.& in.l.æquis.ff.de vsur.& in.l.fi.C.de vsur. reiiudic.& ista opinio approbatur hic per istã.l. & limita quinq; modis,vt per Alex.in.d.§.cũ seruus.scilicet in fructibus seminatis a testatore: quia illi semper debẽtur legatarios: & si hæres nõ sit in mora,& habeat bonam fidem,vt declarat Alberi.post Oldra.in.l.fi.C.de vsur.& fructib.legato.& nisi res esset tradita per testatorẽ, vel sibi esset data licentia eam apprehendendi,& præterquã in cõmodo vsurarum debitarũ occasione sortis,vt tradit ibi Paul.de Cast.inducens ad legatũ pecuniarũ,quas testator habebat super monte florentino.per.l.nomẽ d bitoris.in prin.ff.de lega.3.& etiã nisi testator dixerit,quòd legat rem cum commodis suis.gl.in.l.Lucius.la primera.ff.de lega.2.& ibi Bar.

item nisi hęres fecisset moram in adeunda hæreditate,secundum Bal. in.l.1.C.de vsur.& fructib.legato.& quãdo fructꝰ essent bona fide percepti,qui ante moram pertinent ad hæredem, licet adierit hæreditatẽ secundum glo.in.d.l.1.C.de vsur.& fructib.lega.,& tenent Docto. cõmuniter. Si tamẽ sint extãtes,tenetur eos restituere, vel si sunt cõsumpti , quatenus factus est locupletior: reliquos lucratur propter bonã fidem.l.quæsitum. ff.de acquiren.rer.domi. & tradit Paul.de Castr. in.d.§.cum seruus.sed an hodie de iure regni.per.l.1.tit. 2.lib.5.ordina. rega. qua disponitur valere legata,& deberi etiam non adita hæreditate, fructus pertinebunt ad legatarium à morte testatoris? & videbatur q̃ nõ: imò à die hæreditatis aditæ.vt in ista.l.partitarum habetur illa enim.l. folũ videt disponere in casu, quo non adeatur hæreditas ex testamento non tamen negat,quin saltim à venientibus abintestato debeat hæreditas adiri,argu.l.2.ff. de fideicommissa.liber.& not,gl.in.l.qui filio. §.1.quam ibi approbant Barto.Imol.& alij.ff.de hæredi.institu.Iason in.l.eam quam.in.3.nota.colu.7.C. de fideicommiss. & hoc etiam videtur argui ex verbis dict.l.ordin.cum dicit,estõce here de aquel que segund derecho o costumbre de la tierra deuia heredar.& satis operabitur illa.l.regni,quod videatur grauare venientes abintestato,& legata ab eis videntur repetita,licet testator non dixerit ad quod alias de iure non fuerant obligati,vt tradit Imol.in.d.l.qui filio.§.1.& cum illa l.clarè non exprimat,q̃ legata debeantur,& si hæreditas non adeatur à venientibus abintestato,non debemus dicere,quod ex ea leges iuris communis,& etiã partitarum in hoc corrigantur. Præterea si illa.l.alter intelligeretur induceretur absurditas,& maximum damnum hęreditati,nã non existẽte hærede,qui adiuisset,, pter legata pecuniaria, licet parua res hæreditatis etiam pretiosæ venderentur,& iniquo pretio: vnde neque de mente testatoris,neque legis debemus præsumere, quòd tale damnum vel simile inferre velint hæreditati. facit ad hoc quod not.Barto.in.l.alio.versic.quæro.an hæres sit requirendus. ff.d alimen.& cibar.lega.in contrarium tamen faciunt verba generalia illius.l.vbi nihil dicitur & adeũda hæreditate per venientes ab intestato.& quia si daretur casus,quòd nullus adiret esset dicere, quòd in effectu legata non valerent,cuius contrarium apertè vult illa.l. vnde etiam non adita hæreditate ab hærede scripto , vel venientibus abintestato,legata debẽtur per illam.l.& competet officiũ iudicis , ad hoc vt etiam in legatis ad pias causas,voluit Bald.in dict.l.qui filio. §. 1. & tradit Specula.titul.de actio.& petitio.colum.11.quod in isto casu nõ esset dubium, quòd cõpeteret ex quo.l.prædicta videtur dirigere verba ad iudicem: cum dicit.cumplase el testamento.& cum verba dirigũtur ad iudicem,competit officium iudicis,vt in terminis similis statuti tradit Alexand.in.l.1.columna.11.ff.de lega.1. vbi etiam Socinus idem tractat circa tale statutum,& innuit quod vtroque modo posset quis dicere,quod intelligatur statutum,vel quòd avenientibus abintestato adiri debeat hæreditas.vel quòd etiã intelligatur & si nullo modo adeatur hæreditas.& ibi ponit practicam quòd sic intelligendo curator detur bonis. Bene tamen esset fatendum, quòd iudex cuius officium imploratur,requirere debeat venientes ab intestato,an velint adire hæreditatem antequam iubeat solui legata. neq; det curatorem bonis: vt tradit Bar.in.l.1.ff.de curato.bonis dand.tradit Alexan.consil. 117.col.3.volu.2.& si ista aditio nõ expectatur.per.d.l.ad valorẽ legatorum in cõsequentiã videtur dicẽdum quòd fructus debeantur legatario a morte testatoris,vt enim habetur in.d.l.si tibi homo.§.cũ seruus.legata pẽdent vsq; ad aditionem hæreditatis: eò quia de iure illo, & etiam d iure isto partitarũ erat necessaria aditio hæreditaris, & legata corruebant nõ adita hæreditate,& fructus ideo nõ debebantur nisi à die aditæ hæreditatis,quo obstaculo sublato.per.d.l. ordina. restat dicendum,q̃ etiam legatario pertineat fructus rei legatę a morte testatoris,super quo tamen tibi,qui maius ocium habueris,relinquo cogitandum. Quid autem si res quæ legatur non sit propria testatoris, sed hæredis,vel aliena? vi.per Doct.vbi supra,& per Bar.in fideicommissaria.ff.ad Trebe.& per Ange.Aret.in.§.1.Insti.de lega.col.fi.per Albe.& alios.in.l.fi.C.de vsur.& fructi.legato.& habes infra in ista.l. in legato verò vniuersali a quo tempore veniant fructus? vide in dicta. L æquis.& in.l.peculium.ff.de lega.secundo.

E no.rec. supra proximè ad ętam.

5 a *Que ſaliesſen della.* Adde.l.fin.& ibi gl.& docto. C. de vsur. & fructib. legato.an autem etiam tenebitur de percipiendis? videtur q̃ sic, vt in l.cũ seruus.§.fructus.ff.d leg.1.sed illa.l.loquitur quãdo legata fuit res propria testatoris,idẽ tamen dicit Alberic.in.d.l.fi.si legaretur res aliena: nam post aditam hæreditatem,& interpellationẽ,& morã veniũt indistinctè tã percepti,q̃ pcipiẽdi per.l.1.ĩ fin.C.eo. nota tamẽ q̃ nõ venirẽt illi, quos percipere potuisset petitor sed illi quos percipere potuit possessor secũdum Alberic. post Pet.in.d.l.fin.ita intelligẽs, q̃ habetur in.d.§.fructus & i.l.patronꝰ. in princ.in secundo respon. ff.de lega.3. licèt quando res propria legatur a tempore morę venirent etiam percipiẽdi, quos legatarius percipere, scilicet potuerat. vt in.d. §.fructus.l.cũ seruus alias incipit apud iulianum.

¶ *Lex.XXXVIII.*

Tenetur hęres rem legatam tradere legatario , si eam ad manus habet: alias ĩdulgetur per iudicem tẽpus , sed si est aliena, nec potest commodè emi, sufficit æstimationem soluere , idem si est institutus seruus testatoris , & eius filiꝰ vel pater alij legatur, quia liberatur æstimationem soluendo.h.d.

1 b ¶ *Entregar.* Si res est alibi, & hæres copiam non habet eam dandi, vt ĩ l.cùm res.ff.de lega.1.nam regulariter hæres tenetur tradere rem legatam in loco,vbi est: vt ibi vide casus fallentiæ.

2 c ¶ *Dezimos.* Concord.cum.l.non dubium.§.fi.ff.de lega.3.& cum.§.nõ solũm.insti.de lega.& vide supra eo.in.l.10.quid autem si hæres alias potuit rem legatam redimere congruo pretio,& noluit, modo verò habere non potest, nisi immẽso pretio? vide gl.nota.in.l.qui concubinã. §.fi.ff.de legatis tertio.

3 d ¶ *Parentesco.* Concord.cum.l.si domus.§.qui confitetur.ff.de lega.1.& not.istam.l.cum dixit.o parientes muy de cerca. Nam videtur latius loqui quam.d.§.qui confitetur.& facit.l.1.tit.5.4.partita.& l.possessionum.C.commun.vtriusque iudi.

4 e ¶ *Semejantes deſtas.* Et sic vbi esset affectio ratione personarũ, ne resultet aliquid inhumanum: secus ergo si esset affectio rerũ, vt in.d. §. qui confitetur.per quem dicit Bald.quòd si pater doctor relinquit filium hæredem,& legat alteri libros,non audietur filius,& si sit doctor volens soluere æstimationem,ne libri ab eo separentur: non enim habetur consideratio talis interesse contra dispositionem testatoris secũdũ eum & Paul.de Castr.ibidem.

¶ *Lex. XXXIX.*

Legatum potest reuocari expressè per testatorem tam in testamento quam in codicillis,& etiam ipso facto, vt per cancellationem testatoris,vel alterius eius mandato,sed si sine mandato cancelletur, & legi potest,vel per quinq; testes probetur valet legatũ.h.d. Habuit ortum a.l.datum.C. de legatis.

f ¶ *Reuocar.* Et nota quòd per adẽptionem prælegati facti vni ex hæredibus, videt reuocatũ prælegatum factũ alteri hæredi quando ademptio fuit facta causa adæquationis vt esset æqualitas inter hæredes. ca fuse est singularis in. l. alteri. ff. de adi. lega. ex quo infertur ad quæstionẽ q̃ si pater fecit maioriã in vnum ex filijs si postea dicat q̃ facit causa æqualitatis aliã maioriã in alterum filiũ q̃ reuocat aprima maioria, causa adæquationis pdictæ videtur etiam reuocata seda maioria. & qd si qs fecit maioriam reuocabilem de certis rebus in vnum filiũ postea de eisdem rebus facit maioriã in alium filiũ an videatur prima reuocata si de ea facit mẽtionem? gloss. in.l.seya.ff.de don.cau. mor. in ỹb. permittitur , dicit q̃ sic, & sequit illam Dynus, & Paulus ibi tenet contrarium volens q̃

xesse que la non queria cumplir, poder loya fazer por razon del parentesco [d], q̃ ha con el otro sieruo, que es mãdado: pero seria tenudo el heredero de dar la estimaciõ del. E esso mismo seria en las cosas que auiniessen semesantes destas [e].

¶ *Ley. XXXIX. Como puede el fazedor del testamento reuocar las mandas que ouiesse fechas.*

Reuocar [f] puede el testador todas las mandas que ouiesse fechas, cada que quisiere, quier sean fechas en testamento acabado, o en otra escriptura qualquier. E aun las q̃ fuessen fechas en testamento acabado, puede las reuocar en otra escritura, que se faze ante cinco testigos, a que llaman en latin codicillus. Otrosi, se podria desfatar la manda, quãdo el testador cancelasse [h] la escritura della, por su mano misma, o la mandasse cancelar a otro. Mas si la cancelasse otro alguno [i], sin mãdado e sin sabiduria del testador, valdria la mãda, si fuesse cancelada, de manera, que se pudiesse leer , o si se pudiesse prouar cõ cinco testigos, que fuesse fecha.

¶ *Ley. XL. Como se reuoca o non, la manda quando el testador da o enagena la cosa despues q̃ la mando.*

Donacion faziendo el testador en su vida a algun ome de alguna cosa que ouiesse manda da en su testamento a otro, desata se [k] porende la manda, porque semeja que

videatur donare secundo filio in casu quo primus non haberet. & facit.l.sequens quæstio.ff.de lega.secundo.

g ¶ *Codicillus.* Ex hoc videtur, quod etiam ipso iure videtur adẽptum in codicillis, quod erat relictum in testamento, & sic non sit opus exceptione, vt dicebat gloss. quam ibi tenet Paul.de Castr.in.l. si ita sit scriptum.ff.de lega.1.& illi gloss. est alia cõtraria in.l.fideicommissum. C. de fideicom. quam sequũtur communiter docto.ibi. Bar. Bal. & Ang. & Alex.in.d.l.si ita sit scriptum.per tex.in.ſt.de adem.lega.

h ¶ *Cancellaſſe.* Adde.l.1.§.sed & si legi.& §.sed cõsulto.& l.proximè.ff. de his quæ in testa.delen.

i ¶ *Alguno.* Adde.l.1.in prin.ff.de his quæ in testa.delen.

¶ *Lex. XL.*

Si rem legatam donat testator videtur reuocasse legatum, secus si vendat, aut permutet, vel pignori dedit.h.d.

k ¶ *Desfaſe.* Add.l.17.suprà eo.& quæ ibi dixi,& facit q̃ si testator fecit maioriam de pluribus rebus, & postea voluntarie alienauit aliquam rem ex eis quia forte dedit secundo filio q̃ & si postea eam rehabeat non reincidat in maioriam.l.cum seruus.ff.de adi.lega. Bald.in.l.3.C. de lega.& idem si venditio fuit nulla, secundum Bald. in rubr. C. de verb.signi.versi. sed quid si testator. ¶ Quid autem si testator reliquit maioriæ domum suam principalẽ quã postea vendit & aliam emit, an empta surrogetur loco primæ? videtur quòd sic argum. huius. l. &

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

per ea quæ notat Barto. in.l.placet.ff.de libe.& posth.in materia post humi instituti.& qd si testator instituit filios suos hæredes, & in vnũ ex eis fecit maioriam de certis rebus,& de tali re quæ tunc erat aliena: sub conditione si fuerit sua tempore mortis, quia forte cogitabat illam emere emit eam postea & tradidit illi filio in quem faciebat maioriã, an videtur tradere vt sit maioria, vel an intelligatur defectaconditio? dic q erit maioriæ l. talem. ff. de hære. institu. iuncta glosf. in verbo palam. est in.§.1.& vide. l. lucius. ff. de lega.2.

¶ *Lex. XLI.*

Re autẽ legata, perdita, vel perempta sine culpa hæredis negligẽtia, vel mora non tenetur hęres, ni si ad cauẽdum de ea inuenta tradenda, nec etiam tenetur hæres, si occidat seruum legatum cũ sua vxore in adulterio deprehẽsum. h. d. Habuit ortũ a. l. cum res. §. pe. & vlti. ff. de lega. primo.

t a ¶ *Del heredero.* Prosequif ista l. nota. per Azo. C. eod. in summa. colũ. f. vers. item liberatur hæres.

2 b ¶ *Que la de.* Et sic habes, q hæres tantum tenetur cauere de præstando rem sine culpa hæredis, nõ apparentem: si ad eum peruenerit non autem de persequendo rem. gl. in. l. si quis seruum. in prin. ff. de leg. 2. Bar. Ang. & Imo. in. d. l. cũ res. in prin. & nota q etiã tenebitur hæres persequi seruum existentem in fuga, vel similẽ rem sumptu legatarij, & eius periculo. l. si seruus legatus. in prin. ff. de lega. 1. sed an tenebitur etiam de hoc cauere? & dicẽdum videtur q sic per. l. seruo legato. §. fi. eod. titul. & q sic suppleatur ista. l. ita tenent Bart. & alij communiter in. d. l. si quis seruum. Pau. & Alex. in. d. l. cum res. & si seruus legat. erat in fuga tempore testamenti: tunc hæres etiam suo sumptu eum debet persequi. l. cum seruus legatus. ff. eo. & ibi vide gloss. & intellige, si seruus ita lõge abijt, vt legatum esset inutile, si expensis legatarii quæ rendus esset secundum Bar. Pau. & Alex. ibi, secus verò si non exigeret ita magnam expensam.

3 c ¶ *Como las otras sus cosas.* Aduerte quia de iure cõmuni, in ista materia de qua culpa teneretur hæres legatario, cõmuniter tenetur distinctio quam ponit Bart. in. l. cùm res. §. culpa. ff. de lega. 1. videlicet quòd si ille quasi contractus, qui celebratur additione hęreditatis, per quem obligatur hæres legatariis, & fideicommissariis fit gratia legatarii, vel fidei cõmissarii tm: quod est cũ maior pars hæreditatis vadit ad legatariũ, vel fideicõmissariũ: & tũc hæres nõ tenetur nisi de dolo, & lata culpa. l. mulier. §. si hæres. ff. ad Trebel. cũq; est celebratus cõtractus iste gratia hæredis, vt cũ apud hæredem maior pars remaneat: & tunc tenetur etiã de leuissima culpa, vt in. gl. §. culpa. cũq; celebrat gra vtriusq;, qa modicũ plus vadit ad legatarios, quã ad hæredẽ, vel e contra: & tunc tenetur de leui tm. l. si seruus legat. §. cũ quid. ff. eo. & ista distinctio fuit originaliter Petri, in. d. §. culpa, & tenuit etiã eam Bar. ĩ. l. q nerua. si. q. ff. depos. i. & quasi cõiter tenet p scribẽtes prout attestat Alex. & Ias. in. d. §. culpa. Bal. tãibi dicit hæredẽ in distinctẽ nõ teneri de leuissima culpa: cũ obligetur ex quasi cõtractu aditiõis celebrato gratia vtriusq; eius. (& legatarij). l. apud iulianũ. in fi. ff. quib. ex caus. in posse. ea. ergo de leuissima culpa non debet teneri. l. si vt certo. §. nũc videndũ. ff. cõmoda. l. cõtractus. ff. de reg. iur. q̃ fuit pria opinio glos. in. d. §. culpa. & ill tã videt tenuisse Azo. C. eo. in sum. col. fi. vbi ponit hæc ỹba. culpa autẽ æstimãda ẽ, nõ tm dolo, proxima: sed etiã leuis, & vt non ptermittat qd debet facere, & sit diligens in faciendo qd pertinet ad rei custodiã, allegat. d. l. cũres. §. culpa, & certẽ hæc lex ptitarũ satisfauere videt huic opinioni ĩ isto verbo, asi como las otras sus cosas. imò etiã vult singularius, q̃ leuis culpa de qua vult hæredẽ teneri, cõsideret nõ prout Bar. eam diffinit & cõsiderat in re b' prorsus alienis, in dict. l. q nerua. col. 8. & 9. & prout etiã l. partitarũ diffinit tit. 3. l. 3. supra. §. part. Sed prout eam diffinit ibidẽ Bart. in rebus cõibus incidẽter, vel ex cõuentione, quia licèt dñium rei legatæ trãseat in legatariũ adhuc tñ, cũ sit de hæreditate nõ iudicatur hic prout res prorsus aliena, quoad istum effectũ sicut etiã in simili dixi in. l. 2. titu. 2. §. parti. & nimirum quia cõsiderauit ista. l. gratia vtriusq; hæredẽ ex quasi cõtractu additionis obligatũ fuisse, bene tñ placet distinctio Bart. quæ cõiter approbatur cui nõ resistit ista. l. partitarũ, & probatur satis in legibus per eum allegatis & sic concordentur ista iura, & quia. d. §. culpa. non violando eius literam satis probat hæredem etiam de leuissima teneri, vnde tenenda videtur distinctio prædicta.

d ¶ *Detardando.* Si enim res legata perit post morã, perit periculo hæredis, vt hic & in. d. §. culpa. nõ facta distinctiõe, an esset eodẽ modo peritura penes legatarium vel nõ & ista est magis cõmunis cõclusio glo. & doct. in. l. q te. ff. si cert. peta. & in. l. nemo. §. si post moram. & ibi. Bartol. ff. de verbo. obliga. & per Alexan. in. d. §. culpa. vide quę dixi in. l. fi. tit. 2. par. 5. in glo. fi. 4

e ¶ *Consu muger, o consusija.* Adde. l. quid ergo. §. si hæres. & ibi glo. ff. de legatis primo. 5

¶ *Lex. XLII.*

Testatore ex lana vel tignis legatis ædificium vel pannum faciente reuocatur legatũ. Et quadriga, aut curru legato, debetur etiã bestia ad ducẽs currũ vel q̃drigã, qua mortua, interit legatũ, nisi alia eius loco apponat testator. h. d. Concord. ff. de lega. 3. l. si cui lana. & lana legata.

f ¶ *Pañ.* Prosequitur ista. l. nota. per Azo. C. eo. in sum. col. fi. vers. itẽ liberatur hæres propter transformationem rei. 1

g ¶ *La bestia.* Loquitur ista. l. quando vnus tm̃ equus, vel mulus ducebat 2

fueras ende, si el testador ouiesse fecha manda a otro de algun sieruo, e despues lè fallasse el heredero cõ su muger, o cõ su fija [e], e lo matasse. Ca estonce non seria tenudo de cumplir la manda, nin de pechar ninguna cosa por el, aquel aquiẽ fue mandado tal sieruo.

¶ *Ley. XLII. Como se desata o non, la mãda que es fecha de lana, o de madera, o de otra cosa semejante, si se fiziesse despues alguna lauor de llas.*

Lana, o madera auiendo al gund testador, si despues que ouiesse fecha manda dellas, enante que se muriesse, fiziesse paño [f] de la lana, o fiziesse de la madera casa, o naue, o otro edificio, desatase porende tal manda e non vale despues, porque faziendo esto, entiende se que quiso reuocar la manda a aquel que la auia fecho. Otrosi dezimos, que si el testador fiziere manda de alguna carreta, o carro, que aquel a quien es mandada tal cosa, la deue auer con la bestia que la trae. Pero si despues en vida del testador se muriesse la bestia [g], que la solia traer, desatase porende la manda, e non vale, fueras ende, si el testador en su vida metiesse otra bestia en lugar de aq̃lla, que fuesse muerta, ca estonce aura la manda aquel a quien fuesse fecha.

¶ *Ley. XLI. Como se desata la manda si la cosa de que es fecha se pierde, o se muere.*

Si la cosa que ouiesse mandada el testador a otro señaladamẽte, se perdiesse despues, o si se muriesse sin culpa del heredero [a]: desatase porende la manda, e non seria tenudo el heredero de la cũplir. Pero si dubdassen si se perdiera aquella cosa por su culpa del heredero, o si fuera traspuesta, o escondida, con su sabiduria, estonce deue el dar tal recabdo, que si pareciesse aquella cosa, que la de [b] a aquel a quien fue mandada. E dezimos que estonce se pierde la cosa por culpa del heredero, quando non la guardasse, o nõ la fiziesse guardar, asi como las otras sus cosas [c]. o se perdio, detardãdo [d] a fabiẽdas de la dar, por non querer, o por negligencia del. E porende la deue pechar el heredero, a aquel a quiẽ fue mandada: se arrepintio, pues la dio, a otro enãte q̃ muriesse. Mas si la vendiesse, o empeñasse, nõ se desataria nin reuocaria porẽde, ante dezimos, que aquel a quien fue mãdada, q̃ deue auer el precio, porque fue vendida, o la estimaciõ, si fuere empeñada, assi como de suso diximos. E esto es porque semeja, que pues que el testador la vendio, o la empeño, que su entenciõ fue de lo fazer por mengua, que auia e nõ por reuocar la manda.

currum. Quid verò si esset quadriga vel currus, qui duobus mulis veheretur, qui fuit legatus, an vno perempto pereat legatũ vel debeãtur reliquiæ quæ supersunt? distingue, an sit legata proprietas vel vsus fructus, nam si vsusfructus currus fuit legatus: cum tale legatum respiciat formam rei, illa perempta deficit legatum. vt probatur in. l. quid tamẽ. §. fin. vbi Angel. & Bal. & ĩ. l. repeti. §. fi. ff. qb. mod. vsusfru. ami. si verò proprietas legatur, tũc dicv t per Imo. & Pau. de Cas. post Bart. in. l. peculiũ. §. qua drigæ. ff. de legat. secundo.

¶ *Ley. XLIII. Como se desata la manda, si el señorio de la cosa de que es fecha la mãda, gana despues aquel a quien era mandada.*

Escribiẽdo [a], algun ome en manera de donacion, aq̃lla cosa misma q̃ algund testador le ouiesse mandado, quier gela diesse aq̃l q̃ la auia mãdado, o otro qualquiẽr que la touiesse, nõ puede demandar la despues, por razõ de aq̃l testamento en que le fue mãdada. Pero si la cosa q̃ fuesse dexada ẽn testamento a otri, la diessen despues algũos otros, q̃ nõ fuessen herederos del testador al sieruo d' aq̃l mismo, aquiẽ fue mãdada: estõce el señor del sieruo, bien puede demãdar la estimacion de aquella cosa, que le mandaron al heredero del testador, maguer q̃ las cosas q̃ gana el sieruo pertenescé al Señor. E aũ dezimos q̃ si aq̃l aquiẽ es mandada alguna cosa en testamento o en codicilo de otro, la ganasse despues por cõpra, o por cãbio, de alguno que la touiesse: estonce aun bien puede demãdar al heredero del testador, la estimaciõ della, e el deue gela pagar.

¶ *Ley. XLIIII. Como vale o non, la manda que es fecha de vna cosa ẽ testamẽto de dos omes.*

Vna casa [b], o vna viña, o otra cosa qualquier, seyẽdo mãdada a algũ ome en testamento de dos testadores q̃ lo fiziessen apartadamẽte, si acaescie sse que aquel a quiẽ la mandaron, q̃ ouiesse primero la estimaciõ de aquella casa del heredero del vn testador: biẽ puede por esso aun demandar al heredero del otro, que le de aquella cosa q̃ le fue mãdada. Mas si primeramẽte rescibiesse aq̃lla cosa misma, q̃ le fue mãdada del heredero del vn testador, auiẽdo la possesion e la propriedad della, de manera, que segũd derecho, non gela pudiessen cõtrallar [c], estonce non podria demãdar la estimacion della al heredero del otro que gela auia dexado.

¶ *Ley. XLV. Como si la cosa es mandada muchas vezes en el testamento, non es tenudo el heredero de la dar mas de vna vez.*

Muchas vegadas [d] mandãdo el testador vna cosa misma assi como casa, o viña, o otra cosa señalada a vn ome en vn mismo testamento, nõ se entiẽde que al heredero la deue dar mas de vna vez [e]. Mas si acaesciere q̃ el testador mandasse a otro quãtia cierta de marauedis, o de otra cosa qualquier que se pudiesse contar, o pesar o medir, e en aq̃l mismo testamento le mandasse tanta quantia cierta muchas vezes, si aquel a quien la mandaron [f] pudiere prouar que quantas vegadas le mando aquella quantia, tantas vegadas fue su entencion de acrescer en la mãda, estonce bien puede auer todas las quantias, que son nombradas en el testamento cumplidamente, mas si non lo pudiere prouar deue se tener por pagado de la vna quantia dellas. Pero si el testador mandasse en su testamẽto quãtia cierta de marauedis a vn ome e despues desto fiziesse otro testamento o otra escritura que es llamada en latin codicillus, en que le mandasse aquella

1 a ¶ *Recibiendo.* Prosequif nota. per Azo. C. eo. in summa. col. fi. ver. item succurritur hæredi.

¶ *Lex. XLIIII.*

Eadẽ re vni in diuersis testamẽtis legata, si prius ab vno legatario cõsequitur æstimationem: ab alio rem petere potest: sed si prius rem consequitur taliter quòd ab eo euelli non potest: non potest postea æstimationem petere. h. d. Habuit ortum ab instit. de lega. §. hac ratione. & de lega. 1. l. planè. §. si duorum.

1 b ¶ *Vna casa.* Prosequitur dicta Azo. C. eod. in summa. col. fin. vers. sed & vbi res mihi legata est in duorum testamentis.

2 c ¶ *Contrallar.* Vide. ff. de lega. 1. l. non quicunq;. in princip.

¶ *Lex. XLV.*

Si eadem res vni in eodem testamento legetur, semel debetur, sed si legatum esse in numero, pondere, vel mensura, & legatarius probet testatorem sæpius legando voluisse sæpius deberi, ita soluetur nisi hæres probet testatorem voluisse vnam fieri præstationem. Si tamen eadem quantitas legetur eidem in testamento, & postea in codicillis: præsumitur q̃ testator bis eam voluit præstari: nisi hæres probet contrariũ.

h. d. Habuit ortum à. l. planè. §. si eadem. cum sequentibus. ff. de legatis primo.

d ¶ *Muchas vegadas.* Prosequitur dicta Azo. C. eod. in summa. column. 1 fi. ad fi. verſi. item succurritur hæredi.

e ¶ *Mas de vna vez.* Concordat cum. l. planè. §. si eadem. ff. de lega. primo. 2 & cum. l. mæuius. §. eum. ff. de lega. 2. & p cedit, secundũ Ioan. de Imol. Raph. Paulum & Alexand. & si testator expresse dixisset quòd eadem res sæpius præstaretur: cum eadem res ex eadẽ causa sæpius non videtur posse præstari vel deberi. Quid autem si testator legauit fundum cornelianum titio, & in eodem testamento eũdem fundum legauit seruo Titij, an tunc legatum multiplicabitur. l. 14. supra eo. facit q̃ sic. & adde. l. quid ergo si maiorem. §. si quis duos in fin. & ĩ. l. seruo meo. in princi. ff. de legatis primo. neque refert se cundum Paul. de Castr. in. d. §. si quis duos circa finem. quid prius fuerim consequutus: nam & si prius rem consequar, possũ agere ad extimationem ex persona alterius: quia non obstat regula de duabus causis lucratiuis: cũ habuerunt oriri ambæ in personam eiusdem de directo, sed habeant per obliquum. istud tamen limitat & intelligit Paul. de Castro. post Dinum in dicta. l. planè. §. si eadem. versicul. item quæro. hoc esse verum, si appareat quod testator voluit pluries præstari. vide ibi, quid etiam si primo legaui tibi partem fundi, postea lego tibi fundum. Paul. de Castr. in. d. §. si eadem. respondet, quòd non videatur secundo legare, nisi eã partem quam prius legauerat, licet secus esset secundum eum, si hæres meus legauit tibi fundum, cuius ego legaueram partem, quia videtur sentire de alia parte non debita. per text. quem dicit notabilem in vtroq; dicto. in. l. mæuius, in principio. ff. de legatis secundo. & commendat multum primum dictum dicens, quòd prima facie quilibet diceret contrarium. Alexand. tamen ibi videtur, in hoc primo dicto tenere contra Paulum. imò quòd legando secundo loco fundum vi deatur legare totum, & non illam partem, quam primo legauit. vide ibi per eum.

f ¶ *Aquien la mandaron.* Vide in dicta. l. planè. §. si eadem. versicu. sed si 3 non corpus. ff. de legatis primo. & quod habetur in. l. sempronius. ff. de legatis secundo.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

4 a ¶ *Dos veces.* Concord. cum. l. quinquaginta. alias incipit. quingenta. ff. de proba.

¶ *Lex. XLVI.*

Si testador legat alicui, vt seruus ei seruiat, intelligitur ad vitã legatarii dũtaxat. l. d. Habuit ortũ. a. l. vxori vsusfructus. ff. d vsufru. leg. §. vlt.

1 b ¶ *No se entiende.* Concor. cũ. l. vxori. l. i. §. fin. ff. de vsufru. leg. quẽ casum dicit ibi Alberic. de eo alibi non recordari.

¶ *Lex. XLVII.*

Pôt legari instrumẽtũ debiti: & intelligiẽ per hoc debitum legatũ: si tamẽ testator mandet quod debitor suꝰ soluat debitũ testatoris creditori, nõ pôt ob hoc agere creditor testatoris contra debitorẽ, sed cõtra hæredẽ, & hæres cõtra debitorẽ vt soluat creditori. h. d. Habuit originẽ sẽda pars a l. seruo legato §. si testator. ff. de legatis. i.

1 c ¶ *Aquel deuda.* Concord. cũ. l. seruũ filii. §. eũ qui chirographũ. ff. de leg. 1. & hoc ideo: qa si legatũ chirographi hoc non importaret nullã, vtilitatem afferret, vnde si quis renuntiaret instrumento, nõ ex hoc videtur renuntiare debito in eo contento, sed probationi, quam faceret instrumentum, secũdum Bal. in. l. labeo. §. 1 ff. de pact. Alleg. l. 3. C. de fid. instru. & si lex, vel statutu annullat instrumentum, non videtur in dubio annullare contractũ, seu obligationem: sed tãtũ, pbationes in strumẽtũ. Ioan. de Imol. Rapha. Pau. & Alex. in. d. §. cũ q chirographũ. cõtra Bal. ibi. & in. l. huiusmodi. §. fi ita. ff. eo. & vide per Paul. de Castr. secundo volu. consi. 5. incipit notandum est quod præfatum statutum. & per Decium. con. 17. incipit visopuncto.

2 d ¶ *Entiende.* Add. l. si cui legetur. §. si titio. &. l. seruo legato. §. si testator. ff. de legatis primo. &. l. fideicommissa. §. interdum. ff. de lega. 3.

3 e ¶ *El heredero.* Cuius cõtẽplatione testator fecit, vt à debito liberaretur, & sic ille agit ex legato, cuius interest, licet verba legati ad eũ nõ dirigãtur, vt in. d. §. si testator. & in. d. §. interdũ. &. §. si Titio. & vide q tradit Socinus. con. 73. vol. 1. in. 4. dubio.

¶ *Lex finalis.*

2 a Species pure legata statim adita hæreditate potest peti in loco domicilij hæredis, aut vbi est maior pars hæreditatis, vel vbi est res, & ibi est tradenda, nisi testator locum vbi traderetur expressit. Et si hæres malicioſe transportet eam, sui sumptibus eã reducat. legatũ autem in genere: põdere: numero: vel mensura contẽtum: potest petiin loco domicilii hæredis, vel vbi est maior pars hæreditatis: vel vbi hæres soluere incepit legata: seu vbi testator solui iussit. Et causa legatorum est breuiter absq; malitia terminanda. hoc dicit. Habuit ortum tota ista lex a. l. quod legatũ. & a. l. fideicommissũ. in prin. ff. de iudi. & a l. cum res. ff. de lega. 1.

quantia misma otra vez, estõce se entiẽde que el testador quiso fazer tal manda dos vezes[a]: fueras ende si pudiere prouar el heredero, q̃ su entẽciõ fuera dl testador, q̃l la nõ ouiesse mas de vna vez.

¶ Ley. XLVI. Si el testador manda a otri algun su sieruo en tal manera que se sirua del, non se entiende que gelo da del todo.

EN tal manera faziendo el testador manda a algun ome, como si dixesse: mando que fulano mio sieruo que sirua a tal ome, por tal mãda como esta, non se entiende[b] que aquel a quiẽ es fecha la mãda, puede auer propriedad, nin señorio en el sieruo: mas aura en su vida el seruicio del tan solamẽte: e despues q̃ el muriere, deue tornar el sieruo al heredero del testador.

¶ Ley. XLVII. Como si alguno mãda a otro carta de escritura de debdo que le deuan, entiende se que le manda aquel debdo, que le deuã.

CArta o escritura alguna, que fuesse fecha sobre debda que deuiessen al testador seyendo la carta a tal que se pudiesse el debdo prouar por ella, si tal carta mandasse el testador a algun ome, entiendese que le manda aquel debdo[c] que le deuẽ por aq̃lla carta. Otrosi dezimos q̃ si algũ testador ouiesse a dar quãtia cierta de marauedis a algũ ome, e dixesse, assi en su testamento: q̃ mandaua a otro alguno que fuesse su debdor, que los marauedis que le deuia, q̃ los pagasse aquel otro, por tal manda como esta, non se entiẽde[d] que aquel que deuia auer los marauedis del testador, que los podria demãdar a aq̃l su debdor, a quiẽ mando que gelos diesse: mas biẽ puede pedir al heredero del testador, que le cõstriña al otro, de manera que gelos faga dar, e el heredero[e] ha poder de lo fazer.

¶ Ley. XLVIII. En que tiempo e en que lugar pueden demandar las mandas.

EAzen los omes mandas a las vegadas de cosas ciertas señaladas, assi como quando dize el testador, mando a fulano ome, mio sieruo, q̃ assi ha nome, o mio cauallo que es de tal color, o otra cosa qualquier q̃ le mandasse señalandola, de manera que puedan saber ciertamente, qual es: dezimos que la manda que fuesse fecha de tal cosa, como sobredicho es, que la puede pedir aquel a quien fue mandada, luego quel heredero entra la herencia[f] del testador en alguno destos tres lugares[g], o alli do morare el heredero, o en el lugar do fuere la mayor partida d̃ los bienes del testador, o en otro lugar qualquiera q̃ fuere fallada la cosa de que fizo el testador la mãda. E en qualquier destos lugares do fuere demandada, la deue entregar[h] el heredero, fueras ende si el testador nombrare lugar cierto, do sea dada la cosa, ca estonce alli deue ser dada, do el ouiesse mandado[i] que la diessen. Otrosi dezimos, q̃ si el heredero mudare la cosa mãdada d̃ vn logar a otro en gañosamente por fazer daño a aq̃l q̃l la deuia auer, si esto fuere, puado, estõce la deue aduzir a su costa a aq̃l lugar[k] onde la traspasso, e dar la a aq̃l q̃l la deuia auer. E esto deue ser guardado en las cosas señaladas, de q̃ faze manda el fazedor del testamẽto. Mas las otras cosas q̃ son mandadas de q̃ faze manda generalmẽte[l], assi como quã do dize el testador, mãdo a fulano vn sieruo, o vn cauallo, non diziendo qual, o si le mãdasse quãtia cierta, de algũa cosa i q̃ se pudiesse cõtar, o medir, o pesar, dezimos q̃ la mãda q̃ fuesse fecha de alguna

f ¶ *La herencia.* Vides ergo, q̃ ad perfectionem & complementum legatorũ, vt possint peti requiritur aditio hæreditatis: per hæredem scriptum, vt hic & in. l. eam quã C. de fideicommiss. hodieverò dic, vt in. l. i. ti. 2. lib. 5. ordinarega.

g ¶ *Tres lugares.* Prosequit ista l. tradita p Azo. C. vbi fidei cõ. peti. oportet. in summa.

h ¶ *Entregar.* Imò in loco, vbi res est, vt in. l. cum res. ff. de legat. 1. in. §. 1. & in. l. sed & si susceperit. §. sicca. ff. de iudi. dic q̃ in quolibet istorum locorum debet tradi si tamen petitur extra locũ, vbi res est, debet hoc fieri expensis legatarii, & eius periculo, vt in. l. si res. &. l. nisi. ff. de rei vendi. & vi. supra eo. l. 38. in princ.

i ¶ *Mandado.* Vide in. d. l. cum res.

k ¶ *Aquel lugar.* Et aduerte: qa etiam si tempore mortis alibi sit res, ita quòd si de illo loco nõ amoueretur liberaretur hæres eam præstando in loco illo. Si tamen illam in de amouit dolo vel culpa, non liberaretur, & si velit eam reducere & præstare in loco illo, sed teneatur reducere eam ad locum, vbi fuit actũ, si legatarius velit, vt probatur in. d. l. cum res. versi. sed si alibi. & ibi ita intelligit Pau. de Castr. & sic ista. l. intelligetur nisi alibi legatarius velit sibi dari in loco, scilicet vbi hæres cõuenitur, ratione fori. ista tamẽ l. partitarum videtur huic dicto aduersari, cum noluit vltra punire dolum, vel culpam hæredis: nisi suis expensis reducat rem in eum locũ à quo amouit.

l ¶ *Generalmente.* Add. l. quòd legatur. §. præterea. &. l. si fideicõmissum in princ. ff. de iudic. & in. d. l. cum res.

7 a ¶ *Començare a pagar.* Adde. l. si fideicommissum. §. si. &. quanuis. &. l. sed & si. i. respondeo. ff. de iudi.

8 b ¶ *Las mandasse pagar.* Vel vbi verisimile est eum voluisse, quòd solueretur, vt si dicat centum modios ex illo horreo: nam ibi voluit præstari vbi est horreũ. l. quod legatur. &. l. sed & si susceperit. §. i. ff. de iudic. & i dict. l. cum res.

9 c ¶ *E sin alongamiento.* Adde §. illud. in authentic. de hæred. & falci. & ibi glo. & Angel. & an adsolutionem legati, procedatur via executiua? vide per Rodericu Suarez in repet. l. post rem iudicatam. ff. de re iudi. versi. sex tus casus.

¶ *Titulus. X. De executoribus testamenti.*

¶ *Mostraremos.* Latius exordiatur, quam la. b. de Aren. qui fecit tractatum de istis diuidẽs illum, in q̃uor partes, de quo mẽtionem facit Ioan. andr. in additio. ad speculã. titul. de instrumento. æditio. §. nunc vero aliqua. in principio.

¶ *Lex. I.*

Dicitur executor testamẽti, cui testator committit factum animę suæ, & prodest quia per eum citius ipletur testatoris volũtas, & potest constitui executor testamẽtarius, siue sit præsens, siue absens. hoc dicit.

1 c ¶ *Nombres de partidos.* Dicuntur etiã executores & diuisores & distribu tores, vel dispẽsatores, vel ministri. vt tradit Specula. in titu. de instrumen. æditio. §. nunc verò aliqua. columna. 3. versic. porro.

2 f ¶ *Fideicommissarios.* Sic vocat eos Hubertus de Bobio in. l. nulli. C. de episcopis & cleri. & Accursius in. l. vxorẽ. ff. ad. l. Cornel. de falsi. & in l. si quis pro redemptione. C. de dona. & in. l. diuus. ff. si cui plusquam. per leg. falci.

3 g ¶ *En la verdad destos.* Vnde & isti sic electi à testatore præferũtur episcopo. vt in authentico de ecclesiasti. titu. §. fi quis autẽ. colla. 9. non tamẽ poterit testator, phibere episcopũ, vt nõ impediat se cõtra executores testamenti malè agentes. vt not. Abb. in. c. tua nobis. de test. & quid si testator nullũ reliquit executorẽ? dic q̃ poterit iudex tũc ipsũ dare. secũdum Bar. in. l. 3. ff. de alimẽ. & cibar. lega. Item etiam per statutum ciuitatis possunt deputari executores testamẽtorũ. vide Bal. in authentica. hoc amplius. 1. col. C. de fideicõmis. & Felin. in. c. ecclesia. S. Mariæ col. 4. de constit. Item nullo executore nominato. hæredi cõpetit executio, etiã in his quæ ad piam causam reliquuntur vt in capit. 1. de testa. vide infra eo. l. pe. si tamen sit relictum ad redemptionẽ captiuorũ, tũc nullo à testatore executore nominato, pertinet executio ad eũdem. vt in. d. authẽtic. de ecclesiast. tit. §. si quis ædificationẽ. &. §. pro redẽptione. in relictis verò, præstitutiõe pro im ablatorũ, seu illicite acquisitorũ, de quib⁹ nõ aliter, quã ex testãtis cõfessione appareat, executio pertinet ad nominatos p testatorẽ vel hæredẽ, seu executorem à iudice constitutum. secundum Ioan. de Ana. & Fel. in. c. cum sit. de iudæ. si vero. aliunde constaret de talibus malè ablatis; fiet de consi. epi. secũdum Abba. & Felin. in. d. ca. cũ sit. ca. sicut dignũ. §. eas in super. de homici. ad diffinien dũ tamen, quę ex vsuris testator aquisierit, non potest alium quam episcopum nominare. Domin. con. 20. quem videas. & aduerte, q̃ si iste executor sit suspectus, potẽrit remoueri, vid. Speculat. in. d. §. nũc verò aliqua. fol. 6. col. 3. versic. quid si executorẽ suspectus.

¶ *Que no lo sea.* Adde. l. i. §. fin ff. de procura. sunt enim illi executores q̃si quidã procuratores constituti post mortẽ. secũdũ Bal. in. l. quæ fortuitis. colu. 7. C. de pignor. actio.

¶ *Lex. II.*

Executor testamenti potest legata solue re, & ea ab hærede exige re nec tenetur soluendo lẽga ta hæredi cauere si sit religiosus, vel suspicione carens, alias sic. h. d.

i ¶ *E dar las mandas.* Habes hic expressum q̃ executor testamenti potest mittere legatarium in possessionẽ rei legatę, qđ nota nã Specul. in. d. §. nunc vero aliqua. fol. 7. col. 1. versi. ité dicũt quidã. potius inclinar, q̃ executor nõ possit, ppria auctoritate capere res legatas: imo oportet, q̃ sibi tradantur. alleg. l. si. §. si. C. arbitr. tute. &. l. orphanotrophos. §. 1. C. de episcopis & cleri. potest dici, q̃ inuito hærede non possit: qa nõ potest executor per vim expellere hæredem à possessione. ff. de regu. iur. l. nõ est singulis. & ita vult Bal. in. l. id q̃d pauperibus. co. 8. vers. 18. quærit. C. de episcopis & cleri. & bene facit q̃ inferi⁹ subditur in ista l. ibi (pueden procurar, y demandar las cosas. &c.) hęrede tãnõ resistẽte, satis videtur q̃ possit hoc facere executor in reb⁹ specialiter legatis. pro quo etiã est qđ adducit idẽ Bal. in. d. l. id qđ pauperib⁹. col. 7. vers. 15. quæro. & vers. 16. quęritur. vbi dicit, q̃ restitutionẽ, quæ est facti in fideicõmiss. vniuersali, potest facere executor, & etiã restitutionẽ legati particularis. addẽ et Bal. in. l. nõ dubiũ. C. de leg. q̃ si ipse executor est et legatarius, põt tũc capere legatũ propria authoritate. alleg. l. fi tulas §. fundũ. ff. de cõtrah. empt. & qđ not. in. l. d his. C. de furt. in hoc tñ at tẽdẽda est forma cõmissiõis, & ptãs executori à testatore datæ cũ ea pẽdeat potestas executorũ. vt tradit idẽ Bal. in. d. l. id qđ pauperibus. co. 4. vers. venio ad quartũ. & tradit Bar. in. l. alio. col. 3. ff. de ali.

de execu. testam.

pro alli ju

ad matru

c Gra. C.

Ioan. & Ja

Perez

Para Ver

UNIVERSIDAD EAFIT Sala de Patrimonio Documental

& cibar.lega.& facit q etiam statim subditur in ista.l.ibi en la manera que los fazedores delos testamentos lo ordenaren.

2 a ¶ *Demandar las cosas.* Adde.l.nulli.C.de episcopis & cleri.& vide qd habetur infra eod.in.l.4.

3 b ¶ *Sospecharen.* Tunc ergo permittitur hæredi petere cautionem ista ab executore quando iustã habuerit causam suspitionis, non alias quia regulariter executor testamentarij quãdo est merus executor, non satisdat. vt not.Bart.v. bi bonus text. in.l.diuus.ff.si cui plusquam per leg.falcid. bonus text. in l.liberto. §.largius.ff.de ann. lega. l. firmio. §.1. ff.quando dies lega. ced. & per Salicet. in.l.nulli.vers. quæro.2.extra glos.C.de episcopis & cleri.

den procurar e demandar las cosas[a] de q̃ fuessen fechas las mandas, quier las touiesse el heredero del finado, quier otri. Pero si los herederos sospecharen[b], que los cabeçaleros non daran las mandas a aq̃llos a quien fueron mãdadas, deuẽ tomar tal recabdo dellos, q̃ sean ende seguros, que las den, segund son escritas ẽ el testamento. E si tales omes fuessen q̃ non sean sospechosos: assi como frayles[c], e omes religiosos, nõ deuen tomar este recabdo dellos, nin son ellos tenudos de lo dar, maguer se lo mandassen. Ca tales personas como estas deue ome sospechar que lo faran bien[d].

¶ *Ley. III. Que los testamentarios deuen cumplir la voluntad del finado, e non segund su aluedrio.*

Si el fazedor del testamento mãdasse dar a personas ciertas de lo suyo algunas cosas señaladas, o cierta quantia de marauedis, e todos los otros bienes, q̃ouiesse, dexasse ẽ mano de algũ q̃ establesciesse por su testamẽtario, otorgandole poder, q̃ el segund su aluedrio los partiesse a pobres: tal testamẽtario como este non puede dar mas a ningũa de aq̃llas personas cierras, de quanto el le mando dar señaladamente[e] en su testamento: maguer viesse el, que alguno dellos era muy pobre, e seria bien de dar le mas, de aquello que le auia mãdado el testador, como quier q̃ puede partir los otros bienes que dexo en su poder el testador, entre las otras personas, que non son señaladas: e lo han menester, assi como lo el touiere por bien[a].

4 c ¶ *Frayles.* Qui executores testamẽti esse possunt impetrata superioris licentia.capit.2.de testa.lib.6.clemen.1.eo.titu.vbi bonus text. q monachi tale officium suscipientes coram ordinarijs iudicibus possunt conueniri de fraude, & culpa, & vt rationem reddant administrationis, etiam si aliàs sint exempti. Fratres tamen minores arcẽtur ab hac executoria per text.in clementina exiui.§.verũ.de verbor. significa. vbi Cardina. & Ancharra. tenuerunt, quòd neque ius eligendi pauperes eis committi possit. idemque tenuerunt Domin. & Philip. Franc[e] in.d.capit.2.contrarium tamen in hoc tenuit Bart. in tractatu minorarum. lib.3.c.4. dicens hoc potius esse factu, quam iuris. ideoq; eis talẽ electionem committi posse.l.cum pater.§.hæreditatem. ff.de leg.2.l. ex facto.§.si quis rogatus.ff.ad Trebellia.& hoc etiam tenuit Roma. consil.409.col.2.& sentit Bal.in.l.id qd pauperibus colũ.3. C.de episcopis & cleri. id que videtur verius: cum ratio.d.§.verũ. cesset in hac electione facienda. Idem etiam tenuit doctor de Couarruuias vit honorandus in sua relectione.d.cap.tua nobis.de testa.column.1.qui ex hac ratione vult electionem executorum eis per testatorem committi posse. Cui dicto multum obstat, quod consuluit Bald.5.vol.consil. 399.incipit de principali instrumento.numer.2. vbi tenet nullam esse similem declarationem, de qua ibi factam per fratrem minorem: quia esset occasio nominandi aliquem amicum, in quem peruenirent pecuniæ, & daretur occasio, q̃ per illum venirent ad manus fratris minoris, qd fuit motiuum.d.clem.exiui de paradiso. & ad materiam.d.c.2. in princ. de testa. lib.6. quãdo religiosus possit esse executor testamenti. vide notabile consilium Paul. de Cast.1.volu.consi.13. incipit super primo dubio. vbi tenet, q̃illud cap. non habet locum in religioso, qui esset perpetuo institutus ad curam animarum in aliqua parrochiali ecclesia: quia ille dicitur a monasterio plenè transl atus, & licet sit religiosus non tamen est sub obedientia abbatis, ibique vult idem esse in priore conuentuali, misso extra monasterium ad regendum aliquem conuentum fratrum, licet iste pro libito abbatis possit reuocari ad claustrum. vide ibi per eum: quia est hoc vltimum satis dubitabile. Aduerte etiam, quia Fredericus consil.203.ad fi. cõsuluit executorẽ factam etiam per monachum ordinis minorum, etiam non impetrata superioris licentia validam esse, licet fieri non debuerit, & cum ista decisione transit Felin.in ca.2.de iudi.col.2.& dicit magis communiter teneri Decius consi.494.& consi.490.& cum dicto Frederico tenuit etiam in.l. in ambiguis. §. non est. ff.de regul.iur. qui tamen in dictis consilijs ab ista opinione recedit per.l.non dubium. C. de legib. & per alia, quæ ibi videbis. & contra opinionem Frederic. tenet etiam Philip. Franchus in.d.cap.2.in princ. inducens ad hoc illũ text. cum dicit religiosus executor esse non potest: quæ verba actũ in contrarium gestum nullum esse ostendunt. glos. in capitulo. 1. de regul. iur. libro. 6. & in.l. gallus in principio. ff. de liber. & post. sed forte opinio communis sustentari potest: quia ad. l. non dubium. ipsemet Fredericus respondet, quod vbi lex aliquid simpliciter prohibet propter honestatem, quod valebit actus, licet fit contra legem. allegat Ioan. Andr. in capitu. sicut. ne clerici vel monachi. & ad tex. in. d. cap. 2. in principio, respondet, quòd ibi verbum, non potest, non ponitur respectu valoris facti, seu respectu iuris: sed respectu ipsius monachi tale officium suscipientis, vel exequentis, & hic respectu ipsius: cum velle vel nolle non habeat, non potest: non tamen negatur, quod si de facto faceret actus teneret: eo quia talis actus sit ad alienum commodum, & non ipsius monachi: quia si ipsius monachi fauor tantũ esset, actus nullus esset: & ita procedat quod dicit gloss. in dict. capi.1. & quod habetur in. l. nemo potest. ff. de legat.1. & benefacit. nã licet alteri stipulari nemo possit. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verbo. obligat. tamẽ adhuc illi acquiritur naturalis obligatio. vt late tradit Alexand. in dict. §. alteri. Aduerte etiam, quia & fœmina pot esse executrix testamenti. l. a filio. in principio. vbi Bart. ff. de alienen. & cibar. lega. & vxor relicta executrix in testamento mariti, nõ amittit ius executionis, & si contrahat secundas nuptias. secundum Bartol. ibi. & tenet Decius in.l.2.ff.de regul.iur. Bart. in authentica. eisdem. C. de secundis nupt. ad fin. & vide Ioan. de Plat. in. l. patrimonium. C. de muner. patrimo. lib.10. minor etiam. 25. annorum maior. 17. annorum, potest esse executor testamenti. gloss. in dict. capitu.2. in principio. de testa. libro. 6.

plir la voluntad del finado, e non segund su aluedrio. Vt notabile ad Ioã. Andr. q. quia q. de annuis legat.

d ¶ *Lo han en bien.* Not. hic præsumi pro religiosis. & adde capitu. 2. de noui operis enuntia. & ibi glo. & gl. in capitu. de præsentium. portitore. 16. quæstio. 1. 5

¶ *Lex. III.*

Executor non potest excedere mandatum testatoris in legatis certis: sed si arbitrio executoris distributionem bonorum testator ei committat in pauperibus potest libere inter pauperes illos quibus testator nihil certum reliquit distributionem facere. hoc dicit.

e ¶ *Le mando dar señaladamente.* Hoc ideo quia generaliter facultas data commissario executori, non refertur ad easdem personas, de quib[us] iã per testatorem erat specialiter prouisum. vt in.l. talis scriptura. in principio. ff. de legat.1.l. doli clausula. ff. de verbo. obligat. l. cohæredi. §. q patrem. ff. de vulgar. & pupilla. l. alimenta. §. basilicæ. ff. de aliment. & cibar. lega. & eod. tit. l. fi chus. & ff. de lega. 3. l. vxorem. §. fœlicissimo. Si vero dispositio specialis in istis personis non præcesserat: sed prius præcesserat prouisio generalis, & postea specialis, tunc secus esset: imò generalis prouisio præcedens referetur etiam ad illum, cui specialiter est prouisum. vt est casus notabilis. in. l. Titia. §. qui marco. ff. de ann. lega. Barto. post gloss. in. l. quæsitum. §. fin. ff. de vsufruct. lega. columna. 3. vers. icu. venio ad secundam quæstionem. & est ratio: quia quando generale præcedit, secundum sui naturam, iam comprehendit omnia sub se contenta, & ideo speciale subsequens non est sic potens, vt possit derogare in his, quæ iam sunt comprehensa: Sed quando speciale præcedit, & postea sequitur generale, tunc appositio primi specialis impedit omnia comprehendere. Vnde solet dici, quod facilius impeditur faciendum, quam iam factum. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. istam rationem ponit Alberic. post Petrum. Cuius fuit dicta distinctio in dict. §. qui marco. & in terminis nostræ legis. quòd si præcesserat generalis prouisio, poterant speciales legatarij habere, etiam ex prouisione generali, tenet Arch. in cap. quia Ioãnes. 12. q. fi. dicit enim. pone testatorem generalem fecisse mentionem, dicendo sic: volo quod cẽtum de bonis meis distribuantur inter pauperes ciuitatis Bononiæ. & certis ex pauperibus ipsius ciuitatis reliquit cuilibet decem, nunquid illi petere

poterunt de generali legato, non obstante speciali legato eis relicto? dic q̃ sic. ff. de annu. lega. l. Titia. §. qui Marco. & argu. ff. de alimen. & cibar. lega. l. à filio. ego tñ crederẽ in casu huius. l. nihil referre an prius præcesserit specialis prouisio, vel generalis: ex eo: quia in casu isto nõ põt dici, q̃ generalis prouisio præcedens comprehẽderet illos pauperes quib[us] testator spãliter legauit: qd patet quia legatum generale non debebatur omnibus pauperibus sed sufficiebat in certis distribui per executorem, & sic cessat ratio quam superius adduxi, q̃ propter legatum speciale non derogetur generali, in quo etiã continebatur ille legatarius specialis, & sic cessat dispositio. d. §. qui marco. & dicta distinctio Petri & Bar. de qua supra & testabit dicendum, q̃ neutro casu executor poterit distribuere in eũ, cui testator aliquid in specie seu in particulari legauit, & procedent leges dicentes, q̃ generalis prouisio nõ refertur ad specialiter prouisa. & ita videtur in hoc tenere Ioann. And. in additio. ad Specula. in. d. §. nunc vero aliqua. titu. de instrumen. editio. col. 2. in additione incipiẽti, cõstat q̃ tenet institutio pauperum. vbi refert dicta Archidia. de q̃ bus supra. & dicit q̃ Archidia. formauit dictam quæstionem non prouide, & q̃ non potest procedere, cum in. q. per eum, formata non debetur legatũ omnibus pauperibus, vt dixi: sed sufficit in certis distribui, vnde secũdum eũdem Ioa. Andr., pcederet quæstio Archidia. si aliter formaretur, videlicet si inter sacerdotes curator ciuitatis iussisset cẽtũ distribui, & posta aliquibus ex illis legasset aliquid in particulari: dicit etiam ibidẽ, q̃ si testator expressisset per fideicõmissarios distribuẽ da illa centũ, & fortius si dixisset lego cõmissariis centũ distribuenda. &c. quæstio sibi nõ esset dubia, & idem cõnuerso, quãdo dixisset lego dictam summã cẽtũ librarũ, &c. nõ tñ aperit Ioã. Andr. quid velit seu quid decideret sed quòd quæstio sibi nõ esset dubia. vnde tenenda est menti. l. partitarum hoc decidens. & confert in huius decisionis corroborationẽ, quod dicit Bald. post Iaco. Butri. in. l. si ecclesiæ. C. de episcopis & cleri. vbi dicit q̃ licet pœna statuta per illã sit quinque librarũ auri, cõtra violãtes priuilegia ecclesiæ: si tamen in cõcessione priuilegij, imponatur certa pœna cõtra non obseruantes non habebit locũ tũc pœna illius. l. cum de speciali pœna sit prouisum. d. l. sanctio. legũ ff. de pœn. conferunt etiam adducta per Bal. in. l. non dubiũ. co. pe. & fi. C. de legib. in. q. illa an per appositionẽ pœnæ specialis videatur sublata pœna nullitatis actus. similiter dixit Bald. in authen. hoc amplius C. de fideicommiss. col. pe. versi. item quæro vtrũ pœna. q̃ pœna illius authen. statuta contra hæredẽ nõ adimplentem volũtatem defuncti, nõ habebit locũ quãdo testator imposuit aliã pœnã specialem. & illa est soluta per hæredem. dicit etiã Dinus, q̃ si testator fecit testamentũ in quo instituit filiũ impuberem, & vxori reliquit alimenta, & si filius decesserit in pupillari ætate, substituit ei matrẽ impubetis, & fratrem testatoris demũ moritur impubes in pupillari ætate, & mater & frater testatoris adeunt hæreditatem ex substitutione pupillari, mater non poterit petere alimenta ex eo: quia prouisum fuit matri in secũdo casu per viã substitutionis: vnde videtur recessum à via tacitæ repetitionis. de qua in. l. licet Imperator. ff. de leg. 1. in quo tamẽ Bald. tenet ibi contrarium. vide ibi per eum. dicit etiam Bal. in. l. 2. co. 1. C. sentent. rescindi non poss. versi. quæro iudex. q̃ si iudex statuit patri terminum ad probãdum exceptionem, deinde statuit generalem dilationem q̃ omissum probari in speciali dilatione non poterit probari in generali, seu suppleri. Cõfert etiam quod not. Bal. in. l. executorem. ad fi. 6. co. C. de executi. rei iudi. vbi dicit, quod si sunt duo statuta: vnũ quod sententiæ pupillorum mãdentur executioni per priorem artium tãtum: aliud quòd sententiæ à centum libris, supra mandentur executioni tantum per potestatem: quòd si sit lata sententia pro pupillo in ducenta, quod specialior iudex ideo sit ille, qui datus est ætati exequetur, ibique subdit, quod paruum genus magno generi derogat, & indiuiduũ derogat vtriq; facit etiã quod adducit Bal. in. l. fi consul. in. 2. lectura. ff. de adoptio. in qnæstione illa de legato facto fratribus, & prioti, qd quando est in diuersis orationibus prior non fungatur vice duorum: sed suo speciali relicto. de qua quæstione. vi. per Cyn. & alios in. l. cũ quæstio. C. de lega. per Bar. in. d. §. qui Marco. & in. l. si seruus communis sibi. ff. de stipula. seruo. per Ioan. de Plat. in. l. his scholaribus. C. de erogatio. milita. anno. lib. 12. vi. etiam per Bal. in. l. obseruare. §. pfisci. co. 3. versi. sed nunquid iudex. ff. de offic. procõsulis. & legã. An pœna specialis iudici in aliquo articulo speciali appolita liberet eum a pœna periurij, ratione generalis iuramenti, quod fecit de obseruando leges & statuta. Sic enim generalis sermo sequens non refertur, vt excludat ea, de quibus iam specialiter erat prouisum. l. quotiens. C. famil. hercis. & l. cum ita legatur. §. qui plures. ff. de legatis secundo

personas, que non son señaladas: e lo han menester, assi como lo el touiere por bien[a].

a ¶ *Touiere por bien.* Sed an poterit distribuere in suos filios vel consanguineos pauperes? vide per Bal. in repe. l. 1. col. 11. vers. super. 7. quæstio. C. de sacrosan. eccle. vbi tenet quòd sic in minuta distributione, velut i ad alimenta. & bona fide. & adde Abb. in cap. 1. ad fin. de cohabita. clerico. & mulie. vbi per tex. ibi vult, quod clericus executor potest distribuere inter consanguineos pauperes. vide etiam de hoc per Ioa. And. in additio. incipi. continuatur hic alia quæstio. vbi vult quod non posset dare propinquo sibi valde coniuncto. nisi forte ille coniunct[us] esset summè pauper, & ibi etiam ad fin. tenet quod posset de eleemosynis dispensare in filium spurium defuncti pauperem, non de quota aliqua iure filiationis: sed vt pauperi de eleemosynis. An autem executores teneantur inter plurimos pauperes distribuere, vel an possint dare vni tantum? vide Bald. in repe. d. l. 1. column. 12. versic. iuxta hoc quæritur. vbi dicit hoc solũ auctoritate Prophetæ. Psal. 111. Dispersit dedit pauperibus. 75. distin. §. in ipsa autem liberalitate. & ead. distin. c. non satis. adde Bart. in. l. 1. ff. de optio. lega. vbi dicit, quòd si testator iubet bona sua distribui pro male ablatis, & non apparent tot male ablata, quæ capiant vsque ad quantitatem bonorum, vel vsque ad quantitatem taxatam per testatorem, puta mille librarum: nunquid superfluum reddi debet hæredi, vel cõmissarius poterit de hoc disponere pro anima? vide Bald. in. l. si quis ad declinandam. columna quarta. C. de episcopis & cleri. vbi post Iacob. Butri. in suo tractatu executorum respõdet, quòd si testator sic disposuit, vt in aliam causam non conuertatur & tunc reddetur hæredi, quia expresso causæ limitat legatum. l. medico. §. fina. ff. de ann. lega. aut non ita disposuit & tunc quod superest dẽ bet pauperibus erogari: & sic in aliam causam cõuerti hærede adhibito. l. legatum. & l. quidam. ff. de vsufru. lega. l. in testamẽto. ff. de cõdi tionibus & demonstrationibus. l. fin. ff. de operib. publi. & in autenti de ecclesia. titu. §. si quis in nomine. & §. sequenti. Abbas etiã in capitulo. tua nobis. de testa. tenet idem: quia credibile est defunctũ fuisse obligatum ad talem restitutionem, ex quo ipse hoc iussit. Nota tamen ad istam. l. quòd si executor testamenti malè arbitretur in eligẽdo pauperes, recurri potest ad iudicem. vide per Baldum in authenti. præterea. C. vnde vir & vxor. Sed quid si ciuitas indigeat reparatione murorum vel pontium seu viarum, nunquid de talibus relictis pro anima arbitrio executoris erogandis poterit fieri dicta reparatio etiam inuito executore? videas per Lucam de penna in. l. vnica. C. de expensis publicorum ludorum. libro vndecimo qui allegat pro vtraque parte, & concludit quòd possit fieri præmaximè vrgente necessitate, puta, vt ipse ait, quia bella hostium que insidiæ frequenter insultant ciuitatem, neque aliunde possit haberi pecunia sine scandalo ciuitatis. videas latius ibi per eum qui etiam tractat in vers iculo secundo quæritur an si testator iubeat capellas construi in loco religiosorum, possit hoc conuerti in faciendo vel reficiendo dormitorio quo religiosi indigent. & vult quod possit fieri episcopo dispensante, & diuina quæ testator iussit celebrari celebrabuntur in ipsa ecclesia monasterij.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

¶ *Ley. IIII.*

20 In quatuor casib⁹ inuito hærede exigit commissarius in iudicio bona defuncti, scilicet, pro executione relictorum ad pias causas vel ob alimenta indigentium, vel quando quid fuit relictum alijs vna cum cõmissarijs, vel quando testator dedit liberam potestatem commissarijs petendi in iudicio, vel extra bona sua ad executionẽ testamẽti, alias nõ põt sedlegatarius agere contra hæredem p̃ suo legato, hoc dicit.

¶ *Ley. IIII. En que cosas pueden los testamentarios demandar los bienes del finado en juyzio e fuera de juyzio.*

1 a ¶ *Para obras de piedad.* Adde l. nulli. C. de episcopis & cleric.

QVatro cosas son señaladamente: en que pueden los testamentarios demandar en juyzio, e fuera de juyzio los bienes del muerto, para cumplir su testamento, maguer non quieran los herederos del fazedor del. E el vno es, quando la manda es, para obras de piedad,[a] o de misericordia. E el segundo es, quando el fazedor del testamento, manda alguna cosa a otros en vno cõ los testamentarios[b]. E el tercero es, quando la manda es atal, q̃ es establescida para gouernar[c] huerfanos, o otras personas qualesquier. E el quarto es, quando el fazedor del testamento dize assi: que da libre poder[d] a sus testamentarios: que puedan demandar en juyzio, e fuera de juyzio los bienes del fazedor, para cumplir sus mandas. E sacadas estas quatro cosas sobredichas, en otro caso ninguno, non han poder[e] los testamentarios de demãdar en juyzio los bienes del muerto, para cumplir sus mandas. Mas cada vno de aquellos, a quien es mandado algo en el testamento, puede por si demandar a aquel que touiere los bienes del finado, la parte que le fue mandada en el testamento. E segund el departimiento, que se muestra por esta ley, se entiende en todas las otras, que fablan del poderio que han los testamentarios.

2 b ¶ *En vno con los testamentarios.* Tũc enim non sunt nudi ministri. & ideo agũt. l. si quis Titio. & ibi Bar. ff. de lega. 2. l. si legatarius ff. de legat. 3. gl. in. l. Lucius. §. Mæuia. ff. ad Trebell.

3 c ¶ *Gouernar.* Id est ad alimenta. & adde. l. alio. ff. de alimen. & cibar. lega. & gl. in d. §. Mæuia. vbi etiam Paul⁹ de Castr.

¶ *Ley. V. Quiẽ puede cumplir las mandas que son fechas para sacar catiuos, si el fazedor del testamento nõ dexa testamentario que lo cũpla.*

EXando algund ome en su testamento marauedis, o heredad, o otra cosa cierta, q̃ mãdasse dar por su anima, de que sacassen catiuos f, si non señalasse g omes ciertos que cumpliessen esto: estõce el obispo de aquel logar, onde es natural el que fizo el testamento, o quisito pupillo. & ibi vide circa gloss. in. l. si prædium. C. quando de cre. opus non est. Adde etiam cum Bart. in. d. l. alio. circa finem. dicit q̃ promissio de euictione, quam faciunt executores obligat hæredes, si promittant, secundum consuetudinem ciuitatis, quod possunt etiam emptores agere contra hæredes, vt habeant ratum factum executorum, vt ipsi sint magis securi. secundum Bald. in authentica. si captiui. C. de episcopis & clerit. Et an executor habens potestatem vẽdendi, possit vendere filiosuos? vide per Bald. in repetitio. l. 1. C. d̃ sacrosan. eccles. n. & 12. colum.

d ¶ *Que da libre poder.* Vt iam dixi supra eo. l. 2. executorum potestas pendet á facultate, quam eis dat testator: poterit ergo indistinctẽ agere, si á testatore tali potestas sit ei data, vt hic. & facit. l. quidam. §. si scriptus. &. l. si a pluribus. ff. de legat. 1. cardina. in clem. vnica. q. 13. de testa. vbi etiã Ioan. de Imo. colu. fi. & hodie communiter solẽt dari per verba magis ampla, quam hic habentur: de quibus vide per Bar. late in. l. alio. ff. de alimen. & cibar. lega. vbi vide de istis facultatibus, & qualiter debeat se habere executores in vendendis, & alienandis rebus hæreditarijs. & ibi dictis adde quid si aliquis emit ab aliquo tanquam ab executore vltimæ voluntatis, & longo tẽpore tenuit, hæres vendicat, ille dicit bona fide emisse: nõ tamẽ põt probare, q̃ille fuit executor. Bal. in. l. 1. C. de reb. alie. non alien. decidit, q̃ nisi emptor probet ex aliquibus cõiecturis se credidisse illum executorem: putá quia ita audiuit dici á pluribus honestis personis, præsumitur emptor malæ fidei, & ideo non præscribit. & ad id quod Bar. tractat in colu. 4. an executores possint vendere rem quam volunt? Adde Bald. in. l. cum non solum. §. fin autẽ legata. per tex. ibi. C. de bon. quæ liber. & in. l. quandiu. C. de iustr. pigno. Item & ad illud quod in ea. columna tractat. an hæres sit requirendus, quãdo executor vẽdit. Adde q̃d not. Bal. in. l. captatorias. C. de testa. mili. col. 2. versi. modo circa hoc quæritur. vbi dicit referens. Bar. ita cõsuluisse, q̃ si testator cõmisit declarationẽ incertorũ Caio, qui declarauit nõ requisito hærede in distinctẽ, q̃ debeãt restitui Seiotãquã ab eo extorta: q̃ nõ tenebit declaratio: quia non est sequutus formã boni viri: subdit tamen Bal. q̃ debeat in hoc stari iuramẽto executoris, si est honesta persona. l. theopompus. ff. de dot. prelega. l. si qs pro redemptione. C. de dona. & non videtur fieri bona fide, quod sit non citato, neque requisito eo, cuius interest. l. necessario. ff. de in diẽ adiectio. l. cum quidam. ff. de lega. 2. Bald. in. l. creditor. C. de distra. pign. & dicit Bald. in. d. l. captorias. in fi. quod executores non tenentur requirere hæredes, nisi cũ indigent eorum informatione, vel volũtatis eorum explorationẽ: quia non sunt iudices, sed executores. argu. l. quod si nolit. §. fi. ff. de ædili. edict. Adde etiam Alexan. 2. volu. consil. 62. incipit visa facti narratione, quòd si hæres est pupillus & ipsi executores sunt etiam eius tutores, possunt vendere, non alias re-

e ¶ *Non ha poder.* Adde. l. Luci⁹. §. mẽuia. ff. ad Trebellia. potẽrũt tamẽ implorare officium iudicis, etiam extra istos casus. vt in. l. quinto. ff. d̃ ãn. leg. Bar. in. l. si quis Titio. ff. de legat. 2. Bal. in. l. nulli. C. de episcopis & cleri. & aduerte quòd quando sunt hæredes instituti, vnus executor non potest contra alium executorem agere. secundum Paul. de Castr. notabiliter in. l. qui pro rio. §. si duobus. ff. de ꝓcura. vbi hoc modo limitat dictum Bar. vbi qui dicit vnum executorem contra alium agere posse: nam procedit secũdum eum, nisi aliquis specialiter sit hæres institutus. Et quãdo executor testamenti posset cõueniri á legatarijs. vi. per Bart. in. l. firmio. §. 1. ff. quando dies lega.

¶ *Lex. V.*

20 Si testator legat certam quantitatem ad redimendum captiuos: & nõ dimittit executorem, qui hoc adimpleat: recipiat episcopus loci originis testatoris legatum, vel episcopus loci in quo est maior pars hæreditatis: aut sit testator ei adnena, & nescitur vnde est, recipiat episcopus loci vbi moritur & coram iudice ordinario illud scribat cũ die, & mẽse: & post annum reddat iudici computum qualiter expẽdit: nec põt episcopus vel notarius aliquid pro labore recipere. h. d.

f ¶ *Sacassen catiuos.* Ista dicitur causa pissima, vt in autentico. vt cum de appellat. cognos. §. fi vnũ. & ibi Bar. colli. 8. & permittitur ob redẽptionem captiuorũ, quod alias non permitteretur. vt in authen. de restitu. colla. 8. authẽtica. res quæ. C. communia de lega. c. aurum. 12. q. 2. & quæ ibi dixi. titu. 19. 2. partita. in quocũque alio relicto ad pias causas locum habebit. c. si hæredes. de testi. vbi nullo executore á testatore nominato executio fieri debet per hæredem, & per eius negligentiã executio pertinebit ad episcopum. vt in dict. ca. si hæredes. vbi Abb.

g ¶ *Se non señalasse.* Nam si designatset illi præferuntur episcopo. l. nulli. C. de episcopis & cleri. & §. si quis autem pro redemptione. in authentico. de eccles. titu. colla. 9. & adde etiam, quod præfertur alteri priuilegiato á Papa, quod posit recipere relicta ad piam causam, secundum Ioan. And. in additio. ad Specul. titu. de instrumento. editio. §. nunc vero aliqua. in additio. incipien. 2. cuiuscunque. vbi vide. & habes hic, quòd executor testamenti designari debet á testatore: sed an testator possit alij cõmittere nominationẽ executoris? Bal. in. l. id quod pauperibus. co. 4. ver. modo iuxta prædicta quæro. distinguit á committatur facio executoris? & nõ potest cõmitti, an numinatio & declaratio, & tunc sic. vide Bart. in. l. quidam relegatus. ff. de reb. dub.

3 a ¶ *Co aquel en cuyo obispado.* l. nulli. non dicit de isto, sed tantum de episcopo loci originis defuncti. gl. tamẽ ibi dicit, q̃ vterq; epꝰ exequipõt Iaco. vero de Beloui. & Alberi. post eum distinguũt, q̃ si patrimoniũ defuncti est in vtroque loco, tunc quilibet potest distribuere res suæ dioces. & sic non cõcurrent in executione: sed erit executio diuisa per loca. l. 1. C. vbi petã. tuto. aut bona sunt in altero loco tantum, & tunc il le episcopus in cui⁹ loco sunt bona, exequetur argumẽ. l. si fideicommissum. ff. de iudic. si verò in neutro loco sunt bona: sed in alio tertio loco, tunc præferetur episcopus originis. vt in dict. l. nulli. & in. l. ciues. C. de incol. libro. 10. si vero origo est dubia: tunc episcopus domicilij, & si de domicilio est dubiũ, tũc episcopus ciuitatis, in qua defunctus est per d. l. nulli. qd limitabat Petr. esse verũ in rebus solo cohærentibus, quæ sunt propriè de territorio, vt dioces. Sed pecunia non intelligitur esse huiusmodi. Bal. tñ. in. d. l. nulli. col. fi. dicit q̃ in pecunia exequitur ille episcopus, qui potest celerius exequi. argu. illius. l. nulli. versic. sine vlla cunctatione. fortèper istã legẽ alternatiuè loquentem, dicendum esset quemlibet istorum eporũ hoc posse, & q̃ sit locus præuentioni. argu. l. si quis postea. ff. de iudic. & in. l. vbi cœptũ. ff. eo. & l. cũ quædam puella. ff. de iurisdict. omn. iud. saltem hærede petente, vt post præuentionẽ vnius, alius se nõ intromittat, sed remittat executionem ad aliũ, iuxta dicta Innocent. in. c. cum M. Ferrariensis. de constitu. ad finem. vbi Felin. late. col. 13. & 14.

4 b ¶ *Fagaescreuir.* Habes hic q̃ executor testamenti tenetur facere inuentariũ. & adde Specul. & ibi Ioa. Andr. in additio. tit. de instru. æditio. §. nunc vero aliqua. col. 18. versi. sed an tenetur. Bal. in. l. nulli. co. 2. C. d̃ episcopus, vel clericus. & in auth. sed cum testator. in fin. C. ad leg. falcid. & an isti teneantur iurare? vid. per Ioan. de Plat. in. l. pe. in princi. C. d̃ erogatio. milita. anno. lib. 12. gl. & Bar. in. l. diuus. ff. si cui plusquã per leg. falcid.

5 c ¶ *Darcuenta.* Similiter & executor designatus á testatore, tenetꝰ reddere rationem prælidi, & etiã episcõpo in relictis ad pias causas. l. si quis pro redemptione. & ibi not. Bal. C. de donatio. imo ibi dicit Bal. q̃ reddere tenetur rationem cuicũque, cuius interest, & dicit Bal. in. l. si quis ad declinandã. col. 5. C. de episcopis & cleri. q̃ omnes tales executores dati ad pias causas, tenẽtur episcopo reddere rationem, & ipse potest contra eos inquirere, & eos punire. & an sufficiat iuramentum executoris in ista redditione rationum? gl. videtur velle q̃ sic in. d. l. diuus. ff. si cui plusquam per leg. Falci. vi. Bar. post Cyn. in. d. l. id q̃d pauperib⁹ C. de episcopis & cleric. intelligit in legatis minutis seu paruis distributionib⁹: magna tamẽ debeãt probari per testes. & vide quæ ibi Alexan. aliegat in additio. adde etiam Bald. in. d. l. si quis pro redẽptione. ad fin. vbi vult, quod in his quæ habeant difficultatem probatiõis stetur iuramento executoris. & adde eũdem Bal. in. l. nulli. colu. pe. C. de episcopis & cleri. vbi etiam vide Salicet. col. pe. ver. quæro qualiter d̃ erogatione. vbi & limitat in his, quæ secreto eroganda commissa sunt á testatore disponente.

6 d ¶ *Al juezordinario.* Adde. l. nulli. C. de episcopis & cleric. habes hic casum, in quo episcopus efficitur de foro iudicis secularis: & mirum quia ex quo lex ei dedit istam distributionem, quod ipse similiter teneatur reddere rationem coram iudice seculari. facit quod not. Bal. de clerico, qui recipit depositum de manu iudicis secularis, in. l. accepiam. columna. 2. C. de vsur. Paul. de Castr. tamen in. d. l. nulli. ad fi. dicit, quod hodie episcopus soli deo rationem reddit. al legat. l. si quis ad declinãdã. C. eo. sed adhuc credo iustè in hoc regem, & eius cõsilium implorari, vt detur cedula, vt epi scopus talem rationem reddat per istum tex. &. d. l. nulli. Salicet. tamen in authẽtica. licet. C. de episcopis, & cleric. dicit, q̃ olim ita erat dispositum, q̃ episcopus redderet rationẽ præsidi: hodie tamen per tex. in authentico. de eccles. titu. §. si autem qui facere iussi sunt. coll. 9. tenetur reddere talem rationem Metropolitano,

7 e ¶ *Por razon del trabajo.* not. bene & adde. l. nulli. C. de episcopis & cleric. & nota verbum superius positum, alguna cosa de las que son dichas. Nam intelligitur de gestis inuentarij, & de gestis rationum, vnde si executor litiget pro pecunijs exigendis, notarius non debet facere acta gratis, prout etiam notat Salicet. in. d. l. nulli. parum post principium.

f ¶ *Sin precio ninguno.* Nec de relictis ad redemptionem, neque etiam de burſa episcopi. vt hic & in dict. l. nulli.

8 g ¶ *Guardador de todos los bienes.* Nota bonum verbum ad ea, quæ habentur in. l. bene á Zenone. C. de quadrie. præscriptio. per glo. & doct.

¶ *Lex. VI.*

10 Pluribus existentibus executoribus testamenti, si omnes interesse nequeunt aut nolunt: possunt duo vel vnus exequi, & debet commissarius exequi testamentum quam citius posit ita q̃ sit infra annum á morte testatoris. hoc dicit. Habuit originẽ á cap. religiosus. §. sanè. de testa. libro. 6.

h ¶ *Todos.* Quod omnes executores, & non vnus sine alio regulariter debeant exequi, satis probatur hic. & in capit. 2. §. 1. de testa. libr. 6. quod intelligit Iacob. Butric. & Bal. post eum in. l. nulli. column. fin. C. de episcopis & cleric. quãdo incerta est distributio: quia debet per eorum arbitrium distribui, prout melius sibi videbitur: sed quando distributio est certa, vt quia dixit testator, detur illud tali pauperi: tunc enim vnus tantum potest soluere & exequi. Quid autem si est discordia inter executores? vide quæ tradit Speculat. titul. de instrumen. editio. §. nunc vero aliqua. columna. 22. versicu. sed quid erit si sunt plures. Bal. in. l. fin. in principio. C. communia. de leg. co. 2. vbi respondet ad hoc quod in his quæ sunt ad pias causas episcopus est diffinitor, ad prophanas vero prælles loct.

i ¶ *Si pudieren en aquella manera.* Nota hoc, est enim regulare, vt a voluntas testatoris mandetur executioni intra tempus ab eo dis-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

finitum quod etiam curret à die aditæ hæreditatis. & not. Abb. in cap nos quidē. de testa. bon⁹ tex. in. l. statu liberos. §. si qs hæredi. ff. de statu. liber. tradit Alex. in. l. si mihi. & tibi. §. 1. ff. de leg. 1. & facit ad ista. l. ad id qđ not. Bar. p tex. ibi in. l. cū pater. §. à filia. ff. de leg. secūdo. q executor nō possit præuenire diē ab ipso testatore ad executionē suę voluntatis signatā: vñ si testator p̄cepit, q̄ post mortē hæredis, vel post tale tēpus distribuerent bona ei⁹ inter pauperes, vel talē summam q̄tales executores nō poterunt in vita hæredis vel intra tempus designatum eligere pauperes vel exequi secundum Bart. ibi in. l. post mortem. C. de fideicommissis. distributio enim ante illud tempus facta præiudicium non infert futuris tunc pauperibus. Idem tenent Angel. & Alexand. in. l. stipulatio ista. §. si quis dolum. ff. de verborum obligationi. Iaſ. in dict. l. post mortem. columna secunda. dicens hanc opinionem esse communem & idem fatetur Decius. in. l. cum tempus. ff. de regul. iur. Bald. tamen in dict. l. post mortem colum. 4. versi. sed pone testator. inclinat in cōtrariam sententiam in quæstione quam mouet de testatore, quj instituit vxorem suam in vita volens, quod post mortem suam bona distribuantur inter puellas virgines, q̄ possit vxor in vita eligere puellas & maritare: quia si testator hoc cogitasset de voluntate vxoris, per misisset ita fieri propter fauorem animæ: & sic pro expresso debet haberi. l. tale pactum. §. fina. cum glos. ibi. ff. de pact. ibique respondet ad dict. §. à filia. quia ibi legatarij poterant præmori: in quæstione vero ista non idemque vult & si relinquat pauperibus in genere: quia testator in certam personam singulariter non habet affectionem: sed ad genus personæ: ideſt qualitatem paupertatis vel pietatis, quæ vna & idem est: sed Alexand. de Imol. in. l. sed & si ante. ff. ad Trebell. quā legit sub lege. recusare. §. final. ponit opiniones, quæ in hoc fuerūt & inclinat, quod sit vera communis opinio in casu, quo pauperes debent eligi. quasi velit secus, si esset relictum pauperibus simpliciter. vide ibi per eum qui ad hoc allegat. l. vnum ex familia. circa princi. ff. de legatis secundo. contra communem etiam opinionem tenet Decius in dict. l. cum tempus. ex eo quod testator dūponens potius salutem animæ respexit, quam tempus executionis, quod forte adiecit exisſi mans ante illud tempus absque detrimento rei familiaris non posse fieri. Item quod non magis futuros pauperes, quam præsentes dilexerit quæ etiam fuerunt motiua Bald. & mihi satis placet, quōd pōderandæ sunt circunstantiæ occurrentes in casu: & si voluntas testatoris non refragatur, satis æqua videtur ista vltima opinio: & pro opinione communi satis bene facit. l. vxori vsumfructum. ff. de vsufruct. lega. cui tamen potest responderi, quod ibi erat hæres in quem finito vsufructu fundus veniebat dandus per hæredem peracto quinquennio libertis. de quibus ibi: prout in eleganti quæstione respondebat Ioan. Andr. in additio. ad Specul. titu. de locato. versi. 145. in additio. super parte. vxori.

3 a ¶ *Lo mas ayna.* Nota bene istam. l. non enim ita aperte inuenio cautū de iure communi, licet. l. nulli. C. de episcopis & cleri. bene facit ibi si nevlla cunctatione, & quia si hæres tenetur rem legatam statim, cum potest tradere, & sic exequi defuncti voluntatem. vt in. l. cum res. & l. si domus. §. in pecunia. ff. de legat. 1. sic etiam & executor deputatus, potest ergo episcopus vel secularis iudex cogere, etiam ante annum executores ad executionem testamēti. vt in ca. si hæredes. de testa. etiā quo ad legata profana. glo. & ibi Abb. col. 1. & Imol. col. 3. in dict. cap. si hæredes. pōt etiam episcopus propria constitutione excommunicationis pœnā statuere contra executores negligentes. vt tradit Frederi. consi. 95. & Roman. consi. 228. Paul. de Cast. in. d. l. nulli. cum dicit & scias q̄ hodie episcopi per suas constitutiones generaliter monēt executores, q̄ exequātur infra annum, quæ monitio potest dici, secūdum q̄ afficiat scientes nō autem ignorantes se datos executores. vt notatur per Bart. in. l. genero. ff. de his qui notan. infamia.

4 b ¶ *Fasta vn año despues dela muerte del testador.* Tene menti istam. l. nā de iure communi videbatur q̄ iste annus curreret à die monitionis factæ per iudicem. vt probatur in ca. nos quidem. de testamē. vbi hoc asserunt Imo. Cardina. & Abb. & Bald. in. l. si qđ pauperibus. colū. 3. C. de episcopis & cleri. vbi dicit hāc esse cōmunem opinionem. Abb. etiam consil. 12. volu. 2. & consi. 59. vol. 1. quinimo & si cōstitutione episcopali caueatur, q̄ testamēta executioni imādentur à die mortis testatoris, infra annū intelligenda, & limitāda est talis cōstitutio, vt hic ann⁹ currat à die aditæ hæreditatis, & scientiæ executoris prout etiā in specie tenet Abb. in. d. ca. nos quidem. colū. fi. & Roma. consi. 228. col. 2. & sic videtur, q̄ sit intelligenda, & limitanda ista l. partitarū. & supra ea. l. dixi, q̄ etiātēp⁹ à testatore statutū ad executionē non curit, nisi à die aditæ hæreditatis. Et inde est, vt executor testamēta rius possit cōpellere hęredē

en todas guisas a lo mastarde, fasta vn año despues de la muerte del testador[b]. Pero si acaesciere que todos non puedē y ser, o no quieren[c], lo que fizieren los dos, o el vno, deue valer, maguer los otros non se acierten y.

¶ Ley. VII. Quien puede apremiar a los testamentarios quādo son negligentes de cumplir la Voluntad del finado: e quien deue entrar en su lugar para cumplirla.

Apremiar pueden los obispos cada vno en su obispado, a los testamētarios, q̄ cūplan[a] los testamentos, de aquellos q̄ los dexaron en sus manos, si ellos fueren negligentes q̄ lo non quierā cumplir, o que andan maliciosamēte en ello. E demas dezimos, q̄ cada vno del pueblo[b], puede esto fazer saber a los obispos, porq̄ es obra de piedad: E si los testamētarios nō quisierē cūplir la māda del defunto, los obispos[c] la pueden fazer cōplir, si quisieren, o dar otros buenos albaceas[d], que la cumplan, en lugar de aq̄llos. E esso mismo seria si acaesciesse que alguno en su testamento nō dexasse testamentarios, que lo cumpliessen, q̄ el obispo en cuyo obispado acaesciesse, deue lo fazer cumplir, si el hereiudicis præcepto ad adeundum hæreditatem, secundū Specula. tit. de instrumen. æditio. §. nūc vero aliqua. co. 27. hodie vero nōn attenta. l. regni dispone tē legata tenere, & debere tia à nō adita hæreditate annus iste nō exigeret ad eius cursū additionem hæreditatis. Confert qđ not. Bal. in. l. id qđ pauperibus. col. 4. versi. vltimo circa temp⁹. C. de episcopis & cleri. vbi dicit, q̄ annus iste currit ad pias causas ante aditā hæ reditatem: cū huiusmodi legata nō pendeant ab additione: bene tamē placet, q̄ de iudicis præcepto hæredi notificaretur, vt infra certū tem p⁹ adeat, vel repudiet: vt sic sine detrimento hęreditatis executio ꝓcedat, & si infra tale tēpus nolit adire, legata mittēt executioni, & sic tal tim à lapsu talis termini currere tiste ann⁹. bene tamē placet, q̄ exigaf scientia executoris: cū regulariter dilatio data a lege non currat ignoranti. c. quia diuersitatē. de concessio. præben. l. vnica. C. de annal. exceptio. l. annus. ff. de calumniato. gl. notab. in. c. Titius. si de feud. fuc. cōtro. inter domi. & agna. & licet alias tempus datū in fauorem alicuius ad agendū actū, nō in odiū ipsius, cui datur currat ignoranti & impedito. gl. singularis. & in. c. statutum. de præben. lib. 6. l. 7. tit. 7. lib. 5. ordi. rega. id procedit, quando datur in merū alicuius fauorem, secus quādo datur ad conuincendam alicuius negligentiā, prout est in præsenti casu, & satis probatur in. d. c. nos quidem. secūdum Imol. ibi & Abb. in repetitio. c. cū esses. de testa. col. fi. Probatur etiā infra eo. l. fi. ibi seyendo amonestados, quæ. l. ibi videtur probare, q̄ requiratur etiā monitio. & vide quæ ibi dico. Aduerte tamen q̄ Specular. in. d. §. nūc vero aliqua. nu. 30. dixit tempus datum ad executionem vltimarū volūtatū etiā currere ignorāti & impedito, quia datur in fauorem pauperū, & eorū quib⁹ aliquid ex testamento est distribuendū, & nō in odiū ipsius executoris: cum quo etiam tenet Cardina. in. d. c. nos quidem. & in. d. c. quia diuersitatem. col. 1. Bal. in. l. captorias. C. de testa. mili. col. fi. dicens in practica ita seruari. vi. Barb. in. d. c. nos quidem. nu. 33. qđ not. ppter istorū auctoritatem, q̄bus etiā fauere videtur lex ista partitarū. forte tamen in pūcto iuris verior erit opinio contraria, put etiā vult Didacus à Couarruias in. d. c. nos qdem. referens aliqua quę ibi poteris videre. Adde etiā q̄ aliquādo ad executionem, maius vel minus tempus assignatur, qua annus. vt tradit Specula. titu. de instrumento æditio. §. nunc vero aliqua. ad finem. quæstione. 82.

c ¶ *Non pueden y ser, o non quierē.* Adde. c. 2. §. fane. de testa. li. 6. vbi etiā isti casus ponūtur. & qd si vno ex executoribus mortuo eps velit adiūgere aliū, vel se ipsū loco ipsius? Bal. in. l. nulli. ad fi. C. de episcopis & cleri. dicit: q̄ nō: qa episcop⁹ negligentiā & malitiā executorū supplere potest: sed nō pōt in casu fortuito supplere. secūdū Ioā. And. in nouella. in. d. §. fane. dicit etiā ibi Bal. q̄ acceptatio officij non tribuit ius absenti in remotis, vt non possit ali⁹ executor sine eo facere executionem: qa anima testatoris ex sua absentia nō debet pēdere, nisi esset absentia breuis, & modici temporis: quia tūc debet expectari, secūdūeū dem Io. And. vbi supra allegat etiā Bal. l. mulcta nō cōmittitur. ff. de cōditio. & demonst. vnde & ista lex cū dicit non puedem, procedet in impedimento nō modici temporis: secus si esset modicū. vt probatur in. d. §. fanè. ibi nimium differri prout etiam ponderat Ioa. An. in additio. ad Specul. tit. de instrumento. æditio. §. nūc vero aliqua. col. 21. in additio. incipien. iste versiculus. Item si testator prohibuit vnū sine altero nō exequi tūc neq; in dictis casibus posset vnus. vt in. d. §. fanè. in fi. & vide in. d. additio. per Ioa. And. quid si vnus sine altero litigare velit in iudicio, an possit? & concludit q̄ sic: quādo litigare velit ad pias causas, si interueniat auctoritas iudicis. c. si duo. §. fi. de procura. lib. 6.

¶ Lex. VII.

10 Si executor nō vult exequi testatoris volūtatē episcopus exequetur vel alium

¶ Lex. VIII.

10 Si executor testamenti ad exequendum monitus, non exequitur & negligens fuerit, iudicialiter ab executione remotus, perdit quod erat ex illo testamēto habituros, nisi sit filius testatoris, cui legitima conseruatur. hoc dicit.

1 f ¶ *Amonestados.* Cum non dicat hanc monitionē à iudice debere fieri personaliter, sufficiet, si ex decreto iudicis per alium fiat: vt apertè probatur in authē. de hæredi. & falcid. §. si quis autem non implens. licēt Angel. ibi tenuit contrarium, & alij docto. in authē. hoc amplī⁹, C. de fideicom. & etiam ex ista. l. videtur, quòd tempus præfixum ad exequendum currat à die monitionis, sed contra supra eo. l. 6. vbi dicitur, quòd currit annus à morte testatoris. potest dici quod ista. l. intelligatur iuxta formam text. in authen. de eccles. stitu. §. si quis autem pro redemptione. versi. si autem, qui hoc facere iussi sunt. & authen. licèt. C. de episco. & cleri. vt etiam ante annum, si executo⁹ fuerit monitus ab episcopo constituatur in negligentia & auferatur ab eo officiū executionis: & transferatur in e. officiū, & perdat quod sibi relictum fuit in testamento, prout etiam hic dicitur, & tradit Specula. titu. de instrumē. editio. §. nunc vero aliqua. col. pen. versic. illud etiā quæritur. quæst. 82. quę tamē textus Imo. in dict. c. nos quidem. de testa. & Salice. in authen. hoc amplius. C. de fideicō. colū. 2. intelligunt quo ad legata pia, ista tamen. l. partitarū indistinctē & generaliter loquitur. quod ergo habetur supra. l. 6. procedet, qū nulla præcessit vel nō bina monitio, vt tūc annus, de quo ibi curret à die mortis testatoris, etiam nulla præcedente monitione, data tri ſcientia executoris, prout dixi in. d. l. 6. in glo. sup parte fasta vn año, quando verò præcessit monitio, non requiratur cursus anni: sed cūstituatur in negligētia ex quo monit⁹ neglexit exequi iuxta dispositionem. d. §. si quis autē. & huius. l. sed an sufficiet tali casu vnica monitio vel requiratur bina? videtur binā requiri prout habetur in. d. §. si quis auten. quia cū agatur ad amissionē lucri eis à testatore relicti non debet fuſſi cere vnica monitio, sed requiritur bina. & ita sit intelligenda. l. ista partiartū. qđ plane procedit in legatis pijs iuxta. d. §. si quis autē. in aliis vero legatis executore negligente sufficeret vnica monitio cum transcursu anni à die monitionis factæ per iudicem vel eius decreto, vt quis priuetur cōmodo sibi à testatore relicto, put voluit glo. in. d. authē. de hæred. & falci. §. si quis autē non implens. & ibi Bar. & Ange. & tenent cōiter docto. in aut. hoc amplius. C. de fideicom. respectu vero deuolutionis ad episcopū, ppter negligentiā, vel ad aliū executorē à testatore prouisum in tali negligentia iuxta id qđ not. Bal. in aut. licet. C. de episc. & cleri. sufficeret vnica monitio, cū transcursu anni. vt in. d. c. nos quidē. vel etiā sine aliqua monitione, cū transcursu anni à die scientiæ executoris. vt dixi supra eo. l. 6. de quo qualiter procedat in relicti is ad non pias causas. vide Per Abb. in. c. li hæredes. de testamen. colum. 3. versicu. venio ad tertium.

In nona rec. est. l. 7. tit. 10. libro. 10. 4 d ¶ *Albaceas.* Isti executores dicentur datiui, de quibus vide per Spec. titu. de instru. editio. §. nunc vero aliqua. col. 3. versi. datiui. & si testator velit excludere episcopum ab hoc, substituat ipse testator alios executores in negligentia priorum, vt tradit Bal. in authen. licēt. C. de episco. & cleri. non tamen poterit testator iterum substituere negligentem, vt tradit Bal. ibidem, & facit ca. cōmissa. de electio. libro. 6. & potest induci ad quæstionem. vt si tendens ad mortem aliquis fecit maioriam & commisit alicui vt portat conditiones & prohibitiones quas voluerit & talis commissarius in prohibitione alienationis disposuerit quòd possessor alienans non perdat rem maioriæ & quod ipse, & non sequens in gradu repetat illam quod non valeat talis dispositio, quia esset subuertere maioriam, & contraius.

5 e ¶ *Heredero.* Si verò hæres exequatur & non sit negligens episcopus se non intromittit, vt dixi. 3. eo. l. 1.

g ¶ *Por juyzio.* Et sic videtur q̄ requiratur ad hoc vt executor perdat lucrū sibi a testatore relictū q̄ ꝑferatur prius sententia priuationis ab officio executicis cōtra eū qđ nullibi si bene memini reperif expressum in iure cōi, imò ex sola monitione, cum transcursu anni ipso iure, tā hæres nō exequēs, seu nō adimplēs volūtatē testatoris q̄ alius legatari⁹, vel fideicōmissari⁹, seu qcūq; q̄ cōmodū ex testō cōsequif, cui incūbit tale onus adimplēdi volūtatē defuncti perdit tale relictū, vt habet in aut. de hæred. & falc. §. si qs autē nō implēs. & §. in oibus, & §. his oibus. & ibi tenet Azo in sum. & etiā glosi. & doct. & doct. cōiter in aut. hoc amplius. C. de fideic. licēt Paul. de Cast. ibi. col. 2. volunt tenetiam requiri super tali priuatione quē laſ. ibi dicit in aduertenter loquutū. Bar. etiā post Iac. de Belloui. in aut. de ineuiuran. à mori. prasc. colla. 5. vult q̄ requiri sententia, cū dicit q̄ aut hæres est inobediēs in faciēdo aliqua cōtra volūtatē defuncti & tūc priuat ipso iure. si vero in obediens si negligēdo implere volūtatē defuncti tunc nō priuat ipso iure, & allegat nota. in. d. §. si qs autē nō implēs, quid ergo sit de iure cōi in hærede & cæteris quātu ad executorē, tenēdum videt q̄ regrat sententia sup priuatiōe officij ꝑpter negligētiā, put. l. ista apte vult & lata tali sententia lucrū ex tali testō perdet executor ipso iure, put est magis cōis opinio. tenet ergo mēti legē ista partitarē. nisi forte casus q̄ in hac l. supplēdū sit maxime, vt per hoc dicat maxime si ꝑpter hoc p sentētia sublatis sunt ab officio executionis, cūvt dixi supra ibi in iure cōi hoc inueniri. sed qa materia est pœnalis, primū magis placet.

h ¶ *Aquella parte.* Concord. cum. §. si quis autē, p redemptione. versi. si

ro[c] del muerto non lo quisiesse fazer. E esto deuē ellos fazer, para cumplir la voluntad del testador, que es obra de piedad e como cosa spiritual.

¶ Ley. VIII. Que pena deuen auer los testamentarios, quando maliciosamente aluengan de cūplir las mandas.

Por malicia, o por descuydamiento, non queriendo los testamentarios cumplir las mandas, que ouiesse alguno dexado en su mano, si por tal razon como esta, seyendo amonestados[f], fueren tollidos deste officio por juyzio[g], pierden aquella parte[h] que deuen auer en el testamento. Fueras ende, si alguno dellos fuesse fijo del testador, ca este atal non deue perder la su

1 a ¶ *Que cumplan.* Adde cap. si hæredes. de testa. lib. 6. & cap. tua. & in ca. Ioānes. eo. tit. & quod habetur in. l. 7. titu. 19. pri. partita. imò etiam ad iudices seculares ptinet ista cura: quia munus hoc mixti fori est, vt in authē. de eccle sia. titulo. §. si quis autē æuitationē. colla. 9. l. hæreditas. ff. de petitio. hęredi. Abba. i. d. c. si hæredes. vbi & Barba. col. 1. & 2. vide p Spec. titu. de instrument. editio. §. nūc verò aliqua. co. penul. versi. sed nunquid iudex secularis. & l. 1. ff. de ali. & cibar. lega. Bar. in. l. 1. colum. 2. versi. aduertendum. ff. de lega. 2.

2 b ¶ *Del pueblo.* Nota bene, & adde. l. nulli. C. de episco. & cleri. & in authen. de ecclesia. titul. versi. si autem qui hoc facere. & per Roman. consilio. 69.

3 c ¶ *Obispos.* Concord. l. nulli. C. de episco. & cle. & c. nos quidē. de testa. & aduerte q̄ si ante executionē est necessaria electio veluti pauperum in quos debet distribui si talis elector vel declarator non eligat intra annūius ipsum eligendi deuoluitur episcopo. Ange. Phili. Cor. & Iaſ. per tex. ibi. in. l. fi. §. 1. C. cōia de lega. Cardi. Ioā. de Imo. & Barb. in. d. c. nos quidē. licēt Bar. in. l. cum quidā. ff. de lega. 2. voluit isto casu talē electorē posse eligere, etiā post annū exclusō episco. & Abb. referens Bar. in. d. c. nos quidē. & prior sententia videtur verior ex eo qa præuia electio requiritur sine qua non potest fieri executio, neq; ad id obstabit. l. taurina. 33. illa em̄ loquitur in potestate essentiæ non in potestate electionis super re dispōsita à testatore iuxta notata per Bal. in. l. captatorias. C. de testamen. mili.

In nona rec. est. l. 7. tit. 10. libro. 10. 4 d ¶ *Albaceas.* Isti executores dicentur datiui, de quibus vide per Spec. titu. de instru. editio. §. nunc vero aliqua. col. 3. versi. datiui. & si testator velit excludere episcopum ab hoc, substituat ipse testator alios executores in negligentia priorum, vt tradit Bal. in authen. licēt. C. de episco. & cleri. non tamen poterit testator iterum substituere negligentem, vt tradit Bal. ibidem, & facit ca. cōmissa. de electio. libro. 6. & potest induci ad quæstionem. vt si tendens ad mortem aliquis fecit maioriam & commisit alicui vt portat conditiones & prohibitiones quas voluerit & talis commissarius in prohibitione alienationis disposuerit quòd possessor alienans non perdat rem maioriæ & quod ipse, & non sequens in gradu repetat illam quod non valeat talis dispositio, quia esset subuertere maioriam, & contraius.

5 e ¶ *Heredero.* Si verò hæres exequatur & non sit negligens episcopus se non intromittit, vt dixi. 3. eo. l. 1.

¶ Lex. VIII.

10 Si executor testamenti ad exequendum monitus, non exequitur & negligens fuerit, iudicialiter ab executione remotus, perdit quod erat ex illo testamēto habituros, nisi sit filius testatoris, cui legitima conseruatur. hoc dicit.

1 f ¶ *Amonestados.* Cum non dicat hanc monitionē à iudice debere fieri personaliter, sufficiet, si ex decreto iudicis per alium fiat: vt apertè probatur in authē. de hæredi. & falcid. §. si quis autem non implens. licēt Angel. ibi tenuit contrarium, & alij docto. in authē. hoc amplī⁹, C. de fideicom. & etiam ex ista. l. videtur, quòd tempus præfixum ad exequendum currat à die monitionis, sed contra supra eo. l. 6. vbi dicitur, quòd currit annus à morte testatoris. potest dici quod ista. l. intelligatur iuxta formam text. in authen. de eccles. stitu. §. si quis autem pro redemptione. versi. si autem, qui hoc facere iussi sunt. & authen. licèt. C. de episco. & cleri. vt etiam ante annum, si executo⁹ fuerit monitus ab episcopo constituatur in negligentia & auferatur ab eo officiū executionis: & transferatur in e. officiū, & perdat quod sibi relictum fuit in testamento, prout etiam hic dicitur, & tradit Specula. titu. de instrumē. editio. §. nunc vero aliqua. col. pen. versic. illud etiā quæritur. quæst. 82. quę tamē textus Imo. in dict. c. nos quidem. de testa. & Salice. in authen. hoc amplius. C. de fideicō. colū. 2. intelligunt quo ad legata pia, ista tamen. l. partitarū indistinctē & generaliter loquitur. quod ergo habetur supra. l. 6. procedet, qū nulla præcessit vel nō bina monitio, vt tūc annus, de quo ibi curret à die mortis testatoris, etiam nulla præcedente monitione, data tri ſcientia executoris, prout dixi in. d. l. 6. in glo. sup parte fasta vn año, quando verò præcessit monitio, non requiratur cursus anni: sed cūstituatur in negligētia ex quo monit⁹ neglexit exequi iuxta dispositionem. d. §. si quis autē. & huius. l. sed an sufficiet tali casu vnica monitio vel requiratur bina? videtur binā requiri prout habetur in. d. §. si quis auten. quia cū agatur ad amissionē lucri eis à testatore relicti non debet fuſſi cere vnica monitio, sed requiritur bina. & ita sit intelligenda. l. ista partiartū. qđ plane procedit in legatis pijs iuxta. d. §. si quis autē. in aliis vero legatis executore negligente sufficeret vnica monitio cum transcursu anni à die monitionis factæ per iudicem vel eius decreto, vt quis priuetur cōmodo sibi à testatore relicto, put voluit glo. in. d. authē. de hæred. & falci. §. si quis autē non implens. & ibi Bar. & Ange. & tenent cōiter docto. in aut. hoc amplius. C. de fideicom. respectu vero deuolutionis ad episcopū, ppter negligentiā, vel ad aliū executorē à testatore prouisum in tali negligentia iuxta id qđ not. Bal. in aut. licet. C. de episc. & cleri. sufficeret vnica monitio, cū transcursu anni. vt in. d. c. nos quidē. vel etiā sine aliqua monitione, cū transcursu anni à die scientiæ executoris. vt dixi supra eo. l. 6. de quo qualiter procedat in relicti is ad non pias causas. vide Per Abb. in. c. li hæredes. de testamen. colum. 3. versicu. venio ad tertium.

g ¶ *Por juyzio.* Et sic videtur q̄ requiratur ad hoc vt executor perdat lucrū sibi a testatore relictū q̄ ꝑferatur prius sententia priuationis ab officio executicis cōtra eū qđ nullibi si bene memini reperif expressum in iure cōi, imò ex sola monitione, cum transcursu anni ipso iure, tā hæres nō exequēs, seu nō adimplēs volūtatē testatoris q̄ alius legatari⁹, vel fideicōmissari⁹, seu qcūq; q̄ cōmodū ex testō cōsequif, cui incūbit tale onus adimplēdi volūtatē defuncti perdit tale relictū, vt habet in aut. de hæred. & falc. §. si qs autē nō implēs. & §. in oibus, & §. his oibus. & ibi tenet Azo in sum. & etiā glosi. & doct. & doct. cōiter in aut. hoc amplius. C. de fideic. licēt Paul. de Cast. ibi. col. 2. volunt tenetiam requiri super tali priuatione quē laſ. ibi dicit in aduertenter loquutū. Bar. etiā post Iac. de Belloui. in aut. de ineuiuran. à mori. prasc. colla. 5. vult q̄ requiri sententia, cū dicit q̄ aut hæres est inobediēs in faciēdo aliqua cōtra volūtatē defuncti & tūc priuat ipso iure. si vero in obediens si negligēdo implere volūtatē defuncti tunc nō priuat ipso iure, & allegat nota. in. d. §. si qs autē nō implēs, quid ergo sit de iure cōi in hærede & cæteris quātu ad executorē, tenēdum videt q̄ regrat sententia sup priuatiōe officij ꝑpter negligētiā, put. l. ista apte vult & lata tali sententia lucrū ex tali testō perdet executor ipso iure, put est magis cōis opinio. tenet ergo mēti legē ista partitarē. nisi forte casus q̄ in hac l. supplēdū sit maxime, vt per hoc dicat maxime si ꝑpter hoc p sentētia sublatis sunt ab officio executionis, cūvt dixi supra ibi in iure cōi hoc inueniri. sed qa materia est pœnalis, primū magis placet.

h ¶ *Aquella parte.* Concord. cum. §. si quis autē, p redemptione. versi. si

qui autem facere iussi sunt. de hæred. & falci. iuncto. §. his omnibus. vbi etiam de hærede & alijs. & in auten. hoc amplius. C. de fideicom. vbi vide. 8. limitationis. per Iaso. vide etiam in. c. si hæredes. de testa. & adde q̃ vt pœna illius auf. procedat in hærede requiritur q̃ hæreditas sit ab eo adita. vt tenet Bar. in. d. §. si quis autẽ nõ implens. per. §. semp igitur. ibi inde uote res ad eunt, de hæredibus & falci. Aduerte etiã q̃ hæres minor aduersus talem negligẽtiam restituet vt hæreditatẽ nõ perdat. argu. l. j. §. si hæres. ff. de men. & idem videt dicendũ in hospitali, vel ecclesia, quia licẽt subiaceat pœnis illi cõstitutionis. auten. de hæred. & falci. vt probat text. & ibi Hiot. Bar. in. d. auten. in. §. fi. in fi. tamẽ cõpetet restitutio, sicut minori. An aũt pœna illius autẽt. procedat in hærede si primus hæres decessit ante moram? vide per Bart. in cõ. li. 7. incipien. factũ tale est Andreas quidam. vbi distinguere videtur, an primus hæres fuerit nominatim grauatus pœnali grauamine si non impleret. & tunc pœna non transeat ad hæredem: aut non nominatim & tunc transeat. cum quo transit Alexand. in. l. fi. C. de hæred. instit. quod dictum procedit quando testator specialiter prouidit de pœna contra hæredem non adimplentem: si vero de hoc non fecit aliquam prouisionem, sed dimisit in dispositione iuris cõmunis. Bar. hoc nõ decidit, & videtur q̃ primo hærede, decedente ante morã hæres substitutus incurrat in pœnam. d. auten. ex regula. d. l. fi. C. de testa. q̃ hæres hæredis testatoris est hæres si verò decesisr post moram, tunc videtur quod recurrendum sit ad cautionem de qua in. d. auten. & in corpore vnde summitur & non ad aliam pœnam. Et ex prædictis decides quæstionẽ si conditor maioriæ grauauit nominatim illum quem primo loco vocauit, vt impleret suum testamẽtum sub pœna perditionis maioriæ, & ex eius constitutione in pœnam non adimplentis deuoluta est ad alium maioria quod si ille non impleat nõ perdat maioriam. & his adde glo. singularem, & ibi Bart. & alios in. l. recusare. ff. ad trebell. Bal. in. l. cum alienã. colum. 2. C. de legatis.

4 a ¶ *Legitima.* Adde. d. auten. hoc amplius. & in corpore vnde illa sumif. & ex generalitate huius. l. poteris dicere q̃ eius dispositio, & dispositio. d. auten. procedat etiam si negligẽtia sit in exequendis legatis pijs de quo glo. posuit opiniones cõtrarias in. c. fyluester. n. q. 1. vbi Archidia. & Domin. tenent contrarium, imò q̃ illa auten. quatenus dispõnit de excipienda legitima non procedat in legatis pijs & sic q̃ legata pia soluentur integraliter absq; deductione legitimæ, & q̃ propter talem negligentiam circa legata pia filius perdat legitimam. tenent etiam Hostien. Ioã. Andr. & Ancharra. ibi & istam esse cõmunẽ opinionem attestatur Imo. in. d. c. si hæredes. de testa. cõtraria tñ opinio imo quod etiam tali casu filius non perdat legitimam, videtur probabilior ex eo q̃ in. d. auten. hoc amplius sit mentio legatæ libertatis quod est legatum pium. l. 1. §. fi autem. C. de cõmu. seru. manu. & ibi Bal. & nihilominus, ibi statuitur q̃ legitimam adhuc habeat filius. Item legitima non dicitur lucrum. Sed quasi debitum. l. si quis legatum. §. fi. vbi gl. notabi. ff. de falsi. cum ergo. ll. imponãt pœnam amissionis lucri hæredi negligenti soluere legata pia. vt in auten. de eccle. titu. §. si qui autem facere quæ iussi sunt. nõ debent extendi ad amissionem legitimæ. & hanc sententiam tenent Cardi. Abb. Imo. & Barbat. in. d. c. si hæredes. Bald. in auten. hoc amplius. C. de fideico. Sitesser. in summa. in verbo testamentum. la. 2. q. 10. Didacus à segura. in repetio. l. 3. §. ff. de lib. & posth. fo. 7. col. 1. ex hoc inferẽs filium cui pater relinqt tertiã & quintã partẽ bonorũ differentẽ seu negligẽtẽ exequi per annũ patris vltimã volũtatẽ amittere quintam partem nõ verò tertiã quæ legitimæ portiõis pars est. hanc etiãm opinionẽ sensit gl. in. d. c. si hæredes. in fi. & istam dicit cõmunẽ opinionẽ lo. Lecirier i tract. primogenituræ. li. 3. q. 6. & sequit Carolus Molinæus, in consuetudinibus Parisiensibus tit. 1. §. 8. in gl. 3. q. 1. tenet etiã Didac⁹ à Couarru. in. d. c. si hæredes. vbi respondet ad cap. licẽt. de voto. post Caro. vbi suprà quòd ibi filius propria promissione se astrinxerat ad executionem voti paterni, & ideo sub pœna anathematis etiam Papa iubet suam promissionem adimplere & q̃ alias nouerit se regno priuandum: cessante vero propria promissione non processerat ibi Papa ad regni priuationem ex non adimpletione voti paternitantum.

¶ *Titulus vndecimus, De falcidia & treballianica.*

b ¶ *Ninguno.* Habes hic vnam rationem quare fuit introducta falcidia alias vide per Bart. in. l. nemo potest. col. 1. ff. de lega. 1. & aduerte q̃ locum habet falcidia etiã fauore hæredis succedẽtis ab intestato. l. filius familias. ff. ad leg. falci. Quid autem in legatario, an possit detrahere falcidiam de suo legato alteri legatario. Iacob. Butri. tenuit q̃ sic si totum fuit legatarius iussus restituere alii legatario. glo. tamen tenet contrarium in auten. de hæred. & falci. §. his igitur. & ibi Bart. glo. etiam & ibi Bal. in. l. prima. si. cõl. C. cõmunia. de lega. vide text. in. l. pœnales. §. si titio. ff. ad leg. falcid. de fideicommissario vniuersali, an detrahat si hæres non detraxit: vide per Barto. in. d. §. his igitur. & per Ioan. de Imol. & Alexan. in. l. prima §. deniq;. ff. ad trebell. & Azo. C. eodem. in summa. colum. prima. 1

¶ *Lex prima.*

2 a ¶ Hæres extraneus institutus debet habere quartum quæ dicitur falcidia q̃n grauatur multis legatis ita quod excedunt alias tras partes hereditatis & refecatur de quolibet legato, vt habeat dictam quartam si vero hæres institutus sit de descendentibus testatoris habere debet legitimam debitam iure naturæ. h. d.

c ¶ *De las mandas.* Adde. l. 1. C. ad leg. falc. & l. in quantitate. §. fi. l. Paulus. & l. lineam margaritarum. ff. eod. & non potest detrahere falcidiam in vna re tantum. vt not. Azo. C. eo. in summa. co. 2. gl. in. d. l. 2. & vide per Bar. in. l. in quartã. ff. eo. & adde. l. 2. in fi. infra eo. quid aũt de eo q̃d detrahitur de legatis, vt legata q̃ excedũt patrimoniũ reducã tur ad vires patrimonij? dic q̃ illa pars q̃ excedit detrahetur de omnibus legatis tam pijs q̃ non pijs ad dictum effectum. licet alias de legatis pijs non deducatur falcidia quæ debetur iure institutionis. vt in auf. similiter. C. eo. & infra eo. l. 4. probat hoc bene in. l. si certarũ. §. si. 1

ff. de testa. mili. & tenet Ioan. Andr. in addi. ad Speçula. titu. de testa. §. 1. super verb. quid si legatum. in fi. tenet etiam Alberic. in. l. si quis ad decisionẽ. ff. ad leg. falci. Bart. in. d. aut. similiter. dicit tamen singulariter Angel. in. d. l. certarum, §. similes, hoc esse verũ, si legata consistunt in quantitatibus, secꝰ si in speciebus consisterent, nam tunc illa quæ sunt in specie bus hæreditarijs præstabũtur integra. p quo bñ facit tex. in. l. §. fideicõmissorũ. ff. vt in posl. lega. idẽ tñ Ange. ĩ l. quærebat. ff. ad leg. falci. p illũ text. tenet cõtrariũ, imò q̃ pro rata de trahat de quolibet legato siue cõsistat in quãtitate siue in specie & ibi respondet ad nota. per glos. in. l. si verò cõposita. ff. de testa. milit. quæ dicit non fieri cõpositionem neq; cõtributionẽ cum quærẽtã legata consistantẽ in specie, quærẽtã in genere: quia dicit se intelligere illam gl. quando oia legata sunt intra vires patrimonij, sed q̃n exhauriunt patrimoniũ forte in longe pluri tunc ad compositionẽ venitur per. d. l. quærebatur. Paul. de Castr. fuit in hoc sibi contrarius, vt refert Alexan. in. d. l. quærebatur. vbi ipse tenet opinionẽ Ange. tanq̃ tutiorẽ quã etiã dicit tenere Bal. in. l. 2. §. 1. ff. de condi. indeb. vbi respondet ad. dd. si fideicõmissorum. & idem tenet Bal. in. l. 2. ad fi. C. ad leg. falci. & in. l. licẽt. eod. tit. vbi dicit esse ad hoc text. expressum. Aduertẽ etiam quod pretiũ seruorũ manumissorum ex iudicio defuncti deducitur de hæreditate tanq̃ æs alienum & per consequens deducitur ante omnia legata, vt in. l. si seruus. §. si incertum. cũ. l. sequenti. & l. æris. ff. ad leg. falci. l. 1. §. in quibusdã. ff. si cui plusq̃ per leg. falc. sed intelligẽdũ est ita in hoc decipiaris, respectu legis falcidiæ debitæ iure institutionis non vero respectu diminutionis fiendæ propter defectũ patrimonij secundũ Bart. in. d. auf. similiter. & quia est eadẽ ratio in alijs legatis pijs, quæ tñ diminuuntur, vt dixi propter defectũ patrimonij quod tñ subintelligerem & limitarẽ quando ageret de præiudicio legitimæ siciorum debitæ de iure naturæ quia illa non debet minui etiam propter libertates legatas seruis, vt not. glo. [illegible] pinianus. §. quarta [illegible] officio. testam. cessante verò legitima tunc etiam propter defectum patrimonij nõ debent minui legata talia libertatis sed deducuntur vt æs alienũ, vt probat tex. apertus. in. d. §. in quibusdam. nota etiã q̃ legatum dotis factũ filiæ per patrem ante omnia alia legata deducitur tanq̃ æs alienum & sic alijs legatis præiudicat Bar. notabiliter in. l. 2. §. si sponsa, ff. de priuileg. credito. Bald. nouel. in tracta. de dote. fo. 14. col. 3. verſicu. 1 priuilegium. de legato autẽ alimẽtorũ, vel vsus fructus seu in annos singulos, quo modo defalcetur. vide. l. cũ titio, & l. hæreditatũ. ff. ad leg. falcid.

2 a ¶ *Demas.* Adde. d. l. in quantitate. §. fi. ff. eo. & institu. eo. §. fi.

3 b ¶ *Su parte legitima.* Satis aperte probatur hic filium vel patrem non posse detrahere duas quartas debitam, scilicet, iure naturæ & aliam debitam iure institutionis. quod patet ex dictione, mas, quæ ibi tine, sed, aduersatur in iure & in facto. l. secunda. ff. si quis in ius vocat. non ierit. glo. & Bart. in. l. qui vsumfructum. ff. de verbo. obl. & in. l. prætoriæ. §. 1. ff. de prætor. stipula. habebit ergo filius legitimã debitam iure naturæ tantum, vt hic vides & non quartam falcidiã debitam iure institutionis, licet ei locus esset eo q̃ hæreditas onerata esset legatis puris vel conditionalibus vel in diem. & huius sentẽtiæ fuit Azo in summa. authen. de hæred. & falcid. colum. 2. versi. hic autem quæri potest, vbi quærit, an alicui plures falcidiæ competere possint, vt si filius fuerit institutus, & in totum restituere rogatus, an quartam trebellianicam, & iure naturæ debitam possit habere, vel fuerit si legatis oneratus, an quartam iure naturæ, & iure institutionis habeat, vel si fuerit arrogatus, an quartam ex constitutione diui Pij, & iure naturæ & trebellianicam possit petere? Et respondet satis se putare in omnibus casibus huiusmodi vnam quartam sufficere. argu. §. si quis autẽ non implens, in eod. auten. & l. papinianus. §. penu. ff. de inõfficio. testa. nisi in casu, quando rogatus esset filius, de restituenda hæreditate sub conditione, vel in diem: nam statim potest retinere debitum bonorum subsidium, sed adueniente die, potest habere quartam trebellianicã, vt. C. ad trebellia. l. iubemus. & ista est cõmunis opinio, & quæ practicatur in iudicijs, & in scholis, secundum Angel. in. d. co hæredi. §. cũ si liæ. ff. de vulg. & pupil. & plenẽ tradit Alexan. in. l. in ratione. §. q̃ vulgo. 5. & 6. col. ff. ad. leg. falc. & cõsi. 142. incipient. Circa primam dubitationem, in. 2 vol. & in. 2. dubio. Iason in auten. res quæ C. cõmunia. & lega. col. 3. & ĩ auten. nouissima. C. de inofficio. testa. nume. 39. & in. l. filiũ. nume. 8. C. famil. herciſc. Decius, consi. 55. num. 8. & consi. 228. col. fin. & cõsi. 419. co. 1. idẽ etiã esset in afçẽdentibus à liberis grauatis, de restituenda hæreditate sub cõditione vel in diem, tenent Ange. & Cuma. in. l. filiã militẽ. §. fi. ff. de testa. mili. vbi Bal. de hoc dubitauit, & opinionẽ Ange. & Cuma. sequunt dicẽtes eam esse cõmunẽ Ioan. Crottus. in. l. quiromæ. §. duo fratres. co. 22. ff. de v. bo. obli. & Aimõd. Sab. in consi. 110. quãuis Alex. cõtrariũ tenuerit, in. d. §. quod vulgo. co. 7. An autem de illo iure partitarũ, & legũ fori, & tauri procedat hodie illud de trebellianica, quãdo filius vel pater fuit grauatus de restituenda hæreditate, sub conditione vel in diẽ vide quod dixi. in. l. 1. in glos. fi. titu. §. suprà ea. parti. & quod dixi suprà nõ posse detrahi legitimã. ff. debitã iure naturæ & falcidiam debitam iure institutionis, etiam q̃n legata erant conditionalia, vel in diem, tenet Fulgo. in. l. quanq̃. C. ad. l. falci. & istam partẽ tenet Alex. in. d. §. q̃ vulgo. co. 7. versi. potest etiam ex prædictis dubitari. vbi vult in hoc esse diuersitatẽ inter falcidiã, & trebellianicam, quãuis Bald. in. d. l. quanq̃. voluerit contrarium. An autem in casu, quo filius potest deducere duas quartas, possit adhiberi remediũ quod vnam tantum detrahat? vide per Alex. in. l. si debitor ff. ad leg. falcid. vbi tradit q̃ sic, videlicet vt pater prohibeat trebellianicã deduci, & iubeat cõpensari eam cum legitima, vide ibi per eum quã plures ad hoc allegantẽ. Aduerte etiã q̃ in casu, quo deducendæ essent duæ quartæ detrahetur prius de vniuerso legitima debita iure naturæ, & postea de residuo trebellianica, ita vult gl. in. c. raynaldus super verbo medietatẽ, & super verbo licẽt ipsas non expresserit, de testa. & tenet Bar. in. d. aut. de hære. & falci. §. si quis autẽ nẽ implens.

c ¶ *Denationes.* Habet enim locũ falcidia nõ solũ in legatis & fideicommissis: sed etiam in donationibus causa mortis. l. si quis quadringenta. ff. ad. l. falci. & etiã in donationibus factis inter viuos: ita tamen si mortẽ confirmantur. l. in donatiõibus. C. eo. &. l. antepe. C. de donatio. inter vir. & vxor. habet etiam locũ in mortis causa capionibus. in. d. l. si is qui quadringenta. & tenet Azo. C. eo. in summa. colum. prima. versi. locum habet falcidia. 4

¶ *Lex. 11.*

1 a Antequam detrahatur falcidia, deducitur de bonis defuncti æs alienum etiam ipsi hæredi debitum: nisi testator prohibuerit deduci quod debet hæredi, deducuntur etiam expensæ funeris & inuentarij, & instrumenti testamenti. Item non detrahitur falcidia de pecunia relicta ad emendos seruos alienos, & manumittendos nisi in eo quod excedat pretium emptionis. ex legato tamen quo quis grauatur, vt proprium seruum manumittat detrahitur falcidia, de cæteris vero rebus detrahitur in eisdem rebus si diuisionem recipiãt alias in extima tione, neq; potest hæres eligere falcidiam in vna re alij legata, nisi de legatarij cõsensu. h. d.

d ¶ *Esesta.* Prosequitur dicta Azo. C. ad leg. falcid. in summa. col. 2. versicu. sic autem ponitur. 1

e ¶ *Las debdas.* Adde. l. qui fundum. §. si quis hæredem. ff. eo. C. eo. in. l. irritum. & l. in imponenda. 2

f ¶ *Non querria que se fatasse.* Adde. l. si debitor. ff. eod. 3

4 a ¶ *Las despensas.* Impensa funeris omnino deducitur: quia necessaria est, vt hic. & intelligе, vt habetur in. l. 1. §. fin. ff. eo. & l. 2. & in. §. cū autē inst. eo. titu. vbi vide. quid si monumentum sit sumptuosum, quod testator iusit fieri, an detrahetur falcidia de superfluo, vltra necessitatem, secundum qualitatem personæ defuncti: nam Ange. in. d. §. fin. & in. l. hæreditas. §. 1. in prin. ff. de petitio. hæredi. tenet quòd cū hoc tendat ad ornatum ecclesiæ, dicēfre lictū ad pias causas, & sic idistinctè cessabit falcidia. Ioan. de Imo. tamen ibi tenet contrariū quia nō videt propriè respicere piā causam, quatenꝰ expenditur vltra necessitatem: sed potiꝰ tendit ad vanam ploriam & solatiū viuorū, & memoriā defuncti. Alexand. ibi trāsit cū Angel. post Rapha. & Paul. de Cast. cū limitatione tū quòd hoc tendat ad ornatum ecclesiæ: quia relicta ad ornatum ecclesiarū enumerantur inter legata pia, vt tradit idem Alexan. in. l. 1. §. ad municipium. ff. eo. Si ergo, secundum qualitatē defuncti dedecus esset sepeliri in terra impensa necessaria reputabitur constructio monumenti ad sepeliendum eum: dum tamen talis impensa sit decens statui suo, vt declarat Ioan. de Imol. in. d. §. de impensa. seu finali. ff. eod. & Angel. Aretin. in. §. fin. inst. eo. quid autem de expensis, quæ fiūt in exequijs prælati mortui, an sint soluendæ de dignitate, vel de bonis prælati mortui, vel eius hæredū? vide per Abb. in. c. vt præteritæ. de electio. vbi refert se in hoc non vidisse auctoritatem doctoris antiqui, & quod Cardina. ibi breuissimè dixit se credere quòd sint fiendæ ex bonis prælaturæ: quia procedunt ad negotium electionis, vt in. c. bonæ. el. 2. de electio. Abb. vero ibi referens se ad disputationem suam. quæ incipit Sempronius. concludit, quod expensæ concernentes remedium seu solatiū animæ defuncti, fieri debent ex bonis prælaturæ, quantuncūq; prælatus habuerit propriū per arguimentum optimū. in. c. ad apostolicę. de donati. & in. c. bonæ rei. 12. q. 2. & in. c. vbi periculum. de electio. li. 6. expensæ vero, quæ fiunt ad consolationem & pompam viuorum, vt magnus apparatus funerum in vestibus, & alijs similibus, istæ non sint deducendæ ex bonis prælaturæ. videas ibi per eum & plene in. d. sua. disputatione. Quid autem si papa det clerico licentiam testandi de his, quæ habuit ex titulis suorū beneficiorum, ad quē spectet impensa funeris tunc, vide per Dec. in hoc consulentem. consi. 157. incipit. quæritur. de expensis funeralium Reuerendissimi Cardinalis Triburtii. & quatenus ibi tradit, q̄ translatio bonorum videtur facta cum oneribus suis. Adde ad allegata ibi per eum. l. 2. §. si quid. ff. de hæredi. vel actio. vendi. quæ magis in terminis facere videtur. quæ autem dicantur impensæ funeris (seu porrazon de la muerte, vt in ista. l. dicitur) dic quòd quidquid in hoc fuerit erogatum antequam corpus sepeliatur. l. at si quis. §. funeris causa. & l. funeris sumptꝰ. ff. de religios. & sumpti. fune. optima l. 12. titu. 13. partita. 1. ex quo infertur prout infert Michael de Cisuentes. in. l. 30. in ordina. Tauri, quòd impensa facta in pulsatione cāpanarum, & in recōmendatione clericorum & in ductione corporis ad ecclesiam sepulturæ, & in apertura sepulturæ, & in missis, cēra, & oblationibus, quæ offeruntur, & in vestibus luctuosis, dicitur impensa funeris. Allegat gl. nota. & ibi Angel. in. l. 1. si ex re. §. fi. ff. de stipul. seruo. Cætera vero quæ expenduntur sepulto iam corpore non dicūtur impensa funeris, nisi in casu: cum corpus sepeliatur de nocte, & postea die sequenti antequam diuertatur ad extraneos actus efficiantur obsequiæ: nam etiam tunc dicetur impensa funeris, secundum Cardinal. in clemen. dudum. in. §. verum. 4. quæstiōe. de sepulturis. l. tamen istam & similes, scilicet quòd impensa fueris deducatur, vt æs alienum, vt hic, & in. d. l. in imponenda. & d. §. fi. cū. l. sequēti. & l. impensa. ff. de religios. & sumpt. funer. & l. fina. §. in computatione. C. de iur. deliber. limitabis vbi tractaretur de legitima filiorum vel ascendentium: nam tunc detrāhitur talis expensa de quinto vel tertio bonorum, & nō de tota hæreditate, vt cauētur. in. d. l. 30: & in. l. 6. in ordina. tauri. & quod supra retuli de vestibus luctuosis, quod reputentur impensa funeris, ex glo. & Ange. in. d. l. si ex re. §. fi. cōfert. secūdū Ange. ibi quòd vestimenta vidualia tradita vxori tempore funeris, & lucṫ maritꝰ imputentur hæredi, & non in summa dotis suæ. limita & intellige, secūdum Ioan. de Imo. in. d. §. fi. d. l. si ex re. q̄ tales vestes essent vilis pretij, & deputatæ ad vsum q̄tidianum: secus forte secūdum eum si essent vestes festiuæ, & magni valoris: quia tunc videtur potius tradita dicta vestis vt seruet honorem marti, quandiu sit vidua, quàm videatur donata argu. l. si vt certo. §. interdum. ff. commoda. & ideo si tunc mulier nuberet hæres posset, secundū eū tales vestes pretiosas repetere, quod tamen intelligit nisi alia esset consuetudo regionis: nam illa esset seruāda. argu. l. minimæ. ff. de legi. Vitalis etiam in suo tractatu clausularum. fol. 332. cum sequenti. Adducit in ista. q. Bald. in margarita. Inno. super parte maritus. & Ludoui. Roma. in auctēn. ex testamento. C. de colla. & videtur se reducere quēd aut hæredes tenentur ad alimenta: quia dos cōstituebat in mobilibus, vel vxor mansit prægnās & tunc tenentur hæredes vxori ad vestimenta lugubria, aut non tenentur ad alimenta, & tunc neq; tenebuntur ad istas vestes: si tamen ei datæ fuerunt, & sunt viles efficiūtur vxoris: si verò sunt magni valoris, videntur traditæ ad vsum non animo donandi. vnde si transeat vxor ad secunda vota, possunt repeti ab ea, quæ omnia intelligit nisi aliter se habeat cōsuetudo: quia illa est seruanda: & quod istas vestes nigras vxor secundo nubens reddere debeat, adde Bal. 5. volu. consi. 478. incipit quædā sunt res. vbi etiam ponit hæc verba quo ad pannos nigros viduales [illegible] distinguit qualitas personarum: nā si ut vxor debet habere alias vestes tradita etiam indumenta, vnde absq; viduali veste non potest honestè transire, debet fieri expensis viri, vt notatur in. l. sicut. de oper. liberto. & ita seruat consuetudo tamen si postea deponit luctum, & habitum vidualem, reddat vestes quas recepit & contemnit. argu. ff. solut. matri. l. in his. §. 1. mulier vero q̄ non vult indui de nigro, nō propterea est infamis, vt. C. de infami. l. decreto.

In nona rec. est. l. 1. titu. & libro 5.

b ¶ *En los memoriales.* Adde. l. fina. §. in computatione. C. de iur. delibe. 5
deducitur etiam quòd impenditur in venditione bonorum pro debitis exoluendis. vt. ff. eod. l. quantitas.

c ¶ *Su seruo mismo.* Adde. l. generaliter. §. fi quis alienū. &. §. fi cui. &. l. de cem. ff. de fideicommissa. liber. &. l. sed si non seruus. ff. ad. l. Falci. 6

d ¶ *En de sacar.* Detrahitur ergo falcidia, si ea detracta quod supest, sufficit ad alienum seruum redimendum, vt in iuribus in præcedenti glo. allega. quid autem de pretio serui testatoris, vel hæredis, quem testator iubet manumitti? vide in. l. si seruus. cum. ll. sequēti. &. l. ætris alieni ff. eodem. 7

e ¶ *Su parte.* Adde. l. Plautius. &. l. lineam margaritarum. ff. eodem. & C. eod. l. error. &. l. 2. &. l. fina. 8

f ¶ *Apreciar.* Et æstimatione facta denuntiabit hæres legatario, vt partem extimationis inferat, vt subiicit, quòd si non inferat vtitur aduersus eum doli exceptione. l. 1. §. si vsus fructus. &. l. si is qui. §. fi. ff. ad lege. falci. 9

g ¶ *En vna cosa.* Prosequitur dicta Azo. C. eod. in summa. col. secūda. versi. & pro hoc soluitur quæstio. non enim potest hæres inuitis legatarijs in vna re detrahere falcidiam. vt probatur in. l. Plautius. ff. eod. & adde quæ dixi in. l. 1. suprà eodem. in glossa. 1. 10

¶ Quantitas hæreditatis in computatione falcidiæ inspicitur tempore mortis testatoris: nec q̄d postea accreuit aufert hæredi falcidiam: nec quod diminuitur eum exonerat à legatorum præstatione. h. d. Habuit ortum. a. §. quantitas. inst. ad leg. falc. & à. l. in quantitate. ff. ad l. falcid.

1 a ¶ *Viño.* Adde. l. in quantitate iu prin. ff. ad leg. falci. & instituto. eo. §. pe.

2 b ¶ *O se creciō.* Adde. l. in ratione. in prin. ff. eo. vbi vide Ang. & Alex. limitantē hoc quatuor modis. & p Paul. de Castr. limitantem etiā ni si diminutio vel augmentū cōtingēs post mortem testatoris sumpsisset originē in vita testatoris quia tunc videretur contigisse in vita. l. Paulus. ff. eo. & vide ibi per Alex. per quē etiam vide, qd in trebellianica, & quid etiam ī legitima debita de iure naturæ. & per Paul. de Cast. ibidē, & in. l. ī quantitate. in prin. eod. titu.

¶ Ley. III. Que tiēpo deue ser catado, para poder menguar las mādas, en razō de sacar el heredero la su parte legitima.

TA quātia de los bienes del defunto, deue ser catada e asmada en el tiempo que el fino a, porque segun lo que por estonce era, deue el heredero sacar la su parte. E si despues se mēguo, o se crescio b, el daño, o el pro della, pertenesce al heredero, e nō a aquellos que deuen auer las mandas. E esto seria, como si el testādor ouiesse en valia ciēt marauedis, quādo finasse, e los bienes en quelos ouiesse, fuessē en ganados, assi como en vacas, o en ouejas o cabras, o otros ganados. Ca si quando muriesse el testador, valiessen cient marauedis los ganados e non mas, e despues pariessen, o esquilmassen dellos otros frutos, assi como queso e lana, de guisa que los fijos, e los esquilmos valiessen otros ciēt marauedis o mas, por todo esso aura el heredero todo el esquilmo d los ganados, e la quarta parte de los ciēt marauedis que valiā los bienes del testador, quādo fino. Otrosi dezimos que si se menguassen despues de los bienes del finado la quarta parte dellos, cō todo esso aurā las mandas cumplidamente, aq̄llos a quien fueron mandadas, e el heredero perdera la su parte, de todo aquello que mēguare ende. Ca derecho es, pues que a el pertenesce el pro del acrescētamiento de la herencia, que otrosi sufra el daño c, quādo y acaescsiere, despues de la muerte del testador.

¶ Ley. IIII. Quales mandas non deuen ser menguadas por razon de falcidia.

SAcar puedē los herederos de las mandas, la su quarta parte legitima, aquel llamā en latin falcidia, assi como de suso mostramos. Empero mādas y a de tal natura, de que la nō podrian sacar e son estas: assi como de las cosas que dexa el fazedor del testamento a l'eglesia d, o a otro lugar religioso, o a hospital, o a pobres, o para quitar los captiuos, o ē alguna otra manera q̄ fuesse obra de piedad e. Ca de tales mādas como estas, nin hæres debet detrahere falcidiā de legatis: sed pia causa legataria fundat se in priuilegio speciali, ideo debet præferri. l. fi. ff. ex quib. caus. maio. & respondet ad. §. sed hoc præsenti. quod ibi vtraq; causa repe riebatur in specie priuilegiata. & istam opinionem dicit Alexand. vbi suprà magis sibi placere in puncto iuris, per. d. l. fin. & nota. per Bart. in. d. aut. quas actiones C. de sacrosanc. eccle. ibi q̄ respondet ad. d. l. sed & milites q̄ ibi non cōpetebat priuilegium, cōtra excusatiōes iuris cōmunis, & subdit, q̄ in practica durū esset obtinere contra autoritates prædictorum, doctorū tenentiū, tunc falcidiam posse detrahi, & certēnō est recedendum ab opinione prædictorū, quæ est cōmunis, vt tradit Dec. in. d. c. in præsentia. nume. 52. & quia priuilegiat⁹ ī specie non vtitur priuilegio cōtra alium priuilegiatum in genere, propter similem eius qualitatē, nisi quando priuilegiatus in genere certat de lucro, & alter de damno vitando, vt est in casu. d. l. vt latius prosequitur Decius vbi suprà, post Bald. in auten. perpetua. C. de sacrosanct. eccle. & quia secundū Ange. in. d. §. sed hæc præsenti. rationes quare cessat falcidia in relictis ad piam causam, cessant quando pia causa est instituta.

c ¶ *De piedad.* Et tale legatum piū detrahetur, vt æs alienum de hæreditate. l. eius. &. l. ætris alieni. ff. ad leg. falci. gl. in. d. auten. similiter. doc. communiter in. l. ex asse. ff. ad leg. falci. volētes q̄ legata sint quædam pia, quædā non pia, de non pijs non detrahetur falcidia, pro pijs. text. nota. in. l. si post missionē. ff. eod. si tamē eidem relinquatur vnū legatū ad pias causas, & aliud ad non pias causas: tunc de legato non pio detrahetur falcidia pro vtroq; secundū Ange. in. l. fr. si non seruus. §. 1. in prin. per illū text. ff. eod. & sequunt lo. de Imo. Pau. & Alexand. ibidē, sub. l. si seruus. eo. titu. Paul. in. l. si post missionē. ff. eo. & Bar. in auten. sed in ea. C. eo. & habes hic q̄ relictū ecclesiæ vel hospitali, vel in vsus pauperū, vel redēptionem captiuorū, dicitur relictum ad pias causas, & adde Specu. titu. de instrumento editio. §. nūc vero aliqua, versi. & scias. el segundo, vbi vide q̄ inter relicta ad pias causas. idem esset si relinquat prefectione murorū, & pro custodia terræ, quia custodiunt orphani & miserabiles, qui sunt intus. Itē relictum ad instructionē pontiū, & viarū, dicitur ad pias causas. glo. & ibi not. Nico. de Neapo. in. l. 1. §. ad municipiū. ff. ad. l. falcid. q̄d intellige secūdū Spec. in. d. versi. & scias, el segundo. si necessitas immineat, non aliter per. l. ad instructionē. C. de sacrosan. eccle. cū aliis ibi allegatis. sic ergo limitabis quæ dicit Paul. de Cast. in. l. pater filiū. col. 2. ff. de inoffi. testa. cū dixit, q̄ illa solū fortiuntur priuilegia pię causę quę in iure reperiuntur specificata: vnde secūdū eum legatū ad refectionē viæ, vel pontium vel murorū, nō dicit piū: & isto etiā modo limita & intellige q̄ hic dicit de redēptione captiuorū: nam debet intelligi, vt redimātur captiui egentes: si enim ipsi habeāt facultates, q̄bus se redimāt nō dicet relictū piū: vt etiā in terminis tradit Bal. nouell⁹ in tracta. de dote. fo. 7. col. 3. & vide Spec. vbi. 3. de relicto, vt pingat imago beatæ virginis Mariæ, vel alterius sancti, quod dicatur q̄d piū, etiā tenet Ange. in. d. §. ad municipiū. vbi etiā Alex. & vt dicit Bal. in. d. authen. similiter, omne, propter

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca - Sala de Patrimonio Documental

quo dala testatoris subleuatur vel ala cuiuscũq; catholici, vel anima tũ corpus carceratí, etiã ꝓ maleficio dicit relictũ ad pias causas, luxta nota. in. l. si quis titio. ff. de lega. 2. bonus tex. ãn authẽ. vt cũ de appel. cognoſ. §. ſi quis de prædictis. ibi, eorũ animæ pijſsimæ ſubleuent. Bal. tã in authẽ. cõtra rogatus. C. ad trebel. vult cõtrariũ in carceratis pro maleficio, qa nõ ſunt digni ſecũdũ eũ miſericordia, qui deliquerunt, ſed ſoli innocentes. Primũ tã dictũ videf verius, & tenuit glo. in. c. ſacrorũ. 12. q. 2. dum dicit, ꝙ diſpoſitio illius. c. & l. ſancimus. C. de ſacroſanct. eccle. dicens ꝙ res eccleſiæ poſſunt alienari í redẽptionẽ captiuorũ, militat etiã in carceratis ꝓ maleficio. alleg. tex tum in. c. ſi res aliena. 14. q. 6. et. c. 1. & c. reos 14. q. 5. vbi habef, ꝙ nõ eſt í humanũ bñfacere etiã his q deliquerũt. alle. etiã. c. non latis. 81. diſtin. ibi cũ dicit, ſed plᵒillis, q ſine culpa & illam glo. ſequũtur Ioan. de Imo. & Alexã. in. l. quanuis. ff. ſolu. mat. & intellige de carceratis pauperibus, vt ſuprà tetigi poſt Specu. & adde Ange. in tracta. maleficio. in parte qui. iudex dictũ Caiũ carcerarí iuſsit. Adde etiam ꝙ pia cauſa eſt maritare virgines, vt tradit, Bal. id authẽ. niſi rogati. C. ad trebel. & vide per Bald. nouel. vbi. 5. & intellige de pauperibus cõgruã dotem nõ habẽtibus, vt tradit Bald. nouel. ibi quẽ vide. Itẽ an relictũ pro male ablatis dicatur piũ. vide per Spec. vbi ſupra. & ibi per Io. and. in addi. colu. mihi. 29. & 30. & ibi vi de quid ſi male ablata nõ aſcẽdũt ad quãtitatem legati. an ꝙd ſupereſt conuertat in alios pios vſus, ꝙ tenet ꝙ hic. Item dicitur relictum ad pias cauſas, ſi relinquatur pro aliuentis etiam conſanguineo pauperi. glo. in. l. illud. C. de ſacroſanct. eccle. per Bar. in. l. alio. ff. de alimen. & cibaria. lega. col. 2. & non ex verbis teſtatoris iudicãdũ eſt ſit pium, vel nec ſed ex qualitate cauſæ. vt dicit Alber. in. l. nulli. col. pe. C. de epiſco. & cleri. Bald. in. d. authẽ. ſimiliter. nõ em poteſt aſſertio teſtatoris veritatẽ immutare. l. qui teſtamentum. ff. de proba. l. ſi forte. ff. de caſtr. pecul. & argu. l. ſi. ff. de exerci.

3 a ¶ *De falcidia.* Quid de trebellianica? glo. in. c. ſi puter. de teſta. lib. 6. in verb. trebellianicæ. tenet ꝙ detrahat etiã de fideicõmiſſo, & idẽ tenẽt ibi Archid. & Io. Andr. & tenẽt alij pleriq; docto. de quib᷒ per Alex. in. l. marcellus. in prin. col. 3. & 4. ff. ad trebel. Bar. tñ in. d. l. marcellus. tenet cõtrariũ, imo ꝙ in trebellianica, ſit idẽ qd in falcidia. vbi Alex. & Iaſo. atteſtan fiſtã eſſe cõmunẽ opi. quã etiã ſimiliter dicit cõmunẽ Soci. cõſi. 116. col. fi. 1. volu. vbi tradit multos q iſtã opinionẽ tenuerũt. quã cõmunẽ oponionẽ, limita qñ pia cauſa fuit inſtituta, & de reſtituẽdo grauata, vt etiã dixi in falcidia ſupra ea. l. in glo. licet Alex. in d. l. marcellus. voluit cõtrarium in iſta limitatione, & aduerte ꝙ licẽt primus ſubſtitutus non ſit priuilegiatus, ſi tñ ille grauetur etiã de reſtituendo pauperibus, vel aliæ piæ cauſæ hæres trebellianicã non detrahet, etiã à primo ſubſtituto nõ priuilegiato: quia debet inſpici perſona pauperũ, vel cauſa pia: in quos vltimo deuenire debet, qui ſunt priuilegiati, ita tenet Ludo. Roma. in. d. l. marcellus. §. quod autẽ. & dicit ſe ita conſuluiſſe, & eſt in eius conſilijs, conſ. 106. licet ex cõmuni cõcluſione. ad fi. vbi dicit iſtud eſſe verũ, qñ erat certum relictũ eſſe

delas otras ſemejãtes dellas, nõ deue el heredero retener ninguna coſa para ſi, por razon de falcidia a, ante deuen ſer dadas cumplidamente, aſsi como el teſtador las mando. Fueras ende, ſi el heredero fueſſe delos que deſcienden o ſuben por liña derecha del teſtador. Ca eſtos a tales ẽ todas guiſas deuẽ auer la ſu parte legitima b, e nõ gela puedẽ ẽbargar por tales mandas, como ſobre dichas ſon, nin por otra manera e ninguna. Fueras ende, ſi el heredero fizieſſe tal yerro, por q̃ el teſtador le ouieſſe desheredado con derecho. Otroſi dezimos, que quando eſtuuieſſe algun cauallero d enhueſte en ſeruicio del Rey, o en ſeruicio comunalmente dela tierra, ſi fizieſſe manda, en que dexaſſe mãdas a otro, e eſtableſcieſſe por ſu heredero a alguno, q̃ non fueſſe de los que deſcendieſſen, o ſubieſſen por la liña derecha del miſmo, tal heredero como eſte, non deue ſacar de las mandas, que el cauallero fizieſſe en tal lugar, ninguna coſa, maguer nõ ouieſſe de otra parte, de que pudieſſe auer la ſu parte legitima. E eſto es, porq̃ los caualleros de miẽtra q̃ eſtã en hueſte e hã eſte priuilegio e otras mayorias, mas q̃ los otros omes, aſsi como ſe mueſtra en las leyes deſte nro libro, porq̃ ſõ pueſtos para amparar el pro comunal dela tierra.

¶ *Ley. V. Como ſi el heredero da alguna coſa aſcõdidamente por mãdado del teſtador a ome q̃ la non podia auer dederecho, non puede deſpues ſacar della falcidia.*

PErſonas ciertas ſon aquiẽ deffẽden las leyes deſte nro libro q̃ les non puedan dexar los omes mandas, nin otras coſas ẽ teſtamẽtos, aſsi como diximos ã ſuſo eñl titulo delos herederos. E porq̃ acaeſce a las vegadas q̃ los fazedores de los teſtamẽtos ruegã aſcõdidamẽte alos herederos, q̃ dẽ algũa coſa a tales perſonas: porẽde mãdamos, q̃ los herederos nõ ſeã tenudos ã los obedecer eneſto. E ſi cõtra eſto fizieré, pierdã f porende la ſu parte q̃ es llamada facidia, de manera q̃ la non puedan ſacar de las mandas, e ſi la han ſacada que la den a la camara del Rey. Fueras ẽde, ſi el heredero fueſſe fijo o nieto, o ſieruo g del fazedor del teſtamẽ

to. Ca eſtos herederos atales, nõ la deuẽ perder a, por tal razõ, porque ellos eſtan en poder del, e ſon tenudos de caber ſu ruego b, e de obedeſcer ſu mandado.

¶ *Ley. VI. Por quales razones, e de que coſas non puede ſacar falcidia el heredero*

MAlicioſamente cãcelando el heredero el teſtamento, o las mandas, porq̃ nõ valieſſen, pierde porẽde que nõ puede ſacar la falcidia dellas. Otroſi dezimos, q̃ ſi el herederõ furtaſſe algũa coſa de las q̃ el teſtador fizieſſe manda a

otri, o la negaſſe malicioſamente, diziẽdo que era ſuya propria, e non del teſtador, por qualquier deſtas razones q̃ ſea vencido el heredero por juyzio, pierde porende d, q̃ nõ pueda ſacar de las mandas la falcidia. Otroſi aq̃llos herederos que nõ ſuben, nin deſcienden por la liña derecha del teſtador, non pueden ſacar falcidia de las mandas, ſi el teſtador les defendieſſe ſeñaladamẽte e, que la nõ ſacaſſen. Otroſi dezimos, que ſi el teſtador fizieſſe manda a alguno de caſtillo o de otra heredad, cierta en tal manera q̃ la non pudieſſen vender f, nin enajenar, mas que ſiempre fincaſſe a el e a ſus

3 2 ¶ *Non la deuen perder.* Confiſcabitur ergo hæreditas ſine prꝛiudicio talis hꝛedis, quo ad falcidiam. vt in dicta. l. ſi tacitam.

4 b ¶ *De caber ſu ruego.* Facit ad ea quę dixi in. l. 3. titu. 7. ſupra eadem partita. & ex hoc nota. prout not. Alexan. in. d. l. ſi tacitum. quòd accommodare tacitam fidem de reſtituendo incapaci, non cenſetur inter atrociora delicta: quia alias non excuſaretur ſeruus ſi pariuit domino. vt in. l. ad ea. ff. de regu iur. l. ſeruus. ff. de actio. & oblig.

¶ *Lex. VI.*

4 Non detrahit hæres falcidiã malicioſe cancellans teſtamentũ, vel legata ne valerent: quia per hoc perdit falcidiam nec detrahet de relegata quã ſubtrahit dicendo ſuam, eſſe & de his caſibus, vel de eorum aliquo ſi in iure conuictus fuerit, priuatur falcidia. Item nec detrahitur, ſi teſtator prohibet ne detrahatur: nec etiam detrahitur de re legata prohibita à teſtatore alienari: nec de relictis pro legitima vel dote aut libertate: nec detrahitur ſi hæres credens ſatis ſibi remanere incœpit aliqua legata ſolida dependere: tunc nõ detrahitur & de alijs: niſi de nouo magnum debitoris debitũ detegatur quia tunc de non ſolutis detrahet falcidiam. h. d.

c ¶ *Pierde.* Concordat cum. l. beneficio. ff. eodem.

2 d ¶ *Pierde por ende.* Concord. cum. l. hæreditatem. §. fi. ff. eod. & intellige quòd perdit falcidiam in his rebus, quas ſubtraxit, vel negauit eſſe hæreditarias, vt ibi habetur.

3 e ¶ *Señaladamente.* Non ergo ſufficit tacita prohibitio, vt hic. & in authen. ſed cum teſtator. C. ad. l. Falcid. vnde & ſi teſtator ſciente diſtribuat patrimonium ſuum per legata, ſi expreſsè non prohibuit detractionem falcidiæ habebit locum falcidia, vt etiam notat Bartol. in authen. de hæredib. & fal. §. ſi verò expreſsim. ad fi. & eſt bonus text. vbi Abb. vlti. nota. in. c. Raynaldus. de teſta. quia non ſufficit tacita: ſed requiritur expreſſa prohibitio, vt hic & in. d. authẽ. & ita voluit Angel. in. d. authen. ſed cum teſtator. & in corpore vnde ſumitur: ſufficerent tamen verba æquipollẽtia expreſſæ prohibitionis, veluti ſi teſtator iubeat integre legata ſoluere. gloſſ. ſingularis. in. l. decem. ff. de fideicommiſſa. liber. Bal. in. d. authen. ſed cum teſtator. vbi etiam Paul. de Caſt. intelligit de verbis ita æquipollentibus, quòd nõ poſſent aliud importare: ſecus ſi poſſent aliud importare, vt ſi dixerit pleno iure. vide ibi per eum, & per Alexand. 3. volumi. conſi. 5. circa primũ dubium. in ſecundo dubio. vbi plura adducit circa. d. glo. l. decem. & vide quę in ſimili adducit Alexand. conſi. 13. ſuper quæſtis de quibus in themate. 5. volumi. & Decius conſi. 402. col. 2. & 3. Sed quid ſi, prout eſt de conſuetudine, in cõfectione teſtamentorũ teſtator dicat: & adimpleto hoc meo teſtamento, ſoluti ſque legatis in eo contentis, in reſiduo inſtituo Titium hæredẽ, an ex hoc videatur prohiberi deductio falcidiæ. text. videtur quod non. in. l. Marcellus. §. idem Pomponius. ff. ad Trebellia. & ibi Pal. de Caſt. quod tamen limita ex dictis primũ dubium. in ſi hæres deductis legatis rogatus eſſet reſtituere hæreditatem ſub conditione: nam tunc teſtator videtur voluiſſe integra legata præſtari ſine detractiõe falcidiæ. Et tũc de ſolo fideicõmiſſo vniuerſali, hæres adueniente conditione grauatus detrahit quartam Trebellianicam, & ita dicit Angel. ſeruari de conſuetudine. vide quæ etiam in hoc dico. in. l. fina. in glo. 1. infra. eo. Si verò in clauſula teſtamenti diceretur & ſolutis omnibus legatis, ſeu in totum ſolutis legatis, an ex his verbis videatur prohibita falcidiæ deductio? videtur quod ſic: quia perinde eſt ac ſi diceret integre ſolutis. & videtur de mente Paul. de Caſt. in cd. authent. ſed cum teſtator, quod ſine dubio procedit qñ dixit in totum ſolutis. qñ verò tantũ dixit, ſolutiſq; omnibus legatis: tũc videtur maius dubium: cum idẽ ſit dicere ſolutis legatis: quod ſolutis omnibus legatis, cum indefinitã equipoleat vniuerſali. l. ſi plutibus. cum ſimilibus. ff. de legatis ſecundo. & Paul. loquitur quando dixit ſoluat totum fundum. Cogita tamen: quia ad præſens in terminis non inuenio hoc deciſum niſi dicas decidi ex dicto Ange. in dicta. §. idem Pomponius. volentis hoc caſu videri prohibitam falcidiam, & hæredem debere eſſe contentum cum eo, quod ſibi relinquitur, quod etiã militat quando, & ſolum dixiſſet, & ſolutis legatis licet non adderet omnibus. tu latius conſidera: nã pro primo dicto facit. l. nam q. §. fi. cum. l. ſequenti. & l. q totam. ff. ad Trebe. vbi habetur, quòd licet teſtator dicat vniuerſa bona mea, vel tota hæreditas reſtituatur: tamen adhuc poteſt detrahi Trebellianica. & eſt optimus tex. & ibi not. Abbas in cap. Raynaldus. in fin. de teſta. qui tex. fuit poſt diſpoſitionem. d. authen. Sed cum teſtator. & vult adhuc Trebellianicam detrahi contra tacitam voluntatem teſtatoris, & per illum text. in terminis quando teſtator iuſsit omnia bona ſua in totum reſtitui. tenet Socinus conſil. 14. ſequendo ordinem. col. fin. & latius idem Socinus conſi. 33. proſequendo ordinem. in. 4. q. col. pe. & fin. vbi plura adducit, quòd requiratur ſpecifica prohibitio: & non ſufficiat coniecturata, & ſi dicatur, quod integrè bona reſtituantur: aduerte tamen, quòd in hoc contrarium cõſuluit Alexan. conſi. 5. volumi. 3. incipit, circa primum dubium. col. fi. vbi voluit ſufficere voluntatem coniecturatam ex nota. per Bald. in. l. Centurio. ff. de vulga. & pupilla. ſubſti. dum tractat de effectu ſubſtitutionis compendioſæ factæ per verba communia. vbi plura adducit. & ibi reſpondet ad leges quas proſe adducit Socinus. vide ibi per eũ. & iſta opinio magis placet: nam & illud quod ex mente colligitur, dicitur expreſſum. l. prætor. in principio. ff. de oper. non. enuntia. & ibi Bartol. & alij. & tradit idem Socinus conſi. 127. quoniam in præſenti conſultatione. 3. volumi. colum. ante penulti. & Decius conſil. 389. viſa longa ſerie. colum. fina. ſi verò teſtator adijciens dictæ clauſulæ quæ eſt de conſuetudine diceret & hæres plus non petat: ſatis ex hoc videtur prohiberi detractio falcidiæ, ſecundum Baldum in. l. cum patrem. C. de iur. doti. & not. quòd licet teſtator dicat, quod res quas relinquit hæredi valent tantum, quòd ſufficeret ad falcidiam debitam iure inſtitutionis, non videtur ex hoc prohibere falcidiam: quia videtur errare. & non eſſe certus de viribus patrimonij, vt declarant Barto. Ang. Pau. & Docto. in. l. quòd de bonis, vbi bonæ tex. ff. ad. l. Falci. & nota etiam quòd etiam de iure communi, quando teſtator prohibet falcidiam legata debentur etiam ſine hæreditatis aditione. vt in authenti. de hæredib. & fal. §. hinc nobis. & ibi Iacob. de bello viſ. & Bal. in. l. filiũ quem habentem. col. 11. C. famil. hercis. vbi etiam Bal. dicit in verſic. deinde quæritur. quòd non poteſt teſtator prohibere quartam quæ debetur alicui ex forma conſuetudinis, vel ſtatuti. allegat tex. in. c. Raynutius. de teſta. Sed an trebellianica ſimiliter poſſit à teſtatore prohiberi? variæ ſunt opiniones, etiam inter glo. vt patet ex gl. in dicta authent. ſed cum teſtator. vbi voluit Trebellianicam non poſſe à teſtatore prohiberi: cuius contrarium tenuit glo. in authen. de hæredib. & falci. in. §. ſi verò expreſsim. quod eſt magis communiter à Docto. approbatum. & tenet Barto. in. l. Marcellus. in princip. ff. ad Trebellia. vbi Iaſon numero. 45. fatetur hanc eſſe magis communem opinionem, & Alexan. conſil. 67. primo volumi. & conſil. 5. tertio volumi. quòd an procedat etiam in liberis primi gradus de reſtituendo grauatis, dicam in. l. final. infra eodem.

f ¶ *Que la non pudieſſe vender.* Concordat cum authentic. vt ſponſalitia largitas. §. fina. & C. ad legem Falcid. authen. ſed in ea. Si ergo quis inſtituat aliquem hæredem in bonis ſuis, quæ voluit eſſe bona maiorix, & prohibuit alienationem non poterit detrahi per inſtitutum falcidia. neque Trebellianica, vt hic vides, & not. Bal. in. d. authẽ.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

sed in ea. & facit ista lex quòd sicut in bonis maioriæ non habet locũ alienatio legalis, ex falcidia vel Trebelliánica quod neque habebit locum alienatio per viam præscriptionis, & quòd sic præscriptio non habeat locum in bonis maioriæ, in qua quæstione vide quæ latissimè ci xi in l. 10. titu. 25. partita. 4. ¶ Facit etiam, q̃ bona maioriæ prohibita alienari non publicentur propter delictum possidentis maioriam. de quo est text. nota. & ibi Bartol. in l. imperator. ff. de fide icommissa. liber. ¶ rta quam legem, vide Alexan. consil. 23. volu. 1. in duebus locis. Adde. l. eum qui. ff. de interdi. & rele. & notata per Cynum in. l. secunda. C. de liber. & eorum libe. & Salice. in. l. si quis presbyter. C. de episc. & cleri. & adde etiam. l. res vxoris. C. de dona. inter virum & vxorem. & vide etiã. l. statius florus. §. Cornelio felici. ff. de iure fisci. l. papinianus. §. meminisse. ff. de inofficio. testamen. quod procedit etiam in crimine læsæ maiestatis text. & ibi Angel. in. l. eorum. ff. ad leg. iul. maiestatis. vbi est casus, quòd ea, quæ non transeunt in extraneum hæredem, non transeunt in fiscum publicatis bonis, propter crimen. l. iuliæ maiestatis, quod etiam tenet Bald. in. §. fina. quæ sit prima causa bene fis. amitten. & in. §. insuper. de prohibi. feud aliena. per Fredericũ. vbi tenet quòd propter delictum commissum in personam domini, licet perdatur feudum illa tamen quæ habentur iure genituræ, & debent ad alios iure primogeniturę transire, non perduntur propter delictum commissum contra dominum. quod etiam tenet expresius Bald. in dicto. §. final. & confert ad prædicta quod habetur in Psalm. 88. Incipit, Misericordia domini. iuncto Psal. 131. incipit, Memẽto domine David. nam Deus promisit regnum perpetuum semini Dauid & licet Deus propter peccatum soleat reuocare promissa, tamen, quia istud pactum factum est Dauid non reuocau t licet aliqui ab eo descendentes Reges, commiserunt crimen lęsæ maiestatis idolatrãdo vt traditur per glossam ordinariam Matthæi capitu. 1. & ibi Nicola. de Lyra. & adde quod habetur ad Roman. capitu. 3. ibi. Quid enim si quidam illorum non crediderunt. &c. & ibi Nicola. de Lyra. poterit ergo ille ad quem pertinet maioria impedire fiscum, ne bona maioriæ incorporet. l. fin. & ibi Bal. C. de bon. vacan. in. vi. lib. decimo. l. si pater. C. qui bõ. cede. poss. bene tamen publicabitur vsus fructus in vita delinquentis. in dicto. §. Cornelio Felici. quę omnia procedent: nisi per tenorem inuestituræ, seu maioriæ prouisum esset, quod statim in casu confiscationis bona maioriæ transeant in illam personam, quę post mortem delinquentis vocatur ad maioriam, vel alias in hoc disponatur: nam tunc seruabitur dispositio maioriæ quando facta fuit facultate regia vel per testamentum: si vero sine facultate regia tunc recurrendum esset ad notata per glosl. & Bartol. in lege. qui absenti. ff. de acquirenda possessione. vide in hoc quæ tradit Alexand. dicto consil. vigesimo tertio. & in casu quo ex tenore maioriæ locus est confiscationi, an tunc bona erunt apud regem, vt bona maioriæ, vel vt bona liberalia dic quod vt bona libera, nam variata persona variatur conditio rei text. cum glosl. in lege prima. §. si is. ff. de colla. bono. Bald. in lege secunda. colũna secunda. C. de iure fisci. l. fina. C. de vsur. fisca. Bar. in. l. fiscus. la primera. C. de iure fisc. lib. decimo. l. cum in fundo. §. quod si acciderit. ff. de iure dot. Bal. in. l. secunda. in princip. ff. solut. matri. & ex hoc infertur quòd si facta confiscatione rex donet eam filio delinquentis, vel proximiori vocato, quòd erit apud illum donatarium, vt noua maioria non vt antiqua: posito, quod rex donauerit vt esset maioria: vel erat ex sui natura, vt comitatus vel ducatus: & pro hoc videtur text. in lege. si libertus meus in seruitutem. ff. de bon. liber. & tenet Bald. in. §. insuper. de prohi. feu. alie. per Fredericum. quæst. fina. & videper Ludouicum de Goza. consil. 46. numero. 16. & vide quid in hoc dicit Ioan. de Pla. per textũ ibi, in lege. 1. in fine. C. de impo. lucra. des. libro decimo.

1. quæsti. ¶ Sed quid si pater in constitutione maioriæ apposuit pactum, quod si filius committeret delictum ex quo bona confiscarentur bona reuerterentur ad patrem, si tamen princeps indulserit filio quod reuertantur ad filium contigit, quòd omnia ita acciderunt, & princeps indulsit filio: pater vero vult de nouo apponere grauamen vel conditionem in maioria an possit? Et videtur, quod non ex docto. Bartol. in. l. post dotem. columna sexta. ibi. & ideo dico quando pater dat dotem

2. quæsti. primo viro. ff. soluto matrimonio. ¶ Quid tamen in casu quo non est locus confiscationi maioriæ si princeps remittat post ea delicta, & restituit delinquentem forte iam condemnatum, an recuperabit bona maioriæ, vel adhuc transibunt in sequentem vocatum? & videtur dicendum, quod si ille delinquens fuit condemnatus, & ita secundum vinculum maioratus bona fecerunt transitum in alium, seu ius maioritatis: tunc restitutio principis nihil operabitur, in præiudicium illius, qui sic erat vocatus propter delictum alterius. vt tradit Baldus in capi. primo. hic finitur lex, deinde consuetudo. reg. incip. colum. fina. & quæstione fi. si vero adhuc non erat condemnatus: bona tamen ipso iure erant confiscata, & cum tunc fecerunt transitum in sic vocatum, & sic indulgentia vel restitutio nihil debet operari: si vero neque condẽnatio fuit sequuta, neque bona ipso iure fuerunt confiscata: & tunc non videtur perdidisse maioratum, & erit proficua indulgentia. Ista distinctio colligitur ex verbis Bald. in dict. capit. 1. §. insuper. de prohibi. feud aliena. per Fredericum. quæstione fina. & vide quæ not. Bald. in capit. vnico. quid iuris sit si post aliena. vasl. feud. recupe. in principio. In casu vero quo per maioriæ instrumentum nihil disponitur, ad quem ex delicto transeat maioria, publicabitur vsus fructus, vt dixi, & si princeps crimen indulgeat, & restituat operabitur restitutio, vt reha beat suum maioratum: vti prius cum fructibus: secundum Baldum in dicto capitu. primo. hic finitur lex. columna fina. videtur enim restitutio facta, vt sint bona maioriæ non vt libera per tex. in. l. etiam. §. si deportatus. ff. de bo. liber. & l. 2. & 3. ff. de sen. pasis. Quod intellige si princeps ante restitutionem non fecerat donationem alteri, talis vsus fructus: nam tunc recuperaret per restitutionem, secundum Baldum ibidem. penultima columna. de quo tamen vltimo vide quæ latè traduntur & notantur per Alexandrum & moder. in lege. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liberis & posthu. Barto. in. l. quæcunque. C. de fide instrum. & iur. hastæ fisca. libr. decimo. Cardina. & Ioan. de Imo. in capi. quia diligentia. de electio. Felin. in cap. fi. col. 4. de constitu. & in capit. inter quatuor. de maiori. & obedien. Abb. in capitul. 1. de parrochijs. & singulariter per Socinum consi. 166. colum. 19. 20. & 21. cum sequenti. Hodie communiter in facultatibus regalibus ad maioriam excipiuntur crimina hæresis, & læ æ maiestatis, & criminis nefandi, vt in illis perdantur bona maioriæ: quod seruandum videtur in his bonis, quæ vinculantur ex vigore facultatis, & aliter non possent vinculari eorumque alienationes prohiberi: cum enim has vires receperunt ex priuilegio principis: nimirum, si princeps tale priuilegium in hoc posit modificare & declarare. seu sub certis limitationibus concedere. Si verò conditor maioriæ etiam sine facultate principis, poterat bona sua grauare fideicommisso, & restitutioni subijcere: vt quia nullos descendentes, vel ascendentes habebat, & liberè poterat bona sua vinculare, vel si habebat in tertia & quinta poterat libere disponere iuxta. ll. regni, talia bona non perdentur, etiam propter crimen læsæ maiestatis: vt dixi, & licet interueniat facultas principis insimul cum potestate, quæ disponenti competit, de iure communi non perdentur talia bona, in quibus competebat de iure communi etiam citra rescriptum principis talis facultas: in dubio nanque ex quo condens maioriam non se restringit in sua dispositione ad talem regiam facultatem, vius fuit disponere omni meliori modo, quo dispositio sua conseruari posset. Baldus in lege. id quod pauperibus. columna fina. versicul. vltimo quæritur circa hoc. C. de episcopis & clericis. & lege. planè. ff. quod falso. tuto. aucto. & ibi Baldus. Et actus qui potuit geri ex duplici potestate, sustentabitur ex ea, qua melius valere potest: vt est casus multum singularis in capitu. nisi essent. de præbendis. & ibi Abbas in secundo notabi. & per illum textum eleganter etiam dicit Baldus in. §. primo. columna penultima. de lege corra. quod si partes cum promiserunt in iudicem delegatum, non per hoc videntur renuntiare rescripto: imo ex vtraque authoritate intelligitur iudex procedere, & potest pro parte valere sententia ex vna authoritate, & pro alia parte: ex altera per dictum capi. nisi essent. quod dicit non esse alibi. Semper enim actus videtur esse gestus ex ea authoritate, quæ maius robur & maiorem efficaciam dat actui. vt in lege tertia. vbi casus notabi. ff. de testamen. mili. nam valens actum exercere ex duplici potestate: videtur actum exercuisse præ textu maioris potestatis, vt dixit Abb. per text. ibi & per. d. l. 3. in. c. q̃ sicut. pe. no. ta. de electio. dixit etiam Bald. in. l. humanitatis. colum. septima. C. de impuber. & aliis substi. quòd habens duo arbitria ad aliquem actum, videtur facere ex arbitrio pleniori. & hoc idem voluit Innocentius in capitu. cum ex officij. de præscriptio. vbi etiam fortius voluit, quod si quis habens authoritatem ordinariam, crederet etiam se habere authoritatem delegatam: quam tamen in veritate non habebat, & protestaretur velle tantum procedere authoritate delegata: nihilominus processus tenebit authoritate ordinariæ iurisdictionis, quam tantum habebat: quod est singulare, firmiora nanque reputantur illa quę aguntur de iure communi, quàm illa quæ aguntur de iure speciali. l. eius militis. §. militia missus. ff. de testamen. mili. & in authentico. de non alienan. §. quia vero verisimile. semper in dubio quis videtur velle facere actum validum iure communi & ordinario: non autem speciali, vel extraordinario. l. quanquã. C. de testam. mili. & l. in testamento. la primera. cod. titu. & ideo dicit Frederi. de Sen. consil. 125. incipit factum tale est, quædam domus. q̃ si quis potest procedere, vt ordinarius, & vt delegatus præsumitur in dubio vti potestate ordinaria. Cõsulo ergo, q̃ disponẽtes circa maioriam exprimant se meliori potestate qua possent facere, & disponere, vt omnis dubietas tollatur, & quod protestentur velle vti iure communi, & facultate, illa via & forma, qua melius eorum dispositio conseruari possit: & confert etiam ad prædicta. l. habebat. ff. de instit. per quam ibi not. Bartol. quod licet contraham tecum respectu vnius mandati, quod te habere credebam: tamen possum agere contra te vigore

Vide. l. u. cum omnibus alijs illius tit. in titu. 6. libro. §. notaux recop.

alterius mandati, quod habes licet ignorantem tempore contractus & sic sustineatur contractus, etiam ex alio mandato: de quo non fuit facta mentio, vt etiam plenius concludit Bartolus in sua disputatione incipienti adunantia generalis, & Bald. & in. l. fallsus. C. de furt. & retigit. Bart. in. l. ambitiosa. colum. vlti. ff. de decret. ab ordin. facien. Sed erit pulchrum dubium, an in casu quo perdatur maioria ex crimine læsæ maiestatis, vel alterius criminis, an tenebitur de euictione quitale crimen commiserit si haberet vn de possit soluere, & videtur quod sic ex dicto Bal. in. §. rursus. quibus mod. feu. ami. versicul. sed quæritur vnum auctor. ¶ Quod autem dixi, quòd neque per crimẽ lęsæ maiestatis perdantur bona maioriæ. imo adhuc venient in sequentem vocatum, an procedat in filijs delinquentis, qui ad maioriam essent vocati? vide quę dicam in lege secunda. titu. 2. partita. 7. vbi etiam tractabitur de eo dante de filijs ante vel post delictum cõceptis, & de intellectu. l. quisquis. C. ad legem Iul. maiest. & l. 6. titu. 17. partita. 2. Et in casu quo ex teno re inuestituræ, vel aliasbona, vel vsus fructus maioriæ consi. carentur si possessor deseruiuit regi, si filius eius vel maioriæ successor seruiuit inclinari debet rex ad bene meritum, vt iubeat ei dari bona, neque tam debent attendi demeritapatris quam merita filij. l. non tantum. §. si emancipatus. ff. de bonorum possessi. contra tabul. & facit quod notat Baldus in capi. primo. in principio. col. 3. versicu. quid si sunt duo fratres. quibus mod. feu. ami. vbi dicit, quod si ex duabus fratribus vnus dereliquit dominum, alter sua probitate defendit, quòd tunc ex cultatur vnus propter alterum propter coniunctionem personarum & feudi. ¶ Quid autem si villa seu castrum maioriæ confiscarẽtur ex his quæ habentur in. l. 22. titu. 13. partita secunda. ibi, esso mismo dezimos. vide dictam. l. & quæ ibi dixi. Facit etiam ista. l. ad id quod notat Bald. in authentica. præterea. C. vnd. vir & vxor. colum. 2. versicu. vlterius etiã. Nota quòd prohibitus alienare, non potest per suum contractum vel quasi contractum introducere dispositionem legalem in oppositum: imò tenetur curare ne id fiat. l. si ita quis. §. ea. l. in glosl. ff. de verborũ obliga. & adde Bald. in. l. prima. C. de inofici. doti.

¶ Item etiam facit ista lex ad decisionem illius dubitationis, an dispositio authenticæ. res quæ. C. communia. de lega. scilicet, quòd bona subiecta restitutioni possunt alienari ex causa dotis, quando liberis legitima portio non sufficeret, procedat etiam stante expressa prohibitione testatoris. quam quæstionem late tractat Iason in dicta authentica. res quæ. columna septima. & 8. vbi allerit communem esse opinionem, quòd procedat etiam stante expressa prohibitione, contra Baldum qui voluit contrarium in. §. donare. qualiter olim feud. alien. posl. & communem opinionem tenet doctor de Palat Rub. in repetitione. capi. per vestras. de donatio. inter virum & vxorem. colum. 55. & 56. cum sequentibus in formis minoribus. Certè ibi. l. partitarum potest induci pro opinione Bald. vbi alia quæ pro ea inducit Iason in dicta authentica. res quæ. Cum vult hæc lex quod stante ista tali expressa prohibitione, cesset alienatio etiam ex dispositione legali: & sic licet onus dotandi filias descendat à lege, vt in. l. qui liberos. ff. de ritu nuptia. l. 8. titul. 11. partita quarta. Licet dicipositi, quod ista. l. parum faciat: cum ratio eius sit quia testator potest prohibere falcidiam, & prohibendo alienationem, per consequens videtur prohibere diminutionem per viam falcidiæ testator tamen non potest prohibere obligationem qua tenetur pater dotare filiam. Sed adhuc potest responderi, quòd per expressam prohibitionẽ, quòd neq; ex causa dotis res subiectæ restitutioni alienentur, potest prouideri per testatorem. vt tradit Alexander consilio. 56. consideratis verbis testamenti. 1. volumine, quod etiam e repetitum consil. 23. volumi. secundo. qui tamẽ ad hoc nihil allegat: de dicto tamen eius meminit Ambrosius, prout etiam refert Palati. Ruui. vbi supra. colum. 62. in repe. l. filius familias. §. diui. ff. de legat. 1. & Iason in. d. authentica. res quæ. In cõfirmationẽ tamen illius dicti Alexand. tradit Palati. Ruui. vbi supra, q̃ sicut potest adijci pactum vel conditio, vt res non possit alienari in ecclesiam, vel pium locum, vt tradit Bald. in. c. clerici. colũ. 2. de iudi. & in. c. quia in ecclesiarum. de constitu. col. 3. versi. sed hic quæritur Felin. in ca. quæ in ecclesiarum. eo. titu. Bald. & alij in. l. ea. C. de condictio. ob caus. per docto. in. l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verborum oblig. sic etiam valere debet dispositio ne resalienetur etiam ex causa dotis, per hoc tamen nõ arbitror recedendum à communi opinione: cum expresior sit prohibitio, quòd neque propter dotem alienentur, quàm si simpliciter alienatio prohibeatur. & quod dixi, quòd teneat expressa prohibitio, vt neque ex causa dotis alienetur. Limita & intellige quando prohibens non teneb atur ad dotem: nam si teneretur talis prohibitio non obstaret. vt tradit Barto. in. l. filius familias. §. diui. ff. de lega. 1. quæst. 2. idem Pala. Ruui. vbi supra. col. 65. tex. nota. in. l. cum fidei. ff. de fideicommissa. liber. l. peto. §. prædiũ. ff. de lega. 2. & crederem hoc procedere etiam si mortuo patre nulla promissa dote ab eo vel constituta, filia de restituendo grauata, talem dotem promitteret, vel constituerit, quicquid in contrariũ voluerit Angel. in authẽtico. de restitu. & ea q̃ parit

4. quæst.

5. quæst.

colla. 4. super glo, quæ incipit, sed nonne, quia videtur in hoc esse tex. in contrarium in. l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebellia. & in specie tenet Iason in. d. authentica. res quæ. col. final. versi. 13. limita. & doctor de Palati. Ruui. vbi supra colũ. 66. Declus consil. 376. viso casu proposito. aduerte tamen, quòd hodie in regno attenta mente. ll. regni, videtur dicendum, quòd ubi in quam de uenit res maioria, in qua essent bona alienari prohibita: etiam si non exprimeretur, quòd neque ex causa dotis alienaretur: sed generaliter esset prohibita alienatio: adhuc non posset ex causa suæ dotis alienare bona maioriæ, iuxta dispositionem. d. §. cum proponeretur. & dict. authenticæ. res quæ. quia in dictis iuribus non erat dicta filia rogata restituere filijs suis, si eos haberet: sed erat rogata restituere, si sine filijs decesserit, vnde filij erant in conditione non in dispositione iuxta glosl. magis communiter approbatã in. l. Lucius. ff. de hæredib. institu. vnde in casu. d. §. cũ proponeretur. eo. casu quo mulier non dedisset bona fideicommissi in dotem & contraheret matrimonium, poterat disponere ad libitum de fructibus, tanquàm de rebus paraphernalibus, iuxta nota. in. l. penul. ff. ad legem Falcid. & in. l. hac lege. C. de pact. conuent. in. l. dotis. ff. de iure doti. vnde nullus forte vellet cõtrahere matrimonium cum ea, & sic non inueniret maritum, & ideo emanauit prouisio. d. §. & d. authenticæ. Item si daretur casus, quòd in casu illo filia haberet filios, poterat ipsa bona liberè alienare: & sic maritus inueniret se, & illam: cum ea contraheret sine bonis, ex quibus possent onera matrimonij sustentare: vnde consideratur ibi, quòd maritus non aliter vellet contrahere: nisi dote data, seu promissa. & ideo necessaria fuit illa prouisio, vt fideicommissum ex causa dotis minueretur. In regno vero nostro maritus habet administrationem bonorum vxoris etiam: non dotalium, & fructus ita sunt sui sicut essent fructus dotis: sunt enim omnes fructus communes inter virum & vxorem, ex quibuscunque bonis percipiuntur, secundum. l. regni, secundum quas etiam neque mulier sine assensu viri potest di ponere de rebus suis, etiam paraphernalibus. Item in casu maioriæ filij sunt in dispositione, & ad eam vocati a primo disponente. Præterea de iure regni nihil amplius posset habere maritus: si hæc bona maioriæ ibi darentur in dotem, quam si simpliciter contraheret matrimonium, neque videmus quod mariti curent, quod talia bona sibi assignentur in dotem: tantum procurantur, q̃ vxor sit diues, & habeat bona: & hoc habito non curatur de constitutione dotis: imò libenter volunt recipere bona sine assignatione dotis: quia minus obligantur. vnde videtur: quod cesset dispositio, dictarum. ll. à cessante ratione. Imò per hoc videtur casus in, d. §. cum proponeretur. ibi cum dicit nisi de fructibus posit sibi prouideri de dote: cum igitur tantum importet ad matrimonium maioria, quæ trahitur sine aliqua assignatione dotis: sicut si assignaretur in dotem, cessare debet dicta dispositio, & non poterit in regno talis filia seu alia fœmina: in quam veniret maioria alienare eius bona, etiam propter causam suæ dotis: & bene etiam ad prædicta confert quod habetur in capit. nuper. de donatio. inter virum & vxorem. ¶ Quando vero nõ tractaretur de dote filiæ, in quam venit maioria, sed de dotandis alijs liberis descendentibus à primo disponẽte, est dubium an si tales liberi nati sunt iam ipso disponente mortuo, possint dotari de bonis maioris: in quo videtur velle Paul. de Castr. quod sic in dicto. §. cũ proponeretur. in principio. Cum tradit quid fuerit illius. §. dispositioni additum per dispositionem authenti. res quæ. & dicit quod primo additur: quia in dicto §. tantum habetur de filia instituta & de restituendo grauata: in dicto verò authentic. idem decidit ur in nepote ex filio, vel in pronepote ex nepote & sic de cæteris descendentibus: vt ibi colligitur, in verbo liberis, quod comprehendit omnes descendentes: nam onus dotandi omnium personarum prædictarum pertineret ad testatorem, si viueret vt in lege dedit dotem. ff. de collatio. bono. l. octaua. titul. 11. partit. 4. vnde secundum eum censetur voluisse quod faceret illud quod testator esset facturus. argu. l. cum seruus. ante fi. ff. de condi. & demonstra. ibi nanque ipse vius. Secus in nepote ex filia, vel pronepote ex nepte: quia onus dotandi illas non pertinet ad primum disponentem. sed ad parentes illorum, per ea, quæ not. glosl. in. l. à filia. ff. ad Trebel. vult ergo. Paul. de Cast. quod de mente primi disponentis sit licet iam sit mortuus, quod in omnibus descendẽtibus eius per filium vel nepotem possit fieri alienatio ex causa dotis, iuxta dispositionem dict. authen. res quæ. de quo ego multum dubito, & potius inclinarem in contrarium. & primo excludo casum indubitabilem, vbi condi tor maioriæ etiam ex causa dotis prohiberet alienationem: nam tunc dispositio eius seruanda est (vt dixi) & etiam in isto casu est de mente Paul. de Castr. Cum fundamentum eius sit quod si viueret ipse feciſſet: & sic quod censetur voluisse, quod fiat post eius mortem. Quod fundamentum cessat stante voluntate expressa in contrarium, quando verò non fuit hoc expressum, sed simpliciter prohibuit alienationem, tunc videtur, quod in liberis natis eo mortuo, in quos nulla fuit orta obligatio dotandi, non censeatur idẽ voluisse quod fieret ac si ipse viueret

Et. l. 4. li. 5. ordi. l. 5. titu. 9. lib. 5. nouę re.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

nequepræsumitur voluisse contra suam prohibitionem bona distrahi in eo, in quo ipse nullo modo erat obligatus. argumen. l. cum de indebito. ff. de probationib. & vbi potest sumi alia coniectura non præsumitur donatio. vt tradit Baldus in l. ege. 1. C. ad Trebellia. & constat hic voluisse bona integra velle manere in maioria, & si talis coniectura donandi daretur, esset destruere omnes maiorias, vel penè omnes. Si talè qui permitteretur in descendentes in infinitum. & l. cum seruus. alleg. per Paul. nihil in hoc probat. Imò ibi illa præsumptio tendebat ad conseruationem maiorem bonorum ex redditione rationum, quã in eorum diminutionem, & procedit hoc magis indubiè de iure regni, ex quo per contractum matrimonij filius liberatur à patria potestate, iuxta d. l. Tauri: & sic nulla obligatio donandi esset in auo paterno neptem ex filio: & facit ad prædicta. l. 1. §. si quis próximior. ff. vnd. cogna. ibi nam si post mortem neque obstabit alij, neque ipse admitteretur: quia nec fuit proximior cognatus ei, quo viuo nondum animal fuerit. & l. 1. §. ciendum. cum similibus. ff. de suis, & legi. hæredi. Prætereà ratio fundamentalis. dict. authenticæ. res quæ. vt tradit Palus de Castro consilio. 80. primo volumi. quia per suprascriptum eximium consulto rem. &c. est, quia pater tenetur filiam dotare. vnde sicut nõ posset huic obligationi derogare subijciendo res suas restitutioni, quo minus ob dictam causam fieret diminutio: ita neque prohibendo illarum alienationem tum non debeat esse in potestate debitoris ab obligatione se eximere. l. sicut. C. de actio. & obliga. Si igitur ista est ratio, & talis obligatio cesset, prout cessat in primo disponente, qui nunquam fuit obligatus ad dotandum neptes, vel præneptes, quæ non erant, nec fuerunt in rerum natura, eo viuo patet quod potuit bona sua subijcere restitutioni, & prohibere alienationem: neque talis descendens habet de quo conqueratur: cum nunquam habuit talem ascendentem obligatum. Prætereà etiam Paulus in dicto consi. videtur declarare se circa id quod dixerat in dicto. §. cum proponeretur. & in dicta authentica. res quæ. penultima colum. 5. vt quod dixit, procedat quando tantum erat prohibitio tacita legalis, de non alienando: eo quod bona erant subiecta fideicommisso: quando verò esset expressa prohibitio, & defectus non esset in potestate disponentis, & prohibentis: tunc non procedat dispositio. d. authenticæ. res quæ. Sed adhuc instabit quis: quia secundum hoc nihil specialitatis, vel prærogatiuæ inductum fuerit per dictam authenticam. res quæ. ex quo dicitur, quod tantum procedat in obligatione ad dotandũ, seu quãdo in persona primi disponentis nata fuit obligatio dotandi: ad quod respondeo quod adhuc est multum fauoris & prærogatiuæ: quia ipso mortuo tantum poterat agere filia pro sua legitima, vel neptis quæ fortè non sufficeret ad constituendam dotem, secundum qualitatem filiæ vel neptis, & alia de quibus in. l. filiæ. ff. de legatis tertio. & reti gi in lege. 8. titulo quarto. partita. 5. in glosſ. super parte, tambien. Et istud introductum fuit per dictam authenticam, vt legitima non sufficienti mitti possit manus ad bona prohibita alienari: vel potest dici quod multum inducat de nouo illa authentica. vt stante tantum tacita prohibitione legali, ex præsumpta voluntate defuncti disponentis, bona subiecta fideicommisso possint alienari pro dote, etiam per liberos, qui non erant in rerum natura viuo primo disponente: quod non est stante expressa prohibitione, vt dixi velle Paul. de Castro in dicto consi. Sed primum mihi plus placet, & quod in hoc nulla sit differentia inter expressam, & tacitam prohibitionem: & confert ad prædicta, quia maioricatus in multis participat de natura feudi: & arguitur de vno ad aliud, vt tradit Baldus in lege. cum antiquioribus. C. de iur. delibe. Socin. consil. 47. volu. 3. & videmus, quod feudum non potest dari in dotem. vt in cap. 1. §. donare. qualiter olim feud. alie. poss. & per illum tex. dicit ibi Bal. quod authentica. res quæ. non habet locum in re feudali, & in casu in quo permittitur aliquando feudum dari in dotem, procedit pro vita vassalli dantis in feudum tantum, & non perpetuò, secundum Innocent. & docto. in dicto cap. nuper. & postea reuertitur feudum mortuo vassallo ad eum, ad quem ex forma inuestituræ reuerti debet, secundum prædictos docto. & tradit Felinus in cap. quæ in ecclesiarum. de constitu. columna. 29. hinc etiam videmus quotidie à rege impetrare licentias, & facultates, vt de bonis maioriæ possint filiæ dotari, vel bona maioriæ obligari pro restitutione dotis. & impetrantur quotidie à descendentibus primi disponentis, quasi sit pro certo habitum, aliter non posse de iure fieri: qa frustra precibus impetratur quod à jure communi conceditur. l. 1. cum similibus. C. de thesaur. libro. 10. l. cum per absentiam. C. quib. non objicitur long. tempo. præscrip.

¶ Et licet non sit disputandum de hoc de potestate principis auferentis per tales licentias ius futuri fideicommissi, iuxta ea quæ plenè tradit Alexander consilio. 2. visis codicillis legitimatione & alijs, primo volumine. & consilio. 94. vbi ad finem. dicit quòd secundum illud consilium fuit iudicatum. Consulo tamen dominis de consilio regis ad hoc deputatis, vt raro & cum magna causa istæ & similes facultates in euersionem bonorum maioriæ & fideicommissi, dẽtur: si enim darentur sine causa iusta fortè tenerentur ad interesse parti læsæ, ex eo quòd notat Baldus post glossam ibi in. §. fina. columna quinta. versicul. item nota ex ista glosſ. de pace iuramen. firman. & quæ habẽtur in. l. 31. tit. 18. partita. 3. & vide Petrum de Anchar. in regul. possessor. columna decima septima. versiculo. quinto quæro. de regulis iuris. libro sexto. & ipse princeps concedens tales licentias sine causa non iuste faceret, neque videtur posse per prædicta, vel saltem tenebitur grauato prouidere de bono cambio, vt notanter voluit Innocen. in capit. nili cum pridem. de rer. 1. column. secunda. versicu. nos credimus. & neque recipientes erunt tuti in conscientia iuxta glo. in capit. nõ est. de voto. Item & sæpe patres in præiudicium filiorum vel filiarum quibus de fertur maioria impetrant facultates regias cum filij, sint sub eorum potestate & protectione videntur delinquere. argument. l. deferre. §. Item eos. ff. de iure fisci. vnde non debet eis faueri. Tales licentiæ tendunt contra publicam vtilitatem, quæ consistit in conseruãdis bonis in familia nobilium. l. prima. §. denuntiare. versicul. publicè enim interest. ff. de vent. inspi. & quod tradit Ioannes Andre. in additio. ad Speculato. titu. de successio. ab intesta. vbi referens disputationem Iacob. de Are. dicit pertinere ad publicam vtilitatem, q̃ agnatis & familiæ diuitiæ conseruentur: constat enim, quòd per diuitias familiarum conseruatur honestas, quæ perit per inopiam, vt in authentico de testibus. ꝫ sancimus. collatio. septima. & sicut principatus diuisione destruuntur. vt in. §. præterea ducatus. de prohibi. feud. alien. per Fredericũ. ita etiam patrimonia, vt experientia docet. vt tradit Socinus consilio 47. volumi. primo. colum. secunda. & inter nobiles melior est quandoque aliorum filiorum dispersio, quam hæreditatis diuisio. vt tradit Abb. referens dictum beati Bernardi in capit. licet. de voto. Rescripta contra publicam vtilitatem, & in damnum aliorum vocatorum ad maioriam, non sunt concedenda. l. rescripta. C. de precib. impera. offeren. l. fina. C. si contra ius, vel vtilitatem publicam. capit. rescripta. & capit. decenti. versi. omnes. 25. quæstione secunda.

¶ Quid autem si rex dedit licentiam extrahendi vnam rem vel prædium à maioria pro dote filiæ, eo quia pater non habebat aliunde vnde dotaret: an si pater postea perueniat ad pinguiorem fortunam, teneatur ipse dotare & res ita alienata reuerti debeat ad maioriam? videtur dicendum, quòd non, per ea quæ not. glosſ. in dicta authentica. res quæ. & in corpore, vnde sumitur, & probatur in dicta. l. mulier. §. cum proponeretur. & faciunt quæ not. glosſ. in lege. vbi adhuc, C. de iure dotium. & Barto. in. l. si constante, in principio. ff. soluto matrimo. in quæstione illa. si vir incipiat esse dies post dotem datam vxori, propter eius pauperratem. In contrarium facit quod notat Innocent. in capit. quia plerique. de immuni. ecclesia. tradit Socinus consi. 164. volu. secundo. vbi dicit, quòd si princeps subsistente aliqua causa abstrahit rem vni, si postea cessat causa, fiat dispositio: & res ablata debet restitui: & quia auctis facultatibus, tollitur priui legium paupertatis. l. non tantum. §. eos. ff. de excusatio. tuto. l. cura. §. primo. ff. de muneri. & hono. l. his oneribus. §. auctis. ff. de vacat. mune. l. Titia. §. vsuras. ff. de leg. secundo. Præterea hoc videtur de mente Bart. in dicta. l. si constante, in principio. colum. fina. quem pro prima parte iam citaui cum distinguit in quæstione illa. Quod si actus superueniens qui ab initio impediret actum geri, tendit ad eundem effectum cum actu gesto, & tũc ex superuenienti casu non tollitur id quod est gestum. l. verbis. ff. ad legem Falcid. Si verò tendit ad contrarium effectum cum actu celebrato, & tunc vult quòd retractetur actus ex superuenienti casu, & ita respondet ad dict. leg. cura. §. deficientium. ff. de munerib. & hono. cum similibus. Vnde in casu quæstionis propositæ diuitiæ superuenientes tendunt ad contrarium effectum actus celebrati, scilicet permissionis ob inopiam extrahendi pro dote rem maioriæ: & videtur dicendum, quod res redire debeat ad maioriam, & pater dotet ex superuenientibus diuitijs Sed dicendum videtur, quòd extractio talis rei, & cõstitutio dotis ex ea facta non retractetur licet superueniant diuitiæ, vt in regula factum legitimè. de regulis iuris. libro sexto. & quia cum actus est iam confirmatus tunc per cessationem causæ non debet eius effectus retractari. l. qui res. §. aream. ff. de solut. l. sancimus. la primera C. de administra. turo. Alexander in dicta lege. si constante in principio. columna finali. fortè tamen compellendus esset extrahens vigore talis facultatis de talibus diuitijs superuenientibus subrogare aliam rem in maioria valoris rei, quæ extracta fuit, & optima cautela erit, quòd in talibus licentijs ita specificetur, & illud ad quod allegauit Innocent. in dicto capitu. quia plerique. non videtur ita indistinctè verum, neque Innocent. hoc dicit ita vt Socinus in dicto consil. eum retulit, vt per te poteris videre. erit ergo optimum, vt cum tales licentiæ conceduntur, quod dixi ex primatur, & ita licentia limiteturvel exprimatur, quòd tali casu res sic extracta, reincidat in maioriam, & pater extrahens pro dote filiæ dotem soluat de superuenientibus diuitijs. ¶ Et si de consensu alienantis ex facultate Regia, & emptoris dissoluitur alienatio, videtur quod res redeat in maioriam. vt in lege.

voluntate. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. & vide quod habetur in. l. si cui. §. si voluntate. eo. titu. &. c. si. 8. q. 2. & gl. in. c. nuptiarum. in parte vxores. 27. quæst. 1. ¶ Ex quibus decides q̃ si res sit extracta à maioria ex facultate regia. & de ea sit factus alius maioricatus, an si res redeat ad priorem dominum possit iterum ex ea concedere maioriam in qua quæstione vr dicendum, quòd res sit rehabita non reincidat in maioriam, vt probatur in. l. si ita legatum. §. si domus. ff. de lega. 1. & probatur etiam in. d. §. si voluntate. vnde ad faciendum de ea nouam maioriam in præiudicium filiorum e pus erit nouã facultate, & adde quæ dixi supra parum post principium huius glo. ¶ Aduerte etiam, quod qui ludit rem maioriæ perinde est ac si rem alienasset vnde incideret in pœnam alienanti. glo. not. in. l. 3. §. miles. ff. de re milit. ¶ Et quid si luderet super re maioriæ in tanta quantitate quòd non esset spes solutionis? vide l. qui habebat. ff. de lega. 3. & Bal. in. §. aut si libellario quibus mod. feud. amit. Item aduerte quod si quis habuit a principe licentiam vendendi rem maioratus & morte præuentus non fecit, nõ poterit successor eius in maioriam vendere ex tali facultate. vt tradit notãter Bal. in. §. Marchio. colu. 1. versi. pone concessum est priuilegium, de his qui feudum dare possunt. Item & aduerte, quòd si ille qui habuit licentiam vendendi rem aliquam maioriæ emat talem rem per interpositam personam, vt forte alteri filio relinquat, quòd non obstante tali licentia, & tali alienatione vocatus ad maioriam poterit talem rem petere. argu. l. si is qui bonis. ff. de acqui. hære. adde Bal. in. l. ordo. col. 1. versi. quæro data est potestas. C. de execu. rei iudi. ¶ An autem pretium quod habetur ex re quę permittitur vendi ex maioratu sit maioriæ, vt conuertatur in emptionem alicuius rei immobilis, & si in facultate ad vendendũ hoc non exprimatur videtur, quòd sic ex his quæ not. Bal. in. c. 1. de feud. non habente propr. naturam feudi. versi. quæro nunquid pretium. ex quo in casu illo pretium habetur ex causa lucrativa. ¶ Sed qui si possessor maioriæ iurauit, quòn non alienauit res maioriæ qui tamen postea impetrauit licentiam à rege quòd posset alienare tacens de iuramento præstito, an potuit tunc alienare? videbatur, quod sic ex dicto Bald. in cap. 1. in prin. colum. 4. de his qui feud. dare possunt. versic. & circa hoc quæro li præ latus iurauit. referens Ioa. And. in. c. vt super de rebus ecclesiæ non alienam. dicentem q̃ si præ latus iurauit non aliena re sine licentia Papæ, quod si impetrat licentiam à Papa tacito iuramẽto, quod potest alienare, neque fit transgressio iuramenti. Videtur tamen in hoc dicendum, quod si istud iuramẽtum, præ fatur futuris successoribus, vel ad eorum fauorem, & conseruationem rerum maioriæ, quòd tunc non valebit alienatio etiam si impetret licentiam tacito iuramento. quod & est de mente Ioan. Andre. in. d. c. vt super. dum dicit, quòd si iurasset nõ alienare sine licentia Metropolitani, quod tunc si impetraret à Papa talem licentiam tacito iuramento non teneret licentia neque posset fieri alienatio. ¶ Aduerte etiam, quòd vigore talis facultatis regiæ non debent vendi neque pro dote obligari res pretiosiores seu res magnæ maioriæ: fide vilioribus potest satisfieri, quia verisi debet in hoc arbitrium boni viri. l. magis puto. §. ne passim. ff. de reb. eor. & ibi Bal. notabiliter. Bart. in. l. alio. ff. de ali. & ciba. lega. ¶ Et si data fuit licentia regia ad obligandum res maioriæ pro dote videtur & dari vt possint vendi. l. si pupillorum. §. 1. & ibi Bal. ff. de rebus eorũ. Si tamen licentia daretur ad vendendum non possent eius virtute res maioriæ obligari, vt in. d. l. si pupillorum. §. si prætor. quia à forma decreti non est recedendum. adde l. fin. C. de præd. curial. lib. 10. & glosſ. in. l. non debet. ff. de regu. iuris. ¶ Sed pone quod data fuit licentia alternatiue ad vendendum vel ad obligãdum res maioriæ pro aliqua necessitate potest enim sic alternatiue dari. vt in dicto. §. si prætor. an tũc si eligat obligare, possit postea vendere? & videtur, quod non per text. in. l. cuius. ff. de curato. furio. quod fortè procederet si per viam obligationis satis esset necessitatis consultum non alias. ¶ Quid autem si possessor maioriæ legauit aliquam rem maioriæ & postea impetrauit facultatem regiam ad extrahendum talem rem à maioria, an reconualescit legatum? vide. l. feruum filij. in prin. ff. de lega. 1. & ibi Bartol. & Paul. ¶ Quid autem si ille qui vult impugnare alienationem rei maioriæ cum facultate regis factam sit clericus videtur, quòd si tempore facultatis iam erat clericus, quòd possit: quia si princeps de eo disposuit: vt non possit contrauenire non potuit ex defectu potestatis: si verò tantum generaliter prouidit, quòd nullus contraueniat: ita verba generalia non referuntur ad impossibilia disponenti, & ad ea ad quæ sua iurisdictio se non extendit. vide Bal. in. l. fin. §. in computatione. in fi. C. de iure delibe. & Barto. in. l. si quis sub conditione. ff. de conditionibus institutionum. ¶ Sed pone, quòd rex dedit licentiam alienandi aliquam rem maioriæ, an ille ad quem pertinet post mortem alienantis poterit impedire traditionem possessionis offerendo pretium rei, ad sublocandam necessitatem pro qua venditur? videtur dicendum, quòd sic. & facit bene quod notat Bald. in. §. denique. versiculo. Item nota. quę fuit prima causa benefi. amittẽdi. vbi & tractat de

solennitatem requisitam in alienatione. tex. & ibi Ioan. de Plat. in. l. si qui hæreditatis. C. de venden. rebus ciui. libr. n. Itē & in ista materia, vide quod dixi in. l. 10. tit. 26. partita. 4. in gl. magna. in verbo. sed an pretium.

24. quæst. ¶ Sed pone q̄ pater habebat facultatem faciendi maioriam nouam, & tollendi & mutandi antiquam, qui fecit nouā maioriam in filium, cui veniebat antiq̄ maioria, ponens in noua aliqua bona antiquæ maiori. omittens alia de quibus non fecit mentionem: posuit tamen in noua maioria alia bona propria æquiualentia his, quæ omisit ex antiqua maioria, an videatur ex hoc vigore facultatis extraxisse bona, quę sic omisit ex antiqua maioria: vt illa diuidantur inter hæredes? & videtur quod per hoc videatur extraxisse. argumen. l. maritus. C. de procurato. cum concordan. de quibus ibi in gl. ff. & quia non est verisimile disponentem grauare voluisse hæredes duplici onere. l. Titia. cum testamento. §. qui inuita filia. ff. de lega. 2. & glossibi in verbo, non est verisimile. quæ ponderat verba text. quod non est intentio multiplicandæ dotis, quando ob dotem relinquitur, cū ergo hic nomine maioriæ relinquit, non videtur velle facere duas maorias. & facit tex. in ratiōe sui in. l. licet. ff. de lega. 1. & l. cum alimēta. §. fi. ff. de ali. & cibaria lega. in contrarium tamen facit tex. in. l. Aurelius. §. testator. ff. de libe. lega. vbi non videtur recessum in codicillis à dispositione testamenti, quando non ponuntur in codicillis verba restrictiua: sed dic: quòd ideo id ibi statuitur: quia fuit positum verbum hoc amplius: vnde fuerūt necessaria verba restrictiua: cōfert etiā ad hoc quod cū præcesserit licentia tollendi antiquam maioriā, actus sequens interpretabitur ex licentia præcedenti. l. quædam mulier. ff. de rei vendi. & quod notat Bald. in. c. vnico. quid iuris sit si post alie. vasa. seu. recu. ibi. 2. not. in vers. profecto.

25. quæst. ¶ Item pone quod rex concesserit patri facultatem permutandi aliquam rem maioriæ, an si pater nō fuit vsus facultate, transeat ad filiū? & videtur q̄ non per tex. in. l. apud Iulianū. §. si quis alicui. ff. ad leg. 1. & l. 27. tit. 9. part. 6. & vī de hoc bonus tex. in. l. sicut. §. fi. ff. quib. mo. pignus vel hypo. sol. quod limita & intellige, nisi talis facultas fuerit concessa propter vtilitatem maiorię: vt notat Bald. in. §. marchio. ver. pone concessum est per priuilegium. de his qui feud. dare pos. Aduerte etiā q̄ quādo licentia datur ... vendendum bona aliqua maioriæ: ita vt alia loco illorum surrogentur bona taliter surrogata sequuntur naturā, & qualitates primorū, vide bonum text. in. l. generali. §. hæredes.

26. quæst. ff. de vsufru. lega. & ibi Bar. ¶ Quid autem si alicui est data facultas alienandi rem aliquā maioriæ, an si vendat post annum incidat in pœnā, ac si vendidisset sine facultate? Ioan. Faber videtur velle q̄ sic. in. l. fin. C. de iure emphi. allegans Spec. tit. de locato. versi. 98. & l. sicut §. si voluntate. ff. quibus mo. pig. vel hypo. sol. ex quo doctor de Pala. Rube. in quibusdam suis recollectis inferebat ad facultatem regiam ad faciēdum maioriā, q̄ expiret per annū: & nihil aliud allegat nisi prædicta: facit tamen ad hoc. c. plerunq̄. & c. si autem. de rescript. & l. 35. titu. 18. partita. 3. & licet loquantur in rescriptis ad lites ex ratione, videtur q̄ possunt ad istas facultates ad maioriam extendi: cum vtraq; rescripta videantur odiosa: sed in vtroque dicto, videtur tenendum esse contrarium: imo q̄ talia rescripta durēt saltem per decem annos, iuxta. l. vnicam. ff. de nundi. & l. 42. titu. 18. 3. partita. neque obstat dictum Specu. & Ioan. Fabri. quia contrarium videtur verius. & Ioan. Andr. in addi. ibi tenet contrarium, quando non esset certus terminus præfixus. & d. c. plerūque nō obstat, quia & ibi rescriptum valeret post annum, nō

27. quæst. impetrato secundo ab aduersa parte. glo. & docto. ibi. ¶ Sed an sit causa iusta concedendi facultatem ad alienationem bonorum maioriæ, quando res maioriæ sunt in partibus remotis à domicilio possessoris maioriæ? & videtur q̄ sic per tex. in authentico. de ecclesiasti. titu. versi. si autem annale legatum. colla. 9. & voluit Bal. in. l. voluntas. C. de fideicom. in lectura antiqua refert Iason in. l. filius familias. §. diui. in repe. nume. 81. de lega. 1. vbi hoc limitat.

28. quæst. ¶ Quid autem si quis haberet maioriam cum licentia principis factam, & cum tali vinculo & conditione, quòd & si possessor talis maioriæ committeret crimen etiam læsæ maiestatis, bona maioriæ non confiscarentur, & maioria transeat in sequentem vocatum, qui postea ex facultate regia extraxit aliqua ex bonis maioriæ: & eadem facultate fecit de talibus bonis aliam maioriā in aliū, & alios, qui nō vocabantur per maioriā antiquam sub aliquibus pactis & cōditionibus: & signanter inter cętera: quod si possessor talis nouæ maioriæ cōmitteret crimen læsæ maiestatis, bona talis maioriæ perderet: neq; vlterius in tali casu dispositio in quē transirent. modo verò aliquis qui possidebat talē nouā maioriā, commisit crimē læsæ maiestatis: & sic perdit illa bona, an confiscabuntur regi, vel redire debeant in primā maioriā, dubiū est notabile. & vī q̄ non confiscentur: sed redeant ad primam maioriam, per id quod in fortioribus terminis notat Bald. in. c. sluduisti. de offi. lega. versi. pone papa. vbi ponit quæstionē in hæc verba. Pone papa concessit mihi quoddā castrū sub quibusdā cōditionibus, quibus nō seruatis castrū debet reuerti ad papā: deinde cōcessit mihi ciuitatem sub qua est illud castrū, cum omnibus castris suis: deinde ego feci contra dictas cōditiones: papa dicit castrum ad se reuerium: ego dico ad me pertinere, tanquam partem ciuitatis districtualē, seu subiacentem. ff. de iudi. l. insulæ. quæritur quid iuris. respondeo, q̄ perdidi vno capite speciali, recupero ex generali: quia papa me loco sui posuit quo ad ciuitatē, & districtū: vnde acquiro per vniuersitatē, quod perdo inspecta specie. arg. ff. de acquir. rerū do. l. quædam. & ff. de ser. vr. prædio. l. si domus. cuiali, s. neq; obstat, q̄ species derogat generi: quia verum est, quādo genus venit ampliatiue, vt not. in. l. quæsitū. §. pe. ff. de fundo. in 11u. modo quæro qd in diuersis personis si castrū erat cōcessum Titio: nūc ciuitas cum suo districtu conceditur Seio: & vī dicēdū q̄ extincto Titio ex sua cōcessione acquiratur Seio ex suo capite generali. vt. ff. cōia prædio. l. in venditione, & ff. de iure dot. l. si proprietatē. dicit. l. q̄ si a specie prius est inchoādum poste. veniendum ad genus. C. de pigno. l. 2. quæ non est alibi. in cōtrariū vī: nā lege cauetur, q̄ si capitaneus concessit alicui vnū mansum in feudum: deinde vendidit curiā illud māsum nō venit in cōcessione generali, tāquā exceptū à curia per specialē prouidentiam. vt in. c. quidam capitaneus. de capi. qui cur. ven. Solutio. illud ideo: quia nōe curiæ non cōtinētur feuda: sed nōe ciuitatis, bene continerentur castra saluo iure alterius: cū aūt illud ius deficit cōsolidatur vniuersitati suæ: & idem fortè est in feudis per. d. l. si proprietati. Sic videbatur dicēdū in prædicta quæstione, q̄ cū ius secundæ maioriæ deficiat cōsolidetur primæ maioriæ vniuersali. præterea ita rex voluit, q̄ ista bona extraherentur à prima maioria: vt remanerent in secūda, qua cessante nō vī q̄ aliquid voluit agere cōtra primā maioriā, & rebus sic stantibus. s. stante secunda maioria, vī dispensasse contra primam non illa cessante. l. quod seruius. ff. de condi. ob cauf. & quæ tradit latè Socinus. 3. volu. consi. 58. & Alex. cōsi. 72. col. fi. 3. vol. facit etiā quod habetur in. l. sicut. §. illud videamus. ff. quibus mod. pignus vel hypotheca solui tur. & l. etiā. cū. l. iubemus. C. ad Velleia. & facit optime lex proponebat. & lex filius familias. & l. hæreditate. §. pater cu sequenti. ff. de castrens. peculio. In cōtrariū tñ facit: quia iam ista bona desierunt esse primæ maioriæ ex facultate regia, & trāsierunt in aliā personā, vnde iā non sunt reliquiæ primę maioriæ. l. pater filiū. §. quindecim. ff. de lega. 3. & in simili habemus in fundo qui semel exiuit de familia, q̄ desinit esse patrimonialis mutatione personæ. arg. l. gerit. in fi. ff. de acquir. hæredi. & re facta amissibili ex crimine læsę maiestatis: semper erit amissibilis, vt aliàs in in re facta alienabili: semper erit alienabilis. vt in. d. §. quindecim. & facit etiam quod habetur in. l. si quis ædes. ff. de setuit. vr. prędi. Item me dijt successores immutāt rei qualitatē. l. Paulus. §. fi. ff. de acqui. hæred. l. licitatio. §. mercatores. ff. de public. l. si auia. C. de dona. l. 1. C. de impo. lucrativa. descrip. l. 10. Bal. de eo qui sibi vel hęred. suis. in prin. Ad debonū & singulare casum in. l. si ita legatum. §. si domus. ff. de legat. 1. ibi, at si ea domo destructa. &c. & quod ibi Pau. de Castr. not. in fine.

29. quæst. ¶ Per quē tex. etiā inferes ad quæstionē, q̄ si pater habens maioriā antiquā impetrauit à principe licentiam extrahendi ab ea aliqua bona, & cōstituendi ex eis maioriā aliā in filiū secundū: & ita fecit, q̄ mortuo secūdo filio in vita patris, non reuertūtur bona illa in primā maioriā: etiā si cōstaret de volūtate patris, q̄ reuerterentur, quia cum tali noua volūtate vt reuerterētur debebat etiā cōcurrere licentia regis necessaria. facit. l. quædā. ff. de iure codici. l. tā esset casus, in quo facultas regis in hoc non esset necessaria sufficeret: voluntas patris, per tex. in. §. si domus. in fi. Et ita partē crederē de iure veriorem, nili ex coniecturis aliquibus alijs constaret principē voluisse deficiente secunda maioria, q̄ bona redirent ad primā, vt si cautū fuit: q̄ decedētibus vocatis in secūda: bona redirēt ad primam, vel aliàs de tali volūtate constaret, & in facultate regia non exprimerentur, q̄ bona ex crimine læsę maiestatis confiscarētur: quia tūc in certis nō esset opus coiecturis. l. continuus. §. cum ita. ff. de verbo. obli. Tu quando casus occurrerit latius considera, quia quæst. est notabilis.

30. quæst. ¶ Pone etiam, q̄ contra tenorem maioriæ vocanti in defectum masculorū, quendā transuersalē exclusa filia fœmina rex dispensauit, vt possessor daret maioriam filiæ, & eius descendentibus comparet modo, non ille primo loco vocatus, sed sequentes vocati: & dicūt regē illis nō præiudicasse. vnde petūt maioriā, an possint? videtur q̄ non per tex. valde notabilem in. l. 1. §. fi. ff. de alsignandis libertis. Bar. in. l. 1. §. si pater. ff. de coniungendis cum emancipato liberis, eius, q̄ de plano procedet: si ille cui maioria deferebatur esset vivus tēpore quo defertur, secus videtur si esset mortuus.

a ¶ *Eā sus hęredeos.* Hoc dicit ne alias præceptum prohibitionis alienationis, dicatur nudum, vt in. l. 44. titu. 5. & ibi dixi. 5. partita. & facit hæc lex

hæc lex ad quæstionem maioricatus simpliciter facti quia cum secundum consuetudinem Hispaniæ intelligatur vt veniat de filio maiori in maiorem prohibitio facta de non alienando non dicetur nudum præceptum. probat etiam ibi. l. quod si maioria fiat in descendentes & prohibitio alienationis facta sit tantum primo vocato q̄ extendatur talis prohibitio ad secundum & cæteros descendentes vocatos, videtur enim prohibitio esse realis non personalis iuxta id qd not. Bart. in. l. 3. §. opus nouum. ad fin. ff. de nou. oper. nuntia. & tangit Bald. in. §. rursus. columna prima vers. quid de prohibitionibus. de contro. inuesti.

6 a ¶ *Legitima parte.* Adde. l. licimus. in princ. C. de inofficio. testa. ibi nulla falcidia interueniente.

7 b ¶ *De dote.* Adde. l. cum dotem. ff. a. l. leg. falci. & glos. in l. in testamento. C. eo.

8 c ¶ *Aforrar sus sieruos.* Adde l. Papinianus. §. sed an libertates. ff. de inofficios. testa. & gloss. in. d. l. in testamēto.

9 d ¶ *Complidamente.* Adde authenticam. sed cum testator. C. eodem. & not. istam. l. partitar. quæ bene declarat istum casum & plenius quam habetur. in. d. authen. & in corpore vnde sumitur. & limita & intellige vt per Bart. & docto. in. l. si ex pluribus. ff. eod. quando sciicet plures res sub nomine collectiuo essent legatæ nam & si vna ex dictis rebus fuisset spōte soluta, falcidia posset detrahi de aliis: quia tunc est vnum tantūm legatum: quando verò sunt plura legata, & soluatur vnum procedit ista lex. Limita etiam istā. l. quando hæres soluisset integre vni legatario cum protestatione, quod non intendit sibi præiudicare quoad alios: quia tunc sibi non præiudicat, secundum Iacob. de Raue. & Alber. in. d. auth. sed cum testator. quia isto casu. l. ista non loquitur in dubio temen simpliciter soluendo vni videtur etiam consentire de soluendo aliis etiam integraliter, secundum Cy. in. d. auth. sed cum testator. q. 6. & ibi etiam Salyce. post. d. Iacob. de Rauen. & gloss. in. d. authen. sed cum testator.

10 e ¶ *Cuydando.* Secus ergo si solueret per errorem, & nō agnitis priusviribus patrimonii, vt in. l. quod de bonis. §. non idcirco. ff. eod. & l. nō dubium. C. de testa. & l. error. C. eo.

¶ *Lex. VII.*

20 Hæres non faciens inuentarium in forma iuris priuatur falcidia: non tamen legitima debita iure naturæ: quia cum falcidia sit beneficium legis, auferetur in legem committenti. h. d.

1 f ¶ *Falcidia.* Adde. l. fina. §. si verò postquam. C. de iur. deliber. & l. 10. titu. 6. supra ea. part.

12 g ¶ *Legitima.* Approbat opinionem gloss. in. l. fina. §. pen. in gloss. fi. ad fin. C. de iur. de libe. & gloss. in authen. hoc amplius. C. de si de icom. super verbo naturale. & gloss. in auten. sed cum testator. in verbo excedant. C. ad legem falcid. sed quæ erit vtilitas in hoc cum filius non conficiens inuentarium etiam de suo proprio, teneatur solida præstare legata, vt in. l. 10. tit. 6. supra eadem partita. respondet, vt per Bar. in. d. authē. sed cum testator. in versic. quæro vtrum per non confectionem. Quid autem in Trebellianica an priuetur filius hæres, vel alius hęres, si nō faciat inuentarium? vide quæ dixi in. d. l. 10. in gl. fin. & per Decium latè consil. 236. incipit. non parua difficultas in. 5. dubio.

¶ *Lex. VIII.*

Non detrahit hęres quartam per Trebellianum, quando iudicis manda to & coact° adit: & computat hæres fructus, quos percipit iudicio testatoris in hac quarta: item & prælegata: Ad tit. ff. nec restituet & C. ad sc fructus, si plus quarta ascendunt perceptos negligentia fideicommissarij nō petentis: sed post tempus quo na. cons. trebe.

yes ante desta. E esto se deue entender, si fizieren primeramēte el inuentario, que deue ser fecho segund que diximos en el titulo de como pueden auer confesos los herederos si tomarā la heredad o nō. E si por auentura el inuentario non ouiessen fecho, estōce nō podriā sacar falcidia[f]. Fueras ende, si los herederos fuessen de los que desciendēn o subē, por la liña derecha de los fazedores de los testamentos. Ca estos a tales deuen auer la su parte legitima[g], por debdo q̄ hā en los bienes del padre naturalmente: mas los otros herederos han la falcidia por otorgamiento deley. E porende pues, que estos a tales non guardā la ley deue poré de perder aquello que deuiā auer por otorgamiento della.

¶ *Ley. VIII. Como aquel que es establescido por heredero si es rogado que de la herencia a otri puede sacar della la quarta parte, a que dizen en latin trebellianica.*

Rebellianica dizen en latin la quarta parte, que el heredero deue auer de los bienes de la herencia[h], en que es establecido quando es rogado del testador, que deo entregue despues la he-

hæres debet restituere: malicioſē perceptos tenetur restituere: & pro ista quarta Trebellianica tenetur hæres pro oneribus hæreditarijs: in quarta autem iure naturæ debita non computantur fructus percepti. hoc dicit.

h ¶ *De los bienes de la herencia.* Aduerte ad hoc verbum: nam ex eo decidi videtur quæstio, de qua per Oldrald. consil. 158. incipit factum tale est. an Trebellianica deducatur etiam habito respectu ad legata relicta, vel tantum de eo, quod supereſt hæredi, deductis legatis? nam per istam. l. videtur quod tantum deducatur de ea hæreditate, in qua est institutus, & quam rogatus est restituere fideicommissario vniuersali. & idem videtur voluisse Azo. C. ad Trebellia. in summa. col. penul. quartæ retentio. cum dicit, quod hæres posſit detrahere quartam Trebellianicam de vniuersitate, quam hæres rogatus est restituere, & maximè attento communi stilo testamentorum: cum factis legatis, dicitur: in cæteris verò bonis legatis solutis instituo talem hæredem, & cum legata non subiaceant restitutioni, neque per consequēs subiacere debent retentioni quartæ Trebellianicæ. Oldral. tamē vbi supra consuluit contrarium: imo quòd detrahatur tam de legatis relictis, quam de toto alio vniuersali, per. l. 1. §. Iulianus. cum glos. ibi. & l. Marcellus. §. Pomponius scribit. ff. ad Treb. & C. eo. l. fin. in fin. & capitul. Raynuntius. de testa. & subdit notabiliter q̄ illa verba vsitata in cæteris bonis instituo talem hæredem, non repugnant: quin institutio facta videatur ex vniuersō, & quod modus sic loquendi apud testatores irrepsit, vt cætera præter legata velint apud hæredem irreuocabiliter remanere: legata verò capi. sed restituī. l. penes te. ff. de verbor. significa. tu verò in ista quæstione dic vt per Angel. quem ibi sequitur Alex. in. d. §. idē Pōponius. & tetigi in. l. 6. in gl. 3. supra. eo. licet Angel. nullam de istis dictis Oldrald. neq; etiam Alex. faciunt mē

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

tionem,nota etiam vnum quod Bald.dicit mirabile in rub.C.de reuocan.his quæ in fraud.credit.aliena.sunt ad fin.quod in casu quo quis est institutus non contemplatione sua:sed fideicõmissarii,quod tunc non detrahet quartam Trebellianicam per tex.singularem.& ibi Cy. in.l.in fideicommissi.§.cum posidius.ff.de vsu.vbi etiam videbis per Alex.in addition.ad Bart.dicit etiã Bal.in d.rub.ad finẽ. quod vbicũq; quis tenetur restituere hæreditatem ex cõtractu, nihil detrahit. allegat. l. quidam cum filium.ff. de hæredi. institu. Et aduerte q̃ regulariter extra certos casus,de quibus per Bald. in.l.iubemus. in princ. C.ad Trebelli. non potest hæres sumere istam quartã in vna re, vel rebus peum electis & beneficium deducendi istam quartam transit ad hæredẽ. l.quãquam.C. ad leg. falcid. Et an testator possit prohibere Trebellianicæ detractionem,dixi in.l.6.supra eo,vbi communiter teneri dixi q̃ sic. Quod an procedat etiam in liberis primi gradus,de restituendo grauatis est inter scribentes maxima concertatio: & quod non possit pater prohibere filiis rogatis talem detractionem:tenet Bar.& Sali. per tex.ibi.in.d.l.iubemus.C.ad Trebellia.& idem tenet Decius consilio.81.& consi.218. Iason.in.l.Marcellus.num.55.ff.ad Trebel. Lud. tamen Roma.singulari.192.tenet contrarium:imo q̃ prohiberi etiam in his possit.cuius opinionem etiam tenuit Cy.in.d.l.iubemus.& istã opinionem dicit communem Pau.à monte pico.in.l. in quartam. column.117.ad.l.falci. prout late tradit Didacus à Couarruui. in relect. capituli. Raynuntius.de testa.§.2.nume.7.qui adhæret opinioni Bal. tanquam filiis fauorabili, & secundum eum magis communiter receptæ.

2 a ¶ *Contar en esta parte.* Add.l.in quartam.ff.ad legem falci.& not.quod portio hereditaria donationis,quæ morte confirmatur in trebelliani cam imputatur.l.filium quem habentem.C.famil. herciscun. secundum vnam lecturam de qua per Bal.ibi.8.column. Item etiam cõputatur datum causa cõditionis implendæ,vide ibidem &.l. cum pater. in prin.ff.de lega.2.

3 b ¶ *Los frutos.* Concor.cum.l.in fideicommissaria.& cum.l.mulier. §. si hæres.&.l.ita tamen.§. hæres ex asse.ff.ad Trebell.& vide glo.in.d.l. in fideicommissaria. Quid autem si testator iussit restitui retenta quarta,an tunc fructus computentur in quartam? vide per Alexand. post Rapha.in.d.l.in fideicommissaria vbi Alex.col.5.quod tunc nõ computentur quod est bene notandum.

4 c ¶ *Non dene tomar.* Nõ ergo posset hæres dicere.volo fructus restituere, & quartam in alijs rebus hæreditarijs habere:vt hic patet:cuius contrarium dicebat Rapha.relatus ab Alexand. in dict. l. fideicommissariã vbi Alex.tenet contra eum, post Imol.in.d.§.si hæres.& opinio Imol. & Alexan.approbatur hic.

5 d ¶ *Fuesse negligente.* Quid si non fuit negligens:quia fortè erat absens. Barto.& docto.communiter in.d.l.in fideicommissariam.tenent tũc etiam fructus cedere lucro cohæredis,qui non fuit in mora.

6 e ¶ *De la su parte que deue auer.* E sic fructus, qui percepit vltra quartam restituit:reliqui computantur in quartã. Quid tamen si fideicommissarius,dicat in tali casu,quando hæredis mora interuenit, q̃ vult quod fructus post moram percepti sibi restituantur,& quod hæres habeat quartam de aliis rebus hæreditarijs, an sit audiendus? videtur q̃ non,ex quo lex ista vult,q̃ fructus intra quartam computẽtur in ea, quod planè procedit volente fideicõmissario,seu non contradicente: eo autẽ inuito non exprimit ista.l. vnde satis videtur æquũ q̃ fideicõmissario in hoc succurratur:ne alias dicamus esse in potestate hæredis per culpam,& moram suã habere sibi quartam in talibus fructibus, inuito fideicõmissario: cũ nõ sit in potestate hęredis,in quare velit deducere quartam sed iudicis arbitrio committitur. Bartol. & alii in.l.ĩ quartam.ff.ad leg. falci.& q̃ fideicõmissarius in hoc sit audiendus tenet Ioa. de Imo.& Alexan. post lac. de Raue. in.d. l. in fideicommissaria.

7 f ¶ *Fijos del testador.* Concord. cũ.l.iubemus. C.ad Trebell. & procedit in liberis primi gradus tantũ, vt hic &ibi & not. ex generalitate huius l. inferri, quod hic disponitur procedere siue filii grauentur restituere aliis liberis,siue extraneo,licet Cynus Albe.Fulgo.Corneus in.d. l.iubemus. Alex.in.d.l.in fideicommissaria.colum.4.tenuerunt cõtrarium,quando extraneo.primum tamen (quod ex istius.l. generalitate approbari videtur) tenuerunt Salyce.& Pau.in.d.l.iubemus. Ioan. de Imol.in.l.quod de bonis.§.cum auus.ff.ad legem falcidiam.& Ripa in dicta lege in fideicommissaria.numero.29.quia maior ratio & fauor filii grauati est quando grauatur restituere extraneo, quã quando alteri filio.

8 g ¶ *En la su parte legitima.* Si intelligas in debito iure naturæ planum est:quia talem legitimam & legitimæ fructus, debet filius habere, vt in.l.scimus.§.repletionem.C.de inoffici.test. Baldus in.l.non est ambiguum.C.famil.herciscun.gl.in. d.l. in fideicommissaria. ff. ad Trebell. Et an idem erit in legitima debita ascendentibus,vt fructus non computentur in ea: Bald.tenet quod non in repetitio.capitu.si pater. de testa.libr.sexto.allegat.l.filius familias.ff.ad legem falcid. & idem vult Alexan.in.d.l.in fideicommissaria.columna.quinta.vbi dicit se alibi hoc nõ legisse,& quòd pro Bal.adduci potest,quia. §. repletionem. solum loquitur in legitima descendentium :ergo in ascendentibus remanent incorrecta iura antiqua volentia in distinctè, quòd fructus imputentur in legitimam. l. Papinianus. §. vnde si quis.ff.de inofficio.testam.mihi tamen plus placet,quod idem sit in legitima ascendentium per.l.nam & si parentibus.ff.de inofficio. testamen. &. l. 6. in ordina. Tauri. & quia. l. filius familias. loquitur in falcidia,non in legitima:& quia disposium in vno ex correlatiuis,disponitur in alio, seu censeri debet disposium in alio.l.fina.C.de indict.viduita.toll.& in.l.fi.C.de cupress.libro vndecimo.si verò intelligas istam.l. de Trebellianica,prout etiam debet intelligi,& ipsa loquitur, procedit etiã planè,concordans cum dispositione dict.l.iubemus. neque mirum Trebellianicam, si lex ista vocet legitimam, & sic etiam vocat falcidiam vt habetur in.l.quarta.supra eod. & intellige de fructibus perceptis,post mortẽ testatoris:vt illi non computentur in legitimam debi tam iure naturæ,neque Trebellianicam,percepti verò ante mortem, seu tempore mortis pendentes censentur, vt reliquæ res hæreditariæ & possunt computari & assignari à iudice pro legitima, vel Trebellianica,secundum Alexan. quem vide in.d.l.in fideicommissaria.col.3.

In no.rest.l.1.tit.8.lib.5.

9 a ¶ *Maguer el testador.* Concord. cum dict.l.iubemus.& istud vrget multum ad illud, quod dixi supra ea.l.in glo.1. quod non possit pater prohibere Trebellianicam filijs primi gradus tam tamẽ hodie stãtibus. ll. huius regni filius grauatus debeat non solum habere legitimam : sed etiam Trebellianicã: dic vt dixi in.l.ea.tit.5.supra ea.par.in gl. fi. vbi dixi quod tantum poterat detrahere legitimam, de iure naturæ:etiã eo casu quo de iure antiquo poterat detrahere duas quartas.

10 b ¶ *Si es rebelde.* Adde. l. nã q̃ §. qui compulsus.ff. ad Trebellia.&.C.eo dem.l.non iustam.

11 c ¶ *Su parte.* Adde inst. de fideicommissa. hæredita.in.§. sed quia. cum duobus. sequẽti. &.§. si quis vna.

12 d ¶ *En las debdas.* Et sic pro rata illius quartæ tenetur creditoribus:nõ autem legatarijs. vt in.l.1. & .2. C. ad Trebellia. super quo tamen vide latius per gloss. nota. & magistraliter distinguentem in. l. 1.§.fin.in gl.fi. ff. ad Trebell. & per Paul.de Castr.in.d.l.1. &.2.C.eod. & per Alexan.in dict.l.1.§.sed si quadringenta.

Addit.C. &ff.& in fi. de codic.

¶ *Titulus. 12. De codicillis.*

¶ *Lex. I.*

10 Codicillus est breuis scriptura ante vel post testamentum facta: & possunt codicillare omnes qui possunt testari: prodest enim codicillus: quia per eum possunt legata in testamento augeri vel minui : & potest codicillus in scriptis vel sine coram quinque testibus fieri: etiã si non sint rogati.h.d.

1 e ¶ *Ante.* Adde.l.ante tabulas.ff.eo.& inst.eo.§.nõ tantum.&.C. eo.l. siue ab initio.

2 f ¶ *De catorze años.* Is enim potest facere codicillos,qui de iure potest facere testamentum.l.diuus.§.codicillos.ff.de iur.codicillo. Quid autem si caueretur statuto,quod minor, 25. annis non possit testari, an poterit codicillare post.14.annos? Bartol.quod nõ.in.l.2.ff.de lega.2. contrarium tamen tenet Bald.in.l.fi.C.de testa. ver. quid si statutum dicit.

3 g ¶ *En el titulo.* Vide ea.part.tit.1.l.1.cum sequentibus.

4 h ¶ *En escrito e sin el.* Adde.l.fi.C.de bon.liber.&.l.fi.C.eo.

5 i ¶ *Cinco testigos.* Adde.d.l.fi.C.eo.vide hodie quod habetur in.l.1.tit.de los testamentos.libr.5.ordina.rega.&in.l.3.in ordina.Tauri.& habes hic q̃ non requiritur testes in codicillis esse rogatos: cum dicit quse acierten y.adde.d.l.fi.in fi.C.eo. & adde.l.32.titu.16.supra.3.part.

Vi.l.1.&.2.tit.4.li.5.nouæ copil.

de todas las cosas, que pueden ser puestas,e fechas en ellos. Queremos aqui dezir destas escrituras sobredichas. E mostraremos,que quiere dezir codicillus. E aque tiene pro. E quié lo puede fazer. E en que manera deue ser fecho. E sobre que cosas. E que departimiento ha entre los testamentos,e los cobdicilos. E de si diremos,como se pueden desatar.

¶ Ley. 1. Que quiere dezir cobdicilo:e a que tiene pro:e quien lo puede fazer:e en q̃ manera deue ser fecho:e sobre que cosas.

CODicillus en latin, tãto quiere dezir en romance, como escritura breue, que fazen algunos omes despues que son fechos sus testamẽtos o ante[e]. Et la escritura como esta, tiene grãpro:porque puede ome en ella crescer o mẽguar las mãdas que ouiesse fechas en el testamẽto. E puede lo fazer todo omeq̃ sea mayor de catorze años[f], e la muger de doze años, solamente que non sea de aquellos aquiẽ es defendido, segun diximos en el titulo[g] de los testamentos. E puede ser fecho el cobdicilo en escrito e sin el,[h] solo que se acierten y cinco testigos,[i] quando lo faze. E puedẽ ser en el mandadas todas las cosas, que pueden ser dexadas en el testamẽto, por rozon de manda.

¶ Ley. II. Que en el cobdicilo non pueden ser establescidos herederos derechamẽte.

EN los cobdicilos non pueden ser establescidos herederos[k] de todas las cosas, que pueden ser puestas, e fechas en ellos. Queremos aqui dezir destas escrituras sobredichas. E mostraremos, que quiere dezir codicillus. E aque tiene pro. E quié lo puede fazer. E en que manera deue ser fecho. E sobre que cosas. E que departimiento ha entre los testamentos, e los cobdicilos. E de si diremos, como se pueden desatar.

¶ Ley. I. Que quiere dezir cobdicilo:e a que tiene pro:e quien lo puede fazer:e en q̃ manera deue ser fecho:e sobre que cosas.

CODicillus en latin, tãto quiere dezir en romance, como escritura breue, que fazen algunos omes despues que son fechos sus testamẽtos o ante[e]. Et la escritura como esta, tiene grãpro:porque puede ome en ella crescer o mẽguar las mãdas que ouiesse fechas en el testamẽto. E puede lo fazer todo omeq̃ sea mayor de catorze años[f], e la muger de doze años, solamente que non sea de aquellos aquiẽ es defendido, segun diximos en el titulo[g] de los testamentos. E puede ser fecho el cobdicilo en escrito e sin el,[h] solo que se acierten y cinco testigos,[i] quando lo faze. E puedẽ ser en el mandadas todas las cosas, que pueden ser dexadas en el testamẽto, por rozon de manda.

¶ Ley. II. Que en el cobdicilo non pueden ser establescidos herederos derechamẽte.

EN los cobdicilos non pueden ser establescidos herederos[k]

¶ Hæreditas in codicillis non potest dari nec adimi directe: nec conditio hæredi instituto apponi:sed si in codicillis hæredem immediatũ certa ratione expressa dicit testator,probata ratione non habebit hæreditatem. Item per fideic. hætes in testamẽto vel ab intestato in codicillo rogatus tenetur restituere hæreditatem & potest ex ea quartam Trebellianicam retinere.h.d.

k ¶ *Herederos.* Concor. cum §.codicillis.in fitu.eod.&.§. directo.&.C. eo.l.fiidem.& l. hæreditatẽ. vnde si in codicillis quis instituatur in certa, non habebitur loco hæredis : sed habebitur loco legatarij, secundum Bald. in.l. non codicillum.C.de testa. vbi etiam dicit, q̃ si pater reliquit filio decem in testamento,& in codicillis dicat quod declarat q̃ iure institutionis. non valebitte stamentũ, ope & declaratiõe codicillorũ. al legat.l. q̃ per manus. ff. de iur.codicillo. eo q̃ principale nõ debet cõfirmari ab accessorio. Sed e ritpulchrum dubium,an cum hodie de iure regni eadem solennitas, & numerus testium debeat interuenire in codicilli's, quæ in testamento, & in testiõ sufficiunt quinq; testes,vel tres cum tabellione,iuxta.l.ordina.si quis hodie in codicillis aliquem instituat directo, an tenebit institutio ac si facta esset in testamento? & videbatur q̃ non ex eo quod not. Bald. in.l.filij.circa fin.C.famil.hercis.vbi concludit q̃ hæreditas directẽ da ri non potest, etiam si pater in codicillis filios instituat: quia cum relinquere hæreditatem directo in codicillis speciale sit in milite : ergo in contrarium est ius commune. & idem voluit Bald.in . l. humanitatis.colu.11.ver.sed nunquid ista ex emplaria.C.de impuber.& alijs subst. & tamen constat valere testamentum inter liberos etiam cũ minori numero testium . vt in.l. hac consultissima.§. ex imperfecto.C. de testa.l.7.ti.1.supra ea.par.& sic si testator vocet codicillũ dispositionẽ illam . in qua directo instituit, curabimus de nomine? imo de mente quæ per nomen significatur:qui a ciuilia nominare tinenda sunt in sui natura.l.verbis ciuilibus.ff.de vulg.& pupil.idẽ tenet Salycet.in dic. l.filij. quãdo ex dicto notarij, vel alias constat patrem voluisse codicillari, In contrariũ tamen facit quod not. Barto.in.d.l. hac cõsultissima. §. si quis autẽ.& in.l.2.ff.de iniust.rup.irrita.& in.l.militis codicillis.in prin.ff.de testa.mil.vbi tenet patrem posse in codicillis filio pupilla

Quæst.1.

Quæ est l.1.tit.2.li. 5.ordi. & in nouare cop.est. l. 1.&.2. tit. 4.lib. 5.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

riter substituere venientes ab intestato, scit. quasi substitutionem pupillarem, prius facta p eū in testamento int ad. q substituerat extraneos de quo late vide per Iason. in. d. §. si quis autē scit etiā q d no. Io. An. in additio. ad Specu. tit. de instru. editio. §. compendiose. col. 8. in additi. q̄ incipit ad intellectum. vbi dixit q̄ si testator conuocatis septem testib instituat hæredes, & legata faciat: deinde dicat, q̄ vult dictam dispositionē iure codicillorū valere, q̄ valebit, vt testamentū p. l. nō codicillum. C. de test. & probat in. l. testamentū. C. de testam. vbi Bald. & Salyc. notant, q̄ licet testator testamētum appellet codicillos, nō per hoc definitesse testamētum. dixit etiā Ang. in. l. illud. §. tractari. ff. de iur. codicillo. q̄ si testator instituat hæredes: & non tarius dicat talis volens codicillos facere: ista verba notarij non impediunt, quin valeat, vt testamentum, & tradit Iason. in. d. l. nō codicillū. referēs quod dam cōsilium Ale. & dictū Bal. in. l. imperator. la. 1. col. 2. ff. de stat. homi. verba enim improptiantur, vt deseruiant intentioni. l. insulā. ff. de præscrip. verb. l. sed & si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiuran. c. intelligentia. de verbo. signifi. & istud videtur tenendū si ex aliis nō constet testatorem voluisse codicillari, & nō testari: quando enim hoc constaret non posset testator facere, quin leges locum habeant in suo testamento. l. nemo potest. ff. de leg. 1. & in simili. q. hoc voluit Pau. de Castr. in. d. l. nemo potest. col. 1. versi. sed quæro quid econuerso, vbi omnino vide & in. l. fi. C. de codicill. & etiā ratio videtur esse: quia quando testator eligit codicillari, eligit viam incōpetētem: & sic est imperfectio voluntatis, idest voluntariæ electionis, & sic est defectus in qualitate seu specie volūtatis, vt etiam tradit Bald. in. l. 1. col. 18. ver. sed hic quæro. C. de sacrosan. eccle. & illud magis placet, quam quod distinguatur, prout distinguit Alexan. volens concordare opiniones contrarias, super. q. Ioan. And. post Cy. de qua vbi supra, in dic. l. non codicillum. f. quod aut instituti erant illi qui successuri erant ab intestato, & procedat opinio Dyni. & Ioan. Andr. cum non potest tūc dispositio, sortiri effectum iure fideicommissi: cum nullus sit qui eis habeat restituere, & sic tunc valeat iure testamenti. aut alij erant instituti, & tunc procedat opinio alia, de qua per Paul. in dicta. l. nemo potest. f. quod non valeat iure directo ex quo potest valere iure fideicommissi, licet enim hæc distinctio bene procedat in casu quo Dyn. consuluit, relatus vbi supra à Ioann. Andr. quia dixerat ibi testator, si non valet iure codicillorum, valeat iure testamenti: tamen quando hoc non esset dictum non esset facienda talis distinctio, ex quo testator se arctauit eligens viam codicillorum, & nō testamenti, vt dixi. facit ad hoc, quod not. Bartol. in. l. 1. columna prima post princip. ff. de iur. codicillo. ibi oppono. &c.

derechamente: aporende si algun testador ouiesse establescido heredero en su testamento, e despues desso fiziesse cobdicilo, en el qual pusiesse condicion balguna: o si quisiesse desheredar[c] enel: non empesce al heredero, porq̄ perdiesse por ende toda la herēcia, nin parte della, nin seria tenudo de cōplir la condició q̄ fuesse y puesta. Pero si en el cobdicilo dixesse el testador, q̄ el heredero que auia establescido enel testamēto, le auia fecho tal mal, porq̄ non meresciesse auer la heredad, nōbrando aql yerro: por tal razō como esta embargaria el heredero. Ca perderia[d] el heredero porēde la heredad si el yerro le fuesse prouado. Otrosi dezimos que si el que fiziesse el cobdicilo vsasse a tales palabras, diziendo las, o faziēdo las escreuir enel: ruego, o mādo, o quiero, q̄ aq̄llos q̄ han derecho de heredar la mi heredad, si yo muriesse sin testamēto, q̄ la den a tal ome. O si algund testador q̄ nis hæredis non potuit adimi in codicillis, licet secus esset, si extraneus esset institutus in re certa, dato cohærede vniuersali: cum tunc redigatur ad instar legatarij, & sic tunc institutio talis adimi possit in codicillis. quod Bald. dicit diligenter notandum. adde etiam Bald. idem tenentem. in auten. ex causa. co. 12. versi. 6. quęro. C. de liber. præteri.

ouiesse establescido a otro por su heredero en su testamento, rogasse o le mandasse al heredero: o dixesse en el cobdicilo, que queria q̄ la heredad en q̄ lo auia establescido por heredero, q̄ la diesse a otro, vsando el Señor de la heredad, a dezir tales palabras en el cobdicilo, commestas[e] sobredichas, o otras semejātes[e] dellas: tenudo es el heredero de dar la heredad al otro, assi como lo mādo el Señor della. Pero bien puede tener para si la quarta parte de la herēcia, aque llaman en latin trebellianica: assi como susomostramos enel titulo: de como se pueden mēguar las mandas, en las leyes[f] que fablan en esta razon.

b ¶ *Condicion.* Adde. d. §. directo. inst. eo. & l. diui. in prin. ff. eo. l. pe. §. fi. ff. de condit. institu.

c ¶ *Desheredar.* Vide in dic. §. codicillis. & l. non codicillum. C. de testa.

d ¶ *Perderia.* quia auferetur hæreditas velut ab indigno. l. hæreditas. C. de his quibus vt indign. & l. 23. tit. 1. ea. par tita.

e ¶ *Semejantes.* Quæ sonent in fideicommissum, vt in d. §. codicillis. & §. directo. & dict. l. si idem C. eo. si tamen essent omnino verba directa ex beni-

¶ *Ley. III. Que de partimiēto ha entre los testamētos e los cobdicilos, e como se pueden desatar.*

DE partimiento[g] ha muy grande entre los cobdicilos e los testamētos. Ca los cobdicilos bien se pueden fazer, maguer non pongan en ellos sellos[a] los q̄ los fazē, nin los testigos q̄ se y aciertan, mas puedē los fazer ante cinco testigos. E puede ome fazer muchos cobdicilos: e non desatara[b] el vno al otro. Fueras ende, si dixere señaladamēte aquel que lo fiziere, que el cobdicilo que auia fecho primeramente, q̄ non queria que vala. Otrosi dezimos q̄ el cobdicilo nō se desata, maguer nazca despues[c] fiso a aquel que lo fizo. Mas en los testamentos que se fazēn en escrito, el contrario es desto. Ca deuē se fazer ante siete testigos que pongan y sus sellos. E el testamento primero se desata por el postrimero. E otrosi, se quebranta quando nasce despues fiso al fazedor del, segund diximos en el titulo de los testamentos[d].

g ¶ *Departimiento.* Ponit in quibus differant codicilla à testamentis, & ad de Azo. in summa. C. eo. col. 2. Aduerte etiam, q̄ qui decedit cum codicillis, non videtur decedere testatus, seu cum testamento, etiam si testamentum valeret iure codicillorū, quando fuit apposita conditio, si decederet cum testamento, vel sine testamēto: quia verba conditionalia sunt propriè intelligenda. l. Mæuius. & l. qui hæredi. ff. de cōditi. & demonstra. codicilli nanq; non sunt propriè testamentum. inst. de testa. in prin. & ff. eod. l. 1. ita dicit Soci. consi. 97. incipit præsens consultatio. 3. volum. in contrarium tamen facit: quia testamentum latè sumpto vocabulo, comprehendit codicillum: quia etiā codicillus est testatio mentis. inst. de testam. in prin. & in specie dicit Salycet. in. l. filij. in 1. nota. C. fami. herci. per tex. ibi q̄ alias consuluit in Ferraria: cum quidam iure libelli haberet fundum ab ecclesia. S. Bartholomæi cū facultate relinquendi, cui vellet in testamento suo, q̄ potuit ille ex hac potestate relinquere in codicillo. & quia facultas concessa non requirit hæredis institutionem: sed legatum tantum. & istud credegm esse verius vbi facultas seu dispositio relata ad testamentum non requirat hæredis institutionem: sed posset fieri in codicillis: quia vt dixi codi

a a ¶ *Derechamente.* Verba tamen directa in codicillis posita, bene trahentur ad fideicommissum, vt in. l. sceuola, vbi vide Bart. ff. ad Trebellia. & in. l. cum quis decedens. §. Seiam. ff. de lega. 3. Quid autē si pater in testamento filium hæredem instituit in re certa, & extraneum instituit hæredem vniuersalem, & postea in codicillis adimit filio, quod in testamento reliquerat, an valebit ademptio, & sic filius poterit testamentum dicere nullum? Baldus in. l. omnimodo. in prin. verlic. 3. quæro. dicit post Iacob. de Bello vis. quod talis institutio facta de filio, ex quo in ea ratione legitimè consistebat substantia institutio

cilli dicuntur testamentum. glos. in. l. 2. in verbo. ex omnibus, & ibi Bald. C. communia de lega. gl. in. l. 2. in verbo omnis. C. de consti. pecu. & gl. fi. in. c. quanquam. de vsur. lib. 6.

a ¶ *Sellos.* De codicillis in scriptis loquif, vt vides in testamentis enim in scriptis est vbi subscriptiones & signacula testiū requirūtur. l. 2. tit. 1. ea dem par. l. hac cōsultissima. i prin. C. de testa. Sed est dubium hodie, maximè stāte dispositione. l. 3. in ordi. Tauri. An si codicilli fiat in scriptis requratur, q̄ testes se subscribant prout etiā debēt subscribere in testamēto i scriptis, ex tenore illius. l. & p maximè: quia. l. fi. in fi. C. eo. d quaistia sumpta est exigere vī subscriptionē testiū, quando codicillus fit in scriptis, & ita tenet ibi glos. Alberi. Alexā. & Iason. cū enim ibi lex dicit subnotationē intelligunt, idest subscriptionem. per. l. in donationibus. C. de dona. vnde dicūt bene esse verū, quod in codicillis in scriptis nō exiguntur sigilla: subscriptiones tamen testium sic. & istud videtur de iure cōi potius tenendū, quā illud quod dixit Azo. C. de codicill. in summa. col. 2. & etiam gl. in. §. fi. inst. de codicill. vbi voluerunt neque signacula neq; subscriptiones testium exigi: dicit enim Azo. hæc verba. Item in testamentis septem exiguntur testes, & rogati: & exigitur in testō, quod fit in scriptis subscriptio testium, & eorundē signacula requiruntur: sed in codicillis quinq; sufficiunt testes, neq; exigūtur sigilla, vel subscriptiones, vt dictū est. lex etiam ista partitarum disponit nō exigi sigilla testium: de subscriptionibus verò nihil dixit, vnde non videtur corrigere in hoc ius cōmune: sed hoc sub eius dispōne relinquere, licet Michael de eisuentes vnus ex glossatoribus. ll. Tauri. in. d. l. 3. dicit q̄ ista. l. partitarum. disponit contrarium, quod. d. l. fi. quod non est dicendū: quia vt vides tātū dicit de sigillis nō de subscriptionibus: dicebat etiā vbi supra dict[a] Michael, q̄ ex illa. l. Taurina sibi vī quod hodie attenta dispositione. d. l. Tauri, requiratur subscriptio testiū in codicillis, sicut requiritur in testamento, q̄n codicillus fiet in scriptis. & quod licet illa. l. loquatur in testamēto per eandē rationē, vt fallitas euitetur, extendatur ad codicillos. sed ad uerte quia. d. l. 3. pōt induci secūdum vnū sensum quod q̄n loquitur de solennitate codicillorum, intelligat tam de codicillis nuncupatiue factis, quam in scriptis. & quod qualitercūq; fiāt seruetur in eis dispō. l. ordi. regis Alfonsi, & sic quod sufficiunt tres testes ciues cū tabellione: vel quinq; sine tabellione. & quemadmodum in testamēto nūcupatiuo corā tabellione nō requritur subscriptio testiū, ex dispōne. d. l. ordi. sic neq; in codicillis licet in scriptis fiant: cū enim. l. illa prius loquatur tam de testamēto nuncupatiuo, quā de testō in scriptis, & distinguat solennitatem, quæ debet interuenire in eis, & postea subdat q̄ in codicillis interueniat solennitas requisita in testamento nuncupatiuo, iuxta. d. l. ordinatenorem, apertè videtur loqui de codicillis, etiā in scriptis factis. arg. l. ff. de reb. dub. &. c. inquisitioni. &. c. 2. requiris. de appella. iste tamen intellectus ad illam. l. non potest stare: nam tota illa lex, venit ad interpretationē. l. ordinamē. quæ disponit tantū de testamento nūcupatiuo, & ad tollendū dubia, quę ex ea oriebātur, & quatenus loquitur de testō in scriptis est ad limitationē. d. l. & intra vnū capitu-

Titulo. XIII. De las herencias que ome puede ganar por razon de parentesco, quando el Señor della muere sin testamento.

In testamento e con el, ganā los omes a las vegadas las herēcias, e los bienes que fueron de otri. Onde pues, q̄ en los titulos ante deste fablamos, de como vn ome puede ser heredero de otro por testamēto. Otrosi de las mādas, e de las otras cosas, q̄ le pertenescē. Queremos aqui dezir en q̄ manera puede heredar ome, por razō de parētesco, los bienes del finado, aunq̄ muera sin testamento. E diremos en quātas guisas puedē morir los omes sin testamēto. E quāros grados son de parētesco. E quales son aq̄llos, q̄ por razon del, deuē heredar los bienes del q̄ assi finare. E quanto deue auer cada vno dellos, de los bienes, quando fueren muchos herederos.

¶ *Ley. I. En quantas maneras pueden morir los omes sin testamento.*

A Bintestato, [c] es palabra de latin: q̄ quier tanto dezir en romance, como ome que muere sin testamēto. E esto

lum. & cum transit ad alia capi. scilicet ad testamentū cæci, & codicillos reuertitur ad explanationem. d. l. ordin. & sic loquitur, de testamēto nuncupatiuo cæci: quia cæcus non potest testari in scriptis, vt dixi in. l. 4. tit. 1. ea. parti. & loquitur etiam de codicillis nuncupatiuè factis, iuxta. dic. l. cuius dubia explanat. consert ad istum intellectum quod tradit Bart. in l. prætor ait. §. eritq; differentia. ff. vi bono. rapt. & quod habetur i. d. c. inquisitioni. & notatur in. d. l. fi. & qā alias intelligēdo in ducereturcorrectio. d. l. fin. requirētis sub scriptionē testium, quādo codicillus fit in scriptis. concludo ergo q̄ cum per istā. l. partitarum tā tum disponat circa sigilla testium & dic. l. Tauri tantum loquatur d̄ codicillis, p nuncupationē factis, quod si codicilli fiant in scriptis, sub scribere debeant testes, & erunt necessarij quinque testes, vt hic & in d. l. fin.

b ¶ *Non desatara.* Cōcor. cum. l. cum proponas. C. eo. & inst. eo. §. fi. & l. diuus. §. codicillos. ff. de iur. codicillorum.

c ¶ *Nasca despues.* Concord. cum. l. si quis eum. in princ. & l. pen. ff. eod. & C. eod. l. 1. & intelligit Azo. C. eo. in summa. quando codicilli fiunt ab eo, qui vult decedere intestatus: nam si fierent ab eo, qui condidit testamentum: in firmato testamēto, infirmarentur etiā codicilli, vt in. d. l. 1. & l. ab intestato. ff. eo. quod tī limita & intellige, vt per Pau. de Castr. & Alex. in. d. l. 1. considera tī, quod hodie stante. l. regni. tit. de los testamētos. l. 1. in ordi. regali. quæ cauetur, quod legata debeātur etiam hærede repudiante, vel alias non adeunte, videtur q̄ nō posset dici, quod codicilli pendeant à testamento. & sic quocūq; modo infirmaretur testamētū, nō infirmabuntur codicilli, & debebuntur legata in eis contenta: videtur enim dic. l. grauarevenientes ab intestato ad soluenda talia legata, neq; legata desiderant additionem hæreditatis ex testō: sicut enim non infirmarentur codicilli infirmato testamento, si in codicillis essent expresse rogati venientes ab intestato, vt implerent legata. l. ex testō. &. l. eam quam. C. de fideicom. idem erit dicendum si a lege grauentur ad legata venientes ab intestato, prout vult grauare dict. l. ordina. Cogita tamen: quia mihi est noua consideratio.

d ¶ *Titulo de los testamentos.* l. 1. &. 2. &. l. 20.

¶ *Titulus. 13. De successionibus ab intestato.*

¶ *Lex. I.*

Intestatus dicitur quadrupliciter: primò si non condidit testamentū: secundo si condidit imperfectum: tertio si posthumi agnatione vel testantis arrogatione vel adoptione rumpitur: quartus si hæres scriptus repudiet hæreditatem. h. d. Habuit originem ab insti. de hære. quæ ab intest. defe. in prin.

c ¶ *Ab intestato.* Si bene aduertis. l. ista vult, quod ille propriè dicatur intestatus, qui testamentum facere potest, & decedit sine testamento, vel non iure facto seu forma nō seruata, vel si factum rumpatur agnatione filij præteriti, vel irrito capitis diminutione: quia testator se dedit in arrogationem, vel quando ex testamento non fuit adita hæreditas, prout etiam habes in. l. 1. ff. de iniust. rup. & in prin. inst. de suc-

cesio. ab intesta. non tamen dicitur propriè intestatus, qui decedit intestabilis, idest qui testari non potest, vt pupillus, vel furiosus, vel alias intestabilis, vt etiam habetur in l.1.ff. de suis & legiti. hæredi. vbi etiam lex dicit, quod etiam hos pro intestatis accipere debemus. & ibi Bartol. dicit, quod si ex communi vsu loquendi, illi qui non potest testari, dicatur decedere intestatus: tũc etiã statutum loquens de decedentibus intestatis, comprehenderet intestabiles, cuius contrarium tenuit Bald. contra Bart. in c.1. in prin. in ver. modo quæro. de succesio. feudi. vi. etiam Alex. cõsil. 115. incipit æterni numinis. volu. 2. vbi multa. & pulchra adducit. vide ibi per eum. & vide quę latè tradit idem Alexand. in additio. ad Bart. in d.l.1. & Felin. in prin. decreta. col. 5. nam est quæstio, i qua multa scripta sunt: & vide q̃ not. Bal. in auten. præterea. col. 1. C. vnde vir. & vxor. & Albe. post Cy. in l.2. ad fi. C. qui testa. facere poss.

a ¶ *Perfijar.* Vide in. §. alio. & §. non tamen. inst. quib. mod. testa. infirmen. & in l.8. tit.1. ea. par.

b ¶ *Descheredada.* Adde l. intestatus. ff. ver. b. signi.

¶ *Lex. II.*

Tres sunt gradus consanguinitatis scilicet ascendentes: descendẽtes: & collaterales. h.d.

c ¶ *Tiñas.* Vide in l.2. tit.6.4. parti. & ff. de gradi. l.1. & l. iurisconsultus. & inst. de gradib. cogna. per totum.

¶ *Lex. III.*

In successione ascendentium præferuntur propinquiores descendentes: sed si defunctus reliquat filium, & ex alio filio præmortuo nepotem: succedet cũ filio nepos loco patris: nec si plures sunt nepotes: habent nisi partem, quam eorum pater, si viueret, obtineret. Item si ex vno filio vnus nepos & ex alio plures, tantum habet ille vnus, quantum plures. h.d.

d ¶ *Elfijo o el nieto.* Siue sint in potestate siue emancipati, vt in auten. in successione. C. de suis & legiti. hæredib. & in corpore vnde sumitur. & l. memninus. C. de legiti. hæredi.

e ¶ *Mugeres.* Concord. cum. d. auten. in successione & l. maximum vitiũ C. de liber. præteri. aliquando tamen ex natura oneris appositi, videntur vocati masculi, & excluse fœminæ: vt si rex concessisset alicui castrum, vel aliam rem, vt ipse & filius maior ex eo & alij descendentes seruirent regi, in aliquo officio virili, vt deportando lanceam, quando rex iret in bello, vel vexillum, vel quod esset magister Sala: vel quid simile: nam cum fœmina non sit capax causæ, neque erit capax causati. tex. & ibi Bald. in §. pen. de his qui feu. dar. poss. & ex ista. inferes quod statutum de exclusione fœminæ propter masculum, licet factum sit propter publicum bonum conseruandarum familiarum l.1. §. denuntiare. ff. de vent. inspici. tamen non est æquum: imo odiosum quia quidquid est contra iustitiam æquitatis, est odiosum, secundum Bal. in l. certum. col.1. C. vnde cogna. hinc dicit enim Bald. in l. omnes populi. cõsil. 9. ff. de iusti. & iure. quod si statutum dicit, q̃ primogenitus non secundo genitus succedat, quod non extenderetur ad primogenitam, asserens tale statutum esse odiosum & irrationabile: eo quia in natura pari non debent contraria statui. Bald. tamen in l.2. C. de in ius vocan. latè disputat, an statuta, quæ excludunt fœminas, & deferunt hæreditates masculis, sint odiosa vel fauorabilia: & tandem per gloss. ibi soluit tale statutum ex parte succedentis esse fauorabile ex parte vero mulieris, quæ repellitur, esse odiosum. vnde si statutum dicat, quod filia nõ succedat, succedet neptis ex filio: quia

den por la liña derecha. La otra es, de los ascẽdientes: assi como el padre: o el auuelo, e los otros que suben por ella. La tercera es, de los de trauiesso: assi como los hermanos, e los tios, e los que nascen dellos: e de cada vno dellos diremos adelante, en las leyes, que se siguen, de como pueden heredar los vnos a los otros, muriendo sin testamento.

¶ Ley. III. Como el padre o el auuelo muriendo sin testamento, deue el fijo: o el nieto heredar los bienes del.

MVriendo el padre o el auuelo sin testamento, o alguno de los otros que suben por la liña derecha, el fijo, o el nieto [d] que nasciesse de otro su fijo, ganan e heredan todos los bienes del finado, quier sean varones, quier mugeres [e]: maguer aquel que

puede seren quatro maneras. La primera es, quando ome muere, e non faze testamento. La segunda es, quando faze testamẽto. La tercera es quando el testador fizo testamẽto, q̃ se rõpio por algũ fijo q̃ nascio despues: del qual fijo nõ fizo enmiẽde en el testamẽto. O si porauẽtura aq̃l q̃ fizo el testamento, se dexo despues por fijar [a] otro: de manera que passasse a poder de aquel q̃ lo porfijo. La quarta es, quando faze testamento acabado, e establesce el heredero en el e aq̃l heredero nõ quiere la heredad desechandola [b].

¶ Ley. II. Quantos grados son de parentesco.

TRes grados e liñas [c] son de parentesco. E la vna es, de los descendientes: assi como de los fijos, e de los nietos, e de los que descien

hoc quod not. Bald. in c. fi. de feud. dat. invicem leg. commissio. in ver. Ego de facto fui consultus. vbi concludit quod si emphyteosis ecclesiæ præscribatur extenderetur in tertiam generationem tantum, non in infinitum: ea ratione: quia sicut emphyteosis informiter concessa, idest, sine personarum distinctione, intelligitur in tertiam generationem. vt in auten. de non alienan. §. emphyteolim. & tamen in emphyteosi constat venire etiam fœminas, & non excludi propter masculos, quando fuit informiter concessa per viam donationis, vel primilegij, seu in vltima voluntate, vt latè tradit Iason. in l. si quis id quod. colum. 7. ff. de iurisdictio. omn. iudi. secus tamen esset in contractibus, vt latè ibi per eum. colu. 6. & in l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. ff. de verb. obliga. In contrarium tamen facit quod notat Bald. in l. in multis. ff. de statu homi. facit quod not. Barto. in l. heredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellia. vbi dicit quod testator videtur se referre ad consuetudinem, & statuta loci in dispositione sua. Bald. & Petr. de Ancha. in l. tres fratres. ff. de pact. & in terminis primogenituræ ex consuetudine Hispaniæ, tradit Andr. Sicul. 2. volum. consilio. consi. 10. incipit sapienter scribitur. & Decius. consil. 397. viso puncto. col. 2. & de more hispaniæ est, vt in maiorijs per existentiam masculi, licet natu poste rioris, excludatur fœmina eius soror, licet prius genita: & habemus hoc expressum in successione regni in l. 2. titu. 15. 2. part. ad cuius exemplum cæteræ maioriæ debent regulari, vt adducit Paul. de Castr. consi. 164. in causa maioriæ Hispalensis. Facit etiam contra id quod primo loco dixi dictum Bal. quod superius retuli in l. omnes populi. colum. 9 ff. de iustitia & iure & hoc vltimum de iure verius: procederet tamen primum, quando non extaret filius masculus, prout etiam habetur in successione regni in dict. l. 2. & facit bene ad id quod dixi. l. agnato. ff. de legiti. tuto. vbi habetur, quod fœmina propinquior, non impedit agnatum remotiorem in successione tutelæ. vnde etiam si aliquis præcipiat, quod bona sua iure primogenituræ veniant in filium, vel filiam maiorem: filia non veniet nisi in defectum masculi facit. bonus text. in. §. similiter. de capita. qui curiam vend. vbi habetur, quod si feudum sit receptum pro masculis, & fœminis intelligitur fœmina vocata in defectum masculi, & consuetudo interpretatur pactum, cum igitur generalis sit consuetudo in maioria, quod non succedat fœmina stante masculo, ita tale pactum & dispositio debet interpretari, iuxta dictam consuetudinem, maxime stante dic. l. partitarum. & adde quæ tradit Alex. satis ad propositum. consi. 29. col. pen. in primo volu. & per totum consilium. vbi disputatur hæc quæstio pro vtraq; parte. vide etiam ad istam quæstionem Ioa. Cirier. in suo tractatu in-

Adverse. In contrarium. V. Anton. gomes l. 40. Taur. nº. 62. C. Molin. de primog. lib. 1

ris primogenituræ. libr. 2. q. 19. conferri ad prædicta quod feudum vel maioria semper præsumitur concessa secundum suam propriam naturam nisi alteratio probetur. Bald. in. §. fina. quid si inuestitura. & ad de prædictis decisio. Dalphinatus Guido. papæ. 506. incipit in contractu matrimonij. ¶ Et ex his inferre poteris, quod si concedatur licentia per regem ad faciendum maioriam in vnum ex filijs, vel filiabus, quem quis elegerit, quod stante masculo, non potest fieri in fœminã. bonus text. in. §. quin etiam episco. vel abbas. capitu. 1. de eo qui sibi vel hæredib. suis. & quod not. Paul. de Castr. in l. cætera. C. si duobus. ff. de legat. 1. & quid si rex concesserit facultatem faciendi maioriam in vnum ex filijs masculis, & ipse cui data est fecit in filium maiorem masculum & eius descendentes neque disposuit quod non succederet fœmina cõtingit quod ille filius habuit filiam & non filium masculum an succedit hæc fœmina vel frater patris? & videbatur quod non succederet fœmina quia clausula facultatis de masculo, intelligatur repetita in cæteris vocationibus. Sed in contrarium videtur text. in. l. 1. coniuncta. l. 3. §. emancipatos. & l. vtrum cum gloss. ff. de alleg. liber. ¶ Quid autem si conditor maioriæ voluit quod maioria deueniret ad filios masculos, & masculos descendentes ex eis per lineam masculinam: nata quod non veniat ad fœminas: an in defectum filiorum masculorum veniet fœmina? videtur quod ei cõditor maioriæ voluit maioriam esse perpetuam, quod tali casu deficientibus masculis fœmina succedet in maioria. facit dict. l. agnato. & quod ibi not. Bar. si tamen hoc non constaret, videtur quod in persona vltimi masculi decedentis, expirent vincula maioriæ. arg. l. qui solidum. §. prædium. & quod ibi not Bart. ff. de lega. 2. ¶ Quid autem si maioria excludit fœminas, & vocat masculos & exilit masculus inhabilis tamen ad succedendum in maioria: quia forte frater minor, vel alias inhabilis ad succedẽdum, an tunc admittetur fœmina? Bald. in l. maximum vitium. column. 5. ver. item quæro nunquid statutum. mouet istam quæstionem, in simili & concludit, q̃ si ex statuto frater excludit sororem, non procedet statutum in fratre, qui nõ succedit ex eo: quia de iure non potest succedere, vel licet posset, renunciauit tamen hæreditati. vide ibi per eum. adde text. & ibi Bar. in l. 2. §. sed si sint. ff. ad Tertul. & text. & ibi Bart. in l. 1. §. si pater. ff. de communen. cum emancipa. liber. eius & text. in. §. soluto. in fi. authen. de nupt. & legitur Bar. pulchrè & subtiliter in. d. §. si pater. vide ibi per eum qui informabis ingenium ad aliqua pulchra in ista materia. Et adde Decium cõsi. 385. incipit viso puncto. col. 2. 3. & 4. ¶ Quid ergo si cautum sit in maioriæ instrumẽto, quod deficientibus filijs masculis, maioria veniat in fœminã an intelligatur de filia primogenita, vel de alia, cui possessor maioriæ velit gratificare? Bald. insinuat loquens in feudo. videtur decidere istam quæstionem in. c. 1. §. & quia vidimus. col. pe. ver. extra quæro. de his qui feu. dare pos. vbi dicit, quod si actum est q̃ deficientibus masculis, feudum veniat in vnam fœminam, & extant plures fœminæ, an succedat primogenita, vel an dominꝰ gratificabitur, cui voluerit, vel an ratione incertitudinis vitiabitur vel forte diuimetur, & pro primogenita allegat. l. si quis stipulatur. ff. de verb. obl. & pro dño feudi, dicit q̃ facit l. si quis seruum. §. inter duos. ff. de lega. 2. quod vero incertitudo vitiet, allegat. l. cum ex pluribus. ff. de manumiss. testa. quod forte diuimatur. allegat. l. secundam. C. quando & quib. quarta pars debea. libr. 10. tandem respondet, quod si primogenita succedit in alia hæreditate succedet etiam in feudo, & q̃ alias dominꝰ sit electio, quem vasallum velit in maioria tñ loquendo ego simpliciter crederem absq; alia distinctione, primogenitã admittendam. per tex. & quæ ibi doc. in. d. l. 2. tit. 15. 2. part. non enim in maioria militant rationes, quæ in feudo. ¶ Sed pone quod conceptis concessit facultatem faciend. maioriam in vnu ex filijs masculis, & ille cui fuit concessa, fecit in vnum filium masculũ, & deinde in descendentes ex eo ordine genituræ, quibus deficientibus vocauit alium suum masculum, & descendentes ex eo: & non disposuit, q̃ non succederet fœmina: postea contigit, quod ille filius habuit vnam filiam tatum, & nullum filium masculum, an succedet in maioria dicta filia, vel an excludetur a patruo suo fratre patris sui? & videtur prima fronte, q̃ succedat patruus: & sic quod clausula facultatis prouidentis masculis intelligatur semper repetita, & qã videtur de intẽtione principis, quod semper succedat masculus. In contrarium tamen videtur esse tex. in. l. 3. coniuncta. l. 3. §. emancipatos. & l. vtrum cum. l. ibi. ff. de assignã. liber. ibi enim habetur, quod licet à prin. assignatio libertidebeat fieri fil. o in potestate: tamen ista filio in hoc, iure quodammodo maioriæ succedit emancipatus filius, & nõ patruus frater patris, videmus etiam q̃ conditio adiecta in institutione nõ censetur repetita in substitutione. l. sub conditione. ff. de hæredib. instit. & cũ vt dixi, tracteturma teria odiosa de excludendo fœminas: debet restringi, & non extendi. sic & Io. de Anania. consi. 22. incipit ad probandam. consuluit qualitatem masculinitatis in vno, vel duebus capitulis testamenti appositam, non videri repetitam in alio capitulo, in quo simpliciter filij vocãtur. de quo latius videbis per Iason. l. qui filiabus. in prin. col. 1. ff. de legat. 1. ¶ Quid autem si ex dispositione maioriæ fœmina nõ potest succedere stante masculo, etiam si esset masculus ex fœmina: deficientibus verò masculis vocata est fœmina, & quidam possessor maioriæ decessit relicta vxore prægnante, & etiam relicta sorore maiore iam nupta, quæ non habebat filium masculum: & relicta etiam minore sorore, quæ filium habebat masculum: contigit q̃ vxore prægnante mortuus fuit filius masculus ex forore minore, & demum peperit vxor filium mortuum: quæritur qs succeder in maioria? & dicẽdũ videtur q̃ sorori ista maiori: ex quo nõ repetietur masculus, qui eã excludat: & videtur esse casus in. l. ite prætor. §. fi. ff. de suis & legiti. hęre. & l. 1. 6. pe. fi. ad Tertul. ¶ Sed pone retento eodem themate, quod licet vxor se credebat prægnatem: in veritate tñ non erat prægnans. & vr tunc dicendum, q̃ succedat soror minor iure filij sui masculi, qui cernitur esse, eis quo secundum veritatem naturæ maioria iam transiuit ad illum: & ex eius pona reuertitur ad proximiorẽ filiũ fœminã cuius mater. & vide hoc esse casus in. d. an testamento. §. vltig. ver. est autẽ tractatus. ff. de suis & legiti. hæredi. facit. l. cũ ita legatur. §. in fideicommisse. ff. de leg. 2. & quæ tradit Soci. in. l. fi cognatis. ff. de reb. dub. col. ti. ver. 6. & vltima conclusio. & per eũ dẽ cõsi. 49. vo. li. 1. ¶ Sed quid dices, cũ prius fuit vocatus masculus, & in defectũ fœmina: ponẽq̃ possessor maioriæ, qui habebat filiũ, captus fuit ab hostibus, qui filius habuit etiã vnã filiã patre adhuc existente in captiuitate, habebatq; sororẽ ex patre capto, mortuus est ille filius relicta dicta filia: postea vero ex sorore natus fuit filius, & de inde pater moritur in captiuitate, quis succeder in maioria, an filia filij, vel filius filiæ captiui? & videtur dicendum q̃ filia filij: quia præsumit a lege patrẽ fuisse mortuũ præambula hora captiuitatis. l. lex Cornelia. ff. de vulg. & pupi. l. omnibus. ff. de capti. & postlimi. reuer. f. & sic filius videtur successisse: & cũ nõ esset natus filius sororis tpe, quo ipse abiit, reliquit maioriã filiæ suæ, q̃ ibi nõ tollitur ex superueniẽtia masculi. & p hoc potest induci. l. pe. ff. de suis & legiti. hæredi. & l. 1. §. 1. ff. ad Tertul. quæ etiã posset induci in partẽ contrariã pro filio sororis: sed primum magis placet attentis his, q̃ dicta sunt & dispositione. l. Tauri. 40. & 45. perdi solet generis memoria: cũ trãseunt in alienam familia, vel o quod in ista maioria fœmina non succedat, & contingit q̃ tpe quo defertur maioria est filia fœmina possessoris, nupta alicui de agnatione & genere testatoris, & de eius nomine seu appellido, vt vult: aliter loquar, an succedet tunc talis fœmina? & videtur q̃ sic ex quo cessat ratio a disponente assignata, & dispositio restringitur per tationẽ. l. cũ pater. §. dulcissimis. ff. de legat. 2. ex quo enim ille maritus fœminæ descendit à disponente, hoc etiam sua aderi videtur in ille de eius vo. ũtate. & quod si fuerat interrogatus ita disposuerat. & pro hoc videtur esse quasi casus, in terminis. in. l. 2. §. ad filiorum. C. quando & quib. 4 pars debea. li. 10. & per illam. l. Io. de Pla. in. l. 1. C. de impon. lucrati. descript. cod. li. & etiam per tex. in. d. l. 1. infert argumẽtum, q̃ si filia mater vel avia vasalli nubat alteri vasallo eiusdem domini, quod ipsa succedet in feudum: ex quo cõditio personæ vasalli non mutatur, licet alias fœminæ in feudũ non succederent: cũ enim conditio personæ non mutatur, neq; ista rei conuenit immutari, quod tu bene nota. & dato ocio, latius cogita. ¶ Sed quid si testator habẽs filias, & vxorem prægnantem fecit maioriam, & voluit q̃ si vxor ij prægnans erat, pareret filium masculũ, il le succederet in maioria: & quod ahas faciebat eã in fi ã maiorẽ, & eius descendentes ordine genituræ, & in eius defectum in secundam filiam, contigit quod testator non decessit pro tunc: & vxor tñc peperit filiã: postmodum verò iterum ex eodem testatore prægnans facta est, qua prægnante decessit testator, quæritur si vxor pariat filium masculum, quis succedet in maioria, an ille filius masculus, vel filia maioria? vel an deficiat dispositio tanquam ille casus fuerit omissus? quod prima facie videbatur per l. commoditissime & l. placet. ff. de liber. & posthu. neque obstare videtur. l. filius. §. si quis ex certa. ff. eod. quia ibi in genere & simpliciter instituit filium ex vxore certa non se referens ad partum tunc instantem. secundum gloss. in. l. ideoque. & ibi Bart. ff. eo. videtur tamen quod de mente defuncti fuerit vocare masculum, quandocunque nasceretur. & pro ista parte multum facit decisio Ioa. Andr. in additio. ad Specu. in rubri. de testa. in additio. magna. ver. occurrit alia quæstio. vbi dicit, quod licet testator instituat ventrem vxoris, si postea testator alios liberos suscipiat, & illi etiam videntur instituti: & quod procedit hoc & si eos habeat ex alia fecunda vxore, tenet in expresso Socinus in. d. l. placet. & est opinio communis doctorum ibi. quicquid in contrarium voluerit ibi Paul. de Castr. & vide ibi per Socin. respondentem ad dictam gloss. in. d. l. ideoque. & tenentem opinionem Ioan. Andr. pro indubitata, quando nati sunt ex eadem vxore & asserentem gloss. illam in hoc non contradicere: & illud videtur verius si non constet testatorem præcise se retulisse ad partum, tunc iam formatum in vtero vxoris. ¶ Succedit etiam quæ lio pulchra quid si conditor maioriæ, in defectum masculi voluit succedere fœminam: hæc tamen cõditione, q̃ nuberet homini sui generis, qui nomẽ suũ haberet & insignia, vt sui nominis memoria conseruaret. cõtigit, q̃ talis fœmina contraxit matrimonium cum extraneo, qui tamen accepit nomen & insignia cõditoris maioriæ, an fœmina perdet maioriam, vel adhuc

posset çá haberit & ꝙ possit illã habere, & nõ perdat videtur facere: tex. in.l.murileguli.C.de murilegu.li.11.per quẽ Bar.& Io.de Pla.ibi inferũt ad quæstionem, ꝙ si monasteriũ concedat in emphyteosim sub pacto, ꝙ transeat in filiã fœminã: quę tñ nubat alicui subiecto monasterij iurisdictioni, ꝙ si filia vult nubere extraneo, qui vult essici ď iurisdictiõe monasterij, qđ poterit talis fœmina sic nubẽs retinere emphyteosim. Itẽ quia ad limites rõnis limitandavr dispositio.d.l.cũ pr.§.dulcissimis. ex eo enim voluit, ꝙ nuberet alicui de genere: & ď nõe eius: vt talis portaret insignia & nomẽ, qđ si hoc faciat extraneus, vr satisfactũ mẽti & dispositioni cõditoris, & eo maximè: quia etiã si talis fœmina nupsisset cũ aliquo ď genere cõditoris, licet nõ descẽderet per lineã masculinam: sed per fœmininã satis eẽt ad cõplemẽtũ dispõnis: qa etiã ď genere meo dicũturilli, ꝙ sunt mihi cognati. secundum Bal.in.l.ti.ff.de pba. Pau.de Castin.l.i.C.de cõdi.insertis.ver.itẽ q̃rit vbi dicit, ꝙ ista est veritas', ꝙ descendentes ex fœminis dicuntur esse de genere. & tradit latè Decius cõsi.123.incipienti.in casu ꝓposito.& tradit Bar.in authẽ.qb.mod. nat. effici.sui.§.i.colla.7.& tñ qui veniunt per lineã fœmininã, transierũt in alienas familias: & sic in casu qõnis, disponens nõ vr habuisse respectu ad cõseruãdã agnationẽ: sed tm̃ ad nominis memoriã q̃ cõseruatur assumendo extraneus nomẽ & insignia. Itẽ talis dispositio referenda erat ad eum, cui fœmina dignè & iuste nubere posset. l.cũ ita legatur. ff.d cõdi.& demon. Bar.& Platea.in.l.edicimus. C.de Murilegu.li.11. & sic talis, cui nuberet, debet esse vltra quartum gradũ, qđ etiãoste dit disponẽtem, hoc præcisè nõ iussisse, rõne sui generis: sed ratione suæ memoriæ conseruãdæ quæ cõseruatur, vt dictũ est. l.facta.§.si in danda. ver. si vero nominis. ff.ad Trebel. & de ista mutatione nominis & assumptionis alterius nominis, & insignium, videas Guilliel. Benedictũ vltra alios. in repe.c.Raynuntius.in prin.fo.8.&c.9.de testa. ¶ Pone verò ꝙ ex tenore maioriæ fœmina transuersalis non succedit: sed eam excludit masculus etiam descendens ex fœmina: modo aliquis habebat maioriã, & vxorẽ prægnantem, & sororẽ & fratrẽ: mortuus est possessor maioriæ, relicta vxore prægnante, & fratre & sorore, contigit, ꝙ partu adhuc existẽte in vtero, obiit frater relicta filia, mortua etiã est eodẽ tẽpore soror relicto filio masculo: postea vero vxor prægnãs fecit abortum, quæritur quis succedat in maioria, an filia ex fratre, vel filiꝰ ex sorore? & vr dicẽdum, qđ filius ex sorore: cum frater ꝓximior agnatus decesserit pẽdente dubio, an post humus nascat: & sic ius suum non trãsmisit in filiã: cũ sibi maioria interim nõ est delata. Et ꝓ hoc vr esse casus. & ibi not. Bar. col.2.in.l. ventre præterito. si.de 2 equi. hære. ¶ Quid autẽ si ex tenore inuestituræ, & maioriæ fœmina non succedit: nihil cum fuerit vnica patri suo, seu cum non sint filij masculi: sed fœminæ patri morienti, nunc pone, ꝙ auus possidebat maioriã, qui habebat duos filios masculos, cuius filius maior mortuꝰ est in bello in seruitio regis, relicta filia: quęritur quis succedet auo in maioria, an filius secundus aui, an filia primogeniti: & videt ꝙ filia primogeniti. arg. tex. & q̃ ibi so. de Plate. in.l.i.C. de filiis officia. li.12. nam qui in acie principis moriũtur, per gloriã viuere intelliguntur, & sic videt succedere patri morienti nũc: sed videt hoc rigidũ, vt per talẽ fictionẽ excludat filiꝰ secũdus masculus, & vocet fœmina cõtra tenorẽ maioriæ. ¶ Sed quid si testator fecit maioriã in filiũ & voluit ꝙ bona maioriæ semper in familia remanerent: & ab ea nõ exirent: & ꝙ iste filius relinqueret proximiori de familia: modo iste filius veniẽs ad mortẽ, & carens filiis, relinquit istã maioriam sorori suæ: cũ tñ haberet & aliũ fratrẽ masculũ, an potuit facere? & vr c.d sic per tex. & ibi Bal.in.l.volũtas. C.de fideicõ. Cõtrarium tñ crederẽ ex quo ex tenore maioriæ cõstat esse ꝓpetuã: cũ voluit semp in familia remanere: si tñ ista verba, vel æquipollẽtia nõ essent, ꝓcederet qđ hr in. d.l. voluntas. alȝ secus: qa iuris intellectu, ꝓximior qui à testatore. & etiam ex.l. dispositione est vocatus. vt in.l.cũ ita legat. §. in fideico. ff de leg. 2 intelligitur de masculo. vt tetigi superius & adde Pau. de Cast. in.l. maritus. C. de procu. ¶ Quid aũt si testator iux ta.l. Tauri. disposuit, ꝙ in successione maioriæ nepos masculus ex filio, licet ꝓmoriatur pater viuo auo possessore maioriæ, ꝓferat patruo: si tñ talis filiꝰ relinqueret fœminã filiã, & nõ masculũ: tunc disposuit, ꝙ succederet patruus exclusa tali filia, modo contigit, ꝙ quidã q possidebat maioriã, dedit illam in vita sua filio suo maiori, & fibi eam renũciauit, & tradidit: moriẽ postea filius maior, relicta filia, & viuo auo & patruo, quis succedet tũc in maioria? Decisio qõnis vr pẽdere ex eo punctο, an tenuerit renuntiatio in vita in præiudiciũ vocatorum ad maioriã vel ne. Nã si tenuit, filia fœmina succedet: cũ poterat in defectum alterius fratris sui masculi succedere patri, neque repugnabat tenor maioriæ, si verò renũtiatio nõ valuit, succedet alter filiꝰ: & sic patruus, qđ videtur de iure veriꝰ per tex. in.l. cũ pr. §. à filia. ff. de leg. 2. & in.l. filius familias. §. diuus seuerꝰ. ff. de leg. 1. & q̃ not. Bar. in.l. vnum ex familia. §. sed & si fundum. ff. de leg. 2. & Bal. in.l. post mortẽ. C. de fideicõ. qđ est notandũ ad similes etiam quæstiones. ¶ Pone vero ꝙ in dispõne maioriæ continetur, ꝙ in ea nõ succedat fœmina: sed ꝙ succedat masculus ꝓpinquiori decedẽti: contigit ꝙ pater possidet maioriam, qui habet filiã, & ex ea nepotẽ masculũ, habet etiã fratrẽ: & moritur pater & cũ fœmina excludat: est modo contentio inter patruũ & nepotem ex filia, quis succedat: frater asserit se esse ꝓpinquiorẽ decedenti: quia secundum ius canonicũ est sibi cõiũctus in primo gradu: nepos vero ex fœmina est in secundo gradu: & sic ꝙ præcedit in vno gradu: nepos verò allegat pro se, ꝙ ipse est in linea descendẽtium, & ideo propinquior debet censeri respectu aui, quã patruus suꝰ, qui est in linea transuersali. vt est tex. hic. & in auth. in successione. C. de suis & legiti. hæredi. & testator seu conditor maioriæ videtur se iure cõmuni conformasse, & disponere secundum ius. vt tradit Bald. in.l.2. C. de conditio. inser. & quæ notant Bar. & docto. in.l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellia. Item quia iam maioria intrauit lineam sui aui, vnde nõ debet exire ab ea necdum finita & facere transitum in aliam. vt in. c. vnico. de duob. fratri. à capita. inuesti. c.1. de natura successio. feud. allegat etiã pro se legẽ Tauri. 40. disponentem nepotem excludere patruum necdum in successione ascendentium: sed etiam in successione transuersalium, quæritur quid iuris? et Bal. videtur decidere istam quæstionem in auth. cessante. col. fin. C. de legiti. hæredi. versi. vnde facit ad qõnem. vbi dicit, ꝙ si ex consuetudine nõ succedat filia in baronia: et quidam baro habebat fratres, & nepotes ex filia præmortua: & sic decedat, ꝙ nõ admittetur nepos: quia venit ex persona suę matris, & ideo repellẽdus: sed vbi non essent fratres, neque fratrum filij: sed vlteriores, tunc bene venirent, nepos: quia tunc non consideramus personam eius, à quo descendit. secundum Iacob. de Raue. & Cyn. vult ergo Bal. nepotem ex filia excludi à patruo, in casu quæstionis propositæ: quia non potest dici propinquior decedenti: nisi intret in locum matris, quæ cũ sit exclusa, nepos nõ est in eius locum admittendus: & ꝙ tunc nepos admitteretur, quando contenderet cũ alio remotiori masculo, quam esset frater defuncti: quia non esset sibi necesse tunc intrare locum matris. & ad allegata pronepote potest responderi, ꝙ hic nõ tractaꝝ de successione aui ipsius nepotis: sed primi constituentis, qui omnibus à se descendentibus videtur ꝓspexisse, secundum ordinẽ gradus. c.1. de eo ꝙ sib. & hęredi. suis mascu. & fœmi. & sic cessat quod traditur in. d.c. vnico. ď duob. fratri. & quod habetur in ista.l. & in. d. auth. in successione. cum etiã frater sit de linea descendenti, respectu primi disponẽtis. Lex etiam Taurina nõ obstat: quia procederet vbi ille, quẽ nepos repræsentat, posset succedere, & nõ alias excluderet patruũ. Tu cogita, qa qõ est notabilis, & pulchra & dubia, maximè eo attento: quia de iure ciuili frater & nepos sunt in pari gradu decedenti, vnde frater nõ poterit se dicere propinquiorem decedenti, secundum computationẽ iuris ciuilis, quæ attẽditur in successionibus. vt in.l.3.ti.6.4.part. & Alb. in auth. post fratres. C. de legiti. hære. relatis dict. Iacob. de Raue. de quibus. 3. per Bald. subdit, quod in contrariũ multũ facit: quia licet nepos veniat ex persona filiæ: tñ nõ venit vt fœmina: sed vt masculus. allegat ꝙ dixit in simili. in auth. ita q. ad fi. C. cõia ď succes. cũ igit in isto nepote cõcurrat eadem proximitas & sexus, & sit in eadẽ linea quam ingressa est maioria, maxima æquitas videtur, ꝙ isto nepote. Tu verò qui habes maius ociũ latius cogita. ¶ Sed quid si ex dispõne maioriæ vocati sunt masculi, ꝙs disponens voluit semper ꝓferri fœminis, & in defectũ masculorũ, vocauit fœminas, an tunc etiã masculi ex fœminis excludãt fœminas? & ꝓi debatur ꝙ nõ ex his, q̃in prin. hui' gl. dixi: qa cũ tractet de dispõne odiosa videt restringẽda. & sic ꝙ testator habuisset respectũ ad cõseruationẽ agnatiõis, ꝙ cõseruatur ꝓ masculos descẽdẽtes ex masculis, non ꝓ descẽdentes ex fœminis. Habetur ergo perinde ac si vocasset agnatos, & eis deficiẽtibus fœminas. cõfert ad hoc qđ dicit Spec. ti. de loca. §. nunc vero aliqua. ver. 146. qđ si qs accepit rẽin emphyteosim, ꝓ se & filiis suis masculis intelligi debet de masculis descẽdentibus ex masculis, & nõ de descẽdẽtibus ex fœminis, licet sint masculi. & tradit & Pau. in.l. Gallus. §. nũc de lege. col. fi. ff. de lib. & post. facit ad hoc & qđ no. Bal. in. c. vnico. fi. col. ver. extra quæro, an agnatus vel filius defuncti. vbi dicit, ꝙ si statutũ disponit ꝙ agnati excludãt filias à successione filiꝰ sororis non excludet filia: qa nõ est agnatus, licet ꝓ Iustiniano redacta sit ad paritatẽ agnatorũ, & nullũ sit de est idẽ. l. qđ nerua. ff. de posi. nõ enim secũdũ eũ vocat ille agnatus re & nõe, neq; re tm̃: sed filius de quo statutũ hoc loquitur maximè quia tale argumẽtũ à simili ĩduceret exclusionẽ fœminæ, cõtra ius naturale. & ita dicit Bal. fuisse determinatũ Bononiæ disputado per. D. Martĩ. in cõtrariũ vr esse tex. in. c.1. de eo qui sibi et hæredi. suis mascu. & fœmi. vbi habet, ꝙ si feudũ concedit masculis, & eis deficiẽtibus fœminis masculus genitus ex sorore excludit amitã seu aliam fœminã. Neq; obstat, si dicat ꝙ illud sit ꝓprie in feudo, eo quia fœmina nõ pot seruire: nã rndeꝛ, put rndet Pet. de Anch. cõ. 359. incipit nos Petrus de Ancha. & Floria. ꝙ illud nõ statuit ibi pp aliquã ꝓpriatẽ in feudorum materia: sed est q̃dã interꝓtatio prudentiũ in illo casu, ꝓut ibi dr in tex. cũ non sit dare rõnẽ diuersitatis ꝓ ꝓpposito, ꝙ vigore pacti sint capaces fœminæ sicut & masculi, licet quodã ordine successiuo secundũ prudentiũ interpretationẽ, masculi præferantur. arg. l.2 Titio. ff. de verb. obliga. & c. inter corporalia. de translatio. eꝓi vel electꝰ. & certe videtur hoc magis de mente disponentis: cũ simpliciter dixit de masculis, vt cõprehenderet natos ex fœminis masculis deficientibus masculis descendentibus ex masculis. prout etiã dixit Petr. de Anch. & Flor.

in. d. cõsi. hoc etiã vult Pau. de Cast. in. l. in prin. C. de cõdit. insert. & ꝓferri in hæc potest, cũ in maioribꝰ vt plurimũ sint villæ & castra & iuri dictio, vn disponẽs cũ vocat masculos & excludit fœminas, videt cõsiderare fragilitatẽ mulierũ, quibus dominari nõ cõuenit. vt etiã ad ducit pulchrè Petrus de Ancha. cõsi. 339. incipit pro maiori intelligẽtia dicendorũ. & sic voluit ꝓferre masculos. q̃ ratio viget in masculis, & si descendant per lineã fœmineã, put etiã adducit Soci. in. l. Gallus. §. nũc de lege Velleia. ff. de liber. & posth. col. fi. ver. 3 deciditur. vbi etiã videClaudiũ. col. fi. & ad dictũ Spe. resp. vt per Pau. in. d. l. i. & in. l. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius vocã. & etiã colligit rñsio ex dictis ꝓ Petr. ď Ancha. & Floria. in. d. cõsi. ¶ Quid aũt si facta fuit maioria in filiũ & in masculos descẽdẽtes ex eo, & si nõ haberet descẽdentẽ masculũ, succederet filia fœmina filia disponẽtis. cõtingit ꝙ moritur disponẽs, et post ea filia relicto filio masculo, demũ moritur filius in quẽ facta fuit maioria: relicta filia: an succedat talis filia, vel filiꝰ filiæ, filius filij, & nõ filia filij, ex nota. per Bal. in. §. filia vero. in fi. de [illegible]. ¶ An aũt ex eo, ꝙ cõditor maioriæ ꝑpter vocauit masculos, videa ex hoc exclusisse fœminas: cũ extarẽt masculi? & dicẽdũ videtur ꝙ sic. arg. l. cũ ita. ff. de conditio. & demost. & tenet Bar. in. l. cũ auus. ff. eo. ver. q̃ro dicit. Stator. cuius dictũ cõmuniter approbatur prout attestabit ibi Socin. char. 9. col. 2. bene facit tex. in. l. scripturas. in fi. C. qui potio. in pig. habean. & ibi notat Bal. facit. l. 2. ff. de legib. dum dicit virorũ. vbi Bart. dicit ergo mulieres non pñt esse de consilio. facit. l. cũ prætor. ff. de iudi. l. sicut certi. C. de testa. mili. & nota ꝙ masculus etiã alterius lineæ præfert niæ vltimæ possessoris, attẽto tenore iuestituræ disponẽtis, ꝙ masculina gnatio ꝓferat, ita cõsuluit per multa fundamẽta Pau. de Cast. 2. vol. cõsiliorũ. cõsi. 300. incipit viso quod ꝓcessu. & idẽ voluit Gaspar. Calderi. put habet in cõsi. Bal. in nouis. 2. vol. cõsi. 137. incipit dñs Iordanus. vbi dicit, ꝙ quicũq; est prioritas in sexu vel linea remotior linea vel sexus, ꝓferẽ cuicũq; ꝓximiori posterioris lineę, vel sexꝰ. vide ibi ꝓ eos. In hoc tñ vr latius considerãdũ vide licet ꝙ si cõditor maioriæ simpliciter cõdidit maioriã vocans ad eã descendẽtes sucs vel alios & tic indifferẽter admittentur masculi & fœminæ ad maioriã & dũtaxat attẽdetur prioritas gradus, dũtñ in pari gradu existẽte masculo & fœmina ꝓferatur masculꝰ fœminę. & hoc est qđ voluit Petrus ď bella Perticа. in. l. pater filiũ. §. quindecim. ff. de le. 3. Bal. in. l. i multis. ff. de statu homi. l. 3. ti. 15. part. 2. & idẽ esset dicẽdũ qñ disponẽs ab initio vocauit tã masculos q̃ fœminas ad maioriã: vr enim istius mẽtis fuisse & facere suã dispõnem secũdũ q̃itates iuris cõis iuxta notata per Bar. in. l. hæredes mei. §. cũ ita. ff. ad Treb. qñem in q̃cũq; gradu successionis vocauit matrẽ & fœminã tũc in pari gradu excludet fœmina à masculo, non si masculus sit in remotiori gradu. Si vero cõditor maioriæ, nõ ita disposuit sed vocauit filiũ suũ masculũ & descendentes masculos ex eo, tũc masculus remotior excludet fœminã ętiꝑ propinquiorẽ in gradu, voluit enim tũc disponẽs cõseruare agnationẽ suã. vt tradit Io. And. referens dispũtationẽ Iac. de Are. in addi. ad Spe. tit. de succes. ab intest. & in. rub. de testa. referẽs dispũtatio. Ricar. Malũb. Cy. & Saly. in. l. i. C. ď adult. Bal. in. l. maximũ vitiũ. C. de libe. præte. & in. l. quòd verò. ff. de legib. Io. de Imo. in. l. fi. ff. de hære. instit. Soci. in. l. Gallus. §. nũc de lege Velleia. ff. de libe. & posth. & consi. 90. vol. 1. & cõsi. 150. vo. 2. ver. sed præmissis nõ obstantib'. & cõsi. 12. eiusdẽ vol. co. 1. versi. aliqñ & tertio. Curtius senior. cõsil. 40. Deci' cõsi. 545. nu. 6. Soci. cõsi. 7. vo. 4. & cõsi. 6. nu. 12. & cõsi. 57. vo. 3 col. 3. Ias. cõsi. 140. vo. 2. Decius vbi dicit hãc esse cõem opinionẽ cõs. 372. nu. 4. ver. Secũdo ꝓmittendũ. & ꝓcedit & si in eadẽ dispõne post vocationẽ masculorũ vocet fœminas in defectũ masculorũ vt est casus singularis in. d. c.1. de eo qui sibi & hæredib' suis. nec est ibi aliqua spãlitas feudorũ sed fundaꝛ illa dispõ in merationẽ dispositiõis ꝓferentis masculos fœminis, vt in terminis voluerũt Petrus de Ancha. & Floria. cõsi. 359. inter consilia Anchoranã incipit nos petrus, & adest manifestarõ. ad hoc emisse gregãtur masculi à fœminis, & ď masculis sit specialis dispõ vt & ipsi ꝓferatur q̃cũq, sint gradu & in eis cõsecutur agnatio. Ꝓterea quãdo disponẽs loquitur discretiuè ď ꝑ se de masculis, & de ꝑ se de fœminis nũquã masculinũ cõcipit fœmininum. vt tradit Bal. i. d. l. in multis Iason per textũ ibi i. l. cohæredi. §. q discretas. cũ §. sequẽti. ff. de vulg. & pupil. & in. l. i. q uis id quod. ff. de iurisd. omn. iudi. Idẽque dicendũ est & si nõ ita expsse sed ex aliis cõiecturis & clausulis dispõnis apparet hanc fuisse mẽtẽ disponentis cui ca vocationẽ masculorũ, & cõseruationẽ suę agnatiõis, qđ emcolligit ex talib' cõiecturis pro expsso hr. l. cũ ꝓponebat. in fi. & in. l. vnũ ex fami. is. §. fi. ff. de le. 2. l. fideicõmissa. §. hæc verba. & l. Pãphilo. i prin. & l. pater filiũ. §. pe. cũ gl. ff. de leg. 3. l. ex sẽpro. ꝓponebat. §. rerũ. ff. de hæredi. ĩsti. ibi & facit quidẽ totũ volũtas defuncti. l. cũ quidã. i fi. C. ď necessariis feruis hære. instit. & nõ dicit casus omissus, sed expsſus Bal. singulariter in. l. r. C. de his q aũ aper. tabu. & in. l. ti mr. C. ď isti. & substi. Old. cõsi. 124. Deci' consi. 397. & hñ confert ꝙ notat Bal. in. l. captatorias. in. 5. oppositione C. ď testa. mili. ¶ Sed an exclusis fœminis videantẽtiã excluti masculi descẽdẽtes ex fœminis? & certè qñ talis masculus ex fœmina nõ ꝓtẽderet ꝓpãlẽ vocationẽ ex persona sua, ex tenore maioriæ indubiũ videtur quin exclusa matre excludaꝛ & ipse, ex doctrina Bal. ꝙ semper allegat. l. 1. ff. de senato. nõ em in causa to põt esse plus virtutis, quã ꝓcedat ab insluẽte potẽtia causæ allegat. § hoc aũt notãdũ. q feu. dat. pol. ex hoc inferens, ꝙ si filia regis francorũ ex rõabilis cõsuetudine francorũ, non succedit in regno, filius, s. rex Angliæ nullũ ius in regno frãcorũ prętẽdere potuit, est etiã bonus tex. ad hoc. & ibi notat Io. And. in. c. ad apostolicæ. ď re iudica. lib. 6. adde Bal. in. l. fi. q. 45, C. de hæred. ĩsti. & in. l. cũ antiquioribus. col. 5. C. de iur. delib. & adde ꝙ not. Bar. in. l. 2. §. vidẽ dũ. ff. ad Tertul. Bal. in. l. maximũ vitiũ. C. de liber. ꝓte. & Io. Cirier. in suo tractatu primogenituræ. li. 3. q. 23. ¶ An aũt fœmina semel exclusa 23 quæst. censeaꝛ semper exclusa vel an tẽporaliter quandiu nõ extant [illegible] qõ est valde tractata tã in successione hæreditatis, quã in materia [illegible] dali. ď primo tradit Bar. in. l. fi. ff. ad Tertul. Bal. in. l. in quibus. C. de secũ. nup. & ď. 2. An. de Iser. Bal. & cæteri. in. c. 1. §. quin etiã epistopũ vel abb. & magis cõis resolutio docto. vr. ꝙ fœmina semel exclusa per existẽtiã masculi perpetuo duret exclusa ꝓ tex. in. d. §. quin etiã. secundũ qđ intelligit And. de Iser. ibi si tñ ex tenore inuestituræ constaret fœmininõ ꝓpter [illegible] tẽporalẽ exclusam, vt qa infãtẽm maioriæ cantaret, ꝙ donec masculus superesset, fœmina nõ succederet. tũc em fœmina semel [illegible] masculũ exclusa, admitteret ꝓ sua deficiẽte masculo. vt in. d. c. vnico ibi nota. de eo qui sibi vel hæredib. suis mascu. & fœmi. & ĩstud dicit cõiter ap. ꝓbatũ Socinus cõsi. 91. incipit circa primũ huius cõsultatiõis articulum. col. 10. in. 4. dubitatio. 1. vol. vbi quã plures hãc opinionẽ, et in successiõe hæreditatis tenẽtes allegat. tenet etiã Frãcis. Curtius in suo tractatu fendali. 3. parte. i prin. q. 17. ver. 2. limitate. Et adverte ꝙ ille qui semel fuit exclusus, ꝓpter indignitatẽ non poterit post ea etiã alia vice succedere vi. tex. in. l. etiã. §. si capitis. ad fin. ff. ď bonis liber. & l. cum pater. §. libertis. ff. de leg. 2. & q ille qui fuit exclusus ex vna vocatione admittaꝛ ex alia licet à prima fuerit exclusus, ꝓpter ingratitudinẽ. vi. tex. notabilẽ in. l. si filius qui patri. in prin. ff. de bonis liber. ¶ Et qđ fi quis fuit exclusus lite vel præscriptione à maioratũ em 24. quæst. ipse fuerit ille q primo loco erat vocatus, an [illegible] stea ꝓp alienationem vel aliasperdat qui possidet maioriam, ille [illegible] cluiꝰ poterit illã reacquirere? & vr ꝙ sic per tex. in. l. milites ꝓbatur. ff. de re mil. Io. ꝓ Plaã. l. vnica. C. qbus ad cõductio. pos [illegible] i. n. nõ em vr exclusus ex noua causa superuenięti. l. q Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. ob. c. 2. de renun. vnde si quis ꝓp alienationẽ perdit maioriã si postea cũ [illegible] suit ad aliũ iterũ vacet & ipse alienans sit ꝓximior admittet. vt [illegible] co. & ibi Bal. de eo q finẽ fecit agnato. Bal. in. §. ꝓterea. qđ no [illegible] nir. gl. & Bal. in. c. 1. imperator Lotharius Bal. in. §. fi. si de teu. fue [illegible] inter do. & agna. ¶ Quid aũt si filia semel fuit admissa ad successionẽ ma 25. quæst. ioriæ: quia nõ erat masculus an repellatur masculo post ea superuenięte: decides ex his, q̃ tradit Iacob. ď bello vis. Nicola. de Neapo. & Bal. in. d. c. 1. de eo q sibi vel hæredib. suis. vbi volunt cõtra And. de Iser. ibi ꝙ masculus superuenięs nõ excludat fœminã in possessione feudi existẽte: qa natura dñiorũ acquisitorũ est, ꝙ sit ꝓpetua. l. siue possidetis. C. ď ꝓbatio. & istã partẽ post multa tenet etiã in. d. suo tracta. feudali Francis. Curtius in. 3. ꝓte in prin. q. 28. vbi videas. ¶ Sed qđ si fœminæ 26. quæst. fuerunt exclusæ in vna parte, seu gradu maioriæ, an videatur exclusæ etia in aliis gradibus, & vocatiõibus factis in maioria? aliquid tetigi. s. de conditione masculinitatis, an repetaꝛ, est vtilis qõ, & requirit lõgi rẽ stiliũ vr pro nunc, ꝙ si exclusio fœminarũ fiat intra certũ capitulum alicuius gradus, seu vocatiõis, ad solũ illud referatur & nõ ad sequentes vocatiões, seu substitutiões. vt probaꝛ in. l. 3. §. filius. ff. de liber. & post. & not. gl. i. l. 1. C. de liber. prætę. si verò exclusio fiat in aliqua clausula de pose absolutè ponta, vr ꝙ referri debeat ad oẽs gradus, & ad oẽs vocatiões per tex. in. d. §. filius. & in. l. talis scriptura. in prin. ff. de leg. 1. l. fi. ff. de reb. dub. c. 2. requiris. & c. inquisitioni. de appel. siue talis clausula apponatur in prin. siue in medio, siue in fine, vt colligitur ex dictis iuribus, vbi cũ casus occurrerit ad maiorẽ enuncleationẽ veritatis, videas per docto. ¶ Quid aute [illegible] si habẽs pater licentiã regis ad faciendã maioriã 27. quæst. in vnũ ex filiis, cõuenit cũ vno ex filiis de faciẽdo in eũ maioriã certa pecunia, quã ab eo recepit, an possit tũc in cõstitutione maioriæ ponere clausulã, qua excludantur fœminæ: vr ꝙ nõ ex his, q̃ notat Bal. in. §. 28. quæst. pe. ad fi. de his q feud. dare pos. ¶ Succedit tñ pulchra qõ, quã vidi in fa &o. an possit rex disponere per suum relcriptũ, vel priuilegiũ, ꝙ fœminæ & ex eis descendentes admittantur in successione maioriæ, exclusis masculis, et agnatis: & si ex tenore & dispõne maioriꝰ tales fœminæ essent exclusæ, ꝓpter favorẽ agnatorũ? & omissis argumẽtis distinguendi sunt in materia ista aliq casus: nã si maioria facta fuit ꝓ via donationis inter viuos, vel alicuius contractus, seu dispõnis: ex qua de iure naturali vel gentium transferꝛ ius & dominiũ, nulla requisita licẽtia, neq; authoritate regis: & tali casu fatendũ videtur non posse regẽ derogare iuribus, & vinculis & substitutionibus talis maioriæ: cũ nõ possit princips rescribere cõtra ea, q̃ sunt iuris naturalis vel gẽtiũ sunt enim immutabilia. vt in. §. sed naturalia. insti. de iur. natu. gent. vel ciui. & non potest rex eam de plenitudine potestatis, sine causa ius & dominium

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

alterius auferre, quando tale ius & dominium fuit acquisitum ex iure naturali vel gentium: vt est receptior conclusio & communior omniũ doctorũ. in cap. quæ in ecclesiarum. de constitutio. & habetur de isto iure partitarum. in lege. 31. titu. 18. 4. parti. & in. l. 2. titu. 12. part. vnde neque in tali maioria posset auferre ius futuri fideicommissi, seu vocationis alicuius, licet in spe & non re, tunc tale ius habentis. Ius nanque primogenituræ & fideicommissi est ita in consideratione, ac si esset ius iam delatum, & acquisitum & ita transmittit, qui illud habet sicut res suum vt adducit pulchre Ioan. And. in additio. ad Specula. in rubri. de feud. in quæstione illa patrui & nepotis. & Oldrald. antequam consil. 94. & hinc est etiam, quod rex non potest dare secundogenito regnũ, quod à consuetudine vel prouidentia primorum constituentium pertineret primogenito, vt concludit Ioan. And. in. c. licet. de vot. & tenet etiam Abb. in ca. intellecto. col. 2. de iureiuran. vbi dicit q̃ reges non possunt priuare consanguineos descendentes ex linea paterna. secũdum Inn. in capit. grandi. de supplend. negligen. præla. lib. 6. & tradit Iason. in. l. nemo potest. ff. de leg. 1. Ioa. Cirier. in suo tractatu primogeniture. lib. 3. quæst. 3 imo etiã in iure futuri fideicommissi q̃ sit in consideratione tanquam ius iam formatum, & quæsitum, tenet Bar. in. l. is potest. col. 3. ff. de acqui. hered. versic. circa hoc quæro. vbi etiam dicit tale ius esse æstimabile: cum non certetur de hæreditate viuentis: sed iam mortui, hinc est q̃ in primogenituræ est cessibile, & vendibile. vt tradit Ioan. And. in dict. cap. licet. & in. d. tub. de feud. col. antepen. in additio. ad Specula. vbi plura adducit Abb. etiam in. d. c. licet. Alex. consil. 67. 1. volu. 2. dubio. & consil. 94. eo. volumi. si verò maioria facta fuerit per viam testamenti seu alicuius vltimæ voluntatis, est maius dubium an princeps tali casu possit disponere contra disposita in testamento, & auferre ius futuri fideicommissi nam in lege. si testamentum. C. de testa. disponitur non valere rescriptum Imperatoris, contra testamentũ. & ibi Rapha. Fulgo. & Iason dicentes quòd in hanc sententiam, quod neque rescripto principis possit derogari testamento, potius est inclinandum: licet enim testamentum quo ad solennitatem eius, sit de iure ciuili: quoad substantiam est de iure gentium: quia eo ipso quod gentes esse cœperunt, de bonis suis disponebant. vt dicit Bartolus in lege. interdum. ff. de condictio. indebi. & secundum istam opinionem consuluit Philippus Decius. consilio. 375. in cipit in casu magnifici domini Petri. & consilio. 403. incipit quanuis in casu proposite. Contrariam tamen partem, imò quòd princeps possit disponere contra contenta in testamento. tenet Baldus in dicta lege. si testamentum. in fin. dum modo princeps apponat clausulam non obstante: iniustè tamen aget in semetipsum. secundum eundem Baldum, ibi. Et quod princeps de plenitudine potestatis, possit auferre etiã sine causa ius futuri fidei commissi, ex testamento: voluit Alexand. consilio secundo. primo volumine. incipit visis codicillis. columna penulti. dicent talem acquisitionem ex testamento esse de iure ciuili. l. lege obuenire. ff. de verborum significatione. & notatur in lege prima. ff. de acquir. rer. domi. & nititur ibi respondere ad dicta Barto. in dict. l. interdum. & idem voluit consulendo idem Alexand. consi. 94. eiusd. volumi. vbi ad fin. se refert ad dicta in dict. consilio secundo. referens ita fuisse iudicatum. & forte istud vltimum videtur de iure verius: sed primum iustius & æquius, & conscientiæ principis salubrius: ne sine causa voluntates defunctorum subuertantur. Erit tamen in hoc pulchrum dubium: quid si ille qui fecit maioriam inter viuos poterat adhuc illam reuocare, qui tamen non reuocauit, imò eam testamento confirmauit: an tunc videatur maioria haberi ex testamento & non ex dispositione inter viuos? Bartolus in lege. post legatum. §. fina. ff. de his quibus vt indig. vult q̃ habeat ex testamẽto, vide ibi. & cogita super hoc. si verò maioria sumpsit vires à regia licentia, & facultate: vt quia facta fuit de legitimis filiorum, in quibus rescripto principis filij fuerant grauati: tunc videtur quod respexerit dispensare contra talem maioriam, in qua vocati sunt masculi descendentes ex masculis, & admittere fœminas vel descendentes ex fœminis, quod probatur ex his, quæ not. Baldus in lege. qui se patris. colũna sexta. C. vnde libe. vbi tenet quod speciale est in principe, quod possit reuocare suum priuilegium, sine causa: etiam si ex eo alicui sit ius quæsitum, & saltim hoc procederet respectu eorum, quibus non erat adhuc ius realiter acquisitum: quia non cesserat dies seu delatio maioriæ. iuxta notata per Abb. in capitu. nouit. de iudi. vbi dicit, quod quando priuilegium principis cõcessum subdito, habet actũ successiuum respectu rerum, aut personarum: tunc tale priuilegium, saltim quoad futuros actus & personas, est reuocabile ab ipso principe: sic etiam dicebat Paulus de Castro in lege. rescripta. C. de precib. imperat. offeren. quod aliquo modo permittitur principi reuocatio rerũ ab eo donatarum, quam aliarum rerum, quas haberet subditus citra donationem & titulum principis, & quando princeps ex voluntate sua fuit causa, quod alicui ius quæratur: tunc ius ipsum sola voluntate potest auferre. vt eleganter decidit. Angelus in lege. Lucius. ff. de euictio. & ideo secũdum eum potest Imperator auferre sine causa rem acquisitam ex præscriptione, vel vsucapione: quia talis modus acquirendi inductus fuit ab eo. Idem voluit Baldus in lege. final. penultima colum. versicu. sed immediatè oppono. C. senten. rescin. non posse. vbi dicit, quod quædã sunt, quæ quis potest acquirere etiã cõtra principis voluntatem: quia acquiruntur de iure gentium, sicut dominia. & ista non possunt auferri sine causa: secus in his, quæ sunt de iure ciuili, vt iudicia & sententiæ. & licet ista conclusio potest habere aliquid difficultatis, post quam dominium est perfecte acquisitum: tamen clarissima est quando lex, vel princeps dedit modum acquirendi dominiũ & ipsum modum tollit princeps sine causa. antequam quis dominium acquisierit, veluti si tollit venientibus ab intestato ius adeundi, quod est de iure ciuili. d. lege. obuenire. ff. de verborum significatione. vt tradit Felinus in dicto cap. quæ in ecclesiarum. colum. 18. versicu. 5. decla ratio. Præterea in casu isto princeps non aufert de directo ius alicui competens: sed potius procedit remouendo obstaculum ab eo, cui tale ius potest competere, faciendo de incapace capacem: quo casu valet dispositio principis etiam sine causa, vt probatur in lege. quæris. ff. de natali. restitu. ita in simili quæstione huic nostræ & qualũ in eisdem terminis in materia feudali, tradit Franciscus Curtius in consilio primo. posito in calce sui tractatus feudalis. columna. 10. ad fin. Neque ad hoc obstabit quod tradit Rodericus Suarez. in disputatione sua ratus. posita in calce repetitionum. l. quoniam in prioribus. & l. post rem iudicatam. cum vult quod licet ex licentia regis bona maioriæ vinculentur: non per hoc dicitur quod bona sunt à rege donata, vt licpater in eis non habeat usumfructum: nam illud procederet eo respectu, vt est quæstio sua. ¶ Sed in quæstione nostra multum hoc esset in consideratione, ex quo maioria & vincula eius totum robur acceperunt à licentia regia, vt possit quod dedit per talem licentiam reuocare, vel saltem modificare respectu eorum, quibus vigore suæ licentiæ bona maioriæ sunt ventura, licet enim talia bona non dicantur à principe donata iuxta. l. cum multa. C. de bonis quæ liber. tamen ille modus acquisitionis, quo venit in futuros fideicommissarios, & ad maioriam vocatos venit ex donatione principis. & sic militant, quæ supra adduxi. & hæc procederent, quando constaret principem de plenitudine potestatis, hæc velle, & vocatis per maioriam velle facere præiudicium: nam si ita esset non in dubio non est tale de principe præsumendum per iura vulgaria tam iuris communis, quam legum regni: vnde & si rex dicat, quod fœminæ & ex his descendentes admittantur, non obstante quacunque maioria aliter vocante & disponente, si talis dispositio maioriæ esset ex testamentis primorum constituentium, non sufficeret talis clausula: cum princeps videatur cum hæc dicat intelligere de maioria eius authoritate rebur & firmitatem assumenti: non verò de ea quæ sine eius authoritate tenuit. Vnde si in testamento quis carens liberis disposuit faciens maioriam de bonis suis, vel habens liberos disponat de tertio bonorum clausula talis nihil operabitur ad euersionẽ talis maioriæ, & substitutionum eius: neque in præiudicium futuri fideicommissarij. cum principis priuilegium ita sit interpretandum: vt minus ius tertij lædat: quando enim priuilegiũ generaliter intellectum derogaret ius ulterius tertij: reducitur ad ius commune etiam eo casu, quo ita reductũ nihil operaretur. vt est text. in. l. si quando. & ibi declarat Bal. in principio. C. de inoffic. testa. & bene confert, quod generalis dispositio non refertur ad ea, quæ pendẽt ex testamento. vt not. gl. & ibi docto. in. l. tres fratres. ff. de pact. Bar. in. l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. obli. & videtur requiri principem esse informatum de cõtentis in testamentis, talibus. l. de his, & l. non est ferendus. ff. de transactio. & ideo Socinus consi. 282. in. 2. volumine. consuluit non valere laudum super certo legato cuiusdam testamenti, non obstante quod in compromisso per verba generalia videretur etiam comprehendi: quia fuit facta mentio de relictis in testamento & codicillis: cum sint verba generalia, & quæ non inferunt certam notitiam & cognitionẽ. prout dicit Bald. in dict. l. de his. in secunda lectura. & etiam Ange. per tex. ibi in. l. generaliter. C. de non numera. pecu. & l. 4. ff. de optio. lega. imo & quod requiratur citatio substituti vel fideicommissarij habentis ius in spe: quando princeps talia facit, consuluit Anchar. consil. 427. & Philip. Decius consi. 284. vbi plura refert. col. 5. versi. 3. cõmunis opinio. & Socin. consi. 246. col. 4. & 5. in. 2. volu. licet hoc dictum forte non procederet, vbi materia est talis, in qua princeps potest præiudicare alicui inuito: & constat q̃ vult præiudicare. vt tradit dictus Curtius in. d. consi. columna. 12. & 13. videas ibi per eos plura referẽtes. & in casibus in quibus dixi principem posse tollere ius futuri fideicommiss. & quod maioria aliter deferatur: an tunc apud illum cui princeps vult quod bona deueniant venient vt bona maioriæ, vel vt liberæ? & videtur q̃ debeant venire iure maioriæ. pro quo facit bonus text. & quæ ibi notat Io. de Pla. in. l. 2. C. de fundis rei priui. lib. 11. ¶ Quid autem retento eode themate, si quis habet maioriã, cũ licentia principis factã: & cũ tali vinculo & cõditione: q̃ & si possessor talis maioriæ cõmitteret crimẽ, ẽt lęsæ maiestatis, bõa maiorię nõ cõfiscarent, & ma

29. quæst.

30. quæst.

ioria transeant in sequentem vocatum, quia postea ex facultate regia extraxit aliquas ex bonis maioriæ, & eadem facultate fecit de talib' bonis aliam maioriam in alium, & alios, qui non vocabantur per maioriam antiquam, sub aliquibus pactis & conditionibus & signanter inter cætera, quod si possessor talis nouæ maioriæ committeret crimẽ lesæ maiestatis bona talis maioriæ perderet, neque vlterius in tali casu disposuit in quem transirent: modò vero aliquis, qui possidebat talem nouã maioriam, commisit crimen lesæ maiestatis, & sic perdiditilla bona, an confiscabuntur regi vel redire debeant in primam maioriam, dubium est notabile. & videtur quod non confiscentur, sed redeant ad primam maioriam. per id q̃ in fortioribus terminis notat Bald. in ca. studuisti. de offic. lega. versi. pone papa. vbi ponit quæstionem in hæc verba, pone papa concessit mihi quoddam castrum sub quibusdam conditionibus, quibus non seruatis castrum debet reuerti ad papam: deinde cõcessit mihi ciuitatem, sub qua est illud castrum cum omnibus castris suis: deinde ego feci contra dictas conditiones, papa dicit castrum ad se reuersum: ego dico ad me pertinere tanquam partem ciuitatis districtualem seu subiacentẽ. ff. de iudi. l. insulæ. quæritur quid iuris. rñ. quod perdidi ex vno capite speciali, recupero ex generali: quia papa me fecosui posuit quoad ciuitatem & districtum vnde acquiro per vniuersitatem quod perdo inspecta specie. arg. ff. de acquir. rer. domi. l. quidam. & ff. de seruitu. vrba. prædio. l. si domus. cum alijs. Neque obstat q̃ species derogat generi: quia verum est, quando genus venit ampliatiue. vt notatur in. l. quæsitum §. pen. ff. de fund. instru. modo quæro quid in diuersis personis, si castrum erat concessum Titio: nunc ciuitas cum suo districtu cõceditur Seio. & videtur dicendum, q̃ extensio titio, ex sua concessione, acquiritur Seio ex suo capite generali. vt. ff. communia prædiorum. l. in vendítione. & ff. de iure dotium. l. si proprietati. dicit. l. quod si ab specie, prius est inchoandum, post ea veniendum ad genus. C. de pigno. l. 2. quæ non est alibi. In contrarium videtur: nam lege cauetur q̃ si capitaneus concessit alicui vnum mansum in feudum: deinde vendidit curiam, illud mansum non venit in concessione generali, tanquam exceptum à curia per specialem prouidentiam. vt in cap. quidam capitaneus. de capita. qui cur. vendi. solutio. illud ideo: quia nomine curiæ non continentur feuda. sed nomine ciuitatis bene continerentur castra, saluo iure alterius: cum autem illud ius deficiat consolidatur vniuersitati suæ. & idem fortè est in feudis per dict. l. si proprietati. sic videbatur dicendum, in prædicta quæstione quod cum ius secundæ maioriæ deficiat consolidetur primæ maioriæ vniuersali. Præterea ita rex voluit, quod ista bona extraherentur à prima maioria, vt remanerent in secunda: qua cessante non videtur quod aliquid voluit agere contra primam maioriam, & rebus sic stantibus scilicet stante secunda maioria, videtur dispensare contra primam, non illa cessante. l. quod seruus. ff. de condict. ob caus. & quæ tradit latè Socinus. 3. volu. consi. 78. & Alexan. consil. 72. col. fin. tertio volu. facit etiam quod habetur in. l. sicut. §. illud videamus. ff. quib. mod. pignus, vel hypothe. solui. & l. etiam. cum. l. iubemus. C. ad Velleia. & facit optimè. l. proponebatur. & l. filius familias. & l. hæreditate. §. pater cum sequenti. ff. de Castren. pecul. In contrarium tamen facit: quia iam ista bona desierunt esse primæ maioriæ ex facultate regia, & transierunt in aliam personam, vnde iam non sunt reliquiæ primæ maioriæ. l. pater filium. §. quindecim. ff. de legat. tertio. & in simili habemus in fundo, qui semel exiuit de familia, desinit esse patrimonialis mutatione personæ. argumen. l. gerit. in fi. ff. de acquirend. hære. & refacta amissibili ex crimine lesæ maiestatis, semper erit amissibilis, vt alias in refacta alienabili semper erit alienabilis. vt in dict. §. quindecim. & facit etiam quod habetur in. l. si quis ædes. ff. de seruitu. vrbano. prædio. Item medii successores immutant rei qualitatem. l. Paulus. §. fina. ff. de acquirend. hæredi. l. licitatio. §. mercatores. ff. de publica. & l. si auia. C. de donatio. l. 1. C. de imponen. lucrati. descriptio. lib. 10. Bald. de eo qui sibi vel hæredib. suis. in princip. adde bonum & singularem casum in. l. si ita legatum. §. si domus. ff. de leg. primo. ibi: atsi ea domo destructa. &c. & quod ibi Paul. de Castr. notat in fin. Per quem text. etiam inferens ad quæstionem, quòd si pater habens maioriam antiquam, impetrauit à principe licentiam extrahendi abea aliqua bona, & constituendi ex eis maioriam in filium secundum, & ita fecit, quod mortuo secundo filio in vita patris, non reuertuntur bona illa in primam maioriam, etiam si constaret de voluntate patris, quod reuerterentur: quia cum tali noua voluntate, vt reuerterentur, debebat etiam concurrere licentia regis necessaria. facit. l. quædam. ff. de iur. codicillo. si tamen esset casus in quo facultas regis in hoc non esset necessaria, sufficeret voluntas patris, per text. in dicto. §. si domus in fin. & istam partem crederem de iure veriorem, nisi ex aliquibus aliis coniecturis, constaret principem voluisse deficiente secunda maioria, quod bona redirent ad primam, vt si cautum fuit, quod descendentibus vocatis in secunda, bona redirent ad primam, vel alias de tali voluntate constaret: & in facultate regia non exprimeretur, quòd bona ex crimine lesæ maiestatis confiscarentur: quia tunc in certis non esset opus coniecturis. l. continuo. §. cum ita. ff. de verbo. obli. tu quando casus occurrat latius cõsidera: quia quæstio est notabilis. ¶ Pone etiam q̃ contra tenorem maioriæ vocantis in defectum masculorum, quendam transfuerales, exciusa filia fœmina, rex dispensauit, vt possessor daret maioriam filiæ, & eius descendentibus: comparet modo non ille primo loco vocatus: sed sequentes vocati, & dicunt regem illis non præiudicasse. vnde petunt maioriam, an possint? & videtur q̃ non per text. valde notabilem in. l. 1. §. fina. ff. de assignan. libert. Bart. in. l. 1. §. si pater. ff. de cõiugen. cum e. nãci. libe. eius. quod de plano procedit, si ille cui maioria deferebatur, esset viuus tempore, quo defertur: secus videtur si esset mortuus.

Quæst. 31.

a ¶ *Hermano.* Concord. cũ authe. de hæred. ab intest. venienti. §. 1. colla. 9

b ¶ *El fijo y el nieto.* Et non corrumpitur gradus. sed repræsentatur: nã ne posingreditur locum sui patris. secũdum Bal. in. l. 1. & in. l. quibus. C. de secu. nupt. vnde & si caueatur statuto, q̃ filia dotata existentibus liberis masculis, nõ succedat: sed quod ipsi filii hereditatem possideant nõ præfertur filius nepoti ex alio filio præmortuo. secũdum Bal. in. d. l. in quibus. ver. & prædicta faciunt ad quæstionem.

3

4

c ¶ *Egualmente.* Adde. §. cum filius. inst. de hæredita. quę ab intesta. deferũtur. & l. 3. C. de suis & legiti. hæredi.

5

d ¶ *El tio es mas propinquo.* Vt in. l. 1. §. proximus. & §. gradatim. ff. vnde cogna. §. si plures. insti. de agnato. successio.

6

e ¶ *Ningun pariente de los descendientes.* Ex hoc verbo probatur, quod in linea descendentium datur cuilibet ex descẽdentibus hoc priuilegiũ repræsentationis in successione ascendentium: neque gradus est limitatus. & idẽ videtur probari in authen. de hære. ab intest. venię. §. 1. & ita tenet Saly. in authe. post fratres. ad fi. C. de legiti. hæred. Ang. tamen de Aret. in §. cum filius. instit. de hæredita. quæ ab intesta. defecerunt. vult quod ista repræsentatio non transeat vltra pronepotem per tex. ibi. & allegat ita velle Bart. in. l. 1. §. si quis. ff. de suis. & legiti. hæred. sed Bar. non limitat, vt non transeat vltra pronepotem sed vult pronepotem includi, si ergo agatur de hæreditate proaui, & sic nepos ex vno filio & pronepos ex nepote ex alio filio, succedunt pariter nepos & pronepos. per text. hic & text. expressum in dict. §. cum filius. quicquid dixerit hic Montalbus. & Ioann. Fabr. in dict. §. cum filii'. si tamen ad hæreditatem proaui vellet concurrere pronepos cum filio sui proaui, an posset tali casu? & videbatur quod non: quia esset dicere quod repræsentaret personam sui aui non sui patris, & leges dicunt personam patris repræsentare. in contrarium tamen videtur text. in ista. l. partitarum, cum dicit ningund descendiente. & sic vult quod quocunque gradu sit descendens ex filio præmortuo concurrat cũ alio filio defuncti. hoc etiam expresius probatur in. d. auth. & d. §. ibi cum dicit sic tamen, vt si quem horum descendentium filios relinquentem mori contigerit illius filios, aut filias, aut alios descendentes in proprij parentis loco succedere siue sub potestate defuncti, siue sub potestatis inueniantur: tantam de hæreditate morientis accipientes partem, quanticunque sint, quantam eorũ parens si viueret habuisset. cum ergo dicit, aut filios descendentes: & cum dicit quantam eorum parẽs. &c. & cum dicit in proprij parentis loco. est text. expressus pro hoc, parentes enim dicuntur etiam vsque ad tritauum, vt in. l. iurisconsultus. §. parentes. ff. de gradib. seu in infinitum. vt in. l. quique litigandi. §. parẽtes. ff. de in ius voc. si enim ratio est huius repręsentationis: quia proximior gradus in ista linea descendentium respectu successionis ascendentium, non consideratur. Ista ratio

7

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

In nou. recop. est. l. 5. tit. 7. li. 5.

ita limitat in pronepote concurrente cum filio, sicut & in nepote, bene etiam confert ad hoc. l. Tauri. 40. cum disponit filium seu nepotem, seu alium descendentem ex filio primogenito, præsertim in successione maioriæ filio secundo possessoris maioriæ: & sic pronepos vel abnepos excludet à maioria patruum magnum, & sic in maioria excludit in successione hæreditatis ab intestato, concurret: cũ omnia hæc statuãtur ex vi præsentationis: quæ tu bene nota: quia Montaluus hic aliter decidit, dicens quæstionem istam disputatam fuisse in cancellaria, & cõclusum fuisse per famosos doctores, quod si agatur de hæreditate proaui, tunc licet nepos repræsentet personam patris, quoad hæreditatem aui, non tamẽ quoad hæreditatem proaui, stante filio dicti proaui, vt tali casu non extendatur repræsentatio ad pronepotes: tu vero tene firmiter contrarium per supradicta. Et in hanc sententiam, quam ego teneo, videtur inclinare Azo in summa. in authen. de hæredi. ab intesta. veniẽ. in princip. vbi ponit hæc verba. adeo autem liberos vocat, vt si ex vno filio præmortuo, sit nepos vel pronepos, vna cum alio defuncti filio vocetur. & aduerte quod ista repræsentatio tunc habet locum, quando succeditur titulo hæreditario, & successione legali ab intestato: & secus esset si ageretur ex fideicommisso ex dispositione testatoris: nã tunc non esset locus huic repræsentationi. vt tradit Bal. in. l. cum ita legatur. §. in fideicõmisso. ff. de lega. 2. & plenè Decius. quẽ vide consi. 1. nu. 4. & 5. qui alios refert & in consi. 412. quod tu bene nota: quia soã. de Imo. per gl. ibi cõtrarium voluit in. d. §. in fideicõmisso. & procedere opinio soã. de Imo. post glo. quando testator adæquasset successionem talis fideicommissi successioni ab intestato, prout tradit idem Decius consi. 79. columna. 1. procederet etiam dicta opinio gl. & Ioa. de Imo. quando ageretur de fideicommisso inter trãsuersales: & secus esset, si ageretur inter descendentes respectu fideicommissi relicti ab aliquo ex ascẽdentibus: nam tunc idem esset in fideicommisso, quod in hæreditate, vt tradit idem Decius consil. 217. incipit in casu proposito. & sic erit extensio ad istam l. partitarum. vt procedat & si agatur de successione fideicommissi: procederet etiam quando ageretur de successione patrui. nam tunc etiam admitteretur repræsentatio in filijs fratris succedentibus cum patruo in fideicommisso. prout vult idẽ Decius. d. consil. 217. dicens q id quod consuluit consi. 1. fuit cum ageretur de successione patrui magni, vbi non datur ista repræsentatio: & sic in effectu ista limitatio potius est extẽsio ad istam l. vt scilicet vbi cunque admittatur repræsentatio habeat locum etiam si succedatur ex fideicommisso: nam cum ita sit de iure, verba testatoris, secundum dispositionem iuris debent interpretari. secũdum Bald. in. l. precibus. C. de impube. & aliis subtilit. & in. l. 2. in fi. C. de cõditio. inser. l. si duo & ib. Bald. ff. de acquirend. hæredi. Sed aduerte, q cum succedatur ex fideicommisso, videtur succedi primo disponenti. vt. l. cohæredi. §. cũ filiæ. ff. de vulg. & pupil. vnde si respectu illius de iure non procederet repræsentatio, licet procederet respectu vltimi descẽdentis: non procederet repræsentatio per adducta per Decium in dictis consilijs. Aduerte etiã quia in linea ascendentium, cum agitur de successione descendẽtium, non est locus tali repræsentationi: cum natura repugnet. vt in dict. authen. de hæredi. ab intesta. venien. §. consequens. colla. 9. & tradit Salyce. in authẽ. defuncto. C. ad Tertull. & in authen. post fratres C. de legiti. hæredi. hæc etiam repræsentatio in linea vel gradu collaterali: cum agitur de successione collateralis, datur solum filijs fratrũ & nõ vlteriori. vt in. l. 2. in fra eo. & in. d. authen. de hæredib. ab intest. venien. §. si igitur. in versi. huiusmodi.

todos heredaran en logar del padre cõel tio, e auran aquella parte[a] de los bienes del auuelo, que auria el padre dellos si biuiesse. E si alguno muriesse sin testamẽto, e fincasse vn nieto de vn su fijo, q̃ fuesse ya muerto e de otro fijo que fuesse ya finado, le fincassen tres nietos o mas: este vno solo, tanta parte auria en la heredad del auuelo, como todos los otros[b] sus primos, porque pocos o muchos q̃ sean fincan en logar de su padre, e heredan todo lo que heredaria si biuiesse.

¶ *Ley. IIII. Como los padres e los auuelos pueden heredar los bienes de sus fijos, e de sus nietos, quando mueren sin testamento.*

Segund el curso de natura e la voluntad de los padres, de- uen heredar los fijos los bienes dellos, dexando los en su logar despues de su muerte: mas porque acaesce a las vegadas, que los fijos mueren ante que los padres e los auuelos. E porende, pues que en la ley ante desta, mostramos de la herencia, que ganan los fijos, o los nietos, quando sus maiorales mueren ante dellos: cõuiene que digamos, como de uẽ heredar los ascendientes, a aquellos que descẽdieron dellos, e dezimos, que quando acaesciere que el fijo muera sin testamento, non dexãdo fijo, nin nieto q̃ heredasse lo suyo: nin auiendo hermano, nin hermana: que estõce el padre e la madre[c] deuẽ heredar egualmẽte[d] todos los bienes de su fijo. E si hermanos ouie

8 a ¶ *Aquella parte.* Succedunt enim in stirpes, non in capita, vt hic, & in dict. §. cum filius. in fi. de hæreditati. quæ ab intest. defer. & in. §. 1. in authen. de hered. ab intest. venien. colla. 9. de quib' iuribus sumpta est ista lex.

b ¶ *Como de todos los otros.* Concord. cum. l. secunda. C. de suis & legiti. hæredi. sed an idem sit in pronepotibus diuersorum nepotum, vt succedant proauo in stirpem, & non in capita, sicut succedũt nepotes diuersorum filiorũ. Albericus disputat in. d. l. 2. & refert Albe. Papien. tenuisse, quod pronepotes inter se succedant in capita, & illa. l. 2. loquens de nepotibus non extendatur ad pronepotes: cum enim non succedant tunc cum proximioribus in gradu, intrantes locum parentum, nimirum si tunc vocentur in capita, & non in stirpes, sicut esset quando concurrerent cum proximioribus quia tunc licet faueatur in vno grauãtur in alio, vt scilicet succedãtio sit in stirpem & non in capita, quæ ratio cessat, quando solum succedunt inter se. Albericus tamen ibi dicit æquiorem opinionem sibi videri, q etiam pronepotes succedãt proauo in stirpes, sicut succedissent patres eorum, in quorum locum succedunt. Quid autem si nepotes, vel pronepotes vocarentur per aliquod fideicommissum, & sic ex dispositione testatoris seu ex institutione, vel substitutione, an tunc succedãt in stirpes vel in capita? vide per Decium consi. 412. visa eleganti cõsi. vbi concludit. q tunc vocentur in capita. vide ibi per eum.

¶ *Lex. IIII.*

9 Mortuo descendente sine liberis, succedunt ei pater & mater vnà cum fratribus defuncti per capita: & si fratres nõ habet, succedunt parentes: his deficientibus, admittuntur aui ex vtroque parente & tantũ habebit vnus auus si erit solus ex vna parte, quantum duo ex alia: & aliæ dentes cum fratribus succedunt per capita: & idem de filijs fratrum. hoc dicit.

c ¶ *El padre e la madre.* Concord. cum authen. defuncto. C. ad Tertul. & cum authen. de hæredib. ab intesta. venien. §. consequẽs. colla. 9. nota tamen quod in maioria filij non succedit pater, quia maioria respicit lineam descendentem licut & feudum vel emphyteosis ecclesiastica. Bal. in authen. defuncto. C. ad Tertul. qui licet loquitur in feudo cadẽ ratio est in maioria.

d ¶ *Egualmente.* Non ergo fiet distinctio bonorum, vt acquisita, a patre, vel patris causa patri deferantur: matri verò acquisita ex parte matris, vel eius causa prout distinguit Bartol. in authen. itaque. C. cõmunia. de successio. per text. quem dicit singularem in. l. quod scitis. C. de bonis quæ liber. cui sententiæ quam plures doctores adhæserunt: ita vt communior opinio videatur. vt tradit Andr. Tiraquellus. de retractu legali. §. 14. numero. 31. dicens hanc opinionem receptam esse apud Gallos, & probatur hac opinio. l. 10. titul. sexto. libro tertio. foro. l. contra dictum Bartol. tamen tenet Bal. in dict. authen. defuncto. vbi etiã Salycet. Petrus. & Cynus in. d. authẽti. itaque. & Cornel. in. d. authent. defuncto. & plerique, alij etiam relati à Tiraquello. vbi supra. & hanc dicit esse communem opinionem Bal. cõs. 31. volumi. 1. & istam opinionem approbat. l. ista partitarũ: cum dicit eguaimente todos los bienes del hijo. & etiã. l. 6. in ordina. Tauri. vnde. l. fori nõ procederet: nisi in his locis, vbi fuerit vsu recepta, prout dicit dicta lex sexta. neque hoc limitarem in lucris nuptialibus, iuxta dispositionem. l. secũdæ. C. de bonis quæ liber. prout & Bald. limitabat in dict. l. quod scitis cum ex dispositione huius. l. & dict. l. 6. nulla fit fienda distinctio etiam cuiuscunque qualitatis sint bona, & procedat istarum legum dispositio.

Ellos

In nona rec. est. l. 1. tit. 8. libro. 5.

¶ *Deuen ellos.* Hoc hodie corrigitur in regno. per. l. 7. in ordina. Tauri, qua cauetur q̃ fratres defuncti nõ concurrant cum patribus, vel alijs ascendentibus defuncti.

b ¶ *O auuela.* Habes hic, q̃ etiam si pater sit constitutus sub aui potestate, succedit filio ab intestato, excluso auo paterno. Adde. l. q̃ citis. C. de bon. quæ liber. & text. in auten. defuncto. C. ad tertullia. & in corpore vnde sumitur. collige etiam q̃ mater excludet auũ & patronũ, & sic correcta est dispositio. l. equissimũ. §. fi. ff. ad turpil. cũ neq; pater præferatur matri in successione filij intestati, vt hic, & in dic. §. consequens. & auten. defuncto. per quas correctatuit. l. 2. §. obijciuntur. ff. ad orficia. & l. 2. C. ad tertull. & §. præterũtur. inst. de senat. consul. tertull. collige etiam hic, q̃ si defuncto filio supersit mater vel pater, & etiã auus q̃ excludit auus, etiã si filius talis aui pater vel mater defuncti prædecesserit viuo auo: nõ enim auus ingreditur locũ filij, vt dixi supra eo. l. 3. & not. glos. in. d. authẽ. defuncto.

dezimos ... Sus. l. multum. Sobre todo q. m. q.

¶ *Ley. V. Como los hermanos e los otros parientes de la liña de trauiesso se puedẽ heredar los vnos a los otros, quando muerẽ sin testamẽto.*

Esta aqui mostramos en q̃ manera los ascẽdientes, e los descẽdientes deuen heredar entresi, quando alguno dellos muriere sin testamẽto. E agora q̃remos dezir, como pueden heredar entresi, los que son de la liña de trauiesso, assi como los hermanos, e los tios, a los otros parientes que son en aquella mesma liña, muriendo alguno dellos sin testamento. E dezimos, que si alguno que assi muriesse sin testamento, non ouiesse de los parientes que suben, o descienden por la liña derecha, e ouiesse hermano, o hermana[i] de padre o de madre, e sobrino fijo de tal hermano, o de tal hermana que fuesse ya muerta, que el hermano, e el sobrino heredarã los bienes de tal defuncto egualmẽte, e maguer seã los sobrinos dos, o mas, nasceidos de vn hermano, o de hermana, nõ aurãmas de la meytad[k] de la heredad, e partir la hã ellos ẽtresi por cabeças egualmente. Mas si este que muriesse sin testamento non auiẽdo ascendiẽtes, nin descẽdiẽtes, ouiesse sobrinos de dos hermanos de parte de su padre, o de su madre e fuessen los hermanos amos muertos heredaran los sobrinos los bienes de su tio, e partir los an entresi por cabeças[l] egualmẽte. E sobre todo dezimos, que si este q̃ assi muriesse, ouiesse otros hermanos que non le pertenescciessen, finõ de parte de su madre, o de su padre, que estos, nin los fijos dellos, non deuen auer herencia del finado,[m] con los hermanos que le pertenescẽ de parte de padre e madre, nin cõ los fijos dellos, si los padres fuessen muertos.

9 a ¶ *Ad succesionem fratris vocãtur fratres vnà cum filijs fratrũ præmortuorum in stirpem, sed si nemo fratrum viuit, succedunt fratrum filij per capita, sed tam fratribus quàm filijs fratrum, præferuntur fratres ex vtroq; parente coniuncti defuncto, aut eorum filij. h. d.*

i ¶ *O hermana.* Fratres vtrinq; coniuncti sunt, qui in successione ab intestato vocantur ad successionem fratris primo loco vt hic. & i auten. cessante. C. de legiti. hæredi. in patruis tũ succedentibus, nepoti, seu sobrino suo non consideratur ista duplex cõiunctio, sed admittitur pariter siue fuerint coniuncti patri nepotis eorum fratri ex vtroq; latere, siue ex vno tãtum, vt tradit Bart. in. l. post cõsanguineos. §. legitima. ff. de suis & legi. hæred. hæc nã q̃. coniunctio cõsideratur tã tum: cũ agitur de successione fratris, vel patrui. vt in auten. de consanguine. & vterin. fratri. ad fi. col la. 7.

k ¶ *De la meytad.* Concord. cum dict. auten. cessante. & cum l. 8. in ordina. tauri. sed quid si frater vtrinq; coniunctus repudiet hæreditatem, quita men haber filium, vel filios, an pars repudiata accrescet nepotibus seu filijs sui fratris adeuntibus, vel an filij repudiantis aliquid habebunt? vide per Salicet. in dicta authẽtica. post fratres. la primera. vbi tenet quod non accrescat, sed etiam filij repudiantis cum illis succedant, cuius contrariũ tenuit ibi Corneus. vide ibi per eos, & opinio Salicet. videtur æquior, & probabiliõr.

In nona rec. est. l. 1. tit. 8. libro. 5.

5 c ¶ *Descendiesse del.* Descendentes enim excluderent ascendentes, vt hic & in auten. in successione. C. de suis & legiti. hæredi. l. 6. in ordi. Tau.

d ¶ *Hermano.* Vult q̃ si haberet fratrem vel sororem vtrinq; cõiunctos, q̃ excluderent tales fratres auum, vel auiam: cuius contrarium tenet glos. Bart. & alij docto. communiter in. d. auten. defuncto. & contraria opinio, quæ ibi recitatur in glos. super verb. proximis. videtur approbari hic, quam etiam renebat Iacob. de Bellouis. in auten. de hære. ab intesta. venien. §. si vero. hodie tamen non repelleretur, imo nec cõ currerent cum auo vel auia, vt in dict. l. 7. in ordi. Tauri. vide que dico infra eo. ingl. pen.

Et in nouarec. est d. l. 4. tit. 8. lib. 5.

e ¶ *Egualmente.* Medietatem habebunt auus & auia paterni, & aliam medietatem auus & auia materni: non distincto vtrum bona peruenerint ex linea paterna vel materna, vt dixi supra in glo. 2. in ista. l. & tradit Salyce. in auten. itaq; C. communia de successio. si vero tãtũ super sint auus & auia paterni vel materni diuident etiam æqualiter, vt hic, & in. d. §. consequens. & auten. defuncto.

Nõ est in nou. recopilati.

8 f ¶ *Aquel solo.* Et hic isto casu fit distributio in stirpem, & non in capita. Idem habetur in. d. authen. vbi gl. & communiter docẽt.

Et in nouarec. in. d. l. 4. tit. 8. lib. 5. Et in. d. l. nouæ h recopil.

¶ *De madre.* Concordat hæc l. cum opinione glos. & docto. in dict. authen. defuncto. vt etiam fratres vtrinque coniuncti nõ excludant auum vel auiam, sed concurrant, hodie verò neq; concurrẽt, vt in dic. l. 7. in ordina. Tauri, & in. l. 1. tit. 6. lib. 3. for. ll.

In nou. recop. est. l. 2. tit. 8. li. 5.

¶ *Hermanos.* Concordat cum autẽ. vt fratrum filij. §. fi. colla. 8. hodie seruanda quod habetur in dict. l. 7. in ordina. Tauri.

¶ *Lex. V.*

m ¶ *Del finado.* Concordat cũ dicta authentica, cessante. C. de legiti. hæred. & authen. itaq;. C. communia de successio. q̃ aut si nõ ageretur de

4

hæreditate fratris: sed de substitutione fideicommissaria, in qua testator vocauit filios suos, qui erant ex diuersis matrimonijs, an præferantur vtrinq; coniuncti cõiunctis ex vno latere tantum? & dicendum est quòd non: cum ex tali substitutione fideicommissaria non succedatur fratri, sed testatori. l. cohæredi. §. cum filiæ. ff. de vulg. & pupill.

& quãtum ad ipsum testatorem omnes filij sunt æquales, licet pereati ex diuersis nuptijs: & sic omnes æqualiter admittentur, vt decidit Barto. in. l. Lucius. col. fi. pe. q. ff. de vulga. & pupil. versi. quæro quidã habens duos filios, & probatur in. l. fin. ff. ad Trebell. & tradit Decius cons. 304. incipit in casu proposito. & adde Bald. in. l. in testamento. col. 4. verſic. 5. quarritur. C. de testa. mili. & Alexã. consi. 30. 2. vol. incipit viso testamento. Item in Baronia vel feudo non consideratur an aliquis frater, sit vtrinq; coniunctus, sed an sit coniunctus ex illa parte ex qua feudum defertur. vide per Bald. in. l. 1. C. de fisis & legi. hære. Et idem videtur dicendum in materia ex quo inferes ad quæstionem, quod si mulier quæ habebat maioriam habuit filium ex primo viro cum quo matrimoniam contraxit si forte postea iste vir iuit in bella. & fuit orta fama quod ibi mortuus fuerit: si forte mulier contraxerit cum secundo viro ex quo etiam habuit filium & demum reuerso primo fuit restituta primo viro ex quo habuit tertiũ filium quod si mortua ista muliere successit filius eius maior qui postea decessit sine liberis q maioria debetur filio secundo licet non sit frater vtrinq; coniunctus filii maioris decedentis & non ter. io filio licet fuerit frati vtrinq; coniunctus.

¶ Ley. VI. Como pueden heredar los hermanos q̃ non son de padre e de madre, e otrosi quiẽ puede heredar a aquel que muere sin testamento.

HErmanos de padre tan solamẽte, e otro de madre auiẽdo aq̃l q̃ muriesse sin testamento, si non dexasse otro pariente ninguno, que heredasse lo suyo de los que descienden, o subẽ por la liña derecha: estõce dezimos, que en tal caso como este, el hermano que le pertenesciesse a este atal de padre tan solamente, esse heredara todos los bienes del defunto, que le vinieren de parte de su padre, a, e el hermano q̃ le pertenesciesse de parte dela madre, esse heredara otrosi, todos los bienes que le vinieren de parte de su madre, e los bienes que atal defunto como este ouiesse ganado, b por otra manera qualquier, amos los hermanos sobredichos los partiran egualmẽte. E sobre todo esto dezimos, que si alguno muriesse sin testamento, que nõ ouiesse parientes, de los que subẽ o descendẽ por la liña derecha, nin ouiesse hermano, nin sobrino c fijo de su hermano, que destos adelãte, d el pariente q̃ fuere fallado que es mas cercanõe, del defunto fasta en el dezeno grado, e esse heredara todos sus bienes. E si tal pariente non fuesse fallado. E el muerto auia muger legitima, f quando fino heredara ella todos los bienes d su marido, esso mismo dezimos del marido, h q̃ heredara los bienes de su muger en tal caso como este. E si por auẽtura el que assi muriesse sin parientes non fuesse casado, estõce heredara todos sus bienes la camara del Rey i.

ex fratre in feudum, dicit inter alia hæc verba. constitutio etiam dilucidans successiones non debet intelligi in non enumeratis quamuis intelligerentur aliàs propter similitudinem vel eandem rationem & ponendo de nepote, dicta constitutio debuit patruum exprimere si fuisset intentionis suæ quod patruus succederet sicut nepos: quoniam appellatione nepotis non cõtinetur patruus, quia sunt in eisdem gradu: & sicut in nomine discrepant sic in effectu. C. de feriis. l. à nullo. I. si idẽ C. de codicillis. & post hæc scripta reperi Ludouic. Bolonin. in additio. ad mathesilanum in tracta. de succes. ab intest. charta. 9. colũ. 1. versi. nõ sunt multi dies. dicentem, q pro ista parte sic consuleit. vid. ibi per eum qui in specie tractat q̃stionem istam & concludit quod non fiat in matertera & patruo ista distinctio bonorum.

a ¶ *De parte de su padre.* Sequitur dictum gloss. in. d. aucten. post fratres. la primera. C. de legi. hæredib. per. l. de emancipatis. C. eo. & dictum Azo. C. eo. in summa. & glos. in autẽ. itaque. C. communia. de succes. & idem quod hic disponitur in fratribus, erit in filijs fratrum, secundum Matheſill. in tracta. de successio. ab intestat. in versicu. 3. articulus principalis per text. in aucten. de hæred. ab intest. §. reliquum. & tenet etiam Angel. Aretin. in. §. si plures. ad fin. inst. de legi. agna. succes. Sed quid si concurrant auunculus ex parte matris, & patruus ex parte patris non extantibus fratribus, neque filijs fratrum an fiat ista distinctio bonorum in successione inter eos nõ meminit vidisse tactum & videtur quòd sic ex identitate rationis, & ex æquitate. Cogita tamen, quia in contrarium facit quod lex inter istos non considerat, nisi propinquitatem gradus, vt in simili quæstione dicit Paulus de Castro, in aucten. post fratres. la secunda. C. de legiti. hæredib. & quia cum sint bona commixta non debet fieri distinctio bonorum, extra casum in iure expressum. Item quia respectu istorum iam ista bona non dicuntur paterna, vel materna, prout dicebatur inter fratres, vel filios fratrum, qui sunt in linea descendentia patre, vel à matre. & sic non habebit locum. §. exceptis. l. de emancipatis. C. de legiti. hæredib. & pro hoc induco quod dicit Andreas de Yser. in capitulo si quis miles. in versicul. & filius fratris imperator Lotharius Eugenio Papæ. columna. secunda. in quæstione illa, an patruus succedat nepoti ex fratre in feudum, dicit inter alia hæc verba. constitutio etiam dilucidans successiones non debet intelligi in non enumeratis quamuis intelligerentur aliàs propter similitudinem vel eandem rationem & ponendo de nepote, dicta constitutio debuit patruum exprimere si fuisset intentionis suæ quod patruus succederet sicut nepos: quoniam appellatione nepotis non cõtinetur patruus, quia sunt in eisdem gradu: & sicut in nomine discrepant sic in effectu. C. de feriis. l. à nullo. I. si idẽ C. de codicillis. & post hæc scripta reperi Ludouic. Bolonin. in additio. ad mathesilanum in tracta. de succes. ab intest. charta. 9. colũ. 1. versi. nõ sunt multi dies. dicentem, q pro ista parte sic consuleit. vid. ibi per eum qui in specie tractat q̃stionem istam &

b ¶ *Ouiere ganado.* Adde dictam auten. post fratres. & ibi glo. 1. C. de legi. hæredib. sed qualiter isti soluent debita defuncti: dic quod debita contracta pro bonis maternis, soluent succedentes in maternis contracta pro paternis succedentes in paternis. argu. l. si certarum. §. 1. ff. de testa. mili. quòd si non appareat pro quibus bonis fuerunt contracta, pro rata subsistinebunt, secundum Alberic. in aucten. ita que. colum. 3. C. cõmunia. de succesio.

c ¶ *Ni sobrino.* Iste enim excludit patruum. etiam si sint in pari gradu, vt hic. & in aucten. post fratres. la primera. C. de legi. hære. & in autẽ. de hæred. ab intesta. venien. §. si autem. col. 9. & tenet Ioann. Faber in §. fi. col. 2. inst. de seruil. cogna. & Salycetus in aucten. post fratres. la prima. in prin. summas illum tex. & tex. ad hoc expresse est ibi qd autem erit in feudo, si concurrant patruus & filius, patris mortui: vide per Bald. in. c. 1. imperator Lotha. Eugenio papæ. in fin. vbi dicit idem esse in feudo, quod in allodijs & a fortiori ratione: quia fere contra naturam feudi est, q̃ respiciat ascendentes. filius ergo fratris succedet in cellula fratris: sed patruus non habet aliam cellulam, vt sibi ipsum: & ideo filius fratris intelligitur esse proximior per fictionem, quo ad gradum, & per veritatem, quoad effectum.

d ¶ *Adelante.* Non ergo habet locum repræsentatio in successione collateralium vltra filios fratris, vt hic. & in aucten. post fratres. la segunda. C. de legiti. hære. & dixi supra. in. l. 3.

e ¶ *Mas cercano.* Concord. cum. d. aucten. post fratres. la 2.

f ¶ *Dezeno grado.* Approbat opinionem Azo. C. de legiti. hæredi. in summa. column. fina. reprobata opinione Placen. qui dicebat omnes agnatos & cognatos in infinitum debere succedere. & opinionem Azo. tenet etiam glos. in aucten. de hæred. ab intesta. venien. §. si verò neq; fratres: & in aucten. in successione. C. de iuis & legiti. hæredi. vbi etiam Barto. & Doct. & Iason. in. l. fi. col. 2. C. vn de legiti. in secundum tñ successione porrigitur successio vsque ad septimũ gradũ tantũ, & non vlterius. c. 1. §. hoc autem sciendũ. de his qui feud. dar. pos. nisi feudũ sit constitutũ nomine & titulo regni, ducatus, marchionatus, aut comitatus: nã tunc etiã vltra cõtesimũ gradũ successio porrigitur. Bal. in. c. de feud. anarchia. in. §. capitanei. Iason post alios. in. d. l. fi. col. 3. Decius cõsi. 85. tu in feudorũ successione. vide. l. 6. tit. 26. par. 4. & quæ ibi dixi. & l. 7. eiusd. tituli. & ea quæ etiam ibi dixi & qualiter cõputẽtur isti gradus. vide in. l. 3. tit. 6. part. 4. & adde Decium consi. 334.

g ¶ *Muger legitima.* Concord. cum. l. 1. ff. vnd. vir. & vxor. & l. 1. C. eo.

h ¶ *Marido.* Vt habetur similiter in dictis legibus.

i ¶ *Del Rey.* Cõcor. cum. l. 1. & l. 4. C. de bon. vacã. lib. 10. & l. 1. §. diu. ff. de iur. fisc. & in aucten. de hære. & falci. §. si verò institutio. & in taul. q

Eadem quæstio. l. 2. tit. 15.

sunt regalia, in parte bona vacantia, in vsibus feudorum. & not. q si clericus non habet consanguineos, neq; beneficium ecclesiasticum, & decedit ab intestato, bona talis clerici non veniũt applicãda fisco papæ, sed potius debent applicari episcopo loci, vt ipse deligenter ea distribuat in vsum ecclesiæ vniuersalis, non vero, vt sibi appropriet, vt not. Abb. in capit. 2. vlti. nota. & in. c. 1. ad fi. de successi. ab intesta.

¶ Lex. VII.

Si matrimonium sine dote scienter cõtrahitur si mulier vñ honestè viuat post mortem viri nõ habeat, succedit ipsi viro etiam liberos habenti in quarta quæ non vltra centum libras auri ascendat, sed si habet vnde viuat, non succeditb. d.

Addit. C. vnde vir & vxo. cũ iuribus simil.

1 a ¶ *Paganse.* Sumpta est de. §. quia vero legem. in autẽ. vt liceat matri & auiæ. colla. 8. & 9. §. quoniam verò. in auten. de exhiben. & introd. re. colũ. 5. & in auten. præterea. C. vnd. vir & vx. & licèt ista lex, loquatur in vxore inope. Idem erat in viro, vt in dictis auten. & vide per glo. & Bal. in. l. licèt. vbi & Bal. in. 2. Iecẽt. C. de iur. dot.

2 b ¶ *Con ellas.* Procedet etiam inter sponsos de præsenti, & si vxor non sit ducta ad domum, vide Bal. in. l. fi. col. fi. ver. 6. q. C. vnde legiti.

3 c ¶ *Sin dote.* Idem si dos esset parua secũdum Bal. in. d. autẽ. præterea. 'circa fi. cuius dictum cõmuniter tenetur: sed tũc talis dos computabitur in quartam, secundum eum & Paul. de Castr. ibi. Quid autem, si dos fuit congrua tempore contracti matrimonii, sed postea ex mutatione temporum, qualitatis personarum, & facultatum, facta est incõgrua? vide per Soci. con. 30. in. 4. vol. col. pen.

4 d ¶ *Desamparadas.* An idem erit in viro inope vxore præmoriente? text. in. d. q̃ vero. in auten. de exhiben. reis. probat apertè, q̃ sic, & tenet glo. in. d. §. quia vero legem. vbi respondet ad tex. ibi qui videbatur obstare, & ita tenetur cõiter per doc. in. d. auten. præterea. Si tñ ex vxore præcedenti maritus habeat filios, qui succedũt matri, & pater habeat vsumfructum: tunc maritus non habebit istam quartam, quod proce dit siue matrimonium fuerit cum dote, vel sine dote cum talis quarta detur in subsidium, propter inopiam, vt fatetur Decius in. d. autẽ. præterea. in prin. co. 2. si autem nõ extarent liberi, & mulier dotata fuisset, & dos esset restituenda per maritum, posset tũc maritus habere quartam, licet matrimoniũ esset cũ dote, vt tenet glo. singularis in. l. licet. in glo. 1. C. de iur. dot. & illam gloss. sequuntur communiter docto. vt tradunt. Alex. & Decius in. d. auten. præterea.

5 e ¶ *Non dexasse.* Ex hoc verbo, videtur q̃ dispositio huius. l. & illarum, de qua sumpta est procedat etiam condito testamento, & idem dicũt docto. per text. ibi in. d. auten. præterea. & sic etiam contra voluntatem testatoris debet ista quarta, prout vult Bald. in. d. auten. præterea. parũ post principium. & Alex. ibidẽ co. 2. qui alios allegat. ex quo Alex. impugnat dictum Sali. ibi inver. sed dubitari potest septimo. vbi tenet, q̃ si testator iussit vxorem esse contentam cum eo, quod sibi relinquit & vltra petere prohibuit, q̃ tunc vltra petere nõ possit: quia hæc quarta debetur vxori cõtingenter nõ necessario, & ideo solũ præter voluntatẽ testatoris nõ cõtra voluntatẽ debet posse venire, tu cõsidera: qa forte ex dispositione huius. l. partitarũ hæc possunt reduci ad cõcordia, videlicet q̃ si testator reliquit vxori tãtũdẽ, ex quo posset bñ & honestè viuere, licet sit minus q̃rta, q̃ tũc vxor nõ possit vltra petere. neq; exigere rẽ: q̃ ponan verba à testatore per quæ prohibeat eã plus petere, prout exigit Salic. sed tantũ q̃ relictum sit sufficiens ad alimentatne vxor in felix mendicare cogatur, si verò legatum à marito relictum non esset ita sufficiens. tũc etiam si prohibeat eam plus petere: tñ petere poterit quartam istam, & imputabitur tunc tale legatum in quartã, vt disponit tex. in. d. auten. præterea. quæ ita debeat intelligi. Cum loquitur de tali imputatione. & isto medio respondetur ad fundamenta Alexan. & opiniones reducuntur ad concordiam.

6 f ¶ *De lo suyo.* Licet ergo vxor pauper esset industriosa, & manibus suis posset victum lucrari, adhuc habebit ista quartam, cum hæc lex, se referat ad ea, quæ habeat in facultatibus proprijs. & in terminis ita decidit Decius in. d. auten. præterea. col. fin. verſic. 3. ex supra dictis. & mouetur, quia efficacius debetur vxori inopi quarta ista, quæ iure actionis peti potest, quã alimẽta, quæ solùm iudicis officio filijs debentur, vbi ad talem industriam habetur cõsideratio, vt in. l. si quis à liberis. versi. sed & si filius. ff. de liber. agnos. & quia ista quarta datur in honorem præteriti matrimonij, vt conseruentur coniuges in solito statu, vt habetur in. d. §. quoniã verò. autẽti. de exhiben. reis. vnde nõ videtur quod cogatur tunc mortuo marito plus solito victum pro-

¶ Ley. VII. En quanta parte de los bienes del marido rico puede heredar la muger sobre si casasse sin dote, e non ha de que beuir.

PAgan se a los omes a las vegadas de algunas mugeres, de manera que casan con ellas b sin dote, c maguer sean pobres, por ende guisada cosa e derecha es, pues que las aman, e las hõran en su vida, que non finquen desamparadas d a su muerte. E por esta razon tuuieron por bien los sabios antiguos, que si el marido non dexasse e a tal muger en q̃ pudiesse bien, e honestamẽte beuir, nin ella lo ouiesse de lo suyo q̃ pueda heredar e fasta la quarta parte h

prijs manibus quærere, & maximè hoc procederet, si mulier esset nobilis: cui esset dedecus laborare, vt in simili tradit Bald. in. l. alimenta. C. de nego. gest. & de filio nobili tradit Barto. in. l. 1. C. de mẽdi. valid. lib. 11. & satis hoc placet attenta ista. l. 1. partitarum, & alijs legibus, de quibus sumpta est. licèt Soci. consi. 30. in causa dñæ Agnetis. 4. volu. vt cõtrariũ in co. si. vel ex dictis Socini ibi hoc limitetur nisi dos licèt parua cũ industria sufficeret ad alimenta, & sic q̃ vltra industriã, esset dos licèt de p se nõ congrua vide ibi per eũ, quid autem si vxor superstes, haberet magnam domum vel prædium, ex quo tamẽ viuere non posset: nisi vendat proprietatem? & dic quòd nõ cogitur vendere proprietatem, vt est tex. singularis in. l. fin. §. ipsum autem. C. de bon. quæ libe. & tenet Decius, vbi supra. & adde, quæ dixi in. l. 2. tit. 19. 4. par. Item cum hic dicit, nin ella lo ouiesse de lo suyo, intelligitur tẽpore mortis mariti: quia qualitas a dicta verbo intelligitur, secũdum tempus verbi. in. l. in delictis. §. si extraneũ. ff. de noxa. & l. si titius. vbi Bar. ff. de test. mili. vnde licet postea efficiat dies nõ excludef ab ista quarta, & eius petitione, vt tenet idem Decius in dic. auten. præterea. in fi. referens se ita consuluisse: & patet eius cõsi. 24. ¶ Sed quid si vxor habeat patrem diuitẽ, à quo alimenta petere possit, an adhuc agere poterit ad istam quartam? Alex. in. d. auten. præterea. post Raph. Cuma. in. l. in suis. ff. de libe. & posth. tenet q̃ nõ per fundamenta quæ ibi videbis, cuius contrariũ tenet ibi Dicius col. pe. qui respondet ad fundamẽta tradita per Alex. opinio tñ Alex. cõiter tenet, vt etiã fatetur idẽ Decius col. fi. tu adde Soci. d. con. 30. incip. in causa dñæ Agnetis. 4. vol. vbi idem tenet, q̃ Cuma. & alij. Tu aduerte, q̃ duo sunt principalia fundamẽta. quib' Cumanus Alex. & alij moueruntur. Primũ quia q̃habet patrẽ diuitẽ, non potest dici pauper, neq; vulgo pauper appellatur eo quòd pater & filius reputantur eadem persona, & extimum patris reputatur extimum filij. glo. in. l. 2. C. qui æta. libr. 10. Secundum quia filia potest cogere patrem, vt sibi alimẽta subministret, & sic succurretur suæ inopiæ quod est iustius, quàm q̃ succurratur ex bonis vtri præ defuncti: & tamen ad primum potest dici q̃ illud nõ debeat esse in consideratione ad tollẽdam petitionẽ huius quartæ: nã huius quartæ petitio locũ habet etiã extantibus filijs filius matrimonij, vt hic, & in d. auten. præterea. & tamẽ certũ est, q̃ poterit vxor suæ inopiæ succurrere, coggendo filios ad alimenta. l. si quis à liberis. in prin. ff. de liber. agnos. & cõfirmat quia vxor (q̃ alenda est ab hæredibus viri infra annũ, vt in. l. vnica. §. exactio. C. de rei vxor. actioe.) non tñ excluditur ab illa petitione, vt volunt Iacob. Butri. Salic. & Ange. in. d. l. vnica. §. cũ autem. C. de rei vxo. actio. per tex. in. l. cuvnus in. fi. ff. de alimen. & cibar. lega. Falcit etiam pro ista opinione cõtra cõem. l. ista pars tarũ. cui dicit, nin ella lo ouiesse de lo suyo, & sic innuit non sufficere si alimẽta possit alias à patre consequi. Cogita, quia passus est cõsideratione dignus, & vt dicit Decius in dic. auten. præterea. col. fi. hoc totum reside re videtur in arbitrio iudicis, qui habet iudicare, & declarare, an pauper dicatur.

7 g ¶ *Heredare.* Facit quia si filij repudiarẽt, vxor succederet si totũ peteret ius accrescẽdi. vide d hoc per Bal. in. l. vnica. col. 7. & fi. quo ad secũdã quæs. C. q̃n nõ petẽ. partes. filijs tñ cõibus illius matrimonij, pprietatem reseruare tenetur, vt in. d. auten. præterea. & q̃ succedat, vt hæres, phibic & in. d. §. quoniam vero. in autẽ. de exhi. reis. qd videtur clarũ quãdo succedit ex testamento vel ab intestato: sed quando succedit contrate stamentum, Bal. & Sal. Cuma, & Pau. de Cas. in. d. auten. præter. dicit q̃ tunc vxor habebit quartam cõditione ex illa. l. quibus satis cõstat hæc litera, cũ dicit, puede heredar. tex. etiã in. d. §. quia vero legẽ. in autẽ. vt liceat matri, & auiæ. dicit vxorem accipere: & sic innuit q̃ nõ habeat petere, sed accipere, prout etiam ponderat Philip. Corneus consi. 178. 2. vol. col. 4. ver. præterea est aduertendum.

8 h ¶ *Quarta parte.* Si tres filij sint vel pauciores q̃ si plures sint succedi in virilem, vt in. d. autẽ. præterea. Quid autẽ si maritus in vita ferit aliquã donationẽ, vel donationes, ex quibus veniat præiudicii in ista quarta. An vxor possit eas renocare respectu talis quartæ? vide per Philip. Corneum consil. 178. 2. vol. & reperies etiam inter consilia Socin. consi. 118. in primo volum. cum suscriptione alterius consulentis, & ibi concluPartida. vj. Q ij

l. 47. In nona rec. est. l. 8. tit. 5. lib. 5. v. Salce Bornar. reg. 431

dit, quod non admittetur ad talem reuocatoriam. vide ibi per eum.

9 a ¶ *Fijos.* Siue illius matrimonij, siue alterius, vt in dic. auten. præterea. & idem à fortiori si habeat ascendentes, secũdũ Bar. & docto. cẽiter in. d. auten. præterea. & cum dispositio huius. l. partitarũ nõ reperiatur correcta per aliquam. l. ordinamentorũ, seu alias, procedet eius dispositio etiam hodie licet legitima filiorũ sit aucta ad omia bona excepta quinta parte, i qua pater habet liberam dispositionem q̃d patet, ga & ista lex loqtur: cũ succederet ab intestato, vbi omnia bona veniebant ad filios, & nihilomin⁹ vxori data tur ista quarta, & quia illud augmẽtũ legitimæ fuit eo respectu ne grauarẽtur in ea filij per parentes, & nõ q̃n grauarẽtur ex dispositione legali, vt in isto casu & leges posteriores augmẽtates legitimã, recipiũt intellectũ & limitationẽ per priores leges. l. fed & posteriores. ff. de legib. &. l. nõ est nouũ. glo. in. l. sciendũ. in prin. ff. qui satisd. cogan. & gl. in auten. offeratur. C. de lit. cõtesta. & q̃ noua lege nõ exprimit, id veterũ legũ regulis relictũ intelligitur. l. præcipim⁹. in fi. C. de appel. & bñ cõfert q̃d in isto, ppõsito tradit And. de Yser. in tit. q̃ sunt regalia. in parte bona vacantia. & Soci. consi. 111. incip. Præmittenda est disputatio. col. 2. num. 8. & certẽ, cum succeditur ab intestato, quæ videtur habere minorem dubitationẽ, si vero esset successio illius quartæ cõtra testũ, in quo pater legauit quintam bonorũ, pro anima vel extraneis, & in reliquis bonis instituit filios, tũc videtur magis dubiũ, an scilicet admittat dispositio in quinta bonorum, & insuper de legitima filiorum vxor habeat quartã. nã secundũ tẽperaturis cõis, & legum partitarũ legitima quãticunq; essent filij, non transcẽdebat semissem hæreditatis, & in autẽtic. nouissima. C. de inoffic. testa. & l. 17. titul. 1. ea. part. & sic ex successione vxoris in ista quarta, nõ hebat eis præiudiciũ in legitima. & ideo caute in. d. auten. præterea. ponitur q̃ si tres filij sint, vel pauciores succedat vxor superstites in quartã, si vero plures in virilẽ. quod ideo videtur dispositum, ne fiat præiudiciũ filijs in legitima, & ipsa non habeat ampliorem portionem, quã vnus ex filijs: sed hodie legitima augmentata fuerat eis magnum præiudiciũ: si vltra quintam vxor ferat quartã de residuo bonorũ, quæ erant legitima filiorum, & pro ista parte facit. ca. 1. §. fi. de inuestitu. de re alie. facta, vbi habetur q̃ coniunx inopes nõ succedat in feudo, etiam respectu istius quartæ, quæ sibi debetur in bonis viri. vbi Bal. dicit, q̃ ratio dubitandi in illo. §. erat. quia tale lucrum quartæ erat alienatio legalis, & ideo videbat habere locum in feudis: sed contrariũ est verũ, secundũ eũ, per illũ text. quia alienatio legis nõ intelligitur fieri cũ præiudicio tertij: neq; in reb⁹ sui natura prohibitis alienari: facit etiã glo. in. l. hita quis. §. ea lege. ff. de verb. obliga. q̃ ibi bitus alienare nõ põt dare occasionẽ, vt à lege alienetur. Sed ad hoc nõ recederẽ à primo dicto: nã q̃ sic dispõnitur in. d. autẽ. præterea. nõ est ratione legitimæ sed vt dixi ne ipsa vxor habeat ampliorẽ portionem quod patet, quia in numero liberorũ nõ dixit, si quatuor sint vel pauciores, prout dispõnitur in. d. aut. nouissima. sed dixit si tres sint, &c. & sic legitima nõ fuit in cõsideratione. ¶ Præterea res non videtur magni præiudicij, saltem q̃n superstint filij eiusdem matrimonij, quibus proprietatem reseruare tenetur, & durũ esset cõtrariũ asserere cũ nulla. l. istius. l. dispositio reperiatur correcta. Tu cogita: quia passus est nouus, & quãdo filij essent alterius matrimonij magis dubi⁹, & magis præiudicialis filijs. & tenendo istã partem, q̃ adhuc etiã hodie auctale legitima dispositio huius. l. procedat nõ obstabit quod fuit adductũ, q̃ qui non potest alienare debet curare, q̃ neq; id fiat ex dispositione legali. gl. singu. in. d. §. ea lege. nãillud procedit, quãdo alienatio specialiter fuit prohibita in illã personam, vel personas in quam ex dispositione. l. lit: nam tunc curare debet, ne etiam ab intestato ex. l. dispositione in talem personam veniat: secus si prohibitio est generali, de nõ alienando simpliciter, vt declarant ibi Joan. de Imo. & Paul. de Cast. latius quem videas, ad. d. §. fin. de inuesti. de re alien. fac. potest dici q̃ ibi loquitur de rebus feudalibus, quæ de sui natura sunt prohibitæ alienari, & quia ibi tractatur de præiudicio alterius, qui erat dominus directi dominij, quod totum hic cessat: quia sumus in bonis allodialibus & quorum integra proprietas est mariti. ¶ Sed an perdet istam quartam vxor, si luxuriose viuat post mortem viri. vide per Ioann. Lupi. de Palat. Rubeis. in repeti. c. per vestras. de donatio. Inter virũ & vxo. in rubr. in co. 372. ad fin. in formis minoribus.

b ¶ *Deore.* Concordat cum. d. auten. de ex hiben. rcis. §. quoniam verò. & cum. d. §. quia verò legem. & de valore vnius libræ auri, vide in. l. quotiens, vbi Ioann. de Plat. C. de suscepto. & Archa. li. 10. & Iaso. in. l. 2. §. ex his. pen. co. ff. de verbo. obliga.

sin testamento: o el padre en los bienes de su fijo.

¶ *Lex. VIII.*

SIn testamento muriendo ome, que non dexasse fijos legitimos, su fijo natural c que ouiesse auido de alguna muger de que non fuesse dubda que la el tenia por suya, e que fuesse el fijo engendrado en tiempo que el nõ ouiesse muger legitima, nin ella otro si marido, tal fijo d como este, puede heredar las dos partes a de las doze de todos los bienes de su padre: e el, e su madre de uẽ partir estas dos partes y gualmẽte. Esi por auẽtura el padre nõ ouiesse pariẽte delos descẽdiẽtes, nin delos ascẽdiẽtes b: estõce puede el dar miẽtra biuiere, o dexarẽ su testamẽto todo lo suyo a tal fijo como este. Pero si ouiesse fijo legitimo, nõ le podria dar, nin dexar en su testamẽto a tal fijo natural, si nõ delas doze partes de la herẽcia, la vna c. Mas si acaescisse q̃ el padre non ouiesse fijo legitimo, e ouiesse otro pariẽte de los ascẽdiẽtes, assi como padre, o auuelo: estonce dexãdo a estos ascẽdientes su parte legitima d, q̃ es la tercera parte e de lo suyo: las otras dos partes puede dar en su vida, o dexar en su testamẽto al fijo natural sobredicho. E si por auentura el padre nõ se acordasse de tal fijo como este, non dexandole ninguna cosa delo suyo: estõce los herederos f del, son tenudos de le dar lo q̃ le fuere menester h para su gouierno, e para su vestir, e calçar, segũ alue drio de omes buenos. de manera que lo puedã sofrir i sin grã su daño. Otrosi dezimos, que en aquella misma manera q̃ el fijo natural puede, e deue heredar a su padre en los bienes del, e aprouechar se dellos, assi como sobredicho es, q̃ en essa misma manera k puede heredar el padre en los bienes de tal fijo, e ayudar se dellos.

¶ *Ley. IX. Como non se embarga al fijo natural la su parte, que deue auer por razon de la muger legitima que fue de su padre.*

LAs leyes antiguas l otorgan q̃ el padre muriendo sin fijos legitimos, puede el fijo natural

3 a ¶ *Dos partes.* Cõcord. cum. d. aut. licẽt. C. de natura. liber. & remouetur ab istis vncijs seu partibus non solũ si extent filij legitimi, & naturales verum etiã si extent filij legitimati rescripto principis, quod satis probatur hic, & in. d. aut. licẽt. & ex dictis Bald. in. l. eam quam. num. 10. & in. l. eum acutissimi. C. de fideicõmi. & idem si starent filij adoptiui, si militer excludetur, secundũ Nico. de bal. in tractat. de succes. ab intesta. colũ. 11. & Ioã. Bapti. de S. Seueri. in. d. l. si q̃ illustris. C. ad orfic. fo. 5. quid si habe ret descẽdẽtes qui tamẽ renũciarunt hæreditati veluti filiæ iuxta formam. c. quanuis pactum. de pact. libr. 6. vide per Bart. in l. 1. §. habebat. ff. de bon. pos. contr. tabu. & Ludo. Roma. cõsi. 43. & Guiliel. Bñdi. in repe. c. rayn ũd⁹ de testa. in verbo & vxorem nomine Adelaiam. nu. 679. cum sequen. vbi & vide. quid si subsl ituatur legitimis filijs, & vi. l. lucius. & ibi Ang. & Ioã. de Imo. ff. de vulgr. & pupil. & quę dixi supra ea. par. tit. 9. in. l. 31. in glo. magna.

4 b ¶ *Ascendientes.* De iure isto partitarum non poterat institui per patrẽ eius filius naturalis, si talis pater habebat patrem, vel alios ascendentes legitimos, vt hic vides, nisi in eo quod non erat legitima talium parentum, & idem habetur in. d. aut. licẽt. hodie tamẽ per. l. 10. Tauri etiam nulla legitima relicta ascendentibus potest pater instituere filium naturalem in bonis suis omnibus hæredẽ, vel relinquere quod voluerit.

5 c ¶ *La vna.* Concord. cum auten. quib. mod. natur. effician. sui. §. neigitur. & cum auten. de trien. & semif. §. consideremus. & etiã si nõ super siteconcubina mater talis filij naturalis posset filiã, quæ nqui ista vnica, vt hic colliges, & tenet glos. & Albe. in. l. 2. C. de nat. liber. ¶ Quid autem si haberet duodecim filios legitimos, & vnum naturalem, an possit tunc relinquere vnciam dicto filio naturali? Alber. post Mar. de Fa. in dic. aut. licet. C. de natur. libe. dicit q̃ non, ne plus habeat naturalis, quã legitimus, per tex. in. l. cõmunium. in fi. eo. tit. &. §. quoniã varie. in auten. de nupt. & quid si substituatur Bastardus legitimo? vide quæ dixi supra in glo. super verb. dos partes. An autem vltra istam vnciam poterit pater relinquere filio naturali quintam partem bonorum pro alimentis, ex dispositione. l. 10. in ordin. Tauri? & videbatur q̃ sic cum ista lex. neq; auten. licet non disponant q̃ hoc liceat patri ratione alimentorum illi naturalis, & sic etiam filio naturali diuiti, pater etiã ex tãtibus filijs legitimis poterit relinquere istam vnciam, sed contrariũ credo, imo q̃ solũ poterit pater filio naturali, etiã ego no relinquere vel istam vnciam de qua hic, vel quintã bonorũ, si pater voluerit iuxta. d. l. 10. & sic ex dict. l. 10. & ex alijs. ll. fori ista vncia fuit augmentata, vsq; ad quintam partem si pater eam naturali relinquere voluerit, neq; vltra tenus erit capax ex tantibus legitimis, etiãratione alimentorũ, eo q̃ ita cautum est, neq; invita, neq; in morte patrẽ filios legitimos habentem non posse disponere vltra quintum bonorũ in extraneos, vel pro anima seu alias extra filios legitimos, vt habetur in. l. fori. titu. de las mandas. l. 9. & in. l. 28. in ordina. Tauri. & in. l. 1. titul. de las herencias. lib. 3. for. ll.

Et. d. l. 8. noux rec.

In noua rec. est. l. 12. tit. 6. libro. 5.

Quæ est. d. l. tau. & d. l. nouę. 3p.

Et in noua rec. est d. l. 8. tit. 8. lib. 5.

In noua rec. est. l. 8. tit. 8. libro. 5.

d ¶ *Legitima.* Hodie. dic, vt in l. 10. in ordina. Tauri.

d ¶ *Tercera parte.* Adde tex. in auth. de trien. & semif. §. 1. glo. in autẽ. nouissima. C. de inoffic. testa. & ibi docto. Bart. in. l. 2. & li parẽ ibus. ff. eo. quam legit sub. l. pater filium. in fi. sed hodie de iure regni legitima ascendentium, sunt duæ partes de tribus, vt in. l. 6. in ordi. Tauri.

f ¶ *Acorrasse.* Satis hic probatur testamento facto per patrem nihil posse prætendere filios naturales contra tale testamentum patris, licet enim admittatur, secundum voluntatẽ, non tamen contra voluntatem patris, vt etiam voluit gloss. vbi not. Bart. in. l. 1. in prin. ff. de bo nor. possessio. contra tabu. idem Bart. l. in. l. gallus. §. et am si parente ff. de liber. & posthu.

g ¶ *Heredero.* Habes hic, q̃ onus alimentandi filium naturalem, quo pater tenebatur, vt in autẽ ex complexu. C. de incest. nupt. & in. l. si quis à liberis. §. 1. ff. de libe. agnos. l. 2. titul. 19. 4. parti. trãhit in eius hæredes etiã extraneos Concordat. d. l. si quis a liberis. §. item rescriptũ. vbi vide glos. Bart. & Alber. ff. de liber. agnos. & adde. l. 6. & q̃ ibi dixi in. d. titu. 19. 4. part.

¶ Sed an hæredes mariti teneantur alerevxorem in pemãglos. vnic q̃ sic infrà annum à morte mariti, in. l. ficut. patronus. ff. de oper. libertо. quã ad hoc alleg. Bar. in tractatu, de alimentis. col. fina. & intelligedictũ Bart. iuxta dictum illius glos.

h ¶ *Atenessen.* Cõcor. cum. d. aut. licẽt. C. de natu. liber. ibi huiusmodi enim naturales filios pasci boni viri arbitrio necesse est, & ex istis verbis iunctis præsentibus cũ dixit, non se acordasse de tal fijo, non dexãdole ninguna cosa de lo suyo estonces, &c. argui põt q̃ si pr relinquat filio naturali vnciã quæ erat. 12. pars hereditatis, vel. 5. per. l. 10. Tauri licẽt talis pars sic relicta, & si vẽdatur, neq; ei⁹ ptiũ nõ sufficiat ad alimẽta, q̃ nõ tenebũtur hæredes ptis ad alẽdu talẽ filiũ naturalẽ, & ideo si prẽ naturalis decẽdẽti ab intestato succederet in duabus vncijs: in cõtrariũ tñ videf dicẽdũ: q̃ ia alimẽta sunt debita filio naturali: etiã d iure nature. l. 1. §. pe. versi. hinc liberorũ. ff. de iust. & iur. & instit. de iur. natu. in prin. & hinc dicebat Bal. in. l. pactũ q̃ dotali. co. fi. q. fi. C. de collat. q̃ neq; tali iuri alimẽtorũ à lege & natura debito põt renũtiari, etiam cũ iuramento: neq; tale ius naturæ videtur lege mutabile: maxime attẽta q̃ litate canonica, de qua in. c. cũ haberet. & eo qui duxit in matri. quã pollu. per adulteri, neq; de mẽte hui⁹. l. neq; etiã. d. l. 5. elt tollere filio naturali talẽ ius petẽdi alimenta ab hæredibus ptis, in quo transiit hoc onus alimẽtorũ, vt in. l. si quis à liberis. §. itẽ rescriptũ. ff. de libe. agnos. & hic nã intelligẽda sunt q̃ in ꝓprietate bonorũ q̃ ap̃e naturali mãserũt istantibus tribus filijs legitimis fui⁹ naturalis ẽt occasione alimẽtorũ nõ sit capax aliq̃d vltra habẽdi etiã si ap̃e sibi reliquat nõ vero ex hoc negat quin si tale relictũ esset in sufficiẽs ad alimenta q̃ nõ pcsit petere id q̃ sibi deficeret ad alimẽta ab hæredib⁹ ptis filijs vel extraneis & sic ter iudex vnciã ab intestato nõ sufficeret idẽ vr dicẽdũ & q̃ ista. d. intelligãt q̃ vncia vel. 5. relicta, vel q̃ pr reliquit sufficeret ad alimenta, nam si non esset sufficiens nõ intẽdit tollere tale ius alimẽtorũ hoc etiã vult Rode. Suar. i comento. l. 1. tit. 6. li. 3. for. ll. in ver. notãdũ est. ij. f. vbi alleg. tex. cũ gl. i. §. discretis. in aut. quib. mod. natu. efficiũ. sui. & ibi Bar. & caute vt intelligas dicta Rode. quando duæ vnciæ non essent sufficientes ad alimenta vt prædixi & q̃ ita intelligi debet Bar. in. §. discretis.

i ¶ *Soffi.* Not. hoc verbũ & vide. l. 2. & q̃ xpe ibi dixi, & l. 1. tit. 19. 4. par.

k ¶ *Manera.* Cõcor. cũ. d. aut. licet. & cũ corpore vñ sumitur. & cũ. d. Azo. C. de natu. libe. in sum. co. 1. & C. de legit. hæred. in sum. ad fi. vbi potest hæc verba & forte eodẽ mõ succedit natura lis filius ptis, vt ita sit eadẽ vel par ratio pietatis, vt ff. de inoffici. testa. l. nã & si parẽtib⁹. licet pla. dixerit ptẽ in fc lidũ succedere filio naturali etiam si filius esset iputus. & vide bonũ tex. in. §. 1. in fi. de seruil. cogna. & Bart. in. l. fi. col. 1. versi. quæro quid econtra. ff. de his quib. vt indig. & in aut. quib. mod. natu. efficiũ. sui. §. fi quis si. iur.

l ¶ *Deller.* In alimentis, vt. d. auten. licet.

¶ *Lex. IX.*

Lege antiqua cessante, vxor detunẽti non impedit filiũ naturalẽ patri in duas vncias succedere, quia ei non fecit præiudicium ante ecẽ natus, nec quod auferendum esset naturali applicãdũ esset vxori. l. 1.

m ¶ *Antigua.* Aut. licet. C. de natu. liber. & in corpore vnde sumitur.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

2 a ¶ *Ninguna razon.* Hostien. in sum. na. qui filij sint legi. vers. an vtrunq; genus. dicit illam forte esse ratio nem, fauor videlicet & honor matrimonialis propter quem voluit lex quod viuente vxore legitima naturales succederent in memoriam matrimonij præteriti ne mulier illa scãdalizaretur. argum. l. 2. ff. rerum amotarum. & C. eo. l. 2. ibiq; tradit q̃ est i mari triplex genus piscium vnus ab alio vincit nõ ècontra: nam murena à locusta vincitur locusta à purpura, purpura à murena, & subdit, habet ergo coniux potestatẽ diaboli: quia naturali obest & sibi nihil prodest.

heredar los bienes de las doze partes las dos, nõ dexando el muger legitima. Ca si la dexasse embargaria al fijo: de guisa q̃ non podria demandar las. E porq̃ non podimos fallar ninguna razon, a derecha, porq̃ se mouierõ los q̃ fizierõ las leyes, a toller a tal fijo esta su parte, por esta razõ de la muger legitima q̃ dexasse su padre. Porẽde tenemos por biẽ, e mãdamos q̃ la aya: e q̃ non se le embargue por esta razon. E a esto nos mouimos a mudar[b], de la manera q̃ la auia puesta la ley, por dos razões. La vna porque este fijo nãscio ẽ tiempo, en que la muger legitima del padre nõ rescibio enojo, ni tuerto por razõ del. La otra porque maguer a el tolliesse esta parte, non la ganaria ella[c] auer layen los otros mas propinquos parientes del finado. E de mas semejaria estraña cosa, que ella pudiesse fazer daño a otri segund ley, non meresciendo, nin veniendo ende a ella ninguna pro.

¶ *Ley. X. Quales fijos non son legitimos, nin naturales, e que non pueden heredar los bienes de sus padres.*

NAscido seyendo alguno de fornicacion, [d] o de incesto, o de adulterio: este a tal nõ pued ser llamado fijo natural[e] nin deue heredar, [f] ninguña cosa de los bienes [g] su padre, e si a tal fijo como este diesse el padre algũa cosa de lo suyo, los otros fijos legitimos q̃ fueren de aql padre mismo, puedẽ reuocar la donació[g], e la mãda[h]. Fueras ende si el Rey le confirmasse[a] la donacion, o la mãda por su preuilejo. Esi fijos legitimos nõ ouiere, puedẽ la reuocar los hermanos[b] del padre deste fijo a tal, o su auuelo, o su auuela. E si tales parientes non ouiessen, que la reuocassen, o si los ouiere, fuessen tan negligentes q̃ non quisiessen demãdar fasta dos meses[c] lo q̃ fuesse dado a tal fijo so como este: estonce deue ser del Rey.

¶ *Ley. XI. Quales fijos de aquellos que non son legitimos, pueden heredar a sus madres.*

LAs madres siempre son ciertas[d] de los fijos que nascen dellas, por esta razon[e] todo fijo deue heredar en los bienes de su madre[f] en vno con los otros fijos legitimos[g], so como este: estonce deue ser del Rey.

3 b ¶ *A mudar.* Multum not. istam. l. vt caueas multum in dicendo q̃ aliquando. Il. partitarũ corrigantius com mune, nam cum hoc. l. partitarum voluit id expresit, vt hic vides.

4 c ¶ *Non la ganaria ella.* In contrariũ videbatur quia si aliquid auferẽ alicui alteri us fuore cedere debet illi, pro quo aufertur. l. 2. §. fi duo. & ibi Bartol. ff. de collatio. bono. & in. l. 2. §. fi. ff. ad Tertull. & cõsuluit Paul. de Cast. con. 187. in. 2. volu. Incipit notandum est q̃ si princeps eximit castrum quod donat à iurisdictione ciuitatis cui antea subijciebatur quod cum hoc fiat cõtemplatione donatarii videtur donatario ipsam applicare. argu. l. seruo legato. §. si testator. ff. de lega. 1. & ex nota. per Bar. in. d. l. 2. §. fi. confert ad idem quod tradit Ioan. And. in additio. ad Specul. titut. de succes sio. ab intest. in rub. col. 2. versic. sed quæstionẽ. & quæ tradit Soci. con. 5. 1. vol. incipit præsens cansultatio. & conf. 84 eo. volum. & consi. 241. col. 12. volu. 2. & consi. 73. in. 4. dubio. volum. 3. incipit dubitationem faciebat, vbi per dicta consi. notandain proposito videre poteris, potest dici quo in casu isto illud lucrum duatũ vnciarum nunquam per. ll. antiquas fuit delatum filio nisi sub hac conditione si legitima soboles vel coniux legitima non super esset, & sic non potest dici q̃ auferatur lucrum eo quòd nunquam stante vxore legitima fuit delatum, & ideo per leges anti quas nõ applicabatur vxori: sed venientibus ab intestato a quibus auferreretur. Præterea. Il. antiquæ non mouebantur ad hoc statuendum contemplatione vxoris cui nulla iniuria facta fuerat nec; à lege in hoc aliquid pro se habebat: sed quia sic placuit legislatori deferre tale lucrum, & nõ aliis, & sic est diuersa ratio quæ in adductiis in contrarium. & sic iuste motus fuit legislator princeps noster qui hanc legem condidit ad tollendum dispositionem antiquam, vt talis coniux non sit impedimento filij naturalibus ex quo ipsa non poterat sibi acquirere quod naturalibus auferretur.

¶ *Lex. X.*

1 a Nato ex fornicatione, adulterio, vel incestu non potest inter viuos vel in morte pater donare alias reuocant fratres legitimi aut patrui vel aui nisi rex confirmet: & si intra duos menses non reuocent vel non sunt qui reuocent sic donatum vel relictum erit regis. h. d.

1 d ¶ *De fornication.* Intellige de ea fornicatione quæ etiã accedente fornicantium consensu coniugalis esset non potest, nam aliàs inter solutũ, & solutam filius inde habitus naturalis diceretur, & non spurius, vt supra eod. l. 8. Et quod de tali fornicatione hæc lex debet intelligi patet etiam ex. l. 1. tit. 15. supra. 4. part. quæ natũ ex adulterio vel incestu appellat fornezinum. & ex. l. h. tit. 14. ea. par. 4. quæ dicit idem esse dicere spurium quod fornezinum.

2 e ¶ *Fijs natural.* Imo est spurius. vide. d. l. 1. tit. 15. par. 4. & quæ ibi dixi.

3 f ¶ *Heredar.* Sunt enim tales fijlj omnino incapaces respectu patris, & neque ex testamento neq; ab intestato, neq; ex contractu inter viuos aliquid à patre capere possunt. vt in. §. fin. quib. mod. natura. effician. sui. & in authen. ex complexu. C. de incæst. nupt. & in authen. licet. C. de natura. libe. & hic. & l. 4. titul. 3. supra ead. partita. nisi sit ad alimenta, vt in. l. 9. & 10. in ordina. Tauri. & in. l. 5. tit. 19. 4. partit. & in. c. cũ haberet. de eo qui dux. in matri. nam poll. per adulte. & per Bart. in. d. auctẽ. ex complexu. & respectu talium alimentorum erunt capaces etiam ratione proprietatis stantibus filijs legitimis alijs vsq; ad quintã bonorũ, vt in dictis legibus Tauri. & non stantibus etiã si excederet quintam dummodo talis proprietas æstimata non excedat valorem necessarium ad alimentãdum filiũ spuriũ considerata eius ætate, & qualitate & dignitate eius, & patris, vt nouissime tradit Roderi. Suarez. in repe. l. 1. tit. 6. libr. 3. for. ll. versi. secũdum est vtrum legatum alimentorum. & cũ ex dictis legibus 9. & 10. Tauri. p mittatur p fi filio spurio. tit. alimentorũ posse legare vel donare vsq; ad quintã bonorũ, pcederet, & si filius diuitis sit vt tradit Aimõ. cõ. 199.

In nota rec. est. l. 7. & 8. tit. 8. lib. 5.

Et. d. ll. no uæ recop.

3 ¶ *La donacion.* Non potest ergo denarij filio spurio per patrem, vt hic vides & dixi supra in glos. proxima. quid autem si pater donet filio decem, & rogauit eum, vt ea restituere t an valebit fideicommissum? Bal. in. l. ab eo. C. de fideicommiss. dicit quod sic: quia licet nõ capiat neq; obligetur tñ tãquam executor restituere potest. allegat. l. si quis quos. ff. de lega. 2. Bart. tamen in. l. eam quam. C. eo. col. pe. versi. quære. 4. vult cõtrariũ videlicet quod ille qui est incapax in totum cũ habeatur pro non scripto nõ teneat fideicommissum ex persona eius per nota. in. l. codicillis. in prin. ff. de lega. 2. siue sit fideicommissum vniuersale siue particulare. & contra Bald. tenet Alexan. in. l. cogi. §. hi qui solidũ. ff. ad Trebell. col. pe. & Iason in. d. l. eam quam. co. fi. quos videas, quid autem ex titul. venditionis, vt quia inter se vendere velint? Specula. titu. de succes sio. ab intest. col. 5. in. d. dicit quod neq; tit. venditionis si ponas hoc fieri ex prohibito affectu: sed si tanquã inter prorsus extraneos forte, secũ eũ tenebit venditio. argu. ff. de donatio. inter vir. & vxo. l. si sponsus. §. circa. & ff. de cõtrah. empt. l. si quis donationis. sed cõtra istud dictũ facit. l. 1. C. de natura. liber. quæ locuta fuit de titu. emptionis, vt neq; hac via filij spurij, de quib⁹ ibi essent capaces, cui adde l. 2. titul. 3. lib. 5. ordi. & l. 22. titu. 1. lib. 1. ordi. tega. & forte in dubio præsumendum esset emptionẽ factã ex prohibito affectu per illã. l. & per dictas. ll. regni si vero cõstaret rei ngestã, vt inter extraneos forte procederet dictũ Specula. præsertim attentis verbis huius. l. ptiatũ q̃ nihil dicit de emptione, sed de donatione, & facit etiã quod Alberi. dicit in d. l. 1. cũ dicit nota. cõtractũ initũ per patrẽ cũ filijs naturalib⁹ vel vxore non legitima præsumi fictitiũ & in fraudẽ factũ: & ideo rectractatur pro hoc. ff. de pbatio. l. qui testamentũ. in fi. & ibi vide glo. & Salic. in d. l. 1. vbi & Bald. Seguratiñ in repe. l. 56. fi. ff. de libe. & posth. fo. 10. co. 1. p illas. ll. ordi. vult q̃ neq; titu. vero emptiõis. Sed forte limitãdũ est, vt dixi. qd aũt si filius spuri⁹ emat abeo cui pr vẽdidit. vi. Bar. in. l. si is q. in fi. ff. de vul. & pu. vbi vult q̃ adhuc alienatio plus affecta i fraude.

In nouæ rec. est. l. 6. tit. & libro. 5.

4 ¶ *Y la mãda.* Ab alio tñ quã a pre etiam ab auo pot spurio donari vel relinqui. gl. & doc. in. d. l. 1. C. de natura. liber. & dixi in. l. 4. t. 3. supra ea. parti. intelligẽ tñ qd dixi qñ relinquit ab auo nõ hãte legitimã sobolẽ nam si haberet nõ pot relinquere nepoti spurio, nisi esset intra quintam bonorũ per. ll. hui⁹ regni. idẽ neq; posset auus habẽs legitimã sobolẽ vltra. d. quintã relinquere nepoti ẽt legitimo & naturali ex filio spurio, vt tenet gl. in. l. fi. C. de natura. liber. per tex. ibi. & tradit Iason in. l. hæreditat. pe. col. C. de his quib. vt indign. & tradit Didacus à Couar. in suo epitome mrimoniali pte. 2. c. 8. ver. 2. cõclusio. An autẽ possit à pre relinqui spurio cũ capere possit vide Bald. in. l. eam quam. co. 11. C. de fideicommiss. versiculo. & ex hoc infertur. vbi dicit quod non valet relictum, & illud dictum Bal. dicit pulchrum & singulare Paul. de Castr. quem vide in. l. 1. ff. de regul. catonia. cõtrarium tamen tenet Alexan. & videtur communis opinio in. l. gallus. §. instituens. col. 1. ff. de liber. & posth. Decius consil. 176. col. an tepe. ¶ An autem possit capere spurius quod relinquitur causa conditionis implendæ? Bal. in. d. l. eam quam. circa fi. versic. sed iuxta prædicta. dicit q̃ nõ allegans gl. nota. id tenen tem. in. l. qt̃ cõditionis. ff. de dona. caus. mor. quæ est gloss. singularis. & idem tenet Bald. in. §. naturales. col. 1. versic. extra not. si de feud. fuer. controuers. inter domi. & agna. vide etiam per Bald. in. d. l. eam quam. in fin. & ibi addita vtrum spurius possit succedere patri qui non est soluendo? Adde etiam q̃ bene potest substituivulgariter filio spurio. vide per Bald. in. l. humanitas. colu. 10. C. de impuber. & aliis? substi. ipse tamen spur. us non poterit substituivulgariter, neque per fideicommissum a patre. vt post alios tradit latè Guillielm. Benedict. in repet. ca. Raynuntius. de testa. in verbo. & vxorem. nume. 690.

5 ¶ *Los hermanos.* Concordat cum. d. l. 1. C. de natura. liber. & nota bene: quia hæc lex approbat opinionem Azo. ibi in summa, qui intellexit illam. l. etiam in spuriis naris ex alijs personis non in dignitate positis. Et aduerte, quia per istam. l. videtur reprobari quædã quæ erat magis communis opinio, videlicet q̃ relictum spurio palam, remanere debeat penes hæredem scriptum, vel apud venientes ab intestato: nõ autem primo vadat ad personas nominatas in. d. l. 1. & hic, quam opinio. tenet Bar. in. l. hæreditas. C. de his quib. vt indign. vbi etiam Bald. Angel. & Salicet. & Alex. dicens istam opinionem magis communem, & idem tenet Bart. in dict. l. 1. vbi & Salicet. dicit q̃ istæ personæ ibi & hic nominatæ non admittuntur priusquam hæredes: sed venient istæ personæ inter se ordine successiuo, eo ordine quo hæreditas defertur ab intestato, tñ post hæredem scriptum. Et vt hic vides hæc lex sequens opinionem Azo. vult, q̃ primo loco statim defertur personis hic scriptis: quam opinionem etiam voluit tenere gloss. in dict. l. hæreditas. & inter eas defertur ordine successiuo. vt dixit Salicet. quod tu tene menti contra dictam magis communem opinionem, quam etiam tenuit Bar. vbi plene tractat in. l. fi. colu. 2. ff. de his quib. vt indign. versi. quæro & reuoco in dubiũ. & sic q̃ ex illis. ll partitarum. fiat distinctio inter omnino incapaces, qui non dicuntur indigni. & tũc procedat opinio Bart. & quod habetur in. l. 1. C. de hæredib. instituend. & in. l. fina. tit. 7. ead. partita. & inter incapaces ob indignitatem etiã sine culpa fuit quia alieno vitio laborant, vt isti spurij: & tunc procedat opinio Azo. & gl. in. d. l. hæreditas. quæ approbatur hic. Tu vero cogita, in quo modo possit defendi communis opinio ab ista. l. partitarum. vt videlicet intelligatur non existente hærede scripto: cum hæc lex non aperiat hæredem fore scriptum: & est magna restrictio ad istam. l.

6 a ¶ *Cõsumasse.* Cum causula non obstante. vt tradit glo. in. d. l. 1. C. de natura. libe. & tradit Azo. C. eo. in summa. col. 1. versi. quid si imperator. vide per Salicet. in. l. fi. C. de diuers. rescrip.

7 b ¶ *Los hermanos.* Concordat cum. d. l. 1. C. de natura. liber. & nota bene: quia hæc lex approbat opinionem Azo. ibi in summa, qui intellexit illam. l. etiam in spuriis naris ex alijs personis non in dignitate positis. Et aduerte, quia per istam. l. videtur reprobari quædã quæ erat magis communis opinio, videlicet q̃ relictum spurio palam, remanere debeat penes hæredem scriptum, vel apud venientes ab intestato: nõ autem primo vadat ad personas nominatas in. d. l. 1. & hic, quam opinio. tenet Bar. in. l. hæreditas. C. de his quib. vt indign. vbi etiam Bald. Angel. & Salicet. & Alex. dicens istam opinionem magis communem, & idem tenet Bart. in dict. l. 1. vbi & Salicet. dicit q̃ istæ personæ ibi & hic nominatæ non admittuntur priusquam hæredes: sed venient istæ personæ inter se ordine successiuo, eo ordine quo hæreditas defertur ab intestato, tñ post hæredem scriptum. Et vt hic vides hæc lex sequens opinionem Azo. vult, q̃ primo loco statim defertur personis hic scriptis: quam opinionem etiam voluit tenere gloss. in dict. l. hæreditas. & inter eas defertur ordine successiuo. vt dixit Salicet. quod tu tene menti contra dictam magis communem opinionem, quam etiam tenuit Bar. vbi plene tractat in. l. fi. colu. 2. ff. de his quib. vt indign. versi. quæro & reuoco in dubiũ. & sic q̃ ex illis. ll partitarum. fiat distinctio inter omnino incapaces, qui non dicuntur indigni. & tũc procedat opinio Bart. & quod habetur in. l. 1. C. de hæredib. instituend. & in. l. fina. tit. 7. ead. partita. & inter incapaces ob indignitatem etiã sine culpa fuit quia alieno vitio laborant, vt isti spurij: & tunc procedat opinio Azo. & gl. in. d. l. hæreditas. quæ approbatur hic. Tu vero cogita, in quo modo possit defendi communis opinio ab ista. l. partitarum. vt videlicet intelligatur non existente hærede scripto: cum hæc lex non aperiat hæredem fore scriptum: & est magna restrictio ad istam. l.

8 c ¶ *Fasta dos meses.* Concordat cum. d. l. 1. C. de natura. liber. & facit q̃ si possessor maioriæ committat tale delictum, propter quod transeat in sequentem vocatum, quod si ille sit negligens in petendo intra duos menses, q̃ possit petere si cus. & adde quod Bal. notabiliter dicit in. §. fi. in fin. per quos fiat inuestitu. Cogitatamen an cursus duorum mensium tantum sufficiat. & vide quæ dixi supra in. l. 10. 4. partit. in gl. magna. versi. item pone. titu. 26.

¶ *Lex. XI.*

1 a Mater semper est certa: ideo ad eius successionem spurij cũ legitimis admittuntur: nisi sint incestuosi ex consanguinei s infra quartum gradum geniti, aut ex damnato coitu. i. ex religiosa: vel mulier sit nobilis generis cui non succedit vulgo quæritus cum legitimis. h. d.

1 d ¶ *Siempre son ciertas.* Adde. l. quia semper. ff. de in ius vocã. & dicit Philosophus. 1. de generatione animalium, q̃ formina in generatione dat corpus, idest ministrat materiam corporis informem, formatur autem per virutem formatiuam, quæ est in semine patris: & laboriosior est generatio matrum quam patrum, & magis sciunt qui sunt ipsarum filij quam patres, ex quo secundum Philosophum. 9. ethico. magis sunt amantes filiorum quam patres. Item quia mater plus laborat in generatione, & educatione quam pater, vnde dicitur Eccliasti. cap. 7. gemitum matris tuæ ne obliuiscaris.

2 e ¶ *Por esta razon.* Adde. §. nouissimè. instit. ad Orficia.

f ¶ *Los bienes de su madre.* Idẽ dicit in bonis aui æ maternæ, vel alterius ascẽdentis per maternam lineam perinde ac si nati essent de legitimo matrimonio. vt in. §. nouissime. & l. si spurius. & l. hac parte. ff. vnde cognatos. & l. modernius. & ci. l. 9 in ordina. Tauri. ibi, por su orden y grado. & tradit Matheu. illa. in suo tractatu de succes sio. ab intest. fol. 1. colu. 4. Angel. Aret. in. d. §. nouissime. & idẽ dicit contra in matre & auia & aliis ascendẽtibus naturalibus vt similiter succedant suis descendentibus naturalibus. vt in. d. l. si spurius. & in. §. fi. instit. ad Tertullia. & l. §. vulgo. in fine. de succes sio. cogna. tradit Matheu. in suo dict. tractat. fo. 6. col. 3. versi. aut sunt partes. Angel. Areti. in. §. præfertur. in fine. ad Tertullia. & probatur in. l. 6. in ordina. Tauri. nã in hoc perinde est ac si nati essent ex legitimo matrimonio, & poterit ita mater, quã auia vel alij ascendentes per lineam maternam, quæ ei clare cõtra testamẽtũ talis descẽdẽtis. l. si suspecta. §. fi. officio. suc. ff. de inoffi. test. quæ. l. licet loquatur in mre, idẽ dicẽdũ in alijs ascendẽtibus, quæ in eius locũ subintrat. vt in. §. cum filius. in fine. de hæredita. quæ ab intest. defer. & tradit Socinus. & ibi in subscriptione etiã Bal. de Bartholinis cõsi. 148. 2. volu. incipit meminiam sunt duo menses. & probatur in. d. l. 6. in ordin. Tauri. & in. l. nã & si parentibus. ff. de inofficio. testa. & eãdem legitimã debent habere in bonis talium descẽdentiũ, ac si tales descẽdentes essent de legitimo matrimonio, vt probatur in. d. l. 6. & 9. in ordina. Tauri. & iuxta nota. per gl. & ibi Salice. & docto. in authẽ tica. nouissima. C. de inofficio. testa. & pro indubitato tradit Socin. in d. consil. q̃ in talibus naturalibus, seu spurijs respectu successionis maternæ legitima sit triens iuxta. d. authenticã. nouissima. quæ auxit anti quam legitimam, quæ erat quarta, vt in. l. Papinianus. §. quarta. ff. de officio. testa. l. cum quæritur. C. eo. & hodie per. l. huius regni est etiã auctã in filijs & descendentibus. vt in. l. 9. tit. 5. lib. 5. foro. li. & in. d. l. 6. vbi etiam q̃ duæ tertiæ partes ex tribus debent pro legitima ascendentiũ: & licet illa. l. 6. dicat, los ascẽdientes legitimos. verinetur etiã in ascẽdẽtibus naturalib⁹ per lineã maternã, qui vt dixi per inde succedunt, ac si essent de legitimo matrimonio: vt etiã probari videtur in. d. l. 9. & tit. 5. lib. 3. for. ll. cũ dicit, que ay ã derecho de heredar. neque obstabit matri neque auiæ maternæ, q̃ habeat filios legitimos & naturales, vt ex hoc repellatur à successione filij, vel nepotis naturalis: cum nullo iure caueatur, q̃ tales filij sui obsient. & quia id in simili quæstiõe, videtur decidere Matheusilla. in. d. suo tracta. de succes sio. ab intest. 6. fol. col. 3. versi. aut sunt parentes. Cũ dicit q̃ etiã illustris mater succedit filio naturali, licet habeat filios legitimos & naturales: & tamen talis filius naturalis nõ possit succedere tali matri illustri habẽti filios legitimos & naturales. vt ĩ. l. si qua illustris. C. ad Orficia. & hic & idẽ post Matha. tenet Ang. Aret. in. d. §. præfertur. col. pen. neq; huic dicto obstabit q̃ idem Matheusilla. notat. in. d. tract. fol. 7. col. 1. versi. & ex hoc infert mirabiliter. vbi voluit, q̃ quẽadmodũ filij naturalis nõ succedit patri in duabus vncijs ab intestato, quãdo pater habet legitimam sobolem. vt in authentica. licet. C. de natura. liber. sic neque talis pater naturalis habẽs talẽ sobolẽ, nõ succedet filio naturali per text. in. §. in quib⁹ in authẽtico. quib. mod. natura. effician. sui. disponentẽ eodem modo, & vice patrem naturalem succedere filio naturali, quo & filius naturalis sibi. & idem voluit Angel. de Aret. in. d. §. præferuntur. col. fin. post dictum Matheusilla. & Ioã. Baptis. Catia lupi. in repet. d. l. si qua illustris. nume. 42. quia illud dictum non credo esse verum, neque fundatur in re: quia. d. §. in quib⁹. intelligitur, vt ea vice & modo succedat pater naturalis filio, sicut & ipse filius naturalis sibi, quasi velit dicere, q̃ cum filius caruerit legitima sobole, succedat ei pater sicut & filius succedit sibi carenti tali sobole: non verò prout intelligit Matheusilla. qui a est in tellectus extraneus & absurdus. & ita Ludo. ui. Bologninus licet non sic declarans impugnat dictum Matheusilla. in additio. & quia dato quod dictum Matheusilla. esset verum, procederet in successione patris naturalis. Ad quam se restringit dict. §. in quibus. & l. partitarum. supra ea. l. 2. in fin. non vero in matre vel ascendentibus per lineam maternam, prout & voluit dictus Matheusilla. in successione matris illustris vt præ dixi.

Que in no. rec. est. l. 12. titu. 5. li.

3 ¶ *Con los otros fijos legitimos.* Concordat cum. l. si qua illustris. in fin. C. ad Orficia. & §. nouissimè. & ibi gloss. instit. eo. hoc ramen hodie corrigitur per. l. 9. in ordina. Tauri. disponentem, q̃ stantibus legitimis spurius non succedat matri.

In no. rec. est. l. 7. titu. & lio. 5.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

5 a ¶ *Natus ex damnato coitu.* Intelligē ex quo mater debet in foro exteriori puniri, vt declarat Bart. in. l. fina. columna. 1. in versicu. quæro an succedat. ff. de his quibus vt indig. & idem vult Angel. de Aret. in. §. quoniã simē. instit. de succeſſ. cogna. col. ſi. verſ. vnum enim reſtat. hoc etiã expreſſe diſponitur in. l. 9. in ordinamen. Tauri. ibi, de daño y punible ayuntamien-

n no. re. ſt. l. 7. ti. 5. lib. 5.

to, de parte de la madre. & doctores loquentes ſecundum ius commune exemplificãt in coitu cum conſanguinea, vel affini, vel cum coniugata, vel moniali, vel in coitu inter dominam & ſeruum. vt tradit Bart. vbi ſupra. & Ioann. Baptiſ. de S. Seuerino. in. l. ſi qua illuſtris. C. ad Orficia. fol. 2. colum. 1. Angel. in. d. §. nouiſſimē. inſtit. ad Orficia. idemque dicendum in nato ex virgine ſtupro vitiata: cum etiam talis coitus punibilis ſit, et tam ex parte matris, vt probatur in. l. ſi vxor. §. ſi quis planē. & in. §. fina. ff. de adulter. & in. l. fœdiſſimam. ſecundum primum intellectum gloſſ. C. de adulter. & tenet gloſſ. in lege. ſi mulier. C. eo. quæ tractat an pœna ſtupri reſpectu mulieris hodie ſit immutata, ſicut reperitur immutata in adulterio: de quo etiam per gloſſ. & Bart. in. l. ſi a dulterium cum inceſtu. ff. de adulter. & per Salicet. in lege. eum qui duas. & in. d. l. ſi mulier. vbi ci. linguit. C. eo. & q eriam mulier poniatur pœna ſtupri, ſicut & vir tenet Angel. de Aret. in tracta. maleficiorũ. in parte che no ay adulterato. columna. 7. videmus tamen hodie de conſuetudine virginem non puniri pœna ſtupri, neque alia, neque in iudicium, id contra eam deduci, neque leges partitarum virgini ſtupratæ talem pœnã imponunt: vt patet ex. l. 1. & 2. titu. 19. & l. fina. titu. 18. 7. partita. dummodo talis coitus non ſit inceſtuoſus. vt in. d. l. fina. vbi tamen virgo per vim vel coitum i npreſidium eſſet ſtuprata, talis coitus non eſſet punibilis ex parte matris: & filius ei ſuccederet. vt tradit Bald. in. l. eã quam. colum. 6. verſicu. & ſcias. C. de fideicom. & in. l. ſi qua illuſtris. C. ad Orficia. & probatur in. d. §. ſi quis planē. idemque dicendum eſſet de coitu cum vidua honeſta. l. inter liberas. & l. ſi vxor. ff. de adulte. §. 1. inſtit. de publi. iudi. cum vidua vero honeſta, & ſi infimæ ſortis ſit, vel cum virgine paupere, vel infimæ ſortis ſtuprum eſt punibile: vt patet in dictis. ll. & in. d. l. 2. titu 19. 7. partita. & tradit Bertrandus conſi. 158. vol. 2. hodie vero per. l. 9. Tauri. ſolus ille coitus dicitur damnatus, & punibilis ex parte matris, eo reſpectu: vt filius ab eius ſucceſſione excludatur: ex quo mater eſſet puniẽda pœna mortis naturalis: ſeu ex quo mater incurrat in pœnam mortis naturalis. Quæ de exemplifica in caſu. l. 1. C. de mulieri. quæ ſeru. propr. ſe immiſcue. vel quando ex tali mater committeret crimen inceſtus. vt in. l. fina. titu. 18. 7. partita. ibi cum dicit, eſſa meſma pena deue auer la muger que a ſabiendas fiziere eſte peccado. & ſic vult, quod patiatur eandem pœnam, quam vir tali caſu pateretur, quæ eſt pœna mortis, pro quo facit tex. notabilis cum gloſſ. in capitu. relegentes. 23. quæſtio. 5. & licet pœna in adulterio ſit innouata in muliere: non tamen hoc reperitur in inceſtu, vt in ſimili dixi ſupra eadem gloſſ. & not. gloſſ. & Bartol. in dicta lege. ſi adulterium cum inceſtu. in principio. Quod ſaltim in dubio procederet in coitu nefario, & inceſtuoſo inter aſcendentes & deſcendentes. Leuiti. capit. 18. ſeu quando adulterium & inceſtus concurrerent: tunc ſine dubio eſt pœna mortis. vt in dict. l. ſi adulterium cum inceſtu. in principio. & ibi not. Bar. & Angel. Areti. in ſuo tracta. maleficio. in parte che me ay adulterato. columna fina. in fin. ¶ Quid autem ſi mulier vxorata ex coitu adulterino ſuſcipiat filium, an talis filius adulterinus ſuccedat matri & de iure communi nullum eſt dubium: cum talis coitus (vt dixi) ſit damnatus & punibilis ex parte matris: dubium faciebat. l. iſta partitarum, quæ cum dixiſſet natus ex damnato coitu, ſubdit, que quiere dezir tanto como el que naſce de muger religioſa. Item in. l. 4. titulo. 9. eadem partita. dicit, ni puede eſtableſcer por heredero a ninguna perſona, que fue naſcida de dañado coitu, que quiere tanto dezir como de vedado ayuntamiento: aſſi como de parienta o de muger religioſa. & non dicit de coniugata: ſed nihilominus dicendum eſt etiam iſto iure partitarum talem filium adulterinum non ſuccedere matri: cum dict. ll. loquantur gratia exempli, & non excludant alios ſimiles caſus, prout etiam in illis terminis allegans iſtam legem tenuit Rodericus Suarez in repetitione. l. 1. titulo. 6. lib. 3. for. ll. fol. fin. ad finem. maius tamen dubium in hoc ſurgit ex diſpoſitione dict. l. nonæ. in ordina. Tauri. & ex. l. foti, permittente: vt mulier adultera occidatur a viro, vt patet in lege prima. titul. de los adulterios. libro. 4. foro. ll. nam ex videtur dicendum ex tali coitu mulierem incurriſſe pœnam mortis, & in hanc ſententiam inclinant aliqui ex interpretibus illius. l. nonæ. ¶ In contrarium tamen fortiter facit: quia illa. l. fori non iubet, ſed permittit: & non damnat ad mortem: ſed permittit. & ſic non poteſt dici, quod mater per. l. incurrat pœnam mortis: et in his terminis vult Bald. in. l. data opera. colu. pen. C. qui accuſ. non poſſ. & in cap. ex literis. ad fin. de conſtitu. & eſt gloſſ. notabi. quæ cõmuniter approbatur in. l. accuſationis. C. quod met. cauſ. & in iſto caſu maritus non eſt miniſter legis: ſed vltor propriæ iniuriæ. vt declarant ibi Salicet. & Paul. de Caſtr. quos videas. propri ma parte tamen multum facit, quòd ſufficit, q aptitudine poſſit ſequi pœna mortis: & non dicatur quis incurriſſe in pœnam mortis. argumen. l. ſufficit. ff. de cõdictio. indebi. ſic etiam docto. dicunt, quòd quando ex crimine non imponitur pra ci:ẽ pœna capitalis: ſed alternatiuè, quod adhuc cenſetur crimen capitale. argumen. l. cum illud. ff. quando dies lega. ced. & tenent Bartol. & alijin. l. 2. ff. de publi. iudic. vbi & Ioan. de Imol. columna. 2. verſiculo. 3. tangit Barto. dicit, quòd ſatis eſſe debet ad iudicandum crimen capitale, quòd inſpecta ordinata diſpoſitione facta ſuper ipſo crimine, poſsibile eſt pœnam capitalem imponi poſſe: ſed poteſt reſponderi, quòd iſta dicta docto. in dicta lege ſecunda procedunt: quia in caſibus quibus loquuntur pœna capitalis ſiue alternatiuè, ſibi conditionaliter imponitur à lege, in iſto verò caſu quo hic loquimur, lex nõ imponit pœnã mortis: ſed permittit & non omnibus de populo: ſed tantum marito, & ſic in vltionem propriæ iniuriæ, & non vt miniſtro legis. cogita, quia eſt paſſus pulcher, & hactenus non conſideratus per aliquem ex doctoribus Hiſpanis, quos ego viderim. ¶ Quid autem de filijs cle- 3. quæſt.
rici conſtituti in ſacris, vel de filio monachi, vel monachæ profeſſæ: vi de quod habetur in dicta lege. 9. ad fin. & quæ dixi in lege. 3. titulo. 21. 4. partita. ¶ An autem hæc prohibitio quod filius ex damnato coitu 4. quæſt.
non ſuccedat matri, extendatur ad filios vlteriores, vltra primum gradum? videbatur quod ſic, tãquam natos ex radice infecta: & quia non videtur quod eſſe poſſint melioris conditionis per text. cum ibi nota. in lege fina. C. de natura. liber. & per tex. in. l. liberorum. ff. de verbo. ſignifi. tex. & ibi colligit Abb. in capit. cauſam. el primero. qui filij ſint legi. capit. lator. & ibi Anto. eo. tit. & declarat Bal. in. l. fi. C. de verbo. ſignifi. l. ſi viua matre. C. de bon. mater. Contrarium tamen voluit Socinus conſil. 148. columna fina. 1. volumi incipit meminiam ſunt duo C
menſes. mouetur, quia de iure antiquo omnis ſpurius ſuccedebat matri. l. ſi ſpurius. & l. hac parte. ff. vnde cogna. & cum hodie per. l. nouam. ſcilicet per tex. in authentico. quib. mod. natura. efficiant. ſui. in §. fina. hoc reperiatur prohibitum in illis primi gradus prohibitio. l. correctiuæ non debet extendi ad vlteriores gradus. l. Sancimus. C. de teſta. l. præcipimus. C. de appella. & ità dicit colligi ex dictis Cyni in dicta l. fina. C. de natura. liber. & quòd ità in ſpecie decidit elegans doctor Ioann. de monte Sperelo. in. l. ſi qua illuſtris. C. ad Orficia. & ibi Socinus reſpondet ad allegata in contrarium: quod illa procedant in ſ patre & paterna linea, in qua non habentus iura reliqua permiſsiua ſucceſſionis ſpuriorum, & deſcendentium: ſed tantummodo prohibitionem ſpuriorum, vnde prohibita radice, deſcendentes non remanent ſub aliqua regula permiſsiua. & pro his dictis Socini facit etiam quod tradit Nicolaus de Vbal. in tracta. de ſucceſsio. ab inteſta. 3. parte. columna. 3. verſicu. 2. caſu. dum concludit, quod licet videretur dicendũ quod ex quo mater illuſtris excluditur à ſucceſſione filij ſpurij. vt in dict. l. ſi qua illuſtris. & ſimiliter videbatur dicendum, q tranſuerſales, etiam ex linea materna excludantur, cum infecta radice ramuncuſi non poſſunt pullulare: tamẽ contrarium videtur dicendum quoniã. ll. digeſtorum ſimpliciter inuitabant matrem & omnes coniunctos ex linea materna, non diſtinguendo eſſet mater illuſtris, vel non, lex autem. C. correxit. tantum quoad filios & matrem, quando ſupereſſent legitimi, nihil dicẽdo de alijs cõiunctis remanebit ergo ius cõmune in tactum reſpectu aliũ coniunctorum. vt in. d. l. præcipimus. C. de appella. & c. cum expediat. de elect. li. 6. & facit tex. in authẽtico. de nupt. §. optimũ. Facit ad hæc quæ not. Bal. in. l. pe. C. de legiti. hæredib. ad fi. vbi dicit q ſi ſtatutum diceret, q ſoror nõ ſuccedat fratri per hoc nõ videtur dictare q è contra frater non ſuccedat ſorori: quia dato vno inconuenienti non debet dari maius, ſecundum eum, & motus ex hoc di Et. d. 7.
cto Bal. aſſerit Michael de Cifuentes in dict. l. 9. quod cõſanguinei clericorum legitimi, & naturales ſuccedent filijs clericorum: & tamen tales filij non poſſent ſuccedere cognatis ex parte patris. ex quo ſimiliter & tu forte poſſes dicere, quod cum dicta. l. Tauri, ſolum repellat no. recop.
filium clerici à ſucceſſione matris, extendens ad hoc & amplians. l. de Soria. non excludentur nepotes, & alij vlteriores deſcendentes, qui pro ſe habent antiquas leges permiſsiuas: & licet forte quis dicat, quod talis filius clerici, non poſsit ſuccedere cognatis etiam ex

C. cum ita vadet reſidere aliquo ad multum tem-
vadet. & cadetem nõ obſtender in practica.

parte matris. per dictam. l. & l. de Soria. fratres tamen & ſorores legitimi & naturales talis clerici, bene poſſunt ſibi ſuccedere, quæ tamen dicta tam Socini quam Michaelis non carent ſcrupulo propter ea quæ habentur in. d. l. ſi. & quia fratres cæterique cognati inteſtatis fratribus vel cognatis illegitimis eo modo ſuccedunt, quo ipſi illegitimi eiſdem fratribus, vel cognatis & agnatis inteſtato decedentibus ſuccederet, nam hæc ſucceſsio reciproca eſt. vt in authen. quib. mod. natura. effician. ſui. in §. filiũ. Angel. de Aret. in tracta. de teſta. ſuper verbo nolens inteſtatus decedere. col. 9. & Nicho. de Vbal. in. d. tractatu de ſucceſsio ab inteſta. 3. parte. col. 3. & 4. dicas ergo. q. d. l. Tauri tantum ampliat diſpoſitionem legis de Soria, reſpectu ſucceſsionis matris, à qua filium clerici vult excludi: nõ vero excludit filiũ clerici à ſucceſsione cæterorũ conſanguineorũ, ex parte matris, & cum ſit lex correctoria. vt dixi in. d. l. 4. tit. 21. 4. part. debet intelligi & limitari tãtum in caſu, in quo loquit. Et ſic ſuccedet filius clerici conſanguinei ex parte matris: & verſa vice ſuccedent ei tales cõſanguinei pro quo ſatis bene confert q d tradit Nico. de Vbal. vbi ſupra dum concludit, q tranſuerſales per lineam maternã, adulterini vel inceſtuoſi filijſeu nati ex alio dãnato coitu cũ habeãt inter ſe ius cognationis & proximitatis, licet nõ ius agnatiõis: ſuccedent talibus cognatis ſpurijs, neq; reperitur iure cautum, q tales excludantur: & cum mater ſolùm excludatur propter ſuum delictum à ſucceſsione filij ſpurij, & propter idem delictũ filius à ſucceſsione matris. vt probatur in. d. §. filiũ. ibi. Sed ſit ſuppliciũ hoc parentũ, vt agnoſcãt: quia neque quiquã peccatricis concupiſcentiæ eorum habebũt filij. nõ eſt ergo conueniens, q frater vel alius tranſuerſalis, qui ſine aliqua culpa fuit, excludatur à ſucceſsione dictiſpurij, vel ipſe filius à ſucceſsione tranſuerſalis ſui. per regu. non debet quis ſine culpa. de regu. iur. & hanc partem aſſerit tenuiſſe Ioan. Petrucij. præceptorem ſuum. in. l. ſi. ff. de in ius vocan. & etiam voluiſſe Din. dictum tamen Michaelis cum loquitur de conſanguineis clerici nõ poteſt ſtare per ſupradicta, cum lex de Soria repellat ab eorum ſucceſsione filiũ clerici, & verſa vice ipſi videntur ab eius ſucceſsione excluſi.

6 a ¶ *Religioſa.* Vt in. l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſcopis & cleric. & hic a de glo. in. c. virginibus. 27. q. 1. q accedens ad monialem cõmittit tria crimina, inceſtum, ſcilicet & adulterium, & ſacrilegium, & bona talis applicãtur monaſterio. vt in. c. ſi quis rapuerit. ea. cauſ. & q. & de pœna etiam ipſius monialis. vide in. c. ſi qua monacharũ. ead. cauſ. & quæſtione.

7 b ¶ *De noble linaje.* De illuſtri dicit. vt in. l. ſi qua illuſtris. C. ad Orficia. de qua iſta ſumpta eſt.

8 c ¶ *Con ellegitimo.* Hoc eſt hodie regulare, etiam ſi mater non ſit illuſtris. In no. rec. C vt in. d. l. 9. ordina. Tauri. Succedet ergo matri non obſtante filio, vel eſt. l. 7. tit. filijs legitimis. vt hic. & in. d. l. 9. & lib. 5.

d ¶ *Eſpurio es llamado.* Nota hic q dicitur ſpurius ille cuius pater ignoratur: ſimiliter & dic, quòd dicitur ſpurius qui ex damnato coitu naſcitur: vt tradit Salicetus per glo. in. d. l. ſi qua illuſtris. & adde ad id quod dicit iſta. l. §. ſi aduerſus. Inſt. de nup. & ſic dicitur ſpurius quaſi ſparſim conceptus. vide quæ in hoc tradit Didacus à Couarruuias in ſuo epitome matrimo. 2. parte. c. 8. §. 5. in principio.

9 ¶ *Lex finalis.*

Filio naturali ab inteſtato decedenti ſine liberis & matre ſuccedũt fratres ex parte matris excluſis fratribus ex parte patris tantum, non extantibus tamen fratribus vterinis ſeu ex parte matris ſuccedunt fratres conſanguinei ſeu ex parte patris tantum, quibus tamen præfertur qui eorum fuit legitimus & naturalis. item filii naturales nõ habent ius ſuccedendi ab inteſtato legitimis neque conſanguinei ex parte patris tantum, licet alijs cognatis ex parte matris ſic. h. d.

1 e ¶ *Filio natural.* Proprie de filio naturali loqui videtur. de quo in. l. 8. ſupraeodem. Quid autem ſi ſit natus ex damnato coitu, an ſuccedant

C. contra. & male tenet gome. l. 9. nº. 10.

Et fratres vterini, ſcilicet ex parte matris procreati, vel alij tranſuerſales ex parte matris eſt maxima contentio inter Doctos. nam Matheſ. in ſuo tracta. de ſucceſsio. ab inteſta. fol. 1. colum. ſecunda. cũ ſequen. dicit, quòd ſiue vterque pradictorũ fratrum, ſcilicet defunctus & ſuccedere volens, aut alite tantum natus ſit de damnato coitu: nullo modo intuicẽ ſuccedere poſsit, quia non ſunt nominãdi fratres, vel conſanguinei vel conſobrini. alleg. authen. quib. mod. natu. effician. ſui. §. fi. & dicit eſſe de mente Dini in ſuo tracta. de ſucceſsio. ab inteſt. col. 1. & ſa ſublato fundamento, corruit ædificium capitulo. cum Paulus. 1. q. 5. cui in hoc ibi aſſenſit Bologninus. & ſubdit Matheſi. inferens, quòd ſicut natus ex damnato coitu Bertæ non poteſt ſuccedere filio legitimo & naturali dictæ Bertæ, qui ſibi eſt frater vterinus: ſita cõtra ille legitimus non poterit ſuccedere huic. & cum dictis Matheſilla. tranſit etiam Ange. de Areti. in. §. vulgo quæſitos. Inſtitu. de ſucceſſ. cogna. hoc etiam tenet Alexand. plene tractans. 5. volu. conſiliorum. conſi. 174. incipit ſuper eo de quo quæritur. & aliqui alij relati à Mathę. de Afflict. deciſio. 6. quibus etiam ipſe adhæret. tenuit etiam Ioan. de Ana. conſil. 95. Al b. conſi. 50. in. 2. volu. Decius conſi. 311. col. prima. Aimon. conſi. 38. colu. tertia. Contrariam tamen partem tenuerunt quamplures alij relati in deciſione, de qua ſupra à Matth. de Afflict. Ioan. I. Petruci, de monte Sperello. in. l. ſi qua illuſtris. C. ad Orficia. cuius fundamenta videl. is in. d. deciſione. & plerique alij. & Nicho. de Vbal. in ſuo tracta. de ſucceſsio. ab inteſt. vt & dixi ſupra. l. proxima, tenet etiã Philip. Corneus in dicta. l. ſi qua illuſtris. & conſi. 21. primo volum. & conſi. 2. 4. colum. pe. 4. volu. Curtius Iunior conſi. 113. & ſecundum iſtam opinionem dicit fuiſſe iudicatum in conſilio Neapolitano. dictus Matthæus, & Docto. in hoc ſunt ita varij, quòd non facile perpendes, quæ ſit communis opinio. l. iſta partitarum. pro nulla ex iſtis partibus aſtringit cum loquatur de filio naturali: in quo nulla eſt dubietas inter docto. & quòd iſta. l. non loquatur de filio ex damnato coitu, patet cum dicit: non annuendo ſijos, ni nietos, ni madre. Cum enim præſupponat q mater præferetur fratribus in ſucceſsione filij, conſtat quòd loquitur de naturali filio, & non ex damnato coitu: nam tali filio ex damnato coitu mater non ſuccederet. vt ſupra. l. proxima. Tu cogita, quæ opinio prædictarum ſit verior: quia certe punctus iſte indigeret regia declaratione: quia pro vtraque parte fundamenta ſunt ſatis vrgentia. & adde quòd etiam illam partem quòd inter ſe ſuccedant, licet ſint ex damnato coitu. tenet Ludouicus de Sardis in ſuo tracta. legitimationum. capitu. ſequitur de ſucceſsione ſ. uriorum. verſiculo. 7. quæritur. tenet etiam inſign. doctor. Andr. de Iſern. in. §. naturales. ſi de feud. fuer. cõtrouer. inter domin. & agna. ad fi.

¶ *De parte de ſu madre.* Si tamen iſte defunctus ex parte matris haberet 2
fratres legitimos, & naturales: ſortè præferentur aliis naturalibus. argu- Et. d. l. 7.
men. l. ſi qua illuſtris. C. ad Orficia. & l. 9. in ordin. Tauri. & infra eo- no. rec. to.
dem. l. & tenet Agel. in authen. quib. mod. natura effician. ſui. in. §. fin. Contrarium
verſicu. ſed reſtat videre. l. 9. hac nº

g ¶ *Tedoloſeyo.* Si tamen haberet defunctus pattem, ſuccederet ille in 3
duabus vncijs: & fratres vterini in omne reliquum. vt in authen. quib. mod. natura. effician. ſui. in. §. quibus. & tenet Mathefilla. in dicto tracta. fol. 14. col. tertia. verſi. ſed quid ſi in caſu prædicto. & ſi ſupereſſent defuncto duo fratres vterini: ſed vnus eorum eſt vtiunque coniunctus. ille præferetur vterino ex matre tantum coniũcto. vt in authen. itaque C. communia de ſucceſsio. ſecundum eundem Matheſilla. ibidem verſiculo tertio. quid ſi ſupernueret licet coniunctus ex vtraque parte non eſſet legitimus? quod eſt notabile ad extenſionem. d. authen. ſecundum Bolognin. ibi & cum iſtis dictis Matheſilla. tranſit Angel. de Areti. in. §. vulgo. Inſtituta de ſucceſsione cognatorum. columna finali.

h ¶ *No heredaran.* Concordat cum authent. quib. mod. natura. effician. 4
ſui. in. §. filium. & l. ſi ſpurius. ff. vnd. cogna.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

perteneſcieſſen de ſu padre tan ſolamente, e non ouieſſe de los otros que fueſſen naſcidos de ſu madre como el: eſtonce eſtos atales[a] bien heredarian lo ſuyo: porq̃ ſon los mas cercanos pariẽtes. Fuera ſi ende, ſi el q̃ aſsi murieſſe, ouieſſe hermano natural e legitimo[b] de parte de ſu padre. Ca eſtõce eſte ha mayor derecho en la herencia que los otros naturales, q̃ ſon de parte del padre tan ſolamente. Otroſi dezimos, q̃ los fiſos naturales, non hã derecho de heredar los bienes de los legitimos[c] nin de los parientes otros[d] q̃ le perteneſcen de parte de ſu padre: mas de los otros parientes que le perteneſcẽ de parte de ſu madre[e] que murieſſen ſin teſtamento, bien los puedẽ heredar ſeyendo ellos mas propincos parientes.

a ¶ *Eſtos atales.* Nota hoc: quia reprobat opinionem gl. in l. hac parte. ff. vnd. cogna. quam dicit ſingularem Abb. cõſi. 50. col. 1. vol. & Floria. in l. qui teſtamentum. ff. de probatio. cum quatranſit etiam Bar. in authentico. quib. mo. natura. efficiũ. ſui. in. §. ſi quis igitur quæ glo. voluit q̃ filij naturales nati ex eodem patre, & duabus concubinis ſibi inuicem non ſuccedant, licet naſcantur ex talibus concubinis diuerſo tẽpore retentis. prout etiam voluit Specul. & ibi Ioann. Andr. in additio. in titul. de ſucceſsio. abiteſt. verſi. quid de natis ex vno patre. vbi Ioann. And. in additio. refert aliquos tenuiſſe contrarium, quorũ opinio ap̃batur hic in iſta l. partitarum, quam tenementi & iſtam etiã opinionem tenet Alberic. in l. humanitatis. C. de natu. liber. referens Specul. vbi. 3. ita tenere: ſed ſi bene inſpicias contrariũ vt dixi videtur tenere Specul.

b ¶ *Natural e legitimo.* Facit ad id quod dixi ſupra in gl. in verbo (de parte de ſu madre) & nota hoc, & adde Angel. in authẽtico. qb. mod. natu. effician. ſui. in. §. ſi. verſi. ſed reſtat dicentem, q̃ vbicunque de ſucceſsiõe fraterna tractatur, ille frater præfertur, qui pluribus nexibus erit coniunctus, ſcilicet nexu naturæ, & nexu iuris, quod no. ad authenticam. itaque. C. communia de ſucceſsio.

Ad tit. C. de edict. diui Adri. toll. & ſ. l. fina.

c ¶ *Los bienes de los legitimos.* Cõcord. cum authentico. quibus mod. natura efficia. ſui. in. §. filium. vbi hoc in fortioribus terminis diſponitur, etiam ſi filius ſit legitimatus. Adde etiam. l. ſi ſpurius. ff. vnd. cogna. & limita, vt inſtitu. de ſeruil. cogna. in prin. reſponſo. Quid tamen ſi tali fratri legitimo & naturali ex parte patris non ſupereſſent alij fratres legitimi, & naturales ex parte patris: vel vterini ex parte matris. An frater naturalis ex patre tantum, ei ſuccedat? videtur quod ſic perinde ſicut & ipſe ſuccederet naturali. vt ſupra ea. l. cum ſit reciproca hæc ſucceſsio. vt dixi ſupra eo. l. proxima.

d ¶ *Parientes otros.* Concor. cum. d. l. ſi ſpurius. & cum. d. §. filium. in authentico. quib. mod. natura. effi. ſui. &. §. vulgo. inſtit. de ſucceſsio. cogna. &. §. nouiſsimè. inſt. ad Orficia. & collige ex his verbis, quod filij fratris naturalis non ſuccedet patruo, licet eius pater poterat ſuccedere, vt ſupra dixit. ibi (ca eſtos atales) & ſic erit ille caſus ſpecialis & exorbitans: & non extendetur ad filios fratrum reſpectu ſucceſsionis patrui, licet deſint fratres vterini. quod nota.

e ¶ *De parte de ſu madre.* Vt in. d. l. ſi ſpurius. & iuribus de quibus ſupra. An autem naturalis ſuccedat matri, vel cognatis matris in feudo mater no? Andr. de Iſerni. dicit quod non in. d. §. naturalis. per illum text. in diſtinctè loquentem. quod & tu poteris inferre ad materiam maioriz: vt neque filius naturalis ſuccedat matri in maioria materna. Cogita tamen. & vide quod habetur in. d. c. dicat aliquis. 23. q. 4. & quæ habentur in. l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Trebell.

Titulo. XIIII. De como deue ſer entregada la tenencia o el Señorio de la heredad del finado al heredero, quier la demande por razon de teſtamento, o de parenteſco.

Entregada deue ſer la heredad cõ todas ſus pertenẽcias al heredero del defunẽto, quier la gane por razõ de teſtamento o de parenteſco. Caſi de otra guiſa lo fizieſſen, auria el nome ſin la pro. Onde pues que en los titulos ante deſte, fablamos de los herederos, e de las naturas dellos. Queremos aqui dezir deſtas entregas. E moſtraremos q̃ quier dezir entrega. E quantas maneras ſon de entregas. E aquien tiene pro. E como deue ſer fecha. E por cuyo mãdado. E en que tiempo. E por quanto tiempo pierde el heredero ſu derecho, ſi lo non demãda.

¶ Ley. I. Que quiere dezir entrega, e quantas maneras ſon della: e a que tiene pro.

Entrega tanto quiere dezir como apoderamiento corporal que reſcibe el heredero de los bienes de la herencia que le perteneſcen. E puede ſe demãdar la entrega de tales bienes en dos maneras. La primera es, quando el heredero demanda tan ſolamente la poſſeſsion[f], e la tenencia de los bienes de la heredad. La ſegũda, quando demanda en vno la propriedad[g] e la poſſeſsion della. E tiene muy grãd pro tal entrega al heredero, porque gana luego el Señorio[h] della quando ſe faze con derecho. E aun porque ſiempre es de meſor condicion el que tiene la coſa, que el que la demanda, aſsi como diximos en la tercera partida deſte libro, en el titulo de la teſtigos.

¶ Titulus Decimusquartus.
¶ Lex. 1.

Miſsio in poſſeſsionem dicitur dupliciter: primo cum quis petit poſſeſsionem, ſecundo cũ petit ſimul poſſeſsionem & proprietatem, melius enim eſt poſsidere, quàm à poſsidente petere. h. d.

f ¶ *La poſſeſsion.* Per interdictum quorum bonorum, vel ex remedio. l. ſi. C. de edict. diui. Adr. toll. & infra eod. l. 2. & l. 1. tit. 14. lib. 3. ordin. regalium. Inno. rec. eſt. l. 3. tit. 13. lib. 4.

g ¶ *La propriedad.* Per petitionem hæreditatis.

h ¶ *El ſeñorio.* Sed nonne adita hæreditate ſtatim ſine apprehẽſione rerum hæreditariarum, tranſit dominium in heredem, vt in clementina exiui de paradiſo. verſi. quia igit de verb. ſigni. & in. l. cũ hæredes. in prin. ff. de acquirẽ. poſſeſ. Cur ergo hic requirit traditionẽ, poteſt dici, q̃ licet de iure ciuili ex additione hæreditatis, hæres cõſequatur dominiũ: non tamen de iure gentium, niſi ſequatur traditio, prout voluit Paul. & Caſtr. in. d. l. cum hæredes. in prin. ff. de acquirend. poſſeſsio. & facit ad quæſtionem, de qua ibi per Paul. & Alex. cui tamen videt cõtrariari Socin. in cõſi. 120. col. 7. in. 3. vol. vel dic qd in iſta l. partitarũ. non dicitur qd hæres iam hæreditatẽ adierit: & ſic q̃ velit qd etiã ſi nõ ante verbo adierit per traditionẽ, & apprehenſionem rerũ hæreditariarũ, acquiret dominiũ: & videatur adire. vt in. l. 1. tit. 6. 3. ea. partit. vel dic, q̃ tunc per additionem hæreditatis, ſine apprehenſione trãsfertur dominiũ, quãdo defunctus habebat rerũ hæreditariatũ dominiũ, ſi tñ nõ haberet: ſed haberet ius ad res hæreditarias, hæres adeundo nõ conſequeretur pluſquam defunctus habebat: ſed tamen traditione facta, conſequetur dominiũ vt hic. Habes etiã hic, qd poſſeſsio non tranſit, licet adeat hæreditas. vt habetur in. d. l. cũ hæredes. in prin. & procedit etiam ſi eccleſia ſit hæres. vt tradit Bal. i. l. fi. col. 3. C. de ſacroſan. eccleſ. & procedit etiam in ſuo hærede. ſecundum Bar. in. d. l. cũ hæredes. & Bal. in. l. fin. col. 1. C. de edict. diui Adr. tollen. & in. d. l. 1. in ſi. C. de appell. & tenetur cõmuniter, ſecundum Alex. in. d. l. cum hæredes. Procedit etiã & ſi fiſcus ſit hæres. ſecũdũ Bal. in. c. 1. qd ſi ſit inuentitura. Itẽ procedit, & ſi colonus poſsideat hæreditatis. gl. & Bal. in. l. cũ notiſsimi. col. 2. C. de præſcript. 30. vel 40. anno. in. §. ſed cũ illud. & ibi Bal. conſuluit hæredi, ne credat p detentationẽ coloni acquiſitã ſibi eſſe poſſeſsionẽ: ſed q̃ ipſe apprehendat. Contrariũ tñ videtur velle Paul. de Caſt. notãdo ad hoc glo. in. l. q fundum. in prin. ff. de vſuca. pro emp. q̃ per ſeruos detinentes res hæreditarias: & ſic etiam per colonos & inquilinos tempore, quo aditur hæreditas, hæres adeundo, non ſolum acquirit dominium: ſed etiam poſſeſsionem, & q̃ ſic limitetur. d. l. cum hæredes. in princi. & dicit probari ex his, quæ habetur in. l. qui vniuerſas. 9. q̃ p colonũ. ff. de acqr. poſ. qui tex. probat dictũ Bar. ſed ſi intelligas dictũ Pauli: dũtaxat colonus continẽt poſſeſsionem, nomine hæredis, procederet eius dictũ, vt probatur in. d. §. q̃ per colonũ. & ibi tenet Alex. & idẽ ſi hæres locaret fundum, poſt aditã hæreditatẽ ante apprehenſam poſſeſsionẽ, ſtatim q̃ conductor apprehendat rẽ, acquirit ch̃redi poſſeſsionẽ ciuilẽ, & naturalem vt in. d. §. qd per colonũ. & vide Paul. de Caſt. in. l. ſi homo. ff. de vſucapio. & an hæres poſsit ratione iuris patronatus præſentare ante poſſeſsionem acquiſitã? Bal. q̃ hic in. l. ſi. colu. ſi. C. de edi. Adria. toll. & ſequitur Rõchus in ſuo tract. iuris patronatus. char. 28. colu. 3. Aduerte etiam q̃ bene poterit hæres propria authoritate ſi velit accipere poſſeſsionem vacantem rerum hæreditariarũ. ſecundum Bar. in. l. ſi. in verſi. item extra gl. C. de edict. diui Adria. toll. & in. l. ex facto. la ſegunda. ff. de hæred. inſtitu. tenet etiam Bal. in. d. l. fi. co. 1. & in. l. 3. C. famil. hercis.

a ¶ *En el titulo de la tenencia.* Vide in. l. 28. tit. 2. 3. part. & tit. 30. per totũ.

¶ *Lex. 11.*

Hæres offendens coram iudice teſtamentũ perfectũ nũ raſum nec cancellatum, eſt ſtatim mittendus in poſſeſsionẽ bonorũ quæ teſtator tẽpore obitus obtinebat nec alius tenens põt hoc (aliqua ratione obiectã) in teſtamentum vel teſtatorem vel alia ſimili (ſuperioribus) impedire ni ſi ſtatim, vbi ſtatim impedimenta cognoſcuntur niſi hæres petens duxerat poſſeſsionem ſit impubes de deſcendentibus contra quẽ filiationis vel ſtatus obiectio differtur vſq; ad tẽpus pubertatis: ſed ſi proprietatem petat, tũc differtur, imo cognoſcere debet iudex de ea quæſtione. h. d.

b ¶ *El heredero.* Procedit etiã in inſtituto in re certa, non dato alio cohærede vnius. ſali. ſecundum glo. in. l. ſi. C. de edict. diui Adria. toll. de qua iſta ſumpta eſt, vel ſi datus repudiauit: quando tũ nõ repudiauit, tunc inſtitutus in re certa nõ habebit beneficiũ illius, nec; hales. l. ſecundum Ange. & Salicet. in. d. l. fi. & tradit Alex. in. l. quotiens. C. de hæredi. inſtit. & eſt verior & cõmunis opinio cõtra Bar. & Paul. in. d. l. ſi. qui voluerunt, qd iſto caſu habeat beneficium illius. l. Quid autem ſi illius inſtituatur in legitima. Bal. in. d. l. fi. q. 2. voluit, qd habeat hoc beneficiũ, cuius contrarium tenet ibi Alex. col. verũ iuxta hoc quærit Bald. ex eo, qd legitima nõ ſit quota hæreditatis. ſed quota bonorũ, quẽ videtur ſequi Decius in. d. l. fi. col. 7. Similiter locum habet it hoc beneficiũ in fideicommiſſario, cui verbo tantũ eſt reſtituta hæreditas ſecũdũ Bar. & cõmuniter doct. in. d. l. fi. & ſequit Decius eo. 7. Et idẽ videtur dicẽdũ per. d. l. regni, ſi hæres grauatus fideicõmiſſo uniuerſali, nolit adire, vt dixi in. l. ſi. in gl. ſi. tit. 5. ſupra ea. partit. Sed an dabitur hoc remedium poſſeſſori: vt poſſeſsio confirmetur? & dic q̃ nõ ſecundum Cyn. & Bar. in. d. l. ſi. Bal. in. l. 1. C. de carbõ. edict. Guido. papa. q. 119. incipit edicti dini & i. q. 132. Decius in. d. l. fi. col. 14. & in. d. l. 1. & quæ tradit Alex. in l. cum hæredes. in prin. ff. de acquir. poſſeſſ. Habet etiã locũ in ſubſtitutiõe directa vulgari, vel pupillari. gl. in. d. l. ſup verbo. ex parte. & tenet ibi Bart. dummodo liquidatum ſit, q̃ caſus ſubſtitutionis euenit: & procedit etiam in tacita vulgari, vel pupillari. ſecundum Bald. in. d. l. fi. q. 1. & in. l. 1. ff. de his, quæ in teſta. delen. Cum quo trãſit Decius ibidem. col. 8. defendẽs Bal. ab impugnatiõe modernorũ aliquorũ, quite nuerũt in hoc cõtra Bal. & hoc in materia fauorabili, prout eſt iſta: in materia nẽ que ex ordinario aliud eſſet, prout & voluit idem Bal. in. c. 1. de cõſilio. ver. & ideo ſtatuta. Deci⁹ vbi ſupra datur etiã hac remedium capo, & executori teſtamẽti p pauperib⁹ inſtitutis. ſecundũ Bar. in. d. l. fi. vbi & Bal. & Alex. & alij & moderni, & per Bal. in. l. ſi quis ad declinãdã. co. 2. C. de epiſ & cleri. Dabitur etiã pri p hæreditate delata filio. vt & tradit Bal. in. l. cũ nemo. ſolum. in prin. C. de ben. quæ liber. licet in hoc d̃ patre & epiſcopo cõtrariũ voluit Ang. de Are. in. §. ſubſtituitur inſt. de pupilla. ſubſtitu. per tex. in. l. q liberis. & hæc verba. ff. & vulg. de pupi. ſed cõis opinio eſt, quã primo dixi. vt tradit Deci⁹ in. d. l. fi. col. 8. vbi reſpondet ad. §. hæc verba. dat etiã hæredi heredis. vt Bal. in. d. l. cũ non ſolũ. & per Spec. tit. de teſt. §. ſequitur. col. ſi. verſ. ſed pone. An autẽ iſtud remedium deferatur ab inteſtato: & cõis opinio eſt quod ſic. Vt concludit Alex. poſt alios in. d. l. fi. & cõem opinionem ſequitur Calderi. cõſi. 36. in tit. de teſt. tu adde Bal. in ca. vnico. de cõſten. inter maſcul. & fœmi. de beneficio. vbi & dicit, q̃ cõperit tũc officium iudicis filio, vt ponatur in poſſeſsionẽ vacãte, qa ſi filius eſt, ergo hæres. & c. vnde idẽ operatur exiſtẽtia ſui hæredit, qd operatur tabulæ teſtamẽti. qd dicit eſſe notatu dignũ: dũ iure vero illius regni, per. l. 1. tit. 14. in ordi. regalij nõ ſolũ filio: ſed etiã alteri ſucceſſori ab inteſtato competit illud remedium. & illius. q vulgo dicitur de Soria, remediũ ad poſſeſsionẽ bonorũ. &c. quæ. l. habet in hoc ſummarie p̃cedi. Dabit etiã huius. l. remedium, præterito filio a matre, quæ non habuit facultatẽ mittendi teſtamẽtũ: quia in puerperio deceſsit: iuxta caſum. l. 3. C. de inofficio. teſtamẽ. vbi hoc dixit Bal. Quid autem ſi ſub conditione ſit inſtitutus, an ſtãte cõditione poſsit vti illo remedio? Specula. dicit quod ſic in titu. de teſta. §. ſequitur. pen. col. ad ſi. verſi. q̃ ſi quis per. l. ſi quis similiter. ff. de hæredi. inſtituen. & l. ſi ſub conditione. ff. de bonor. poſſeſ. ſecũdũ tabul. Sed an dabitur hoc remedium ſucceſſori in maioria, & quando in teſtamento puer reliquit filio maioritui dentur q̃ ſic qa diuiſio bonorum, quam pater fecit inter filios, habetur loco inſtitutionis. Bart. in. l. Marcellus. §. quidã. ff. ad Trebell. ſi autem ſuccedatur in maioria ex diſpoſitione inter viuos dabitur remedium legis Laurinæ. & l. 7. tit. 4. 5. partita. & nota in hoc pulchrum dictum Archi. in. c. fi. ut q. c. colo. 4. quod ſi duo cotendunt de vno beneficio, & potiora iura apparent pro vno quam pro alio, ille qui obtinet potiora iura eſt in poſſeſsionem mittendus vel tenendus. allegat. d. l. fi. de qua iſta ſumpta eſt.

In no. re eſt. l. 4. ti. 7. lib. 5.

c ¶ *Iudgador.* De cõpetenti intelligo, prout dicit. l. ſi. de qua iſta ſumpta eſt. vbi glo. in verbo competenti, non ergo vicarij & poteſtates caſtrorum, qui nõ habent mixtũ imperium, poſſunt facere iſtã miſsionem: ſed recurrendum erit ad poteſtatem ciuitatis: & eſt bonus text. in. d. ca. quæ ſunt in ſtatibus. ff. ad municipa. ipſa tamen cognitio de fiſti tendo in poſſeſsionem, fieri poterit in ma gi ſtratibus municipalibus, ſecũdũ Bart. in. d. l. ſi per tex. in. d. vt cognitio. 3. bonorũ. ff. de officio eius, cui mandatur iuriſdictio quo minus Paul. de Caſt. ibi. & ſi bona ſint extra territorium, iudex territorij faciet iſtam miſsionem ad requiſitionem iudicis, qui pronũntiauit de reſtituendo, quando perſona erat ſubdita iudici, qui pronuntiauit. ſecundum Bar. in. d. l. fi.

d ¶ *Carta del teſtamento.* An intelligatur de originali? Paul. de Caſtin. d. l. fin. in. 1. not. ab. dicit, qd ſic. ad. l. egat. Bar. hoc dicit. in. d. §. fi. quæ in duobus. ff. de bonor. poſſeſ. ſecundũ tabu. & de mente Bar. videtur q̃ nõ ſufficeret exemplũ teſtamẽti, etiã de manu eiuſdẽ notarij: quia poſſet eſſe originale cãcellatũ, & habere vitiũ, quod in exemplo non appareret, prout aduertit Decius in. d. l. fin. col. 4. in. 3. nota. quitamen refert modernos ibi tenentes, ſufficere ſi exemplum ſit manu eiuſdẽ notarij, qui ſcripſit originale: cum tale exemplum faciat fidem. ſecũdũ Bar. & doctores in authentica. ſi quis in aliquo de cumento. C. de eden. & in. l. ſi quis ex argumentis. §. præterea. ff. de eden. & fortè illud eſt verius, & ita ſeruatur in practica. & facit ad hoc qd not. Bar. in. l. ſempronia. ff. de leg. 2. Et proceſſit hæc gl. necdum in teſtamento in ſcriptis: ſed etiã in teſtamento nuncupatiuo. glo. ſi. in. d. l. fi. in verb. depoſitionibus. & ibi vide per docto. ſignanter Decium col. ult. & non aperiebat probare de morte teſtatoris: ſed ſatis eſſet produci teſtamentum. l. 1. §. ſi tabi rotas. ff. quẽadmo. teſta. aperi. tenet Bar. in. d. l. fi. vbi etiã Decius. col. 8. reſpõdet ad illũ q̃ præſumatur quis viuere, vſque ad centum annos. Sed ad ſi appareãt duo teſtamenta eodẽ die cõfecta, & nõ cõſtet de priori tate, & poſteriori tate? glo. mouet in. d. l. fi. & Bar. in. l. 1. §. non aũt. ff. de bonor. poſſeſ. ſecũdũ tab. & concludit, q̃ propter incertitudinẽ vtriuſq; vitiet niſi alter ex hæredib⁹ poſsideret: qa in caſu dubio, ſcinditur potior efficitur. ſecũdũ Bar. in. d. §. nõ aũtẽ doct. in. d. l. fi. vel niſi in altero teſtamento eſt inſtituta pia cauſa, qa illud præualeret Ludouic. Roma. in repet. authẽ. ſimil. ter in. 12. ſpeciali. C. ad leg. falci. dict. modo. in. d. l. fi. imo & pretextu alterij, licet poſſideat, quãdo dotalis poſſeſsio nõ eſſet intitulata. ſecundũ Decĩ in. d. l. fi. co. fi. qd videtur in dubiũ quæſt. propoſita de duob⁹ teſtamẽtis: qa alter poſſidet de neceſſitate fatendum eſt, q̃ habeat poſſeſsionẽ ſi titulata: & ſic præferetur ipſe cauſæ & ſic fruſtra in hoc videtur laboraſſe Decius. Limita etiã nihã bohẽ redes cocordanter & vnus cederet alteri, & renũdaret ius ſuũ: tunc nõ vitiaret incertitudo. vt dicit And. de Iſer. in. §. præterea. ſalegunda. colu. 2. de prohibit. feud. alie. per Fed.

e ¶ *Acabada y cumplida.* Cum ſufficienti numero teſtiũ. vt in. d. l. fin. Itẽ & hic quod ſit perfectum ratione veſtitatis. vt in. l. 1. ſis qui. ff. de teſta. de quo dixi in. l. 23. titu. 1.

f ¶ *Raydania cancellada.* Et ſic iudicatur de teſtamẽto, prout in prima figura apparet. vi. Bal. in. l. poſt diuiſionem. in prin. C. de iur. & fact. ignor. Quid autem ſi raſura nõ ſit in loco ſubſtantiali. Ale. poſt alios in. d. l. fi. dicit q̃ tũc nõ impediet miſſionem reiecta opinione Bar. in. l. fi. vn⁹. C. de teſt. indiſtinctè tenentis, q̃ raſura vel cancellatio teſtamenti habeat impedire illã miſſionẽ in poſſeſsionẽ. & opinio Bar. defendit Deci⁹ in. d. l. fi. col. 1. Sed peti⁹ miſſi pri. tet opin. Alex. poſt alios p tex. in. c. ex literis. de ſponſibus. Item neq; vitiabit raſura vel cãcellatio, ſi ſit manu notarij: & notari⁹ de hoc ac teſtetur, ſecũdũ Bar. in. d. l. fi. & in. l. ſi vn⁹. C. de teſta. vbi & Alex. Itẽ nõ vitiabit quando ex præcedẽtibus, & ſequẽtib⁹ colligatur, q̃ fuit debet ſtare. Bar. in. d. l. fi. ſimiliter nõ obſtabit ta-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

Titulo. XIIII. Como ſe deua entregarla herencia al heredero.

¶ Ley. II. Como deue ſer fecha la entrega dela herencia al heredero, e por cuyo mandado.

Viendo el heredero[b] delante el iudgador[c], e moſtrando carta del teſtamento[d] en que era eſtablecido por heredero, ſi tal carta fueſſe acabada, o cumplida[e] aſsi como deue ſer, e non fueſſe rayda, nin cancelada[f]. Eſtonce de

a ley. testamento

derecho[a], en las leyes q̃ fablã en eſta razõ.

b ¶ *El heredero.* Procedit etiã in inſtituto in re certa, non dato alio cohærede vnius. ſali. ſecundum glo. in. l. ſi. C. de edict. diui Adria. toll. de qua iſta ſumpta eſt, vel ſi datus repudiauit: quando tũ nõ repudiauit, tunc inſtitutus in re certa nõ habebit beneficiũ illius, nec; hales. l. ſecũdum Ange. & Salicet. in. d. l. fi. & tradit Alex. in. l. quotiens. C. de hæredi. inſtit. & eſt verior & cõmunis opinio cõtra Bar. & Paul. in. d. l. ſi. qui voluerunt, qd iſto caſu habeat beneficium illius. l. Quid autem ſi illius inſtituatur in legitima. Bal. in. d. l. fi. q. 2. voluit, qd habeat hoc beneficiũ, cuius contrarium tenet ibi Alex. col. verũ iuxta hoc quærit Bald. ex eo, qd legitima nõ ſit quota hæreditatis. ſed quota bonorũ, quẽ videtur ſequi Decius in. d. l. fi. col. 7. Similiter locum habet it hoc beneficiũ in fideicommiſſario, cui verbo tantũ eſt reſtituta hæreditas ſecũdũ Bar. & cõmuniter doct. in. d. l. fi. & ſequit Decius eo. 7. Et idẽ videtur dicẽdũ per. d. l. regni, ſi hæres grauatus fideicõmiſſo uniuerſali, nolit adire, vt dixi in. l. ſi. in gl. ſi. tit. 5. ſupra ea. partit. Sed an dabitur hoc remedium poſſeſſori: vt poſſeſsio confirmetur? & dic q̃ nõ ſecundum Cyn. & Bar. in. d. l. fi. Bal. in. l. 1. C. de carbõ. edict. Guido. papa. q. 119. incipit edicti dini & i. q. 132. Decius in. d. l. fi. col. 14. & in. d. l. 1. & quæ tradit Alex. in l. cum hæredes. in prin. ff. de acquir. poſſeſſ. Habet etiã locũ in ſubſtitutiõe directa vulgari, vel pupillari. gl. in. d. l. ſup verbo. ex parte. & tenet ibi Bart. dummodo liquidatum ſit, q̃ caſus ſubſtitutionis euenit: & procedit etiam in tacita vulgari, vel pupillari. ſecundum Bald. in. d. l. fi. q. 1. & in. l. 1. ff. de his, quæ in teſta. delen. Cum quo trãſit Decius ibidem. col. 8. defendẽs Bal. ab impugnatiõe modernorũ aliquorũ, quite nuerũt in hoc cõtra Bal. & hoc in materia fauorabili, prout eſt iſta: in materia nẽ que ex ordinario aliud eſſet, prout & voluit idem Bal. in. c. 1. de cõſilio. ver. & ideo ſtatuta. Deci⁹ vbi ſupra datur etiã hac remedium capo, & executori teſtamẽti p pauperib⁹ inſtitutis. ſecundũ Bar. in. d. l. fi. vbi & Bal. & Alex. & alij & moderni, & per Bal. in. l. ſi quis ad declinãdã. co. 2. C. de epiſ & cleri. Dabitur etiã pri p hæreditate delata filio. vt & tradit Bal. in. l. cũ nemo. ſolum. in prin. C. de ben. quæ liber. licet in hoc d̃ patre & epiſcopo cõtrariũ voluit Ang. de Are. in. §. ſubſtituitur inſt. de pupilla. ſubſtitu. per tex. in. l. q liberis. & hæc verba. ff. & vulg. de pupi. ſed cõis opinio eſt, quã primo dixi. vt tradit Deci⁹ in. d. l. fi. col. 8. vbi reſpondet ad. §. hæc verba. dat etiã hæredi heredis. vt Bal. in. d. l. cũ non ſolũ. & per Spec. tit. de teſt. §. ſequitur. col. ſi. verſ. ſed pone. An autẽ iſtud remedium deferatur ab inteſtato: & cõis opinio eſt quod ſic. Vt concludit Alex. poſt alios in. d. l. fi. & cõem opinionem ſequitur Calderi. cõſi. 36. in tit. de teſt. tu adde Bal. in ca. vnico. de cõſten. inter maſcul. & fœmi. de beneficio. vbi & dicit, q̃ cõperit tũc officium iudicis filio, vt ponatur in poſſeſsionẽ vacãte, qa ſi filius eſt, ergo hæres. & c. vnde idẽ operatur exiſtẽtia ſui hæredit, qd operatur tabulæ teſtamẽti. qd dicit eſſe notatu dignũ: dũ iure vero illius regni, per. l. 1. tit. 14. in ordi. regalij nõ ſolũ filio: ſed etiã alteri ſucceſſori ab inteſtato competit illud remedium. & illius. q vulgo dicitur de Soria, remediũ ad poſſeſsionẽ bonorũ. &c. quæ. l. habet in hoc ſummarie p̃cedi. Dabit etiã huius. l. remedium, præterito filio a matre, quæ non habuit facultatẽ mittendi teſtamẽtũ: quia in puerperio deceſsit: iuxta caſum. l. 3. C. de inofficio. teſtamẽ. vbi

c ¶ *Carta del teſtamento.* An intelligatur de originali? Paul. de Caſtin. d. l. fin. in. 1. not. ab. dicit, qd ſic. ad. l. egat. Bar. hoc dicit. in. d. §. fi. quæ in duobus. ff. de bonor. poſſeſ. ſecundũ tabu. & de mente Bar. videtur q̃ nõ ſufficeret exemplũ teſtamẽti, etiã de manu eiuſdẽ notarij: quia poſſet eſſe originale cãcellatũ, & habere vitiũ, quod in exemplo non appareret, prout aduertit Decius in. d. l. fin. col. 4. in. 3. nota. quitamen refert modernos ibi tenentes, ſufficere ſi exemplum ſit manu eiuſdẽ notarij, qui ſcripſit originale: cum tale exemplum faciat fidem. ſecũdũ Bar. & doctores in authentica. ſi quis in aliquo de cumento. C. de eden. & in. l. ſi quis ex argumentis. §. præterea. ff. de eden. & fortè illud eſt verius, & ita ſeruatur in practica. & facit ad hoc qd not. Bar. in. l. ſempronia. ff. de leg. 2. Et proceſſit hæc gl. necdum in teſtamento in ſcriptis: ſed etiã in teſtamento nuncupatiuo. glo. ſi. in. d. l. fi. in verb. depoſitionibus. & ibi vide per docto. ſignanter Decium col. ult. & non aperiebat probare de morte teſtatoris: ſed ſatis eſſet produci teſtamentum. l. 1. §. ſi tabi rotas. ff. quẽadmo. teſta. aperi. tenet Bar. in. d. l. fi. vbi etiã Decius. col. 8. reſpõdet ad illũ q̃ præſumatur quis viuere, vſque ad centum annos. Sed ad ſi appareãt duo teſtamenta eodẽ die cõfecta, & nõ cõſtet de priori tate, & poſteriori tate? glo. mouet in. d. l. fi. & Bar. in. l. 1. §. non aũt. ff. de bonor. poſſeſ. ſecũdũ tab. & concludit, q̃ propter incertitudinẽ vtriuſq; vitiet niſi alter ex hæredib⁹ poſsideret: qa in caſu dubio, ſcinditur potior efficitur. ſecũdũ Bar. in. d. §. nõ aũtẽ doct. in. d. l. fi. vel niſi in altero teſtamento eſt inſtituta pia cauſa, qa illud præualeret Ludouic. Roma. in repet. authẽ. ſimil. ter in. 12. ſpeciali. C. ad leg. falci. dict. modo. in. d. l. fi. imo & pretextu alterij, licet poſſideat, quãdo dotalis poſſeſsio nõ eſſet intitulata. ſecundũ Decĩ in. d. l. fi. co. fi. qd videtur in dubiũ quæſt. propoſita de duob⁹ teſtamẽtis: qa alter poſſidet de neceſſitate fatendum eſt, q̃ habeat poſſeſsionẽ ſi titulata: & ſic præferetur ipſe cauſæ & ſic fruſtra in hoc videtur laboraſſe Decius. Limita etiã nihã bohẽ redes cocordanter & vnus cederet alteri, & renũdaret ius ſuũ: tunc nõ vitiaret incertitudo. vt dicit And. de Iſer. in. §. præterea. ſalegunda. colu. 2. de prohibit. feud. alie. per Fed.

d ¶ *Acabada y cumplida.* Cum ſufficienti numero teſtiũ. vt in. d. l. fin. Itẽ & hic quod ſit perfectum ratione veſtitatis. vt in. l. 1. ſis qui. ff. de teſta. de quo dixi in. l. 23. titu. 1.

e ¶ *Raydania cancellada.* Et ſic iudicatur de teſtamẽto, prout in prima figura apparet. vi. Bal. in. l. poſt diuiſionem. in prin. C. de iur. & fact. ignor. Quid autem ſi raſura nõ ſit in loco ſubſtantiali. Ale. poſt alios in. d. l. fi. dicit q̃ tũc nõ impediet miſſionem reiecta opinione Bar. in. l. fi. vn⁹. C. de teſt. indiſtinctè tenentis, q̃ raſura vel cancellatio teſtamenti habeat impedire illã miſſionẽ in poſſeſsionẽ. & opinio Bar. defendit Deci⁹ in. d. l. fi. col. 1. Sed peti⁹ miſſi pri. tet opin. Alex. poſt alios p tex. in. c. ex literis. de ſponſibus. Item neq; vitiabit raſura vel cãcellatio, ſi ſit manu notarij: & notari⁹ de hoc ac teſtetur, ſecũdũ Bar. in. d. l. fi. & in. l. ſi vn⁹. C. de teſta. vbi & Alex. Itẽ nõ vitiabit quando ex præcedẽtibus, & ſequẽtib⁹ colligatur, q̃ fuit debet ſtare. Bar. in. d. l. fi. ſimiliter nõ obſtabit ta-

sura, si instrumentum testamenti, vel aliud reperitur apud aduersariū. secundum Bal. in l. 1. C. de fide instrum. & Alex. in. d. l. si vnus. & adde ad ista quæ dixi in l. 44. titu. 18. 3. partita.

6 a ¶ *Demandando.* Sufficit, quòd viua voce petat, & ꝙ in scriptura redigatur. secundum Paul. de Cast. in, d. l. fi. bonus text. in clemen. sæpe. ver sicu. verum. de verbo. signi. & procedit etiam quando apparet contradictor prout volunt Bartol. & Pau. in. d. l. fi. licet Alexan. post alios ibi aliud velit & cū Bar. & Paulo tenet Decius ibidem. col. 9.

mandando[a] lo el : deue lo meter en posseſsion[b], e en tenencia de los bienes de la heredad[c], e de todas las otras cosas[d], que el testador auia e tenia a la fazon que fino. E non deue ser embargada tal entrega como esta, maguer aquel que fuesse tenedor de los bienes de la herencia, dixesse que aquel testamento era falso[e], o que aquel que lo mando fazer, nō auia poder de lo fazer[f] porque le

7 b ¶ *Deue lo meter en posseſsion.* Et sic quoad istā missionem, instrumentum testamenti habet executionem paratam, vt etiam not. Bal. in. 3. nota. in. d. l. fi. An autem idem procedat respectu legatarij? vide ibi per Iaso. & Decium in. 6. nota. & aduerte, quod no requiritur citatio alicuius in ista missione: nisi illius qui possideret. secundum Bart. in dict. l. fi. & vide ibi per Decium. col. 10.

8 c ¶ *De los bienes de la heredad.* Quæ testator mortis tempore possidebat, vbi hic, & in. d. l. fi. Quid autem si per testes probaretur, ꝙ testator possedit tales res: sed ꝙ per tres vel quatuor annos ante mortem testatoris alius tenuit easdem res, an fiet adhuc missio in talibus rebus? Alexā. cons. 33. incipit ponderatis verbis. colu. fi. consuluit, ꝙ sic: quia testes deponant de antiquiore posseſsione testatoris, illa super quam possessio in alium non obstabit, ex quo præsumitur, ꝙ dictus testator animo retinuit posseſsionem ciuilem. l. clam possideri. 6. qui ad nundinas. ff. de acquiren. pos. & l. fi id qd. § 1. eo. tit. ibique allegatæ ad decisionem quā dam dominorum de rota. vide ibi per eum, & cogita super hoc.

9 d ¶ *De todas las otras cosas.* Videtur ex hoc ꝙ si defunctus possidebat aliqua bona titu. maioriæ, ꝙ etiam in illis hæres mitti debet in posseſsionem, prout etiam est in feudalibus. secundū Bal. in. C. in princ. verti. quero ergo. de succes. feud. vi. c. 1. §. inter filium. si de feud. hæc. contro. inter domi. & agna. & Bal. in. c. 1. de controuer. inter mascul. & femi. de bene. quod videtur limitādum nisi posseſsor sit ille, ad quem venit maioricatus, iuxta notata per Bar. post Din. in. l. si patroni. in princi. ff. ad Trebel. & quid si sint res incorporales, an in illis fiat ista missio, vi de Bal. in. d. l. fin. q. 9. col. pe. & ibi vide de iure patronatus.

10 e ¶ *Que era falso.* Concord. cum. l. 2. C. de edict. diui Adri. toll.

11 f ¶ *Non auia poder de lo fazer.* Adde. d. l. 2. & ibi Bar. & docto.

12 g ¶ *Otro embargo.* Nō ergo admittetur exceptio defectus proprietatis. secundum Angel. in. l. 2. C. eo. allegans Inno. in. c. 2. de causa poſſeſſ. & ꝑ prie. nisi in continenti offerreretur probatio. secundum eum, & probatur hic. & tradit Decius in. d. l. fi. nono notabi. Item neque ꝙ filius fuit prēteritus. vt in. d. l. 2. quod intelligi nisi ex ipso testamento constaret de vitio prætermissionis: vt quia fuit in eo facta mentio de filio non instituendo eum, neque exhæredando: tunc enim ex tali vitio, cum sit visibile, impediretur missio. secundum Bar. in. d. l. fi. & tradit Decius ibi co lum. to. super gloſſ. in verbo vitiatum,

13 h ¶ *Luego.* Sequitur notata per gloſſ. in. d. l. 2. & quomodo dicitur istud statim declarat ibi Bald. in duobus locis, & tandem vult hoc iudicis arbitrio committi. & quando dicatur exceptio requirere altiorem indaginem, vide per Bar. in extraua. ad reprimendum in gloſſ. super parte sum mariē. colu. 1. & qd non potest expediri propter iudicij breuitatē in alio iudicio est referuandum. secūdum Bal. in. l. fi quis. C. de captiu. quod autem de facili potest liquidari, dicitur liquidum. vide per Balbum in tractatu præscriptio. char. 5. colu. 4. & adde quæ notat Decius consil. 424. & Alex. consil. 166. in. 2. vol. & dicit Bal. in. §. insuper. col. 2. de prohibi. feu. alie. per Federi. ꝙ quando felloniа est visibilis, vel de facili probabilis. tunc vasallus non debet inuestiri: si vero inuisibilis & requirit altiorem indaginem: tūc debet inuestiri. Sed cū hodie iuxta l. Tauri, & partitarū transferatur posseſsio maioriæ, li sin quē trāsfertur non potuit propria authoritate occupare: quia alius est in posseſsione: vnde recurrit ad remedia posseſsoria, & præsentat instrumentum maioriæ. Aduersarius verò opponit contra maioriā aliqua, quæ requirūt altiorē indaginem dicens, ꝙ omnia quæ detrahunt maioriæ detrahunt posseſsioni, iuxta ea quæ not. Bar. in. l. 1. §. paruī. ff. ꝙ vi aut clam. text. & ibi Bart. in. l. non putauit. §. non quæruis. ff. de bonor. posseſ. contra tabu. per Abb. in. c. item cum quis. de rel titu. spolia. l. si in adoptionē. versi. licet non iure scriptus, secūdum primā lecturā. ff. de bonor. poſſ. cont. tabu. actor vero replicat, ꝙ sicut obtineret ostendens testamentū prima facie validum, & nō suspectū & reseruarētur exceptiones requirentes altiorem indaginē: sic debeat isto casu fieri. Cum dictæ leges potius conditæ fuerunt in fauorē vocatorū ad maioriam, quam in damnum crederem, ꝙ per dictas. ll. non fuit sublatum remedium huius. l. & l. fi. C. de dict. diui Adrian. toll. cuius remedium cōpetit etiam pro retinendo. secundum gloſſ. & docto. vbi & bene facit dic. l. si in adoptiem. secundū lectu ram glo. & plānē procederet. quando maioria probaret ꝑ testamentum.

Ad tit. ff. & C. de carbonia. edict.

si autem facta esset inter viuos, cogita. & vide quę not. Bal. in. l. Marcellus. §. quidam. ff. ad Trebell. & in ca. vnico. de content. inter mascul. & femi. de beneſi. & Archidia. in. c. fi. 11. q. 1. col. 4. & vi. hodie declarationem nouam super ista materia factam in bonis maioriæ.

Quæ est in. l. 9. & 10. titu. 7. lib. 5. nou recopi.

k ¶ *Demandasse tenencia.* Ex hoc verbo iunctis præcedentibus probatur hic, ꝙ si a bonorum posseſsio, de qua loquitur nunc ista. l. in filio impubere (quæ latine dicitur Carboniana bonorū posseſsio) de etiā filio instituto à pīe, cuius cōtrariū videt disponi in. l. 1. §. Pōponius. & in. l. cū sine. ff. de carbonia. edict. vbi habetur, ꝙ filio instituto nō datur carboniana quia fuit ei bonorū posseſsio, secūdū tabulas. dic ꝙ illud procedit, quando nō negarētur esse filiū: si tamen negaretur opponendo ei per successores ab intestato, ꝙ non valet institutio, quia iniustus est, vt filius: & ꝙ non est filius, vel allegaretur, ꝙ est seruus. & sic ꝙ non potest habere hæreditatem: quia institutus est vt liber: tunc non cessabit: sed competit ei remedium carbonianū ex cōstitutionibus. vt in. l. 3. §. quāuis. ff. eo. saltem quoad differēdum quęstionē in tempus pubertatis, vt ibi habetur, & ita vult Bart. in. d. §. Pomponius. & clarius Bal. in. l. 1. C. de carboni. edict. Alleg. l. 3. in principio. ff. eo. & d. §. Pomponius. quæ leges licet loquantur in posthumo instituto, idem dicēdum in iam nato: cum negatur esse filium: cum sit eadem ratio, quod etiam vt tu vides clarè probatur hic in ista. l. partitarum. & idem tenet Saliceto. & Iaso. C. de carbonia. edict. in rubrica. Cōfert etiam, quia istud beneficium datur impuberi instituto ab extraneo, si eius status reuocetur in dubium. vt est de mente Bar. in. l. 3. §. missum. ff. eo. colu. fi. & facit bene. l. de bonis. in princ. & ibi glo. ff. eo. quod procedit indubiē, si tali impuberi instituto ab extraneo, quæstio moueatur posidente tali impubere per. l. fi impubes. §. si pupillus. ff. eo. & ibi glo.

15

16

l ¶ *De su padre.* Hoc dicit: quia in bonis matris, nō datur remediū carbonianum. l. 1. §. & generaliter. & l. de bonis. ff. de carbon. edict. gl. in. l. 1. in verb. patris. C. eo. & rationem tradit Iason vbi supra quæ est: qa cū dicta carbo. bonorum posseſsio non detur ex hæredatis. vt in. d. §. Pōponius. & in. l. qui de inofficioſo. ff. de inofficio. testam. & prætermissio matris habeatur pro exhæredatione. vt in. §. mater. instit. de exhæred. libere. infertur ꝙ non potest habere locum in bonis matris, ex qua ratione infert Iason ibi vnum quod dicit nunquam legisse tactum ab aliquo, quod si mater instituisset filium impuberē, cui moueatur quæstio status: tunc etiā in hæreditate matris, habebet locū hoc remedium posseſsionis habendæ: ex quo cessat dicta ratio. & quod ita limiterus dict. l. ne bonis. §. 1. & insuper hoc dicit ostendi ratione: quia carboniana competit illis, quibus competeret contra tabul. l. 1. in principio. ff. eo. sed contra tabul. competit illis quibus competeret ab intestato bonorum posseſsio vnde liberi in succesionibus parentum. l. 1. §. recte. ff. tabul. testa. nullē. ex tab. sed contra hoc instatur: quia contra testamenta forminarum non datur bonorum posseſsio contra tabul. l. illud. §. ad testamenta. ff. de cont. tabul. & sic non debet habere locum carbonianum. Item etiā hodie in bonis maternis non datur bonorum posseſsio: vnde liberi. l. quotiens. & ibi glo. C. de legiti. hære. Bal. in. l. fi. eo. ; versi. sequitur videre. C. vnde legiti. Sed potest responderi, ꝙ hodie iam dabitur bonorum posseſsio cōtra tabulas contra testamentū matris: cum hodie prætermissio matris nō habeatur pro exhæredatione per §. aliud quoque, in authētico, vt cum de appella. cogn. of. & dixi. in. d. l. titu. 7.

titu. 7. ead. partita. ita tenet Angel. in. l. 1. ver. 7. regula est. C. de Carbonia. edict. & opi. Ange. est cōis, prout attestatur decius in. l. posthumo nato. num. 8. C. de bono. poss. contr. tabu. vbi laſ. col. 5. & 6. defendit istam opi. Angel. & per consequens dabitur Carbonianū, neq; obstabit ista. l. partitarum. q̄ dixit, de su padre: nā suppleri potest, vt idem sit in matre, sicut etiā i. l. 10. titu. 7. ea. part. cum loquit illa. l. de præteritione, dixit de patre & nō est dubium, quin dē velit in matre, & videtur æqua ista opinio & filiis impuberibus fauorabilis ideo tene menti ad d. l. de bonis. i prin. ff. eod.

17 a ¶ *Tales thargos.* Concord. cum. l. 1. ff. eo. & l. 1. C. eod. de Carbo. edict. & adnerte, ꝙ probari videt ex ista l. ꝙ petita bonorū posseſsi. ꝑ filium impuberē, sinegetur filius non est necesse, ꝙ omittatur primum iudicium: & ꝙ de nouo detur libellus petendo per remedium Carbonianū, prout dicit Barto. in. l. 3. §. duæ. col. 1. & in. §. missum. ff. eo. sed ex eodem iudicio cōsequitur fructum Carboniani edicti, replicando contra exceptionem, ꝙ quæstio status, & bonorū differēda sit in tēpus pubertatis, & nota ꝙ ad hoc vt istud remedium impuberi competat, debet prius constare per aliquas præsumptiones, licèt non perfectas probationes de filiatione, vt quia defunctus eum tractabat, vt filium: & nominabat filium vt in. l. 3. §. causæ cognitio. ff. eo. & tradit Pau. de Cast. in. l. qui de inofficioſo. ff. de inoffici. testamen. & glo. in. d. §. cantæ.

18 b ¶ *Entregado.* Et efficietur posseſsor non detentor, vt dicit Paul. de Castro, per tex. ibi, in. d. l. qui de inofficioſo.

19 c ¶ *En ello.* Add. d. l. qui de inofficioſo. & l. fi. C. eo. & licet postea nō ꝑ hebetur filius, nō tenebitur restituere alimenta. ꝙ ꝑceptum probetur ꝙ calumnioſe & scienter asserat, se esse filium quia sanctius est ꝙ fuerit alius de alieno: si aliqualiter probauerit, quā quod fuisset mortuus famæ: si forte erat filius, secundū Pau. de Cast. in. d. l. qui de inofficioſo. gl. in. d. l. 2. C. de Carbo. edict. vbi bonus tex.

20 d ¶ *De cator̄e años.* Nam finitur hoc commodū huius bonorum posseſsionis aduenīēte pubertate. l. 3. §. puberi. ff. de carbo. edic. l. 2. C. eodem. adhuc tñ post pubertatē iste missus sustinebit partes rei, & posseſsio ipso cauente non auferetur ab eo, vt in. l. de bonis. §. post pubertatem. ff. eo. & ibi vide Bar. quid autem si quæstio nō fiat de filiatione, vel ista tu ipsius impuberis, sed de statu patris an differatur tunc quæstio vsq; ad tempora pubertatis? dic ꝙ sic, si per quæstionem status patris vertitur similiter quæstio, super statu filii, vt quia defunctus dicatur seruus secūdum Bar. in. d. l. 3. §. missum. ff. eo. co. si. per. l. 1. §. sed si mater. ff. eo. sed si per quæstionem non reuocatur in dubium status ipsius filij: vt quia fuit institutus ab extraneo: tunc quæstio non differtur. vt in. l. libere. C. de petitio. hæredita. tenet Bart. in. d. §. missum. licèt tali casu si probationes non offerrerentur incontinēti. deberet, si fieri missio in posseſsorio, vt in. l. C. de edict. diui Adria. toll. & gl. & docto. in. d. l. Liber. Aduerte etiam, ꝙ si expediens sit pupillo, potius non differri quæstionem istam in tempus pubertatis, id fieri debet quod sibi sit vtilius. vt in. d. l. 3. §. duæ. ff. eo.

21 e ¶ *Amigos.* Expedit habere amicos ad defensionē litium. vt hic vides.

22 f ¶ *Propriedad.* Petitione videlicet, hæreditatis: si tamen velit filius super sedere in petitorio per ipsum inchoato, & trāsire ad posseſsorium posset & differetur quæstio, secundum glo. Barto. & Pau. in. l. 1. per text. ibi. C. de carbo. edict. & vide per Barto. in. d. §. missum. ff. eod. bonus tex. in. c. pastoralis. de caus. poss. & proprie. vltimo not. circa materiā huius. l. ꝙ etiam in bonis maioriæ habebit locum istud Carbonianū, & huius. l. beneficium, prout etiā in bonis feudalibus: vt dixi in. d. l. 7. titul. 22. parti. 3. vnde & si aliquis occupauit posseſsionem bonorū maioriæ, & veniat filius, vel filia, quæ ex tenore inuestituræ seu vocationū prætendat maioriā, qui petat sibi tradi posseſsionem, & ꝙ pendēte impuberta te quæstio, super filiatione, & bonis differatur, ꝙ constito sumariè de filiatiōe, debeat sibi tradi posseſsio: & occupator expelli: & quæstio super filiatione differri. vide ad hoc bonum text. in. l. 3. §. paruī. & §. si quis liberi. ff. de carbo. edict. ꝙd tu bene nota, qa quotidie sup legitimita te filiorū vocatorū ad maioriā, sunt quæstiones, & sem per intelligas hoc de differēda, q. super statu in tēpus pubertatis, qñ est quæstio status, nā si tantū sit quæstio bonorū, tūc nō datur ista dilatio, vt probatur in. l. 1. §. si quis filiū. in versi. si testamentū valere contendunt, controuersia nō est differenda. & in. l. si impubes. §. cū verò. ff. eo. cū gl. ibi nō eā habebit locū missio ex Carboniano: sed q̄stio de statu differēda est, vt ibi, si autē esset maioria factā a patre, q̄ a matre, an tūc in totū habet locū Carbonianum? vide ibi dēin versi. planè. & ibi gl. q̄ vult, ꝙ ex Carboniano, tūc fiet tñ missio in bonis pīis, non verò in bonis mīis, qa bñ pōt esse, ꝙ sit filiꝰ pīis, & nō illiꝰ q̄ dr̄ mr̄ & ecōtra, sed si esset calus, ꝙ nō posſit esse bastardꝰ, sine illegitimꝰ ex pr̄e, quin etiā esset ex mr̄e, vt si allegaretur cōsanguinitas paretū cū scientia vtriusq;, cū ibi veniat examinādū vtriusq; vr̄, ꝙ nō solū q̄stio differatur sup legitimitate: verū et fiat missio ēt in bonis mīis, per tex. i. d. versi. planè. & l. si impubes. §. si pupillus. ff. eo. iuncta gl. in. d. l. de bonis. in versi. planè. super verb. differēdas. in fi. licèt Alb. post Oldra. in. d. §. si pupill. velit, ꝙ in casu illi. §. prosit Carbonianū quæ ad dilationē cōtrouersiæ: nō verò quo ad missionē, & alleg. nota. in. d. §. planè. per gl. sed rectè intellecta nō cōtradicit, imò assistit ad id qd dixi. & quid si maioria sit materna, an in illa habebit locū Carbonianum & vltius. l. dispositio? hoc decidit. l. de bonis. in prin. ff. eo. & l. si impubes. §. si pupillus. eo. tit. ex quibus decides, quid si esset q̄stio in qua no posset qs dici bastardus ex parte matris quin esset ex parte patris, vel ecōtra. & vide q̄ nor. Bar. in. l. 3. §. quis. eo. titu. vbi tradit ꝙ etiā qñ instituto mouetur q̄stio super statu habet locū Carbonianū, ex q̄ videtur ꝙ in maioria q̄ prouenit iure institutionis: habebit etiā locum. In maioria verò q̄ nō iure isto veniret, videtur ꝙ nō habeat locū Carbonianū, vt probatur in. l. cum sine. ibi, iura libertorum. ff. ad Carbo.

g ¶ *Casos a.* Adde. l. liber. & ibi glo. C. de peti. hære. ¶ *Lex. III.*

23 Si impediens hæredem posseſsionem perentem, statim doceat hæreditatem ad se pertinere mittetur ipse in posseſsionem, & si ambo æquè probent, sunt æquè mittendi. h. d.

h ¶ *Alguno.* Quis dicatur legitimus contradictor ad impediendum istā missionem, declarat ista. l. sed vide plenius per glo. in. l. fin. C. de edict. diui Adria. toll. super verb. legitimo. & ibi late per Bar. & Deci. col. 12. 13. & 14. qui declarat mentem & verba Bar. & ibi etiam vide quid si cōtradictor veniat post licentiam datam a iudice seu mandatum de mittendo, vel post missionem.

i ¶ *Herederos.* Glo. in. d. l. fi. in verb. contradictor. posuit istud exēplum.

k ¶ *Razon alguna.* Vide glo. & docto. vbi supra in verb. legitimo.

l ¶ *Luego provar.* Not. bene, quòd semper quis est legitimus cōtradictor si paratus sit de iure suo probare in continenti. & adde quod habetur supra. l. proxima. & Barto. & Paul. in. d. l. fi.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

¶ *Lex. IIII.*

Si possessor à quo euincitur hæreditas est possessor bonæ fidei, tenetur restituere fructus perceptos añ litẽ cõtest. statẽs nõ consumptos, de percipiẽdis nõ tenet. sed mala fidei possessor, de cõsumptis, & de aliis qui percipi potuerunt. deductis expẽsis eorũ gratia factis tenet. h. d.

1 a ¶ *Della.* Ex hoc verbo iunctis ll. 2. & 3. suprà. proximis posset forte quis dicere, q cum ista. l. veniat statim, post. d. leges, quæ tractant de missione in possessionẽ, ex dictis ll. & edicto diui Adrian. seu l. fi. illius titul. C. de edict. diui Adria. tollen. q etiam in isto remedio veniat cõdemnatio fructuũ perceptorũ ex hæreditate. cuius cõtrarium tenet Spec. in titu. de testa. §. sequit. col. fin. versi. sed nunquid accessiones. imò q fructus & accessiones non veniãt in tali iudicio, & idem voluit Alexã. consi. 184. visoprocessu cause vertẽtis. col. fin. vnde tu dicas, q ista lex partitarũ. iam non loquit de illo remedio possessorio, sed de petitiõe hæreditatis, de qua dixit supra in. l. prima, ibi la segũda, in qua veniũt fructus, vt in. l. item veniunt. §. fructus. & l. illud. §. prædo. ff. de petitio. hæreditatis. iam enim in ista lege non loquitur de possessione rerũ hæreditariarũ sed de ipsa hæreditate & de habente ius ad eã, & patet ex superioribus: cum dixit, que ouiesse derecho de la auer.

Adsit. ff. & C. de peti. hæred.

2 b ¶ *Dellos.* Si tamen ex eis factus est locupletior, tenebitur in quantum locupletior factus est, vt in dict. l. illud. §. prædo. versicu. in bonę fidei. tunc enim restituuntur tanquam augmentum in vniuersali iudicio. vt ibi in text. & declarat ibi Angel. & probatur in. l. item veniunt. §. fructus. & in. l. sed si lege. §. consuluit. & §. quòd autem quis. ff. de petitio. hæred. licèt in iudicio rei vẽdicatiõis fructib⁹ eõsumptis, neq; in hoc teneret bonæ fidei possessor. vt in. l. 4. §. post litẽ. ff. finiũ regũdo. & vult Albe. in. l. si à dño. §. fructus. ff. de petitio. hæred. ibi. sed sec⁹ in rei vẽdicatiõe. Ang. tñ in. d. §. prædo. l. illud. ff. eo. dicit, q i iudicio singulari, licet esset trõ augmẽti, quæ cõsiderãtur in iudicio vniuersali petitiõis hæreditatis, restitui tñ debẽt fructus consumpti, ex æquitate. l. si me & Titiũ. ff. si cer. pet. qd dicit esse menti tenendũ perpetuò. & allegat Inn. in. c. in literis. col. 1. de resti. spoli. & gl. in situ. de officio. iudi. in prin. in verb. cũ fructibus. & glo. in. §. si quis à non dño. in verb. fructus. insist. de rerum diuisio. & intelligehoc quãdo fructus essent naturales, prout loquitur Innocen. & glos. superius allegatæ & habetur in. l. 39. titul. 28. tertia partita. nam si essent fructus industriales, lucratur eos in totum bonæ fidei possessor, si sunt consumpti pro cultura & cura, vt in. d. §. si quis à non domino. & in eis procederet quod vult Albe. & voluit etiam glo. in. d. versi. cum fructibus. & Azo. C. de petitio. hæred. in sum. col. fi. vbi assignans differentiam inter petitionem hæreditatis, & rei vendicationem, dicit q in rei vendicatione bonę fidei possessor non tenetur de consumptis: & si sit locupletior, nisi in

Ley. IIII. Como deue entregar los bienes de la herencia al heredero aquel que es tenedor della.

ENtregando el juez de la herẽcia del finado, a aquel q̃ ouiesse derecho dela auer, deue le otrosi mandar entregar, delos frutos de lla[a]. Pero enestos frutos ha departimiento. Ca si aquel que era tenedor de aquella heredad, ouiesse despendido los frutos que cogio, o ouo della, auiendo buena fe en teniendo la, cuydando que era suya, estonce non seria tenudo de dar la estimacion dellos[b] mas bien seria tenudo de dar los que non ouiesse despendido, si algunos le fincassen enel tiempo, q̃ el pleyto fuesse començado sobre la heredad, o en el que fue dada la sentencia[c] sobre ella. E este que era tenedor dela heredad, deue sacar de los frutos las despẽsas[d] que ouiere fechas, en labrarla, o en razon de coger los frutos della. Ca segũ dixeron los sabios antiguos, aquello es llamado fruto, q̃ finca en saluo a aquel q̃ lo cogio, sacadas las despensas[e] que fizo por razon del. Otrosi dezimos, q̃ seyendo negligente, o perezoso[f], aquel que tiene la herencia, de alguno que fuesse finado, nõ la aliñando enla labrar, como deuiesse, si este ouiesse buena fe en teniẽdola, cuydando que era suya, o auia razon derecha de la tener, estõce dezimos que si el ouiesse a entregar al heredero por mandado del juez tal herencia, non seria tenudo de darle los frutos, que pudiera esquilmar della, si la ouiesse labrada. Capues que el buena fe auia, entendiendola, non semesa que el dexaua de la labrar por fazer engaño a otro: mas dexaua la como ome q̃ dexa a las vegadas su heredad, que la non labra por non poder, o por otra razon. Mas si ouiesse mala fe en teniendo tal heredad, si suyzio fuere dado cõtra el, q̃ la desampare, este a tal es tenudo de entregar la[c] heredad con todos los frutos que el esquilmo della, tambien los despendidos como los otros, que tuuiesse estõce e aun con las rentas, e los frutos, que pudiessen ser sacados della, si la ouiesse labrada, porque non auia derecha razõ ninbuena fe en teniendo la herẽcia del finado. Pero este atal las despensas q̃ fizo por mesoramiento de los bienes dela herencia, por razon de la aliñar, o de coger los frutos, bien las puede tener[h] e sacar dellos.

duobus casibus. vt. ff. de rei vendica. l. sumptus. & l. emptor. hic econtra. Angel. tamen in. l. ex diuerso. ff. de rei vendi. in principio. tenet, q etiam in dustriales fructus restituat bonæ fidei possessor etiam in iudicio singulari quatenus factus est locupletior: & ibi respondet ad. d. §. si quis à non domino. & consuluit Alexan. consi. 90. volu. 2. col. fin. vbi alios allegat licèt consi. 21. volum. 4. dicat multos in hoc tenere cõtrariũ: sed prima opin. quæ fuit Azo. vrõ munior & æquior & probari vr in. d. l. 39. tit. 28. parta. 3. & not. ad id qd primo dixi, q in dubio præsumitur bo cupletior, nisi probetur contrariu. glos. & quæ ibi not. Ang. l. l. vtrũ. ff. de petitio. hære. & idem Angel. in. d. §. prædo.

c ¶ *Sentencia.* Tẽpus rei iudicatæ inspiciẽ in iudicio petitiõis hæreditatis, an quis factus fuerit locupletior, vt hic, & in. l. si à domino. §. pe. ff. de peti. hæredi. & etiã litis contestatæ. vt hic, & not. glo. in. d. §. pe. & sic si tẽpore litis cõtestatæ sit locupletior licèt ante sententiã desinat esse locupletior hi tñ tenetur, & tẽpore litis cõtestatæ nõ sit locupletior sit tñ tpe rei iudicatæ idẽ erit q illa. l. q approbat. d. glo.

d ¶ *Despensas.* Adde. d. l. si a dño. §. fructus. ff. de petitio. hæredi.

e ¶ *Sacadas las despensas.* Add. d. l. fundus qui. ff. famil. herc. & l. si a dño. §. fructus. ff. de petitio. hære. & l. fructus. ff. solu. mat. & qd not. Bal. in l. i. col. 1. 2. 3. & 4. C. de fructi. & litiũ expẽ. & Pau. de Cast. in. l. quãtitas. ff. ad leg. falc. & Spe. ti. de loca. §. post q. vers. quid si tibi locaui, & hæc regula fallit in decimis pdialib⁹. vt in. c. tua nobis. de decim. item fallit, qñ dñs dat terram suam rustico, vt eam laboret, & det sibi certã partem fructuum: nam debet expẽsa fieri sumptibus coloni. vt tradit Alberi. in dicto. §. fructus. Innocent. & Abb. in. d. c. tua nobis. de decimis vero personalibus, vel his similibus, quæ percipiuntur industria, & labore hominum. vide glo. & Ange. in. d. §. fructus.

f ¶ *O perezoso.* Concord. cum. l. si quis possessor. §. sicut. ff. de petitio. hæred. & l. sed si lege. §. consuluit. eodem titu.

g ¶ *Malafe.* Add. d. l. illud. §. prædo. & l. item veniunt. §. fructus. ff. de petitio. hære. & q hic disponitur in possessore malæ fidei, idẽ dicin possessore bonę fidei, post litẽ cõtestatã. l. sed si lege. §. q autẽ ait senat⁹. vers. q si ab initio. & §. si ante litẽ. ff. de peti. hære. & secus ẽ sñiam rei alienæ, dñ malæ fidei. l. item veniunt. §. petitã. el segundo. ff. eod. & in. d. §. si ante litem. & hoc quo ad restitutionem fructuum: sed quo ad periculum interitus, vide quod habetur in. l. illud. ff. eo. & infra eo. lib. 6.

h ¶ *Puede tener.* Et sic etiã malæ fidei possessor deducit expensas factas, causa q̃rendorũ fructuũ, vt hic, & in. d. l. fund⁹ qui. ff. fami. hercis. l. si a dño. §. fi. ff. de peti. hære. siue añ litẽ cõtestatã, vel post percipiatur fruct⁹: & an extẽt vel nõ. Quid aũt si null⁹ fructus perceptus fuit, an deducat expensas malæ fidei possessor? Azo. in sum. C. de petit. hære. dicit q nõ per. l. q si sumptus. ff. eo, vbi vide glo. & idem tenet ibi Pu,

¶ *Lex. V.*

Possessor condemnatus hæreditatem restituere tenetur restituere nõ solũm hæreditatẽ, sed etiam quicquid eius occasione quæsiuit, & si rem hæreditariam distraxit, tenetur eam redimere minori, vel æquo pretio, quod habuit, si autem bonam fidem habuit tenetur ad pretiũ dun taxat receptũ malæ fidei tñ possessor tenetur rẽ aut quãtũ magis potuit valere restituere. h. d.

1 a ¶ *Razon della.* Adde. l. item veniunt. in prin. cũ. §. sequenti. l. sed & si lege. §. fi. cũ sequẽtibus. vsq; ad. l. nisi ex re. ff. de petitio. hære. & tenebit possessor hæreditatis refundere repœnas quas percepit, vt in l. vtrũ. & in. l. post senat⁹ cõsultũ, vbi Angel. ff. eod. siue fuerit possessor bonæ fidei siue malæ fidei, nisi sit pœna ratiõe cõtumaciæ, vel iniurię sibi factæ. l. at vbi. ff. eo. Pau. ibi sub. l. vtrũ. vbi post Ang. de pœna commissi occasione rei hæreditariæ, q veniat in petitione hereditatis. Item & reddet etiam in honestos quæstus. l. si possessor. & l. ancillarũ. §. fi. ff. eo. nota & q & si malæ fidei possessor, vel bonæ fidei emit aliq rẽ necessariã hæreditati, non poterit, si ab eo euincatur hæreditas illã sibi retinere, & refundere pẽiũ, vt est bon⁹ tex. in. d. l. itẽ veniũt. in pri. ex quo Bal. ibi colligit arg. optimũ ad platos intrusos ementes aliquã rẽ necessariã prælaturæ, vel beneficio, vt ibi per eũ. & Paul. de Cast.

2 b ¶ *Comprar.* Not. hoc bene ad. l. q si in die n. §. idem iulianus. & l. sed & si lege. §. item si res distraxit. ff. de petitio. hæredi. & vide in. l. si possessor. §. penulti. & fina. ff. eod.

3 c ¶ *Recibio.* Concordat cum. d. §. idem iulianus. & quid si bonæ fidei possessor habeat rẽ & pretiũ? vide. l. si rẽ & pretiũ. ff. eo. & aduerte, q̃ si verus hæres prius egit cõtra venditorẽ, & pretium est consequutus non poterit postea petere rẽ ab emptore: cum videatur ratificasse venditionẽ, & nõ debet habere rem & pretiũ. vt in. d. §. itẽ si rem. & §. si minori. Si vero nõ egit contra venditorẽ & agit contra emptorẽ ad rem rei vendicatione, an possit exceptione repelli ab emptore, eo q̃ emisit et a bonæ fidei possessore? dic vt habetur in. d. §. item si rem. secundum q̃ declarat ibi Pau. de Castr. nã in tribus casibus posset exceptione veru hæredẽ repellere. Primus est qñ cõcurrũt duo. s. q̃ ipse emptor habet regressum de euictione cõtra venditorẽ, & q̃ venditor cõsumperat pretiũ, & non est ex eo factus locupletior, tunc enim emptor habet exceptionem ex persona venditoris, ne teneatur vltra q̃ facere põt. Secũdus qñ venditor cõpareret in iudicio, & ipm̃ supra se iusceperit, qa tũc emptor habet exceptionẽ ex persona sua, vt cõueniatur auctor suus, qui se offert ẽti & non ipse tertius, qñ prius egit contra venditorẽ ad pretium, vt supra dixi. Sed quid si venditor factus est locupletior, & emptor conueniatur, an possit vti exceptione aliqua contra verum hæredem? vide per glo. in. d. §. item si rem. in verbo exceptione nõ repel-

latur. in fi. & distingue: vt per Bar. ibi. eo. 2. versi. q huius declaratiõe.

d ¶ *Valer.* Hic enim dolo desijt possidere, quia erat possessor malæ fidei 4 vnde ratione doli tenetur ad verũ pretiũ, & quatenus tuetur in litem potius ad pœnã, q̃ ad interesse. vt. l. si possessor. §. fi. & in. l. nec vllam. §. pe. alias incipit etiam. ff. de petitio. hære. & declarat Paul. in. d. §. itẽ si rem. & adde Azo. C. eo. in sum. colũ. 3. ibi cum dicit. Itẽ veniũt & ea q̃ quis dolo desijt possidere, si stant non deperdita, vel diminuta, vel si reus ab empto re nullo modo recuperepotest, iurat contra cũm litẽ & ista dicta Azo sequitur hic ista lex.

¶ *Ley. V I.*

Tenetur malæ fidei possessor de interitu rei hæreditariæ post litis cõte. euenięte añ nõ, sed possessor bonæ fidei nõ tenet de interitu vilo tpe litis. h. d. Concor. l. itẽ si verberatum. ff. de rei vendica.

c ¶ *Començado.* 1 Ortũ habet a l. illud in prin. versi. quid ẽ si post litẽ contestatam. ff. de peti hære. & l. & nõ tm̃. §. veniunt. eo. titu.

f ¶ *Malafe.* quia 2 q verẽ est possessor malæ fidei, si postea controuersia ei moueatur, periculũ fatalitatis, vel interitus rerum spectat ad eum, vt in. d. l illud.

g ¶ *Sin culpa del.* Nam si culpa, teneretur etiam si ante litem contestatã 3 res pereat, vt hic, & in. d. l. & non tantum. §. veniunt.

h ¶ *Buenafe.* Quia licèt post litem contestatam oẽs possessores efficiãtur 4 æquales, & dicantur pdones. vt in. l. sed si lege. §. si ante litẽ. ff. de peti. hæred. hoc procederet quantũ ad fructus postea collectos, vel colligẽdos, vt quilibet teneatur de perceptis & percipiendis, secus verò quo ad interitum rei, nã tunc est differentia inter malæ fidei possessorẽ vere, & a prin. & inter malæ fidei possessorẽ ficte per litis cõtestationem, quia a prin. fuit bonæ fidei, nã ille nõ tenebitur de interitu, sine dolo & culpa sua, vt hic & in. d. l. illud. Si tñ talis bonæ fidei possessor a principio postea efficiatur malæ fidei vere, pter scientiã rei alienæ, idẽ esset in eo, quo ad talẽ interitũ: sicut in malæ fidei possessore ab initio, & sic ille post litẽ contestatã teneretur de interitu, secũdũ Bar. in. d. l. illud. & in. l. in tundo. ff. de rei vendi. quod limita secũdũ Paul. in. d. l. illud. nisi res fuisset eodem modo peritura penes actorem, si fuisset restituta, quia tũc præterita bona fides excusaret illum ab interitu. vt no. gl. in. l. item si verberatum. in fi. ff. de rei vendic. & facit. d. l. illud. & idem si habuisset iustam causam litigandi, vt ibi notatur.

i ¶ *Abonda.* Nec aliam rationem, & alia habetur in. d. l. illud. quia scili 5 cet non debuit propter metum huius periculi ius suum indicussum relinquere. ¶ *Lex finalis.*

Possessor hæreditatis præscribit eam per decem annos inter præsentes, aut viginti inter absentes, sed malæfidei possessor cum titulo vel sine eo præscribit triginta annis: quæ præscriptio non currit cõtra minorem viginti quinque annorum ea ætate durante. h. d.

Ley. V I I. Por quanto tiempo puede perder el heredero la herencia non la demandando.

TEnedor podria el ome ser de la heredad agena en tres maneras. La. 1. es quãdo aql q̃ la tiene, cuyda auer derecho dela tener, estõce dezimos que si el ouiesse a entregar al heredero por mandado del juez tal herencia, non seria tenudo de darle los frutos, que pudiera esquilmar della, si la ouiesse labrada. Capues que el buena fe auia, entendiendola, non semesa que el dexaua de la labrar por fazer engaño a otro: mas dexaua la como ome q̃ dexa a las vegadas su heredad, que la non labra por non poder, o por otra razon. Mas si ouiesse mala fe en teniendo tal heredad, si suyzio fuere dado cõtra el, q̃ la desampare, este a tal es tenudo de entregar la[c] heredad con todos los frutos que el esquilmo della, tambien los despendidos como los otros, que tuuiesse estõce e aun con las rentas, e los frutos, que pudiessen ser sacados della, si la ouiesse labrada, porque non auia derecha razõ ninbuena fe en teniendo la herẽcia del finado. Pero este atal las despensas q̃ fizo por mesoramiento de los bienes dela herencia, por razon de la aliñar, o de coger los frutos, bien las puede tener[h] e sacar dellos.

¶ *Ley. V. Que aquel que tiene los bienes de la herencia, como non deue, si enagena alguna cosa dello, la deue pechar con el doblo.*

SI contra alguno que fuesse tenedor de la herencia, que pertenesciesse a otro fuesse dada sentencia que la tornasse, deue la entregar a aquel que la vencio, con todas las otras cosas, que ouo por razon della[a]. Pero si de mientra que era tenedor della, vẽdiesse o enagenasse alguna cosa de tal herencia, estonce si auia buena fe en teniendo la heredad, cuydando que era suya dezimos, que si aquella cosa que vendio, pudiere cobrar por aquel mismo precio, o por menos q̃ recibio por ella, tenudo es dela cõprar[b], e de tornarla al verdadero heredero q̃ la vencio. E si la non pudiere auer, non es tenudo de dar por ella mas de aql precio que recibio[c]. Mas si aquel que la vendiesse, ouiesse mala fe en teniẽdo la herencia, tenudo es de tornar aquella cosa misma que vendio, si la pudiere auer en alguna manera. E si auer non la pudiere, deue dar por ella, tanto quãto mas pudiere valer[d], a aquel que vencio la herencia por juyzio.

¶ *Ley. V I. Que aquel que es tenedor de la herencia como non deue, si se muriere alguã bestia, o alguno de los ganados entre tanto, la deue pechar a los herederos.*

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

cho en ella, por alguna razõ, enõ lo ha. Esto seria, si la ouiesse comprado de alguno, que non ouiesse derecho en ella, cuydando que era suya, o si algũo fuesse establescido por heredero en algund testamento, q̃ despues fueste reuocado, non lo sabiendo el. E en tal caso como este dezimos, que si aquel que dize q̃ ha derecho en tales bienes como estos non los demãdare en juyzio fasta diez años[a] a aql q̃ assi los tiene, seyendo en la tierra: o fasta veynte seyẽdo en otra parte, que perderia despues su derecho: e gana la herencia aql q̃ fuesse assi tenedor della. La segunda manera es, quãdo aquel que tiene los bienes, e la herẽcia del finado, ha razon de tener la[b], e sabe ciertamẽte que non ha derecho ninguno en ella. E esto seria, como si la ouiesse cõprada de algun ome que sopiesse ciertamente, q̃ non era suya, nin auia derecho de vẽder la. E la tercera manera es: quando sabe ciertamẽte, q̃ nõ ha derecho en ella, e demas non puede mostrar razõ cierta por que la tiene. E en qualquier destas dos maneras q̃ agora diximos apostremas

1 a ¶ *Fasta diez años.* Habes hic, quod petitiõi hæreditatis præscribitur decem annis a possidente: cum titu. & bona fide. Et idem probatur in. l. hæreditatem. C. in quib. caus. cess. long. tempo. præscript. & in. l. fina. C. de dict. Diui Adria. tollẽ. Sed contra hoc opponitur: quia petitio hæreditatis non datur contra titulo possidentẽ. l. regulariter. ff. de petitio. hæredit. Cui[a] ratio est, vt declarat Barto. in. l. hæreditatis. C. eod. qa in petitiõe hæreditatis agens fundat se solũ ex titu. suo, & possessione defũcti, licet eñ defunctus non fuerat dñs: nihilominus venit in petitione hæreditatis l. & non tñ. ff. eod. sed ille, q possidet titul. habet titulũ, & possessionẽ & sic æquale ius cum actore vnde in pari causa melior est conditio possidentis. c. in pari. de reguf. iur. libr. 6. l. siue autẽ. circa princi. &. §. 1. ff. de publicia. & hæc est verissima ratio secundum Bart. quã etiã dat Bald. in. d. l. hæreditatẽ. & poterit de hoc opponi p reum non solum ante litem contestatam: sed etiam post litem contestatã, secundum Bar. in. l. cogi. versi. quæro. 1. C. eod. est emi hæc exceptio peremptoria: & sic vr impossibile, q̃ petitio hæreditatis excludatur præscriptione longi temporis: cum talis præscriptio nõ procedat: nisi adit titulus. l. nullo. C. de rei vendic. & l. Celsus. ff. de vsucap. Sed responde, quod aliqui sunt casus, in quibus petitio hæreditatis datur etiã contra titu. possidentem, de quibus per glo. in. d. l. hæreditatem. Quibus adde alium casum singularem. f. quãdo talis titulus fuisset ac quisitus post mortem defuncti: nam tunc talis titulus non obstaret, secũdum Bal. singulariter in. l. fin. in. 9. & 11. oppo. C. de edict. diui Adria. toll. sed istud dictum Bal. impugnatur ibi a Sali. & Alex. col. pe. vbi latè. & tm potest saluari dictum Bal. cum talem titulum acquisierit ab eo, qui poterat conuenire petione hæreditatis, & malafide, seu lite pendente talis titulus fuit acquisitus, vt colligitur ex verbis Bart. in. d. l. cogi. ad fi. & tradit Alexan. in. d. l. fin. adde etiã Alex. consi. 73. incipit punctus talis est. 5. volu. vbi latè impugnatetiam istud dictum Bal. & ibi fundat singulariter, quòd licet petitio hæreditatis non possit dari contra titulo possidẽtem, etiam si talis titulus acquiratur post mortem defuncti: tamen si agatur ex remedio. d. l. fin. C. de edict. diui Adria. toll. de quo supra eod. in. l. 2. poterit agi contra titulo possidentem, si post mortem defuncti talis titul[o] fuit acquisitus. videas ibi per eum. adde etiam q̃ contra possidẽtem titulo putatiuo, bene datur petitio hæreditatis: cessat enim tunc dicta ratio reddita per Bartol. & alios. vt tradit Alexand. consi. 85. viso themate. 2. volum. colũ. prima. & licet error habeatur pro iusto titulo, quantum ad vsucapionem, & præscriptionem: non tamen habetur pro titulo quantum ad repellendum agentem petitione hæreditatis, vel interdicto quorum bonorum, secundum glo. & Barto. in. l. i. ff. quorum bono. & probatur hoc in ista. l. partitarum. ibi, o si alguno fuesse establescido por heredero en algun testamento, que despues fuesse reuocado non lo sabiendo el. & adde gloss. in. d. l. hæreditatem. & Paul. de Castr. in. l. 1. ff. pro hære. Contrarium tamen: imò, quòd error iustus habeatur pro titulo, etiam ad exclusionem petitionis hæreditatis voluit glo. in. l. penulti. & fin. ff. pro lega. quã sequitur Bal. in. d. l. nullo. C. de rei vendi. col. 1. Alexã. con. 89. incipit, excellentissimi. col. 3. vol. 5. dicit differentiam debere fieri inter titulum vniuersalẽ, & singularem: vt titulus vniuersalis putatiuus & erroneus, sufficiens ad præscriptionem non sufficiat si non est præscriptum ad excludendum petitionem hæreditatis. & ita procedat q̃d dicit glo. & Bartol. in dicta. l. 1. ff. quor. bonor. si tamen esset titulus singularis, licet lucratiuus excluderet petitionem hæreditatis: & q̃ ita procedat. glos. in dicta. l. penul. & fin. & Bald. in dicta. l. nullo. & est ratio diuersitatis, secundum eum: quia contra habentẽ titulum verum vniuersalem, datur petitio hæreditatis: ac si titulum non haberet. l. etiã. §. quod si quis. & ibi not. 4. in glo. ff. de petitio. hære. ideo nimirum, si titulus putatiuus pro hærede habeatur, p non titulo: vt sic non excludatur agẽs petitione hæreditatis. vt in dicta. l. prima. in prin. vi. latius ibi per eum. Aduerte tñ, q̃ titul[o] vniuersalis nõ semp, & regulariter obstat agẽti petitiõe hæreditatis, sed in certis casibus, veluti q̃n vẽditor nõ cõparet, vel hæreditas est modico ptio distracta, vt q̃n emptor est sciẽs, vel empta est a fisco hæreditas, vt in. d. §. q̃ si qs. cũ sequẽti. & not. gl. in. d. l. hæreditatẽ. vnde rõ Alex. in rõne dr̃iæ non est ita cõcludens, licet ista. l. partita. põt induci pro Alex. cũ dicit, E estõ seria si la ouiesse cõprado. &c. Sed vr̃, q̃ sit restringẽda hæc lex. iuxta terminos iuris eõis. f. ad dictos casus. d. §. q̃ si qs. & glo. in. d. l. hæreditatẽ. & poti[o] videre fortè dicendũ, q̃ titul[o] putatiu[o], siue vniuersalis, siue singularis nõ excludat agentẽ petitione hæreditatis: eo quia, tunc nõ militat rõ supra in prin. hui[us] gl. tradita. f. q̃ in pari causa melior est cõditio possidentis: non est em par causa tituli putatiui ad verũ: & sic q̃ dictũ glo. & Bartol. in. d. l. 1. ff. quor. bono. indistinctè procedat & reprobetur dictũ gl. in. d. l. fi. ff. prolega. cõclude ergo, q̃ in illis casib[us], in qbus petitio hæreditatis datur cõtra titulo possidentẽ tũc pscribitur petitioni hęreditatis. per. 10. vel. 20. annos. vt hic habes. & not. gl. in. d. l. hæreditatẽ. qa cum tũc excedat suos terminos exceditur a nõ suis terminis. posses etiã rñdere, q̃ hæc lex nõ aperit, q̃ agere petitione hæreditatis, & forsan poterat agi rei vendicatione, cui præscribi p titulo possidentem præscriptione longi tẽporis, prout & habetur & nota. in d. l. fi. C. de edict. diui Adria. toll. vbi etiam vide Iaso. col. fin.

b ¶ *De tenerla.* Idest titulũ, quo eã acquisiuit a nõ dño, vt subijcit. & datur cõtra eũ vtilis petitio hæreditatis. l. ẽt. §. fi qs ciẽs. ff. de petitio. hære. tãquã cõtra emptorẽ vniuersitatis. & si ptẽdat eũ se emisse ab hærede: vr̃ possidere, p hærede: qui em allegat se hæredẽ: cũ nõ sit, dr̃ possidere, p hærede. tex. & gl. & Pau. in. l. p hęrede. ff. eo. & hoc q̃n credit se hæredem: nã si scit nõ se hæredẽ esse, poti[o] dr̃, p possessore possidere, secũm gl. & Paul. ibi. in sequẽti verò casu possidet, p possessore tm.

c ¶ *Treynta años.* Adde. l. hæreditatis. C. de petit. hęre. 3

d ¶ *Menor de veynte e cinco años.* Adde. l. fi. C. in quib. caus. in integ. restitu. non est necessa. & l. 9. tit. fi. infra ead. partita. 4

¶ *Titulus. XV. Familiæ herciscundæ in summa.*

e ¶ *Desacuerdo.* Cõmunio solet excitare discordiam, vt hic adde. l. in re 5

Titulo. XV. De como

deue ser partida la herencia entre los herederos, despues que fueren entregados della. E otrosi de como se deuen amojonar las heredades, quando cõtiẽda acaescieſſe sobre ellas en esta razon.

ENtregados seyẽdo los herederos, de la heredad, e de los bienes del finado, acaesce muchas vegadas desacuerdo[e] entre ellos, por razon de las cosas que son apoderados, todos comunalmente, porque por fuerça han de vesi aquel q̃ ha derecho en la heredad, nõ la demãda a los tenedores della fasta treynta años[c], sabiẽdolo, o podiendo lo fazer, dezimos que pierde por su negligẽcia aql derecho q̃ en ella auia: e gana la por este tiẽpo el otro q̃ la touo. Pero el q̃ fuesse menor de veynte e cinco años[d], nõ podria perder por este tiẽpo sobredicho el derecho q̃ ouiesse en la heredad, en tanto que fuesse menor desta edad.

cios. donatio. & in. d. l. 29. qui enim non vult succedere vniuersaliter, non tenetur conferre nisi ad legitimam. vide per Bald. in. l. fi emancipati. in fi. C. de colla. & vide. l. cum reposo. C. de lega. Sed an conferatur id quod venit ad filium, iure primogenituræ, seu maioriæ? Baldus dicit, quòd non in authentica ex testamento. col. fi. versic. 8. cap. 1. C. de colla. quod planè procedit in his, quæ veniunt iure antiquæ maioriæ, si verò maioria esset noua, videtur quod si velit esse hæres, q̃ debeat conferre. vide quæ not. Bartol. & Alexand. in. l. si patroni. in prin. ff. ad Tre belli. & audio fuisse pronuntiatum in cancellaria Granatensi, quod bona relicta titu. maioriæ imputarentur in legitimam: & sic sequitur, quod si imputantur & conferantur. per reg. l. illud. C. de colla. Conferturergo pretium rerum maioriæ nouæ. facti. l. omnimodo. §. imputari. C. de inofficio. testamen. vbi pecunia data pro militia, confertur: & idem notatur ibi: de feudo empto a patre. vide Antonium in capitu. 1. §. præterea ducatus. de prohibit. feud. aliena. per Frede. & Martin. Lauden. in tractatu. de maioricatu. cogitabis super hoc.

Quæst. 1. si tamen vltra expensas factas est effectus pretiosior propter plantationem, & non propter mutationem temporum, illud plus in quo est pretiosior, quàm tempore quo habuit tanquam aduentitium, nõ convertitur secundum Paulum & Docto. vbi suprà. & Socin. in dict. consi. 8. conclu. Et quid si dos periit, sine culpa filiæ: quia vir factus est inops, fortè qa fuit in mari, vel res dotalis chasmate, vel alluuione periit? Bald. noue. in tracta. de dote. chart. 9. colũ. 2. dicit quòd tũc non imputabitur, in legitimam post mortem patris: cũ etiã tunc pater teneatur redotare, si posset, vt in authenti. sed quanuis. C. de rei vxor. actio. & ita dicit se consuluisse. & an dos quam Auus paternus dedit nepti viuente filio patre eius, mortuo patre imputetur in legitimam, quam debeat habere in bonis patris? est quæstio latè discussa per Ange. & Alexan. in. l. in quartam. ff. ad legem Falcid. & resolutio videtur esse quòd aut constat auum dedisse contemplatoine neptis, & non contemplatione filij tunc non imputabitur in talem legitimam: si vero dedit contemplatione filij, vel dubitabitur, & tunc debet sibi imputari in legitimam debitam in bonis patri, quasi a patre suo dotata sit. l. sed & si plures. §. in arrogato. ff. de vulga. & pupil. quod tamen hodie in regno non procederet: cum per matrimonium liberetur filius à patris potestate. per. ll. regni. & sic onus dotandi neptem quo pater de iure antiquo tenebatur propter filium. l. dedit dotẽ. & ibi Bar. ff. de colla. bono. l. 8. titu. 11. quarta partita. cesset in isto casu, non potest dici, quòd dos quæ obuenit nepti ab auo dicatur profectitia, respectu patris, vt sic imputetur per ea quæ not. glo. in. l. qui in aliena. §. interdum. in versi. faciet hæredem. ff. de acquir. hæredi. Bart. in. l. quæsitum. in princ. ff. de legatis primo. vide per Alexan. in dict. l. in quartam. 14. & 15. col. & in consi. 31. viso testamento. 4. volumi. Quid autem si filia viuo patre decesit relictis filijs, an dos data filiæ computetur filijs eius in legitimam? Barto. in. d. l. in quartam. colum. penulti. ff. ad legem Falcidiam. dicit quòd imputetur & conferatur per. l. illam. C. de collat. & l. quoniam nouella. C. de inofficio. testament. & per alia quæ ibi videbis. ex cuius fundamentis potest colligi, quod hodie de iure regni, cùm filia liberet á patris potestate per matrimonium, & sic dos data filiæ exiuit à patrimonio patris, & in ea habet filios hæredes, non computabitur filiis in legitimã in bonis aui, & ita consuluit Paul. de Castr. in casu vbi erat simile statutum. consilio incipit visis, & pondẽratis omnibus. & refert & sequitur Decius in. l. illam. colum. fina. C. de collatio. videtur tamen in hoc contrarium esse tenendum, etiam de iure regni. per. d. l. 29. in ordina. Tauri. ibi cum dicit, ellos, e sus herederos: & sic etiam hodie de iure regni talis dos imputabitur nepotibus, & tenebuntur conferre eam per d. l. 29. & vide in materia not. consilium Alexand. 4. vol. consi. 23. incipit, visis dubiis. & an istud ius confitendi transmittatur ad hæredes? vide tex. & Bar. in. l. 1. §. ibidem. ff. de colla. bona. Sed quid si pater dedit filiæ magnam dotem, & postea in testamẽto, illam instituit in vna vncia, & alium filium vel filios in residuo, vtrum si filia voluerit habere illam vnciam ex testamento, cogatur conferre dotem quã habuit? Rapha. Fulgo. ponit istam quæstionem in. l. si emancipati. col. penult. C. de collat. & concludit, quod si apparet patrem instituisse filiam in minima parte, eo quòd prius magnam dotem habuisset: tali casu collatio cessabit: quia apparet de voluntate testatoris. argumẽ. l. ex parte. §. intestato. ff. famil. hercis. si vero non apparet de voluntate testatoris collatio non cessabit, licet partes sint inæquales: habet tamen filia ex peditum remedium, quod abstineat, scilicet à bonis patris, & non cogetur dotem conferre. l. penul. & fina. ff. de colla. dot. & facit ad hoc. l. secunda. §. fi tres. ff. eodem. ibi neque indignari eos: si plus conferant, & minus accipiant. [illegible] in potestate eorum fuit bonorum possessionem amittere. adde et iam d. l. 29. in ordina. Tauri. ibi, pero si se quisieren apartar de la herencia. &c. Quid tamen, si filia esset meliorata in tertio & quinto bonorum, & velit præ legatum & nolit succedere tit. vniuersali, vt hæres, an tũc teneatur dotem conferre? & videtur quod non cũ tunc non sit locus collationi. vt tradit Iason in. l. si emancipati. colum. 12. C. de colla. quod tamen intellige, nisi melioramentum cũ datis in dotem esset inofficiosum: nam tunc rescinderetur a melioramento, quod esset inofficiosum, iuxta nota. in. l. prima. C. de inofficioso. donatio. & in. d. l. 29. qui enim non vult succedere vniuersaliter, non tenetur conferre nisi ad legitimam. vide per Bald. in. l. si emancipati. in fi. C. de colla. & vide. l. cum reposo. C. de lega. Sed an conferatur id quod venit ad filium, iure primogenituræ, seu maioriæ? Baldus dicit, quòd non in authentica ex testamento. col. fi. versic. 8. cap. 1. C. de colla. quod planè procedit in his, quæ veniunt iure antiquæ maioriæ, si verò maioria esset noua, videtur quod si velit esse hæres, q̃ debeat conferre. vide quæ not. Bartol. & Alexand. in. l. si patroni. in prin. ff. ad Tre belli. & audio fuisse pronuntiatum in cancellaria Granatensi, quod bona relicta titu. maioriæ imputarentur in legitimam: & sic sequitur, quod si imputantur & conferantur. per reg. l. illud. C. de colla. Conferturergo pretium rerum maioriæ nouæ. facti. l. omnimodo. §. imputari. C. de inofficio. testamen. vbi pecunia data pro militia, confertur: & idem notatur ibi: de feudo empto a patre. vide Antonium in capitu. 1. §. præterea ducatus. de prohibit. feud. aliena. per Frede. & Martin. Lauden. in tractatu. de maioricatu. cogitabis super hoc.

Quæst. 2.

Quæst. 3.

Quæst. 4.

Quæst. 5.

l. 47. tau. & in nou. reco. est. l. 8. ti. 1. li. 5.

Ad tit. ff. & C. fam. hercis.

Et. d. l. 3. no. rec.

Et. d. l. 3. ti. 8. lib. 5. nou. rec.

Et. d. l. 10. ti tu. 6. li. 5. in no. re. est. l. 10. ti

a ¶ *Non queria.* Concord. Cum authent. ex testamento. C. de colla. & intelligenisi in id quod excedat tertium & quintũ, & partem legitimæ: nam quod excederet tenetur conferre. vt in authen. vnde si parens. C. de inofficio. testa. & in. l. 29. in ordina. Tauri. & nor. Bal. in. l. si emãci pati. in fi. C. de colla. & infra eod. l. proxima. in fi. 7

b ¶ *De su padre, o de su madre.* Aduerte, quod collatio nõ habet locum ni si inter descendentes succedentes ascendentibus, & non inter alios vn de inter ascendentes neq; inter transuersales, neq; inter extraneos nõ habet locum. secundum Barto. Paul. & Alex. & Docto. in. d. l. si emancipati. C. de colla. vbi vide latè per Iason. col 5. cum sequentibus.

c ¶ *Cõlos estraños.* Add. l. fi. ver. si aũt. C. cõia vtriusq; iudicij. ¶ *Lex. IIII.* 9

¶ Donationem inter viuos à patre filio factam & non reuocatam non confert ipse filius nisi & ipse cæteris fratribus doneta velit sibi conferri: si tamen donatio est immensa reuocatur vsque ad legitimas cæteris persoluendas. hoc dicit.

d ¶ *En su poder.* Innuit ergo ista. l. contrarium esse in donatione simplici quæ fieret filio emancipato: illa enim veniet conferenda cũ fratribus. vt in. l. vt liberis. §. fina. C. de collat. Bart. in. l. prima. §. neque castrẽse. col. pen. ff. de colla. bono. & in authen. ex testamẽto. C. de coll. & tradit Alexã. in. d. l. vt liberis. vbi dicit, q̃ ita cõiter tenetur. & ita videtur tenẽdũ, licet Decius in. l. illud. C. de colla. tenere velit cõtra istã cõem opinionem per tex. in. d. l. illud. & procedit siue tractetur de conferendo donationem alijs filiis, qui sunt in potestate, siue aliis filijs emancipatis, nam etiam emancipati inter se conferunt donationem simplicem. vt tenet Bar. in. l. si emancipati. in secunda quæstione principali. C. eod. vbi Alex. col. pe. dicit, q̃ ista opinio magis cõiter approbatur quod confulendo limitat Decius consi. 59. licèt in casu proposito. col. penulti. versicul. quinto, quia saltem, quando ex hoc non resultaret inæqualitas inter filios emancipatos: sed in omnibus esset æqualitas: nam si resultaret ex collatione inæqualitas: tunc nõ deberet fieri collatio inter emãcipatos, quod dicit esse de mente omnium doctorum cõsiderata dicta rõne Bar. vide ibi per eũ. si verò donatio sit simplex fieret a matre, illa nõ venit realiter conferenda a. d. l. illud. & ratione differentiæ inter matrẽ & patrem donantẽ filio emancipato ponit Bart. in. d. §. neq; castrense. col. pe. non tñ donatio facta a patre filio emancipato imputabitur in legitimam, nisi a patre fit dictum. vt in. l. fi. q̃n. §. & generaliter. C. de inofficio. testa. & tenet Barõ in. d. §. neq; castrense. col. pen. hodie tñ per. l. 26. in ordina. Tauri. filius siue suus siue emancipatus, videtur melioratus in donatione simplici.

e ¶ *Non la reuocare.* Ex hoc apparet, q̃ loquit de donatione simplici quæ statim nõ valet, sed morte cõfirmat. vnde donatio, quæ statim valeret inter patrẽ & filiũ, in ptãte put est in aliquib[us] casib[us] spãlib[us], de quib[us] notatur in. l. 2. C. de inofficio. donatio. & alias talis donatio simplex veniret cõferẽda, put tradit Alex. in. d. auth. ex testamẽto. col. 2. vers. ex quo infertur. & Soci. consi. 91. col. 4. & 5. vol. 1. Cui cõtrariũ nititur fundare Decius in. d. l. illud. & si esset donatio remuneratoria, quę habetur quoad collationem, sicut aduentitium, nec p̃ confertur, secundum Bal. in. d. authen. ex testamento. col. 2. vbi etiam & Alexan.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

cion q̃ desta guisa le fuere fecha libre e quita: e non gela pueden cõtar en su parte[a] los otros hermanos en la particion: fueras ende, si el padre ouiesse dado en casamiento a los otros hermanos alguna cosa segund dize en la ley ante desta. Casi este fijo a tal quisiesse contar a los otros hermanos en sus partes, las donaciones que el padre les fiziera, en razon de casamiento: estonce dezimos, que sea otrosi contada en su parte la donacion que el padre fizo a el en su vida. E esto es, porque se guarde egualdad[b] entre ellos. Pero si el padre fiziesse tan grand donacion al vno de sus fijos, que los otros sus hermanos non pudiessen auer la su parte legitima, en lo al que fincasse, dezimos, que eston ce deuen menguar tanto[c] de la donacion, fasta que puedan ser entregados los hermanos de la su parte legitima, que deuen auer.

¶Ley. V. De quales ganancias non es tenudo el vn hermano de dar parte al otro.

NOn es tenudo el hermano de aduzir a particion con sus hermanos, las ganancias, que fiziere por si que son llamadas castense vel quasi[d] castrense peculium: nin las que son llamadas aduẽticias[e]: segund dize en el titulo[f] que fabla del poder que han los padres sobre los fijos. Ca las ganancias que fizieren en alguna destas maneras sobredichas, quier sean en poder de su padre o non[g]: suyas se deuen ser libres e quitas de aquel q̃ las fiziere: e los hermanos nõ han derecho ninguno en ellas. E otrosi dezimos, que los libros[h], posset disputando teneri illa opinio Iacob. de Raue. in. l. si emancipati. C. eo. q̃ dispositio. d. l. fina. non procederet in filiis emancipati. approbatur ergo hic contraria opin. quæ erat communis. & adde Azo. C. de colla. in summa. in fi. dum tenet sublatã iam in hac materia collationum differentia inter suos, & emancipatos: de quo vide per Bar. & Docto. in. l. si emãcipati. C. eod. & limita nisi respectu donatiõis simplicis, vt dixi in. l. proxima in glos. n.

¶Los libros. Ad de. l. quæ pater. ff. familiæ herciscũ. & l. tit. 4. supra. 5. partit. gl. & ibi Bartol. & Bal. in. l. filiæ cui[9]. C. famil. herci. Bar. in. l. 1. §. ne que castrense. ff. de colla. bono. Cuius distinctio quo ad libros, de quib[9] hic, magis communiter approbat̃ put attestatur Alexan. in. l. si donatione. C. de colla. & põdera verbum huius. l. cũ dicit diesse, ex quo comprobatur prima conclusio Bartol. in. d. §. neque castrense. q̃ si libri sunt empti à patre nomine filij: sed non traditi, nõ videtur donatio. & sic filius non haberet libros illos præcipuos. Item & si pater non dedisset libros ipsos, sed pecuniam ad eos emendos, q̃ idem erit, vt tales libri, sic ex illa pecunia empti, non conserantur, nõ enim videtur minor præsumptio donationis, quando datur filio pecunia, vt ipse suo nomine emat, quam si à patre nomine filij emptio facta sit, & traditio: & ita consuluit Cuma. consi. 40, Corneus consi. 215. col. 2. volu. 1. Decius in dicta. l. si donatione. co. fin. licet Anto. de But. aliud voluerit cõs. 30. Item ponderatin hoc de libris istam. l. partitarũ. cum dicit, para aprender. &. d. l. 3. cum dicit, en que aprẽdiesse, ex quibus colligitur, quod filius solum debet habere præcipuos libros datos ad addiscendum in studio: non verò libros ad hoc non necessarios. vñ de si vltra libros ad hoc necessarios pater daret alios libros, illi essent conferendi: in datis vero ad addiscendũ, siue ad hoc fuissent empti, & traditi, siue pater eos alias habens dedit filio, statim valet donatio, etiã si filius sit in potestate: neq; pater posset reuocare, vt colligitur ex. d. l. 3. in fi. quicquid alias in hoc velint Bartol. & Pau. de Castr. in. d. l. filiæ. cuius & Bald. in dict. l. si donatione. in fi. & sic q̃ approbet per istas ll. opinio Odofre. & aliorum, qui tenuerunt, quod libri dati filio scholari, sunt ipsius præcipui, quasi sint in quasi castrensi peculio. de alijs vero libris non necessariis ad addiscẽdum, licet fortè necessarij vel vtiles ad munus aduocandi, vel iudicandi, non tenebit donatio inter patrem & filium in potestate: nisi morte confirmetur: nisi pater dedisset eos filio iam doctori: quia tunc transiret donatio in peculium quasi castrense. & idem si postea efficeretur doctor viuo patre, secundũ Bart. & Paul. vbi supra. & Decium in dicta. l. si donatione. colum. fina. vbi post aliquos alios hoc limitat, nisi resultaret magna inæqualitas inter fratres, quod quãdo sit iudicis arbitrio committitur, & facit etiam ad hoc quod not. Angel. in. l. filiæ licet. ad finem. C. de collatio. vbi dicit quod quando esset aliqua præsumptio, quòd pater non habuerit animum donandi, veluti si eius patrimonium non erat ita amplum, & habebat plures filios, & libri erant multi, & magni valoris, non est verisimile patrem voluisse de papuperare alios, quibus opes magis necessariæ sunt, quam studentibus: & sic tali casu libri essent conferendi. & nota quod his casibus, in quibus filius teneretur libros conferre, satis est si pro libris conferat æstimationem librorum secundum Baldum in. l. Macedoniani. C. ad Macedonia. per gloss. in. l. nepos proculo. ff. de verborum significa. tradit etiam Decius in. d. l. si donatione. in fi. & voluit etiam Paul. in. d. l. filiæ cuius.

communi. ff. de seruitu. vrba. prædio. & l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de lega. 2. l. si non sortem. §. si centum. ff. de condictio. indebi.

2 a *¶De venir a particion.* Nã segnius expediũt cõmissa negotia plures, & naturale vitiũ est negligi quod cõmune est, vt se nihil habere qui nõ totũ habeat arbitretur deniq; suã quoque partẽ corrũpi patiatur, qui inuidet alienæ l. 1. C. quando & qb. 4. pars. lib. 10. vnde diuisio q̃ procedit de fratrũ concordia laudatur. l. si. ff. famil. herciscũ.

¶Lex prima.

3 a Diuisio est cõmunium rerũ partitio: & per eam euitantur scãdala: & q̃libet contentat̃ parte sua prædiligens eam q̃ cõem. h. d.

1 b *¶Comunalmente.* Nã vbi non est cõmunio, nõ habet locũ diuisio. l. sed & si. & ibi Bartol. ff. de reb. eor.

2 c *¶Grand pro.* Vtin. d. l. 2. C. qñ & quib. 4. pars. aliquãdo tñ expedit rẽ cũ alio habere cõem. l. hoc iudicio. §. si cõueniat. in fi. ff. comu. diuid. & adde etiã q̃ titulus diuisionis præstat iuste causam præscribendi. l. si ancillã. §. fin. ff. pro suo. glo. fi. & ibi not. Floria. in. l. cũ putarẽ. ff. famil. herciſ. & gl. & ibi not. Pau. in. l. 1. C. cõia vtriusq; iudicii. Bart. in. l. cũ solus. ff. de vsucapio. colũ. 2.

3 d *¶Desacuerdos.* Vt supra in rubr. sic & Ambr. in lib. de Abrahã. c. 3. dicit diuide, vt potius maneat amicitia: indiuisa domus duos non sustinet. & adde. l. fancimus. §. sinautem, non in auro. C. de dona.

¶Lex. II.

4 a Quilibet hæredum potest diuisionem petere à cohærede hæreditatis defuncti: non tñ debẽt diuidi malæ herbæ seu potiones, aut libri incãtationum, sed comburantur, nec etiam malè acquisita in hæreditate inuenta, sed dominis aut eorum hæredibus restituantur, aut eis non inuentis amore Dei dentur. h. d.

1 c *¶Herederos.* Quid si sit prodigus vnus ex hæredibus, cui bonis interdictum sit: vide tex. singul. in. l. ex castrensi. in princip. ff. de castr. pecu. quod iste neq; prouocari potest ad diuisionẽ, quæ text. dicit singularem Bald. in. l. iubemus nulli. C. de sacrosanct. eccles. minor etiam viginti quinq; annis seu eius curator, poterit petere diuisionẽ, vt pro bat̃ videtur in. l. lucius. ff. famil. herciſ. quod procedit indubiè, quando pupillo, vel adulto vtile sit nam alias licet prouocari, ipsi prouoc

rum, licèt iste socius, qui compellitur, non exercuit vsuras. Allegat. l. ꝙ enim. ff. pro socio. & Martí. Sylla. idem tenentem, & potest induci ista lex ꝙ si aliqs faciat maioriam de aliqua re quã forte per violentiã comparauit ꝙ hæredes non teneantur eam tradere ei cui est relicta tit. maioriæ. in contrarium tamen est tex. & ibi notat Pau. de Castr. in. l. si à substituto. §. hæres. ff. de legat. 1. in fin. & ibi Paul. verti. in legato autẽ certæ speciei. quid autẽ si testator facit maioriam de tali oppido cum omnibus quæ ibi possidet, an venient etiam fundi qs mala fide possidebat, vide Bald. ꝙ nõ. C. de verbo. sign. in rubric. versicu. quid ergo.

estas cosas atales, a aquellos cuyas fuerẽ o a los que lo suyo ouieron de heredar. E si non supieren ciertamẽte, cuyas fueron estas cosas que fuessen assi ganadas: estonce se deuen dar por Dios [a], porque el anima de aquel que assi las gano, nõ sea penada por ellas [b].

¶ Ley. III. Quales ganãcias es tenudo el vn hermano de partir con el otro.

12 a ¶ *Por Dios.* Adde quæ habentur in. c. cum tu. de vsur. & in ca. cũ sit. de iudæis, & an poterunt ista distribui pauperibus, per executores testamenti, vel debeat adiri episcopus. vide per Ioan. Andr. in. c. fi. de test. lib. 6. & qbus pauperibus sint danda, an illis q̃ sunt in loco, vbi exercuit defunctus vsuras, vel rapinas, vel pauperibus domicilij defuncti. vide quæ in hoc latè tradit Ioan. de Ana. referens consilium. 32. Frede. de Senis. in. d. c. cum tu. col. 4. & 5. & an superstitis incertis teneat compositio facta? Pau. de Eleaza. in clem. 2. de pœn. & remissi. tenet, ꝙ nõ & refert, & sequitur Ioan. de Imol. dicens esse bene notandum contra componẽtes cum hæredibus vsurariorum super vsuris, & malè ablatis: quia non videtur valere talis cõpositio, neq; patrocinari quãtũ ad Deũ, eis quibus fit remissio. vt in regu. peccatũ. de reg. iur. lib. 6. & hãc opi. sequitur Bal. in. l. post decisionẽ. C. de fur. quã sequit Ioã. de Ana. in. c. cum sit. de iudæis. Cardi. tamẽ in. d. clem. 2. in. 5. nota. in terminis quãdo quãtitas est incerta, tenet ꝙ epus pòt transigere. Secus si sit certa, argu. ca. quanquã. in verti. cæterũ. de vsur. lib. 6. & tenet Ange. in ai sputatiõe sua. incipi. hastẽsis miles. de quo vide etiã per Soci. in. d. cõs. 127. qm in pãti consultatiõe. col. 3. & 4. An autẽ Papa possit absoluere & liberare à restitutione istorũ incertorũ, & in hac integre. vide per Hosti. in. c. 2. de pœnitẽ. & remissio. & per Cardi. & Ioan. de Imo. in. d. clemen. 2. & tradit etiam Soci. in. d. consi. col. 10. & vide Archiepiscopum Floren. 2. parte. tit. 2. c. 6. in fi. & Syluestrum. in summa. in parte restitutio. 1a. 8. versi. 8. quæritur.

13 b ¶ *Porellas.* Si enim defunctus pœnituit, & in vita restitui voluit, talia ablata & iniusta, & si alius in se huius satisfactionem suscepit, non vo labit defunctus ad patriam cœlestem, nisi completa satisfactione, vt tradit. S. Tho. in. 4. distin. 15. q. 1. arti. 1. q. 3.

¶ Lex. III.

30 Diuidenda sunt inter cohæredes quæsita per filium cum bonis patris & confert filius arrhas, donationem, & dotem profectitiam fratribus in diuisione paternæ hæreditatis, nisi testator ei donet in testamento, vel ne conferantur, e xprimat, sed extraneo hæredi non confert filius cohæres supra dicta. h. d.

1 c ¶ *Mercaderia.* Habes hic expressum, ꝙ omne id ꝙ lucratur filius familias cũ pecunia patris, dicitur peculiũ profectitiũ. & totũ quæritꝫ patri, & post mortẽ pris venit cõferẽdum fratribus, & idẽ habet in. l. 7. tit. 4. de las lauores, e particiones. lib. 3. foro. ll. & idẽ voluit gl. l. 1. eũ oportet in prin. de bon. q̃ libe. & tenet Specu. titu. de iudi. §. sequit. verlic. qd si alter filiorũ & sic vide si prout & glossator legũ tauri didacus à castello dicit in. l. 29. in. 11. gl. per istam. d. corrigi illã cõem doctorum opi. qui in hoc concludebant, ꝙ quatenus lucrũ est attribuendũ pecuniæ dicatur profectitiũ: & quæraf patri, quatenꝰ verò industriæ & laboribus filii aduẽtitium, & quæraf filio quo ad proprietatem, & nõ conferatur fratribus post mortẽ patriꝰ, q̃ fuit opi. laco. Butri. in. d. l. cũ oportet. & sequit Bar. & cõiter doct. ibi & tenet Bart. & Bald. in aut. ex testamẽto. vbi Bald. col. 4. C. de colla. & qa hæc materia diffusè scribit, reperio ꝙ Soci. consi. 92. 1. volu. incip. circa primũ huius consultationis articulũ col. antepe. & pe. & fi. late tangit istũ articulũ, & distinguit quinq; casus. Primus q̃ pater nõ vult per se negotiari, nẽvult negotiari per personã filii: & ponit filiũ, vt exerceat mercãtias suo noĩe: & hoc casu, dicaf totũ lucrũ, pfectitiũ: qa filius agit, vt gestor negotiationis paternæ, & tenetur pater in sistoria, vel exercitoria, vt insti. ꝙ cũ eo. per totum, & facit ad hoc. l. pcurator ex re. ff. de procu. cui tu adde quod in hoc not. Bal. in. l. certũ. col. 1. versi. quęro hic. C. fami. hercif. vbi dicit, ꝙ pe culiũ recipit incremẽtum, & totũ incremẽtum dicit esse peculiũ eiusdẽ generis. l. peculiũ nascit. ff. de pecu. & si tu dicis lucrũ operæ est aduentitiũ cõcedo, dicit Bald. qñ filius operatur sibi, sed hic videtur opera ipsi patri, cũ eius opera accedat peculio, quod est in dominio pris. argu. l. sicut. ff. de oper. liberto. & cõfirmaf (dicit ipse) ponẽdo casum econtra, videlicet ꝙ si damnũ & non lucrũ nunquid hoc damnum attribues operæ & imprudentiæ filii, vt pro aliqua parte resarciat fratribus? certe non, imõ si fratres volunt peculiũ conferãt ad debitum, & ad damnũ, vt in. d. l. certũ. & sic in isto casu

Adde. C. de coll. & ff. de coll. dot. & de colla. bonorum.

TOdas las cosas que el fisoganare en mercaderia [c] con el auer de su padre [d], seyendo en su poder, todas las deue aduzir a particiõ cõ los otros bienes q̃ fuerõ de su padre, e partirlas cõ los otros hermanos. Otrosi dezimos, q̃ la dote [e] o el arraf, o la donaciõ [g], q̃ el padre diere en casamiẽto a alguno de sus fijos se deue cõtar [h] en la parte de aquel a quiẽ

planè procedat ista lex partitarum. & vide ad istum primum casum Soci. consi. 162. volu. 2. vbi notabiliter loquitur. Secundus casus est, secundum Socinum, qñ pater nõ vult negotiari, sed dat pecuniã filio, vt se exerceat, sed vt sibi magis credãt p̃mittit, ꝙ negotiet nomine patris & isto casu dicit cõcludendum lucrẽ esse diuidendum. secundũ theoricã Bart. & Bald. & aliorũ quæ est cõis, de qua suprà cum pater noluit negotiari & sibi totũ quærere. Tertius casus q̃n pater concedit pecuniã filio in peculiũ pfectitiũ, vt de ea ad libitũ disponat, & pariẽ filiũ negotiari, nõ tñ expresẽ consentit, & tenet tunc pater ex cõtractu filii, actione tributoria nõ insolidũ: sed vsq; ad vires peculii, & cõcurrit ipse cũ aliis creditoribus, nõ autẽ potest deducere, q̃d sibi debet, vt. ff. de tributo. per totũ, & hoc etiã casu põt pcedere, secundũ eũ dicta do ctrina cõis. Quartus casus est, qñ pater cõcedit pecuniã filio, q̃ negotiaf pẽ ignorante, & tunc pater tenet de peculio, & deducit q̃d debet prout habet insti. ꝙ cũ eo. & hoc etiã casu pcedat communis opinio iam dicta. Quintus casus est, qñ pater nõ dat pecuniã filio, sed ipsemet accipit cianculũ & negotiaf proprio noĩe, & iste casus est disputabilis secũdũ eum: sed tandẽ concludit adhuc in eo habere locum dictam cõmunẽ opinionẽ. tu cogita super his cum. l. ista partitarũ. ita generaliter & indistinctẽ loquaf. sed fortè attenta æquitate restringẽda sit ad dictos casus. iuxta doctrinam doctorũ, maximè, cũ etiãid qd ex laboribus suis filius lucraf, iure etiã isto partitarũ dicaf aduẽtitiũ, vt in. l. 5. titu. 17. parti. 4. vbi etiã vide q̃ in ista. q. dixi. Quid autẽ si post mortẽ pris vnꝰ ex fratribꝰ exerceat mercãtiã, an cõicabit lucrũ cũ fratribꝰ? vi. Bal. in. l. si patruꝰ. col. 2. C. cõia vtriusq; iudi. & Deciũ cõs. 255.

d ¶ *De su padre.* An hoc in dubio præsumaf, ꝙ de bõis patris processerit? vide per Io. de Plat. in. l. defensiõis facultas. in fi. C. de iuramẽ. lib. 10. & alleg. gl. hoc decidentẽ in. l. cũ oportet. in prin. C. de bon. quæ liber. & tradit Alex. cõsil. 31. viso testamẽto. 4. volu. q̃ recurrendũ sit in hoc ad cõiecturas. & in dubio debet præsumi de bonis patris acquisitum.

e ¶ *La dote.* Adde. l. 1. & per totum. ff. de colla. dot. & l. filiæ dotem. C. de colla. & d. l. 29. in ord. Tau.

f ¶ *O el arra.* De donatione propter nuptias dicit. l. 1. titu. 11. parti. 4. adde l. vt liberis. C. de colla. & dict. l. 29.

g ¶ *Donacion.* De donatione ob causam intellige gl. doct. cõiter in authẽ. ex testamento. C. de colla. & quia de donatione simplici dicitur infra l. proxima. patet etiã hic cũ subdit, q̃ el padre diere en casamiento.

h ¶ *Cõtar.* Fit eñ collatio dotis tãto minus accipiẽdo. vt in. l. dotis. C. de colla. & fit etiã collatio re ipsa dotẽ conferẽdo. vt in. l. filiæ licet. C. eo. & aliqñ etiã cõicando actionẽ, licet inanẽ fortè. vt in authẽ. ꝙ locũ. C. eod. & in. l. 1. §. cum dos. ff. de colla. dot. & aliqñ etiã liberando cohæredem a dote promissa. vt in. l. 2. C. eo. Bar. in. l. 14. filiam. ff. de collat. dot. & in. l. pater filium. in fi. eo. titu. & qñ dos est a filia recuperata, fit collatio dotis reipsa ponendo dotem in communi, secũdum Bald. in. d. l. dotis quidẽ. & vide. l. filius. §. ca filia. ff. de coll. dot. vbi quid si fiat mora in collatiõe dotis. & ibi Barto. & Soci. consi. 64. vis o puncto. 1. vol. & de expensis factis in dote, qualiter deducantur. vide. l. 1. §. cum dos. & ibi Bart. ff. eo. de colla. dot. Socin. in. d. consil. verſic. 5 extra conclusio. & si fundus dotalis de tractis impensis est pretiosior, quam fuerit tempore dationis in dotem, & hoc est caulatum ex sola temporum mutatione, debet conferri in ea extimatione, quæ reperitur tempore collationis, secundũ Paul. de Castr. in. l. illud. C. de colla. per illum tex. & si effectus fuisset vilior sine culpa filiæ similiter ea extimatione debet conferri, qua fuisset repertus tempore mortis, cũ de collatione agit vt in. d. l. illud. & tradit etiam Soci. in. d. consi. verſic. Septima conclusio.

Vid. l. 3. ti. 8. li. 5. no. rec. in pro prio casu non inueni in nou. recop.

6 a ¶ *E las despensas.* Adde. d. l. 3. titu. 4. partita. 5. & Bar. in. d. l. 1. §. neq; castrense. col. 4. verſic. quæro hic loquif. vbi notabiliter dicit, ꝙ si apud patrem esset pecunia castrensis, vel quasi castrẽsis peculij, vel aduentitia, vt bona materna existentia in pecunia, tunc in dubio de tali pecunia videtur datum. argu. l. nensenius. ff. de negoc. gest. subdit Bart. & aliam ratiõnẽ dicens, præterea pater est legitimus administrator aduentitiorũ, ideo, in dubio præsumitur facere administratorio nomine. l. cum post. §. 1. ff. de administr. tuto. & ista ratio Bartol. videtur concludere, etiam si filius non haberet pecuniã in bonis maternis. & facit ad hoc quod not. idẽ Bart. in. l. sich°. ff. de pecul. leg. & subdit Bart. non obstare l. fi. C. de dot. promissio. qa illud in dote & donatione propter nuptias ad quod onus pater tenetur, & cogitur. l. qui liberos. ff. de ritu. nuptia. sed ad expensas studij pater cogi nõ potest. Et ideo in dubio præsumendũ est expendere de bonis filij. alleg. tex. quẽ dicit ad hoc videri expressum. in. l. fi. ff. de petitio. hæred. Aduerte tamen, ꝙ istud quod pater non tenetur, neq; cogi possit ad expẽsas studij pro filio, limitari debet præterquã in studijs necessarijs, sine quibus homo, secundũ consuetudinem & conditionẽ suæ personæ viuere nõ potest, vt quòd addiscat grammaticã, & similia: ad hoc enim tenetur pater, velut ad impensam necessariam: secus autem in studiis in quibus homines dicuntur militari, & sine quibus quis potest honestè viuere, secundum conditionem suæ personæ quo casu procedit primum dictum, ita declarat Bar. in. l. de bonis. §. non solum. ff. de carboni. edict. vide etiã per Lucam de Penna in. l. 1. C. qui ætate. lib. 10. Item not. ꝙ si filius male consumat qd sibi datur in studio vel pro libris, ꝙ illa pecunia computabitur sibi in legitimam, secundum Bald. in authentica. ꝙ locum. col. 1. versi. vltimo nota. C. de colla. & tradit etiam Ioan. de Plat. in. l. licet. C. de decurio. lib. 1. & Angel. in. l. filiæ licet. C. de colla. de eo qui miser & ignorans in patria redit. & adde Bald. in. l. si filius familias. C. famil. hercif. ꝙ quando filius non studet: cum tũc libri non sint eius arma, tunc iudicatur, vt simplex peculium. Et de obligationibus [illegible] filius fecit in studio, an teneãtur soluere fratres? vide per Bal. in. d. §. imputari. & in. l. filiæ cuius. columna. 4. C. famil. hercif. vbi post Bar. concludit, quod si factum est in vita patris tale debitum occasione studij: & est licitum & honestum, ꝙ fratres tenentur soluere de cõmuni per iura ibi allegata. & ibi vide, an filius possit perficere studium mortuo patre cõmunibus expensis? & per Bart. in. d. §. nec castrense. col. fi. & adde Bar. in. l. Lucius. §. idem respondit. ff. ad munici. & Ioan. de Plat. in. l. vnica. C. de pericu. succes. paren. lib. 10. & Alberi. in. l. si filia. §. ne ratius. ff. famil. hercif.

7 b ¶ *Armar caualleros.* Adde. l. 1. §. neque castrense. ff. de colla. bono. & l. si filius familias. C. famil. hercif.

c ¶ *Las otras cosas.* Vid. in. d. l. si filius. & ff. de castren. pecu. per totum. 8

d ¶ *Que aprenden las sciencias.* Nota hic cũ æquiparat scolarẽ addiscentem militi armatæ militiæ. & facit pro dicto Odofre. quod. 3. retuli in gloss. super parte libros. & not. hic ꝙ interest reipublicæ, ꝙ ciuitas sapientib' hominibus repleaf. vide in procemio institutio. in fin. & l. aduocati. C. de aduocat. di uerso. iudicio. & l. laudabile & l. 1. C. de studi. libera. vrbis romę. li. 11. 9

¶ *Lex. VI.*

20 Non tenetur filius dotẽ aut donationẽ propter nuptias in eius matrimonio patri per extraneũ datã cõferre: & antea dedu cantur de cõmuni debita filij in patris vt. litate cõtracta, & etiã expensæ causa prædiorũ aut fructuum factæ: sunt inter fratres cõmuniter diuidẽdæ. h. d.

dote cõ su fija, o por su fijo, o fiziesse donacion o arras a su muger: estonce deue ser guardado lo que diximos de suso en la ley q̃ comiẽça todas las cosas. Otrosi dezimos, q̃ si el fijo fiziere algunas debdas en vida del padre, por su mãdado [g]: o que se tornaro en pro del, q̃ tales debdas como estas, deuen ser pagadas comunalmẽte de los bienes de la heredad del padre. E aun dezimos, que si algũo de los herederos rescibiesse [h] los frutos dela heredad, q̃ tenudo es delos aduzir a particiõ entre los otros herederos. E si algunas despẽsas i fizo a pro de la heredad, o ẽ coger los frutos deue ser entregado dellos, e lo al que finca deuen partir entre si, como dicho auemos.

¶ Ley. VII. Quales de los herederos deuen tener los priuillejos e las cartas de la herẽcia, quãdo el testador non lo ouiesse mandado.

PReuilleios o cartas seyendo fallados en los bienes del finado: si los herederos fuerẽ muchos aquel las deue tomar en fieldad, q̃ mayor parte [k] ouiere ẽ la herẽcia. E otrosi deue dar traslado dellas, a los otros herederos: e mostrar les el original dellas; quando menester les fuere. E si los herederos fuerẽ eguales en las partes dela herẽcia, aq̃l las deue tomar en fieldad, q̃ fuere mas honrrado' e mas

e ¶ *Al padre.* & si habeat iuiũ in potestate. 1

f ¶ *Al fijo o a la fija.* Concord. cum. l. si filia. nupta. §. hoc amplius. & cũ l. si marit°. in fi. & l. fundus qui in prin. ff. famil. herſ. & adde quod not. specula. titu. de iudi. §. sequitur. verſic. quid si commune manente. & l. vxor. C. famil. hercif. & Bal. nouell. in tracta. de dote. fol. 35. col. 4. in. 30. & 31. priuilegio. 2

g ¶ *Por su mandado.* Concord. cum. l. si filia. §. si filius familias. ff. famil. hercif. & cũ dictis Azo. C. eo. in summa. col. 4. versi. item debita. 3

h ¶ *Rescibiesse.* Siue eos percipiat post aditã hereditatẽ, siue antea, vt in l. inter cohæredes. §. fructus. ff. famil. herſ. & l. non est ambiguum. C. eo. & l. item ex diuerso. ff. eo.. 4

i ¶ *Despensas.* Concord. cũ. l. his cõsequenter. §. sumptus. ff. famil. herc. & l. hæredes. §. si vnus. ff. eo. 5

¶ *Lex. VII.*

30 Non diuidãtur instrumenta hæreditaria: sed sint apud hæredem maioris partis & dercæteris copia: sed si sunt æquales, teneat ea honoratior, & antiquior, & melioris famæ, nisi sit fœmina, cui etiam nobiliori præfertur masculus, si autem in omnibus sunt æquales, sorte dirimatur, aut donec cõcordent de penãtur. hoc dicit.

k ¶ *Que mayor parte.* Concord. cũ. l. si quæ sunt cautiones. ff. famil. herc. & cum nota. per Azo. C. eo. in summ. col. 3. versi. item veniunt tabulæ vel cautiones: si aũt alicui hæredũ prælatæ sint cautiones, vel instrumenta: tunc traduntur ei: sed non priusquam hæredes describerint, & cauebit hic prælegatarius, vt quotiens desideratæ fuerint rationes fiet copia illarum. l. Pomponius. ff. eo. & in fin. l. proxima. 1

l ¶ *Mas honrrado.* Nota hic de digniori præferendo. adde. l. procurator. C. de edend. vbi Baldus dicit, quod in his quæ iam essent ordinata su peruenientes dignitas nihil operaretur. & allegat ibi bonas leges. si tamen dignior factus esset postea vilior, propter maleficium, instrumenta essent eidem auferenda: & deponenda penes digniorem: quia instrumenta penes vilem personam non debent stare: eli- 2

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

deretur enim ex hoc virtus instrumenti. vide ibi per eum: & quid si magis dignus, & idoneus, penes quem sunt deposita instrumenta, moriatur, an auferri debeant eius hæredi, vt dentur alteri magis idoneo, quã sit illius hæres? Floria. mouet quæstionẽ in. d. l. si quæ sunt & reliquit cogitandum: & forte ex dictis Bal. vbi. s. videtur decidi, q non, nisi talis hæres sit fact⁹ vilis propter maleficiũ. Et dominus habens directũ dominiũ, censetur dignior, quam habens: vtile, vt tradit Bal. in. l. 2. col. 1. in. 2. lectura. C. de iur. emphi. Ille etiam debet pri⁹ suũ votũ deponere, qui est dignior, vt habetur in ecclesiastico: loq̃re maior natu: te ergo decet primũ verbũ. & tradit Bald. in. c. 1. de controuer. feud. apd pares ter. & videbis in hoc decisionẽ primã in decisio. Neapolita. Matthæi d assiẽto. vbi facit mentionẽ de isto dicto Bald. vbi tradit, q senior debeat vltimo votare. & adde quæ tradit Specula. titu. de aduocato. §. iam nunc videndũ. versicu. inniores.

anciano[a], e de mejor fama. Pero si muger fuere entre ellos, maguer sea mas hõrrada o de mas alto lugar q̃ los varones por esso non las deue ella tomar, mas alguno delos varones. E si fueren eguales en las partes de la heredad, e en honrra, e en las otras cosas: estonce deuen echar suertes qual dellos las terna: e aql a quiẽ cayere la suerte las tenga, e de traslado dellas a los otros, segund que es sobre dicho. E si acaesciere que se non acuerden en fazer esto: estonce dezimos, que las deuẽ meter en fieldad en sacristania de alguna eglesia que las guarden, fasta que sean auenidos.

¶Ley. VIII. Como aquel que tiene los priuillejos e las cartas de la herencia por mandado del testador los deue mostrar a los otros cada q̃ les fuere menester.

MAndando el fazedor del testamento señaladamente a alguno de los herederos[b], que el tenga en supoder e en guarda los preuillejos, e las cartas de las cosas de su herẽcia, decimos, que en ante que sea étregado de tal manda, deue dar el traslado a los otros, q̃ son herederos escritos en el testamento con el. E otro si les ha de dar recabdo que cada q̃ menester ouieren el original de aql pre-

tamẽ & in tit. de disputatio. & allega. aduocato. §. post hoc. in fi. Quid autem de instrumentis rei legatæ, an adhuc debeant remanere penes hæredem vel tradi debeant legatario, vide in. l. instrumenta. C. de fi deicom. & Bal. in. l. si prædiorum. C. ad leg. fali. vbi dicit q̃ remanere debeant penes hæredem originalia, per. d. l. Instrumenta, nisi tota res sit legata: quia tunc etiam originalia debentur accessorie alleg. Specu. titu. de instrum. edi. §. nunc aliqua. versi. sed quæritur.

3 a *¶ Mas anciano.* Concordat cum. l. fi. ff. de fide instru. & de qua sumpta fuit ista lex. & pondera cum dicit seniorem & honorabiliorem: nam tunc senior præfertur: cum cætera sunt paria, si enim constaret de alterius pleniore fide, vel virtute, tunc maior ætas vel annorũ numerus non esset attendendus: sed eligetur habens maiorẽ fidẽ, vel virtutem, in authentico de monach. §. fin. & l. potioris. C. de offic. recto. protinus. Itẽ & si nõ constet de alterius pleniore fide si tamẽ ætas vnius est magis apta naturæ rei: de qua agit ille præfertur. l. præcipit. ff. de ædilit. edict. l. ob carmẽ. §. fi. de testib. & Floria. in. d. l. fin. & nota hic de prærogatiua seniorum. & adde, q̃ ad seniorẽ pertinet conuocatio cap. vbi non est alius deputatus, secundum Innocent. in capit. 1. de maiorita. & obedi. & vide Archidi. a. in. c. domino sancto. 50. distin. & dicit Bald. in. §. præterea ducatus. de prohibi. feud. aliena. per Federi. q̃ si dominus feudi decedit pluribus filijs relictis, q̃ ipsi inter se ordinabũt cui eorum præstetur fidelitas, & si non ordinant, q̃ vel vassallus possit eligere, cui præstet secundum quosdam, vel secundum eum q̃ faciet fi deiitatem antiquiori. per tex. in. d. l. fi. ff. de fide instru. & per notata per Innocen. vbi supra. Item in beneficijs conferendis præferendus est senior. vt tradit Barba. consil. 23. scripsit psalmista. 1. volu. Rochus in tracta. de iure patrona. fol. 8. colum. 3. vbi etiam allegat quodam cõsilium Bal. Et vbi duo præsentarentur ad regimen hospitalis, senior in dubio esset præferendus, vt tradit Rochus in eodem tractatu. fol. 19. colu. 1. allegans Bal. in. d. consil. quod inuenies. 4. volu. secundum nouiorem impressionem. consil. 167. incipit ordinatio testamenti. & claues custodiæ debent esse penes seniorem. l. cum pater. §. pater pluribus. ff. de lega. 2. & vbi sunt duo extrema, & dubitatur de medio: cui extremorũ debeat applicari, vel à quo denominari, applicari debet, & denominari à vetustiori, taquam a nobiliori. l. in finalibus. vbi Floria. ff. fini. regundo.

uillejo, o de aq̃lla carta, para mostrarlo e̅ juyzio o fuera depleyto, q̃lo muestre. E aũ dezimos, que si fiziesse mãda el testador a alguno delos herederos aparta damente de algund sieruo que ouiesse seydo su mayordomo[c], e q̃ ouiesse tenido en su poder los escritos de las rentas, e de las despensas de los bienes del finado, non deue ser entregado del sieruo, aquel aquien es mandado, fasta que de cuenta[d] a los otros herederos, de todas las cosas que touo en su poder.

¶Ley. IX. Quando la particion es fecha delante del juez por su mandado como deuen dar recabdo los vnos a los otros de fazer sanas las cosas que cupieren en parte a cada vno.

POr fazer particion de los bienes que han en vno los herederos viniendo delante del judgador, deue les de su oficio mandar despues q̃ la partició es fecha, q̃ den recabdo e los vnos alos otros q̃ si alguno otro estraño demãdasse despues algũa cosa, de las que cayessen en b parte a alguno dellos, mostrãdo que ha derecho de la auer, toda o parte della, que si le venciere por juyzio, los otros herederos sean tenudos de fazer le emiẽda, de aquello que assi perdia. Pero si el padre, o el testador partiesse el mismo d

¶ Lex finalis.

Iudex tenet̃ interponere vices suas inter cohæredes discordãtes adinuicẽ: vt cõmodè & sine dãno fiat diuisio. itẽ orta quæstione de cõfinibus vadat ibi iudex: & si põt p antiquos limites determinare, bñ qdẽ aliàs nouos limites fieri mãdet, & parti non obedienti pœnã arbitrariã apponat. h. d.

1 a *¶ Mas guisada.* Cõcord. cum. l. item Labeo. §. 1. & cũ. l. antepe. ff. famil. herc. & cũ. §. si familiæ. inst. de offic. iudi. vnde & adiudicare posset iudex vni p̃ prietatẽ, alteri vsumfructũ. l. si quis putans. §. pe. ff. cõmu. diuidun. q̃d dicit notabile Azo. C. famil. herc. i summa col. fi. versi. itẽ notabile est & semper intellige existente iusta causa, vt subiicit ista lex. & glo. inuehit contra maleuolos, & pessimos hæredes qui liuore moti, volũt hæreditarias possessiões diuidi per sueros: vel particas: non eñ debet fieri diuisio, ita vt patrimonium corrum patur. vid. glo. in. l. 2. C. quando & quib. 4. pars. lib. 10.

2 b *¶ Casa o viña.* A fortiori si sit equus, vel bos, secundum Odofred. & Floria. in. d. l. antepe. & habes infra in ista. l. Floria. vbi supra. idẽ de naui dicit reprehẽdens factum Fabii Labeonis, qui cum â rege Antiocho, quem bello su perauerat, ex fœdere acto deberet accipere dimidiam partem nauiũ, medias omnes secuisse fertur, vt cum tota classe priuaret, vt refert ad hoc Valerium.

3 c *¶ Mucho.* Nota hoc & facit. l. nam & si fur. in fina. & quæ ibi notantur per glo. & Doctos. ff. si cert. peta. & illa res non dicitur posse diuidi quę si diuideretur esset cum deterioratione, vt hic. & tradit Bal. in. l. Sancimus. in fine. in princi. C. de dona.

4 d *¶ O los dos.* Concordat cum iuribus, de quibus in glo. 1. & cum. l. 1. & l. ad officium. C. de commun. diuid. & cum. §. quædam. Inst. de actio. & intellige, quòd illi vel illis est periudicem adiudicanda, qui vicerint in licitatione, vt in. d. l. 1. & l. ad officium. & debet tota res æstimari & licitari, vt in. l. mæuius. §. fi. ff. famil. her. & not. gl. in. d. l. 1. C. communn. diuid. cum enim res commodè diuidi non potest, veniendum est ad licitationem: vt in. d. l. 1. & l. ad officium. dicit tamen Bald. in. l. Sancimus. in princ. circa fi. C. de dona. quòd si tu & ego habemus communem hospici[illegible] potest commodè diuidi, quod iudex debet deferre licitationem habenti maiorem partem: quia aliquid debet operari maior pars. Et aduerte, quia Iason in. §. quædam. Inst. de actio. column. 8. versi. dicebat tamen singulariter Bald. aliter refert istud dictum Bald. scilicet quòd Baldus velit, quòd ũ in licitatione rei, quæ non potest commodè diuidi, consortes sunt pares: quia neuter offert maius pretium altero, quòd hoc casu præferatur habens maiorem partem, quod (licet secundum eum Baldus aperte non dicat) placet Iaso. per text. in dicta. l. Sancimus. in prin. & per ea quæ not. Baldus post gloss. in. l. fina. C. communia de lega. certè Bal. non dicit, quod à

Ad tit. C. cõm. diui. & ff. finiũ regũ. vid. Iustinianus.

Iasone referatur: sed, put retuli superius, & sic quòd habens maiorem partem sit primus, qui licitet. & si habens minorem, plus non offerat, res manear apud habentem maiorem partem licitantem, quod tamen satis in idem recidit: eum intellectu Iaso. Admittitur aliquando tertius ad licitationem ex causa, secundum quod habetur in dicta l. ad officium. quid tñ si talis tertius. sit animosus pl⁹ offerens, quàm res valeat? vide per Bal. in. d. l. ad officium. & per Iaso. in d. §. quædam. & per Angel. & Imol. in. l. q Romæ. §. cohæredes. ff. de verbo. oblig.

la heredad en su vida étre los herederos a su finamiento, si despues que el finasse viniessen algũo dellos en juyzio, alguna delas cosas que le vinieron en su parte, estõce los otros herederos nõ seriã tenudos de fazer le emienda ninguna.

¶ Ley. X. Que poderio ha el juez ante quiẽ vienen a pleyto los herederos en razõ de la particion.

POderio ha el juez ante quien pidieren la particiõ los herederos, de la mandar fazer en la manera q̃ él entendiere q̃ sera mas guisada[a], e mas a pro dellos. E porẽde, quando el viesse q̃ algũa casa o viña[b], que deuia ser partida entre ellos se menoscabaria mucho[c], por fazer muchas partes della, biẽ puede mandar que la aya toda el vno, o los dos[d]. E puede fazer obligar, a aquel, o aquellos que la ouierẽ, q̃ dẽ por su parte a cada vno delos otros tantos marauedis, quanto el asmare[e], q̃ podriã valer las sus partes, que auian en aquella casa, o en aquella viña si partida fuesse. Esso mismo deue fazer en las cosas que son atales, q̃ se non pueden partir segund natura guisadamẽte assi como cauallo, o otra bestia, ca deue lo apreciar quãto vale, e darlo al vno, e mandar le que segũd aquel apreciamiẽ

to, q̃ de su parte a cada vno de los otros en dineros, e los herederos son tenudos de fazer lo que les el juez mãdare en esta razon. Otrosi dezimos, que leuantando se desacuerdo entre los herederos, o entre los otros con quiẽ ouiessen sus heredades vezinas, sobre los mojones, o los terminos de algũd campo, o de otra heredad[f], de la herencia, de manera que se non puedan auenir a partir lo: estõce para toller tal desacuerdo, deue el juez yr a aquel cãpo, o aql la heredad, e vers⁹ que es aquello, sobre q̃ se desacuerdan. E si fallare y mojones antiguos[g], porque lo pueda determinar, deue y fazer, aquello q̃ entẽdiere que sera mas aguisado: por que cada vno aya su derecho: e si los mojonẽs o los terminos fuerẽ étremezclados de guisa quel mojõ o el termino de la heredad del vno, étre en la del otro, si por aquella entrada puede nasçer cõtiẽda entre ellos: estonce deue mandar mudar los mojones, e poner los de manera que aquella cotienda pueda ser tollida. E deue condenar a aquel aquien acresciere en la su heredad, por razõ del mudamiento delos mojones, que de al otro tantos marauedis, quantos entendiere que vale la tierra q̃ le toma, por endereçar los mojones[i], e los herederos, c

e *¶ Quanto el asmare.* Hoc procederet, quando cohæredes vel cõsocij nõ essent concordes in licitando, tũc enim æstimatio rei fit iudicantis arbitrio, vel peritos in arte electos per iudicẽ, vt declarat Angel. in. l. secunda. C. communn. diuid. ad fin.

f *¶ Campo, o de otra heredad.* De rustica. in tellige: nã inter prædia vrbana, non datur hoc iudicium finium regundorum l. q̃rta. §. hoc iudicium. ff. fin. regundo.

g *¶ Ver.* Concordat cum. l. si irruptione. in prin. & §. ad officium. ff. finium regũdo. & not. de visione iudicis oculari, quæ cõfert in multis, de quibus per Alberi. in. d. §. ad officium.

h *¶ Mojones antiguos.* Concordat cum. l. in finalibus. ff. finium regund. & standum est finibus antiquis, nisi noui probentur, vt hic. & in dict. l. in finalibus. & l. secunda. & ibi Bald. C. finium regund. vbi etiam dicit Bald. quòd termini apparentes habentur loco instrumentorum, & quod quanto antiquiores, tanto sunt efficatiores. & vbi isti non apparerent probantur fines per libros antiquos: vel per testes & famam cũ aliis adminiculis. c. cum causam. de probat. c. cum olim. de cens. lib. & speciale est in finibus, q̃ per argu. probentur secũdum Ioan. And. in. c. si papa. de priuile. lib. 6. & vide per Floria. in. d. l. in finalibus. & Dec. iii. cõs. 109. & aduerte, q̃ vbi esset incertitudo de limitibus intermediis: extrema aũt essent certa, accepta chordula debet mensurari, de vno extremo certo ad aliud certum: & media debent regulari per ista extrema: quia ex extremis colligit̃ medium, vt in. c. quia sunt culpæ. & ibi not. glo. 28. distin. & vide glo. in. c. in die. de consecra. distin. 5. & Specula. titu. de proba. §. 1. col. fi. versi. Sed quærit. & cõfert optimè q̃d not. Bar. in suo tract. de allutio. figura. 20. & post eũ Bal. in. l. item lapilli. col. 4. ff. de rer. diuis. vbi dicit, q̃ si ex cõuentione partium sunt confixi clani, ab extremitatibus vtriusq; Ripæ fluminis, vt per eos mẽsuretur quantũ possit altiari clusa, & postea vnus clau⁹ fit ablat⁹, & nõ apparet vbi erat, q̃ tunc ex altero transducta linea per directum ponitur clauus qui est ablatus, ita quod tota linea sit æqualis, sic etiam vnum extremum regulat plura extrema, in dubio. arg. u. l. 1. ff. de reb. dub. & ei⁹ præsumuntur esse media cuius sunt præcedentia & sequentia, vt adducit And. de Yser. in rubri. quæ sint rega. in princ.

i *¶ Los mojones.* Cõcord. cũ. l. 2. §. iudici. & l. 3. & 4. in prin. ff. fini. regũd.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

¶Titulus decimus sextus.
¶Lex. I.

Datur tutor masculo minori. xiiij. & fœminæ. xij. annis: vt eum & bona sua tueatur etiã inuitis & non petentibus minoribus: & est officium virile: quia ad vnam rem vel litem non potest tutor dari: sed in causa status pupillo mota potest iudex ei dare tutorẽ ad libertatem seruandam & bona. h.d.

1 a ¶*Libre.* Non enim põt dari tutor seruo, vel ei qui est in aliena potestate, vt hic & inst. de tutel. in prin. an autem laicus possit esse tutor clericiẽ Bal. cõsil. 45. volu. 3. secundum notiorẽ impressionem. incipit consil. in quæstiõe ista. tenet, q̃ potest esse legitimus tutor clerici sicut etiã clericus põt esse tutor legitimus laici. cap. peruenit. 86. dist. & contra illud cõsilium Bal. arguit Decius consil. 150. dubitatur principaliter. col. pe. q̃ nõ videtur verũ, q̃ laicus possit esse tutor clerici: cum tutela sit vis ac potestas in capite libero, ad tuẽdum eũ, qui, ꝓpter ætatẽ se defendere nequit. l. 1. in prin. ff. de tute. & instit. eo. in princ. & talem potestatem non videtur, q̃ in clericum laicus habere possit, arg. c. bene qui dem. 69. dist. in. & quia clericus videtur res spiritualis, quæ laico subjici nõ potest, vt not. Abb. in. c. at si clerici. in prin. rolu. 8. de iudi. tamen adhuc Deci. inclinat, q̃ laic° possit dari tutor clerico: dũ tamen detur à iudice ecclesiastico, & q̃ dictũ Bal. in. d. cõsi. ita debeat intelligi. vide ibi per eum, & forte in practica si clericus in minoribus non esset beneficiatus, seruaretur quod etiam à iudice laico datus tutor teneat datio. vide Bar. in. l. 1. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. dũ tenet, q̃ pupillo clerico debet dari tutor autoritate iudicis ecclesiast. vide etiã Albe. in authen. presbyteros. la segũda. C. de epi. & cleric. dum tenet post Cyn. rutũ esse, q̃ vterq; iudex laicus & ecclesiasticus consentiãt dationi. vide ibi. & vide in materia Ange. Aretin. in. §. sed hoc iure. in instit. de attilia. tuto. in verũ quid autem. & in vers. sed aduerte.

2 d ¶*Menor de catorze años.* Adde instit. quib. mod. tute. finit. in princi. & datur iam nato & nascituto. vide. l. si nemo. §. fin. ff. de testa. tute. & in l. 3. & si puberi fuerit datus tutor ipso iure non tenet datio. l. Sciæ. ff. de tuto. & cura. dat. ab his.

c ¶*Sobre las cabeças de los menores.* Concordat. cũ. l. 1. in princi. ff. de tute. & inst. eo. in prin. 3

d ¶*Maguer no quieran.* Concord. cum. l. necnon. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. & l. 1. ff. de tute. 4

¶Ley. I. Que cosa es guarda: a que dizen en latin Tutela, e a quien deue ser dada.

TVtela tanto quier dezir en latin como guarda en romance, q̃ es dada e otorgada al huerfano libre[a] menor de catorze años[b]: e a la huerfana menor de doze años, q̃ nõ se puede, nin sabe amparar. E tal guarda como esta, otorga el derecho a los guardadores sobre las cabeças[c] delos menores[c], maguer nõ quierã[d], o non lo demãden ellos. Pero si pleyto fuesse mouido de seruidum bre[e] cõtra algũd moço desta edad, bien le puede el juez dar vn guardador, q̃ le ãpare la libertad delo suyo. Otrosi dezimos q̃ el guardador deue ser dado para guardar la persona del moço[f] e sus bienes, e no deue ser puesto por vna cosa[g], o vn pleyto señalado tansolamente.

f ¶*La persona del moço.* Tutor nanq; non solum datur rebus: sed etiã vt instruat pupillum bonis moribus, & faciat reliqua quæ pertinẽt ad eius cõmodũ, secundum Bal. in authentica. cisdẽ. col. fi. C. de secundis nupt. q̃ autẽ habitet cũ pupillo eadẽ domo, non est necesse. l. nõ est exigendũ. & ibi Bar. ff. de tute. & tutores & curatores dicuntur dñi minorũ, & rerũ eorũ, vt in authẽtico. vt hi qui obliga. se perhi. habe. res mino. colla. 6. & ibi nor. Bar. to. nõ tñ habetur loco dñi, cũ pupillum spoliat. l. q̃ fũdum. §. tutor. ff. pro empto.

¶Ley. II. Quantas maneras son de guardadores de huerfanos.

ENtres maneras pueden ser establecidos los guardadores delos moços que fincan huerfanos. La primera es, q̃n do el padre establesce guardador a su fijo en su testamento[h], a q̃ llaman en latin tutor testamẽtarius, q̃ quiere tanto dezir, como guardador que es dado en testaméto de otri. La segũda, quãdo el padre nõ dexa guardador al fijo en su testaméto, e ha parientes. Ca estõce las leyes g otorgan q̃ sea guardador del huerfano, el que es mas cercano[i] pariẽte. E este atal es dicho en latin (tutor legitimus) que quier tãto dezir, como guardador que es dado por ley, e por derecho. La tercera manera es, quando el padre non dexa

g ¶*Por vna cosa.* Adde. l. certatũ cũ duabus sequentib°. ff. de testa. tute. & §. certe aũt rei. inst. qui te sta. tuto. dar. pos. & vide q̃ not. Bar. in. l. si hæreditas. ff. de testa. tute. 7

¶Lex. II.

2 Est enim triplex tutela, scilicet testamentaria legitima, & datiua: deficiente autem testamentaria est locus legitimæ & istis duabus deficientibus peruenitur ad datiuam. h. d.

h ¶*En testamento.* An possit tutor dari in codicillis, tradit Bal. in. l. & si à patre. C. de testa. tute. vbi post Cyn. tenet, quod debeat tñ a iudice cõfirmari, sicut qui esset datus in nõ solenni testamento. & quid si est spes tutoris testamentarij, vel testamentarius desijt esse, an perueniatur ad legitimũ vel datiuũ? vid. l. si quis sub conditione. & ibi Bar. ff. de testa. tute. & quod not. Nico. de Neapo. in. l. si tutor. §. 1. ff. de tute. & ratio. distra. 5

i ¶*Mas cercano.* Et si legitimus desijt, an perueniatur ad datiuum, vel ad alium legitimũ? vid. Bar. in. d. l. si quis sub cõditione. colu. 2. vbi & qd si supersit spes legitimi, & per Bal. in. l. fi. C. de legiti. tute. & Ioan. Faber. inst. de fiducia. tute. ver. item. & vide. l. 1. §. fi apud. ff. de legiti. tuto. & si tutor. & si datiuus desijt esse, an perueniatur ad legitimam? vide Bart. ibidem. & an filijs adoptiuis competat legitima tutela, vide per Bartol. in l. 1. ff. de testa. tute. & si plures sint tutores legitimi, an decernatur tutela vni tantum? vide. l. legitimos. §. 1. & ibi Bartol. ff. de legitim. tut. & habenti tutorem legitimum non potest dari datiuus. l. si fororis. C. q̃ tutor. da. pos. & an filij bastardi habeant legitimos tutores? vi. Bald. in. l. matres. C. quando i mulier. tute. of. fic. fung. potest. Et aduerte, qd nulla cura est legitima, nisi furiosi licet in tutela sic: vide Bar. in rub. ff. de legiti. tuto. & per Bart. in autẽ. vt hi qui obliga. se perhibent haberes mino. colla. 6. in. §. fi. Et vbi fit mentio de tutore & curatore, intelligitur de legitimo. l. fina. & ibi not. Bal. in a. lectu. C. de interdict. matri. int. pupill. &c. Et si legitimus tutor designetur in testamento tutor, an per hoc efficiatur tutor testamentarius, & non legitimus? vide per Bal. in. l. matres. C. ad Tertul.

3 a ¶*Estonce.* No. hoc verbum, & adde quod nulla est datio tutoris, si fuit processum ad dandum tutorem datiuum, si non fuit narratum iudici quomodo alij proximiores cessant in petendo: cum sint admoniti. l. diuus. §. si quidẽ. ff. qui pet. tuto. pos. & l. quod dicis. C. qui dare tuto. pos. tenet Bar. in. l. tutor si petitus. ff. de tut. & cura. dat. ab his. & est de mente glo. ibi & ibi Bal. & vide in ista materia notabile consil. Alex. §. volu. consi. 161. super primo dubio.

¶Lex. III.

Habens filium vel nepotem in patria potestate, potest ei in testamento dare tutorem, & etiam posthumo, nisi per dantis mortem sit in alterius potestatem recasurus. h. d.

1 b ¶*El padre.* Non ita permittitur patronis ad libertos. l. qui tutelam. §. impuberi. ff. de testa. tutel. & an pater minor. 25. annis possit dare tutorem filijs in testamento? vide per Bar. quod sic in. l. quæro. §. Lucius. ff. eo. & in. l. si plures. §. quanuis. ff. de adminis. tuto. & not. quod quilibet potest dare tutorem impuberi, quem sibi instituit si mihi aliud habet. l. si patronus. ff. de conf. tuto. & ibi per Bart. quid si alia bona habeat. vide Salyce. post glos. in. l. mater. C. de testa. tute. & an in tutore testamentario requiratur decretum iudicis? vide per Bartol. in. l. legitimos. ff. de legitim. tuto. vbi dicit, quod sic nisi testator ei decernat administrationem. vide ibi in prin. legis. Sed an filio prodigo pater possit dare curatorem? text. dicit quod sic in. l. pen. ff. de curato. furio. imo & plus videtur posse dici per illum text. quod si pater qui possidet maioriam: habeat filium prodigum & nepotem ex eo possit relinquere nepoti maioriam & filio prodigo alimenta. Aduerte tamẽ quia tex. ille loquitur in legitima, seu in bonis quæ habet à patre, & diuersa ratio est in maioria antiqua quæ habetur a primo constituente vnde melius est dicere quod possit pater tali prodigo interdicere administrationem & iudex id equi debeat iuxta dictam. l.

2 c ¶*Que estuuiere en su poder.* Concord. cum. l. 1. ff. de testa. tute. & §. permissum. instit. de tute. filijs autem vel nepotibus emancipatis parens non potest dare tutorem: si tamen dederit confirmatur datio omnimodo. i. sine inquisitione, nisi causa propter quam datus fuerit, muteturin eo, vt si ex amico fiat inimicus, vel ex diuite pauperior. l. pater. ff. eo. & in. §. fin. inst. de tute. & etiam filio exhæredato potest dari tutor per patrem in testamento. d. l. pater. in princ.

d ¶*Que son en el vientre.* Concord. cum. l. 1. ff. de testa. tute. & vide eo. tit. l. si nemo. §. fi. & dando filijs videtur dedisse filiabus tam natis quam nascituris. l. si quis filiabus. ff. eo. 3

e ¶*En poder de su padre.* Adde. d. l. 1. & d. §. permissum. 4

¶Lex. IIII.

Non potest esse tutor mutus, nec surdus nec fatuus, nec prodigus, nec malè morigeratus: nec minor. xxv. ann. nec mulier: nisi mater & auia: prius iudici promittens durante tutela non nubere & Velleyano renuncians. h. d.

¶*Mudo.* Prosequitur nota. per Azo. C. de testam. tute. in summa. colũ. pe. versi. datur turo. tutor em debet loqui, & audire. l. 1. §. pe. & fi. & l. fi. ff. de tute. minus autem plenè audientes, possunt esse tutores. ff. de legiti. tutor. l. pe. & fi. & si ista vitia superueniant extinguitur tutela iam suscepta. d. l. §. mutus. & ibi Bart. 1

Ad titul. C. quãdo muli. tute. offic. fun. potest.

g ¶*Desmemoriado.* Adde. l. si hereditas. §. si furiosus. ff. de test. tute. & inst. eo. §. furiosus. 2

h ¶*Desgastador.* Nam & hi furiosum habent exitum & eis dantur curatores. l. his qui. §. diuus. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. & vide per Barto. in. l. 1. ff. de cura. furio. & Iaso. in. l. si is cui bonis. 2. &. 3. colum. ff. de verbo. oblig. 3

i ¶*Nin de malas maneras.* Idest de malis moribus: nam suspectum tutorẽ cum esse putamus, qui moribus talis est, vt suspectus sit. l. suspectũ. ff. de suspec. tut. l. 1. tit. 18. infra eadẽ parti. vel quia forte in alijs tutelis male sit versatus. l. 3. §. si autem. ff. eo. 4

k ¶*Mayor de veynte e cinco años.* Concor. cum. l. fi. C. de legiti. tute. & cũ §. furiosus. inst. q̃ test. tuto. dar. pos. & cũ. l. 1. infra. ti. 1. sed an minor. 25. annis poterat dari tutor in testamento: ita quod interim, q̃ fuerit minor, dabitur à iudice aliustutor datiuus, & completa ætate erit tutor testamentarius, talis minor videtur q̃ sic per textum in dict. §. furiosus. & p. l. quæro. §. Lucius. ff. de testa. tutel. vbi hoc tenet Alberic. ista tamẽ. partitarum videtur velle contrarium intelligendo eam q̃ etiam loquatur cum datur tutor testamentarius: sed limita eam iuxta prædicta, quod si in testamento detur tutor minor, tunc administrabit cum factus fuerit maior. & est speciale in dato in testamento: nam in dato à iudice non procederet secundum Albe. vbi supra. & Angel. Aretin. in d. §. furiosus. 5

l ¶*Varon.* Tutelam administrare virile munus est. l. 1. C. quando mul. tute. of. fic. fung. pot. & l. iure nostro. ff. de tute. & etiam non cuius potest dari tutor per testatorem, licet non per iudicem: & quis tunc decernat administrationem? vide per Barto. in. l. & municeps. ff. de tutel. & vide. l. ius dandi. in fin. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. & l. diuus. & l. non etiam. ff. de tute. Item non debet esse exercus. l. luminibus. C. qui dar. tuto. pos. nec3 colonus principis. eo. tit. l. fin. & licet sit filius familias potest esse tutor testamentarius, vel datiuus: & si est necesse, pater cogitur se obligare pro filio tutore datiuo. l. fi. ff. de suspect. tuto. l. si quis inter. §. imperator. ff. de excusa. tuto. l. si filius. ff. de tute. in testamentario vero cum non satisfidetur, pater ad hoc non cogetur. l. Lucius Titius Caium. ff. de administra tuto. & an morantes in castris sint ponendi ad tutelas eorum, qui non sunt de castris? vide Nico. de Neapo. in. l. non tantum. §. inquisitiones. ff. de excusa. tuto. Item & monachus non poterit esse tutor. vide Bald. in. l. fin. §. sed cum anti-

to. & si datiuus desijt esse, an perueniatur ad legitimam? vide Bart. ibidem. & an filijs adoptiuis competat legitima tutela, vide per Bartol. in l. 1. ff. de testa. tute. & si plures sint tutores legitimi, an decernatur tutela vni tantum? vide. l. legitimos. §. 1. & ibi Bartol. ff. de legitim. tut. & habenti tutorem legitimum non potest dari datiuus. l. si fororis. C. q̃ tutor. da. pos. & an filij bastardi habeant legitimos tutores? vi. Bald. in. l. matres. C. quando i mulier. tute. of. fic. fung. potest. Et aduerte, qd nulla cura est legitima, nisi furiosi licet in tutela sic: vide Bar. in rub. ff. de legiti. tuto. & per Bart. in autẽ. vt hi qui obliga. se perhibent haberes mino. colla. 6. in. §. fi. Et vbi fit mentio de tutore & curatore, intelligitur de legitimo. l. fina. & ibi not. Bal. in a. lectu. C. de interdict. matri. int. pupill. &c. Et si legitimus tutor designetur in testamento tutor, an per hoc efficiatur tutor testamentarius, & non legitimus? vide per Bal. in. l. matres. C. ad Tertul.

3 a ¶*Estonce.* No. hoc verbum, & adde quod nulla est datio tutoris, si fuit processum ad dandum tutorem datiuum, si non fuit narratum iudici quomodo alij proximiores cessant in petendo: cum sint admoniti. l. diuus. §. si quidẽ. ff. qui pet. tuto. pos. & l. quod dicis. C. qui dare tuto. pos. tenet Bar. in. l. tutor si petitus. ff. de tut. & cura. dat. ab his. & est de mente glo. ibi & ibi Bal. & vide in ista materia notabile consil. Alex. §. volu. consi. 161. super primo dubio.

¶Lex. III.

Habens filium vel nepotem in patria potestate, potest ei in testamento dare tutorem, & etiam posthumo, nisi per dantis mortem sit in alterius potestatem recasurus. h. d.

1 b ¶*El padre.* Non ita permittitur patronis ad libertos. l. qui tutelam. §. impuberi. ff. de testa. tutel. & an pater minor. 25. annis possit dare tutorem filijs in testamento? vide per Bar. quod sic in. l. quæro. §. Lucius. ff. eo. & in. l. si plures. §. quanuis. ff. de adminis. tuto. & not. quod quilibet potest dare tutorem impuberi, quem sibi instituit si mihi aliud habet. l. si patronus. ff. de conf. tuto. & ibi per Bart. quid si alia bona habeat. vide Salyce. post glos. in. l. mater. C. de testa. tute. & an in tutore testamentario requiratur decretum iudicis? vide per Bartol. in. l. legitimos. ff. de legitim. tuto. vbi dicit, quod sic nisi testator ei decernat administrationem. vide ibi in prin. legis. Sed an filio prodigo pater possit dare curatorem? text. dicit quod sic in. l. pen. ff. de curato. furio. imo & plus videtur posse dici per illum text. quod si pater qui possidet maioriam: habeat filium prodigum & nepotem ex eo possit relinquere nepoti maioriam & filio prodigo alimenta. Aduerte tamẽ quia tex. ille loquitur in legitima, seu in bonis quæ habet à patre, & diuersa ratio est in maioria antiqua quæ habetur a primo constituente vnde melius est dicere quod possit pater tali prodigo interdicere administrationem & iudex id equi debeat iuxta dictam. l.

2 c ¶*Que estuuiere en su poder.* Concord. cum. l. 1. ff. de testa. tute. & §. permissum. instit. de tute. filijs autem vel nepotibus emancipatis parens non potest dare tutorem: si tamen dederit confirmatur datio omnimodo. i. sine inquisitione, nisi causa propter quam datus fuerit, muteturin eo, vt si ex amico fiat inimicus, vel ex diuite pauperior. l. pater. ff. eo. & in. §. fin. inst. de tute. & etiam filio exhæredato potest dari tutor per patrem in testamento. d. l. pater. in princ.

d ¶*Que son en el vientre.* Concord. cum. l. 1. ff. de testa. tute. & vide eo. tit. l. si nemo. §. fi. & dando filijs videtur dedisse filiabus tam natis quam nascituris. l. si quis filiabus. ff. eo. 3

e ¶*En poder de su padre.* Adde. d. l. 1. & d. §. permissum. 4

son en el vientre[d] de su madre. Pero lo que diximos de los nietos, se entiende, que el auuelo les puede dar guardador en su testamento, si despues de su muerte, non fincare el nieto en poder de su padre[e]: e el nieto aquien fue dado este guardador, deue estar en poderio del, con todos sus bienes, fasta que aya el moço cumplidos catorze años, e la moça los doze.

¶Ley. III. Como el padre o el auuelo puede dar guardador a su fijo, o a su nieto.

EL auuelo o el padre[b] puede dar guardador a su fijo o a su nieto que estouiesse en su poder:[c] e que fuere menor de edad como de suso diximos: e esto puede tambiẽ fazer a los que son nascidos, como a los q̃ guardador a su fijo, nin ha pariẽte cerca no q̃ lo guarde: o si lo ha, es embargado de manera q̃ non lo puede, o nõ lo quiere guardar: e estonce[a] el juez de aql lugar le da por guardador algũ ome bueno e leal. E a este guardador a tal dizen en latin, tutor datiuus, q̃ quiere tãto dezir, como guardador q̃ es dado por aluedrio del juez: e porq̃ ha departimiento entre estos guardadores: queremos fablar de cada vno dellos: e primeramente de aql que establesce el padre a sus fijos, e a los otros que descienden del.

¶Ley. IIII. Quien puede ser dado por guardador de huerfanos, e de sus bienes: e por cuyo mandado.

EL que fuere dado por guardador de huerfanos, non deue ser mudo, f nin sordo, nin desmemoriado g, nin desgastador h de lo que ouiesse: nin de malas maneras[i]. E deue ser mayor de veynte e cinco años: [k] e varon [l] e non muger. Fueras ende, si fuesse ma-

f ¶*Mudo.* Prosequitur nota. per Azo. C. de testam. tute. in summa. colũ. pe. versi. datur turo. tutor em debet loqui, & audire. l. 1. §. pe. & fi. & l. fi. ff. de tute. minus autem plenè audientes, possunt esse tutores. ff. de legiti. tutor. l. pe. & fi. & si ista vitia superueniant extinguitur tutela iam suscepta. d. l. §. mutus. & ibi Bart. 1

Ad titul. C. quãdo muli. tute. offic. fun. potest.

g ¶*Desmemoriado.* Adde. l. si hereditas. §. si furiosus. ff. de test. tute. & inst. eo. §. furiosus. 2

h ¶*Desgastador.* Nam & hi furiosum habent exitum & eis dantur curatores. l. his qui. §. diuus. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. & vide per Barto. in. l. 1. ff. de cura. furio. & Iaso. in. l. si is cui bonis. 2. &. 3. colum. ff. de verbo. oblig. 3

i ¶*Nin de malas maneras.* Idest de malis moribus: nam suspectum tutorẽ cum esse putamus, qui moribus talis est, vt suspectus sit. l. suspectũ. ff. de suspec. tut. l. 1. tit. 18. infra eadẽ parti. vel quia forte in alijs tutelis male sit versatus. l. 3. §. si autem. ff. eo. 4

k ¶*Mayor de veynte e cinco años.* Concor. cum. l. fi. C. de legiti. tute. & cũ §. furiosus. inst. q̃ test. tuto. dar. pos. & cũ. l. 1. infra. ti. 1. sed an minor. 25. annis poterat dari tutor in testamento: ita quod interim, q̃ fuerit minor, dabitur à iudice aliustutor datiuus, & completa ætate erit tutor testamentarius, talis minor videtur q̃ sic per textum in dict. §. furiosus. & p. l. quæro. §. Lucius. ff. de testa. tutel. vbi hoc tenet Alberic. ista tamẽ. partitarum videtur velle contrarium intelligendo eam q̃ etiam loquatur cum datur tutor testamentarius: sed limita eam iuxta prædicta, quod si in testamento detur tutor minor, tunc administrabit cum factus fuerit maior. & est speciale in dato in testamento: nam in dato à iudice non procederet secundum Albe. vbi supra. & Angel. Aretin. in d. §. furiosus. 5

l ¶*Varon.* Tutelam administrare virile munus est. l. 1. C. quando mul. tute. of. fic. fung. pot. & l. iure nostro. ff. de tute. & etiam non cuius potest dari tutor per testatorem, licet non per iudicem: & quis tunc decernat administrationem? vide per Barto. in. l. & municeps. ff. de tutel. & vide. l. ius dandi. in fin. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. & l. diuus. & l. non etiam. ff. de tute. Item non debet esse exercus. l. luminibus. C. qui dar. tuto. pos. nec3 colonus principis. eo. tit. l. fin. & licet sit filius familias potest esse tutor testamentarius, vel datiuus: & si est necesse, pater cogitur se obligare pro filio tutore datiuo. l. fi. ff. de suspect. tuto. l. si quis inter. §. imperator. ff. de excusa. tuto. l. si filius. ff. de tute. in testamentario vero cum non satisfidetur, pater ad hoc non cogetur. l. Lucius Titius Caium. ff. de administra tuto. & an morantes in castris sint ponendi ad tutelas eorum, qui non sunt de castris? vide Nico. de Neapo. in. l. non tantum. §. inquisitiones. ff. de excusa. tuto. Item & monachus non poterit esse tutor. vide Bald. in. l. fin. §. sed cum anti-

quitas.C.de cura.furio.& nota ad capitulum.generaliter.16.q.1.& vide infra.eo.l.14.

7 a ¶ *Madre.* Siue sit legitima & naturalis,siue naturalis tantum,vt in l.fi. C.quando mul.tute.offic.fung.potest glo.& cõmuniter doct.in autẽ. matri.& auiæ.C.eo.si tamen filium ex damnato coitu habuit,non poterit eius esse tutrix,secũdũ Saly.in.d.l.fi. & si pater & mater naturalis concurrent,præferet pater licet naturalis tantum secundũ Saly. in.d.auten.matri & auiæ. colum.1.versicul. quæro.2. vbi &glo.idem voluit & etiã Alber.post Odofre.& probatur in.d.l.fi.licet Bar.aliud videatur sentire,præfertur etiã mater auo paterno, & materno, quidquid in contrarium voluerit gl. in.d.auten.matri & auiæ.secũdum Odofre.Alber.Bar.& Salyce.ibi. Item intellige de matre,quæ non luxuriosè viuat:vt voluit glos.& ibi Bal.in auten.sacramentum.C.eo.intellige etiam de matre maiore.25. annis nam minor non posset esse tutrix,vt in l.fin.C.de legiti.tute. Bal.in auten.eisdem.col.1.C.de secundis nupt.& an cum matre esti minor:speratur tamen efficiatur ante pubertatem,an erit tunc locus legitimo tutori,vel datiuo?vide per Bar.in.l.fi quis sub cõditione.co. fi. ff.de test.tute.& quæ dixi supra ea.l.in gl.super verbo varon.

8 b ¶ *Auuela.* Idem dic de proauia,secundum Bart.in.d.fi quis sub conditione col.3.ff.de testa.tute.& in auten.de h.credi.ab intest.venie.in.§. fin.si tamen auia concurreret cum auo paterno, vel materno præfertur auus paternus,vel maternus,secundum Bar.in.d.l.fi quis sub cõditione.col.4.ff.de test.tute.& tenet Alb.& Saly.in.d.autẽ.matri & auiæ vbi Saly.q.6.& 7.intelligit quãdo talis auus esset idoneus nõ alias quia paria sunt nõ esse,vel minus idoneum esse.l.fi.C.de legi.tuto.l.1.§.& quidã.ff.quẽ cuiusq; vniuer.c.inter corporalia.de translã.episcopi vel elec. si tamen sint auus paternus,& auia materna ambo cõcurrent in tutela,sicut concurrent in hæreditate,secundum Salyce.in.d.auten.matri & auiæ.8.q.qui hoc latius prosequitur dicens tunc procedere opinionẽ antiquorũ glossatorũ de quibus p gl.in.d.autẽ.matri & auię.& cessare illam rationem,ne vxor coæquetur marito: quia de ania mater a viduata loquimur:si autem cõcurrerent auia & frater pupilli, vtinq; coniunctus & ætatis legitimæ, dicit Saly. quod similiter cõcurrerent: cum etiam ambo concurrant ad hæreditatem pupilli, vt in auten. defuncto.C.ad Tertul.& per consequens ad tutelam.vt in autẽ.ficut.C. de legiti.tute.quod non procederet de iure regni:cum per.l.7.in ordina. Tauri.in hæreditate non concurrant.

In noua rec.est.l. 4.tit 8.libro5.

¶ *Dada.* Ex hoc vides, quod loquitur ista.l.de matre vel auia datis tutricibus in testamento:& quia in.l.nona ad fi.infra.eo.loquitur de matre & auia,q̃ sint tutrices & si non designentur in testamẽto:& q̃ dicta sunt superius procedunt in vtroq; casu,& cũ mater vel auia datur tutrix in testamento, non inó;get confirmationem: solum habet tutelam agnoscere coram iudice secundum Bartol.ir.l.si quis sub conditione. col.5.ff.de testa.tute.& satis probatur in ista.l.& in.d.l.1.quia volẽs debet recipere & nolens non cogitur,secũdũ Bar.vbi supra.& probatur in.d.l.9.& in.l.95.tit.18.3.parti.& li pater tam matrem,quam aliũ extraneum det tutores in testamento:ambo administrabunt, vt tradit Saly.in.d.auten.matri & auiæ.col.pe.29.q.Et intellige,quando testamẽtum sit solenne. Quid autem si pater dedit in testamento matrem tutricem filijs,& postea cassauit illam particulam testamenti, vtrum talis mater defuncti vxor admittatur ad tutelam,tanquam legitima? vide per Bartol.in.l.miles.§.sexaginta.ff.de adulte. vbi concludit post Dyn.quod non si illam particulam cassauit reputans eam,quasi indignam:secus si ideo cassauit quia quoad illam particulam voluit decedere intestatus,vt ibi per eum.

10 d ¶ *Deliuer.* Debet ergo venire coram iudice,vt etiam habes in dict.l.95. tit.18.3.parti.vbi vide quæ dixi.infra quantum tempus mater debeat hoc petere,& facere.

11 e ¶ *Que non casara.* Ista renũtiatio nuptiarum nõ est leuis solennitas:imo eius omissio est magni præiudicij,secundum Bartol.in.d.l.si quis sub conditione.col.4.ff.de testa.tute.& in.d.auten.matri & auiæ.nam renuntiando videtur nuptias concupiscere. & sic est legi suspecta, vt etiã habes infra.ea.l.& ideo inhabilis redditur & ideo talis omissio vitiaret,secundum eum & idem tenet Alberi.in.d.auten.matri & auiæ, col.fin.ver.item quæro.dicens ita vidisse seruari,tenet etiam ibi Salyce.col.4.1.4.q.Et tene mẽtiistam.l.cum vult quod etiam si mater sit tutrix testamentaria tenetur renuntiare secundis nuptijs,& Velleyano:& sic cessat.q.de qua per Albe.in.d.auten.matri & auiæ.col.2.ver. sed nunquid data in testamento.vbi dicit, quod non tenerẽtur tali casu ad istam renũtiationẽ, & quod ita vidit determinari.

f ¶ *La defension.* 12 de senatusconsulto Velleyano dicit, vt subijcit & similiter hæc renuntiatio est magni ponderis secundum Bartol.in.d.l.si quis sub conditione. & vt exemplificat Salycet.præiudicaret eius omissio creditoribus pupilli, quibus mater promittit quod pupillus eis debet. Item si mater constitueret actorem non præiudicaret sibi: quia iuuatur Velleyano aduersus filium: postea contra ipsam agentem, quod non fecisset si renunciasset.vide de his & alijs per Salyce.in.d.auten.matri & auiæ.co. 4.q.14.an autem vltra istam renuntiationem secundarum nuptiarũ, & Velleyani debeat renuntiare,& omni alij legum auxilio?glo.dicit quod sic.in.d.auten.& si non fiat,vitiabitur datio tutelæ, secũdũ Bar. in.l.si quis sub conditione.colu.5.ff.de testa.tute.vbi Bart.ostendit in quibus hæc renuntiatio posit prodesse,& Salyce.dicit in.d. auten.q. 15.quod sis cautus,quod hæc omnia in actis scribi facias.& Adde Alexand.consi.32.incipit,in causa executionis quarto vol.vers.2.principaliter moueor. vbi & tradit aliud commodum huius renuntiationis.& omni alij legum auxilio,scilicet quod videatur renuntiatum beneficio excussionis:ista tamen lex partitarum.neq;.d.l.95.tit.18.3.parti.nihil dicunt de ista renuntiatione generali,vt & dixi in.d.l.95. quia tamen hoc disponitur in auten.vt sin.prohibitio.matr.debit.& credi. in.§.quia vero.& in.l.fin9.C.quando mulier.tute.offic.fungi potest. super hoc apponi facias in actis, quibus adde Bald.in.l.anti quę.§.fi. C.ad Velleia. Aduerte etiam, quia & in instrumento tutelæ interueniat hypotheca expressa bonorũ, vt probari videtur in.d.auten.vt sine prohibit.matr.debi.& crediti.in.§.quia vero.& tenet Bart.& Salyce.in.d.auten.matri & auiæ.vbi Salyc.18.q.dicit de hoc non esse mirandum:cum tutela hæc exorbitet à iure communi, & ibi etiam dicit hoc procedere in tutela,quæ matri vel auiæ per.l. defertur: nam si esset testamentaria tutrix, sufficeret tacita hypotheca per legem in ucta.Et forte in dist inctẽ dicendum esset,quod ista omissio expresse.f.hypotecæ non vitiaret dationem tutelæ: cum hoc in illis.li.partitarum non cauetur:& sufficiat tacita hypoteca vt in.l. pro officio. C. de administra.tuto.nisi secundum Bald.ibi esset alij quis casus, in quo prodesse posset expressa hypoteca,plusquam tacita, & qu'a istæ.ll. partitarum tantum dicta tacita dicunt,vt in.l.fi.infra.eo.& in.l. 23.& 26.tit.13.5.par.

g ¶ *La guarda de sus fijos.* Et procedet hoc siue filii sint minoris ætatis, 13 siue sint furiosi,vel mente capti:cum idem sit in cura, vt dicit glos.in d.auten.matri & auiæ. & licet cura furiosi, vel prodigi tantum dicatur legitima,vt notant Ioann.Faber.& Ang.Aretin.in.9.furiosi. inst. de nupt.Salycet.in.l.de creationibus.C.de episcop.audien.& sic mente captis & aijs cura sit datiua a iudice:tamẽ debet iudex ẽt in hoc matrem & auiã cæteris præferre,vt in.l.9.ad fi.infra.eo.& in.d.autẽ. matri & auię.& in corpore vnde sumitur.& quia tutela ista matris & auiæ dicitur anormala,& de vtroque participat,vt not.glosi.& doctores.in.d. auten.& quia secundum Bart.ibi tex.videtur de hoc expressus.in auten.vt hi qui obliga.se prohibent habe.res minc.colla.6.verfic.& hæc quod omnes isti dicuntur habere curatorem legitimum. Et nota,q̃ licet mater vel auia ex forma statuti, vel alias, veluti filiæ maior.ab excludantur à successione filij:tamen in tutela vel cura præferuntur, vt not.Salycet.in dict.autenti.matri & auiæ.column.3.quæstio.9.Decio etiam consi.19.incipienti & diligenter.& Ioann.Andre.in additio.ad Specul.titul.de cura.in.§.tum autem.Aduerte etiam, quod si pater est exbannitus, vel condemnatus:ita quod filius efficiatur sui iuris, & eget tutore,vt not.glosi.in.§.relegati.inst.quibus modis.li.patr.potesta.solui.an mater tunc erit tutrix?Bartol.dicit quod sic.in.d.l.si quis sub conditione.in fi.ff.de testamen.tute.

h ¶ *Amor que auria a su marido.* Mulieres diligunt viros, etiam vltra fi- 14 lios Bartol.in.l.pater seuerinam.§.pe.ff.de conditi.& demõstra. vide

L lex quæ tutores.C.de administra.tuto.& infra.eo.l.19.

15 a ¶ *Dadarian los omes.* Azo.ponit istam rationem in summa. C. quando mulier tute.offic.fung.pot.Et facit vt in renuntiatione, quam supra hæc lex possit includatur etiam renuntiatio de omni.ll.auxilio. vide supra in gl.super parte,la defension.

16 b ¶ *Diximos.* Supra.eo.l.2.

¶ *Ley.V.*

20 Si mater susceptа filiorũ tutela nupserit perdit tutelam & filij ab eius tutela & potestate extrahẽtur & tutela eorum dabitur eorũ consanguineo propinquiori ad hoc idoneo & bona tã matris quã viri cum ea nubentis sunt obligata filijs pro debito tutelari.h.d.

1 c ¶ *Casando.* Non ego priuabitur tutela propter sponsalia de futuro.& ita tenet Specula.in tit.de tutore.§.nunc dicendum.ver. quid si nondum.& ver.quid si tutelam.& cum Barto.transit Salyc.in auten.sacramentum.C.quando mulier.tute.offic.fung.pot.licet Bar. in.l.si quis sub conditione.ff.de testa.tute.ad fin.6.col.teneat contrarium: & licet contractis sponsalibus non admitteretur ad petendum tutelam:tamen propter sola sponsalia habita iam tutela, non priuaretur ipso iure.vnde licet mulier vadat ad iudicem, dicens se velle nubere non ex hoc statim desinit esse tutrix.cum.li.dicant,quod contractis nuptijs expellatur,& non dicunt cum animum nubendi habuerit,prout ponderat Saly.in.d.auten.sacramentum.licet Bar.vbi supra in hoc etiam voluit contrarium:pœnæ nanq; sunt moliendæ,non extendendæ.l.interpretatione.ff.de pœn.Item cum mulier perdat tutelam,matrimonium secundum contrahendo, multo magis perdet luxuriando:vt in l.fi.C. quando mulier tute.offi.fung.pot.glo.in.d. auten.sacramentum,quæ communiter approbatur.

2 d ¶ *Sacar los moços.* Concord.cum.d.auten.sacramentum & in corpore vnde sumitur:& cum autenti.de hæredi.ab intesta.veni.§.ex his quid tamen si mater vel auia esset tutrix testamentaria, an priuabitur tutela,propter transitum ad secunda vota? glosi.mouet quæstionem in l.omnem.C.ad Tertul.& ponit opiniones.& opi.Ioan.& Azo. quod idem sit in testamentaria approbaturibi per Bart.& Bal.& Salyce. & constat hoc etiam quia & mater tutrix testamentaria renuntiare debet secundis nuptijs,vt supra.l.proxi.qui punctus erat tota substantia ad huius decisionis quæstionem,secundum Bal.in auten.eisdem.C.de secun.nupt.ad fi. Quid autem si mater (quæ fuit expulsa a tutela,propter transitum ad secunda vota) videtur an reassumat tutelam? Specu.disputat in.d.§.de tuto.§.nunc dicendum,ver.quæro si mater. tandem soluit,quod si res est integra, & pueri nullum habeant tutorem, vel habere possunt: & tunc admittatur:secus vero si alium tutorem legitimum habeant, vel habere possint, & ad declarationẽ huius dicti Specula.vide Salycet.in dicta authẽ.sacramentum.column.3.verficu. quæró etiam ab extra.

3 e ¶ *Almas certano.* Reprobat opinionem glosi.in.d.auten.sacramẽtum. quæ dicit,q̃ expulsa matre a tutela propter transitum ad secunda vota,locus eli[illegible]tiuo, & non legimo,quam opinionem dicit esse cõmunem Alb.in.d.autẽ. matri,& auiæ.col.3.ver.expeditis quæstionibus.& approbat opinionem contrariam, quæ fuit Alberici de Sal.& Iacob.Butri.& Rayner. de for.& sequacium & net. & tenementi istam.l. partitarum. nam de iure communi ista quæstio erat valde difficilis,prout attestatur Bar.late in hoc loquens.in.d. auten.sacramentum vbi & Salycet.post longam disputationem dicit opinionem.d.glosi.stante tacito dubio,in iudicijs, & in scholis sequendam esse,considerata tamen,an opi.glo.communis possit falsari,etiam stante.l.ista partitarum.in eo casu, quo mater antequam transiret ad secundas nuptias fuit ad iudicem,& dixit,domine iudex, ego intendo transire ad secunda vota:dotis tutorem filio meo,quo casu Barto. cum cotdando opiniones, tenet q̃ tunc locus sit datiuo: & quod opinio contraria procedat,quando mater non curauit de filijs: sed simpliciter ad secundas nuptias tranluit: quia cum tunc definat esse tutrix ipso iure,iudice hoc non agente merito deueniet ad sequentem legitimum, non ad datium.l. si quis sub cõditione.ff.de testa.tute.qđ non eũ quando ipsa adijt iudicẽ,& petit tutorem dari filio: quo casu habet locum ratio, quæ ponitur in.d.l.si quis.sub conditione&in.l. 3.§.quæri potest.ff.de legiti.tuto.cũ eum factum iudicis duret in ea remouẽda & in ea durant reliquiæ prioris tutelæ: & non desinit tali casu ipso iure tutrix esse,prius quam al usitutor detur.& sic quandiu ipsa est tutrix,non est locus legitimo: neque postea quia iste qui datur subrogatur loco matris,quæ alios legitimos excludit.& si cito casu cum subrogatum assumat naturam eius, in cuius locum subrogatur,prout latius declarat Salycet.in.d.auten.sacramentum.videtur q̃ limitari debeat ista lex.in isto casu, quæ tantum loquitur in muliere, quæ nupsit secundo & non exprimit illum casum:vbi prius tutorem petijt ordinari.vt in auten.de nupt.§.si autem tutelam.imo ex verbis eius patet,quod loquatur de ea, quæ non dato tutore filijs transiit ad secunda vota: cum dicit, de mientra que touiesse sus hijos en guarda.vnde in casu in quo ista.l. expresse non loquitur,non videtur recedendum ab opinione Bart. quæ etiam est communis.Sed an cum mater ante transitum ad secundas nuptias, petit tutorem dari filijs,sit dandus ille quem mater petierit: magis communis opi.est,quod non necessitetur iudex ad hoc ex eo q̃ mater posset fraudulenter eligere ad rationes fraudandas.l.diuus.§.fi quidem. ff. qui pet.tuto.& vide.l.credendum.in fin.ff.qui pet.tuto.& quod habetur infra.eo.l.proxi.& Alberi.in auten.matri & auię.inver.expeditis quæstionibus. C. quando mulie.offic.tute.fung.potest.& secundum Salyce.in.d.auten.sacramentum.ad fi.iudex non male facit, fragratos & cognatos & notos pupilli ad hoc citari faciat, de qua materia vide notabile consil.Francisc.Cuttij Senioris consil.46.super controuersia vbi late tradit & ibi allegat singulare dictum Bal.in.l.omnem. ver.quæro an datiuus.C.ad Tertull. vbi quærit, an datiuus petitus a matre præferatur legitimo & arguit videri expressum quod sic in.d. §.si autem tutelam. & tandem decidit illud esse verum, quando datiuus iste daretur ex inquisitione:secus si per suffragatorie: & legi in illum magis idonei,& subdit Bal.se intelligere dari per inquisitionem,quando vocatis vocandis datus esset:quia secundum eum verba apposita per tabelliones dicentes, quod iudex videns & cognoscens eum idoneum.&c.non probãt,q̃ sit datus ex inquisitione sed solum q̃ sit idoneus ex aspectu.& quia qui libet præsumitur idoneus ex generali coniectura,quæ sunt verba gratia & singularia.& adde quæ tradit Bal.cõ fi.82.2.vol.incipien.statuto.

f ¶ *Las leyes.* Vide supra.eo.l.4.& infra.eo.l.14.

g ¶ *Los bienes della.* Vide.l.23.& 26.4.tit.5.par.& quæ ibi dixi.

h ¶ *Que casa con ella.* Adde.l.secundam.C.quando mul.offic.tut.fung. potest.& l.fi mater.C.in quib.cau.pign.taci.contrah.& ibi Bal.& in auten.de nupt.§.si quis autem tutelam.vbi Bar.& .d.l.16.& l.fin.tit. 17.lib.3.for.ll.

¶ *Lex. VI.*

20 Potest mater in testamento dare tutorem filio: debet tamen iudex eum confirmare:alias non potest administrare.si tamen testator eum dare non instituit,licet ei leget,non potest:si tamen fecerit, potest eum iudex,si est idoneus,confirmare.h.d.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

1 a ¶ *La madre.* Idem dicin auia, secundum Bar. in. l. pater. ff. de testa. tute.
2 b ¶ *Deuelo confirmar.* Et sic necesitas imponitur iudici isto casu, quando mater filium instituit hæredem. & in hoc videtur ista l. approbare opinionem glo. in. l. mater. C. de testa. tute. de qua ortum habet ista lex. Azo. etiam. C. de confir. tuto. in summa. ver. liverò mater. dicit, q si mater instituat filium, debet quidem cõfirmari datio: quia ex se nõ tenet. & subdit Azo'. causa tamẽ cognita, i. cũ inquisitione, vtin. l. 1. eiusd. tit. &. d. l. mater. ista tamen lex partitarum. nihil dicit de tali inquisitione. docto. in dic. l. mater. signanter Alberi. & Salyce. dicunt q ista inquisitio: cũ filius à matre instituitur debet esse leuis. & idem tenet Bartol. in. l. pater. ff. de testa. tut. & in. l. mulier. ff. de confirm. tut. & in l. peto §. mater. vbi etiam Paul. & Imol. ff. de jega. 2. tu vero cõclude, quod aut filius instituit à matre habet alia bona, & tunc respectu illorũ bonorum, erit necessaria inquisitio: si vero nulla alia bona habeat, nisi quæ mater sibi iure institutionis reliquit, tunc debet confirmati sine inquisitione aliqua, & ita intelligeitam. l. & ita tenet Bart. post Dyn. in. l. si paternus. ff. de confirm. tuto. vbi idem tenet Alber. & tenet etiam Ange. in. l. 1. C. de testa. tute. & licet habeat alia bona: cum instituitur à matre leuior sufficeret inquisitio, quam cum instituitur ab extraneo. & ita procedent dicta Bar. & aliorum. in. d. l. pater. & in. d. l. mulier. & in dic. l. mater. l. Limita tamẽ sin. u. ariter istam. l. disponentem tutorem datum à matre in testamento in quo filium instituit hæredem omnino confirmandum, quãdo instituit eum vniuersaliter. & q secus esset si eum in sola legitima instituisset, casus videtur de hoc singularis in dict. l. peto. in. §. mater. vbi iurisconsultus dicit tutorem filio à matre nulliter datum non ex alio, nisi quia in effectu mater non instituerat filium, nisi in sola legitima cum relinqua pars hereditatis, subiecta esset fideicommisso, in quo legitima non includebatur. l. cohæredi. §. cum filiæ. ff. de vulg. & pupill. & ita ad hoc ponderat. d. §. mater. Ludo. Roma. consi. 188. incipit in hac causa. Et aduerte q in calu, quo instituitur à matre remittetur satisdatio per textum. l. 1. ff. de confirm. tuto. & tenet Azo vbi supra. & probatur in. l. fi. ff. eo. & tenet Bar. in. l. 1. ff. eo. sed aduerte, quia Azo loquitur quando fuit facta confirmatio cum inquisitione: & sic videtur q deberet satisdari, quando confirmatur sine inquisitione. & ita vult etiam gl. in. d. l. fi. & vide Bar. in. l. tutores. ff. eod.

3 c ¶ *De otra guisa.* Not. hoc verbum: nam & si mater filio aliquid legaret. & daret tutorem non confirmabitur sine magna inquisitione, vt in. l. 2. & not. Bartol. in. l. naturale. ff. de cõfirm. tuto. licet Barto. hoc de legato non tangat & l. fin. C. de confirm. tuto. vt innuere q sufficiat relinquere quocunq; titulo loquitur tamẽ in patre naturali vide per Barto. in. d. l. naturali.

4 d ¶ *Loquiesse.* Si tamen viderit expedire pupillo poterit confirmare, vt in. d. l. mater. C. de testa. tute. sed an tenebitur in syndicatu si non fecerit cum expediret. vide. l. nõ quicquid. & ibi per Pau. de Cast. ff. de iudi. & videtur de mente Saly. in. d. l. mater. ibi quæro tunc, q iudex teneatur confirmare: præmissa magna causæ cognitione, quãdo mater filium non instituit. An autem tutor confirmatus à iudice præferatur legitimo tutori, vel admittat tutorẽ datiuũ secũ? vide per Bar. in. l. 1. ff. de confirm. tuto. vbi refert disputationem Martini Sylla. de qua vide. Jo. And. in addi. ad Spe. ti de tutore. §. nunc dicẽdũ. in additio. in ripi. propter hoc & concludit præterea legitimo. & idẽ tenet Salyc. in l. 2. C. de confir. tuto. cũ tamen talis confirmatus sit datiuus admittit aliũ datiuum secũ secũdum eos. l. si vt proponis. C. de cõfirm. tuto.

A madre a q̃ faze testamento, en que establesciesse por sus herederos a sus fijos, q̃ non ouiessen padre, biẽ les puede establescer guardador en el. Pero tal guardador como este, no puede vsar en ningũa manera de los bienes del moço: a menos de ser confirmado del juez del lugar. do son los bienes: e el juez deue lo confirmar, b e otorgarle guarda de llos, si nõ fuere atal, aquiẽ defiendan las leyes deste nuestro libro que lo non sea. Mas si la madre non establesciesse por su heredero al fijo, non le podria dexar guardador, maguer le dexasse de otra guisa, c alguna partida de sus bienes. Pero si acaescieslse que lo fiziesse, si gelo quisiesse d confirmar el juez, valdria: mas nõ de otra guisa.

¶ *Ley. VII. Que el padre puede dar a su fierno por guardador de sus fijos, e como deue dezir ciertamente el nome del guardador, porque non aya y duda.*

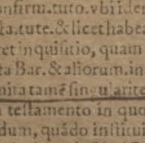

Dexando el padre a alguno de sus fieruos por guardador de sus fijos, maguer nõ le ouiesse dado. Pero este guardador atal, non se puede trabajar dela guarda del huerfano nin vsar delos bienes del, amenos de ser confirmado por el juez del lugar. Otrosi dezimos, que si algun ome establesciere en su testamento por su heredero, a algũ huerfano estraño a, q̃ le puede dar guardador en aquel mesmo testamẽto, e este guardador atal deue ser confirmado del juez segun diximos del otro. E aun dezimos, q̃ los guardadores que son escritos en los testamentos pueden ser establescidos simplemente, a tiẽpo cierto, o so condicion b, segun que fuere su voluntad del fazedor del testamento.

¶ *Ley. VIII. Como el guardador que el padre da a sus fijos naturales, non deue vsar de tal guarda sin mandado de juez.*

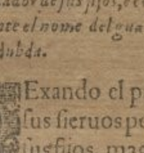

Ambien al fijo de barragana k, como al que fuere de muger legitima, puede el padre dar guardador a su finamiento l que guarde a el, e a los bienes, en que lo fizo su heredero. Pero este guardador atal, non se puede trabajar dela guarda del huerfano nin vsar delos bienes del, amenos de ser confirmado por el juez del lugar. Otrosi dezimos, que si algun ome establesciere en su testamento por su heredero, a algũ huerfano estraño a, q̃ le puede dar guardador en aquel mesmo testamẽto, e este guardador atal deue ser confirmado del juez segun diximos del otro. E aun dezimos, q̃ los guardadores que son escritos en los testamentos pueden ser establescidos simplemente, a tiẽpo cierto, o so condicion b, segun que fuere su voluntad del fazedor del testamento.

¶ *Ley. IX. Como quando el padre o el auuelo non dexa guardador a sus fijos, nin a sus nietos en su testamento, lo deue auer el pariente mas propinco que ouiere.*

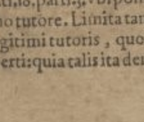

Si en testamento muriendo algund ome que ouiesse fijos, e non les ouiesse dado guardadores: o si fiziesse testamento, e non los dexasse en guarda de ninguno: o si les dexasse guardadores, e se muriessen, ante que el padre c dellos: si los moços non ouieren madre, nin auuela d, mandamos, que los parientes mas cercanos, que ouieren, e que estouieren en vn mismo grado e, sean guardadores dellos, e todos sus bienes. E estos guardadores atales, son llamados legitimos f. Pero dezimos, que ante que sean delos bienes de los moços, deuen dar fiadores g valiosos al juez del lugar, que prometan h, e se obliguen por los guardadores, que ellos aliñaran, e guardaran bien e lealmente los bienes de los huerfanos, e los frutos dellos. E sobre todo deuen jurar i los guardadores, de fazer todas las cosas, que sean a pro de los huerfanos, que han en guarda, e de non se entremeter de fazer cosa que se torne a daño dellos. E que guardarã

Ad tit. C. delegiti. tuto. vid j. l. 14.

Ad tit. C. de confir. tut.

3 a ¶ *Huerfano estraño.* Concord. cum. l. si patronus. ff. de confir. tuto.
4 b ¶ *So condicion.* Concordat cum. §. ad tempus. Institu. qui testamen. tuto. dar. pos. & intellige de datis in testamento prout hic dicitur: secus est in datiuo. l. muto. §. primo. ff. de tute. & est ratio secundum Spec. tit. de tutore. §. generaliter. col. 6. quia dare tutorem est actus legitimꝰ, qui non recipit diẽ vel conditionem. l. actus. ff. de regul. iur. præsumitur aũt pro parte, q̃ bene faciat, & lex multum cõfidit de eo, & attenta generalitate huius. l. partitatũ. nõ erit ista specialitas tantum in testamento patris: sed etiã in testamento matris vel extranei, qui pupillum instituit hæredẽ. vt. l. 6. & ista ea. l.

¶ *Lex. IX.*

Habens liberos minores decedẽs abintestato, vel aliàs non relinquens eis tutorẽ, si filij matrẽ seu auiam non habeant, vocãtur ad tutelam proximiores consanguinei in eodem gradu, qui dicuntur tutores legitimi: qui debent præstare idoneos fideiussores loci iudici, quod bene & fideliter bona minorum administrabunt: & iurabunt tutores res pupillorum fideliter conseruare, si tamen pupilli matrem vel auiam habent, ipsæ erunt tutrices: vt supra eo, titul. l. 4. &. 5. & si mater noluerit, præferetur auia legitimis, h. d.

1 e ¶ *Muriessen ante que el padre.* Idẽ si decesserit mortuo patre, impubere, adhuc filio. vt in. l. intestato. in fin. ff. de legiti. tuto.
2 d ¶ *Madre ni auuela.* Hæc enim præferuntur legitimis, vt hic. & in auth. matri & auiæ. C. quando muli. tute. offic. fung. potest.
3 ¶ *En vn mismo grado.* Concord. cum authen. sicut. C. de legiti. tuto. & ff. eo. l. si plures.
4 f ¶ *Legitimos.* Adde supra eod. l. 2. & quæ ibi dixi.
5 g ¶ *Fiadores.* Debent enim tutores legitimi satisdare rem pupilli saluam fore, vt hic. & in. l. legitimos. ff. de legiti. tuto. & antea non potest quicquam ministrare. vt in. l. 3. & fin. C. de tuto. vel cura. qui non satisded. & non requiritur ista satisdatio ad inchoationem nascentis officij, sed ad executionẽ officij in esse iam producti. & ideo in alia die, quam in die datæ tutelæ & in alio instrumento præstari potest. Bald. in addit. ad Spec. tit. de tut. & testamentarij tutores non satisdant, neque datus à præside vel prætore cum inquisitione. vt Insti. de tutela. tuto. in prin. & in. §. pe. de attil. tuto. & tradit glo. quam Bart. ibi dicit notandam. in auth. vt hi qui oblig. se per hib. haber. res mi. in. §. fi. & licet gloss. in. l. 1. C. de tuto. & cura, qui non satisd. dicat, q̃ hodie datiuus indistincte atali datitamen Saly. ibi approbat gl. in. d. auth. in. §. fin. decentem, quod cum datur ex inquisitione & à maioribus iudicibus non satisdet. secus si è minoribus; & quod sit rõ qa propter maiorem autoritatem quã habitur, fides eius approbata dicitur, in practica tamen videmus indistincte à tutoribus datjuis exigi satisdationem, & forte ideo: quia ista inquisitio qua dentur, non est ita in vsu: de iure tamen communi approbatur per doct. communiter. d. glo. in. d. §. fina. d. authen. vt hi qui obliga, &c. vt not. Bar. in. l. 1. ff. rem pupil. saluã fore. & in. l. si nemo. §. 1. ff. de testa. tute. licet Spec. tit. de tuto. §. si autem. dicit quod hodie omnis datiuus satisdat. ll. etiam istarum partitarum non disponunt de fideiussore dando in datiuo tutore, vt patet. l. eod. l. 12. & in. l. 94. ti. 18. parti. 5. vbi ponitur forma instrumenti dationis tutelæ in legitimo tutore. Limita tamen istam. l. quatenus disponit de satisdatione legitimi tutoris, quod procedat nisi in patrono vocato ad tutelam libertis: quia talis ita demum satisdat, si sit persona vulgaris, vel minus honesta: non alias, vt habetur in. d. l. legitimos. in princ. & idem dicit Salyce. dicendum in patre, qui maius esse tribuit filio, quam patronus liberto: vt hic causa cognita satisdet non alias. argu. l. iubemus. C. ad Trebellia. §. in supra dictis. & l. imperator à contrario sensu. ff. ad Trebell. ita Salyce. in. l. 3. C. de tuto. & cura. quinon satisde. Alber. etiã in rubr. eiusde tit. tractat hoc de patre tutore filij emancipati, & tandẽ putat considerãdum, quod si patrimoniũ filij sit amplũ, & persona patris indigens & suspecta, q̃ satisdare teneatur: alias non. Ad tit. C. & ita dicit col de tutorligi posse ex vel curat. d. l. legitimos, qui nõ sa. §. 1. & 2. & qa tis. si hoc est ĩ patrono fortius in patre: & qa eisdem priuilegijs vtuntur parentes circa filios, quibus patroni circa libertos. l. fin. C. qui & aduer. quos. l. si quis à liberis. §. solent. ff. de liber. agno. Quid autem

dadores: o si fiziesse testamento, e non los dexasse en guarda de ninguno: o si les dexasse guardadores, e se muriessen, ante que el padre c dellos: si los moços non ouieren madre, nin auuela d, mandamos, que los parientes mas cercanos, que ouieren, e que estouieren en vn mismo grado e, sean guardadores dellos, e todos sus bienes. E estos guardadores atales, son llamados legitimos f. Pero dezimos, que ante que sean delos bienes de los moços, deuen dar fiadores g valiosos al juez del lugar, que prometan h, e se obliguen por los guardadores, que ellos aliñaran, e guardaran bien e lealmente los bienes de los huerfanos, e los frutos dellos. E sobre todo deuen jurar i los guardadores, de fazer todas las cosas, que sean a pro de los huerfanos, que han en guarda, e de non se entremeter de fazer cosa que se torne a daño dellos. E que guardarã

situtor sit valde diues, an adhuc teneatur satisdare? Bald. in. l. mulier. C. de iur. dot. in vtraq; lectura, vult q̃ sic, post gl. ibi vult tamen quod tunc qualiscũq; fideiussor sufficiat, & si nihil habeat in patrimonio. & idem dicit econtra, si fideiussor est multum idoneus, & principalis non suppleri per fideiussorem patrimonium debitoris. glo. in. l. si plures. §. 1. ff. de fideiusso. quam glo. Bald. dicit non esse alibi. & dicit Ioan. de Pla. in. l. 1. C. de peri. nomina. lib. 11. & in. l. quicunq; la. 2. C. de fund. patrimo. eo. lib. hoc procedere in tutore, quod licet sit diues satisdet, & quod non procederet in alio administratore publico, vt in dictis. ll. & tradit Pau. in. l. 1. ff. qui satisdat. cog. & no. quod non est de substantia satisdationis tutelæ & curæ, quod patrimonium tutoris vel curatoris valeat tantum, quãtum facultates pupilli, vel adulti, secundum Bald. in. d. l. mulier. in. 1. lectu. & vide ibi per eum, an teneat actus: cum quis admissus fuit cum minus idoneo fideiussore, & an debeat augeri satisdatio, si crescat patrimoniũ. Aduerte etiam quod fideiussor debet esse locuples, secundum quantitatem inuentarij, vt in. l. fi. & ibi Bal. C. de magist. conue. & vide per Bar. in. l. 1. §. idoneos. ff. ad Tertul. Dicit etiam Bald. in. d. l. fi. quod non vitiatur datio tutelæ: & si fideiussor non sit idoneus, & ibi itiam vide per eum. quid si pupillus sit valde diues, & quæ dixi in. l. 3. in glo. super parte madreti. 15. 2. parti. Nota etiam quod si persona propinqui legitimi est multum fida, & honesta remittitur ei satisdatio, secundum Bal. in. d. l. legitimos. per illum text. inferentem, quod idem sit in legitimo tutore tali, quod ibi dicitur de patrono, erit ergo remedium, secundum eũ, quod si tutor legitimus non inueniat fideiussores, quod iudex præcedente inquisitione ei administrationem decernat, & faciat iudex in suo decreto mentionem de hoc, & de tali fidelitate & honestate, quod dicit esse notandum, prodest enim ad satisdationem non præstandam præcedens vita laudabilis. vide per Ioan. de Plat. in. l. agentes. C. de agenti. in reb. li. 12. & adde la ss. in. l. si quis stipulatus. §. 1. ff. de verb. obliga. contra hoc tamen dictum Bal. facit. d. l. 94. ibi cum dicit porque los fallaron que eran omes buenos, y de buen testimonio, e de embargados. &c. & tamen adhuc requiritur ibi, quod præstetur satisdatio, neque tutum arbitror dispositionem. l. si patronus. in calu tam speciali extendendam ad quemcunq; tutorem legitimum, si de tur ex inquisitione. tu cogita.

h ¶ *Que prometan.* De forma instrumenti fideiussoris tutoris. vide in. d. l. 94. 6
i ¶ *Iurar.* Concord. cum. §. fi. in auth. vt hi qui oblig. se per hib. haber. res 7

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

mino. dicit tamen Specu. tit. de tuto. §. generaliter. col. 4. quod licet tutor non iuraverit, valent tamen facta per eum: quia cum multa egerit decepti essent, qui cum eo contraxissent. arg. l. Barbarius. ff. de offic. præto. & ibi vide per Io. Andr. in additio. ϕ hoc iuramentū posit remitti per testatorē. contra dictū Spe. tamen facit, quia. l. barbarius. nō habet locū nisi in officijs publicis autoritate, & vtilitate, nō in priuatis. altero etiam modo & in similib⁹ terminis, dicit Bald. in addit. ad Specul. tit. de tutore. circa fin. ϕ si tutor nō fecit inuentariū, non valet autoritas eius: nam omissio modi vel formæ vitiat etiā actū fauorabilem. l. qui Romę. §. Flauius. ff. de verbo. obliga. etiam si cōmunis error adsit Bar. etiam po. nit hoc. vt vnū de requisitis. Ad titul. instit. de legi. patr. tut. &. C. de legi. tu te. &. ff. d legi. tuto.

e ¶ *El padre.* Concord. Insti. de legiti. parent. tute. & an iste satisfet? dixi supra in. l. proxi. in gl. super verbo, tiadores. & an si emancipet in casu l. filijs matrem. C. de inofficio. testa. pater sit legitimus tutor? Bald. ibi dicit, quod non. 3

f ¶ *Hermano.* Concor. Insti. de fiducia. tute. & vide per Bar. in. l. 3. C. de legiti. tute. & an iste sit tutor legitim⁹? vide per Bal. in. l. 3. C. de excep. & l. pen. C. de legiti. tute. 4

¶ *Ley. XI. Quando los guardadores son muchos, e non se pueden allegar para procurar los bienes del huerfano, como lo puede fazer el vno dellos.*

¶ *Lex. XI.*

Si los guardadores de los huerfanos fuere muchos[g]: e se leuantare desacuerdo entre ellos, de manera que non se pueda todos ayuntar ha fazer aquellas cosas que son tenudos de fazer en guarda dellos e de sus bienes, dezimos, que estonce el vno dellos puede dezir al juez, que el quiere dar recabdo, e obligar se a cumplir, lo que auian todos de cumplir. si los otros lo touieren por bien: e si non, que lo faga alguno dellos. E si se acordaren en esto, deue el juez tomar tal recabdo del, como dezimos en la ley ante desta. E si se desacordaren, de manera que cada vno quiera obligar se a esto, e quiera auer en guarda los bienes de los moços, estonce el juez deue escoger[k] aquel que entēdiere que lo fara mejor: e que sera mas prouechoso a los moços, e tomar tal recabdo del, como sobredicho es: e dar le poder, que el solo los pueda auer en su guarda, e alīar e aprouechar los bienes dellos. 1 2

Ad tit. ff. de admi. tuto. cum alijs hui⁹ tit. l. j. & 3. & in. l. 23. titu. ij. par. 5.

g ¶ *Fuere muchos.* Sive testamentarij, sive legitimi, vel datiui. & ori hab etista. l. 2. l. 3. in verficu. apparet. &. §. fin. ff. de administra. tuto. & a l. legitimos. §. 1. ff. de legiti. tuto. & à. §. fi. & ibi Ioā. Fab. Inst. de cap. dimi. & adde. l. testamēto datos. cum. l. sequēti. ff. de testa. tute. & à. §. fi. in authē. de hæredib. ab intē. veniē. versi. si autem pluri mi. 5

¶ *Ley. X. Como aquel que aforro a su sieruo de menor edad, deue ser guardador del, e de sus bienes si quisiere.*

Ad titul. instit. de legi. patr. tut. &. C. de legi. tute. &. ff. d legi. tuto.

Aforrando algund ome su sieruo, que fuelle menor de catorze años, el Señor[c] deue auer en guarda a el, e a sus bienes: porq̄ si tal aforrado como este morielle, e non ouielle padre, nin madre, nin otro pariente, de aquellos q̄ le deuian heredar segun derecho, este su patrō que le aforro heredaria todos sus bienes. E porēde guisada cosa es, que el que auia la pro heredādo los bienes del, que sufra el cargo[d] de ser su guardador. Otrosi dezimos, que si el padre saca al fisco de su poder, que es menor de catorze años que ello deue auer en guarda a el, e a todos sus bienes. E si el padre muriesse en ante que el moço fuesse de edad, si el huerfano ouiesse otro hermano, que fuesse mayor de veynte e cinco anos, ell lo deue auer en guarda en lugar de su padre.

¶ *Lex. X.*

Si dominus manumittit seruum impuberē, erit eius tutor, quia succedet ei, si moriatur: & hoc si ipse defunctus non habuerit consanguineos, qui de iure ei debeant succedere: idem si pater filium, quem impuberem emancipauit: & patre ante finitam tutelam defuncto, erit tutor frater mortui. h. d. 1

c ¶ *El Señor.* Concord. Insti. de legiti. patrono. tute. per totum. & vid. nota. per Azo. C. de legiti. tute. ver. ex sententia autem. l. 12. tabularum. & an iste satisfet vel ne? vide. l. legitimos. in prin. ff. de legiti. tuto. 2

d ¶ *El cargo.* Concord. eum. d. tit. & authen. sicut. C. de legiti. tute, &. l. secundum naturam. ff. de regul. iur.

ibi not. Bal. & si inter se non concordent quis eorum gerat iudex eliget vt hic & in. d. l. 5. §. fin. & idem videtur dicendum in pluribus datiuis vt sic in omnibus practicari possit ista lex.

¶ *Lex. XII.*

Si non sit tutor testamentarius, nec tutelam velit legitimus vel ab intestato successurus ipsi petant tutorem à iudice: & detur probus & dues: & si isti tutorem non petant: priuantur pupilli successione negligentes: & tunc quilibet de populo potest petere tutorē, qui dabitur ei etiam ignoranti vel inuito: & iste tutor dicitur datiuus qui potest dari per iudicem loci vbi est pupillus, vel vbi ipse natus est, aut eius pater: vel vbi maiorem partem bonorum habet pupillus. hoc dicit. 3

¶ *Ley. XII. Quales judgadores deuē dar guarda dor al huerfano desamparado.*

Ad tit. C. vbi pōtat. tuto. &. ff. d tu. & cura dat. ab his. & adtitulū. C. ad Tertul. & in alijs. ll. h. &. j.

Desamparado fincando el moço, que fuesse menor de catorze años, de guisa que su padre nō le ouiesse dexado guardador en su testamento, nin ouiesse pariente cer-

1 a ¶ *La madre e los otros parientes.* Sed an sit ordoin petendis tutoribus? vt prius mater quam alij admittatur? glo. dicit quod non in. l. 2. §. fina. ff. ad Tertul.

2 b ¶ *Al juez del lugar.* Et sic habes quod iudex domicilij est iudex competens ad dādum tutorem pupillo, & approbatur hic opinio. Azo. de per gloss. in. l. 1. C. vbi pet. tuto. quæ secundum Bartolum, Ange. & Alberi. ibi communiter approbatur & reprobatur opi. Hugolini, de qua in dict. gloss. quam tenet Cynus, & Salicetus. ibi. & de iure communi erat quæstio disputabilis. vnde etiam dicebat Alberi. in. l. 1. circa principi. ff. de tut. & cura. dat. ab his. quod tutum esset si fieri posset, quod cū iudice domicilij concurrerent in datione tutoris, iudex originis & iudex territorij, in quo pupillus habet patrimonium, & quia videbatur, quod pupillus non posset dici habere domicilium: nam paternum nō, quia non transit ad filium. l. assumptio. §. filius. ff. ad municipa. Item neque proprium: quia pupillus non potest ibi constituere domicilium, sine tutoris authoritate: cum per hoc obligaretur, vt tradit Bartolus in dicta lege. 1. ff. de tuto. & cura. & Saly. c. in dicta lege. 1. C. vbi pet. tuto. vnde fatendum est de necessitate, quod in hoc sit specialitas quod abhorrebat Salycetus in. d. l. 1. & de iure communi ista opi. etiam probatur per. l. 1. §. fi. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. quam ad hoc allegat Azo. C. vbi pet. tuto. in summa. in fi. Dyn. etiam allegabat ad hoc pro casu. l. magis puto. §. illud quæri. ff. de reb. eorum. & sit cautus iudex domicilij vel originis in forma dandi tutorem, vt det simpliciter non expriprimens, quod dat etiam respectu bonorum, quæ sunt in loco existenti extra eius territorium: quia tunc administratio, & bona licet alibi sita veniunt in consequentiam personæ cum tutor principaliter detur pupillo. l. in copulandis. C. de nupt. & pro hoc videtur textus in. l. proper litem. §. fina. ff. de excusa. tuto. si enim exprimeret, quòd dabat etiam ad patrimonium extra territorium iudicis: tunc si talis datio sit respectu rerum, quæ non sunt in territorio sibi subdito non valeret, vt late tradit Angel. in dict. l. 1. C. vbi pet. tuto. Sed quid si pupillus sit dominus loci, in quo habitat, & tenet domicilium, an tenebit datio tutoris, si facta coram iudice per eum ibi posito? & videtur quod non, cum requiratur, quòd persona pupilli sit subdita iudici, qui dat tutorem, vt in dict. l. 1. & quia actus tutelæ videtur actus potius contentiosę iurisdictionis, quam voluntariæ, vnde apud seipsum seu eius iudicem cui fieri non potest. l. si consul. ff. de adopt. l. 1. ff. de tutor. & curat. dat. ab his. & l. prator. & Lille à quo. §. tempestiuum. ff. ad Trebell. & vide in simili quod no. Baldus in. l. sancimus. in prin. col. 2. ver. quidam dominus. C. de dona. recurrēdum ergo esset tali casu ad iudicē originis propriæ vel paternæ, vel vbi habet maiorē partē suarum facultatū, vt hic & in. d. l. 1. vel ad regē qui iubeat ei prouideri de tutore. dicit tn Bald. in. l. 1. C. de emancipatio. libero. col. 1. ϕ iurisdictio dandi tutores potest prorogari de consensu partium, cū tractus voluntariæ iurisdictionis. 3

¶ *Buena vida.* Hoc dicit, vt det ur ex inquisitione cum causæ scilicet cognitione: & sic dam: nō fuisdat, vt dixi. §. eo. l. 9. in gloss. super verbo fiadores. vbi vide & adde infra. de fatisda. tuto. in prin. & Bart. in. l. 1. ff. rem pupil. saluā fore. & no. cum dicit, rico. & intellige, quod sit ita diues sicut pupillus, vide per Bar. in. l. 2. §. idoneos. ff. ad Tertul. & quando datur tutor ex inquisitione ante quam decernatur sibi tutela debet pronuntiari esse idoneum, vide Bart. in. l. tutores. ff. de confir. tut. & cū inquiritur debent requiri coniuncti & amici pupilli. l. scire. §. cum reliquis. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. Et an valeat tutotis datio facta à iudice sine inquisitione, vide per Bar. in. l. si. ff. qui pet. tuto. vbi dicit, quod sic. l. qui habet. §. pen. ff. de tutelis.

d ¶ *Nō piden guardador.* De matre, q̄d hoc teneatur. Cōcord. l. 1. §. si mater. ff. ad Tertull. & l. matris. & l. cum à matribus. C. qui pet. tuto. & l. 2. ff. eo. vbi Barto. plenè tractat illam materiam de alijs consanguineis Concord. l. sciant. C. de legiti. heredi. & non aperitur ista lex. intra quod tempus mater & alij pupillo coniuncti teneātur petere tutorē. ideo ei 4

cano, que lo quisiesse guardar, estonce la madre, e los otros parientes[a] que fuere darian a este moço, si moriesse sin testamento, deuen e pueden pedir al juez del lugar[b], q̄ le de guardador a tal q̄ sea bueno, e rico[c], e que entienda q̄ lo reseibe mas por pro del mo[illegible] de si mismo. E si estos atales non piden guardador[d] de Cast. & poterit causa cognita iste annus abbreuiari periudice si pupilli multum interfit. vide Bald. in. l. matres. C. ad Tertul. & quod hic dicit de matre, idē dicin auia, vt in. l. 2. §. si mater. ver. quid si nepotibus ff. ad Tertul. est tamē differētia inter matrem, & auiā, ex vna parte & alios sperātes successione ex altera: quia licet mater veniat per prius & auia p posteri⁹: tamē annus currit tam babus & ambo excludūtur, si infra annū tutorē nō petāt: qa vna & eadē causa, scilicet naturalis pietas cas astringit: non tñ auia debet præuenire matrē præcipiti festinatione, neq; detineri moratoria cunctatione. sed cū viderit matrē negligentē ipsa debet excitari, & petere nō sic in aliis successionibus sperantibus: quia annus nō currit, nisi ei qui tenet primā causam successionis, ita declarat Pau. de Cast. in. d. l. sciant. & Barto. in. d. l. 2. ff. qui pet. tut. col. pe. Aduerte etiā, ϕ tam mater, quā alij possunt hoc petere per procuratorē, vt probatur in. l. eū à matribus. & ibi no. Ange. C. qui pet. tuto. no. etiā q̄d hoc onus petendi tutorē tam mater, quā alij pupilli successionē sperātes tenentur his sumptibus. l. fuo victu. ff. de ope. libert. & tenet Bar. in. l. 1. in vtraq; lectu. C. de negot. gest. & in. l. Nesennius. ff. eo. vbi hoc limitat de expensis factis circa personam matris nā nō teneretur ad alias expensas veluti ad factas inducēdo filium ad ciuitatē vbi ea daretur tutor neq; ad alias factas. vide ibi per eū qui licet tantum loquatur de matre eius, ratio cōcludit in alijs, qui similiter ad hoc tenētur. Aduerte etiā: quia vt colligitur ex verbis præcedentib⁹ huius. l. ita demum mater & auia & alij, de quibus. §. tenentur ad hoc q̄ nō est tutor testamentarius, vel legitimus, & idem probatur in. d. l. 2. ff. qui pet. tuto. vbi Bar. hoc not. vnde hoc procedit quando ob istum defectum est dandus tutor datiuus veluti, quia testamentarius tutor est remotus, vel excusatus, vel eo casu quo proximior erat inhabilis inhabilitate tēporali, vel alijs casibus, quibus locus est datiuo, ita declarat Bartolus in d. l. 2. col. 1. ver. oppo. ista necessitas. Lucas tamen de Penna. in. l. null⁹. ver. 3. quæritur. C. de proxi. sacro. scri. lib. 12. tenet ϕ. & si sit testamentarius tutor vel legitimus qui tamen non administrent adhuc mater tenetur instare vt administrent & inuentarium faciāt cum finis legis sit ꝑmissio pupilli &. l. nō debet imponi verbis sed reb. l. 2. C. cōmunia de lega. & per alia quæ ibi poteris videre per eū & quæ in fi. huius. glo. dico. dicit etiam Barto. quod tunc annus de quo. §. curret à tempore imminentis necessitatis: sit tamen agnatus, qui tenet primū locum successionis intra annū nō fecit le ordinari tutorē, seu ibi concedi administrationē, incurreret pœnā, de qua hic: ad curam enim tutoris legitimi pertinet facere inuentarium, & legitime administrare: & si non facit punitur argu. l. secundæ. §. idoneos. &. §. sequenti. ff. ad Tertull. notat Barto. in. d. l. 2. col. 1. Bald. in. d. l. sciant. Item si mater noluerit sibi tutelam filij punitur si tutores non petierit: si in mora fuerit petendi, vel si antequam sit per moram exclusa non renuntiauit tutelæ. ita quod deueniretur ad legitimū Bar. in. d. l. 2. col. 2. versi. oppo. ϕ matri. Nota etiam quod vt dixi iste annus tantum assignatur tenentibus primum locum, & si isti excludantur sequentes non excludentur: & si non petant tutorem intra alium annum, ita tenet gloss. in dicta lege secunda. in glo. finali. in fin. ff. qui pet. tuto. & in lege. nepotibus. C. eo. & idem tenet Bortolus in quæstio. per eum disputata quæ incipit pupillus quā posuit in dicta lege. 2. vbi eum vide colum. fin. idem tenentem, & hoc approbant Ange. & Pau. de Cast. in. d. l. sciant. licet Bart. in. d. l. nepotibus. aliud voluerit. Et quid si extent mater & substitutus pupillaris, & substitutus neglexerit petere tutorem, ad quem pertinebit successio pupilli? vide Bart. in dict. q. quam posuit late in. d. l. 2. Quid autem de muliere, quæ prægnans mansit in bonis mariti eo mortuo, quæ neque petiit se mitti in possessionē nomine ventris, neque petiit curatorē ventri? vide per Ioa. Andr. in additio. ad Specu. ti. de tutore. §. nunc dicendum in addit. fi. vbi concludit, ϕ mater ex hoc nō perdat ius succedendi. vide ibi per eū. contrariū tamen videtur probari in. d. l. 2. §. si mater.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

ver. quod si curatores, & ibi Bartò. ff. ad Tertul. quem text. etiam allegat Ioa. Andr. in d. additio. & intelligit de curatore bonis non petito, non de curatore dato ventri. Aduerte etiam quod ille quæ personæ, quæ ad hoc onus tenentur, tenentur etiam instare, vt tutor quem petierunt administret, vt probatur in l. diuus. ff. qui pet. tut. & in l. 2. §. si mater. ff. ad Tertul. l. sancimus, vbi vide Bal. C. de administr. tuto. & vide Bart. in d. l. 2. ff. qui pet. tut. ad fin. 2. col. & debēt esse idonei tutores, qui ab istis petantur. l. 2. §. si mater. vers. quid si indignos. & ibi Bart. ff. ad Tertullia.

Ad tit. ff. qui per. tuto. cum alijs. ll. huius titu.

5 a ¶ *Pierden.* Concord. cum dictis iuribus, de quibus dixi in præcedent. gl. & aliquos casus, in quibus mater excusatur ab ista pœna. vide per text. & glo. & Bal. in. l. mater. C. ad Tertull. & quatenus gl. habet tradit de muliere minore, quòd excusetur adde hoc procedere & si posset fiat maior. nam durabit excusatio, secundū Bal. in authen. si captiui. C. de epis. & cleri. & in. l. precibus. col. 5. C. de impuber. & alijs substi. & ista est communior conclusio secūdum Alex. & Iaso. in. l. minoribus. C. de his quib. vt indign. Limita tamen & intelege, quando mater elapso anno efficitur maior. si tamen intra annum ad hoc datum effice: retur maior, tunc non excusa retur ex quo de ictum negligentiæ non etat consummatum. ita limitat notabiliter Angelus in. l. illicitas. §. fi. ff. de offi. præfi. dicens ex hac distinctione reduci opiniones ad concordiam: & certe videtur æqua ista distinctio. sed contra eam tenēt aliqui relati per Alex. & Iaso. in. d. l. minoribus. vbi Iaso. dicit esse communiter conclusionē, q excusetur etiā si intra annū fiat maior. Itē adde q excusaretur mater, si esset prodiga. per. l. Fulcinius. §. adeo. ff. ex quib. caus. in poss. ea. & tenet Iaso. in. l. is cui bonis. col. 8. ff. de verbo. oblig. Quid autem si mater sit mulier rustica, an excusetur: ab ista pœna: vide per Pau. de Castr. q sic. q̄ non potuit consulere peritiores, & ipsa administrauit bona filij impuberis, licet non iuridicè: quia non acceptauit tutelam, neque fecit sibi decerni, neque fecit inuentarium, bene tamen administrauit, si verò potuit consulere peritiores, non excusabitur secundum glo. quam ita limitat Paul. in d. l. 2. §. si mater. ff. ad Tertul. ita dicit Paul. in. l. Clodius. col. 8. ff. de acquir. hæred. & tene menti, quia est singulare. adde etiam Saly. in. d. l. sciant. ver. quæro mater. vbi quærit an sufficiat matrem, vt tutricem administrasse, licet legum solennitatem non seruauerit, & concludit quod non: quia tunc non est legitima gestio, licet bene administrauerit allegat glo. in. d. §. si mater. super verbo legitima, quod intelligit quando ex abrupto, vt tutrix administrauit: tunc si ei per iudicem esset decreta administratio, licet in cæteris fiendis esset defectu, excusaretur: cum potius secundum eum sit culpa iudicis, qui satisdationem non exegit, & alia requisita, quam culpa matris iura & alia requisita ignorantis. vide ibi per eum non tamen loquitur in muliere rustica in qua loquitur Paulus de Castro. & vide etiam quæ dicit Baldus in dicta lege. matres. & quid si sit relictus tutor testamentarius minor. 25. annis, an ex hoc excusentur petere debentes tutorem? vide Soci. consil. 20. 1. vol. col. fi. & videtur velle, quod sic si non habuerunt notitiam minoris ætatis vide ibi per eum. Et quid si sint absentes vel ignorātes? vide Socin. consi. 153. col. pe. & fi. 2. vol. & d. l. 2. §. si mater. ver. sed si forte absens. ff. ad Tertul. Quid autem si mater non petijt cogi testamentarios tutores ad administrandum? Bal. in. l. precibus. col. 5. C. de impube. & alijs substi. dicit q non priuatur bb hoc: quia non tenetur esse sollicita, nisi circa petitos a se. & ibi etiam vide, quid si mater non administrauit: sed alius? vide ibi & de multis alijs quæstionibus notabilibus in ista materia colu. 5. 6. & 7. Et nota quod propter istam negligentiam priuantur etiam ea hæreditate quæ obuenient ex forma statuti, secundum Bartol. per text. ibi in dicto. 9. si mater. versi. & si forte. de matre etiam transeunte ad secunda vota, non petito prius filij tutore, quod perdat successionem vide in. l. omnem. C. ad Tertul. & quæ not. Decius. consi. 246. ad fi. sed an mater vel alius agnatus sicut perdit hæreditatem quia non petit tutorem filio sic etiam perdat tutelam propter talem negligentiam? vide per Bart. in. l. tutela. in prin. ff. de legiti. tuto. quod non & Bald. in. d. l. precibus. vbi allegat glos. in. d. l. tutela.

b ¶ *Los amigos.* Concord. cum. l. 2. ff. qui per. tuto. 6

c ¶ *Otros quales quier del pueblo.* Nota hoc verbum: non enim ita erat expressum in. d. l. 2. adde. l. 2. & ibi Bal. not. C. de nego. gest. iudex etiam ex officio suo potest dare, at in. l. 1. §. magistratibus. ff. de magistr. conueni. & vide q̄ not. Bart. in. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. d̄ dam. infect. & Bald. not. in. c. f. de milit. vasall. qui contumax est. colū. pen. versi. dicit Barto. & q iudex possit dare pupillo tutorem, etiā nemine petente. vide. l. illud. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. 7

menos, bien puede mãdar a otro juez q̄ sea menor de si, que lo faga en lugar del. E tal guardador como este, de que fablamos en esta ley, es llamado datiuo, que quier tãto dezir, como guardador dado por otorgamiẽto del juez. E non tan solamente puede fazer esto el juez sobredicho, mas aun lo puede fazer el juez de aquel lugar do nacio el moço, o el padre del. Esso mismo puede ser demandado al juez del lugar, do ouiere el huerfano la mayor partida de sus bienes, e el juez deue lo fazer, quier sea el moço delãte, o non, e aun q̄ lo cõtradi-

atal moço como sobredicho es, pierdē[a] por ende aql derecho que auian de heredar en los bienes del huerfano, si muriesse sin testamẽto de mas dezimos, que si los parientes fuessen negligentes en demãdar guardador al huerfano sobredicho, o si non o[ui]eren parientes que lo fiziessen: estõce los amigos[b] del moço: o otros quales quier del pueblo[c], deue pedir al juez q̄ de al huerfano guardador que sea a tal, que aliñe el pro del moço, e el juez lo deue fazer por si, e non por otro[d] auiendo el moço en su valia, mas de quiniẽtos marauedis[e], mas si ouiesse

curatorem tamen non posset dare pupillo, neque adulto: nisi petat, vi. per Bart. in. l. hæc autem. in prin. ff. quib. ex cau. in pos. eatur. & ibi. qd in furioso & prodigo tu iudex etiam ex officio potest dare vt in. l. 1. §. ina gistratibus. ff. de magist. conue. & vide quæ notat Bartol. in. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infecto.

d ¶ *E non por otro.* Concor. cum. l. neque mandante. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. & l. muto. §. tutoris. ff. de tute.

e ¶ *Mas de quinientes marauedis.* Adde. l. ius dandi. ff. de tut. & cura. dat. ab his. cum glo. ibi. & §. sed hoc iure. inst. de attilia. tuto. non poterit ergo delegatus etiam ad vniuersitatem causarum, dare tutelam pupillo habenti in facultatibus vltra quingentos solidos. & ita in delegato etiam ad vniuersitatem causarum, tenet Albe. in. d. l. nec mandante. 9

f ¶ *Que sea menor.* Id est magistratui municipali. d. l. ius dandi. iudices ergo ciuitatum possunt hodie dare tutores, vt hic. & tradit Barto. in. l. 1. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. vbi glo. & Albe. de illis comitibus palatinis, qui à principe habent hanc potestatem. 10

g ¶ *De las fuel mayor o el padre del.* In eo loco petunt tutores, vel curatores minoribus: vñ ipsi ducunt originē, vel ex persona sua vel ex persona patris: vel si vulgo concepti essent ex persona mris. Itē etiā in eo loco vbi sunt eorū facultates. & si alibi sunt vel morant: non tñ iure domicilij redire debent in alterum prædictorū locorū vt magistratus ibi det eis tutores seu curatores, vt hic & in. l. 1. C. vbi pet. tut. & in. l. ante pe. C. de muni. & origi. & in. l. cives. C. de incol. li. 10. & l. 1. ff. ad muni. Azo in summa. C. vbi pet. tut. vbi & dat etiā i loco domicilij, vt dictū est. 3. Quid aũt de more vnius ciuitatis originario. q ibi et habet facultates suas: sed qa de illa bānit⁹ est, habitat in ciuitate vicina, & ibi conuenit, an possit iudex talis habitatiõis sibi dare tutorē vi. p Ioa. Andr. in additio. ad Spec. tit. de curatore. §. scias ergo. vbi allegat Guido. de Suza. q sic, vt ratione necessitatis liceat q̄ alias non liceret. vi. ibi p eũ. 11

h ¶ *La mayor partida de sus bienes.* Aduerte tñ, q̄ docet. in. d. l. 1. C. vbi pet. tuto. intelligunt hoc de maiori parte facultatu ita q̄ pupillus ibi habeat domicilium: & q̄ alià si ibi sit loci vbi essent tales facultates, nõ esset competẽs ad dandū tutorē pupillo, licet curatorē rebus ibi existẽtibus possset, vt in. l. iurisperitos. §. cũ oriundus. ff. de excu. tuto. ita videt de men te Bart. Bald. & Saly ce. ibi & est consonum iuri & rationi: cum iudex, qui dat tutorem, debet habere iurisdictionem in personā pupilli, quã iurisdictionem non habet iudex: vbi tantum sunt res pupilli: pro quo est tex. in. l. 1. ad fi. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. & in. l. magis puto. §. illud quæri. ff. de reb. eor. sed tu dic q̄ eo ipso quod habet ibi maiorem partem fortunarum suarum, videtur pupillus ibi habere domicilium, vt tradit Pau. de Cast. in. l. 2. C. vbi senato. vel clarissimi. vt de licet pupillus alibi haberet aliud domicilium seu habitationem poterit prouideri de tutore per iudicem, vbi est maior pars sui patrimonij, vt hic habes, & voluit Azo, cuius opi. hic approbatur in. d. l. 1. 12

i ¶ *Delante o no.* Concor. cu. l. illud. & l. sequ. ff. de tut. & cura. dat. ab his. & si ista litera referat ad oia præcedētia, q̄ batur hic q̄ iudex originis pupilli propriæ vel paternæ, pot dare tutorē pupillo absenti. Cuius cõtrariũ vr probari in. d. l. 1. C. vbi pet. tut. & ibi tenet Saly. dicens q̄ q̄ datur tutor in loco originis, debet dari p̄ti & non absenti, per text. ibi cum dicit restituti apud patriam suam. Sed quid si tutor detur ab 13

vtroque iudice originis. [vel domicilij, qu]ia datio prætualebit: Alber. post Dyn. in. l. 1. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. & in. d. l. C. vbi per. tuto. dicit quod datio illius qui primo dedit, & recte: quia tutorem habenti alius tutor dari non potest. si vero hoc non appareat, tunc præfertur datio originis. argu. l. libertus. §. præscriptio. in fi. ff. ad municipa. & facit quod nota in glos. magna in. l. cines. C. d incol. lib. 10.

14 a ¶ *Deue durar.* Concor. instit. quib. mod. tute. finit. in prin. & finita tutela tutor tenetur admonere minores, vt petat sibi curatorem. l. ita autem. §. si tutor. & ibi vide Barto. ff. de adminis. tut. & ad ea quæ spõte post pubertatem gessit tutor, notetur fidei iussor tutoris. l. Lucius. §. Paulus. & ibi Bart. ff. de admini. tuto. & anticut pubertate finitur tutela: sic etiam finiatur mãdatum procuratoris facti à pupillo cũ authoritate tutoris: vide Bar. in. l. si quis. §. si impubes. ff. de instito. & si dispositio confertur in tempus, quo tutela finierit per pubertatem: procedat si finiatur morte. vide Barto. per illum text. in. l. liberto. §. pater. ff. de annuis lega.

15 b ¶ *Curator.* Adde inst. de curato. in princi. & vltima die pubertatis potest dari tutor. vide Bal. in. l. 2. C. quando prouo. non est necess. & differentias inter tutorem & curatorem. vide per glo. in. l. ventri. ff. de tut. & cura. dat. ab his.

16 c ¶ *Como del tutor.* Vi. supra. eo. l. 9. & inst. de satisda. tut. & cura. per totũ.

17 d ¶ *Veynte e cinco años.* Adde inst. de curato. in prin. & l. curatorem. & ibi Bar. ff. de tut. & cura. dat. ab his. & l. curatorē. ff. de auto. tuto. Et quid si de facto transacto. 25. anno, iudex daret curatorem vt minori. vide p Bald. in. l. 2. col. 1. C. quando prouoca. non est necess.

¶ *Lex. XIIII.*

18 Habenti tutorem non datur alius, nisi prius male administret: aut suis negotijs occupetur taliter, quòd circa tutelã intendere nequeat: aut si longam faciat itinerationem, vel peregrinationem: tunc enim eius loco datur curator, donec redeat. h. d.

19 e ¶ *Loco o de fe memoriados.* Aequiparat furiosum & mente captum, prout semper fit in istis. ll. partitarũ. differũt tñ, qa cura furiosi, est legitima: mente capti verò est datiua. vt dixi supra eo. l. 4. debet tñ iudex etiam mente captis dare curatorem legitimũ, vt ibi dixi & de his habes. ff. de cura. furio. per totũ. ti. C. eo. vbi leper Azo. in summa. dat etiã prodigo, cuã est bonis interdictũ curator, vt habet ibi Iaso. & mulieri luxuriosæ vinẽti. l. & mulieri. ff. de cura. furio. prodigis ei & luxuriosis, vel aliàs dilapidatoribus bonorum suorum, potest interdici administratio rerum suarũ: æquiparatur prodigis. secũdũ Bal. in. d. l. ea lege. col. fi. vers. itẽ quæro. C. de cõdi. ob eau. & vide glo. in. l. si quis cũ heres. ff. de vsucap. q̄ empto. An autem masculo luxurioso detur curator: vide Bal. in additio. ad Spec. tit. de actore. & Alex. in addi. ad Bald. in. d. l. ea lege. Et requiritur causæ cognitio in datione istius curatoris, scilicet vt ad quæst de furore vel alia causa propter quã dat cõsueuit obseruare. ff. de cura. furio. vbi Bal. post hac. Are. q̄ iudex debet adhibere medicos, qui hoc cognoscãt. I semel. C. de inutil. li. 11. An autẽ requisitio ipsius cui datur vel aliorũ: vide p Bar. in. l. qui habet. §. quoslibet. ff. de tute. & p Alex. cõ. 86. incipit visis dubitationibus. 2. vol. & pôt dari talis curator cũ inquisitione vel sine. vt tradit ibi Alex. surdis etiã & mutis & qui perpetuo morbo laborant datur curator. vide in. §. furiosi. in stit. de cura.

f ¶ *Aprendados.* Concor. cum. §. itẽ inuiti adolescentes. in stitu. de cura. si tamen sponte receperunt, cogentur stare sub cura vsq; in vigesimum quintum annũ. vt tradit Abb. consi. 5. in. vol. ipsi tũ curatores inuiti dãtur. secundum Bar. in. l. illud. ff. de tuto. & curato. dat. ab his. & per Specu. tit. de curatore. §. fi. col. 3. & per Saly. in. l. 1. C. qui pet. tuto. vbi dicit, q̄ curator qui principaliter datur personæ mente capti, vel furiosi, datur inuitus. vt in. l. fin. §. fi. C. de cura. furio. Item & curator generalis, q̄ datur principaliter negotijs, in quibus & secundario causa tuitionis personæ, de quo in. l. si curatorem. C. de in integr. restitu. mino. dat etiam inuitus. l. fin. in principio. C. de administra. tuto. ad litem tamẽ debet dari volens & ex causa posset inuitus dari. vide Barto. in. l. qui

Ad tit. C. liber negotijs, in quibus & secundario causa tuitionis personæ, de quo in. l. si curatorem. C. de in integr. restitu. mino. dat etiam inuitus. l. fin. in principio. C. de administra. tuto. ad litem tamẽ debet dari volens & ex causa posset inuitus dari. vide Barto. in. l. qui

q̄ fuessen mayores, seyendo locos o del memoriados[e]. Pero los que son en su acuerdo, nõ pueden ser apremiados[f] q̄ reciba tales guardadores si nõ quisierẽ: fueras ende, si fiziessen demãda a algũo en juyzio, o otro la fiziesse a ellos. Ca estonce los guardadores les pueden dar tales guardadores, como estos. Otrosi dezimos, q̄ el curador non deue ser dexado en el testamento[h], pero si fuere y puesto, el judgador entendiere q̄ es a pro del moço, deue lo cõfirmar[i]. Eaũ dezimos, q̄ el huerfano que ha guardador, non le deuen dar otro[k]. Fueras ende, si aquel q̄ lo tiene en guarda fuesse ome de mal recabdo[l], o tal que ouiesse de yr tãto en lo suyo[m], que nõ pudiesse aliñar los bienes del huerfano, o si enfermasse[n], o ouiesse de yr en romeria, o en otro grand camino[o]. Ca estonce, puedē le dar otro guardador, q̄ lo guarde en su lugar de aquel, aquien dizen en latin curator[p], fasta que el otro sea sano, o torne del camino do ouiesse ydo.

habet. §. si pupillus. ff. de tutel.

g ¶ *Ca estonce.* Adde. d. §. itẽ inuiti. & l. qui habet. §. si pupillus. ff. de tute. & quomodo detur in fanti curator ad litem. vide Bald. de mili. vassa. q consi. m. est colum. pe. & adde. l. 1. C. qui pet. tuto. An autem pupillo carenti tutore possit dari curator ad litem? vide Alex. an. consi. q̄ tem q̄ sic. consi. 22. primo volu. incipit videtur, prima facie. 3

h ¶ *En el testamento.* Concor. cum. §. fed curator. iust. de curato.

i ¶ *Deue lo confirmar.* Sed an cõfirmabitur & si adultus cui datus est à patre nolit habere curatorem: videtur q̄ non quia inuiti adolescentes curatores nõ accipiũt præter quam in litem inst. de cura. §. item inuiti. In cõtrarium facit ista. l. cũ dicit. debet lo confirmar, & sic videtur necessitatem inducere ex quo pater fecit ad commodum filij & id cõfirmandi iudici & huius opinionis fuit Odofr. prout refert Bald. in. l. 1. ff. de cõfir. tut. qui post Dyn. intelligit. d. §. Item inuiti. in curatoribus, q̄ dãtur à iudice no de datis in testõ. & id q̄ Odofr. tenet lo. de Pla. in. d. §. item inuiti. ver. adde prædictis & licet Bal. vbi supra inclinet in contrariam sententiã illud videt tenendũ qa ista. l. partitarũ hoc vr decidere cũ postquã potuit superius q̄ inuiti adolescentes curatores non accipiunt: subdit q̄ si curator detur in testamento debet cõfirmari, & bene confertur ad hoc quæ tradit Abb. d. consi. 91. 1. volu. incipit postulato. 4 5

k ¶ *Dar a otro.* Concord. cum. l. cum iure. C. qui pet. tuto. & d. l. licet. C. in quib. casi. tutor. haben. 6

l ¶ *De mal recabdo.* Concor. cum. l. pe. C. in quib. casi. tutor. 7

m ¶ *Que ouiesse de ver tanto en lo suyo.* Nota hoc quia vult, vt ob hanc causam excusetur tutor. & facit. d. l. pe. & l. 2. eiusdem. titu. & d. l. 8

n ¶ *Enfermasse.* Vide in. §. item propter aduersam valetudinem. instit. de excusa. tuto. 9

o ¶ *Grand camino.* Vi. in. l. 1. C. in quib. casi. tutor. haben. 10

p ¶ *Curator.* Videtur approbare opinionẽ Ilner. de qua in rub. C. in quibus casi. tut. hab. quæ etiã fuit opi. Placen. vt dicit Azo. ibidem in summa. ipse tamen Azo tenet, q̄ etiã tutor dari possit, in illis casibus specialibus. & idem tenet Saly ce. in. d. rub. & in. l. illius titu. posset ergo iudex facere vtrunque vel tutorem. & dare vel curatorem, & sic vitiat q̄ detur tutor vt ibi dicit Azo. & finitur officium istius tutoris sublato impedimento primi tutoris. vide per Saly. in. d. l. 1. & glo. ibi. 11

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

¶*Lex. XIIII.*

Nó pót esse tutor eps, aut religiosus no à diuinis auocetur. sed clericꝰ secularis etiã facerdos pót sanguinis prextu fiintra quatuor mẽses venerit corã iudice tutelã receptur[a] itẽ ne pupilli debitor, nisi fit testamentarius, nec ad regis rócinia obligatus nec miles: dũ extra in domũ regis occupatur seruicio vel alteriꝰ dñi, nec alia inualitudine impeditus. h.d.

¶*Ley. XIIII. Quales son a quellos que non puedẽ ser guardadores de otro.*

Adtit. C. qui dar. tuto. posf.

1 a ¶*Non puede ser guardador.* Cõcor. cũ authen. de sanctiſsimis epiſco. §. deo amabiles. colla. 9. neque dicas hoc correctum per cap. peruenit. 86. diſtin. licet gloſ. ibi in ſinali opinionem euoluit cõtrarium ſed Archi. & Præpo. ibi tenent primam opinionem gloſſ. vt epiſcopus etiam volens nõ admittatur ad tutelam vel curam aliquã niſi eſſent tutelæ miſerabilium perſonarum: cum alias non eſſent, qui bene & tute ad tutelam præfici poſſent in monacho verò inſtitutiõe eſt dicendũ. vt in. c. qui vere. & in. c. monachi. 16. q. 1.

2 b ¶*Clerigos seglares.* Concord. cum authen. preſbyteros. C. de epiſ. & cleri. & d. authen. de ſanctiſ. epiſ. de quo ſumpta eſt. & adde. l. 45. in fin. titu. 6. 2. partita.

3 c ¶*Missacantanos o non.* Intellige de conſtitutis in ſacris: nam alij etiam in uitico guntur. vt not. glo. in. d. authen. preſbyteros.

4 d ¶*Por razon del parentesco.* Teſtamentarij ergo neque datiui nõ poſſũt, hic innuitur. & not. gl. in. d. authen. de ſanctiſ. epiſ. §. deo amabiles. ſuper verbo, interdicimus & quando ſunt legitimi, admittuntur volentes non inuiti. vt hic & ibi habes.

5 e ¶*Debdores.* Cõcord. cum authen. minoris. C. qui dar. tuto. poſ. & cum corpore vide illa ſumitur & non apericiſtia lex an requiratur, q̃ ſint debitores magnę quantitatis, vel paruæ: ſed debet limitari, quando eſt ſer magna quantitas: non vero ſi parua: quia tunc poſſet eſſe tutor, ſecundũ glo. in authen. minoris. & in corpore, de quo ſumitur vbi dicit quæ ſit parua vel magna, iudicis arbitrio relinquenduꝫ. & illa glo. approbatur per Bar. Ange. & Saly. ibi & dixit illam notatu dignitſimam additionator Abb. in c. intellecto. de iur. iur. & pro illa glo. eſt text. & ibi not. Bar. in. l. ſi quis in pignore. §. ſed & ſi quis. ff. de pig. actio. Bal. tñ ibi limitat dictũ glo. niſi ante de tam tutelam eſſe: iam lis ſuper debito: quia magnum videtur ex eo, quod ſit de magna lis inter partes. Item limitat gl. in. d. authen. in auia debitrice vel creditrice. & eſt text. in authen. ad hæc. C. quando mulier. tute. ung. poteſt. Item gloſſ. in corpore limitat in patre & auo paterno, vel materno propter affectionem quæ ſuſpicionem tollit. & tenent comuniter docto. Item limitatur in filio, qui poteſt dari curator patri mente capto, vel furioſo. ſecundum Guillielm. de Cu. in. l. cũ eo. ff. de pact. & Saly. in. d. authen. minoris. co. t. vbi vide quid ſi filij eſſent plures, in fratre tũ debitore nõ limitare tur: ſed procedit ſicut in extraneo: quia honor & priuilegium quod lex concedit parentibus, nõ debetur fratribus: text. notab. in. l. q. §. 1. ff. de lega. præſt. tenet Guillielꝫ. vbi ſupra Ang. & Saly. in. d. authen. minoris. Quid autem ſi filius tutoris eſſet creditor vel creditor minoris, an repelleretur pater à tutela: Bar. tãgit & non decidit in. d. authen. minoris Ang. ibi decidit, quod ſi filius eſt emancipatus vel in poteſtate, & ad eum non ſpectat vſus fructus: quod poterit eſſe tutor: ſecus autem ſi vſus fructus ſpectaret ad patrem: filius tamen bene poteſt eſſe iutor licet pater ſit debitor vel creditor ſecundum eum, & quod hic dicit in debitoribus idem die, ſi eſſent creditores. vt in. d. authen. & quia eſt eadem ratio ex eo, quod iſti adminiſtratores habent penes ſe inſtrumenta: & de facili poſſent machinari aliquid in fraudem minoris. ſecundum Alberi. & Saly. ibi & habetur iſta ratio in text. & glo. in corpore vnde illa authen. ſumitur cætera huic materiæ congruentia. vide per gl. & do

cto. in. d. authen. minoris. & per Bar. in. l. 2. §. quæritur. ff. de curat. bo. dand. & Bal. in. l. 1. col. 1. C. quãdo fiſcus vel priua. & Bald. in. l. qui habet. 9. ſi pupillus. ff. de tute. & in. l. ſi quis ſub cõditione. fina. col. l. ff. de teſta. tute. & q̃ dicit Nico. de Neapo. in. l. ſi pupillus. ff. de tute. & ratio. diſtra. & per Ioan. Andr. in additio. ad Specu. titu. de tutore. §. generaliter. in ad ditio. magna. Et de illo qui eſt implicatus cum fiſco, an poſſit eſſe tutor, vel curator. vide. l. pe. & ibi Bart. ff. de confirma. tuto. & pergl. in. l. pen. C. ne tutor vel cura. vectiga. cõdu. Et de debitore ciuitatis an poſſit habere honores antequam ſoluat ciuitatis? vide l. primam. & ibi Ioa. de Pla. C. de debito. ciuita. lib. 12.

f ¶*En sus testamentos.* Approbat opinionẽ Marti. de qua per gloſſ. in. d. authen. minoris. ſuper parte à curatione, quã opinionẽ retulit Spe. tit. d tutore. §. generaliter. col. 4. ad fi. vbi Ioan. And. in additio. refert hoc tenuiſſe Odofre. & dominum ſuũ. & Guilliel. de Suza. & Azo. in ſumma. C. q̃ dar. tuto. poſ. verſi. cu. item creditor. idem tamen Azo. tenuit contrariũ. in ſumma. ſuper authẽ. vt hic q̃ obliꝫ. ſe perhi. habe. res mino. contrariam etiam opinionem tenet Accurſius. in. d. authen. minoris. & in corpore vnde ſumitur & in. §. ſi. inſt. de auto. tuto. & idem tenet Iacob. de bello viſ. & ſecundum iſtam opinionem conſuluit Dy. dicẽs de hoc eſſe caſum in corpore Guilliel. de Cu. in. d. l. cũ eo. ff. de pac. diſtinguit, an teſtator ſciebat illũ eſſe debitorẽ, vel creditorem, & poſſit ſecus verò ſi ignorabat, & idem tenet Oldra. & etiam Bar. in. d. authen. minoris. & huic opinioni adhærent Bal. Ang. & Saly. qui dicit in d. authen. minoris. col. 3. verſi. ſed attende. qualiter cõſtabit de tali ſciẽtia vel ignorãtia: vult enim q̃ hoc colligatur ex verbis teſtamenti. tute ne mentiſtã. l. partitarum. approbãtem dictam opinionem Mart. bene tñ placet, q̃ limitetur dũmodo pater notitiam debitiuel crediti habuerit: qa hoc eſt de mente huius. l. & ex ratione eorũ q̃ iſtã opinionẽ tenuerũt, neque exigerem q̃ ex verbis teſtamenti de hoc cõſtaret: ſatis eſt q̃ alias cõſtet teſtatorem ſciuiſſe: eſt enim magna reſtrictio quã in hoc dat Saly. & non bene iure fundatur. & limitat etiam diſpoſitionem huius. l. qũ talis tutor vel curator datus eſſet in teſtamento perpatrem legitimũ, & naturalem: ſecus ſi per naturalẽ tãtũ, vel per matrem vel extraneum aut patronũ: qa tunc eget cõfirmatione, & non eſt propriè tutela teſtamentaria: neque plene creditur teſtatori: ſed aliqualis cauſæ cognitio requiritur. vt habetur in. l. in confirmando. ff. de cõfir. tut. & in. l. 1. & l. mater. C. de teſta. tute. ita ſingulariter limitat Ange. in d. authen. minoris. quod eſt bene mentitenendum.

g ¶*Obligado al Rey.* Concord. cum. l. pe. & ibi gloſſ. ff. de confir. tuto. & l. fi. C. qui per tuto. vbi glo. hoc intellegit de colono priuatæ rei principis: nã conductor præſij fiſcalis non remoueretur à tutela per. l. coloni. C. de excuſa. tuto. ſed acuente, quia ibi. ll. partitarum cõmuniter accipiunt & prætendueres priuatas & fiſcales, cũ de eis loquuntur: & eadem ratio militat in vtriuſque, ſaltim in caſu illo propter damnum pupilli, ſi res tutoris obnoxiæ eſſent regi vel non ſoluendo. vt tradit gloſſ. in. d. l. pe. vnde indiſtincte intelligerem illam. l. & ad dictam. l. coloni. poteſt reſponderi, q̃ procedat, quando conductor præſij fiſcalis, vel patrimonialis, nihil ex hoc deberet fiſco, vel regi: & non alias. q̃ etiam hic videtur probari, cum inferius dicitur, de quę tutelę a dar cuenta. Quid autem de conductore vectigalia poſt aſſumptam tutelam? vide in. l. 1. C. ne tut. vel cura. vectiga. conducat.

h ¶*En seruicio de caualleria.* Concor. cum. l. militiæ armatæ. C. qui dar. to. poſſ.

i ¶*Mudo o sordo.* Adde. l. 4. ſupra. eo. l. 1. §. 1. 2. & ff. de tute. & l. pe. & fi. de legiti. tuto. vbi de ſurdo minus audiente.

10 a ¶*Occasionado.* Adde. l. luminibus captum. C. qui dari tut. poſſ. & l. 1. & ſecundam. C. qui morb. ſe excuſ. lib. 10. & in. §. item propter aduerſam valetudinem. inſt. de excuſa. tuto.

11 b ¶*De quisa que non pudiesse.* Not. hoc verbum & intellige de morbo perpetuo: nam in temporali interim daretur curator ſecundum gloſſ. in d. §. item propter aduerſam valetudinem.

puede ſer guardador de moços, nin el que fuesse occaſionado[a], o embargado de ſu persona o en otra manera, de guiſa que non pudiesse[b] entender, nin trabajarse en pro dellos.

¶*Lex. XV.*

Tutor ante omnia cõficiat inuentariũ de rebus pupilli, in quo continentur eius priuilegia, & inſtrumẽta de bitorum manu notarij cũ iudicis authoritate, alias à tutela vt ſuſpectus remouebitur, niſi iuſtam cauſam oſtendat impedimẽti. item debet falcire domus, colere prædia, & paſcere pecora. hoc dicit.

¶*Ley. XV. En que manera deuen los guardadores aliñar e guardar los bienes de los huerfanos.*

Adtit. C. ff. de admi. tuto. et. l. ſi. ſequẽtes. et adtitu. C. arbi. tuto.

ALiñar e endereçar los bienes de los huerfanos q̃ ouieren en guarda, deuen los guardadores en eſta manera. Ca luego ante que otra coſa fagan, deuẽ fazer eſcrito de todos los bienes[d] de los moços, cõ otorgamiẽto del juez del logar[c]. E ſea fecho por mano de algũo de los eſcriuanos publicos. E a eſte eſcrito atal llamã en latin inuentarium. E ẽtal eſcritura como eſta deuẽ ſer trãſladados ſ todos los priuilleſos, e las cartas de las heredades ſ de los moços. E ſi el guardador non fiziere tal eſcrito como eſte, puede le toller[b] el juez del logar la guarda de los huerfanos e de ſus bienes, como a ome ſoſpechoſo. Pero ſi el guardador moſtraſſe razõ derecha[i], porque non pudo fazer el inuentario, non le deuen deſapoderar de los huerfanos, nin de ſus bienes. Mas deuen le mandar que faga luego el inuentario ſin alongamiẽto ninguno. E deſpues que eſto ouiere fecho, deuen los guardadores endereçar las coſas[k] del huerfano, que nõ cayã: e fazer labrar las heredades, e criar los ganados que fallaren en los bienes del finado. E eſto deuen fazer a buena fe[l] e lealmente.

¶*Ley. XVI. Como los guardadores deuen fazer aprender a los huerfanos leer e eſcreuir.*

RAbaſar ſe deue el guardador de fazer al moço, q̃ touiere en guarda, q̃ aprenda buenas maneras[m], e deſi deue le fazer aprender leer e eſcreuir[n]: e de-

1 c ¶*Luego ante que otra coſa fagan.* Sed an poterit tutori ſeu curatori decerni ad miniſtratio p iudicem: antequam inuentarium faciat? Batt. dicit, q̃ non in. l. legitimos. in fi. principij. ff. de legiti. tuto. vbi dicit. quod licet gloſſ. ibi ponat decretũ pro primo: tamen eſt vltimum, debet enim tutor prius facere inuentariũ, quam ei tutelæ adminiſtratio concedatur. allegat. l. fina. in fin. C. arbit. tute. vel ſaltim dicit, quod debet fieri ipſo actu: quo decretũ interponitur. vt in authen. vt hi qui obliga. ſe perhib. habe. res mino. §. fi. l. tamen tutores. C. de adminiſtra. tuto. dicit, quòd tutores mox cũ fuerint ordinati faciant inuentarium. & ibi Salic. exponit quòd intelligatur illud verbum ordinati. i. decreti. hoc etiam videmus fieri in practica: nam decernitur tutela, vel cura verbaliter per iudicem, & poſtea fit inuentarium. & l. fi. C. arbit. tute. non obſtat: quia non prohibet adminiſtrationem periudicem verbaliter decerni: ſed ipſa realis adminiſtratio prohibetur ante confectionem inuentarij.

2 d ¶*Escrito de todos los bienes.* Concord. cum. d. l. tutores. C. de adminiſtr. tuto. & cum. l. fina. C. arbit. tute. & l. tutor qui repertorium. ff. de admiſtr. tuto. & l. 1. ff. de offic. præfect. vrb. & debet fieri, quæ primũ tutor poſſit. vt ſupra dixi & habetur in. d. l. tutores. vbi glo. & docto. & not. quod ſi tutor non faciat inuentarium pertinaciter eſt ponendus in vinculis. l. ſecunda. §. tutores. & ibi Barto. ff. de ſuſpect. tuto. & ſi vnus ex pluribus tutoribus fecit inuentarium, an teneatur illud oſtendere vel communicare alteri tutori. vide Bartol. quòd non in. l. actus. ff. de adminiſtra. tuto. quærit etiam Bal. in dict. §. ſolent. Quid ſi tutor non fecit inuentarium tempore quo tutelam acceptauit, ſed poſtea ex interuallo, an poſſit ei de hoc opponi ſi vult agere vel adminiſtrare? & tenet quod non referens diſputationem Franciſ. de Scalis. vide ibi per eum. & per Salicet. in dicta lege. tutores. columna prima. verſicu. quæro quarto. & vide etiam quid in hoc notant Barto. & Alberic. in lege fina. C. de alimen. pupill. præſt. & Angel. in dicto. §. tutores. vbi vide, an ſufficiat iudici oſtendere inuentarium, licet reo cum quo tutor litigat non exhibeatur.

3 e ¶*Conторgamiento del juez dellogar.* Approbat opinionem gloſſ. in. d. l. tutor qui repertorium. in princ. vbi Bar. col. 2. verſi. quæro vtrum, dicit quod quantum ad tutorem ſufficit fieri extra iudicium: ſed quantum ad hoc quod inuentarium faciat fidem contra debitores, quorum nomina in inuẽtario ſcribuntur, requiritur quod faciat coram iudice. l. chirographis. ff. de adminiſtra. tuto. & ita intelligeſiſtam. l. partitarũ. & adde quæ dixi in. l. 99. titi. 18. 3. partita.

4 f ¶*Trasladados.* Adde dictam. l. tutores. C. de adminiſtra. tuto. vbi Saly

guarda de los huerfanos e de ſus bienes, como a ome ſoſpechoſo. Pero ſi el guardador moſtraſſe razõ derecha[i], porque non pudo fazer el inuentario, non le deuen deſapoderar de los huerfanos, nin de ſus bienes. Mas deuen le mandar que faga luego el inuentario ſin alongamiẽto ninguno. E deſpues que eſto ouiere fecho, deuen los guardadores endereçar las coſas[k] del huerfano, que nõ cayã: e fazer labrar las heredades, e criar los ganados que fallaren en los bienes del finado. E eſto deuen fazer a buena fe[l] e lealmente.

¶*Ley. XVI. Como los guardadores deuen fazer aprender a los huerfanos leer e eſcreuir.*

RAbaſar ſe deue el guardador de fazer al moço, q̃ touiere en guarda, q̃ aprenda buenas maneras[m], e deſi deue le fazer aprender leer e eſcreuir[n]: e de-

h ¶*Teller.* Concor. cum. l. fin. ad fin. C. arbi. tute. & d. l. 1. §. ſolent. & ibi Bal. de officio præfect. vrb.

i ¶*Razon derecha.* Concor. cum. d. l. tutor qui repertorium. in princi. ff. de adminiſt. tut. & vide ibi per Bar. col. pe. verſi. venio ad ſecundã ptẽ.

k ¶*Endereçar las coſas.* Vide le gem. cõſilio. in princip. ff. de curato. furio. & legẽ. qui tutores. C. de adminiſtra. tuto. & l. 1. tutoribꝰ. in principio. ff. eo. & vi. Io. de Pla. in. l. 1. C. de cõdit. in publi. ho. lib. 10. & ibi etiam per eum, q̃ debet tutor reparare ſarta tecta: ne frumentũ pupilli pluuijs corrumpatur, & ibidem q̃ non excuſatur, & ſi poſuerit factorem communi opinione reputatur fidelem, & diligentem.

l ¶*Abuenafe.* Adde. d. l. à tutoribus. in pri. ff. de adminiſt. tuto. & quid ſi tutor patruus pupilli, qui communem turrim cũ fratre ſuo inchoauerat, altius eleuauit de bonis ſuis & pupilli motus: quia vicinus iniuious ſuã turrem illi oppoſitã alti[ꝰ] eleuauerit: an poſſit pupillus factus adultus, vel eius hæres tales impenſas repetere? Io. Andr. in additio. ad Specu. titu. de iudic. §. 2. col. 8. ad fi. additionis magnæ referens quæſtionẽ pilei, dicit quòd tutor qui bona fide opus inchoatũ à patre pupilli erexit, nõ tenetur cũ pupilli honorem tueri debuerit. argu. l. cũ plures. §. 2. ff. de adminiſt. tuto. quod eſt notandũ. Aduerte etiam q̃ tutor vel curator non tenetur cõſeruare frumentum, vel vinũ minoris, in tempus caristiæ: ſed poteſt vendere occurrenti & cõmuni pretio: ſneq; teneatur mittere in aliu locu. l. ſi. §. fi. & ibi Bar. C. de adminiſt. tuto. qd Salice. ibi dicit cor dit enendum, & debet ſecũdum eũ tutor in rationibus ſuis ponere, tẽpus vẽditionis: alias in eius præiudiciũ inſpiceretur tẽpus, quo plurimum illo menſe vel anno valuit. Et an teneatur dare pecuniã minoris ad licitũ quæſtiõ: vide Bar. & Paul. in. l. diuꝰ Seuerus. ff. ad leg. falci. & vid. l. tutor q repertoriu. §. hi poſt depoſitionem. ff. de admi. tuto. debet etiã tutor facere quidquid poteſt, ne pupillus incidat in pœnã contractus. vide Bal. in. l. an tibi. C. de in litem dand. tuto. & an teneatur tutor de fructibus percipiendis. & ita contra eum poſſit formari libellus vide Bar. in. l. ſi fine. §. modeſtinus. ff. de adminiſt. tuto. & an imputetur tutori damnũ eõtingens in repignorata. vide. l. Titiũ. §. lucius. ff. de adminiſt. tuto. & quam diligentiam teneatur præſtare tutor. vide gloſſ. in. l. pe. ff. de eo qui pro tuto. et ibi Nico. de Neapo.

¶*Lex. XVI.*

Tutor faciat pupillum legere et ſcribere, deinde in artificio congruo imbui, alimentetq; eum facultatibus conſideratis. h. d. Habuit originẽ à. l. cum plures. §. tutor. ff. de adminiſtra. tuto.

m ¶*Buenas maneras.* Cõcor. cũ. l. cũ plures. §. cũ tutor. ff. de admini. tuto.

n ¶*Leer e eſcreuir.* Adde. l. qui filium. ff. vbi pupill. educar. debet, q̃ et eo

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

cit.l.ius alimentorum.versi.item ad instructionem.& vide in dict.l.q filium.glos.quod mugeres olim addiscebant gramaticam.& vide quæ dicit ibi Alberi.vbi dicit se audisse de filia Accursij, quod legebat iura Bononiæ.

3 a ¶ *Aquel menester.* Vide in.d.versi.item ad instructionem.

4 b ¶ *Catando.* Ad de.l.ius alimentorum.&.l.officio.ff. vbi pupill.educa.debe.&.l.3.§.tutor. ff. de suspect. tuto.& C. de alimen. pupi. præstan. l.1. &2.

¶ *Lex.XVII.*

4 Potest tutor agere & defendere nomine pupilli per se si est pupillus minor septennio : si maior potest interesse præsente tutore & authorizãte. Itẽ pupillo absente à loco potest adesse tutor. Et si sunt plures tutores, quilibet potest agere & defendere insolidum. Item sententia contra tutorẽ lata mandatur executioni contra bona pupilli, non cõtra sua, item contractus cum pupillo sine tutoris authoritate factus tenet in eius cõmodum: sed non in eius damnum: & tutor dans authoritatem in talibus faciat perse, nõ per mandatum vel literam aliàs nihil agit.h.d.

Ad tit. C. si vnus ex pluri.&.3. .11.

1 c ¶ *Demandar e defender.* Concor.cum.l.generaliter.&.l.tutoris præcipuum.ff.de administ.tuto.& l.cum qui.C.de procura.& l.fi. in principio.C.de administra.tuto.

2 d ¶ *Cada vno dellos.* Concord.cum.l.1.&.2.C.si vnus ex plurib.tuto.vel cura.& l.1.§.1.& l.decreto.§.fina.ff.de administ.tuto. Quid autem si omnes velint agere vel conueniri? glo.in.d.l.1.dicit, quod possunt & debent admitti. Salycet.ibi dicit quòd si agant omnes admittuntur vno & eodem libello, non diuersis: quia omnium interest ratione officij, & communis periculi: si verò conueniantur distinguit, aut pupillus est conuentus,& si omnes volunt defensionem suscipere possunt.l.1.§.sufficit.ff.de administ.tuto.aut pupillus non conuenitur: sed tuter non in ne pupilli, & tunc illo inuito alij non possunt defensionem suscipere possint tamen assistere causæ: ne colludatur. vide ibi per eum. Qui respondet ad.l.ne in plures.ff.de exercito. Cyn.ibi & Ang.& Bar.in.d.l.decreto.§.fina. volunt quod ad petitionem actoris ij per.d.l.ne in plures.iudex eligat idoneiorem & alij poterunt assistere, & quælibet practica videtur bona.

3 e ¶ *Mayor de siete años.* Concord.cũ.l.1.§.sufficit.ff.de administ.tuto.vbi vide per glos.& Bar. Quid autem si sit adultus? & tunc videtur notari differentia inter pupillum & adultum: vt in adulto sit in electione volentis eum conuenire, vtrum conueniat adultũ, vel curatorem: ita videtur probari in.d.§.sufficit.ver.in causis tamen. quã differentiã gl.ibi reprobat, quæ glo.secundum Iaco.de Are.& Alberi.ibi poterit procedere quando vnus nõ habet meliorem notitiam facti, quã alius: sed si curator scit veritatem melius nó posset rñdere adultus neq; è contrario, & isto casu practicetur talis differentia inter pupillum & adultum.

4 f ¶ *En los fasbienes.* Concor.cum.l.a.ff.de administ.tuto.& ff. de re iudi. l.4.versi.tutor quoque.& l.1.C.quando ex fact. tuto.

5 g ¶ *Otorgamiento de su guardador.* Cõcor.cũ.l.obligari.in princi.ff. de autoto.tuto.& inst.eo.in principio.de cõfessiõe vero in causa ciuili vel criminali.vide.l.certum.§.in pupillo.ff.de confess.& in.l.clarũ.C.de auto.præst.& tenetur tutor si non fuerit vtiliter autoratus.l.si ad pupillum.ff.de auto.tuto.& vide.l.cũ qui.& ibi Bal.C.arbitr.tute.& an cũ minor respondet de veritate exigatur tutoris autoritas, vel curatoris? vide Abb.i.c. pen.colu.4. de iuramen. calu. & Bal.in auth. sacramenta puberum. ad fi.3. dA tit. ff. co.C. si aduer. & insti. de vendi.& Bald. auto.tuto. in.l.2.§. q obseruari. colu.1. C. de iura. calu.& an debeat ista autoritas in teruenire in venditione rerum minoris, quæ fit per creditores. vide Bald.in.l. fina. C. si propter publ. pensita. vbi tenet quod non: sed solum in causæ cognitione & venditione citandus est.

pleytos cõtra el guardador, non deuen fazer entrega porende en los sus bienes[f]: mas en los del moço que touiesse en guarda. Otrosi dezimos que el moço non puede fazer pleyto nin postura cõ otro ninguno, en que obligue ninguna cosa de sus bienes, a menos de otorgamiento de su guardador[g], e si lo fiziere a daño de si, non deue valer. Pero si otro alguno fiziere pleyto cõel, vendiendo le, o obligando le a alguna cosa, que fuesse a pro del moço[h], valdria el pleyto que desta guisa fuesse fecho. E el otorgamiento que el guardador fiziere en nome del en juyzio, o fuera de juyzio, deue lo fazer por si, e non por mandadero, nin por carta: ca si de otra guisa lo fiziesse non valdria.

¶ *Ley. XVIII. Que los guardadores non deuen enagenar los bienes de los huerfanos.*

6 h ¶ *A pro del moço.* Cõcor.cum dicti.l.obligari. & instit.de auto.tuto.in princip. & sic claudicat hic contractus. Ad tit. de præd. minor. C. & ff. de reb' eorũ. & in' l.4.titu.5. parti.5.

i ¶ *Non por mandadero nin por carta.* Concor. cũ.§.fi.inst. de autori. tuto. & l.1.§. fi. ff. eod. vbi etiam probatur quod verbis debet autorare, quod intellige vt per Bal.in.l.mandatum.colu.1.C.manda.in actionibus expressis: secus in tacitis.& vide per eundem Bal.in.l.quæcũque.& in.l.cum non solum §.necessitate.col.pe. C. de bonis quæ libe. Et an possit interponi ex interuallo? tex.q nõ sed statim dicit esse interponendam.l.obligari.§.tutor.ff.eo.& ibi etiã q non per epistolã. & ibi vide Bar.& Bal.in.l.1.C. si seru.extero. Et de prælato, an possit authoritatem interponere ex interuallo? vide per Abb.in.c.edoceri.col.fi. de rescri. t.& vide quæ no. idem Abb.in.c.cum vos.de iis quæ fiunt à præla. sine consen. capi. Et quid de iussu consilio vel mandato consentu & decreto iudicis, an interponãtur ex interuallo? Adde Bal.in.c.si quis miles.de feud.sine culpa.non amit. Et an dans consilium videatur interponere authoritatem suam. vide Abb.in cap.dilecti.de arbit.co.3.& .4. & vide in ista materia notabiliter per Socin.1.vol.consi.15.col.15.& eo.vol.consi.87.col.2.& consi.153.in prin.in.2.volu.& consi.160.col.5.& consi.23.4.volu.vbi multa notabilia in ista materia videbis.

¶ *Lex.XVIII.*

5 Non potest tutor rem pupilli immobilem nisi ex necessaria causa debiti paterni, vel dotis sororis pupilli: aut ad eius matrimonium copulandum alienare: & tunc facit cum iudicis decreto: nec aliqualiter domum paternam aut auitinam distrahat: nec seruos ab antiquo seruientes. hoc dicit.

k ¶ *Que sea rayz.* Vide.ff.de reb.eo.per totũ.&.C.de præd.mino. per totũ. sic neque ius ad rem immobilẽ potest elienari sine decreto. vt in.l. si ad resoluendã.& ibi Bal.C.de præd.minor.gl.3 doct.in.l.1.C. si aduer.trãsactio.& vide quod per illã.l.si ad resoluendã. dicit Io. Andr. in additio.ad Spec.in rub.de pact. Et quid si cedatur actio competens ad rem immobilem, vel ad centum alternatiuè? vide per Bar.& Ang.in.l. si sic.§.si quis ita.in fi.ff.de leg.1.q pendebit ex futuro euentu, de eo q̃ soluit debitor. Et quid si pupillus solum habeat possessionem? vide Nicolaũ de Neapo. in.l.magis puto.5.fi pupillus.ff. de reb.eorum.

1 ¶ *Las debdas.* Adde.l.60.tit.18.3.par.&.l.4.ti.5.5.part.& quæ ibi dixa

3 a ¶ *De las hermanas.* Concor.cum.l.cum plures.§.cum tutor.ff. de administra.tuto.per quam hoc limitatur, vt intelligatur de sorore pupilli ex eodem patre nata.vbi gl.& Barto.ita tenẽt.tenet etiã Bal.in.l.neq; mater in.a.lectu.C.de iur.dot.vbi dicit q̃ sororẽ sibi attinentem per matrem non tenetur dotare, adde etiam gl.& ibi Salic.in.l.non omni. C. de admini. tuto. & bene facit.l.q filiũ. ff. vbi pupill. educa. deb. & glos.in.d.§.cũ tutor. & doct. dicunt procedere qñ soror est inops & sic velle videntur q̃ si non sit soror ex eodem patre, licet sit soror ex parte matris & talis soror sit inops q̃ nõ teneatur frater illã dotare q̃d etiã clare fit mat Azo. C. de admini. tutor. in sum. col.4.versi.itẽ dotem. contra quod fortiter facit qa tenetur tali sorori ad alimenta.l. tutor secundũ dignitatem.§.in soluendis.ff.de admini.tuto.l.1.circa prin.ff. de tute. & ratio.dist.glo.& Bart.in.l.si quis à liberis.in prin.ff. de liber.agnos. Salice.in.l.1.C.de alen.liber.Ioan.de Imol.expresse loquens in sorore vterina in.l.1.col.3.ff.solu.matri.& confirmatur quia etiã frater naturalis inops alendus est a fratre.authẽtica.licet.C.de natura.liber.& valet argumentũ.si tenetur alimentare ergo & dotare, secundũ Iacob. de Are.Pet.& Cin.& Bal.in.d.l.neq; mater.alias, incipit mater. C.de iur.dot.vnde videretur q̃ teneatur eam dotare vsq; ad condignã quantitatem ex qua possit alimentari: quicquid enim ex causa præcipitur vel permittitur, siue ob causam, debet secundum illam causam moderari.l.luctus.ff.de exerci.idẽ etiã q̃ mater quæ tenet ad alimenta filiæ teneatur illã dotare patre inopi existenti tenet Bar.to. post Cin.& tenet etiã Bald.in aut.resq;.C.cõia.de lega.vnde etiã sicut pater naturalis tenetur alere filiã inopem, ita tenetur eam dotare,&.l.vxorẽ.§.pater naturali.ff.de lega.3.& debet intelligi in filia naturali quæ non est inops, vel q̃ ex honesto exercitio posset sibi dotẽ constituere, alias pater tenetur eam dotare, secundũ Bald.in.d.l. mater. de quo vide quæ not.Bal.nouel.in tracta.de dote.fo.1.col.4.in.16.speciali.Io.de Imo. tamen in.l.1.ff.solut.matr.col.3. dicit q̃ nõ videtur bona æquiparatio dotis ad alimenta cum facilius præstentur alimenta quæ minutatim præstantur q̃ dos quæ in magna quantitate præstatur, & adducit de patre nuturali qui licet teneatur alere filiã non tamẽ dotare, vt in.d.§. pater naturalis.& q̃ licet filius teneatur alere matrem & etiam sororem vterinã, vt in.d.l.si quis a liberis. tamen non tenetur dotare, vt in d.§.cum tutor.illam etiam æquiparationem dotis ad alimenta impugnat Alex.in.d.l.1.col.6.ff.solut.matr.Ang.etiam in.l.a filia.in prin. ff.ad trebel.impugnat dictam æquiparationem, & dicit in terminis, & frater nõ tenẽ dotare sororẽ vterinã, licèt inopẽ, & ista videtur magis cõis cõclu.saltẽ frater respectu sororis vterinæ, prout late tradit Iaso.in.d.l.1.col.7. licèt in matre & patre naturali Alex.ibi dicat, q̃ tolerabile putat, q̃ teneatur dotare dote, quæ ad alimenta sufficiat, & non vltra.lex ista partitarum non se limitat ad sororem ex parte: sed indistincte loquitur, vnde fortè sororẽ inopẽ licet vterinã, tantũ frater per istam legem tenebitur dotare vsque ad condignam quantitatẽ, ex qua possit alimentari, & ad.§.cum tutor. respondetur, q̃ limitetur in tali sorore inopi, vel q̃ intelligatur de dote, quæ excederet cõdignã quãtitatẽ, vsque ad alimẽta. & ista videtur opi. æqua & iuridica, ppter auctoritatẽ Bar.& Bald.& sequaciũ, qui vtutur isto argu. de alimentis ad dotem: non tñ caret scrupulo, ideo tu latius cogita, & si velis tenere hoc, fortè esset limitandum, vt quando frater inimitus isto casu cogeretur ad dotandum sororem mortua sorore dos redeat ad fratrem, iuxta ea quæ not.Bal.in.l.eam quã.col.10.C.de fideicom.& Bald.nouel. vbi supra, potest etiam responderi ad.d.§. cũ tutor. cũ dicit ex eodẽ patre natam, q̃ ideo ita posuit quia officium paternum; & non maternum est dotare filiam.l.qui liberos.ff. de ritu nupt.l.8. tit.n.4. partit. vnde cũ detur casus q̃ mater diues teneatur, vt supra dixi. idem esset dicendũ in fratre vterinio. Et adde ad istam.l.q frater etiam clericus tenetur dotare sororẽ ex eodẽ patre natã, q̃ ipsa non habet vnde dotetur, secundum Ant. & Abb. in capi. peruenit. de rebus eccles. non alie. vbi & plus vult Abbas, quod clericus cum bona conscientia possit dotare sororẽ, vel consanguineã inopẽ de reditibus beneficii, vt Ecclesiæ. Adi .C. 2. ff. vbi pub. edu. deb. C. de admi. tuto. cũ gl. ibi super verb. vt in dotem, & vide q̃d no. Bar. & Ioã. de Imo. in.l. si ante nuptias. ff. solut. matri. & Bart. in.l. prædia. C. d̃ præd. mino. & q̃ not. Bald. in.l.1. C. si adb ¶ *Del mismo.* Concor. cum l.lex q̃ tutores C.de admini. tuto. cũ gl. ibi pup. præsta. vid. in.l.1.

huerfano, o por casar alguna de las hermanas[a] del moço, o por casamiẽto del mismo[b], o por otra razõ derecha[c] q̃ lo ouiesse de fazer, nõ lo podiẽdo escusar[d] en ningũa manera. E aun estonce nõ lo puede fazer sin otorgamiẽto del judgador, e el juez lo deue otorgar, si entendiere que tal enagenamiẽto se faze por alguna de las razones sobredichas. Pero non deue cõsentir que la casa q̃ fue del padre, o del auuelo del huerfano en que el nasçio[e], se enagene en ninguna manera podiendo lo escusar. Otrosi non deuen vender, nin enagenar los seruos[f] que luengamente ouiessen estado en casa del padre, porque estos atales suelen ser prouechosos en la casa, e son sabidores delos bienes del finado, mas los otros que entendiesse que podrian ser dañosos, bien los puede vender, e el precio dellos deue lo meter en pro del huerfano.

¶ *Ley. XIX. En que lugar deue ser criado el huerfano, e con quien.*

RIar se deue el huerfano en aquel lugar e con aquellas personas que mando el padre[g] o el auuelo en su testamento. E si por auentura en el testamento de ninguno dellos non fuesse esto puesto, estonce el juez del lugar, deue catar con grand femencia e escoger algund ome bueno, que ame la persona del huerfano[h], e el prouecho del, e que sea atal, que muriendo el moço, non aya derecho de heredar lo suyo : pero si ouiesse

uers.dot.& in.l.nulla.C.de iur.dot.& Barto.in.l.si constante.in prin. col.13.ff.solu.matri.

c ¶ *Derecha.* Casus alios ponit glo.in.l.obæs.C.de præd. min. & alium casum, scilicet propter vtilitatem minoris posuit.l.4.titul.5. part.5.& ibi dixi allum casum ponit Bald.nouel.in tracta.de dote. fol.3. col.3. in.6.speciali, quando scilicet minor alienaret ad redimendum a captiuitate personam coniunctam in casu authent. si captiui. & in corpore vnde sumitur. C. de epis.& cleri. & .l.5.titu.7.supra ead.parti. & adde alios casus per Azo. C. de administra. tuto. in summa. col.fi.

d ¶ *Escusar.* Debet ergo fieri causa cognita, vt in.l.magis puto.§.nõ passim.ff.de reb.eo.& .d.l.obæs.C.eo.& tradit magistraliter Specu.titu. de emptio.& vendi.§.nunc dicendum restat.versi.hoc quoque.

e ¶ *Nascio.* Concord.cum.l.lex quæ tutores.C.de administra. tuto.

f ¶ *Los siernos.* Concord.cum.d.l.lex quæ tutores.versi. ante omnia.

¶ *Lex. XIX.*

6 Pupillus est alimentandus, vbi pater mandauit nutriendum, & si tacuit faciat cum iudex apud probum hominem ei ab intestato non successurum nutriri, aut apud matrem dum casta sit, & non nupserit, sed si nupserit auferatur ei, quia noui amore mariti præsumitur in mortem eius consentire, vt succedat. ei. h.d.

g ¶ *El padre.* Nonnunquam tamen a voluntate patris, recedit prætor. l.1. in princip. ff. vbi pupi. educa. debe. l. quintus mutius. ff. de ann. leg. & vide quod not. Bald. in.l.1.C. de confirma. tuto.

h ¶ *Del huerfano.* Adde.l.fi.C. vbi pupil. educa. debe.&.l.fi discreptetur ff. eod. vbi q̃ cauendum sit ne puella collocetur apud eum, cuius puditiæ insidietur. Et quæritur Bald. in.l.1. ff. eod. an si aliqua pupilla sit desponsata, & est apud sponsum: vtrum prætor debeat eam alibi facere educare? & respondet q̃ aut pupilla est minor septem annis, & tunc sponsalia nihil operantur, si vero est maior septem. annis & tunc aut est legitimè tradita sponso per patrem vel legitimas personas, & tunc non debet auferri sponso: si autem non esset ei tradita per patrẽ vel alias legitimas personas, tunc non debet apud eum educari : præsertim si matrimonium non sit bene conueniens, & tandem concludit & dicit, q̃ omnia ista remanent in pectore boni viri, hoc est, iudicis. & tradit etiam Alex. consi.161. super primo dubio. col.fin.5. volu. & vide Chrysostom. super Matthæ. homil.4. dicentem, quod hunc morem tenebat antiquitas. quòd sponsæ in sponsorum domibus habentur. vide per Bart. in disputa. sua. incipien. quæritur vtrum iudex.

i ¶ *De heredar.* Concordat cum dicta.l.fina.&.ff.eod.l.1.&.l.penulti.sic etiam dicit Bald.in capitulo. primo, qualiter debeat valla. iur. domi fidelita. quòd nomellicæ personæ successionem dominorum sperantes: suspectæ sunt ne vitæ eius insidientur: quæ tamen suspicio purgatur per iuramentum, vt not. glos. ibi. nota tamen quòd si ex aliis

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

præsumptionibus contrariis tolleretur ista suspitio, posset iudex, decernere pupillum educandum apud eum, qui eius proximus succedit, vt tradit Socinus. consil. 193. circa primum quæstiū. in. 2. volumin.

4 a ¶ *Madre.* Nam educatio puellorum, nulli magis quam matri committenda est, vt hic. & in. l. 1. C. vbi pupil. educa. deb.

5 b ¶ *Que casare.* Adde. d. l. & tunc tam ipsa quam vitricus repelluntur ab educatione, quod Bald. in. l. omnē. C. ad Tertull. intelligit. si apud magis idoneum pupillus possit alimētari, non alias: nam vbi pupill⁹ educet in arbitrio iudicis est. & allegat in authē. de nupt. §. eius quoq; principis colla. 4. & idem vult Alber. ic. in. d. l. 1. in fin. q etiam si mater super induxit vitricum: si tamen cessat omnis suspicio, vt qa non est successura pupillo quia habet substitutum, & est honestæ vitæ & Vitricus similiter q tunc ali possit penes matrē, in dubio tñ suspecta est & repellitur.

6 c ¶ *Amar tanto.* Adde. 3. eod. l. 4. & quæ ibi dixi. & vide q notabiliter dicit Bald. in. l. 1. col. fi. versicul. vltimo quæritur. C. de leg. & in. l. 1. C. vbi pupill. educa. deb. & in. l. precibus. col. 6. C. de impuber. & aliis subst. ibi & hoc verum nisi mater transeat ad secunda vota. nam tunc præsumitur ardere amore magis ad secundum virum quam ad filios. C. de admini. tut. l. neque tutores.

madre a que fuesse muger de buena fama, bie le puede dar el fijo que lo crie, e ella puede lo tener mientra mantouiere biudez e non casare. Mas luego que casare b, deuen sacar el huerfano de su poder, porque dixeron los sabios: que la muger suele amar tanto c al nueuo marido, que non tan solamente le daria los bienes de sus fijos mas aunque consintiera en la muerte dellos, por fazer plazer a su marido.

¶ *Ley. X X. Quanto deuen dar al huerfano de sus bienes, para gouierno de si e de su cōpaña.*

GOuernados deuen ser los huerfanos de sus bienes en esta manera. Ca deue el juez del lugar establescer, segūd su aluedrio, e la riqueza del moço d, cierta quātia de pan, e de vino, e de dinero, que les den cada año para su gouierno, e para su vestir del, e de su cōpaña, catando toda via e que de la renta e de los esquilmos de los bienes del huerfano salgan estas despensas: e que todo lo al, le finque en saluo, si se pudiere fazer f. Pero si el guardador entendiesse que seria daño del moço, en descubrir la riqueza, o la pobreza del, e por esta razon g le gouernasse de lo suyo, espendiēdo por el, tanto quanto fuesse guisado, o poco mas, por esta razon: estonce dezimos, que lo puede fazer, e deue le despues el moço quando fuere de edad pagar todo lo q desta manera ouiesse despendido por el.

¶ *Exx. XX.*

30 Taliter discernat iudex alimenta pupillo: quòd ex fructibus & reditibus patrimonij rebus saluis gubernetur: sed si tutor eum de proprijs alimentat, ne pupilli dijuitiæ manifestentur, vt non eueniat ei damnū tenetur pupillus sic expensas soluere. h. d.

1 d ¶ *Del moço.* Concord. l. secunda. ff. vbi pupi. educa. deb. & C. de alimen. pupill. præst. l. fin. & modum patrimonij spectare debet iudex: cum alimenta decernit: & debet statuere tam moderatē, vt non vniuersum reditum patrimonii in alimenta decernat: sed semper ita fiat vt ex reditu aliquid supersit. l. ius alimentorum. versicu. modum. ff. eod. Sed quid si pupillus habet ita modicum patrimonium, quòd reditus non sufficiunt ad alimenta, nunquid poterit tutor ponere manum ad proprietatem? Alberi. in. d. l. ius alimētorum. dicit, quòd vidit multos & magnos viros sentire, quòd non: per illum versic. Sed quòd potius tutor debet mittere pupillum ad mendicandum, ipse ta-

men vult contrarium, maximè vbi pupillus esset nobilis, licet pauper & dicit de hoc videri tex. expressum. in. l. 3. in princ. ff. de cōtra. iudic. tute. vide ibi per eum.

e ¶ *Toda via.* Concordat dicta. l. ius alimentorum. & vide quæ dixi in glo. præcedenti.

f ¶ *Fazer.* Nota bene: nam facit pro dictis Alberi. de quibus supra in glo. prima.

g ¶ *Razon.* Vel 4 dicta. & idē crederem, si nulla cā adesset, sed ex iniuria non adiuit iudicē pro taxatiōe alimētorū & probari videtur in. l. fina. C. de aliment. pupil. præst. Ad tit. C. qūtut. vel cura. esse desi. & in fi. quibus mo. tut. fi. & l. 11. in fi. tit.

¶ *Ley. X X I. Fasta quanto tiempo deue durar la guarda e el officio de los guardadores de los huerfanos: e como deuen dar cuenta de los bienes dellos.*

DVrar deue h el officio de los guardadores, fasta q̄ los huerfanos sean de edad de catorze años, si fueren varones: e si fueren mugeres, fasta que sean de doze. Otrosi se acaba tal guarda, como esta, por muerte, o por desterramiento i del guardador, o del huerfano. Esso mismo seria si tornasse en seruidumbre k, o catiuassen a qualquier dellos. E aun dezimos q̄ si alguno fuesse dado por guardador a tiempo cierto, o so condicion, que se acaba tal guarda cumpliendose el tiempo: o fallesciendo la condicion. Otrosi dezimos q̄ se acabaria tal guarda como esta, si porsi jassen al huerfano, o al guardador, seyēdo de aquellos guardadores q̄ son llamados legitimos l. E aū se acabaria quā do el guardador se escusasse de lo ser, por algūa razon derecha: o si le tirassen de la guarda por sospechoso. Pero en qualquier destas maneras sobre dichas que se acabe el oficio del guardador, tenudo es luego de dar buena m cuenta e verdadera de todos los bienes del huerfano, tābien mueble como rayz, e entregarlo todo a el mismo, e a su guardador, que es llamado curator. E para esto cumplir, es obligado tambien el guardador, como sus fiadores n, e sus herederos o, e todos sus bienes a el huerfano, e a sus herederos.

h ¶ *Durar deue.* Cōcord. instit. quib. mod. tut. te. fin. in prin. & suprà eodē l. 11. & vide. l. ita autem. §. si tutor. & ibi Bart. ff. de adminiſtra. tuto. & de tutela regis: an finiatur pubertate? vide p Alberi. in rubric. C. qū tutor vel cura. ess. desi. & quæ dixi. in l. §. tit. 15. 2. par.

i ¶ *Por muerte, o desterramiento.* Concord. cum §. simili modo Inst. quib. mo dis tute. fini. & intellige. de sterramiento ex quo ciuitas amittitur, vtibi [illegible] id si tutor banniatur? vide Nicho. de Neapol. in. l. si tutor. §. si tutor. ff. de tute. & ratio. distra. & vide. l. in locum. & ibi Alber. C. qui p. t. tuto. vbi concludit, q̄ si ex banno ciuitatem amittat desinit esse tutor, vt in. §. sed & capitis. inst. quib. mod. tute. finitur. quando autē ciuitas amittitur. vide in. §. minor. inst. de capit. diminu. & semper cautè aduertas ad istas. ll. partitarum cum loquuntur per hoc verbum desterramiēto, vt nō semp intelligas de q̄libet exilio a iudice ipposito.

k ¶ *En seruidumbre.* Prosequitur quæ habentur inst. quib. mod. tute. fini. & per Azo. C. quando tutor, vel cura. ess. desi. in summa.

l ¶ *Legitimos.* Vide. ff. de capit. diminu. l. tutelæ.

m ¶ *Buena cuenta.* De hoc vide. ff. de tute. & ratio. dist. p totū. & C. arbitr. tute. in summa. per Azo. & si non reddit rationē, tenetur pœna, quasi falsi. l. 1. §. tutores. & ibi Bar. ff. de falsi.

n ¶ *Fiadores.* Vide. ff. & C. de fideiusso. tuto. per totum.

o ¶ *Herederos.* Vide. C. de hæredi. tuto. p totū. & ff. de fideiuss. & hær. tu.

p ¶ *Sus bienes.* Nota singulariter, q etiā bona fideiussorū & hæredum tutoris, sunt tacitè obligata minori. Adde. l. fi. §. fi. in fi. & ibi not. Bal. C. de iudic. & ibi vide p Iaso. q̄ intelligat etiā de rebus proprijs hæredū licet nō bē se firmat: sed satis, pbat in ista. l. pūtarū, quam tene menti.

¶ *Titulus Decimus septimus. De excusatio. tuto.*

¶ *Lex prima.*

30 Excusatio est iustam causam quare non tenetur subire onus tutelæ assignare sed minor viginti quinq; annis non tenetur excusationem ponere quia si veller, non admitteretur. li. d.

1 a ¶ *Tantoes.* Seqtur dicta Azo. C. de excusat. tuto. in sum.

2 b ¶ *Menor.* Vid. Instit. eo. §. minores autem.

¶ *Lex. II.*

30 In hac. l. ponunt casus, i q̄bus tutor pōt excusari a tutela quos latè hic vide. h. d.

Adtit. C. ff. & instit. de excus. tut. & l. 14. ad fin. c ¶ *Se pueden escusar.* Et quando quis vocat ad ista munera, debet vti remedio excusationis non appellationis. l. 1. §. 1. ff. quādo ap pella. fit. & ibi Barto. & qui si per malitiam sine iusta causa se excuset an teneatur ad dānū interim contingens vide Io. de Plat. in rubr. C. de excusa. mune. libr. 10. dicentē q̄ sic. l. imperatores. §. 1. ff. de appellat. l. 1. 1. & §. C. si ex fa. allega. tuto. ex cus. fit. & licet veram excusationē quis habeat: si tamen veritati mendacio adiecto excusatus fuerit tunc, ppter vitium pronuntiationis vacationē nō habebit. l. qui testō ff. de excusa. tuto. & Ioā. de Pla. vbi supra.

Adtit. C. qūtut. vel cura. esse desi. & in fi. quibus mo. tut. fi. & l. 11. in fi. tit.

¶ *Titulo. X V II. Porque razones los q̄ son escogidos para guardadores de los huerfanos se puedē escusar que lo non sean.*

EScusan se los omes que son dados por guardadores de los huerfanos e de sus bienes, poniendo razones ciertas ante fe guisadas porq̄ muestran que non se han de trabajar de la guarda dellos. Onde pues que en el titulo ante deste fablamos, de como tales guardadores como estos, deue ser escogidos. Queremos aqui contar las razones, porque se puedē escusar de tal guarda, quādo nō la quieren fazer, o nō pueden. E diremos, que cosa es tal escusa como esta. E que razones son aquellas, porque pueden esto fazer. E ante quien. E en que manera. E falla quanto tiempo, puede aquel que es escogido por guardador, poner tal escusa como esta.

¶ *Ley. I. Qual cosa es escusança.*

HEscusança tanto es como mostrar alguna razō derecha en suyzio, porque aquel, que es dado por guardador de algū huerfano, non es tenudo de recebir en guarda a el nin a sus bienes. Pero non ha porque mostrar escusança ninguna, el que es dado por guardador de huerfano, seyēdo el menor b de veynte e cinco años, por que estos a tales non lo pueden ser maguer quieran.

Ley. II. Que razones son aquellas porque se puede escusar el que es guardador de algun huerfano que lo non sea.

RAzones ciertas son porq̄ los omes se pueden escusar c, que non sean guardadores de huerfanos. La primera es, quādo aquel que es dado por guardador ha cinco fijos d naturales, e legitimos biuos. Pero si alguno ouiesse perdido de los cinco fijos, vno o mas ē batalla e, en seruicio de dios e del rey, bien puede ser contado entre los biuos, e escusarse el padre por esta razon de ser guardador. Otrosi se pueden escusar, que nō sea guardadores, todos aquellos que han de recabdar las rentas del Rey f, e los que son sus mensaseros g, e los que han de judgar h e cumplir la justicia por obra. Pero si alguno destos oviesse recebido en guarda algun huerfano, ante que le ouiessen dado aql officio non se podria despues escusar i por esta razō, que lo nō ouiesse en guarda. Otrosi dezimos, que si algun guarda dor k de huerfanos, ouiesse de yr en seruicio del Rey por su mandado, a alguna parte que fuesse muy lueñe: o fuesse alla por seruicio, o por pro comunal de la tierra en que biue, este a tal deuen le atender fasta que venga. Pero deue dexar los moços e sus bienes en guarda e en recabdo de tal ome, que piense bien dellos, de mientra que el tornare. E quā do viniere, deue cobrar e auer los huerfanos en su guarda, bie assi como los tenia en ante. E aun dezimos, que desde aquella sazō q̄ viniere fasta vn año l, non le deuen dar otro huerfano nueuamēte en guarda. Fueras ende, si pluguiere a el mesmo de lo recebir. Otrosi dezimos, q̄ si acaescieſſe algun pleyto granado m de nueuo, entre el guardador e el huerfano sobre toda la heredad del moço, o sobre alguna partida grande della, q̄ por tal razon como esta, bien se puede escusar el guardador, que non aya en guarda el huerfano. E aun dezimos, q̄ auiendo al gun ome tres guardas n de huerfanos, si acaescieſſe q̄ le quieran dar otro en guarda, bien se puede escusar, por tal razō como esta, q̄ non reciba la quarta guarda. Otrosi, el que fuesse tan pobre que non ouiesse al porque guarelcer, si non por

rorum. & ita loquitur. d. l. si quis decurio. & istam opinio. videtur sequi glo. in. l. 1. C. qui nume. libero. libr. 10. & firmat Bald. in. d. l. si quis decurio. dicens hanc esse veritatē: sed opi. gloss. in. d. l. si quis decurio. plerique docto. tenuerunt, vt refert Alex. in additio. ad Bart. in. d. §. demonstratur. & consi. 113. vol. 5. & tenementi, nam talis excusaretur a collectis, secundū Barto. in. §. demonstratur. & ista opinio tanq̄ benignior videtur sequenda, secundū Ange. instit. de excusa. tuto. in princ. col. 3. vbi dicit q̄ vidit de facto ita pronuntiari.

c ¶ *En batalla.* Concordat bello amisi. ff. eo dem. & instit. in princ. & §. fœminæ. in fi. de adopt.

f ¶ *Del Rey.* Concordat instituta eodem. in §. primo. vbi Ange. Aretin. dicit procedere tam in administrantib⁹ res fiscales, q̄ res patrimoniales principis. l. administrātes. in principio. ff. eodē. l. bene a zenone. C. de quadr. præscrip.

g ¶ *Mensageros.* Concord. instit. eodem. §. item hi qui.

h ¶ *Iudgar.* Concordat instit. eodem. §. & qui potestatem.

i ¶ *Escusar.* Vide in dict. §. & limita. vt in l. iurisperitos. in principio ff. eodem.

k ¶ *Guardador.* Adde dict. §. item hi qui rei publicæ.

l ¶ *Vn año.* Vide in dicto. §. & in. l. non solum. in principio. ff. eodē. l. bene a zenone. C. de quadr. præscrip.

m ¶ *Granado.* Concordat instituta eo. §. item propter litem. & l. propter litem. ff. eodem.

n ¶ *Tres guardas.* Concord. instituta eod. §. item tria. & ff. eo. l. tria. & l. si duas. & l. si quis. in princip. non tamen præstarent vacationem ab aliis muneribus publicis authoritate, & vtilitate. l. 2. & ibi vide Ioan. de Plat. C. de excusa. munē. l. 10.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

lauor de sus manos [a] bien se puede escusar que nõ sea guardador de huerfano. Otrosi se podria escusar, que non fuesse guardador, el que fuesse enfermo [b] de tal enfermedad de que nunca pudiesse guarescer. E aun el que nõ supiesse leer, nin escreuir [c], si fuesse tan simple o tan nescio, q̃ non se atreuisse a fazer la guarda con recabdo. E aun se podria escusar de la guarda del huerfano, el q̃ ouiesse auido grand enemistad capital [d] con el padre de aquel que le quisiessen dar en guarda. E capital enemistad es dicha [e], quãdo aquel q̃ es dado por guardador del huerfano, acuso el padre del, ꝺ cosas que si le fuessen prouadas, que le deuian matar porende, o ser mal enfamado, o si le ouiesse assechado en otra manera por lo matar: o si ouiesse seydo su enemigo conoscidamẽte [g], e non fuesse despues fecha paz [h] étre ellos. E escusar se podria otro si de la guarda, aquel aquiẽ ouiesse mouido pleyto de seruidũbre el padre del huerfano, o el al otro. E otrosi el que fuesse mayor de setenta años [k], o menor de veynte e cinco [l].

Adtit. C. qui morbo se excus.

¶ *Ley. III. Como los caualleros o los maestros de las sciencias se puedẽ escusar que nõ sean guardadores de otri.*

Caballero que estouiesse en corte del Rey o en otro lugar señalado por mandado del: o por pro comunal de la tierra, bien se puede escusar [m], que non tome guarda de huerfano, por razon de aquel seruicio que faze. Otrosi el que fuesse maestro de gramatica [n], o de rhetorica, o de dialetica: o de fisica [o], mostrãdo su sciẽcia a los escolares, e obrando por ella [p] en su tierra: o en otro logar, por mandado del Rey, q̃ bien se puede escusar qualquier dellos, q̃ non sea guardador del huerfano. Esso mismo seria de los maestros delas leyes [r] que sirue alos Reyes, biuiẽdo con ellos por sus juezes, o por sus conseseros. E a vn dezimos, que los filosophos [s] q̃ muestran el saber de las naturas, se pueden escusar que non sean guardadores de huerfanos contra su plazer. Otrosi dezimos, que el que fuesse dado por guardador al moço menor de catorze años, desque le aya guardado, fasta que sea de esta edad, bien se puede escusar, que lo non aya en su cura [t] dende en adelante, si non quisiere. E sobre todo dezimos que el marido [v] non deue ser dado por guardador de los bienes de su muger que fuesse menor de edad, porque sospechamos que la muger por amor que haa su marido, non le demandaria emienda del daño, o del menoscabo que fiziesse en ellos, e que gelo perdonaria todo deligero. E porende deue pedir el marido al juez, que dea los bienes della [x] otro guardador, que sea sin sospecha.

a. ¶ *Manes.* Concord. insti. eod. §. sed & propter pauperta tem, & ibi glo. à prælatura tamen non excusat paupertas. vid. glo. in. c. 11. q. 3.
b ¶ *Enferme.* Concor. insti. eod. §. item propter aduersam valetudinem, si autem superueniat morbus post susceptam tutelam, vide. ff. eod. l. post susceptam, & vide in materia Ioan. de Plat. in. l. à muneribus. C. de decurio. li. 10. & i. l. podagr. C. q mor. se excus. eo. li. & vide. l. nõ solum. §. si quis ita ægrotus. ff. de excusa. tutor. l. 1. C. qui morb. se excusant.
c ¶ *Escreuir.* Concord. insti. eo. §. similiter. & vide Ioannem de Pla. in. l. ex pertes. C. de decurio. lib. 10. & l. athletæ. §. fi. ff. eo.
d ¶ *Enemistad capital.* Concor. datin stitu. eo. §. item propter inimicitias, & l. athletę. §. dat remissionem, ff. eod.
e ¶ *Es dicha.* Declaratur hic q̃ sit capitalis inimicitia, & approbat dictum glos. f. in. d. §. ite propter inimicitias. & vide Bart. in. l. 3. §. ff. de adimen. lega.
f ¶ *Assechado.* Nam inimicitia probat ex offensione & etiam ex nisu offensionis puta ex insidiis, item probatur si quis fecit parentelã vel cõfœderationem cum inimico: coniunctiones & confœderati præsumuntur eiusdem intentionis, vide per Bald. in. l. liberi. C. de inofficio. testa.
g ¶ *Conoscidamente.* Ex inimicitia probabili, vt dixit, quæ nõ oriuntur nisi ex probabili causa seu rationabili: & ideo in dispositione. l. non attendit inimicitia, nisi ex capitalibus vel ex magnis causis orta. vide per Bal. in. l. hæreditas. co. n. C. de his quib. vt indign. & probata causa inimicitiæ probatur inimicitia. Bald. in. l. nostram. in fi. C. de testa. & dicitur inimicus, qui etiam speratur inimicus ex euidentibus coniecturis, & apparatibus. Bald. in. c. 1. in princ. col. 5. quib. mod. feud. amitta. & vide quæ not. Bal. de pace const. in parte ad indignationem.
h ¶ *Fecha paz.* Præsumit enim inimicitia durare, nisi contra probetur vt hic. & in. l. in ipsius. vbi Bald. C. famil. hercisc. vide Soci. consi. 37. col. 3. in. 3. volu. & quid si reconciliatio sit de recenti? vide per Feli. in capit. cum oporteat. de accusatio. col. 4.
i ¶ *De seruidumbre.* Concor. insti. eo. §. item is qui. cum glo. ibi.
k ¶ *De setenta años.* Concord. insti. eod. §. item maior, & quid in muneribus aliis a tutela, vel in honoribus, vide Ioan. de Plat. in. l. si vltra. C. de decurio. lib. 10.
l ¶ *Menor de veynte e cinco.* Vide supra eodem. l. prima.

¶ *Lex. III.*

In hac, vt vides, ponuntur & adduntur alij casus vltra eos, qui continentur in. l. proxima. Habuit ortum ista. l. 1. l. sed & milites. ff. de excusatio. tuto. h. d.

m ¶ *Escusar.* Imõ neq; voluntas admittitur. C. qui dar. tuto. pos. l. militem. & supra tit. proxi. l. 1. 4. & §. idem & in milite. institu. eo.
n ¶ *De grammaticos.* Concor. insti. eo. §. item rom. & l. si duas. §. grammatici. ff. eo.
o ¶ *Fisica.* De medicis dicit q circuitores antiq. appellabant q circuibãt ciuitatẽ sanando ægros, vt in d. §. grãmatici vbi glo. & q. et vocantur para bolani qa multas habẽt parabolas, & appellatione medicorum nõ continentur, qui faciunt incantationes, vel exorcizant, nam non sunt medicinæ genera ista, secundum Bald. in. l. 1. C. manda.
p ¶ *Por ella.* l. sed & reprobari. §. amplius. ff. eod.
q ¶ *Mandado del Rey.* Hoc dicit quia extra patriam suam isti nõ habent excusationẽ, limita ergo istã. l. nisi alibi doceant, vel practicent ex mãdato regis, qa tunc idẽ est ac si in patria. limita etiam in valde disciplinatis: nã licet quis ibi debet immunitate gaudere, vbi facit vtilitatẽ, fallit tamen in his q̃ sunt scientiæ eminentioris: qa vbicũq; isti legant honorant patriã suã, & sunt decus & splẽdor patriæ, vt in. d. §. amplius. & ibi Bald. post Iaco. de Are. Item qui legerint in ciuitatibus habentibus priuilegium studii, gauderent hac immunitate, licet extra patr. am legãt ex quo ibi ex concessione regis docẽt, & haberetur perinde ac si Romæ, seu in cõmuni patria docerẽt, vt in. d. §. item Romæ. & ibi per Ange. Areti. & per Alberi. in. d. l. sed & reprobari. §. de philosophis.
r ¶ *Maestros de las leyes.* Concord. cum. l. iurisperitos. ff. eo. & cũ. l. sed & reprobari. §. legũ doctores. ff. eo. & aduerte, quia in hoc deterioris conditionis esse videntur doctores legum, q̃ grammatici, & alii de quibus supra sed in multis alijs sunt priuilegiati de quibus in. l. 8. titu. hui. 2. parti. & tradit Areti. in. d. §. item Romæ.
s ¶ *Filosophos.* Adde. l. sed & reprobari. §. 1. ff. eod.
t ¶ *En su cura.* Concord. insti. eod. in. §. qui tutelam.
v ¶ *El marido.* Concord. insti. tu. eodem. [illegible] ipserunt. & C. qui dar. tuto. pos. l. maritus. & vide glo. in. c. adam. 33. q. 5.
x ¶ *Que de alos bienes della.* Adde. l. amplissimi. & l. licet. C. de excusatio. tuto. & ex isto verbo & superiori patet quòd non prohibet hæc lex, maritum dari curatorem ad litem. vide Barto. in. l. si quis cum procuratorio. §. fina. ff. de procurato. & Bald. in. l. prima. in fine. ff. de excusatio. tuto. vbi dicit. ita in practica seruari, ex ratione tamen hic posita, porq̃ sospechamos, &c. forte posset dici, q̃ si iis ad quã daretur curator, esset magni præiudicii, idem dici debeat q̃ de curatore bonorum, prout etiam voluit Salice. in. d. l. maritus.

a. Vide que habes. Cabsma. L. 6. tit. 17. p. 7.

¶ *Lex finalis.*

Excusatio debet fieri per tutorem coram iudice intra quinquaginta dies a tempore quo scit se tutorem datũ numerandos: si est infra centesimum lapidem vel miliarium, alias habet pro quolibet viceſimo miliario vnam diem, & insuper triginta dies: & iudex a die a qua incipiũt iusti dies currere vsq; ad quatuor mẽses hanc causam diffiniat: & si tutorem grauet, legitimam excusationem non admittẽs, potest tutor appellare. h. d.

¶ *Ley. IIII. Ante quien, e en que manera, e fasta quãto tiempo puede aquel que es escogido por guardador poner escusa que lo non sea.*

EL que se quiere escusar, q̃ nõ sea guardador de huerfanos, deue mostrar delante del juez la escusacion que ouiesse, fasta cincuenta dias [a], e deuen se començar a contar, desde el dia que el supo [b] primeramente que era dado por guardador. E esto se entiende, si es en el lugar aquel que es dado por guardador, o si es en otro lugar, que non sea mas lueñe de cient millas [c]. Ca si mas lueñe fuesse, deue auer estonce por cada veynte millas [d] vn dia, e treynta dias de mas, a q̃ venga mostrar su escusaciõ. E el juez ante quiẽ ouiere a ser mostrada tal escusa, deue fazer, que desde el dia que se començaron a cõtar los dias sobredichos, fasta cũplimiẽto de q̃tro meses [e], sea librado el pleyto, si deue valer, o non la escusacion. E si aquel q̃ es dado por guardador, mostrare escusa derecha, e nõ gela quiere caber el juez ante quien la mostrare, si se sintiere agrauiado de la sentencia que diere pue de se alçar della [f].

1 a ¶ *Cincuẽta dias.* Concor. insti. eod. §. qui eñ excusare se volunt. & l. scire oportet. §. 1. & 2. ff. eod. & tol. li. excusatio, si tutor vel curator administret vel patiatur se confirmari. l. Caius. & ibi Nicol. de Neapolit. ff. eodem. & gl. ff. in. d. l. scire oportet. §. fin. & l. tutores. C. si ex fals. alleg. vbi vide glo.
2 b ¶ *El supo.* Concord. C. eod. l. quinquaginta & iuribus, de quibus supra.
3 c ¶ *Cient millas.* Tria miliaria faciunt leucã. l. 25. titul. 26. 2. partita. & quæ ibi dixi.
4 d ¶ *Veynte millas.* Adde. l. primã in princi. ff. si quis caut.
5 e ¶ *Quatro meses.* Vide. l. l. quin quaginta. ff. eodem.
6 f ¶ *Alçar della.* Add. d. l. quin quaginta. C. eodem.

Titulus. xviii. de suspect. tuto.

Lex. I.

Suspectus dicit de cuius dilapidatiõe aut mala morum [illegible] institutione pupillorum sienda, rationabiliter suspicatur, & ob hoc remouetur a tutela, licet idoneè satisfaciat. Ob paupertatem autem non remouebitur bonus homo morigeratus. Item remouetur qui alterius tutelam male gessit, vel si est inimicus pupilli: vel cõsanguineorius tutelam male gessit, vel si est inimicus pupilli: vel cõsanguineus eius, vel in iudicio dixit pro alimentis pupilli nõ habere, & contrarium reperitur. aut si inuentariũ non facit, vel pupillum in lite non defendit. aut latitauit, cum se tutorem sciuit. h. d.

7 g ¶ *Sus sospechoso.* Concord. insti. eod. §. fi. & ff. eod. l. suspectum.

Titulo. XVIII. Delas razones porque deuen ser sacados los huerfanos e sus bienes de mano de sus guardadores por razõ de sospecha que ayan contra ellos.

SOspechas grãdes nasce cõtra los omes que tienen los huerfanos, e sus bienes en guarda, de manera que los parientes e los otros que aman la pro de los menores, recelando se que non les vẽga daño de aquellos, q̃ los deuen guardar, se han a mouer, para mostrar razones, porque deuẽ los huerfanos ser sacados de poder dellos. Onde pues q̃ en el titulo ante deste, mostramos las razones, porq̃ ellos mismos se puedẽ escusar, de nõ ser guardadores, quando nõ quieren, o non puedẽ trabajarse dello. Queremos aqui dezir, de aquellas porq̃ deuen ser tollidos de la guarda, maguer se quierã ellos trabajar della. E diremos quien son aquellos que pueden esto razonar. E en que manera deuen esto fazer. E ante quié. E que pena merescen, si fallaren que algũ menoscabo les fizieron.

¶ *Ley. I. Por quales razones pueden ser tollidos los guardadores de la guarda.*

AQuel guardador puede ser llamado sospechoso [g], q̃ [illegible] es de tales maneras, q̃ p[illegible] dẽ sospechar cõtra el, q̃ despues gastara los bienes del huerfano, o que le mostrara malas costumbres. E maguer este atal fuesse rico [h], e quisiesse dar fiador [i] de guardar e aliñar los bienes del moço, por todo esso non le deuen dexar en su guarda, porque tal fiadura nõ le toldria al guardador el mal entendimiento, o la mala voluntad que ouiesse en gastar lo del huerfano. E aũ dezimos que si el guardador fuere pobre, e de buenas maneras [k], non deuen porende sacar de su poder al huerfano, e dar otros en su lugar. E las otras razones por que puedẽ toller a los guardadores los huerfanos, o dar otros en su lugar son estas, assi como si alguno ouiesse seydo guardador de otro huerfano, e ouiesse [n] procurado mal [l] los bienes del. O le ouiesse mostrado malas maneras. O si despues que ouiesse en guarda al moço, fuesse fallado q̃ era su enemigo [m], o de sus parientes [n]. O si dixesse [o] delãte del juez, que non tenia que dar a comer al moço, e fallassen que dize mentira [p]. O si nõ. fiziesse escrito de los bienes del huerfano, a que llaman inuentario, segund des C. de excusatio. tuto. Bartol. tamen ibi dicit hoc relinquendum arbitrio iudicis. vt vides ista lex indistinctè loquens, videtur approbare opinionem Dini. non tamen displicet arbitrium iudicis in hac reversari. prout Bart. dicit.

h ¶ *Fuesse rico.* Concord. insti. eo. §. suspectus est autem.
i ¶ *Dar fiador.* Quia satisfdatio propositum maleuolum tutoris non mutat. l. quia satisfactio. ff. eodem. & subdit etiam ista lex.
k ¶ *Maneras.* Adde insti tuta eodem. §. fina. & l. si creditores. ff. de priui leg. credito.
l ¶ *Procurado mal.* Qa semel malo &c. l. 1. §. si autem. ff. eod. & ibi gl. & intellige, quòd semel per præsumit &. ff. & in quòd malefa- institu. de ciat, qui semel susp. tuto. malè fecit in re simili, secus si sit dissimilis secundũ Bart. quem vide in l. secunda. in fine. ff. de senato. Bald. in ca. prime. colum. 2. de feu. dat. in vic. leg. com miss. & vide q̃ not. Bald. in. l. nõ ignorabit. C. ade exhiben: & de officiali semel remoto propter delictum vide in l. si aliquid. C. de suscepto. & Archa. libr. 10. & ibi Ioan. de Plat. Item & per cõtrarium pro bono sem per præsumitur bene. l. q̃ si nolit. §. qui mancipia. ff. de ædilit. edi. Bald. in. l. prima. circa finẽ. C. loca. capit. mandata. de præsumptio.
m ¶ *Su enemigo.* Adde. l. 3. §. si tutor inimic. ff. eodem.
n ¶ *Sus parientes.* in. d. §. si tutor dicit parentibus eius. ex quo verbo. gl. ibi dicit secus esse si esset inimicus fratris vel aliorũ trãsuersalium. quam tamen gloss. reprobant ibi Din. & Alberic. per text. in l. humanitatis
o ¶ *Si dixesse.* Idem si sui copiam non faciat, vt alimenta pupillo decernantur. institu eodẽ. §. si quis tutor. & l. tertia. §. tutor qui ad alimenta. ff. eodem.
p ¶ *Mentira.* Vide in. d. §. tutor qui ad alimenta.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

10 a ¶ *Diximos.* Supra titu. 16. l. 15. ead. partita.

11 b ¶ *Amparasse.* Concord. l. fi. in prin. C. de adminis. tuto. & an ex hoc solo remouean̄t sine nouo processu. vid. Bar. in l. eũ qui res. C. de procura. q̃ sic & eundem Bar. in l. impuberibus. §. fi. ff. de suspect. tuto. & tutor qui non vult accusare offensores minoris remouet, vt suspectus l. senat⁹. & ibi not. Bald. C. q̃ accusẽ. nõ pos.

12 c ¶ *Se escondiesse.* Concord. cum l. impuberibus §. fi. ff. eo. Add. de etiam aliã causam. in. d. l. 1. §. seuerus. & aliam. in. §. tutores. ff. eod. & in. §. is tutor.

¶ *Lex. II.*

Tutoris suspecti accusatio cõpetit cuilibet de populo: sed magis incumbit matri, auiæ & sorori vel nutrici pupilli, aut alii cuiuscunq; sexus qui ratione pietatis mouetur: impubes tñ ipse non potest accusare: sed factus adultus põt cum consilio cõsanguineorum, siue tutor sit testamentarius legitim⁹: vel datiuus: & fiet hæc accusatio coram iudice maioris loci, vbi pupillus habet bona sua, & fiet tutore accusato præsente. h. d.

1 d ¶ *Del pueblo.* Concord. l. 1. §. consequens. ff. eod. & inst. eo. §. consequẽs & l. pietatis. C. eod.

2 e ¶ *Señaladamente.* In. d. l. 1. §. consequens. dicitur immo & mulieres admittuntur: sed hæ solæ quæ pietate, &c.

3 f ¶ *Menor de catorze años.* Adde inst. eo. §. impuberes. & ff. eod. l. impuberibus. in prin.

4 g ¶ *En el vientre.* Adde. l. 3. §. sed & si quis curam ventris. ff. eo. & vid. ibi in. §. non tantum. de furiosis, & prodigis.

5 h ¶ *Quier fuere.* Omnes equidem tutores possunt fieri suspecti, vt hic & inst. eo. §. nunc videamus. & l. 1. §. ostendimus. ff. eod.

6 i ¶ *La acusacion.* Et aduerte, q̃ in accusatiõe suspecti tutoris, nõ est necesse in libello ponere causam. Bar. in. l. hæc enim. in prin. ff. eo. q̃n dolus nõ obiicitur. & an possit fieri accusatio de suspecto per procuratorem? vide Nico. de Neapo. in. l. planè. ff. de excusa. tuto. vbi refert Raine. tenuisse q̃ non. tex. tñ videt velle, q̃ sic in. l. non solum. §. fin. secundum literã accusabit. & Ange. ibi dicit q̃ põt fieri, si ciuiliter agat ad remouendũ eũ: non verõ si criminaliter agat. vide ibi per doctos. & an possit tutor accusari de suspecto ante quã gerat? vid. l. hæc enim. §. fi. ff. eod. & Bal. in. l. 1. §. solent. ff. de offic. præfect. vrb.

7 k ¶ *Del judgador mayor.* Adde inst. eo. §. 1. sed an debet esse hęc accusatio coram iudice cautarũ criminalium, vel possit corã iudicibus ciuilium causarum agi. Bald. in. l. 1. C. si tuto. non gesse. refert opiniones contrarias, & dicit q̃ de facto vidit istã quæstionẽ agitari coram iudice ciuilium causarum, præsertim cum opponitur culpa, & non dolus, & ego vidi similiter coram auditoribus regalis cancellariæ litẽ super hoc. vi. Bar. in. l. 1. §. sciendum. ff. de suspect. tuto. & ibi etiã vide per eum, an si agatur criminaliter debeant in libello exprimi ea de quibus in. l. li-

suſo diximos a. O ſi nõ le amparaſſe b
e le a ſus bienes en ſuyzio, o fuera de ſuy
zio. O ſi ſe eſcondieſſe c, e non quiſieſſe
pareſcer: quando ſupieſſe que le auiã da
do por guardador del huerfano.

Ley. II. Quien ſon aquellos que pueden razonar contra el guardador para dar le por ſoſpecho ſo, e en q̃ manera lo deuen fazer e ante quien.

ACuſar puede al guardador por ſoſpechoſo cada vno del pueblo d. E ſeñalada mente c, es tenuda de lo fa
zer la madre del huerfano, o ſu auuela, o ſu hermana, o ſu ama que lo crio: o otra perſona qualquier tãbiẽ muger como varon, q̃ ſe mueua a fazer lo por razõ de piedad. Pero el moço q̃ fuere menor de catorze años f, nõ podria acuſar a ſu guar dador por ſoſpechoſo: mas ſi fueſſe mayor poder lo ya fazer cõ conſejo de ſus pariẽtes. E cada vno deſtos ſobredichos puede acuſar por ſoſpechoſo, tãbien al guardador q̃ fueſſe dado al q̃ fueſſe aũ ẽ el vientre de la madre: como al q̃ fueſſe ya naſcido, quier fueſſe h eſtableſcido por guardador en teſtamẽto: o por razõ de pariẽteſco: a q̃n dizẽ legitimo, o fueſ ſe dado por otorgamiento del ſuez del lugar. E la acuſaciõ i de los guardadores q̃ ſe faze por razon de ſoſpecha, deue ſer fecha, delãte del judgador k, mayor del lugar: do ha el moço ſus bienes, eſtãdo delante l aquel cõtra quien es dada la acuſacion de la ſoſpecha.

¶ Ley. III. Como el judgador de ſu officio puede remouer al guardador de la guarda del huerfano, quando entendiere que es dañoſo.

EL judgador de ſu officio m puede remouer al guarda dor de la guarda, maguer non le acuſe ninguno, ſi viere, o entendiere q̃ faze mal la faziẽda del huerfano, en qual manera quier q̃ lo vea, o lo entienda. Otroſi dezimos, que luego quel guardador es acuſado n, por ſoſpechoſo, e el pleyto de la acuſaciõ es começado por demãda o, e por reſpueſta, deue el juez dar a otro ome bueno en fieldad, la guarda del moço e de ſus bienes, faſta quel pleyto ſea acabado.

¶ Ley. IIII. Que pena mereſcen los guardadores de los huerfanos, ſi fallaren que fizieran algund menoſcabo en los bienes dellos.

TOllido ſeyendo el guardador del huerfano de la guarda del huerfano por ſoſpechoſo, por algun enga ño P, q̃ le ouieſſe fecho en ſus bienes: dezimos, que finca enfamado porẽde por ſiempre, e deue pechar el daño que fizo al huerfano, ſegund aluedrio del judga-

dor. Mas ſi fueſſe remouido de la guarda non por engaño que ouieſſe fecho a ſabiendas, mas por que fueſſe ome perezo ſo, o de mal recabdo a, eſtonce non ſeria porende enfamado. Pero deuen dar luego algũ ome bueno que guarde al moço e a ſus bienes en lugar del otro. E ſo bre todo dezimos, q̃ todas aquellas razones ſoſpechas, que diximos en eſtas leyes, q̃ hã lugar en el guardador del pupilo. Eſſas miſmas deuen ſer guardadas en el otro guardador, q̃ es dado a los me nores de veynte e cinco años, e mayores de catorze, aque dizen cũrator b.

Titulo. XIX. Como

deue ſer entregados los menores, ſi algũ daño ò menoſcabo recibierõ ẽ ſus bienes, por culpa de ſi miſmos, o de aq̃ llos que los tuuieren en guarda.

MEnoſcabos e daños recibẽ muchas vegadas los menores en ſus bie nes por mengua de ſi, porq̃ nõ hã entẽdimiẽ to cũplido en las coſas, aſsi como les ſe ria meneſter, o por culpa, o por engaño de ſus guardadores, o de otro. E porẽde tuuieron por biẽ los ſabios antiguos, q̃ fizieron las leyes, q̃ ellos fueſſen entrega dos de todo ſu derecho, quando tal daño les acaeſciesſe por algũa deſtas ma neras. Onde pues que en los titulos ante deſte fablamos de la guarda de los huer fanos e de ſus bienes. Queremos aqui de zir, de como deuen ſer entregados, quã do por mengua de guarda reciben algũ menoſcabo, o daño en ellos. E diremos deſta entrega, a que dizẽ en latin reſtitu tio, que coſa es. E a que tiene pro. E qua les ſon aquellos menores q̃ la puede de mandar. E porque razones. E de que co ſas. E ante quien. E quãdo. E en que ma nera deue ſer fecha.

¶ Ley. I. Que coſa es entrega, e a que tiene pro.

REſtitutio en latin, tãto quiere dezir en romãce, como demã da de entrega que faze el me nor al juez, que le torne algun pleyto, o alguna poſtura q̃ ha fecho cõ otro a daño de ſi en el eſtado primero c en q̃ ante eſtaua, e que reuoque el juyzio que fueſ ſe dado contra el, e torne el pleyto en el eſtado en que era ante q̃ lo dieſſen. E tie ne pro eſta entrega a los menores, ca por ella ſõ guardados, de daño, q̃ les podria venir por ſu liuiandad, o por engaño d que les ouieſſen fecho.

¶ Ley. II Quales ſon aquellos menores que puedẽ demandar la entrega, e porque razones.

MEnor es llamado aquel q̃ non ha aun veynte e cinco años cũ plidos, quãto tiẽpo quier q̃ le mengue e ende. E de tal menor como e ſte, ſe entiẽde, q̃ ſi daño o menoſcabo re cibiere por ſu liuiandad, o por culpa de ſu guardador f o por engaño q̃l fizieſſe otro ome, q̃ deue ſer entregado de aq̃lla coſa q̃ perdio, o q̃ ſe le menoſcabo, por qualquier deſtas tres razones g, prouan do el daño, o el menoſcabo, e q̃ era me nor de veynte e cinco años quãdo lo re cibio, ca ſi eſto non fueſſe prouado h, nõ ſe deſataria lo que fueſſe fecho, o pueſto con el, o con ſu guardador.

2 a ¶ *Mal recabdo.* Concord. l. 3. §. fi. cum. l. ſequenti. ff. eod. & d. §. ſuſpect⁹ autem. & in dubiõ dicitur remotus ex cauſis obiectis in libello. gloſſ. in. d. l. fi. C. eod. & in. d. §. ſuſpectus. quas vide.

3 b ¶ *Curator.* Add. l. 2. & l. in poſtulãdis. C. eo. & quia generaliter de vtriſque. ll. loquuntur. ff. & C. & inſtitu. eod.

¶ *Titul. XIX. De in integrum reſtitutione.*

¶ *Lex prima.*

Reſtitutio eſt in priſtinum ſtatum repoſitio, & per eã minores à dãnis alterius do lo vel ſui facilitate veniẽtib⁹ liberant. h. d.

1 c ¶ *Primero.* Adde. 2. q. 3. §. notandũ. in fi. & in. c. ex literis. de in integ. reſti. & l. 1. C. de ſenten. paſſ. l. 1. tit. 25. 3. partit. & ex his colligas formationẽ libelli in in tegrum reſtitutione, non eſt neceſſe q̃ particulariter exprimat cauſa læſionis ſeu articulus, in q̃ fuit læſus: ſufficit q̃ dicat ſe minorẽ & dolo vel ſui facilitate læſum. vide per Bart. in l. minor autẽ. §. 1. ff. de mino. vbi limitat, niſi petat reſtitutio contra ſententiã principis, imõ neq; eſſet neceſſe q̃ exprimat qualiter ſit læſus ſecundũ Specul. titu. de reſti. in integ. §. qualiter. ibi tamẽ refert opinionem vber. in cõtrariũ q̃d videtur tutius. Sed ſuſtentaretur libellus, licèt hoc nõ exprimeretur, vt tradit Alex. in. l. nã & poſtea. §. ſi minor. col. 1. ff. de iureiurando & in. l. fi. C. de in integr. reſti. & ſatis confert iſta. l. partitarũ ad ſuſtentationem talis libelli. Tene etiam mentiiſtam. l. vt ſcias qualiter iudex debeat pronunciare: cum petit reſtitutionem contra ſententiã: non enim iudicat ſuper prima cauſa, ſed ſolum reſcindit ſententiam, & reducit rem ad priſtinum ſtatum. Adde. l. 1. & ibi Barto. C. ſi aduerſ. liberta. & not. q̃ ſufficit in integrum reſtitutionem tacitè peti. vide Bal. in. l. ne quicq̃. §. vbi decretum. col. [illegible]

Ad ti. ff. & C. de in in te. reſti. & in decret. ſi tutor vel cura.

2 d ¶ *O por engaño.* Concor. cum. l. 1. ff. eod. & l. minoribus. C. eod.

¶ *Lex. II.*

Petere poteſt reſtitutionem in integrum non habens viginti quinq; annos completos, ſi probet damnũ ſibi datũ ſui facilitate, vel defenſoris culpa, aut alterius dolo, & minorem ætatem. h. d.

2 e ¶ *Menguẽ.* Adde. l. 3. §. minorem. ff. de mino. vbi q̃ de momẽto in momẽtum inſpicitur hoc vbi ad momentũ de biſexto die q̃ intercalatur.

2 f ¶ *De ſu guardador.* Cõcord. cum. l. etiam. & l. fi. C. ſi tutor. vel cura. in

terue. & l. in tra vtile. §. 1. vbi bonus tex. ff. de mino. & nota. q̃ etiã in teruentus iudicis cũ tutore vel curatore, non impedit reſtitutionem. l. fi. & ibi Paul. de Caſtr. C. de iſd. dicto. mino. & procedit etiam ſi tutor, vel curator ſit pater ipſius minoris emancipati. l. etiam ſi pater. ff. de mino. procedit etiam & ſi tutori nulla culpa poſsit aſcribi. l. tutor vrgentibus. in principio. ff. eodem. ſi tamen qui fecit actũ fuit procurator minoris nõ reſtituit minor niſi pro curatore non exiſtente ſolũdo. l. cũ mãdato. ff. eod. & ibi gloſſ. ponit rationẽ diuerſitatis, limita. etiam iſtã. l. in caſu. l. properandũ. §. fi. C. de iudic. & videtiam q̃d habe ſin. l. polla. C. de his q̃b. vt iudi. & ibi Bald. Sed quæritur cũ intellectione minoris ſit agere cõtra tutorẽ vel curatorẽ ad intereſſe vel petere reſtitutionẽ contra læſionem. vt in. d. l. etiã & in. l. fin. C. ſi tuto. vel cura. An ſi agat contra tutorem teneat cedere ei beneficium reſtitutionis q̃d habet cõtra aliũ? & videtur q̃ ſic vt in. l. ſi ininoris. C. de admini. tuto. poteſt. eſi mece di beneficium reſtitutionis, vt eſt ibi text. & ibi not. Barto. & in. l. q̃ ſi minor. §. fin. ff. de mino. & adde q̃d hoc notat Nicol. de Neapo. ſ. l. 1. in prin. ff. de tute. & ratio. diſtr. q̃d videtur procedere quãdo tutor nõ eſſet in dolo, ſed in culpa, nã ſi doloſus nõ videt q̃ poſſit petere ceſſionẽ. vt in l. ſi plures. ff. de admini. tuto. & ibi glo. & not. gl. in. c. monemus. 12. q. 2. alias ſic vt in. l. 1. §. nunc tractemus. & l. ſi alterius. ff. de tute. & ratid. ſt. & in. d. l. ſi minoris. Aduerte etiam q̃ & fiſcus gaudet ſimili bñficio vt tradit Ioan. de Pla. in. l. 1. C. de ſentẽ. cont. fiſcũ. li. 10. & in adminiſtratore reipublicæ vide quod not. idẽ Io. de Plat. in. l. 2. C. de adminiſtra. reipu. lib. 11. vide etiã q̃d in alienatione rei eccleſiaſticæ. not. gl. in. d. c. monem⁹. & vide etiã de ſtato q̃ dãnificauit eccleſiã q̃ ſit in electione eccleſiæ agere cõtra eũ, vel eius hæredes vel petere reſtitutionẽ in integrũ cõtra tertiũ vel rem vẽdicare per Abb. in. c. 2. de in integ. reſtitu. col. pe. & adde. l. cũ interdictæ. & ibi Bald. C. arbit. tute.

g ¶ *Razones.* Nõ ergo ſi vſus fuerit iure cõi, vt in. l. fi. C. eo. & ſ. en. l. 6.

h ¶ *Nõ fueſſe prouado.* Adde l. verum. §. ſciendum. & l. patri. ff. de mino. & l. nam & poſtea. §. ſi minor. ff. de iureiurand. & l. minoribus. C. de in integ. reſtitu. & l. ſi minorem. & infrà eod. l. 6. in fin. & l. 4. titul. 14. tertia partita. & titu. 25. l. fin⁹.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

¶*Lex. III.*

Restituitur minor aduersus cõfessionẽ à se, vel à tutore, vel curatore, vel aduocato factã vel ob omissam exceptionẽ, si est læsus.h.d.

1 a ¶*Onegando.* Adde.l.certum.§.pen.ff.de confe.& l.si ex causa.§.nunc videndũ.ff.de mino.& l.1.titu.13.supra.3.parti. & vide omnino ad materiam istam per Bald.in.l.vnica.col.3.& 14.& 15.C.de confes.vbi vide quomodo probet læsio, in confessione minoris.

2 b ¶*Defension.* Adde.l.minor autem &.l.minor. 25. annis omissam.ff.de mino.

¶*Lex. IIII.*

Impubes si fuit in iudicio de adulterio confessus, quia tale delictũ impubere nõ cadit, eius cõfessio nõ valet, licèt in aliis delictis nõ excusetur, si decem annos cum dimidio habeat licèt mitius puniatur.h.d.

1 c ¶*Empesçer.* Cũ enim consistat in facto proprio ipsi⁹ adulti non ꝓbibet agnoscere bonã fidẽ quanꝫ ipse solus & non alius sciat veritatẽ. vt hic & tradit Bald. in.l.vnica.col.15. C. de confe. & facit ista. l. contra dictum Ange.in.l.certũ.§.in pupillo.ff.de confe. ꝙ si adultus minor. 25. annis confitet in iudicio crimen de quo aliter non constabat ꝙ debet restitui in integrum aduersus talem confessionem absque alia probatione erroris, quia ex hoc solo apparet eum esse læsum. quod dictum exaltat Alex.in.d.l.nam & postea.§.si minor.ff.de iureiur. vbi etiam Ias. nisi dicas ꝙsta. l. non excludit ex hoc beneficiũ restitutionis, sed tantum velit standum esse confessioni si restitutio contra eam non petatur. quod & suadere videt ex eo quòd inseriusin casu sequẽti dicit ibi ni ha porque demandar restitucion por razon della, & quod Bartol. dicit in.l.auxiliũ.in fi.ff.de minor. Notãdo ex illa.l.ꝙ minor in atrocioribus non restituitur aduersus cõfessionẽ, procederet dummodo perseueret in confessione secus si dicat ꝙ fuit inale confessus & per errorem quia tunc procedet dictum Angel. & aliorum facit ad hoc glo.in.d.§.in delictis.l.auxilium.in verb.fatetur, quæ intelligit illũ tex. quando minor perseueret in confessione.

2 d ¶*Dedad cumplida.* Add.l.auxilium.§.in delictis.ff.de mino.&.l.1.C. si aduers. deli. beneficium restituitur minor aduersus delictum præsumptum de præterito.l.si ex causa.§.fi.in fi.ff.de mino.Bar.in.l.minore etiam.ff.de mino.& vide quæ not.Abb.in.c.auditis.col.4.de integr.restitu.ver.& præcipue nota ex glo.& aduerte ꝙ licèt non detur minori restitutio aduersus delictum bene tamen datur restitutio quando petitur contra processum vel sententiam glos. & ibi Bald. in l.si operis.C.de pœn.& est.gl.in.l.pœnã.co.titu. quam gl. & dictum Bald.intellige cum petitur restitutio ex parte accusati

Ad tit.ff. de minoribus.

¶*Ley.III. Como el menor de veynte e cinco años o su guardador puede demãdar restitucio por daño que recibiesse,conosciendo o negãdo en juyzio el o su abogado lo que non deuia.*

SOnosciendo, o negãdo[a] en juyzio el menor, o su guardador, o su abogado, algũa cosa porq̃ menoscabasse, o perdiesse de su derecho, o dexando de poner defensiõ[b], o otra razon de que se pudiesse aprouechar: puede demãdar al juez q̃ torne el pleyto o el estado en q̃ era ante. E que non se le embargue su derecho, por ninguna destas razones sobredichas e el juez deue lo fazer. E de lo que dize en esta ley, e de las otras cosas de que se pueden aprouechar los menores, fablamos assaz complidamẽte en la tercera partida deste nuestro libro, en los titulos de los demandadores e de los demandados e de los juezes, en las leyes que fablan en esta razon.

¶*Ley. IIII. Como el menor se puede escusar de los yerros q̃ouiere fecho por razõ de la edad.*

SI el mayor de catorze años e menor de veynte e cinco, fuere acusado q̃ auia fecho adulterio, si conosciere alguna cosa en juyzio, seyẽdo acusado de tal yerro, empesçer[c] le ha lo que conosciere, e recebira por en de la pena que mãda la ley, enõ se puede escusar, por dezir que non es de edad cũplida[d]. Mas si fuesse menor de catorze años, nõ podria ser acusado de tal yerro[e], nin de otro de luxuria, porque non cae aun tal pecado en el. E porẽde, si el fiziesse conoscencia deste yerro en juyzio non seria valedera, nin ha porque demãdar restitucio por razon della. Mas de todos los otros yerros assi como omicidio o furto, o de los otros semejãtes, q̃ fiziesse nõ se puede escusar por razon que es menor solo que sea de edad de diez años e medio arriba[f], quando los faze. Porq̃ el moço de tal tiẽpo tenemos que es mal sabido e que entiẽde estos [illegible] quando los faze. Pero non les pu[illegible] dar tã grãd pena, como a los mayores.

¶*Ley. V. Por quales razones puede el menor desatar los pleytos e las posturas que fuessen fechas a daño de si.*

QVãdo el menor de edad, es porfijado[g] de tal ome que le muestre malas maneras: o que le desgaste lo suyo, puede pedir al juez del lugar que le torne en aquel estado, en que era ante q̃ le ouiesse porfijado, e el juez deue lo fazer. Otrosi dezimos, q̃ si al menor de veynte e cinco años fuesse otorgado poder en testamento de otri, o de otra manera de eseoger alguna cosa que el fuesse mãdada q̃ si por auẽtura se engañasse en la eseogencia[h], cuydãdo tomar lo mejor, e nõ lo fiziesse assi: q̃ puede pedir al juez, que le mãde dexar aquella cosa peor que tomo, e tomarla mejor: e el juez deue lo fazer. E aun dezimos, q̃ si alguna cosa del menor de veynte e cinco años fuesse metida en el moneda, e la comprasse alguno, e despues desso viniesse otro q̃ dixesse q̃ daria mucho mas por ella: q̃ puede pedir otrosi al juez q̃ torne aq̃lla cosa, el q̃ la auia sacado del almoneda, e q̃ la de al otro q̃ da mas por ella[i]: e el juez deue lo fazer, si entẽdiere que es gran pro del

[illegible] minoris, secus si minor accusset nam tunc nõ restituitur vide glo. in clement. non potest. in glo. pe. de procu. Specula. titu. de in integ. restit. §. quis autẽ. Bal. in.d.l.auxiliũ Ias. in.l.1.§.nũ tiatio. col. fin. ff. de nou. ope. nuntia.

c ¶*De tal yerro.* Adde.l.9. titu. primo. partita septima. & q̃ ibi dicam. & dict. §. in delictis. & ff. de adulter. l. si minor.

f ¶*De diez años e medio arriba.* Adde dict.l.9. & intellige in delictis commissis in faciendo, nam in his quæ consistũt in omittendo excusaretur iste licèt dolicapax, secundum Bart. post Dinũ per textum ibi in.l. prima §. si impubes. ff. ad sillania.

¶*Lex. V.*

Iuuator minor aduersus dilapidationẽ vel mali morigerati adoptionem vel aduersus optionem si fuit in eligendo deceptus. Item aduersus suarum rerum licitationem, si plus in eius magnum commodum inueniat offerentem. Item aduersus conuentiones & contractus in quibus fuit læsus, si læsio & minoritas probentur, non tamen possunt eius fideiussores hoc beneficio iuuari.

g ¶*Porfijado.* Concordat.l. tertia.§. si quis minor. ff. de minor. restituitur enim minor quando læditur ex mutatione status non aliàs & sic si minor ingreditur religionem non restituitur, quia ex tali mutatione status non læditur, secund[illegible] Cu[illegible]m. de Cu. in.l.si ex causa.§. papinianus.ff.de mino.& Specul. titul.de restitu. in integr. §. qualiter. verficul.sed nunquid minor. si tamen minor viginti quinque annis maior viginti se vendat ad pretium participandum, non restituitur contra talem mutationem status, vt in dicto.§. papinianus. quia mutatur status prorsus, vt dicit ibi glo.

h ¶*En la eseogencia.* Concordat cum.l.& si fine. in principio.ff. de minor.

i ¶*Mas por ella.* Concor. cum.l.& si fine.§.q̃stũ.ff.de mino, quem text.

vide & quotidie accidit iste casus, tam in minoribus, quã in republica quæ fungitur iure minoris subhastante res suas, vel de quibus habet administrationem veluti carnes, quæ venduntur in macello; vel similia, & ego habui de facto in causa ardui sima in causa regis, in qua cõtinui contra conductorem regalium redituum serici, regni Granatæ: & in hac materia videdus est Alberi. in. l. 2. C. si in caus. iudic. vbi etiam ponit quæstionem de facto. potestas Bergomi licitabat & subhastabat datia communis Bergomi de voluntate ancianorũ præsidentium, negotiator cõmunis proiecit baculum, quo licitabat in terram dicens q̃ quicũque vellet promille libris, reciperet baculum, & haberet datium: vnus accepit baculum, deinde apparet alius plus offerens quæritur nunquid admittatur? & primo arguit quod non: sed firma debeat remanere ipsa subhastatio. l. i. & 2. C. ne fis. rem quam vendi. em. l. de cõtractu. & .l. si quos. & .l. ratas. C. de rescin. vẽdi. & vr̃ casus in l. quanuis in crementum. & in. l. si. C. de venden. reb. ciuita. li. n. & .l. si hypothecas. in fine. C. de remiss. pigno. in contrarium arguit: quia potestas non seruauit solennitatem debitam in subhastando, neque eũ deponere debuit baculũ, sicut deposuit: nec; licuit sibi limitare certũ pretium: sed expectare debuit quem cunq; plus offerre volentem, & plus offerenti dare, vt in authen. hoc ius porrectum. C. de sacrof. eccl. facit. l. si minori pretio, cum ibi nota. C. de iur. fis. lib. 18. & de iur. hast. fisca. l. 1. ibi mala fide. cum ibi notati. & in. l. si tempora, & quia in vẽditione talium rerum intercedere debet saltim maior pars decurionũ l. nominationum. C. de decur. & .l. 2. C. de præd. curia. & .d. l. fi. de venden. reb. ciuita. & hoc putat verum Alberi. de stricto iure si deficit solennitas periura prædicta licet contrarium dicit se vidisse obseruari vbi autem solennitas adfuisset, credit adiectionem non admitti licet quidã secundum eum distinguant vtrum talis venditio vel locatio fiet in perpetuum, & tunc non admittatur plus offerens alias sic per dictas leges, si tempora. & quãuis incrementum. cum ibi notatis. & allegãt ad hoc. l. 4. C. de fund. patrimo. & .l. fi. C. de loca. fundo ciui. lib. 11. & subdit in fine: ꝙ si veteres conductores tm̃ dare velint, quantum offertur per nouos, ꝙ ꝑferuntur nouis, per. d. l. fina. C. de loca. fundo. ciuil. ex rõne. l. cotem ferro. § . fi. ff. de publica. item & idem Alberi. in. d. §. quæsitum. post laco. de Raue. concludit in ista materia, ꝙ aut minor ciuitas, fiscus vel ecclesia in vendendo res suas seruauit solennitates debitas, & fecit sicut quilibet maior, quia vendidit tempore opportuno, & iusto pretio, & tunc licet alius plus offerat, non admitti tur licitatio nisi de sorde vel gratia doceretur, vt habetur in. d. §. quæsitum. si vero debita solẽnitas non est seruata tunc ipso iure non valuit venditio neq; est opus restitutione. d. l. 1. & .2. C. de fide instru. & iur. hast. fisca. cum ibi not. si verò debita solennitas est seruata: sed minor est læsus sui facilitate: vt quia vendidit, tẽpore nõ opportuno vel non iusto pretio, & tunc restituitur. vide ibi latius per eum, & tene semper menti: quia ex eius dictis fuit obtentum in illa ardua causa: eo quia locatio facta fuerat in tẽpestiue, & tẽpore non opportuno, & vide etiam circa istas vẽditiones fiscales. l. 53. & .l. 76. in quaterno gabellarũ. & ad de ad prædicta. l. verum. § . si locupleti. & ibi Bal. ff. de mino. quãdo sci licet in venditione non prospiciuntur ea quæ possunt præuideri.

In no. re. cop. est. l. 4. § . & 15. tit. l. 7. cum pluribus sequentibus. tit. 13. lib. 9.

a ¶*Del moço.* Iste debitum est mentis tenendum quasi velit ꝙ pro paruo sustinenda sit venditio facit. l. scio. ff. de in integ. restitu. & .l. pe. cũ gl. ibi. ff. de mino. & vid. quę not. Abb. in. c. 1. co. 3. de in integ. restit. versi. sed quæro q̃ dicaf magna lesio vel parua. vid. gl. in. d. l. pe. & ibi Albe.

b ¶*Asu daño.* Ista generalitas multa complectitur siue minor fecit contractum vẽditionis, vel donatiõis vel transactionem fecerit vel quid aliud. vt. C. si aduer. venditio. & si aduersus transact. & in allijs titulis mi nutis illius libri.

6 c ¶*Sudendo* Adde.l.patris.§.penul.ff.de minor.ib.

d ¶*Se menoscabasse.* Adde legem. non omnia. ff. de mino. 7

e ¶*En las leyes.* Vide titu. 22. partita. 5. l. 4. 8

¶*Lex. VI.*

Non restituitur pubes si ex aspectu corporis videtur maior, & in contrahendo dixit se maiorem, nec restituitur, si iurat super contractu: nec si in restitutione victus fuit iterũ restitutus nisi appellet aut nouas alleget rationes: nec super causa status, in qua ei⁹ seruus descendente curatore liberpronũciatur libertatis fauore nec si ita cõtraxit sicut quilibet maior & discretus, qa tũc nõ videtur læsus.h.d.

Ad tit.C. si minor se maiorem dixe.

¶*Del tiempo.* 1

Nota bñ hoc verbum: nam si appareret ex aspectu cum esse minorem: tunc aduersarius non potest dicere se deceptum: imo tam ipse ꝙ minor videntur esse in dolo. quo casu competit minori restitutio: quia facta doli compensatione, perinde est ac si nullus fuisset in dolo, & ideo datur restitutio, & quia scienti dolus non infertur. l. 1 ff. de act. empt. secundum Cyn. Alb. & .Sali. in. l. 3. C. si min. se maio. dixe. ad de Alberi. idem tenentem quando per aspectum aliter constaret authen. sacramenta puberum. col. 3. C. si aduers. vendit.

g ¶*Engañosamente.* Adde. l. secũdã & tertiã. C. si nin. se maio. dix. Et ad uerte nã per istã. l. partita. quæ non distinguit: an adultus vel pupillus talem assertionem faciat videtur comprobari dictum Guiler. de Cun. de quo per Paul. de Cast. in. l. qui iuraffe. in prin. ff. de iureiur. q̃ si pupillus proximus pubertati iuret cum contrahit se esse puberem, & postea etiã iuret ꝙ non veniet contra contractũ ꝙ habebit lo. cum dispositio authen. sacramenta puberum. sicut si esset pubes: & cum isto dicto transit ibi Paul. de Cast. ma. ltum cõmendans dicens, se alibi nõ legisse: si tñ teneamus illã opinionẽ, ꝙ etiã pupillus doli capax obligatur ex iuramento non esset ita mirãda dicta decisio. vide per Alex. in. d. l. qui iuraffe. in prin. itẽ. l. ista partitarũ expresè sentit de adulto nõ de pupillo, cũ superius dixit, q̃ pareſciere de tal tiempo. Docto. etiã intelligunt de adulto. ll. dicti tit. C. si min. se maio. dixe. & patet ex. ll. illius titu. Quid autem dicemus in dubio, cum non constat de dolo minoris? Azo in summa illius titu. in fin. dicit ꝙ præsumitur dolus in minore, qui se maiorem dixit, & idem tenet glo. in. d. l. 1. & ibi Odofre. in fi. Cynus tamen & alii, tenent oppositũ: quia dolus non præsumitur, nisi probetur. l. quotiens. §. qui dolo. ff. de proba. Et hoc etiã vult ista l. partitarũ cum dicit, si lo faze engañosamente. Et ita tenent Alberi. & Salice. in. d. l. 3. vbi etiam Bar. in fi. si autem minor sui facilitate asserat se maiorem, & ita iuret, tunc distingue, vt habetur in. d. l. 3. quia aut iurauit verbo tenus: & tunc non restituitur, nisi per instrumentũ seu scripturam probet se minorem, & si iurauit corporaliter nullo modo restituitur, vt ibi, & per quæ instrumenta probet cum verbo tenus iurauit. vide per Specula. titu. de restitu. in integ. §. quis autem, co. 4. ver sic. sed cuiusmodi erit scriptura. vbi etiam vide per Specular. aliquas notabiles quæstiones in ista materia. in col. 7. videlicet, an præiudicet sibi minor ex tali iuramento, in alijs contractibus. & tenet quod non & tenet glo. fi. in. l. de ætate. ff. de mino. in fi. glo. vide ibi per Specula. vbi etiam de alijs in ista materia.

h ¶*Desatado.* Ex beneficio restitutionis: posset tamen opponere contra contractum ea quæ posset maior, vt alias not. glo. in. l. 1. & in authen. sacramenta puberum. C. si aduersꝰ. vendi. & procederet etiam si cum iuramento minor assereret se maiorem, & sic non excluderetur si contractus esset nullus à iure dicendi nullum, propter tale iuramentum secundum Ioan. Andr. post Nicho. de Mata. in additio. ad Specu. tit. de sententia. §. vt autem. in prin. in additiõe magna. & idem tenet Specul. titu. de restitu. in integ. §. quis autem. col. 5. verſi. sed cum ei repelli tur enim ex hoc à beneficio restitutionis, quod est ius singulare, non verò à iuris cõmunis beneficio. & idem tenet Pau. de Cast. in. d. l. a. & 3. C. si min. se maio. dixe. multum commendans.

3

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

4 a ¶ *Non alos engañadores.* Adde.l.1.C.si mino.se maio.dixe.

5 b ¶ *Mayor de catorze años.* Quid si adhuc non habeat.14.annos: est tamẽ dolicapax qui iurat? est maxima diuersitas inter docto. sed cõior & verior vr opinio, q̃ sit idem in eo. & istã opinionem tenet Andr. de Iser. in.§.item sacramenta.de pac.iuram.firm.& Bart.in authen. sacramenta puberum. C.si aduers. vẽdi.Alexã.in.l. qui iurasse. in prin.ff.de iure iur.& cõiter canonistæ per tex.in.c.ex literis. & 2.de sponsa.cũglo. ibi.& qualiter intelligatur doli capax, vide per And.de Iser.vbi supra. volentem, q̃ non sufficit habere decem annos cum dimidio, neq; tre decim cum dimidio, si non constet esse doli capacem. Sed quid si impubes iuret se non venire contra contractũ celebrandũ cũ Titio, qñ pubes erit, deinde factus pubes facit ipsum contractũ cũ Titio, an valeat? & Alberi. post Guid. tenet q̃ non in.d. authen. sacramenta puberum.col.3. Quid aũt si impubes contraxit postea vero factus puber iurauit non venire contra contractũ ipsum. Alberi. ibidem post Guido. dicit spectandũ esse initiũ, & q̃ ex forma illius cõstitutionis exigitur, q̃ contractus & sacramentũ fiat tpe pubertatis: quod ego intelligerẽ eo respectu vt contractus firmetur iuramento: eo tñ q̃ minor iurans iã pubes teneat ad obseruãtiã: crederem teneri cũ seruari possit, & seruare teneatur per capitulũ. quis pactũ. de pact. lib.6. & c. cũ cõtingat. de iur.iur. & quia qui iurat de nouo vr contrahere, & promittere, & maximè ista re. l. huius regni, como quier que parezca, &c. quinimo & non est sine scrupulo, q̃ etiã respectu confirmationis contractus procedat dictum Alberi. cum constaret q̃ iam pubes de nouo approbat, & iurat. Ideo caue ab isto dicto. Et adde q̃ contractus nulli ex sequenti voluntate ratificãtur. l.1. & per totum. C. si maior fact. venditio. sin. decre. rat. habu. & quod habetur de secunda voluntate, quæ est valida prima existente non valida. C. ad Velleia. l. si mulier. & C. de agrico. & censi. l. cum scimus. & vr contractum tempore quo fuit iuratum. argu. l. deuccessionibus. in fi. ff. de diuers. & tempo. præscriptio. & instit. quib. alien. licet. in prin. Item intellige de pubere sanæ mentis, & siue sit pater fami. siue filius familias, siue liber, siue seruus. glos. in.§. item sacramenta. de pact. iuram. firm. procedit etiã dictum huius. l. siue minor habeat curatorem, siue non. glo. ibidẽ. & est gl.1. in fi. licet contrarium voluit Specu. tit. de empt. & vendi. §. nũc dicendum. col.2. versi. hoc etiãscias. nã contrarium cõiter tenetur, secundũ Bald. in.d.§. item sacramenta. col.2. versi.3. quæro. docto. cõiter approbãdo opinionem Marti. in.d. authen. sacramẽta puberum. Procedit etiam ista lex & si minoris procurator ad hoc speciale habens mandatum iuret. gl. in.d. §. item sacramenta. in gl.1. & ibi dicit Andr. de Iser. col.2. ita cõiter tenẽt, idẽ tenet Bar. in.l. qui bona. 9. fi alieno. ff. de dam. infect. & ibi cõiter doct. licet aliqui voluerũt contrarium. Item procedit in ciuitate iurante, secundum Bal. in.l. generaliter. in prin. C. de reb. credi. licet nõ in ecclesia. secundum eum ibidem. & adde gl. in. c.1. de in integr. restit. lib.6. & Bal. in.d.§. item sacramenta. Ia. in.d. authe. sacramenta puberũ. in.8. limitatio. De prodigo vero iurante. vid. Bar. in.l. is cui bonis. ff. de verb. oblig. vide Bal. in.l.2. col.7. C. de rescindend. venditio. vbi etiam de amente vel phrenetico, qui non habet consensum.

6 c ¶ *Iurasse.* Videtur ista.l. velle, quod sufficiat verbo tenus iurare: cum non exigit, quòd corporaliter super aliqua scriptura diuina præstetur glo. tamen & docto. communiter in dict. authentica. sacramenta puberum tenẽt, quòd non sufficit ad illam dispositionem, quòd nuda voce iuretur, & dicit Bald. in.d.§. item sacramenta. quod quando nuda voce iuratur non appellatur proprie sacramentum: sed verbum & ibi dicit, quòd de consuetudine sufficit q̃ iuretur super qualibet scriptura, in qua Deus nominetur, & quod sufficeret iurare super quadam tabula picta, in qua esset maiestas Dei vel sanctorum, & tandem concludit, quòd in hoc seruari debeat consuetudo quia consuetudo quę dat formã aliquam est seruanda aliter non valet quod fit, secundum Spec. titu. de instrumen. editio. §. breuiter. parum post principium. Ioan. de Imol. in.c. cum contingat. col.62. versic. item.2. potest dubitari. de iu reiuran. tenet q̃ sufficiat verbo iuramentum præstari saltim attenta dispositione iuris canonici, quæ seruanda est in materia iuramenti. vt in c.2. de iure iur. lib.6. ex eo, quia iuramentum verbaliter præstitum est seruandum: & ligat ad periurium, vt patet ex his, quæ habentur in. c. & si Christus. de iureiuran. & quia vt habetur in.d.c. cum cõtingat. & c. quãuis pactũ. de pact. lib.6. iuramentũ quod põt seruari sine Interitu salutis æternæ, seruãdũ est, debet ergo seruari, licet verbo tenus præstitum: & illud crederem esse tenendum attenta dispositione iuris canonici, & etiã huius. l. partita. facit bonus tex. in. c. cũ tempore. de arbit. & c. ad aures. q̃ met. causa. de promittente per fidem suam, & quę ibi not. Abb. & dixi. in. l.2. tit.11. parti 3. vbi q̃ solum homagiũ, dixi q̃ non sufficeret. vide ibi, vbi etiã q̃ tale iuramentum debeat esse tale q̃ concernat religionẽ Dei, vt etiã tradit Salic. post Iacob. butri. in.d. authentica. sacramẽta puberum. col.1. An autẽ exigatur, q̃ minor iurans sit certioratus de beneficio restitutionis sibi cõpetenti? Bart. & cõiter doct. in.d. authen. sacramenta puberum. tenent q̃ non, vt hẽt tradit ibi Iason in.3. limitatio. col.14. & 15. allegatur ad hoc optimus tex. in. c. ex rescripto. de iu. iuran. & vide latè per Alexã. 2. vol. consil. 222. & Bar. in.l.2. ad fi. col.2. C. de rescind. vendi. Abb. in. c. pe. col. fi. empt. & vendi. licet Dyn. aliud voluerit cuius fundamenta refert Alberi. in.d. authen. sacramenta puberum. col.3. & 4. dicit tamen Albe. q̃ cõiter vidit seruari q̃ contractus celebrati per minores, cum iuramẽto sunt reputati validi, etiã sine alia certioratione: sed quia opinio tanti doctoris Dyni. scilicet est tot iuribus fulcita ad omne dubium tollẽdum, dicit credere esse tutum, q̃ in contractibus minorum adijciatur q̃ certiorati fuerint, & ita feci in pluribus apponi. Adde etiam Bal. in.l.2. col.6. C. de rescind. vendi. distinguentem: an interuenerit scientia tutoris, vel curatoris, vel non: & non videtur a communi opinione recedendum, licet ante factum tutum est, quod dicit Alberi. & in certioratione iuris plane procedit. Quid autem de certioratione facti? vide per Paul. de Cast. in quodam consil. incipit, viso puncto & Deciũ consi. 403. circa finẽ. & an iuramentum debeat interuenire in ipso cõtractu, vel sufficiat, q̃ ante vel post præstetur? glo. in.d. §. itẽ sacramenta. & in.d. authen. sacramenta. vult q̃ sufficiat quandocunq; præstari. & vide per And. de Iser. in.d.§. item sacramenta. Alber. dicit tutius esse q̃ in ipso contractu interueniat vel incontinenti ante vel post. vid. perẽ in.d. auth. sacramenta. col.4. crederem etiam ex interuallo præstitum tenere de iure licet tutum sit quod dicit Albericus.

d ¶ *La postura.* Siue hinc inde oriatur obligatio, vt in cõtractibus propriè sumptis, siue etiam in contractibus impropriis, & sic in donatione & aliis, vt tradit glo. in.d. authe. sacramenta. super verb. contractibus. & tradit Alex. consil. 53. vol.3. in.1. dubio. & Socinus consi. 279.2. vol. De cius consil. 132. diu admodum. in.2. dubio. Item procedit in distractib⁹ gl. singularis. in.l.3. §. contrario. ff. de con. iudic. tute. Bar. in.l. tutores. §. ab eo. ff. de adminis. tuto. vbi de remissione actionis tutelæ. Bart. & docto. in.d. authentica. sacramenta puberum. Alexand. in. l. pomponius. §. præterea. ff. de acqui. poss. Item etiã in quasi cõtractu veluti in additione hæreditatis & similibus gl. in.d. authenti. sacramenta. vbi Ia son. 19. col. vbi etiã extendit etiam si minor per se non contrahat, sed alij contrahẽti assentiat cũ iuramento allegat gl. quã dicit valde singularem in authentico. de nupt. §. sed q̃ sancitum. in verbo, neq; scriptũ & ibi Ang. col. fi. multũ cõmendat. Itẽ procedit etiã in nimia constitutiõe dotis super rebus immobilibus, secundũ Bal. in.l. nullã. C. de iure dot. Habet etiã locũ in iudicijs. gl. & cõiter docto. in.d. authenti. sacramenta. & adde Bal. in.l. vnica. co. 14. C. de confes. & ibi vide quid si iurat non reuocare factum procuratoris. Valeret etiã manumissio serui inter viuos per puberem facta licet nondum habeat viginti annos. vt tradit Ioan. Andr. referens Pileum. in additio. ad Specu. in rubrica. de seru. non ordin. Non tamen procedet hæc lex, si iuramentum præstetur super testamentis vel vltimis voluntatibus, secundum Cyn. Bald. & alios in.d. authentica. sacramenta. vbi Iason in.13. limitatione.

e ¶ *Por razon de menor de edad.* Quid si cõtractus esset inualidus alia rẽne quã minoris ætatis, & simpliciter iurauit non conuenire: an posit cõtrauenire gl. q̃ sic in.l.1. C. si aduers. vẽdit. vñ non excluderet iuramentum remediũ ex.l.2. C. de rescin. vend. vt tradit Albe. alios referens in d. authen. sacramenta. vñ necesse est, vt oĩa remedia tollãtur, q̃ minor iuret nõ contrauenire ratione minoris ætatis neq; alia quacunq; ratione. vt tradit Bar. & Alber. ibidẽ & formã iuramenti ad omne dubium tollendũ ponit Alberi. ibi. co. pen. quæ talis est talis profitens se puberem vendidisse mpronto tale prædiũ sponte & ex certa scientia prius certioratus de forma authẽticæ. sacramẽta puberũ. & iurauit ad sancta Dei Euãgelia corporaliter tactis scripturis se seruare ipsum contractũ inuiolabilem, & non contrauenire beneficio minoris ætatis minoris pretij vel aliquo alio modo, vel iure quod dici vel ex cogitari possit. tu vide pleniorem formã in.l.59. titu.18. partita.3. & quæ ibi dixi & in. l. 16. titu.11. ead. parti. & vide etiã. l.56. titu.5. parti.5. & quæ ibi dixi.

f ¶ *Deue ser guardada la jura.* Et cõtract⁹ firmat iuramẽto licet de se esset inualidus secũdum opinio. Marti. cõiter approbatã in. l.1. C. si aduers. vendi. vnde etiam tenebitur hæres minoris iurãtis, vt de larat Pau. de Cast. in.d. authen. sacramẽta. in prin. & col.2. tradit etiã Abb. in. c.1. de iur. iur. l.b.6. vbi etiã notãter dicit q̃ & si tollatur iuramẽtum quod fir mauerat cõtractũ, nõ per hoc rescindef, neq; corruet cõtractus qui iã fuerit executus ex interpositione iuramenti cõsequutus est firmitatẽ, vidẽ ibi per eũ. Quid autẽ si minor enormiter lædere? vide quæ dixi in.d.l.59. & d. l. 56. & quæ tradit Decius consil.4 3. pe. & fi. col. de aliis limitationibus ad. d. authenticã. & cõsequenter ad istã. l. vid. Ias. in.d. authenti ca. sacramẽta. post Bart. vbi Iaso cumulat. 14. limitationes ibi poteris videre.

10 a ¶ *Otra vez.* Cõcord. cũ. l. 1, 2. & 3. C. si scipi⁹ in integr. restit. postu. & an procedat siue sit restitutio denegata: qa nõ fuit probatũ de læsione, siue quia non fuit pbatũ de ætate? vide p Bart. & Bal. in l. fi. C. si min. se maio. dixe. & per Paul. de cast. in. d. l.1. & 2. C. si sæpius in integ. restit. postu. vbi Paul. tenet cõtra Bar. & rectè iudicio meo, licet Bal. & Angel. simpliciter sequutur Bar. Salice. sentitidẽ q̃ Paul. & pro hoc satis cõfert. l. ista partitarũ. ibi si sententia fuere data cõtra el, porq̃ no era assi como el querellaua. quæ verba referunt, tã ad ætatem quã ad læsionem. non obstat. d. l. fin. quia intelligenda est, secundum intellectum Rapha. & Paul. ibi.

11 b ¶ *Appellasse.* Ad appellandũ ergo restituet si tẽpus fuit elapsum, & an qui restituitur ad appellandũ vel pseqũdũ appellationẽ debeat probare q̃ foueat iustã causam? vid. Bar. in.l. nã & postea. §. si minor. ff. de iur. iur. col. fi. & Paul. de cast. in. l. fi. C. in quib. caus. in integ. restitu. non est necess. col. pe. Alex. consil. 55. volu. 5.

12 c ¶ *Razones nueuas.* Not. bene & adde. d. l.2. nõ igitur sufficerent probationes nouæ, sed causæ nouæ debẽt adesse siue quæ allegatæ nõ fuerũt vel de nouo emerserunt. glo. & Salice. ibi. non ergo. l. de Madrid in ca. 20. in ordina. de Madrid, quę iubet denegari alia restitutionẽ ad opponẽdas exceptiones nouas, ꝑedet quando de nouo ex noua causa sint tales exceptiones ortę, vt hic & in. d. l.2. C. fi sæpius in integ. rest. capitulo. pastoralis. de excep. Bal. in. c.1. co. 5. de mili. vasa. qui cõt. est. præsertim si [illegible] vt notat Bal. ibidem in fi. prin.

13 d ¶ *Restitution.* Concord. cum. l fi. C. si aduer. liberta.

14 e ¶ *A la libertad.* Adde ad casus quos posui in. l. 4. titu. 5. 3. partita.

15 f ¶ *La faria assi.* Nota ista verba & quæ sequũtur ad intellectũ, & declarationẽ. l. fi. C. de in integ. resti. de qua ista sumpta est. docto. etiã aliter intelligunt. d. l. fin. & exemplificant aliquibus modis, vide ibi per eos: quia in effectu ista. l. partitarum, etiam illa comprehendit.

16 g ¶ *Dos cosas.* Adde. l.2. supra eo. ¶ *Lex. VII.*

Si minor est læsus aduersus hæreditatis additionem vocatis ad hoc creditoribus hæreditarijs restituitur. hoc dicit.

h ¶ *Para desamparar la.* Concord. cum. l.1. C. si min. ab hære. se abstin. vbi vide per Azo. in summa. & debet fieri causa cognita, vt i, si ibi tradit consi. erato non tñ eo, sit lucrosa hæreditas vel non: sed etiam eo an interfit minoris litibus & sumptibus nõ vexari. l. minoribus. 25. annis ff. de mino. Itẽ eo cõsiderato an in hæreditate sint multæ mortales res, vel prædia ruinæ subiecta. l. verũ. §. si locupleti. ff. de mino. & poterit petere ista restitutiõem, & si adierit cũ beneficio inuentarij, vt etiam decla. Salicet. in. d. l. 1. ad fi. & in authẽtica. si oẽs. ad finẽ. habet nanq; minor petens restitutionem contra additionem hæreditatis ne cesse probare se ista cũ ex additione, q̃ de ita patet ex citatione creditorũ, quæ hic requirit, vt etiã tradit Paul. in authentica. si omnes. C. eo. & expressius habetur in ista l. cũ subdit, si entẽdiere q̃ ex daño del moço, & hic approbatur hic opinio Iacob. de Are. & Odofred. & reprobatur opinio Guido. de quibus per Alber. in. d. authentica.

Adtit. C. si minor ab hęre. se abstin.

Adtit. C. vbi & apud quẽ.

Adtit. C. si sepi⁹ in inte. rest. post.

Adtit. C. si aduersus libert.

In no. re. est. l. 5. tit. 5. li. 4.

que las leyes ayudan a los engañados, e non a los engañadores a. Esso mismo seria quando el moço fuere mayor de catorze años b, e jurasse e que la vendida: o el pleyto, o la postura d que fazia con otri, non la desataria por razon de menor edade. Ca despues que assi ouiesse jurado, deue ser guardada su jura f. Otrosi dezimos, que si el menor de veynte e cinco años, pidiesse al juez que le entregasse de alguna cosa, que auia perdida, o menoscabada, por razon de pleyto q̃ ouiesse fecho non seyẽdo de edad cumplida: si sentencia fuere dada contra el, porque non era assi como el querellaua, non puede demãdar despues otra vez a, q̃ sea entregado de aquella cosa, delãte de aquel juez, nin ante otro: fueras ende, si appellasse b de aqlla sentẽcia: o si mostrasse razones nueuas c a tales q̃ gelas deuiessen recebir. Otrosi dezimos, q̃ si el menor de veynte e cinco años, mouiesse pleyto en juyzio con otorgamiẽto de su guardador demãdando a alguno que era su sieruo, si fuesse dada sentencia contra el, en que fuesse dado por libre aquel a quien demandaua non podria despues demandar restitucion d contra tal juyzio, por razon que era de menor edad, quãdo mouio el pleyto. E esto es por la mejoria q̃ otorgã los derechos a la libertad e. E aun dezimos, que si el pleyto, o la postura, q̃ que demãdasse restitució el menor, fuesse fecho en tal manera, q̃ todo ome de edad cumplida e de buen entendimiento la faria assi f: e non deuia tener se por engañado porende: q̃ estonce non deue ser desfecho, por razon que lo fizo en tiempo que non era de edad. Porque siempre ha de prouar dos cosas g el que demanda restitucion: la primera: que era de menor edad a la sazon que fizo el pleyto, o la postura: la segunda que la fizo a daño e a menoscabo de si.

¶ *Ley. VII. Como el menor puede desamparar la herẽcia que ouiere entrado, si entendiere que le es daño sa.*

SEyendo establescido por hero lero el menor de veynte e cinco años, si entendiere que non lees prouechosa, la her edad ã tener, puede pedir al juez q̃ le otorgue poderio para desamparar la h, maguer la aya entrada. Pero quando esto ouiere de fazer, de ue ser delante los acreedores i de la heredad que sepan qual es la razon porq̃ la desampara. E estonce el juez, si entendiere que es daño del moço, en tener la heredad, deue le otorgar que la pueda desamparar, e tornar en el estado en que era de primero, poniẽdo en recabdo k primeramente, todas las cosas que pertenecien sen a la heredad.

¶ *Ley. VIII. Ante quien puede el menor de mandar la entrega, e quando, e en q̃ manera deue ser fecha.*

DElante del judgador ordinario l del lugar, deue demandar el menor restitucion e entrega de los daños m de

i ¶ *Los acreedores.* Concord. cum. d. authentica. si omnes. vbi vide per gl. & doct. quid de legatarijs? & adde etiam. l. etiam. §. fi. ff. de mino. & de modo citationis præsentium & absentium, vide ibi signãter per Paul. de Cast. vbi etiam an sufuciat generale proclama.

k ¶ *En rescando.* Adde. d. authenticam. si omnes. & in corpore vnde sumitur. vbi q̃ illud qđ perijt propter imbecillitatem minoris non restituitur a minore. & not. hic illum casum in quo iudex ex officio etiam nemine petente debet prouidere ne bona hæreditaria dissipentur.

¶ *Lex. VIII.*

Non solum minor potest petere restitutionem dum est intra ætatem xxv. annorum: sed etiam intra quadriennium post, & etiam hæredes eius intra dictum tempus possunt eam petere. hoc dicit.

l ¶ *Ordinario.* Et intellige de iudice rei non actoris. l.2. C. vbi & apud quẽ sed an posit peti restitutio contra contractum in loco in quo factus fuit coram iudice illius loci, si ibi reperiat reus contra quem petitur? Bald. post Guillel. de Cugn. dicit quod non in. d. l.2. quia licet in loco contractus sortiatur quis forum, procedit, si agatur ad eius obseruationem, non si ad eius rescisionem. & idem tenet Paul. de Cast. ibi potest etiam causa restitutionis specialiter delegari a principe vel iudice ordinario. Item coram delegato ad vniuersitatem causarum potest peti restitutio. & etiam coram delegato causæ specialis si læsatur in aliquo actu, & sic restitutio venit incidenter. vide legem fin. & ibi Paul. C. vbi & apud quem. & in cap. fuscitara. de in integrum resti. & intelligei istam. l. de iudicibus ordinaris habentibus certum tribunal, seu certum territorium, nam habentes iurisdictionem sine territorio

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

non poſſent in integrum reſtituere, vt patet in. d. l. fin. & ibi Paul. qui ex hoc dicit, q̃ corã rectore ſcholarium nõ poterit peti reſtitutio. Itẽ intellige niſi in tali caſu index ordinarius qui habeat iuriſdictionẽ ſine ad miniſtratione qui nõ põt cognoſcere nili inter cõſentientes, vt ſunt iudices cartularij & notarij qui hoc habẽt in priuilegijs, iſte enim nõ cognoſcit de reſtitutione glo. in. d. l. fin. neq; etiã poterit peti reſtitutio coram arbitro, vt in dict. l. fi. habetur vbi quærit glo. an poſſit cõpromitti, an quis ſit reſtituẽd⁹? & cõcludit q̃ ſic & q̃n gl. tenet ibi Salicetus poſt Bar. quãdo de facto quis patiſſe hoc modo conueniri. Bal. tñ reprobat dictũ glo. vide ibi p eos.

2 a ¶ *Llamar ante ſi.* Concord. l. 2. tit. 25. l. partit. & quæ ibi dixi eu cõcordã tijs ibi poſitis.

3 b ¶ *Conoſcencia.* Adde. l. certũ. §. in pupillo. ff. de conſeſ. & vid. q̃ habẽtur l. l. 4. ſupra eo.

4 c ¶ *Cada vna de las partes.* Adde. l. 2. titu. 25. partit. 3. & quæ ibi dixi.

5 d ¶ *Quatro años.* Adde. l. 6. C. de tempo. in integ. reſti. Sed an cũ dãnũ ſit eminentiſſimum ſubeuntur minori triginta anni? prout dantur tali caſu eccleſiæ fiſco & reſpublicæ, vt habetur in. l. fi. infra eo. & not. gloſſ. in. c. 2. de reſt. in integ. lib. 6. videtur q̃ non, quia expreſſe cautũ eſt hic de minore, vt tantũ detur quadriennium. & ſi propter dãnum enormiſſimũ aliud voluerat iſta. l. expreſsiſſet prout fecit in caſu. d. l. fin. Præterea eſt diuerſa ratio in minore, cui quadriennium nõ currat à die læſionis, ſed cõpleto. 25. anno, vt hic & in. d. l. fi. Sed in contrariũ facit, quia ideo eccleſiæ & reſpublicæ daf reſtitutio, quia vtuntur iure minoris, vt in. c. 2. & c. cauetis. de in integ. reſti. l. res publi. C. ex qb. cauſ. maio. & ſic arguit gl. in. d. c. 2. q̃ ſicut poſt quadriennium non datur reſtitutio minori ſic neq; eccleſiæ. Item, qu'a rõ eminentiſſimi dãni ita limitat minori ſic neq; eccleſiæ. Item, qu'a rõ eminentiſſimi dãni ita limitat in minore, ſicut in eccleſia. & illud vr æquius ita tamẽ q̃ tunc triginta annorũ cõputetur a die læſionis. vt in. d. l. fi. facit ad prædicta. l. filia pupilli. C. de indi. vidui. toll. & quod per illã. l. dicit Bald. in. l. filiũ quem habentem. col 12. C. fami. herc. & quod notatur per gl. & Ioan. And. in. c. ad noſtrã. de rebus eccle. non alie. in gl. ſuper verb. enceniæ. vbi gl. ita ſi. recitat opinionem illorum, qui dicebant q̃ etiam iudicis officio ſuccurratur his qui vltra dimidiam iuſti pretij læſi ſunt.

6 e ¶ *Mayores de.* Adde. l. 2. & quaſi per totum. C. de tempo. in integ. reſti. & non ſolum. ff. de in integ. reſti. & an beneficium reſtitutionis tranſeat in patrem qui ſuccedit filio in peculio? vide gloſ. & Bart. in. l. pater. ff. de caſtr. pecul. priuilegium tamen competens pupillo, quia pupillus non tranſit ad hæredem. vid. l. ex pluribus. & ibi Bart. ff. de admini. tuto.

¶ *Lex IX.*

Præſcriptio. xx. annorum aut infra non incipit currere contra adultum niſi in alterius perſona præſcriptio incepit, quia tunc continuatur in minore, ſed reſtituetur ad tempus quod contra eum currit: præſcriptio autem triginta annorum, vel vltra incipit currere contra minorem ſed reſtituetur aduerſus eam. hoc dicit.

1 i ¶ *Non curre.* Et ſic præſcriptiones lõgi temporis vel minoris ipſo iure à minoribus nõ incipiũt, vt hic & in. l. ti. C. in quib. caſib. in integ. reſti. nõ eſt neceſſ. l. etiã ci. ff. de mino. l. bonę fidei. in princ. ff. de acqui. rer. domi. iuncta. l. nonẽſt ignotũ. C. quib. non obiicit long. tẽpo. præſcriptio. non ergo hodie (licet minori ſit lapſum tps ad ſoluẽdũ tributũ) reſ eius incidit in cõmiſſũ cũ tale tẽpus nõ currat minori per iſtã. l. & d. l. fi. & tenet ¶ l. ſtabi. & ibi vid. Io. de Pla. C. de fund. patri. lib. 11. & in. l. fitutores. & ibi Cyn. & Salycet. C. de adminiſt. tuto. Alexã. conſil. 3. põderatis. 7. vel. Limita primo iſtã. l. in præſcriptionibus cõuẽtionalibus procedẽtibus ex contractu defuncti, ſiue præſcriptio fuerit incoata cum defuncto ſiue cum minore eius hærede. l. æmilia. ff. de minor. l. quę à patre. C. de reſtit. milit. & tenent cõmuniter doct. in. d. l. fi. & intellige quãdo nullũ factũ interuenit cum minore, ſed ſola mota aliàs ſecus, vt in. l. cũ filii. §. in hac. ff. de verbo. oblig. l. 2. C. ſi aduerſ. vendit. pigno. dicit tñ ſingulariter Alberi. in. d. l. fi. co. 4. circa finem, q̃ in dicto caſu dabit minori reſtitutio in ſubſidiũ. argu. l. properandũ. C. de iudi. l. cũ manda. ff. de mino. & §. pupillus. in authentico. de hæredi. & Falci. quod tu multum nota qa cæteri doctor. ſimpliciter dicunt iſto caſu currere præſcriptionẽ cũ effectu, & non dari reſtitutionẽ. Itẽ limita in præſcriptionib⁹ temporalibus ſtatutarijs, vt in tpe à teſtatore præfixo, quia currit minori, datur tamẽ reſtitutio. vt in. l. §. & ſi hæres. ff. de mino. vide quod not. Bal. in. l. puoliorũ. C. de repud. hæredi. Poterit etiã minor petere ſe reſtitui aduerſus præſcriptionem cõuentionalem ortã à cõtractu defuncti ex capite ignorãtię, ex clauſula generali, ſi qua mihi. &c. ſecundũ Bar. in. d. l. æmilius. poſt mediũ cõmen. in. 2. oppo. Francii. Balb. in tracta. præſcriptio. fol. 64. col. 1. verſ. 2. limita. Item limita & ſecũdo in præſcriptionib⁹ iudicialib⁹ vt in tpe triennij quo durat inſtãtia cauſæ principalis, vel alio tẽpore per ſtatutũ aſſignato inſtantiæ cauſæ nã currit minori, & nõ datur reſtitutio, niſi in ſubſidiũ tutore vel curatore nõ exiſtente ſoluendo. Similiter ei currit tps datũ ad appellandũ & ad proſequendũ appellationem gl. in. l. aut. C. de iudi. de minor. datur tamen reſtitutio minori etiã tutore vel curatore non exiſtente ſoluendo. probatur in. l. 1. & 2. C. ſi ſæpius in integ. reſti. poſtu. & ibi Bal. Bar. & Bal. in. d. l. fi. Fracii. Balb. in. d. ſuo tractatu. fol. 64. col. 4. verſi. prædicta cõcluſio. & idem vult Ang. in. d. l. fi. Limita etiã in tpe ſtatuto hæredi ad conficiendũ inuentarium nã currit minori ſaluo reſtitutionis beneficio, vt in. d. §. pupillus. in authen. de hæred. & falci. & vide circa iſtum. §. quod dicit Bal. ſi cum antiquioribus. col. 3. C. de iur. delibe. Limita etiã in ca. authenti. C. ſi minor. C. de tẽpo. in integ. reſti. & in tpe dato ad petendum bonorum poſſeſſionem, ſecundũ Bar. in. d. l. fi. col. fi. Item limita in tempore agendi præfixi ad petendũ inueſtituram, nã currit adulto ſalua reſtitutione. vt in. §. ꝑterea ſi quis. iuncta gl. & ibi Alua. & Præpo. de prohibi. feũd. alie. per Fred. Franciſ. Balb. in. d. ſuo tractatu. fol. 65. col. 1. verſ. fallit. & ibi vide per eũ de ꝓſcriptione ſtatutaria vbi. co. 2. in prin. refert Claudium Aqueſem. in. l. naturaliter. fi. col. ff. de vſuca. dicẽtem q̃ eòis concluſio eſt, q̃ præſcriptio ſtatutaria currit contra minorem adultũ tempore minoris ætatis, & dormit tempore pupillaris. per. d. §. præterea ſi quis. & intelligi videtur ſiue tractetur de lucro ſiue de dãno, ſecundum Bal. Ange. & Paul. de Caſt. in. d. l. fi. fallit tamen iſta cõcluſio, quando præſcriptio ſtatutaria ſuccederet [illegible] præſcriptionis legalis nam eandem ſortitur naturam, vide ibi per eum. verſicu. fallit iſta concluſio. Adde etiam circa præſcriptionem ſtatutariam, quod dicit Bal. in. l. ſi mater. C. ne de ſtat. defuncto. & in. l. 3. C. quib. non obijcitur long. tempor. præſcript. & in cap. 1. colum. 3. quo tempore miles & in. §. porrò. qualiter feud. alien. poſ. & in. l. omnes populi. colum. 10. ff. de iuſtitia & iure. & in. l. cum notiſſimi. columna prima. C. de præſcriptio. 30. vel. 40. anno. & de præſcriptione retrahendi rem pro tanto per agnatum. vide Alberi. in. d. l. fi. colum. 2. & Abb. in capi. conſli

In no. reſt. l. 7. ti. 2. li. 5.

turus. col. 3. de in integ. reſti. vbi q̃ currit minori ſed reſtituitur. ſed tu vide. l. 7. ti. 7. li. 5. ordina. rega. vbi diſponitur, q̃ nõ det iſto caſu reſtitutio. quid autem de tranſcurſu biennii, vel trienuij dati emphiteotę, an currat minori. vide gloſſ. in. l. ſi tutoris. C. de adminiſtra. tuto. dum tenet q̃ non currat illud tẽpus minori Albe. tñ poſt Vber. in. d. l. fin. col. 3. vult contra. ium. vide ibi p eũ, quid etiã ſi minor impetrauit veniam ætatis an currat contra eũ ꝓſcriptio? vide p Alberi. in. l. ea q̃ verſi. quærit vbert⁹. C. de tẽpor. in inte. reſtit. vbi diſtinguit, q̃ aut res in qua currebat præſcriptio exigebat decreti interpoſitionẽ, & tunc merò iure non currit qa in talibus venia ætatis nihil operatur. Si verò nõ exigebat decretum & præſcriptio inchoauit ante veniã impetratã & iudici intimatã, & tunc non currat, quia tunc minore adhuc habetur vt in. l. a. §. 2. C. de his qui veniã ætã. impetra. aut poſt, & tunc currat cum effectu ſine reſtitutione quia tunc pro maiore habetur. Itẽ aduerte q̃ in caſibus in quibus de iure veteri currebat præſcriptio etiã legalis minori ſine ſpe reſtitutionis ſimiliter & hodie currit, neq; dabitur reſtitutio. Sed difficile eſt inueſtigare tales caſus. vid. per Paul. de Caſt. in. d. l. fi. exemplificantem in actionibus prætoriis q̃ finiuntur anno vel minori tempore, vt in redhibitoria & quanto minoris vide ibi per eum. & per Francil. Balb. in. d. tract. fi. 64. colu. 3.

2 a ¶ *Naſciſſen.* Licet exiſtere ẽtin vtero, vt in. l. etiã ea ſi picula. ff. d mino.

3 b ¶ *Acorrer.* Approbat opinionem Azo. in ſumma. C. in quib. caſibus in integ. reſtit. non eſt neceſſaria. q̃ cõiter approbatur & eprobat opinionem Vber. & Alber. Papien. & Iacob. de Are. qui dicebat nõ currere præſcriptionẽ longi tẽporis, vel minorẽ minori, ſiue cẽpta eſſet cum defuncto, ſiue cũ minore qui ita intelligebant. d. l. fi. per text. in l. fi. in fi. C. ſi maior fact. aliena. fin. decreto. ra. hab. quam dcit veriorẽ Alberi. in. d. l. fi. co. 1. dicẽs ita de facto obtinuiſſe corã magiſtratibus peritis.

4 c ¶ *Reſtitucion.* Adde. l. 1. C. ſi aduerſ. vſucapi⁹, & l. etiam ei. ff. de mino.

5 d ¶ *Mayores de catorze años.* Cõtra pupillum enim non currit præſcriptio l. bonæ fidei. ff. de acquir. rer. domi. l. ſicut in rem. vbi glo. C. de præſcri. 30. vel. 40. anno.

6 e ¶ *Reſtitucion.* Approbat opinionem Azo. & Ioã. de qua in gl. fi. d. l. fi. quę eſt cóis bene tñ fatentur: q̃ ſi præſcriptio incepit à minore era ſit opi. Alberici. de qua in. d. gl. cum compleri non poſſit præſcripto, ni ſi in ætate maiori. & etiã quadriennio lapſo reſtitutionis, & ideo non competeret reſtitutio. l. fi. C. de tempo. in integ. reſtitu. & ita tent Alberic. in. d. l. fi. C. in quibus cauſ. col. 4. Angel. ibidem. col. 1. & Alleri. in. l. fi. verſi. denuo quæro. C. de tempo. in integ. reſti. Odofr. tñ refert ab Alberi. in. d. l. fi. C. in quib. cauſ. in integ. reſti. dicit q̃ etiã ſi præſcriptio incipiat a minore, & ſic ſolum compleatur in maiori ætate ad hæc deturr reſtitutio, quia cũ læſio ex præſcriptione conſumatur in maiori ætate quadriennium incipit currere a die conſummatę læſionis, arg. l. 1. §. annus. ff. qñ act. de pecu. eſt anna. & q̃ quadrienniam incipiat completa præſcriptione tenẽt Bar. & cõiter Doct. in. d. l. fin. C. de tẽpo. in integ. reſti. qñ tẽpus ex quo fuit cauſata læſio fuit plus quadrienio, vel tantũdem, & ſi fuerit minus tunc ſolum infra tantum tempus quãtũ fuit tẽpus læſionis, vide per Bar. Bal. Ange. & Salice. in. d. l. fi. C. de tẽpo. in integ. reſtit. & per Francil. Balb. in tracta. præſcri. fol. 63. co. 2. verſi. 2. quæro. Eccleſia tñ ſemper habet quadrieniũ integrũ, licet tẽpus læſionis fuit minus, vt in Clem. 1. de in integr. reſti. vbi & glo. voluit idẽ eſſe in priuatis perſonis, ſed præcedens opinio legiſtarum eſt cõis. ex. l. tñ ſi. infra eo. vbi approba. opinio. gl. in. d. cle. 1. vi. ibi. Aduertẽtia q̃ ſi præſcriptio fuit cœpta in minori ætate & cõpletain maiori ætate adhuc habet reſtitutio, vt dictũ eſt debet tñ intelligi in cõpleta tuit in quadriennio, & ſic emerſit læſio in quadrieniõ ſeus ſi emerſit poſt quadrieniũ cõtinuũ, quia cũ tũc reſtitutio orta de[illegible] poſt ea multo magis impedit natiuitas eì⁹, ſcdm Bar. in. d. l. fi. C. de tempo. in integ. reſti. in fi. & ſequitur ibi etiã Bald. in fin. dicẽs eſſe notãdũ.

7 f ¶ *Quatro años.* Et a quo tempore currat quadriennium, vide in gl. præcedenti. & iſtud tempus ab initio eſt vtile, vnde non currit probabiliter ignoranti Bal. in. l. falſam. C. ſi ex falſ. inſtru. lab. in. §. rurſus. col. 16. Inſti. de actio. Francil. Bal. vbi ſupra. fol. 36. col. 4. Alex. conſ. 63. co. 4. in. 4. volumi.

¶ *Lex finalis*

»» Non ſolùm minor, ſed etiam eccleſia rex vel communitas ciuitatis, vel loci reſtituitur intra quadriennium à tempore læſionis, vt minor: ſed ſi læſió in alienatione fuit vltra dimidiam iuſti pretij reſtituetur intra. xxx. annos à die alienationis computandos. h. d.

g ¶ *Egleſias.* Eccleſia reſpublica eſt, quia ius publicum conſiſtit in ſacris, & in ſacerdotibus. l. 1. ff. de iuſtit. & iur. & ideo ſemper iure minoris, ſeu atur illæſa. c. 1. ca. auditis. de in inte. reſtitu. Hoſtie. de reſtitu. in integ. in ſuma. verſi. cui ad finẽ. & nota q̃ poteſt eccleſia petere reſtitutionem contra contractum, vel nullitatem cõtra-

1 & in ſacerdotibus. l. 1. ff. de iuſtit. & iur. & ideo ſemper iure minoris, ſeu atur illæſa. c. 1. ca. auditis. de in inte. reſtitu. Hoſtie. de reſtitu. in integ. in ſuma. verſi. cui ad finẽ. & nota q̃ poteſt eccleſia petere reſtitutionem contra contractum, vel nullitatem cõtra-

Ad tit. de in inte. reſti. inde cret. & libr. 6.

años[d], e corren cõtra ellos, como quier que puedẽ demãdar al ſuez reſtitution, que nõ pierdan ninguna coſa, por todo el tiẽpo q̃ fuerõ de menor edad, e han de mas q̃tro años [f], ſegũ q̃ es ſobredicho.

¶ *Ley. X. Como las egleſias e los Reyes e los concejos, pueden demandar reſtitucion, por aquellas miſmas razones que los menores.*

Porque los bienes de las Egleſias[g], e de los reyes[h], e de los

que ellos naſciẽſẽ[a], o fueſſen eſtableſcidos por herederos de otros, ouieſſen cõmẽçado a correr[b], cõtra aq̃llos aq̃en los menores heredaſſen: eſtõce biẽ correriã contra ellos e empeſcer les yan. Pero po' drian demandar reſtitutiõ[c], del tiempo, que contra ellos fueſſe corrido, miẽtra que erã menores. Mas las preſcripciones que ſon de treyta años, o dende arriba empecen a los que ſon menores de veynte e cinco años, e mayores de catorze

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

ca.in prin.glo.&ibi Bartc.qui latius declarat quãdo respublica,& fiscus sint idem in rubrica.C.de iur.fisci.lib.10.habet etiam princeps,& aliud & tertiũ genus patrimonii qđ apellaſ priuatũ, qđ habet tãquã titius,& nõ tãquã princeps seu rex.vt tradit Alex.4.volu.consil.6.l. procurator.&ibi Cyn.C.đ edẽd.&in isto tertio patrimonio nõ videtur, q̃ procedat huius.l.dispositio & posſet procedere, quod Petrus relatus ab Alberic.dixit,& huius sentẽtiæ fuit Lucas de Pen.vbi supra dicens, q̃ rex nõ ratiõe suæ personæ, sed ratione reipublicæ quam sustẽtat tãq; procurat & seruat,tali beneficio gaudet,& q̃ si alias in speciali cõtractu qui cõmoda vel incõmoda reipublicæ non respiceret ipse rex seu eius camera deberetur non esſet restituendus.ar.l.famosi.§.hoc tamẽ.ff.ad.s.maiestẽ.&.c.q̃ sincera. 45. dist. Et facit ad prædicta q̃ not. Ange. ex.ibi in authẽtico,vt cũ de appella.cognos.§.si vnũ.col.3.in.fine.ta. q̃ fiscus poterit se restituere cõtra nõ confectionem inuentarij æquipãdo fiscũ minori.facit.l.1.C. de sentẽ.aduerſ.fiscũ.lat.rectra.lib.10.Et an regina regis vxor gaudeat isto beneficio Luc.de Pen.vbi supra mouet ittã quæstionem.& q̃ alias ita fuit pronuntiatum in fauorẽ dñæ Sãciæ reginæ relictæ quodã inclyti regis Roberti,cum decepta foret in venditiõe castri mõtis Albani:ipse tamen concludit q̃ non gaudeat regis vxor tali beneficio.

3 ¶ *Concejos.* Approbat ꝓpinionẽ Azo.in summa.C.si aduerſ. vſucapio. in ſi.&gl.in.l.rẽpublicã.C.de iur. rei publi.lib.11. & Guido de Suza, Iacob.de Are.& Dyn.& Vber.& Alberi.Papien.& Odofre. & aliorũ de quibus per Io.Andr.in addi.ad Specu.tit.de restitu.in integ.§.quis autem.col.6.&per Alberi.in.l.respublica.C.ex quib.cauſ.maio.& reprobat opin.gl.in.d.l.res publica.vbi etiã Petr.& Cyn.& Innoc.in.c. 1.de in integ.reſti.& tradit Spec.in.d.§.quis autem.col.6.verſic.idem quo q3 iuris est in re publica vbi ipse dicit,q̃ vniuersitates pistorũ cerdonum & hmõi non restituũtur.vi.Bal.in.l.1. C. etiã per procuratorẽ cãm restitu. In republica tñ ciuitatis vult q̃ posſet restitui, & opinio quæ approbatur hic,secundum Alberic.in.d.l.respublica. cõiter approbatur,& de facto seruatur, quia de facili subsunt læsiõibus,& quia & aliæ ciuitates vltra Romanã regũntur per administratores, & sæpe per baratores de stricto tũiure credere se dicit Alberi.contrariam opinionem esſe veriorem, tenẽ eam mẽti ista m.l.partitarum. cuius opinionem tenet etiam Barto. Bal. Salice.& alij in.d.l.respublica. concludentes veram & communẽ opinionem esſe q̃ omnis ciuitas vel quod libet castrũ gaudet priuilegio reipublicæ,& debet restitui in integrũ sicut respublica,dũmodo tale castrũ vel villa habeat multitudinem hominum,& regatur per suos administratores. & tractet negotia sua tanquã cõmunia non vt priuata,licet sit parua vniuersitas, & licet talis ciuitas sit suppolita alicui domino vel principi, &ita approbatur hic,& aduerte,q̃ res publica iuuatur in multis vt pupillus: in multis plus quam pupillus,in multis minus, quam pupillus, vide latẽ Ioan. de Plat.in.l.rem publicam.C.de iur.rei publi.lib.11.

4 b ¶ *Ter que han en poder.* Habes hic,q̃ syndicus vniuersitatis absque alio speciali mandato potest petere restitutionem.Adde Bal.in.l.1. C.etiã per procura.causam restitu.& Ioan.de Plat.in.l. rem publicam. C. de iur. reipubli.libr.11.

5 c ¶ *Quatro años.* Cõcor.cũ.c.1.de in integ.reſti.lib.6.& Clemẽt.1.eo.tit. gl.in.d.l.res publica.& ibi Bar.& doct.& in.l.rẽpublicã.vbi Ioã.de Plat.C.de iur.rei pub.lib.11.& probatur ẽt hic, q̃ ẽt cõtra pſcriptionẽ datur ecclesiæ bñficiũ restitutiõis intra quadrieniũ à die copletæ præſcriptiõis quæ erat quæſtio antea dubia.vt tradit Abb.in.c.1.col.pen. & ii.de præſcriptio.& in.c.tũ ex literis.col.5.de in integr.reſtit.& vide gl.in authent.co.de eccleſiaſtl.tit.5.pto temporalibus.coll.9.& istud quadrieniũ est à principio vtile,vt patet in.d.c.1.đ in integ.restit.li.6. & ponderat Abb.vbi supra cõlũ.ſi.hoc etiam tenet Francisc.Balb in tracta.præſcriptio.fol.43.colũ.2.& contra lapsum huius quadrienn ñ datur restitutio:quia alias esſet procedere in infinitũ. Abb.vbi supra.& vid.l.7.ff.de.xij.& quæ ibi dixi.3.partita.& à quo tẽpore incipiat currere istud quadriennium,quando ecclesia vel respublica petit restitutionem,quia non probauit in termino,vide per Abba.in.c.

ram.ad ſi.de in integ.reſti.hodie vero prouisum est circa hoc peſ.ll.& ordinationes de Madrid restringentes tempus in quo petatur. In no. re. esi.l.3.ti. 4.

d ¶ *Mas delamey tad del precio.* Approbat opinionem glo.in.c.ad nostrã de reb' eccleſ.nõ alien.super verbo.enorme.& not. bene quia ex hoc declaratur tex.cũ glo.in.c.1.de reſtit.in integ.lib.6.cum ibi gl.dicit đ

gencia de otri. E esto pueden demandar, desde el dia que recibieron el engaño, o el menoscabo, fasta quatro años [c]. Pero si el menoscabo fuesse tan grande,que montasse de mas de la meytad del precio [d], que valia alguna delas cosas sobredichas, que fuesse enajenada [e]: estonce bié puede demandar emiẽda,e restitucion,fasta treynta años [f], desde el dia que fue fecho el enajenamiento de la cosa.

damno eminẽtiſſimo, vt tũc competat restitutio etiam post quadrieniũ,vt etiã idẽ Ioan. And.dicit in. d. ca.ad nostram. ibi cũ dicit & forſam eminentiſſimũ dãnũ fuit hic causa admiſſionis post quadrieniũ. Declarat ergo hic q̃ dicitur eminentiſſimũ cũ cõtingit læsio vltra dimidiã iusti pretij:tenet etiã Feli.in.c.in presentia. col.5.verſi.imõ etiãmaior.de proba.Curtius Iunior cõſil.141. cõſil.3. Calcaneus cõſil.25.Ratione ergo enormis dãni aliqua sunt specialiter ſtatuta, vt hic vides,& minor etiam iurans,ſi enormiter est læsus potest petere absolutionẽ à iuramẽto,vt dicit Abb.in c.ſi.pen.col.ſi. de empt.& vendi.& vid.l.56.in ſi.tit.5.parti.5.& dicit Bar.post gl. in.l.ſi alius.§.beliſſimẽ.ff.q̃ vi aut clam.q̃ potest quis propria auctoritate recuperare res ſuas, quando alias pateretur enorme dannum, vnde ſi quis per vim raperet animalia tua quæ facilius pereunt vel vincas, quæ ſi remanẽant in cultu de facili deſtruuntur:quia tunc faciliter permittitur q̃ tu auctoritate ea recuperes, quam in alijs rebus permitteretur,quæ non ſic de facili pereunt,& vide etiam quod not.Bal.de mi lit.vaſſa.quiſ.ontum.eſt.col.ſi.verſi.ſed dubitatur vtrũ cõtra iſtũ procesſum,& in §.item ſacramenta.col.2.de pacis iuramen.firm. Præſumitur nãque ebius in inferente læsionem enormiſſimam,vt tradit Paul. de Caſt.in.ſeruo inuito.§.cũ prætor.ff.ad Trebellia.facit.l.ſumma cum ratione.ff.de pecu.verſi.ſed dolum.&.l.nomen.§.1.ff.de lega.3.

e ¶ *Que fuesſ enagenada.* Ex hoc videtur q̃ iunctis verbis præcedentib' q̃ nõ loquit iſta lex, quãdo rex eccleſia vel res publica velit ſe reſtituere cõtra præſcriptionẽ, nã tũc elapſo quadriennio nõ posſet, vt patet ex l.7.tit.14.partit.cũ enim hæc lex cõſideret dãnum graue ſeu grauiſſimum habito reſpectu rei ſeu cauſæ adipſam rẽ vel cãm: quia loquit de dãno dato in dimidia valoris rei, & vltra prout alias in iſta materia ſeu ſimili notatur per Bar.in.l.ſi ſocietatẽ.§.arbitrorũ.ff.pro ſocio Inno.in.c.quintauallis.de iureiur.Bald.in.l.pe. C.de arbit.quãdo tractatu de præſcriptiõe nõ põt haberi iſta cõſideratio: quia cũ tota res præſtribatur,ſemper dãnũ esſet grauiſſimũ ita cõſiderãdo, vnde intra lim3tia quadrieniũ aduerſus præſcriptionẽ nũquã practicarent: habebit ergo locum iſta lex,quãdo prædictæ personæ lædantur ex ſnia vel õtractu,vel alias quã per præſcriptionẽ vbi posſit haberi conſideratio,de qua hic.ſ.q̃ non esſet damnum in tota re,ſed contra hoc videtur nãſi læsio proueniret ex ſnia qua res eccleſiæ regis vel rei publicæ prderetur in totũ,& ex hoc reciperetur dãnũ enormiſſimũ non põt arbitari quin cõpeteret restitutio,vt probat in.d.c.1.de reſt.i integ. ib.6.cũ gl.ibi etiã post quadrieniũ ſimiliter ergo erit dicendũ ſi læsio in tota re cauſetur ex præſcriptiõe,& q̃ hic in iſta. l. dicitur de læsiõe vltra dimidiã verificatur,q̃ à fortiori procedet ſi cõtingit læsio in tota re. Preterea ẽt res dr̃ alienari ppræſcriptionẽ.l.alienationis.ff.de verb.ſignifi.& quæ tradũt doct.in.l.ſi. C.in quib. cauſ. in integ.reſti.nõ est neceſſ.vnde dicẽdũ vt̃ q̃ iſtud dãnũ grauiſſimũ in iſta materia cõſideretur habito reſpectu ipſius rei ad qualitatẽ personæ,& quantitatẽ patrimonij illi' q̃ patitur hoc dãnũ, ſicut habet in ſimili in. l. ſed & ſi tuſceperis.§.1.& ibi per gl.& doct.ff.de iudi.per Bar.in.l.admonedi.co. pe.verſ.ſed est aduertendum.ff.de iure iuran.& ita in terminis vult q̃ iſtud cõſuleret Socin.2.vol.cõſi.236.col.11.incipit,in re[illegible]a quæ vertit inter capitulũ canonicorũ.& loquitur in reſtitutiõe cõtra præſcriptionẽ hoc idẽ vult iſta.l.partitarũ. quæ etiã loquitur in læsiõe ex cursu tẽporis.vide tamẽ l.5.tit.29.partita.2.quę vult tm dari quadrienniũ ad reſtitutionẽ perndã cõtra præſcriptionẽ.& ad idẽ.l.10.eiusdẽ tit.niſi forte reſpõdeas,q̃ limitentur niſi dãnũ ſit enormiſſimũ habito reſpectu:de quo dixi al qualitatẽ rei & personæ, & quãtitatẽ patrimonij.

f ¶ *Treynta años.* Habes hic præfixũ tẽpus intra quod peti debet reſtitutio, q̃n dãnum eſt enormiſſimũ q̃ nõ memini vidiſſe taxatum de iure cõi,& fortẽ iſta taxatio habuit cõſiderationem ad id qđ habetur in.l.

sicut. C. de præſcript.30.vel.40.anno.ſcilicet vt actiones minori tempore nõ limitatę.30.annorũ ſpatio præſcribãtur & intellige.vt.l. iſta loquitur de beneficio reſtitutionis,nam ſi agere velit eccleſia vel ciuitas actione ordinaria,ſibi alias de iure communi competẽti veluti ex deceptione vltra dimidiam iuſti pretij in contractu venditionis tunc esſet neceſſarius terminus. 40. annorum ad præſcriptionem talis actionis,vt in authentica quas actiones.C.de ſacroſan.eccleſ. gloſſ. & docto.in.l.2.C.de reſcind.vend.& glo.in capit.ad noſtram.de reb.eccleſiæ non alien. De actionibus vero competentibus regi vel fiſco, quo tempore præſcribantur,vide Franciſ.Balb.in ſuo tracta.præſcriptioꝝ.har.42.col.2.vbi de principibus non recognoſcentibus ſuperiorem.& char.50.&.51.gloſ.&ibi Bal.in.l.2.C.communia. de vſucapio. & contra beneficium reſtitutionis competens regi pro rebus patrimonialibus regni vel fiſcalibus præſcribitur quadriennio,vel ſi damnum est enormiſſimum.30.annis.vt hic vides. Si tamen sit qui fuit deceptus in contractu emptionis,vel venditionis,vel ſimili contractu priuata persona quæ non gaudet beneficio reſtitutionis, videtur ex l.4.titu.7.libr.5.ordina.regal.quod & ſi interueniat enormis læsio & deceptio vltra dimidiam iuſti pretij non ſic audiendus quadriennio elapſo, dolo alterius non probato quam ex quantitate pretij.argumen. l.dolus.C.de reſcind.vend. Si tamen ex alijs argumentis conſteret de dolo ex proposito, tunc videtur quod agere posſit vltra quadriennium.iuxta id quod habetur in.l.6.titu.16.partit.7.& in.l.63.in otdi. Taurinis.& idem videtur forte dicendum,ſi læsio ita esſet enormiſſima,quod excederet nimis vltra dimidiam iuſti pretij ex his quæ dixi in.l.56.in glo.fin.titu.5.partita.5.neque repugnabit dicta.l.ordin. quia illa adiectio plus vel minus ſic abſolute dicta ad modicam quantitatem referenda est,ne in hoc præſertim corrigat alias.ll.maius tempus huic actioni indulgentes.l.ha cauſio. ff. de verborum ſignificatione.

In no. re. co.est.l.1. ti.11.li.5.

In no. re. est.l.6.ti. 15.libr.4.

❧Fin de la sesta partida.

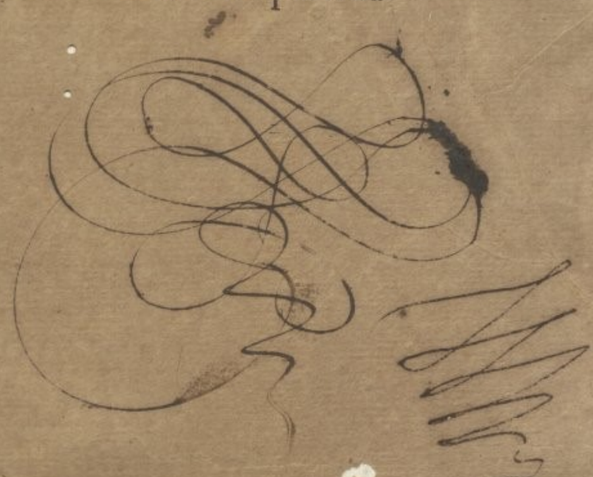

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

UNIVERSIDAD EAFIT
Biblioteca
Sala de Patrimonio Documental

BIBLIOTECA
Universidad EAFIT
100063285

UNIVERSIDAD EAFIT
Biblioteca
Sala de Patrimonio Documental

UNIVERSIDAD EAFIT
Biblioteca
Sala de Patrimonio Documental